BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

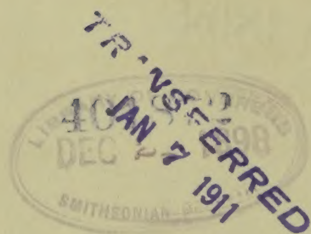
ÅR 1898.

FÖRSTA SAMLINGEN.

1:sta Afdelningen.

Första Bandet.

Kongl. Maj:ts Proposition N:o 1, angående statsverkets tillstånd och behof, med dertill hörande bilagor.

TRANSFERRED
JAN 7 1911
SMITHSONIAN

KONGL. MAJ:TS

NÅDIGA

PROPOSITION

TILL

Riksdagen

angående statsverkets tillstånd och behof;

Gifven Stockholms slott den 15 januari 1898.

Jemlikt grundlagens bud afgifver Kongl. Maj:t härmed nådig proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Dervid förekommer först frågan om beräkningen för nästa statsreglerings-period af *statsverkets inkomster.*

Med åberopande af de beslut, hvarom bilagda statsrådsprotokoll öfver finansärenden för den 14 innevarande månad *) lemnar närmare upplysning, och under de i samma protokoll angifna förutsättningar föreslår Kongl. Maj:t, att statsverkets inkomster för år 1899 upptagas sålunda:

*) Se bil. till statsverkspropositionen: **"Inkomstberäkningen".**

Ordinarie inkomster:

Grundskatt	kronor	1,444,000: —
Kyrkotionde	»	250,000: —
Kavalleriregementenas hästvakansspanmål	»	270,000: —
Afgifter för persedelunderhållet vid rusthållsinfanteriet	»	51,000: —
Trosspassevolansafgift	»	19,000: —
Tillfälliga rotevakansafgifter	»	222,000: —
Soldatvakansafgift	»	42,000: —
Båtsmansvakansafgift	»	150,000: —
Arrendemedel	»	2,200,000: —
Mantalspenningar	»	665,000: —
Bötesmedel	»	250,000: —
Kontrollstämpelmedel	»	30,000: —
Fyr- och båkmedel	»	1,400,000: —
Telegrafmedel	»	1,510,000: —
Jernvägstrafikmedel	»	10,000,000: —
Skogsmedel	»	4,000,000: —
Skolafgifter	»	339,000: —
Extra uppbörd	»	100,000: —
säger 22,942,000: —		

Bevillningar:

Tullmedel	kronor	41,000,000: —
Postmedel	»	9,925,000: —
Bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter	»	650,000: —
Stämpelmedel	»	5,000,000: —
Bränvinstillverkningsskatt	»	15,500,000: —
Hvitbetssockertillverkningsafgift	»	8,500,000: —
Bevillning af fast egendom samt af inkomst	»	5,600,000: —
säger 86,175,000: —		
	summa kronor	109,117,000: —

Kongl. Maj:t föreslår vidare enligt ofvan nämnda protokoll öfver finansärenden för den 14 innevarande månad:

Transport kronor 109,117,000: —

	Transport kronor	109,117,000: —
att såsom tillgång vid förevarande statsreglering må beräknas och användas öfverskott å statsregleringarna för föregående år	»	12,615,000: —
och att för statsverkets behof må till utbetalning vid den tid under år 1899, som af Riksdagen bestämmes, af riksbankens vinst för år 1897 anvisas	»	2,995,000: —
hvarefter det för nästa statsregleringsperiod disponibla beloppet af statsverkets tillgångar uppgår till	kronor	124,727,000: —

Första hufvudtiteln,

innefattande anslagen till kongl. hof- och slottsstaterna.

I afseende å regleringen af denna hufvudtitel, under hvilken finnes i nu gällande riksstat till årliga eller ständiga utgifter anvisadt:

för kongl. hofstaten	kronor	1,196,900: —
» » slottsstaten	»	123,100: —
tillsammans	kronor	1,320,000: —

vill Kongl. Maj:t i enlighet med det beslut, som innefattas uti bilagda statsrådsprotokoll öfver finansärenden för den 14 innevarande månad,*) föreslå Riksdagen,

[1.] att det under denna hufvudtitel uppförda anslag å 192,000 kronor till Hans Kongl. Höghet Kronprinsens hofhållning och handpenningar för Hennes Kongl. Höghet Kronprinsessan må höjas till 242,000 kronor;

kommande i händelse af bifall härtill ifrågavarande anslag att ökas med	kronor	50,000: —
Beträffande öfriga under första hufvudtiteln uppförda ordinarie anslag föreslår Kongl. Maj:t icke någon förändring.		
Lägges härtill summan af hufvudtitelns ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat	»	1,320,000: —
skulle denna hufvudtitels ordinarie anslag enligt Kongl. Maj:ts förslag uppgå till	kronor	1,370,000: —

*) Se bil. till statsverkspropositionen: **"Första hufvudtiteln"**.

Extra anslag.

Med åberopande af bilagda statsrådsprotokoll öfver finansärenden för den 14 innevarande januari vill Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att å extra stat under denna hufvudtitel bevilja

[2.] för yttre restaurering af Stockholms slott en femtedel af det beviljade anslaget 500,000 kronor eller .... kronor 100,000: —

En jemförelse mellan denna hufvudtitel, sådan den finnes i riksstaten för år 1898 upptagen och sådan den af Kongl. Maj:t nu är föreslagen, utfaller på följande sätt:

	1898.	1899.		
ordinarie anslag	1,320,000: —	1,370,000: —	således ökning kronor	50,000: —
extra »	100,000: —	100,000: —	—	—
summa kronor	1,420,000: —	1,470,000: —	således ökning kronor	50,000: —

Andra hufvudtiteln,

innefattande anslagen till justitiedepartementet.

I afseende å regleringen af denna hufvudtitel, under hvilken finnas i nu gällande riksstat till årliga eller ständiga utgifter anvisade 3,842,350 kronor, vill Kongl. Maj:t i enlighet med de beslut, som innefattas i bilagda statsrådsprotokoll öfver justitiedepartementsärenden den 14 innevarande månad,*) föreslå Riksdagen beträffande

Fångvården:

[1.] att minska bestämda anslaget till fångars vård och underhåll med belopp, motsvarande å detta anslag nu anvisade arfvoden till predikanten vid centralfängelset och kronohäktet å Norrmalm, tillhopa 1,700 kronor;

*) Se bil. till statsverkspropositionen: "**Andra hufvudtiteln**".

[2.] att å bestämda anslaget till fångars vård och underhåll till ett presterligt biträde vid fängelserna å Långholmen uppföra ett arfvode af 2,400 kronor, deraf enligt grunderna för den af Riksdagen antagna aflöningsstat för en del tjenstemän vid fångvårdsanstalterna en fjerdedel skall utgöra tjenstgöringspenningar;

[3.] att godkänna det i statsrådsprotokollet intagna förslag till aflöningsstat för direktören och predikanten vid centralfängelset i Göteborg, upptagande, förutom ålderstillägg åt direktören med 300 kronor efter fem och ytterligare 200 kronor efter tio år, aflöningar å tillhopa 2,800 kronor, att tillämpas från och med år 1899, med förklarande tillika att för åtnjutande af de i denna stat upptagna löneförmåner skola gälla enahanda vilkor, som föreskrifvits för innehafvare af lön å den af Riksdagen förut antagna aflöningsstat för en del tjenstemän vid fångvårdsanstalterna, dock att nuvarande direktören vid centralfängelset må för åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, han redan, enligt fångvårdsstyrelsens förordnande, i sådan egenskap derstädes tjenstgjort;

[4.] att medgifva, det aflöningen till bevakningsbefälhafvaren vid tvångsarbetsanstalten i Norrköping för tiden från och med år 1899 bestämmes till 2,000 kronor såsom lön och ålderstillägg med 300 kronor efter fem och ytterligare 200 kronor efter tio år;

[5.] att minska förslagsanslaget till fångars vård och underhåll med 700 kronor, motsvarande å detta anslag nu anvisade hyresersättning och vedanslag till predikanten vid centralfängelset å Norrmalm;

[6.] att, i händelse af bifall till nyssberörda framställning om fastställande af ny aflöningsstat för direktören och predikanten vid centralfängelset i Göteborg, minska förslagsanslaget till fångars vård och underhåll med ytterligare 800 kronor;

kommande, i händelse af bifall till omförmälda framställningar,

bestämda anslaget till fångars vård och underhåll, som nu utgör 497,500 kronor, att uppgå till 499,100 kronor och sålunda ökas med .... kronor 1,600: —

Transport kronor 1,600: —

	Transport kronor	1,600: —
förslagsanslaget till fångars vård och underhåll, nu utgörande 1,043,875 kronor, att minskas med	»	1,500: —
och sålunda uppgå till 1,042,375 kronor; samt fångvårdsanslaget i sin helhet, som nu utgör 1,695,875 kronor, att ökas med	kronor	100: —

och sålunda upptagas till 1,695,975 kronor.

Öfriga ordinarie anslag:

I dessa har Kongl. Maj:t icke att föreslå någon förändring.

Andra hufvudtitelns ordinarie anslag utgöra enligt nu gällande riksstat	kronor	3,842,350: —
Om härtill lägges ofvan angifna ökning i anslaget till fångvården	»	100: —
så komma de ordinarie anslagen under denna hufvudtitel att uppgå till	kronor	3,842,450: —

Extra anslag.

För behof af tillfällig beskaffenhet, hänförliga under andra hufvudtiteln, vill Kongl. Maj:t, på sätt förutnämnda protokoll öfver justitiedepartementsärenden vidare innehåller, föreslå Riksdagen att dels bevilja såsom extra anslag för år 1899:

[7.] för fortsatt uppehållande af lagbyråns verksamhet	kronor	25,000: —
[8.] till arfvoden åt krigshofrättens ordförande och militäre ledamöter	»	3,250: —

[9.] dels ock medgifva, att af besparingarna å anslaget till nya lagberedningen för åren 1893 och 1894,

	Transport kronor	28,250: —

Transport kronor 28,250: —

tillhopa 13,082 kronor 22 öre, ett belopp af 11,770 kronor 17 öre må användas till ersättande af förskott, som statskontoret utbetalt till en i statsrådsprotokollet omnämnd komité.

Summa kronor 28,250: —

En jemförelse mellan denna hufvudtitel, sådan den finnes i riksstaten för år 1898 upptagen och sådan den nu är af Kongl. Maj:t föreslagen, utfaller sålunda:

	1898.	1899.		
ordinarie anslag	3,842,350: —	3,842,450: —	således ökning kronor	100: —
extra »	28,250: —	28,250: —	——	——
summa kronor	3,870,600: —	3,870,700: —	således ökning kronor	100: —

Tredje hufvudtiteln,

innefattande anslagen till utrikesdepartementet.

I afseende å regleringen af denna hufvudtitel, under hvilken finnas i nu gällande riksstat till årliga eller ständiga utgifter anvisade 606,750 kronor, vill Kongl. Maj:t i enlighet med de beslut, som innefattas uti bilagda statsrådsprotokoll öfver utrikesdepartementsärenden den 14 innevarande månad,*) föreslå,

att nedannämnda ordinarie anslag må af Riksdagen anvisas, att utgå emot nu gällande redovisningsskyldighet samt med samma rätt till deras användande och under enahanda vilkor som hittills, nemligen:

Kabinettskassans utgifter:

[1.] departementschefen, ministern för utrikes ärendena .... kronor 24,000: —
[2.] utrikesdepartementet .... » 27,495: —

Transport kronor 51,495: —

*) Se bil. till statsverkspropositionen: **"Tredje hufvudtiteln"**.

Transport kronor		51,495: —	
[3.] ministerstaten	»	337,941: —	
[4.] militärattachéer	»	8,471: —	
[5.] skrifmaterialier, expenser och extra utgifter	»	45,893: —	443,800: —

Konsulskassans utgifter:

[6.] utrikesdepartementet	kronor	7,594: —		
[7.] konsulsstaten	»	230,960: —		
[8.] skrifmaterialier, expenser och extra utgifter	»	15,426: —	253,980: —	
eller efter afdrag af hvad som häraf beräknas kunna bestridas af inflytande konsulat- och expeditionsafgifter			93,980: —	160,000: —
			summa kronor	603,800: —

Utgifter, som bestridas af svenska statsverket allena:

[9.] svenska kyrkan i Paris	»	2,950: —
tillsammans kronor		606,750: —

Extra anslag.

Under åberopande af hvad i statsrådsprotokollet för den 14 innevarande månad finnes antecknadt, vill Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att bevilja:

[10.] för fortsatt utgifvande af »Sveriges traktater» .... kronor 4,500: —

Härjemte föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att medgifva:

[11.] att af Sveriges andel i konsulskassans besparingar må från och med år 1899 tills vidare få användas årligen 8,000 kronor till två konsulsstipendier, hvartdera à 4,000 kronor, och 3,000 kronor till bestridande, i mån af behof, af stipendiaternas resekostnader, eller tillsammans 11,000 kronor.

Vid jemförelse med 1898 års riksstat finnas slutsummorna å anslagen under denna hufvudtitel vara oförändrade.

Fjerde hufvudtiteln,

innefattande anslagen till landtförsvarsdepartementet.

I afseende å regleringen af denna hufvudtitel, under hvilken finnes i 1898 års riksstat till årliga och ständiga utgifter anvisadt:

kontant	kronor	25,649,585: —
indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: ersättningar	»	693,400: —
tillsammans	kronor	26,342,985: —

vill Kongl. Maj:t i enlighet med de beslut, som innefattas i bilagda statsrådsprotokoll öfver landtförsvarsärenden den 14 innevarande januari,*) föreslå Riksdagen beträffande

Arméförvaltningen:

[1.] att, under förutsättning af bifall till hvad under [4, 5 c, 6, 7, 8 och 11] föreslås, *dels*, med godkännande af de i statsrådsprotokollet angifna grunder för förändrad organisation af arméns centrala styrelse samt de för artilleristyrelsen, fortifikationsstyrelsen, intendenturstyrelsen och arméns sjukvårdsstyrelse upprättade, vid statsrådsprotokollet fogade nya stater, äfvensom de för åtnjutande af i dessa stater upptagna aflöningsförmåner i statsrådsprotokollet angifna vilkor, i riksstaten för år 1899 å fjerde hufvudtiteln uppföra följande nya anslag till nedannämnda belopp, nemligen:

till artilleristyrelsen	kronor	20,300: —
» fortifikationsstyrelsen	»	16,800: —
» intendenturstyrelsen	»	89,000: —
» arméns sjukvårdsstyrelse	»	17,670: —

dels ock, vid bifall härtill, ur riksstaten för samma år utesluta anslaget till arméförvaltningen, kronor 147,265;

Transport kronor 143,770: —

*) Se bil. till statsverkspropositionen: **"Fjerde hufvudtiteln".**

Transport kronor 143,770: —

Generalitetsstaten:

[2.] att, med godkännande af den vid statsrådsprotokollet fogade nya stat för generalitetsstaten, öka anslaget till generalitetsstaten, nu kronor 124,660, med » 8,000: —
till kronor 132,660;

Generalstaben:

[3.] att, under förutsättning af bifall till hvad under [6.] föreslås, medgifva, att från krigsarkivariebeställningen vid generalstaben må frånskiljas alla till den med samma beställning förenade redogörarebefattningen hörande göromål och att dessa göromål må öfvertagas af tjensteman vid intendenturcorpsen, samt att Kongl. Maj:t må på det sätt ändra gällande stat för generalstaben, att det i denna stat för en amanuens uppförda arfvode, 1,800 kronor, uteslutes och i stället i staten uppföras arfvoden till en bibliotekarie med 1,000 och till en aktuarie med 800 kronor;

Artilleristaben:

[4.] att, vid bifall till hvad under [1.] föreslagits, med godkännande af den vid statsrådsprotokollet fogade nya stat för artilleristaben, öka anslaget till artilleristaben, nu kronor 12,200, med .... » 1,200: —
till kronor 13,400;

Aflöning och rekrytering:

[5.] a) att, med godkännande af det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till stat för Gotlands trupper, medgifva, att Gotlands infanteriregemente och artillericorps må omorganiseras på sätt nämnda stat utvisar, äfvensom att under öfvergångstiden å staten uppkommande besparingar må användas till bekostande af erforderlig nyuppsättning af munderingspersedlar

Transport kronor 152,970: —

	Transport kronor	152,970: —
och anskaffning af stamhästar samt till uppförande för artillericorpsen af stall och ridhus;		
b) att medgifva, att Kongl. Maj:t må på det sätt ändra gällande stater för Första Svea och Vendes artilleriregementen samt Gotlands, Vaxholms och Karlsborgs artillericorpser, att lönen på stat för de vid dessa regementen och corpser anstälde rustkammarsmeder, gevärshandtverkare och stockmakare må från och med år 1899 utgå med 700 kronor;		
c) att, vid bifall till hvad under [1.] föreslagits, medgifva, att Kongl. Maj:t må på det sätt ändra gällande stat för fortifikationen, att de i samma stat för en sekreterare, tillika auditör vid Svea ingeniörbataljon, samt för en kassör och redogörare upptagna löneförmåner, tillhopa 5,000 kronor jemte ålderstillägg, uteslutas och i stället i nämnda stat uppföres arfvode åt en auditör vid Svea ingeniörbataljon med 500 kronor;		
d) att, vid bifall till hvad under a), b) och c) föreslagits, öka anslaget till aflöning och rekrytering, nu kronor 8,495,500, med	»	39,370: —
till kronor 8,534,870;		
Intendenturcorpsen:		
[6.] att, med godkännande af den vid statsrådsprotokollet fogade nya stat för intendenturcorpsen, öka anslaget till intendenturcorpsen, nu kronor 356,179, med	»	36,715: —
till kronor 392,894;		
Ökad aflöning för de till tjensteåldern äldste bataljonsläkarne:		
[7.] att, vid bifall till hvad under [1.] föreslagits, öka anslaget till ökad aflöning för de till tjensteåldern äldste bataljonsläkarne, nu kronor 41,911, med	»	1,265: —
till kronor 43,176;		
	Transport kronor	230,320: —

Transport kronor 230,320: —

Inqvarteringskostnader:

[8.] att, vid bifall till hvad under [1.] och [6.] föreslagits, öka anslaget till inqvarteringskostnader, nu kronor 165,970, med .... » 7,350: —
till kronor 173,320;

Ålderstillägg:

[9.] *dels* att medgifva, att ett ålderstillägg af 300 kronor må från fjerde hufvudtitelns anslag till ålderstillägg utgå till tygskrifvare med lön på stat vid Första Svea, Första Göta och Vendes artilleriregementen samt Vaxholms och Karlsborgs artillericorpser efter fem års väl vitsordad tjenstgöring i befattningen; och

dels att öka anslaget till ålderstillägg, nu kronor 9,500, med .... » 30,500: —
till kronor 40,000;

Reservbefälet:

[10.] att medgifva: *att* till reservofficer och reservintendent, som hädanefter antages, må från anslaget till reservbefälet utgå dels ekiperingshjelp, 500 kronor, att utbetalas vid första utnämningen, dels ock under tjenstgöring lön och dagaflöning för tjenstgöringstiden med samma belopp, som fast anstälda officerare af motsvarande grader ega åtnjuta;

att till de reservofficerare och reservintendenter, som efter år 1892 antagits, må från och med innevarande år från samma anslag under tjenstgöring utgå lön och dagaflöning enligt nyssnämnda beräkningsgrund; samt

att de reservofficerare och reservintendenter, som hädanefter antagas, må, derest de fullgöra den tjenstgöringsskyldighet, som nu är eller framdeles kan varda för reservofficer eller reservintendent stadgad, efter uppnådda femtiofem års ålder under sin återstående

Transport kronor 268,170: —

Transport kronor 268,170: —

lifstid atnjuta en årlig pension till belopp af 300 kronor;

Ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation:

[11.] att, vid bifall till hvad under [1.] föreslagits, öka anslaget till ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation, nu kronor 53,500, med ...... » 5,000: —
till kronor 58,500;

Remontering och skoning m. m. för garnisonerade arméns hästar:

[12.] att, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, öka anslaget till remontering och skoning m. m. för garnisonerade arméns hästar, nu kronor 170,670, med ...... » 1,600: —
till kronor 172,270;

Skjutskolan för infanteriet och kavalleriet:

[13.] att öka anslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, nu kronor 31,000, med ...... » 12,500: —
till kronor 43,500;

Krigsskolan:

[14.] att, med godkännande af det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till stat för krigsskolan, öka anslaget till krigsskolan, nu kronor 76,729, med ...... » 3,971: —
till kronor 80,700;

Garnisonssjukhusen i Stockholm och å Karlsborg:

[15.] att, med godkännande af det vid statsrådsprotokollet fogade förslag till stat för allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm, minska anslaget till garni-

Transport kronor 291,241: —

	Transport kronor	291,241: —
sonssjukhusen i Stockholm och å Karlsborg, nu kronor 77,287, med kronor 6,637 till kronor 70,650;		

Det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar:

[16.] att, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, öka anslaget till det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar, nu kronor 1,099,440, med	»	9,492: —
till kronor 1,108,932;		

Arméns vapen, ammunition och skjutöfningar samt artilleriets öfningar och materiel:

[17.] att öka anslaget till arméns vapen, ammunition och skjutöfningar samt artilleriets öfningar och materiel, nu kronor 1,299,855, *dels*, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits med	»	5,145: —
dels, vid bifall till hvad under [13.] föreslagits, med	»	10,000: —
dels ock för möjliggörande af utsträckta skjutöfningar vid armén med	»	18,000: —
till kronor 1,333,000;		

Arméns byggnader och kommendantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel:

[18.] att öka anslaget till arméns byggnader och kommendantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel, nu kronor 450,000, med	»	30,000: —
till kronor 480,000;		

Mathållning vid garnisonerade armén:

[19.] att, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, öka anslaget till mathållning vid garnisonerade armén, nu kronor 1,415,620, med	»	6,210: —
till kronor 1,421,830;		
	Transport kronor	370,088: —

Transport kronor 370,088: —

Fouragering vid garnisonerade armén:

[20.] att, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, öka anslaget till fouragering vid garnisonerade armén, nu kronor 710,500, med .... till kronor 717,800;	»	7,300: —

Arméns munderingsutrustning:

[21.] att, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, öka anslaget till arméns munderingsutrustning, nu kronor 1,939,191, med .... till kronor 1,947,098;	»	7,907: —

Arméns kasernutredning samt ved, ljus och vatten för den garnisonerade armén:

[22.] att, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, öka anslaget till arméns kasernutredning samt ved, ljus och vatten för den garnisonerade armén, nu kronor 251,117, med .... till kronor 251,619;	»	502: —

Diverse intendenturbehof:

[23.] att, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, öka anslaget till diverse intendenturbehof, nu kronor 32,923, med .... till kronor 33,323;	»	400: —

Omorganisation af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland:

[24.] att öka anslaget till omorganisation af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland, nu kronor 1,732,083, med .... till kronor 1,786,083;	»	54,000: —

Transport kronor 440,197: —

Transport kronor 440,197: —

Fortgående vakanssättning af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland:

[25.] att, vid bifall till hvad under [24.] föreslagits, minska anslaget till fortgående vakanssättning af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland, nu kronor 303,000, med kronor 54,000 till kronor 249,000.

Beträffande öfriga under fjerde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslag föreslår Kongl. Maj:t icke någon förändring.

Efter afdrag af föreslagen minskning å vissa anslag, tillhopa .... » 207,902: —

utgör förhöjningen .... kronor 232,295: —

Lägges till detta belopp summan af hufvudtitelns ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat .... » 26,342,985: —

skulle denna hufvudtitels ordinarie anslag enligt Kongl. Maj:ts förslag uppgå till .... kronor 26,575,280: —

Extra anslag.

Under åberopande af hvad i statsrådsprotokollet för den 14 innevarande januari finnes antecknadt, föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen:

[26.] att för tillämpning af nya värnpligtslagens föreskrifter i fråga om de värnpligtiges inskrifning och redovisning m. m. på extra stat för år 1899 bevilja .... kronor 53,000: —

[27.] att af det för anskaffning af nya eldhandvapen åt arméen beviljade, men ännu ej anvisade belopp, 2,371,750 kronor, till utgående på extra stat under år 1899 anvisa .... » 1,147,000: —

Transport kronor 1,200,000: —

	Transport kronor	1,200,000: —
[28.] att till inköp af skjutfält för Första Göta artilleriregemente på extra stat bevilja 284,000 kronor samt till utgående under år 1899 deraf anvisa	»	142,000: —
att på extra stat för år 1899 bevilja:		
[29.] till inköp och anordnande af skjutfält för Gotlands artillericorps	»	80,000: —
[30.] till fortsättande af arbetena å Karlsborgs fästning	»	200,000: —
[31.] till inköp af för befästningsarbeten och förråds anläggande erforderlig mark vid Tingstäde å Gotland	»	123,000: —

med rättighet för Kongl. Maj:t att verkställa de egoutbyten, som af förhållandena betingas, äfvensom att använda möjligen uppstående öfverskott å arrendeafgifter, sedan annuiteter å befintliga hypotekslån blifvit guldna, till utförande af sådana arbeten, som stå i samband med anläggandet af den tillämnade befästade positionen och förrådsetablissementen.

Vidare föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen:

[32.] att *dels* medgifva, att 240,000 kronor af en per millefonden må under innevarande år ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att användas till befästningsarbeten jemte bestyckning och anordningar för försvarets ledning vid inloppet till Göteborg, *dels ock* för enahanda ändamål på extra stat för år 1899 anvisa	»	130,600: —
[33.] att i riksstaten för år 1899 uppföra ett belopp af	»	3,000,000: —

för att efter Riksdagens medgifvande användas till stärkande af landets fasta försvar, dock med rätt för Kongl. Maj:t att af nämnda belopp under samma år

	Transport kronor	4,875,600: —

Transport	kronor	4,875,600: —
använda högst 1,500,000 kronor för anskaffande af artilleri- och pansarmateriel;		
samt att på extra stat för år 1899 anvisa:		
[34.] till anskaffning af intendenturutrustning åt armén	»	794,570: —
[35.] till betäckande af kostnaderna för anskaffade inventarier till vissa af de nya kasernetablissementen	»	92,450: —
[36.] för flyttning af en del af förråden å Gotland till Tingstäde och uppförande derstädes af nya förrådsbyggnader	»	120,000: —
Slutligen föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att på extra stat för år 1899 bevilja:		
[37.] till reseunderstöd åt officerare och intendenturtjenstemän	»	9,000: —
med rättighet för Kongl. Maj:t att få under följande år använda hvad af anslaget kan under året besparas,		
[38.] till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande	»	120,000: —
med rättighet för Kongl. Maj:t att få under följande år använda hvad af anslaget kan under året besparas.		
tillsammans	kronor	6,011,620: —

En jemförelse mellan denna hufvudtitel, sådan den finnes i 1898 års riksstat upptagen och sådan den af Kongl. Maj:t nu är föreslagen, utfaller på följande sätt:

	1898.	1899.			
ordinarie anslag	26,342,985: —	26,575,280: —	således ökning	kronor	232,295: —
extra »	5,187,015: —	6,011,620: —	»	» »	824,605: —
summa kronor	31,530,000: —	32,586,900: —	således ökning	kronor	1,056,900: —

Femte hufvudtiteln,

innefattande anslagen till sjöförsvarsdepartementet.

I afseende på regleringen af denna hufvudtitel, under hvilken finnes i nu gällande riksstat till årliga och ständiga utgifter anvisadt:

kontant	kronor	7,019,531: —
indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag:		
friheter	»	405: —
ersättningar	»	26,404: —
tillsammans	kronor	7,046,340: —

vill Kongl. Maj:t i enlighet med de beslut, som innefattas uti bilagda statsrådsprotokoll öfver sjöförsvarsärenden den 14 i denna månad,*) föreslå Riksdagen beträffande

Aflöning för flottans kårer och stater:

[1.] att godkänna förändrad stat för flottans på det i bilagan A till ofvannämnda protokoll omförmälda sätt omorganiserade sjömanskår, sådan denna stat finnes samma protokoll bifogad (bil. B), att tillämpas så snart och i den mån behöfliga medel för genomförande af de föreslagna förändringarna i kårens organisation blifva tillgängliga genom afgång från de permitterade årsklasserna;

[2.] att godkänna förändrad stat för flottans underofficerskår af den lydelse bilagan C vid ofvannämnda protokoll utvisar;

[3.] att godkänna förändrad stat för flottans skeppsgossekår af den lydelse bilagan D vid samma protokoll utvisar;

[4.] att medgifva, att i gällande stat för flottans civilstat anvisningen till gratifikationer åt extra ordinarie tjenstemän samt för vård af arkiven må höjas för Carlskrona station med 2,900 kronor till 4,500

*) Se bil. till statsverkspropositionen: ”Femte hufvudtiteln”.

kronor och för Stockholms station med 2,200 kronor till 3,000 kronor;

[5.] att godkänna förändrad stat för flottans läkarestat af den lydelse bilagan E vid ofvan berörda statsrådsprotokoll utvisar;

[6.] att anslaget till aflöning för flottans kårer och stater må i riksstaten för år 1899 upptagas till ett med höjdt belopp, eller till 1,731,852 kronor; — kronor 10,900: —

[7.] att hvad af anslaget till ersättning för vakanta rusthållsnummer i Blekinge län och Södra Möre härad af Kalmar län icke redan på grund af 1872 och 1876 årens riksdagsbeslut bör inräknas bland tillgångarna till aflöning för flottans kårer och stater må likasom föregående år användas för fyllande af behofvet under denna anslagstitel år 1899;

Pensionering af reservbefäl:

[8.] att, med uteslutande ur riksstaten af det under femte hufvudtiteln uppförda anslag till pensionering af reservbefäl, medgifva, att de reservofficerare, som hädanefter antagas vid flottan, må, derest de fullgöra den tjenstgöringsskyldighet, som nu är eller framdeles kan för sådana reservofficerare varda stadgad, efter uppnådda femtiofem års ålder under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension till belopp af 300 kronor;

Beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna:

[9.] att höja reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna med .... » 18,450: —
till 286,550 kronor;

Naturaunderhåll:

[10.] att medgifva, att portionsersättning till underofficer vid flottan, hvilken begagnar sig af sin författningsenliga rätt till sådan ersättning, må utgå med 62

Transport kronor 29,350: —

Transport kronor 29,350: —

öre för hvarje portion samt att denna förmån må af vederbörande tillgodonjutas från och med början af innevarande år;

Sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning derför:

[11.] att höja förslagsanslaget till sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning derför med .... » 193,500: —
eller till 450,000 kronor;

Skeppsgosseskolan:

[12.] att medgifva sådan ändring i staten för skeppsgosseskolan, att rektor vid skolan må ega rätt till ålderstillägg med 500 kronor efter 5 års väl vitsordad tjenstgöring och med ytterligare 500 kronor efter 10 års väl vitsordad tjenstgöring;

Sjukvård:

[13.] att höja anslaget till sjukvård med .... » 11,000: —
eller till 50,000 kronor;

Lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna:

[14.] att det till lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna erforderliga penningeanslag må upptagas till enahanda belopp, hvartill inkomsten af titeln fyr- och båkmedel beräknats, eller 1,400,000 kronor, och följaktligen, med inberäkning af deri ingående friheter och ersättningar 409 kronor, utföras med 1,400,409 kronor; hvarvid Kongl. Maj:t tillika förutsätter, att de å inkomsttiteln fyr- och båkmedel uppkommande öfverskott fortfarande må såsom hittills få användas för de med anslaget afsedda ändamål;

Transport kronor 233,850: —

Transport kronor 233,850: —

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.:

[15.] att detta förslagsanslag, nu utgörande 46,969 kronor, må till jemnande af hufvudtitelns slutsumma höjas med .... » 5: —
eller till 46,974 kronor;

Summa ökning kronor 233,855: —

Då emellertid en minskning skulle uppkomma genom uteslutande af anslaget till pensionering af reservbefäl .... » 6,400: —

blifver ökningen å de ordinarie anslagen .... kronor 227,455: —

Lägges härtill slutsumman af femte hufvudtitelns ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat .... » 7,046,340: —

skulle femte hufvudtitelns ordinarie anslag enligt Kongl. Maj:ts förslag uppgå till .... kronor 7,273,795: —

Extra anslag.

Under åberopande af hvad i statsrådsprotokollet den 14 innevarande januari finnes antecknadt, föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen:

[16.] att till anskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja, att utgå under åren 1899 och 1900, ett anslag af 6,584,000 kronor samt deraf anvisa för år 1899 ..... kronor 3,292,000: —

[17.] att för anskaffande af ett nytt skeppsgossefartyg bevilja ett belopp af .... » 160,000: —

Vidare föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att bevilja till:

[18.] fyllande af kostnaden för 1:a kl. pansarbåten Odens nybyggnad .... » 115,000: —

[19.] anskaffning af röksvagt krut .... » 70,750: —

[20.] kanoner i reserv för flottans fartyg .... » 65,000: —

[21.] artilleriammunition .... » 171,000: —

Transport kronor 3,873,750: —

Transport kronor		3,873,750: —
[22.] ersättning af förbrukadt kanonkrut	»	36,000: —
[23.] anskaffning af torpeder m. m.	»	96,000: —
[24.] anställande af skjutförsök	»	10,000: —
Af redan beviljade anslag föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att för år 1899 anvisa		
[25.] af det år 1897 beviljade anslaget å 475,000 kronor till byggande af ny docka i Carlskrona	»	150,000: —
[26.] af det jemväl år 1897 beviljade anslaget å 80,000 kronor till förrådshus för fasta minförsvaret och inredning af förråd för torpeder i Carlskrona återstående	»	40,000: —
Slutligen föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att bevilja:		
[27.] dels till förvärfvande af holmen Ifö vid Carlskrona 10,000 kronor och dels till anordnande derstädes af förrådshus för bomullskrut m. m. i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och kostnadsförslag 40,170 kronor, eller tillhopa	»	50,170: —
[28.] till minväsendet	»	100,000: —
[29.] till beklädnad åt sjöbeväringen	»	105,500: —
[30.] till anskaffning af ytterligare beklädnads- m. fl. persedlar för värnpligtige vid Carlskrona artillerikår 49,000 kronor, deraf för år 1899	»	30,000: —
[31.] till löneförbättring åt lärarne vid sjökrigsskolan	»	1,860: —
[32.] till förbättrad bestyckning af befästningarne vid Fårösund	»	127,000: —
[33.] till anordnande af minförsvar utanför Göteborg	»	225,000: —
[34.] till ersättande af vissa kostnader för kanonbåten Svensksunds expedition till Spetsbergen år 1897	»	14,225: —
tillsammans kronor		4,859,505: —

En jemförelse mellan denna hufvudtitel, sådan den finnes i 1898 års riksstat upptagen och sådan den af Kongl. Maj:t nu är föreslagen, utfaller på följande sätt:

	1898.	1899.		
ordinarie anslag	7,046,340: —	7,273,795: —	således ökning kronor	227,455: —
extra »	6,777,360: —	4,859,505: —	» minskning »	1,917,855: —
summa kronor	13,823,700: —	12,133,300: —	således minskning kr.	1,690,400: —

Sjette hufvudtiteln,

innefattande anslagen till civildepartementet.

I afseende å regleringen af denna hufvudtitel, under hvilken finnes i nu gällande riksstat till årliga eller ständiga utgifter anvisadt:

kontant	kronor	5,724,839: —
indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag:		
friheter	»	7,730: —
ersättningar	»	6,231: —
tillsammans	kronor	5,738,800: —

vill Kongl. Maj:t, i enlighet med de beslut, som innefattas uti bilagda statsrådsprotokoll öfver civilärenden den 14 innevarande månad, *) föreslå beträffande

Landsstaterna i länen:

[1.] att Riksdagen må medgifva, att vid länsstyrelsen i Jemtlands län inrättas ytterligare en landskanslist- och en landskontoristtjenst, hvardera med en aflöning af 1,200 kronor, deraf 700 kronor lön och 500 kronor tjenstgöringspenningar, med rätt för innehafvarne af nämnda tjenster till ålderstillägg i likhet med öfrige landskanslister och landskontorister;

[2.] att det under anslaget till landsstaterna i länen uppförda reservationsanslag till arfvoden åt extra länsnotarier och öfriga extra biträden vid länsstyrelserna samt till vikariatsersättning under semester för dertill berättigade tjenstemän må höjas från 110,000 kronor till 125,000 kronor eller med 15,000 kronor;

[3.] att anslaget till landsstaterna i länen må, med anledning af tre boställens indragning, höjas med 1,988 kronor;

kommande, i händelse af bifall till hvad i föregående tre punkter föreslagits, anslagstiteln landsstaterna i länen med följande ändrade lydelse: »lands-

*) Se bil. till statsverkspropositionen: "**Sjette hufvudtiteln**".

staterna i länen (deraf 125,000 kronor reservationsanslag)» att höjas från 2,684,998 kronor till 2,704,386 kronor eller med .... kronor 19,388: —

Landtbruksstyrelsen:

[4.] att Riksdagen må medgifva, *dels* att i den för landtbruksstyrelsen faststälda stat må, i stället för nu upptagna aflöningar för öfverdirektören och chefen, fiskeriinspektören, två byråingeniörer och sekreteraren, med bibehållande af nu gällande vilkor för aflöningars åtnjutande uppföras aflöningar för generaldirektören och chefen med 9,000 kronor, deraf 6,200 kronor i lön och 2,800 kronor i tjenstgöringspenningar, samt för en hvar af fyra byråchefer med 6,400 kronor, deraf 4,400 kronor i lön, som efter fem år kan höjas med 600 kronor, och 2,000 kronor i tjenstgöringspenningar,

dels att i staten för landtbruksstyrelsen må upptagas aflöning för ytterligare en byråchef till samma belopp och med enahanda ålderstillägg som för öfrige byråchefer i styrelsen,

dels ock att det i staten för landtbruksstyrelsen upptagna anslag å 5,000 kronor till extra biträden, vikariatsersättning och expenser förhöjes med 3,500 kronor eller till 8,500 kronor;

kommande i händelse af bifall härtill anslagstiteln »landtbruksstyrelsen» att höjas med .... » 21,500: —
eller sålunda från dess nuvarande belopp 28,800 kronor till 50,300 kronor;

Skiften och afvittringar:

[5.] att Riksdagen må dels medgifva, att de belopp, hvarmed inkomsterna af tjensten under år 1899 för afvittringslandtmätarne i Vesterbottens och Norrbottens län kunna komma att understiga 2,500 kronor för dem, som tillhöra första lönegraden, och 3,000 kronor för dem, som på grund af ålder i tjensten åt-

Transport kronor 40,888: —

Transport kronor 40,888: —

njuta arfvodesförhöjning, må desse tjenstemän godtgöras af anslagen till storskiftes- och afvittringsverken, dels ock för år 1899 åt föredraganden af afvittringsärendena i Norrbottens län samt till skrifbiträde åt honom bevilja en tillökning af 400 kronor i det åt honom anslagna belopp;

Statens jernvägstrafik:

[6.] att Riksdagen må medgifva, att, med ändring af bestämmelsen i nu gällande aflöningsreglemente för tjenstemän och betjente vid statens jernvägar om högsta arfvode för stationskarlar, arfvode inom 13:de löneklassen med årligt belopp af 720 kronor må kunna tilldelas stationskarl;

Patent- och Registreringsväsendet:

[7.] att Riksdagen, med godkännande af de enligt ofvannämnda protokoll öfver civilärenden framlagda förslagen till aflöningsstat för patent- och registreringsverkets ordinarie personal att gälla från och med år 1899 jemte dertill hörande vilkor för löneförmånernas åtnjutande samt till utgiftsstat för patent- och registreringsverket för år 1899, må medgifva,

att afgifterna för patent och registrering af varumärken må användas till bestridande af de utgifter, hvilka i enlighet med den godkända utgiftsstaten för patent- och registreringsverket betingas af tillämpning under år 1899 af förordningen angående patent och lagen om skydd för varumärken; samt

att afgifterna för registrering af aktiebolag och föreningar för ekonomisk verksamhet och för andra uppgifter till aktiebolags- och föreningsregistren äfvensom för anmälanden till handelsregistren må användas till bestridande af de utgifter, hvilka antingen i enlighet med nyssberörda utgiftsstat betingas af tillämpning under år 1899 af lagen om aktiebolag, lagen om aktiebolag som drifva försäkringsrörelse och lagen om registrering af bankaktiebolag eller ock af Kongl.

Transport kronor 40,888: —

	Transport kronor	40,888: —
Maj:t finnas betingade af tillämpning under år 1899 af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, lagen om handelsregister, firma och prokura tillika med lagen om ändring i vissa delar af sistnämnda lag samt lagen om handelsbolag och enkla bolag;		

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.:

[8.] att detta anslag ökas med	»	12: —
eller från 219,700 kronor till 219,712 kronor;		

Arbetareförsäkringen:

[9.] att Riksdagen må medgifva, att Kongl. Maj:t må ega för år 1899 använda de till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande afsatta belopp, i mån af behof,

dels till förvaltningsbidrag åt sjukkassor under de vilkor, som i statsrådsprotokollet omförmälas,

och dels till utarbetande och offentliggörande genom försäkringsinspektörens försorg af årsredogörelse för sjukkasseväsendet i riket.

	Summa ökning kronor	40,900: —
Om till förestående ökning lägges de ordinarie anslagens nuvarande slutsumma	»	5,738,800: —
komma sjette hufvudtitelns ordinarie anslag att uppgå till	kronor	5,779,700: —

Extra anslag.

Kongl. Maj:t föreslår vidare, med åberopande af ofvannämnda protokoll öfver civilärenden för den 14 innevarande januari, att under denna hufvudtitel må å extra stat beviljas till:

[10.] handhafvande af kontroll å försäkringsanstalterna	kronor	4,500: —
	Transport kronor	4,500: —

	Transport kronor		4,500: —
[11.]	utarbetande af näringsstatistik	»	6,200: —
[12.]	arbetsstatistiska undersökningar	»	10,000: —
[13.]	fortsatt utgifvande af »polisunderrättelser»	»	15,000: —
[14.]	aflöning m. m. åt särskild polisstyrka på landet	»	65,000: —
[15.]	ersättning för juridiskt biträde åt de svenske lapparne i Norge samt till lappfogdar och lappförmän	»	13,000: —
[16.]	undersökningar af mindre hamnar och farleder m. m.	»	10,000: —
[17.]	bestridande af statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar, såsom förslagsanslag	»	50,000: —
[18.]	aflöningar och öfriga utgifter vid Ultuna landtbruksinstitut	»	29,000: —
[19.]	uppehållande af undervisningen vid mejeriinstitutet vid Alnarp	»	8,000: —
[20.]	bidrag till bestridande af kostnaderna för allmänna landtbruksmöten	»	7,500: —
[21.]	prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten för husdjur, redskap, maskiner m. m.	»	12,500: —
[22.]	bidrag till underhåll af sju kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof	»	28,000: —
[23.]	bidrag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län	»	7,000: —
[24.]	understöd åt frökontrollanstalter	»	10,000: —
[25.]	utbildande af en elev i boskapsskötsel och mejerihushållning	»	1,000: —
[26.]	understöd åt svenska mosskulturföreningen	»	15,000: —
[27.]	de geologiska undersökningarna	»	95,000: —
[28.]	anställande af en andre instruktör i husslöjd och personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander	»	2,500: —
[29.]	bidrag till upprätthållande af väfskolan i Borås och till aflönande af en andre lärare vid samma skola	»	4,800: —
	Transport kronor		394,000: —

Transport kronor 394,000: —

[30.] understöd åt Göteborgs handelsinstitut och Frans Schartaus praktiska handelsinstitut i Stockholm .... » 20,000: —

[31.] befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar .... » 15,000: —

[32.] handelsstipendier .... » 10,000: —

[33.] bergsskolorna i Filipstad och Falun .... » 14,000: —

[34.] bidrag till belöningar för dödande af sjelar » 5,000: —

[35.] anordnande af fabriksinspektion .... » 30,000: —

[36.] förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen .... » 50,000: —

[37.] ersättning för åtskilliga af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter .... » 87,600: —

[38.] bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar .... » 900,000: —

[39.] understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder .... » 300,000: —

[40.] understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, ... » 300,000: —

hvarjemte Kongl. Maj:t föreslår, att i afseende å de tre sistnämnda anslagen må gälla de vilkor och bestämmelser, som i statsrådsprotokollet omförmälas.

Vidare anmärkes här:

[41.] att, enligt 1896 års Riksdags beslut, blifvit för år 1899 beviljade till understödjande medelst lån af enskilda jernvägsanläggningar 1,500,000 kronor.

Ytterligare föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen:

[42.] att för år 1899 anvisa å riksstatens sjette hufvudtitel till utförande af nya bygg-

Transport kronor 2,125,600: —

	Transport kronor	2,125,600: —
nader och anläggningar vid statens jernvägstrafik, med rätt för Kongl. Maj:t att låta utaf detta belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 304,400 kronor,	»	1,357,000: —
[43.] att för år 1899 anvisa å riksstatens sjette hufvudtitel för utläggning af ytterligare ett jernvägsspår mellan Arlöfs och Lunds stationer samt inläggning af nya räler å dubbelspåret mellan Malmö och Arlöf m. m. ett belopp af	»	385,000: —
[44.] att för år 1899, till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar, anvisa å riksstaten utom hufvudtitlarne 3,500,000 kronor; *)		
[45.] att till fortsättning af statsbanan mellan Boden och Ytter Morjärv för år 1899 bevilja å riksstaten utom hufvudtitlarne ett anslag af 1,300,000 kronor; *)		
[46.] att till fortsättning af statsbanan mellan Krylbo och Örebro för år 1899 bevilja å riksstaten utom hufvudtitlarne ett anslag af 3,800,000 kronor; *)		
[47.] att af det till bestridande af kostnaderna för upprensning af en segelränna genom Kalmar sund beviljade anslag å 405,000 kronor på extra stat för år 1899 anvisa återstående erforderliga beloppet	»	97,500: —
[48.] att af det till ombyggnad och förbättring af Väddö kanal beviljade anslag å 500,000 kronor på extra stat för år 1899 anvisa	»	200,000: —
[49.] att, till bestridande af kostnaderna för upprensning å uppgifna platser af inomskärsfarled mellan Marstrand och Lysekil samt mellan Hunnebostrand och Fjellbacka, bevilja ett anslag af 404,440 kronor och deraf på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af	»	150,000: —
	tillsammans kronor	4,315,100: —

*) Se vidare här nedan pag. 60.

En jemförelse mellan denna hufvudtitel, sådan den finnes i 1898 års riksstat upptagen och sådan den af Kongl. Maj:t nu är föreslagen, utfaller på följande sätt:

	1898.	1899.		
ordinarie anslag	5,738,800:—	5,779,700:—	således ökning kronor	40,900:—
extra anslag	3,072,700:—	4,315,100:—	» » »	1,242,400:—
summa kronor	8,811,500:—	10,094,800:—	således ökning kronor	1,283,300:—

Sjunde hufvudtiteln,

innefattande anslagen till finansdepartementet.

I afseende å regleringen af denna hufvudtitel, under hvilken finnes i nu gällande riksstat till årliga eller ständiga utgifter anvisadt:

kontant	kronor	18,376,360: —
indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag: friheter och kyrkotionde	»	40: —
tillsammans	kronor	18,376,400: —

vill Kongl. Maj:t i enlighet med de beslut, som innefattas i bilagda statsrådsprotokoll öfver finansärenden för den 14 innevarande månad,*) föreslå beträffande

Postverket:

[1.] att Riksdagen, *dels* med beviljande åt poststationsföreståndaren i Östervåla Johan Åkerlunds enka Amalia Catharina Åkerlund, född Lindgren, af ett årligt understöd till belopp af 200 kronor, att utgå från och med innevarande års början, så länge hon lefver ogift, *dels ock*, med godkännande af öfriga enligt nyssberörda statsrådsprotokoll öfver finansärenden tillstyrkta ändringar i postverkets stater äfvensom af de

*) Se bil. till statsverkspropositionen: **"Sjunde hufvudtiteln"**.

utaf generalpoststyrelsen föreslagna bestämmelserna angående ett andra ålderstillägg för vaktbetjente, må för år 1899 bestämma postverkets anslag, förslagsvis beräknadt, till 9,200,000 kronor, att utgå direkt af postmedlen, hvarigenom postverkets utgiftsstater skulle ökas med .... kronor 512,000: —

Och föreslår derjemte Kongl. Maj:t Riksdagen att medgifva:

att utbyte af mark mellan postverket och staden Helsingborg må ega rum på de af stadsfullmägtige i nämnda stad i underdånig skrifvelse af den 24 November 1897 erbjudna, af generalpoststyrelsen tillstyrkta vilkor;

Telegrafverket:

[2.] att Riksdagen, *dels* med beviljande åt extra ordinarie telegrafisten Anna Johanna Charlotta Lagerberg af en årlig pension af 500 kronor, att utgå från och med innevarande års början, *dels ock* med godkännande af öfriga enligt ofvannämnda protokoll öfver finansärenden tillstyrkta ändringar i telegrafverkets stater, må, under Kongl. Maj:t förbehållen rätt att i verkets utgiftsstater göra de jemkningar, som kunna finnas af behofvet påkallade, såsom reservationsanslag, att utgå direkt af telegrafmedlen, till telegrafverket för år 1899 anvisa enahanda belopp, 1,510,000 kronor, hvartill inkomsterna af telegrafmedel beräknats, samt tillika medgifva, att det öfverskott, som kan å dessa inkomster uppstå, må af Kongl. Maj:t användas för telegrafverkets och telefonväsendets tidsenliga utveckling och förbättring;
blifvande härigenom anslagets slutsumma i riksstaten ökad med .... » 100,000: —

Tullverket:

[3.] att Riksdagen må

dels, med godkännande af de enligt förut omförmälda protokoll öfver finansärenden föreslagna för-

Transport kronor 612,000: —

Transport kronor 612,000: —

ändringar i tullverkets stater, för år 1899 bestämma anslaget till tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 2,713,000 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen, hvarvid uppstår en ökning i anslagets nuvarande belopp af .... » 55,000: —

dels ock medgifva, att ej mindre det belopp af 34,751 kronor 82 öre, som jemlikt nådigt bref den 10 december 1897 blifvit af generaltullstyrelsen under samma år förskottsvis utbetaldt till aflöning åt extra biträden vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakningen samt till 1898 års räkenskap balanseradt, än äfven det belopp, som, i den mån aflöning till erforderliga extra biträden vid lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen skulle visa sig icke kunna utgå af det å lokalförvaltningens stat för innevarande år uppförda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. samt under året uppkommande besparingar å den ordinarie aflöningsstaten, kan komma att, högst med 50,000 kronor, efter Kongl. Maj:ts bemyndigande af generaltullstyrelsen under samma år för nyssberörda ändamål förskjutas, må af tullmedlen för år 1898 godtgöras;

Skogsväsendet:

[4.] att Riksdagen må

dels minska det bestämda anslaget för skogsstaten med 1,100 kronor från 447,208 kronor till 446,108 kronor;

dels, med godkännande af den ändring i skogsinstitutets stat, att anslaget till expenser ökas till 3,500 kronor och anslaget till de praktiska öfningarna till 5,000 kronor, höja det bestämda anslaget för statens skogsläroverk med 2,800 kronor från 47,700 kronor till 50,500 kronor;

dels höja reservationsanslaget till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet med 220,650 kronor från 574,092 kronor till 794,742 kronor;

Transport kronor 667,000: —

Transport kronor 667,000: —

så att anslaget till skogsväsendet erhåller följande uppställning:

bestämdt anslag:

för skogsstaten.... kronor 446,108: —
» statens skogsläroverk..... » 50,500: — kronor 496,608: —

förslagsanslag:

till ålderstillägg åt skogsstaten och skogsinstitutets lärarepersonal » 84,400: —

reservationsanslag:

till enskilda skogsundervisningen.......... kronor 4,800: —
» kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet.......... » 794,742: — » 799,542: —

Summa kronor 1,380,550: —

hvarigenom det nuvarande anslaget till skogsväsendet i dess helhet skulle ökas med.......... » 222,350: —

dels ock medgifva, att till bestridande af de kostnader för kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, till hvilka det för år 1898 för berörda ändamål anvisade reservationsanslag icke lemnar tillgång, må efter Kongl. Maj:ts bemyndigande af domänstyrelsen under år 1898 förskjutas ett belopp af högst 120,000 kronor, att af samma års skogsmedel ersättas;

För kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter:

[5.] att förslagsanslaget för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter å högst 15,000 kronor må ökas med 10,000 kronor eller till högst 25,000 kronor, deraf 7,000 kronor att användas till arfvoden åt dem,

Transport kronor 889,350: —

	Transport kronor	889,350: —
hvilka förordnas att inom finansdepartementet biträda med berörda kontroll och med handläggning af ärenden rörande enskilda banker och kreditanstalter, och 18,000 kronor att användas till arfvoden åt ombud vid sådana inrättningar;		
kommande i händelse af bifall härtill förslagsanslaget för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter att ökas med	»	10,000: —
Beträffande öfriga under sjunde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslag föreslår Kongl. Maj:t icke någon förändring.		
Summa	kronor	899,350: —
Lägges härtill summan af hufvudtitelns ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat	»	18,376,400: —
skulle denna hufvudtitels ordinarie anslag enligt Kongl. Maj:ts förslag uppgå till	kronor	19,275,750: —

Extra anslag.

Kongl. Maj:t föreslår vidare, med åberopande af ofvannämnda protokoll öfver finansärenden för den 14 innevarande januari, att under denna hufvudtitel må å extra stat beviljas till

[6.] arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå		kronor	4,000: —
[7.] ordnande och registrerande, företrädesvis af ännu oordnade delar, af kammararkivets handlingar 15,000 kronor, att utgå under tre år, deraf för år 1899		»	5,000: —
[8.] ersättning för af statskontoret gjorda förskott		»	219,595: —
[9.] arfvoden åt adjungerade kammarrättsråd	kronor 12,800: —		
[10.] arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad i kammarrätten	» 4,700: —	»	17,500: —
		Transport kronor	246,095: —

	Transport kronor	246,095: —
[11.] anläggning af telefonledningar från Svinesund till Malmö och från Haparanda till Pajala af förut viljadt anslag till telefonanläggningar, 1,091,000 kronor,	»	327,000: —
[12.] yttre restaurering af Örebro slott, en tiondedel af det beviljade anslaget, 44,000 kronor, att utgå under i statsrådsprotokollet angifvet vilkor med	»	4,400: —
[13.] aflöning åt domänintendenter och uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna	»	43,200: —
[14.] resekostnader vid domänförvaltningen, *förslagsvis*	»	40,455: —
[15.] afdikningar å kronans skogar i Norrbottens och Vesterbottens län	»	65,000: —
[16.] reglering af flottleder i Norrbottens och Kopparbergs län	»	100,000: —
i sammanhang hvarmed Kongl. Maj:t föreslår Riksdagen att medgifva, att de afgifter, som läggas å flottningen, må till enahanda ändamål disponeras;		
[17.] skogsodlingens befrämjande	»	50,000: —
	tillsammans kronor	876,150: —

En jemförelse mellan denna hufvudtitel, sådan den finnes i riksstaten för år 1898 upptagen och sådan den af Kongl. Maj:t nu är föreslagen, utfaller på följande sätt:

	1898.	1899.			
ordinarie anslag	18,376,400: —	19,275,750: —	således ökning	kronor	899,350: —
extra »	1,304,700: —	876,150: —	» minskning	»	428,550: —
summa kronor	19,681,100: —	20,151,900: —	således ökning	kronor	470,800: —

Åttonde hufvudtiteln,

innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

I afseende å regleringen af denna hufvudtitel, under hvilken finnes i nu gällande riksstat till årliga eller ständiga utgifter anvisadt:

kontant	kronor	13,036,420: —
indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag:		
friheter och kyrkotionde	»	251,190: —
ersättningar	»	513,088: —
tillsammans	kronor	13,800,698: —

vill Kongl. Maj:t i enlighet med de beslut, som innefattas uti bilagda statsrådsprotokoll öfver ecklesiastikärenden för den 14 i denna månad,*) föreslå beträffande

Riksarkivet:

[1.] att Riksdagen, med godkännande af den i statsrådsprotokollet afsedda aflöningsstat för landsarkivet i Vadstena jemte de i samma protokoll omförmälda, för åtnjutande af i staten upptagna aflöningsförmaner föreslagna vilkor, må bland de ordinarie anslagen i riksstaten uppföra för ett landsarkiv i Vadstena ett belopp af ... kronor 6,300: —
äfvensom att i sammanhang dermed anslagsrubriken »Riksarkivet» må ändras till »Riks- och landsarkiven» samt ifrågavarande post derunder upptagas.

Vid bifall härtill skulle de ordinarie anslagen under den förändrade rubriken komma att uppgå till 45,600 kronor;

Nationalmuseum:

[2.] att Riksdagen må bevilja förhöjning dels med eller från 6,500 kronor till 10,000 kronor af det i ... » 3,500: —

Transport kronor 9,800: —

*) Se bil. till statsverkspropositionen: "**Åttonde hufvudtiteln**".

	Transport kronor	9,800: —
staten för nationalmuseum förekommande reservationsanslaget till konstsamlingarnas ökande, dels ock med	»	19,000: —

eller från 6,000 kronor till 25,000 kronor af det under nationalmusei stat uppförda reservationsanslag till inlösen af lefvande svenska konstnärers arbeten, under medgifvande tillika att sistnämnda anslag må kunna användas, förutom till inköp af färdiga konstalster, jemväl till främjande på annat sätt af svensk monumental eller i högre mening dekorativ konst.

Vid bifall härtill skulle anslagen under rubriken nationalmuseum komma att ökas från nuvarande beloppet, 46,350 kronor, till 68,850 kronor;

Domkapitlens expeditioner:

[3.] att Riksdagen må *dels* medgifva, det Vesterbottens och Norrbottens län må från den 1 januari 1899 frånskiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, samt att för aflönande af biskop i det nya stiftet må af biskopslöneregleringsfonden användas högst 13,500 kronor årligen;

dels för bestridande af kostnaden för aflönande af konsistorienotarie, amanuens och vaktmästare vid det nya domkapitlet bevilja ett ordinarie anslag af......	»	5,100: —

deraf till notarien 3,000 kronor, till amanuensen 1,600 kronor och till vaktmästaren 500 kronor;

dels för hyra af lokal och vaktmästarebostad anslå ett årligt belopp af........	»	1,500: —
dels såsom ersättning för den minskning i inkomst, som genom den ifrågasatta stiftsdelningen skulle drabba notarien vid Hernösands domkapitel till följd af förlusten af sportelinkomsterna från Vesterbottens och Norrbottens län, bevilja ett årligt anslag af........	»	1,500: —
[4.] att anslaget till förstärkande af domkapitlens expeditionskassor må från och med år 1899 förhöjas med........	»	500: —

till 6,000 kronor.

Vid bifall till de under punkterna 3 och 4 gjorda framställningar kommer anslaget till domkapitlens

	Transport kronor	37,400: —

Transport kronor 37,400: —

expeditioner, nu 27,659 kronor, att höjas med sammanlagdt 8,600 kronor till 36,259 kronor;

Universiteten:

[5.] att Riksdagen må, med godkännande af den i statsrådsprotokollet omförmälda stat för vissa extra ordinarie professorer, i hvad den angår universiteten i Upsala och Lund, för dess tillämpning bevilja en förhöjning af *dels* .... » 9,000: —

i de till universitetet i Upsala utgående ordinarie anslag; *dels ock* .... » 7,000: —

i ordinarie anslagen till universitetet i Lund; samt

att Riksdagen må medgifva, *dels* att de enligt nämnda stat utgående ålderstillägg må bestridas af det under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslag: ålderstillägg, *dels ock* att nuvarande innehafvare af sådan extra ordinarie professorsbefattning, hvarom nu är fråga, som å den nya staten ingått, må i fråga om rätten till ålderstillägg tillgodoräkna sig tjenstgöringstid, som infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning;

[6.] att till arfvode åt en lärare vid universitetet i Upsala, som kan finnas villig och lämplig att derstädes meddela undervisning i finsk-ugriska språk, särskildt lappska och finska, må beviljas ett årligt anslag af .... » 2,500: —

[7.] att materielanslaget för patologiska institutionen vid universitetet i Upsala må höjas från 1,300 kronor till 2,800 kronor eller med ett belopp af .... » 1,500: —

[8.] att till aflöning åt en amanuens vid obstetriska och gynekologiska klinikerna samt gynekologiska polikliniken vid universitetet i Upsala må beviljas ett årligt anslag af .... » 900: —

[9.] att till aflöning åt ytterligare en amanuens vid institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Upsala må beviljas ett årligt anslag af » 500: —

Transport kronor 58,800: —

Transport kronor 58,800: —

[10.] att det på ordinarie stat uppförda anslaget till materielen vid den fysiologiska institutionen i Lund må ökas med .... » 1,500: —
eller från 2,500 kronor till 4,000 kronor;

[11.] att det ordinarie anslaget till geologiska institutionen i Lund må ökas med .... » 1,000: —
eller från 1,500 kronor till 2,500 kronor.

Vid bifall till hvad under punkterna 5—11 föreslagits kommer anslaget till universiteten, nu 736,681 kronor, att ökas med 23,900 kronor eller till 760,581 kronor;

Karolinska mediko-kirurgiska institutet:

[12.] att Riksdagen må, med godkännande af den i statsrådsprotokollet angifna stat för vissa extra ordinarie professorer, hvad Karolinska mediko-kirurgiska institutet angår, för dess tillämpning bevilja en förhöjning af .... » 1,000: —
i de till institutet utgående ordinarie anslag; samt

att Riksdagen må medgifva, *dels* att de enligt staten utgående ålderstillägg må bestridas af det under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslag: ålderstillägg, *dels ock* att nuvarande innehafvare af sådan extra ordinarie professorsbeställning, hvarom nu är fråga, som å den nya staten ingått, må i fråga om rätten till ålderstillägg tillgodoräkna sig tjenstgöringstid, som infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning;

[13.] att till aflöning åt en amanuens vid Karolinska institutets hygieniska institution må på ordinarie stat uppföras .... » 900: —

Vid bifall till de under punkterna 12 och 13 gjorda framställningar kommer anslaget till Karolinska mediko-kirurgiska institutet, nu 190,000 kronor, att ökas med 1,900 kronor eller till 191,900 kronor;

Allmänna läroverken:

[14.] *a*) med afseende på lärarnes vid de högre och femklassiga allmänna läroverken aflöning,

Transport kronor 63,200: —

	Transport kronor	63,200: —
att för lärarne vid berörda läroverk må bestämmas den i statsrådsprotokollet angifna lönereglering, att gälla från och med år 1899;		
b) med afseende å terminsafgifternas förhöjning,		
att — under förutsättning att den föreslagna löneregleringen för lärarne vinner fastställelse — lärjunge, som är vid högre eller femklassigt allmänt läroverk inskrifven, skall, förutom nu utgående afgifter, från och med vårterminen 1899, för hvarje termin erlägga till statsverket: inom första, andra och tredje klasserna 10 kronor, inom fjerde och femte klasserna 20 kronor samt inom sjette och sjunde klasserna 30 kronor, dock att befrielse derifrån må kunna beviljas enligt de i statsrådsprotokollet upptagna bestämmelser, samt att i fråga om uppbörd och redovisning af terminsafgifter äfvensom påföljd af uraktlåtenhet att dem erlägga skall gälla hvad derom i statsrådsprotokollet sägs;		
c) med afseende å pensionsreglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken,		
att ordinarie lärare och lärarinnor vid de högre och femklassiga allmänna läroverken skola hafva rättighet och i de uti statsrådsprotokollet omförmälda fall äfven skyldighet att från tjensten afgå med pension å allmänna indragningsstaten enligt de närmare bestämmelser, som i statsrådsprotokollet angifvits; samt		
d) med afseende på behofvet af förhöjning i ordinarie anslag till allmänna läroverken,		
att anslaget till arfvoden åt extra lärare och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof må höjas med	»	15,000: —
eller från 135,000 kronor till 150,000 kronor;		
att anslaget till extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken må ökas med	»	12,000: —
eller från 28,000 kronor till 40,000 kronor;		
att anslaget till extra arfvoden åt gymnastiklärare samt till anskaffande af ammunition för målskjutning m. m. må höjas med	»	3,500: —
eller från 34,000 kronor till 37,500 kronor;		
	Transport kronor	93,700: —

	Transport kronor	93,700: —
att till extra arfvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken må uppföras ett anslag af	»	2,500: —
samt		
att för genomförande af lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken enligt i statsrådsprotokollet angifna grunder må beviljas en förhöjning af nuvarande reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ett belopp af	»	704,453: —
[15.] att med hänsyn till behofvet af utsträckt undervisning å reallinien vid högre allmänna läroverket i Vesterås ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken må för upprättande af en ny lektorsbefattning vid sagda högre allmänna läroverk höjas med årliga lönen för dylik befattning enligt i punkt 14 af statsrådsprotokollet föreslagna grunder eller med	»	3,500: —
deraf 1,400 kronor tjenstgöringspenningar;		
[16.] att — under förutsättning att Göteborgs stad tillhandahåller erforderliga och lämpliga lokaler samt bostad eller hushyresersättning åt rektor — för upprättande af ett nytt femklassigt allmänt läroverk, med i statsrådsprotokollet angifven lönestat, i Göteborg, i östra delen af staden, ordinarie reservationsanslaget till allmänna läroverken må höjas med	»	18,300: —
Genom bifall till hvad i punkterna 14, 15 och 16 föreslagits skulle reservationsanslaget till de allmänna läroverken komma att höjas från 2,910,380 kronor till 3,669,633 kronor;		
[17.] att Riksdagen, med återkallande af medgifvandet om användning af reservationerna å anslagen till allmänna läroverken till understöd åt enskilda läroverk, må under riksstatens åttonde hufvudtitel uppföra ett förslagsanslag af högst	»	40,000: —
till understöd åt enskilda läroverk, att enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, utgå med högst 12,000 kronor åt sådana läroverk, som förbereda till mogenhetspröfning, och högst 4,000 kronor åt sådana, som motsvara femklas-		
	Transport kronor	862,453: —

	Transport kronor	862,453: —
siga allmänna läroverk med tillägg af en särskild afslutningskurs;		

Högre lärarinneseminariet:

[18.] att löneförmånerna för ordinarie lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet må från och med år 1899 bestämmas på sätt i statsrådsprotokollet omförmäles;

att ordinarie lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet må ega samma rätt och skyldighet att från tjensten afgå med pension å allmänna indragningsstaten, som bestämmes i fråga om ämneslärare vid de allmänna läroverken; samt

att för genomförandet af förenämnda lönereglering ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet må höjas med	»	4,500: —
eller från sitt nuvarande belopp 43,500 kronor till 48,000 kronor;		

Folkundervisningen:

[19.] att Riksdagen må godkänna de i statsrådsprotokollet omförmälda grunder beträffande löneförbättring och pensionsrätt för vissa lärare och lärarinnor vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna, samt

att för tillämpning af den nu ifrågasatta löneregleringen för vissa lärare och lärarinnor vid dessa seminarier det ordinarie anslaget till seminarier för folkskolelärares bildande må höjas med	»	50,800: —
[20.] att Riksdagen må medgifva, att de lärare och lärarinnor, som jemlikt § 13 mom. 3 i gällande seminariestadga äro eller varda förordnade vid seminariernas öfningsskolor, må bekomma dels från och med 1899 års ingång i årligt arfvode 1,500 kronor, dels ett ålderstillägg å 300 kronor för år efter tio års väl vitsordad tjenstgöring, räknadt från och med		
	Transport kronor	917,753: —

Transport kronor 917,753: —

början af kalenderåret närmast efter det, då förordnande å här afsedd tjenst första gången erhölls; samt

att för ändamålet må beviljas en förhöjning från och med år 1899 af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till seminarier för folkskolelärares bildande med .... » 6,800: —

[21.] att för tryckning i erforderligt antal af de i gällande seminariestadga föreskrifna årsredogörelser det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till seminarier för folkskolelärares bildande må höjas med .... » 2,400: —

Vid bifall till hvad under punkterna 19—21 föreslagits kommer anslaget till seminarier för folkskolelärares bildande, nu 322,125 kronor, att ökas med 60,000 kronor eller till 382,125 kronor;

[22.] *dels* att Riksdagen må medgifva, att landsting eller stad, som ej i landsting deltager, till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landstinget eller staden inrättadt seminarium för bildande af lärare eller lärarinnor vid småskola och mindre folkskola eller af biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola må uppbära bidrag af allmänna medel enligt samma grunder, som gälla med afseende på de lönetillskott, hvilka af statsmedel utgå till skoldistrikt för aflönande af lärare och lärarinnor vid distriktets folk- och småskola, under de i statsrådsprotokollet angifna vilkor;

dels att för här omförmälda ändamål må på ordinarie stat uppföras ett förslagsanslag af .... » 20,000: —

[23.] *dels* att Riksdagen må godkänna de i statsrådsprotokollet omförmälda förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, att från och med år 1899 lända till efterrättelse;

dels att Riksdagen må besluta de i statsrådsprotokollet angifna förändrade bestämmelser angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor, att från och med sistnämnda år lända till efterrättelse; samt

Transport kronor 946,953: —

Transport kronor 946,953: —

dels slutligen att för genomförandet af den i punkten ifrågasatta löneförhöjningen det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag för lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, nu 4,300,000 kronor, må höjas med .... » 270,000: —
eller till 4,570,000 kronor;

De tekniska läroverken:

[24.] att, med uteslutande ur riksstaten af de i tekniska högskolans stat upptagna aflöningar för en föreståndare 6,600 kronor, förutom fri bostad, och för en extra lärare i ångfartygskonstruktion 800 kronor, Riksdagen må

dels på ordinarie stat för högskolan bevilja:

till höjning af aflöningen för lektorn i beskrifvande geometri och ritkonst från 3,350 kronor till 4,000 kronor, 650 kronor;

till upprättande af ett nytt lektorat i allmän fysik, 4,000 kronor;

till upprättande af ett nytt lektorat i skeppsbyggnadskonst, 4,000 kronor;

till höjning af aflöningen för lektorn i geodesi och topografi från 2,000 kronor till 3,000 kronor, 1,000 kronor;

till höjning af aflöningen för lektorn i konstruktion af enkla maskindelar från 2,700 kronor till 3,000 kronor, 300 kronor;

till höjning af aflöningen för lektorn i elementarmekanik och beskrifvande maskinlära från 2,000 kronor till 3,000 kronor, 1,000 kronor;

till upprättande af ett nytt lektorat i husbyggnadskonst, 3,000 kronor;

till arfvode åt en extra lärare i zymoteknik, 1,200 kronor;

till höjning af arfvodet åt en extra lärare i frihandsteckning från 1,350 kronor till 1,600 kronor, 250 kronor;

Transport kronor 1,216,953: —

Transport kronor 1,216,953: —

till förhöjning af anslaget för tillfälliga lärarebiträden och assistenter från 7,000 kronor till 14,300 kronor, 7,300 kronor;

till arfvode för ett biträde åt bibliotekarien, 400 kronor;

till höjning af anslaget för betjeningen från 3,500 kronor till 5,100 kronor, 1,600 kronor;

till höjning af anslaget till samlingar och fysikaliska laborationer från 5,000 kronor till 8,000 kronor, 3,000 kronor;

till höjning af anslaget till biblioteket från 3,500 kronor till 4,500 kronor, 1,000 kronor;

till två stipendier åt lärare vid högskolan för utrikes resor, 1,800 kronor;

till arfvode åt en professor såsom högskolans föreståndare, 1,500 kronor; samt

till arfvode åt ett biträde för uppehållande af en del af föreståndarens undervisningsskyldighet såsom professor, 2,000 kronor;

dels förklara, att för ifrågavarande lektorsbefattningar aflöningarna skola fördelas i lön och tjenstgöringspenningar med 2,700 kronor lön och 1,300 kronor tjenstgöringspenningar för lektorat med aflöning af 4,000 kronor samt 2,000 kronor lön och 1,000 kronor tjenstgöringspenningar för lektorat med aflöning af 3,000 kronor;

dels ock medgifva, ej mindre att samtlige lektorer vid högskolan må efter fem års väl vitsordad tjenstgöring åtnjuta ett ålderstillägg å lönen af 500 kronor samt de lektorer, hvilkas aflöning enligt stat utgår med 3,000 kronor, efter ytterligare fem års väl vitsordad tjenstgöring ett andra ålderstillägg likaledes å 500 kronor, med rätt för de nuvarande lektorerna att i fråga om åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, hvarunder de efter sin utnämning till lektorer tjenstgjort vid högskolan, än äfven att dessa ålderstillägg må utgå af det å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag: ålderstillägg;

Transport kronor 1,216,953: —

Transport kronor		1,216,953: —
kommande vid bifall till framställningen om nyssberörda anslags beviljande och uteslutning af omförmälda två anslag till en föreståndare och en extra lärare det ordinarie anslaget till tekniska högskolan, nu 160,450 kronor, att ökas med	»	26,600: —
eller till 187,050 kronor;		
[25.] att, under vilkor att söndags- och aftonskolan vid tekniska skolan i Eskilstuna kommer att af nämnda stad uppbära ett årligt bidrag af 2,000 kronor, för tillämpning af i statsrådsprotokollet angifven ny stat det till nämnda söndags- och aftonskola nu utgående ordinarie statsanslag må höjas med	»	2,000: —
eller från 8,000 kronor till 10,000 kronor;		
med rätt för direktionen för skolan att från en till annan af de utgiftstitlar, hvilka icke innefatta löner till rektor, ordinarie lärare och vaktmästare, göra de öfverflyttningar, som kunna finnas erforderliga.		
Vid bifall till hvad under punkterna 24 och 25 föreslagits kommer anslaget till de tekniska läroverken, nu 415,425 kronor, att ökas med 28,600 kronor eller till 444,025 kronor;		
Gymnastiska centralinstitutet:		
[26.] att för aflönande af ytterligare en lärare i sjukgymnastik vid gymnastiska centralinstitutet med ett belopp af 2,500 kronor, deraf 2,000 kronor lön och 500 kronor tjenstgöringspenningar, anslaget till nämnda institut må höjas med	»	2,500: -
eller från 37,150 kronor till 39,650 kronor;		
Medicinalstyrelsen med dithörande stater:		
[27.] dels att det i medicinalstyrelsens stat upptagna anslag till medikamentsräkningars granskning, vikariatsersättning, renskrifning, flitpenningar och tillfälliga biträden må ökas med	»	5,000: —
eller från 11,000 kronor till 16,000 kronor, dels ock att, i händelse aflöning för öfverfältläkaren uppföres å fjerde hufvudtiteln, hvad om honom förekommer i me-		
Transport kronor		1,253,053: —

	Transport kronor	1,253,053: —
dicinalstyrelsens stat uteslutes och i stället anslås aflöning till ytterligare ett medicinalråd, så att staten i den del, som angår aflöningen för medicinalstyrelsens ledamöter, erhåller den i statsrådsprotokollet angifna lydelse.		
Vid bifall härtill skulle medicinalstyrelsens aflöningsstat komma att sluta å 78,650 kronor samt anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater att ökas från nuvarande beloppet 497,250 kronor till 502,250 kronor;		
Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.:		
[28.] att detta förslagsanslag, nu 23,052 kronor, må höjas till 23,100 kronor eller med	»	48: —
Beträffande öfriga under åttonde hufvudtiteln i riksstaten uppförda ordinarie anslag har Kongl. Maj:t icke att föreslå någon ändring.		
	Summa kronor	1,253,101: —
Lägges härtill summan af hufvudtitelns ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat	»	13,800,698: —
skulle åttonde hufvudtitelns ordinarie anslag enligt Kongl. Maj:ts förslag uppgå till	kronor	15,053,799: —

Extra anslag.

För behof af tillfällig beskaffenhet, hänförliga under åttonde hufvudtiteln, vill Kongl. Maj:t, på sätt omförmälda protokoll öfver ecklesiastikärenden vidare innehåller, föreslå Riksdagen att på extra stat bevilja i afseende å

Riks- och landsarkiven:		
[29.] till arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän	kronor	1,700: —
[30.] till fortsatt utgifvande i tryck af sådana skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia,	»	3,000: —
	Transport kronor	4,700: —

Transport kronor		4,700: —
[31.] till fortsatt utgifvande genom riksarkivet af »Svenska riksdagsakter jemte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia under tidehvarfvet 1521—1718»,	»	1,500: —
under medgifvande att de besparingar, som tilläfventyrs uppkomma å det på extra stat för år 1898 uppförda anslag till fortsatt utgifvande af »Svenska riksdagsakter m. m.», må användas för fortsatt utgifvande i tryck genom riksarkivet af handlingar, tillhörande urkundsamlingen »Konung Gustaf I:s registratur»;		
[32.] till inköp af nödiga böcker för landsarkivet i Vadstena	»	1,000: —
[33.] för uppförande å Sommeliusska lyckan i Lund af byggnader för ett landsarkiv i hufvudsaklig enlighet med i statsrådsprotokollet omförmälda ritningar äfvensom för byggnadernas inredning och vidtagande af i sammanhang dermed föreslagna åtgärder för anordnande af gas-, värme-, vatten- och afloppsledningar jemte planering och stängsel m. m. 164,563 kronor, deraf för år 1899	»	82,000: —
[34.] till uppförande å i statsrådsprotokollet angifven plats af byggnader för ett landsarkiv i Upsala, i hufvudsaklig enlighet med uppgjorda ritningar, äfvensom för byggnadernas inredning och vidtagande af i sammanhang dermed föreslagna åtgärder för anordnande af gas-, värme-, vatten- och afloppsledningar jemte anbringande af stängsel m. m. 166,424 kronor, deraf för år 1899	»	83,000: —
under medgifvande att utöfver sjelfva grunden för byggnaderna nämnda plats i öfrigt må användas till tomt för landsarkivet och dessutom af Upsala slotts område undantagas från bebyggande en sträcka af 30 meters bredd vid de sidor af tomten, som icke äro belägna vid landsvägen;		
Nationalmuseum:		
[35.] till vård, underhåll och tillökning af statens konstindustriella samlingar	»	8,000: —
Transport kronor		180,200: —

	Transport kronor	180,200: —
[36.] för anordnande af nattlig bevakning vid nationalmuseibyggnaden ett anslag af	»	2,000: —

Lifrustkammaren:

[37.] för tillsyn, underhåll och vård af samlingarna m. m.	»	5,800: —

Domkapitlens expeditioner:

[38.] för löneförbättring åt tjenstemännen vid dessa expeditioner	»	3,716: —
[39.] *dels* såsom ersättning till nuvarande amanuensen vid domkapitlet i Hernösand för den minskning i hans inkomst, som i anledning af föreslagen delning af Hernösands stift skulle uppstå genom upphörande af till honom nu utgående anslag,	»	600: —
dels för anskaffande af möbler, inventarier m. m. för expeditionslokalen vid det nya domkapitel, som, enligt Kongl. Maj:ts förslag om Hernösands stifts delning, skulle komma att upprättas i Luleå,	»	3,500: —
[40.] för betäckande af brister, som före år 1897 uppkommit i domkapitlens expeditionskassor, i den mån de anmälas och blifvit till siffran i behörig ordning faststälda,	»	5,000: —

Universiteten:

[41.] till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Upsala af förut beviljadt anslag	»	6,000: —
[42.] för uppehållande af undervisningen och examinationen i geografi vid universitetet i Upsala	»	1,000: —
[43.] till arfvoden åt extra ordinarie amanuenser vid universitetsbiblioteket i Upsala	»	2,500: —
[44.] till uppförande och utrustning, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och förslag, af en ny laboratoriebyggnad för institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Upsala		
	Transport kronor	210,316: —

Transport kronor		210,316: —
273,561 kronor och deraf för år 1899 anvisa ett belopp af	»	150,000: —
[45.] för inköp af mikroskop och annan erforderlig utrustning för en bakteriologisk afdelning af patologiska institutionen vid universitetet i Upsala	»	6,000: —
[46.] till aflöning åt en extra ordinarie professor inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund	»	4,000: —
[47.] till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Lund af förut beviljadt anslag	»	6,000: —
[48.] till särskildt arfvode åt docenten vid universitetet i Lund Sven Söderberg, under i statsrådsprotokollet angifvet vilkor,	»	2,000: —
[49.] såsom personligt lönetillägg för år 1899 åt akademikamreraren i Lund Oscar Gerhard Regnell hvaraf 150 kronor såsom tjenstgöringspenningar,	»	750: —
[50.] till personligt ålderstillägg åt vice bibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund F. E. Braune	»	500: —
[51.] till arfvoden åt extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund	»	1,500: —
[52.] till arfvode åt en assistent vid växtfysiologiska laboratoriet vid botaniska institutionen i Lund	»	1,500: —
[53.] till arfvode åt en instrumentmakare vid fysiologiska institutionen i Lund	»	500: —
[54.] till ny- och tillbyggnad för biblioteket vid universitetet i Lund återstoden af förut beviljadt anslag	»	84,000: —

Karolinska mediko-kirurgiska institutet:

[55.] till arfvode åt en amanuens vid institutets gynekologiska klinik	»	900: —
» » » » » vid institutets kemiska laboratorium	»	900: —
[56.] till en pediatrisk klinik vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	»	1,800: —
till en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm, under i statsrådsprotokollet omförmäldt vilkor,	»	2,800: —
Transport kronor		473,466: —

	Transport kronor	473,466: —
[57.] till bekostande af teckningar i vetenskapliga ändamål vid institutet	»	1,500: —
[58.] för anskaffande och underhåll af materiel för oftalmiatriska kliniken vid institutet	»	500: —
[59.] till fyllande af brist, som å det allmänna materielanslaget vid institutet uppstått,	»	2,300: —

Allmänna läroverken och pedagogierna:

[60.] till arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken	»	100,000: —
samt till tillfällig löneförbättring åt rektorer och ordinarie lärare vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna enligt i statsrådsprotokollet angifna grunder	»	25,500: —
[61.] såsom bidrag till uppförande i enlighet med faststälda ritningar af en ny byggnad för allmänna läroverket i Umeå återstoden af förut beviljadt anslag	»	12,500: —

Ytterligare föreslår Kongl. Maj:t, att på extra stat må beviljas i afseende å

Högre lärarinneseminariet:

[62.] för fortsatt uppehållande af den valfria fjerde årskursen vid seminariet	»	3,000: —
samt för beredande af fortsatt undervisning i huslig ekonomi vid seminariet och normalskolan	»	5,000: —

Folkundervisningen:

[63.] till understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana folkhögskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel,	»	20,000: —
	Transport kronor	643,766: —

	Transport kronor	643,766: —

De tekniska läroverken:

[64.] till understöd, på det i statsrådsprotokollet omförmälda vilkor, åt lägre tekniska yrkesskolor och till bestridande af kostnader för deras inspektion.........	»	45,000: —

Medicinalstyrelsen med dithörande stater:

[65.] *dels* till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper	»	1,200: —
dels och till ökadt biträde hos medicinalstyrelsen vid hospitalsärendenas behandling en summa af............	»	6,000: —

dock, hvad denna summa beträffar, under förbehåll att deraf innehålles ett belopp, motsvarande hvad serafimerordensgillets förre sekreterare T. A. Billbergh kan komma att af de till honom för år 1899 i ersättning för sekreterareaflöning från allmänna indragningsstaten utgående medel afstå till bekostande af biträde åt medicinalstyrelsen vid handläggning af sekreteraregöromål å hospitalsafdelningen;

Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen:

[66.] till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor och till beredande, så vidt ske kan, af fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna deri under den tid de genomgå dessa kurser............	»	3,000: —

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien:

[67.] till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af de under akademiens inseende stälda samlingar samt till aflöning åt vaktbetjening	»	4,000: —
till undersökning och beskrifning af fäderneslandets fornlemningar m. m.	»	3,200: —
	Transport kronor	706,166: —

Transport kronor		706,166: —
till utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum m. m.	»	2,000: —
[68.] till vidtagande af konserveringsåtgärder vid Visby stadsmur, i hufvudsaklig enlighet med i statsrådsprotokollet omförmäldt arbets- och kostnadsförslag, 20,550 kronor och deraf för år 1899 anvisas ett belopp af	»	10,300: —
[69.] för vidtagande af åtgärder till bevarande af Alvastra klosterruiner, i hufvudsaklig enlighet med i statsrådsprotokollet omförmäldt arbets- och kostnadsförslag,	»	3,200: —
[70.] för användande i mån af behof till inköp för kongl. myntkabinettets räkning af sådana i den i statsrådsprotokollet omförmälda Oldenburgska samlingen förekommande svenska mynt, som kunna behöfvas till fyllande af luckor i myntkabinettet, ett anslag af	»	30,000: —

Naturhistoriska riksmuseum:

[71.] till inköp och insamling af naturalier vid museets afdelning för arkegoniater och fossila växter, till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter	»	2,000: —
[72.] till vård, underhåll och förkofran af museets etnografiska samling	»	7,300: —

Meteorologiska centralanstalten:

[73.] för upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjenst vid anstalten	»	7,950: —
[74.] till upprätthållande af en meteorologisk station i Gellivare	»	300: —

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda:

[75.] till uppehållande af undervisningen vid tre läroanstalter för öfveråriga döfstumma	»	47,400: —
Transport kronor		816,616: —

Transport	kronor	816,616: —
[76.] till handtverksskolan i Kristinehamn för blinda	»	10,000: —
[77.] till tryckning af blindskrifter	»	2,500: —
till understöd åt blindlärareelever samt till reseunderstöd åt blindlärare	»	1,200: —
[78.] till förhyrande af lokal för förskolan för blinda i Vexiö	»	4,000: —
[79.] till uppförande af en byggnad för förskolan för blinda i Vexiö, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med upprättade ritningar, belysnings anordnande i samma byggnad samt tomtens planering 117,000 kronor, deraf för år 1899	»	60,000: —

Hospitalsvården:

[80.] till anordnande vid Upsala af en asyl för sinnessjuke återstoden af förut beviljadt anslag	»	100,000: —
[81.] till uppförande i hufvudsaklig enlighet med i statsrådsprotokollet omförmälda ritningar af ett boställshus för ekonomibetjening vid Lunds hospital och asyl	»	33,600: —
[82.] till understöd åt Jerfsö sjukhus för spetelske, under i statsrådsprotokollet omförmäldt vilkor,	»	14,000: —

Kongl. Maj:t föreslår Riksdagen vidare att på extra stat bevilja i afseende å

Diverse anslag:

[83.] till svenska fornskriftsällskapet	»	2,000: —
[84.] till beredande af religionsvård åt svenske sjömän m. fl. i utländska hamnar	»	10,000: —
[85.] af förut beviljade anslag: till anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt	»	4,000: —
till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter	»	500: —
till två stipendier för utbildande vid universitet af prester, förtrogna med finska språket,	»	1,500: —
Transport	kronor	1,059,916: —

Transport	kronor	1,059,916: —
[86.] till anställande af tre kontraktsadjunkter inom södra lappmarkens samt de delar af Vesterbottens andra och tredje kontrakt, som tillhöra lappmarken, 18,000 kronor, deraf	»	6,000: —
att utgå under år 1899, samt till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter 2,250 kronor, deraf att utgå under sistnämnda år;	»	750: —
[87.] till nordiska museet	»	25,000: —
[88.] till understöd, på de vilkor Kongl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, för utgifvande äfven under år 1899 af tidskriften »Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif»	»	3,650: —
[89.] till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »Nordiskt Medicinskt arkiv»	»	3,000: —
[90.] till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »Acta mathematica»	»	3,000: —
[91.] till understöd, på de i statsrådsprotokollet angifna vilkor, åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen,	»	45,000: —
[92.] till understöd, under de vilkor Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, för anordnande af vissa i statsrådsprotokollet angifna undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi	»	5,000: —
[93.] till underhåll och tillsyn af de i riket inrättade vattenhöjdmätningsstationerna m. m.	»	2,500: —
[94.] för utgifning och spridning af nykterhetsskrifter	»	4,000: —
[95.] till understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Upsala på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga,	»	2,000: —
[96.] till understöd åt alkoholisthemmet Eolshäll invid Stockholm på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga,	»	17,500: —
[97.] för anställande af historiska forskningar rörande Sverige i Vatikanska arkivet i Rom	»	3,000: —
att utgå enligt de i statsrådsprotokollet omförmälda vilkor och bestämmelser;		
Transport	kronor	1,180,316: —

	Transport kronor	1,180,316: —
[98.] till fortsättande och afslutande af yttre restaurering af Visby domkyrka, återstoden af förut beviljadt anslag	»	50,000: —
[99.] till fullbordande af Vadstena klosterkyrkas restaurering	»	16,000: —
[100.] för bestridande af kostnaderna för utredningar angående presterskapets aflöningsförhållanden med mera såsom förslagsanslag	»	10,000: —

Slutligen föreslår Kongl. Maj:t, att på extra stat beviljas

[101.] till ersättning för belopp, som af statskontoret förskottsvis utbetalts,	»	34,385: —
	Summa kronor	1,290,701: —

En jemförelse mellan denna hufvudtitel, sådan den finnes i 1898 års riksstat upptagen och sådan den nu blifvit af Kongl. Maj:t för år 1899 föreslagen, utfaller sålunda:

	1898.	1899.		
ordinarie anslag	13,800,698: —	15,053,799: —	således ökning kronor	1,253,101: —
extra »	1,842,602: —	1,290,701: —	» minskning »	551,901: —
summa kronor	15,643,300: —	16,344,500: —	således ökning kronor	701,200: —

Nionde hufvudtiteln,

innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Pensionsstaten:

I afseende å denna stat, för hvilken gällande riksstat upptager kontant 1,483,798 kronor, föreslår Kongl. Maj:t enligt bilagda statsrådsprotokoll*) beträffande

*) Se bil. till statsverkspropositionen: "**Nionde hufvudtiteln**".

Bidrag till folkskolelärares pensionering:

[1.] att det såsom bidrag till *folkskolelärares pensionering* uppförda anslag må höjas från 357,873 kronor till 502,873 kronor eller med 145,000 kronor.

Vidare föreslår Kongl. Maj:t Riksdagen att, i afseende å kostnaderna för *småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalts* förvaltning och verksamhet under år 1899, medgifva,

[2.] att Kongl. Maj:t må för sistnämnda år bestämma de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr blifva erforderliga; samt

att de för berörda förvaltningskostnad och för anstaltens utgifter i öfrigt under nämnda år erforderliga medel må af Kongl. Maj:t, i den mån influtna afgifter icke äro att tillgå, anvisas utaf tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året ingå, eller, derest sagda afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen.

Om till den föreslagna förhöjningen i det såsom bidrag till folkskolelärares pensionering uppförda anslaget	kronor	145,000: —
lägges summan af ordinarie anslaget till pensionsstaten enligt nu gällande riksstat	»	1,483,798: —
skulle anslaget till pensionsstaten sluta å ett belopp af	kronor	1,628,798: —

Allmänna indragningsstaten:

För allmänna indragningsstaten är i nu gällande riksstat anvisadt kontant 1,800,652 kronor.

Beträffande denna stat föreslår Kongl. Maj:t:

[3.] att å allmänna indragningsstaten må uppföras årlig pension till belopp af 200 kronor åt f. d. mönsterskrifvaren vid lifregementets husarcorps O. Westblads enka **Anna Petronella Westblad,** född Tellén, att från 1898 års början till henne utgå, så länge hon förblifver enka;

[4.] att **lektorerna vid sjökrigsskolan** må åtnjuta rätt till pension å allmänna indragningsstaten enligt samma grunder, som äro eller kunna varda bestämda för deras vederlikar vid de allmänna läroverken;

[5.] att åt förre verkstadsföreståndaren **Gustaf Nilsson** må beviljas en årlig pension af 600 kronor, att från allmänna indragningsstaten utgå från och med den 1 Januari 1898;

[6.] att vaktmästaren vid nationalmuseum **Frans Johan Michael Hellström** må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom

beviljadt, för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 500 kronor;

[7.] att föreståndaren för seminariet i Haparanda för bildande af lärare och lärarinnor vid småskolor i de finska församlingarna **Emil Lindbäck** må förklaras vid frånträdande af sin befattning ega rätt till pension å allmänna indragningsstaten till det belopp, som då skolat tillkomma honom, derest han i stället innehaft adjunktstjenst vid folkskolelärareseminarium; samt

[8.] att å allmänna indragningsstaten må för år 1899 anvisas ett anslag af 10,000 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 250 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvitligt skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.

[9.] Enligt hvad af åberopade statsrådsprotokoll framgår, anser Kongl. Maj:t sig icke böra föreslå någon ändring i beloppet af anslaget till allmänna indragningsstaten. Detta anslag skulle således äfven för år 1899

utgöra	kronor	1,800,652: —
Lägges härtill anslaget till pensionsstaten	»	1,628,798: —
blifver slutsumman af nionde hufvudtitelns ordinarie anslag för år 1899	kronor	3,429,450: —

Extra anslag.

Beträffande extra anslag å denna hufvudtitel föreslår Kongl. Maj:t:

[10.] att å extra stat för år 1899 må anvisas ett förslagsanslag af 1,540,000 kronor, att användas dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med faststälda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå det för året densamma tillkommande förhöjda vederlag för de till statsverket indragna rusthållsafgifterna, och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående.

En jemförelse mellan denna hufvudtitel, sådan den finnes i riksstaten för år 1898 upptagen och sådan den af Kongl. Maj:t nu är föreslagen, utfaller på följande sätt:

	1898.	1899.		
ordinarie anslag	3,284,450: —	3,429,450: —	således ökning kronor	145,000: —
extra »	1,540,000: —	1,540,000: —	—— ——	——
summa kronor	4,824,450: —	4,969,450: —	således ökning kronor	145,000: —

De under de särskilda hufvudtitlarne äskade anslag för år 1899 utgöra sålunda:

		Ordinarie:	Extra:	Summa:
I	hufvudtiteln:	1,370,000: —	100,000: —	1,470,000: —
II	»	3,842,450: —	28,250: —	3,870,700: —
III	»	606,750: —	4,500: —	611,250: —
IV	»	26,575,280: —	6,011,620: —	32,586,900: —
V	»	7,273,795: —	4,859,505: —	12,133,300: —
VI	»	5,779,700: —	4,315,100: —	10,094,800: —
VII	»	19,275,750: —	876,150: —	20,151,900: —
VIII	»	15,053,799: —	1,290,701: —	16,344,500: —
IX	»	3,429,450: —	1,540,000: —	4,969,450: —
	summa kronor	83,206,974: —	19,025,826: —	102,232,800: —

Härtill komma de belopp, hvilka Kongl. Maj:t i sammanhang med reglering af utgifterna under sjette hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att till utgående under år 1899 utom hufvudtitlarne å riksstaten anvisa, nemligen:

till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar	kronor 3,500,000: —		
till fortsättning af statsbanan mellan Boden och Ytter Morjärv	» 1,300,000: —		
samt till fortsättning af statsbanan mellan Krylbo och Örebro	» 3,800,000: —	kronor	8,600,000: —

De riksgäldskontorets utgifter för riksdags- och revisionskostnader samt räntor och afbetalningar å statsskulden m. m., hvilka Kongl. Maj:t, med åberopande af omförmälda protokoll öfver finansärenden den 14 innevarande januari, *) anser böra i riksstaten uppföras, äro:

riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m., *förslagsvis*		kronor 723,800: —	
räntor och afbetalningar å statsskulden	kronor 13,868,507: 27		
Transport kronor	13,868,507: 27	723,800: —	110,832,800: —

*) Se bil. till statsverkspropositionen: "Finansplanen".

Transport kronor 13,868,507: 27	723,800: —		110,832,800: —
efter afdrag af de till riksgäldskontoret ingående ränte- och kapitalbetalningar » 2,988,800: —			
förslagsvis	kronor 10,879,707: 27	kronor	11,603,507: 27

Kongl. Maj:t föreslår Riksdagen vidare, under åberopande af nyssnämnda protokoll, att afsätta

till arbetareförsäkringsfonden	»	2,000,000: —
till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande	»	250,000: —
samt till förstärkande af statsverkets kassaförlagsfond	»	40,692: 73
Summan af dessa belopp	kronor	124,727,000: —

utvisar totalsiffran af de i riksstaten förekommande utgifter, hvilka sålunda uppgå till enahanda belopp, hvartill statsverkets tillgångar för år 1899 här ofvan beräknats; och erhåller riksstaten följande utseende:

Riksstat

		Kronor.
Tillgångar och inkomster:		
Öfverskott å statsregleringarna för föregående år		12,615,000
Statsverkets inkomster:		
ordinarie inkomster	22,942,000	
bevillningar	86,175,000	109,117,000
Af Riksbankens vinst för år 1897		2,995,000
Summa kronor		124,727,000

för år 1899.

Utgifter:	Ordinarie anslag.	Extra anslag.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	öre.
att utgå från statskontoret:				
I hufvudtiteln	1,370,000	100,000	1,470,000	—
II »	3,842,450	28,250	3,870,700	—
III »	606,750	4,500	611,250	—
IV »	26,575,280	6,011,620	32,586,900	—
V »	7,273,795	4,859,505	12,133,300	—
VI »	5,779,700	4,315,100	10,094,800	—
VII »	19,275,750	876,150	20,151,900	—
VIII »	15,053,799	1,290,701	16,344,500	—
IX »	3,429,450	1,540,000	4,969,450	—
Utom hufvudtitlarne	——	8,600,000	8,600,000	—
Säger	83,206,974	27,625,826	110,832,800	—
att utgå från riksgäldskontoret:				
riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m., *förslagsvis*		723,800: —		
räntor och afbetalningar å statsskulden	13,868,507: 27			
efter afdrag af de till riksgäldskontoret ingående ränte- och kapitalbetalningar	2,988,800: —			
förslagsvis		10,879,707: 27	11,603,507	27
Afsättning till arbetareförsäkringsfonden			2,000,000	—
Afsättning till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande			250,000	—
Till förstärkande af statsverkets kassaförlagsfond			40,692	73
Summa kronor			124,727,000	—

Kongl. Maj:t föreslår i sammanhang härmed enligt beslut, som innefattas i bilagda statsrådsprotokoll öfver finansärenden för den 14 innevarande januari,*) att Riksdagen må medgifva, att vid statsregleringen för år 1899 de i Rikets Ständers skrifvelse den 12 Maj 1841 angifna grunder i afseende å dispositionen af besparingarna å hufvudtitlarne fortfarande må blifva gällande.

Samtliga de i denna proposition åberopade eller för öfrigt med statsregleringen sammanhang egande handlingar skola Riksdagens statsutskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

HANS WACHTMEISTER.

*) Se bil. till statsverkspropositionen: "Finansplanen".

Stockholm 1898. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

Bilagor

till

Kongl. Maj:ts

nådiga proposition

om statsverket år 1898.

Inkomstberäkningen.
Utgifterna å I—IX hufvudtitlarne.
Finansplanen.
Propositionens justering.

Inkomstberäkningen.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet grefve Wachtmeister anhöll att få underställa Kongl. Maj:ts ompröfvande de delar af statsregleringen vid nu instundande riksdag, som rörde beräkningen af statsverkets tillgångar för de behof, hvilka vid ifrågavarande statsreglering borde fyllas, dervid departementschefen, efter att hafva anmält statskontorets den 10 december nästlidet år afgifna berättelse om statsverkets tillstånd och förvaltning, hvilken berättelse finnes detta protokoll bilagd under litt. A, vidare yttrade:

1896 års statsreglering m. m.

Beträffande resultatet af 1896 års statsreglering har statskontoret i underdånig skrifvelse den 17 juli nästlidet år anmält, att å statsverkets inkomster samt ordinarie och extra förslagsanslag uppstått ett nettoöfverskott af .... kronor 11,828,759: 47,
hvartill borde läggas:

af myntverkets behållning för år 1896 enligt nådiga brefvet den 5 maj 1882 .... „ 209,159: 34

Transport kronor 12,037,918: 81

Transport kronor 12,037,918: 81

besparing å nionde hufvudtitelns anslag »bidrag till folkskolelärares pensionering» .... „ 500: —

odisponerade behållningar å en del extra statsanslag enligt särskilda nådiga föreskrifter... „ 67,591: 89

så att öfverskottet på det hela uppginge till ...... kronor 12,106,010: 70.

Vidare anförde statskontoret i samma skrifvelse, beträffande förhållandet med den uti rikshufvudboken under benämning af »fonden för reserverade medel» upplagda särskilda räkningen öfver öfverskott och brister i statsregleringarne, att behållningen å denna fond enligt 1895 års riksbokslut utgjorde .... kronor 23,199,457: 61,

hvartill komme

dels ofvannämnda öfverskott .. .. kronor 12,106,010: 70

och dels från riksgäldskontoret till statskontoret levererad andel af nettobehållningen af Skåne—Hallands, Mellersta Hallands, Göteborg—Hallands, Landskrona—Engelholms och Malmö—Billesholms jernvägars trafikinkomster för år 1896.......... „ 509,003: 19 „ 12,615,013: 89 35,814,471: 50

att om derifrån afräknades hvad i 1896 års riksstat blifvit anvisadt att från fonden utgå .... kronor 674,000: —

uppkomme det belopp af .. .. kronor 35,140,471: 50,

hvartill, enligt 1896 års rikshufvudbok, behållningen å nyssnämnda särskilda räkning vid samma års slut uppginge, samt att af denna behållning, hvaraf vore disponerade enligt 1897 års riksstat 8,296,000 kronor och enligt 1898 års riksstat 14,229,000 kronor, alltså återstode att disponera en summa af 12,615,471 kronor 50 öre.

Så vidt hittills kan vara kändt eller beräkneligt, hafva följande öfverskott uppstått å 1897 års statsreglering: *1897 års statsreglering.*

	Kronor	öre
Jernvägstrafikmedel, beräknade till 8,500,000 kronor, hafva influtit med 13,800,000 och således lemnat ett öfverskott af	5,300,000	—
Skogsmedel. Enligt meddelande från domänstyrelsen hafva skogsmedlen för år 1897 belöpt sig till 5,414,841 kronor 46 öre, hvilken summa öfverstiger den beräknade, 3,000,000 kronor, med i jemnadt tusental	2,414,000	—
Tullmedel, för år 1897 beräknade till 37,000,000 kronor, hafva, enligt meddelande från generaltullstyrelsen, belöpt sig till 43,752,944 kronor och således öfverstigit beräkningen i jemnadt tusental med	6,752,000	—
Bränvinstillverkningsskatten, för år 1897 beräknad till 15,000,000 kronor, har, enligt uppgift från finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, influtit med 18,431,396 kronor 30 öre. För denatureradt bränvin restituerades samma år, likaledes enligt uppgift från nämnda byrå, 925,467 kronor 12 öre, hvadan behållna inkomsten af bränvinstillverkningsskatten under år 1897 komme att utgöra 17,505,929 kronor 18 öre, hvilken summa öfverstiger beräkningen med i jemna tusental	2,505,000	—
Hvitbetssockertillverkningsafgiften har, enligt uppgift från förenämnda byrå, under år 1897 debiterats med 11,008,906 kronor 17 öre, hvadan och då densamma för året beräknats till 8,500,000 kronor, ett öfverskott i jemnadt tusental uppkommit med	2,508,000	—
Bevillning af fast egendom samt af inkomst, för år 1897 beräknad till 5,200,000 kronor, kan, med ledning af förhållandena under föregående år, antagas lemna ett öfverskott af omkring	500,000	—
I öfrigt å en del inkomsttitlar uppkommande öfverskott kunna antagas ungefärligen motsvara de brister, som å andra inkomsttitlar uppstått.		
Summa kronor	19,979,000	—

Enligt rikshufvudboken för år 1896 hade å samma års förslagsanslag uppstått:

brister	kronor	3,521,006: 05
besparingar	„	1,117,391: 75
eller en nettobrist af	kronor	2,403,614: 30.

Vid uppgörande af 1897 års statsreglering blefvo åtskilliga förslagsanslag under sjette, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarne förhöjda med sammanlagdt omkring 775,000 kronor. Uti ofvannämnda nettobrist för år 1896 ingick äfven brist å det från riksgäldskontoret utgående anslaget till riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m., räntor å statsskulden och afbetalningar å de fonderade statslånen med 152,951 kronor 77 öre. Af 1897 års enahanda anslag innestodo hos statskontoret vid årets slut 68,700 kronor, och lärer, enligt meddelande från riksgäldskontoret, i anledning af ökade ränteinkomster m. m. en återbäring till statskontoret af derifrån lyftade medel vara att förvänta till belopp af omkring 950,000 kronor. Å andra sidan torde med säkerhet kunna antagas, att utgifterna å en del förslagsanslag under nyssnämnda hufvudtitlar, såsom anslagen till vägunderhållet på landet, för ersättningen till städerna för mistad tolag, lönetillskott åt lärare vid folkskolor med flera, under år 1897 öfverstigit utgifterna för det föregående året, äfvensom att å förslagsanslagen under fjerde hufvudtiteln, särskildt å det till lindring i rustnings- och roteringsbesvären, uppstått brister; och torde med afseende å nu omförmälda förhållanden nettobristen å 1897 års förslagsanslag kunna beräknas uppgå till 1,500,000 kronor.

Om från det beräknade öfverskottet å inkomsterna för år 1897	kronor	19,979,000: —
drages denna nettobrist	„	1,500,000: —
skulle öfverskottet å 1897 års statsreglering blifva omkring	kronor	18,479,000: —

Allt sedan den statsreglering, som förelades 1881 års Riksdag, har den praxis iakttagits, att öfverskottet för det år, som närmast föregått det, under hvilket statsregleringen för ett visst gifvet år uppgjorts, icke tagits i beräkning för denna statsreglering, utan reserverats för den närmast följande. Från denna praxis, för hvilken otvifvelaktigt talande skäl legat till grund, skulle, med afseende på det exceptionelt höga belopp, till hvilket enligt den nyss lemnade utredningen öfver-

skottet på 1897 års statsreglering beräknas hafva uppgått, anledning till afvikelse denna gång kunna synas föreligga. Till öfvervägande måste nemligen sjelfmant framställa sig frågan, huruvida icke skäl skulle förefinnas att redan nu söka åt en del af det föreliggande betydliga öfverskottet bereda en sådan användning, att derigenom på ett verksamt och varaktigt sätt bereddes ökad styrka åt kommande statsregleringar. Det har sedan längre tid tillbaka anmärkts såsom en oegentlighet, att flere inkomsttitlar och främst bland dem bevillningen af fast egendom samt af inkomst inflyta till statsverket först under året näst efter det, till bestridande af hvars utgifter de påräknats. Tydligt är, att om anordningar kunde vidtagas, genom hvilka sagda inkomster kunde beräknas såsom tillgång för det år, under hvilket de verkligen inflöte, härigenom skulle för all framtid beredas en mot ifrågavarande inkomsters belopp svarande tillökning i statsverkets rörelsekapital eller kassaförlag. Då bevillningen af fast egendom samt af inkomst är den mest betydande bland omförmälda inkomsttitlar, framhöll jag i en den 24 sistlidne december till statskontoret aflåten embetsskrifvelse, att det syntes mig böra komma under öfvervägande, huruvida icke en sådan förändring borde vidtagas, att bevillningen komme att i riksstaten upptagas ett år senare än för närvarande eller sålunda i riksstaten för det år, under hvilket bevillningen inflöte; att, under förutsättning att förändringen komme till genomförande redan vid den nu förestående statsregleringen, i riksstaten för år 1899 alltså icke borde upptagas någon bevillning af fast egendom samt af inkomst, medan deremot i sinom tid i riksstaten för år 1900 skulle upptagas bevillningen *för år 1899*; att då emellertid med stadgandet i § 62 regeringsformen icke syntes öfverensstämma, att 1898 års Riksdag åtoge sig en bevillning, som först af 1899 års Riksdag komme att för sitt ändamål disponeras, det för vinnande af det åsyftade målet torde varda nödvändigt, att ur bevillningsförordningen utbrötes de bestämmelser, som rörde sjelfva afgiftsbeloppen, så att, medan 1898 års Riksdag beslöte erforderliga bestämmelser om grunderna för bevillningens utgörande och sättet för dess påförande, 1899 års Riksdag bestämde de bevillningsafgifter, som med tillämpning i öfrigt af de förut faststälda grunderna sistnämnda år skulle debiteras de skattskyldige för att i början af år 1900 erläggas; samt att följaktligen 1 § i den bevillningsförordning, som komme att gälla för år 1899, borde erhålla ungefärligen följande lydelse:

»För all inom riket belägen fast egendom, hvartill ock räknas frälseränta, skall, med de undantag, som i 4 § upptagas, bevillning utgöras efter fastighetens uppskattade värde.

Denna bevillning utgår dels för jordbruksfastighet och dels för all annan fastighet och frälseränta med belopp, hvarom särskildt förordnas»; hvarjemte 7 § komme att lyda sålunda:

»För all behållen inkomst vare sig af kapital eller arbete, skall, med de undantag, som i 11 § omförmälas, bevillning erläggas med belopp, hvarom särskildt förordnas»;

och anmodade jag statskontoret att så fort ske kunde, inkomma med yttrande angående hvad sålunda blifvit ifrågasatt.

I underdånig skrifvelse den 29 sistlidne december, hvilken under litt. A A torde få biläggas dagens protokoll, har statskontoret afgifvit det sålunda begärda utlåtandet.

Sedan omförmälda skrifvelse blifvit af departementschefen föredragen, yttrade denne vidare:

Såsom af den nu upplästa skrifvelsen inhemtas, har statskontoret, som på anfördt skäl ansett den ifrågasatta förändringen beträffande bevillningen af fast egendom samt af inkomst icke böra ega rum med mindre enahanda förändring vidtoges äfven beträffande öfriga statsinkomster, som inflöte året efter det, för hvilket de vore beräknade, funnit den ifrågasatta förändringen, äfven om den finge en sådan omfattning, icke vara att förorda. Statskontoret har nemligen ansett åtgärden numera icke vara af något verkligt behof påkallad, emedan dels det förnämsta skälet för de i förevarande hänseende tillförene väckta förslagen eller att derigenom vore att vinna en tidigare afslutning af statsverkets räkenskaper förlorat sin betydelse, sedan anordningar vidtagits, hvarigenom äfven utan omförmälda förändring en sådan tidigare afslutning möjliggjorts, dels statsverkets kassaförlagsfond ökats till i det närmaste 15,000,000 kronor, hvarjemte fondens förmåga att motsvara sitt ändamål äfven ökats derigenom, att i följd af afskrifning å grundskatter och vakansafgifter minskning egt rum och fortfarande komme att i mån af afskrifningens fortgång ega rum i de inkomsttitlar, hvilka inflöte först året efter det, för hvilket de vore påräknade, under det att samtidigt utgifterna till indelningsersättningar och lindring i rustnings- och roteringsbesvären, hvilka utgifter skulle bestridas först under året efter det, för hvilket de belöpte, ökats och fortfarande i mån af lindringsåtgärdens fortgång komme att ökas; och hade statskontoret med tillhjelp af den successivt ökade kassaförlagsfonden och å statsregleringarne uppkomna öfverskott kunnat bestrida statsutgifterna utan att, annat än i jemförelsevis mindre omfattning och endast för kortare tider, behöfva anlita riksgälskontoret om kassaförstärkning. Vidare har statskontoret anmärkt, att följden af den ifrågasatta förändringen, enligt hvilken 1899 års

bevillning skulle upptagas först i 1900 års riksstat och räkenskaper, blefve den, att alla de handlingar, hvarpå debiteringen grundades, komme att bifogas räkenskaperna för ett år senare än efter närvarande redovisningsmetod, hvarigenom ock kontrollen å utskyldernas debitering komme att ega rum ett år senare än nu, hvilken omständighet, om den ock icke i och för sig utgjorde hinder för förändringens vidtagande, dock icke vore utan betydelse och i allt fall stode i strid med nu antagna ordning för redovisningen, hvarmed åsyftats ej allenast en tidigare räkenskapsafslutning utan äfven en tidigare revision.

Med uttalande, att kassaförlagsfonden enligt statskontorets åsigt ännu icke vunnit den storlek, att densamma framgent under mindre gynsamma förhållanden kunde anses vara för sitt ändamål tillräcklig, har statskontoret på ofvan anförda grunder förklarat sig anse, att tillgodoseende af statsverkets behof af kassaförlagets förstärkande icke påkallade den nu ifrågasatta förändringen, utan att detsamma i erforderlig grad lämpligen kunde och borde fyllas i den ordning, som hittills följts.

Äfven om jag med statskontoret vill erkänna, att genomförandet af det förändrade sättet för upptagande i riksstaten af de statsinkomster, som inflyta till statsverket först året efter det, för hvilket de äro påräknade, icke under närvarande förhållanden skulle ega fullt samma betydelse och räckvidd, som vid vissa föregående tillfällen, då åtgärden jemväl blifvit ifrågasatt, är jag likväl i så måtto af afvikande mening från den af statskontoret uttalade, som jag anser de skäl, hvilka allt fortfarande tala för förändringens genomförande, vara af den vigt, att, derest icke ur andra synpunkter hinder möta, desamma böra få fälla utslaget till förmån för sagda förändring. Statskontoret har sjelft erinrat, att den i viss mån ökade stadga i statskontorets kassaförvaltning, som vunnits genom den i mån af grundskatteafskrifningens fortgång inträdda minskningen i beloppet af de inkomster, som inflöte först under året efter det, i hvars riksstat de upptagits, endast egde rum under förutsättning, att inkomstminskningen icke i vidare mån än som redan skett ersattes af på taxering och debitering beroende direkt beskattning. Men jag behöfver icke inför Eders Kongl. Maj:t erinra derom, att just ett vidsträcktare ersättande på sådant sätt af den genom grundskatteafskrifningen och lindringen i rustnings- och roteringsbesvären inträdda minskning i statens tillgångar enligt Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens samfälda mening varit och är afsedt. Att detsamma hittills icke i afsedd utsträckning kunnat genomföras, har berott derpå, att bevillningen af fast egendom samt af inkomst icke i sin nuvarande form visat sig mäktig af den utveckling, som erfordrats

för att göra densamma tjenlig till grundval för en i afsevärd mån utvidgad direkt beskattning. Men syftemålet är derför ingalunda uppgifvet, utan bör tvärtom oaflåtligt fasthållas. För närvarande pågår ock genom en af Eders Kongl. Maj:t tillsatt komité utredning angående sättet för kommunalbeskattningens skiljande från bevillningen, hvilket torde utgöra en nödvändig förutsättning för en utsträckt användning af sistnämnda skatteform. För mig står det derför klart, att det endast är en tidsfråga, när den direkta beskattningen kommer att intaga ett mera betydande rum i statens skattesystem än hittills, och jag erinrar för öfrigt derom, att det icke är länge sedan en 100 procents tilläggsbevillning utgick jemte bevillningen, i följd hvaraf denna sålunda i sjelfva verket utgjordes med dubbelt belopp mot eljest. Uppenbart är emellertid, att, om ock större olägenhet för statsverket icke skulle uppkomma deraf, att en bevillning till belopp af fem och en half millioner kronor icke inflyter förr än året efter det, för hvars behof den påräknats, förhållandet gestaltar sig helt annorlunda, om den sålunda efter statsregleringsåret inflytande summan uppgår till dubbla beloppet eller måhända ännu högre. Och det bör dervid icke förgätas, att man väl äfven för framtiden får räkna med det hittills vanliga förhållandet, att bevillningen i ökad mån tages i anspråk just för statsregleringar, som ega rum under perioder af nedgående konjunkturer för statsinkomsterna och då kassaförlagsfonden, som skolat under statsregleringsåret lemna förskott till belopp motsvarande den först efter årets slut inflytande bevillningen, i högre grad än eljest behöfver tagas i anspråk för täckande af den på nedgången i andra inkomsttitlar beroende kassaminskning.

Naturligen kan den med den ifrågasatta åtgärden afsedda ökade stadgan i statsregleringen i viss mån äfven vinnas genom ökade afsättningar till statsverkets kassaförlagsfond, men gifvet är, att den styrka för statsregleringarna, som skulle vinnas genom de ifrågavarande statsinkomsternas och främst bevillningens upptagande i riksstaten ett år senare än för närvarande, skulle så till vida varda mera varaktig och effektiv, som, blott öfvergången en gång är gjord, den härigenom vunna ökningen i statsverkets rörelsekapital under hvarje statsregleringsår komme att motsvara summan af dessa inkomster, beloppet af desamma må sedan komma att stiga huru högt som helst.

Principielt anser jag derföre önskvärdt, att den förändrade ordningen för bevillningens upptagande i riksstaten läte sig genomföra; och anser jag, under förutsättning att så komme att ske, lika med statskontoret, önskvärdt, att åtgärden komme att omfatta äfven öfriga

statsinkomster, som inflyta först efter budgetsårets slut, dock måhända med undantag af grundskatten samt de i riksstaten upptagna vakansafgifter, hvilka ju efter några års förlopp komma att upphöra. Då under öfvergångsåret bevillningen och öfriga hithörande inkomster skulle ur riksstaten uteslutas och ersättas af andra tillgångar, hvilka naturligen komme att utgöras af tillgängliga öfverskott från föregående statsregleringar, faller det i ögonen, att statsverkets närvarande fördelaktiga ställning erbjuder ett tillfälle för förändringens genomförande så gynsamt, att ett gynsammare hittills aldrig förekommit och måhända ej lätteligen torde återkomma.

Härvid möter likväl den af statskontoret framhållna betänklighet, att en följd af förändringens genomförande skulle varda den, att samtliga handlingar rörande debitering och uppbörd af bevillningen likasom äfven af öfriga hithörande statsinkomster skulle komma att hänföras till räkenskapsåret näst efter det, till hvilket de för närvarande höra, och sålunda ett år senare än för närvarande undergå revision. Att afslutade räkenskapshandlingar på detta sätt komme att ett helt år ligga ogranskade, skulle uppenbarligen innebära en oegentlighet, som med afseende på den allmänt erkända önskvärdheten af den hastigast möjliga afslutning och revision af offentliga räkenskaper skulle utgöra ett steg i orätt riktning och så till vida medföra ett äfventyrande af statsverkets rätt, som uppkommande anmärkningar först ett år senare än för närvarande kunde delgifvas de redovisningsskyldige eller de skattskyldige. Men vid det förhållande att hithörande räkenskaper äfven efter förändringen komme att föreligga afslutade alldeles vid samma tid som för närvarande, förefaller det mig som om möjlighet icke skulle saknas för en sådan anordning, att äfven räkenskapernas granskning, oafsedt att desamma komme att anses tillhöra ett senare år än för närvarande, egde rum på samma tid och i samma ordning som nu. Skulle än härigenom ur räkenskapssynpunkt någon oegentlighet uppkomma, torde densamma i allt fall icke varda af sådan betydenhet, att förslaget om den ifrågasatta vigtiga förändringen för dess skull bör förfalla. Då emellertid en närmare utredning af denna fråga bör ega rum och då denna utredning icke kan medhinnas till den tid, då 1899 års statsreglering bör föreläggas Riksdagen, lärer förslag till den ifrågasatta förändringen icke böra i sammanhang med den nu förestående statsregleringen framläggas för Riksdagen. Någon egentlig olägenhet af ett uppskof med frågan till 1899 års riksdag lärer icke förefinnas, då 1897 års öfverskott, hvaraf medel skulle beredas till ersättande af de inkomster, som skulle uteslutas ur riksstaten för år 1899, lärer

komma att ograveradt reserveras till disposition för sistnämnda år och det i allt fall öfverensstämmer med hittills iakttagen praxis, att sagda öfverskott på omförmälda sätt reserveras. Jag hemställer emellertid, att Eders Kongl. Maj:t täcktes anbefalla statskontoret och kammarrätten att efter öfverståthållareembetets och Eders Kongl. Maj:ts samtlige befallningshafvandes i länen hörande inkomma med utredning i den föreliggande frågan.

Med afseende å hvad jag sålunda anfört har jag icke att i fråga om de föreliggande öfverskotten göra annan hemställan, än att det odisponerade öfverskottet å 1896 års och föregående statsregleringar, 12,615,471 kronor 50 öre, måtte få under benämning *öfverskott från statsregleringarne för föregående år* tagas i beräkning för 1899 års statsreglering, dervid summan torde få jemnas till 12,615,000 kronor.

Ordinarie inkomster.

Hvad beträffar beräkningen af statsverkets inkomster för år 1899 och dervid först de *ordinarie inkomsterna*, får jag, med hänvisning till statskontorets berättelse, hemställa, att de i statskontorets förslagsberäkning upptagna hithörande inkomsterna må upptagas till de af statskontoret beräknade belopp, allenast med en mindre jemkning beträffande inkomsttiteln *tillfälliga rotevakansafgifter*. I denna inkomsttitel ingå, jemte vakansafgifter af flere andra slag, äfven vakansafgifterna för de rusthåll vid skånska husar- och dragonregementena och de dubbelrotar vid Jemtlands hästjägarekår, hvilka jemlikt 1892 års urtima Riksdags beslut skola sättas på vakans för samma regementens och kårs ombildning till värfvade. Statskontoret har på anförda skäl beräknat, att antalet vakanssatta nummer vid skånska husar- och dragonregementena vid 1899 års slut komme att utgöra 991 samt motsvarande antal vakanta dubbelrotar vid Jemtlands hästjägarekår eller Norrlands dragonregemente vid samma tid 127. På grund af uppgifter, som af chefen för landtförsvarsdepartementet infordrats från vederbörande fördelningschefer och mig delgifvits, kan emellertid antalet vakanta rusthåll och rotar af ifrågavarande slag beräknas vid 1899 års utgång utgöra, vid de båda skånska kavalleriregementena tillhopa 1,000 rusthåll och vid Norrlands dragonregemente 141 dubbelrotar. Om, med bibehållande i öfrigt af det utaf statskontoret använda beräkningssätt, dessa siffror i stället för de af statskontoret antagna ingå som led i beräkningen, varder inkomsttitelns slutsumma 222,300 kronor eller i jemnadt tal 222,000 kronor, med hvilket belopp jag hemställer, att inkomsttiteln tillfälliga rotevakansafgifter må i riksstaten för år 1899 upptagas.

Tillfälliga rotevakansafgifter.

Enligt hvad jag inhemtat, har chefen för ecklesiastikdepartementet för afsigt att senare i dag, vid anmälan af de till åttonde hufvudtiteln hörande anslagsfrågor, hemställa, att i sammanhang med reglering af lärarnes vid de högre och femklassiga allmänna läroverken löneförmåner lärjungarne vid nämnda allmänna läroverk må från och med vårterminen 1899 efter vissa grunder åläggas en terminlig, till statsverket ingående afgift. Då den statsinkomst, som skulle tillfalla statsverket, derest dessa terminsafgifter blefve beslutade, lärer, enligt hvad nyssbemälde departementschef jemväl meddelat mig, kunna beräknas till 339,000 kronor, tillstyrker jag, under förutsättning af bifall till chefens för ecklesiastikdepartementet berörda framställning, att 339,000 kronor må i riksstaten för år 1899 upptagas bland statsverkets inkomster under benämning »*skolafgifter*». *Skolafgifter.*

Vidkommande *bevillningarne* hemställer jag, att desamma må få upptagas till de af statskontoret beräknade belopp. *Bevillningar.*

Ehuru jag hemställer, att statsverkets inkomster för år 1899 må med de belopp, jag föreslagit, få i statsverkspropositionen upptagas i den ordningsföljd, som hittills varit iakttagen, och likaledes med den vanliga fördelningen i *ordinarie inkomster* och *bevillningar*, torde det tillåtas mig att, likasom vid föregående tillfällen egt rum, här låta införa en gruppering af dessa inkomster, som bättre än den sedvanliga uppställningen lemnar en öfversigt af dessa inkomsters olika natur ur finansiel synpunkt och närmare sammanför inkomster af närbeslägtad art. *Inkomsternas uppställning.*

Denna öfversigt angifver såsom

Statsverkets inkomster.

A. *Inkomster, som ej utgöra skatter.*

arrendemedel	kronor	2,200,000: —	
skogsmedel	„	4,000,000: —	
jernvägstrafikmedel	„	10,000,000: —	
postmedel	„	9,925,000: —	
telegrafmedel	„	1,510,000: —	
bötesmedel	„	250,000: —	
extra uppbörd	„	100,000: —	27,985,000: —
		Transport	27,985,000: —

Transport 27,985,000: —

B. *Skatter*.

a) allmänna:				
tullmedel	kronor	41,000,000: —		
bränvinstillverkningsskatt	„	15,500,000: —		
hvitbetssockertillverkningsafgift	„	8,500,000: —		
stämpelmedel	„	5,000,000: —		
mantalspenningar	„	665,000: —		
bevillning af fast egendom samt af inkomst	„	5,600,000: —	76,265,000: —	
b) af viss fastighet:				
grundskatt	kronor	1,444,000: —		
kyrkotionde......	„	250,000: —		
kavalleriregementenas hästvakansspanmål	„	270,000: —		
afgifter för persedelunderhållet vid rusthållsinfanteriet	„	51,000: —		
trosspassevolansafgift	„	19,000: —		
tillfälliga rotevakansafgifter	„	222,000: —		
soldatvakansafgift	„	42,000: —		
båtsmansvakansafgift	„	150,000: —	2,448,000: —	
c) särskilda afgifter:				
fyr- och båkmedel	kronor	1,400,000: —		
kontrollstämpelmedel	„	30,000: —		
skolafgifter	„	339,000: —		
bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter	„	650,000: —	2,419,000: —	81,132,000: —
			Summa kronor	109,117,000: —

Riksbankens vinstmedel.

Enligt mig från fullmägtige i riksbanken tillhandakommen uppgift uppgår riksbankens vinst för år 1897, approximativt beräknad, till 3,328,000 kronor.

Grunden för fördelning mellan statsverket och riksbanken af den å denna banks rörelse uppkomna vinst har vexlat efter de å olika tider rådande olika förhållanden. Sålunda har, såsom för tiden 1867—1891 närmare framgår af en vid 1893 års statsverksproposition fogad tabell, för åren 1867—1870 hela eller i det närmaste hela bankovinsten tillfallit statsverket, medan för åren 1871 och 1872 hela vinsten reserverades för riksbankens egen räkning. För år 1873 tillföll något mera än en fjerdedel af vinsten statsverket. Med undantag för åren 1885 och 1887, hvilkas vinst i sin helhet behölls för riksbanken, delades för åren 1874—1891 med viss afjemning af summorna vinsten till lika belopp mellan statsverket och riksbanken. Bankovinsten för åren 1892 och 1893 öfverlemnades med viss afjemning för det förra året till statsverket. Af riksbankens vinst för åren 1894 och 1895 öfverlemnades nio tiondedelar till statsverket, medan en tiondedel reserverades för bankens räkning.

I fråga om dispositionen af bankovinsten för år 1896 föreslog Eders Kongl. Maj:t 1897 års Riksdag att nio tiondedelar deraf måtte öfverlemnas till statsverket, men Riksdagen beslöt, att af vinstens bokförda belopp, 3,118,211 kronor 54 öre, en summa af 1,800,000 kronor eller således omkring $\frac{58}{100}$ af hela vinsten skulle öfverlemnas till statsverket och återstoden, 1,318,211 kronor 54 öre, för riksbanken bibehållas. Af bankoutskottets utlåtande n:o 8 vid sistlidne riksdag inhemtas, att storleken af den vinstandel, 1,800,000 kronor, som öfverlemnats till statsverket, bestämts med hänsyn dertill, att nämnda siffra motsvarade i jemnadt tal tre procent å riksbankens fonder.

Enligt bestämmelsen i 26 § af lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, hvilken bestämmelse skall lända till efterrättelse från och med år 1899, skola af riksbankens behållna årliga vinst minst tio procent afsättas till bankens reservfond. Omständigheter kunna naturligtvis föreligga, hvilka påkalla en större afsättning, men då, såsom af bankoutskottets nyss omförmälda utlåtande framgår, bankofullmägtige i fråga om dispositionen af 1896 års bankovinst uttalat såsom sin åsigt, att, från synpunkten af bankens behof af egna kapital, hinder ej mötte för bifall till Eders Kongl. Maj:ts förslag om öfverlemnande af nio tiondedelar af vinsten till statsverket, äfven om dervid toges hänsyn till frågan om nya afdelningskontors inrättande, då förhållandena i förevarande afseende kunna antagas vara oförändrade sedan sistlidet år

och då särskild anledning till förstärkning af riksbankens fonder med större belopp än det för framtiden lagstadgade sålunda icke för närvarande torde föreligga, synes mig återstoden af vinsten böra komma statsverket till godo, och jag hemställer derföre, att Eders Kongl. Maj:t må hos Riksdagen göra framställning derom, att af riksbankens vinstmedel för år 1897, utgörande i rundt tal 3,328,000 kronor, nio tiondedelar, eller i afjemnadt tal 2,995,000 kronor, må anvisas för statsverkets behof, att utbetalas vid den tidpunkt under år 1899, Riksdagen bestämmer.

Om, under förutsättning af bifall till hvad jag nu föreslagit, till slutsumman af statsverkets ofvan beräknade inkomster .... kronor 109,117,000: —
läggas:
det af mig såsom öfverskott å statsregleringarna för föregående år beräknade belopp ,, 12,615,000: —
och af riksbankens vinstmedel för år 1897 ,, 2,995,000: —
så erhålles för statsregleringen för år 1899 en tillgång af .... kronor 124,727,000: —

De af föredragande departementschefen sålunda i afseende å beräkningen af statsverkets ofvan omförmälda tillgångar och dermed sammanhängande ämnen gjorda hemställanden och förslag, i hvilka statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla.

— —

Ex protocollo
E. Lagerbring.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

Bil. Litt. A.

Till Konungen.

Jemlikt gällande instruktion åligger det statskontoret att årligen före den 15 december till Eders Kongl. Maj:t afgifva berättelse om statsverkets inkomster under det sistförflutna året jemte förslag till deras beräknande vid nästföljande statsreglering med hvad mera, som kan tjena till upplysning vid uppgörande af den nådiga propositionen till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof; och får stats-

kontoret härmed i underdånighet fullgöra denna nådiga föreskrift för innevarande år.

Riksdagens under detta år församlade revisorer hafva verkstält granskning af 1896 års rikshufvudbok jemte öfriga räkenskaper öfver statsverkets och andra allmänna medels förvaltning under samma år: och statskontoret får i underdånighet hänvisa till innehållet i den berättelse angående statsverkets tillstånd under nämnda år, hvilken före revisionsförrättningens början blifvit af detta embetsverk afgifven och sedermera till revisorerna öfverlemnad. Jemlikt 39 § af riksdagsordningen skola räkenskaper och öfriga statsverket rörande handlingar för Riksdagens statsutskott hållas tillgängliga för verkställande af den granskning, som vid fullgörande af bemälda utskotts åliggande att utreda och uppgifva statsverkets tillstånd och behof må vara erforderlig.

Beträffande undsättningsfonden afgifver statskontoret särskild underdånig berättelse, och redovisas för öfrigt förhållandet med denna fond genom räkenskaper och handlingar, som äfvenledes skola hållas statsutskottet tillhanda.

Statsverkets inkomster för år 1899 hafva af statskontoret ansetts böra beräknas på sätt bilagda tabell litt. a) utvisar, och, enligt hvad tabellen litt. b) ådagalägger, hafva för denna beräkning i allmänhet lagts till grund medeltalen af de senaste tre årens inkomstbelopp, hvilka åter äro hemtade från de för samma år afslutade rikshufvudböckerna. Vid upprättande af förslaget till inkomstberäkningen har för öfrigt afseende blifvit fästadt dels derpå, huruvida inkomsterna varit i jemnt stigande eller fallande, dels på de vid vissa titlar förekommande särskilda förhållanden, för hvilka statskontoret får här nedan underdånigst närmare redogöra.

Ordinarie inkomster.

Grundskatt. Genom nådiga förordningen den 11 september 1885 medgafs under vissa vilkor inlösen för statsverkets räkning af skattefrälseräntor och kronotionde, som innehades under enskild eganderätt, samt arbets- och hofveriskyldighet till skattesåld kronoegendom, och stadgades dervid, bland annat, att vederbörande egare till förenämnda räntor, tionde eller rätt till arbete eller hofveri, hvilka ville begagna sig af den medgifna inlösen, skulle inom ett år från den dag, författningen utfärdades, derom göra anmälan hos kammarkollegium. Genom nådiga kungörelsen den 13 juli 1887 förordnades, att sådan

inlösen skulle fortfarande ega rum, derest vederbörande egare derom gjorde anmälan inom utgången af år 1888. Tiden för anmälan om inlösen af skattefrälseräntor m. m. blef vidare utsträckt genom nådiga kungörelsen den 29 maj 1891 till utgången af år 1892 och senast genom nådiga kungörelsen den 8 mars 1895 till utgången af år 1896.

Enligt uppgift hafva löseskillingarne för skattefrälseräntor och kronotionde, om hvilkas inlösen anbud inkommit till kammarkollegium och derstädes handlagts, beräknats utgöra:

för skattefrälseräntor	kronor	3,112,882: 95
„ kronotionde	„	122,271: 50
tillsammans	kronor	3,235,154: 45.

Någon inlösen af hofveriskyldighet har, enligt hvad samma uppgift gifver vid handen, icke blifvit af kammarkollegium beviljad.

För inlösen af skattefrälseräntor och kronotionde äro utaf statskontoret af dertill under tiden från och med år 1887 till och med år 1891 med tillhopa 3,070,000 kronor anvisade medel utgifna:

år 1887	kronor	798,314: 50
„ 1888 (efter afdrag af återdebiterade 88: 44)	„	1,001,266: 31
„ 1889	„	790,801: 24
„ 1890 (efter afdrag af återdebiterade 351: 25)	„	148,627: —
„ 1891 („ „ „ „ 1,469: —)	„	71,226: 50
„ 1892 („ „ „ „ 250: —)	„	2,767: 25
„ 1893	„	13,614: 30
„ 1894	„	17,404: 50
„ 1895	„	114,757: 25
„ 1896	„	65,168: —
samt under innevarande år intill denna dag	„	45,126: 75
summa	kronor	3,069,073: 60,

hvadan behållningen å härtill uppförda anslag nu utgör 926 kronor 40 öre.

De skatter och utlagor, som, med tillämpning af bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 5 juni 1885 angående nedsättning i de på viss jord hvilande grundskatter samt § 4 i högstberörda nådiga förordning den 11 september samma år angående inlösen af skattefrälseräntor m. m., blifvit nedsatta med trettio procent, skola enligt lagen den 2 december 1892 angående afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter afskrifvas under loppet af tolf år, räknadt från och med år 1893, i sådan ordning, att, under iakttagande i tillämpliga delar af före-

skrifterna i berörda nådiga kungörelse, skatterna och utlagorna nedsättas från och med hvart och ett af åren 1893, 1894, 1896, 1898, 1900 och 1902 med tio procent af det belopp, hvarå nedsättningen enligt nämnda nådiga kungörelse beräknats, hvarefter återstoden af skatterna och utlagorna från och med år 1904 eftergifves.

I riksstaten för år 1898 är grundskatten upptagen med 1,444,000 kronor, och då någon ytterligare nedsättning i denna afgäld för år 1899 icke förekommer, torde densamma i riksstaten för sistnämnda år böra beräknas till enahanda belopp, eller 1,444,000 kronor.

Kyrkotionden är i riksstaterna alltsedan år 1887 beräknad till 250,000 kronor. Uti underdånigt utlåtande den 8 februari innevarande år med anledning af väckt förslag om afskrifning af denna skatt hafva kammarkollegium och statskontoret, under förutsättning att en dylik afskrifning komme att ega rum, hemställt, bland annat, att hela kyrkotionden måtte från riksstatens inkomstsida uteslutas. För den händelse sådan afskrifning för nu förestående statsreglering icke ifrågakommer, torde kyrkotionden äfven i riksstaten för år 1899 upptagas med 250,000 kronor.

Kavalleriregementenas hästvakansspanmål erlägges, årligen och intilldess annorlunda kan varda förordnadt, af rusthållen vid det afsutna kavalleriet och blef i riksstaten för år 1898 beräknad till 270,000 kronor. Beroende af vexlande markegångspris, har denna afgäld, som för år 1896 influtit med endast 264,476 kronor, i bilagda tabell upptagits med oförändradt belopp, 270,000 kronor.

Afgifter för persedelunderhållet vid rusthållsinfanteriet utgöras enligt 1885 års Riksdags beslut och nådiga kungörelsen den 23 december samma år af de effektiva rusthållen vid rusthållsinfanteriet med 20 kronor af hvarje nummer för upphörande af skyldigheten att anskaffa och underhålla beklädnads-, bevärings- och remtygspersedlar samt äro sedan år 1890 upptagna bland statsverkets inkomster med ett efter rusthållens antal beräknadt belopp af 51,000 kronor, hvilken summa torde få upptagas äfven i riksstaten för år 1899.

Trosspassevolansafgiften. Till följd af 1892 års urtima Riksdags beslut om skånska husar- och dragonregementenas sättande på vakans blef vid 1894 års riksdag från inkomstberäkningen uteslutet beloppet af de trosspassevolansafgifter, som erlades af rusthållen vid dessa regementen; och är denna inkomsttitel, för sistnämnda år beräknad till 26,000 kronor, i riksstaterna från och med år 1895 upptagen med ett med summan af dessa afgifter, 7,500 kronor, minskadt belopp, eller till jemnadt tusental 19,000 kronor, hvilken summa uppförts i bifogade tabell.

Tillfälliga roterakansafgifterna. I beräkningen af denna statsinkomst innefattas, utom afgifter af rusthåll och rotar för uraktlåten rekrytering,

de vid början af år 1878 till statsverket tillsvidare indragna afgifterna, minskade med sjuttio procent, af åtskilliga till underofficerares aflöning förut anslagna vakanta rusthåll och rotar;

vakansafgifter, minskade med sjuttio procent, för rusthåll och rotar vid infanteriet, som jemlikt 1892 års urtima Riksdags beslut samt nådiga brefven den 2 december 1892, 28 september 1893, 5 oktober 1894 och 15 november 1895 till ett antal af 1,289 blifvit vakanssatta för infanteriets omorganisation;

dito, dito, för de rusthåll vid skånska husar- och dragonregementena, hvilka, i mån af ryttarnes afgång, jemlikt samma Riksdags beslut och nådiga brefvet den 30 maj 1893 till ett antal af tillhopa 850 blifvit eller antagits blifva inom utgången af år 1898 satta på vakans för regementenas ombildning till värfvade;

dito, dito, för de dubbelrotar vid Jemtlands hästjägarekår, hvilka jemlikt nämnda Riksdags beslut till ett antal af 109 blifvit eller antagits blifva inom utgången af år 1898 vakanssatta för kårens ombildning till värfvadt regemente; samt

dito, dito, af de för särskilda ändamål anslagna rusthåll och rotar vid skånska husar- och dragonregementena samt Norrlands dragonregemente, hvilka, med anledning af för dessa regementen faststälda staters trädande i full tillämpning, skolat från och med år 1897 till statsverket indragas, nemligen:

för 110 rusthåll vid hvartdera af de båda förstnämnda regementena, och

„ 11 dubbelrotar (20 manskapsnummer och 2 hästnummer) vid det sistnämnda regementet.

Belöpande afgifter för sådana rusthåll och rotar vid båtsmanshållet, som jemlikt nådiga kungörelsen den 13 juli 1887 angående båtsmanshållets sättande på vakans inflyta, skola redovisas under titel »båtsmansvakansafgift»; dock hafva, på sätt statskontoret i föregående berättelser angående statsverkets inkomster meddelat, afgifterna för de år, hvarunder vakanssättningen medgifvits, i räkenskaperna upptagits under förevarande inkomsttitel.

Enligt 1892 års urtima Riksdags beslut skall i rustnings- och roteringsbesvären, på sätt samt under iakttagande af de särskilda bestämmelser och undantag, som i lagen den 2 december samma år angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären omförmälas, lin-

dring ega rum, att årligen utgå från och med år 1893 med fyrtio procent, från och med år 1894 med femtio procent, från och med år 1896 med sextio procent, från och med år 1898 med sjuttio procent, från och med år 1900 med åttio procent och från och med år 1902 med nittio procent, allt af dessa besvärs uppskattade värde, samt från och med år 1904 med hela beloppet af samma värde.

Då någon ytterligare lindring i rustnings- och roteringsbesvären utöfver den för år 1898 medgifna icke ifrågakommer år 1899, påkallas endast i nedannämnda afseende förändring i beräkningen af statsinkomsten »tillfälliga rotevakansafgifter».

Enligt här förvarade, från länsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län inkomna handlingar i fråga om den rusthållen vid skånska husar- och dragonregementena för innevarande år tillkommande lindring i rustningsbesväret skulle vakanssättning för regementenas ombildning till värfvade hafva egt rum för 333 rusthåll vid det förra och 344 rusthåll vid det senare regementet. Jemlikt vid Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition den 14 oktober 1892 angående förbättrad härordning fogadt förslag till öfvergång från nuvarande till den föreslagna organisationen för dessa båda regementen (bil. VI B. 5) skulle manskapet å gammal stat under de sju första öfvergångsåren (1893—1899) minskas med 378 nummer vid hvartdera regementet, eller för båda regementena med 756 nummer. Beräkningen af inkomsten för år 1898 af afgifterna för de vid dessa båda regementen vakanssatta rusthåll grundade sig derpå, att, såsom inhemtas af det vid statsverkspropositionen till sistlidne Riksdag fogade utdrag af protokollet öfver finansärenden den 14 januari innevarande år, enligt af chefen för landtförsvarsdepartementet från vederbörande fördelningschef infordrad uppgift antalet på grund af ofvannämnda urtima Riksdags beslut vakanssatta rusthåll vid nämnda båda regementen kunde antagas komma att vid 1898 års utgång utgöra tillhopa 850, hvilket antal med 190 öfverstiger det antal af 660, hvarmed manskapsnummern å gammal stat enligt ofvanberörda öfvergångsförslag skulle under de sex öfvergångsåren 1893—1898 minskas. Nyssnämnda antagande gifver vid handen, att i medeltal omkring 141 rusthåll årligen skulle intill utgången af år 1898 blifva vakanta, och om vakanssättningen komme att fortgå i samma grad under år 1899, skulle antalet af de vakanssatta numren vid de båda regementena vid sistnämnda års utgång kunna beräknas utgöra omkring 991. Värdet å afgifterna för dessa rusthåll, minskadt med sjuttio procent, utgör 89,190 kronor, hvadan och då, såsom ofvan nämnts, i den för år 1898 antagna beräkningen af inkomsttiteln ingår värdet å afgifterna för 850 rusthåll,

likaledes minskadt med sjuttio procent, eller 76,500 kronor, en tillökning i beräkningen bör ega rum med 12,690 kronor.

Af handlingarna angående den rotehållen vid Jemtlands hästjägarekår eller Norrlands dragonregemente för innevarande år tillkommande lindring inhemtas, att vakanssättningen för detta regementes ombildning till värfvadt intill innevarande år fortgått så, att 94 nummer vore satta på vakans. Riksdagens beslut om denna vakanssättning grundade sig ej på någon af Eders Kongl. Maj:t derom gjord framställning, och för bedömande af vakanssättningens fortgång under den följande tiden saknas alltså sådan ledning, som, på sätt ofvan förmälts, föreligger i afseende å de skånska husar- och dragonregementena. I förenämnda statsrådsprotokoll är emellertid meddeladt, att enligt från vederbörande fördelningschef infordrad uppgift antalet vakanssatta dubbelrotar vid regementet kunde beräknas vid 1898 års utgång utgöra 109, hvilket antal ungefärligen motsvarar en vakanssättning af 18 rotar för år; och har statskontoret med afseende derå ansett sig kunna beräkna antalet af de vid 1899 års utgång vakanssatta dubbelrotarne till 127. Värdet af afgifterna för dessa rotar, minskadt med sjuttio procent, utgör 11,430 kronor. I beräkningen af inkomsttiteln för år 1898 ingår värdet af afgifterna för 109 rotar, likaledes minskadt med sjuttio procent, eller med 9,810 kronor. En tillökning i denna beräkning bör alltså ega rum med 1,620 kronor.

Inkomsttiteln »tillfälliga rotevakansafgifter» är i riksstaten för år 1898 upptagen med		kronor 206,000: —
Om dertill läggas, i enlighet med hvad ofvan anförts,		
för de för skånska husar- och dragonregementenas ombildning vakanssatta nummer	kronor 12,690: —	
„ de för Norrlands dragonregementes ombildning vakanssatta nummer	„ 1,620: —	„ 14,310: —
uppkommer en summa af		kronor 220,310: —

hvilken, afjemnad till 220,000 kronor, torde få upptagas i riksstaten för år 1899.

Soldatvakansafgiften, i riksstaten för år 1898 upptagen med 42,000 kronor, motsvarande trettio procent af afgifternas värde enligt sistnämnda lag, äro i tabellen upptagna med samma belopp.

Båtsmansvakansafgiften. Vid 1887 års riksdag beslutades, att båtsmanshållet skulle sättas på vakans samt derigenom inflytande vakansafgifter, beräknade efter de i lagen om lindring i rustnings- och rote-

ringsbesvären den 5 juni 1885 bestämda värden, ingå bland statsverkets inkomster; dock finge vakanssättningen under öfvergångstiden till den i sammanhang dermed beslutade organisationen af en sjömanskår icke ega rum med mera än en åttondedel af dåvarande effektiva rotar årligen. Den tillökning i båtsmansvakansafgiften, som härigenom vore att påräkna, antogs uppgå i jemnadt tal till 45,000 kronor för hvart och ett af de följande åren. I sjelfva verket har tillökningen för hvart och ett af åren 1888—1892, under hvilka år afkortning å afgifterna egt rum med trettio procent, belöpt sig endast till:

år 1888 (inkomst af vakanssättningen	kronor 37,033: 81)	kronor	37,033: 81
„ 1889 („ „ „	„ 73,328: 49)	„	36,294: 68
„ 1890 („ „ „	„ 108,197: 91)	„	34,869: 42
„ 1891 („ „ „	„ 137,199: 52)	„	29,001: 61
„ 1892 („ „ „	„ 163,657: 01)	„	26,457: 49.

Under år 1893, då lindring egde rum med fyrtio procent, belöpte sig inkomsten af vakanssättningen till 160,074: 19, eller till ett belopp, som med 3,582: 82 understeg inkomsten för år 1892.

För åren 1894 och 1895, då lindring var medgifven med femtio procent, belöpte sig inkomsten:

år 1894 till	kronor	148,990: 46
„ 1895 „	„	166,707: 12.

Inkomsten för år 1896, då lindringen utgjorde sextio procent af värdet, belöpte sig till 148,701 kronor 83 öre af 2,085 rotar och 1,148 rusthåll.

Med hänsyn dertill att lindring under år 1898 skulle ega rum med sjuttio procent af besvärets värde blef båtsmansvakansafgiften, under hvilken inkomsttitel jemväl ingå afgifter af på tioårig vakans satta rusthåll i Blekinge och i Södra Möre härad af Kalmar län, af ny båtsmansindelning och rotering, af utsockne frälsehemman i Halland, af städernas båtsmanshåll samt af 6 båtsmansrotar på Visingsö, för nämnda år beräknad till ett belopp af 150,000 kronor, och torde samma belopp få upptagas äfven i riksstaten för år 1899.

Arrendemedlen, som inflöto för år 1893 med 2,541,133 kronor, men för år 1894 med endast 2,463,329 kronor, blefvo, med fästadt afseende jemväl å den enligt Riksdagens beslut fortgående försäljningen af mindre kronoegendomar, i riksstaten för år 1897 upptagna med ett från 2,400,000 kronor till 2,300,000 kronor nedsatt belopp, hvilken beräkning gäller äfven för år 1898. För år 1895 har inkomsten af arrendemedlen under-

stigit inkomsten för föregående år och uppgått till endast 2,441,156 kronor. Under år 1896 har influtit ett ännu lägre belopp, eller 2,348,955 kronor; hemställande statskontoret, att denna inkomsttitel måtte i riksstaten för år 1899 uppföras med ett till 2,200,000 kronor ytterligare nedsatt belopp.

Mantalspenningarne, som i medeltal för åren 1894—1896 influtit med 690,998 kronor, torde, vid det förhållande att inkomsten under ett af dessa år med endast omkring 7,000 kronor öfverstigit beräkningen, 665,000 kronor, få äfven i riksstaten för år 1899 upptagas med 665,000 kronor.

Bötesmedel. Denna inkomsttitel är i 1898 års riksstat beräknad till 250,000 kronor, och har samma summa upptagits i bilagda tabell.

Kontrollstämpelmedel uppgingo i medeltal för åren 1893—1895 till 33,228 kronor. Inkomsten för år 1896 utgjorde 40,388 kronor, och medeltalet för treårsperioden 1894—1896 belöpte sig till 36,904 kronor; lärande kontrollstämpelmedlen, som allt sedan år 1886 varit i riksstaten upptagna till 25,000 kronor, få för år 1899 uppföras i riksstaten med ett till jemnadt tiotusental förhöjdt belopp af 30,000 kronor.

Fyr- och båkmedel äro för år 1898 beräknade till 1,400,000 kronor, eller samma belopp, hvarmed de i riksstaterna upptagits från och med år 1894. Enligt nådiga kungörelsen den 14 juni sistnämnda år hafva de i nådiga förordningen den 15 februari 1881 meddelade och sedermera genom nådiga kungörelserna den 17 november 1882 och den 9 november 1883 ändrade bestämmelser om erläggande af fyr- och båkafgift för den inrikes sjöfarten från och med den 1 januari 1895 upphört att vara gällande, i sammanhang hvarmed förändrade grunder för beräkningen af dylika afgifter af den utrikes sjöfarten faststälts. Inkomsten har utgjort:

år 1894	kronor	1,791,914: —
„ 1895	„	1,533,014: —
„ 1896	„	1,581,458: —

hemställande statskontoret, att fyr- och båkmedlen måtte äfven för år 1899 få beräknas till 1,400,000 kronor.

Telegrafmedlen äro i riksstaten för år 1898 upptagna med 1,410,000 kronor och hafva, enligt hvad statskontoret inhemtat, af telegrafstyrelsen beräknats för år 1899 till 1,510,000 kronor, hvilken summa alltså i bilagda tabell upptagits.

Jernvägstrafikmedel. Nettobehållningen å trafikmedlen för år 1899

kan, jemlikt en från jernvägsstyrelsen erhållen uppgift, antagas till 10,000,000 kronor; varande jemväl detta belopp upptaget i nyss omförmälda tabell.

Skogsmedel, som upptagas uti innevarande års riksstat med 3,000,000 kronor, äro beräknade för år 1898 till 3,500,000 kronor och hafva utgjort:

år 1894	kronor	3,487,318: —
„ 1895	„	4,209,306: —
„ 1896	„	4,242,128: —
eller i medeltal för dessa tre år	„	3,979,584: —

Enligt från domänstyrelsen erhållen uppgift hafva statsverkets skogsmedelsinkomster under innevarande års trenne första qvartal belöpt sig till 5,132,182 kronor och skulle, i händelse skogsmedelsuppbörden under fjerde qvartalet komme att motsvara uppbörden under samma tid af sistlidet år, 306,025 kronor, för år 1897 således uppgå till mera än 5,438,000 kronor.

Inkomsten af skogsmedlen har således under hvart och ett af åren 1895 och 1896 öfverstigit den senast antagna beräkningen med mera än 700,000 kronor. Enligt hvad förenämnda uppgift gifver vid handen, skulle inkomsten för innevarande år kunna antagas komma att öfverskjuta nämnda beräkning med omkring 1,900,000 kronor, och synes vid sådant förhållande en förhöjning i beräkningen af denna statsinkomst böra ske. På sätt statskontoret i sin underdåniga berättelse den 10 december sistlidet år erinrat, är emellertid denna statsinkomst till följd af förhållanden, som ej på förhand med någon säkerhet kunna förutses, vexlande, i hvilket afseende statskontoret anförde, att statsverkets skogsmedel, som år 1890 uppgingo till 3,150,074 kronor, för år 1891 belöpte sig till endast 2,520,439 kronor, och att inkomsten under 1892 steg till 2,961,826 kronor, men nedgick år 1893 till ett belopp, som endast obetydligt öfversteg 2,900,000 kronor. Statskontoret har derför ansett sig icke böra för år 1899 föreslå någon vidare förändring i den senast antagna beräkningen af skogsmedlen, än att desamma måtte i nämnda års riksstat uppföras med ett till 4,000,000 kronor förhöjdt, medelinkomsten för åren 1894—1896 ungefärligen motsvarande belopp.

Extra uppbörd. Denna inkomsttitel har enligt räkenskaperna i medeltal för åren 1894—1896 belöpt sig till 160,475 kronor och torde, då inkomsten för ett af dessa år uppgått till endast 110,680 kronor och i öfrigt är af tillfällig och vexlande natur, böra i riksstaten för år 1899 upptagas med oförändradt belopp af 100,000 kronor.

Bevillningar.

Tullmedel. I syfte att genom en höjd inkomstberäkning bereda tillfälle dels till en förhöjning i otillräckliga förslagsanslag och såmedelst bidraga till statsregleringens stärkande och dels till fortsatt afsättning af medel till förstärkande af statsverkets kassaförlagsfond beräknade 1896 års Riksdag tullmedlen, som år 1895 med mera än 3,300,000 kronor öfverstigit den för år 1896 beräknade inkomsten, 36,000,000 kronor, för år 1897 till 37,000,000 kronor. Till följd af de förändringar i tullbevillningen, som af 1896 och innevarande års Riksdagar beslutats, och med hänsyn till det höga belopp, hvartill inkomsterna under år 1896 uppgått, beräknades denna bevillning för år 1898 till 39,000,000 kronor.

Tullmedlen hafva enligt räkenskaperna i bruttoinkomst inbragt:

år 1894	kronor	38,510,782: —
„ 1895	„	39,348,796: —
„ 1896	„	42,201,218: —
eller i medeltal för dessa tre år	„	40,020,265: —

För januari—november månader innevarande år hafva, enligt meddelande från generaltullstyrelsen, tullmedlen utgjort 40,307,274 kronor.

Då denna statsinkomst, för år 1896 debiterad med mera än 42,200,000 kronor, i medeltal för de tre sistförflutna åren uppgått till öfver 40,000,000 kronor samt, i händelse uppbörden för innevarande månad blifver lika den för december månad sistlidet år, för innevarande år skulle belöpa sig till 43,858,230 kronor, anser sig statskontoret böra föreslå en förändring i senast antagna beräkning och hemställer, att tullmedlen för år 1899 måtte upptagas med ett till 41,000,000 kronor förhöjdt belopp.

Postmedlen äro, efter hvad statskontoret inhemtat, för år 1899 af generalpoststyrelsen beräknade till 9,925,000 kronor, hvadan denna summa blifvit å bilagda tabell uppförd.

Bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter. De särskilda afgifter, som innefattas under denna titel, hafva enligt räkenskaperna debiterats med:

	år 1894.		år 1895.		år 1896.	
för rättighet till skogsfång och kolningsfrihet på allmänningar	1,739	63	1,739	63	1,739	63
af bankbolag med sedelutgifningsrätt	631,255	85	676,034	59	631,765	34
„ vissa handlande och handelsexpediter	238,900	—	240,500	—	248,100	—
„ utländingar för konserter och dramatiska eller andra föreställningar	15,597	—	15,765	—	13,486	50
säger	887,492	48	934,039	22	895,091	47
hvartill kommer tillfällig uppbörd ...	551	65	4	50	— —	—
summa	888,044	13	934,043	72	895,091	47

Af innevarande års Riksdag beslutades en sådan ändring af § 4 i kongl. förordningen angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter den 2 december 1892, att den afgift, som utländsk handelsresande jemlikt detta författningsrum skulle erlägga för rättigheten att här i riket idka handel med utländska varor, skulle beräknas för hvarje tidrymd af trettio på hvarandra följande dagar, räknade från och med den dag, afgiften erlades, och icke, såsom förut varit förhållandet, för hvarje kalendermånad. Ehuru det kunde antagas, att i följd af denna förändring en minskning i ifrågavarande afgifter komme att ega rum, ansåg Riksdagen dock, att denna minskning icke kunde blifva af någon större betydenhet; och blef denna inkomsttitel af Riksdagen för år 1898 i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts förslag beräknad till ett från 800,000 kronor till 850,000 kronor förhöjdt belopp.

Då emellertid någon minskning, såsom Riksdagen ock antagit, torde blifva en följd af nyssberörda beslut, samt inkomsten för år 1896 influtit med ett lägre belopp än för år 1895, får statskontoret med fästadt afseende jemväl å den minskning i bankbolags sedelutgifning, som under år 1899 tilläfventyrs kan ega rum i följd af stadgandet i § 41 i lagen för Sveriges riksbank den 12 sistlidne maj, hemställa, att bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter må upptagas i riksstaten för år 1899 med endast 650,000 kronor.

Stämpelmedlen hafva utgjort:
år 1894 kronor 3,828,691: — deraf bevillningsafgift för spelkort .... kronor 88,369: —
„ 1895 kronor 4,891,704: — deraf bevillningsafgift för spelkort .... „ 92,551: —
„ 1896 kronor 5,240,923: — deraf bevillningsafgift för spelkort .... „ 83,661: —

Den ökade inkomst af stämpelmedlen, som med tillämpning af den utaf 1894 års Riksdag beslutade nya förordning angående stämpelafgiften antogs komma att ega rum, föranledde stämpelmedlens uppförande i riksstaten för år 1895 med 5,300,000 kronor, hvilken beräkning bibehölls äfven för år 1896.

Då inkomsterna af denna skattetitel för år 1895 uppgått till lägre belopp än det beräknade, samt tillräcklig anledning icke funnes att antaga, det dessa inkomster för år 1897 skulle i någon betydligare mån ökas, helst som den väsentligaste delen af skattetiteln, nemligen arfsskatten, i följd af sin natur vore underkastad stora vexlingar, beräknade Riksdagen stämpelmedlen för år 1897 till 5,000,000 kronor; och äro dessa medel äfven i riksstaten för år 1898 upptagna med detta belopp.

Enligt i finansdepartementet utarbetade uppgifter för åren 1894 och 1895 å beloppet af de stämplar, som användts till nedannämnda handlingar, har detta belopp utgjort:

	år 1894.		år 1895.		år 1896.	
handlingar till lagfartsprotokollet	1,640,654	16	1,190,522	90	1,616,653	30
dito till inteckningsprotokollet	222,016	64	212,223	11	269,287	27
dito till äktenskapsförordsprotokollet	4,575	—	4,646	—	4,645	—
dito till bouppteckningsprotokollet	520,857	65	1,117,537	80	1,107,903	90
summa kronor	2,388,103	45	2,524,929	81	2,998,489	47

Bevillningsafgiften för spelkort, som enligt 1892 års Riksdags beslut förhöjdes från 75 öre till 1 krona 50 öre för hvarje kortlek, har jemlikt 1896 års Riksdags beslut och nådiga kungörelsen den 1 maj samma år från och med den 1 derpåföljde juli nedsatts till 50 öre för hvarje kortlek.

Under januari—november månader innevarande år hafva i länens ränterier och till statskontoret influtit stämpelmedel med 5,014,039 kronor

26 öre, deraf 97,419 kronor kortstämplingsafgift, mot 4,533,077 kronor, deraf kortstämplingsafgift 72,000 kronor, under motsvarande tid sistlidet år.

Visserligen hafva stämpelmedlen under år 1896 influtit med mera än 5,200,000 kronor, men då, såsom ofvan förmälts, den väsentligaste delen af skattetiteln är af vexlande natur, anser statskontoret någon förändring i beräkningen häraf ej nu böra ske, utan hemställer, att stämpelmedlen måtte i riksstaten för år 1899 upptagas med oförändradt belopp af 5,000,000 kronor.

Bränvinstillverkningsskatt. Enligt räkenskaperna har bränvinstillverkningen i riket utgjort:

år 1892	liter	31,804,818
„ 1893	„	31,721,077
„ 1894	„	33,068,884
„ 1895	„	34,886,895
„ 1896	„	32,804,168
utgörande medeltalet för femårsperioden	„	32,857,168.
Medeltalet för femårsperioden 1891—1895 uppgick till	„	32,724,536.

Tillverkningen under innevarande år intill den 1 i denna månad har, enligt meddelande från finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå, uppgått till ... liter 30,589,038

och om härtill lägges tillverkningen under december månad sistlidet år ... „ 5,360,497

skulle, under förutsättning att sistnämnda litertal komme att motsvara tillverkningen för samma månad innevarande år, detta års tillverkning blifva ... liter 35,949,535.

Beträffande tillverkningsskatten meddelas följande öfversigt för femårsperioden 1892—1896.

	Influten skatt.	Restitution för denatureradt bränvin.	Restitution för för högt erlagd skatt.	Statsverket behållet.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
år 1892	15,047,034	504,348	4,598	14,538,088
„ 1893	15,849,588	534,549	5,017	15,310,022
„ 1894	16,277,549	606,960	4,712	15,665,877
„ 1895	16,558,451	710,025	1,709	15,846,717
„ 1896	17,545,976	744,617	5,279	16,796,080

För innevarande år är denna statsinkomst i riksstaten upptagen med 15,000,000 kronor. Då inkomsten under de senare åren varit i jemnt stigande och densamma för år 1896 uppgått till nära 17,000,000 kronor, blef bränvinstillverkningsskatten för år 1898 af Riksdagen beräknad till 15,500,000 kronor.

Enligt hvad förestående öfversigt utvisar belöpte sig statsverkets behållna inkomst af bränvinstillverkningsskatten år 1896 till 16,796,080 kronor. Under innevarande år intill den 1 dennes är dylik skatt inbetald med 16,184,725 kronor 80 öre, och under förutsättning att inkomsten för denna månad komme att inflyta med lika stort belopp som under december månad eller 2,086,065 kronor, skulle årets inkomst uppgå till mera än 18,270,000 kronor. Om derifrån afräknas hvad för denatureradt bränvin under innevarande år blifvit eller än vidare blifver restitueradt, här förslagsvis beräknadt till 800,000 kronor, skulle återstå 17,470,000 kronor.

Inkomsten har alltså äfven under innevarande år visat sig vara i stigande; men då ovisst är, om de förhållanden, som härtill medverkat, komma att fortfara under den tid, för hvilken förslag till inkomstberäkning nu skall afgifvas, torde någon förhöjning i den senast antagna beräkningen icke böra ifrågasättas, utan denna skatt äfven i riksstaten för år 1899 upptagas med 15,500,000 kronor.

Hvitbetssockertillverkningsafgiften. Uti förnyade nådiga förordningen den 19 maj 1893 om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket stadgades för att gälla från och med den 1 derpåföljde juli, bland annat, att för all tillverkning af hvitbetssocker inom riket skulle erläggas tillverkningsskatt i förhållande till det utbyte i råsocker, som de för tillverkningen använda hvitbetor enligt nedan omförmälda grund antogos hafva lemnat; att denna skatt skulle utgöra hälften af gällande tullsats för utländskt socker af mörkare färg än n:o 18 af den i verldshandeln antagna holländska standard; samt att det beskattningspligtiga råsockret skulle, med ett visst undantag, beräknas efter de för tillverkningen använda betornas vigt sålunda, att 100 kilogram råa (ej torkade) hvitbetor antogos lemna ett utbyte af 9 kilogram socker; dock att utbytet skulle beräknas intill den 1 september 1894 till 7,5 kilogram och intill den 1 september 1895 till 8,25 kilogram, allt för 100 kilogram råa (ej torkade) hvitbetor; och är sedermera genom nådiga kungörelsen den 15 maj 1896 förordnadt, att lända till efterrättelse från och med den 1 derpåföljde september, att det beskattningspligtiga råsockret skall beräknas efter de för tillverkningen använda betornas vigt sålunda, att 100 kilo-

gram råa (ej torkade) hvitbetor antagas lemna ett utbyte af tio och ett halft kilogram socker.

I enlighet härmed och då tullen för socker, till färgen mörkare än ofvannämnda standardnummer, är bestämd till 23,5 öre per kilogram, utgör skatten, som utgick till den 1 september 1894 med 8 kronor 81 öre, derefter intill den 1 september 1895 med 9 kronor 69 öre och derefter intill den 1 september 1896 med 10 kronor 57 öre, från sistnämnda dag 12 kronor 33 öre, allt per ton (1,000 kilogram) afverkade betor.

Inkomsten af denna skattetitel har utgjort:

år 1893	kronor	2,718,927: —
„ 1894	„	4,723,275: —
„ 1895	„	7,139,148: —
„ 1896	„	7,726,387: —

Enligt meddelande af ofvannämnda kontroll- och justeringsbyrå har tillverkningsafgiften under januari—november månader innevarande år debiterats med 8,793,197 kronor 55 öre. Under december månad 1896 afverkades 218,255 ton betor, och om myckenheten af under innevarande månad afverkade betor blefve lika med afverkningen under december månad 1896, skulle alltså den debiterade afgiften för innevarande månad komma att, efter 12 kronor 33 öre per ton, belöpa sig till 2,691,084 kronor och 1897 års inkomst till 11,484,281 kronor.

Under nedannämnda tillverkningsår (från och med den 1 september till och med den 31 augusti nästföljande år) har vid samtliga fabriker inom landet afverkats följande myckenhet betor:

	September —december ton.	Januari— mars. ton.	Summa. ton.	Högsta antalet af under tillverkningsåret i gång varande fabriker.
1892—1893	215,353	62,090	277,443	9
1893—1894	256,861	117,101	373,962	10
1894—1895	400,191	228,283	628,474	17
1895—1896	493,125	45,584	538,709	18
1896—1897 (under år 1897 har tillverkningen utsträckts till april månad)	624,897	265,343	890,240	19

Enligt meddelanden från ofvannämnda byrå har afverkningen under de tre första månaderna af nu löpande tillverkningsår utgjort:

september och oktober	ton	207,693,7
november	„	265,594,9
	tillhopa ton	473,288,6.

Under samma månader sistlidet år utgjorde betafverkningen 406,642,4 ton.

Denna statsinkomst är i innevarande års riksstat uppförd med 8,500,000 kronor. Då ovisst vore, huruvida betodlingen under år 1896 bedrifvits eller under närmaste åren kunde antagas komma att bedrifvas i sådan omfattning, att en så hög inkomst som den för innevarande år beräknade komme att inflyta, ansåg sig statskontoret vid afgifvande af förslag till beräkning af statsverkets inkomster för år 1898 icke kunna förorda bibehållande af denna beräkning af hvitbetssockertillverkningsafgiften oförändrad, utan hemställde, att denna statsinkomst måtte i riksstaten för 1898 upptagas med ett till 8,000,000 kronor nedsatt belopp, hvilket förslag vann Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens godkännande.

På sätt ofvan anförts skulle inkomsten för innevarande år kunna antagas uppgå till ett belopp, som med mera än 3,400,000 kronor öfverstiger nyssnämnda beräkning. Orsaken härtill torde hufvudsakligen vara att söka deri, att, såsom af förestående redogörelse framgår, en betydlig del af betafverkningen under tillverkningsåret 1896—1897 försiggått under januari—april månader innevarande år, i följd hvaraf den under samma tid debiterade skatten belöpt sig till ej mindre än 3,169,290 kronor 37 öre. Till det för innevarande år uppnådda resultat har ock i viss mån bidragit tillväxten af fabrikernas antal och att den undantagsförmån, som enligt § 2 i högstberörda nådiga förordning den 19 maj 1893, sådan denna § lyder enligt nådiga kungörelsen den 15 maj 1896, varit nyanlagda fabriker medgifven, i större eller mindre mån upphört. Sistomförmälda förhållanden torde tilläfventyrs påkalla en förändring i den senast antagna beräkningen af hvitbetssockertillverkningsafgiften; och statskontoret hemställer derför, att denna statsinkomst måtte i riksstaten för år 1899 upptagas med 8,500,000 kronor.

Bevillning af fast egendom samt af inkomst, i nästkommande års riksstat uppförd med 5,600,000 kronor, har belöpt sig år 1894 till 5,279,077 kronor, år 1895 till 5,408,384 kronor och år 1896 till 5,730,320 kronor, eller i medeltal för dessa tre åren till 5,472,594 kronor; hem-

ställande statskontoret, att bevillning af fast egendom samt af inkomst måtte upptagas i riksstaten för år 1899 med oförändradt belopp af 5,600,000 kronor.

— —

Beträffande resultatet af 1896 års statsreglering är af statskontoret i underdånig skrifvelse den 17 sistlidne juli anmäldt, att å statsverkets inkomster samt ordinarie och extra förslagsanslag uppstått ett netto-öfverskott af .... kronor 11,828,759: 47

hvartill borde läggas:

af myntverkets behållning för år 1894, enligt nådiga brefvet den 5 maj 1882, ... „ 209,159: 34

besparing å nionde hufvudtitelns anslag »bidrag till folkskolelärares pensionering» .... „ 500: —

odisponerade behållningar å en del extra statsanslag, enligt särskilda nådiga föreskrifter, . „ 67,591: 89

så att öfverskottet på det hela uppginge till ... kronor 12,106,010: 70.

Vidare anfördes i samma skrifvelse, beträffande förhållandet med den uti rikshufvudboken under benämning af »fonden för reserverade medel» upplagda särskilda räkningen öfver öfverskott och brister i statsregleringarne, att behållningen å denna fond enligt 1895 års riksbokslut utgjorde .... kronor 23,199,457: 61

hvartill komme dels ofvannämnda öfverskott kronor 12,106,010: 70

och dels från riksgäldskontoret till statskontoret levererad andel af nettobehållningen af Skåne—Hallands, Mellersta—Hallands, Göteborgs—Hallands, Landskrona—Engelholms och Malmö—Billesholms jernvägars trafikinkomster för år 1896 ... kronor 509,003: 19 „ 12,615,013: 89 35,814,471: 50

Transport kronor 35,814,471: 50

	Transport kronor	35,814,471: 50
att om derifrån afräknades hvad i 1896 års riksstat blifvit anvisadt att från fonden utgå	»	674,000: —
uppkomme det belopp af	kronor	35,140,471: 50

hvartill, enligt 1896 års rikshufvudbok, behållningen å nyssnämnda särskilda räkning vid samma års slut uppginge; samt att af denna behållning, hvaraf vore disponerade enligt 1897 års riksstat 8,296,000 kronor och enligt 1898 års riksstat 14,229,000 kronor, alltså återstode att disponera en summa af 12,615,471 kronor 50 öre.

— —

Stockholm den 10 december 1897.

Underdånigst:

ALB. ANDERSON.

L. W. RIBEN. C. G. SYLVAN. F. W. HOFFSTEDT.

Föredragande.

C. Kinberg.

Tab. Litt. a.

Statsverkets inkomster.

Ordinarie inkomster.	Kronor.	
Grundskatt	1,444,000	—
Kyrkotionde	250,000	—
Kavalleriregementenas hästvakansspanmål	270,000	—
Afgifter för persedelunderhållet vid rusthållsinfanteriet	51,000	—
Trosspassevolansafgift	19,000	—
Tillfälliga rotevakansafgifter	220,000	—
Soldatvakansafgift	42,000	—
Båtsmansvakansafgift	150,000	—
Arrendemedel	2,200,000	—
Mantalspenningar	665,000	—
Bötesmedel	250,000	—
Kontrollstämpelmedel	30,000	—
Fyr- och båkmedel	1,400,000	—
Telegrafmedel	1,510,000	—
Jernvägstrafikmedel	10,000,000	—
Skogsmedel	4,000,000	—
Extra uppbörd	100,000	—
Säger	22,601,000	
Bevillningar.		
Tullmedel	41,000,000	—
Postmedel	9,925,000	—
Bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter	650,000	—
Stämpelmedel	5,000,000	—
Bränvinstillverkningsskatt	15,500,000	—
Hvitbetssockertillverkningsafgift	8,500,000	—
Bevillning af fast egendom samt af inkomst	5,600,000	—
Säger	86,175,000	—
Summa	108,776,000	—

Tabell Litt. b.

Statsverkets

Ordinarie inkomster.	Beräknade i riksstaten för år 1898.	
Grundskatt	1,444,000	—
Kyrkotionde	250,000	—
Kavalleriregementenas hästvakansspanmål	270,000	—
Afgifter för persedelunderhållet vid rusthållsinfanteriet	51,000	—
Trosspassevolansafgift	19,000	—
Tillfälliga rotevakansafgifter	206,000	—
Soldatvakansafgift	42,000	—
Båtsmansvakansafgift	150,000	—
Arrendemedel	2,300,000	—
Mantalspenningar	665,000	—
Bötesmedel	250,000	—
Kontrollstämpelmedel	25,000	—
Fyr- och båkmedel	1,400,000	—
Telegrafmedel	1,410,000	—
Jernvägstrafikmedel	9,000,000	—
Skogsmedel	3,500,000	—
Extra uppbörd	100,000	—
Säger	21,082,000	—
Bevillningar.		
Tullmedel	39,000,000	—
Postmedel	9,025,000	—
Bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter	850,000	—
Stämpelmedel	5,000,000	—
Bränvinstillverkningsskatt	15,500,000	—
Hvitbetssockertillverkningsafgift	8,000,000	—
Bevillning af fast egendom samt af inkomst	5,600,000	—
Tilläggsbevillning	— —	—
Säger	82,975,000	—
Summa	104,057,000	—

inkomster.

Enligt räkenskaperna				Satskontorets beräkning för år 1899.
För år 1894.	För år 1895.	För år 1896.	Medium.	
2,353,417	2,350,957	1,882,056	2,195,477	1,444,000
211,960	207,911	207,786	209,219	250,000
258,319	257,954	264,476	260.250	270,000
50,685	50,485	50,220	50,463	51,000
25,495	24,841	24,272	24,869	19,000
142,344	193,113	202,762	179,406	220,000
73,931	75,504	61,371	70,269	42,000
264,133	272,403	230,279	255,605	150,000
2,463,329	2,441,156	2,348,955	2,417,813	2,200,000
672,987	694,135	705,871	690,998	665,000
261,015	276,096	291,467	276,193	250,000
33,260	37,064	40,388	36,904	30,000
1,791,914	1,533,014	1,581,458	1,635,462	1,400,000
1,375,811	1,445,572	1,520,224	1,447,202	1,510,000
7,500,000	9,000,000	9,800,000	8,766,667	10,000,000
3,487,318	4,209,306	4,242,128	3,979,584	4,000,000
134,102	236,643	110,680	160,475	100,000
21,100,020	23,306,154	23,564,393	22,656,856	22,601,000
38,510,782	39,348,796	42,201,218	40,020,265	41,000,000
8,273,600	8,548,268	9,035,371	8,619,080	9,925,000
887,784	933,852	886,668	902,768	650,000
3,828,691	4,891,704	5,240,923	4,653,773	5,000,000
15,665,877	15,846,717	16,796,080	16,102,891	15,500,000
4,723,275	7,139,148	7,726,387	6,529,603	8,500,000
5,279,077	5,408,384	5,730,320	5,472,594	5,600,000
5,153,879	5,219,175	1,473,064	3,948,706	— —
82,322,965	87,336,044	89,090,031	86,249,680	86,175,000
103,422,985	110,642,198	112,654,424	108,906,536	108,776,000

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1897.

Bil. litt. AA.

Till Konungen.

Uti skrifvelse den 24 innevarande månad har statsrådet och chefen för finansdepartementet anfört, att för undvikande af de olägenheter, som vore förenade dermed, att bevillningen af fast egendom samt af inkomst inflöte till statsverket först under året näst efter det, till be-

stridande af hvars utgifter bevillningen påräknades, det synts böra komma under öfvervägande, huruvida icke en sådan förändring borde vidtagas, att bevillningen komme att i riksstaten upptagas ett år senare än för närvarande eller sålunda i riksstaten för det år, under hvilket bevillningen inflöte; att, under förutsättning att förändringen komme till genomförande redan vid den nu förestående statsregleringen, i riksstaten för år 1899 alltså icke borde upptagas någon bevillning af fast egendom samt af inkomst, medan deremot i sinom tid i riksstaten för år 1900 skulle upptagas bevillningen *för år 1899*; att då emellertid med stadgandet i § 62 regeringsformen icke syntes öfverensstämma, att 1898 års Riksdag åtoge sig en bevillning, som först af 1899 års Riksdag komme att för sitt ändamål disponeras, det för vinnande af det åsyftade målet torde varda nödvändigt, att ur bevillningsförordningen utbrötes de bestämmelser, som rörde sjefva afgiftsbeloppen, så att, medan 1898 års Riksdag beslöte erforderliga bestämmelser om grunderna för bevillningens utgörande och sättet för dess påförande, 1899 års Riksdag bestämde de bevillningsafgifter, som med tillämpning i öfrigt af de förut faststälda grunderna sistnämnda år skulle debiteras de skattskyldige för att i början af år 1900 erläggas; samt att följaktligen 1 § i den bevillningsförordning, som komme att gälla för år 1899, borde erhålla ungefärligen följande lydelse:

»För all inom riket belägen *fast egendom*, hvartill ock räknas *frälseränta*, skall, med de undantag, som i 4 § upptagas, bevillning utgöras efter fastighetens uppskattade värde.

Denna bevillning utgår dels för *jordbruksfastighet* och dels för *all annan fastighet* och *frälseränta* med belopp, hvarom särskildt förordnas», och derjemte 7 § lyda sålunda:

»För all behållen *inkomst*, vare sig af *kapital* eller *arbete*, skall, med de undantag, som i 11 § omförmälas, bevillning erläggas med belopp, hvarom särskildt förordnas»;

och har statsrådet anmodat statskontoret att, så fort ske kunde, inkomma med yttrande angående hvad sålunda blifvit ifrågasatt. I anledning häraf får statskontoret underdånigst anföra följande.

Utom bevillningen af fast egendom samt af inkomst äro följande skattetitlar uti den för år 1898 faststälda riksstaten upptagna såsom tillgångar, hvarmed statsutgifterna skola bestridas, ehuru samma skatter icke inflyta förr än efter statsregleringsårets slut, nemligen:

grundskatt	kronor	1,444,000: —
kavalleriregementenas hästvakansspanmål	„	270,000: —
afgifter för persedelunderhållet vid rusthållsinfanteriet	„	51,000: —
trosspassevolansafgift	„	19,000: —
tillfälliga rotevakansafgifter, deraf dock en obetydlig del inflyter under löpande året	„	206,000: —
soldatvakansafgift	„	42,000: —
båtsmansvakansafgift	„	150,000: —
arrendemedel	„	2,300,000: —
mantalspenningar	„	665,000: —
Säger	kronor	5,147,000: —
om härtill lägges den summa, hvarmed bevillning af fast egendom samt af inkomst i samma riksstat upptagits,	„	5,600,000: —
uppkommer en summa af	kronor	10,747,000: —

varande kyrkotionden häri ej upptagen, enär denna inkomst i det närmaste motsvaras af utgiftsanslag under åttonde hufvudtiteln.

Sammanlagda beloppet af nyssnämnda inkomster öfverstiga endast obetydligt $\frac{1}{10}$ af samtlige i 1898 års riksstat beräknade statsinkomster.

Frågan om statsinkomsternas upptagande i riksstaten och i räkenskaperna för det år, hvarunder de inflyta, är ej ny, utan har vid flera tillfällen varit under behandling. Sålunda hade, enligt hvad statskontoret i underdånigt utlåtande den 25 november 1875 förmält, statskontoret den 18 december 1839 hemstält, att de på jordebok, skattskrifning och taxering beroende, så kallade landträntorna, hvilka dåmera helt och hållet inflöte under året näst efter det, för hvilket de vore debiterade, måtte uti riksstatsberäkningarne och följaktligen äfven i rikshufvudboken anses såsom inkomster för det år, under hvilket de erlades, så att till exempel 1840 års till inbetalning år 1841 förfallna ordinarie ränta, afrads- och tiondespanmål, mantalspenningar och bränvinsafgift m. m. komme att utgöra debet i 1841 års räkenskaper, genom hvilken förändring icke allenast skulle åstadkommas öfverensstämmelse med uppbörden af de statsinkomster, som indrefvos af förvaltande verk, såsom tull-, post- och chartæ sigillatæmedel med flera, hvilka senare till största delen under debiteringsåret inflöte, utan ock undvikas den i flera hänseenden besvärliga vidlyftigheten att i rikshufvudboken, vid kalenderårets utgång, balansera betydliga, redan debiterade, men såsom utestående ansedde summor; hvarförutan förekomme, att, förmedelst

vidtagandet af en så beskaffad åtgärd, fögderiernas och städernas räkenskaper skulle kunna afslutas den 31 december samma år, för hvilket redogjordes, och icke, såsom då var förhållandet, först åtta månader senare, samt jemväl riksbokslutsarbetet i väsentlig mån fortskyndas. Något beslut i anledning häraf blef icke meddeladt, men sedan Rikets Ständers uppmärksamhet af deras år 1843 församlade revisorer blifvit fästad å berörda förslag, anhöllo Rikets Ständer uti underdånig skrifvelse den 18 april 1845, att, på det fullständig ledning måtte vinnas för bedömande af den åsyftade förändringens verkställbarhet och ändamålsenlighet, statskontoret måtte erhålla nådigt uppdrag att, jemte det då brukliga bokföringssätt tills vidare oförändradt iakttoges, i enlighet med ofvanberörda förslag och med den förenkling i öfrigt, som pröfvades tjenlig, låta uppgöra dels ett omslut af rikshufvudboken för år 1842 och dels, jemte 1843 års, en särskild rikshufvudbok för samma år enligt det nya förslaget, hvilka räkenskaper, så snart de kunnat fullbordas, skulle öfverlemnas till Rikets Ständers näst derefter sammanträdande revisorer, hvilka såmedelst blefve i tillfälle att i afseende å användbarheten och nyttan af ifrågavarande nya bokföringssätt till Rikets Ständer afgifva yttrande.

På sätt statskontoret i förstomförmälda utlåtande vidare anförde, blef frågan berörd uti statskontorets och kammarrättens gemensamma underdåniga utlåtande den 18 juni 1844, i fråga om ett tidigare afslutande af landsböckerna, då kollegierna härutinnan yttrade, att genom den af statskontoret föreslagna förändring kunde redovisningen för kronouppbörden i hvarje län genom landsboken verkställas ett år tidigare än dittills skett.

Sedermera hafva komiterade för förenklande af beskattningsväsendet samt uppbörds- och redogörelseverket uti sitt den 30 april 1847 afgifna underdåniga betänkande yttrat, att, i händelse af bifall till komiterades i samma betänkande gjorda underdåniga framställning om vissa utskylders (mantalspenningar, gerningsören, allmän bevillning, bränvinsskatt) erläggande under uppbördsåret vid stämmor, som skulle hållas ifrån medlet af septemper till medlet af oktober, de förhållanden, som föranledt statskontorets här förut omförmälda förslag, skulle så väsentligen förändras, att det ensamt i följd deraf måste förfalla. Men äfven under dåvarande omständigheter ansåge komiterade en dylik förändring så mycket mindre vara lämplig eller verkställbar, som den följd deraf uppstode, att de indelta räntorna komme att afföras i räkenskaperna för ett annat år än det, hvarför de blifvit anslagna och utginge, samt att, då löntagare egde både indelta och kontanta löner,

dessa för samma år förekomme i olika års räkenskaper, hvilket allt icke vore med ordning instämmande. För öfrigt och enär utskyldernas debitering grundades på skattskrifningen för skatteåret jemte då hållna taxeringar samt, såsom afseende dåvarande förhållanden, måste efter detta år benämnas, syntes det ock vara lämpligast, att de upptoges i samma års räkenskaper, äfven om någon del af dem icke förr än under ett följande år inflöte, helst i annat fall inträffade, att alla de handlingar, hvarpå debiteringen grundades, komme att bifogas räkenskaperna för ett år senare än efter närvarande redovisningsmetod. Dessutom och då det vore af stor vigt, att kontrollen å utskyldernas debitering åstadkommes så tidigt som möjligt, på det att rättelse uti begångna felaktigheter måtte vinnas, utan allt för sena efterräkningar, för hvilka tiden tvärtom borde, så vidt ske kunde, inskränkas, ansåge komiterade vida angelägnare att genom utskyldernas debiterande i räkenskaperna det år, hvarför de beräknades, påskynda nämnda kontroll, än att genom debiteringens fördröjande till ett påföljande år undvika den visserligen icke stora olägenheten att balansera hvad som ej under skatteåret erlades. Det hade väl blifvit anfördt, att genom den föreslagna förändringen skulle uppbördsräkenskaperna kunna afslutas den 31 december och således erhållas 8 månader tidigare än då egde rum. Men härvid måste dock i första rummet anmärkas, att den uppgifna skyndsammare redovisningen endast komme att förefinnas relativt till benämningen, så att till exempel 1847 års uppbördsräkenskaper skulle blifva aflemnade den 31 december samma år, men då dessa innefattade redovisningen för 1846 års utskylder, för hvilka, efter gällande stadganden, summarisk redogörelse bort afgifvas den 1 maj och specialräkning den 1 oktober 1847, vore det påtagligt, att genom förändringen redovisningen för nämnda medel erhölles senare än annars, och att således i sjelfva verket uti skyndsamhet intet vunnes, utan tvärtom förlorades. Likaså vore det uppenbart, att räkenskapernas afslutande med den 31 december, eller för kalenderår, hvilket uppgifvits blifva möjligt, i händelse af bifall till nämnda förslag, icke kunde ensamt af berörda förändring bero, helst hela den vinst i arbetet, som derigenom uppkomme, vore, att besväret med balanseringar af de för räkenskapsåret belöpande utskylder, som först i påföljande årets räkning blefvo debiterade, kunde undvikas. Af dessa skäl trodde komiterade ej heller något gagn kunna hemtas utaf den af Rikets Ständer ifrågasatta åtgärd att låta upprätta särskilda rikshufvudböcker efter förutnämnda metod, hvilket likväl skulle medföra ej obetydlig kostnad; hvadan nådigt bifall dertill af komiterade i underdånighet afstyrktes.

I enlighet härmed framstälde väl Eders Kongl. Maj:t uti nådig proposition till 1847—1848 års Riksdag förslag derom, att 2:ne uppbördsstämmor måtte å landet hållas, nemligen: den första, för uppbärande af alla personella samt bevillningsafgifter, från medlet af september till medlet af oktober och den andra, för uppbärande af lösen för hemmansräntor och tionde jemte öfriga af hemman utgående utskylder, emellan medlet af februari och medlet af april månader påföljande år; samt att uppbörden i städerna skulle förrättas under loppet af september; men denna nådiga framställning vann icke Riksdagens bifall.

Härefter föreslog Eders Kongl. Maj:t uti den till 1874 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof, att — för beredande af öfvergång till det förfaringssätt, att i riksstaten alltid uppfördes den bevillning, som inflöte under det år, för hvilket riksstaten uppgjordes, hvarigenom ej allenast åtskilliga olägenheter skulle undvikas, utan äfven vinnas ökad åskådlighet i bokföringen och möjlighet att tidigare afsluta densamma — den del af statsfyllnadssumman för år 1874, hvilken såsom bevillning för samma år vore upptagen till 2,700,000 kronor, måtte ersättas med motsvarande belopp af öfverskotten på statsverkets inkomster för år 1873, och att Riksdagen derefter måtte åtaga sig samma bevillning att under namn af allmänna bevillningen för år 1875 intagas bland statsverkets inkomster för detta år. Till svar å denna nådiga framställning meddelade Riksdagen, att, då det af Eders Kongl. Maj:t antydda förfaringssätt möjligen kunde föranleda olika uppfattning i sådana kommunala förhållanden, som af bevillningen vore beroende, äfvensom medföra åtskilliga olägenheter vid bevillningens taxering, debitering och uppbörd, hvartill komme, att i allt fall de föreslagna förändringarna syntes icke kunna medföra några synnerliga fördelar, så länge mantalspenningarne samt ordinarie räntan och tionden fortfarande inginge under året näst efter det, för hvilket dessa skattemedel enligt stat vore för utgifternas bestridande påräknade, Riksdagen, som ansett det framstälda förslaget förutsätta så genomgripande förändringar i då gällande föreskrifter angående bevillningens taxering, debitering och uppbörd samt möjligen äfven sjelfva redovisningen, att frågan först i sammanhang med framställandet af ett fullständigt förslag i dessa ämnen borde komma under öfvervägande, funnit ifrågavarande förslag icke böra bifallas, utan beslutat, att det belopp, 2,700,000 kronor, af öfverskotten å statsverkets inkomster för år 1873, hvilket afsetts att utbytas mot den i statsfyllnadssumman för år 1874 inräknade allmänna bevillningen för sistnämnda år, i stället borde beräknas såsom en tillgång för riksgäldskontoret.

I anledning af denna Riksdagens anmälan anbefalde Eders Kongl.

Maj:t landtstatskomitén att inkomma dels med underdånigt utlåtande rörande frågan om allmänna bevillningens upptagande i riksstaten och statsverkets räkenskaper för det år, hvarunder bevillningen inflöte, och icke, såsom nu skedde, för det näst föregående året, dels ock med underdånigt förslag till den förändring i bevillningsstadgan och de åtgärder i öfrigt, hvilka för genomförandet af en sådan förändring kunde erfordras.

Vid fullgörande af denna nådiga föreskrift hade komitén uti sitt den 13 oktober 1875 afgifna betänkande och förslag angående dels allmän tjenste- och lönereglering för landtstaten och dels uppbörds- och redovisningsväsendet för länen, under förutsättning att *samtliga* de statsinkomster, som vore beräknade att vid kronouppbördsstämmorna inflyta, blefve, såsom i afseende å allmänna bevillningen ifrågasattes, upptagna i riksstaten för det år, hvarunder de inginge, och att någon förändring i afseende på året, för hvilket skatterna ansåges utgå och efter hvilket de benämndes, icke egde rum, biträdt omförmälda nådiga förslag och dervid yttrat, att genom en sådan för reda i bokföringen högst angelägen åtgärd någon rubbning icke vållades i de nuvarande uppbörds- och redovisningsförhållandena; att skatterna komme att ingå för samma år å samma tider och till samma belopp som eljest; att åtgärden icke förutsatte någon ändring af gällande författningar och icke kunde föranleda de af Riksdagen befarade olägenheter, enär förändringen i sjelfva verket komme att bestå i en bokföringsåtgärd, i det skatterna blefve i räkenskaperna uppdebiterade ett år senare eller samma år, då de för utgifterna vore afsedda; att då inkomsterna till oförminskade belopp och på oförändrade tider till statskontoret inginge, deraf ej i ringaste mån förändrades detta embetsverks förmåga att bestrida utgifterna i enahanda ordning som förut, samt att den hufvudsakligaste förändringen komme att bestå deri, att en Riksdag komme att besluta bevillningen och en annan att för statsbehofven disponera densamma, och skulle åtgärden medföra den förändring, att utur riksstaten för öfvergångsåret skatterna för samma år blefve uteslutna och i stället der upptoges statsverkets grundfond jemte en förhöjd statsfyllnadssumma, och att i följande riksstater skatterna intoges för det år, under hvilket de komme att inflyta.

Statskontoret, som genom nådig remiss erhöll befallning att afgifva underdånigt utlåtande öfver nyssberörda komitébetänkande, i hvad detsamma afsåge skatternas upptagande i riksstaten och räkenskaperna ett år senare än då egde rum, anförde i omförmälda den 25 november 1875 afgifna underdåniga utlåtande:

att det framstälda förslaget, att alla de statsinkomster, som vore beräknade att vid kronouppbördsstämmorna inflyta, skulle upptagas i

riksstaten för det år, hvarunder de inginge, syntes statskontoret förtjent af all uppmärksamhet, ehuruväl statskontoret hvarken kunde finna den föreslagna åtgärden vara så utan all inverkan på uppbörds- och redogörelseförhållandena, som komiterade syntes hafva föreställt sig, ej heller kunde förorda förslagets genomförande på det sätt, som af komiterade vore antydt; att de af 1847 års komiterade emot enahanda förslag anförda flera betänkligheter dåmera till stor del förlorat sin betydelse, emedan dels det af komiterade väckta förslaget om tidigare uppbördsstämmor icke af Rikets Ständer bifallits, dels indelningarne dåmera nästan helt och hållet, med undantag af boställs- och rustningsräntor, försvunnit; att hvad i öfrigt blifvit anmärkt, om det ock icke förlorat giltighet, icke borde utgöra hinder för den föreslagna förändringens genomförande; att genom ifrågavarande skattetitlars upptagande uti riksstaten ett år senare, än dittills skett, skulle vinnas den stora fördel, att samtliga för statsutgifterna afsedda medel blefve tillgängliga under samma år, för hvars utgifter de vore påräknade, hvarförutan genom en sådan förändring ett väsentligt hinder blefve undanröjdt för en tidigare afslutning och revision af räkenskaperna för de i statsregleringen beräknade inkomster och de dermed bestridda utgifterna; att statsverkets grundfond, hvilken skulle vid uppgörandet af riksstaten för det så kallade öfvergångsåret, enligt landtstatskomiténs förslag, såsom tillgång beräknas, då uppgående till 4,985,638 kronor 27 öre, hade uppkommit genom öfverskott å beräknade inkomster och besparingar å anslag, utan att dåmera någon möjlighet förefunnes att närmare utreda, när och huru fonden uppkommit; att den utgjorde ett rörelsekapital för statsverket, hvilket vid statsregleringarnes upprättande icke toges i beräkning för utgifternas bestridande, och bestode i alla de bokförda statsmedelstillgångar, som icke tillhörde ordinarie eller extra statsregleringsfonderna; att medelst denna grundfond tillgång bereddes statsverket att under löpande året bestrida utgifter, hvartill vore afsedda de först under påföljande år inflytande uppbördsmedlen; att då, för den händelse förslaget om riksstatens förändring antoges, några medel för ett sådant ändamål, som det nyssomförmälda, icke vidare blefve behöfliga, statskontoret för sin del ansåge grundfonden kunna utan olägenhet användas att under öfvergångsåret betäcka en del af bristen uti statsinkomsterna; att, beträffande den allmänna bevillningen, komitén, jemte det den förmält sig biträda Eders Kongl. Maj:ts till 1874 års Riksdag framställda förslag, hade ansett, att den hufvudsakligaste förändringen komme att bestå deri, att en Riksdag skulle besluta bevillningen och en annan för statsbehofven disponera densamma; att, då det tydligen vore samma sak att besluta och att

åtaga sig bevillning, enligt detta förslag den af en Riksdag åtagna bevillning skulle disponeras af nästkommande Riksdag för den statsreglering, som då uppgjordes; att komiterades förslag alltså skiljde sig härigenom i väsentligt hänseende från nyssberörda af Eders Kongl. Maj:t framlagda förslag och stode derjemte i strid med regeringsformens stadganden i afseende å bevillningens bestämmande; att denna grundlag innehölle nemligen i 62 §, att, sedan statsverkets behof blifvit af Riksdagen pröfvade, det ankomme på Riksdagen att en deremot svarande bevillning sig åtaga samt att tillika fastställa, huru särskilda summor deraf skulle till särskilda ändamål användas, och dessa summor under bestämda hufvudtitlar i riksstaten anslå; att af detta stadgande äfvensom af de uti derpåföljande 69 § rörande bevillningen begagnade ordalag framginge, att såväl den allmänna bevillningen som öfriga skattetitlar af bevillnings natur, hvilka af en Riksdag beslutades, skulle afses för bestridande af de vid samma riksdag anvisade statsutgifter; att komiténs förslag emellertid innebure något helt annat, nemligen att Riksdagen skulle åtaga sig bevillning för ett annat och senare år än det, för hvilket staten af samma Riksdag reglerades, eller med andra ord åtaga sig bevillning, innan ännu behofvet deraf visat sig eller blifvit pröfvadt; att med afseende å nyssberörde föreskrifter det sålunda blefve för förändringens genomförande nödigt, att hvarje Riksdag beslutade rörande den bevillning, som vid uppbördsstämmorna det påföljande året erlades; samt att då gällande bevillningsstadga, enligt hvilken bevillningsberedningarnes och taxeringskomitéernas förrättningar med påförande af den nästföljande år utgående bevillningen började och fortginge från mars till slutet af juli månad, måste för genomförandet af detta förslag undergå ej obetydliga förändringar i det syfte, att Riksdagens beslut rörande skatteafgifternas belopp kunde oberoende af taxeringsförrättningarna utfärdas och tillämpas på den redan året efter Riksdagens sammanträde inflytande skatten, men att dessa förändringar icke torde finnas vara af den beskaffenhet, att för desammas undvikande förslaget om bevillningens upptagande i riksstaten för samma år, som den inflöte, borde öfvergifvas.

Statskontorets förslag till ändringar uti bevillningsstadgan äro delvis i anledning af sedermera skedd omarbetning af stadgan eller af annan anledning numera utan betydelse och voro i öfrigt till syftet öfverensstämmande med hvad nu ifrågasatts.

Vidare anförde statskontoret, att, om uti de rörande bevillningen utfärdade författningar tydligen uttalades, att skatten åtagits och ut-

ginge för det år, då densamma af Riksdagen beslutades, samt uti riksstat, räkenskaper och debetsedlar bevillningen likasom öfriga vid uppbördsstämmorna inflytande skatter efter samma år benämndes, förändringen icke, såsom Riksdagen beträffande det år 1874 framstälda förslaget befarade, kunde föranleda olika uppfattning i sådana kommunala förhållanden, som vore af bevillning beroende, och olägenheterna vid bevillningens taxering, debitering och uppbörd torde genom så beskaffade förändringar af bevillningsstadgan, som ofvan omförmälts, kunna undvikas.

I fråga om öfvergången till det förfaringssätt, att uti riksstaten endast upptoges sådana inkomster, hvilka beräknades att inflyta under det kalenderår, staten enligt sin benämning omfattade, hyste statskontoret, så vidt frågan gälde allmänna bevillningen, det vill säga den del af bevillningen, som debiterades och inflöte å kronouppbördsstämmorna, den åsigt, att öfvergången borde sålunda verkställas, att den Riksdag, hvilken hade att reglera staten för öfvergångsåret, icke åtoge sig och följaktligen ej heller uti den af samma Riksdag faststälda riksstat uppförde någon allmän bevillning, samt att efterföljande Riksdag för samma år, under hvilket den sammanträdde, åtoge sig den bevillning, som borde uti den statsreglering, som då faststäldes, såsom inkomst upptagas. Om, för att genom ett exempel förtydliga hvad sålunda yttrats, öfvergången skulle verkställas genom den statsreglering, som af 1876 års Riksdag skulle uppgöras, så borde denna Riksdag icke åtaga sig och således ej heller uti riksstaten för år 1877 uppföra någon skatteinkomst af den allmänna vid kronouppbördsstämmorna inflytande bevillningen, men deremot 1877 års Riksdag för samma år, 1877, åtaga sig den bevillning, hvilken skulle ingå vid uppbördsstämmorna 1878 och såsom statsinkomst i riksstaten för samma år beräknas. Genom ett sådant förfarande rubbades icke den benämning enligt årsföljden, som bevillningen dittills egt, och derjemte undveke man, hvad som vid 1874 års riksdag föreslogs, nemligen att en senare sammanträdande Riksdag skulle åtaga sig en och samma bevillning, som redan blifvit vid närmast föregående riksdag åtagen.

Beträffande öfriga skattetitlar, hvilka, såsom hänförda till statsverkets ordinarie inkomster, icke för deras debitering och erläggande af de skattskyldige erfordrade särskildt vid hvarje riksdag fattadt beslut om åtagandet, ansåg statskontoret, på sätt landtstatskomitén jemväl förutsatt, för förändringen med afseende å dessa ej erfordras annan åtgärd, än att desamma, med undantag möjligen af den indelta räntan och tionden, för öfvergångsåret ur riksstaten uteslötos.

Omförmälda förslag i ämnet föranledde emellertid icke då någon åtgärd.

Sedermera behandlades frågan af kammarkollegium, statskontoret och kammarrätten uti det af dessa embetsverk den 12 december 1878 gemensamt afgifna underdåniga utlåtande öfver landtstatskomiténs förslag angående uppbörds- och redovisningsväsendet för länen jemte dermed sammanhängande frågor; och tillåter sig statskontoret att hänvisa till hvad i detta till trycket befordrade utlåtande är i nu förevarande afseende å pag. 83—118 anfördt.

Vid innevarande års riksdag väcktes inom Riksdagens båda kamrar förslag i enahanda syfte, som det i statsrådets skrifvelse omförmälda, och skulle enligt dessa förslag bevillningssumman i riksstaten för år 1898 ersättas antingen genom reduktion af de föreslagna statsutgifterna för år 1898 eller med medel från öfverskotten å föregående statsreglering och från statsverkets kassaförlagsfond. Det ena af dessa förslag förföll, enär förutsättningarne för detsamma bortfallit genom Riksdagens med afseende å utgifterna och inkomsterna under år 1898 fattade beslut. Beträffande det andra förslaget anförde Riksdagens statsutskott, att utskottet ansåge det då befintliga öfverskottet böra i främsta rummet användas till sådane ändamål, för hvilka medel eljest skulle upplånas. Fasthölles denna grundsats, skulle ifrågavarande förslag ej kunna genomföras på annat sätt, än att Riksdagen anvisade nödiga medel, vare sig af det odisponerade öfverskottet å 1896 års statsreglering eller från kassaförlagsfonden. Men då utskottet ansåge, att, i likhet med hvad under en lång följd af år egt rum, öfverskottet för det näst förgående året icke borde tagas i anspråk förr än vid den statsreglering, som skulle uppgöras under näst efterföljande år, då öfverskottet vore till siffran kändt, samt beloppets fyllande ur kassaförlagsfonden i sjelfva verket endast vore en omföring af medel utan någon reel fördel för staten, fann utskottet äfven detta förslag icke böra föranleda någon Riksdagens åtgärd. Hvad utskottet anfört vann Riksdagens godkännande.

Enligt statskontorets tanke bör en sådan förändring, som nu ifrågasatts i afseende å upptagande i riksstat och räkenskaper af bevillningen af fastighet och af inkomst, icke ega rum med mindre än att, såsom landtstatskomitén och statskontoret i sitt öfver nämnda komités förslag afgifna yttrande hemstält, förändringen omfattar äfven öfriga statsinkomster, som vid kronouppbördsstämmorna inflyta året efter det, för hvilket de äro beräknade. Ett annat förfarande skulle föranleda, att räkenskaperna förlorade i reda och öfverskådlighet, såsom

innefattande redovisning dels för statsinkomster, till benämningen hörande till ett föregående år, och dels för statsinkomster tillhörande räkenskapsåret. Men äfven om förändringen finge en sådan omfattning, synes den icke vara att förorda, enär numera sådana förändrade förhållanden inträdt, att densamma icke kan anses vara af något verkligt behof påkallad.

Innan statskontoret ingår i någon närmare redogörelse härutinnan, får statskonkoret underdånigst erinra, hurusom, på sätt kammarkollegium, statskontoret och kammarrätten redan uti ofvanberörda underdåniga utlåtande den 12 december 1878 anmärkt, giltigheten af grundsatsen att skatterna såsom inkomst borde upptagas för det år, då de förfalla och inflyta, inom andra grenar af statsförvaltningen icke vunnit erkännande, utan att tvärtom i hvarje fullständig redovisning, som ej blott innefattade en enkel kassajournal, utan jemväl i öfrigt redogjorde för förvaltningen och dess resultat, inkomsterna för redovisningsåret vore upptagna, äfven om de dessförinnan icke till betalning förfallit eller influtit. Så vore förhållandet med tull- och postverken samt statens jernvägstrafik med flera. Den tillfälliga omständigheten, att de af dessa verk förvaltade statsinkomster till hufvudsakligaste delen inflöte under räkenskapsåret, förändrade, enligt hvad embetsverken vidare anförde, icke grundsatsen, och hvad särskildt tullmedlen anginge, så vore vanligen en ej obetydlig del af den uppbörd, räkenskapen upptoge, vid årets slut ogulden. Uppenbart vore ock, att en dylik grundsats icke kunde vid räkenskapsföring i allmänhet följas, om man af räkenskapen ville vinna ett fullt tillförlitligt omdöme om förvaltningens resultat, hvilket ingalunda ådagalades endast af förhållandet emellan de under viss tid i statens kassor influtna eller utbetalda medel.

Jemte erinran att äfven en, icke obetydlig, del af hvitbetssockerafgiften inflyter först året efter det, hvarunder den debiterats, samt att statsverkets skogsmedelsinkomster för ett år först efter afslutandet af domänstyrelsens hufvudbok för året blifva till beloppet kända och till fullo till statskontoret levererade, får statskontoret vidare anföra, att det förnämsta skälet för de i förevarande hänseende tillförene framstälda förslagen, eller att derigenom vore att vinna tidigare räkenskapsafslutning, numera förlorat sin betydelse, sedan af Eders Kongl. Maj:t enligt nådigt bref den 5 juli 1884, kungjordt genom statskontorets kungörelse den 14 derpåföljde oktober, faststälts anordningar, så att uppbördsräkenskaperna (fögderiernas och städernas specialräkningar) afslutas den 31 december hvarje år, på det sätt att

deri till vidare redovisning under det nästföljande året uppföras alla skatter och afgifter, som bero på debitering eller som på grund af kontrakt eller särskilda föreskrifter eljest under sistnämnda år vid då infallande uppbördsstämmor böra erläggas, enligt på uppbördsbok grundade debetsedlar eller enligt särskilda med Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes uppbördsorder försedda längder, hvilkas belopp vid specialräkningens afgifvande är kändt. En ändring häri i nu ifrågasatt syfte föranleder, att exempelvis 1899 års bevillning, grundad på de under samma år verkstälda taxeringsförrättningarne, icke skulle, såsom enligt nu gällande ordning, upptagas i 1899 års räkenskaper utan först i räkenskapen för år 1900. Följden af denna förändring blifver, att, såsom 1847 års komiterade, enligt hvad ofvan berörts, erinrat, alla de handlingar, hvarpå debiteringen grundades, komme att bifogas räkenskaperna för ett år senare än efter närvarande redovisningsmetod, hvarigenom ock kontrollen å utskyldernas debitering kommer att ega rum ett år senare än nu. Om än denna senare omständighet, på sätt statskontoret i förenämnda utlåtande den 25 november 1875 förmält, icke i och för sig utgör hinder för förändringens vidtagande, är den dock icke utan betydelse och står i allt fall i strid med nu antagna ordning för redovisningen, hvarmed åsyftas ej allenast en tidigare räkenskapsafslutning utan äfven en tidigare revision.

Beträffande den olägenhet, som med nuvarande ordning för statsinkomsternas i fråga upptagande i riksstat och räkenskaper eljest skulle vara förknippad, har väl dermed afsetts det förhållande, att statskontoret ej egt att under löpande året förfoga öfver de till betäckande af årets riksstatsutgifter påräknade inkomster och derför stundom måst anlita riksgäldskontoret om kassaförstärkning. Men äfven i detta afseende hafva under de år, som förflutit sedan ifrågavarande ämne sist var föremål för behandling, icke oväsentliga förändringar inträdt.

Enligt hvad ofvan förmälts, förefinnes såsom rörelsekapital för statsverket en grundfond, numera benämnd statsverkets kassaförlagsfond. Med denna fond, hvilken ännu år 1881 belöpte sig till endast 4,985,638 kronor 27 öre, skulle statsverket beredas tillgång att under löpande året bestrida utgifter, hvartill vore afsedda först under påföljande år inflytande uppbördsmedel. Af orsaker, hvarför finnes redogjordt i en af särskilde komiterade den 11 december 1890 afgifven utredning angående statsverkets kassaförlagsfond, till hvilken utredning, såsom bilaga åtföljande den till 1891 års Riksdag aflåtna nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof, statskontoret tillåter sig att hänvisa,

hade denna fond visat sig så otillräcklig, att riksgäldskontoret måst under åren 1878 och 1879 tillhandagå statskontoret med kassaförstärkningar till belopp, som vid utgången af år 1879 uppgingo sammanlagdt till ej mindre än 16,500,000 kronor. Till betäckande häraf hade fullmägtige i riksgäldskontoret af 1879 års Riksdag erhållit bemyndigande att upplåna erforderliga medel mot särskilda, af riksgäldskontoret utfärdade obligationer, hvilka skulle infrias inom sex år från deras utgifningsdag. Härigenom var visserligen provisoriskt ordnadt för behofvets fyllande; men då detta behof icke vore af öfvergående beskaffenhet, ansågs nödvändigt att för dess afhjelpande förstärka kassaförlagsfonden till så stort belopp, att statskontoret med tillhjelp af denna fond kunde bestrida statsverkets utgifter utan att, annat än undantagsvis, anlita riksgäldskontoret om kassaförstärkning. Enligt hvad som inhemtas af det vid 1881 års statsverksproposition bifogade protokoll öfver finansärendena, syntes ett sådant ökande af kassaförlagsfonden lämpligen böra ske successive under en följd af år och på det sätt, att till fonden årligen afsattes möjligen uppkomna öfverskott af föregående statsregleringar och, derest dessa ej ansåges tillräckliga, jemväl en del af statsverkets inkomster för året, intill dess fonden uppgått till erforderligt belopp. Behöfligheten af fondens ökning på detta sätt blef äfven af 1881 års Riksdag erkänd, och för sådant ändamål hafva af denna och följande Riksdagar anvisats medel, så att fonden vid 1896 års slut utgjorde 14,122,907 kronor 27 öre och, med tillägg af hvad som i 1897 och 1898 årens riksstater blifvit till fondens förstärkande anvisadt, vid sistnämnda års slut kommer att uppgå i det närmaste till den summa af 15,000,000 kronor, hvartill fonden, enligt hvad som inhemtas ej mindre af det vid den till 1883 års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 10 januari samma år, än äfven af ofvanomförmälda utredning, ansetts minst böra höjas för att för den närmaste framtiden kunna tillgodose det genom budgetens tillväxt ökade behofvet för statskontoret af förlagskapital.

Genom under tiden vidtagna förändringar i budgeten har fondens förmåga att motsvara sitt ändamål äfven ökats. Sålunda har minskning i de inkomsttitlar, hvilka inflyta först året efter det, för hvilket de äro påräknade, inträdt, hvilken minskning vid jemförelse mellan riksstaterna för åren 1890 och 1898 uppgår till mera än 1,300,000 kronor, under det att samtidigt utgifterna till indelningsersättningar och lindring i rustnings- och roteringsbesvären, hvilka utgifter på grund af derom meddelade särskilda föreskrifter skola bestridas först under året efter

det, för hvilket de belöpa och äro i riksstaten anvisade, ökats, så att i räkenskaperna från ett till ett följande år balanserade återstående riksstatsutgifter stigit från mer än 2,800,000 kronor år 1890 till öfver 3,800,000 kronor år 1896.

Sedan ofvannämnda under åren 1878 och 1879 erhållna kassaförstärkning under loppet af åren 1880—1883 blifvit till fullo återbetald, har statskontoret, med tillhjelp af den successivt ökade kassaförlagsfonden och å statsregleringarne, på sätt bifogade tablå utvisar, uppkomna öfverskott, kunnat bestrida statsutgifterna, utan att, annat än i jemförelsevis mindre omfattning och endast för kortare tider såsom under åren 1888 och 1889, behöfva anlita riksgäldskontoret om kassaförstärkning. Ett undantag häri inträffade åren 1892 och 1893 i följd af de mindre gynsamma resultaten af 1891, 1892 och 1893 årens statsregleringar, af hvilka hvar och en af de båda förstnämnda årens utvisade brist och sistnämnda års endast ett obetydligt öfverskott. Oaktadt bristen i 1891 års statsreglering erfordrades kassaförstärkning först i september månad år 1892 till belopp af 2,500,000 kronor. Under år 1893 ökades behofvet, i mars månad till 5,000,000 kronor, i juni till 7,500,000 kronor, i september till 8,000,000 kronor, hvarutöfver det ej steg. I slutet af år 1894 och under första hälften af år 1895 återbetaltes nämnda belopp. De rikliga öfverskotten i 1895 och 1896 årens statsregleringar hade derjemte satt statskontoret i tillfälle att under samma år till riksgäldskontoret öfverlemna till förvaltning öfverskottsmedel till belopp af 16,500,000 kronor.

Under innevarande år har statskontoret ytterligare till riksgäldskontoret öfverlemnat öfverskottsmedel, så att statskontorets tillgodohafvande derstädes för det närvarande utgör 30,000,000 kronor.

Till följd af lagarne den 2 december 1892 angående afskrifning af de å viss jord hvilande grundskatter samt angående lindring i rustnings- och roteringsbesvären kommer en ytterligare minskning i ofvanomförmälda statsinkomster att under närmaste åren ega rum, till dess en del af dessa inkomster (grundskatt, hufvudsakligaste delen af tillfälliga rotevakansafgifterna, soldatvakansafgifterna och båtsmansvakansafgiften) från och med år 1904 alldeles upphöra, och samtidigt dermed en förhöjning inträda i de till betalning först efter budgetsårets utgång förfallande utgifterna till lindring i nyssnämnda besvär, hvarigenom och under förutsättning att inkomstminskningen icke i vidare mån än som redan skett ersättes af på taxering och debitering beroende direkt beskattning, i viss mån ökad stadga i statskontorets kassaförvaltning vinnes.

Vidtagande af nu ifrågasatta förändring i afseende å bevillningens upptagande i riksstaterna skulle, utan att någon del af kassaförlagsfonden under öfvergångsåret uppfördes i riksstaten såsom tillgång, i sjelfva verket hafva samma verkan som fondens förstärkande på en gång med ett anslag motsvarande bevillningens belopp.

Visserligen anser statskontoret, att kassaförlagsfonden icke ännu vunnit den storlek, att densamma framgent under mindre gynsamma förhållanden kan anses vara för ändamålet tillräcklig. Otvifvelaktigt är att budgetens fortgående tillväxt skall föranleda ökadt behof för statskontoret af kassaförlag. Med fästadt afseende emellertid ej mindre derpå, att fondens ökande till så stort belopp, att kassaförstärkning från riksgäldskontoret icke någon gång skulle blifva erforderlig, vore ur flere synpunkter mindre lämpligt, än äfven å det af erfarenheten bestyrkta förhållande, att statsregleringarne i regeln lemna öfverskott, hvilka, innan de för en ny statsreglering komma till användning, tjena till kassaförlagets förstärkande, anser statskontoret, att tillgodoseende af detta behof icke påkallar den ifrågasatta förändringen, utan att detsamma i erforderlig grad lämpligen kan och bör fyllas i den ordning, som hittills följts.

På grund af hvad sålunda förekommit och anförts, får statskontoret underdånigst hemställa, att hvad, enligt statsrådets och chefens för finansdepartementet förevarande skrifvelse, blifvit ifrågasatt beträffande sättet för upptagande i riksstaten af bevillningen af fastighet samt af inkomst icke måtte till någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Slutligen får statskontoret underdånigst anmäla, att statskontoret, som det icke torde tillkomma att yttra sig öfver grundlagsenligheten af en sådan anordning, att från bevillningsförordningen utbrytas bestämmelserna om afgiftsbeloppen, icke funnit något att i formelt hänseende erinra mot den, under förutsättning att den ifrågasatta förändringen genomfördes, föreslagna lydelsen af 1 och 7 §§ i den bevillningsförordning, som komme att gälla för år 1899.

Stockholm den 29 december 1897.

Underdånigst
ALB. ANDERSON.

L. W. RIBEN.
Föredragande.

C. G. SYLVAN.

F. W. HOFFSTEDT.

E. af Sillén.

Tablå öfver statsregleringarnes resultat åren 1876—1896.

	Statsregleringens nettoöfverskott.		Statsregleringens nettobrist.		Skuld vid årets slut till riksgäldskontoret för erhållen kassaförstärkning.		Fordran vid årets slut hos riksgäldskontoret för till förvaltning öfverlemnade medel.	
År 1876	8,049,405	66	— —	—	— —	—	3,500,000	—
„ 1877	2,793,847	47	— —	—	— —	—	— —	—
„ 1878	— —	—	1,434,389	84	12,000,000	—	— —	—
„ 1879	987,331	17	— —	—	16,500,000	—	— —	—
„ 1880	2,754,276	51	— —	—	13,000,000	—	— —	—
„ 1881	4,889,322	20	— —	—	9,000,000	—	1,000,000	—
„ 1882	5,073,592	64	— —	—	3,000,000	—	1,500,000	—
„ 1883	6,979,741	89	— —	—	— —	—	5,000,000	—
„ 1884	8,026,728	48	— —	—	— —	—	7,900,000	—
„ 1885	8,609,528	04	— —	—	— —	—	11,000,000	—
„ 1886	4,717,113	23	— —	—	— —	—	9,900,000	—
„ 1887	— —	—	4,753,692	53	— —	—	1,000,000	—
„ 1888	9,693,605	93	— —	—	2,000,000	—	— —	—
„ 1889	5,887,638	46	— —	—	— —	—	2,450,000	—
„ 1890	7,425,941	16	— —	—	— —	—	7,200,000	—
„ 1891	— —	—	661,414	76	— —	—	1,000,000	—
„ 1892	— —	—	646,466	68	2,500,000	—	— —	—
„ 1893	105,423	73	— —	—	8,000,000	—	— —	—
„ 1894	8,296,155	51	— —	—	6,500,000	—	— —	—
„ 1895	14,229,117	30	— —	—	— —	—	5,600,000	—
„ 1896	12,106,010	70	— —	—	— —	—	16,400,000	—

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1897.

Utgifterna.

Första hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

— —

Vid föredragning af de till regleringen af första hufvudtiteln hörande frågor anmälde chefen för finansdepartementet, statsrådet grefve Wachtmeister en af riksmarskalksembetet den 12 innevarande månad [1.] *Höjning i anslaget till Hans Kongl. Höghet Kronprinsens hofhållning m. m.*

aflåten underdånig skrifvelse, innefattande hemställan, att Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta framställning om förhöjning i det till Hans Kongl. Höghet Kronprinsens hofhållning och handpenningar för Hennes Kongl. Höghet Kronprinsessan utgående anslag å 192,000 kronor med 50,000 kronor, motsvarande det belopp, hvarmed det från Norge för enahanda ändamål utgående anslag sedan år 1893 varit nedsatt.

Föredragande departementschefen erinrade härefter,

att med bifall till en af Kongl. Maj:t gjord framställning 1881 års Riksdag beslöt att, med anledning af Hans Kongl. Höghet Kronprinsens då förestående giftermål, i 1882 års riksstat under första hufvudtiteln å ordinarie stat uppföra *dels*, utöfver det för Hans Kongl. Höghet anvisade anslag å 72,000 kronor, ett ytterligare anslag för Kronprinsens hofhållning af 108,000 kronor, att utgå från och med början af det år, under hvilket Hans Kongl. Höghets förmälning egde rum, *dels ock* ett årligt anslag af 12,000 kronor såsom handpenningar åt Hans Kongl. Höghets blifvande gemål, att från samma tid utgå; *att* enligt beslut af 1882 års Riksdag omförmälda tre anslag sammanslogos och uppfördes under titeln »Hans Kongl. Höghet Kronprinsens hofhållning och handpenningar för Hennes Kongl. Höghet Kronprinsessan» med 192,000 kronor, med hvilket belopp anslaget sedan dess oförändradt utgått; *att* Kongl. Maj:t till 1881 års Storthing i Norge aflät nådig proposition om höjande af Hans Kongl. Höghet Kronprinsens från Norge utgående apanage från dåvarande beloppet 30,000 kronor till 80,000 kronor, deraf 5,000 kronor skulle utgöra handpenningar åt Hans Kongl. Höghets blifvande gemål; *att*, på sätt statsutskottet uti sitt öfver Kongl. Maj:ts ofvanberörda framställning till 1881 års Riksdag afgifna utlåtande erinrade, de af Storthinget sålunda äskade beloppen, efter den för gemensamma utgifter mellan rikena antagna proportion, motsvarade fem sjuttondedelar af summan utaf de till utgående från begge rikena afsedda bidrag till Hans Kongl. Höghets hofhållning; *att* Kongl. Maj:ts berörda framställning ej blef af 1881 års Storthing bifallen, hvarefter emellertid det äskade beloppet beviljades af 1884 års Storthing; *samt att* anslaget åter af Storthinget år 1893 nedsattes med 50,000 kronor till 30,000 kronor, med hvilket belopp samma anslag allt fortfarande utgår.

Då sammanlagda beloppet af de anslag, som med anledning af Hans Kongl. Höghet Kronprinsens giftermål blifvit anvisade för Hans Kongl. Höghets hofhållning, gifvetvis betecknade den summa, som ansågs erforderlig för bestridande af de med sagda hofhållning förenade kostnader, ansåg statsrådet tydligt, att den minskning med närmare en sjettedel i det sammanlagda anslagsbeloppet, som efter den af 1893 års

Storthing vidtagna nedsättning inträdt, icke kunde hafva undgått att medföra betydande svårigheter för Hans Kongl. Höghets hofhållning, helst minskningen inträdt vid en tidpunkt, då kostnaderna för de unga arffurstarnes, Hans Kongl. Höghets söners, uppfostran måste allt mera ökas. Kostnaden för hofhållningen hade ock i väsentlig mån stegrats genom utgifterna för de resor till ett sydligare klimat, som Hennes Kongl. Höghet Kronprinsessan under flera år af helsoskäl nödgats företaga. Statsrådet ansåg sig uti nu anförda omständigheter ega giltiga skäl att tillstyrka en förhöjning i det från Sverige utgående ifrågavarande hofhållningsanslaget med ett belopp, motsvarande den i det från Norge utgående enahanda anslag vidtagna nedsättning, dervid gifvet vore — utan att sådant syntes behöfva såsom uttryckligt vilkor för anslagsförhöjningen angifvas — att sagda förhöjning endast komme att utgå, så länge nyssnämnda norska anslag utginge med dess nuvarande lägre belopp. Statsrådet hemstälde alltså, att Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen äska, att det under riksstatens första hufvudtitel uppförda anslag å 192,000 kronor till Hans Kongl. Höghet Kronprinsens hofhållning och handpenningar för Hennes Kongl. Höghet Kronprinsessan måtte höjas med 50,000 kronor till 242,000 kronor.

Beträffande öfriga under första hufvudtiteln förekommande *ordinarie* anslag hemstälde statsrådet, att desamma måtte i staten uppföras till oförändrade belopp.

I fråga om

Extra anslag

under denna hufvudtitel anförde departementschefen:

Yttre restaurering af Stockholms slott.

Sedan med anledning af en utaf Eders Kongl. Maj:t gjord framställning nästlidet års Riksdag för yttre restaurering af Stockholms slott beviljat 500,000 kronor och deraf på extra stat för år 1898 anvisat 100,000 kronor, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att å extra stat för år 1899 af nämnda anslag bevilja ytterligare en femtedel eller 100,000 kronor. [2.] *Yttre restaurering af Stockholms slott.*

Häruti instämde statsrådets öfriga ledamöter.

Hvad statsrådet sålunda hemstält och föreslagit beträffande anslagen under första hufvudtiteln behagade Hans Maj:t Konungen bifalla.

— —

Ex protocollo:
E. Lagerbring.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

Andra hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 14 januari 1898

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

Departementschefen statsrådet Annerstedt föredrog de frågor, som rörde regleringen af andra hufvudtiteln stat, och yttrade dervid beträffande:

Ordinarie anslag.

Fångvården.

[1.]

Minskning af bestämda anslaget till fångars vård och underhåll.

Sedan centralfängelset å Norrmalm och det dermed förenade kronohäktet blifvit under år 1896 indragna, har, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts beslut den 29 januari 1897, aflöningen till den vid samma fängelser

anstälde predikant med derpåföljande april månad upphört att utgå. Då för nämnda befattning äro å *bestämda anslaget till fångars vård och underhåll* uppförda arfvoden, vid centralfängelset med 1,400 kronor och vid kronohäktet med 300 kronor, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att minska bestämda anslaget till fångars vård och underhåll med belopp motsvarande å detta anslag nu anvisade arfvoden till predikanten vid centralfängelset och kronohäktet å Norrmalm, tillhopa 1,700 kronor.

[2.]
Anställande af ett presterligt biträde vid fängelserna å Långholmen.

I enlighet med den af Rikets Ständer vid 1862—1863 årens riksdag faststälda aflöningsstat för fångvården har allt sedan denna tid predikantsbefattningarne vid centralfängelset och kronohäktet å Långholmen handhafts af en person. För tillfälligt afhjelpande af förefintligt behof af ökade presterliga krafter vid nämnda fängelser har Eders Kongl. Maj:t, på underdånig framställning af fångvårdsstyrelsen, genom nådigt bref den 12 februari 1897 för de åtta sista månaderna af nämnda år utaf förslagsanslaget till fångars vård och underhåll stält till styrelsens förfogande ett belopp af 200 kronor i månaden; och har Eders Kongl. Maj:t den 31 nästlidne december medgifvit, att jemväl för innevarande år må för samma ändamål från berörda anslag månatligen utbetalas enahanda belopp.

Till stöd för omförmälda framställning har fångvårdsstyrelsen åberopat en af direktören vid centralfängelset å Långholmen till styrelsen aflåten skrifvelse, deruti anförts, hurusom det ålåge den vid dessa fängelser anstälde predikanten, bland annat, att hvarje helgdag predika såväl i båda fängelserna som å sjukhuset, att fyra timmar i veckan meddela undervisning i fångskolorna, att i hvartdera fängelset bereda konfirmander till Herrens heliga nattvard, att två dagar hvarje vecka förrätta morgon- och aftonbön i båda fängelserna, att biträda vid bokutlåningen, att föra kyrkoböckerna med dertill hörande in- och utskrifning af fångar till ett antal, som år 1896 uppgick till sammanlagdt 1,019, och slutligen att genom enskilda samtal söka påverka hvarje fånge till hans förbättring, i hvilket syfte predikanten under de sista åtta månaderna af år 1896 aflagt 2,146 cellbesök i centralfängelset och 543 i kronohäktet eller i medeltal 9 för dag i det förra och 2 i det senare fängelset; och har direktören vidare framhållit att, huru trägen denna tjenstgöring än varit, det dock visat sig önskligt, att särskildt fångarne å kronohäktet, der under 1896 varit intagna ej mindre än

512 personer, till stor del bestående af yngre förbrytare från hufvudstadens sämsta lager, komme i åtnjutande af än flera besök af själasörjaren; att emellertid dennes åligganden redan vore så betungande, att de ej kunde fyllas af en enda person, utan att vare sig tjensten blefve i någon mån eftersatt eller tjensteinnehafvaren inom kort öfveransträngdes, samt att de frivilliga krafter, som på senare tid verkat inom fängelset, ej kunnat i synnerlig grad minska krafvet på ökad presterlig hjelp.

Utom hvad sålunda blifvit anfördt har fångvårdsstyrelsen erinrat, att vid tiden för fastställandet af omförmälda aflöningsstat några enrumsfångar icke funnos förvarade vid det större straffängelset å Långholmen; att kronohäktet derstädes då endast inrymde 60 celler; att centralfängelset å Långholmen nu vore försedt, utom med 300 nattceller för gemensamhetsfångar, med 200 och kronohäktet likaledes med 200 dagceller för enrumsfångar; att vidare enrumsstraffet genom lagen den 29 juli 1892 blifvit utsträckt från två till fyra år; att enrumsfånge kräfde en helt annan och personligen mera ingripande behandling än gemensamhetsfånge; samt att med afseende härå det vore uppenbart, att *en* person omöjligen kunde på ett tillfredsställande sätt vid de båda nämnda fängelserna fullgöra alla de presterliga åligganden, som af fångpredikanten kräfdes.

Då behofvet af ökadt presterligt biträde vid fängelserna å Långholmen är en nödvändig följd af den numera genomförda utsträckningen af cellstraffets användning och den deraf föranledda förändringen i dessa fängelser, hvarigenom, såsom fångvårdsstyrelsen erinrat, dagcellernas antal derstädes ökats från 60 till 400, samt detta behof sålunda icke är af öfvergående beskaffenhet utan kommer att qvarstå äfven för framtiden, lärer, på sätt fångvårdsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 28 september 1897 förordat, det för ändamålet erforderliga arfvode böra uppföras på ordinarie stat. I fråga om arfvodets belopp har styrelsen, med hänsyn dertill att utväg torde kunna beredas att anordna tjenstebostad för nämnda biträde i kronans hus å Långholmen, ansett detsamma kunna bibehållas vid nu utgående 200 kronor i månaden, eller 2,400 kronor för år. Och får jag med stöd häraf hemställa, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen:

att å bestämda anslaget till fångars vård och underhåll till ett presterligt biträde vid fängelserna å Långholmen uppföra ett arfvode af 2,400 kronor, deraf enligt grunderna för den af Riksdagen antagna aflöningsstat för en del tjenstemän vid fångvårdsanstalterna en fjerdedel skall utgöra tjenstgöringspenningar.

[3.] *Aflöningsstat för direktören och predikanten vid centralfängelset i Göteborg.*

Efter centralfängelsets å Norrmalm indragning skola, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts beslut den 31 maj 1895, de qvinliga gemensamhetsfångarne förvaras å centralfängelserna i Göteborg och Norrköping, hvilka för deras emottagande blifvit ändrade och utvidgade. Sedan öfverflyttningen numera blifvit till fullo genomförd och anordningarna å de nyinredda fängelserna vunnit nödig stadga, synes tiden vara inne att framlägga förslag till de ändringar i aflöningsstaterna vid dessa fångvårdsanstalter, som af de nya förhållandena påkallas.

Beträffande först centralfängelset i Göteborg, blefvo i följd af uppkommen fråga om detta fängelses indragning aflöningarna till tjenstemännen derstädes undantagna från den lönereglering för fångvården, som år 1874 genomfördes, och lemnade oförändrade vid de belopp, som af Riksdagen 1863 beviljats. Sålunda upptogs å bestämda anslaget till fångars vård och underhåll för detta fängelse:

till en direktör, lön	kronor	1,500: —	
arfvode såsom redogörare och för arbetenas bokföring	„	500: —	2,000: —
„ en predikant, arfvode ...		kronor	500: —

hvarjemte direktören bibehölls vid den direktörerne vid straffängelserna dittills tillerkända rätt till andel i fängelsets behållna arbetsinkomst samt ljusanslag. Sedermera blef af 1876 och 1877 årens Riksdagar, på nådig proposition om löneförbättring åt direktören, medgifvet att, tillsvidare och intill dess tjensten kunde varda indragen eller annan lönereglering blefve faststäld, af förslagsanslaget till fångars vård och underhåll finge till direktören utgå ett lönetillägg af 500 kronor för år, under vilkor att förberörda arbetsprovision och ljusanslag upphörde. Likaledes blef vid 1878 års riksdag från nämnda förslagsanslag ett lönetillägg af 300 kronor för år beviljadt åt predikanten vid fängelset, till dess indragning eller omreglering af hans tjenst komme att ega rum.

I förberörda underdåniga skrifvelse den 28 september 1897 har fångvårdsstyrelsen anfört: att då centralfängelset i Göteborg skulle i sitt nya skick bibehållas för framtiden såsom rikets enda fängelse för qvinliga fångar, som hållas till straffarbete i gemensamhet, lönerna för ifrågavarande båda tjenster nu borde definitivt regleras; att härigenom skulle vinnas särskildt den fördel, att nämnde tjenstemän, som under nuvarande förhållanden tillsatts endast på förordnande, komme att hädanefter tilldelas konstitutorial på sina tjenster och derigenom vinna lika tryggad ställning, som deras vederlikar vid andra fängelser, hvarförutan

fångvården icke kunde beräkna att i sin tjenst förvärfva och bibehålla dugliga och i allo passande personer; att, hvad anginge direktören vid fängelset, det ålåge denne att, jemte tillsynen i öfrigt öfver fängelset, hafva omvårdnad och ansvar för arbetsdriften derstädes; att ehuru fångantalet vid fängelset ej torde komma att ställa sig högre än i medeltal inemot femtio, styrelsen dock, med afseende derå att arbetet vid detta fängelse, som under en lång följd af år bedrifvits med det resultat, att inkomsten deraf ungefärligen motsvarat kostnaderna för fångarnes och fängelsets underhåll, fortfarande syntes komma att blifva lika inkomstgifvande, ansett annan ändring icke böra göras i direktörens aflöningsförmåner än att det från förslagsanslaget åt honom nu anvisade belopp 500 kronor borde utbytas mot två ålderstillägg att utgå med 300 kronor efter fem och ytterligare 200 kronor efter tio års anställning; att emellertid, på det den nuvarande direktören vid fängelset, hvilken varit i sådan egenskap förordnad sedan 1888, genom berörda utbyte icke måtte för någon tid gå i mistning af inkomst, som han redan åtnjutit, borde, i likhet med hvad som medgifvits för de straff-fängelsepredikanter och vaktbetjente vid fångvårdsanstalterna, åt hvilka ålderstillägg beviljats af 1882 års riksdag, bestämmas, att den tid, nämnde direktör redan tjenstgjort i sådan egenskap, skulle honom tillgodoräknas för ålderstilläggs bekommande; samt att predikantstjensterna vid centralfängelset och länsfängelset i Göteborg syntes böra för framtiden förenas, för att såmedelst vinna större säkerhet att till dessa tjenster erhålla lämplig person, som mera odeladt egnade sig åt fångvården; och har fångvårdsstyrelsen tillika uppgjort följande förslag till aflöningsstat för direktören och predikanten vid ifrågavarande fängelse:

	Lön.	Arfvode.	Ålderstillägg	
			efter 5 år.	efter 10 år.
till 1 direktör, tillika redogörare ...	1,500	500	300	200
„ 1 predikant, som derjemte uppbär arfvode såsom predikant vid länsfängelset i Göteborg		800		

Med erinran att enligt de bestämmelser, som gälla för åtnjutande af aflöning å den af Riksdagen faststälda stat för en del tjenstemän vid fångvårdsanstalterna, en fjerdedel af innehafvande lön, arfvode och ålderstillägg skall utgöra tjenstgöringspenningar, som under tjenstledighet

icke må tillgodokomma löntagaren, får jag på de af fångvårdsstyrelsen anförda grunder underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att godkänna omförmälda förslag till aflöningsstat för direktören och predikanten vid centralfängelset i Göteborg, att tillämpas från och med år 1899; med förklarande tillika att, för åtnjutande af de i denna stat upptagna löneförmåner, skola gälla enahanda vilkor, som föreskrifvits för innehafvare af lön å den af Riksdagen förut antagna aflöningsstat för en del tjenstemän vid fångvårdsanstalterna, dock att nuvarande direktören vid centralfängelset må för åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, han redan enligt fångvårdsstyrelsens förordnande i sådan egenskap derstädes tjenstgjort.

[4.] *Aflöning till bevakningsbefälhafvaren vid tvångsarbetsanstalten i Norrköping.*

Hvad slutligen angår tvångsarbetsanstalten i Norrköping, så har, enligt hvad fångvårdsstyrelsen i förberörda underdåniga skrifvelse den 28 september 1897 anmält, styrelsen såväl tillförene som under nämnda år mottagit framställning om löneförbättring åt bevakningsbefälhafvaren derstädes. Denne befattningshafvande åtnjuter enligt den af Riksdagen antagna lönestat, förutom den samtlige dylika tjenstemän tillkommande förmånen af fri bostad och vedbrand, en årlig inkomst af allenast 1,400 kronor, upptagen i staten som lön, samt ålderstillägg med 200 kronor efter fem och ytterligare 100 kronor efter tio år, under det att i staterna för öfriga centrala fångvårdsanstalter, der det funnits nödigt att anställa bevakningsbefälhafvare, aflöning är åt desse uppförd, vid centralfängelserna å Långholmen, i Malmö och å Nya Varfvet samt tvångsarbetsanstalten i Karlskrona med 2,000 kronor såsom lön och 500 kronor såsom arfvode jemte ålderstillägg af 300 kronor efter fem och ytterligare 200 kronor efter tio år, samt vid tvångsarbetsanstalterna i Landskrona och å Svartsjö med 2,000 kronor såsom lön och ålderstillägg af 300 kronor efter fem och ytterligare 200 kronor efter tio år. Då vid anstalten i Norrköping icke såsom vid öfriga nu nämnda centrala fångvårdsanstalter finnes anstäld någon fanjunkare eller annan mot honom svarande befattningshafvande, måste äfven, på sätt fångvårdsstyrelsen i sin skrifvelse vidare framhållit, bevakningsbefälhafvaren i Norrköping uträtta åtskilliga bestyr, som annorstädes åligga fanjunkaren. Sedan vid indragningen af centralfängelset å Norrmalm fångvårdsanstalten i

Norrköping fått öfvertaga de qvinliga tvångsarbetsfångarne, hade äfven ifrågavarande befälhafvares tjenstgöring blifvit mera betungande än förut dels i följd deraf att antalet fångar, som under de sista fem år, anstalten användts till centralfängelse, utgjort i medeltal 70, nu vuxit så, att det för närvarande öfverstege 160, och antagligen komme att för framtiden ytterligare ökas, och dels samt hufvudsakligast derigenom att qvinliga tvångsarbetsfångar genom sin sinnesbeskaffenhet och motvilja för ordning och arbetsflit stälde långt större fordringar på uppmärksamhet och tillsyn från fängelsebefälets sida än andra qvinnofångar.

Då, på grund af hvad fångvårdsstyrelsen sålunda anfört, ifrågavarande tjensteman synes böra i aflöningshänseende likställas med bevakningsbefälhafvarne vid tvångsarbetsanstalterna i Landskrona och å Svartsjö, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att medgifva, det aflöningen till bevakningsbefälhafvaren vid tvångsarbetsanstalten i Norrköping för tiden från och med år 1899 bestämmes till 2,000 kronor såsom lön och ålderstillägg med 300 kronor efter fem och ytterligare 200 kronor efter tio år.

[5.] *Minskning i förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.*

I afseende å *förslagsanslaget till fångars vård och underhåll* hemställer jag, att då den å nämnda anslag med 600 kronor såsom hyresersättning och 100 kronor till vedanslag upptagna godtgörelse till predikanten vid centralfängelset å Norrmalm numera upphört att utgå, Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att minska förslagsanslaget till fångars vård och underhåll med 700 kronor.

[6.] *Ytterligare minskning i förslagsanslaget till fångars vård och underhåll.*

Då, i händelse hvad ofvan blifvit föreslaget beträffande aflöning åt direktören och predikanten vid centralfängelset i Göteborg af Riksdagen bifalles, desse befattningshafvande icke vidare skulle åtnjuta de från förslagsanslaget till fångars vård och underhåll till dem nu utgående lönetillägg med tillhopa 800 kronor, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen:

att, under förutsättning att ofvan omförmälda framställning om fastställande af ny aflöningsstat för direktören och predikanten vid centralfängelset i Göte-

borg bifalles, minska förslagsanslaget till fångars vård och underhåll med ytterligare 800 kronor.

Beträffande öfriga i nu gällande riksstat uppförda ordinarie anslag till fångvården finnes icke anledning att ifrågasätta förändring.

Bifalles hvad ofvan hemstälts, kommer bestämda anslaget till fångars vård och underhåll, som nu utgör 497,500 kronor, att upptagas till .... kronor 499,100: —
och förslagsanslaget till fångars vård och underhåll, nu utgörande 1,043,875 kronor, att upptagas till .... „ 1,042,375: —
samt fångvårdsanslaget i sin helhet, som nu utgör 1,695,875 kronor, att upptagas till .... „ 1,695,975: —

Öfriga ordinarie anslag.

Öfriga ordinarie anslag. Beträffande öfriga ordinarie anslag har jag icke att föreslå någon förändring.

Extra anslag.

[7.] *Lagbyrån.* För fortsatt uppehållande af lagbyråns verksamhet torde Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen:

att på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af 25,000 kronor.

I sammanhang härmed torde angående lagbyråns verksamhet under år 1897 böra meddelas Riksdagen, att lagbyrån nämnda år dels fortsatt och afslutat det under nästföregående år påbörjade arbetet i fråga om fullföljd af talan emot domstols utslag samt i sådant hänseende uppgjort förslag till ändring af rättegångsbalken, utsökningslagen m. m., dels utarbetat förslag till ändrad lagstiftning rörande stämning äfvensom till ändring i vissa delar af förordningen angående jordegares rätt

öfver vattnet å hans grund, dels ock uppgjort, förutom författningsförslag af mindre omfattning, förslag till lagar i syfte att afhjelpa den med nuvarande lagstiftning förenade olägenhet, att särskilda delar af en tomt kunna vara i afseende å inteckningar olika stälda; hvarjemte en del lagförslag af ledamöter i lagbyrån föredragits i högsta domstolen.

Sedan Svea hofrätt afgifvit af Eders Kongl. Maj:t infordradt yttrande öfver det af särskilde komiterade uppgjorda förslag till lag om krigsdomstolar och rättegången derstädes, enligt hvilket förslag krigshofrätten skulle i väsentlig mån omorganiseras, har Eders Kongl. Maj:t den 29 januari 1897 beslutat att öfver samma lagförslag inhemta högsta domstolens utlåtande. Då detta utlåtande ännu icke inkommit, och frågan om aflåtande af proposition i ämnet således icke hittills kunnat af Eders Kongl. Maj:t afgöras, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen: [8.] *Arfvoden åt krigshofrättens ordförande och militäre ledamöter.*

att för år 1899 till arfvoden åt krigshofrättens ordförande och militäre ledamöter på extra stat anvisa enahanda belopp, som för närmast föregående år dertill anslagits, eller 3,250 kronor.

I underdånig skrifvelse den 16 november 1897 har statskontoret — med anmälan att statskontoret, jemlikt nådiga brefven den 20 december 1895, den 14 februari och 11 september 1896 samt den 22 januari och 5 februari 1897, till komitén för vidtagande af en revision af den militära rättegångsordningen af under händer varande medel förskottsvis utbetalt 11,770 kronor 17 öre — hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nåder förordna om godtgörelse till statskontoret för de sålunda förskjutna medlen. [9.] *Statskontorets förskott.*

I öfverensstämmelse med hvad förut egt rum anser jag, att af den besparing å sammanlagdt 13,082 kronor 22 öre, som, enligt hvad från statskontoret meddelats, förefinnes å anslaget till nya lagberedningen för åren 1893 och 1894, erforderligt belopp bör användas till bestridande af omförmälda förskott.

Jag hemställer derföre, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att medgifva, att af besparingarne å anslaget till nya lagberedningen för åren 1893 och 1894, tillhopa 13,082 kronor 22 öre, ett belopp af 11,770 kronor 17

öre må användas till ersättande af förskottet till omförmälda komité.

Statsrådets öfrige ledamöter biträdde hvad föredragande departementschefen sålunda hemstält;

Och täcktes Hans Maj:t Konungen dertill i nåder lemna bifall.

Ex protocollo
Aug. von Hartmansdorff.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

Tredje hufvudtiteln.

Protokoll öfver utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena föredrog regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel för år 1899 och yttrade:

Kabinetts-kassan

»Med afseende å *kabinettskassans* utgifter för år 1899 beräknades behofvet i det budgetförslag, som förelades Eders Kongl. Maj:t den 26 sistlidne november, till 624,600 kronor för de förenade rikena tillsammans. Af detta belopp skulle Sverige bestrida dels hela det till hemliga utgifter beräknade anslaget, 9,900 kronor, dels ock af återstoden, 614,700 kronor, enligt vedertagen proportion, $^{12}/_{17}$ eller 433,900 kronor, således tillhopa 443,800 kronor eller samma belopp, som af senaste riksdag beviljades.

[1.] Af de i budgetförslaget ingående anslag är löneanslaget till *departementschefen*, ministern för utrikes ärendena, uppfördt med samma belopp som i nu gällande riksstat, eller 24,000 kronor.

[2.] Samma förhållande eger rum med anslaget till *utrikesdepartementet*, som alltså upptagits till 27,495 kronor.

[3. 4.] Under anslagen till *ministerstaten*, *militärattachéer* samt *skrifmaterialier,*
[5.] *expenser och extra utgifter* förekommer likaledes ingen ändring.

Konsuls-kassan.

Hvad *konsulskassan* angår, äro inkomster och utgifter i detta budgetförslag beräknade till 585,300 kronor, deraf 253,980 kronor beräknats belöpa på Sverige och 331,320 kronor på Norge, efter proportionen mellan de under år 1896 till konsulskassan influtna svenska och norska konsulat- och expeditionsafgifter jemte statsanslagen. Fördelningen af utgifterna å de särskilda rubrikerna har skett efter proportionen af bidragens i detta budgetförslag beräknade slutsummor med 43,3931 % för Sverige och 56,6069 % för Norge.

De särskilda rubrikerna utgöras af:

[6.] *Utrikesdepartementet.* Det från konsulskassan beräknade gemensamma bidraget är oförändradt, men enligt ofvannämnda fördelningsgrund har den svenska andelen uppförts med 7,594 kronor eller 43,3931 % af hela beloppet 17,500 kronor.

[7.] *Konsulsstaten.* Slutsumman 532,250 kronor har blifvit fördelad i förhållande till hvarje lands bidrag och således ett belopp af 230,960 kronor eller 43,3931 % uppfördt för Sverige.

[8.] *Skrifmaterialier, expenser och extra utgifter.* Slutsumman är oförändrad, men med användande af nyssberörda proportion har den svenska andelen blifvit beräknad till 15,426 kronor.

[9.] Under *utgifter, som bestridas af svenska statsmedel allena*, uppföres understöd åt *svenska kyrkan i Paris* med oförändradt belopp af 2,950 kronor.

Jag erinrar härvid, att riksdagen i skrifvelse den 2 maj 1894 medgifvit, att af öfverskotten å de från kronans fastighet i Konstantinopel inflytande hyresinkomster må från och med 1895, så länge Eders Kongl. Maj:t finner anslaget behöfligt, dock under högst fem år, få för svenska kyrkan i Paris

användas 864 kronor årligen, att utgå såsom lönetillökning för pastor vid nämnda kyrka.

Å tredje hufvudtiteln finnes uppfördt endast ett *extra anslag*, nämligen för utgifvande af »Sveriges traktater». [10.]

I den redogörelse, som utgifvaren af detta verk afgifvit öfver sin verksamhet under sistförflutet år, har han beträffande arbetets fortskridande anfört följande:

»Sedan under år 1896 arbetets tionde del utkommit, har under loppet af år 1897 tryckningen af den elfte delen fortgått till och med det 28:de arket, så att, i öfverensstämmelse med hvad i min föregående redogörelse nämndes, denna del kan med säkerhet antagas utkomma komplett under innevarande år. Den tolfte och sista delen kan omedelbart därefter börja att tryckas. Den är ämnad att sträcka sig till och med år 1900, med hvilket år traktatverket tills vidare afslutas. Arbetet för fyllande af den lakun (1630—1814), som uppstått genom den anbefalda öfvergången till den nyaste tiden, har under år 1897 fortgått, men någon tryckning har icke, såsom ämnadt var, ansetts böra företagas på grund däraf, att fortsatta forskningar visat, att i riksarkivets traktatsamling för 1600-talet förefinnas defekter, hvilka endast genom utländska arkiv kunna afhjelpas; en utväg, hvilken likväl nu icke torde böra anlitas, förr än dessa forskningar hunnit så långt, att en *fullständig* kunskap vunnits om hvad i berörda afseende är att söka, då sedermera den ifrågavarande kompletteringen kan på *en* gång företagas och genomföras. Material är emellertid samladt för tiden 1630—1718 och för år 1814 och därvid äfven början gjord till anskaffande af handlingar ur främmande arkiv, men arbetet därmed afstannade i följd af den ofvannämda förändringen i planen för verkets utgifvande.»

I skrifvelse den 26 Maj 1894 gjorde kommerskollegium framställning [11.]
derom, att genom utdelande af årliga stipendier af allmänna medel tillfälle måtte beredas för unge män att vid de förenade rikenas konsulat förvärfva de insigter och den erfarenhet i handels-, sjöfarts- och andra med utöfvande af konsulstjenst samband egande förhållanden, som kunde göra dem särskildt egnade för sådan tjenst. Med anledning deraf beslöt Eders Kongl. Maj:t den 31 December samma år, på hemställan af dåvarande ministern för utrikes ärendena, att i nådig proposition äska riksdagen medgifvande, att af Sveriges andel i konsulskassans besparingar måtte från och med år 1896, så länge Eders Kongl. Maj:t funne lämpligt, dock under högst tre år, få användas årligen 4,000 kronor till ett konsulsstipendium och 1,500 kronor till bestridande, i mån af behof, af stipendiatens resekostnader.

Denna framställning blef af riksdagen bifallen.

Dåvarande ministern för utrikes ärendena ansåg sig tillsvidare icke böra tillstyrka upprättande af mer än ett stipendium, då utrikesdepartementet, redan förfogade öfver det s. k. Johnsonska stipendiet och antalet stipendier borde bestämmas i förhållande till möjligheten för stipendiaterne att erhålla befordran.

Den 3-års period, för hvilken det ifrågavarande stipendiet blifvit beviljadt, utgår med innevarande år.

Vid det nya stipendiets tillsättande visade det sig emellertid, att detsamma söktes af ett stort antal personer, hvilkas förvärfvande för konsulsbanan skulle hafva varit af stor fördel, men hvilka icke utan godtgörelse af allmänna medel kunde uppehålla sig i utlandet för tjenstgöring vid de förenade rikenas konsulat, synnerligast icke vid utom Europa belägna, och hvilka derföre afstodo ifrån att vinna inträde å konsulsbanan. Då utbildandet af en yrkesskicklig konsulatkår utan tvifvel är ett af de förnämsta vilkor, för att de förenade rikenas handels- och sjöfartsintressen må kunna på ett nöjaktigt sätt bevakas, och då möjlighet att erhålla befordran alltid i främsta rummet torde kunna påräknas af sådana unge män, hvilka genom en längre tids vistelse i utlandet och tjenstgöring vid våra konsulat förvärfvat de för yrket nödiga kunskaper, anser jag mig icke kunna underlåta att söka bringa till verkställighet kommerskollegii i dess ofvan omförmälda framställning gjorda förslag att för sagda ändamål upprätta två konsulsstipendier. Dessa stipendier torde lämpligen kunna bestämmas till enahanda belopp som det nu utgående, eller 4,000 kronor om året för hvartdera, samt dessutom, till bestridande, i mån af behof, af båda stipendiaternes resekostnader, 3,000 kronor; och torde i fråga om tillsättandet och åtnjutandet af de båda stipendierna böra fastställas samma bestämmelser, som de för det nu utgående stipendiet gällande, nämligen:

att ministern för utrikes ärendena skall genom kungörelser underrätta, att ansökningar till stipendiernas erhållande kunna inom viss tid inlemnas till utrikesdepartementet,

att ansökningarna skola af utrikesdepertementet öfversändas till kommerskollegium för upprättande af underdånigt förslag,

att stipendierna skola utdelas på ett år, men att ministern för utrikes ärendena derefter skall kunna förlänga tiden för stipendiernas innehafvande till tre år,

att åtnjutande af stipendierna icke skall för stipendiaten medföra någon som helst rätt att efter stipendietidens utgång vinna befordran,

att stipendierna icke skola behöfva ovilkorligen utdelas för hvart år, utan allenast i den mån för stipendiernas erhållande lämpliga personer finnas att tillgå,

att inga särskilda kompetensvilkor skola på förhand stadgas, utan en hvar sökandes lämplighet bedömas efter för handen varande omständigheter,

att kommerskollegium efter utnämning af stipendiat skall till ministern för utrikes ärendena afgifva förslag till instruktion, samt

att utsedd stipendiat skall vara skyldig att ställa sig till efterrättelse de instruktioner, som honom meddelas af ministern för utrikes ärendena.

På grund af hvad jag nu i olika punkter anfört och föreslagit, får jag i underdånighet hemställa:

att Eders Kongl. Maj:t måtte af riksdagen för år 1899 äska de anslag under tredje hufvudtiteln, som finnas intagna i kolumnen b af den i likhet med hvad föregående år egt rum utarbetade tablå, som torde böra fogas vid denna dags protokoll såsom bilaga A;

att de ordinarie anslagen måtte föreslås att utgå mot nu gällande redovisningsskyldighet samt med samma rätt till deras användande och under enahanda vilkor som hittills;

att Riksdagens medgifvande äskas, att af Sveriges andel i konsulskassans besparingar må från och med år 1899 tillsvidare få användas årligen 8,000 kronor till två konsulsstipendier, hvartdera å 4,000 kronor, och 3,000 kronor till bestridande, i mån af behof, af stipendiaternes resekostnader, eller tillsammans 11,000 kronor, med iakttagande i fråga om tillsättandet och åtnjutandet af de båda stipendierna af ofvan omförmälda bestämmelser;

och att afskrifter af protokollen vid föredragning i sammansatt statsråd den 26 sistlidne november och denna dag angående den för de förenade rikena gemensamma utrikesbudgeten för 1899 måtte såsom bilagor B och C åtfölja protokollet öfver denna föredragning.»

Jemlikt öfrige statsrådsledamöters tillstyrkande

behagade Hans Maj:t Konungen, med gillande af det föredragna förslaget till riksstatens tredje hufvudtitel för år 1899 samt af hvad herr ministern för utrikes ärendena i öfrigt hemstält och föreslagit, befalla, att afskrift af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlemnas för att tjena till ledning vid författandet af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

In fidem:

G. F. Åkerhielm.

Bil. A.

	Ordinarie anslag.	Riksstaten 1898.	Förslag till riksstat 1899.	Norges andel i utrikes-budgeten 1899.	Sveriges och Norges gemensamma utrikesbudget 1899.
		a kronor.	*b* kronor.	*c* kronor.	*d* (*b* + *c*) kronor.
	Kabinettskassans utgifter.				
1	Departementschefen, ministern för utrikes ärendena	24,000	24,000	—	24,000
2	Utrikesdepartementet	27,495	27,495	11,455	38,950
3	Ministerstaten	337,941	337,941	140,809	478,750
4	Militärattachéer	8,471	8,471	3,529	12,000
5	Skrifmaterialier, expenser och extra utgifter	45,893	45,893	25,007	70,900
	Säger	*443,800*	*443,800*	180,800	624,600
	Konsulskassans utgifter.				
6	Utrikesdepartementet	7,550	7,594	9,906	17,500
7	Konsulsstaten	230,072	230,960	301,290	532,250
8	Skrifmaterialier, expenser och extra utgifter	15,338	15,426	20,124	35,550
		252,960	253,980	331,320	585,300
	Afgår hvad som häraf beräknas kunna bestridas af inflytande konsulat- och expeditionsafgifter	92,960	93,980	211,320	305,300
	Säger	*160,000*	*160,000*	120,000	280,000
	Summa	*603,800*	*603,800*	300,800	904,600
	Utgifter, som bestridas af svenska statsverket allena.				
9	Svenska kyrkan i Paris	2,950	2,950		
	Säger	*2,950*	*2,950*		
	Summa	*606,750*	*606,750*		
	Extra anslag.				
10	För fortsatt utgifvande af »Sveriges Traktater»	4,500	4,500		
11	För två konsulsstipendier, hvartdera å 4,000 kronor, 8,000 kronor och 3,000 kronor till bestridande, i mån af behof, af stipendiaternes resekostnader, eller tillsammans 11,000 kronor, att utgå af Sveriges andel i konsulskassans besparingar.				
	Säger	*4,500*	*4,500*		
	Summa	**611,250**	**611,250**		

A n m ä r k n i n g a r.

1 Till kabinettskassans utgifter bidrager Sverige med $^{12}/_{17}$ och Norge med $^{5}/_{17}$. Anslagen till ministerstaten och till militärattachéer äfvensom till skrifmaterialier, expenser och extra utgifter må användas utan hinder af deras fördelning å särskilda utgiftstitlar eller inskränkning till något visst år.

Sverige bestrider allena löneanslaget till departementschefen, men, för vinnande af ofvan angifna proportion mellan slutsumman för Sveriges andel och slutsumman för Norges andel i kabinettskassans utgifter, är Norges bidrag till anslagsrubriken 5 beräknadt högre än proportionen.

5 I slutsumman, Kr. 70,900, ingår för hemliga medel Kr. 9,900, att betalas af Sverige ensamt.

Till konsulskassans utgifter påräknas dels de vid de lönade konsulaten inflytande konsulatafgifterna utaf svenska och norska fartyg samt expeditionsafgifter (ang. beräkningen af dessa, se sid. 10 och 11 här nedan), dels statsanslag, till hvilka Sverige bidrager enligt den af de 1855 och 1875 tillsatta konsulatkomitéer sammanstämmande förordade proportion, för hvilken redogörelse lemnas i det af sistnämnda komité den 4 november 1876 afgifna betänkande sid. 53 och följ., sid. 170 och följ. (jmfr Konsulatförordningen den 4 november 1886, § 126), och hvilken proportion, uttryckt i procent, motsvarar 57,14 % för Sverige och 42,86 % för Norge. Bidragen (angående beräkningen af dessa se sid. 2 här ofvan) beräknas för Sverige till Kr. 253,980 och för Norge till Kr. 331,320. Utgifterna fördelas i proportion till bidragen, hvilken proportion, uttryckt i procent, motsvarar 43,3931 % för Sverige och 56,6069 % för Norge.

Bil. B.

Utdrag af protokollet öfver utrikesdepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i sammansatt statsråd å Stockholms slott den 26 november 1897.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve DOUGLAS,
Hans excellens norske herr statsministern GRAM,
Statsråden: herr friherre ÅKERHIELM,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON,
ANNERSTEDT,
grefve WACHTMEISTER,
ENGELHART.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

10:o.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena anförde i underdånighet:

Uti det förslag till utrikesbudget för år 1899 (för Norge 1 juli 1898—30 juni 1899), för hvilket jag nu ber att få för Eders Kongl. Maj:t närmare redogöra, har jag upptagit slutsummorna af *kabinettskassans* utgifter till samma belopp som de, hvilka finnas upptagna i den faststälda utrikesbudgeten för år 1898.

Utgiftsförslaget omfattar enligt beräkningen:

ministern för utrikes ärenden	kr.	24,000
utrikesdepartementet	»	38,950
ministerstaten	»	478,750
militärattachéer	»	12,000
skrifmaterialier, expenser och extra utgifter	»	70,900
eller tillsammans	kr.	624,600

I den sista af dessa rubriker ingår anslaget till *hemliga utgifter*, till hvilket i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts beslut i sammansatt statsråd den 14 Januari 1897 något bidrag från Norge icke äskats, och hvilket till följd deraf i 1898 års budget är upptaget endast med dess svenska andel eller kr. 9,900. Då de af mig redan förra året omnämnda unionella underhandlingarna äfven i år torde få anses utgöra ett skäl för att låta denna fråga hvila, anser jag mig fortfarande böra upptaga detta belopp till allenast kr. 9,900 att utgå från Sverige ensamt.

Af utgiftsförslagets slutsumma belöper således på Sverige

hela anslaget till hemliga utgifter	kr.	9,900
samt af återstoden, kr. 614,700, enligt den vedertagna proportionen 12: 5	»	433,900
tillsammans	kr.	443,800
samt på Norge	»	180,800
summa	kr.	624,600

De från kabinettskassan utgående *expektanslöner och pensioner* hafva icke undergått någon förändring; och har jag derföre bibehållit den i 1898 års budget för denna utgiftspost upptagna siffra.

Konsulskassans inkomster af konsulatafgifter beräknades i 1898 års budgetförslag till kr. 288.300. Vid underdånig föredragning den 4 december 1896 af berörda budgetförslag anförde jag, att den stegring i konsulatafgiften, hvilken inträdt under de sista åren, syntes mig gifva anledning att taga i öfvervägande, huruvida icke en nedsättning i denna afgift skulle kunna ske för att derigenom bereda sjöfarten någon lättnad, men att jag på uppgifna skäl icke då ansåge något förslag i nämnda syfte böra framläggas. Enligt hvad de i år från vederbörande konsuler inhemtade approximativa uppgifter utvisa, kan en ökning i konsulskassans inkomster af konsulat- och expeditionsafgifter äfven för i år påräknas.

Angående den af mig sålunda väckta frågan om en eventuel nedsättning af ifrågavarande afgifter anförde emellertid departementet för det inre i sitt öfver 1898 års bud-

getförslag afgifna underdåniga utlåtande, att för norska fartygs vidkommande konsulatafgiftens storlek vore fastställd genom lag, samt att frågor, som berörde bemälda afgifter, antoges stå i nära förbindelse med de mellan rikena pågående förhandlingar, hvilkas resultat då ännu icke förelåge. Då det icke torde kunna bestridas, att frågan om bestämmandet af konsulatafgifternas storlek liksom andra konsulatafgiftsuppbörden berörande frågor ega nära samband med de uppgifter, som den nu samlade unionskomitén fått sig förelagda, torde, med hänsyn till den af departementet för det inre uttalade uppfattningen, skäl vara för handen att, innan något vidare från min sida företages i denna sak afvakta den utredning och de förslag, som af sagda komité kunna komma att i hithörande afseende afgifvas.

I fråga om beräkningen af konsulskassans inkomst af konsulatafgifter för år 1899 hemställer jag, att nämnda inkomst, för åstadkommande af jemvigt mellan kassans inkomst- och utgiftsposter, måtte få upptagas med kr. 1,000 mindre än i 1898 års budget eller till kr. 287,300. Jag erinrar härvid, att uppkommande öfverskott i konsulskassan enligt Eders Kongl. Maj:ts beslut den 4 december 1893 skola fördelas mellan Sverige och Norge efter proportionen af de båda rikenas bidrag till konsulskassan såväl genom statsbidrag som genom erlagda konsulat- och expeditionsafgifter. Inkomsten torde således i nära öfverensstämmelse med den i budgetförslaget för 1898 gjorda beräkning kunna upptagas med följande belopp:

från Antwerpens distrikt:				
från hufvudstationen	kr.	9,600		
» vicekonsulaten	»	1,200	kr.	10,800
» Archangels distrikt			»	1,800
» Barcelonas »			»	4,200
» Bilbaos »			»	5,400
» Genuas distrikt:				
från hufvudstationen	kr.	3,200		
» vicekonsulaten	»	200	»	3,400
» Hamburgs distrikt:				
från hufvudstationen	kr.	11,900		
» vicekonsulaten	»	1,800	»	13,700
» Havres distrikt:				
från hufvudstationen	kr.	5,400		
» vicekonsulatet i Bordeaux	»	1,700		
» de olönade vicekonsulaten	»	9,100	»	16,200
» Helsingfors' distrikt			»	7,600
» Konstantinopels »			»	300
			Transport kr.	63,400

	Transport	kr. 63,400
från Köpenhamns distrikt:		
från hufvudstationen	kr. 10,500	
» vicekonsulatet i Helsingör	» 300	
» de öfriga vicekonsulaten	» 9,400	» 20,200
» Leiths distrikt:		
från hufvudstationen	kr. 2,900	
» vicekonsulaten	» 18,900	» 21,800
» Lissabons distrikt		» 3,600
» Londons distrikt:		
från hufvudstationen	kr. 36,100	
» vicekonsulatet i Cardiff	» 15,700	
» » » Liverpool	» 9,300	
» » » Newcastle	» 19,000	
» » » The Hartlepools	» 4,200	
» de öfriga vicekonsulaten	» 48,800	» 133,100
» Lybecks distrikt:		
från hufvudstationen	kr. 4,400	
» vicekonsulaten	» 3,300	» 7,700
» Newyorks distrikt		» 21,500
» Rigas distrikt:		
från hufvudstationen	kr. 4,600	
» vicekonsulaten	» 3,000	» 7,600
» Rio de Janeiros distrikt:		
från hufvudstationen	kr. 4,700	
» vicekonsulaten	» 3,700	» 8,400
	Summa	kr. 287,300,

hvaraf med ledning af 1896 års siffror i runda tal kr. 86,563 eller 30,13 procent antagas belöpa på svenska och kr. 200,737 eller 69,87 procent på norska fartyg.

Konsulskassans inkomster af expeditionsafgifter, som för 1898 beräknades till kr. 18,000, torde kunna uppföras med samma belopp. På grund af 1896 års uppbörd kunna ifrågavarande afgifter i runda tal beräknas utgöra för svenska ärenden omkring kr. 7,321 eller 40,67 procent, för norska ärenden kr. 10,487 eller 58,26 procent samt för sådana ärenden, hvilka äro att betrakta såsom för båda rikena gemensamma, kr. 192 eller 1,07 procent.

Om till den beräknade inkomsten af konsulatafgifter	kr. 287,300
samt af expeditionsafgifter	» 18,000
Transport	kr. 305,300

	Transport kr. 305,300
läggas statsbidrag till samma belopp, hvarmed dessa under en följd af år utgått och jemväl för 1898 blifvit beviljade, nämligen kr. 160,000 från Sverige och kr. 120,000 från Norge eller tillsammans	» 280,000
skulle konsulskassans *inkomster* komma att utgöra i det hela	kr. 585,300.

Beträffande härefter konsulskassans utgifter upptages bidraget till *utrikesdepartementet* med oförändradt belopp. kr. 17,500. I fråga om rubriken *löner och arfvoden* inträder minskning å tillhopa kr. 1,500, derigenom att de vicekonsuln i London, t. f. konsuln i Leith J. W. Tornöe tillkommande två ålderstillägg å tillsammans kr. 1,000 bortfallit på grund af Eders Kongl. Maj:ts nådiga beslut den 5 februari innevarande år, enligt hvilket Tornöe förklarades berättigad att från och med den 1 juli 1896 under sitt förordnande såsom konsul i Leith uppbära de för berörda befattningar anslagna löneförmåner oafkortade med skyldighet att under tiden afstå de löneförmåner, som vore förenade med hans ordinarie befattning, samt att det till vicekonsuln i Cardiff och Barry C. A. Höjer utgående ålderstillägg å 500 kronor genom Höjers den 15 mars 1897 timade frånfälle likaledes bortfallit. Å andra sidan uppstår en ökning uti ifrågavarande rubrik, derigenom att lönen för vicekonsulsbefattningen i Havre blifvit, jemlikt nådigt beslut den 5 februari detta år höjd med kr. 500 från kr. 4,500 till kr. 5,000. Hela minskningen i förevarande rubrik kommer sålunda att blifva kr. 1,000.

Anslagen till *kontorskostnader mot redovisningsskyldighet* hafva icke undergått någon förändring.

I afseende å anslagen till *kontorskostnader utan redovisningsskyldighet* varder jemväl denna rubriks slutsumma densamma som i 1898 års budget. Den förändring har dock beträffande dessa anslag egt rum, att jemlikt nådiga beslutet den 12 sistlidne mars det till förutvarande generalkonsulatet i Alger hittills utgående anslag, kr. 3,000, blifvit i sammanhang med berörda generalkonsulats omreglering och förändring till konsulat nedsatt till kr. 2,000, men å andra sidan ett anslag af kr. 1,000 blifvit tillagdt nyupprättade konsulatet i Tunis.

Utgifterna till *pensioner*, utgörande kr. 2,525, hafva icke undergått någon förändring. Vid underdånig föredragning den 4 december 1896 af budgetförslaget för 1898 anförde jag, att, ehuru beloppet af konsulskassans då utgående pensioner utgjorde endast kr. 2,525, jag likväl, enär de konsuler vid afskedstagandet tillerkända pensioner på senare tiden utgjort kr. 4,000 om året och väl kunde hända, att före år 1898 några af de förenade rikenas konsuler kunde komma att erhålla afsked med pension, ansåge, att den i 1897 års konsulsstat uppförda summa för pensioner, kr. 11,550, borde i 1898 års stat bibehållas oförändrad. Då hvad jag sålunda med afseende å 1898 års budgetförslag anfört torde ega tillämpning jemväl på nu ifrågavarande budgetförslag, har jag äfven i detta senare förslag upptagit för pensioner kr. 11,550.

För *skrifmaterialier, expenser och extra utgifter* beräknas liksom för 1898 ett belopp af kr. 35,550.

Konsulskassans *utgifter* år 1899 skulle alltså omfatta:

utrikesdepartementet			kr.	17,500
konsulsstaten:				
a) löner och arfvoden	kr.	384,900		
b) anslag till kontorskostnader mot redovisningsskyldighet	»	74,500		
c) anslag till kontorskostnader utan redovisningsskyldighet	»	61,300		
d) pensioner	»	11,550	»	532,250
skrifmaterialier, expenser och extra utgifter			»	35,550
		Summa utgifter	kr.	585,300

Denna summa motsvaras af den ofvan gjorda inkomstberäkningen.

En sammanställning af beräkningarna för 1898 och 1899 skulle hafva följande utseende:

Inkomster:		1898.		1899.	Ökning.	Minskning.
statsverkens bidrag	kr.	280,000	kr.	280,000	—	—
konsulatafgifter	»	288,300	»	287,300	—	kr. 1,000
expeditionsafgifter	»	18,000	»	18,000	—	—
Summa	kr.	586,300	kr.	585,300	—	kr. 1,000

Utgifter:		1898.		1899.	Ökning.	Minskning.
utrikesdepartementet	kr.	17,500	kr.	17,500	—	—
konsulsstaten:						
a) löner och arfvoden	»	385,900	»	384,900	—	kr. 1,000
b) anslag till kontorskostnader mot redovisningsskyldighet	»	74,500	»	74,500	—	—
c) anslag till kontorskostnader utan redovisningsskyldighet	»	61,300	»	61,300	—	—
d) pensioner	»	11,550	»	11,550	—	—
skrifmaterialier, expenser och extra utgifter	»	35,550	»	35,550	—	—
Summa	kr.	586,300	kr.	585,300	—	kr. 1,000

De summor, som för tillfälliga och oförutsedda utgifter samt till betäckande af möjligen bristande inkomster skulle behöfva begäras af storthinget, anser jag böra i likhet med föregående år beräknas till kr. 12,000 för kabinettskassan och kr. 16,000 för konsulskassan. För Sveriges del lärer Eders Kongl. Maj:t vilja af riksdagen begära samma dispositionsrätt öfver uppkommande besparingar, som hittills varit medgifven.

Jag hemställer i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade öfver de af mig uppgjorda förslag och beräkningar infordra kongl. norska regeringens betänkande.

Till hvad herr ministern sålunda hemstält och deruti öfrige närvarande svenske och norske statsrådsledamöter i underdånighet sig förenade, behagade Hans Maj:t Konungen lemna nådigt bifall.

In fidem:

C. H. Strömfelt.

Bil. C.

Protokoll öfver utrikesdepartementsärende, hållet inför Hans Maj:t Konungen i sammansatt statsråd å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Hans excellens norske herr statsministern Gram,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Engelhart.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena föredrog i underdånighet förslaget till de förenade rikenas gemensamma utrikesbudget för 1899 samt kongl. norska regeringens den 17 nästlidne december deröfver afgifna underdåniga betänkande.

Herr ministern anförde:

»Emot de af mig uppgjorda beräkningarna har kongl. norska regeringen icke haft något att anmärka. Enligt dessa beräkningar utgör hela anslagsbehofvet till kabinetts-

kassan kr. 624,600 för de förenade rikena tillsammans eller samma belopp, som varit uppfördt i Sveriges och Norges gemensamma budget för de senaste åren. Af detta belopp bestrider Sverige ensamt det till hemliga utgifter beräknade anslaget, kr. 9,900. Återstoden, kr. 614,700, skulle, med iakttagande af en sträng fördelning, enligt den vedertagna proportionen 12 till 5, fördelas sålunda, att Sveriges bidrag blefve kr. 433,905: 88 och Norges kr. 180,794: 12, men för afrundning af slutsiffran i hvartdera landets anslag beräknas Sveriges andel till kr. 433,900 och Norges till kr. 180,800. En obetydlig rubbning uppkommer visserligen härigenom i proportionen mellan rikenas bidrag, men densamma är emellertid endast skenbar, emedan i utrikesdepartementets räkenskaper hänsyn till den rätta proportionen alltid tages, och skilnaden godtgöres hvartdera landet, så att uppkommen besparing eller brist i hvarje fall fördelas efter den verkliga proportionen.

Det anslag af statsmedel, som erfordras för konsulskassan, belöper sig i likhet med föregående år till kr. 280,000, hvaraf, enligt proportionen 4 till 3, kr. 160,000 skulle falla på Sverige och kr. 120,000 på Norge.

Jag får alltså i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t behagade besluta att af riksdagen och storthinget äska de för utgifternas bestridande nödiga anslag, att utgå såväl för kabinettskassan, så vidt angår de af Sverige och Norge gemensamt bestridda anslagen, som för konsulskassan efter den för de båda rikenas bidrag till sådana utgifter hittills tillämpade proportion.

Med hänsyn såväl till de för Sverige och Norge olika statsregleringsperioderna, som till den olika dispositionsrätt öfver besparingar å ifrågavarande anslag, hvilken i de båda rikena under senare år varit bestämd, får jag slutligen föreslå,

att af riksdagen måtte för 1899 begäras kr. 443,800 (kr. 9,900 + kr. 433,900) till kabinettskassan och kr. 160,000 till konsulskassan, att utgå emot nu gällande redovisningsskyldighet samt med samma rätt till anslagens användande och under enahanda vilkor som hittills;

och att af storthinget måtte för budgetterminen 1 juli 1898—30 juni 1899 äskas kr. 180,800 till kabinettskassan och kr. 120,000 till konsulskassan, förutom hvad i konsulatafgifter af norska fartyg samt expeditionsafgifter kan komma att under samma period inflyta, äfvensom derutöfver ett anslag för tillfälliga eller oförutsedda utgifter af kr. 28,000, hvaraf kr. 12,000 för kabinettskassan och kr. 16,000 för konsulskassan.

Uti hvad herr ministern för utrikes ärendena sålunda hemstält och föreslagit, förenade sig det sammansatta statsrådets öfriga ledamöter, hvarvid norska statsrådsafdelningen tillika yttrade, att den anslöte sig till kongl. norska regeringens betänkande;

och behagade Hans Maj:t Konungen i nåder gilla och bifalla hvad sålunda blifvit af herr ministern för utrikes ärendena hemställdt och föreslaget.

In fidem:

G. F. Åkerhielm.

Sveriges och Norges gemensamma utrikesbudget för år 1899.

	Sverige. Kronor.	Norge. Kronor.	Tillsammans. Kronor.
I. Kabinettskassan:			
1. Ministern för utrikes ärendena	24,000	——	24,000
2. Utrikesdepartementet	27,495	11,455	38,950
3. Ministerstaten	337,941	140,809	478,750
4. Militärattachéer	8,471	3,529	12,000
5. Skrifmaterialier, expenser och extra utgifter	45,893	25,007	70,900
Summa kronor	443,800	180,800	624,600
II. Konsulskassan:			
6. Utrikesdepartementet	7,594	9,906	17,500
7. Konsulsstaten	230,960	301,290	532,250
8. Skrifmaterialier, expenser och extra utgifter	15,426	20,124	35,550
	253,980	331,320	585,300
Afgår hvad som häraf beräknas kunna bestridas af inflytande konsulat- och expeditionsafgifter	93,980	211,320	305,300
Summa kronor	160,000	120,000	280,000

Beräkning öfver kabinettskassans utgifter för år 1899.

			Kronor.
1. Ministern för utrikes ärendena			24,000
2. Utrikesdepartementet			38,950
3. Ministerstaten:			
a. Traktamenten:			
Beskickningen i Berlin:			
Envoyé Extraordinaire och Ministre Plénipotentiaire	48,000		
Legationssekreterare	6,000	54,000	
Transport		54,000	62,950

	Transport		54,000	62,950
	Beskickningen i Bryssel och Haag:			
	Ministre Plénipotentiaire		20,000	
	Beskickningen i Konstantinopel:			
Åtnjuter fri bostad samt uppbär från konsulskassan 10,000 kr.	Ministre Plénipotentiaire		10,000	
	Beskickningen i Köpenhamn:			
	Envoyé Extraordinaire och Ministre Plénipotentiaire	36,000		
	Legationssekreterare	5,000	41,000	
	Beskickningen i London:			
	Envoyé Extraordinaire och Ministre Plénipotentiaire	60,000		
	Legationssekreterare	8,000	68,000	
	Beskickningen i Madrid:			
	Ministre Plénipotentiaire		22,000	
	Beskickningen i Paris:			
	Envoyé Extraordinaire och Ministre Plénipotentiaire	60,000		
	Legationssekreterare	8,000	68,000	
	Beskickningen i S:t Petersburg:			
	Envoyé Extraordinaire och Ministre Plénipotentiaire	60,000		
	Legationssekreterare	8,000	68,000	
	Beskickningen i Rom:			
	Envoyé Extraordinaire och Ministre Plénipotentiaire		29,000	
	Beskickningen i Washington:			
Uppbär såsom generalkonsul 16,000 kr.	Envoyé Extraordinaire och Ministre Plénipotentiaire	24,000		
	Legationssekreterare, lön	6,000		
	D:o, tjenstgöringspenningar	4,000	34,000	
	Transport		414,000	62,950

Transport	414,000		62,950
Beskickningen i Wien:			
Envoyé Extraordinaire och Ministre Plénipotentiaire	32,000	446,000	
b. Expektanslöner och Pensioner		32,750	478,750
4. Militärattachéer:			
1 Militärattaché		6,000	
1 d:o		6,000	12,000
5. Skrifmaterialier, expenser och extra utgifter:			
a. Skrifmaterialier och expenser		24,500	
b. Ekiperingspenningar		10,000	
c. Hemliga utgifter		9,900	
d. Öfriga extra utgifter		26,500	70,900
		Summa kronor	624,600

Beräkning öfver konsulskassans inkomster och utgifter för år 1899.

Inkomster:

			Kronor.
Svenska statsverkets bidrag			160,000
Norska statsverkets bidrag			120,000
Konsulatafgifter, förslagsvis:			
inom Antwerpens konsulsdistrikt:			
vid hufvudstationen	9,600		
» vicekonsulaten inom distriktet	1,200	10,800	
Archangels konsulsdistrikt		1,800	
» Barcelonas »		4,200	
» Bilbaos »		5,400	
» Genuas konsulsdistrikt:			
vid hufvudstationen	3,200		
» vicekonsulaten inom distriktet	200	3,400	
Transport		25,600	280,000

Transport		25,600	280,000
inom Hamburgs konsulsdistrikt:			
vid hufvudstationen	11,900		
» vicekonsulaten inom distriktet	1,800	13,700	
» Havres konsulsdistrikt:			
vid hufvudstationen	5,400		
» vicekonsulatet i Bordeaux	1,700		
» öfriga vicekonsulat inom distriktet	9,100	16,200	
» Helsingfors' konsulsdistrikt		7,600	
» Konstantinopels »		300	
» Köpenhamns konsulsdistrikt:			
vid hufvudstationen	10,500		
» vicekonsulatet i Helsingör	300		
» öfriga vicekonsulat inom distriktet	9,400	20,200	
» Leiths konsulsdistrikt:			
vid hufvudstationen	2,900		
» vicekonsulaten inom distriktet	18,900	21,800	
» Lissabons konsulsdistrikt		3,600	
» Londons konsulsdistrikt:			
vid hufvudstationen	36,100		
» vicekonsulatet i Cardiff	15,700		
» » i Liverpool	9,300		
» » i Newcastle	19,000		
» » i The Hartlepools	4,200		
» öfriga vicekonsulat inom distriktet	48,800	133,100	
» Lybecks konsulsdistrikt:			
vid hufvudstationen	4,400		
» vicekonsulaten inom distriktet	3,300	7,700	
» Newyorks konsulsdistrikt		21,500	
Transport		271,300	280,000

Transport		271,300		280,000
inom Rigas konsulsdistrikt:				
vid hufvudstationen	4,600			
» vicekonsulaten inom distriktet	3,000	7,600		
» Rio de Janeiros konsulsdistrikt:				
vid hufvudstationen	4,700			
vicekonsulaten inom distriktet	3,700	8,400	287,300	
Expeditionsafgifter, förslagsvis			18,000	305,300
Summa kronor				585,300

Utgifter:

6. Utrikesdepartementet				17,500
7. Konsulsstaten:				

a. Löner och arfvoden:

	Antwerpen,	Generalkonsuln, lön		13,000	
	Archangel,	» »		12,000	
	Barcelona,	» »		12,000	
	Bilbao,	Konsuln, »		10,000	
	Genua,	Generalkonsuln, »		12,000	
	Hamburg,	» »		15,000	
	Havre	» »	14,500		
		Vicekonsuln, »	5,000	19,500	
	Bordeaux,	» »		6,000	
	Helsingfors,	Generalkonsuln, »		15,000	
Jemför ministerstaten.	Konstantinopel,	Ministre Plénip.	10,000		
		Drogman, »	7,000	17,000	
	Köpenhamn,	Generalkonsuln, »	15,000		
		Vicekonsuln,	4,500	19,500	
Upphör konsulatafgifter.	Helsingör,	» »	3,900		
		2:ne ålderstillägg	1,000	4,900	
	Leith,	Konsuln, lön		16,000	
	Lissabon,	Generalkonsuln, »		15,000	
		Transport		186,900	17,500

		Transport		186,900		17,500
	London,	Generalkonsuln, lön	24,000			
		Vicekonsuln, »	10,000			
		Kanslisten, »	6,000			
		En kontorist, »	5,000			
		» » »	4,000	49,000		
	Cardiff,	Vicekonsuln, »		9,000		
	Liverpool,	Vicekonsuln, lön	9,000			
		2:ne ålderstillägg	1,000	10,000		
	Newcastle,	Vicekonsuln, lön	9,000			
		2:ne ålderstillägg	1,000	10,000		
	The Hartlepools,	Kontoristen, lön	4,000			
		personligt lönetillägg	1,000	5,000		
	Lybeck,	Generalkonsuln, lön		12,000		
	Newyork,	Konsuln, »	30,000			
		Vicekonsuln, »	6,000			
		2:ne ålderstillägg	1,000	37,000		
	Riga,	Konsuln, lön		9,000		
	Rio de Janeiro,	Generalkonsuln, »		17,000		
I lönen ingår ersättning för resor inom distriktet.	Shanghai,	Generalkonsuln, »		18,000		
		Konsulatbiträdet, »		6,000		
Jemför ministerstaten.	Washington,	Generalkonsuln, »		16,000	384,900	

b. Anslag till kontorskostnader mot redovisningsskyldighet:

Antwerpen		4,500		
Archangel		2,500		
Barcelona		2,000		
Bilbao		2,500		
Genua		2,500		
Hamburg		5,500		
Havre		4,500		
Helsingfors		4,000		
Köpenhamn		4,500		
Leith		6,000		
Lissabon		4,000		
London	11,000			
till underhåll af generalkonsulatets hus	4,000	15,000		
Transport		57,500	384,900	17,500

Transport	57,500	384,900	17,500
Lybeck	2,000		
Newyork	8,000		
Riga	3,000		
Shanghai	4,000	74,500	

c. Anslag till kontorskostnader utan redovisningsskyldighet:

Alexandria	3,500		
Alger	2,000		
Bordeaux	2,000		
Buenos Ayres	4,000		
Cardiff	7,000		
Gibraltar	2,000		
Havana	3,000		
Japan	4,000		
Kiel	800		
Liverpool	5,000		
Marseille	1,500		
Melbourne	6,000		
Montevideo	2,000		
Neapel	3,000		
Newcastle	4,000		
Piræus	1,000		
Rio de Janeiro	4,000		
San Francisco	4,000		
Tanger	1,500		
Tunis	1,000	61,300	
d. Pensioner		11,550	532,250

8. Skrifmaterialier, expenser och extra utgifter:

a. Skrifmaterialier och expenser	6,500	
b. Konsulernes embetsutgifter	15,500	
c. Diverse utgifter	13,550	35,550
Summa	kronor	585,300

Uppgift öfver de från kabinettskassan och konsulskassan för närvarande utgående expektanslöner och pensioner.

Från Kabinettskassan.

Jeml. Nådigt beslut af den	Expektanslöner:	Kronor
12 Juli 1895	Envoyén H. Åkerman	6,000
	Pensioner:	
10 Juli 1884	F. d. Envoyén Herr O. M. Björnstjerna	6,000
21 Juni 1889	» » F. T. Lindstrand	6,000
6 Sept. 1895	» Ministern C. Burenstam	5,000
15 April 1869	» Ministerresidenten Friherre L. Wrede	4,000
	Summa kronor	27,000

Från Konsulskassan.

Jeml. Nådigt beslut af den	Pensioner:	Kronor.
24 April 1885	Generalkonsuln G. Hegardts enka	800
9 Juli 1896	Konsuln A. Kirseboms enka	700
29 Maj 1874	Vicekonsuln Hambros enka	400
9 Juli 1896	» J. J. G. Nicolaysens enka	400
6 Juli 1825	Aflidne Konsulatsekreteraren Frumeries dotter Anna Carolina	225
	Summa kronor	2,525

Kongl. Maj:ts i Nåder faststälda Stat för Utrikesdepartementet;

Gifven Stockholms Slott den 16 november 1883.

	Lön.	Tjenst-görings-penningar.	Summa.	
1 Kabinettssekreterare, Expeditions-chef, arfvode	—	—	7,500	Af detta arfvode anses 2,500 kr. motsvara tjenstgörings-penningar.
1 Afdelningschef	4,400	2,000	6,400	Lönen kan efter 5 års tjenst-göring höjas med 600 kr.
2 D:o	8,800	4,000	12,800	
1 Arkivarie	2,500	1,500	4,000	Lönen kan efter 5 års tjenst-göring höjas med 500 kr. och efter 10 års tjenstgöring med ytterligare 500 kr.
1 Förste sekreterare	2,500	1,500	4,000	
1 Andre sekreterare	1,800	1,200	3,000	
2 D:o	3,600	2,400	6,000	
1 D:o	1,200	800	2,000	
2 D:o	2,400	1,600	4,000	
1 Förste vaktmästare	650	300	950	Derjemte fri bostad.
1 Vaktmästare	500	300	800	Lönen kan efter 5 års tjenst-göring höjas med 100 kr.
3 D:o	1,500	900	2,400	
Till Utrikesdepartementet hörande embetsmän:				
1 Introduktör för främmande sände-bud, arfvode	—	—	2,600	
		Summa kronor	56,450	

Statens slutsumma af femtiosex tusen fyra hundra femtio kronor kommer att af nedanstående anslagsmedel utgå, nemligen:

1) Anslaget å svenska riksstatens Tredje hufvudtitel: Utrikesdepartementet ... kr. 27,495
2) De Förenade Rikenas anslag till Utrikesdepartementet å den gemensamma konsulskassan ... » 17,500
3) Norska statsverkets anslag till Utrikesdepartementet ... » 11,455

Summa kronor 56,450

Stockholm 1898. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.

Fjerde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna och
grefve Wachtmeister.

Departementschefen, statsrådet friherre Rappe anhöll att få underställa Kongl. Maj:ts pröfning frågan om reglerandet af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel för år 1899 och att i sammanhang dermed få föredraga följande till Kongl. Maj:t inkomna skrifvelser och framställningar i de delar, de icke förut blifvit inför Kongl. Maj:t anmälda, nämligen:

ett inom landtförsvarsdepartementet upprättadt förslag till ny organisation af arméns förvaltning jemte deröfver af arméförvaltningen, kammarrätten m. fl. myndigheter afgifna underdåniga utlåtanden;

generalfälttygmästarens och chefens för arméförvaltningens artilleridepartement underdåniga skrifvelse den 15 sistlidne november angående nämnda departements behof af statsmedel för år 1899;

generalfälttygmästarens underdåniga skrifvelse den 22 i samma månad angående anslag för inköp af skjutfält för Första Göta artilleriregemente och Gotlands artillericorps;

arméförvaltningens å fortifikationsdepartementet underdåniga skrif-

velse den 15 sistlidne november angående departementets medelsbehof för år 1899;

arméförvaltningens å intendentsdepartementet underdåniga skrifvelse den 15 sistlidne oktober angående departementets behof af statsmedel för år 1899;

arméförvaltningens å fortifikationsdepartementet underdåniga skrifvelse den 15 sistlidne november, hvarmed öfverlemnats en af chefen för fortifikationen den 13 i samma månad aflåten underdånig framställning angående extra ordinarie anslag till rikets fästningsbyggnader under år 1899;

en af generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet samt chefen för fortifikationen gemensamt den 19 i sistnämnda månad aflåten underdånig skrifvelse angående sistnämnda angelägenhet;

generalintendentens underdåniga skrifvelse den 23 sistlidne oktober angående extra ordinarie statsanslag för arméns intendenturutrustning;

t. f. chefens för generalstaben underdåniga skrifvelse den 30 november 1896 med förslag till förändrad organisation af Gotlands stridskrafter, äfvensom arméförvaltningens å artilleri-, intendents- och civila departementen den 2 juli och den 1 december 1897 i detta ärende afgifna underdåniga utlåtanden;

chefens för Gotlands artillericorps underdåniga skrifvelse den 13 april 1897 angående batterihandtverkarnes vid corpsen utbytande mot handtverkssoldater, äfvensom arméförvaltningens å nyssnämnda tre departement i anledning deraf den 5 november 1897 afgifna underdåniga utlåtande;

militärbefälhafvarens på Gotland underdåniga skrifvelse den 12 juli 1897 angående förvärfvande af mark för de militära förrådens å Gotland flyttande till Tingstäde, äfvensom chefens för fortifikationen i anledning deraf den 24 sistlidne november afgifna underdåniga yttrande;

generalfälttygmästarens underdåniga skrifvelse den 30 sistlidne november angående flyttning af artilleriförråden å Gotland;

generalintendentens underdåniga skrifvelse den 18 nästlidne december angående flyttning af intendenturförråden å Gotland;

en af Gotlands försvarsförbund den 24 april 1892 aflåten underdånig skrifvelse angående ordnande af det fasta försvaret å Gotland;

t. f. chefens för generalstaben underdåniga skrifvelse den 28 juni 1897 angående ombildande af generalstabens civilmilitära personal, äfvensom arméförvaltningens å civila departementet den 15 sistlidne oktober och generalintendentens den 8 påföljande november i anledning deraf afgifna underdåniga utlåtanden;

en af Hans Kongl. Höghet Kronprinsen, i egenskap af inspektör för militärläroverken, den 21 sistlidne oktober aflåten underdånig skrifvelse, hvarmed öfverlemnats ett af chefen för krigsskolan upprättadt förslag till ny stat för krigsskolan, äfvensom arméförvaltningens å civila departementet den 3 nästlidne december samt t. f. chefens för generalstaben den 9 i samma månad i ärendet afgifna underdåniga utlåtanden;

inspektörens för trängen underdåniga skrifvelse den 12 november 1895 angående omorganisation af allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm, äfvensom de underdåniga utlåtanden, som i detta ärende afgifvits af sjukhusets direktion den 13 juni 1896, af medicinalstyrelsen den 17 november samma år samt af arméförvaltningen å intendents- och civila departementen den 29 sistlidne november;

ett den 8 sistlidne december afgifvet underdånigt förslag till förändrad organisation af skjutskolan för infanteriet och kavalleriet jemte arméförvaltningens å artilleridepartementet den 23 i samma månad deröfver afgifna underdåniga utlåtande;

generalfälttygmästarens underdåniga skrifvelse den 16 sistlidne november angående förbättrade löneförmåner åt de vid artilleriets truppförband anstälde rustkammarsmeder, gevärshandtverkare och stockmakare, äfvensom arméförvaltningens å civila departementet i anledning häraf den 19 i samma månad afgifna underdåniga utlåtande;

generalfälttygmästarens underdåniga skrifvelse den 25 februari 1897 angående ålderstillägg åt tygskrifvare jemte arméförvaltningens å civila departementet den 5 påföljande mars deröfver afgifna underdåniga utlåtande;

t. f. chefens för generalstaben underdåniga skrifvelse den 5 november 1897 angående förbättrade vilkor för arméns reservofficerare, äfvensom arméförvaltningens å civila departementet den 19 i samma månad deröfver afgifna underdåniga utlåtande;

en af chefen för första arméfördelningen den 28 oktober 1897 aflåten skrifvelse i fråga om antalet vid skånska husar- och dragonregementena år 1899 vakanssatta rusthåll;

en af chefen för sjette arméfördelningen den 2 sistlidne november aflåten skrifvelse i fråga om antalet vid Norrlands dragonregemente år 1899 vakanssatta rotehåll; samt

centralstyrelsens för Sveriges frivilliga skytteföreningar underdåniga skrifvelse den 27 sistlidne november angående anslag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande.

Departementschefen yttrade härvid beträffande de

Ordinarie anslagen.

Arméförvaltningen.

[1.] Uteslutning ur riksstaten af detta anslag och uppförande i dess ställe af nya anslag.

Såsom Eders Kongl. Maj:t behagade erinra sig, hafva under de senaste åren i Riksdagens revisorers berättelser, i samband med granskningen af arméförvaltningens räkenskaper, förekommit uttalanden af innehåll, att svenska arméns centrala förvaltning borde omorganiseras i syfte att åvägabringa större enkelhet, reda och öfverskådlighet i fråga om hushållningen med och redovisningen af de till landtförsvaret anslagna medel. En liknande åsigt framställdes äfven i den underdåniga skrifvelse, som ledamöterna af Riksdagens Första Kammare, kammarherren m. m. grefve *N. G. A. Sparre* och bruksegaren m. m. *Chr. Lundeberg* samt ledamöterna af Riksdagens Andra Kammare, hemmansegaren *A. P. Danielson* i Dystad och riksbanksfullmägtigen *O. Jonsson* i Hof afläto den 28 oktober 1895 efter fullgjordt nådigt uppdrag att afgifva yttrande öfver ett underdånigt förslag till förändrad uppställning af riksstatens fjerde hufvudtitel. I denna skrifvelse, hvilken, i hvad den afsåg en förändrad uppställning af nämnda hufvudtitel, anmäldes inför Eders Kongl. Maj:t den 13 januari 1896, blef äfven det sätt, hvarpå till densamma hörande statsanslag redovisades, föremål för uttalande, i sammanhang hvarmed äfven med några ord berördes den rigtning, i hvilken förändrade bestämmelser i afseende å räkenskapsväsendet inom arméförvaltningen syntes böra gå. Dervid yttrade de fyra granskningsmännen, att de trott sig finna, att förvaltningen af de under riksstatens fjerde hufvudtitel hörande medel borde, jemte dithörande räkenskaps-, redovisnings-, och revisionsväsende, förläggas å *endast ett* departement i arméförvaltningen, till hvilket sålunda alla slags redogörelser för dylika medel skulle ingå och hvilket i följd häraf också egde att för denna redovisning utfärda de nödiga föreskrifterna.

Då förslag i dylikt syfte äfven blifvit framstäldt af de genom nådiga brefvet den 7 april 1893 förordnade komiterade för utarbetande af förslag till sådana ändringar i de rörande arméns förvaltning gällande reglementen och stadganden, som påkallades af intendenturcorpsens förändrade organisation och förändringarna i öfrigt uti härorganisationen, erhöll statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet på derom

gjord underdånig framställning den 7 februari 1896 nådigt bemyndigande att tillkalla vissa personer för att inom departementet uppgöra förslag till omorganisation af arméförvaltningen i syfte att till det civila departementet förlägga hela den embetsverket åliggande kassavården, bokföringen, anordningsväsendet och revisionen samt alla ärenden inom verket af juridisk eller civil-administrativ art, såsom besvärsmål och dylikt.

Under det arbete, som sålunda tog sin början inom landtförsvarsdepartementet, kom man emellertid till den uppfattning, att frågan om arméförvaltningens omorganisation i sjelfva verket syntes hafva en vida större räckvidd, än som gifvits åt densamma genom nyssnämnda nådiga beslut. Det syntes sålunda angeläget att taga hela det militära förvaltningssystemet i skärskådande för att se till, huruvida det icke, med hänsyn såväl till en god fredsförvaltning som ock till dennas öfverensstämmelse med fältförhållandenas kraf, skulle vara ändamålsenligt att äfven i andra afseenden än den ofvan berörda omdana svenska arméns förvaltning. Genom nådigt beslut den 25 september 1896 fann också Eders Kongl. Maj:t — enär det förberedande arbetet i ärendet gifvit vid handen, att förändring af embetsverkets (arméförvaltningens) organisation torde kunna ifrågasättas i vidsträcktare omfattning, än som till en början varit afsedd, samt det vid sådant förhållande vore af vigt att inom landtförsvarsdepartementet ega tillgång till detaljerade upplysningar inom arméns olika förvaltningsgrenar — godt bemyndiga statsrådet och chefen för nämnda departement att tillkalla jemväl andra sakkunniga personer för att inom departementet biträda vid utarbetande af förslag till den omorganisation af nämnda embetsverk, som departementschefen efter pröfning af samtliga på frågan inverkande förhållanden kunde finna erforderlig.

Innan detta arbete var bragt till afslutning, hade — jag tillåter mig att härom i förbigående erinra — Riksdagens år 1896 församlade revisorer uttalat den öfvertygelse, att enkelhet, reda och öfverskådlighet i afseende å bokföringen inom arméförvaltningen samt effektiv kontroll beträffande redovisningen kunde vinnas endast genom en omfattande reform af hela den militära förvaltningen, i syfte att, så långt det läte sig verkställas, decentralisera densamma. Härigenom skulle, enligt revisorernas mening, tillika det högst vigtiga hufvudändamålet med all militärförvaltning ernås, nemligen att fredsförvaltningen bragtes i nära öfverensstämmelse med de förhållanden, som inträda vid och efter härens försättande på krigsfot.

Resultatet af ifrågavarande inom landtförsvarsdepartementet utförda arbete föreligger nu i:

a) Förslag till ny organisation af arméns förvaltning, och

b) Förslag till ny hufvudbok för arméförvaltningen jemte räkenskapsformulär; hvarjemte utarbetats en redogörelse för hufvuddragen af den centrala förvaltningens vid svenska armén historiska utveckling.

Hvad angår det upprättade förslaget till ny hufvudbok för arméförvaltningen jemte räkenskapsformulär, är detta ärende ännu icke i det skick, att detsamma kan inför Eders Kongl. Maj:t anmälas.

Detta är deremot fallet med förslaget till ny organisation af arméns förvaltning, öfver hvilket förslag, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning, underdåniga utlåtanden — rörande förslaget i dess helhet eller vissa delar deraf — afgifvits utaf arméförvaltningen, kammarrätten, statskontoret, medicinalstyrelsen, öfverfältläkaren, t. f. chefen för generalstaben, cheferna för samtliga arméfördelningarna, militärbefälhafvaren på Gotland, generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet, chefen för fortifikationen, generalintendenten, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län samt fullmägtige i riksbanken; och, jemte det jag anhåller att nu få i underdånighet inför Eders Kongl. Maj:t redogöra för innehållet af ifrågavarande förslag, hemställer jag, att detsamma, äfvensom den ofvan omförmälda utredningen angående hufvuddragen af den centrala förvaltningens vid svenska armén historiska utveckling, måtte få till Riksdagens ledamöter utdelas.

De hufvudsakliga förändringar, som enligt förslaget böra vidtagas i fråga om svenska arméns förvaltning, kunna hänföras till två särskilda grupper, allt eftersom de äro af natur antingen att kunna afgöras af Eders Kongl. Maj:t allena eller att äfven kräfva Riksdagens medverkan och bifall. Det kan måhända förefalla öfverflödigt att i detta sammanhang lemna en framställning af de förslag, som uteslutande falla inom området för Eders Kongl. Maj:ts beslutanderätt. Men då desamma, åtminstone uti åtskilliga afseenden, stå i ett visst samband med de organisationsändringar, för hvilkas genomförande Riksdagens bifall är en förutsättning, torde det icke vara ur vägen att, för vinnande af öfversigt öfver frågan i hela dess vidd, vid detta tillfälle äfven egna uppmärksamhet åt förberörda förslag och gifva en framställning af deras väsentliga innebörd.

De förslag till ändringar i arméns förvaltning, som torde kunna afgöras på grund af Eders Kongl. Maj:ts administrativa befogenhet, utgöras af:

a) *Decentralisation af vissa anslag under riksstatens fjerde hufvudtitel*, d. v. s. anslagens fördelande på förvaltningarna vid arméfördelningar, regementen, corpser och anstalter, i syfte dels att vidga arméfördelningschefernas (fördelningsintendenturernas) förvaltningsmyndighet, dels att främja sjelfhushållningen vid de lägre truppförbanden;

b) *Förändring af arméns kassa- och räkenskapsväsende* i syfte att den kredit, som nu är i landtränterierna öppnad för truppförvaltningsmyndigheterna, skulle upphöra, samt att i stället bestyret med de erforderliga penningmedlens tillhandahållande till nämnda myndigheter öfverflyttas från Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande till riksbanken eller i ort, der riksbankskontor ej finnes, till annan bankinrättning. Af denna förändring borde följa, att alla de utgifter, som nämnda befallningshafvande sjelfva eller genom underlydande tjenstemän göra för militära ändamål, snarast möjligt borde ersättas af de militära förvaltningsmyndigheterna. På så sätt skulle den nu räkenskaperna invecklande bokföringen mellan ifrågavarande myndigheter och landtränterierna försvinna, redovisningsväsendet kunna göras öfverskådligare och kassakontrollen underlättas.

Dessutom skulle redovisningsväsendet påskyndas derigenom, att de för förvaltningstjenstens utöfvande erforderliga förskotten skulle beräknas och reqvireras månadsvis, i sammanhang hvarmed *månatliga redovisningar* skulle, till åstadkommande af bättre och mera snabbt verkande kontroll, införas, hvarjemte gjorts gällande behofvet och ändamålsenligheten af att *utbildning till intendenturtjensteman* borde föreskrifvas såsom vilkor för befordran till revisorstjenst inom armén och dess centrala styrelser.

Till de organisatiosnändringar, för hvilkas lösning Riksdagens medverkan är erforderlig, äro att räkna:

a) *Fördelningsintendenturernas förseende med revisionstjenstemän* i syfte att till desamma förlägga revisionen af truppförvaltningsmyndigheternas räkenskaper, dock med beslutanderätten (domsrätten) i anmärkningsmål bibehållen vid central förvaltningsmyndighet;

b) *Omorganisation af arméförvaltningen till tre särskilda styrelser* genom artilleri- och fortifikationsdepartementens utbrytning och ombildning till artilleri- och fortifikationsstyrelser samt de nuvarande intendents- och civila departementens sammanslagning till en gemensam styrelse, intendenturstyrelsen, och i sammanhang dermed sjukvårdsbyråns utbrytning från intendentsdepartementet och ställande under öfverfältläkaren under namn af öfverfältläkarens stab; samt

c) *Omorganisation och utvidgning af intendenturcorpsen,* hvilken åtgärd af flera skäl funnits oundgängligen nödig.

Genomförandet af de sålunda ifrågasatta organisationsändringarna skulle kräfva nya stater för de nya embetsverken och för intendenturcorpsen äfvensom smärre ändringar i vissa andra stater, hvarom jag torde få tillfälle att här nedan lemna närmare redogörelse.

Dessutom har uti organisationsförslaget framhållits, att en annan *uppställning af riksstatens fjerde hufvudtitel* än den nu gällande och af 1896 års riksdag antagna skulle, med hänsyn till önskvärdheten af anslagens decentralisering, vara att föredraga. I fråga om denna angelägenhet anhåller jag emellertid att få redan nu, för att i det följande icke behöfva återkomma till densamma, uttala min mening. Frågan synes mig i dess nuvarande läge hvarken böra eller kunna upptagas till ompröfning. Den kräfver sin tid och grundliga förberedelser. Det torde nämligen icke med ett sakenligt ordnande af förvaltningsangelägenheterna vara öfverensstämmande att man — innan full klarhet vunnits, huru långt i sjelfhushållningens och sparsamhetens intresse samt med hänsyn till åvägabringandet af en fullt verksam medelskontroll fördelningen af anslagen inom de särskilda förvaltningsgrenarna (på förplägnadens, beklädnadens, beväpningens o. s. v. områden) lämpligen kan och bör drifvas — grepe sig an med att utarbeta och framlägga förslag till en ny eller förändrad uppställning af fjerde hufvudtiteln. I betraktande häraf och öfriga inverkande omständigheter vill det synas, som om den ifrågasatta nya uppställningen snarare bör utgöra ett efterföljande led af den militära förvaltningsreformen i dess helhet och särskildt af den, efter erforderliga utredningar och beräkningar, såsom ändamålsenlig befunna och i behöriga förvaltningsföreskrifter fastställda anslagsdecentraliseringen, än en föregångare till samma reform och samma anslagsdecentralisering. Då dertill kommer, att den uppställning af fjerde hufvudtiteln, som godkändes af Riksdagen år 1896 och blef gällande med 1897 års ingång, torde under närvarande förhållanden uppfylla alla billiga anspråk på reda och öfverskådlighet, synes det icke föreligga något skäl att, förrän och i den mån arbetet med omdaningen af svenska arméns förvaltning visar det vara oundgängligen af behofvet påkalladt, inför Riksdagen framlägga förslag till ändring uti förevarande afseende.

Sedan jag sålunda redogjort för den väsentliga innebörden af förslaget till ny organisation af svenska arméns förvaltning, må det tillåtas

mig att göra en kort sammanfattning af innehållet i de öfver detsamma afgifna underdåniga yttrandena, och torde det vara ändamålsenligt att dervid följa den ordning, i hvilken förslagets särskilda delar i det föregående blifvit framstälda.

Vidkommande först den *anslagsdecentralisering*, som i förslaget förordas, hafva de militära myndigheter, som tagit denna fråga under ompröfning, ej i hufvudsak haft något att erinra mot en ytterligare skeende anslagsfördelning på truppförbanden. Fast mer hafva de uttalat sin anslutning till de åsigter, som i förslaget gjorts gällande, och vissa af dem, såsom cheferna för tredje och fjerde arméfördelningarna, hafva i viss mån velat gå längre, än förslaget i detta hänseende ifrågasatt.

Arméförvaltningen har ej heller haft något att invända mot den grundsats, som varit bestämmande för förslaget, nämligen att af ett i riksstaten upptaget, på underordnade förvaltningsmyndigheter fördeladt reservationsanslag bör den del, som faller på sådan myndighet, äfven betraktas såsom reservationsanslag för denna samt således möjligen uppstående besparingar få för det med anslaget afsedda ändamål under följande år användas af den myndighet, genom hvilkens åtgörande besparingen uppstått. I fråga om möjligheten eller ändamålsenligheten att fördela vissa särskilda anslag, såsom till »lega för hästar till artilleriets och ingeniörtruppernas exercis», »det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar», »de värnpligtiges vapenöfningar» m. fl., yttrar sig arméförvaltningen afstyrkande, gör erinringar eller framhäfver betänkligheter, på hvilket allt det vid detta tillfälle torde vara för vidlyftigt och för öfrigt icke erforderligt att ingå. Arméförvaltningen synes emellertid anse de framlagda förslagen till decentralisation af vissa anslag under fjerde hufvudtiteln hafva föga eller ingen betydelse i sak för att befordra den åsyftade omorganisationen af arméns centralstyrelse. Det kan ju visserligen sägas och det har också uti yttrandena blifvit framhållet, att anslagsdecentraliseringen i och för sig icke står uti något oskiljakligt samband med förvaltningsreformen för öfrigt, men otvifvelaktigt torde vara, att det omfång, hvari decentralisationen genomföres, måste öfva inflytande på centralstyrelsens organisation och sammansättning.

Den förändring af arméns *kassa- och räkenskapsväsende*, som uti organisationsförslaget angifvits, har, i hvad den afser upphörandet af landtränterierna såsom mellanhänder vid tillhandahållandet af penningmedel till förvaltningarna vid regementen och corpser samt riksbankens öfvertagande af härför erforderliga bestyr, mött enhälligt gillande af de

myndigheter, som yttrat sig öfver den sålunda föreslagna anordningen. Statskontoret och Eders Kongl. Maj:ts samtlige befallningshafvande hafva förordat dess genomförande, men hafva dervid åtskilliga af dem kraftigt framhållit önskvärdheten af, att denna reform måtte än ytterligare utsträckas, så att länsstyrelserna, så långt det ändamålsenligast läte sig göra, blefve befriade från bestridandet af utgifter för arméns behof. Derigenom skulle den omgång och det mångskrifveri, som äro förenade med det nuvarande tillvägagångssättet, undvikas samt väsentligt förbättrade och förenklade förhållanden inträda på förevarande område till fromma för såväl länsstyrelserna som de militära förvaltningsmyndigheterna.

Mot den ifrågasatta nya anordningen med penningmedels tillhandahållande till sistnämnda myndigheter hafva Riksbankens fullmägtige ej heller haft något att erinra, i det de nämligen förklarat, att något särskildt hinder för tillmötesgående af den nu berörda, i förslaget gjorda framställningen från riksbankens sida icke för närvarande förefunnes.

Hvad angår införandet af *månatliga redovisningar*, hafva de till armén hörande förvaltningsmyndigheterna i allmänhet ej haft några anmärkningar att framställa. Chefen för sjette arméfördelningen förordar dock redovisning qvartalsvis, enär med densamma kunde förenas nödig kontroll, utan att denna försvårades eller redovisningen försenades, samt redovisningar månadsvis skulle medföra ökadt, men öfverflödigt arbete.

Rörande *fördelningsintendenturernas förseende med revisionstjenstemän och förläggandet af den första revisionen af de lägre truppförbandens medels- och persedelredogörelser till arméfördelningarna* — dock med undantag af de persedelredovisningar, för hvilkas granskning kräfves särskild teknisk sakkunskap — hafva meningarna visat sig vara ganska delade. Innan emellertid dessa meningsskiljaktigheter göras till föremål för framställning, torde det vara ändamålsenligt att omförmäla de hufvudsakliga fördelar, som, enligt hvad organisationsförslaget särskildt framhåller, skulle ernås med den decentraliserade revisionen, nämligen:

att arméfördelningschefens öfverblick öfver förvaltningens handhafvande vid under honom lydande truppförband skulle i väsentlig grad underlättas; och

att revisionen komme att ske under ledning af personer med större sakkunskap om de inom arméfördelningen rådande förhållanden, än som kunde finnas inom det centrala embetsverket, hvarigenom revisionen skulle komma att vinna i saklighet.

Med det decentraliserade revisionsarbetet skulle emellertid icke,

såsom redan blifvit framhållet, domsrätt uti besvärs- och anmärkningsmål vara förenad, utan denna skulle förbehållas den centrala förvaltningsmyndigheten, och detta på följande skäl:

att redan i första instans besvärs- och anmärkningsmålen blefve handlagda af myndighet, som vore i besittning af större erfarenhet i författningstvister samt större kunskap uti författningarna, deras andemening och rätta tolkning, än som i allmänhet kunde påräknas vare sig hos arméfördelningscheferna eller hos fördelningsintendenterna;

att olika domslut i likartade fall komme att undvikas; samt

att arméfördelningscheferna ej behöfde fördjupa sig i författningarnas minsta enskildheter och således komme att befrias från en i disciplinärt hänseende ofördelaktig kritik från underordnades sida och från besvär hos kammarrätten eller Kongl. Maj:t öfver domsluten.

Uti de yttranden, som beträffande denna del af förslaget afgifvits, kunna särskiljas *tre olika meningsgrupper* nämligen: *den*, som ansluter sig till organisationsförslaget, *den*, som förordar, att äfven domsrätt i anmärknings- och besvärsmål skall förläggas till arméfördelningarna (fördelningsintendenturerna), och *den*, som anser, att, i öfverensstämmelse med hvad nu är förhållandet, såväl revisionsarbetet som domsrätten böra tillhöra central förvaltningsmyndighet.

På *organisationsförslagets ståndpunkt* ställa sig cheferna för andra tredje, fjerde och sjette arméfördelningarna samt militärbefälhafvaren på Gotland.

Med uttalande af att revisionen torde böra ordnas på sätt, som uti förslaget blifvit framställdt, emedan det i vårt land torde tillkomma endast civil myndighet att afdöma besvärsmål, framhåller dock chefen för tredje arméfördelningen, att det nog hade varit önskvärdt, att beslutanderätt i nyssnämnda mål och anmärkningsmål äfven kunnat förläggas till fördelningsintendenturerna, och de skäl, som deremot blifvit uti förslaget anförda, synas honom icke starka; särskildt det skälet, att arméfördelningscheferna borde befrias från en i disciplinärt afseende ofördelaktig kritik från underordnades sida, bör enligt hans mening icke tillmätas någon betydelse. Chefen för sjette arméfördelningen framhåller i fråga om *revisionspersonalens rekrytering*, att det torde allt för mycket komma att minska tillgången på lämpliga aspiranter till revisorsplatserna, om såsom kompetensvilkor fordrades utbildning såsom intendenturtjensteman, så vidt detta begrepp skulle utsträckas derhän, att dermed menades kompetens för vinnande af inträde vid intendenturcorpsen, d. v. s. i regeln officersexamen. Enligt hans mening bör en person blifva fullt kompetent till revisorssyssla, om af honom fordras det tillägg till nu gällande före-

skrifter om kompetens för vinnande af anställning såsom amanuens vid arméförvaltningen, att han derjemte skall med godt vitsord hafva genomgått kurs som intendentsaspirant, eller ett och ett halft års tjenstgöring vid olika regementen och i centralstyrelserna samt ett eller två års tjenstgöring, motsvarande underintendentstjenstgöring, vid fördelningsintendentur.

Chefen för första arméfördelningen, som för öfrigt icke har något att erinra mot organisationsförslaget i dess helhet, säger sig icke kunna till fullo uppskatta fördelen af den första revisionens förläggande till fördelningsintendenturerna, om domsrätten i alla besvärs- och anmärkningsmål förblifver centraliserad hos de centrala styrelserna.

Uti de tre senast omnämnda arméfördelningschefernas yttranden kan man spåra vissa sympatier för att till fördelningsintendenturerna äfven förlägga beslutanderätt i anmärknings- och besvärsmål, fast de dock icke anse sig böra tillstyrka en sådan anordning. Det gör ej heller t. f. chefen för generalstaben, som fullständigt ansluter sig till förslaget att från det centrala förvaltningsorganet öfverflytta revisionen till fördelningsintendenturerna, men han gör samtidigt gällande, att det varit följdriktigast, om äfven afgörandet af meranämnda mål tillagts fördelningsintendenturerna.

Chefen för femte arméfördelningen företräder helt och hållet den *andra* i ordningen af ofvannämnda tre meningsgrupper. Han yrkar i fråga om ordnandet af revisionsväsendet i lägsta instans, att steget bör fullt uttagas, och uttalar såsom sin åsigt, att revisionen af arméns räkenskaper bör ordnas på det sätt:

att för de till arméfördelningarna hörande trupper och anstalter revisionen förrättas i lägsta instans vid fördelningsintendenturerna samt revisionsmålen derstädes äfven afgöras;

att för de till artilleri-, fortifikations- och intendenturstyrelserna hörande formationer och anstalter revisionen verkställes på motsvarigt sätt vid de vid nämnda styrelser inrättade revisioner, hvarvid dock revisionsmålen böra afgöras af styrelsechefen;

att för de formationer och anstalter (generalstaben, militärskolorna o. s. v.), som icke äro underställda arméfördelningschef eller någon af nyssnämnda styrelser, revisionsarbetet utföres vid intendenturstyrelsens revisionsafdelning; samt

att efter sålunda verkstäld revision orginalräkenskaperna jemte verifikationer och öfriga bilagor insändas omedelbart till kammarrätten; men

att en afskrift af hufvudräkenskaperna (d. v. s. utan verifikationer och öfriga bilagor) insändes till intendenturstyrelsen för att der bokföras.

Chefen för femte arméfördelningen motsätter sig sålunda delandet af revisionen och domsrätten uti lägsta instans och detta på den grund, att deraf skulle föranledas tidsutdrägt och onödig omgång med anmärkningars utställande, försenadt revisionsarbete och en mindre effektiv revision vid fördelningsintendenturerna.

Till stöd för sina åsigter åberopar sig chefen för femte arméfördelningen på motsvarande förhållanden i tyska armén. För de till divisionsförband hörande trupper slutbehandlas der nämligen revisionsmålen vid divisionsintendenturerna samt för öfriga under armécorpschefen lydande, men utom divisionsförband stående trupper äfvensom hvad angår armécorpsens intendentur-, garnisons- m. fl. anstalter vid corpsintendenturen, och sedermera sändas räkenskaperna till tyska rikets kammarrätt.

Förutsättningen för den anordning af revisionen med hvad mera dertill hörer, som chefen för femte arméfördelningen förordar, är emellertid den, att fördelningsintendenturerna och regementsförvaltningarna omorganiseras i den riktning och i det syfte:

att arméfördelningscheferna och regementscheferna lösas ur den ställning, som de intaga uti resp. fördelningsintendenturer och regementskassaförvaltningar;

att fördelningsintendenturerna bilda en fristående förvaltningsmyndighet, lydande under arméförvaltningen eller i dennas ställe inrättade styrelser, i främsta rummet intendenturstyrelsen, och att regementsintendenterna, sjelfständigt och under eget ansvar, ombesörja kassaärendena vid de lägre truppförbanden; samt

att förvaltningsärendena vid truppförbanden handläggas, allt efter sin natur, dels på den militära tjenstevägen, dels på intendenturvägen.

Den *tredje meningsgruppen* i fråga om de med revisionen af arméns räkenskaper samhörande angelägenheter företrädes af kammarrätten, statskontoret och arméförvaltningen.

Med åberopande af ett i ämnet af dess revisionsafdelnings andra kontor afgifvet yttrande, finner kammarrätten sig icke kunna tillstyrka, att de i organisationsförslaget angifna grunder för ordnandet af revisionen af arméns räkenskaper må vinna tillämpning. De hufvudsakliga skäl, på hvilka kammarrätten stöder sig, torde kunna sammanfattas sålunda:

revisorerna vid fördelningsintendenturerna skulle icke med lika sakkunskap och lika skyndsamt som arméförvaltningens revisionstjenstemän kunna fullgöra revisionsarbetet i dess helhet;

handläggningen af revisionsgöromålen skulle, till följd af revisions-

tjenstemännens skilda tjenstgöringsorter, förlora i likformighet, och de vid de i landsorten förlagda fördelningsintendenturerna anstälda revisionstjenstemännen skulle icke vinna den allmänna öfverblick öfver arméns förvaltning eller kunna förskaffa sig de hjelpkällor för behörigt fullgörande af sina göromål, som nu stode arméförvaltningens revisorer till buds;

räkenskaperna skulle sannolikt icke lika tidigt som nu kunna blifva användbara för uppgörande af bokslutet för fjerde hufvudtiteln;

då fördelningschef och fördelningsintendent hafva till åliggande att inom vederbörlig arméfördelning öfvervaka hushållningen vid till densamma hörande truppförband och att vid behof söka åvägabringa till besparing ledande åtgärder, syntes förslaget att pålägga fördelningsintendenturernas revisionsafdelningar detta vigtiga bestyr vara mindre lämpligt och beteckna en försämring af den nuvarande kontrollen i afseende å hushållningen;

revisorerna och deras biträden skulle, såsom tillhörande intendenturcorpsen och ställda i subordinationsförhållande under fördelningsintendenturerna, sannolikt icke visa sig besitta lika stor sjelfständighet vid utöfvande af sin verksamhet som nuvarande revisionspersonal, hvilken under sin tjenstgöring inom arméförvaltningen vore stäld utom närmare beröring med de redogörare eller myndigheter, hvilkas räkenskaper det ålåge densamma att granska;

revisionspersonalen i arméförvaltningen hade visat sig besitta större sakkunskap och vidsträcktare kännedom om de å arméns förvaltning tillämpliga författningars anda och bokstaf än de till intendenturcorpsen hörande redogörare, ur hvilken corps fördelningsintendenturernas revisionspersonal skulle rekryteras;

då, såsom i organisationsförslaget framhållits, erfarenheten visat, att intendenturcorpsens nuvarande organisation ej visat sig betrygga eller ens möjliggöra en god rekrytering af nämnda corps, torde det kunna befaras, att de föreslagna revisionsbiträdena (underintendenter eller intendentsaspiranter) ej skulle befinnas för tjenstgöringen inom revisionsafdelningen behörigen qvalificerade eller ens kunna till ifrågaställdt antal anskaffas, under det att, enligt i arméförvaltningen vunnen upplysning, för närvarande ett tiotal e. o. tjenstemän utan fast anställning, emot en obetydlig godtgörelse, lemnade ett erkännansvärdt biträde vid revisionsarbetet inom arméförvaltningens civila byråer.

Statskontoret anser, att den föreslagna decentralisationen af anslag icke påkallar en decentralisation af revisionen, samt säger sig ej kunna förorda förläggandet af revisionen till fördelningsintendenturerna, enär

revisorerna derigenom ej skulle undfå den sjelfständiga ställning, dessa tjenstemän borde intaga, utan komme i en till fördelningsintendenturen och stundom äfven till fördelningsintendenten beroende ställning. För sitt afstyrkande yttrande i denna fråga anför dessutom statskontoret dels den omständigheten, att anmärkningsmålen i allt fall skulle komma att afgöras af den centrala myndigheten — med undantag dock för sådana anmärkningsmål, deri såväl revisor som fördelningsintendent med anledning af infordrade upplysningar ansett anmärkningen böra förfalla — dels att i öfrigt till stöd för förslaget ej anförts sådana grunder, hvaraf antagas kunde, att förändringen skulle medföra någon förbättrad tillsyn eller kontroll öfver användningen af de till landtförsvaret anslagna medel.

Arméförvaltningen är, i fråga om den föreslagna anordningen af revisionen, i allt väsentligt af samma mening som kammarrätten och statskontoret. Förvaltningen bestrider, att de fördelar — underlättandet af arméfördelningschefens öfverblick öfver förvaltningens handhafvande vid underlydande truppförband, revisionens större effektivitet och saklighet m. m. dylikt — som antagits skola härflyta ur ifrågavarande anordning, skulle komma att vinnas, samt framhåller de brister och olägenheter, med hvilka denna skulle vara förenad, nämligen:

skiljaktig författningstolkning och saknaden af de för revisionen vigtiga hjelpkällor, som finnas i det centrala embetsverket;

en icke tillräckligt sjelfständig eller oberoende revisionspersonal, som dessutom ej vore i besittning af nog grundliga författningskunskaper — personalen vid intendenturcorpsen hade nämligen icke visat sig ega sådan kännedom om författningarna rörande arméns förvaltning eller förmåga att tillämpa dessa, som vore erforderliga;

räkenskapernas försenade insändande till centralmyndigheten; samt

frånvaron för arméns centrala förvaltningsmyndighet af den naturliga rätten att genom egen revision förvissa sig om de till arméns förvaltningsmyndigheter utanordnade medlens behöriga och författningsenliga användning.

Svagheten i förslaget om den första revisionens förläggande till fördelningsintendenturerna framträdde, enligt arméförvaltningens mening, kraftigast i det uppenbarligen olämpliga förhållandet, att anmärkningar, som mot räkenskaperna framstäldes af revisionen hos dessa intendenturer, icke kunde der vid anmärkningarnas bestridande fastställas, än mindre beslut fattas i besvärsmål.

Vid den föreslagna organisationen af *arméns centrala förvaltningsmyndighet* — arméförvaltningens ombildning till tre styrelser, artilleri-,

fortifikations- och intendenturstyrelserna och i samband dermed sjukvårdsbyråns ställande under öfverfältläkaren — hafva, hvad först angår *hufvudgrunderna* för ordnandet af nyssnämnda tre styrelser, de militära myndigheter, till hvilka organisationsförslaget remitterats, i allmänhet icke framstält några erinringar af principiell natur.

Chefen för tredje arméfördelningen gifver dock uttryck åt den farhågan, att generalintendenten, såsom chef för den genom intendents- och civila departementens sammanslagning bildade intendenturstyrelsen, skulle blifva nedtyngd af löpande göromål och således tid ej gifvas honom att egna arbete och uppmärksamhet åt de uppgifter, som för honom borde vara betydelsefullare än hvarje annan, nämligen öfverinseendet öfver fredsförvaltningen i dess helhet och förberedelserna för förvaltningen i fält. I sammanhang härmed ifrågaställer han ändamålsenligheten af att i en eller annan form bibehålla arméförvaltningens civila departement, men han anser sig emellertid ej kunna rörande denna angelägenhet uttala en bestämd åsigt.

Beträffande handläggningen af ärendena inom ifrågavarande styrelser uttalar chefen för fortifikationen betänkligheter i fråga om förslaget att i samtliga förekommande mål tillämpa den så kallade styrelseformen, d. v. s. att ärendena afgöras af chefen för styrelsen uppå föredragning af vederbörande byråchef, med skyldighet för denne att vid föredragning af vigtigare sådana låta till protokollet anteckna sin mening, derest beslutet blifver från denna afvikande. Enligt chefens för fortifikationen åsigt borde, åtminstone hvad det nya embetsverket för fortifikationsangelägenheter anginge, styrelseformen med åtföljande reservationsrätt för vederbörande byråchef tillämpas allenast i fråga om sådana till förvaltningsbyrån hörande ärenden, hvilka berörde penningmedel eller för hvilkas afgörande det gälde att tillämpa allmänna författningar. Denna form för ärendenas handläggning och afgörande borde följaktligen icke utsträckas till flertalet af de inom fortifikationsstyrelsen förekommande ärenden, enär dessa vore af rent teknisk natur.

Arméförvaltningen anser sig kunna i princip godkänna ett sammanförande af artilleri- och fortifikationsärendena till särskilda artilleri- och fortifikationsstyrelser, men afstyrker i öfrigt organisationsförslaget. Arméförvaltningen inlåter sig dock dervid icke på frågan om möjligheten eller ändamålsenligheten af att sammanslå intendents- och civila departementen, utan grundar sitt afstyrkande på den omständigheten, att arméförvaltningen afstyrkt öfverflyttandet till fördelningsintendenturerna af den revision, som nu verkställes inom embetsverket, enär, enligt arméförvaltningens mening, en sådan öfverflyttning af revisions-

arbetet uppenbarligen utgjorde den nödvändiga grunden och förutsättningen för organisationsförslagets utförbarhet.

Härvid torde det emellertid böra omnämnas, dels att generalintendenten i allt hufvudsakligt tillstyrkt förslaget, och dels att fyra andra ledamöter af arméförvaltningen i särskildt yttrande framlagt ett förslag att sammanslå ofvannämnda båda departement till ett från artilleri- och fortifikationsstyrelserna skildt embetsverk, som fortfarande skulle benämnas arméförvaltningen.

Hvad beträffar *enskildheterna af artilleri-, fortifikations- och intendenturstyrelsernas* föreslagna *organisation*, anhåller jag att få dertill längre ned återkomma.

Förslaget att ordna arméns *sjukvårdsförvaltning* genom att från arméförvaltningens intendentsdepartement utbryta sjukvårdsbyrån och ställa densamma under öfverfältläkaren har icke blifvit föremål för några grundväsentliga anmärkningar, i hvad det afser att skilja sjukvårdsärendena från den myndighet, som har befattning med intendenturärendena.

Öfverfältläkaren finner grunderna för den föreslagna anordningen i det hela tidsenliga samt egnade att åstadkomma förenkling och mera lämplig behandling af åtminstone en del af de till arméns sjukvårdsförvaltning hörande ärenden. Han betecknar den föreslagna omorganisationen såsom en synnerligen lämplig öfvergångsform till ett fullständigt ordnande af det militära sanitetsväsendet, så att detta, i likhet med hvad inom de flesta andra länder redan skett, komme att ställas under en egen militärmedicinsk styrelse.

Medicinalstyrelsen har ej något att invända mot förslaget, i hvad detsamma afser ändrade bestämmelser rörande öfverstyrelsen för den militära sjukvården, under förutsättning dock att öfverfältläkaren efter förslagets genomförande icke blefve förhindrad att i samma mån som hittills egna sin tid och sina krafter åt de inom medicinalstyrelsen förekommande ärendena. Derest emellertid öfverfältläkaren, såsom uti organisationsförslaget blifvit ifrågasatt, skulle befrias från föredragning af åtskilliga icke militära ärenden, som nu vore honom anförtrodda, äfvensom från att deltaga i vissa andra göromål inom medicinalstyrelsen, och derest detta arbete skulle läggas på densammas öfriga, för närvarande vida mer än tillförene af tjenstegöromål upptagna ledamöter, skulle, enligt medicinalstyrelsens mening, organisationsförslaget i denna del icke kunna genomföras, med mindre ökade arbetskrafter komme att ställas till medicinalstyrelsens förfogande.

Arméförvaltningen förklarar sig, i afseende på ordnandet af öfver-

styrelsen för arméns sjukvård, dela de åsigter, som blifvit framstälda i ett af chefen för dess sjukvårdsbyrå utarbetadt förslag. Detta förslag, som i form af särskildt yttrande är vidfogadt arméförvaltningens underdåniga utlåtande, afser att af öfverfältläkaren och sjukvårdsbyrån bilda en militär sjukvårdsstyrelse, men skulle på samma gång den förstnämnde erhålla en i väsentliga afseenden ändrad embets- och tjensteställning. Sålunda skulle han ej längre vara ledamot af medicinalstyrelsen, utan aflöning för honom uppföras på den till fjerde hufvudtiteln hörande staten för den föreslagna militära sjukvårdsstyrelsen. I denna styrelse skulle handläggas alla ärenden angående arméns sjukvårds- och veterinärväsende, med undantag af dem, som rörde utnämningar till och befordringar af militärläkare, anställandet af åtal, åläggandet af viten, utdelandet af varningar med mera dylikt beträffande militärläkarepersonalen, samt fältläkarestipendiaters förordnande i den civila sjukvården. Ärende af nu omförmäld art skulle föredragas i medicinalstyrelsen af öfverfältläkaren såsom »adjungerad ledamot» i densamma. Då öfverfältläkaren sålunda skulle befrias från att i medicinalstyrelsen föredraga andra mål än de militära och få sin hufvudsakliga verksamhet förlagd till den militära sjukvårdsstyrelsen, borde de aflöningsförmåner, som han nu åtnjöte, qvarstanna å medicinalstyrelsens stat och för desamma inrättas ett nytt medicinalrådsembete.

Beträffande slutligen den utveckling af *intendenturcorpsen*, som förslaget till ny organisation af arméns förvaltning upptager, har behofvet af densamma ej från något håll blifvit bestridt. Åtskilliga militära myndigheter, nämligen t. f. chefen för generalstaben samt cheferna för tredje och sjette arméfördelningarna, afstyrka dock eller uttala sina betänkligheter mot förslaget, i hvad det afser att låta officerare, som aflagt intendentsexamen, med bibehållande af sina löneinkomster vid vederbörligt truppförband tjenstgöra vid intendenturen mot åtnjutande af dagtraktamente för att på sådant sätt kunna, i stället för 18 underintendenter, för samma kostnad erhålla omkring 28 examinerade intendentsaspiranter för tjenstgöring vid arméns intendenturförvaltning. De skäl, som ligga till grund för nämnda chefers uttalanden i denna del, äro förnämligast förestafvade af hänsynen till det behof af officerare, som förefinnes vid härens ställande på krigsfot. Om officerare på stat skulle beräknas att tagas i anspråk för intendenturtjenst, blefve nämligen derigenom den redan knappa tillgången på officerare vid mobiliseringstillfälle ytterligare minskad.

Hvad för öfrigt uti de öfver förslaget afgifna yttrandena förekommit, torde icke för närvarande böra blifva föremål för redogörelse.

Sedan jag sålunda framstält hufvuddragen af förslaget till ny organisation af arméns förvaltning och redogjort för den väsentliga innebörden af de öfver detsamma afgifna underdåniga yttrandena, anhåller jag att med några ord äfven få beröra den *militära förvaltningsreformen i dess helhet*, innan jag öfvergår till de särskilda förslag rörande densammas ordnande, som synas mig böra inför Riksdagen framläggas.

Tager man i öfvervägande de uppgifter, som tillkomma en armés fredsförvaltning, och de fordringar, som densamma bör uppfylla, torde man kunna säga, att vid dess ordnande de bestämmande eller ledande *synpunkterna* böra vara:

1) att fredsförvaltningen skall möjliggöra arméns hastiga och ordnade mobilisering *dels* i så måtto, att armén är försedd med vid krigstillfälle erforderlig utrustning och materiel och att utrustningspersedlarna och materielen äro ändamålsenligt fördelade, *dels* i det afseendet, att fredsförvaltningen kan utan svårighet öfvergå till fältförhållanden, för hvilket ändamål arméns förvaltningsmyndigheter i fred och krig böra ega med hvarandra motsvarighet i fråga om organisation, sammansättning, tjensteförhållanden m. m.; samt

2) att fredsförvaltningen utmärkes af planmässighet och sparsamhet, i samband dermed att truppernas underhåll och välbefinnande varda på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda.

Arméns förseende med erforderliga utrustningspersedlar och materiel är till väsentlig del en anslagsfråga, hvars lösning, sedan behofven i detta afseende blifvit framlagda och för desammas fyllande erforderliga medel äskade, ligger i den penningbeviljande statsmagtens hand. Men utrustningens fulltalighet och framför allt dess fältduglighet är naturligen äfven beroende af den omtanke, det förutseende och den planmässighet, som arméns fredsförvaltningsmyndigheter förmå utveckla för att åvägabringa möjligast ändamålsenliga användning af de till förfogande stälda medlen. Möjligheten af att nämnda egenskaper skola i allt rikare mått kunna utvecklas ligger dock till hufvudsaklig del uti organisationen af ifrågavarande myndigheter. Man kan nämligen icke vid en förvaltning, som sträcker sig öfver ett helt land och genom hvars händer gå tiotals millioner, förvänta, att omtanke, förutseende och planmässighet skola i önskvärd grad göra sig gällande, derest icke härför organisationen och dertill hörande förvaltningsföreskrifter lagt en säker grundval, det vill säga på ett sakförståndigt sätt utskiftat och fördelat magt, ansvar och kontroll.

Om således, hvad angår den vid mobiliseringstillfälle erforderliga utrustningen och materielen, sjelfva organisationen af arméns förvalt-

ningsväsende har ett mycket betydelsefullt inflytande, spelar densamma ur öfriga här ofvan angifna synpunkter, det vill säga *med hänsyn till öfverensstämmelsen mellan förvaltningsförhållandena på freds- och krigsfot* samt *det omtänksamma och sparsamma handhafvandet af de egentliga fredsanslagen*, en ännu större roll.

Uti nu senast berörda afseenden förefanns inom svenska arméns förvaltning en väsentlig brist, så länge de befälhafvare eller chefer, hvilka inom fältarmén skulle ställas i spetsen för dennas högsta enheter, arméfördelningarna, voro undandragna så godt som all uppsigt och myndighet öfver förvaltningen vid underlydande regementen och corpser. Det ligger nämligen i sakens natur, att om man under krigets allvarliga förhållanden skall utöfva vare sig militäriskt befäl eller militärisk förvaltningsmyndighet, måste man under fredstid derutinnan hafva erhållit öfning och förvärfvat vana, korteligen sagdt, genom praktiska tjensteförrättningar hafva dermed gjort sig förtrogen.

Ett synnerligen vigtigt steg till afhjelpande af nu berörda brist togs emellertid vid 1892 års urtima riksdag, som behjertade nödvändigheten af öfverensstämmelse mellan arméns freds- och krigsindelning och fördenskull biföll förslaget att upprätta af de tre hufvudvapenslagen bestående arméfördelningar, men som derjemte, genom att i förening med beslutet om intendenturcorpsens nya organisation anvisa aflöning åt fördelningsintendenter jemte biträden, gillade en af hufvudgrunderna för propositionen om den förbättrade härordningen, nämligen att *arméfördelningarna borde göras till enheter äfven uti administrativt afseende* samt arméfördelningscheferna jemväl i fred beklädas med administrativ myndighet med åtföljande ansvar.

Det ligger emellertid ett godt stycke väg mellan fattandet af ett vigtigt principielt beslut på den militära förvaltningens område och samma besluts omsättande i praktiska förvaltningsföreskrifter och förvaltningsformer. Ogörligt var det att, *omedelbart* efter 1892 års förbättrade härordning, med ens öfvergå till en helt och hållet ny förvaltningsordning. Angeläget var det dock att uti de nya förhållandena snarast möjligt införa arméfördelningscheferna samt förbereda dem och fördelningsintendenterna för den vidgade förvaltningsmyndighet, som de för framtiden definitivt skulle komma att utöfva. I sådant syfte utfärdade också Eders Kongl. Maj:t författningarna af den 3 februari 1893 och den 18 januari 1895 angående fördelningsintendenturernas myndighet och verksamhet i förvaltningsangelägenheter med hvad mera dertill hörer, men dessa författningar hafva icke utgifvit sig för annat än att vara provisoriska. Emellertid och om än, såsom

arméförvaltningen i sitt underdåniga utlåtande öfver förslaget till ny organisation af arméns förvaltning synes hafva velat särskildt framhålla, fördelningsintendenturerna icke visat sig i alla afseenden motsvara de fordringar, som ofvanberörda förvaltningsbestämmelser stält på deras verksamhet, hafva dock arméfördelningscheferna under och genom dessa bestämmelsers tillämpning vunnit en ganska god öfversigt öfver förvaltningsärendenas gång och beskaffenhet, på samma gång de, till följd af åliggandet att uttala sig vid underlydandes framställningar i dylika ärenden, satts i tillfälle att, vida bättre än tillförene varit möjligt, förvärfva sig inblick uti arméns administration i dess helhet. Att fördelningsintendenturerna nu, i ojemförligt högre grad än för 3—4 år sedan, torde vara skickade att öfvertaga och tillämpa den ökade förvaltningsbefogenhet, som med rätta synes böra tillkomma dem, lärer väl ingen på allvar kunna eller vilja bestrida. Men då det gäller att bedöma fördelningsintendenturernas verksamhet, torde man billigtvis icke böra förbise, att af en ny inrättning icke med fog kan, omedelbart efter dess skapande eller genast från början af dess verksamhet, förväntas allt det, som den förmår uträtta, sedan den vuxit in uti egna och omgifvande förhållanden. En nydanad organism fordrar i allmänhet en viss tid för att verka tillfredsställande. Det må för öfrigt, vid tal om dessa angelägenheter, ej heller förgätas, att de militära förvaltningsspörsmålen, särskildt i sitt förhållande till fältförvaltningen och dess kraf, först på senaste årtiondet kommit att hos oss närmare beaktas och studeras, samt att det fordras allvarligt begrundande och mycket arbete för att på ändamålsenligt vis inpassa nya förvaltningslänkar i bestående organisationsformer.

Sedan emellertid 1892 års förbättrade härordning, hvad den rent militära organisationen angår, nu blifvit genomförd; då från flera håll uttalats önskningsmål om ändringar i arméns räkenskaps- och redovisningsväsende i syfte att åvägabringa större reda och öfverskådlighet i detsamma; och då under det för sådant ändamål företagna arbetet man kommit till den uppfattning, att förändringar äfven på andra af arméns förvaltningsområden vore af behofvet påkallade, synes mig — i betraktande äfven af öfriga härmed samhöriga förhållanden — tidpunkten vara inne att fortgå på den redan inslagna vägen samt sålunda vidtaga åtgärder för att *utvidga arméfördelningschefernas* (*fördelningsintendenturernas*) *förvaltningsmyndighet* och, så långt ändamålsenligt är och i förening med betryggande kontroll, yttermera *tillämpa grundsatsen om sjelfhushållning vid de lägre truppförbanden.*

De åsigter rörande dessa och dermed i samband stående ange-

lägenheter, hvilka funnit sitt uttryck i förslaget till ny organisation af arméns förvaltning, synas mig i allt väsentligt kunna godkännas, enär förslaget just afser ett fullföljande af den utveckling af arméns förvaltningsväsende, som redan blifvit inledd, nämligen att, så långt ett ändamålsenligt tillgodogörande af beviljade anslag och dessas natur det medgåfve, utrusta arméfördelningscheferna med den förvaltningsmyndighet, som de äro afsedda att utöfva i krig, äfvensom att, i sparsamhetens och den goda hushållningens intresse, på truppförvaltningarna uppdela dem vidkommande anslag och göra nämnda förvaltningar ansvariga för de sålunda till förfogande stälda penningemedlens rätta och sakförståndiga användning. Anslagen böra dock, såsom förslaget också uttryckligen angifver, icke *helt och hållet* på dylikt sätt fördelas, utan vissa belopp — allt efter de föremål, för hvilka anslagen äro anvisade, beräknade per man eller häst och tjenstgöringsdag eller annorledes — ställas till truppförvaltningarnas förfogande samt en tillräcklig reserv behållas hos den öfverordnade förvaltningsmyndigheten eller centralmyndigheten för att kunna träda emellan, der så skulle visa sig erforderligt, afhjelpa oförutsedda behof m. m. d., eller t. ex. för att vidtaga åtgärder till utbildningens främjande (anslag till fälttjenstöfningar), till förbättrande af utrustningen vid mobiliseringstillfälle o. d. De besparingar, som truppförvaltning å ett sålunda anvisadt belopp gör under ett år, bör, såsom organisationsförslaget särskildt framhåller, samma truppförvaltning få använda under ett följande inom den förvaltningsgren, för hvars tillgodoseende det i riksstaten uppförda reservationsanslaget anvisats. En så beskaffad hushållning hvilar på en sund grundsats, hvars rigtighet erfarenheten bekräftat. Det torde för öfrigt icke kräfva särskildt bevis, att den förvaltning, som — begripligtvis inom ramen af behörigen utfärdade föreskrifter och till äfventyrs i vissa fall efter inhemtadt medgifvande från öfverordnad myndighet — får använda gjorda besparingar, har intresse af att göra besparingar, men att den förvaltning åter, som ser sig beröfvad gjorda besparingar, i regeln icke kommer att besjälas af sådant intresse. Denna grundsats i förening med den truppförbunden tillerkända sjelfhushållningsrätt har inom, bland andra, preussiska armén, hvars förvaltning torde vara känd för både planmässighet och sparsamhet, vunnit en framgångsrik tillämpning.

Det är också endast genom decentralisation af förvaltningsbefogenhet och förvaltningstjenst, som mellanmyndigheter och ortsmyndigheter (förvaltningarna vid arméfördelningar och regementen) kunna göras verkligen intresserade för sin uppgift i förevarande afseende och som de uppfostras för fyllande af de kraf, som mobiliserings- och fältförhållan-

dena framställa. I sjelfhushållningsgrundsatsens tillämpning ligger just en kraftig eggelse till omtanke och sparsamhet. Men å andra sidan är det också endast genom decentralisation och sjelfhushållning inom området för arméns förvaltning, som de öfverordnade förvaltningsmyndigheterna, i främsta rummet de centrala, genom att befrias från handläggningen af en mängd tidsödande detaljgöromål kunna mera ostördt och i vida högre grad än under andra förhållanden egna sig åt öfvervakandet af arméns hushållning i dess helhet, åt arbetet på dennas förbättrande samt åt de uppgifter, som stå i samband med eller äro villkoret för den hastiga och ordnade mobiliseringen af stridskrafterna.

Förutom de skäl, som nu i korthet anförts för ett fortgående i den här ofvan angifna rigtning för att åvägabringa öfverensstämmelse mellan förvaltningsförhållandena på freds- och på fältfot äfvensom en i öfrigt ändamålsenligt ordnad fredsförvaltning, är det en annan omständighet, som härvid äfven torde böra tagas i betraktande. Svenska hären har nämligen undergått rätt väsentliga ändringar, sedan dess centrala förvaltningsmyndighet, arméförvaltningen, omorganiserades år 1881. Jag tillåter mig erinra endast derom, att sedan nyssnämnda tidpunkt de värnpligtiges utbildning tredubblats och att ett nytt inskrifningsväsende jemte tillhörande inskrifningsmyndigheter ordnats, att de norrländska infantericorpserna utvuxit till regementen, att de forna s. k. beväringstrupperna försetts med stammanskap, att antalet fältartilleriregementen ökats från tre till sex, samt att trängtrupper, fyra bataljoner, helt och hållet nybildats m. m. Härigenom hafva förvaltningsbestyren i väsentlig mån ökats; och då nu fråga är att omdana arméns förvaltning, torde man svårligen i främsta rummet kunna göra sig till målsman för det sträfvandet att förse den centrala förvaltningsmyndigheten med arbetskrafter i förhållandevis stort antal samt sålunda inslå på en centraliserande riktning, innan man sökt gå den motsatta vägen för att på området för arméns förvaltning i ökad utsträckning tillämpa arbetsfördelningens lag. Enligt mitt förmenande måste man först och främst gå denna sistnämnda väg samt sålunda organisera förvaltningstjensten till förmån för den fördelning af förvaltningsbefogenhet och förvaltningsansvar, som i det föregående angifvits såsom ändamålsenlig och förtjent af tillämpning. Hopandet af förvaltningsgöromålen i en centralpunkt leder, synnerligast i farans stund, till stockning i hela förvaltningsmaskineriet, och den sakkunniga granskningen har funnit, att en af de förnämsta orsakerna till Frankrikes många och bittra olyckor åren 1870—1871 var just den starka centralisationen af dess militära förvaltningsväsende.

De grunder för förvaltningstjenstens ordnande, som sålunda i nu

berörda hänseenden uttalats i förslaget, synas mig alltså vara väl förtjenta af att beaktas och bringas till användning i den mån, som arbetet med utfärdandet af nya eller ändrade föreskrifter för arméns särskilda förvaltningsgrenar fortskrider, och allt eftersom ifrågavarande grunder efter omsorgsfull pröfning finnas böra i hvarje särskildt fall tillämpas.

Organisationsförslaget afser vidare, såsom vid redogörelsen för detsamma och de deröfver afgifna yttrandena framhållits, att, i samband dermed att arméfördelningschefernas förvaltningsmyndighet i allmänhet utsträckes, *förlägga den första revisionen af de lägre truppförbandens medels- och persedelredogörelser* — dock med domsrätten i anmärknings- och besvärsmål bibehållen vid central myndighet — *till fördelningsintendenturerna*, så vidt nämligen denna revision ej kräfver särskilda tekniska kunskaper. Denna del af förslaget utgör, såsom ock de underdåniga utlåtandena gifva vid handen, en af dess hufvudpunkter, och hafva åsigterna i denna fråga brutits ganska skarpt mot hvarandra.

Särskildt hafva de civila embetsverken, arméförvaltningen, kammarrätten och statskontoret, afstyrkt den föreslagna anordningen, hufvudsakligen emedan revisorer, anstälda vid fördelningsintendenturerna, enligt deras åsigt, hvarken skulle kunna besitta den kännedom af författningar och den skicklighet i tolkning af desamma eller få den sjelfständiga ställning, som de nuvarande revisorerna i arméförvaltningen, samt emedan revisionsarbetet skulle komma att lida af brist på likformighet och bokföringen af arméns räkenskaper blifva fördröjd genom desammas försenade insändande till centralstyrelsen.

Visserligen kan ej förnekas, att författningskunskapen måste vara större inom en central revision, der den enskilde revisorn kan få hjelp och understöd af förmän och kamrater inom författningsområden, som af honom äro mindre kända, så att detta skäl till förslagets afstyrkande i ifrågavarande del skulle vara tungt vägande, såvida revisionen såsom hittills skulle inskränkas till siffrorna, verifikationerna och utgifternas författningsenlighet; men, såsom förslaget angifver, bör revisionen vara så organiserad, att den förmår tränga djupare in i räkenskaperna och äfven anmärka sådana utgifter, som ej öfverensstämma med god hushållning och sparsamhet. Och första vilkoret härför är ovilkorligen, att de reviderande tjenstemännen ställas trupperna så nära som möjligt och således numera, sedan fördelningsintendenturer inrättats, fördelas på dessa. Härigenom måste äfven, såsom i förslaget påpekas, arméfördelningschefen och fördelningsintendenten få tillfälle till vidgad öfverblick öfver förvaltningen vid underlydande trupper och anstalter och

således kunna i verksammare mån än hittills fylla en af sina vigtigaste uppgifter i fredstid, tillvaratagandet af statskassans intressen. Den anmärkta bristen på likformighet i revisionsarbetet å de olika arméfördelningsrevisionerna kan förekommas genom direktiv från centralstyrelserna och har dessutom mindre betydelse, enär ju alla räkenskaper skola undergå förnyad granskning inom kammarrätten, och det torde vara att underskatta kammarrättens revision, om man anser, att under denna en annan central revision skulle vara af behofvet påkallad. Tvärtom, räkenskaperna torde komma att undergå en mera omfattande och resultatrikare granskning, om revisorerna i den lägre instansen ej såsom hittills arbeta under enahanda förhållanden som den i högre instansen, utan förrätta sin tjenst från delvis andra synpunkter.

Den fruktan för osjelfständighet hos fördelningsrevisorerna, som embetsverken hysa, torde näppeligen vara berättigad, enär afsedt är, att desse tjenstemän skola med fullmagt tillsättas af intendenturstyrelsen, å hvilkens stat de äfven blifvit upptagna, och att uti behörig författning eller instruktion omgärda deras ställning med sådana bestämmelser, att de vid utöfvandet af sin uppgift och skötandet af sitt kall skola erhålla en fullt betryggad sjelfständighet. Och hvad beträffar den försening af bokföringsarbetet vid centralmyndigheten, som enligt embetsverkens åsigt skulle blifva en följd af revisionens förläggning till fördelningsintendenturerna, uppväges den af att revisionsarbetet genom dess decentralisering och månatliga redovisningars införande, något hvartill jag längre fram torde få återkomma, påskyndas.

Under det att de civila embetsverken således framstält sina betänkligheter mot att förlägga den nuvarande revisionen i arméförvaltningen till fördelningsintendenturerna, betänkligheter, som jag, enligt hvad jag nu anfört, icke kan dela, hafva, såsom förut nämnts, en del militära myndigheter velat uppdraga åt fördelningsintendenturen ej endast revisionsarbetet, utan äfven domsrätt i anmärknings- och besvärsmål såsom en följdrigtig konseqvens af revisionsarbetets decentralisering. Om ock mycket finnes, som talar härför, och icke minst föredömet från en del andra länder, särskildt Tyskland, finner jag dock de motiv, som anföras i förslaget för domsrättens bibehållande vid de centrala styrelserna, vara så vägande, att jag icke finner skäl tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att frångå förslaget i detta hänseende.

På det att revisionen i lägsta instans af arméns räkenskaper skulle kunna blifva fullt saklig och således noggrann kontroll kunna hållas öfver de underordnade förvaltningsmyndigheternas åtgärder, har föreslagits, att för revisorsplatserna skulle som kompetensvilkor föreskrifvas

aflagd intendentsexamen; men en dylik bestämmelse skulle åtminstone för närvarande stå i så skarp motsats mot hittills gällande kompetensvilkor för erhållande af revisorsbefattning ej endast i arméförvaltningen, utan äfven i statens öfriga verk, att jag ej anser mig kunna tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att utfärda dylika bestämmelser. Målet kan för öfrigt, åtminstone till en viss grad, ernås äfven på annan väg, nämligen genom att som kompetensvilkor för revisorstjenst vid arméns förvaltning föreskrifva viss tids tjenstgöring vid intendenturcorpsen; och anhåller jag i underdånighet att vid annat tillfälle få inför Eders Kongl. Maj:t framlägga förslag i sådan rigtning.

I sammanhang härmed torde äfven böra erinras om det framlagda förslaget att från länsstyrelserna till riksbanken öfverflytta bestyret med att till förvaltningsmyndigheterna vid truppförbanden och anstalterna tillhandahålla erforderliga penningemedel samt att i allmänhet befria länsstyrelserna från åliggandet att bestrida utgifter för arméns räkning, ett förslag, som Eders Kongl. Maj:ts samtlige befallningshafvande äfvensom statskontoret tillstyrkt och mot hvilket fullmäktige i riksbanken ej haft något att erinra; med anledning hvaraf jag, så snart ske kan, sedan förberedande åtgärder vidtagits, ämnar inför Eders Kongl. Maj:t framlägga förslag till sådana ändringar af nu gällande författningar, som för detta ändamål erfordras.

I enlighet med organisationsförslaget synes det mig vidare böra tagas i öfvervägande, huruvida icke arméns *räkenskaper* i regel skulle kunna afgifvas *månadsvis*. Derigenom skulle otvifvelaktigt kontrollen öfver medelsanvändningen underlättas och äfven en snabb handläggning af revisionsgöromålen befordras, hvartill kommer den omständigheten, att de räkenskapspligtiga myndigheterna måste arbeta raskt undan, en fördel som icke torde kunna skattas nog högt på det militära området. I sammanhang härmed anhåller jag att få omnämna, att räkenskaperna vid danska härens truppförband affattas och afslutas månadsvis. Senast den 10, i vissa särskilda fall senast den 14, i påföljande månad skola desamma vara insända till vederbörligt revisionsdepartement. I regeln inom en månad efter denna tidpunkt, medan sålunda förhållandena (utbetalningarna) ännu äro i friskt minne, äro anmärkningsakter utstälda till förklaring. Enligt de upplysningar, som rörande denna sak kommit mig till del, anser man ifrågavarande räkenskapsanordning vara, ur synpunkten af både en god medelskontroll och en effektiv revision, synnerligen ändamålsenlig. För den händelse Eders Kongl. Maj:t skulle gilla de grunder för revisionsväsendets ordnande, som jag förut framhållit, och alltså täckas till Riksdagen derom aflåta nådig proposition samt

detta förslag vinner Riksdagens godkännande, anhåller jag att i sinom tid få till detta ämne återkomma.

Då jag nu öfvergår till att redogöra för de förslag till förändrad organisation af arméns förvaltning, som enligt min mening böra Riksdagen föreläggas, torde det tillåtas mig att till en början något utförligare, än hittills skett, redogöra för hvad i detta hänseende i organisationsförslaget blifvit föreslaget.

Såsom jag redan nämnt, innebär detta förslag, att den nuvarande arméförvaltningen skulle omorganiseras till tre eller, om man så vill, fyra särskilda embetsverk, benämnda *artilleristyrelsen*, *fortifikationsstyrelsen*, *intendenturstyrelsen* samt *öfverfältläkarens stab.*

Den förstnämnda styrelsen, *artilleristyrelsen*, skulle öfvertaga den förvaltande myndighet, som hittills utöfvats af arméförvaltningens artilleridepartementet samt dessutom handlägga de mål, som nu tillhöra generalfälttygmästarens expeditions verksamhetsområde. I fråga om de ärenden, som styrelsen alltså skulle komma att handlägga, vågar jag, till undvikande af allt för stor vidlyftighet, i underdånighet hänvisa till förslaget. Styrelsen skulle utgöras af generalfälttygmästaren såsom chef samt fälttygmästaren och chefen för artilleristaben såsom ledamöter och chefer för hvar sin af de två byråer, deri styrelsen skulle fördelas, nämligen förvaltningsbyrån och tekniska byrån. På förvaltningsbyrån skulle tjenstgöra, förutom chefen samt kommenderade officerare och underofficerare, följande ordinarie civila tjenstemän, nämligen:

1 sekreterare, tillika kamrerare,
1 registrator,
1 bokhållare, tillika redogörare, samt
1 revisor.

Personalen å tekniska byrån skulle uteslutande utgöras af officerare och underofficerare.

Styrelsen skulle derjemte ega antaga extra ordinarie tjenstemän, tillfälliga biträden och vaktbetjente, äfvensom vid behof mot ersättning rådfråga juridiskt bildade personer.

I fråga om ärendenas fördelning å byråerna äfvensom de föreslagna ordinarie civila tjenstemännens åligganden innehåller förslaget närmare föreskrifter, på hvilka jag ej nu torde behöfva inläta mig.

Uti alla till styrelsens handläggning hörande mål skulle generalfälttygmästaren på vederbörande byråchefs föredragning vara allena be-

slutande. Vid föredragning af vissa angifna mål skulle protokoll föras och dervid iakttagas, att byråchef, som i ett dylikt ärendes handläggning deltagit, men ej kunnat instämma i beslutet, skulle låta till protokollet anteckna sin afvikande mening.

Kostnaden för den sålunda föreslagna styrelsen skulle enligt bifogadt förslag till stat uppgå till 20,300 kronor.

Fortifikationsstyrelsen skulle handlägga alla de ärenden, som nu tillhöra arméförvaltningens fortifikationsdepartement samt byggnadsafdelningen vid fortifikationsstabens hufvudstation, på sätt förslaget närmare utmärker. Styrelsen skulle utgöras af chefen för fortifikationen såsom chef för styrelsen samt öfversten och en annan regementsofficer vid fortifikationen såsom ledamöter och chefer för hvar sin af de två byråer, förvaltnings- och tekniska byrån, hvari styrelsen skulle indelas. På förvaltningsbyrån skulle tjenstgöra, förutom byråchefen samt kommenderade officerare och underofficerare, följande ordinarie civila tjenstemän, nämligen:

1 sekreterare, tillika kamrerare,
1 registrator, tillika redogörare, samt
1 revisor, tillika bokhållare.

Personalen å tekniska byrån skulle deremot uteslutande bestå af officerare och underofficerare vid fortifikationen.

Styrelsen skulle ega antaga juridiskt biträde, extra tjenstemän och vaktmästare.

I fråga om ärendenas fördelning mellan byråerna, de ordinarie civila tjenstemännens åligganden samt ärendenas handläggning inom styrelsen innehåller förslaget bestämmelser, motsvarande dem, jag omförmält beträffande artilleristyrelsen.

Årliga kostnaden för fortifikationsstyrelsen skulle enligt upprättadt förslag till stat uppgå till 16,800 kronor.

Intendenturstyrelsen skulle öfvertaga den förvaltande myndighet, som för närvarande utöfvas af arméförvaltningens intendents- och civila departement, med undantag dock af de ärenden, som nu handläggas å intendentsdepartementets sjukvårdsbyrå, hvarjemte intendenturstyrelsen dessutom skulle öfvertaga de åligganden, som nu tillkomma intendenturcorpsens hufvudstation, allt på sätt i förslaget finnes närmare angifvet. Intendenturstyrelsen skulle lyda under generalintendenten såsom chef samt arbeta på tre byråer, en militärbyrå och två civilbyråer. Såsom chef å militärbyrån skulle tjenstgöra den i sammanhang med den i förslaget ifrågasatta utvidgningen af intendenturcorpsen — hvartill jag längre fram torde få återkomma — föreslagne öfverfältintendenten (med öfverstes

rang och lön) och såsom chefer å civilbyråerna ett krigsråd å hvardera byrån. Styrelsen skulle således utgöras af generalintendenten såsom chef och de tre byråcheferna såsom ledamöter. Till militärbyråns handläggning skulle höra alla ärenden, som anginge arméns beklädnad och utredning, naturaförplägnad, öfningar m. m. äfvensom alla de ärenden, som nu handläggas inom intendenturcorpsens hufvudstation å dess båda afdelningar, mobiliserings- och statistiska afdelningen. Derför borde militärbyrån delas på tre afdelningar, hvardera under en fältintendent eller intendent såsom chef med eget ansvar för afdelningens arbeten, nämligen en underhålls-, en mobiliserings- och en statistisk afdelning; och skulle för öfrigt å byrån tjenstgöra erforderlig personal ur intendenturcorpsen.

På 1:a civilbyrån skulle handläggas alla mål, som anginge arméns rekrytering och aflöning, inqvarterings-, rese- och traktamentsersättningar, indelningsverket, disposition af anslag och fonder, kongl. remisser, som af generalintendenten ej tilldelades annan byrå, arkivet m. m.

Förutom det krigsråd, som skulle vara chef för denna byrå, skulle dess personal utgöras af en sekreterare, en registrator samt extra ordinarie tjenstemän.

Till 2:a civilbyrån skulle höra alla ärenden angående kassa- och räkenskapsväsendet, pensioneringen från Vadstena krigsmanshuskassa och invalidhusfonden, besvärs- och anmärkningsmål m. m. äfvensom den revision, som inom intendenturstyrelsen skulle ifrågakomma.

Personalen å denna byrå skulle utgöras af, förutom krigsrådet, en kamrerare, två bokhållare, deraf den ene tillika redogörare, en revisor, som till sitt biträde skulle hafva en examinerad intendentsaspirant, samt extra ordinarie tjenstemän. Dessutom skulle styrelsen ega antaga juridiskt biträde samt vaktmästare.

I fråga om de ordinarie civila tjenstemännens åligganden innehåller förslaget närmare bestämmelser.

I alla mål skulle generalintendenten på vederbörande byråchefs föredragning allena besluta; och gäller i fråga om protokolls förande och reservationsrätt detsamma som vid artilleristyrelsen blifvit omförmäldt.

Enligt bifogadt förslag till stat skulle kostnaden för den sålunda föreslagna intendenturstyrelsen uppgå till 75,500 kronor.

Beträffande staterna för dessa tre styrelser erinras i förslaget, att de särskilda tjenstemännens aflöningsförmåner i staterna upptagits enligt de grunder, som fastslagits vid senaste lönereglering för arméförvaltningen; att anslagen till juridiskt biträde, amanuenser, vikariats-

ersättningar, renskrifningskostnader m. m. i gällande stat för arméförvaltningen voro upptagna till sammanlagdt 28,000 kronor, hvarjemte till förstärkning af revisionspersonalen vid intendentsdepartementet från anslaget till extra utgifter alltsedan år 1888 årligen utgått 3,200 kronor, äfvensom att de besparingar, som under året uppstått å arméförvaltningens stat genom vakanser m. m., enligt nådigt medgifvande fått till ifrågavarande ändamål användas, så att vid arméförvaltningen omkring 35,000 kronor årligen dertill utbetalats; att deremot i de nu uppgjorda staterna motsvarande anslag ansetts kunna inskränkas till 16,000 kronor, emedan de från dessa medel hittills aflönade diariiförande amanuenserna i förslaget utbytts mot ordinarie registratorer såsom i öfriga förvaltande embetsverk, hvarjemte ansetts, att inga amanuenser skulle erfordras för revisionsarbetet och att vikariatsersättningarna skulle komma att uppgå till mindre belopp än hittills till följd af tjenstemännens mindre antal samt slutligen göromålens minskning måste medföra minskning i renskrifningskostnaden; att till skrifmaterialier, expenser, ved, belysning m. m. å de tre föreslagna staterna upptagits sammanlagdt 16,500 kronor, under det att i arméförvaltningens nuvarande stat 12,555 kr. 60 öre och å intendenturcorpsens stat för dess hufvudstation 800 kronor eller sålunda tillhopa endast 13,355 kr. 60 öre voro anvisade för detta ändamål; samt att orsaken till den föreslagna förhöjningen vore den, att ifrågavarande anslag år efter år visat sig alldeles otillräckligt.

Såsom jag redan förut nämnt, ifrågasättes i förslaget, att de ärenden, rörande arméns sjukvårds- och veterinärmateriel, hvilka för närvarande handläggas å sjukvårdsbyrån inom arméförvaltningens intendentsdepartement, för framtiden icke skulle handläggas inom intendenturstyrelsen utan af öfverfältläkaren med biträde af en under honom ställd stab. Såsom skäl härför har anförts hufvudsakligen, att dessa ärenden härigenom skulle komma att afgöras af sakkunnig myndighet samt att ledningen af arméns sjukvårdsväsende, såväl hvad personal och hästar som materiel beträffade, skulle blifva så enhetlig, som den för närvarande kunde blifva i vårt land, der militärläkarne samtidigt voro civila läkare, hvilket nödvändiggjorde, att de flesta personella frågor rörande militärläkarne afgjordes, icke af öfverfältläkaren ensam, utan af hela medicinalstyrelsen, om ock på öfverfältläkarens föredragning. Derför och då öfverfältläkaren inom medicinalstyrelsen föredroge äfven flottans sjukvårdsväsende rörande ärenden, hvilka endast med svårighet kunde läggas under en till landtförsvaret hörande institution, borde öfver-

fältläkaren enligt förslaget fortfarande vara ledamot af medicinalstyrelsen, inom hvilken han ock borde föredraga sådana militärveterinära mål, som ej kunde afgöras af honom personligen; men har i förslaget på samma gång ifrågasatts, att han borde befrias från föredragning af åtskilliga icke militära ärenden, som nu voro honom anförtrodda, äfvensom från att deltaga i en del andra göromål inom medicinalstyrelsen.

Vid den föreslagna *öfverfältläkarens stab* skulle alltså enligt förslaget handläggas alla sådana mål angående arméns sjukvårds- och veterinärväsende, som ej borde handläggas af medicinalstyrelsen, och af öfverfältläkaren skulle alla medel, anslagna till sjukvårds- och veterinärmateriel vid armén, disponeras. Förslaget uttalar väl, att göromålen inom denna stab måste antagas blifva mera omfattande än göromålen i den nuvarande sjukvårdsbyrån, hvilken endast sysselsätter sig med materielen, men förslaget antager dock, att den för staten föreslagna personalen skulle blifva fullt tillräcklig.

Enligt förslaget skulle staben utgöras af:

2 läkare, en som stabschef och en som adjutant,
1 veterinär,
1 sjukvårdsintendent och
1 underofficer från Svea trängbataljons sjukvårdskompani.

För den läkare, som skulle göra tjenst som stabschef, har i förslaget upptagits regementsläkares grad och löneinkomster. Adjutanten skulle, liksom nuvarande assistenten å sjukvårdsbyrån, vara bataljonsläkare och veterinären fortfarande som hittills beordras från garnisonsregemente i Stockholm mot åtnjutande af årligt arvode. Sjukvårdsintendent skulle beordras ur intendenturcorpsen. Enär adjutanten borde kunna vara registrator samt intendenten sköta kassan och räkenskaperna, syntes någon civilpersonal för dessa angelägenheter ej vara erforderlig.

På dessa grunder har i förslaget upprättats stat för öfverfältläkarens stab, slutande å ett belopp af tillhopa 10,145 kronor.

Beträffande denna stat anhåller jag att få påpeka, att enligt densamma för öfverfältläkaren, hvilken fortfarande skulle vara ledamot i medicinalstyrelsen och sålunda uppbära sina å dess stat upptagna löneförmåner, föreslagits ett arvode af 2,000 kronor med anledning af de ökade göromål och det ansvar, som enligt förslaget skulle läggas på honom; att stabs-(byrå-)chefens aflöningsförmåner, som för närvarande utgå med 4,760 kronor jemte inqvarteringsersättning, i förslaget upptagits med allenast 4,260 kronor jemte inqvarteringsersättning; att assistentläkarens (adjutantens) löneförmåner, som för närvarande utgå såsom 1:e bataljonsläkares med tillhopa 2,895 kronor, i förslaget, i likhet med förhållandet

vid armén i öfrigt, nedsatts till bataljonsläkares eller således till 1,630 kronor, med anledning hvaraf i förslaget särskildt framhållits, att detta skett under förutsättning, att anslaget till ökad aflöning för de till tjensteåldern äldste bataljonsläkarne skulle förhöjas med skilnaden eller 1,265 kronor; att arfvode åt veterinären, i likhet med hvad nu är förhållandet, uppförts med 800 kronor; samt att till extra biträden, renskrifning, skrifmaterialer m. m. uppförts ett belopp af 1,000 kronor 60 öre.

Att, såsom förslaget ifrågasatt, omorganisera arméns centrala förvaltningsmyndighet, arméförvaltningen, till fyra särskilda styrelser, synes mig icke böra möta hinder. Såsom jag redan nämnt, har arméförvaltningen förklarat sig godkänna ett sammanförande af artilleri- och fortifikationsärendena till särskilda artilleri- och fortifikationsöfverstyrelser, om ock arméförvaltningen i afseende å antalet tjenstemän m. m. i de föreslagna styrelserna, på sätt jag framdeles får tillfälle omförmäla, uttalat betänkligheter. Och i afseende på sjukvårdsbyråns utbrytning ur arméförvaltningen och ställande under öfverfältläkarens ledning hafva, såsom jag också nämnt, några betänkligheter icke yttrats, utan tvärtom den sålunda föreslagna åtgärden tillstyrkts af de myndigheter, som derom utlåtit sig.

Det är egentligen i fråga om de nuvarande intendents- och civila departementens sammanslagning till en intendenturstyrelse under generalintendenten såsom chef, som betänkligheter uttalats. Jag anser dock, att de skäl för en dylik åtgärd, som i förslaget anförts, äro öfvertygande och att en sådan sammanslagning är af behofvet oafvisligen påkallad. Önskvärdheten deraf, att intendenturgöromålen i högsta instans, under Konungen, erhålla en enhetlig ledning, lärer icke kunna bestridas. Detta är också ett af skälen för den uti organisationsförslaget gjorda framställningen om förening af arméförvaltningens intendents- och civila departement till en intendenturstyrelse. Det arbete för ombildning af arméns förvaltning, hvars resultat nu föreligger, leder ju också sitt ursprung, åtminstone till väsentlig del, från det önskningsmål, för hvilket, bland andra, de förutnämnda, af Eders Kongl. Maj:t tillkallade personer för att granska det år 1895 uppgjorda förslaget till ny uppställning af riksstatens fjerde hufvudtitel gjorde sig till målsmän, nämligen att förvaltningen af de under denna hufvudtitel hörande medel, jemte dithörande räkenskaps-, redovisnings- och revisionsväsende skulle förläggas å *endast ett* departement i arméförvaltningen.

Man skulle ju härvid kunna ifrågasätta, att detta departement blefve det civila. Men om man slagit in på en sådan organisation, hade i allt fall ett intendentsdepartement eller en intendenturstyrelse varit af nöden, och att döma af de fordringar på arbetskrafter, som arméförvaltningen i sitt underdåniga utlåtande den 10 sistlidne november uppstält, skulle staten för det civila departementet hafva måst ökas i ganska väsentlig mån, under det att anslaget till intendentsdepartementet svårligen skulle kunnat undergå någon mera afsevärd minskning. En organisation af denna beskaffenhet hade således medfört drygare kostnader än en enhetlig ordnad intendenturförvaltning, hvarförutom den varit förenad med den dualism, som nu, i fråga om handhafvandet af de egentliga intendenturärendena, råder inom det centrala förvaltningsverket.

Det gifves visserligen en annan utväg, nämligen att låta intendentsdepartementet uppgå i det civila departementet. En sådan sammanslagning skulle väl svårligen kunna betecknas såsom ändamålsenlig, enär dels *intendentur*förvaltningen är den mest omfattande af arméns förvaltningsgrenar och med hvarje år vinner ökad betydelse, och dels en dylik anordning måste medföra ett fullständigt särskiljande mellan sjelfva förvaltningen och intendenturcorpsens hufvudstation och dermed följande dualism och stridigheter i intendenturangelägenheter.

Går man till utländska arméers krigsstyrelser, finner man, att en myndighet, som skulle motsvara arméförvaltningens civila departement, derstädes i allmänhet icke är särskildt eller sjelfständigt företrädd. I preussiska krigsministeriet tillhör flertalet af de ärenden, som inom vårt centrala förvaltningsverk tillkomma nämnda departement, militärekonomidepartementet, som handlägger de egentliga intendenturgöromålen (kassa-, aflönings-, förplägnads-, beklädnads-, inqvarterings-, m. fl. ärenden) samt har under sig corps- och divisionsintendenturerna. I Danmark ombesörjas motsvarande göromål, under krigsministeriet, af den s. k. förplägnadscorpsen, som bildar en särskild tjenstegren, bestående af corpsens öfverstyrelse jemte underlydande intendenturer.

Såsom ett mycket vigtigt skäl för det civila departementets bibehållande har anförts den omständigheten, att enligt det af 1888 års förvaltningskomité utarbetade förslaget till fälträkenskapsreglemente skulle vid mobilisering å arméförvaltningens civila departement bildas ett generalkrigskommissariat såsom öfverstyrelse för landtförsvarets kassa- och räkenskapsväsende, med uppgift att omhänderhafva förvaltningen af de för krigföringen afsedda medel m. m. Härvid må dock erinras, att förslaget till nämnda liksom till öfriga fältförvaltnings-

reglementen affattats med hänsyn till arméförvaltningens nuvarande organisation. Det torde för öfrigt väl knappast behöfva påpekas, att en dylik öfverstyrelse låter sig med lika stor, om ej med större fördel, än å arméförvaltningens civila departement, bildas inom en i fred enhetlig ordnad intendenturstyrelse.

I fråga om föreningen af arméförvaltningens intendents- och civila departement till en intendenturstyrelse har i öfrigt uttalats farhåga för, att generalintendentens embetsbefattning under sådana förhållanden skulle blifva allt för betungande. Det må visserligen icke bestridas, att de generalintendenten åliggande göromålen skulle blifva af omfattande och magtpåliggande art, men å andra sidan bör det ej förbises, att intendenturstyrelsens verksamhet skulle komma att i afsevärd mån lättas dels genom den föreslagna decentraliseringen af intendenturangelägenheterna, dels genom att ordna sjukvårdsförvaltningen, den nuvarande sjukvårdsbyrån deri inbegripen, såsom en sjelfständig tjenstegren under öfverfältläkaren.

En oundgänglig förutsättning för intendents- och civila departementens sammanslagning till en intendenturstyrelse under generalintendenten såsom chef är emellertid enligt min mening den, att generalintendentens embetsåligganden såsom chef för intendenturcorpsen så mycket som möjligt lindras. Detta mål har förslaget sökt vinna derigenom, att de ärenden, som för närvarande tillhöra intendenturcorpsens hufvudstation, framdeles skulle handläggas inom intendenturstyrelsens militärbyrå, hvilken byrå, såsom jag ofvan antydt, på grund häraf skulle organiseras på tre underafdelningar med sinsemellan mycket olikartade göromål och erhålla en synnerligen omfattande verksamhet, hvadan chefskapet för densamma måste blifva synnerligen magtpåliggande; och har förslaget till en dylik organisation af militärbyrån framstälts endast under den förutsättning, att byråchefsbefattningen komme att utöfvas af en person med sådana qvalifikationer, som måste förutsättas hos en öfverfältintendent, d. v. s. under förutsättning att öfverfältintendentsbeställningen blefve inrättad och tillsatt.

Det synes mig emellertid kunna sättas i fråga, huruvida verkligen ett dylikt sammanförande inom en och samma byrå af förvaltningsärenden, å den ena, samt mobiliserings- och statistiska ärenden, å den andra sidan, kan vara fördelaktigt och om icke det ytterst afsedda ändamålet, lindring af generalintendentens befattning såsom chef för intendenturcorpsen, skulle kunna på ett lämpligare sätt vinnas, om intendenturcorpsens hufvudstation fortfarande såsom hittills hölles skild från intendenturstyrelsen, men ställdes under en sådan ledning, näm-

ligen af en öfverfältintendent, att generalintendentens tid icke i allt för hög grad behöfde tagas i anspråk för behandlingen af der förekommande ärenden. En sådan anordning torde otvifvelaktigt bättre än den i förslaget ifrågasatta motsvara den dubbelställning, som generalintendenten redan nu innehar och äfven enligt förslaget skulle komma att intaga, eller såsom på samma gång chef för en förvaltande myndighet och ansvarig för utbildningen af intendenturpersonalen och för härens mobilisering, i hvad utredning och underhåll angår. Såsom chef för de mest omfattande grenarna af arméns fredsförvaltning intager generalintendenten en ställning, liknande den, som i länder med ministerstyrelse direktörerna (cheferna) för de departement eller afdelningar, hvari krigsministeriet är deladt, innehafva, och här i Sverige lyder han i denna egenskap endast under Eders Kongl. Maj:t i statsrådet. Till hans embetssfer såsom chef för intendenturcorpsen höra åter en mängd göromål rörande förberedelserna för arméns mobilisering och underhåll i fält, hvilka stå i nära samband med generalstabens arbeten, och i sådan egenskap lyder han under Eders Kongl. Maj:t såsom högste befälhafvare för armén. Vid sådant förhållande kan jag ej finna annat, än att den nuvarande arbetsfördelningen mellan intendentsdepartementet och intendenturcorpsens hufvudstation hvilar på rigtiga grunder och vid en omorganisation af arméförvaltningen bör bibehållas. Intendenturcorpsens hufvudstation bör derför icke införlifvas med intendenturstyrelsens militärbyrå, utan fortfarande såsom hittills förblifva ställd utanför densamma under chefskap af generalintendenten såsom chef för intendenturcorpsen. Men skall i sådant fall någon lättnad för generalintendenten i denna hans egenskap kunna beredas — och detta är, jag vågar ännu en gång derom erinra, en nödvändig förutsättning för den ifrågasatta sammanslagningen af intendents- och civila departementen — då måste det närmaste och omedelbara chefskapet öfver intendenturcorpsen och hufvudstationen, naturligtvis dock alltid med högsta chefsskapet förbehållet generalintendenten, öfverflyttas på annan person, det vill säga den föreslagna öfverfältintendendentsbefattningen måste inrättas och i sammanhang dermed gällande instruktion för intendendenturcorpsen ändras i den rigtning, att generalintendentens embetsåligganden i afseende å densamma i möjligaste mån minskas. Å andra sidan lärer vara uppenbart, att vid en sådan organisation militärbyrån i den föreslagna intendenturstyrelsen icke skulle behöfva organiseras på tre afdelningar, utan allenast på en afdelning under en fältintendent såsom chef och föredragande.

På de skäl jag nu anfört, anser jag således, att det förslag till omorganisation af arméns centrala förvaltningsmyndighet, arméförvaltningen, som till Riksdagen aflåtes, bör vara grundadt derpå, att nämnda verk, i sammanhang med sjukvårdsbyråns utbrytning och ställande under öfverfältläkarens ledning, omorganiseras till tre särskilda styrelser, artilleri-, fortifikations- och intendenturstyrelserna; och torde det derför tillåtas mig att närmare redogöra för de anmärkningar, som i afseende å den för styrelserna föreslagna personalen m. m. förekommit i de afgifna underdåniga utlåtandena.

Beträffande först de föreslagna *artilleri- och fortifikationsstyrelserna*, hvilka det torde tillåtas mig att i ett sammanhang behandla, så har chefen för fortifikationen uttalat betänkligheter i afseende å de föreslagna sekreterarnes i artilleri- och fortifikationsstyrelserna ställning, i det han ansett det svårt att få dugande civila tjenstemän anstälda i dessa styrelser, så länge högsta graden vore sekreterare. Helst hade han derför sett, att för den främste civila tjenstemannen bibehållits byråchefs rang och aflöning, isynnerhet som enligt hans åsigt den tillämnade sekreteraren vid fortifikationsstyrelsen borde i vissa ärenden vara föredragande och bestrida byråchefs göromål, enär inom styrelsen skulle komma att föredragas en hel del ärenden af juridisk natur och sådana, som anginge förvaltningen af fast egendom, i hvilka ärenden det torde vara i högsta grad olämpligt, att en militär byråchef skulle vara föredragande, men han har dock inskränkt sig till att betona nödvändigheten af, att de rent civila administrativa målen tillades sekreteraren, som följaktligen härutinnan komme att förrätta byråchefs göromål och för den skull borde i staten erhålla en med arten af tjenstegöromålen öfverensstämmande benämning af byråchefsassistent och sekreterare samt på grund af tillökningen i göromål antingen förhöjning i lön och tjenstgöringspenningar eller ett särskildt arfvode, hvilket vore så mycket mera befogadt, som han finge en särdeles magtpåliggande, ansvarsfull och arbetsam befattning utan all utsigt eller åtminstone med synnerlig ringa sådan till framtida befordran.

Arméförvaltningen, som biträder denna af chefen för fortifikationen uttalade åsigt, anser denna anordning för de rent civila målens afgörande, som ansetts oundgängligen behöflig å förvaltningsbyrån i fortifikationsstyrelsen, med nödvändighet kräfvas å motsvarande byrå i artilleristyrelsen, samt föreslår såsom godtgörelse för sekreterarne arfvoden, som ansetts icke skäligen kunna sättas lägre än till 1,000 kronor om året.

Ehuru det ej torde vara omöjligt för en militär byråchef, som vid sin sida har ett juridiskt ombud för de juridiska och en sekreterare,

tillika kamrerare, för de kamerala ärendena, att föredraga de rent civila målen, isynnerhet som det står honom fritt att vid svårare fall låta nyssnämnda personer närvara vid föredragningarna, finnes intet hinder uti den föreslagna organisationen att så ordna tjenstgöringen inom ifrågavarande styrelser, som chefen för fortifikationen och arméförvaltningen funnit lämpligt. Men dermed följer ej nödvändigtvis, att sekreterarne skola aflönas högre än motsvarande tjenster inom den föreslagna intendenturstyrelsen och andra embetsverk. Sekreterarne vid artilleridepartementet och särskildt fortifikationsdepartementet inom den nuvarande arméförvaltningen äro ej så tungt belastade med arbete som vid de båda andra departementen, ehuru de äfven förrätta kamreraretjenst; och med den anordning af göromålen inom de föreslagna styrelserna, som i förslaget förutsättes, nämligen att skrifvelser i åtskilliga mindre vigtiga ärenden skola uppsättas af adjutanter å förvaltningsbyråerna, skulle naturligtvis sekreterarnes arbete minskas och de få tillräcklig tid öfver för föredragning af de rent civila målen, om sådant skulle anses lämpligt. Detta gäller isynnerhet den mindre styrelsen, fortifikationsstyrelsen. Då arbetets omfattning således ej blifver större för ifrågavarande sekreterare än för sekreteraren å intendenturstyrelsen, och ansvaret som föredragande ej ansetts påkalla något arfvodestillägg åt kamreraren å det nuvarande civila departementet inom arméförvaltningen, hvilken enligt gällande instruktion skall föredraga och äfven föredrager en del ärenden, torde något arfvode för ifrågavarande båda sekreterare ej böra ifrågasättas, ehuru deras utsigt till högre befordran ej är så stor, som önskligt vore. I detta senare hänseende äro de dock ej sämre lottade än åtskilliga likstälde i andra verk, såsom hofrätterna, medicinalstyrelsen och landtmäteristyrelsen.

Chefen för fortifikationen har vidare erinrat, att, i olikhet med förhållandet i den föreslagna artilleristyrelsen, bokhållaregöromålen enligt den föreslagna staten för fortifikationsstyrelsen blifvit lagda på revisorn, hvilket af flera skäl vore mindre lämpligt. Han anser, att i stället bokhållare och redogörarebefattningarna, som ytterst nära berörde hvarandra, borde vara förenade samt revisors- och registratorsbefattningarna uppehållas af samma person.

Emot denna förändring har jag intet att erinra och har låtit iakttaga densamma i det förslag till stat för fortifikationsstyrelsen, som jag i underdånighet ämnar inför Eders Kongl. Maj:t framlägga.

Chefen för fortifikationen har framhållit vigten och nödvändigheten af ett fullt dugligt juridiskt biträde, isynnerhet som den nuvarande sekreteraren på fortifikationens stat enligt förslaget vore afsedd att in-

dragas, och har han ansett, att arfvodet till ett dylikt biträde ej rimligtvis kunde bestämmas till lägre belopp än 2,000 à 2,500 kronor, samt föreslår, utgående härifrån, att i staten för fortifikationsstyrelsen anslagen till juridiskt biträde, amanuens, vikariatersättning, tillfälligt biträde och renskrifningskostnad samt till skrifmaterialier, expenser m. m., å respektive 4,000 kronor och 1,500 kronor, hvilka enligt hans åsigt böra sammanslås till ett anslag, höjas med 1,000 kronor, d. v. s. bestämmas till 6,500 kronor.

Som den nuvarande ombudsmannen hos arméförvaltningen uppbär ett årligt arfvode af endast 2,000 kronor, och de flesta skrifvelser, som uppsättas af sekreteraren vid fortifikationen, hvilkens befattning, såsom nyss nämndes, är föreslagen till indragning, äro af sådan beskaffenhet, som auditörerna vid regementena förr uppsatte, men numera vid dessa äro anförtrodda åt regementsqvartermästare och adjutanter, samt, om undantagsvis under tider af stor byggnadsverksamhet med åtföljande kontraktuppgörelser, jordinköp o. s. v. det juridiska ombudets tid behöfver strängt anlitas, han lämpligen synes böra godtgöras härför med tillfälligt arfvode från byggnadsanslagen, torde dock 1,500 kronor vara ett fullt tillräckligt ordinarie årligt arfvode för det juridiska biträdet, hvadan någon förhöjning uti ifrågavarande anslag å fortifikationsstyrelsens stat ej torde böra ske, utan desamma upptagas till 5,500 kronor, sedan de hopslagits i enlighet med framställningen.

Arméförvaltningen inskränker sig ej endast till att instämma med chefen för fortifikationen uti sistberörda framställning, utan föreslår äfven en höjning af enahanda anslag å artilleristyrelsens stat med 500 kronor eller till 6,500 kronor, på det att denna styrelse må kunna gifva 500 kronor i årligt arfvode åt ett juridiskt biträde. Men som de i förslaget till stat för artilleristyrelsen upptagna anslagen äro så beräknade, att ett dylikt arfvode utan olägenhet kan utgå, torde någon förhöjning i desamma ej heller böra ega rum, utan de, sammanförda till ett anslag, bestämmas till 6,000 kronor.

Hvad beträffar chefens för fortifikationen, af arméförvaltningen understödda förslag om uppförande å fortifikationsstyrelsens stat af 3 à 4 arfvoden om 600 kronor för tekniskt utbildade kaptener eller löjtnanter vid fortifikationen, som tjenstgöra i styrelsen, torde denna fråga, huru beaktansvärd den än är, ej hafva sammanhang med organiserandet af en fortifikationsstyrelse, enär dylika arfvoden böra återfinnas på fortifikationens stat, med anledning hvaraf frågan härom ej för närvarande synes mig böra till nådig åtgärd föranleda.

Beträffande den föreslagna *intendenturstyrelsen*, har arméförvaltningen

anfört, att den nuvarande civila personalen i arméförvaltningen varit för fåtalig alltsedan år 1881, d. v. s. efter senaste lönereglering, och att detta missförhållande under de senaste åren stegrats, på grund af att arméns truppförband och formationer ökats, samt funnit det uppenbart, att den nya organisationen med dess förminskade civila personal från början af sin tillvaro skulle komma att lida af samma olägenheter. Förvaltningen kan nämligen ej finna, att någon afsevärd minskning af göromålen skulle vara att vinna genom den föreslagna decentralisationen.

Denna arméförvaltningens uppfattning kan möjligen till en del vara beroende på, att i förslaget endast antydningsvis påpekas, att en hel del göromål, som för närvarande handläggas på intendentsdepartementets civilbyrå, äro afsedda att öfverflyttas till militärbyrån i intendenturstyrelsen. Äfvenså frånser arméförvaltningen den minskning i göromål, som måste uppstå genom intendents- och civila departementenas sammanslagning till ett verk, å hvilket all bokföring skall vara koncentrerad, nämligen att bokslutskamrerarens arbete med sammanföring af de nuvarande fyra boksluten till ett, den fyrdubbla räkenskapsföringen och åtföljande skriftvexling med regementen och corpser, omföringarna af utgiftsposter mellan departementena o. s. v. skulle försvinna eller ersättas med betydligt enklare och mindre arbete kräfvande åtgärder. Vidare skulle den civila personalens göromål komma att minskas derigenom, att en stor del af de mål, som falla på militärbyrån, skola expedieras genom adjutanter utan att handläggas af annan civil tjensteman än registratorn. Och äfven åtskilligt arbete å civilbyråerna skulle i händelse af behof utföras af de intendentsaspiranter, som äro afsedda att tjenstgöra vid intendentursstyrelsen.

Till sist torde böra påpekas, att sjukvårdsbyrån ju skulle utbrytas ur intendenturstyrelsen.

Äfven om de af arméförvaltningen med misstroende mottagna förslagen till decentralisation ej vore i större omfattning genomförbara och revisionens förläggande till fördelningarna ej skulle medföra någon nämnvärd minskning uti byråchefernas och kanslipersonalens göromål, torde dock således göromålen för de civila tjenstemännen blifva i afsevärd grad minskade och en reduktion af tjenstemännens antal vara genomförbar, om ock icke så långt som den i förslaget framlagda staten angifver.

Den personal i nuvarande arméförvaltningen, som visat sig otillräcklig, är egentligen endast revisionspersonalen, hvilken, åtminstone under senare år, ej medhunnit att revidera alla redogörelser, som inkommit. Det är visserligen sannt, att revisionsarbetet ej blifver mindre

genom revisionspersonalens förflyttning till fördelningarna, utan snarare mera tidsödande, emedan hvarje revisor vid en arméfördelning måste revidera alla slags räkenskaper, under det att vid en central revision de olika räkenskaperna fördelas mellan revisorerna efter sitt innehåll. Detta förhållande är i förslaget också beaktadt i det att, i stället för 2 revisorer å intendentsdepartementet och 2 revisorer å civila departementet, i förslaget äro upptagna 6 revisorer vid fördelningarna och 1 revisor i intendenturstyrelsen, och som dessa revisorers biträden skulle enligt förslaget anställas ej mindre än 10 examinerade intendentsaspiranter, åt hvilka revision af räkenskaper lika väl må kunna uppdragas, som åt de civila amanuenser, hvilka för närvarande utföra åtskillig revision i arméförvaltningen. Någon berättigad anmärkning öfver revisionspersonalens antal i det framlagda förslaget torde således ej kunna framställas, men det oaktadt yrkar arméförvaltningen på anställande af ytterligare två revisorer i intendenturstyrelsen. För att visa behofvet af dessa två revisorer, lemnar förvaltningen en redogörelse för alla de räkenskaper, som enligt dess uppfattning måste granskas uti intendenturstyrelsen, men en del af desamma äro af sådan beskaffenhet, att de mycket väl kunna granskas vid fördelningarna och de öfriga till största delen af så ringa omfattning, att förvaltningens förslag ej torde vara till fullo motiveradt, isynnerhet som den rullföring af arméns pensionstagare af manskapsklassen, pensionerade svärdsmän och svärdsmedaljörer, uppsättning af förslag till pensionsbref m. m., som förvaltningen anser böra utföras af en revisor, lämpligen synes böra uppdragas åt någon extra tjensteman eller ännu hellre åt en pensionerad officer.

I detta sammanhang anhåller jag emellertid att få påpeka, att, på sätt militärbefälhafvaren å Gotland yrkat, revisionen af räkenskaperna från de Gotländska truppförbanden bör, för vinnande af full sjelfständighet för den Gotländska förvaltningen, ega rum inom intendenturstyrelsen, enär det icke torde böra ifrågasättas att anställa en särskild revisor för Gotlands fåtaliga trupper.

Arméförvaltningen anser vidare, att revisionens förflyttning till fördelningarna ej skulle komma att förminska skriftvexlingen inom intendenturstyrelsen, utan att den tvärtom skulle komma att framkalla en omfattande dylik för vinnande å den ena och meddelande å den andra sidan af upplysningar och utredningar angående spörsmål, som under pågående räkenskapsrevision vid fördelningarna måste framkomma, äfvensom för öfversändande från intendenturstyrelsen af nödiga afskrifter och transsumter af sådana verifikationshandlingar, som fördelningsrevi-

sorerna komme att behöfva för att kunna svara på af kammarrätten infordrade förklaringar.

För att sköta denna skriftvexling och leda såväl det å intendenturstyrelsen förekommande ansenliga revisionsarbetet som öfriga revisorers verksamhet, så att nödig kontinuitet måtte kunna vinnas i revisionsarbetet, borde enligt arméförvaltningens åsigt en tredje civilbyrå, benämnd revisionsbyrån, upprättas i intendenturstyrelsen. På denna byrå skulle, förutom nyss omnämnda tre revisorer, tjenstgöra 1 krigsråd och 1 kamrerare. Detta förslag om upprättandet af en tredje krigsrådsbefattning i intendenturstyrelsen förklaras af arméförvaltningens uppfattning om omöjligheten att decentralisera och förenkla arbetet i centralverket, men måste förfalla, om den åsigt angående förminskning af de civila embetsmännens blifvande åligganden, som förut lemnats, är rigtig. Och dermed förfaller äfven frågan om en tredje civilbyrå, hvadan revisionspersonalen bör, såsom föreslagits, ingå i 2. civilbyrån och dennas chef vara föredragande i revisionsärenden.

Behofvet af den af arméförvaltningen föreslagna kamreraren torde deremot ej kunna bestridas. Det krigsråd, som skulle blifva chef för 2. civilbyrån, torde nämligen ej få tillfälle att egna nödig uppmärksamhet åt revisionsarbetets gång i dess detaljer, utan det torde vara nödvändigt för vinnande af den kontinuitet i revisionsarbetet, hvilkens behöflighet arméförvaltningen med rätta framhåller, att öfvervakandet af revisionsarbetet, utredningen af anmärknings- och besvärsmål och skriftvexlingen med fördelningsrevisorerna anförtros åt en särskild tjensteman af högre grad än revisorerna, hvartill kommer, att det kamerala arbetet uti intendenturstyrelsen torde blifva så omfattande, att det ej lärer blifva möjligt för *en* kamrerare att utföra detsamma, utan att denne måste befrias från en del arbete, som i stället synes böra tilldelas en annan tjensteman, hvilken lämpligen torde böra blifva en kamrerare. Arméförvaltningen påpekar nämligen, att det arbete, som enligt förslaget skulle utföras af *en* kamrerare, i arméförvaltningen nu utföres af *tre* kamrerare, en å intendentsdepartementet, en å civila departementet, hvilken dock äfven har föredragningsskyldighet i departementet, samt bokslutskamreraren. Visserligen skulle den sistnämndes arbete till stor del försvinna genom bokföringens sammanförande på ett ställe, och äfven de båda andra kamrerarnes arbete i någon mån minskas genom departementens sammanslagning till en styrelse, men det arbete, som återstår, torde dock blifva så omfattande, att det öfverstiger en persons krafter, och det äfven af denna orsak varda nödvändigt att

upptaga i staten ytterligare en kamrerare, hvilken dock, såsom ofvan föreslagits, äfven skulle öfvervaka och leda revisionsarbetet.

Kanslipersonalen skulle enligt förslaget bestå af endast en sekreterare, hvaremot arméförvaltningen anser nödvändigt, att denne erhölle till sitt biträde två notarier. Den motsvarande personalen är för närvarande 2 sekreterare, en på hvartdera af intendents- och civila departementen, och någon tillökning af detta antal kanslitjenstemän torde ej böra ifrågasättas, enär, enligt hvad förut visats, göromålen komma att minskas; men de nuvarande båda sekreterarne, isynnerhet sekreteraren å intendentsdepartementet, hafva dock så stor arbetsbörda, att förslaget gått för långt, då det upptagit endast en sekreterare utan att ställa någon person vid hans sida. Då härtill kommer, att i allmänhet personer, som längre tid sysselsatt sig med revision, bokhålleri eller diariiföring, ej äro lämpliga att befordras till sekreterarebefattning, hvilken kräfver en helt annan utbildning, och att det derför i intendenturstyrelsen, liksom i åtskilliga andra centrala embetsverk, bör finnas någon tjensteman i lägsta graden, som vid semester eller förfall för sekreteraren fullgör hans åligganden och för öfrigt utbildas för denna ansvarsfulla plats, torde en notarietjenst med 1. gradens lön och tjenstgöringspenningar böra upptagas i staten.

Arméförvaltningen anser vidare, att den föreslagna indragningen af krigskassörsbefattningen ej kan verkställas, emedan enligt dess åsigt de två i förslaget upptagna bokhållarne skulle få ett synnerligen betydligt arbete, så att det ej kan ifrågasättas, att den ene af dessa skulle fullgöra de åligganden, som nu tillkomma krigskassören och den honom biträdande amanuensen, hvilkas göromål ej skulle så förminskas, som föreslagits, utan medgifver endast, att krigskassörens löneförmåner må kunna nedsättas till lägsta lönegradens såsom en följd af artilleri- och fortifikationsstyrelsernas utbrytning.

Huruvida krigskassörens åligganden kunna öfvertagas af den ene bokhållaren, beror i första rummet på, hvilken omfattning dessa göromål efter förvaltningens omorganisation komma att få, och i detta afseende synes arméförvaltningen, liksom i nästan alla andra hänseenden, hysa tvifvelsmål om möjligheten att genomföra reformer. Och dock torde intet hinder finnas att låta redogörare vid truppförband och anstalter verkställa en hel del af de utbetalningar, som för närvarande ske i arméförvaltningens kassa, att i allmänhet verkställa utbetalningar från nämnda kassa medelst assignationer å Riksbanken, att låta verkställa uttagningar och insättningar i denna bank medelst vaktmästare, äfven-

som att för intendenturstyrelsens redogörare införa kassadagar såsom för arméns öfriga redogörare.

Om dylika åtgärder vidtagas för att nedbringa kassörens göromål, som för öfrigt genom artilleri- och fortifikationsstyrelsernas afsöndring äfven enligt arméförvaltningens erkännande blifva förminskade, torde dessa ej blifva så omfattande, att det kan ifrågasättas att aflöna en särskild person till deras skötande, utan böra de anförtros åt någon annan tjensteman inom verket, och torde en af bokhållarne härtill vara lämpligast, emedan registratorn, som i de flesta andra embetsverk tillika är redogörare, knappast kan medhinna desamma och har mindre hjelp af biträdande amanuens.

Till juridiskt biträde, amanuenser, vikariatsersättning, tillfälligt biträde och renskrifningskostnad äro i det upprättade förslaget till stat för intendenturstyrelsen upptagna 8,000 kronor och till skrifmaterialier, expenser, ved, ljus m. m. 13,000 kronor. Mot sistnämnda anslag, hvilket skulle bekosta dylika utgifter för alla tre styrelserna, har arméförvaltningen ingen anmärkning att göra, men det förstnämnda finner embetsverket alldeles otillräckligt. Amanuenser med arfvode anses behöfliga till ett antal af 8, hvilkas aflöning efter 1,200 kronor om året skulle uppgå till 9,600 kronor, vikariatsersättningarna skulle med den personal, som af arméförvaltningen föreslagits, inberäknadt fördelningsrevisorerna, kräfva en kostnad af 2,800 kronor och för utbetalande af flitpenningar till extra ordinarie tjenstemän, af ersättningar åt tillfälliga biträden samt för bestridande af renskrifningskostnader skulle erfordras 7,600 kronor samt således hela anslaget förhöjas från 8,000 till 20,000 kronor.

Denna beräkning torde dock vara för hög liksom den i förslaget angifna för låg. Flera amanuenser med arfvode än 4 torde ej vara behöfliga, men detta antal är åter af behofvet påkalladt, nemligen två å 1. civilbyrån, en för kansligöromål och en som biträde åt registratorn, samt två på 2. civilbyrån såsom biträden och ställföreträdare för bokhållarne och revisorn. Kostnaden för amanuenser efter 1,200 kronor per år komme således att uppgå till 4,800 kronor; såsom årligt arfvode åt ett juridiskt biträde behöfves minst 1,000 kronor, såsom vikariatsersättningar 2,200 kronor och till ersättning åt tillfälliga biträden samt renskrifningskostnader 7,000 kronor, så att hela anslaget ej kan sättas lägre än till 15,000 kronor. Anslaget till skrifmaterialier, expenser, ved, ljus m. m. kan deremot nedsättas med 1,000 kronor eller från 13,000 kronor till 12,000 kronor med anledning af att intendenturcorpsens hufvudstation ej, såsom i förslaget antagits, bör sammanslås med intendentursty-

relsen utan fortfarande af skäl, som jag redan anfört, såsom för närvarande vara fristående med eget expensanslag, upptaget å intendenturcorpsens stat med 800 kronor. De båda anslagen torde dessutom böra sammanslås till ett såsom vid de båda andra styrelserna och anslaget sålunda upptagas till 27,000 kronor.

Till sist anser arméförvaltningen nödvändigt, att intendenturstyrelsens stat tillökas med 2 vaktmästare med anledning af att intendenturcorpsens hufvudstation skulle blifva införlifvad med styrelsens militärbyrå och en tredje civilbyrå upprättas; men som i det förslag, som enligt min mening bör framläggas för Riksdagen, ingendera förutsättningen förefinnes, synes denna framställning ej böra föranleda någon åtgärd.

Hvad angår den föreslagna styrelsen för arméns sjukvårds- och veterinärväsende, *öfverfältläkarens stab*, har i förslaget, såsom jag redan nämnt, ifrågasatts, att öfverfältläkaren borde befrias från föredragning inom medicinalstyrelsen af åtskilliga icke militära ärenden, som nu äro honom anförtrodda, äfvensom från att deltaga i handläggningen af en del andra göromål inom medicinalstyrelsen. I detta afseende har arméförvaltningen erinrat, att enligt gällande instruktion för medicinalstyrelsen det åläge öfverfältläkaren att handlägga, förutom militära helso- och sjukvårdsärenden, dels ärenden, som angå tandläkare och fältskärer, dels ock så kallade allmänna ärenden, d. v. s. sådana ärenden af skilda slag, som icke beröra annan ledamots i medicinalstyrelsen föredragning, hvarjemte den nuvarande öfverfältläkaren fått sig ålagdt att handlägga rättsmedicinska utlåtanden och protokoll öfver rättsmedicinska undersökningar, så vidt dessa protokoll och undersökningar icke afsåge en persons sinnesbeskaffenhet. Erinras bör ock, att öfverfältläkaren, förutom den honom åliggande föredragningsskyldighet, såsom ledamot i det kollegiala verket, medicinalstyrelsen, är skyldig deltaga i handläggningen af alla öfriga i styrelsen förekommande ärenden, hvilket naturligtvis i hög grad måste upptaga hans tid.

Arméförvaltningen har vidare påpekat, att genom sjukvårdsbyråns utbrytning ur arméförvaltningen och ställande under öfverfältläkaren skulle af honom komma att afgöras och behandlas icke blott alla ärenden rörande anskaffning, vård och redovisning af arméns sjukvårdsmateriel, utan äfven dels frågor rörande uppförande af för arméns sjukvård afsedda byggnader eller förändring af redan befintliga dylika, dels andra byggnadsärenden i den mån för deras handläggning hygienisk

fackkunskap vore af nöden, samt vidare frågor rörande ändringar i gällande portions- och rationsstater. Det tillkomme vidare för närvarande sjukvårdsbyrån att utarbeta förslag till mobiliseringsplaner för sjukvårdspersonalen vid samtliga fältformationer äfvensom till föreskrifter och instruktioner för sjukvårdspersonalens öfningar och skolor, samt att upprätta på öfverfältläkarens handläggning beroende öfversigter, tabeller, rapporter och rullor m. m., som afsåge den militära helso- och sjukvården. Sjukvårdsbyrån ålåge det äfven att följa det militära sjukvårdsväsendets utveckling i främmande länder och förskaffa sig noggrann kännedom om hvad i in- och utlandet tilldroge sig i de delar, som afsåge den militära helso- och sjukvården, samt vidare att handlägga alla ärenden rörande veterinärmateriel och att medverka vid behandling af frågor rörande skoning, störtade hästar m. m. dylikt, som afsåge arméns veterinärvård.

I betraktande af omfånget af de göromål, öfverfältläkaren sålunda skulle komma att handlägga, och då härtill kommer, att åtskilliga af de ärenden, som för närvarande handläggas i medicinalstyrelsen, såsom alla kommandoärenden, tillsynen öfver den militär-medicinska undervisningen, det militär-medicinska rapportväsendet och samtliga militära veterinärärenden, torde, såsom öfverfältläkaren föreslagit, kunna öfverflyttas till handläggning vid öfverfältläkarens stab, samt öfverfältläkaren, fortfarande såsom hittills, skulle vara chef för fältläkarecorpsens och fältveterinärcorpsens reserver, synes det mig vara uppenbart, att, såsom arméförvaltningen också erinrat, de göromål, som öfverfältläkaren skulle komma att handlägga, blifva af den omfattning och den art, att de fullt ut kräfva sin man, hvadan det också synes mig nödvändigt, att öfverfältläkaren befrias från att inom medicinalstyrelsen föredraga eller deltaga i handläggningen af andra mål än dem, som angå armén eller flottan. Huruvida detta låter sig göra utan att, på sätt medicinalstyrelsen hemstält, ökade arbetskrafter ställas till medicinalstyrelsens förfogande, är jag icke i tillfälle att bedöma, utan torde de åtgärder, som i sådant fall påkallas, bero på chefens för ecklesiastikdepartementet föredragning; men då öfverfältläkaren för framtiden skulle komma att syssla uteslutande med militära ärenden och allenast vid handläggningen af dylika ärenden inom medicinalstyrelsen såsom adjungerad ledamot deltaga i dess arbeten, har det synts mig mindre lämpligt, att hans aflöningsförmåner, såsom nu, äro uppförda å åttonde hufvudtiteln, utan böra de enligt min mening uppföras å fjerde hufvudtiteln. I sådant afseende har arméförvaltningen föreslagit, att för öfverfältläkaren borde bestämmas samma aflöningsförmåner, som för öfverste vid garni-

soneradt truppförband, eller lön 6,000 kronor, dagaflöning à 5 kronor 1,825 kronor samt inqvarteringsersättning 1,125 kronor, eller tillhopa 8,950 kronor, och har jag häremot intet att erinra.

Vidkommande benämningen å den föreslagna styrelsen för arméns sjukvård, har i flera af de afgifna utlåtandena erinrats, att benämningen öfverfältläkarens stab ej vore lämplig utan borde utbytas mot sjukvårdsstyrelsen eller den militära sjukvårdsstyrelsen. För min del anser jag, i betraktande deraf att flottans sjukvårdsärenden icke skola handläggas vid den föreslagna staben, benämningen *arméns sjukvårdsstyrelse* vara den lämpligaste, och har jag derför upptagit denna benämning i det förslag till stat, som jag anhåller att få underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

En annan anmärkning, som äfven torde vara beaktansvärd, gäller stabschefens eller byråchefens i styrelsen grad och löneinkomster, hvilka i förslaget voro upptagna såsom regementsläkares. Såväl öfverfältläkaren som armeförvaltningen hafva nämligen framhållit, att stabschefen (byråchefen) skulle vid förfall för öfverfältläkaren i hans ställe afgöra förekommande ärenden och att såväl derför, som emedan till en dylik befattning bör sökas en militärläkare, som uteslutande egnar sina krafter åt ifrågavarande, säkerligen mycket fordrande befattning, och en fullt kompetent sådan möjligen icke står att finna mot den föreslagna graden och lönen, han borde hafva åtminstone samma grad som fördelningsläkarne. Hvad löneförmånerna angår, hvilka för närvarande för byråchefen å arméförvaltningens sjukvårdsbyrå utgå med regementsläkares lön (2,800 kr.) och dagaflöning (1,460 kr.), fördelningsläkares arfvode (500 kr.) samt öfverstelöjtnants inqvartering (825 kr.) eller sammanlagdt 5,585 kronor, men i förslaget äro upptagna med regementsläkares lön (2,800 kr.) och dagaflöning (1,460 kr.) och majors inqvarteringsersättning (600 kr.) eller med sammanlagdt 4,860 kronor, har öfverfältläkaren föreslagit, att den till nuvarande chefen för sjukvårdsbyrån utgående aflöningen skall bibehållas för stabs-(byrå-)chefen, och arméförvaltningen, att den bör höjas till lön 4,000 kronor, dagaflöning 1,460 kronor och inqvarteringsersättning 825 kronor, d. v. s. sammanlagdt 6,285 kronor eller hvad som tillkommer en öfverstelöjtnant vid värfvade armén. Nekas kan ej, att det rigtigaste vore att gifva öfverstelöjtnants löneförmåner åt stabs-(byrå-)chefen, men möjligen torde härmed kunna anstå, tills särskilda löner anslås åt de andra fördelningsläkarne, och stabs-(byrå-)chefen således tills vidare endast uppbära hvad öfverfältläkaren föreslagit.

Både arméförvaltningen och öfverfältläkaren föreslå vidare, att arf-

vodet till den regementsveterinär, som är afsedd att föredraga veterinärärenden, höjes från 800 till 1,200 kronor på grund af de ökade göromål, som han skulle få i den nya staben (styrelsen) i förhållande till dem, som åligga honom i den nuvarande sjukvårdsbyrån, och torde denna framställning vara grundad likasom behofvet af vaktmästare. Dennes lön bör dock ej sättas till 600 kronor, såsom arméförvaltningen föreslagit, utan bör han i aflöningsväg göras fullt likställd med vaktmästarne i de andra styrelserna, d. v. s. få 500 kronor i lön och 300 kronor i tjenstgöringspenningar äfvensom rätt till ålderstillägg.

I enlighet med de åsigter, jag nu uttalat, har jag låtit upprätta förslag till stater för artilleristyrelsen, fortifikationsstyrelsen, intendenturstyrelsen och arméens sjukvårdsstyrelse, slutande å respektive 20,300, 16,800, 89,000 och 17,670 kr. (se bil. 1—4), hvilka stater torde böra Riksdagen föreläggas, och har jag låtit i dessa stater iakttaga den rätt till ålderstillägg för vaktmästare, hvarom Eders Kongl. Maj:t den 17 nästlidne december på föredragning af chefen för finansdepartementet beslutat till Riksdagen aflåta nådig framställning.

Beträffande de vilkor, hvarunder de i dessa stater upptagna aflöningsförmåner skulle få åtnjutas, torde böra föreskrifvas, att för embets- eller tjensteman vid nuvarande arméförvaltningen, hvilken varder till befattning af motsvarande grad vid någon af de nya styrelserna öfverflyttad, fortfarande skola i tillämpliga delar gälla de bestämmelser, som finnas meddelade i nådiga kungörelsen den 28 maj 1880 angående vilkoren för åtnjutande af de från 1881 års början faststälda nya aflöningsförmåner för arméförvaltningen, samt att embets- och tjensteman, som framdeles vinner anställning i någon af nämnda styrelser, skall, förutom berörda vilkor, jemväl vara underkastad de ändrade bestämmelser i fråga om pensionsrätt, som framdeles kunna varda meddelade.

Emellertid beröras äfven åtskilliga andra anslag än anslaget till arméförvaltningen af den utaf mig ifrågasatta nya organisationen. I detta afseende är i främsta rummet att märka *anslaget till intendenturcorpsen.*

Jag har redan nämnt, att i sammanhang med den föreslagna omorganisationen af arméns förvaltning i öfrigt, äfven en förändrad organisation af *intendenturcorpsen* föreslagits, och har såsom skäl härför i förslaget anförts följande, som det torde tillåtas mig att fullständigt upprepa.

Ehuru, yttras det i förslaget, intendenturcorpsens organisation endast så till vida direkt berördes af frågan om arméförvaltningens omorganisation, att behof framträdde af en chef för militärbyrån i den föreslagna intendenturstyrelsen och af ökadt antal underintendenter eller examinerade intendentsaspiranter såsom biträden åt revisorerna, hade frågan om nämnda corps' reorganisation, hvad beträffade personalen med officers rang, nu ansetts böra tagas i öfvervägande af det skäl, att den föreslagna decentralisationen af förvaltningsgöromålen otvifvelaktigt stälde ökade fordringar på innehafvarne af de under alla förhållanden för härens stridsberedskap och välbefinnande samt statens ekonomi så magtpåliggande intendenturbeställningarna.

Under de år, som förflutit sedan intendenturcorpsens bildande, hade det för öfrigt redan visat sig, att organisationen ej förmått locka tillräckligt antal officerare att lemna sin militära bana och öfvergå till den mera arbete kräfvande och ansvarsfullare intendenturvägen, och att det till och med vore omöjligt att erhålla något nämnvärdt antal underintendenter, äfven om anspråken å desamma sattes så lågt som möjligt. En nyss från krigsskolan utexaminerad underlöjtnant hade nämligen ej den vare sig militära eller allmänna erfarenhet, att han vore lämplig att omedelbart öfvergå till intendenturtjensten, och endast i sällsynta undantagsfall torde en sådan ung man, som helt nyss valt den rent militära banan, vara hågad att öfvergifva densamma. För en något äldre subalternofficer kunde det deremot i allmänhet ej vara lockande att ingå på en ny bana, som under åtskilliga år, d. v. s. under aspiranttiden, erbjöde honom lägre och, så länge han vore andre intendent, föga bättre inkomster än dem, han redan hade såsom officer, och på hvilken han nådde den ekonomiskt vigtiga positionen af äldre kapten (intendent af 1. klassen) ej tidigare, utan senare än om han qvarstannade på den rent militära banan. Dessa omständigheter motvägdes visserligen deraf, att intendenturtjenstemannens pensionsålder inträdde senare än officerens, men detta vore en fördel, som å ena sidan ej af alla betraktades som sådan, och af hvilken å andra sidan individen komme i åtnjutande först vid så långt framskriden ålder, att den ytterst sällan hade inflytande på hans beslut i afseende på valet af lefnadsbana.

Att rekrytera intendenturcorpsen med reservunderlöjtnanter eller med civila ynglingar utan annan kunskap än maturitetsexamen och utan kännedom om förhållandena vid armén, såsom delvis måst ske, medförde den olägenheten, att dessa personer i allmänhet saknade förutsättningarna för att blifva goda intendenter.

Intendenturcorpsens organisation af 1892 hade således, fortsätter förslaget, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, icke visat sig betrygga eller ens möjliggöra en god rekrytering af intendenturcorpsen, hvilken dock vore absolut nödvändig, för att ej arméns förvaltning skulle blifva bristfällig, ehvad den högre förvaltningen omorganiserades eller icke, ty tjenstemännens duglighet vore af vida större betydelse än sjelfva organisationen af förvaltningen. En annan brist vid den nuvarande organisationen af intendenturcorpsen vore, att de fast anstälda tjenstemännens antal vore för litet, i det att enligt 1896 års svenska arméns rulla regementsintendentsbefattningarna vid 7 af arméns regementen och corpser upprätthölles af intendenter utan fast anställning, intendentsaspiranter eller tillfälligtvis under vissa truppförbands uppsättning af intendenter, som samtidigt tjenstgjorde vid annat truppförband, och detta ehuru intendenternas antal vid tidpunkten för rullans tryckning redan var enligt plan (om chefen för arméförvaltningens intendentsdepartements militärbyrå och fästningsintendenten å Karlsborg, hvilka båda qvarstodo på gammal stat, medräknades), och ehuru ingen intendent vore placerad till tjenstgöring såsom biträde vid fördelningsintendentur.

Detta vore otvifvelaktigt ett missförhållande, emedan åtskilliga vigtiga förvaltningsärenden redan voro så decentraliserade, att det för fullgörande af en regementsintendents ansvarsfulla och mångsidiga åligganden kräfdes en erfarenhet, praktisk duglighet och författningskunskap, som man ej kunde finna hos en nyss examinerad intendentsaspirant, hvilken, innan han utsändes att som regementsintendent sjelfständigt handlägga förvaltningsärenden, borde hafva under äldre kamraters ledning tjenstgjort vare sig vid centralmyndighet eller vid fördelningsintendentur och helst vid bådadera. Bristen på arbetskrafter gjorde sig äfven gällande vid intendenturcorpsens hufvudstation och fördelningsintendenturerna, der de vigtiga arbetena för mobiliseringens förberedande och det statistiska materialets bearbetande ej under dessa år fortskridit så, som önskligt varit.

Som bekant hade ifrågavarande organisation af intendenturcorpsen kommit till stånd vid 1892 års urtima riksdag genom inskränkningar i den af Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagda organisationsplanen, hvilken var utarbetad med ledning af ett förslag från den s. k. fältförvaltningskomitén af år 1888; ocb torde, sedan erfarenheten nu tydligt ådagalagt, att dessa inskränkningar visat sig framkalla svåra olägenheter, en förnyad framställning böra göras angående intendenturcorpsen, hvilande

i hufvudsak på samma grunder som propositionen till 1892 års urtima riksdag.

Att nu ifrågasätta samma antal fältintendenter, som Kongl. Maj:t föreslog 1892 (11 i st. f. beviljade 9), torde ej vara lämpligt, huru välbehöflig en dylik ökning än kunde vara, men deremot torde, om den föreslagna omorganisationen af arméförvaltningen komme till stånd, öfverfältintendentsbefattningen (med öfverstes rang och lön) vara behöflig ej endast för corpsen, för att göra avancementsförhållandena inom denna så likstälda dem vid arméns regementen och corpser som möjligt, och för att gifva chefens för intendenturcorpsen närmaste man och ställföreträdare en ställning, som vore högre än fältintendenternas, utan äfven emedan chefen för militärbyrån, hvilkens arbeten genom den ifrågasatta sammanslagningen af denna byrå och intendenturcorpsens hufvudstation blefve mera omfattande än för närvarande, vore afsedd att få en annan och högre ställning än den nuvarande, i det att han skulle få rättighet att i generalintendentens namn afgöra en del frågor af mindre vigt och derför äfven som byråchef i styrelsen borde hafva en ställning, som i hierarkiskt hänseende höjde honom öfver de vid arméfördelningarna anstälda fördelningsintendenterna.

Att tillvaron af intendenturbeställningar med endast löjtnants lön och rang i sin mån bidragit till att försvåra och försämra rekryteringen af intendenturcorpsen hade ofvan visats. Då nu härtill komme, att en regementsintendents ställning vid regementet ej heller vore väl förenlig med löjtnantsgraden, hade det ansetts lämpligt, att de nu befintliga andre intendentsplatserna uppflyttades till intendentsgraden.

Intendenterna med kaptens lön och rang skulle enligt Kongl. Maj:ts proposition 1892 vara 58 (39 af 1. klass och 19 af 2. klass) till antalet, men voro enligt nu gällande stat 46 (30 af 1. klass och 16 af 2. klass). Om nu till dessa 46 platser lades de nuvarande 8 andre intendentsbeställningarna och 6 nya intendentsplatser, hvilket vore den minsta tillökning, som kunde sättas i fråga, enär i annat fall alla de truppförband och anstalter m. m., som hade verkligt behof af fast anstälda intendenter, icke kunde dermed förses, skulle intendentsplatsernas antal blifva 60 st., d. v. s. samma antal som föreslogs 1892 + de 2 inbesparade fältintendentsbefattningarna. Hvad fördelningen af dessa intendentsbeställningar mellan 1. och 2. löneklasserna beträffar, hade det ansetts lämpligt att 40 räknades till 1. klassen och 20 till 2. klassen, hvarigenom således bibehölles ungefär samma proportion, som af Kongl. Maj:t ifrågasattes vid 1892 års urtima riksdag och som i nuvarande stat förefunnes.

Hvad vidare de nuvarande underintendenterna beträffade, för hvilkas aflöning 30,000 kronor voro anslagna att utgå i form af 18 arfvoden om 1,630 kronor, d. v. s. en löjtnants af 2. klassen vid garnisonerade armén löneförmåner, oberäknadt inqvarterings- och servisersättning, vore denna aflöning så liten, att det för närvarande torde vara nästan omöjligt att till behöfligt antal erhålla dylika intendenturtjenstemän, åtminstone såsom önskligt vore från officerscorpserna. Ett sätt att utan statsverkets betungande med nya utgifter få dylika extra tjenstemän af god kompetens och till det ökade antal, som erfordrades, om föreliggande förslag till förvaltningens omorganisation vunne framgång, vore att låta officerare, som aflagt intendentsexamen, med bibehållande af sina löneinkomster vid vederbörande regemente och corps tjenstgöra vid intendenturen mot dagtraktamente af 3 kronor om dagen, således per år räknadt 1,095 kronor i stället för det nuvarande arfvodet 1,630 kronor, hvilket dock ej får åtnjutas utan att afstå löneinkomsterna vid regementet eller corpsen. Med de 30,000 kronor, som nu voro anslagna till 18 underintendenter, skulle på detta sätt omkring 28 examinerade intendentsaspiranter kunna erhållas för tjenstgöring vid förvaltningen.

Om man sammanfattade de sålunda gjorda förslagen till ändringar uti intendenturcorpsens organisation, skulle den komma att bestå af:

1 generalintendent,
1 öfverfältintendent,
4 fältintendenter af 1. graden,
5 d:o af 2. d:o,
40 intendenter af 1. klassen,
20 d:o af 2. d:o,
28 intendentsaspiranter,
53 förvaltare och
36 vaktmästare,

i st. f. den nuvarande personalen:

1 generalintendent,
4 fältintendenter af 1. graden,
5 d:o af 2. d:o,
30 intendenter af 1. klassen,
16 d:o af 2. d:o.
8 andre intendenter,
18 underintendenter,
53 förvaltare och
36 vaktmästare.

En fråga af vigt för intendenturcorpsen, som vid en omorganisation af densamma måste tagas under förnyad pröfning, vore vidare inqvarterings- och servisersättningen. Enligt 1892 års urtima Riksdags beslut skulle inqvarterings- och servisersättning af statsmedel tillkomma generalintendenten, 1 fältintendent af 1. graden och 1 af 2. graden samt 12 intendenter, af hvilka personer 6 skulle tjenstgöra vid intendenturcorpsens hufvudstation och arméförvaltningens intendentsdepartement, samt 9 vara intendenter vid sådana garnisonerade truppförband, till hvilka vederbörande städer ej voro skyldiga att utbetala inqvarterings- och servisersättning. Men härigenom hade 3 intendenturtjenstemän, som voro afsedde för tjenstgöring vid intendenturcorpsens hufvudstation och arméförvaltningens intendentsdepartement, 2 vid intendenturförrådet i Stockholm äfvensom 2 vid de garnisonerade truppförbanden tjenstgörande (nämligen vid Svea ingeniörbataljon och Gotlands artillericorps) ej kommit i åtnjutande af en aflöningsförmån, som deras under samma förhållanden tjenstgörande kamrater egde, hvarjemte den nu föreslagne öfverfältintendenten borde tillerkännas inqvarterings- och servisersättning. Vidare åtnjöto de fältintendenter, som tjenstgjorde i fördelningsintendenturerna, i motsats till de under samma förhållanden tjenstgörande stabscheferna från generalstaben, ej någon inqvarterings- och servisersättning.

Ett annat förbiseende, som egt rum vid uppgörandet af nu gällande stat för intendenturcorpsen vore, att för de intendenter och förvaltare, hvilka antagits erhålla inqvartering in natura, ej beräknats servisersättning såsom för dem, hvilka åtnjöte inqvarteringsersättning i kontant, en olikhet som ej torde kunna motiveras. Till sist torde äfven böra påpekas, att före 1892 voro förrådsförvaltarne vid icke garnisonerade armén genom stat af den 14 februari 1890 tillförsäkrade rätt till »fri bostad eller, der sådan ej kan beredas, hyresersättning med 150 kronor årligen», hvilken bestämmelse ej influtit uti staten för intendenturcorpsen, ehuru något skäl för upphäfvandet af densamma ej kunde anföras, då nödvändigheten för dessa tjenstemän att bo på eller i närheten af vederbörande mötesplats qvarstode oförändrad; enär samma skyldighet ålåge äfven vaktmästarne vid icke garnisonerade armén, borde liknande föreskrifter utfärdas för dessa, ehuru ännu ingen olägenhet uppstått af bristen i detta hänseende vid den nu gällande staten.

Alla dessa oegentligheter i nuvarande föreskrifter för inqvarterings- och servisersättnings samt hyresersättnings utgående till intendenturcorpsens personal borde naturligtvis afhjelpas vid en förestående omorganisation af intendenturcorpsen. Om i en blifvande stat för den-

samma, såsom i den nu gällande, alla de befattningar, hvilkas innehafvare skulle hafva rätt till inqvarterings- och servis- eller endast servisersättning i kontant, komme att uppräknas, skulle efter en tid nya oegentligheter uppstå och ny framställning till Riksdagen blifva nödvändig, enär förmånen af inqvartering in natura vexlade efter tillgång på lämpliga bostadslägenheter att upplåta till intendenturpersonalen. Med anledning häraf hade i uppgjordt förslag till stat för intendenturcorpsen såsom anmärkning inryckts allmänna bestämmelser för åtnjutande såväl af inqvarterings- och servisersättning vid garnisonerade armén som af hyresersättning vid icke garnisonerade armén.

I hvad sålunda anförts, måste jag på det lifligaste instämma. Att rekryteringen af intendenturcorpsen, oaktadt gjorda ansträngningar, icke utfallit fullt nöjaktigt, är en känd sak, och skälen dertill hafva i förslaget uttömmande anförts. Att ett dylikt missförhållande varder afhjelpt är under alla förhållanden önskligt, men det varder oundgängligt, om den ifrågasatta decentralisationen af arméns förvaltning skall kunna genomföras, ty, såsom förslaget ganska rigtigt anmärker, »tjenstemännens duglighet är af vida större betydelse än sjelfva organisationen af förvaltningen».

I fråga om detaljerna af den föreslagna organisationen har jag i hufvudsak intet att anmärka. Beträffande behofvet af öfverfältintendentsbefattningen har jag förut yttrat mig, och vidkommande det föreslagna antalet fältintendenter samt intendenter af 1. och 2. klass har jag intet att erinra, i synnerhet som jag till fullo gillar uppflyttningen af andre intendenterna till intendenter af 2. klass, ej endast på de nu anförda skälen, utan äfven emedan jag anser mindre lämpligt att anförtro kassavård åt personer med så liten aflöning, som en andre intendent har enligt den nuvarande staten. Likaledes biträder jag förslaget i fråga om lämpligheten att utbyta de nuvarande underintendentsbeställningarna mot examinerade intendentsaspiranter med arfvoden. I detta hänseende hafva visserligen t. f. chefen för generalstaben samt cheferne för tredje och sjette arméfördelningarna uttalat betänkligheter, men jag anser att, om än olägenheter äro förenade med en dylik anordning såväl under fredstid som vid mobilisering, så medför den å andra sidan beaktansvärda fördelar. Hvad först minskningen af subalternofficerare vid regementena under vapenöfningstiderna beträffar, torde det å ena

sidan ej vara nödvändigt, att hela det antal examinerade intendentsaspiranter, som skulle anställas vid intendenturstyrelsen och arméfördelningsintendenturerna, tjenstgör vid nämnda förvaltningsmyndigheter hela året om, utan en del, möjligen hälften och minst tredjedelen, bör kunna deltaga i vederbörande regementes vapenöfningar, och å andra sidan uppväges denna olägenhet af fördelar för såväl intendenturcorpsen som arméns officerare. Svårigheterna att väl rekrytera intendenturcorpsen hafva redan framträdt, ehuru endast en tredjedel af de i nuvarande stat upptagna 18 underintendentsplatserna äro besatta, men dessa svårigheter komma att blifva ännu större, om den, som tänker på att egna sig åt intendenturbanan, har 17 personer före sig, innan han kan nå en betryggad ekonomisk ställning, d. v. s. intendentsgraden. Och om de, som aflagt intendentsexamen och vilja fortsätta på intendenturbanan, skola ingå i intendenturcorpsen, anlägga uniform som underintendenter samt lemna sina löner på respektiva regementen, betraktas de af förmän, kamrater och sig sjelfva som aspiranter till intendentsplatserna, af hvilka de, ifall de sköta sig oförvitligt, böra komma i åtnjutande i tur och ordning, allt efter som platserna blifva vakanta, under det att samma personer, om de fortfarande helt och hållet tillhöra sina regementen, bära dessas uniform och vid intendenturcorpsen endast erhålla sysselsättning och dagtraktamente, alldeles såsom t. ex. de vid generalstabens topografiska afdelning kommenderade officerarne, sjelfva ej betrakta intendenturbanan som sin lefnadsbana, utan åter lemna denna, om annan förmånligare, lämpligare eller för framtida militär befordran värdefullare kommendering erbjuder sig. Den ändring uti de yngsta intendenturtjenstemännens af officers rangställning, som föreslagits, torde derför vara af stort värde för intendenturcorpsens rekrytering, på samma gång som deras plats utanför intendenturcorpsen, i fullständigt samband med regementet samt dermed följande frihet att återgå till tjenstgöring vid detsamma när som helst utan att behöfva afvakta uppståendet af en vakans, med all säkerhet torde komma att locka åtskilliga subalternofficerare att mot den föreslagna ersättningen egna några af sina subalternår åt förvaltningstjensten, hvilket otvifvelaktigt skulle vara till fördel för såväl regementet som individerna.

Anmärkningarna mot förslaget om underintendenternas borttagande gälla dock icke endast fredsförhållandena, utan i främsta rummet den minskning i officerstillgången, som skulle uppstå vid mobilisering genom officerares på stat tjenstgöring vid intendenturcorpsen. Häremot må dock framhållas, att med tjenstgöring vid intendenturcorpsen i fredstid ej med nödvändighet följer anställning vid intendenturen i händelse af

mobilisering, lika litet som aspiranterna vid generalstaben i mobiliseringsplanerna i allmänhet torde räknas som en tillgång för generalstaben vid mobilisering. Antalet vid mobilisering behöfliga intendenturtjenstemän hvarken ökas eller minskas dessutom genom införande af intendentsaspiranter såsom biträden åt revisorerna, ty revisionsarbetet kommer säkerligen att i viss mån hvila under kriget för att med ökad fart återupptagas efter fredens afslutande. Af t. f. chefens för generalstaben yttrande framgår ock, att enligt nu faststälida mobiliseringsplaner ej flera än 15 examinerade aspiranter skulle komma att för intendenturcorpsen tagas i anspråk vid mobilisering, och af dessa 15 torde möjligen en del kunna i en framtid ersättas af reservintendenter. De återstående intendentsaspiranterna skulle således vid mobilisering återgå till sina regementen.

Af hvad jag nu anfört torde framgå, dels att under fredstid så stora fördelar äro förenade med användande i intendenturtjenst af officerare, som äro aflönade vid regementena, att dessa fördelar fullt uppväga olägenheten af något minskadt antal subalternofficerare under fredsöfningarne, dels att vid mobilisering olägenheterna ej äro så stora, som de framstälts särskildt af t. f. chefen för generalstaben; och torde dessa olägenheter bäst afhjelpas genom en förbättring af reservofficersinstitutionen, hvarom jag är sinnad inför Eders Kongl. Maj:t framlägga förslag.

Om jag således är ense med förslaget i fråga om lämpligheten att använda det till underintendenter anvisade beloppet till arfvoden åt examinerade intendentsaspiranter, anser jag å andra sidan, att det i förslaget för sådant ändamål afsedda beloppet, 30,000 kronor, kan minskas till 25,000 kronor, enär för detta belopp omkring 23 examinerade aspiranter skulle kunna erhållas, och detta antal, på sätt en upprättad placeringslista (bil. n:o 6) utvisar, skulle blifva någorlunda tillräckligt.

I fråga om hvad i förslaget anförts beträffande inqvarterings- och servisersättning m. m. åt intendenturcorpsens personal, har jag intet att erinra, utan tillstyrker hvad i detta hänseende föreslagits.

I nu gällande stat för intendenturcorpsen finnas under »diverse utgifter» uppförda dels till bibliotek, expenser m. m. för intendenturcorpsens hufvudstation 800 kronor och dels till dylika utgifter för fördelningsintendenturerna 1,200 kronor. Dessa anslag äro i ett vid organisationsförslaget fogadt förslag till stat för intendenturcorpsen uteslutna, det förstnämnda emedan hufvudstationen var afsedd att införlifvas med intendenturstyrelsen och expensanslaget för hufvudstationen derför sam-

manförts med intendenturstyrelsens expensanslag, och det senare emedan det öfverförts till generalitetsstaten. I sistnämnda afseende har jag intet att erinra; men då, såsom jag ofvan anfört, hufvudstationen enligt min mening ej bör införlifvas med intendenturstyrelsen, bör ej heller det till expenser m. m. för hufvudstationen nu anslagna beloppet, 800 kronor, upptagas å intendenturstyrelsens stat utan qvarstå å intendenturcorpsens.

I enlighet med de åsigter jag nu uttalat, har jag låtit upprätta förslag till stat för intendenturcorpsen (se bil. n:o 5), slutande å 392,893 kronor 90 öre, hvilken stat torde böra Riksdagen föreläggas.

För vinnande af öfversigt i fråga om den sålunda ifrågasatta förändrade organisationen af intendenturcorpsen, har jag låtit utarbeta en jemförelse mellan intendenturcorpsens organisation enligt Eders Kongl. Maj:ts proposition 1892, den af Riksdagen samma år beviljade och den nu föreslagna, hvilken jemförelse återfinnes i bil. n:o 7.

Af den ifrågavarande omorganisationen af arméns förvaltning beröras vidare följande 4 anslag, nämligen anslagen till generalitetsstaten, till artilleristaben, till aflöning och rekrytering samt till ökad aflöning för de till tjensteåldern äldste bataljonsläkarne.

Beträffande det förstnämnda af dessa anslag, anslaget till *generalitetsstaten,* har jag nyss nämnt, att ett å intendenturcorpsens nuvarande stat upptaget belopp å 1,200 kronor till bibliotek och expenser m. m. för fördelnings*intendenturerna* à 200 kronor för hvarje bör öfverflyttas till generalitetsstaten. Men äfven en annan fråga, den nämligen, om beredande af expeditionslokaler, der sådana ej kunna beredas i kronans hus, för fördelnings*expeditionerna* och den vid desamma anstälda talrika stabs- och intendenturpersonalen har synts mig nu böra komma under öfvervägande. Behofvet af anslag för dylika lokaler samt för ved, belysning, städning, inventarier, skrifmaterialier m. m. framträdde redan då fördelningsintendenturerna upprättades, och i någon mån, men ingalunda tillfredsställande, blef detsamma afhjelpt genom det nyssnämnda, å intendenturcorpsens stat upptagna anslaget å 1,200 kronor till bibliotek, expenser m. m. för fördelningsintendenturerna, ty härigenom löstes icke frågan om lokal m. m. för stabs- och intendenturpersonalen. Då nu ytterligare en revisor med minst ett biträde skall anställas vid hvarje fördelning, och det icke lärer lida något tvifvel, att det för arbetets ostörda gång inom fördelningsexpeditionerna är oafvisligen nöd-

vändigt, att de vid desamma anstälda tjenstemännen hafva gemensamma arbetslokaler, samt tillhandahållande af dylika lokaler, derest sådana icke kunna beredas i kronans hus, icke synes kunna, utan att ersättning derför lemnas, åläggas arméfördelningscheferna, helst dessa lokaler måste blifva ganska stora, då ju personalen skall komma att bestå af 1 stabschef, 1 adjutant, 2 ordonnansofficerare, 1 fältintendent med biträde, 1 revisor med minst 1 biträde samt tidtals 1 fördelningsläkare och 1 fortifikationsofficer, har jag ansett denna fråga icke längre kunna uppskjutas, utan anslag till hyra af härför erforderlig lokal samt för eldning, städning och belysning af samma lokal i de fall, der sådan ej kan beredas i kronans hus, böra anvisas; och har jag ansett, att i sådant afseende ett belopp af 6,800 kronor skulle blifva tillräckligt.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört, har jag låtit upprätta förslag till ny stat för generalitetsstaten (se bil. n:o 8), deri jag uppfört tillhopa 8,000 kronor till hyra, eldning, belysning och städning af lokaler, skrifmaterialier och expenser m. m. vid fördelningsexpeditionerna.

I detta sammanhang torde det emellertid tillåtas mig att erinra derom, att den föreslagna omorganisationen af det centrala embetsverket, särskildt genom revisionens förläggande till fördelningsintendenturerna, skulle komma att medföra en sådan minskning af personalen vid centralmyndigheterna, att den våning i ett till arméförvaltningens embetslokal angränsande hus, hvilken för närvarande förhyres för en kostnad af 5,000 kronor om året, torde komma att blifva obehöflig, eller att åtminstone fullt så stor lokal ej skall komma att erfordras, i följd hvaraf såväl nämnda hyresbelopp, hvartill Eders Kongl. Maj:t anvisat medel från mötespassevolansfonden, eller åtminstone större delen deraf, som ock de till utgifter för eldning, städning, belysning m. m. af samma lokal anvisade medel, 2,100 kronor om året, komma att besparas statsverket.

Hvad angår anslaget till *artilleristaben,* beröres detta anslag i så måtto af den ifrågavarande omorganisationen af arméförvaltningen, att den å arméförvaltningens nuvarande stat å artilleridepartementet uppförde byråchefsassistenten och hans arfvode 1,000 kronor böra öfverflyttas till artilleristaben. Då å denna stat dessutom för närvarande finnes upptagen en vaktmästare med arfvode af 600 kronor, men något skäl icke synes förefinnas, hvarför denne vaktmästare icke skulle göras likställd med vaktmästarne vid de centrala embetsverken och hafva pensionsrätt liksom dessa, har jag i det förslag till ny stat för artilleristaben, som jag låtit upprätta (se bil. n:o 9), upptagit hans löneförmåner

lika med deras eller sålunda med lön 500 kr. och tjenstgöringspenningar 300 kr. jemte rätt till ålderstillägg.

Hvad angår anslaget till *aflöning och rekrytering*, beröres detta i så måtto af omorganisationen, att en förändring synes böra ega rum i gällande stat för *fortifikationen*. Å denna stat finnas nämligen upptagna dels en sekreterare, hvilken tillika är auditör vid Svea ingeniörbataljon, med årlig lön af 3,000 kronor jemte två ålderstillägg à 500 kronor efter femte och tionde tjensteåret, samt en kassör och redogörare med årlig lön af 2,000 kronor jemte ålderstillägg à 500 kronor efter femte tjensteåret. Dessa tjenstebefattningar böra nämligen, om förslaget till ny organisation af arméns förvaltning godkännes, såsom öfverflödiga indragas. Visserligen äro de nuvarande innehafvarne af dessa befattningar, likasom arméns personal i öfrigt, skyldige att underkasta sig den förändring i tjenstgöringsskyldighet och aflöningsförmåner, som en omorganisation af landtförsvaret kan göra erforderlig, men det synes mig dock icke böra ifrågasättas, att en omorganisation af arméns *förvaltning*, som egentligen ej berör fortifikationen, skall anses såsom en sådan omorganisation af *landtförsvaret*, att ifrågavarande, å fortifikationens stat upptagna tjenstemän skulle vara *skyldige* att låta öfverflytta sig till de nya styrelserna och underkasta sig en tjenstgöring af större omfattning och delvis helt annan art, än den som hittills ålegat dem. Ifrågavarande tjenstemän torde derför böra bibehållas såsom öfvertalige, tills de uppnå föreskrifven pensionsålder eller af annan anledning lemna sina befattningar. Då emellertid sekreteraretjensten vid fortifikationen, med hvilken auditörsbefattningen vid Svea ingeniörbataljon är förenad, sålunda skulle indragas, bör i stället å fortifikationens stat uppföras arfvode till en auditör med 500 kronor, hvarvid dock naturligtvis bör erinras, att denne auditör icke skulle tillsättas förr än sekretaren vid fortifikationen afgått från nämnda beställning.

I nu berördt syfte torde sålunda till Riksdagen böra göras framställning derom, att Kongl. Maj:t må så ändra gällande stat för fortifikationen, att de i nämnda stat för en sekreterare, tillika auditör vid Svea ingeniörbataljon, samt för en kassör och redogörare upptagna löneförmåner, tillhopa 5,000 kronor jemte ålderstillägg, uteslutas samt i stället i nämnda stat uppföres arfvode för en auditör vid Svea ingeniörbataljon med 500 kronor; och skulle vid bifall härtill anslaget till aflöning och rekrytering kunna minskas med 4,500 kronor.

På hvad sätt i så fall aflöning åt de nuvarande innehafvarne af ifrågavarande båda beställningar skulle kunna beredas, får jag tillfälle att längre fram omförmäla.

Beträffande anslaget till *ökad aflöning för de till tjensteåldern äldste bataljonsläkarne,* har jag i det föregående redan omnämnt, att i arméförvaltningens nuvarande stat finnes uppförd aflöning till en assistentläkare å sjukvårdsbyrån med 1. bataljonsläkares lön och dagaflöning, tillhopa 2,895 kronor, men att, för vinnande af öfverensstämmelse i detta hänseende med förhållandena vid armén i öfrigt, der 1. bataljonsläkare ej vidare förekomma, utan bataljonsläkarne äro fördelade i två löneklasser med högre och lägre aflöning, aflöning till assistentläkaren å den föreslagna sjukvårdsstyrelsen upptagits med allenast 1,630 kronor, samt att med anledning häraf nu ifrågavarande anslag bör förhöjas med skilnaden eller 1,265 kronor.

Förutom de sålunda nämnda anslagen, komma äfven anslagen till *ålderstillägg* och till *inqvarteringskostnader* att beröras af de utaf mig nu ifrågasatta omorganisationsåtgärderna.

Hvad det förstnämnda af dessa anslag angår, skulle enligt beräkningar, som jag låtit verkställa, visserligen en mindre ökning af utgifter under detta anslag uppstå, men denna ökning är ej så betydande, att en förhöjning af anslaget allenast af denna orsak synes behöfva ifrågasättas. Emellertid torde jag få anledning att återkomma härtill under [9.] här nedan.

Inqvarteringskostnaderna blifva deremot, såsom de approximativa beräkningarna i bil. n:o 10 utvisa, så mycket större, att det för ifrågavarande ändamål i riksstaten anvisade anslaget bör ökas med, i rundt tal, 7,350 kronor.

Hvad angår öfverflyttningen af den nuvarande personalen i arméförvaltningen till de af mig föreslagna nya styrelserna, är en sådan öfverflyttning väsentligen underlättad genom nådiga kungörelsen den 28 maj 1880, angående vilkoren för åtnjutande af de från 1881 års början faststälda nya aflöningsförmånerna för arméförvaltningen, i hvilken kungörelse föreskrifves, att embets- och tjensteman vid arméförvaltningen skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af förvaltningen eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, äfvensom, derest i en framtid verkets ställning inom statsförvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom sjelfständigt embetsverk anses, vara förpligtad att,

med bibehållande af den tjenstegrad och aflöning han innehar, efter den nya arbetsordningen sköta de med tjensten förenade göromål.

Hvad då först vidkommer chefen för arméförvaltningens civila departement, generalkrigskommissarien, finnes ingen motsvarande tjenst i någon af de föreslagna nya styrelserna, utan torde det blifva nödvändigt att han, derest den föreslagna nya organisationen vinner Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens bifall, öfverflyttas å indragningsstat.

Högsta gradens tjenster eller krigsrådsbefattningarna äro enligt den nuvarande organisationen af arméförvaltningen 3, under det att endast 2 dylika befattningar finnas upptagna i staterna för de nya styrelserna; men som en af ifrågavarande befattningar, enligt Eders Kongl. Maj:ts beslut, i afvaktan på den ifrågasatta omorganisationen uppehålles på förordnande, kan indragning af en krigsrådstjenst ske utan svårighet.

2. gradens tjenst innehafves för närvarande af 8 personer, nämligen 4 sekreterare, 3 kamrerare och 1 krigskassör, af hvilka dock två af samma skäl, som nyss anfördes, hafva tjensten endast på förordnande, nämligen 1 kamrerare och krigskassören, och således äro skyldige att återgå till de tjenster, som de innehafva på stat. Motsvarande tjenster vid de föreslagna styrelserna skulle blifva endast 5, nämligen 3 sekreterare och 2 kamrerare, hvadan det till en början torde komma att finnas 1 öfvertalig tjensteman af 2. graden, såvida organisationen kommer att träda i kraft från och med år 1899; men då en af innehafvarne af de ifrågavarande befattningarna är född år 1835, kan detta förhållande blifva af endast kort varaktighet.

Lägsta gradens tjenster skulle deremot blifva talrikare än för närvarande, nemligen 16 (9 revisorer, 3 registratorer, 3 bokhållare och 1 notarie) i stället för 9 (4 revisorer, 3 revisorer och bokhållare och 2 bokhållare), så att det ej en gång varder nödvändigt att förflytta någon af de nuvarande innehafvarne af denna gradens tjenst till revisorstjenst vid arméfördelning.

Genom sjukvårdsbyråns utbrytning från intendentsdepartementet och bildandet af den nya sjukvårdsstyrelsen skulle icke ske någon sådan förändring i afseende å personalen, att någon tjensteman blefve öfvertalig.

De ordinarie vaktmästarnes i arméförvaltningen antal är nu 6 och skulle enligt den organisation af de nya styrelserna, som jag förordat, blifva lika många.

Det skulle således, om det förslag till förändrad organisation af arméns förvaltning, som jag i det föregående tillstyrkt, godkännes, förutom generalkrigskommissarien, finnas allenast en tjensteman i armé-

förvaltningen, för hvilken motsvarande tjenst ej kunde beredas i någon af de nya styrelserna. Jag har dessutom i det föregående omförmält, att en sekreterare och auditör samt en kassör och redogörare vid fortifikationen skulle blifva öfvertaliga. För dessa tjenstemän måste alltså aflöning på annat sätt beredas. I riksstaten finnes under benämningen »*ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation*» upptaget ett »förslagsanslag, högst», afsedt, såsom anslagets benämning också utvisar, att bestrida vissa före 1892 års omorganisation i vederbörande stater upptagna aflöningsförmåner, hvilka ej i nu gällande stater återfinnas, utan skola utgå allenast så länge, som de personer, hvilka då voro innehafvare af vissa befattningar, komme att i dessa befattningar qvarstå. Det synes mig derför lämpligt, att de löner, tjenstgöringspenningar och ålderstillägg, som måste utbetalas till de tjenstemän, hvilka, enligt hvad jag ofvan anfört, skulle komma att blifva öfvertaliga vid den af mig ifrågasatta omorganisationen af arméns förvaltning, uppföras att utgå från detta anslag. Dessa tjenstemän äro:

	Födelseår.	Lön.	Tjenstgörings-penningar.	Ålderstillägg.
sekreteraren vid arméförvaltningen L. R. Lindbohm ...	1835	3,000: —	1,500: —	1,000: —
sekreteraren vid fortifikationen G. O. Lindbom	1848	2,500: —	—— —	1,000: —
kassören vid fortifikationen H. F. W. Geete	1847	2,000: —	—— —	500: —
summa kronor		7,500: —	1,500: —	2,500: —,

hvarvid jag tillåter mig anmärka, att för sekreteraren vid fortifikationen G. O. Lindbom, oaktadt hans lön å fortifikationens stat utgör 3,000 kronor, såsom lön här ofvan upptagits allenast 2,500 kronor af det skäl, att, enligt hvad jag förut ifrågasatt, å fortifikationens stat skulle uppföras arfvode för en auditör med 500 kronor, hvarigenom alltså detta belopp varder tillgängligt för bidrag till aflönande af nämnde sekreterare, som ju jemväl är auditör vid Svea ingeniörbataljon. Gillas denna min åsigt, skulle alltså anslaget till »ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation» behöfva förhöjas med tillhopa 11,500 kronor, hvartill jag torde få återkomma vid omförmälande här nedan af nämnda anslag.

Den sammanlagda ökade årliga kostnaden för de af mig nu ifrågasatta organisationsförändringarna erhålles genom att från summan af följande föreslagna anslag, nämligen till:

Artilleristyrelsen	kronor	20,300: —	
Fortifikationsstyrelsen	»	16,800: —	
Intendenturstyrelsen	»	89,000: —	
Arméns sjukvårdsstyrelse	»	17,670: —	
Generalitetsstaten	»	132,660: —	
Artilleristaben	»	13,400: —	
Intendenturcorpsen	»	392,894: —	
Auditörsarfvode vid Svea ingeniörbataljon	»	500: —	
Ökning i anslaget till ökad aflöning för de tjensteåren äldste bataljonsläkarne	»	1,265: —	
Ökning i anslaget till inqvarteringskostnader	»	7,350: —	
	summa kronor	691,839: —,	

frånräkna summan af nedanstående nu utgående anslag, nämligen till:

Arméförvaltningen	kronor	147,265: —	
Generalitetsstaten	»	124,660: —	
Artilleristaben	»	12,200: —	
Sekreterare samt kassör och redogörare vid fortifikationen	»	5,000: —	
Intendenturcorpsen	»	356,179: —	645,304: —
hvarigenom erhålles en skilnad af		kronor	46,535: —,

hvilken siffra således angifver ökningen i utgifter, sedan den nya organisationen blifvit genomförd. Till en början komme dock ökningen att vara något större, emedan, såsom förut nämnts, tre öfvertaliga tjenstemäns aflöningsförmåner måste med 11,500 kronor uppföras å anslaget till ersättning åt vissa löntagare till följd af arméns omorganisation, en summa, som dock redan i januari 1900, då en af dessa tjenstemän når pensionsåldern, skulle minskas till 6,000 kronor.

För öfrigt är att märka, det en del omkostnader, som för närvarande bestridas från anslaget till extra utgifter och från förenade mötespassevolansfonden, skulle försvinna, nemligen till extra revisionspersonal i arméförvaltningen samt till hyra, ved, ljus, städning och vaktmästare i intendentsdepartementets våning vid nedre Munkbron, hvar-

igenom de medel, som för närvarande användas härtill, sammanlagdt uppgående till 10,300 kronor, komma att blifva disponibla till bestridande af andra nödvända statsutgifter. Den aldra största delen af den ökade kostnaden faller för öfrigt på intendenturcorpsens omorganisation, som, inberäknad inqvarterings- och servisersättningen, ensam kräfver en ökad utgift af 44,704 kronor (bil. n:r 7) och hvilken är af behofvet påkallad oberoende af den centrala förvaltningens reformering.

En annan stor utgiftspost under de äskade anslagen är äfven uppförandet å 4. hufvudtitelns stat af öfverfältläkarens aflöning, 8,950 kronor, deri inberäknad inqvarterings- och servisersättning, hvilken aflöning hittills bestridts från 8. hufvudtiteln, och som för öfrigt till stor del motsvaras af den besparing å 6,637 kronor, som, enligt hvad jag längre fram torde få tillfälle visa, kan erhållas genom en omorganisation af garnisonssjukhuset i Stockholm.

I samband med den nu framlagda kostnadsberäkningen torde emellertid böra erinras derom, att ytterligare en kostnad, ehuru af öfvergående art, kommer att blifva med den föreslagna omorganisationen förenad. På sätt i organisationsförslaget anmärkes, måste nämligen under det första halfåret, räknadt från och med den 1 januari det år, då de nya styrelserna skola börja sin verksamhet, extra revisionspersonal anställas vid dessa styrelser för att biträda vid granskningen af det näst föregående årets räkenskaper, som skola till dem direkt insändas. Huru stor denna extra revisionspersonal behöfver vara, kan naturligtvis ej nu afgöras, men i hvarje fall torde den deraf föranledda kostnaden ej blifva större, än att den kan af tillgängliga medel bestridas.

På grund af hvad jag sålunda anfört och under förutsättning af bifall till hvad här nedan under [4, 5 c), 6, 7, 8 och 11] föreslås, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels, med godkännande af de af mig här ofvan angifna grunder för förändrad organisation af arméns centrala styrelse samt de för artilleristyrelsen, fortifikationsstyrelsen, intendenturstyrelsen och arméns sjukvårdsstyrelse upprättade nya stater (bil. n:ris 1—4), äfvensom de för åtnjutande af i dessa stater upptagna aflöningsförmåner här ofvan angifna vilkor, i riksstaten

för år 1899 å fjerde hufvudtiteln uppföra följande nya anslag till nedannämnda belopp, nämligen:

till	artilleristyrelsen	kronor	20,300: —
»	fortifikationsstyrelsen	»	16,800: —
»	intendenturstyrelsen	»	89,000: —
»	arméns sjukvårdsstyrelse	»	17,670: —,

dels ock, vid bifall härtill, ur riksstaten för samma år utesluta anslaget till arméförvaltningen, kronor 147,265: —.

Generalitetsstaten.

[2.] Ökning af detta anslag.

Under näst föregående punkt har jag utförligt yttrat mig i fråga om den förändring i anslaget till generalitetsstaten, som enligt min mening bör ega rum. Till hvad jag der anfört, har jag ej annat att tillägga, än att den förhöjning i anslaget till generalitetsstaten, som jag sålunda förordat, synes mig böra vidtagas, äfven om den förändrade organisation af arméns förvaltning, som jag tillstyrkt, icke skulle vinna bifall, hvarvid jag dock anser mig böra erinra, att det nuvarande anslaget till intendenturcorpsen i viss mån beröres af den förändring i anslaget till generalitetsstaten, som jag nu ifrågasätter.

Med åberopande af de skäl, jag här ofvan under [1.] anfört, hemställer jag alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, med godkännande af den vid detta protokoll fogade nya stat för generalitetsstaten (bil. n:o 8), öka anslaget till generalitetsstaten, nu kronor 124,660: —

med..	»	8,000: —
till	kronor	132,660: —

Generalstaben.

[3.] Anslaget oförändradt.

Såsom Eders Kongl. Maj:t behagade erinra sig, framstälde t. f. chefen för generalstaben i underdånig skrifvelse den 6 december 1895

förslag till ombildning vid dåvarande krigsarkivariens afgång af de å generalstabens stat uppförda krigsarkivarie- och amanuensbeställningarna. Hans berörda förslag var grundadt derpå, att då med krigsarkivariebeställningen enligt gällande bestämmelser vore förenadt åliggandet att vara redogörare vid såväl generalstaben som rikets allmänna kartverk, men det vore omöjligt för *en* person att nöjaktigt fullgöra alla de, sins emellan så olikartade göromål, som sålunda ålåge krigsarkivarien, och då göromålens gång inom generalstaben kräfde, att der funnos anstälda dels en bibliotekarie för vården af biblioteket med dess samlingar och dels en aktuarie för vården och handhafvandet af kommunikationsafdelningens vidlyftiga samling af uppgifter, ritningar och planer, så borde vid krigsarkivariens afgång krigsarkivarie- och amanuensbeställningarna vid generalstaben omskapas till fyra särskilda beställningar, nämligen en krigsarkivarie-, en bibliotekarie-, en aktuarie- och en redogörarebeställning, af hvilka beställningar de tre förstnämnda borde tillsättas på förordnande och aflönas med arfvoden på generalstabens stat, men redogörarebeställningen bestridas af en intendent från intendenturcorpsen.

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad t. f. chefen för generalstaben sålunda hemstält, behagade Eders Kongl. Maj:t föreslå sistlidet års Riksdag att medgifva, dels att vid dåvarande krigsarkivariens afgång måtte få indragas de å generalstabens stat för en krigsarkivarie uppförda löneförmåner, 4,000 kronor jemte två ålderstillägg, samt det för en amanuens der uppförda arfvode, 1,800 kronor, men deremot å samma stat uppföras arfvoden, till en krigsarkivarie 2,500 kronor, till en bibliotekarie 1,000 kronor och till en aktuarie 800 kronor, dels ock att, för tillgodoseende af behofvet af redogörare vid generalstaben, å intendenturcorpsens stat måtte uppföras aflöning för ytterligare en intendent af andra klassen med angifvet belopp.

Denna Eders Kongl. Maj:ts proposition vann icke Riksdagens bifall till följd deraf, att kamrarna vid behandlingen deraf stannade i skiljaktiga beslut.

Med erinran härom har t. f. chefen för generalstaben i sin ofvan omförmälda underdåniga skrifvelse den 28 juni 1897 ånyo upptagit frågan och dervid framhållit, att det å ena sidan vore oundgängligen nödvändigt att från krigsarkivariebefattningen frånskilja redogöraregöromålen, men att det å andra sidan, med hänsyn till hvad inom Riksdagen vid ärendets föregående handläggning förekommit, icke syntes böra ifrågasättas någon förändring i afseende å krigsarkivariens nuvarande löne- och pensionsförhållanden. Häraf blefve emellertid en följd, att

vid laga förfall för krigsarkivarien icke någon del af hans löneförmåner skulle kunna användas till vikaries aflönande, hvarför det blefve nödvändigt antingen att bibehålla den nuvarande amanuensen med hans nuvarande arfvode, 1,800 kronor, och dubbla tjenstgöringsskyldighet dels inom krigsarkivet och dels i biblioteket, eller ock att dela denna amanuensbefattning i två befattningar, en bibliotekariebefattning med arfvode af 1,000 kronor och en för krigsarkivet afsedd amanuensbefattning med arfvode af 800 kronor. Af dessa båda alternativ ansåge t. f. chefen för generalstaben, att det senare obetingadt egde företräde. Hvad aktuariebefattningen vidkomme, hade någon erinran mot denna befattnings behöflighet eller mot det för densamma föreslagna arfvodet, 800 kronor, icke inom Riksdagen förekommit. Hvad redogöraren beträffade, ansåge t. f. chefen för generalstaben visserligen det lämpligaste vara, att denne tjensteman, som skulle handhafva både generalstabens och allmänna kartverkets betydliga anslag, vore tjensteman vid intendenturcorpsen; men då, med hänsyn till hvad i detta afseende inom Riksdagen förekommit, det icke torde böra ifrågasättas att för allenast detta ändamåls vinnande öka intendenturcorpsens personal, ansåge sig t. f. chefen för generalstaben böra föreslå inrättandet vid generalstaben af en redogörarebefattning med årligt arfvode, hvars belopp syntes böra bestämmas till 2,500 kronor, att efter 5 och 10 års tjenstgöring förhöjas med 500 kronor hvardera gången.

På grund häraf har han hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, *att* från krigsarkivariebeställningen vid generalstaben måtte frånskiljas alla till redogörarebefattningen hörande åligganden; *att* nuvarande amanuensbeställningen måtte omskapas till två beställningar, nämligen en bibliotekariebeställning med arfvode af 1,000 kronor och en arkiv-amanuensbeställning med arfvode af 800 kronor; samt *att* på generalstabens stat måtte uppföras två nya beställningar, nämligen en aktuariebeställning med arfvode af 800 kronor och en redogörarebeställning med arfvode af 2,500 kronor, hvilket arfvode efter 5 och 10 års tjenst skulle förhöjas med 500 kronor hvardera gången.

Öfver detta förslag har arméförvaltningen å civila departementet afgifvit underdånigt utlåtande och dervid förklarat sig icke hafva annat att erinra mot förslaget, än att, då det syntes lämpligast, att intendenturcorpsen öfvertoge skyldigheten att tillgodose behofvet af redogörare vid generalstaben, samt, i händelse ett i annan ordning väckt förslag om ökning af intendenturcorpsens personal och anslag blefve genomfördt, intendenturcorpsens personal syntes blifva tillräcklig för bestridande af äfven denna redogörarebefattning, hvad t. f. chefen för ge-

neralstaben föreslagit i fråga om uppförande å generalstabens stat af arfvode åt en särskild redogörare syntes kunna förfalla.

Äfven generalintendenten har, så vidt ärendet angår intendenturcorpsen, afgifvit underdånigt utlåtande öfver förslaget och dervid anfört, att något tvifvel icke kunde råda derom, att de bestyr, som skulle tillhöra den ifrågasatta redogörarebefattningen, skulle kunna väl tillgodoses på det sätt, som t. f. chefen för generalstaben föreslagit, men att emellertid befattningen, likasom öfriga dylika befattningar vid arméen, syntes böra bestridas af tjensteman vid intendenturcorpsen, hvarvid dock borde erinras, att enär hvarken vid intendenturcorpsens nuvarande organisation eller i det förslag till corpsens förändrade organisation, som för närvarande förelåge, beräknats någon tjensteman, afsedd att bestrida redogörarebefattningen vid generalstaben, det vore nödvändigt att, för den händelse de göromål, som tillkomme redogöraren vid generalstaben, skulle bestridas af tjensteman vid intendenturcorpsen, å intendenturcorpsens stat uppfördes särskilda aflöningsförmåner för en sådan tjensteman (en intendent af andra klassen).

T. f. chefens för generalstaben förevarande förslag kan jag icke i allo biträda. Väl är jag ense med honom i fråga om nödvändigheten att från den nuvarande krigsarkivariebefattningen vid generalstaben frånskilja alla de åligganden, som tillkomma honom såsom redogörare, äfvensom i fråga om behofvet af de föreslagna bibliotekarie- och aktuariebefattningarna; och åberopar jag i dessa hänseenden hvad jag, då frågan nästlidet år inför Eders Kongl. Maj:t anmäldes, derom anförde. Deremot kan jag icke tillstyrka t. f. chefens för generalstaben förslag om inrättande vid generalstaben af en arkiv-amanuensbeställning eller om uppförande å generalstabens stat af arfvode åt en redogörare. I det förslag till ombildning af generalstabens civilmilitära personal, som t. f. chefen för generalstaben framstälde i sin förut omförmälda underdåniga skrifvelse den 6 december 1895, var någon arkiv-amanuensbeställning icke upptagen, och det skäl, som t. f. chefen för generalstaben nu anfört för behofvet af en dylik beställning, synes mig icke öfvertygande. Detta skäl skulle nämligen vara, att, vid förfall för krigsarkivarien, någon del af hans aflöningsförmåner icke skulle kunna användas till aflönande af vikarie och att det derför vore nödvändigt att vid hans sida sätta en amanuens, som vid dylikt förfall kunde uppehålla krigsarkivariebefattningen. Detta synes mig dock icke vara nöd-

vändigt, enär det icke torde möta något hinder att af generalstabens besparingar eller, om så skulle erfordras, af andra medel bereda godtgörelse åt den person, som vid påkommande förfall för krigsarkivarien erhölle förordnande att uppehålla hans befattning.

Hvad angår redogörarebefattningen, vidhåller jag den mening, jag nästlidet år uttalade, nämligen att denna befattning lämpligast bör uppehållas af tjensteman vid intendenturcorpsen. Att, såsom jag då ifrågasatte, för detta ändamål inrätta en ny intendentsbeställning af andra klassen vid intendenturcorpsen, anser jag mig dock nu icke böra obetingadt vidhålla. Skulle nämligen det förslag till omorganisation och utvidgning af intendenturcorpsen, som jag i det föregående omförmält och hvarom jag här nedan under [6.] ämnar framlägga förslag, vinna Eders Kongl. Maj:ts godkännande och Riksdagens bifall, torde något hinder icke möta att med den sålunda betydligt tillökade personalen vid intendenturcorpsen uppehålla äfven ifrågavarande redogörarebeställning. Skulle deremot nämnda förslag icke godkännas, lärer det enligt min åsigt varda nödvändigt, antingen att, på sätt jag förra året tillstyrkte och äfven nu förordar, intendenturcorpsen för uppehållande af ifrågavarande redogörarebeställning tillökas med en intendentsbeställning af andra klassen och således aflöningsförmåner för en dylik beställning uppföras å intendenturcorpsens stat, eller ock, om detta icke godkännes, att å generalstabens stat uppföras aflöningsförmåner åt en redogörare, hvilka förmåner torde kunna bestämmas till 2,500 kronor om året.

På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

> att, under förutsättning af bifall till hvad här nedan under [6.] föreslås, medgifva, att från krigsarkiviebeställningen vid generalstaben må frånskiljas alla till den med samma beställning förenade redogörarebefattningen hörande göromål och att dessa göromål må öfvertagas af tjensteman vid intendenturcorpsen, samt att Kongl. Maj:t må på det sätt ändra gällande stat för generalstaben, att det i denna stat för en amanuens uppförda arfvode, 1,800 kronor, uteslutes och i stället i staten uppföras arfvoden till en bibliotekarie med 1,000 kronor och till en aktuarie med 800 kronor.

Vid bifall härtill skulle anslaget till generalstaben i riksstaten uppföras med oförändradt belopp.

Artilleristaben.

Med hänvisning till hvad jag under [1.] här ofvan anfört i fråga om detta anslag, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen [4.] Ökning af detta anslag.

att, vid bifall till hvad der föreslagits, med godkännande af den vid detta protokoll fogade nya stat för artilleristaben (bil. n:o 9), öka anslaget till artilleristaben, nu .... kronor 12,200: —
med .... » 1,200: —
till .... kronor 13,400: —

Aflöning och rekrytering.

I sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 30 November 1896, angående förändrad organisation af Gotlands stridskrafter, har t. f. chefen för generalstaben uttalat sig angående nödvändigheten af *såväl* en förändrad organisation af truppförbanden å Gotland i syfte att dels tillgodose mobiliseringsbehofvet af stamanstäld och f. d. stamanstäld personal och dels möjliggöra fredsöfningarnas ändamålsenliga bedrifvande, *som ock* förändringar i gällande värnpligtsbestämmelser för Gotland. [5.] Ökning af detta anslag.

Hvad angår den senare delen af framställningen, angående värnpligtsbestämmelserna, anhåller jag att få föredraga densamma i sammanhang med det förslag till ändringar i värnpligtslagen, som jag ämnar inom kort inför Eders Kongl. Maj:t anmäla; men i fråga om hvad förslaget innehåller rörande förändrad organisation af de fasta truppförbanden torde det tillåtas mig att nu få redogöra.

Vid den organisation af trupperna på Gotland, som genomfördes år 1886, anför t. f. chefen för generalstaben, åtskildes infanteri- och artillerivapnen. Infanteriet organiserades såsom ett regemente på i fredstid 2 bataljoner med en officerscorps, afsedd att i krigstid lemna befälhafvare äfven för reserv- och depotafdelningar samt landstormskompanier, med en fast underofficerscorps samt med en stamtrupp af 140 man underbefäl och 40 menige. Artilleriet organiserades såsom en särskild corps på i fredstid 2 liniebatterier à 6 kanoner och 1 fästnings-

kompani, med en ytterst svag befälskader samt en stamtrupp af 25 man underbefäl och 75 menige, men utan stamhästar.

Genom den förbättrade härordningen af år 1892 blefvo värnpligtsbestämmelserna för Gotland, bland annat, ändrade derhän, att öfningstiden, som dittills varit fördelad på 3 år, hvarigenom det varit möjligt att under regementsmötet inkalla 3 beväringsklasser, fördelades på 2 år, hvarjemte de å Visby sjömanshus inskrifne värnpligtige tilldelades flottan. Följderna häraf hade visat sig deruti, att genom borttagandet af den tredje beväringsklassen från fredsöfningarna den vid regementsmötet närvarande styrkan, oaktadt både första och andra beväringsklasserna deltoge uti ifrågavarande möte, vore så ringa, att icke ens *en* bataljon kunde vid infanteriet nöjaktigt sammansättas och öfvas och om regementsutbildning således icke kunde varda tal. Dertill komme, att den år 1886 beslutade organisationen visat sig i så måtto förfelad, *att* vid infanteriet de 40 menige icke kunde räcka till att rekrytera de 140 korpralerna, bland hvilka afgången vore ganska stor, till följd hvaraf äfven största delen af de menige utgjordes af rekryter och en allt för stor del af korpralsbeställningarna voro vakanta; *att*, till följd af artillerikaderns ringa styrka, infanteriofficerare måst beordras upprätthålla tjensten vid artilleriet; *att* artilleristamtruppen vore för liten för att mobiliseringsbehofvet af stamanstälda och f. d. stamanstälda skulle kunna tillgodoses; samt *att*, till följd af bristen på stamhästar, artillericorpsens utbildning blefve underhaltig.

Då sålunda Gotlands försvarsorganisation hvarken qvantitativt eller qvalitativt förmådde fylla de fordringar, den vore afsedd att fylla, vare sig med hänsyn till möjligheten af fredsöfningarnas ändamålsenliga anordnande och bedrifvande eller med hänsyn till mobiliseringsbehofvet, vore det nödvändigt tillse, genom hvilka medel försvaret inom denna vår för såväl neutralitetsbrott som fiendtlig ockupation i händelse af krig mest utsatta provins skulle kunna nödtorftigt upphjelpas.

De åtgärder, genom hvilka de största olägenheterna kunde afhjelpas, syntes, fortsätter t. f. chefen för generalstaben, vara, bland annat:

att, då i hvarje fall linietrupper icke kunde uppställas på Gotland till nämnvärdt större antal, än hittills beräknats, öns försvar måste, i motsats till å fastlandet, grundas på *landstormens* uppträdande med de fåtaliga linietrupperna såsom stöd, hvadan landstormens användande så mycket som möjligt redan i fredstid borde förberedas;

att, enär försvaret af Gotland måste utföras med i hufvudsak lösligt organiserade och svagt utbildade infanteritruppförband, det vore af så mycket större vigt och betydelse, att *artilleriet* erhölle en så full-

ständig organisation och nöjaktig utbildning som möjligt och i dessa afseenden i det närmaste likställdes med artilleriet på fastlandet, hvarvid den derför erforderliga ökningen af officersbeställningarna torde, för att minska kostnaderna, kunna i någon mån ske genom att dylika beställningar öfverfördes från infanteriet till artilleriet;

att infanteriet i sammanhang med öfverföring af en del officersbeställningar förseddes med ökad stamtrupp till sådan styrka, att tillgången på stamanstälda och f. d. stamanstälda infanterister måtte kunna beräknas vid mobilisering fylla det afsedda behofvet vid de truppförband af infanteriet, hvilka enligt organisationen skulle uppsättas, och derjemte afgifva någon mindre del till stam åt landstormskompanierna, äfvensom att de menige stamanstäldas antal blefve något så när proportionerligt till antalet underbefäl, så att afgången bland detta kunde tillbörligen fyllas med examinerade menige, och att fredsöfningarna måtte kunna med erforderlig styrka bedrifvas; samt

att, i sammanhang med ofvan nämnda förändringar uti infanteriets och artilleriets organisation, sådana rättelser uti de för de båda vapnen hittills gällande stater vidtoges, hvilka erfarenheten visat vara önskvärda; hvarjemte t. f. chefen för generalstaben i detta sammanhang jemväl uttalat sig angående nödvändigheten af, att det *fasta försvaret* å Gotland ordnades, en fråga, hvartill jag senare i dag torde få tillfälle återkomma.

Utgående från dessa förutsättningar, har t. f. chefen för generalstaben ansett, att de erforderliga organisationsförändringarna skulle i hufvudsak blifva följande.

Den förut antydda omöjligheten att med den nu befintliga stamtruppen hålla underbefälsgraderna vid *Gotlands infanteriregemente* fylda, tillika med nödvändigheten att för truppförbandens utbildning under de årliga regementsmötena förfoga öfver ett så pass stort antal menige, att de truppförband, som skulle öfvas, verkligen måtte kunna uppsättas med ett minimum af styrka, hvilket ej med den nuvarande stamstyrkan läte sig göra, fordrade *dels* en ökning af stamtruppen, *dels* en sådan reglering af förhållandet mellan antalet underbefäl af manskapet och antalet menige, att det förra inskränktes till nätt och jemt det af mobiliseringsplanerna betingade behofvet vid infanteriet och de trängafdelningar, hvilka på Gotland äfven måste uppsättas af infanteriet, under det återstoden af den ökade stamtruppen utgjorde en så mycket större tillgång på stamutbildadt manskap i ledet och tillika vore en reserv för fyllandet af befintliga luckor bland underbefälet och skulle möjliggöra en tilldelning af något stammanskap till uppbådade land-

stormsafdelningar. Enligt beräkningar, gjorda med hänsyn till behofvet af stamtrupp såväl vid mobilisering som vid de årliga regementsmötena, borde den nuvarande manskapsstyrkan, spelet oberäknadt, ökas från 180 till 400 man, eller med 220 man.

Vidare torde det blifva nödvändigt, särskildt med hänsyn till Gotlands försvarskrafters, från hären å fastlandet fristående mobilisering, att öka antalet af vissa beställningar, så att mobiliseringsbehofvet för infanteritruppförbanden skulle kunna fyllas, hvartill komme, att sjukvårdsbeställningsmän måste beräknas äfven för landstormsafdelningarna, hvilka, såsom ofvan vore nämndt, för Gotlands försvar skulle hafva en vida större betydelse än på fastlandet. Af nu antydda skäl borde antalet såsom sjukvårdssoldater utbildade menige ökas från 8 till 16 såsom vid ett infanteriregemente å fastlandet. Vidare borde spelet, för fyllandet af mobiliseringsbehofvet vid linie-, depot- och trängafdelningarna, ökas med 7, hvilka lämpligen torde kunna tilldelas den lägre trumslagare-(hornblåsare-) aflöningen, i samband hvarmed anslaget till musiken, liksom vid infanteriregementena å fastlandet, borde ökas från 1,000 till 2,000 kronor, hvilken ökning vore så mycket mer af behofvet påkallad, som, i olikhet med vid indelta armén, inga anslag i form af indragna rotar här funnes. Äfven en regementsväbel-beställning torde, i likhet med vid infanteriregementena å fastlandet, böra tillkomma, helst behofvet af en sådan redan under fredsöfningarna vore oafvisligt, hvadan ock årligen en underofficer beordrats förrätta tjensten. En ökning af den å stat anstälda militära läkarepersonalen torde äfven vara af behofvet påkallad. För närvarande funnes endast 1 regements- och 1 bataljonsläkare å stat, båda med tjenstgöringsskyldighet äfven vid artillericorpsen, och den förre derjemte med skyldighet att besörja sjukvården vid sjukhuset i Visby. Af det vid mobilisering erforderliga antalet läkare torde på sin höjd ett par kunna påräknas af de å ön bofasta civila läkarna, hvadan en ökning redan af denna omständighet vore motiverad. Härtill komme, att behofvet af ytterligare *en* läkare gjorde sig gällande äfven i fredstid, enär öfningarna samtidigt försigginge på tre ställen: Visborgs slätt, Visby och Martebo skjutfält (eller vid Fårösund). En extra läkare hade derför under mötestiden årligen måst sändas till Gotland.

Den vida större betydelse, som landstormen hade på Gotland än på fastlandet, torde fordra, att så mycket som möjligt i fredstid gjordes för att förbereda densammas användande vid krigstillfällen. Härtill hörde, *dels* att inom de särskilda kompaniområdena upprättades mindre förrådsbodar till förvar af för landstormen erforderliga gevär och ammunition samt de oeftergifligaste utrustningspersedlarna, såsom fält-

tecken, hufvudbonader, bröd- och ammunitionspåsar, äfvensom några arbetsredskap, hvilka förrådsbodar kräfde ett penningbelopp till ersättning åt tillsyningsmännen, *dels* att, i den mån medel kunde beredas, frivilliga skjut- eller andra öfningar borde, der så läte sig göra, anordnas med landstormsmännen. För ofvan nämnda landstormsändamål borde i regementets stat uppföras under rubrik »Landstormen» ett belopp af 3,000 kronor, och torde kostnaderna för uppförandet af förutnämnda förrådsbodar, hvilkas antal, då utom en inom hvarje kompaniområde äfven en å Fårösund och en å Vamlingbolandet torde böra finnas, uppginge till 10, kunna bestridas med besparingar å staten under tiden för öfvergången till den nya organisationen.

Å andra sidan torde det, under förutsättning af infanteristamtruppens föreslagna ökning och den förut såsom nödvändig antydda ökningen af såväl befäl som stamtrupp vid artillericorpsen, varda möjligt att åstadkomma en kostnadsminskning genom indragning af en del befälsbeställningar vid infanteriregementet. Visserligen kunde det vid första påseendet synas mindre välbetänkt att i något afseende minska tillgången på befäl, men dervid torde bemärkas, att frågan här gälde att med så liten kostnadsökning som möjligt gifva den för Gotlands försvar ytterst vigtiga artillericorpsen den bästa möjliga organisation. De befälsbeställningar, hvilka under angifna förutsättning och med behörigt afseende fästadt vid linie-, depot-, träng- och landstormsafdelningarnas mobiliseringsbehof, syntes kunna indragas vid infanteriregementet, vore 5 kaptener af 2. klass, 2 löjtnanter af 1. klass, 3 löjtnanter af 2. klass (bland hvilka en i militärbefälhafvarens stab tjenstgörande regementsadjutant skulle ersättas med en subalternofficer vid artillericorpsen), 2 underlöjtnanter, 16 korpraler och 4 vicekorpraler.

Beträffande *Gotlands artillericorps* har t. f. chefen för generalstaben anfört, att den undantagsställning med hänsyn till såväl befäls- och stampersonalens styrka som befälets aflöningsförmåner m. m., hvilken nämnda corps för närvarande intoge i förhållande till artilleriet å fastlandet, icke kunde motiveras, då kompetensvilkoren för befordran vore desamma och artillericorpsen, af förut antydda skäl, obestridligen måste vara i fullt ut lika tjenstdugligt skick, hvarför krigsförberedelsen måste af befälet här kräfva samma slags och lika intensiv tjenstgöring som vid artilleriet på fastlandet.

En naturlig följd af dessa förhållanden torde derför vara:

att löneförmånerna inom de särskilda lönegraderna och för de särskilda befattningarna bringades till öfverensstämmelse med motsvarande förmåner vid fastlandsartilleriet;

att antalet beställningar inom de olika lönegraderna reglerades med hänsyn dels dertill, att förhållandet mellan olika grader icke blefve allt för mycket ogynnsammare för befordran än vid fastlandsregementena, och dels dertill, att mobiliseringsbehofvet måtte kunna fyllas utan tillgripande af ett så stort antal befordringar från lägre grader, att erforderliga förgångsmän af menige stamanstälda icke komme att finnas;

att stamstyrkan ökades så mycket, att dels afgången bland underbefäl och beställningsmän måtte kunna ersättas med examinerade menige, och dels mobiliseringsbehofvet af stamanstälda och f. d. stamanstälda måtte varda i någon mån tillgodosedt;

att stamhästar tilldelades artillericorpsen, hvarmed följde tillsättandet af en veterinär på stat samt uppförande af arfvoden till stallmästare och hofslagaresoldater; samt

att i öfrigt beloppen af en del särskilda anslag beräknades efter samma proportion till styrkan som vid det öfriga artilleriet.

Med hänsyn till såväl mobiliserings- som fredstjenstgöringsbehofvet borde corpsens befälspersonal utgöras af 1 chef (öfverstelöjtnant eller major) — hvilken, i likhet med regementsofficerarne vid fältartilleriet, borde förses med två tjenstehästar — 3 batteri-(kompani-)chefer och 1 tygförrådsofficer (3 kaptener af 1. och 1 kapten af 2. klassen), 7 löjtnanter af 1. klassen, 4 underlöjtnanter, 1 bataljonsveterinär, 3 styckjunkare, 8 sergeanter af 1. klassen, 1 stabstrumpetare, 11 förste konstaplar och 15 andre konstaplar; och borde, i likhet med på fastlandet, dagaflöning för officerare och underofficerare beräknas för hela året. Tygstaten borde enligt enahanda grunder utgöras af 1 förrådsförvaltare, 1 handtverksmästare och 1 rustkammarsmed.

Något skäl, hvarför icke vid Gotlands artillericorps skulle finnas lika många kaptenslöner af 1. klassen som antalet batterier och kompanier, då så vore förhållandet vid fastlandsregementena, torde icke rimligen kunna anföras. Dessutom torde en särskild förrådsofficer på Gotland vara nödvändig i betraktande af den jemförelsevis stora depot af tyg-, ammunitions- och gevärspersedlar, som med hänsyn till öns isolerade läge der borde äfven i fred finnas, hvarför en kaptensbeställning af 2. klassen fortfarande syntes böra bibehållas. Hvad ökningen af subalternofficersgraderna vidkomme, så föranleddes den *dels* af mobiliseringsbehofvet för artillericorpsen, *dels* deraf att, då militärbefälhafvaren skulle inspektera artillericorpsen till personal, hästar och materiel m. m., det syntes lämpligt utbyta den i hans stab enligt gällande stat tjenstgörande infanteriadjutanten mot en artilleriadjutant, på det att han måtte ega tillgång till en tekniskt bildad officers biträde, och

dels deraf att tjenstgöringen vid artillericorpsen, trots dess nuvarande ringa stamstyrka, icke hittills kunnat uppehållas, utan tidtals infanteriofficer måst beordras att tjenstgöra vid artilleriet. Då vid fastlandsartilleriet icke funnes löjtnanter af 2. klass, och då kompetensvilkor och tjenstgöring vore lika, syntes inga skäl förefinnas att ställa artilleriofficerarna å Gotland i sämre ställning. Förhållandet 7 till 4 mellan antalet löjtnanter af 1. klass och underlöjtnanter vore dock fortfarande något mindre gynnsamt för avancementet än vid det öfriga artilleriet.

Antalet underofficerare vore beräknadt för fredsbehofvet, hvaremot bristen enligt mobiliseringsbehofvet borde fyllas genom befordran från lägre grad; och gälde om sergeantsbeställningar af 2. klass, hvad ofvan vore sagdt om löjtnantsbeställningar af 2. klass.

Behofvet af stabstrumpetare utgjorde vid mobilisering två, af hvilka en torde böra finnas på stat och den andre tillsättas genom befordran vid mobilisering.

Af konstaplarna vore enligt nu gällande stat 5 förste, 8 andre och 12 vicekonstaplar. Sistnämnda grad och titel vore i hög grad olämplig såsom endast för Gotland förekommande och såsom medförande, oaktadt samma kompetensvillkor, lägre tjensterang än andra konstaplars, hvilket vid numera icke sällan förekommande tjenstgöring med det öfriga artilleriet föreфölle vicekonstaplarna synnerligen förhatligt, i synnerhet som de, till följd af befälets vid artillericorpsen ringa antal, oftast finge bestrida så vigtiga befattningar som till exempel en kanonbefälhafvares (vid det öfriga artilleriet en sergeants- eller förste konstapelsbefattning). Dessutom hade det visat sig svårt, för att icke säga omöjligt, att med nuvarande låga aflöning för denna grad hålla densamma fulltalig, i synnerhet som utsigten till vidare befordran vore dålig, då af corpsens samtliga konstaplar endast $^1/_5$ utgjordes af förste konstaplar, under det att vid det öfriga artilleriet förste konstaplarna utgjorde hälften af hela antalet. Af dessa skäl och med hänsyn till fredsbehofvet torde konstapelsantalet böra bestämmas till 26, af hvilka 11 förste konstaplar, nämligen 4 vid hvarje batteri och 3 vid fästningskompaniet, och de öfriga 15 andre konstaplar. Bristen enligt mobiliseringsbehofvet, hvilken komme att ökas med bristen i sergeantsgraden, måste fyllas genom befordran från lägre grad.

Såväl till följd af sistnämnda förhållande som med hänsyn dels till behofvet af beställningsmän och öfriga stamanstälda vid mobilisering, dels till angelägenheten att åvägabringa en sådan proportion mellan totalstyrkan och antalet underbefäl och beställningsmän, att afgången bland de senare kunde med någon grad af sannolikhet fyllas, måste

artillericorpsens stamstyrka ökas; och hade gjorda beräkningar gifvit vid handen, att den minsta styrka, till hvilken den nuvarande stammen, 100 man, måste uppbringas, för att nu nämnda mål skulle vinnas, vore 140 man.

Förutom de ofvan nämnda 11 förste konstaplarna och 15 andre konstaplarna, syntes det vara nödvändigt, derest fredstjenstgöringen skulle behörigen kunna upprätthållas och mobiliseringsbehofvet af beställningsmän fyllas af stamanstälda och f. d. stamanstälda, att i den föreslagna stamstyrkan, 140 man, inginge 4 sjukvårdssoldater, 2 hofslagaresoldater, 3 handtverkssoldater och 5 trumpetare. Sjukvårdssoldaterna behöfde sålunda ökas med 2, hofslagaresoldaterna skulle tillkomma, de nuvarande 3 batterihandtverkarna utbytas, i likhet med hvad redan skett vid det öfriga artilleriet, mot lika många handtverkssoldater, och trumpetarna ökas med 3. Beträffande de sistnämnda, hvilkas föreslagna antal äfven betingades af gällande exercisreglemente, torde af besparingsskäl den olikheten mot förhållandena vid fastlandsregementena fortfarande kunna bibehållas, att inga batteritrumpetare af sergeants grad tillsattes, men deremot de 5 afdelningstrumpetarna, jemte aflöningsförmåner i likhet med afdelningstrumpetare vid fastlandsregementena, äfven tilldelades såsom hittills 80 öres dagaflöning. Till musikinstruments anskaffning och underhåll borde anslås 400 kronor, utgörande hälften af motsvarande anslag vid ett artilleriregemente å fastlandet.

Dagaflöning för samtliga officerare och underofficerare samt stabstrumpetaren och afdelningstrumpetarna borde af förut angifna skäl i corpsens stat upptagas för 365 dagar, beklädnadsersättning för samtliga underofficerare och stabstrumpetaren till samma belopp som vid det öfriga artilleriet samt lönetillägg à 12 kronor för alla sergeanter i i likhet med förhållandet vid det öfriga artilleriet.

I likhet med vid det öfriga artilleriet borde batteri- (kompani-) chefsarfvodet höjas från 400 till 600 kronor; ett arfvode för stallmästaren borde tillkomma och torde kunna bestämmas till hälften af ett dylikt arfvode vid ett artilleriregemente å fastlandet, eller till 400 kronor; informationsofficerens arfvode borde sättas lika högt som vid det öfriga artilleriet och sålunda höjas från 450 till 500 kronor; regementsadjutanten torde, liksom vid artilleriet å fastlandet, böra tilldelas ett arfvode af 400 kronor, så mycket mer berättigadt, som adjutanten här förrättade samma tjenst som en regementsqvartermästare, och de båda informationsunderofficerarnas arfvoden borde höjas till 100 kronor hvardera.

Manskapets löner, konstaplarnas och beställningsmännens arfvoden, handtverkssoldaternas kommenderingstillägg samt rekryteringskostnaderna

syntes böra i allo uppföras i staten enligt samma grunder, som gälde vid det öfriga artilleriet; likaså de »särskilda anslagen», hvarvid Vaxholms artillericorps torde kunna tjena till förebild med den skillnad, att något anslag till bibliotek icke vore erforderligt, då militärbiblioteket i Visby kunde för artilleriets behof anlitas, hvaremot, såsom hittills, ett anslag af 150 kronor till sjukvård åt manskapet vid stamtruppen å länslasarettet i Visby syntes böra i staten uppföras.

För närvarande funnes vid artillericorpsen inga stamhästar. Antalet legda hästar bestämdes årligen genom nådig generalorder och för år 1896 hade detta antal varit bestämdt till högst 30 vid rekryt- och konstapelskolorna, högst 50 under regementsöfningarna samt högst 106 under marsch- och skjutöfningarna, allt under förutsättning att dertill anvisade belopp, tillsammans 6,000 kronor, icke öfverskredes. Dessutom hade under åren 1895 och 1896 ytterligare anvisats 400 kronor till legning af hästar för artillericorpsens deltagande i gemensamma fälttjenstöfningar med infanteriregementet. Medan batterierna på fastlandet disponerade 80 hästar under regementsöfningarna, hade sålunda hästantalet per batteri å Gotland, utom under marsch- och skjutöfningar, utgjort endast 25, och hade kostnaden härför under år 1896 utgjort ofvan nämnda 6,400 kronor jemte 2,442 kronor 65 öre för furagering, skoning m. m., eller tillsammans 8,842 kronor 65 öre. Genom anskaffning af stamhästar skulle undervisningen högst väsentligt underlättas, utbildningen i rekryt- och konstapelskolorna göras mer fältmessig, kommendering för genomgående af ridkurs på fastlandet icke behöfva förekomma och förflyttningar af materielen mellan förråden kunna verkställas utan särskild kostnad. Anskaffades 20 stamhästar och legdes 10 hästar under 40 dagar (rekryt- och konstapelskolans sommaröfningar) samt 50 hästar under 22 dagar för beväringsrekryternas samöfning med stammen, hvilket sistnämnda antal borde under 8 dagars marsch- och skjutöfningar samt fälttjenst ytterligare ökas med 60 hästar, blefve den årliga kostnaden för hästar vid corpsen:

för remontering och skoning af samt medikamenter åt 20 stamhästar, à 80 kronor per häst	kr.	1,600: —
» utfodring af 20 stamhästar à 1 krona per häst om dagen	»	7,300: —
» legning samt utfodring af 10 hästar under 40 dagar à 4 kronor per häst om dagen	»	1,600: —
Transport	kr.	10,500: —

	Transport kr.	10,500: —
för legning samt utfodring af 50 hästar under 22 dagar, à 4 kronor per häst om dagen	»	4,400: —
» legning samt utfodring af 60 hästar under 8 dagar, à 4 kronor per häst om dagen	»	1,920: —
	Summa kronor:	16,820: —

Kostnaderna för första hästuppsättningen samt för åstadkommande af stall och ridhus syntes kunna bestridas med besparingar å staten under tiden för öfvergången till den nya organisationen.

Gent emot ofvan angifna ökningar svarade följande indragningar och anslagsminskningar å artillericorpsens nuvarande stat, nämligen: 1 löjtnantsbeställning af 2. klassen och 3 sergeantsbeställningar af 2. klassen samt 4 subalternofficers-, 12 vicekonstapels- och 3 batterihandtverkarearfvoden, hvarjemte å tygstaten skulle indragas 1 tygofficers-, 1 tygförvaltare- och 2 gevärshandtverkarelöner, hvartill komme, att de särskilda anslag, som berörde undervisningsväsendet, skulle minskas med 100 kronor.

De kostnader, som föranleddes af den förslagna hästlegningen, betingade ingen ökning af anslaget.

I öfverensstämmelse med de grunder, han sålunda angifvit, hade t. f. chefen för generalstaben låtit utarbeta förslag till nya stater för Gotlands infanteriregemente och artillericorps samt verkställa beräkning af de ökade kostnader, som den föreslagna organisationens genomförande skulle medföra; och utvisade denna beräkning, att den ökade årliga kostnaden skulle uppgå till 77,524 kronor 80 öre.

Öfver detta förslag har arméförvaltningen å artilleri-, intendents- och civila departementen afgifvit underdånigt utlåtande samt dervid anfört hufvudsakligen, att det hade synts arméförvaltningen, som om nuvarande två stater för truppförbanden å Gotland borde sammanföras till en *stat för Gotlands försvarskrafter*, hvilken, i betraktande af innehållet, lämpligen borde fördelas i följande fyra grupper, nämligen:

I. Militärbefälhafvare med stab och civil personal;
II. Infanteriregementet;
III. Artillericorpsen; samt
IV. Särskilda anslag.

I t. f. chefens för generalstaben förslag hade förutsatts, att chefen för artillericorpsen, såsom hittills, skulle, i egenskap af tygmästare, vara chef för tygstaten på Gotland. Denna anordning borde betraktas såsom en nödfallsåtgärd, som medförde väsentliga olägenheter, men hvilken man för närvarande nödgats, detta oaktadt, tillgripa på grund af den knappa tillgången på året om tjenstgörande officerare. Inom det öfriga artilleriet egde ett motsvarande förhållande rum endast å Karlsborg och i Landskrona. Å sistnämnda ort vore emellertid anordningen af tillfällig natur och afsedd att inom kort upphöra; å Karlsborg berodde den helt och hållet på det ytterst ringa antalet officerare vid den der förlagda artillericorpsen. Arméförvaltningen ansåge derför, att en af kaptenerna vid Gotlands artillericorps borde, på samma sätt som vid artilleriregementena på fastlandet (utom Första Svea artilleriregemente) och Vaxholms artillericorps, påräknas såsom tygmästare i stället för tygförrådsofficer, och torde i sådant fall för honom böra tillkomma ett arfvode, hvilket lämpligen syntes kunna bestämmas till samma belopp som vid Vaxholms artillericorps eller hälften af hvad vid de nybildade regmentena å fastlandet utginge, eller således 300 kronor.

I t. f. chefens för generalstaben förslag vore vidare tygstaten upptagen till 1 förrådsförvaltare, 1 handtverksmästare och en rustkammarsmed. Behofvet af ordinarie arbetskrafter vid tygverkstäderna vore emellertid icke i erforderlig grad tillgodosedt med endast en handtverksmästare. I förhållande till artilleriregementena å fastlandet, hvilka alla (utom Första Svea) hade 6 handtverksmästare, borde Gotlands artillericorps hafva 2 sådana, på det att materielens iståndssättande efter öfningar måtte kunna ske i rätt tid och dess underhåll icke genom användande af extra arbetare i allt för stor utsträckning blifva mer än nödigt kostsam. Med anledning häraf borde å Gotlands artillericorps' tygstat tillkomma ytterligare en handtverksmästare och således för honom uppföras lön med 700 kronor och kommunionspenningar med 5 öre. Den kostnadsökning, som genom dessa af arméförvaltningen föreslagna förändringar skulle uppkomma, tillhopa 1,000 kronor 5 öre, kunde emellertid, enligt arméförvaltningens åsigt, uppvägas genom en nedsättning med lika belopp i de till militärbefälhafvarens disposition afsatta expensmedlen, hvilket i hvarje fall, och då numera inga möteskostnader eller utgifter för sjukvård från dessa expensmedel bestredes, läte sig göra, derest kostnaderna för resor komme att ersättas från samma anslag, hvarifrån liknande förflyttningsutgifter utginge vid det öfriga icke garnisonerade infanteriet samt vid fördelningsstabernas inspektionsresor.

Vidare har arméförvaltningen erinrat, att enligt vissa angifna nådiga bref militärbefälhafvaren, regementsqvartermästaren, den i militärbefälhafvarens stat tjenstgörande regementsadjutanten samt regementsläkaren egde åtnjuta den för tjenstgöring mellan vapenöfningarna uppförda dagaflöningen enligt bestämmelserna i nådiga cirkuläret den 26 november 1875 för den vid dåvarande värfvade armén utgående dagaflöning, och således under vissa förhållanden, såsom kortare sjukdom m. m., behålla dagaflöning vid ledighet från tjenstgöring, men att å andra sidan det vore enligt organisationsgrunderna för infanteriregementet uppenbart, att officer, som inkallades till tjenstgöring för någon af förbemälda funktionärer, egde rätt att derunder åtnjuta dagaflöning. Härtill saknades dock anvisade medel vid sådana tillfällen, då ordinarie innehafvaren författningsenligt icke vore skyldig afstå sin dagaflöning. För att fylla denna lucka hade arméförvaltningen föreslagit ett tillägg till staten, upptaget i anmärkning 2 i det förslag till stat, som bifogades arméförvaltningens underdåniga utlåtande; och har förvaltningen härvid erinrat, att då t. f. chefens för generalstaben förslag å ena sidan innehölle, att den hos militärbefälhafvaren tjenstgörande adjutanten skulle vara en artilleriofficer, och å den andra för alla artilleriofficerare uppfört dagaflöning för hela året, vikarien för sagde adjutant icke behöft i omförmälda anmärkning omnämnas.

Med iakttagande af de anmärkningar arméförvaltningen sålunda framstält, har förvaltningen uppgjort och vid sitt utlåtande fogat förslag till stat för Gotlands försvarskrafter, slutande å ett belopp af 304,779 kronor 75 öre.

Arméförvaltningen anmärkte emellertid vidare, att i t. f. chefens för generalstaben förslag särskilda anslag icke beräknats för första uppsättningen vare sig af stamhästar eller af munderingspersedlar, men att de årsanslag, som vore anvisade för arméns remontering och munderingsunderhåll, icke lemnade öfverskott till bestridande af utgifter för nyuppsättningar i sådan vidd, som här måste blifva fallet, samt att arméförvaltningen förty ansåge, att, derest ej särskilda anslag för dessa ändamål komme att äskas, tiden för den fullständiga uppsättningen i öfverensstämmelse med förslaget borde så framflyttas, att alla med uppsättningen förenade utgifter skulle kunna af behållningar å årsanslagen bekostas, hvarför också torde böra begäras rätt att för sådant ändamål få under uppsättningstiden disponera alla å de för Gotlands försvarskrafter anslagna medelstillgångar uppkommande besparingar. I sammanhang härmed anmälde arméförvaltningen, att, enligt verkställd

approximativ beräkning, de motsedda uppsättningskostnaderna kunde beräknas komma att uppgå till ungefär följande belopp, nämligen:

för munderingspersedlar:

vid Gotlands infanteriregemente för endast en omgång beklädnads- med flera persedlar	kr. 26,400: —
vid Gotlands artillericorps för persedlar enligt gällande munderingsplan	» 12,200: —
Summa kronor	38,600: —

för uppsättning af 20 nummerhästar:

efter 900 kronor per häst, deri inberäknade alla kostnader för hästarnas inköp och transport m. m.	kr. 18,000: —
således tillsammans omkring kronor	56,600: —

T. f. chefens för generalstaben ifrågavarande förslag anser jag mig böra understödja, dock med iakttagande dervid af de af arméförvaltningen gjorda erinringar.

Beträffande omorganisationen af *infanteriregementet* får jag, till hvad t. f. chefen för generalstaben framhållit såsom skäl för ökning af den stamanstälda manskapspersonalen från nuvarande 180 till 400 man, tillägga, att denna ökning är för erhållande af en lämplig proportion vid inträffande mobilisering mellan å ena sidan den stam- och f. d. stamanstälda personalen och å andra sidan öfrig beväring i hög grad af behofvet påkallad. Vesternorrlands regemente torde bland intanteriregementena å fastlandet med hänsyn till organisationen af stampersonalen närmast kunna jemföras med Gotlands infanteriregemente. Vesternorrlands regemente har en stamstyrka af 476 man och är afsedt att vid mobilisering kunna uppställa 3 linie- och 1 depotbataljon, under det att Gotlands infanteriregemente skulle uppställa 2 linie- och 1 reserv- (depot-) bataljon. Då på Gotland en del stam- (f. d. stam-) personal måste afses för att ingå i uppbådade landstormsafdelningar äfvensom för behöfliga trängafdelningar, skulle en stamstyrka i fred af 400 man gifva ungefär samma resultat i här nämnda afseende som Vesternorrlands regementes stampersonal.

Äfven får jag instämma i förslaget, så vidt det afser tillsättande af ökadt antal af vissa beställningsmän, spel och en bataljonsläkare,

samt om uppförande af ett särskildt anslag, afsedt för att i fredstid vidtaga åtgärder för höjande af landstormens krigsduglighet och krigsberedskap.

Den af t. f. chefen för generalstaben föreslagna indragningen af vissa beställningar vid infanteriregementet, afseende dels att åstadkomma en besparing vid ifrågasatt ökning af officersantalet vid artillericorpsen och dels att reglera underbefälsbeställningarna i förhållande till de menige stamanstälda vid infanteriregementet derhän, att antalet af de menige blefve tillräckligt att rekrytera korpralsgraderna, anser jag mig, på af honom anförda skäl, böra biträda.

Beträffande förslaget till omorganisation af *artillericorpsen* tillstyrker jag:

att corpschefen, i likhet med regementsofficerarna vid fältartilleriet å fastlandet, förses med 2 tjenstehästar; *att* med hänsyn till såväl mobiliserings- som fredstjenstgöringsbehofvet corpsens befälspersonal organiseras på i förslaget angifvet sätt, hvarvid jag dock biträder arméförvaltningens hemställan, att tygmästarebefattningen, mot lämpligt arfvode, lemnas åt en af corpsens kaptener i stället för att, såsom af t. f. chefen för generalstaben föreslagits, fortfarande innehafvas af chefen för artillericorpsen, samt att å tygstaten måtte upptagas 2 i stället för 1 handtverksmästare; *att* manskapsstyrkan, deri inräknade behöfliga beställningsmän, höjes från nuvarande 100 till 140 man; *att* antalet underbefäl af manskapet af olika grader samt spel och beställningsmän bestämmes i öfverensstämmelse med förslaget; *att* den i förslaget upptagna dagaflöning, beklädnadsersättning samt lönetillägg och arfvoden för de olika befattningarna godkännes; samt *att* stamhästar anskaffas och underhållas till angifvet antal och för angifven kostnad; hvarjemte jag tillstyrker de i förslaget ifrågasatta indragningar och anslagsminskningar.

Angående uppställning af staten, ansluter jag mig till den åsigt, som arméförvaltningen i sitt underdåniga yttrande i berörda hänseende uttalat.

Som emellertid den af t. f. chefen för generalstaben föreslagna staten och beräkningen af de ökade årliga kostnaderna upprättats under förutsättning, att de värnpligtiges vapenöfningar skulle komma att fördelas på 3 år, med 66 dagar under första och 12 dagar under hvartdera af de två följande åren, i stället för såsom nu på 2 år med 68 dagar under första och 22 dagar under andra året, har jag låtit utarbeta behöflig förändring i förslaget till stat och beräkningen af de ökade kostnaderna, under förutsättning att öfningstidens fördelning icke komme att undergå någon förändring; och har arméförvaltningen å

artilleri-, intendents- och civila departementen i frågan ånyo hörts och uti underdånigt utlåtande den 1 sistlidne december uttalat, att intet vore mot den sålunda föreslagna staten och de beräknade årliga kostnaderna att erinra, hvarjemte förvaltningen i fråga om den anslagsökning, som af den sålunda ifrågasatta omorganisationen skulle påkallas, upplyst, att förhöjning skulle erfordras i följande anslag och med nedannämnda belopp, nämligen i anslagen:

till aflöning och rekrytering med	kronor	40,870
» remontering och skoning med	»	1,600
» det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar med	»	9,492
» arméns vapen, ammunition och skjutöfningar samt artilleriets öfningar och matriel med	»	5,145
» mathållning vid garnisonerade armén med	»	6,212
» fouragering vid garnisonerade armén med	»	7,300
» arméns munderingsutrustning med	»	7,907
» arméns kasernutredning m. m. med	»	502
samt till diverse intendenturbehof med	»	400
eller tillhopa med	kronor	79,428,

hvaremot öfriga anslag, å hvilka ökade utgifter komme att genom organisationen föranledas, icke enligt arméförvaltningens åsigt behöfde förhöjas.

I enlighet med de åsigter, jag nu uttalat, har jag låtit upprätta förslag till stat för Gotlands trupper (se bil. 11), slutande å ett belopp af 304,881 kronor 35 öre; och anser jag mig härvid böra påpeka, att jag, af skäl som jag här nedan kommer att anföra, upptagit aflöningen till en rustkammarsmed med 700 i stället för, såsom i arméförvaltningens förslag till stat, 600 kronor; och lärer, derest detta godkännes, anslaget till aflöning och rekrytering böra förhöjas med 40,970 kronor i stället för, såsom arméförvaltningen ansett, 40,870 kronor.

Då det emellertid synes lämpligt att, såsom arméförvaltningen framhållit, under öfvergångstiden på samtliga titlar uppkommande besparingar må få användas till bekostande af erforderlig nyuppsättning af munderingspersedlar och anskaffning af stamhästar samt, jemlikt t. f. chefens för generalstaben hemställan, äfven för nybyggnad af stall och ridhus, äfvensom att den nya staten, i hvad den rörer tillsättning af nyinrättade platser vid artillericorpsen, tillämpas först i den mån motsvarande beställningar vid infanteriregementet, som äro afsedda att in-

dragas, blifvit lediga genom innehafvarens afgång, anser jag mig böra tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t hos Riksdagen behagade göra framställning om rätt att på nu ifrågasatt sätt använda under öfvergångstiden uppkommande besparingar äfvensom att få tillämpa staten, i den mån Eders Kongl. Maj:t finner lämpligt; och har jag i sistnämnda afseende i statens öfverskrift infört, att densamma skulle tillämpas i den mån Eders Kongl. Maj:t funne skäligt derom förordna.

På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

a) att, med godkännande af det vid detta protokoll fogade förslag till stat för Gotlands trupper, medgifva, att Gotlands infanteriregemente och artillericorps må omorganiseras på sätt nämnda stat utvisar, äfvensom att under öfvergångstiden å staten uppkommande besparingar må användas till bekostande af erforderlig nyuppsättning af munderingspersedlar och anskaffning af stamhästar samt till uppförande för artillericorpsen af stall och ridhus.

En annan fråga, som berör nu förevarande anslag, är den af generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet i hans ofvan omförmälda underdåniga skrifvelse den 16 sistlidne november gjorda framställningen om förbättrade löneförmåner åt de vid artilleriet anstälde rustkammarsmeder, gevärshandtverkare och stockmakare. Generalfälttygmästaren har i sådant afseende hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition derom, att lönen på stat för de vid artilleritruppförband anstälde rustkammarsmeder, gevärshandtverkare och stockmakare, hvilken lön nu utginge med 600 kronor, måtte från och med år 1899 höjas med 100 kronor till 700 kronor. Till stöd härför har han anfört, att samtlige med lön på stat vid artilleritruppförband anstälde dylika personer hos honom gjort framställning om vidtagande af åtgärder för vinnande af förhöjning i deras aflöning, hvarvid de såsom skäl anfört, att de tillhörde samma rangklass som de vid artilleritruppförbanden anstälde handtverksmästarne, hvilka i aflöning åtnjöte 700 kronor; att minst lika stor yrkesskicklighet erfordrades för att kunna antagas till och utöfva befattningen såsom rustkammarsmed, gevärshandtverkare eller stockmakare, som den, som erfor-

drades för handtverksmästarebeställning; att det under nuvarande höga pris på lifsmedel och andra för de nödvändigaste behofven erforderliga förnödenheter vore för dem särdeles svårt att försörja sina familjer; samt att genom höjning af lönen den fördelen dessutom skulle dem beredas, att vid uppnådd pensionsålder, då de svårligen kunde med arbete bidraga till sitt uppehälle, de skulle erhålla en välbehöflig ökning i den till dem nu utgående knappa pensionen. Med förmälan tillika, att vederbörande tygmästare vitsordat det behjertanvärda uti den sålunda gjorda framställningen, har generalfälttygmästaren i fråga om antalet af de personer, som af den ifrågasatta löneförbättringen skulle beröras, upplyst, att å Första Svea artilleriregementes stat funnos uppförda 8 rustkammarsmeder och 3 stockmakare, å Vendes artilleriregementes stat 5 rustkammarsmeder och 2 stockmakare, å Gotlands artillericorps' stat 2 gevärshandtverkare, å Vaxholms artillericorps' stat 2 rustkammarsmeder samt å Karlsborgs artillericorps' stat 6 rustkammarsmeder och 3 stockmakare, eller således tillhopa 31 personer.

Arméförvaltningen å civila departementet har i sitt häröfver afgifna underdåniga utlåtande förmält sig icke hafva något att erinra mot den ifrågavarande löneförbättringen, hvilken skulle kräfva en förhöjning i anslaget till aflöning och rekrytering med tillhopa 3,100 kronor.

Då generalfälttygmästarens ifrågavarande framställning synes mig vara grundad på rättvisa och billighet, anser jag mig böra understödja densamma och har dervid endast att erinra, att i det förslag till stat för Gotlands trupper, som jag nyss understält Eders Kongl. Maj:ts pröfning, några gevärshandtverkare icke förekomma, men deremot en rustkammarsmed, för hvilken jag, på sätt jag redan omförmält, uppfört en lön af 700 kronor. Derest detta förslag vinner Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens godkännande, skulle alltså och enär vid artilleriets truppförband gevärshandtverkare förekomma endast vid Gotlands artillericorps, det kunna förefalla som vore det onödigt att hos Riksdagen göra framställning om löneförbättring åt omförmälda gevärshandtverkare. Emellertid är det ju tänkbart, att ifrågavarande båda gevärshandtverkare icke med 1899 års ingång afgå från innehafvande beställningar, och i sådan händelse torde det vara nödvändigt att hos Riksdagen göra framställning äfven i fråga om gevärshandtverkarne.

På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

b) att medgifva, att Kongl. Maj:t må på så sätt ändra gällande stater för Första Svea och Vendes artilleriregementen samt Gotlands, Vaxholms och Karlsborgs artillericorpser, att lönen på stat för de vid dessa regementen och corpser anstälde rustkammarsmeder, gevärshandtverkare och stockmakare må från och med år 1899 utgå med 700 kronor.

Angående den ökning af anslaget till aflöning och rekrytering, som, vid bifall till hvad jag sålunda hemstält, skulle erfordras, torde det tillåtas mig att längre ned yttra mig.

Jag har under [1.] här ofvan omnämnt, att, derest det förslag till förändrad organisation af arméns förvaltning, om hvars godkännande jag der gjort framställning, blefve antaget, en ändring af gällande stat för fortifikationen skulle erfordras; och får jag, under hänvisning till den utredning härom, som jag der lemnat, nu i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

c) att, vid bifall till hvad under [1.] föreslagits, medgifva, att Kongl. Maj:t må på det sätt ändra gällande stat för fortifikationen, att de i samma stat för en sekreterare, tillika auditör vid Svea ingeniörbataljon, samt för en kassör och redogörare upptagna löneförmåner, tillhopa 5,000 kronor jemte ålderstillägg, uteslutas samt i stället i nämnda stat uppföres arfvode åt en auditör vid Svea ingeniörbataljon med 500 kronor.

Beträffande den ökning af utgifter under anslaget till aflöning och rekrytering, som skulle föranledas af nådigt bifall till hvad jag här ofvan under a), b) och c) föreslagit, ber jag få erinra, att, såsom jag ofvan nämnt, anslaget, vid bifall till min hemställan under a), skulle, enligt hvad jag der erinrat, behöfva förhöjas med tillhopa 40,970 kronor. Ett nådigt bifall till min hemställan under b) skulle, då löneförbättring af 100 kronor för hvar och en af 31 personer der blifvit af mig föreslagen, föranleda en ökning i anslaget af 3,100 kronor. Men härvid är att erinra, att de två gevärshandtverkarne vid Gotlands artillericorps skulle, om den af mig föreslagna nya staten för Gotlands

trupper godkännes, försvinna och ersättas med en rustkammarsmed, för hvilken lön af 700 kronor är i den nya staten föreslagen, hvadan således nu ifrågavarande anslag i sådant fall endast skulle behöfva förhöjas med 2.900 kronor. Vinner deremot denna stat icke godkännande, lärer anslaget böra förhöjas med 3,100 kronor. Och slutligen skulle anslaget till aflöning och rekrytering, derest hvad jag under c) härofvan hemstält, vinner nådigt godkännande, kunna minskas med 4,500 kronor. Anslaget skulle alltså å ena sidan behöfva ökas med (40,970 + 2,900) 43,870 kronor och å den andra kunna minskas med 4,500 kronor.

På grund häraf hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

d) att, vid bifall till hvad under a), b) och c) föreslagits, öka anslaget till aflöning och rekrytering,

nu	kronor	8,495,500: —
med	»	39,370: —
till	kronor	8,534,870: —

Intendenturcorpsen.

I underdånighet hänvisande till den utredning i fråga om nödvändigheten af en förbättrad organisation af intendenturcorpsen, som jag här ofvan under [1.] lemnat, och då en dylik organisation är af behofvet påkallad, äfven om den af mig ifrågasatta nya organisationen af arméns förvaltning i öfrigt icke skulle vinna bifall, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

[6.] Ökning af detta anslag.

att, med godkännande af den vid detta protokoll fogade nya stat för intendenturcorpsen (bil. n:o 5), öka anslaget till intendenturcorpsen,

nu	kronor	356,179: —
med	»	36,715: —
till	kronor	392,894: —

Ökad aflöning för de till tjensteåldern äldste bataljonsläkarne.

Af skäl, som jag ofvan under [1.] anfört, bör detta anslag, derest den af mig ifrågasatta nya organisationen af arméns sjukvårdsstyrelse

[7.] Ökning af detta anslag.

godkännes, förhöjas med 1,265 kronor; och får jag alltså i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, vid bifall till hvad under [1.] föreslagits, öka anslaget till ökad aflöning för de till tjensteåldern äldste bataljonsläkarne, nu .... kronor 41,911: —
med .... » 1,265: —
till .... kronor 43,176: —

Inqvarteringskostnader.

[8.] Ökning af detta anslag. Af den utredning jag här ofvan under [1.] lemnat beträffande de ökade utgifter för bestridande af inqvarterings- och servisersättning, som skulle uppkomma, derest den af mig ifrågasatta omorganisationen af arméns centrala förvaltningsmyndigheter och af intendenturcorpsen vunne godkännande, framgår, att nu ifrågavarande anslag bör för sådant ändamål förhöjas med 7,350 kronor; och får jag derför i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen,

att, vid bifall till hvad här ofvan under [1.] och [6.] föreslagits, öka anslaget till inqvarteringskostnader, nu .... kronor 165,970: —
med. .... » 7,350: —
till .... kronor 173,320: —

Ålderstillägg.

[9.] Ökning af detta anslag. I underdånig skrifvelse den 25 februari 1897 har generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet anmält, att tygskrifvarne vid Stockholms, Göteborgs, Kristianstads, Vaxholms och Karlsborgs tygstationer hos honom gjort framställning om beredande för dem af ålderstillägg efter fem tjenstår, såsom skäl hvarför de framhållit, bland annat, att tygskrifvarnes löneförmåner, till följd af högre pris å lifsförnödenheter, numera vore för dem och deras familjer otillräckliga, hvadan löneförbättring vore behöflig, samt att icke alla tygskrifvare kunde påräkna att vinna befordran till förrådsförvaltare, utan åtskilliga måste hela sin

tjenstetid åtnöjas med den nuvarande knappa aflöningen; och har generalfälttygmästaren för egen del i ärendet anfört följande.

För ett rätt bedömande af frågan syntes det vara rigtigast att, utgående från den tygskrifvare tillkommande tjensterangen, jemföra deras löneförmåner och utsigter till befordran med motsvarande förhållanden för öfriga, till samma rangklass hörande personer vid armén och flottan, d. v. s. personer af fanjunkares (styckjunkares) rangklass. Af en jemförelse med afseende å löneförmånerna funne man, på sätt en bifogad tablå närmare utvisade, att under det för personal af fanjunkares rangklass vid armén och flottan aflöningsförmånerna uppginge till 1,500 à 1,890 kronor (inqvartering och servis ej inberäknade), så utgjorde motsvarande belopp för tygskrifvarne endast 1,000 kronor, samt att tygskrifvarne, som låge i ständig tjenstgöring, hade lägre aflöning än sergeanter vid värfvad trupp och vissa andra till sergeants rangklass hörande personer vid armén och flottan. Beträffande befordringsförhållandena vore det å ena sidan visserligen sannt, att en tygskrifvare, som vunne befordran till förrådsförvaltare, erhölle officers rang, hvaremot för en styckjunkare (fanjunkare) befordran till högre rang eller löneinkomst inom truppförbandet icke ifrågakomme, men å andra sidan motvägdes nämnda fördel till fullo deraf, att vid tillsättande af förrådsförvaltareplatser en dylik beställning icke ovilkorligen skulle ske inom corpsen, d. v. s. i detta fall tygstaten, utan förklarades tjensten ledig till ansökan af hvem som helst. En tygskrifvare, som eljest på grund af ålder och oförvitlig tjensteutöfning bort befordras till förrådsförvaltare, kunde alltså varda tillbakasatt för personer, exempelvis äldre underofficerare inom armén, hvilka aldrig tjenstgjort vid tygstaten. Af denna anledning kunde icke alla tygskrifvare påräkna att vinna befordran.

Det torde sålunda, fortsätter generalfälttygmästaren, icke kunna bestridas, att tygskrifvarne vore, i jemförelse med tjenstemän af samma rangklass, synnerligen illa lottade med afseende å såväl aflönings- som befordringsförhållanden. En förbättrad aflöning för tygskrifvarne syntes derför vara fullt berättigad och af behofvet påkallad ej allenast ur synpunkten af denna personals på grund af ökade lefnadsomkostnader bekymmersamma ekonomiska ställning, utan äfven på det att dugliga och fullt pålitliga personer måtte till tygskrifvarebefattningarna fortfarande kunna erhållas, hvilket vore så mycket angelägnare, som vid inträffande förfall för förrådsförvaltare annan utväg för tjenstens upprätthållande vanligen ej funnes, än att till dess bestridande förordna någon vid vederbörande förråd anstäld tygskrifvare, hvilken alltså finge

i uppdrag att handhafva ej blott medelsuppbörden, utan äfven den betydande persedeluppbörden.

På grund af hvad sålunda anförts och med tillkännagifvande, att alla de tygmästare, som i ärendet yttrat sig, vitsordat det behjertansvärda i tygskrifvarnes framställning, har generalfälttygmästaren i underdånighet hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition derom, att ett ålderstillägg af 300 kronor skall efter femte tjensteåret utgå till tygskrifvare med lön på stat vid Första Svea, Första Göta och Vendes artilleriregementen samt Vaxholms och Karlsborgs artillericorpser.

Arméförvaltningen å civila departementet har i häröfver afgifvet underdånigt utlåtande förklarat sig finna frågan synnerligen behjertansvärd. Ehuru förslagsanslaget till ålderstillägg årligen öfverskridits, syntes en förhöjning af detta anslag icke nödvändigt behöfva äskas, derest framställning till Riksdagen i det af generalfälttygmästaren föreslagna syfte gjordes; ty under antagande att vid pass halfva antalet af de vid ifrågavarande truppförband anstälde tio tygskrifvarne i regel komme att tillgodonjuta ålderstillägg, skulle den ökade utgift, hvilken blefve en följd af ålderstilläggets beviljande, komma att hålla sig vid omkring 1,500 kronor.

Generalfälttygmästarens ifrågavarande framställning anser jag mig böra understödja. Otvifvelaktigt lärer nämligen vara, att tygskrifvarnes löneförmåner äro synnerligen knappt tillmätta och behöfva förhöjas. Genom bifall till hvad generalfälttygmästaren föreslagit skulle en förhöjning i deras aflöning från 1,000 till 1,300 kronor beredas dem efter fem års oförvitlig tjenstgöring, en förhöjning, som ingalunda kan anses oskälig.

Den ökade utgift för statsverket, som härigenom skulle uppkomma, lärer, såsom arméförvaltningen erinrat, kunna i medeltal uppskattas till 1,500 kronor om året, med hvilket belopp anslaget till ålderstillägg alltså, vid bifall till framställningen, skulle behöfva förhöjas.

Emellertid torde detta anslag äfven af annan anledning tarfva förhöjning. Dels skulle nemligen, vid bifall till hvad under [1.] här ofvan föreslagits, anslaget enligt beräkningar, som jag låtit verkställa, behöfva förhöjas med omkring 1,000 kronor, dels lärer en mindre ökning af utgifterna under anslaget vara att emotse, derest det förslag om ålderstillägg åt vaktmästare, hvarom Eders Kongl. Maj:t beslutat till Riks-

dagen aflåta nådig proposition, vinner Riksdagens bifall, och dels har det nuvarande anslaget till ålderstillägg under fjerde hufvudtiteln under en följd af år visat sig otillräckligt och årligen måst öfverskridas. Utgifterna under detta anslag hafva nemligen under åren 1894—1896 i medeltal uppgått till något öfver 38,700 kronor medan anslaget i riksstaten för samma år varit allenast 7,000 kronor. Anslaget i fråga är visserligen i innevarande års riksstat upptaget till 9,500 kronor, men uppenbart torde vara, att jemväl detta belopp kommer att visa sig alldeles otillräckligt. Jag anser derför och med hänsyn till hvad jag nu anfört, att anslaget till ålderstillägg i nästkommande års riksstat bör höjas till 40,000 kronor.

På grund af hvad sålunda förekommit, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att medgifva, att ett ålderstillägg af 300 kronor må från fjerde hufvudtitelns anslag till ålderstillägg utgå till tygskrifvare med lön på stat vid Första Svea, Första Göta och Vendes artilleriregementen samt Vaxholms och Karlsborgs artillericorpser efter fem års väl vitsordad tjenstgöring i befattningen; och

dels att öka anslaget till ålderstillägg,

nu	kronor	9,500: —
med	»	30,500: —
till	kronor	40,000: —

Reservbefälet.

T. f. chefen för generalstaben har i sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 5 sistlidne november, angående förbättrade vilkor för arméns reservofficerare, anfört, att bland de förbättringar af härordningen, som afsågos genom den till 1892 års urtima Riksdag aflåtna nådiga proposition och Riksdagens på grund deraf fattade beslut, intoge otvifvelaktigt reservofficersinstitutionen ett af de vigtigaste rummen. Dåvarande t. f. chefen för generalstaben hade i det underdåniga förslag till förbättrad härordning, som legat till grund för den nådiga propositionen, så tydligt ådagalagt nödvändigheten af en vid sidan af den fasta befälskadern befintlig tillfyllestgörande reservbefäls- [10.] Anslaget oförändradt.

inrättning, att ytterligare bevis härför icke torde vara af nöden. Den grund, på hvilken den då föreslagna och äfven antagna reservbefälsinrättningen hvilade, vore, likasom förut, *frivilligheten;* men den skilde sig från den förut befintliga reservbefälsinstitutionen hufvudsakligen deruti att, hvad reservofficerarne beträffade, dessa bereddes en ny ekonomisk förmån, nämligen en lifränta från 55 års lefnadsålder, en förmån som antogs skola förmå unge män i samma samhällsställning som de fast anstälde officerarne, men med andra verksamhetsområden för sitt egentliga lefnadskall än det militära, att vid sidan häraf egna någon tid äfven åt inhemtande och vidmagthållande af så mycken militärisk kunskap och färdighet, att de i krigstid kunde någorlunda tillfredsställande fullgöra den med lägre officersplatser förbundna tjenst och sålunda i någon mån fylla den stora brist på officerare, som, i likhet med förhållandet inom andra länders arméer, måste uppstå vid härens försättande på krigsfot. Beträffande reservunderbefälet vidtogs deremot icke samma åtgärd, hufvudsakligen på den grund, att underofficersbefattningarna kräfde företrädesvis en under längre tid förvärfvad tjenstevana, som icke skulle stå dem till buds, hvilka efter kort tids militärisk utbildning valde sitt egentliga lefnadskall inom andra verksamhetsområden än det militära, samt emedan behofvet af reservunderbefäl i manskapsklassen inom vår armé fyldes af de beväringen tillhörande f. d. stamanstälde, hvilka innehaft underbefälsanställning eller uppfylt de för sådan anställning föreskrifna vilkor.

Med ledning af då gällande mobiliseringsplaner och med behörig hänsyn såväl till den fasta officerskaderns enligt det antagna förslaget blifvande styrka, som ock till den deraf följande ökningen af antalet officerare i arméen, pensionerade officerare i regementens och corpsers reserver och krigstjenstskyldige f. d. officerare beräknades, med iakttagande af den naturliga afgången, att årligen 60 officersvolontärer, efter genomgången underofficersutbildning, behöfde eftersträfva reservofficersförordnande för att, om mogenhetsexamen allt framgent komme att afläggas vid en lefnadsålder af i medeltal 20 år, behofvet af reservofficerare och reservintendenter vid den mobiliserade hären skulle varda fyldt. Beräkningarna gåfvo vid handen att, under de gjorda antagandena, den 1. årsklassen reservofficerare (vid 22 års medelålder) borde uppgå till 56 och att inom beväringsåldern borde finnas tillsammans omkring 482. Derigenom skulle det stora antal underofficerare (nära ⅓ af hela underofficersantalet), som eljest måste göra officerstjenst, återbördas till underofficerstjenstgöring, hvarjemte beräknades, att omkring 150 reservofficerare i åldern 32—40 år borde finnas tillgängliga

för landstormens behof eller ock för fyllande af uppstående officersafgång eller för nyformationer, derest de äfven under landstormsåldern förblefve fästade vid reserven. De nu gällande mobiliseringsplanerna, uti hvilka behörig hänsyn tagits till de af särskilda komiterade för utarbetande af förslag till fältförvaltningsreglementen framstälda grunder för etapp- och fältförvaltningstjensternas ordnande, kräfde emellertid för den mobiliserade hären ett ännu större officersbehof, hvadan det till och med kunde ifrågasättas, huruvida icke antalet reservofficerare, 56 i 1. årsklassen, borde ökas. Då likväl vid mobilisering de vid krigsskolan befintliga eleverna med den utbildning, som numera komme dem till del, torde vara något mera skickade än underofficerare på stat att förrätta officerstjenst och alltså kunde tillfälligt konstitueras till officerare, samt då det syntes antagligt, derest årligen de beräknade 56 reservofficerarne verkligen tillfördes armén, att större delen af de i landstormsåldern varande, under förutsättning af skälig ekonomisk godtgörelse under den för befordran stadgade tjenstgöringen, fortfarande skulle stanna vid reserven, torde för närvarande den hufvudsakligaste vigten ligga uppå att tillse, det den år 1892 beräknade första årskontingenten reservofficerare verkligen uppnåddes, emedan i motsatt fall icke ens den mobiliserade härens behof blefve tillgodosedt. Anskaffning af hjelpligen användbart befäl för nyformationer och landstorm vore ett med våra värnpligtiges korta utbildningstid så svårlöst problem, att det torde fordra alldeles särskilda mått och steg och under nuvarande förhållanden knappast kunna sammanblandas med åtgärder för tillgodoseendet af den mobiliserade härens officersbehof.

Frågan vore då, fortsätter t. f. chefen för generalstaben, huruvida erfarenheten efter år 1892 bekräftat förhoppningen, att 56 reservofficerare årligen skulle tillföras armén. Svaret på denna fråga utfölle dessvärre afgjordt nekande, ty sedan nämnda år hade endast 32 reservunderlöjtnanter tillkommit, hvarvid dessutom borde märkas, att af dem 2 tillhörde kavalleriet och 6 ingeniörtrupperna, hvilka båda vapenslag icke voro upptagna bland dem, för hvilka i 1892 års förslag det angifna behofvet beräknades. Frånräknades dessa 8, återstode 24 eller i medeltal endast 6, i stället för 56, årligen. Sökte man efter orsaken till detta förfelade resultat, kunde man icke undgå att dermed jemföra det gynsamma förhållandet vid flottan, der det i plan förutsatta årliga reservofficersbehofvet hittills blifvit fyldt. Utan tvifvel torde det alltid varda lättare att rekrytera reservofficerare för flottan än för armén, emedan de förra, som ju valt sjötjensten till sitt lefnadsyrke, just under dess utöfvande borde känna fördelarna af att, förutom

vanlig daning för detta yrke, hafva erhållit ytterligare utbildning inom sitt lands krigsmarin och fortfarande tillhöra denna, under det att den, som blott ytligt kände beskaffenheten af reservofficersutbildningen vid armén, helt naturligt icke hade lika lätt att inse den visserligen fördelaktiga, men mindre tydligt framträdande inverkan på utöfvandet af åtskilliga civila yrken, som denna utbildning dock i sjelfva verket medförde. Så mycket naturligare borde det då vara, att de ekonomiska förmåner, hvilka erbjödes reservofficerare vid armén, sattes snarare högre och icke, såsom nu vore fallet, betydligt lägre än dem, som erbjödes reservofficerare vid flottan.

Jemfördes dessa förmåner, funne man, att en reservofficer vid flottan erhölle:

1:o) såväl under den förutgående ett-åriga utbildningstiden såsom aspirant, som ock under repetitionskurserna — tillsammans 4 månader — dagaflöning med 3 kronor, beklädnadshjelp med 20 kronor i månaden samt naturaunderhåll eller ersättning derför i likhet med manskapet vid sjömanscorpsen;

2:o) vid annan tjenstgöring rese- och traktamentsersättning mellan hemvist och vederbörlig station samt aflöning lika med de fasta officerarne af motsvarande grad vid flottan, d. v. s. icke blott dagaflöning utan ock så stor del af den fasta lönen, som svarade mot tjenstgöringstiden; samt

3:o) en lifränta från 55 års lefnadsålder, ursprungligen beräknad till 300 kronor men numera, till följd af den låga räntefoten, uppgående icke ens till 200 kronor.

Vid armén deremot erhölle reservofficern:

1:o) under sin förutgående utbildningstid såsom aspirant, utgörande i det närmaste 18 månader, fördelade på 3 år, 150 kronor om året — derest han, såsom åtminstone vid indelta infanteriet i allmänhet vore fallet, antagits till volontär i nummer — samt slitningsersättning, ersättning för småpersedlar, dagaflöning och naturaunderhåll eller ersättning derför i likhet med manskap (i rundt tal under hela utbildningstiden omkring 650 kronor jemte portion);

2:o) under repetitionsöfningarna — tillsammans 6 à 9 månader — endast dagaflöning à 2 kronor; samt

3:o) en till 250 kronor beräknad lifränta efter 55 års lefnadsålder.

En reservofficer vid flottan hade alltså, när han utnämndes till reservunderlöjtnant, uppburit för 1 års aspiranttjenstgöring 1,335 kronor, jemte naturaunderhåll eller ersättning derför, under det att en reservofficer vid armén vid motsvarande tillfälle uppburit för sammanlagdt

$1^1/_2$ års aspiranttjenstgöring omkring 650 kronor, jemte naturaunderhåll eller ersättning derför. Efter utnämningen erhölle reservunderlöjtnanten vid flottan för tillsammans 4 månaders tjenstgöring 440 kronor och portionsersättning samt efter 55 års lefnadsålder en lifränta, som dock för närvarande beräknades uppgå till endast 187 kronor 50 öre, under det att en reservunderlöjtnant vid armén erhölle för 6 à 9 månaders tjenstgöring 360, respektive 540, kronor och efter 55 års lefnadsålder en lifränta, som för närvarande beräknades uppgå till 250 kronor. Ville en utnämnd reservlöjtnant fortsätta militär tjenstgöring, erhölle han vid flottan rese- och traktamentsersättning mellan sitt hemvist och vederbörlig station samt lön per månad och dagaflöning efter samma grunder som fast anstäld officer, men vid armén endast 2 kronors dagaflöning.

Det torde, yttrar t. f. chefen för generalstaben vidare, alltså ligga i öppen dag, huru vanlottad reservofficeren vid armén vore vid sidan af sin kamrat vid flottan. Och då dertill lades den obestridliga olägenheten för den förre att, på den bana han valt till sitt egentliga lefnadskall, hafva lemnat sina jemnåriga kamrater, hvilka icke tillika utbildat sig för militäryrket, minst ett års försprång, kunde det knappast väcka förvåning, att så få unge män ville ingå såsom reservofficerare vid armén och att således reservofficersinrättningen för närvarande på intet sätt mägtat motsvara sitt ändamål. Så länge denna institution måste byggas på frivillighetens grund, torde det derför vara nödvändigt att erbjuda ekonomiska förmåner så afpassade, att de, som voro hågade att ingå vid armén såsom reservofficerare, icke måtte derifrån afskräckas på den grund, att de, jemte den oundvikliga tidsförlusten inom deras egentliga lefnadsbanor, måste göra kännbara ekonomiska uppoffringar för det militära biyrket.

Hvad då först anginge lifräntan eller pensionen efter 55 års lefnadsålder, syntes det t. f. chefen för generalstaben uppenbart, att den icke blott borde uppbringas till ett belopp, som kunde för personer i den samhällsställning, hvarom här vore fråga, innebära en verklig lockelse, utan derjemte vara till sin storlek mera bestämd än hvad som enligt erfarenheten inom flottan för närvarande vore fallet. Eders Kongl. Maj:t hade ock, hvad flottan beträffade, åt denna fråga egnat nådig uppmärksamhet och uti till 1897 års Riksdag aflåten nådig proposition föreslagit sådan höjning i anslaget till reservofficersinstitutionen vid flottan, att den ursprungligen beräknade lifräntan, 300 kronor, borde kunna uppnås. Då emellertid Riksdagen vid sitt afslag å propositionen antydt, att en utredning beträffande ett annat sätt, än det hit-

tills antagna, för åvägabringandet af pension åt reservofficerare borde göras och äfven omfatta motsvarande förhållanden vid armén, ansåge sig t. f. chefen för generalstaben nu icke böra ingå på denna fråga i vidare mån, än genom att i underdånighet hemställa, att uti den nådiga proposition, som efter en dylik utredning tilläfventyrs kunde varda aflåten, samma pensions- eller lifräntebelopp borde föreslås för arméns som för flottans reservofficerare.

Hvad åter öfriga ekonomiska förmåner vidkomme, har t. f. chefen för generalstaben ansett, att af det föregående framginge nödvändigheten af deras höjande. Två kronors dagaflöning såsom enda ersättning för en tjenstgöring, som utan öfverdrift kunde beräknas medföra en dagkostnad af i medeltal minst 5 kronor, nämligen 3 kronor för vivre och 2 kronor för andra utgifter, såsom resor, slitning af kläder m. m., kunde på intet vis innebära någon lockelse för en ung man att på denna tjenstgöring uppoffra sin tid, helst han derjemte nödgades offra ett rätt betydligt belopp på sin officersekipering. Enligt samvetsgranna beräkningar, gjorda af personer med erfarenhet uti dessa förhållanden, framginge, att under antagande att en del af de persedlar, hvilka användts under utbildningstiden, kunde ändras och derför borde upptagas till halfva värdet, kostnaden för officersekiperingen vid indelta infanteriet kunde sättas till 450 à 500 kronor. Beräknades medelkostnaden per dag under tjenstgöring till 5 kronor, gjorde detta för 90 dagar 450 kronor. Afdroges från sistnämnda belopp dagaflöningen för en subalternofficer, 180 kr., återstode 270 kr., hvilka alltså reservofficern af egna medel måste tillsätta. Nu kunde häremot invändas, att under motsvarande tid en del af detta belopp borde hafva åtgått, hvar reservofficeren än befunnit sig. Beräknades denna del exempelvis till 120 kronor, återstode dock alltid 150 kronor, eller 50 kronor i månaden, såsom den tillökning i utgifter, som militärtjenstgöringen tillskyndat honom. Att denna summa vore lågt tilltagen, torde medgifvas af hvar och en med erfarenhet om de utgifter, som den svenske officeren måste ikläda sig, då han under vapenöfningarna, utom vanligt vivre, äfven måste skaffa sig sjelf tillfälligt tak öfver hufvudet och möbler samt utan ersättning förflytta sig och sitt bohag för 3 månader till och från de ofta nog icke en gång vid jernväg belägna mötesplatserna. Skulle emellertid de ekonomiska förmånerna fylla sitt ändamål, d. v. s. häfva unge mäns betänkligheter mot att låta utbilda sig till och sedan qvarstå såsom reservofficerare så länge, att det ofvan omnämnda mobiliseringsbehofvet af dessa officerare kunde varda fyldt, vore det ej nog, att de med tjenstgöringen förbundna kostnaderna nätt och jemt

ersattes, utan reservofficern borde lika väl som en hvar annan tjensteman, kunna motse någon ökning i inkomster i mån af tjenstetidens utsträckning. Det syntes derför billigt och rättvist att, utgående från den ofvan lågt beräknade kostnaden för officersekipering och för tjenstgöring, hvilka belopp torde böra tillerkännas reservunderlöjtnanter, låta aflöningsförmånerna för de olika reservofficersgraderna växa i samma proportion som för de fasta löjtnants- och kaptensbeställningarna af 2:a klassen.

Reservofficerarne borde alltså, anser t. f. chefen för generalstaben, åtnjuta följande förmåner:

a) *ekiperingshjelp*, 500 kronor, utbetalad antingen på en gång vid utnämningen till reservunderlöjtnant eller ock i mån af fullgjord tjenstgöring för bevarande af lifränte- eller pensionsrätten;

b) *månadslön* under tjenstgöring, motsvarande den fast anstälde officerens lön, d. v. s. 50 kronor för reservunderlöjtnant, 75 kronor för reservlöjtnant och eventuelt 150 kronor för reservkapten; samt

c) *dagaflöning* under tjenstgöring i likhet med fast anstälde officerare af motsvarande grader.

I fråga om de kostnader, som, vid bifall till hvad han sålunda föreslagit, skulle för statsverket uppkomma, har t. f. chefen för generalstaben funnit, att dessa kostnader skulle i framtiden, sedan institutionen blifvit fullt genomförd, komma att uppgå till 109,975 kronor årligen och att alltså det nuvarande förslagsanslaget till reservbefälet, 53,516 kronor, skulle behöfva förhöjas med 56,459 kronor. Till detta resultat har han kommit på grund af en verkstäld beräkning, hvilken återfinnes i bilagan n:r 12 vid detta protokoll.

T. f. chefen för generalstaben yttrar vidare, att då det sålunda beräknade beloppet, 109,975 kronor, icke på flere år behöfde till fullo tagas i anspråk, det syntes honom billigt, att de efter år 1892 antagna reservofficerarne retroaktivt tillerkändes såväl ekiperingshjelp som månadslön för redan fullgjord tjenstgöring såsom reservofficerare; och har han förty hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition dels om höjning af det nu till reservbefälet utgående förslagsanslaget till högst 109,975 kronor och dels om rätt för de efter år 1892 antagne reservofficerarne att retroaktivt komma i åtnjutande af de ökade förmåner, hvilka komma att tillerkännas blifvande reservofficerare.

Han har vidare i samma skrifvelse, på anförda skäl, hemstält om vissa förändringar i gällande bestämmelser angående reservofficerarnes

tjensterang m. m., frågor, som det torde tillåtas mig att, efter verkstäld utredning, få vid annat tillfälle inför Eders Kongl. Maj:t anmäla.

Arméförvaltningen å civila departementet har i sitt öfver ifrågavarande framställning afgifna underdåniga utlåtande förklarat sig icke hafva något att deremot erinra, dock med tillkännagifvande att, enär det lyckats arméförvaltningen att för de till lifränta åt reservofficerare författningsenligt utgående belopp i allmänhet bereda hittills inträdda reservofficerare en lifränta af 285 kronor i stället för den beräknade å 250 kronor, någon åtgärd med afseende å lifräntan icke syntes vara, åtminstone för närvarande, erforderlig.

T. f. chefens för generalstaben förevarande framställning finner jag synnerligen beaktansvärd. Reservofficersinstitutionen vid armén har, såsom han påpekat, ingalunda utvecklat sig så, som man vid antagandet af den förbättrade härordningen förutsatte. I stället för i medeltal 56 reservofficerare om året har man erhållit 6. Anledningarna härtill kunna, måhända, vara äfven andra än dem han angifvit, men otvifvelaktigt torde vara, att en af de förnämsta är den, att allt för ringa ekonomiska fördelar äro med reservofficersbefattning förenade. Den betydelse, reservofficersinstitutionen har, framförallt vid härens ställande på krigsfot, är emellertid så stor, att jag icke kan taga på mitt ansvar att, sedan bristerna i reservofficersinstitutionen numera tillfullo visat sig, längre uppskjuta med vidtagande af åtgärder till dessa bristers afhjelpande. Det dröjer nämligen en följd af år, innan reservofficersinstitutionen, äfven om det beräknade antalet, 56 reservofficerare om året, erhålles, kan nå den utveckling, som 1892 beräknades såsom oundgängligen nödvändig, och hvarje års uppskof medför således ett undanskjutande af den tidpunkt, då härens ställande på krigsfot kan försiggå så som önskligt vore.

Jag har redan nämnt, att en af de förnämsta anledningarna till det ogynnsamma resultat, som den år 1892 antagna reservofficersinstitutionen hittills ernått, otvifvelaktigt är att söka i de allt för ringa ekonomiska fördelar, som för närvarande äro förenade med befattningen som reservofficer. Hvilka dessa fördelar äro, har t. f. chefen för generalstaben i sin underdåniga skrifvelse utförligt angifvit och har jag dertill intet att tillägga. Att dessa fördelar — frånsedt lifräntan, i fråga hvarom jag anhåller att få längre fram yttra mig — icke kunna anses tillfredsställande, torde uppenbart framgå af den utredning, som derom

i det föregående lemnats. En förbättring af dessa förmåner torde derför, om reservofficersinstitutionen vid armén skall kunna vinna någon afseväird utveckling, vara oundgängligen nödvändig. I detta afseende synes mig hvad t. f. chefen för generalstaben föreslagit, vara antagligt. De förmåner, han ifrågasatt, äro *ekiperingshjelp* samt, under tjenstgöring, *månadslön* och *dagaflöning*. *Dagaflöning* under tjenstgöring åtnjuter reservofficer och reservintendent äfven enligt nu gällande bestämmelser och i fråga om beloppet af denna aflöning är ej någon förändring ifrågasatt. Att tillerkänna en till reservunderlöjtnant (reservintendent) utnämd person *ekiperingshjelp* med 500 kronor, skulle otvifvelaktigt i ej ringa mån vara till fromma för reservofficersinstitutionen, ty många äro säkert de, som, derest icke svårigheten att bekosta den för reservofficer erforderliga ekiperingen förefunnes, skulle vara benägna att egna sig åt denna befattning vid sidan af sin egentliga sysselsättning. Men i än högre grad skulle helt visst den ifrågasatta *månadslönen* härtill bidraga. Ty genom denna jemte dagaflöningen skulle godtgörelse erhållas åtminstone för de med reservofficers- (reservintendents-) tjensten förenade utgifter, och utan sådan godtgörelse torde det icke låta sig göra att erhålla reservofficerare till något nämnvärdt antal. Jag biträder således hvad t. f. chefen för generalstaben i dessa hänseenden föreslagit och har dervid endast att erinra, att den ifrågasatta ekiperingshjelpen bör, om ändamålet dermed skall vinnas, utbetalas redan vid utnämningen till reservunderlöjtnant (reservintendent).

I fråga om de kostnader, som af ett bifall till hvad jag sålunda tillstyrker skulle föranledas, framgår af bilagan n:r 12, att, *sedan institutionen blifvit fullt genomförd*, dessa kostnader skulle uppgå till följande årliga *maximi*belopp, nämligen:

för ekiperingshjelp	kronor	28,000: —
» månadslöner	»	27,337: 50
» dagaflöning	»	13,589: —
eller således tillhopa	kronor	68,926: 50.

Härvid är dock att märka, att äfven om, hvilket icke är visst, man skulle under de närmaste åren kunna erhålla 56 reservunderlöjtnanter om året, det dock måste komma att dröja åtskilliga år, innan det i bilagan beräknade antalet 386 reservunderlöjtnanter blefve fyldt, och ännu längre tid innan antalet 100 reservlöjtnanter uppnåddes. Med säkerhet komma alltså kostnaderna att under de första åren ställa sig betydligt lägre än det ofvan angifna beloppet, och med all visshet kunna de hållas inom det för närvarande till reservbefälet i riksstaten anslagna

beloppet, 53,516 kronor. Af detta belopp är visserligen den allra största delen, nämligen 41,048 kronor, afsedd till beredande af lifränta åt reservofficerarne och allenast återstoden till aflöning; men derest, såsom jag här nedan ämnar ifrågasätta, beredande af lifränta åt reservofficerarne skulle upphöra och statsverket i stället sjelft öfvertaga pensioneneringen af reservbefälet, så skulle hela det för närvarande i riksstaten till reservbefälet anslagna beloppet kunna blifva disponibelt för reservofficerares aflöning och således nytt anslag för detta ändamål icke behöfva äskas.

Om jag således är ense med t. f. chefen för generalstaben i fråga om de förmåner, som böra tillerkännas blifvande reservofficerare, kan jag å andra sidan icke i allo dela de åsigter, han uttalat i fråga om de efter år 1892 utnämnde reservofficerarne (reservintendenterna). Jag är visserligen af den mening, att dessa officerare böra för framtiden åtnjuta samma lön och dagaflöning, som deras blifvande kamrater tillerkännas, men att retroaktivt tillerkänna dem ekiperingshjelp eller för den gångna tiden högre aflöning, än de redan åtnjutit, anser jag deremot icke böra ifrågasättas.

Beträffande den lifränta, som reservofficer (reservintendent) vid armén är berättigad att åtnjuta och för hvars beredande medel finnas, på sätt jag nyss nämnde, i riksstaten anvisade, äro närmare bestämmelser af Eders Kongl. Maj:t meddelade i nådig förordning den 17 juni 1893. Af denna förordning, som innehåller bestämmelser angående vilkoren för lifräntans åtnjutande m. m., framgår derjemte, att lifräntans belopp icke är fixeradt, men att deremot det belopp, som skall för beredande af lifränta i vederbörande försäkringsanstalt insättas, är i viss mån fixt och beroende allenast af den blifvande lifräntetagarens ålder, då insättningen eger rum. På sätt arméförvaltningen anmält, har för det sålunda bestämda beloppet i allmänhet kunnat åt lifräntetagare beredas en lifränta af 285 kronor. Då detta belopp kan anses någorlunda tillfredsställande, skulle jag sakna anledning att i afseende å den för arméns reservofficerare nu stadgade förmånen af lifränta ifrågasätta någon förändring, om icke motsvarande förhållanden vid flottan vore synnerligen otillfredsställande. Såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes erinra sig, aflät också Eders Kongl. Maj:t till nästlidet års Riksdag nådig proposition med förslag till förändrade bestämmelser i afseende å beredande af lifränta åt reservbefälet vid flottan, hvilken proposition dock icke vann Riksdagens godkännande, hufvudsakligen emedan Riksdagen satte i fråga, huruvida det icke skulle vara både enklare och billigare, om statsverket sjelft öfvertoge pensioneringen af reservbefälet och pen-

sionerna, till belopp af högst 300 kronor, finge utgå direkt från nionde hufvudtiteln, i hvilket afseende Riksdagen ansåg utredning böra ega rum och att denna utredning borde omfatta jemväl motsvarande förhållanden inom armén. Med anledning häraf har jag låtit genom professoren vid generalstaben P. G. Rosén verkställa en dylik utredning, så vidt armén angår, och har han dervid anfört följande.

För att kunna med säkerhet beräkna storleken af de insatser, som behöfde göras i ändamål att bereda en lifränta eller pension, som efter ett visst antal år skulle utgå, eller ock bestämma beloppet af de pensioner, som i en framtid till vissa personer skulle utbetalas, måste tre faktorer tagas i betraktande, nämligen räntefoten, dödligheten bland de personer, som vore i fråga, samt afgången till följd af andra orsaker än dödligheten.

Räntefoten hade i de beräkningar, på hvilka förevarande utredning grundade sig, antagits till 3½ %, såsom för närvarande vore vanligt vid beräkningar, som hade afseende på framtida förhållanden. Dödligheten vid arméns reservbefäl hade antagits lika med den allmänna svenska dödligheten bland män enligt statistiska centralbyråns dödlighetstabeller. Den tredje vid beräkningarna ingående faktorn, afgången bland reservbefälet till följd af andra orsaker än dödsfall, vore svår att med större säkerhet bestämma, och man måste nöja sig med approximativa tal eller medelvärden. Det vore nämligen klart, att antalet afskedstagande under den ålder, den obligatoriska tjenstetiden omfattade, vore beroende af flere omständigheter, såsom den tillfälliga ekonomiska ställningen i landet, förändrade sociala förhållanden m. m. För reservbefälet vid armén hade emellertid den totala afgången, d. v. s. afgången såväl till följd af dödsfall, som af andra orsaker, antagits i öfverensstämmelse med vanlig afgångsprocent, sådan den funnes angifven i förslaget till den förbättrade härordningen. Antalet reservofficerare och deras fördelning på årsklasser hade således antagits vara följande:

Årsklass.	Åldersår.	Antal.
1	22	56
2	23	54
3	24	52
4	25	50
5	26	48
6	27	45
7	28	42
8	29	39

Årsklass.	Åldersår.	Antal.
9	30	36
10	31	32
11	32	28

Häraf framginge, att afgången från det 22:a åldersåret till det 32:a vore icke mindre än 28 eller halfva antalet. Afgången till följd af endast dödligheten skulle hafva reducerat det ursprungliga antalet 56 reservofficerare endast till 52 vid det 32:a lefnadsåret. Det vore således tydligt, att denna totala afgång skulle vid bestämmandet af insatserna spela en vigtig roll.

För beredande af pension åt reservbefälet vid armén (och flottan) kunde man tänka sig pensioneringen antingen anförtrodd åt en af staten kontrollerad ränte- och kapitalförsäkringsanstalt genom insättande af vissa belopp under vissa bestämda vilkor, eller ock öfvertagen direkt af staten sjelf. Det förstnämnda sättet för beredande af pension hade hittills blifvit användt. Sålunda hade för reservbefälet vid armén insättningar skett i lifförsäkringsaktiebolaget Thule för beredande af lifräntor att utbetalas efter 55 års ålder. För 22-årig person hade inbetalts en gång för alla 733 kronor, hvarigenom en bestämd lifränta af 285 kronor blifvit beviljad af bolaget på hufvudsakligen följande vilkor: 1:o) att ingen återbetalning af kapitalet skedde i händelse af dödsfall, samt 2:o) att ett återgäldande af kapitalet, dock utan ränta, egde rum, för den händelse den försäkrade genom att icke fullgöra föreskrifven militär tjenstgöring eller eljest ginge förlustig rätten till lifränta, dock med vilkor att orsaken till förlusten af lifränterätten icke egde sin grund i den försäkrades ohelsa, hvilket förhållande borde i hvarje fall genom friskbetyg styrkas.

Det vore uppenbart, att det stötte på stora svårigheter att bedöma det inflytande, som dessa vilkor skulle komma att utöfva. Verkstälde man emellertid under de ofvan gjorda förutsättningarna af räntefot och afgång en beräkning af det belopp, som borde erläggas för att bereda en lifränta af 285 kronor åt en 22-årig man, att utfalla första gången efter fylda 55 år utan återbetalning af kapitalet i händelse af dödsfall, så befunnes detta vara 719 kronor utom förvaltningskostnad, under det att till Thule, såsom nyss nämndes, inbetalts 733 kronor för ifrågavarande lifränta. Häraf skulle framgå, att insats och lifränta ungefärligen motsvarade hvarandra och att ingen vinst för bolaget vore öfverhufvud att påräkna, så framt icke stor dödlighet eller sjuklighet uppstode bland reservbefälet. Men det torde ofta blifva förenadt med svårighet att vid fall af afgång af andra orsaker än dödsfall styrka, att af-

gången icke egde sin grund i den försäkrades ohelsa, då man väl kunde tänka sig, att uppkommande sjuklighet eller i tjensten ådragen skada mången gång måste föranleda afgång, i hvilket fall alltid en förlust af 733 kronor för hvar gång sådant inträffade skulle uppstå.

Beträffande Stockholms ränte- och kapitalförsäkringsanstalt borde märkas, att denna visserligen icke beräknade någon vinst på sin försäkringsrörelse, men också icke förbunde sig till några förut bestämda belopp af de lifräntor eller kapitalförsäkringar, som man på grund af insatser ville betinga sig. De förra voro nämligen beroende på räntefotens och dödlighetens vexlingar och detta i rätt hög grad. För beredande af lifränta å 300 kronor åt en 22-årig man att lyftas första gången efter fylda 55 år hade anstalten sålunda i sina prospekter af nedanstående år angifvit följande kapitalinsatser vara erforderliga, i hvilka insatser äfven den vanliga förvaltningsafgiften 4 % inginge:

år	1882	erfordrades	471	kronor.
»	1886	»	565	»
»	1888	»	705	»
»	1891	»	914	»
»	1897	»	1,139	»

Under 15 år hade således den erforderliga kapitalinsatsen mer än fördubblats eller den mot en och samma kapitalinsats svarande lifräntan förminskats till mindre än sitt halfva ursprungliga belopp, Det vore naturligen icke möjligt att beräkna, huru det i framtiden kunde i detta hänseende komma att gestalta sig, men att under 30 års förlopp eller till den tid, då en nu kontrakterad lifränta skulle utbetalas, vexlingar i räntefot och dödlighet kunde inträffa, som skulle förorsaka lifräntans ytterligare förminskning, vore nog sannolikt.

Med de antaganden om räntefot och afgång, som ofvan blifvit gjorda, skulle för beredande af en lifränta å 300 kronor åt en 22-årig reservofficer vid armén, att utbetalas första gången efter fylda 55 år samt med förbehåll af utbetalning endast vid dödsfall, erfordras antingen en insats för en gång af 538 kronor eller årliga insatser af 74 kronor under tjenstetiden (22—32 års ålder). Ränte- och kapitalförsäkringsanstalten skulle för en sådan lifränta för närvarande fordra en insats af 1,139 kronor för en gång, dock med rättighet för vederbörande att återbekomma kapitalet omedelbart på rekvisition under reservofficerens tjenstetid. Den stora skilnaden mellan det nyss beräknade värdet på lifräntan 538 kronor och anstaltens fordran 1,139 kronor berodde uppenbarligen på den omständigheten, att nära halfva kapitalsumman skulle

komma att återbäras på grund af den starka afgången. Tydligt vore ock, att anstalten måste erhålla någon vinst derigenom, att endast kapitalet, men icke räntan återlemnades.

Man kunde äfven tänka sig pensioneringen anordnad på det sättet, att staten sjelf bildade en pensionsfond för reservbefälet genom insättningar, antingen på en gång eller årliga, för bildande af lifräntor att utfalla vid en viss ålder. För beredande af en lifränta å 300 kronor eller den storlek af lifräntan, som ursprungligen ansetts som en lämplig godtgörelse för den tidsuppoffring och tjenstgöringsskyldighet, som en reservofficer hade att underkasta sig, åt en 22-årig man att utfalla första gången efter fylda 55 år erfordrades, såsom ofvan nämnts, en kapitalinsats för en gång af 538 kronor, om medlen insattes under förbehåll af utbetalning vid dödsfall före pensionsåldern, men endast 478 kronor, ifall något sådant vilkor icke förutsattes.

För det högsta antalet, d. v. s. 56, af inträdande reservbefäl af medelålder 22 år skulle således kapitalinsatsen blifva 30,128 kronor, då förbehåll gjordes om utbetalning i händelse af dödsfall, samt 26,728 kronor, om sådant förbehåll icke gjordes.

Ett annat sätt, som dock icke vore så enkelt som det förstnämnda, vore att genom årliga insatser för de i tjensten qvarstående delegarne från 22 till 32 års ålder bilda ett kapital för beredande af lifränta af samma storlek, som förut nämnts, att lyftas vid fylda 55 år. Denna årliga insats skulle för en 22-årig man belöpa sig till 74 kronor med förbehåll om utbetalning af de gjorda insatserna i händelse af dödsfall och till 64 kronor utan sådant förbehåll.

Det hade ock ifrågasatts, att åt dem, som det önskade, bereda pension att utgå redan vid tidigare ålder, dock ej före utgången af det år, hvarunder han fylde 40 år. Under förbehåll om utbetalning af insatserna vid dödsfall till den aflidnes rättsinnehafvare skulle för en insats af samma belopp som ofvan, eller 538 kronor, en lifränta af 111 kronor att utfalla första gången efter fylda 40 år erhållas, och för motsvarande årliga insatser från 22 t. o. m. 32 års ålder en dylik lifränta af 114 kronor. En pension, som utfölle vid 40 år, blefve således något mer än $^1/_3$ af den lifränta, som utfölle vid 55 år.

Antingen man valde det ena eller det andra sättet för bildande af en pensionsfond för reservbefälet, behöfde insatserna till densamma icke bestämmas till högre belopp, än som motsvarade de antagna reservofficerarnes antal, dock med iakttagande af omkring 10 % förhöjning för betäckande af förvaltningskostnader och kompensering af fluktuationer i afgång och räntefot. De enda utgifter, som från fonden

skulle utgå före den tid, då pensioner skulle börja att utbetalas, vore för inträffande dödsfall bland reservofficerarne före pensionstiden, om sådant vilkor förutsattes.

Det enklaste sättet för pensioneringen torde dock vara att lemna densamma åt framtiden och låta pensionsbeloppen utgå direkt från anslag under riksstatens nionde hufvudtitel. Antoge man, att reservbefälets personal till antalet utvecklades i full öfverensstämmelse med ofvan gjorda förutsättning, skulle för en befälsstyrka af 56 22-åringar vid pensionsåldern efter 33 års förlopp återstå vid första pensionsåret 21 lefvande, åt hvilka ett pensionsbelopp af 6,300 kronor skulle utbetalas, om pensionen bestämdes till 300 kronor. Det följande året blefve pensionärernas antal 41, pensionsbeloppet 12,300 kronor o. s. v., tills pensioneringen efter omkring 30 års förlopp komme till sin fullständiga utveckling, då summan af alla pensionsbeloppen blefve omkring 115,200 kronor, som åligen skulle utgå till 384 pensionärer.

Från närvarande stund skulle emellertid minst 60 år förflyta, tills pensionssumman blefve konstant eller nådde sitt maximibelopp.

Af den sålunda verkstälda utredningen torde framgå, att det enklaste och på samma gång för statsverket billigaste sättet för beredande af lifränta (pension) åt reservofficerare och reservintendenter vid armén vore, att staten sjelf öfvertoge pensioneringen. Om pensionens belopp bestämdes till 300 kronor och de för åtnjutande af lifränta nu stadgade vilkor i afseende å ålder m. m. oförändrade finge tillämpas i afseende å rätten att åtnjuta pension, skulle, såsom af utredningen framgår, efter 33 års förlopp pensioner komma att utbetalas med högst 6,300 kronor, hvarefter detta belopp så småningom skulle stiga, tills det efter ytterligare omkring 30 års förlopp komme att nå sitt maximum 115,200 kronor, ett belopp som ju ej kan anses afskräckande. Jag anser mig derför böra tillstyrka, att det nu stadgade sättet för beredande af lifränta åt reservofficerare och reservintendenter icke må tilllämpas i afseende å de reservofficerare och reservintendenter, som hädanefter antagas, utan desse i stället tillförsäkras rätt att, under förutsättning att de fullgöra den tjenstgöringsskyldighet m. m., som nu är eller framdeles kan varda för dem stadgad, vid fylda 55 år under sin återstående lifstid komma i åtnjutande af pension från statsverket till belopp af 300 kronor årligen. I afseende å de reservofficerare och reservintendenter, för hvilka inbetalning för beredande af lifränta redan

skett, skulle naturligtvis någon pension icke förekomma, dock att det synes mig kunna ifrågasättas, huruvida icke i en framtid fyllnad i lifräntan till 300 kronor borde beredas dem af statsmedel, en angelägenhet som emellertid torde då böra i hvarje särskildt fall afgöras.

Godkännes hvad jag sålunda tillstyrkt, skulle, såsom jag förut antydt, det nu i riksstaten för beredande af lifränta åt reservofficerare och reservintendenter beräknade och under förslagsanslaget till reservbefälet anvisade beloppet, 41,048 kronor, kunna ur riksstaten utgå. Jag anser emellertid, att anslaget till reservbefälet bör lemnas oförändradt. Godkännes nämligen min åsigt, att ökade aflöningsförmåner samt ekiperingshjelp böra tillerkännas reservofficerare och reservintendenter, komma naturligtvis, i den mån antalet reservofficerare och reservintendenter ökas, jemväl utgifterna för aflöning m. m. åt dem att ökas, och vid sådant förhållande skulle det under anslaget till reservbefälat till aflöning beräknade beloppet, 12,468 kronor, snart nog blifva otillräckligt och anslaget behöfva förhöjas. Lemnades deremot anslagets nuvarande belopp, 53,516 kronor, oförändradt, komme det säkerligen att dröja åtskilliga år, innan detsamma behöfde förhöjas, och då jag icke anser mig böra ifrågasätta någon förändring af anslagets natur af »förslagsanslag högst», skulle anslaget å ena sidan icke kunna öfverskridas och å den andra alla de besparingar, som derå uppstode, komma statsverket till godo.

Anslaget till reservbefälet bör sålunda enligt min åsigt i riksstaten för år 1899 uppföras med oförändrad natur och till oförändradt belopp, men dess ändamål bör blifva i viss mån förändradt, nämligen att bestrida ekiperingshjelp, månadslön och dagaflöning åt reservofficerare och reservintendenter.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva:

att till reservofficer och reservintendent, som hädanefter antages, må från anslaget till reservbefälet utgå dels ekiperingshjelp, 500 kronor, att utbetalas vid första utnämningen, dels ock under tjenstgöring lön och dagaflöning för tjenstgöringstiden med samma belopp, som fast anstälda officerare af motsvarande grader ega åtnjuta;

att till de reservofficerare och reservintendenter, som efter år 1892 antagits, må från och med innevarande år från samma anslag under tjenstgöring utgå

lön och dagaflöning enligt nyssnämnda beräkningsgrund; samt

att de reservofficerare och reservintendenter, som hädanefter antagas, må, derest de fullgöra den tjenstgöringsskyldighet, som nu är eller framdeles kan varda för reservofficer eller reservintendent stadgad, efter uppnådda femtiofem års ålder under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension till belopp af trehundra kronor.

Ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation.

Detta anslag, hvilket uti riksstaten för innevarande år är upptaget till 53,500 kronor, skulle i följd af inträffad afgång bland de embets- och tjenstemän, för hvilka anslaget är afsedt, kunna minskas med 6,500 kronor till 47,000 kronor. [11.] Ökning af detta anslag.

Jag har emellertid här ofvan under [1.] uttalat, att, under förutsättning af bifall till hvad jag der föreslagit beträffande förändrad organisation af arméns förvaltning, tre namngifna tjenstemän skulle blifva öfvertaliga, hvadan medel till bestridande af löner, tjenstgöringspenningar och ålderstillägg till desse tjenstemän icke komme att å vederbörande stater finnas anvisade, och har jag derför ifrågasatt, att medel för detta ändamål skulle med 11,500 kronor anvisas att utgå från nu förevarande anslag.

På grund häraf och då anslaget i fråga således bör ökas med (11,500—6,500) 5,000 kronor, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, vid bifall till hvad under [1.] föreslagits, öka anslaget till ersättning åt vissa löntagare i följd af arméns omorganisation, nu .... kronor 53,500: —
med .... » 5,000: —
till .... kronor 58,500: —

Remontering och skoning m. m. för garnisonerade arméns hästar.

Under [5.] härofvan har jag omförmält, att ett bifall till min der gjorda hemställan om nådigt godkännande af ny stat för Gotlands [12.] Ökning af detta anslag.

trupper skulle, enligt hvad arméförvaltningen anmält, föranleda en ökning af nu ifrågavarande anslag med 1,600 kronor.

På grund häraf hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, öka anslaget till remontering och skoning m. m. för garnisonerade arméns hästar, nu kronor 170,670: —
med .... » 1,600: —
till .... kronor 172,270: —

Skjutskolan för infanteriet och kavalleriet.

[13.] Ökning af detta anslag.

För att vid denna skola kunna emottaga så många elever, att alla underlöjtnanter vid infanteriet skulle kunna genomgå densamma, innan de vunne befordran till löjtnantsgraden, och samtidigt plats finnas för en del subalternofficerare vid kavalleriet, aflät Eders Kongl. Maj:t nådig proposition till 1883 års Riksdag om förhöjning af ifrågavarande anslag från 18,000 kronor till 31,000 kronor, hvilken framställning äfven vann Riksdagens bifall. Kostnaden kunde då inskränkas till detta belopp, dels emedan det endast var fråga om att utbilda de unga, nyligen från krigsskolan utgångne officerarne till goda skyttar och instruktörer i skjutning, och dels enär Eders Kongl. Maj:t ansåg, att eleverna under kursen vid skjutskolan ej behöfde erhålla större ersättning än dagaflöning på den grund, att dylik kurs då var ett kompetensvilkor för erhållande af befordran till löjtnantsbeställning på stat vid infanteriet och således hörde till den utbildning, som kräfdes af infanteriofficerare, liksom ridskolan af kavalleriofficerare och artilleri- och ingeniörhögskolan af artilleri- och fortifikations-officerare.

Under den tid, som förflutit, sedan anslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet sålunda höjdes, har visserligen den enskilda skjutskickligheten och framför allt befälets förmåga att meddela undervisning i skjutning i ej ringa grad gått framåt tack vare skjutskolans verksamhet, förbättrad undervisning i detta hänseende vid volontärskolan å Karlsborg och krigsskolan samt ökadt tillfälle till öfning härutinnan under de förlängda beväringsöfningarna, så att det ej längre är nödvändigt, att den unge infanteriofficeren genomgår en särskild utbildningskurs vid skjutskolan, hvarför Eders Kongl. Maj:t äfven upphäft nyssnämnda föreskrift, att dylik kurs skulle vara ett vilkor för befordran öfver underlöjtnantsgraden vid infanteriet, men å andra sidan

ställas numera större fordringar på befälet, än att kunna skjuta och meddela denna färdighet åt andra, i det att man kräfver af befälet och särskildt af officerarne, att de skola kunna leda truppernas eldgifning och utbilda densamma i eldstrid; ty huru skickliga skyttar soldaterna i ledet än må vara, kan intet nu för tiden uträttas med en trupp, som ej blifvit särskildt skolad i eldstrid och ej föres af officerare, som ej endast till fullo känna gevärets skjutegenskaper, utan äfven förstå att så föra truppen under eldstrid, att den, utan att sjelf lida större förluster än nödvändigt är, kan med sin eld tillfoga fienden så stor manspillan som möjligt och samtidigt spara ammunitionen, så att dylik ej må saknas i det afgörande ögonblicket.

Ju mera vapentekniken gått framåt, ju mera snabb- och långskjutande gevären blifvit, desto större betydelse har eldledningen fått, och då nu vår armé kommer att beväpnas med repetergevär, måste sådana åtgärder vidtagas, att officerarne, isynnerhet de äldre, kompanicheferna och regementsofficerarne, besitta erforderliga kunskaper uti denna vigtiga del af tjensten, och som följd häraf en omorganisation af skjutskolan ega rum.

Eders Kongl. Maj:t har ock den 22 sistlidne oktober gifvit en kommission i uppdrag att afgifva underdånigt förslag till de ändringar i infanteriskjutskolans organisation, som betingas dels af de ökade fordringarna på skjututbildningen vid infanteriet och kavalleriet, dels deraf att nämnda skolas genomgående ej längre utgör kompetensvilkor för befordran till löjtnant vid infanteriet.

Kommissionen, som den 8 sistlidne december afgifvit sitt förslag, har ansett, att vid skolan borde anordnas 2 kurser, en för äldre subalternofficerare och en för regementsofficerare. Till den förra kursen skulle beordras högst 50 officerare i en tjensteålder af 12—15 år, således i en ålder, vid hvilken de, på samma gång som de ännu vore mottagliga för undervisning i personlig skjutfärdighet, snart kunde vänta befordran till kaptensgraden, så att de vid skjutskolan vunna kunskaperna och färdigheterna sedermera kunde i betydlig grad komma till nytta för kompani-(sqvadrons-)chefen. Vid den senare kursen, som skulle ega rum under den förra kursens sista veckor, skulle enligt kommissionens förslag högst 10 regementsofficerare närvara, på det att äfven dessa högre ledare af öfningarna i skjutning och eldstrid vid regementena skulle blifva utbildade för denna sin uppgift. Den förra kursen skulle räcka i 70 dagar, den senare i högst 20 dagar.

Då skolans uppgift hädanefter skulle blifva ej endast att utbilda skyttar och instruktörer i skjutning, utan framför allt att lära arméns

officerare af infanteriet och kavalleriet att föra trupp under eldgifning och utbilda densamma för eldstriden, måste trupp såsom undervisningsmateriel kommenderas till skjutskolan, och har kommissionen derför föreslagit, att trupp af en fältstark plutons styrka skulle bildas genom kommendering från arméns samtliga infanteriregementen och corpser af 60 volontärkorpraler (vice korpraler), som egde utsigt till underofficersbefordran och för hvilkas framtida tjenstgöring en dylik kommendering måste vara i hög grad gagnelig. Denna trupp skulle stå under särskildt kommenderadt befäl, på det att skolan icke måtte betungas med tillsynen öfver truppen eller med sådan utbildning af densamma, som ligger vid sidan af skolans hufvudändamål. Om än undervisningen under större delen af skolan nödtorfteligen kunde bedrifvas med så liten styrka som en pluton, måste dock denna under sista veckan af skolan utsvälla till minst ett fältstarkt kompanis styrka för att öfningarna då skulle kunna få något större omfattning. Nödvändigheten häraf framträder, såsom kommissionen framhåller, särskildt deraf, att motsvarande kurser vid utländska skjutskolor hafva under hela kursen ett kompani till förfogande såsom utbildningsmateriel.

I likhet med förhållandena under de senaste åren, då gardestrupp kortare tid beordradts till skolan, har kommissionen föreslagit, att de två plutoner, som behöfvas för att, jemte nyssnämnda pluton, bilda ett kompani, skulle erhållas från gardesregementena, liksom äfven behöfligt handräckningsmanskap under hela skolkursen.

Kommissionen anser vidare, att skolan borde göras till en fast och i viss mån ständigt verkande institution, d. v. s. att chef och förste lärare borde erhålla en flerårig anställning vid skolan och vara dess målsmän. Derigenom skulle nämligen en bättre undervisning än hittills kunna lemnas, mera kontinuitet och stadga än förr i skolans verksamhet ernås, samt krigsstyrelsen under årets hela lopp ega tillgång till lämplig personal för utredning af skjutfrågor, bearbetning af rapporter och anställande af försök inom de grenar, som beröra skolans verksamhet. Chefens och lärarnes verksamhet såsom krigsstyrelsens sakkunniga biträden har kommissionen tänkt sig ordnad sålunda, att chefen och någon eller några af lärarne årligen å bestämd tid efter skolans slut, förslagsvis under en månad, skulle sammanträda för att bearbeta från truppförbanden inkomna rapporter och utreda frågor, som stå i samband med deras verksamhet, men att de äfven dessutom vid förefallande behof skulle stå till förfogande för att utföra försök eller för att göra skriftliga utredningar, som beröra deras fack. På grund af denna ökade tjenstgöringsskyldighet för chef och lärare har kommis-

sionen ansett, att de borde erhålla, förutom dagtraktamente under tjenstgöringen, arfvoden för sina befattningar.

Hvad elevernas aflöning beträffar, har kommissionen föreslagit, att desse, för hvilka kursen, såsom förut nämnts, ej längre vore ett kompetensvilkor för befordran till löjtnantsbeställning på stat, skulle erhålla samma ersättning som vid öfriga militära kommenderingar med trupp utom regementets stånd, eller dagtraktamente efter lägre beräkningen, i stället för den nu utgående dagaflöningen.

De årliga kostnaderna för en enligt dessa grunder organiserad skola har kommissionen beräknat sålunda:

arfvoden åt chef, lärare, redogörare, vaktmästare och oldtfru	kronor	4,600: —
dagtraktamenten åt chef, adjutant, lärare, repetitörer, elever, läkare, gevärshandtverkare och skrifbiträde under skolan	»	16,150: 80
dagtraktamenten åt chef och lärare efter skolans slut	»	800: —
reseersättningar till och från skolan	»	6,630: —
kostnad för volontärplutonen	»	8,579: 34
d:o för gardestruppen	»	400: —
d:o för handräckning och hästskötare	»	889: 96
d:o för skolans förflyttning till Marma under sista veckan	»	1,267: 32
d:o för skjutfält	»	3,500: —
hyror till bostadsinnehafvare	»	2,000: —
kostnad för inventarier	»	3,000: —
d:o för materialier	»	1,500: —
diverse utgifter	»	2,682: 58
	summa kronor	52,000: —,

hvartill skulle komma kostnaden för ökad ammunitionsförbrukning samt en kostnad för en gång af 19,000 kronor för inredning af kasern åt volontärplutonen och ordnande af ett lämpligt öfningsfält.

Öfver detta förslag har arméförvaltningen å artilleridepartementet den 23 nästlidne december afgifvit underdånigt utlåtande samt dervid, i hufvudsak förordande förslaget, påpekat, att kostnaderna för ammunition vid skjutskolan, som år 1897 uppgått till omkring 10,000 kronor, enligt hvad kommissionen antagit, skulle komma att ökas med ungefär lika mycket, om den föreslagna organisationen blefve genom-

förd, samt att, då arméförvaltningen fortfarande borde kostnadsfritt för skjutskolan tillhandahålla densamma erforderlig ammunition, anslaget till »arméns vapen, ammunition och skjutöfningar samt artilleriets öfningar och materiel» borde ökas med nämnda summa eller 10,000 kronor.

Det förslag till ny organisation af skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, för hvilket jag nu i hufvudsak redogjort, får jag på det varmaste tillstyrka, emedan jag anser detta förslag vara egnadt att i väsentlig grad höja utbildningen inom armén i en af de vigtigaste tjenstegrenarna. Att föreslå höjning af det nuvarande anslaget till ifrågavarande skola, 31,000 kronor, med hela det belopp, hvartill kommissionen kommit, eller 21,000 kronor, torde dock ej vara nödvändigt, enär kostnaderna för den volontärpluton, som skulle till skolan beordras, torde böra bestridas från anslagen till det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets samt till de värnpligtiges vapenöfningar med hälften från hvardera anslaget, då ju ändamålet med volontärernas kommendering till skjutskolan är, ej endast att bereda skjutskolans elever erforderlig undervisningsmateriel, utan lika mycket att utbilda volontärerna till skjutinstruktörer. Då dessa kostnader skulle uppgå till omkring 8,500 kronor, behöfver alltså anslaget till skjutskolan icke höjas med mera än 12,500 kronor.

Den utgift för en gång, som omorganisationen af skjutskolan skulle kräfva och som skulle uppgå till 19,000 kronor, torde kunna bestridas af för handen varande besparingar å hufvudtiteln, utan att särskilda medel dertill behöfva af Riksdagen äskas.

Deremot lärer anslaget till »arméns vapen, ammunition och skjutöfningar samt artilleriets öfningar och materiel» böra, i enlighet med hvad arméförvaltningen hemstält, förhöjas ej mindre med de 10,000 kronor, som den ökade ammunitionsförbrukningen vid skjutskolan skulle komma att kosta, utan ock med ytterligare 18,000 kronor till betäckande af de kostnader, som skulle uppstå till följd af en del nya skjutöfningar vid regementena, som kommissionen ansett sig böra föreslå och arméförvaltningen tillstyrkt. Kommissionen har nämligen föreslagit, att, på det befälet måtte bibehålla och utveckla den skjutskicklighet, som bibringats detsamma under dess utbildning, samt enär det icke vore möjligt eller lämpligt att öka officerarnes och underofficerarnes skjutöfningar *under* vapenöfningstiden utöfver de nu föreskrifna, då ju deras tid derunder vore till fullo upptagen af andra öfningar, hvarje

officer och underofficer vid infanteriet och kavalleriet årligen skulle få sig tilldelade 60 skarpa patroner till fria skjutöfningar *mellan* vapenöfningstiderna. Vidare har kommissionen framhållit vigten af att trupperna inspekteras i skjutning liksom i andra öfningar och att för detta ändamål minst 500 skarpa patroner per bataljon böra anslås.

Ökningen på grund häraf i ammunitionsförbrukningen vid armén har arméförvaltningen beräknat till 200,000 skarpa patroner om året och på denna grund begärt en ökning i anslaget till »arméns vapen m. m.» af 18,000 kronor. Hela ökningen på detta anslag med anledning af krafvet på förbättrad skjututbildning inom armén skulle alltså blifva 28,000 kronor, och anhåller jag, som till fullo gillar kommissionens förslag och ej har någon anmärkning mot arméförvaltningens beräkning, att få återkomma härtill vid behandlingen här nedan under [17.] af nyssnämnda anslag.

På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täckes föreslå Riksdagen

att öka anslaget till skjutskolan för infanteriet och kavalleriet, nu .... kronor 31,000: —
med .... » 12,500: —
till .... kronor 43,500: —

Krigsskolan.

Såsom Eders Kongl. Maj:t behagade erinra sig, anhöll Riksdagen i underdånig skrifvelse den 18 sistlidne maj, att Eders Kongl. Maj:t täcktes förelägga Riksdagen förslag till ny stat för krigsskolan å Karlberg, enär den för skolan gällande staten icke längre kunde anses lämpa sig för de förhållanden, som derstädes på senare tider inträdt. Sedan Eders Kongl. Maj:t med anledning häraf anbefalt Hans Kongl. Höghet Kronprinsen, i egenskap af inspektör för militärläroverken, att inkomma med dylikt förslag, har Hans Kongl. Höghet med underdånig skrifvelse den 21 sistlidne oktober öfverlemnat ett af chefen för krigsskolan upprättadt förslag till ny stat för skolan, och har Hans Kongl. Höghet dervid förklarat sig på de skäl, chefen för krigsskolan anfört, tillstyrka det af honom upprättade förslaget. [14.] Ökning af detta anslag.

Chefen för krigsskolan har i fråga om de hufvudgrunder, enligt hvilka han upprättat sitt förslag, till en början anfört, att han uti för-

slaget tagit behörig hänsyn till det, hvari krigsskolan såväl i afseende på organisation som undervisningssätt skilde sig från de högre militärläroverken, krigshögskolan samt artilleri- och ingeniörhögskolan, utan att han dock dervid underskattat betydelsen af att söka åstadkomma likhet i motsvarande delar mellan ifrågavarande läroverks lönestater. Redan krigsskolans organisation såsom ett kaserneradt truppförband nödvändiggjorde i och för sig en befälskategori (kompanibefälet) och tjensteåligganden, hvilka icke egde någon motsvarighet vid de båda högskolorna. Han hade derför icke heller ansett sig kunna utgå från samma grunder för den nya statens löneformer, som dem, hvilka syntes vara tillämpade vid dessa högskolor. De i den nu gällande staten upptagna aflöningsformerna hade han trott sig böra bibehålla för chefen, slottspastorn och läkaren, aflöningen för chefen dock öfverflyttad helt och hållet på skolans stat. För öfriga befattningar, hvilka dels möjligen kunde vara eller borde blifva af mera tillfällig natur, hade han ansett aflöningen böra utgå i form af dagtraktamente samt ett större eller mindre arfvode, såsom varande tidsenligare och mera i öfverensstämmelse med den form, i hvilken aflöningen utginge för andra dem liknande tjensteuppdrag inom armén.

Redan länge hade behofvet af förstärkta lärarekrafter vid skolan gjort sig kännbart och man hade hittills förskaffat sig dessa krafter dels genom att taga kompaniofficerarne mera i anspråk såsom biträdande lärare eller instruktörer vid de taktiska tillämpningsöfningarna (såsom krigsspel, taktiska skrifningar och fältöfningar) och dels genom att anlita lärarekrafter utanför skolan, som mot tillfällig, ofta ringa, stundom ingen ersättning biträdt vid undervisningen. Då erfarenheten emellertid visat att, i mån af ökade öfningar inom armén, allt större och större svårigheter mött, att utom skolans egen personal erhålla dessa erforderliga lärarekrafter, att behofvet häraf för det ena eller andra ämnet med tiden vexlat samt att de, med nu tillämpade tjenstgöringsförhållanden, icke skulle kunna anskaffas utan allt för stora kostnader, hade chefen för krigsskolan ansett det lämpligt och nödvändigt, att skolans lärare af krigsundervisningskommissionen förordnades med hufvuduppgift att undervisa i ett visst ämne med dertill hörande tillämpningsöfningar men derjemte med skyldighet att deltaga i det öfriga utbildningsarbetet, der chefen, för undervisningens främjande, så funne nödigt, samt att förty i staten endast uppfördes ett visst antal lärareaflöningar, utan att der i allmänhet faststäldes, för hvilka ämnen de olika aflöningarna vore afsedda. Liknande undervisningsskyldighet ansåge han nödigt att äfven kompanibefälet tillförbundes, och på denna utsträckta

undervisningsskyldighet för lärare och kompanibefäl vore det, som han grundat aflöningsbeloppens storlek uti den föreslagna nya staten. Genom denna anordning skulle också tjenstgöringen rättvisare kunna fördelas i förhållande till den derför utgående ersättningen; man skulle vinna fördelen att för elevernas utbildning få använda lärarekrafter, af hvilka man finge vänta, att de med sin kännedom om skolans förhållanden och dess elever skulle utöfva ett större och bättre inflytande än tillfälliga, skolan utomstående, och denna befäls och lärares mångsidiga användning skulle såväl hos dem sjelfva, som hos elever och i allmänhet skärpa åsigten om nödvändigheten att vid den allmänna officersbildningen förvärfva och sedan vidmagthålla en allsidig militärisk utbildning.

Beträffande de särskilda befattningarna vid skolan och först *chefsbeställningen*, har han erinrat, att chefen under en längre följd af år åtnjutit sin egentliga aflöning å generalstabens stat, men att då, i anseende till det i hög grad ökade arbetet inom generalstaben, särskildt till följd af 1892 års förbättrade härordning, det från början sparsamt tillmätta antalet platser inom denna stab visat sig vara allt mer och mer otillräckligt, generalstaben torde ega fullt berättigade anspråk på att kunna helt förfoga öfver den personal, som funnes upptagen å dess lönestat. Då emellertid det arbete, som krigsskolan kräfde af sin chef, upptoge hans tid fullständigt, utom möjligen delvis under uppehållet i och för vapenöfningarna, och således generalstaben icke annat än helt undantagsvis kunde draga direkt fördel af hans arbete, kunde det med mycket fog anses, som om krigsskolan nu till en del lefde på generalstabens bekostnad. Då det nu icke heller torde böra ifrågasättas, att chefen för krigsskolan under sin chefstid vid skolan skulle tillhöra något visst truppförband, enär stora olägenheter måste vara förenade med en sådan anordning, syntes det vara lämpligast, att i den nya staten för krigsskolan uppföra chefen med generalstabsöfverstelöjtnants aflöningsförmåner samt ett årligt arfvode, som i öfverensstämmelse med det till chefen för artilleri- och ingeniörhögskolan utgående borde bestämmas till 1,500 kronor.

Beträffande *adjutanten* vid krigsskolan, så vore han, i likhet med hvad som tillämpades vid artilleri- och ingeniörhögskolan, tillika bibliotekarie. Båda dessa hans befattningar kräfde dock mera arbete än motsvarande befattningar vid nämnda skola och ännu större blefve skilnaden i detta hänseende mellan skolans adjutant och de två repetitörerna vid krigshögskolan, hvilka egentligen vore att anse som adjutanter. Förutom nämnda befattningar hade adjutanten vid krigsskolan derjemte

rätt stor uppbördsmannaskyldighet och dermed förenadt ansvar och arbete. I den mån, som elevantalet vid krigsskolan ökats och arbetet mera rigtats på individens utbildning, i samma mån hade också adjutantens tjensteåligganden väsentligt ökats. Det vore alltså endast en gärd af rättvisa och billighet, att ersättningen derför något höjdes, hvarför också föresloges, att den skulle utgå med dagtraktamente i 365 dagar à 3 kronor samt 200 kronors arfvode som uppbördsman, eller tillsamman 1,295 kronor.

Slottspastorn, som tillika vore kyrkoherde i Solna, hade icke någon motsvarighet vid de båda högskolorna. Hans årliga arfvode från krigsskolan vore nu 1,000 kronor, men har chefen på anförda skäl ansett, att nästa gång slottspastor samtidigt med kyrkoherde i Solna tillsattes, hans arfvode borde nedsättas till samma belopp, som regementspastor vid garnisonerad trupp uppbure, eller 800 kronor.

Beträffande *läkaren* och *redogöraren* ifrågasättes icke någon ändring i nu gällande bestämmelser.

Väbeln, tillika materialförvaltare, uppbure å nuvarande stat såsom lön 1,200 kronor och kunde för denna sin befattning blifva pensionsberättigad. Att han borde hafva varit eller vara militär, i regeln en underofficer, helst fanjunkare, vore påtagligt. Så hade också under de sista 15 åren varit förhållandet. Att till befattningen hafva en pensionerad militär kunde emellertid icke vara fördelaktigt, ty, om ock tillräcklig kraft och vakenhet kunde hos denne vara till finnandes, då han tillträdde densamma, skulle förhållandet helt naturligt inom några år förändras, och för så vidt väbeln då ej hänsynslöst afskedades, komme han ej att sjelf lemna eller af underlydande uttaga det arbetsresultat, som vore önskvärdt. Chefen hade derför ansett, att en ännu i full kraft varande energisk underofficer, exempelvis fanjunkare i regemente, borde emot dagtraktamente för 3 år i sänder kommenderas att bestrida väbelbefattningen vid krigsskolan. Dennes aflöning vid skolan, fyllnaden i beklädnadsersättningen inräknad, skulle i så fall uppgå till 962 kronor 50 öre, emot nu varande 1,200 kronor, hvarjemte särskild pensionering af väbeln blefve obehöflig.

För *veterinärvården* hade Kongl. Maj:t de senare åren medgifvit, att 100 kronor fått utbetalas af krigsskolans besparingar. Genom förändrade anordningar för hästanskaffningen i följd af ökadt elevantal och behofvet af ökad ridundervisning hade antalet hästar i krigsskolans stall sedan 1890 småningom ökats till omkring det dubbla. Det kunde derför icke förutsättas, att veterinärvården framgent skulle kunna erhållas

för endast 100 kronor, utan hade i förslaget till stat upptagits 200 kronor.

Den för *kompanistaten* nu tillämpade lönestaten upptoge aflöning för 1 kompanichef med 2,500 kronor och för 4 kompaniofficerare med 1,000 kronor hvardera, eller för samtlige dessa officerare tillsammans 6,500 kronor. På sätt närmare framginge af den nu föreslagna staten, vore årlig aflöning i dagtraktamente, förslagsvis under 330 dagar, och arfvoden der upptagna för 1 kompanichef (kapten) med 2,520 kronor, för 3 kompaniofficerare (subalterner) med 1,190 kronor för hvardera samt för 1 kompaniofficer (subaltern) med 1,490 kronor, eller för samtliga tillsammans 7,580 kronor.

Å *lärarestaten* vore för närvarande uppförd aflöning för 5 förste lärare med 1,500 kronor och för 4 andra lärare med 1,000 kronor hvardera, för 1 lärare i ridning med 1,000 kronor samt för 1 lärare i militär sundhets- och förbandslära och 1 lärare i hästkännedom med 300 kronor för hvardera, eller tillsammans för samtlige der upptagna lärare 13,100 kronor. Såsom likaledes framginge af den nu föreslagna staten, upptoge denna dagtraktamente, förslagsvis under samma antal dagar som för kompaniofficerarne, för 5 lärareplatser, afsedda att besättas med kaptener, och 5, afsedda för subalternofficerare, hvilken aflöning tillsammans skulle för hvar och en af de förra uppgå till 1,520 kronor och för de senare till 1,190 kronor. Derjemte vore å denna stat upptagna dagtraktamenten under förslagsvis 90 dagar och arfvoden under samma tid med tillsammans 720 kronor för 2 lärareplatser i och för nödvändiggjord reglering af lärarnes aflöning vid ombyten af lärarepersonal, äfvensom ett årligt arfvode af 300 kronor för 1 lärare i militärförvaltning, eller tillsammans för samtliga lärarepersonalen 14,570 kronor. Nämnda aflöning för två lärareplatser under 90 dagar betingades deraf, att, till följd af två lärokursers samtidiga pågående under 2 à 3 månader årligen och önskvärdheten deraf, att lärareombyte ej skedde under en och samma lärokurs, utan att samma lärare, som undervisat, äfven utexaminerade läroverkets elever, lärarne nu förordnades för visst antal lärokurser, men icke för kalenderår. Vid ombyte af lärare inträdde derför de nya lärarne med inkommande yngre kursen i sin tjenstgöring, medan ännu de afgående lärarne fortsatte sin tjenstgöring, så länge den äldre kursen vore qvar. Under den tid två kurser vore samtidigt förlagda vid skolan, tarfvades derför i de ämnen, der ombyte af lärare förekomme, dubbel uppsättning af lärare. Af 10 lärare med i regeln 3 års kommendering skulle sådan dubbel uppsättning visserligen förekomma för mer än ett ämne hvarje år i medeltal, såsom i förslaget

vore beräknadt; men då det dels ofta skedde, att andre läraren i ämnet öfverginge till förste lärare för en ny period af tre år och dels några läroämnen icke behöfde börja för yngre kursen förr, än den äldre lemnat skolan, torde de ökade kostnaderna vid ombytet kunna jemkas inom det uppförda beloppet i medeltal, dock alltid under förutsättning, här såsom i andra fall, att chefen egde rätt att betäcka möjligen uppkommande brist å en titel från besparingar å andra titlar.

Den föreslagna aflöningen å kompani- och lärarestaterna skulle således komma att uppgå till 22,150 kronor, under det motsvarande aflöning å nuvarande stater endast vore 19,600 kronor. Till skilnaden 2,550 kronor torde dessutom böra läggas 300 kronor, hvilka såsom arfvode åt läraren i militär sundhets- och förbandslära vore upptagna under läkarens aflöning, hvarigenom skilnaden ytterligare komme att ökas till 2,850 kronor. Men härvid vore dock att märka, att för denna ökning uti skolans stat bereddes aflöning åt ytterligare 1 lärare i krigskonst, för hvilket ämne en extra lärare med 1,000 kronor årligt arfvode under de sista 15 åren i allmänhet varit förordnad, 1 lärare i militärförvaltning, för hvilken Kongl. Maj:t för hvardera af de två senaste lärokurserna anvisat ett arfvode af 300 kronor att utgå af krigsskolans besparingar, samt 1 stallofficer för upprätthållandet af den ordning och vård, som det ökade hästantalet och den derför erforderliga stallpersonalen nödvändiggjorde, och för hvilken ett årligt arfvode af 300 kronor borde utgå, hvarförutom besparingar komme att göras statsverket i rese- och traktamentsersättningar. Det torde dessutom icke behöfva ytterligare framhållas, att den utsträckta tjenstgöringsskyldighet, på hvilken förslaget till ny lönestat för skolans kompanistat- och lärarepersonal grundats, skulle i väsentlig mån kräfva större fordringar på deras tid och arbete än hittills, hvarför de också skulle göra sig väl förtjenta af den lilla förbättring i deras lönevilkor, som genom densamma komme att beredas dem.

I fråga om *betjeningspersonalen* måste förhållandena äfven gestalta sig helt annorlunda vid krigsskolan än vid högskolorna. I dessa senare kunde betjeningen inskränkas till en eller två vaktmästare för städning och eldning i expeditionsrum och lärosalar m. fl. lokaler samt för iordninghållande af undervisningsmaterielen. Vid krigsskolan åter ålåge det betjeningen icke blott ofvannämnda göromål och dessa i mycket större omfattning, utan äfven allt bestyr, som åtföljde elevernas kasernering, sjukvård, inventarie- och persedelvård, tillsyn och skötsel af skolans olika rörsystem för gas, vatten och aflopp, stalltjenst, handräckning under elevernas praktiska öfningar, tillverkning af skjutmateriel

m. m. samt underhåll och vård af kronoegendomen med byggnader, park, skogsskötsel, hägnader och skjutbana, vakttjenst m. m. I mån, som undervisningen utvecklats och fortginge i en praktisk rigtning, ökades äfven betjeningens arbete. En del af betjeningen borde vara fast anstäld eller tjenstgörande några år å rad. Särskildt borde detta vara fallet med dem, som skulle handhafva persedeluppbörden och persedelvården. En annan del af betjeningen kunde vara tillfälligt anstäld. I båda fallen, men i synnerhet i det sistnämnda fallet, syntes det sätt ganska lämpligt, som under de sista åren tillämpats, nämligen att besätta sådana platser med permitterade soldater från icke garnisonerade regementen. Sålunda hade såsom logementuppassare anstälts infanterisoldater, hvilka under vapenöfningsuppehållet vid skolan tjenstgjorde vid sina regementen, och såsom stalldrängar menige af kavalleriet, hvilka samtidigt med hästarne återginge under en del af sommaren till sina regementen. På detta sätt hade en relativ besparing i aflöning åt den, i anseende till det under senare åren betydligt ökade elevantalet, äfven ökade betjeningen kunnat göras för de tider af året, skolan ej hade haft direkt behof af hela denna personals tjenst. Dylika anordningar borde äfven för framtiden vara möjliga samt fördelaktiga.

Beträffande de olika befattningarna eller tjensterna, har chefen anfört, att *organistbefattningen* på anförda grunder syntes kunna och böra indragas.

Sjuksköterskan torde deremot böra bibehållas, utan att detta likväl borde utesluta möjligheten att, om sådant längre fram skulle befinnas önskvärdt, i hennes ställe få ytterligare en sjukvårdssoldat kommenderad till skolan för helt år. Hennes arfvode utginge nu med 600 kronor årligen, men borde förändras till dagaflöning med förslagsvis 1 krona 75 öre per dag för 365 dagar.

Förutom sjuksköterska hade från äldre tider 1 *sjukhusdräng* varit anstäld vid krigsskolans sjukhus, sedan 1890 utbytt mot en kommenderad *sjukvårdssoldat*. Denne borde bibehållas under erforderliga tider af året. Kostnaden beräknades till dagtraktamente à 1 krona 50 öre under förslagsvis 330 dagar årligen jemte munderingsslitningsersättning à 33 öre per dag.

Den s. k. *gasmästaren* vore numera egentligen en sakkunnig uppsyningsman öfver gas-, vatten- och afloppsledningar och ansvarade för gasens tändning samt släckning m. m. Han borde derför erhålla ny benämning och aflöning till honom utgå i form af dagaflöning med förslagsvis 1 krona 75 öre per dag för hela året i stället för nu utgående årsarfvode af 600 kronor.

Trumslagaren (spel) borde, såsom under ungefär sista årtiondet egt rum, kommenderas till skolan under erforderliga tider af året, hvarför kostnaden beräknades med dagtraktamente, förslagsvis under 330 dagar à 1 krona 50 öre, och munderingsslitningsersättning à 33 öre per dag för samma tid.

Kuskens kontanta aflöning kunde utgå ur staten, enär chefen enligt förslaget skulle åtnjuta lönetillägg för tjenstehästar och derför skulle bekosta dessas skötsel m. m.

Stallförmannens arfvode borde utbytas mot dagaflöning, förslagsvis à 2 kronor per dag för hela året, 730 kronor; ökningen vore föranledd af ökadt ansvar och ökadt arbete.

Den hittills gällande staten upptoge vidare 22 *drängar* med en sammanlagd aflöning af 11,000 kronor. Af dessa drängar hade måst uttagas 3 förmän, nämligen: 1 till kompaniförrådet och logementen, 1 till allmänna förrådet, kungsgården och yttre arbetena samt 1 till undervisningslokalerna, undervisningsmaterielen och slottet i allmänhet. Öfrig betjening utgjordes nu af 1 sjukvårdssoldat, åtskilliga drängar, 1 städerska och 1 renhållerska. Denna betjening vore fortfarande erforderlig och borde hafva den tjenstgöringsskyldighet och aflöning, som i förslaget närmare omförmäldes. Visserligen hade något förhöjda dagaflöningar föreslagits i förhållande till gamla statens, men orsakerna dertill voro särskildt de under årens lopp ökade lefnadskostnaderna och de svårigheter, som redan nu tidtals yppat sig vid anskaffning af dugligt och godt arbetsfolk till den äldre aflöningen, äfvensom sträfvan att, då ej pensionering af skolans betjeningspersonal förekomme, underlätta betjeningens uppsägning och ombyte. Det torde likväl böra förbehållas chefen för skolan att efter rådande förhållanden få i detalj ordna betjeningspersonalens såväl aflöningsvilkor som årliga tjenstgöringstid, antagning och uppsägning m. m.

Till böcker och instrument m. m. till stående biblioteket upptoges i nuvarande stat 500 kronor och *till skrifmaterialier* likaledes 500 kronor, tillsammans 1,000 kronor. I medeltal hade dessa båda titlar tillhopa under åren 1892—96 kräft kronor 1,209: 91 per år. Å ena sidan hade visserligen inbindning af en ganska stor myckenhet gamla handlingar samt renovering af flera gamla oljemålningar, tillhörande skolans tafvelsamling, kräft större kostnader, än vanligen borde ifrågakomma, sedan allt blefve fullt ordnadt, men å den andra ökades här likasom annorstädes behofvet af blankett- och annat tryck för expeditionerna samt äfven af skrifmaterialier till följd af ökad skriftvexling. Det föresloges

derför, dels att kostnaderna af ifrågavarande slag redovisades under en gemensam rubrik och dels att dertill i staten upptoges 1,200 kronor.

Af de 13 *hästarne*, som i nuvarande stat omförmäldes, voro 10 afsedda till ridhästar i och för elevernas undervisning i ridning, 1 till arbetshäst för skolans och kungsgårdens behof och 2 till vagnshästar till chefens förfogande, på hvilka äfven den nuvarande chefen varit beriden. Till bestridande af härför erforderliga kostnader hade varit anslagna 3,000 kronor. Att denna summa ej kunde räcka till vinnande af ett fullgodt resultat, torde lätt inses. Vid krigsskolan kunde nämligen remonter ej lämpligen dresseras, enär de flesta ryttarne, eleverna, voro alldeles ovana vid ridning. Inköp af unga, fullt dresserade hästar åter vore dyrbart, och äfven om dylikt inköp af hästar kunde ske, skulle inom få år dylika hästars duglighet för rationel ryttareutbildning hafva nedgått till följd af den ständigt återkommande tjensten såsom undervisningsmateriel för, hvad ridkonsten beträffade, på lägsta rekrytstadiet stående elever. Då nu af ekonomiska och praktiska skäl i allmänhet blott något äldre hästar kunde till krigsskolan inköpas, måste deras tjenstetid vid skolan blifva jemförelsevis kort och hästarna ofta blifva af mindre lämplig beskaffenhet. Hästantalet borde kunna vexla med elevantalet och således ganska ofta komma att än ökas, än minskas. Detta åter skulle stöta på stora svårigheter, om remontering skulle ske åt skolan för statsmedel. Deremot mötte det ej svårighet att, beroende på elevantalet, utfodra ett större eller mindre antal hästar, ty fourageringen betalades från elevafgifterna, hvilkas sammanlagda belopp ökades och minskades med elevantalet. I stället för att hålla egna ridhästar hade skolan börjat uppgöra med enskilde hästegare om att vid skolan låta utfodra ridhästar mot rätt för skolan att begagna dem för ridundervisning och tjenstgöring. Småningom och i allmänhet från slutet af 1890 till och med 1895 hade dylika uppgörelser egt rum med rusthållare af lifregementets dragoner. 1895, 1896 och 1897 hade ridhästarne tagits på utfodring från Norrlands dragonregemente. Härigenom hade följande fördelar vunnits: remonteringskostnaderna för ridhästarna besparades och kunde tjena andra krigsskolans ändamål, för ridundervisningen erhöllos, utan kostnad, i lämplig ålder varande dresserade hästar, hvilka kunde ombytas, om de visade sig ej längre motsvara ändamålet o. s. v. Detta tillvägagångssätt hade alltså visat sig fördelaktigt och borde fortfarande användas, till dess att det i en framtid möjligen kunde befinnas ändamålsenligare, att för hvarje lärokurs eleverna af kavalleriet vid kommenderingen till skolan beordrades medföra tjenstehäst från vederbörligt truppförband, samt att der-

utöfver erforderliga hästar inkommenderades från i närheten förlagdt kavalleritruppförbands eljest ej för tjenstgöring i anspråk tagna hästar.

I sammanhang dermed, att fast chefslön uppfördes på krigsskolans stat och i denna aflöning inginge lönetillägg för 2 tjenstehästar och fourageersättning, syntes vagnshästarnes remonterings- och underhållskostnader kunna indragas. Häraf följde äfven indragning af kuskens aflöning; men då otvifvelaktigt vid många tillfällen tjensten hade fördel af att chefen, i stället för till häst och åtföljd af sin ridknekt såsom beriden hästhållare, kunde besöka hufvudstaden åkande, exempelvis då det gälde ofta förekommande brådskande, på hvarandra följande besök vid kasernerna, i landtförsvarsdepartementet, arméförvaltningen, krigsundervisningskommissionen o. s. v., då ridning å gatorna skulle fördröja utförandet, så syntes det vara för tjensten fördelaktigt och emot chefen billigt, ifall skolan fortfarande underhölle erforderliga åkdon samt kuskytterbeklädnad och att, då chefens ridnekt och ridhästar ofta komme att direkt nyttjas i skolans ärenden, chefen berättigades till kostnadsfri inqvartering och servis samt lyse och bränsle in natura å Karlberg för sin hästskötare (ridknekt) äfvensom till fritt stallrum derstädes för sina hästar.

Att arbetshäst med seldon och lämpliga arbetsfordon fortfarande såsom hittills blefve erforderliga, vore gifvet. Titeln ifråga borde derför komma att heta: »Remontering af 1 häst och underhåll af seltyg och åkdon samt kuskytterbeklädnad«. Till bestridande af kostnaderna härför hade i förslaget upptagits 1,500 kronor.

I samma mån, som krigsskolan blifvit en tillämpningsskola, hade också *de praktiska öfningarna* blifvit allt mera förlagda utanför Karlbergs område. Betydelsen af ombyte af terräng för de taktiska, fortifikatoriska och topografiska tillämpningsöfningarna, på det undervisningen ej skulle blifva stereotyp, insåges lätt. Under de praktiska sommaröfningarna förde alltså krigsskolans elever ett mycket rörligt lif med förflyttningar dels genom fotmarscher, dels med begagnande af något transportmedel från en ort till en annan. Enligt häfd hade elevernas dervid förekommande transporter m. m. bekostats af elevafgifterna, men befälets och lärarnes dagtraktamenten och resekostnader m. m. af statsmedel med i medeltal 3,032 kronor 32 öre per år för de sista 5 åren. Då detta rörliga lif, så nödvändigt för elevernas utbildning, likväl för befäl och lärare måste blifva ganska dyrbart, syntes det billigt att, oaktadt deras aflöning vore grundad på dagtraktamente, någon särskild fördel bereddes dem under de praktiska öfningarnas period, hvarför det nu föreslagits, att för den personal vid krigsskolan, hvars

aflöning utginge i form af dagtraktamente efter lägre beräkningen, detta skulle utbytas mot traktamente efter resereglementet vid förläggning utom Karlbergs område under tjenstgöring vid elevernas praktiska öfningar och fälttjenstöfningar. Äfven med iakttagande häraf borde nedsättning af kostnaderna vara att vänta deraf, att instruktörer från andra orter i allmänhet ej behöfde hitkommenderas. Under antagande att nyssnämnda nedsättning af kostnaderna komma att uppväga de ökade krafven på öfningarnas förläggning utom Karlbergs område, föreslogs emellertid att vidblifva den hittills för denna titel beräknade summan, 3,000 kronor.

Uti nu gällande stat funnos för *ved och lyshållning* beräknade 6,500 kronor. Medeltalet för de 5 sista åren gåfve en utgiftssumma för bränsle och lyse af 5,320 kronor 42 öre men för de 3 sista åren af 4,387 kronor 31 öre. Vid tidpunkten för den nu gällande statens uppgörande fanns ej vattenledning till Karlberg och alltså ej heller *vattenafgifter*. Sedan skolan erhållit vattenledning, hade vattenafgifterna redovisats under titeln »extra utgifter». Då emellertid utgiften blifvit ordinarie borde den också föras under en ordinarie titel, och hade den ansetts lämpligast böra sammanföras med afgifterna för bränsle och lyse. Då medeltalet för de sista åren syntes hafva så betydligt understigit den i gällande stat upptagna siffran, att vattenafgifterna, omkring 1,200 kronor, ungefär motsvarade skilnaden, föreslogs att förblifva vid samma siffra 6,500 kronor med inrymmande äfven af vattenafgifterna derunder.

Byggnaders underhåll beräknades enligt den nu gällande staten till 7,000 kronor årligen. Medelkostnaden för hvartdera af de 5 sista åren hade varit 16,824 kronor 50 öre. I fråga om anledningen till, att dessa kostnader under senare åren blifvit så höga, har chefen lemnat vidlyftig redogörelse, hvarpå jag ej nu torde behöfva inlåta mig; men har han tillika yttrat, att det borde med ganska stor säkerhet kunna antagas, att om underhållet för framtiden sköttes noggrant och planmässigt, detsamma i allmänhet borde kunna utföras för en summa af omkring 8,000 kronor årligen, hvarvid likväl vore att märka, att tillgångarne då ej medgåfve sådana omfattande arbeten, som under de senare åren utan extra anslag egt rum, men hvilka icke heller torde behöfvas, så vidt ej sådana arbeten som t. ex. elektrisk belysning eller lokalernas uppvärmning medelst värmelednings anbringande och dylikt skulle blifva beslutade och komma till utförande.

I detta sammanhang borde dock, anför chefen för krigsskolan vidare, erinras derom, att på kungsgårdens mark låge en del byggnader, som,

utan eller mot hyra af marken, i äldre tider fått uppföras och innehafvas af enskilde. Rörande de flesta af dessa — de å Karlbergs trädgårdsmästareboställe uppförda uthusen och vid Nytomta varande byggnader — hade sådana kontraktsbestämmelser uppgjorts, att de antingen redan tillfallit eller inom vissa år, numera högst 19, komme att tillfalla staten, hvarigenom dels med afseende å trädgårdsmästarebostället ökade och dels med afseende å Nytomta ej obetydliga nya intägter (för hushyra) komme att i sinom tid tillföras krigsskolan. För en del andra lägenheter (Nydal invid den s. k. Lilla Hornsbergs svängbro) återstode ännu träffandet af dylikt aftal. Genom dessa och dylika uppgörelser borde krigsskolans extra inkomster komma att i en framtid ökas och således medel från kungsgårdens och skolans område blifva tillgängliga för att utöfver det i staten föreslagna beloppet underlätta i framtiden möjligen erforderliga större ändringar och reparationer.

För *inventarier och husgeråd* hade medelkostnaden för år uppgått till 2,350 kronor. Men det kunde antagas att, enär under denna titel hörande effekter i allmänhet befunne sig i ett ganska godt och till antalet tillräckligt skick, den af ålder dertill beräknade årskostnaden af 2,000 kronor icke skulle behöfva öfverskridas.

Det kunde sägas om *parken* detsamma som om de äldre byggnaderna med afseende å ålder och behof af underhåll. De äldre träden voro i allmänhet innanruttna och hade vid stormar och stark blåst i stort antal fälts till jorden. Det hade derför varit nödvändigt att göra betydande gallrings- och planteringsarbeten, hvilkas kostnad ej kunnat hållas inom gränserna för det i staten beräknade beloppet, 450 kronor, utan uppgått i medeltal till 758 kronor 95 öre per år de sista 5 åren. Det i gällande stat upptagna beloppet hade påtagligen efter senare tiders behof varit väl knappt, årskostnaden 758 kronor 95 öre deremot större, än hvad behofvet i framtiden vanligen borde blifva. Någon sänkning under denna sistnämnda siffra torde dock anslaget hädanefter kunna tåla, hvarför i förslaget uppförts 700 kronor.

Till *stipendier* för underlättande af officersekiperingen för behöfvande utgående elever, som deraf visat sig förtjente, upptoge nu gällande stat 6,000 kronor årligen, en summa, som också för framtiden torde böra för ändamålet bibehållas.

Extra utgifterna hade under senare år, då en mängd arbeten måst utföras inom hela området för krigsskolans förvaltning i och för allmänna förbättringar, helt naturligt varit ganska höga. Medelsiffran för år under de sista 5 åren uppginge till 7,644 kronor 29 öre, men, såsom ofvan anförts, inginge deri också afgiften för vattenledningsvatten

med ett årligt belopp af ungefär 1,200 kronor. Om denna kostnad, som enligt förslaget skulle komma att utgå under titeln »Bränsle, lyse och vatten», fråndroges, borde det i förslaget till den nya staten upptagna beloppet, 7,224 kronor 70 öre, blifva tillräckligt.

Enligt tidigare och nu gällande bestämmelser samt behof skulle chef, adjutant, tjenstgörande kompanibefäl, redogörare och väbel äfvensom betjening vara å Karlberg boende, åtnjutande naturainqvartering derstädes, hvarmed ock af ålder följt en till sin begränsning ej bestämd *servis in natura.* Till reglering af detta förhållande borde framställning till Riksdagen göras derom, att servisersättning och kaserneringskostnader finge utgå på sätt, som närmare syntes af det föreliggande förslaget till stat, att åtnjutas af betjeningen in natura men af öfrig personal, som dertill kunde förklaras berättigad, i kontant.

Frånsedt servisersättning och kaserneringskostnader, hvilka särskildt redovisades, skulle den sammanlagda kostnaden för tillämpningen af den föreslagna staten uppgå till 88,300 kronor. Till bestridande af denna kostnad föreslår chefen, att hittills för krigsskolan utgående anslagsbelopp 76,729 kronor måtte ökas med ett belopp af 3,971 kronor, hvilket ungefär motsvarar tillskottet i chefens aflöningsförmåner, och att härtill måtte läggas de extra inkomster, skolan nu uppbure genom arrenden, hyror, afgäld för till nya kyrkogården afträdd mark m. m., utgörande i rundt tal omkring 7,600 kronor, eller således tillhopa 88,300 kronor. Med ofvannämnda ökning af statsanslaget med 3,971 kronor skulle emellertid, samtidigt med att krigsskolan erhölle sin chef på skolans stat, i sjelfva verket för armén (generalstaben) vinnas en ny öfverstelöjtnantsplats, hvadan ökningen i kostnad blott vore skenbar och i stället å annat håll borde medföra en afsevärd besparing och tillväxt i arbetskraft.

Med hänsyn till extra inkomsternas stabilitet har chefen erinrat, att dessa inkomster hufvudsakligen utgjordes af arrenden, hyror och afgäld, hvilka, om än underkastade någon vexling, efter all sannolikhet snarare skulle komma att ökas än minskas. Från 1889—1890 till 1895—1896 hade medeltalet af extra inkomsterna stigit med omkring 2,000 kronor. Vidare har han erinrat om det under titeln »byggnaders underhåll» rörande inkomsterna från Karlbergs trädgårdsmästareboställe och från Nytomta sagda, hvadan med visshet kunde sägas att, förutom annan höjning, i en icke allt för aflägsen framtid nya inkomster af minst 1,000—1,500 kronor årligen borde komma att inflyta.

På grund af hvad sålunda anförts, har chefen för krigsskolan föreslagit, att framställning till Riksdagen måtte göras om beviljande

från och med år 1899 af ett reservationsanslag för krigsskolan å Karlberg af 88,300 kronor, att användas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med bifogadt underdånigt förslag till förnyad stat för krigsskolan, med rätt tillerkänd chefen att använda under en titel gjorda besparingar till bestridande af öfverstigande utgifter under en annan titel samt med skyldighet för honom att, under hittills gällande dispositionsrätt öfver kungsgårdens och skolans samt i vissa fall den s. k. vestra skogens naturaprestationer enligt kongl. brefven den 23 maj 1815 och den 26 januari 1894, till statsverket inleverera samtliga de kontanta extra inkomster, som kunde komma att inflyta för arrenden och hyror, afgälder för afträdd mark m. m., af hvad namn sådana kontanta inkomster vore.

I sammanhang härmed har han ansett, att framställning borde göras om det öfvergångsstadgande, att för sådana befattningar, för hvilka en sänkning i aflöningen föreslagits, förändringen af aflöningsbelopp komme att inträda först vid nästa personalombyte; börande de obetydliga belopp, som erfordrades för bestridande af härigenom ökad kostnad, inbesparas å andra titlar.

Uti afgifvet underdånigt utlåtande har arméförvaltningen å civila departementet framställt allenast smärre anmärkningar vid det afgifna förslaget, och har jag låtit iakttaga dessa anmärkningar i det förslag till stat för krigsskolan, som jag ämnar tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att för Riksdagen framlägga.

Äfven t. f. chefen för generalstaben har uti ifrågavarande ärende afgifvit underdånigt utlåtande och dervid på det lifligaste förordat, att chefsbeställningen vid krigsskolan måtte uppföras å skolans stat, i likhet med hvad förhållandet vore vid krigshögskolan. Att en öfveradjutants stadigvarande bortkommendering från generalstaben för att bekläda chefsbefattningen vid krigsskolan, på sätt som alltsedan 1875 egt rum, måste i hög grad menligt inverka på nämnda stabs arbeten, vore uppenbart för en hvar, som kände dess verksamhet och visste att af dess knappt tillmätta personal snart sagdt alla officerarne erfordrades för skötandet af samtliga detaljer, af hvilka, i händelse af officersbrist, några antingen måste åsidosättas eller ock allenast nödtorftigt handläggas af de öfriga officerarne, bland hvilka alltför många tillika voro upptagna af ansträngande lärareverksamhet. Af dessa och åtskilliga andra angifna skäl vore det synnerligen magtpåliggande, att generalstabens officerare icke blefve använda i sådana befattningar, hvilka för längre tid komme att hindra dem från generalstabstjensten; och har

t. f. chefen för generalstaben förty hemstält, att chefen för krigsskolan måtte uppföras å skolans stat i enlighet med hvad skolans chef föreslagit.

Äfven jag tillstyrker på det lifligaste, att aflöning för krigsskolans chef må uppföras å dess stat och icke, såsom nu, till hufvudsakligaste delen bestridas från annat anslag. Att det måste medföra betänkliga olägenheter, om en regementsofficer, särskildt der han tillhör generalstaben, år efter år är af annat uppdrag förhindrad att tjenstgöra inom generalstaben, torde icke vara tvifvelaktigt, om man betänker de alltmera ökade göromål, som åligga generalstabens redan från början knappt tillmätta personal. Men äfven om, såsom tänkbart vore, till chef för krigsskolan utsåges en regementsofficer, tillhörande något af arméns truppförband, skulle det medföra afsevärda olägenheter, om han under hela året, utom måhända under repetitionsöfningarna, vore förhindrad att sköta sin tjenst vid truppförbandet. Då härtill kommer, att den ökade kostnad för statsverket, som skulle uppkomma, derest chefen för krigsskolan erhölle aflöning å dess stat, icke är synnerligen stor i förhållande till de olägenheter, som derigenom skulle försvinna, anser jag förslaget härom så mycket mera beaktansvärdt. Den nuvarande chefen för krigsskolan uppbär såsom major vid generalstaben lön och dagaflöning med tillhopa 4,960 kronor samt å krigsskolans stat ett arfvode af 3,000 kronor eller således tillsammans 7,960 kronor, hvaremot för honom å generalstabens stat uppfördt lönetillägg och fourageersättning för tjenstehästar, tillhopa 1,530 kronor, innehållas och i likhet med generalstabens öfriga besparingar användas för andra generalstabens utgifter. I den föreslagna staten äro chefens aflöningsförmåner upptagna till sammanlagdt 8,490 kronor eller således 5,490 kronor mera än de 3,000 kronor, som chefen å krigsskolans nuvarande stat uppbär. Afräknas från dessa 5,490 kronor de 1,530 kronor, som, enligt hvad jag nyss nämnde, å hans majorslön vid generalstaben innehållas och användas för annat generalstabens ändamål, skulle alltså generalstaben genom den föreslagna förändringen erhålla en vid staben tjenstgörande öfveradjutant för en ökad kostnad för statsverket af allenast 3,960 kronor, hvilket belopp ju ej kan anses högt i jemförelse med den ökade arbetskraft, som derigenom skulle tillföras staben.

I fråga om hvad den föreslagna staten innehåller rörande öfriga befattningar vid skolan eller utgifter för dess ändamål, har jag intet att erinra vid eller tillägga till hvad skolans chef derom anfört.

Den föreslagna staten (se bil. n:o 13) slutar å ett sammanlagdt belopp af 88,300 kronor, oberäknadt servisersättning och kaserneringskostnader, af hvilka, såsom anmärkning 12 i staten utvisar, de förra skulle utgå från anslaget till inqvarteringskostnader och de senare in natura samt således ej föranleda särskild medelsanvisning. Beloppet 88,300 kronor skulle deremot bestridas på så sätt, att krigsskolans anslag i riksstaten, som för närvarande utgör 76,729 kronor, förhöjdes med 3,971 kronor till 80,700 kronor, hvarjemte återstående 7,600 kronor skulle bestridas med den uppbörd, som inflyter genom hyror, arrenden, afgälder m. m. för lägenheter under kungsgården, dock att härvid, på sätt anmärkning 1 i staten utvisar, hela det belopp, som utöfver 7,600 kronor årligen på detta sätt inflöte, skulle komma statsverket till godo. Jag tillåter mig härvid erinra, att krigsskolan hittills oafkortadt disponerat öfver berörda inkomster och att det ej lärer lida något tvifvel, att dessa inkomster i den närmaste framtiden komma att uppgå till sådant belopp, att statsverket derigenom får full ersättning för det belopp, 3,971 kronor, hvarmed skolans anslag i riksstaten skulle förhöjas.

Att den föreslagna staten är beräknad för ett antal af högst 100 elever i hvarje kurs, torde böra nämnas; och lärer derför, om antalet elever i någon kurs skulle blifva högre, det varda nödvändigt, att Eders Kongl. Maj:t, om så erfordras, på sätt hittills egt rum, anvisar särskilda medel till bestridande af de ökade kostnader, som häraf föranledas.

På grund af hvad sålunda anförts och då det af skolchefen ifrågasatta öfvergångsstadgandet icke torde vara behöfligt, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, med godkännande af det vid detta protokoll fogade förslag till stat för krigsskolan (bil. n:o 13), öka anslaget till krigsskolan, nu... kronor 76,729: —
med .... » 3,971: —
till .... kronor 80,700: —.

Garnisonssjukhusen i Stockholm och å Karlsborg.

[15.] Minskning af detta anslag.

Sedan Riksdagen, med anledning af en inom Riksdagen i ämnet väckt motion, i underdånig skrifvelse den 15 maj 1895 anhållit, att

Eders Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för en omorganisation af allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm och dervid taga under öfvervägande, huruvida icke detta sjukhus' förvaltning lämpligen skulle kunna förläggas under Svea trängbataljon, samt derefter till Riksdagen inkomma med det förslag, som af förhållandena kunde föranledas, behagade Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 24 i nämnda månad uppdraga åt dåvarande inspektören för trängen att med anledning af hvad Riksdagen sålunda anhållit inkomma med underdånigt yttrande; och har sagde inspektör, till åtlydnad af berörda nådiga befallning, aflåtit sin ofvan omförmälda underdåniga skrifvelse den 12 november 1895, deri han — med uttalande deraf, att bland de fel, som vidlådde den nuvarande organisationen af allmänna garnisonssjukhuset, det förnämsta vore, att sjukhuset saknade en militär chef för upprätthållandet af disciplinen såväl bland de sjuke som bland det för sin utbildning till sjukhuset kommenderade manskapet, äfvensom för ordnandet af detta manskaps undervisning och för handhafvandet af sjukhusets ekonomi och förvaltning — föreslagit, att sjukhusets nuvarande direktion skulle upphöra och sjukhuset ingå såsom en integrerande del af Svea trängbataljon och sålunda i allt, såväl hvad anginge den militära som läkarepersonalen, ställas under chefens för nämnda bataljon ledning och befäl, hvarjemte han vidare föreslagit, bland annat, att såsom en följd häraf den ekonomiska delen af sjukhusets angelägenheter borde handhafvas af Svea trängbataljons förvaltning och att, för handhafvande af uppbörden m. m. samt för skötseln af sjukhusets inventarier m. m., till tjenstgöring derstädes borde placeras en förrådsförvaltare, hvaremot den nuvarande sjukvårdsintendenten icke torde vara behöflig. Vidare har han ansett, att Svea trängbataljons sjukvårdskompanis skolor borde förläggas till sjukhuset, hvilket skulle medföra dels stora fördelar med afseende å utbildningen af arméns sjukvårdssoldater, dels ock besparing derigenom att nuvarande sjukhusdrängar och vaktmästare blefve öfverflödiga.

Öfver detta förslag hafva underdåniga utlåtanden afgifvits af sjukhusets direktion, medicinalstyrelsen samt arméförvaltningen å intendents- och civila departementen.

Sjukhusets direktion har instämt med inspektören för trängen deruti-nnan, att den nuvarande, alltför talrika direktionen borde bortfalla och sjukhuset ställas under befäl af en militär chef för upprätthållande af disciplinen inom sjukhuset och för handhafvandet af dess ekonomi och förvaltning, äfvensom deri, att detta chefskap borde anförtros åt chefen för Svea trängbataljon, men direktionen har deremot icke kunnat biträda förslaget att sjukhuset skulle utgöra en del af nämnda ba-

taljon eller att sjukhusets ekonomi skulle handhafvas af bataljonens förvaltning, utan ansett nödigt, att denna ekonomi handhades af en sjukhusförvaltning, bestående af chefen för Svea trängbataljon, såsom tillika chef för sjukhuset, och en sjukhusintendent med biträde af en kassakontrollant, hvarjemte direktionen ansett sig icke kunna tillstyrka, att bataljonens sjukvårdskompanis skolor för beständigt förlades till sjukhuset, enär detta skulle medföra olägenheter både för bataljonen och för sjukhuset. Närmast under chefen för sjukhuset borde, enligt direktionens åsigt, lyda en öfverläkare, som helst borde vara regementsläkaren vid Svea trängbataljon, samt en kapten från denna bataljon, hvilken skulle kommenderas till tjenstgöring vid sjukhuset för att upprätthålla disciplinen och ordningen derstädes. Vidare borde der anställas en intendent och ett auditörsbiträde samt på längre tid från trängbataljonen dit kommenderas en subalternofficer, en fanjunkare såsom väbel och två sergeanter, för hvilka samtliga, med undantag af auditören, bostad vid sjukhuset borde beredas. Sjukhusvaktmästarne borde icke ersättas med manskap från trängbataljonen, men väl med derifrån afskedade, i reserven qvarstående korpraler, hvaremot läkare och öfrig nu icke omförmäld personal vid sjukhuset borde förblifva oförändrad, så vidt densamma ej berördes af den sålunda föreslagna omorganisationen; och har direktionen tillika ifrågasatt, att någon ersättning borde beredas chefen för Svea trängbataljon för de ökade göromål, han skulle komma att erhålla.

Öfverfältläkaren vid Stockholms garnison och den civile ledamoten af sjukhusets direktion hafva i vissa afseenden varit af skiljaktig mening, på sätt af dem afgifna särskilda yttranden närmare utvisa.

Medicinalstyrelsen har tillstyrkt, *att* allmänna garnisonssjukhuset måtte förenas med Svea trängbataljon och jemte all till sjukhuset hörande personal ställas under chefens för nämnda bataljon befäl; *att* närmast under honom befälet vid sjukhuset skulle föras af regementsläkaren vid trängbataljonen såsom chefläkare; *att* sjukhusläkarebefattningarna vid garnisonssjukhuset skulle bestridas af bataljonens båda bataljonsläkare, samt *att* underläkareinstitutionen vid sjukhuset måtte omorganiseras till en utbildningskurs för blifvande militärläkare. Skälen till denna sin hemställan har medicinalstyrelsen utvecklat i ett vidlyftigt utlåtande, i hvars slut de sammanfattats sålunda, att den ifrågasatta omorganisationen af sjukhuset skulle medföra följande fördelar, nämligen: en med organisationen af flyttande sjukhus i fält i möjligaste mån öfverensstämmande fredsorganisation; en mera tidsenlig förvaltning af sjukhuset i förening med bättre ordning och disciplin inom detsamma; bättre sjuk-

vård, enär sjukhusläkareplatserna skulle komma att besättas med äldre och mera erfarna militärläkare, än nu vore fallet; en bättre och mera systematisk utbildning af sjukvårdsunderbefäl och manskap, hvarjemte en för aspiranter till militärläkarebefattningar välbehöflig undervisning och utbildning skulle kunna åstadkommas; och borde den förändrade organisationen af sjukhuset, enligt hvad medicinalstyrelsen antoge, kunna åstadkommas utan ökade kostnader för statsverket.

Inom arméförvaltningen hafva vid behandlingen af detta ärende olika meningar uttalats. Pluraliteten, generalkrigskommissarien och krigsrådet å förvaltningens civila departement, hafva anfört, att uti Riksdagens ofvan omförmälda underdåniga skrifvelse uttryckligen uttalats, att Riksdagen vid framställandet af förslaget om allmänna garnisonssjukhusets förläggande under Svea trängbataljon tagit — såsom ock naturligt vore — väsentlig hänsyn till garnisonssjukhusets belägenhet i närheten af trängbataljonens etablissement, men att i detta hänseende frågan emellertid syntes hafva kommit i ett nytt läge, sedan numera förelåge ett af öfverintendentsembetet först väckt och af medicinalstyrelsen derefter framstäldt förslag att, med försäljande af det åt garnisonssjukhuset nu upplåtna, efter framdragande af strandgatan å Kungsholmen i värde högst betydligt ökade område med derå befintliga, för sitt nuvarande ändamål otidsenliga byggnader, för köpesumman uppföra annat garnisonssjukhus, hvilket då naturligtvis måste förläggas i närheten af de för ojemförligt största delen af hufvudstadens garnison uppförda etablissementen å Ladugårdsgärdet. Att detta förslag, hvarför alla grunder syntes tala, så väl ur synpunkten af garnisonens sjukvård som den allmänna hygienens, och som ekonomiskt endast vore en tilllämpning af samma förfaringssätt, som vunnit godkännande i fråga om beredande af nya kasernetablissement för garnisonstrupperna, inom den allra närmaste tiden torde komma till utförande, syntes vara utom tvifvel. Men då vore också det af Riksdagen ur trängetablissementets läge i förhållande till sjukhuset hemtade lämplighetsskälet försvunnet, och om föreningen ändock komme att ega rum, torde den för trängbataljonens så väl befäl som läkare möjligen uppkommande svårigheten att sköta de båda vidt åtskilda etablissementen kanske framtvinga fråga om öfverflyttande af trängetablissementet i dess helhet till Ladugårdsgärdet eller vidtagande af någon annan åtgärd, om hvars beskaffenhet ännu icke förelåge någon utredning, men som i hvarje fall komme att medföra kostnad. Under sådant förhållande och då i öfrigt angående ej mindre den föreslagna åtgärdens lämplighet i allmänhet än äfven sättet för dess genomförande väsentligt olika meningar rådde mellan och

inom de myndigheter, som yttrat sig i frågan, och härtill komme, att förslaget syntes i betydligt högre grad taga hänsyn till inöfvandet af sjukvårdsmanskapet än till uppfostran af militärläkare och till de sjukas ändamålsenliga skötsel, ville det förefalla, som om ärendet skulle tarfva en ytterligare utredning af beskaffenhet att icke kunna af arméförvaltningen nu lemnas. Förvaltningen vore derför af den åsigt, att före frågan om omorganisationen af sjukhusets administrativa förhållanden borde afgöras frågan om flyttningen af detsamma, då under tiden för dennas genomförande organisationsfrågan kunde hinna ytterligare skärskådas och särskildt kunna vinnas öfversigt öfver de för ändrad förläggning af trängbataljonen eller någon del deraf till följd af sjukhusets flyttning till äfventyrs nödiga åtgärder och derur uppkommande kostnader, hvarom ännu ingen utredning funnes.

Från detta utlåtande hafva de öfriga två i ärendets handläggning inom arméförvaltningen deltagande ledamöterne, generalintendenten samt chefen för intendentsdepartementets sjukvårdsbyrå, varit af skiljaktig mening och för sin del framlagt detaljeradt förslag till omorganisation af allmänna garnisonssjukhuset, åtföljdt af kostnadsberäkningar och förslag till ny stat för sjukhuset; och torde det tillåtas mig att få för detta förslag närmare redogöra.

Deri uttalas till en början, att såsom en allmänt giltig grundsats gälde, att i hvarje militärorganism *en* person borde vara chef och att denne person, så vidt möjligt, borde vara fackmannen. Han borde utöfva chefskapet och ledningen i såväl militäriskt-disciplinärt som administrativt-ekonomiskt hänseende, likasom han äfven borde bära ansvaret för tjenstens behöriga gång i alla dess grenar. Under sådan förutsättning borde chefskapet vid allmänna garnisonssjukhuset utöfvas af den till rangen främste af de vid detsamma anstälde militärläkarne. Men de svenske militärläkarnes uppfostran i rent militära ämnen vore ännu icke sådan, att det militära befälet i hela dess vidd öfver ett stort sjukhus med alla deraf följande rättigheter och skyldigheter kunde öfverlemnas åt en militärläkare, och allmänna garnisonssjukhuset torde derför i militärt-disciplinärt hänseende böra ställas under en militärperson eller militärmyndighet. Härtill vore chefen för Svea trängbataljon den lämpligaste, enär såväl chefläkaren som biträdande läkare och det manskap, som borde kommenderas att bestrida sjukvaktaretjenst vid sjukhuset, syntes böra tillhöra denna bataljon. För den omedelbara uppsigten öfver disciplinen inom sjukhuset borde chefen för Svea trängbataljon till tjenstgöring vid sjukhuset kommendera en officer och för denne bostad beredas å sjukhuset. För sådan kommendering

förfogade bataljonschefen under de 4 månader af året, då enligt nu gällande bestämmelser bataljonens sjukvårdskompanis skolor voro förlagda till sjukhuset, öfver de till dessa skolor såsom skolchefer kommenderade subalternofficerare, och under 2 månader (60 dagar) torde bataljonschefen för ändamålet kunna kommendera en af de subalternofficerare, för hvilka å bataljonens stat vore uppförd dagaflöning under endast 60 dagar. Men för den öfriga tiden af året borde å sjukhusets stat uppföras dagaflöning för en till detsamma från Svea trängbataljon kommenderad subalternofficer med 2 kronor under 180 dagar, eller således 360 kronor. Något arfvode för det ökade arbete, bataljonschefen skulle erhålla genom åliggandet att vara chef för sjukhuset, torde ej behöfva ifrågakomma, då detta arbete icke torde blifva af synnerligen omfattande beskaffenhet.

I omedelbart sammanhang med frågan om det militära chefskapet öfver sjukhuset stode frågan om sjukhusets ledning i ekonomiskt-administrativt hänseende, i hvilken fråga de myndigheter, som förut yttrat sig, varit af olika meningar. Då emellertid, enligt fältförvaltningsreglementet, det vore chefläkaren, som vore ansvarig för ersättningen, vården och redovisningen af all vid vederbörande sjukvårdsanstalt befintlig materiel, och då alla till kassa- och räkenskapsväsendet hörande ärenden vid sjukhus i fält skulle afgöras af vederbörande chefläkare på föredragning af en såsom intendenturtjensteman tjenstgörande underofficer, samt det torde vara lämpligt att ordna förhållandena i fred och fält så lika som möjligt, torde för sådant ändamål vid allmänna garnisonssjukhuset böra inrättas en sjukhusförvaltning, bestående af chefläkaren och sjukhusintendenten, hvarjemte den från trängbataljonen till sjukhuset kommenderade officeren borde kunna tjenstgöra som kassakontrollant. Härigenom blefve förvaltningen under fred densamma som under krig, hvilket icke skulle blifva förhållandet, om Svea trängbataljons förvaltning skulle handhafva sjukhusets ekonomi, hvarförutom vore att märka, att vid en eventuel förflyttning af garnisonssjukhuset till Ladugårdsgärdet afståndet skulle i hög grad försvåra gemensam förvaltning för Svea trängbataljon och sjukhuset.

Något särskildt juridiskt biträde vid sjukhuset syntes icke vara erforderligt, utan borde den vid Svea trängbataljon anstälde auditören kunna tillförbindas att utan särskildt arfvode i fall af behof stå till sjukhusets förfogande. Deremot syntes det vara lämpligt, att ett underbefäl ur Svea trängbataljon kommenderades att tjenstgöra vid sjukhuset dels såsom skrifbiträde åt sjukhusintendenten och dels för vinnande af ytterligare utbildning i sjukhusförvaltningstjenst, och borde de särskilda

aflöningsförmåner, som af en sådan kommendering betingades, nämligen dagaflöning och portionsersättning för en sergeant under 320 dagar, med tillhopa 454 kronor 40 öre uppföras å sjukhusets stat.

Vid bedömande af frågan om det antal läkare, som vid sjukhuset kunde erfordras för sjukvården, ville det, vid anstäld jemförelse med andra sjukhus i Stockholm, synas som skulle det vara fullt tillräckligt att å garnisonssjukhusets stat uppföra 2 läkare, en för invärtes och en för utvärtes afdelningen, biträdda vid sjukvården af 6 underläkare, såsom förhållandet varit under de senaste åren. Af de 2 öfverläkarne skulle den ene derjemte sköta en chefläkares åligganden. Regementsläkaren vid Svea trängbataljon borde innehafva denna chefläkarebeställning vid sjukhuset och en af samma bataljons bataljonsläkare kommenderas såsom läkare vid den andra afdelningen. Såsom arfvode åt chefläkaren torde böra anslås 1,500 kronor jemte bostad och ved och åt bataljonsläkaren ett arfvode af 1,000 kronor, äfvenledes jemte bostad och ved.

Å garnisonssjukhusets stat funnos för närvarande uppförda arfvoden åt 8 underläkare efter 1 krona 50 öre om dagen, hvarjemte desse åtnjöto fri, möblerad bostad jemte ved. Dessa förmåner torde böra bibehållas oförändrade, hvaremot underläkarnes antal syntes kunna nedsättas till 6 under hvarje halfår, på sätt under de senaste 20 åren utan olägenhet varit förhållandet. Den af medicinalstyrelsen ifrågasatta omändringen af denna underläkareinstitution till en aspirantkurs för blifvande militärläkare syntes vara synnerligen önskvärd och tillstyrktes.

Att, på sätt medicinalstyrelsen ifrågasatt, förlägga sjukvårdsunderbefälsskolorna vid äfven Norrlands och Vendes trängbataljoner till allmänna garnisonssjukhuset torde blifva oundgängligen nödvändigt, så vidt anginge dessa bataljoners korpralsskolor; och det torde derför kunna ifrågasättas, huruvida icke underbefäl från dessa båda bataljoner borde alternera med underbefäl från Svea trängbataljon i de kommenderingar till garnisonssjukhuset, som borde bestridas af underbefäl från trängbataljon. Väbel, jourhafvande underofficer samt 2 underbefäl af manskapsklassen såsom öfversjukvaktare borde nämligen från trängbataljons sjukvårdskompani kommenderas till sjukhuset, och dessa befattningar kunde under den tid, 4 månader, då skolorna voro förlagda till sjukhuset, bestridas af till dessa skolor kommenderadt underbefäl. Enär dessutom allt underbefäl enligt Svea trängbataljons stat skulle vara inkalladt till tjenstgöring under minst 45 dagar eller 1½ månad, torde å sjukhusets stat behöfva uppföras löneförmåner jemte portion eller portionsersättning för nämnda underbefäl under allenast återstående 6½ månader.

Fördelarna af att vid en sjukvårdsinrättning till biträde vid sjukvården hafva fullt utbildade sköterskor vore allmänt erkänd, och å sjukhusets stat borde derför uppföras dels 1 operationssköterska för tillsynen å operationssalen med der befintlig materiel, dels 2 sjuksköterskor för svårare sjukdomsfall å invärtes- samt ögon- och kirurgiska afdelningarna, och dels 1 sjuksköterskebiträde för att biträda vid påkommande behof. Vidare borde, på sätt som nu vore fallet, finnas 1 föreståndarska för tvätt och lagning, 2 tvättpigor, 1 kokerska, 1 kökspiga, 1 maskinist, 1 portvakt och 2 gårdsdrängar. Kokerskan och kökspigan borde erhålla kost in natura och deras kontanta aflöning i stället minskas.

Deremot kunde de nuvarande arfvodena för civil ledamot af direktionen, sekreterare och advokatfiskal samt t. f. revisor utgå, enär dessa befattningar vid omorganisationen blefve onödiga. Likaså torde arfvodet till prest kunna indragas, enär till regementspastors vid Svea trängbataljon åligganden syntes kunna läggas den presterliga tjenstgöringen vid garnisonssjukhuset. Likaså borde de 2 nu befintliga vaktmästarebefattningarna och befattningen såsom baderska kunna indragas.

På dessa grunder har upprättats förslag till aflöningsstat, slutande å 16,990 kronor 5 öre, deri inberäknadt kosthåll för vissa i staten upptagna personer; och har härvid erinrats, att detta belopp med 6,638 kronor 7 öre understiger den nuvarande aflöningsstaten, hvarjemte päpekats, att då enligt förslaget de båda vid sjukhuset tjenstgörande läkarne skulle vara der boende, deraf skulle följa en minskning i utgifter under anslaget till inqvarteringskostnader med 735 kronor.

Med åberopande af hvad sålunda anförts, hafva desse båda ledamöter af arméförvaltningen såsom sin åsigt uttalat: *att* det militära befälet öfver garnisonssjukhuset borde utöfvas af chefen för Svea trängbataljon och under honom befälet vid sjukhuset föras af regementsläkaren vid nämnda bataljon såsom chefläkare vid sjukhuset, hvarjemte till hans biträde för disciplinens upprätthållande borde ur samma bataljon till sjukhuset kommenderas en subalternofficer; *att* sjukhuset i ekonomiskt-administrativt hänseende borde ställas under en sjukhusförvaltning, bestående af chefläkaren med biträde af sjukhusintendenten samt med nyssnämnde subalternofficer såsom kassakontrollant; *att* läkarevården vid sjukhusets ena afdelning borde bestridas af chefläkaren och å den andra afdelningen utaf den ene af Svea trängbataljons bataljonsläkare; samt *att* underläkareinstitutionen vid sjukhuset borde omorganiseras till en aspirantkurs för blifvande militärläkare.

Att allmänna garnisonssjukhuset är i behof af omorganisation lärer vara uppenbart, och detta behof har ej heller af någon af de i ärendet hörda myndigheterna blifvit bestridt, utan är det allenast i fråga om detaljerna af den blifvande organisationen, som olika meningar yttrats. I detta afseende delar jag i allo de åsigter, som inom arméförvaltningen yttrats af generalintendenten och chefen för sjukvårdsbyrån, och lärer jag, till undvikande af allt för stor vidlyftighet, alltså kunna hänvisa till den utredning, som derom i det föregående lemnats. Inom arméförvaltningen har visserligen af två andra ledamöter på anförda skäl uttalats den mening, att frågan om en förändrad organisation af garnisonssjukhusets administrativa förhållanden borde anstå, till dess väckt fråga om sjukhusets flyttning till annan plats hunnit afgöras. Sannolikt är väl, att garnisonssjukhuset inom en ej allt för aflägsen framtid måste förflyttas från sin nuvarande till någon annan, för ändamålet mera välbelägen plats, men någon anledning att derför undanskjuta afgörandet af det synnerligen trängande behofvet af sjelfva sjukhusets omorganisation synes mig icke förefinnas. De skäl, som för en sådan åsigt anförts, torde också vid närmare granskning icke finnas hållbara. Äfven om sjukhuset skulle komma att förflyttas till Ladugårdsgärdet och således varda beläget på långt afstånd från Svea trängbataljons nuvarande etablissement, synes mig derigenom något hinder icke möta för genomförandet af den förändrade organisation af sjukhusets styrelse och förvaltning, som jag förordat. Den personal från Svea trängbataljon, som derest mina åsigter i frågan godkännas, skulle komma att tjenstgöra vid sjukhuset, skulle nämligen icke, om man undantager bataljonschefen och regementsläkaren, samtidigt hafva annan tjenstgöring vid bataljonen, och något hinder att förlägga sjukhuset å Ladugårdsgärdet synes alltså icke kunna härigenom möta. Hvad bataljonschefen beträffar torde den öfveruppsigt och det högsta befäl öfver sjukhuset, som han skulle erhålla, icke blifva af beskaffenhet att på något sätt verka hindrande för hans tjenstgöring vid bataljonen, äfven om afståndet mellan sjukhuset och bataljonens etablissement blefve större än för närvarande. Och hvad regementsläkaren angår, skulle han visserligen komma att bo på sjukhuset och der få sin hufvudsakliga verksamhet, men äfven om sjukhuset blefve förflyttadt, torde denna omständighet icke utgöra något hinder för honom att samtidigt kunna utöfva de åligganden, som äro förenade med regementsläkarebefattningen vid bataljonen. Jag kan således icke finna, att den uppkomna och ännu under utredning varande frågan om sjukhusets förflyttning kan på något sätt utgöra hinder för afgörandet af frågan om en för-

ändrad organisation af sjukhusets styrelse och förvaltning, utan tillstyrker jag, att denna senare fråga nu underställes Riksdagens pröfning.

Såsom jag förut yttrat, delar jag i detta hänseende de åsigter, som uttalats af generalintendenten och chefen för sjukvårdsbyrån.

Skulle dessa åsigter vinna godkännande, komme, såsom de påpeka,t vissa af de nuvarande befattningarna vid sjukhuset att blifva öfverflödiga och således böra indragas. Något hinder härför förefinnes icke, enär de nuvarande innehafvarne af dessa befattningar äro antagna allenast tills vidare mot arvode eller aflöning per dag. Hvad särskildt angår den vid sjukhuset anstälda betjeningen, skulle två vaktmästare samt den vid sjukhuset anstälda baderskan vid den ifrågasatta nya organisationen blifva öfverflödiga. För den sistnämnda, som varit i sjukhusets tjenst anstäld i mera än 40 år, torde sysselsättning som portvakt måhända kunna beredas eller, om detta icke låter sig göra, pension å indragningsstat böra äskas, men för de båda vaktmästarne, som ännu äro i sina bästa år, bör väl annan anställning i statens tjenst, om möjligt, beredas.

Beträffande det förslag till stat för sjukhuset, som af de båda reservanterna inom arméförvaltningen förordats, har jag allenast att erinra, att deri icke upptagits de i nu gällande stat »till underhållet» anslagna medel, 43,658 kronor 88 öre, och torde dessa medel, för utjemnande af anslagets slutsumma, böra i den nya staten förhöjas med 1 krona 7 öre och således upptagas till 43,659 kronor 95 öre.

I enlighet med de åsigter jag nu uttalat, har jag låtit upprätta förslag till ny stat för allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm (bil. n:o 14), slutande å 60,650 kronor. Då den nuvarande staten för detta sjukhus slutar å ett belopp af 67,287 kronor, skulle, vid godkännande af denna stat, anslaget till garnisonssjukhusen i Stockholm och å Karlsborg kunna minskas med skilnaden eller 6,637 kronor.

På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, med godkännande af det vid detta protokoll fogade förslag till stat för allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm, minska anslaget till garnisonssjukhusen i Stockholm och å Karlsborg,

nu	kronor	77,287: —
med	»	6,637: —
till	kronor	70,650: —

Det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar.

[16.] Ökning af detta anslag.

Såsom jag ofvan under [5.] anfört, skulle, vid bifall till min der gjorda hemställan om antagande af ny stat för Gotlands trupper, nu ifrågavarande anslag behöfva förhöjas med 9,492 kronor; och jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, öka anslaget till det icke garnisonerade infanteriets och det indelta kavalleriets vapenöfningar,

nu	kronor	1,099,440: —
med	»	9,492: —
till	kronor	1,108,932: —

Arméns vapen, ammunition och skjutöfningar samt artilleriets öfningar och materiel.

[17.] Ökning af detta anslag.

Jag har i det föregående under två särskilda punkter omförmält, att detta anslag erfordrar förhöjning. Dels har jag nämligen under [5, a] här ofvan omnämnt, att det förslag till förändrad organisation af truppförbanden å Gotland, som jag der tillstyrkt, skulle kräfva en ökning af nu ifrågavarande anslag med 5,145 kronor, och dels har jag under [13.] här ofvan uttalat, att af der angifna skäl nu förevarande anslag skulle behöfva höjas med 28,000 kronor, deraf 10,000 kronor för ökad ammunitionsförbrukning vid skjutskolan för infanteriet och kavalleriet under den förändrade organisation af denna skola, som jag der tillstyrkt, samt återstående 18,000 kronor för möjliggörande af utsträckta skjutöfningar vid armén.

Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att öka anslaget till arméns vapen, ammunition och skjutöfningar samt artilleriets öfningar och materiel

nu	kronor	1,299,855: —
dels, vid bifall till hvad under [5, a] föreslagits, med	»	5,145: —
Transport	kronor	1,305,000: —

	Transport kronor	1,305,000: —
dels, vid bifall till hvad under [13.] föreslagits, med	»	10,000: —
och *dels* för möjliggörande af utsträckta skjutöfningar vid armén med	»	18,000: —
till	kronor	1,333,000: —

Arméns byggnader och kommendantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel.

Arméförvaltningen å fortifikationsdepartementet har uti sin förenämnda underdåniga skrifvelse den 15 november 1897, angående departementets medelsbehof för år 1899, hemstält om förhöjning af detta anslag, hvilket, i riksstaten för år 1898 upptaget till 450,000 kronor, är afsedt till följande ändamål, nämligen: [18.] Ökning af detta anslag.

till nybyggnader och underhåll af fästningarna samt arméns hus och byggnader i garnisonsorterna	kronor	268,244: —
» fortifikationens praktiska öfningar	»	26,000: —
» underhåll af fortifikationens materiel	»	21,500: —
» kommendantskapsutgifter	»	18,000: —
» underhåll af byggnader å mötesplatserna	»	116,256: —
eller tillhopa	kronor	450,000: —

och har arméförvaltningen härvid erinrat, att sedan Eders Kongl. Maj:t med anledning af förvaltningens derom gjorda underdåniga framställning, föreslagit 1897 års Riksdag att öka de till nybyggnader och underhåll af fästningarna samt arméns hus och byggnader i garnisonsorterna anvisade medel, hvilka för år 1897 utgjorde 223,526 kronor, med 75,000 kronor, deraf 40,000 kronor beräknats för underhåll af äldre byggnader och sådana under de senare åren tillkomna byggnader, hvilkas uppförande icke föranledts af urtima Riksdagens år 1892 fattade beslut om en förbättrad härordning, samt 35,000 kronor för underhåll af de nya kasernetablissement, som af denna härordning påkallades, så hade Riksdagen allenast på det sätt bifallit denna nådiga proposition, att 35,000 kronor beviljades till underhåll af de etablissement, hvilkas uppförande blifvit en följd af urtima Riksdagens beslut, samt 9,718 kronor för underhåll af *de fästningsverk*, som under de senare åren tillkommit.

Då sålunda — fortsätter arméförvaltningen — några ökade underhållsmedel icke erhållits för den förstnämnda kategorien af byggnader, men landtförsvarets hus och byggnader omöjligen kunde på ett tillfredsställande sätt underhållas utan förhöjning af hittills dertill anslagna medel, måste förvaltningen — som det ju ålåge öfvervaka, att statens under dess vård stälda byggnader icke förfölle — inför Eders Kongl. Maj:t förnya sin anhållan om beredande af ökade anslagsmedel för ifrågavarande vigtiga ändamål, och har förvaltningen till skäl för denna sin framställning åberopat, att, enligt hvad en bifogad förteckning utvisade, byggnadskostnaden för de efter år 1883 genom fortifikationsdepartementets försorg tillkomna etablissement och byggnader m. m., för hvilka icke underhållsmedel ännu blifvit särskildt beviljade, uppginge till 2,260,132 kronor 72 öre, och att då kostnaden för byggnadsunderhåll icke kunde beräknas lägre än till 1,5 procent af byggnadskostnaden, de omförmälda byggnadernas underhåll medförde en årlig utgift af omkring 34,000 kronor, hvartill förvaltningen icke disponerade någon tillgång. Beträffande den omförmälta förteckningen, erinrar förvaltningen, att deri upptagits en del byggnader å Qviberg af det skäl, att Första Göta artilleriregementes äldre kasern underhållits af Göteborgs stad, men att deremot lifgardesregementenas nya kasernetablissement icke upptagits i förteckningen, ehuru dessa stora och fullständiga etablissement efter några år måste komma att kräfva större utgifter för underhåll än dessa regementens gamla, jemförelsevis små etablissement.

Vidare framhåller arméförvaltningen såsom skäl för sin förevarande framställning den betydliga prisstegring å såväl arbete som byggnadsmaterialier, som egt rum sedan år 1883, då den senaste höjningen af anslaget till arméns *äldre* byggnader beviljades, en prisstegring, som ensamt för sig betingade en förhöjning af anslaget, motsvarande hvad Eders Kongl. Maj:t af 1897 års Riksdag äskat. Vid flere föregående tillfällen hade arméförvaltningen redan nödgats anmäla, att de till underhåll af arméns, af 1892 års förbättrade härordning *icke* föranledda byggnader samt af fästningsverken tillgängliga medlen under flera år visat sig otillräckliga. Nu hade arméförvaltningen ytterligare att anmäla, att för år 1897 behöfliga reparationsarbeten till ett sammanlagdt belopp af ej mindre än omkring 67,000 kronor måst af brist på medel underlåtas, och likväl hade årets stat måst öfverskridas med mer än 11,000 kronor, hvarförutom Eders Kongl. Maj:t, med anledning af det oafvisliga behofvet derutaf, anvisat 7,500 kronor för iståndsättande af lifgardets till häst forna, nu till Andra Svea artilleriregemente upplåtna kasernbyggnader. Det torde derför vara tvifvelaktigt, huruvida kronans

ifrågavarande byggnader skulle, äfven om den nu ifrågasatta anslagsförhöjningen för år 1899 blefve beviljad, kunna, utan särskilda åtgärder, försättas i fullgodt skick.

Förvaltningen påpekar härefter, att förutom den brist i anslag, som nu framhållits, sådan brist med all säkerhet inom kort vore att emotse å de till underhåll af byggnader å mötesplatserna anvisade medel af det skäl, att de värnpligtiges öfningstid blifvit utsträckt och fordringar på beqvämlighet, som hittills föga tillgodosetts, till följd deraf säkerligen komme att ökas. Åfvenså torde, af skäl som ofvan vidrörts, framdeles ökade anslagsmedel erfordas för underhållet af lifgardesregementenas nya kasernetablissement.

Af hvad sålunda anförts, lärer, fortsätter arméförvaltningen, framgå, att, utöfver hvad 1897 års Riksdag beviljat till underhåll af fästningarna samt arméns hus och byggnader å garnisonsorterna, eller 268,244 kronor, ytterligare minst 34,000 kronor dertill skulle erfordras; men förvaltningen hade emellertid ansett sig nu böra inskränka sig till den summa, som begärts i dess underdåniga skrifvelse den 15 november 1896, och har för den skull anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte af Riksdagen äska, att anslaget till arméns byggnader och kommendantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel från och med år 1899 måtte förhöjas med 30,000 kronor.

Såsom arméförvaltningen erinrat, behagade Eders Kongl. Maj:t på min underdåniga hemställan föreslå sistlidet års Riksdag att öka nu ifrågavarande anslag med 75,000 kronor, deraf 35,000 kronor beräknades åtgå för underhåll af de i följd af den nya härordningen erforderliga nya kasernetablissementen och återstoden för underhåll af andra byggnader samt fästningsverken. Eders Kongl. Maj:ts berörda förslag blef af Riksdagen allenast i så måtto bifallet, att anslaget ökades med 44,718 kronor, deraf 35,000 kronor för underhåll af de i följd af den förbättrade härordningen erforderliga nya kasernetablissementen samt återstoden, 9,718 kronor, för underhåll af åtskilliga under de senare åren tillkomna nya fästningsverk. Men för underhållet af alla de många byggnader m. m. i öfrigt, som med ifrågavarande anslag skola underhållas, fann Riksdagen någon ökning af anslaget icke erforderlig. Af den vid arméförvaltningens ofvanberörda skrifvelse fogade förteckning å efter år 1883 tillkomna byggnader och kasernetablissement m. m., som jag nyss omförmält, framgår emellertid, att efter

nämda år, förutom de i följd af 1892 års förbättrade härordning tillkomna kasernetablissementen äfvensom lifgardesregementenas nya etablissement, uppförts byggnader m. m., som skola med ifrågavarande medel underhållas, till ett sammanräknadt värde af mer än 2,260,000 kronor. Att alla dessa många och delvis dyrbara byggnader icke kunna behörigen underhållas med samma medel, som förut beräknats och jemväl erfordrats för underhållet af derförut befintliga byggnader, lärer vara uppenbart. Och efter år 1883 har uti de för underhållet af fästningarna och landtförsvarets hus och byggnader afsedda medel icke någon annan förhöjning skett, än att, förutom nyssnämnda 9,718 kronor, derå år 1888 tillkommit 5,876 kronor för underhåll af Svea trängbataljons kasern och kaserngård m. m., hvilka byggnader icke äro upptagna i nyss omförmälda förteckning. Jag kan derför icke annat än instämma med arméförvaltningen i fråga om behofvet af förhöjning uti ifrågavarande underhållsmedel, allrahelst som det enligt min mening måste vara en stor misshushållning att vanvårda underhållet af statens dyrbara byggnader och fästningsverk.

Jag hemställer fördenskull och med åberopande i öfrigt af de skäl arméförvaltningen anfört, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att öka anslaget till arméns byggnader och kommendantskapsutgifter samt fortifikationens öfningar och materiel, nu ... kronor 450,000: —
med ... » 30,000: —
till ... kronor 480,000: —

Mathållning vid garnisonerade armén.

[19.] Ökning af detta anslag. Åberopande hvad jag ofvan under [5] anfört i fråga om ny stat för Gotlands trupper och deraf påkallade anslagsförhöjningar, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att, vid bifall till hvad under [5 a)] föreslagits, öka anslaget till mathållning vid garnisonerade armén, nu ... kronor 1,415,620: —
med, i jemnadt tal, ... » 6,210: —
till ... kronor 1,421,830: —

Fouragering vid garnisonerade armén.

Af enahanda skäl, som jag under nästföregående punkt anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen [20.] Ökning af detta anslag.

att, vid bifall till hvad under [5 a)] föreslagits, öka anslaget till fouragering vid garnisonerade armén,

nu	kronor	710,500: —
med	»	7,300: —
till	kronor	717,800: —

Arméns munderingsutrustning.

Likaledes och af samma skäl hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen [21.] Ökning af detta anslag.

att, vid bifall till hvad under [5 a)] föreslagits, öka anslaget till arméns munderingsutrustning,

nu	kronor	1,939,191: —
med	»	7,907: —
till	kronor	1,947,098: —

Arméns kasernutredning samt ved, ljus och vatten för den garnisonerade armén.

Äfven detta anslag bör, om det förslag till ny stat för Gotlands trupper, som jag ofvan framlagt, vinner nådigt godkännande, ökas med 502 kronor; och hemställer jag alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen [22.] Ökning af detta anslag.

att, vid bifall till hvad under [5 a)] föreslagits, öka anslaget till arméns kasernutredning samt ved, ljus och vatten för den garnisonerade armén,

nu	kronor	251,117: —
med	»	502: —
till	kronor	251,619: —

Diverse intendenturbehof.

[23.] Ökning af detta anslag.

Under samma förutsättning, som vid näst föregående punkt anförts, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, vid bifall till hvad under [5 a)] föreslagits, öka anslaget till diverse intendenturbehof,

nu	kronor	32,923: —
med	»	400: —
till	kronor	33,323: —

Omorganisation af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland.

[24.] Ökning af detta anslag.

Såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes erinra sig, finnas i riksstaten uppförda två anslag, benämnda »omorganisation af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland» samt »fortgående vakanssättning af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland», från hvilka anslag samtliga utgifter för de under omorganisation varande skånska husar- och dragonregementena samt Norrlands dragonregemente under tiden för omorganisationen skola bestridas. Från det senare anslaget skall, i den mån vakanssättningen vid de nämnda tre regementena fortskrider, till det förra anslaget årligen öfverföras ett belopp, motsvarande vakansafgifterna för de, sedan föregående riksstat uppgjordes, vakanssatta numren. I riksstaten för innevarande år är det senare af dessa båda anslag upptaget till 303,000 kronor, motsvarande, efter 300 kronor för hvarje nummer, 1,010 nummer, som antagits skola under året effektivt fullgöra rustnings- och roteringsskyldigheten. Då emellertid enligt uppgifter, som från vederbörande arméfördelningschefer kommit mig till handa, det lärer kunna antagas, att under år 1899 allenast omkring 830 nummer komma att vid ifrågavarande regementen effektivt fullgöra rustningen och roteringen, torde ett belopp, motsvarande vakansafgifterna efter nu gällande uppskattning för 180 nummer, eller således, efter 300 kronor för hvarje nummer, 54,000 kronor böra i riksstaten för år 1899 från det senare anslaget öfverföras till det förra, eller med andra ord anslaget till »omorganisation af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland» ökas med 54,000 kronor och anslaget till »fortgående

vakanssättning af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland» med motsvarande belopp minskas. Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att öka anslaget till omorganisation af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland,

nu	kronor	1,732,083: —
med	»	54,000: —
till	kronor	1,786,083: —

Fortgående vakanssättning af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland.

Åberopande hvad jag under nästföregående punkt anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen [25.] Minskning af detta anslag.

att, vid bifall till hvad under [24.] föreslagits, minska anslaget till fortgående vakanssättning af indelta kavalleriet i Skåne och Norrland,

nu	kronor	303,000: —
med	»	54,000: —
till	kronor	249,000: —

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å fjerde hufvudtiteln uppförda, har jag icke anledning att föreslå någon förändring.

Fjerde hufvudtitelns ordinarie anslag utgöra nu	kronor	26,342,985: —.
De af mig å samma anslag ifrågasatta tillökningarna utgöra, efter afdrag af föreslagen minskning å vissa anslag, tillhopa 232,295 kronor, och skulle alltså de ordinarie anslagen genom tillägg af nämnda belopp	»	232,295: —
komma att höjas till	kronor	26,575,280: —.

Extra anslag.

Tillämpning af nya värnpligtslagens föreskrifter i fråga om de värnpligtiges inskrifning och redovisning m. m.

[26.] Anslag för tillämpning af nya värnpligtslagens föreskrifter.

I innevarande års riksstat är under förestående benämning på extra stat uppfördt ett anslag till belopp af 53,000 kronor, hvarifrån bestridas arfvoden till de i kompaniområdena anstälde afdelningsområdesbefälhafvarne.

Då anslag för detta ändamål till enahanda belopp erfordras jemväl för år 1899, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att *för tillämpning af nya värnpligtslagens föreskrifter i fråga om de värnpligtiges inskrifning och redovisning m. m.* på extra stat för år 1899 bevilja 53,000 kronor.

Artilleribehof.

Arméns eldhandvapen.

[27.] Anslag till anskaffning af nya eldhandvapen.

Generalfälttygmästaren har uti sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 15 sistlidne november gjort framställning om beredande af medel för fortsatt anskaffning af nya eldhandvapen åt armén samt härvid till en början erinrat, hurusom de senaste årens Riksdagar beviljat medel till anskaffande af 6,5 mm. repetervapen, nämligen 1894 års Riksdag 295,500 kronor till 5,000 karbiner, 1895 års Riksdag 511,500 kronor till 10,000 karbiner samt 1896 års Riksdag 4,479,000 kronor till 75,000 gevär, af hvilket sistnämnda belopp dock för år 1897 anvisades allenast 860,250 kronor för tillverkning af 15,000 gevär. Sedan han vidare erinrat om den nådiga proposition, som Eders Kongl. Maj:t i afseende på den fortsatta anskaffningen af nya eldhandvapen åt armén aflät till 1897 års Riksdag, redogör han för den behandling, frågan med anled-

ning deraf vid nämnda riksdag erhöll, och framhåller dervid, hurusom Riksdagen på anförda skäl uttalade, att anslaget till anskaffning af de nya eldhandvapnen för år 1898 borde bestämmas efter en beräknad anskaffning under året af 20,000 stycken samt att Carl Gustafs stads gevärsfaktori borde ensamt användas för denna anskaffning och i sådant syfte undergå erforderlig utvidgning, äfvensom att Riksdagen på dessa grunder för anskaffning af nya eldhandvapen åt armén af härför redan beviljadt belopp på extra stat för år 1898 anvisade tillhopa 1,247,000 kronor, deraf 1,147,000 kronor för tillverkning af 20,000 gevär och återstående 100,000 kronor för den för en sådan tillverkning erforderliga utvidgningen af Carl Gustafs stads gevärsfaktori.

Efter att sålunda hafva redogjort för den behandling, frågan om anskaffningen af de nya eldhandvapnen vid de senaste årens Riksdagar erhållit, tillkännagifver generalfälttygmästaren, att arbetena med den utvidgning af gevärsfaktoriet, hvartill medel sålunda anvisats, numera så fortskridit, att den dermed afsedda förökade tillverkningen vid gevärsfaktoriet kunde inträda med 1898 års början, hvarefter han, med uttalande deraf att Riksdagen syntes hafva så utstakat den väg, som enligt Riksdagens åsigt borde vid anskaffningen af de nya eldhandvapnen följas, att vid statens gevärsfaktori skulle årligen tillverkas 20,000 dylika vapen, i underdånighet hemställer att, då kostnaden för dessa 20,000 vapen, efter ett pris af 57 kronor 35 öre för hvarje, uppginge till 1,147,000 kronor, Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till fortsatt anskaffning af nya eldhandvapen åt armén af redan för ändamålet beviljade medel på extra stat för år 1899 anvisa 1,147,000 kronor.

Jag har vid särskilda tillfällen inför Eders Kongl. Maj:t framhållit nödvändigheten deraf, att anskaffningen af de för arméns tidsenliga beväpning erforderliga nya eldhandvapnen så vidt möjligt påskyndades, och har jag i sådant afseende i mitt anförande till statsrådsprotokollet för den 14 januari 1897 uttalat, att en årlig anskaffning af minst 25,000 dylika vapen borde ega rum, och behagade Eders Kongl. Maj:t till sist lidet års Riksdag aflåta nådig proposition i enlighet med den af mig sålunda uttalade mening. Eders Kongl. Maj:ts berörda förslag vann emellertid icke Riksdagens godkännande, såsom det vill synas, hufvudsakligen af den anledning, att Riksdagen ansåg, att de nya eldhandvapnen borde tillverkas uteslutande vid statens gevärsfaktori, hvilket dock efter verkstäld utvidgning, hvartill Riksdagen anslog medel, icke kunde, åtminstone under de första åren, tillverka mera än 20,000 vapen om året.

Ehuru jag fortfarande är af den åsigt, att tillverkningen af det för linietruppernas beväpning erforderliga antalet repetergevär, i första hand 75,000 stycken, bör så mycket som möjligt påskyndas och att således minst 25,000 dylika vapen böra årligen anskaffas, anser jag mig dock, i betraktande af den af Riksdagen uttalade mening, att tillverkningen af de nya eldhandvapnen bör ega rum uteslutande vid statens gevärsfaktori, och då tillverkningen vid detta icke lärer för närvarande kunna uppbringas till afsevärdt högre antal än 20,000 gevär om året, nu icke böra ifrågasätta, att större antal än detta skulle under år 1899 anskaffas. Kostnaden för 20,000 gevär, tillverkade vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori, uppgår, såsom generalfälttygmästaren uppgifvit, till 1,147,000 kronor; och lärer alltså detta belopp böra på extra stat för år 1899 begäras. Då emellertid 1896 års Riksdag för anskaffning af nya eldhandvapen åt armén beviljat 4,479,000 kronor, hvaraf på extra stat för år 1897 anvisades 860,250 kronor, och 1897 års Riksdag af det sålunda beviljade beloppet anvisat ytterligare 1,247,000 kronor, återstå af det beviljade beloppet ännu 2,371,750 kronor oanvisade; och hemställer jag derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att af det *för anskaffning af nya eldhandvapen åt armén* beviljade, men ännu ej anvisade belopp, 2,371,750 kronor, till utgående på extra stat för år 1899 anvisa 1,147,000 kronor.

Skjutfält för Första Göta artilleriregemente.

[28.] Anslag till skjutfält för Första Göta artilleriregemente.

Uti sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 22 sistlidne november har generalfälttygmästaren gjort framställning om åtgärder för anskaffande af skjutfält för Första Göta artilleriregemente och dervid till en början erinrat, hurusom med anledning af införandet i svenska fältartilleriet af refflade kanoner Tånga hed år 1863 inköptes för att dåvarande Göta artilleriregemente der skulle utföra sina öfningar, bland annat i skarpskjutning, men att, sedan ifrågavarande pjeser, framladdningskanoner m/63, i början af 1880-talet begynt utbytas mot 8 cm. kanoner m/81, det befunnits, att skarpskjutning med dessa å Tånga hed medförde sådan fara för kringboende befolkning, att dylik skjutning å sagda hed måste helt och hållet förbjudas. Då emellertid regementet uppenbarligen icke kunde undvara utbildning i skarpskjutning, hade stora ansträngningar gjorts för att finna ett nytt fält, som i af-

seende på belägenhet och andra egenskaper vore lämpligt för utförande af nämnda öfning med regementet. Efter fleråriga undersökningar och sedan sju olika platser blifvit föreslagna, men befunna mer eller mindre oanvändbara, hade man lyckats att inom Remmene och Hjellby socknar af Elfsborgs län, omkring 6 kilometer sydvest om Herrljunga station, finna ett till skjutöfningar med de nyare och mera långskjutande kanonerna passande fält. Denna skjutplats, som då ansågs böra blifva gemensam för fält- och positionsartilleriet, kartlades och värderades; detta arbete, hvilket fullbordades år 1886, gaf vid handen, att kostnaderna för det då föreslagna fältets inlösning, vägars anläggning samt uppförande af stängsel m. m. uppgingo till alternativt 998,800 kronor eller 872,640 kronor, men någon framställning på grund af dessa beräkningar om inköp af sagda fält hade aldrig blifvit gjord. Emellertid hade Göta artilleriregemente åren 1884 och 1885 för några dagar lyckats förhyra delar af det ifrågasatta fältet, så att skjutöfningar med regementets nybeväpnade batterier der kunde nödtorftigt utföras, och sedermera träffades äfven för åren 1886 och 1887 en liknande öfverenskommelse, enligt hvilken för 6 dagars dispositionsrätt betalades omkring 2,200 kronor årligen. Då detta aftal, på grund af skiljaktiga meningar bland jordegarne, icke efter sistnämnda år kunde förnyas, var regementet hänvisadt till att söka sig en annan plats för sina skjutöfningar, och utfördes dessa under åren 1888—1891 på ett omkring 10 kilometer sydvest om Tånga hed mellan Siene och Horla kyrkor beläget område, hvilket förhyrdes mot en årlig afgift, vexlande mellan 2,230 och 3,240 kronor för 6 öfningsdagar hvartdera året. Detta fälts olämpliga beskaffenhet tvingade dock regementet att återupptaga underhandlingarna med egarne af jordlotter inom Remmene skjutfält, och ledde dessa förnyade underhandlingar år 1892 till afslutande på 10 år af ännu gällande kontrakt, enligt hvilka regementet, mot en årlig ersättning af omkring 3,500 kronor, finge disponera fältet 12 dagar om året.

Första Göta artilleriregemente hade således, säger generalfälttygmästaren, under de senast förflutna åren disponerat och kunde ännu under den närmaste framtiden förfoga öfver ett någorlunda användbart skjutfält. Men detta vore icke kronans eget, utan förhyrdt, och att på ett sådant framdeles bedrifva skarpskjutningsöfningar kunde endast ske på bekostnad af regementets skjututbildning och under uppoffring af årliga arrendesummor, som icke stode i rimligt förhållande till gagnet. För att kunna så utföra skjutöfningar med artilleriet, att de medförde fullt gagn, erfordrades nämligen å skjutfältet rätt omfattande

anordningar med ändamål att, å ena sidan, med afseende på målens beskaffenhet och uppställning gifva en så mycket som möjligt trogen bild af de i fält förekommande och, å den andra, möjliggöra sådana noggranna observationer rörande skjutningens gång och resultat, som erfordrades för att göra skjutningarna rätt lärorika. Sådana anordningar vore fasta telefonledningar med signalstationer, semaforer, säkerhetshus till skydd för målpersonalen, ledningar för målförflyttningar (vid framställning af mål i rörelse), väganläggningar m. m. Uppenbart vore, att de flesta af dessa anordningar endast kunde utföras å mark, öfver hvilken man oinskränkt förfogade, men alldeles icke på förhyrda fält. En annan afsevärd olägenhet hos de förhyrda fälten vore den, att antalet öfningsdagar för skarpskjutning och tiden för dem måste långt i förväg bestämmas genom kontrakt, bindande under en följd af år. För att hålla arrendekostnaden inom måttliga gränser, måste man söka att så mycket som möjligt nedbringa skjutdagarnas antal, ett förhållande som kunde inverka ofördelaktigt på utbildningen, isynnerhet numera, då nödvändigheten — och den genom ökad tillgång på ammunition beredda möjligheten — att grundligt öfva skarpskjutning icke allenast i batteri utan ock i division eller till och med regemente, framkallade behof af ej för ringa öfningstid. Och då det icke alltid läte sig göra att förlägga skjutöfningarna till samma tider år efter år, blefve ändringar erforderliga, hvilka vållade ökade kostnader och försvårade framtida uppgörelser. Vidare borde nämnas några andra ogynnsamma omständigheter, som medföljde förhyrning af skjutfält. Sedan någon del af arrendetiden vore gången, började ersättningsanspråk af allehanda slag att uppstå. Fordringarna på ersättning för skador, vållade af skjutning, å vägar och hägnader, gröda och skogsplanteringar, växte år från år, och jordegarne upptoge, stundom med tanke på dylika inkomster, efter hand nyodlingar och utförde skogsplanteringar m. m., hvilket allt inverkade hindrande på öfningarna och på samma gång ytterligare stegrade ersättningskrafven. Till sist kunde såsom en synnerligt allvarsam olägenhet anföras osäkerheten att vid arrendetidens utlöpande kunna få kontraktet förnyadt på drägliga vilkor. Det behöfdes blott, att den ofta med stor möda åstadkomna enigheten mellan jordegarne på en enda punkt brötes, för att man en dag skulle stå utan plats för ett artilleriregementes allra vigtigaste öfningsgren.

De sålunda framhållna olägenheterna hos förhyrda skjutfält hade just gjort sig gällande vid Remmene. Sedan regementet med 1892 års kontrakt bundit sig för 10 år, hade ersättningsanspråk af alla slag

år från år vuxit, skogsplanteringar börjat inkräkta på öfningsfältet och byggnader uppföras på sådana delar deraf, att handlingsfriheten vid skjutningarnas anordnande starkt bundes. Den å fältet förekommande, långt drifna egoskiftningen samt förekomsten af mossar, gemensamma för socknarne, föranledde, att för förnyelse af kontrakten fordrades samverkan af ett mycket stort antal personer, hvilken omständighet tydligen vore högst ogynnsam för utsigten att genom fortsatt arrende lösa den föreliggande frågan.

Af hvad sålunda blifvit i underdånighet anfördt framginge, fortsätter generalfälttygmästaren, å ena sidan att det, oaktadt omfattande och långvariga efterforskningar, varit omöjligt att för Första Göta artilleriregemente erhålla annat med afseende på belägenhet och beskaffenhet i öfrigt passande skjutfält än det nu ifrågavarande vid Remmene, samt å andra sidan att stora olägenheter vållades af den omständigheten, att detta fält, som i kronans hand skulle i alla afseenden väl fylla de anspråk, hvilka stäldes på en artilleriskjutplats, nu måste förhyras, olägenheter som nått sin högsta punkt deri, att skjutfältet en gång måst, på grund af omöjlighet att träffa aftal, för en tidrymd af flera år öfvergifvas. Och det vore af nyss angifna skäl endast alltför sannolikt, att detsamma åter komme att inträffa — den gången för alltid — när 1892 års öfverenskommelser den 1 maj 1902 utlöpte. För att förebygga en dylik, synnerligen oläglig händelse funnes emellertid endast ett medel, nemligen att kronan inköpte skjutfältet, och det vore derför, som generalfälttygmästaren i sådant syfte nu framstälde underdånigt förslag. Att detta skedde redan nu, ehuru flera år ännu återstode af arrendekontraktens giltighetstid, berodde derpå, att kostnaderna för fältets inlösen på grund af flera omständigheter, särskildt tillkomsten af nyodlingar och skogsplanteringar, utan tvifvel komme att växa år från år. Dertill skulle äfven bidraga, om laga kraft vunnes å en redan beslutad utskiftning af den del utaf en i fältets midt belägen mosse, som hittills utgjort en för hela Remmene socken gemensam s. k. fattigplan. Det nu till inköp föreslagna skjutfältet vore, på sätt två vid skrifvelsen fogade, med bil. I a och b, betecknade kartor utvisade, beläget inom Remmene socken af Kullings härad samt Hjellby och Qvinnestads socknar af Gäseneds härad, allt uti Elfsborgs län. Sjelfva omfattningen af fältet framginge af en likaledes bifogad karta, märkt bil. II, der det ifrågavarande området vore inneslutet af en fulldragen svart linie. Till jemförelse vore å samma karta angifna: med fulldragna röda linier det skjutfält, som under åren 1883—1886 uppmättes i syfte att erhålla en plats äfven för positionsartilleriets skjut-

ningar, samt med brun färg och streckad svart linie det för närvarande arrenderade området. Det föreslagna skjutfältet funnes jemväl kartlagdt å en annan bifogad, med bil. III märkt karta, och vore derå omslutet af en röd linie.

Öfver detta fält hade dessutom, säges det vidare i skrifvelsen, genom kommissionslandtmätaren A. Stårcks försorg blifvit upprättad en beskrifning och arealuträkning jemte beräkning af inlösningssummorna för de egor, som vore afsedda att ingå i skjutfältet, äfvensom en tillhörande karta, hvilka handlingar bifogades såsom bil. IV, a och b. Till grund för nämnda beräkning hade i de fall, då det varit möjligt att med vederbörande jordegare träffa eventuelt köpeaftal, lagts de dervid betingade prisen, men i motsatt fall hade bemälde kommissionslandtmätare sjelf verkstält erforderlig värdering. Sådana aftal hade nämligen, der så låtit sig göra, upprättats för att nedbringa inköpskostnaderna, och voro aftalen, hvilka med säkerhet icke torde låta sig förnyas, bindande för jordegarne intill utgången af år 1898. Dock hade aftal ännu icke kunnat träffas angående en del smärre jordlotter, detta beroende på konkurs- och omyndighetstillstånd, pågående arfskifte eller laga skifte eller enskilda lottegares vistelse uti Amerika. Vid de ingångna aftalen hade hufvudsakligen följande pris blifvit betingade. Torfmossarne hade de flesta egarne satt till 500 kronor tunnlandet, med vilkor att ingen skulle erhålla högre ersättning. Visserligen hade några få lottegare inom ett obetydligt område framstält oantagliga anspråk på 700—800 kronor för 24—30 kappland, men genom expropriation af dessa lotter torde man kunna förhindra öfverskridandet af det nyss angifna maximipriset. Värdet af åker och äng hade upptagits till 150—250 kronor samt för afrösningsjord satts till 75—150 kronor, allt för tunnland. För värdering af den med skog besådda marken hade följande beräkningsgrund följts: ett tunnland obesådd afrösningsjord hade satts till 75 kronor och omkostnaderna för sådden till 38 kronor, hvarjemte planteringens värde ansetts stiga med 10 kronor för hvarje växtår, så att ett tunnland skogsplantering efter 17 år, hvilket torde utgöra medelåldern för de flesta planteringar inom fältet, skulle komma att stå uti ett pris af (75+38+10.17 =) 283 kronor.

Beträffande de sålunda angifna prisen ansåge sig generalfälttygmästaren böra i underdånighet framhålla, att det betingade priset å 1:sta gradens torfmosse, 500 kronor, icke syntes oskäligt, enär hemmansdelarne skulle helt och hållet beröfvas sin i denna skogsfattiga trakt enda tillgång till bränsle, och torfmossarne för öfrigt, åtminstone delvis, vore af synnerligen god beskaffenhet; vidare att den fordrade

ersättningen för åker och äng torde vara för kronan fördelaktig; att deremot det åsatta värdet å afrösningsjorden visserligen delvis kunde anses högt tilltaget men dock kunde förklaras af den omständigheten att, enär skjutfältet toge största delen af socknarnes utmark i anspråk, jordegarne genom försäljningen förlorade sina betesmarker; samt slutligen, att priset å skogsplanteringarna icke vore obilligt, då desamma på sina ställen voro synnerligen lyckade och inom några år borde kunna bereda skjutfältet tillgång till erforderligt virke.

Af den upprättade beskrifningen och arealuträkningen öfver skjutfältet framginge, yttrar generalfälttygmästaren slutligen, att det till inlösen föreslagna fältet omfattade ett område af 779 hektar 84 ar 80 qvadratmeter, eller i det äldre ytmåttet 1,579 tunnland 23,2 kappland; att inköpssumman för detsamma beräknats till 278,773 kronor 71 öre samt att kostnaderna för landtmäterigöromål, lagfart och expropriation upptagits till 5,226 kronor 29 öre, hvadan hela inlösningssumman skulle belöpa sig till 284,000 kronor.

Med stöd af hvad han sålunda anfört och då derigenom torde vara ådagalagdt, att det vore ytterst svårt, om ens möjligt, att för Första Göta artilleriregemente finna annat lämpligt skjutfält än det för närvarande af regementet begagnade vid Remmene; att deremot detta skulle, om det egdes af staten, kunna synnerligen väl uppfylla det afsedda ändamålet, men att den omständigheten, att detsamma nu endast vore arrenderadt på viss tid, medförde väsentliga olägenheter vid dess användande och sannolikt komme att föranleda antingen definitiv förlust af denna öfningsplats vid den nuvarande arrendetidens utgång eller ock betydligt ökade årliga kostnader derefter, samt slutligen att de inlösningspris, som nu betingats, i allmänhet icke voro öfverdrifna och i de öfriga fallen utan tvifvel kunde genom expropriation vederbörligen nedbringas, har generalfälttygmästaren hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att till inköp af skjutfält för Första Göta artilleriregemente på extra stat för år 1899 bevilja 284,000 kronor.

Generalfälttygmästarens förevarande framställning anser jag mig böra i hufvudsak tillstyrka. Af de skäl, som han anfört, lärer vara uppenbart att, om åtgärder icke i tid vidtagas, regementet vid arrendetidens utgång den 1 maj 1902 med all sannolikhet kommer att sakna för skjutöfningarnas bedrifvande lämplig plats; och huru synnerligen menligt detta förhållande skulle verka på regementets utbildning och duglighet, lärer jag icke behöfva inför Eders Kongl. Maj:t närmare

framhålla. Jag anser mig derför böra på det lifligaste understödja framställningen om förvärfvande för kronans räkning af ifrågavarande skjutfält. Till stöd för att detta bör ske redan nu och icke uppskjutas till arrendetidens slut, synes mig generalfälttygmästaren hafva anfört goda grunder, och anser jag mig härvid endast böra påpeka, att i den mån fältet före arrendetidens slut för kronans räkning förvärfvas, motsvarande arrendeafgifter naturligtvis upphöra. Priset för den erforderliga markens förvärfvande kan väl förefalla högt, men lärer svårligen kunna nedbringas. Då det erforderliga beloppet emellertid är betydligt, anser jag detsamma lämpligen böra fördelas till utgående under två år och hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen,

att *till inköp af skjutfält för Första Göta artilleriregemente* på extra stat bevilja 284,000 kronor samt till utgående under år 1899 deraf anvisa 142,000 kronor.

Skjutfält för Gotlands artillericorps.

[29.] Anslag till skjutfält för Gotlands artillericorps.

Uti sin nyssnämnda skrifvelse har generalfälttygmästaren vidare beträffande behofvet af skjutfält för Gotlands artillericorps anfört, att äfven nämnda corps måst utföra sina öfningar i skarpskjutning å arrenderad mark. Under de senare åren hade för detta ändamål förhyrts ett område å den på omkring 12 kilometers afstånd nordost om Visby belägna s. k. Martebo myr. Att användandet af förhyrdt skjutfält medfört samma olägenheter, om ock möjligen i något mindre grad, för Gotlands artillericorps, som för Första Göta artilleriregemente, torde, säger generalfälttygmästaren, icke behöfva särskildt framhållas, hvaremot det borde betonas, att i *ett* hänseende frågan om eget skjutfält för ögonblicket vore synnerligen brännande för artillericorpsen. Arrendetiden för det hittills begagnade fältet å Martebo myr utlöpte nämligen redan den 1 maj 1899, och det vore mer än tvifvelaktigt, huruvida en förnyelse af nuvarande aftal kunde vid nämnda, snart stundande tidpunkt ske utan alltför orimliga årliga kostnader. Jordegaren, aktiebolaget Martebo myr, hade nämligen på gjord förfrågan angående eventuel förlängning af öfverenskommelsen, med hänvisning till den alltmera framskridande uppodlingen af myren, men utan att inlåta sig på storleken af en blifvande arrendesumma, gifvit det svar, att ett första och oeftergifligt vilkor för en förnyelse af arrendet vore, att

arméförvaltningen förbunde sig att, enligt värdering af kompromissarier, ersätta all den skada, som genom skjutningen eller annorledes af artilleriet kunde förorsakas å bolagets egendom. En sådan bestämmelse vore utan tvifvel från jordegarens synpunkt helt naturlig eller till och med nödvändig, men det torde å andra sidan ej behöfva påpekas, att ersättningskrafven komme att växa i samma mån, som nyodlingarna utvidgades, och måhända inom kort kunde nå sådana belopp, att skjutning å fältet i sjelfva verket omöjliggjordes.

Det vore för öfrigt uppenbart att, äfven om en antaglig öfverenskommelse skulle kunna träffas och jordegaren i alla hänseenden befinnas tillmötesgående, skjutfältet likväl för hvarje nyodlad hektar af myren skulle blifva allt mer inskränkt och den derå möjliga utbildningen i skjutning allt mindre tillfredsställande.

Med anledning af dessa förhållanden hade chefen för artillericorpsen anstält efterforskningar för erhållande af ett lämpligt skjutfält för corpsen. Efter förberedande undersökning af ej mindre än tio olika platser, som syntes kunna ifrågakomma för det afsedda ändamålet, hade den mest passande befunnits vara ett i Tofta socken mellan gårdarne Norrgårda och Rangvald i öster samt hafvet i vester beläget område, hvars nordligaste punkt låge omkring 12 kilometer söder om Visby, och hvilket vore genom särskild beteckning angifvet å en bilagd karta, märkt bil. A. På grund häraf hade nämnda område underkastats en noggrann undersökning, hvarvid upprättats en karta i större skala, märkt bil. B. b, hvarjemte generalfälttygmästaren senare låtit kommissionslandtmätaren A. Ytterberg utarbeta dels »beräkning af kostnaderna för inköp af mark m. m. till skjutfält i Tofta socken», dels beskrifning öfver sagda fält, hvilka handlingar åtföljde skrifvelsen såsom bil. B. a och c.

Undersökningen hade, fortsätter generalfälttygmästaren, gifvit vid handen, att det föreslagna skjutfältet, hvars landgräns å kartan bil. B. b angåfves genom blåa linier med derinvid pålagd brun färg, vore synnerligen jemnt och i öfrigt af lämplig beskaffenhet för utförande af skjutningar med artilleripjeser samt erbjöde tillräckligt utrymme för corpsens öfningar af ifrågavarande slag. Marken vore föga fruktbar, till belysande af hvilket förhållande kunde anföras, att Tofta vore Gotlands kargaste socken och Norrgårda dess sämsta gård. En följd häraf vore tydligen, att kostnaderna för fältets förvärfvande blefve jemförelsevis föga betydande. Enligt bilagan B. a uppginge arealen af det å kartan på ofvan beskrifna sätt angifna skjutfältet till 781 hektar 83,1 ar eller med tillägg af tre mindre områden, hvilka af vissa i samma bilaga anförda skäl torde böra medtagas vid inlösningen, 798 hektar 26 ar, mot-

svarande i det äldre ytmåttet 1,617 tunnland 1,13 kappland. Fältet utgjordes till väsentligaste delen af med delvis gles, delvis något tätare barrskog bevuxen, hällbunden betesmark. Den inom området liggande åkern innehölle endast en areal af omkring 80 hektar (ungefär 162 tunnland). I samma bilaga funnos äfven angifna de grunder, enligt hvilka priset för de olika hemmansdelarne beräknats, och framginge för öfrigt af densamma, att den sammanlagda inlösningssumman för hela området jemte derå befintliga byggnader och skog uppginge till 64,553 kronor 50 öre. Å allra största delen af fältet hade vederbörande egare afgifvit antagliga försäljningsanbud, gällande till den 1 augusti 1898, nämligen för en summa af 53,425 kronor, hvaremot de återstående, jemförelsevis mindre betydande delarne borde förvärfvas genom expropriation. Utöfver det för inköp af mark m. m. behöfliga beloppet erfordrades emellertid för områdets ordnande såsom skjutfält — skogsrödjning, väganläggningar, uppförande af telefonledningar och säkerhetshus m. m. — ytterligare medel, hvilka af corpschefen uppskattats till 29,244 kronor 50 öre. Detta belopp syntes dock, vid jemförelse med dem, som förut beräknats för ordnande af skjutfälten vid Skillingaryd och Rinkaby, kunna ej oväsentligt nedsättas; och har generalfälttygmästaren ansett detsamma, till jemnande af slutsumman, böra föreslås till 15,446 kronor 50 öre, då totalbeloppet blefve 80,000 kronor.

På dessa skäl och med särskildt framhållande, att nuvarande arrendeaftal om skjutfältet å Martebo myr tilländaginge redan den 1 maj 1899 och att förmånlig förnyelse af sagda öfverenskommelse icke vore att förvänta, men att deremot ett nytt, för skjutöfningar synnerligen lämpligt fält blifvit funnet, som kunde för jemförelsevis billigt pris förvärfvas, samt att de för underlättande af detta områdes inköp träffade eventuela aftalen icke vore för jordegarne bindande längre än till den 1 nästkommande augusti, har generalfälttygmästaren hemstält, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att till inköp och anordnande af skjutfält för Gotlands artillericorps på extra stat för år 1899 bevilja 80,000 kronor.

Till hvad generalfälttygmästaren i denna fråga anfört, har jag intet att tillägga och hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att *till inköp och anordnande af skjutfält för Gotlands artillericorps* på extra stat för år 1899 bevilja 80,000 kronor.

Fortifikationsbehof.

Karlsborg.

Chefen för fortifikationen anför i sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 13 sistlidne november beträffande denna fästning, att ehuruväl, såsom af hans underdåniga skrifvelser den 14 november 1895 och den 15 i samma månad 1896 framginge, ett högre årligt byggnadsanslag än hittills vanligen utgått för arbetena på densamma vore synnerligen önskvärdt, han dock med hänsyn till de af honom ifrågasatta jemförelsevis betydliga anslagsbelopp, som borde äskas för sjöfästningarnas fortsatta förstärkande, ansåge sig föranlåten att äfven denna gång inskränka sin hemställan om extra ordinarie anslag till sjelfva arbetena på nämnda fästning under år 1899 till 200,000 kronor, hvilken summa skulle användas dels till åtskilliga ännu återstående arbeten å hufvudfästningen och dels till fortsättning af batteribyggnaderna i öfre gördeln å Vaberget. För södra Vabergsfortet hemställer han dock liksom föregående år om ytterligare anslag utöfver det nämnda beloppet. Nämnda fort vore nämligen med undantag af några mindre arbeten, som skulle utföras inom den närmaste framtiden, helt och hållet färdigt så när som på pansarskydden för de gröfre kanoner, som der skulle uppställas. Dessa skydd vore afsedda att utgöras af pansartorn, hvilkas anskaffande sannolikt blefve förenadt med ej obetydlig tidsutdrägt, hvarför det vore särdeles önskvärdt att snarast möjligt få åtminstone påbörja denna anskaffning, för hvilken kostnaden emellertid antoges blifva så betydlig, att densamma gifvetvis ej kunde bestridas från ett så ringa anslag som det förut angifna af 200,000 kronor, såvida icke fortsättningen af de angifna arbetena för 1899 å Karlsborg skulle så godt som alldeles uteblifva. [30.] Anslag till Karlsborgs fästningsbyggnad.

Med anledning af det anförda hemställer chefen för fortifikationen alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till fortsättande af byggnadsarbetena på Karlsborgs fästning med Vaberget äfvensom till påbörjande af anskaffningen af pansartorn för de gröfre kanonerna å södra Vabergsfortet af Riksdagen äska ett belopp af 380,000 kronor.

Under hänvisning till chefens för fortifikationen ofvannämnda skrifvelse den 13 sistlidne november, hvaruti, såsom af det ofvan sagda

framgår, hemställes, bland annat, om medel för pansarskyddade kanonuppställningsplatser i södra Vabergsfortet, har generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet i skrifvelse den 15 i samma månad framhållit nödvändigheten af, att redan nu medel beviljas för anskaffning af de pjeser, för hvilka uppställningsplatser sålunda inom den närmaste framtiden kunde beredas, om desamma skulle kunna på samma gång som tornen tillverkas och uppsättas. I sammanhang härmed har generalfälttygmästaren i underdånighet fäst Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet äfven på nödvändigheten af att så snart som möjligt i andra afseenden fullständiga fortets artilleristiska utrustning, så att detsamma, som i fortifikatoriskt hänseende befunne sig i ett ej långt ifrån färdigt skick, skulle kunna verksamt bidraga till Vabergspositionens försvar, redan innan de gröfre pjeserna hunnit uppsättas.

För anskaffande af ofvan antydda artillerimateriel erfordrades enligt verkstäld kostnadsberäkning ett belopp af tillsammans 292,618 kronor, och hemställer generalfälttygmästaren alltså i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att till fortsatt anskaffning af artillerimateriel för Karlsborgs fästning på extra stat för år 1899 bevilja nämnda belopp.

Min uppfattning om Karlsborgs betydelse för landets försvar har jag vid flera tillfällen, senast i mitt anförande till statsrådsprotokollet för den 13 januari 1896, för Eders Kongl. Maj:t uttalat, och tillåter jag mig nu endast erinra om, hurusom jag städse framhållit denna fästnings snara fullbordan såsom en angelägenhet af stor vigt.

Hänsynen till andra ännu angelägnare försvarsbehof har emellertid föranledt mig att föregående år tillstyrka nedsättning i de anslag, som af chefen för fortifikationen begärts för fortsättning af nämnda fästningsbyggnad, då desamma väsentligt öfverskridit de af Riksdagen sedan längre tid tillbaka beviljade årsanslagen.

Jag tillåter mig beträffande dessa senare erinra, hurusom desamma, hvilka under större delen af 1870-talet utgjorde i medeltal 300,000 kronor per år, efter 1878 nedsattes till 100,000 kronor årligen, hvilket belopp var det vanliga ända till 1888, då Riksdagen för första gången beviljade, utom 100,000 kronor till hufvudfästningen, äfven 50,000 kronor till påbörjandet af befästningar på Vaberget. Sedermera har ett gemensamt anslag af i medeltal 150,000 kronor årligen af Riksdagen beviljats för nämnda ändamål. Uppenbart torde emellertid vara, att, om ett års-

anslag af 150,000 högst 200,000 kronor, såsom upprepade gånger med styrka framhållits, icke förslår för att inom rimlig tid fullborda sjelfva hufvud- eller kärnfästningen, detsamma skall visa sig alldeles otillräckligt, när det måste delas mellan befästningsarbetena på denna och de på Vaberget. Enligt verkstäld beräkning skulle nemligen, såsom äfven anföres i 1897 års Riksdags skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel, fullbordandet af de arbeten å Karlsborgs fästning, omfattande äfven befästningarna på Vaberget, som ännu återstå att utföra, betinga ett sammanlagdt belopp af omkring 4,000,000 kronor, hvadan med ett årsanslag af i medeltal 150,000 kronor det skulle dröja ännu närmare 27 år, innan fästningen blefve färdig, och dock är kostnaden för den återstående bestyckningen, omkring 3,000,000 kronor, icke inräknad i årsanslagen. Då Karlsborg för närvarande varit under arbete i 78 år, skulle således den sammanlagda byggnadstiden för vår hittillsvarande enda landfästning komma att utgöra minst 105 år — ett förhållande, som säkerligen saknar sitt motstycke i något annat land.

Ehuru jag således är fullkomligt öfverens med bemälde vapenchefer rörande önskvärdheten af att ett betydligare årsanslag än vanligt blefve till Karlsborgs fästningsbyggnad och särskildt till södra Vabergsfortets fullbordan och bestyckning beviljadt, anser jag mig dock för närvarande, medan frågan om landets fasta försvar i dess helhet ännu är under utredning af en af Eders Kongl. Maj:t tillsatt komité, icke böra hemställa om ett större anslag, än att de nu pågående arbetena måtte kunna bedrifvas till samma omfattning som hittills. Jag hemställer alltså,

att Eders Kongl. Maj:t täcktes *till fortsättande af arbetena på Karlsborgs fästning* på extra stat för år 1899 af Riksdagen äska ett anslag af 200,000 kronor.

Fortifikations- och artilleribehof.

Sjöfästningarna.

Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning.

I sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 13 sistlidne november, angående extra ordinarie anslag till rikets fästningsbyggnader,

erinrar chefen för fortifikationen, hurusom i nådig proposition till 1896 års Riksdag Eders Kongl. Maj:t till befästningsarbeten jämte bestyckning och försänkningar vid *Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning* äskat 1,940,400 kronor, hvilket belopp äfven af Riksdagen beviljats att utgå med 976,500 kronor för 1897 och med återstoden för 1898. Af dessa medel vore 840,400 kronor afsedda att användas till befästnings- m. fl. arbeten och 100,000 kronor till de befintliga försänkningarnas iståndsättande. De befästnings- m. fl. arbeten, som beräknats skola utföras med nämnda 840,400 kronor, vore hufvudsakligen Oscar-Fredriksborgs förstärkande samt byggandet af ett batteri vid Oxdjupet och ett vid Kodjupet. Härmed vore likväl ej Vaxholm—Oscar-Fredriksborgspositionen försatt i fullständigt försvarsskick, enär härför i öfverensstämmelse med den uppgjorda befästningsplanen ännu komme att felas åtskilliga för ett kraftigt försvar alldeles oundgängliga arbeten, afseende försvaret såväl mot landsatta truppafdelningar som mot fiendtliga krigsfartyg. Kostnaden för samtliga dessa arbeten vore beräknad till 1,500,000 kronor. Som likväl Eders Kongl. Maj:t tillsatt en komité för verkställande af utredning rörande landets fasta försvar, om än denna komités slutliga utlåtande icke vore att emotse inom den närmaste tiden, ansåge sig chefen för fortifikationen icke för närvarande böra hemställa om anslag till andra befästningsarbeten än sådana, om hvilkas nödvändighet ingen meningsskiljaktighet borde kunna råda. Kostnaden för dessa, i skrifvelsen närmare angifna arbeten, uppginge till 910,000 kronor, hvaraf 400,000 kronor lämpligen borde begäras för år 1899.

Under åberopande af hvad han sålunda anfört, hemställer chefen för fortifikationen, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af nästinstundande Riksdag å extra stat äska till fortsättning af förstärkningsarbetena å Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning ett anslag af 400,000 kronor.

Beträffande ifrågavarande fästnings *bestyckning* erinrar generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet i skrifvelse den 15 sistlidne november, att Eders Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen till 1896 års Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Riksdagen, bland annat, att till befästningsarbeten jemte bestyckning och försänkningar vid sagda fästning bevilja 1,940,400 kronor, af hvilket belopp 1,044,600 kronor afsetts för artillerimateriel. Af nämnda summa vore dock, enligt hvad jag inhemtat, ett belopp af 44,600 kronor afsedt för en del bestyckningsåtgärder, som borde utföras i samband med byggandet af ett nytt batteri, och hade derför detsamma af chefen för fortifikationen upptagits bland för befästningsändamål erforderliga medel. På sätt generalfälttygmästaren i sin underdåniga skrifvelse den 15 no-

vember 1895 anfört, skulle för det af honom begärda beloppet, 1,000,000 kronor, kunna erhållas dels den för komplettering enligt faststäld plan af sjelfva fästet Oscar-Fredriksborgs bestyckning erforderliga materiel och ammunition, dels i det närmaste all då felande ammunition till för hela försvarsområdet vid den tiden redan anskaffade bakladdningspjeser. Den ofvan angifna totalsumman af 1,940,400 kronor hade 1896 års Riksdag beviljat i dess helhet och deraf för 1897 anvisat 976,500 kronor, medan återstoden, 963,900 kronor, sedermera af sistnämnda års Riksdag anvisats å 1898 års stat. För de båda åren 1897 och 1898 hade alltså till fästningsartillerimateriel tillsammans anslagits ofvannämnda belopp af 1,044,600 kronor, och hade under år 1897 anskaffningen af ifrågavarande materiel fortgått i den riktning, som antydts i nyss åberopade kongl. proposition.

Ännu återstode emellertid mycken artillerimateriel att anskaffa, innan behofvet af sådan blefve så fyldt, att artilleriförsvaret af Vaxholmsställningen nådde erforderlig kraft. Då emellertid det tillkomme den af Eders Kongl. Maj:t förordnade komitén för utredning rörande landets fasta försvar att härom inkomma med underdånigt förslag, ansåge sig generalfälttygmästaren för närvarande icke böra hemställa om beviljandet af anslag för andra bestyckningsändamål än dem, hvilka icke borde kunna vara föremål för skilda åsigter, och som vore af den vigt för fästningens försvar, att han icke ansåge sig våga dröja med att begära anslag för deras genomförande.

Kostnaderna för nämnda bestyckningsåtgärder, för hvilkas närmare beskaffenhet här icke lämpligen kan redogöras — lika litet som för enskildheterna af de dermed i samband ställda, af chefen för fortifikationen angifna befästningsanordningarna — skulle uppgå till 1,097,692 kronor.

Med stöd af hvad generalfälttygmästaren sålunda anfört, hemställer han, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att till fortsatt anskaffning af artillerimateriel för Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning på extra stat för år 1899 bevilja 1,097,692 kronor.

Karlskrona.

Beträffande sjöbefästningarna vid Karlskrona erinras i chefens för fortifikationen nyssnämnda skrifvelse, att Eders Kongl. Maj:t vid 1896 års Riksdag till de nödvändigaste förstärkningsarbetena vid Kungsholmens fästning äskat 322,600 kronor, hvilket belopp af Riksdagen

beviljades att utgå med 160,000 kronor för år 1897 och med återstoden för 1898.

Med dessa arbetens utförande blefve emellertid sagda fästning icke försatt i fullt försvarbart skick, och ännu mindre blefve detta fallet med Karlskronabefästningarna i sin helhet. Härför komme nämligen ännu att felas åtskilliga såväl förstärknings- som nybyggnadsarbeten, utan hvilkas utförande ett ihärdigt försvar näppeligen torde kunna utföras. Dessa arbeten afsåge dels ytterligare förstärkningsåtgärder på Kungsholmen, dels anläggandet af batterier såväl på öarna som åt landsidan, dels förstärkning af fästet på Vestra Hästholmen och dels slutligen fullständigandet af försänkningarna.

Kostnaden för samtliga dessa arbeten vore beräknad till 2,460,000 kronor. Som emellertid bestyckningsplanen för Karlskrona befästningar vore under omarbetning, samt frågan om dessa befästningars fullständigande och förstärkande vore under behandling af den meromnämnda komitén, borde anslag äskas endast för sådana befästningsarbeten, som dels vore oberoende af hvarje förändring i bestyckningen, dels ock vore af den art, att om deras nödvändighet något som helst tvifvel ej torde kunna förefinnas. Sådana arbeten vore vissa förstärkningsåtgärder på Kungsholmens fästning, hvarför kostnaden skulle uppgå till 226,500 kronor.

Chefen för fortifikationen hemställer med anledning häraf, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af instundande Riksdag å extra stat äska till fortsättande af förstärkningsarbetena å Kungsholmen ett anslag för år 1899 af 226,500 kronor.

Såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes erinra sig, framhöll jag i mitt uttalande till statsrådsprotokollet för den 2 januari 1896, hurusom de åtgärder, som då ifrågasattes för sjöfästningarnas iståndsättande, närmast afsåge Stockholms och Karlskronas skyddande mot ett öfverraskande anfall af en fiendtlig eskader. Ehuruväl genom nämnda åtgärder, hvartill medel äfven af Riksdagen beviljades, försvaret af hufvudstaden och vår förnämsta örlogshamn mot ett oförmodadt anfall från sjösidan varder nöjaktigt tillgodosedt, äro desamma dock, hvilket ock framhållits i berörda statsverksproposition, ingalunda betryggande mot ett planlagdt anfall af en fiendtlig flotta, eventuelt i förening med en landstigning. Härför erfordras, såsom af chefens för fortifikationen och generalfälttygmästarens förutnämnda skrifvelser framgår, uppförandet af en del nya verk och batterier samt dessas tidsenliga bestyckande,

förstärkningsanordningar å Kungsholmens fästning samt å vissa förutvarande batterier otidsenliga artilleripjesers utbytande mot nya, anordningar för försvarets ledning vid Karlskrona, försänkningarnas fullständigande vid båda sjöfästningarna m. fl. åtgärder, som här endast kunna antydas.

Ett fullständigt ordnande af det fasta försvaret jemte bestyckning i Stockholms skärgård angafs i förenämnda statsverksproposition erfordra en kostnad af omkring 5,900,000 kronor.

I sagda statsverksproposition är ock angifvet, att Karlskronas sättande i fullständigt försvarsskick skulle, i hvad på fjerde hufvudtiteln ankomme, erfordra en kostnad af omkring 2,350,000 kronor, hvartill komme kostnaderna för bestyckning, anordningar för försvarets ledning m. m., som skulle bestridas af anslag under femte hufvudtiteln, uppgående till ett i statsrådets och chefens för sjöförsvarsdepartementet anförande till meranämnda statsrådsprotokoll angifvet belopp af i det närmaste 3,170,000 kronor.

Sammanställas kostnaderna för de i statsverkspropositionen till 1896 års Riksdag sålunda angifna befästningsanläggningarna med bestyckning, skulle desamma uppgå till:

för Stockholms sjösida	5,900,000	kronor och
» Karlskrona	5,520,000	» .

Fråndragas från dessa belopp de af nämnda Riksdag för berörda ändamål äskade och äfven beviljade anslagen af till befästningsanläggningar, bestyckning m. m. å Stockholms sjösida 2,275,400 kronor och vid Karlskrona 412,600 kronor (hvaraf 90,000 kronor af femte hufvudtitelns anslag), återstå enligt nämnda beräkning följande belopp såsom erforderliga för ett fullständigt ordnande af det fasta försvaret:

å Stockholms sjösida	3,624,600	kronor och
vid Karlskrona	5,107,400	» .

Huru angeläget det än må vara, att våra båda sjöfästningar så snart som möjligt sättas i fullt försvarbart skick, och oaktadt det ej lärer kunna bestridas, att de af chefen för fortifikationen samt generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet i förutnämnda skrifvelser angifna åtgärder beträffande såväl sjelfva befästningarna som bestyckningen äro nödvändiga, hvarför de ock förr eller senare böra komma till utförande, anser jag mig dock i frågans nuvarande läge icke böra hemställa om äskandet af anslag särskildt för nämnda ändamål. Frågan om hela vårt lands fasta försvar är ju för närvarande under allsidig

ompröfning af den af Eders Kongl. Maj:t den 14 sistlidne maj tillsatta komitén och, förr än densamma inkommit med sitt betänkande, torde särskilda anslag till andra befästningsåtgärder än dem, som för närvarande pågå och ej utan allvarsamma olägenheter kunna afbrytas — såsom fallet är med Karlsborgs fästningsbyggnad — eller som icke utan fara för neutralitetens upprätthållande kunna uppskjutas, tills de af berörda komité gjorda framställningarna hunnit blifva af Riksdagen behandlade, icke böra äskas.

Detta senare kan dock enligt min åsigt icke sägas vara fallet med sjöfästningarna, hvilka, sedan redan beviljade anslag under innevarande år för ändamålet användts, komma att ernå nöjaktig motståndskraft mot öfverraskande anfall af en fiendtlig örlogseskader. Om än jag således icke anser mig böra biträda de förenämnda vapenchefernas framställningar om äskandet af innevarande års Riksdag af ett belopp, uppgående sammanlagdt till 1,724,192 kronor för fortsättande af förstärkningsarbetena på sjöfästningarna samt anskaffning af artillerimateriel för Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning, tillåter jag mig å andra sidan framhålla önskvärdheten af att åtminstone en del af den artillerimateriel, om hvars behöflighet inga olika meningar lära kunna förefinnas, så snart som möjligt måtte kunna beställas. Behofvet af sådan materiel kan, enligt hvad erfarenheten visat, i annat fall, äfven om utländska verkstäder anlitas för dess tillverkning, ej med erforderlig skyndsamhet fyllas, och att detta ännu mindre skall varda fallet, om det jemförelsevis betydliga antal pjeser, som ännu fattas i sjöfästningarnas bestyckning, skall tillverkas vid våra egna fåtaliga styckebruk — hvilket ur flera synpunkter vore önskvärdt — är påtagligt samt bestyrkes ock af erfarenheten. Dessutom ställa sig kostnaderna för en påskyndad tillverkning, som skulle blifva följden af ett uppskof, väsentligt mycket dyrare, än om arbetet finge utföras under normala förhållanden, hvadan det icke heller torde vara förenadt med klok hushållning att helt och hållet afbryta anskaffningen af nämnda artillerimateriel. Då emellertid någon beställning af ifrågavarande materiel icke kan ske, med mindre än att garanti finnes för att medel äro att tillgå i och för densammas liqviderande, när pjeserna äro färdiga att aflevereras, torde redan nu ett belopp böra afsättas för, bland annat, detta ändamål. Jag anhåller att härtill få återkomma vid underdånig föredragning af frågan om det fasta försvaret i allmänhet.

Gotland.

På min underdåniga hemställan behagade Eders Kongl. Maj:t föreslå 1896 års Riksdag att för befästningars anläggande å Gotland på extra stat bevilja ett belopp af 801,800 kronor, af hvilket belopp större delen skulle åtgå för anläggande af befästningar vid Fårösund, medan återstoden vore afsedd att användas till inköp af mark vid Tingstäde i och för anläggande framdeles af erforderliga befästningar derstädes. Denna Eders Kongl. Maj:ts framställning blef icke af Riksdagen bifallen, men Riksdagen uttalade dervid, att det ville synas, som skulle de militära förråden i Visby böra förflyttas till någon plats, mindre blottstäld för öfverraskande fara än den, der de nu voro förlagda. Med anledning af Riksdagens berörda uttalande behagade Eders Kongl. Maj:t genom nådigt beslut den 29 maj 1896 uppdraga åt militärbefälhafvaren på Gotland att inkomma med underdånigt yttrande, huruvida de militära förråden på ön lämpligen borde förflyttas från Visby till annan plats, äfvensom, derest så funnes vara fallet, med förslag till de åtgärder, som deraf kunde påkallas. Till åtlydnad häraf inkom militärbefälhafvaren den 26 augusti samma år med en underdånig skrifvelse, deri han uttalade, att nödvändigheten utan tvifvel bjöde, att ifrågavarande förråd så fort som möjligt förflyttades till en plats med ett mera undandraget läge än Visby, samt att denna plats, så vidt möjligt, redan i fredstid bereddes till försvar. Bland de platser, som kunde anses för ändamålet lämpliga, funne han trakten vid Tingstäde kyrka företrädesvis böra komma i åtanka. Af alla ställen på Gotland, som varit ifrågasatta, vore denna trakt den mest lämpliga till replipunkt för öns försvarskrafter. Det torde derför falla af sig sjelft, att de militära förråden äfven borde dit förläggas, oafsedt om befästningsanordningar samtidigt kunde der åstadkommas eller ej. Skulle för öfrigt på samma gång, som förråden flyttades från Visby till Tingstäde, tillräcklig mark förvärfvas för anläggning af befästningarna, och öfverenskommelse derjemte träffas med egarne af andra områden, som för ställningens försvar kunde vara af betydelse, att hålla dessa områden fria från skog eller bevuxna med skog, torde ställningen och den derinom belägna utrustningsorten vid krigsfara på en ganska kort tid kunna hinna omgifvas med fältverk, hvarigenom den, åtminstone under någon tid, skulle kunna försvaras. På dessa skäl tillstyrkte militärbefälhafvaren, att de militära förråden i Visby måtte flyttas till Tingstäde samt att, såsom

[31.]
Anslag till inköp af mark vid Tingstäde.

en förberedande åtgärd härför, den mark vid sistnämnda ställe, som för förrådsbyggnadernas uppförande samt nödiga befästningsverks anordnande kunde finnas erforderlig, måtte af kronan förvärfvas, vare sig genom expropriation eller inköp under hand, i hvilken sistnämnda händelse militärbefälhafvaren i en senare skrifvelse framhöll nödvändigheten att inköpet måtte ske, så fort sig göra läte, enär till följd af sockerindustrins på ön uppsving, en betydlig stegring af jordvärdet å ön gjort sig märkbar.

Sedan arméförvaltningen afgifvit underdånigt utlåtande i anledning af hvad militärbefälhafvaren sålunda anfört, och dervid öfverlemnat, bland annat, två kartutkast, utvisande dels de områden, som skulle erfordras för förflyttande till Tingstäde af de militära förråden å Gotland, och dels befästningarnas vid Tingstäde omfång enligt hittills uppgjord plan, behagade Eders Kongl. Maj:t vid underdånig föredragning af detta ärende, genom nådigt bref den 5 sistlidne mars, med öfverlemnande af omförmälda två kartutkast uppdraga åt militärbefälhafvaren att, så snart ske kunde, till Eders Kongl. Maj:t inkomma med dels utredning angående hvilka särskilda fastigheter eller delar deraf, som enligt berörda kartutkast borde åt kronan förvärfvas, dels ock förslag till de åtgärder, som för fastigheternas förvärfvande lämpligen borde vidtagas.

Till fullgörande af detta uppdrag har militärbefälhafvaren aflåtit sin ofvan omförmälda underdåniga skrifvelse den 12 juli 1897, deri han till en början anför, att inom det ifrågasatta befästningsområdet voro belägna en mängd uppräknade hemmansdelar och afsöndringar, tillhörande enskilda personer, äfvensom en del af ett kronan tillhörigt annexhemman samt ett skolhus, tillhörigt Tingstäde socken. Uppskattningsvärdet af den jord, som tillhörde enskilda personer, vore, enligt skifteshandlingar, 41,165 kronor och brandförsäkringsvärdet å befintliga åbyggnader 80,125 kronor. Egendomarnas hela värde kunde alltså beräknas till omkring 121,290 kronor, hvartill likväl måste läggas värdet af ett vattenfall vid egendomen Furubjers, hvilket drefve en qvarn, som lemnat en årlig nettobehållning, aldrig understigande 2,000 kronor. Skulle alltså kronan genom expropriation förvärfva det behöfliga jordområdet — i hvilket fall, enligt militärbefälhafvarens förmenande, 50 procent måste beräknas blifva tillagda det uppskattade värdet — syntes kostnaden icke gerna kunna komma att understiga 210,000 kronor. För att emellertid, så vidt möjligt vore, söka minska denna kostnad, hade militärbefälhafvaren låtit träffa vilkorliga köpeaftal med flertalet af egarne till jorden inom det ifrågasatta området, hvilka aftal bifogades och äro gällande till den 1 januari 1899. Enligt en bifogad tabell

skulle kostnaden i så fall komma att uppgå till 190,800 kronor, hvarvid dock vore att märka, att uppgörelse ej kunnat träffas med två jordegare, hvilkas vistelseort vore okänd, hvadan för deras lägenheter taxeringsvärdet i stället blifvit i tabellen upptaget.

Militärbefälhafvaren anmäler vidare, att han låtit upprätta särskilda köpeaftal rörande vissa hemmansdelar i deras helhet, nemligen: rörande $^{3}/_{4}$ mantal Furubjers och $^{5}/_{16}$ mantal Smiss med underlydande för ett pris af 95,000 kronor, hvarvid angifves, att det nuvarande taxeringsvärdet vore 36,700 kronor och brandförsäkringsvärdet å åbyggnaderna 45,165 kronor, hvartill komme värdet å det ofvan omförmälda vattenfallet,

rörande 1 $^{5}/_{16}$ mantal Träskvälder samt $^{1}/_{16}$ mantal Trädgårds, å hvilka taxerings- och brandförsäkringvärdena voro respektive 38,300 och 17,900 kronor, för 60,000 kronor, samt

rörande $^{3}/_{8}$ mantal Träskvälder, taxeradt till 9,800 kronor och med åbyggnader, brandförsäkrade för 7,200 kronor, för 15,000 kronor.

Ur militär synpunkt syntes det vara önskvärdt, att befästningsområdet utvidgades något utöfver hvad angifvet blifvit, på det att markens bevuxenhet med skog måtte kunna under fredstid lämpligen regleras, och det torde äfven, anser militärbefälhafvaren, vara ekonomiskt fördelaktigt att inköpa de tre nämnda egendomarna *i deras helhet*, hvarigenom tillfälle skulle beredas att kunna utbyta den tomt, der socknens skolhus nu vore beläget, mot en tomt utom befästningsområdet samt äfven att ersätta Tingstäde annexhemman för den jord, som från detta hemman skulle komma att tagas i anspråk.

Chefen för fortifikationen har, i anledning af hvad militärbefälhafvaren sålunda anfört, den 24 sistlidne november afgifvit underdånigt utlåtande, hvarmed han öfverlemnat en genom hans försorg upprättad karta öfver de inom det ifrågasatta befästningsområdet och trakten närmast deromkring belägna egolotterna, af hvilken karta, såsom chefen för fortifikationen påpekar, framginge, att inom det genom en grön linie utmärkta befästningsområdet föllo egoområden, tillhörande ej mindre än 24 olika egare. De allra flesta af dessa egoområden voro jemförelsevis mycket små, men betingade just derför ett pris, som måste anses allt för högt. Chefen för fortifikationen ansåg dock icke att, äfven om samtliga de föreslagna befästningarna antoges komma till utförande, *alla* de ifrågavarande egoområdena skulle behöfva förvärfvas, utan endast de områden, på hvilka slutna befästningar skulle uppföras och förråden uppbyggas, äfvensom den till exercisfält afsedda marken och den mark, på hvilken skylande skog borde qvarstå, hvarjemte det

vore önskligt, att en del närmast utanför befästningsområdet beläget skogsområde förvärfvades, på det att man skulle kunna tillgodose fordran på fritt skjutfält framför befästningslinien. Emellertid ansåg han ej ens ett sådant förvärfvande af mark behöfva ske genom direkt köp af *alla* de sålunda erforderliga områdena, utan borde endast några af de *större* egendomar, på hvilkas mark de vigtigaste befästningarne skulle ligga, inköpas i sin helhet, hvarigenom man då ej blott blefve egare af en betydlig del af den direkt erforderliga marken, utan äfven af så mycket annan mark, att man ej allenast skulle kunna genom byte komma i besittning af andra, för ifrågavarande ändamål behöfliga områden, utan äfven borde få så mycket mark öfver till utarrendering, att inkomsterna af densamma skulle räcka till amortering af och erläggande af ränta å de vid de inköpta egendomarne häftande hypotekslånen. Detta tillvägagångssätt anser chefen för fortifikationen skola blifva både det ekonomiskt fördelaktigaste och det lämpligaste å befästningsfrågans nuvarande ståndpunkt.

De egendomar, som företrädesvis skulle lämpa sig för att på detta vis inköpas, vore, säger han vidare, $^{3}/_{4}$ mantal Furubjers och $^{5}/_{16}$ mantal Smiss, salubjudna för 95,000 kronor, 1 $^{5}/_{16}$ mantal Träskvälder och $^{1}/_{16}$ mantal Trädgårds, salubjudna för 60,000 kronor, samt $^{3}/_{8}$ mantal Träskvälder, salubjudet för 15,000 kronor. Från dessa summor borde dock afdragas de oguldna hypotekslånen, för hvilka hemmanen häftade, utgörande för Furubjers och Smiss 23,669 kronor 43 öre samt för Träskvälder och Trädgårds 25,812 kronor 42 öre. Den för inköpet erforderliga summan blefve alltså tillsammans 120,518 kronor 15 öre, hvartill skulle komma högst 1,000 kronor för ytterligare amorterad hypoteksskuld, intill dess köpet hunne afslutas, samt för omkostnader vid detsamma.

Förutom dessa egendomar anser chefen för fortifikationen, att det skulle vara lämpligt att förvärfva ett mindre område inom det förutnämnda befästningsområdet, salubjudet för 1,500 kronor.

Hela det för inköp af mark vid Tingstäde behöfliga beloppet skulle sålunda, säger chefen för fortifikationen, uppgå till omkring 123,000 kronor.

På dessa grunder och då inköp af några vissa egoområden icke torde böra angifvas, enär framdeles vid köps afslutande äfven andra kombinationer kunde visa sig möjliga och lämpliga, har chefen för fortifikationen hemstält, att Eders Kongl. Maj:t måtte af Riksdagen äska till inköp af för befästningsarbeten och förråds anläggande erforderlig mark vid Tingstäde å Gotland ett belopp af 123,000 kronor att

utgå å extra stat för år 1899, med rättighet för Eders Kongl. Maj:t att verkställa de egoutbyten, som af förhållandena betingas, äfvensom att använda möjligen uppstående öfverskott å arrendeafgifter, sedan annuiteter å hypotekslån blifvit guldna, till utförande af sådana arbeten, som stå i samband med anläggandet af den tillämnade befästade positionen och förrådsetablissementen.

Såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes erinra sig, angafs i mitt underdåniga yttrande till statsverksprotokollet för den 14 januari 1897 såsom skäl, hvarför jag då icke ansåg mig böra förorda ett förnyande af Eders Kongl. Maj:ts förslag till 1896 års Riksdag om beviljande af medel till befästningar på Gotland, önskvärdheten af, att den då under behandling varande frågan om en ändrad organisation af öns stridskrafter blefve utredd, innan frågan om öns fasta försvar, hvilken stode i nära samband med den förra, afgjordes. Då, såsom framgår af mitt underdåniga yttrande denna dag rörande de ordinarie anslagen under fjerde hufvudtiteln, frågan om omorganisationen af Gotlands trupper nu torde vara fullständigt utredd, synes mig tiden vara inne att föreslå sådana åtgärder för stärkandet af öns försvar, som redan nu framstå såsom i första rummet erforderliga och lämpliga, och som tillika, efter hvad till min kunskap kommit, icke lära vara föremål för olika åsigter inom den af Eders Kongl. Maj:t tillsatta komitén för utredning rörande vårt lands fasta försvar.

Till dessa åtgärder räknar jag först och främst förstärkandet af de s. k. neutralitetsbatteriernas vid Fårösund bestyckning. Dessa batterier, som upppfördes 1885 med anledning af ett hotande krigsutbrott mellan Ryssland och England, bestyckades då med till förfogande stående pjeser, hvilka emellertid icke nu längre kunna anses tidsenliga. Så vida hamnen fortfarande skall bibehålla sin karakter af krigshamn, måste derför bestyckningen göras kraftigare. I huru nära sammanhang denna fråga står till den om upprätthållandet af vår neutralitet i händelse af krig i Östersjön, har jag i mitt underdåniga yttrande till statsrådsprotokollet för den 2 januari 1896 framhållit och inskränker mig nu att i underdånighet erinra, att det icke lärer stå i vårt eget skön att bestämma Fårösunds karaktär af krigs- eller fredshamn. Enligt verkstälda beräkningar skulle kostnaderna för erforderliga nya pjeser jemte ammunition uppgå till ett belopp af 127,000 kronor. Beträffande anslag härtill lärer statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet komma att hos Eders Kongl. Maj:t göra underdånig framställning.

Vidare torde till ifrågavarande åtgärder böra räknas inköp af mark för uppförande af förrådshus och befästningar vid Tingstäde.

Angående nödvändigheten af de militära förrådens flyttning från Visby till en mera tryggad ort, synes, sedan äfven Riksdagen, med anledning af Eders Kongl. Maj:ts proposition till 1896 års Riksdag om inköp af mark vid Tingstäde, uttalat sig för ändamålsenligheten af en sådan flyttning, någon tvekan ej längre vara för handen, och hvad angår det lämpligaste läget för denna tryggade förrådsort, lärer icke mer än en mening förefinnas. Redan i statsverkspropositionen till 1892 års lagtima Riksdag framhölls, att på grund af de omfattande undersökningar, som af cheferna för generalstaben och för fortifikationen samt under sistnämnda corps' fältöfningar utförts på Gotland, trakten omkring Tingstäde kyrka vore den för ändamålet lämpligaste, och de ytterligare undersökningar, som sedan dess egt rum i angifvet syfte, hafva, såsom ock af mitt anförande till statsrådsprotokollet för den 2 januari 1896 samt militärbefälhafvarens och chefens för fortifikationen förut anförda skrifvelser framgår, ytterligare bekräftat denna åsigt. Att platsens värde såsom förrådsort ännu mera skall komma att ökas, om, såsom väl är sannolikt, Gotlands jernväg utsträckes dit, ligger i öppen dag.

Ehuru den förenämnda komitén ännu icke afgifvit sitt betänkande, hvadan arten af de befästningsanläggningar, som enligt komiterades åsigt torde böra komma till utförande i och för Tingstädeställningens tryggande, ännu icke är angifvet, synes det af chefen för fortifikationen till inköp föreslagna området lämpligt att förvärfva, af hvad beskaffenhet befästningarna än må varda, hvadan någon anledning att för den skull uppskjuta med inköp af den för uppförandet af förrådsbyggnader med omgifvande befästningar behöfliga marken, icke förefinnes. Då härtill kommer, att, enligt hvad militärbefälhafvaren i förenämnd skrifvelse anför, jordprisen på ön till följd af den uppblomstrande sockerindustrien äro i stigande, synes ytterligare skäl förefinnas att redan nu inköpa det ifrågavarande området.

Beträffande de med förrådens flyttning förenade öfriga kostnader, anhåller jag att få återkomma dertill vid föredragning af frågan om anslag till intendenturbehof.

Med stöd af hvad jag sålunda i underdånighet anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att *till inköp af för befästningsarbeten och förråds anläggande erforderlig mark vid Tingstäde* å Gotland på extra stat för år 1899 bevilja ett belopp af 123,000

kronor, med rättighet för Eders Kongl. Maj:t att verkställa de egoutbyten, som af förhållandena betingas, äfvensom att använda möjligen uppstående öfverskott å arrendeafgifter, sedan annuiteter å befintliga hypotekslån blifvit guldna, till utförande af sådana arbeten, som stå i samband med anläggandet af den tillämnade befästade positionen och förrådsetablissementen.

Göteborg.

[32] Anslag till Göteborgs befästande.

Beträffande Göteborgs befästande, anser sig chefen för fortifikationen i förenämnda skrifvelse ej kunna underlåta att ännu en gång i underdånighet erinra Eders Kongl. Maj:t om den fara, som ovedersägligen låge deruti, att denna rikets andra och näst vigtigaste stad låge alldeles öppen och utan allt skydd, så att, om inom vår verldsdel ett krig skulle utbryta, hvilket ju då med all sannolikhet äfven valde våra farvatten till tummelplats, hvilket som helst fiendtligt krigsfartyg kunde utan ringaste hinder löpa in ända till stadens brobänk och sålunda också torde kunna tilltvinga sig uppfyllandet af kanske mycket långt gående fordringar af den värnlösa staden. För att åtminstone i den mån, som en stängsellinie i elfvens mynning kunde hindra det, skydda Göteborg för en sådan eventualitet som den nu omnämnda, vore det derför synnerligen önskvärdt, att åtminstone de anordningar, som bilda en sådan afstängning, så snart som möjligt blefve utförda. Dessa anordningar skulle bestå dels af en minlinie, afsedd att bekostas af flottan, dels af försänkningar och dels slutligen af ett flankeringsbatteri för mindre, men väl skyddade pjeser. Kostnaderna för batteriet och försänkningarna hade beräknats till 240,000 kronor, hvilken summa lämpligen skulle kunna bestridas af en per mille fonden, som vid 1897 års slut kunde beräknas uppgå till omkring 250,000 kronor.

På grund af hvad han sålunda anfört, hemställer chefen för fortikationen i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af nästinstundande Riksdag för anordnandet af försänkningar samt uppförande af ett flankeringsbatteri vid inloppet till Göteborg äska ett belopp af 240,000 kronor att utgå af den härför disponibla en per mille fonden.

Med anledning af denna chefens för fortifikationen hemställan har generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet i sin omnämnda skrifvelse den 15 november ansett sig böra för Eders Kongl. Maj:t framlägga det med ifrågavarande anläggning sammanhängande behofvet af

anslag för anskaffning af dels den för batteriet afsedda bestyckningen jemte ammunition, dels en för detsamma erforderlig elektrisk strålkastare samt tygstatsbyggnader, för hvilket allt kostnaden skulle uppgå till 105,600 kronor, och hemställer generalfältygmästaren med anledning häraf, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att till anskaffning af artillerimateriel för befästningar vid Göteborg på extra stat för år 1899 bevilja 105,600 kronor.

Slutligen hemställa generalfälttygmästaren och chefen för artilleriet samt chefen för fortifikationen i en gemensam skrifvelse den 19 sistlidne november om äskande af ett anslag af 25,000 kronor till påbörjande af anordningar för eldens ledning vid försvarsanläggningarna utanför Göteborg.

För egen del har jag i mina underdåniga anföranden till statsrådsprotokollen för den 2 januari 1896 och den 14 januari 1897 utförligt framhållit Göteborgs stora betydelse såväl ur politisk och ekonomisk synpunkt såsom rikets andra stad och dess näst förnämsta importhamn, som ock ur militärisk synpunkt såsom bland annat en förträfflig utgångspunkt för en fiendes operationer mot de mellersta delarne af vårt land och på grund deraf, sedan Riksdagen beviljat medel till sjöfästningarnas iståndsättande — en angelägenhet som otvifvelaktigt borde komma i första rummet — äfven i mitt underdåniga yttrande till statsrådsprotokollet för den 14 januari 1897 hemstält om medels beviljande till påbörjande af befästningsarbeten vid inloppet till staden. Det med anledning häraf af Eders Kongl. Maj:t äskade beloppet, 500,000 kronor, blef emellertid icke af Riksdagen beviljadt, enär denna fråga, såsom jag längre fram närmare skall påvisa, stäldes i samband med den om utredning rörande vårt lands fasta försvar i dess helhet och således kom att hänskjutas till den för detta ändamål förordnade komitén.

Om jag, oaktadt nämnda utredning ännu ej är afslutad, dock anser mig böra yrka bifall till chefens för fortifikationen och generalfälttygmästarens hemställan i ofvannämnda skrifvelser, sker detta hufvudsakligen af följande skäl.

Först och främst synes det, särskildt ur synpunkten af neutralitetens upprätthållande, vådligt, att en i alla afseenden så betydelsefull stad som Göteborg fortfarande ligger fullkomligt öppen för anfall från sjösidan. Genom Göteborgs besittningstagande, eller hotet härom, skulle nämligen under ett krig, som berörde Sverige angränsande haf, en främmande makt kunna utöfva ett så starkt moraliskt tryck på oss, att vi

förmåddes till medgifvanden, som af en eventuel motståndare till den förre kunde betraktas såsom ett neutralitetsbrott, och att ett sådant besittningstagande skall, om inloppet till hamnen är alldeles obefästadt, kunna försiggå desto lättare, som vi i så fall icke kunna med tillräcklig trygghet hafva någon del af vår flotta stationerad i Göteborg, torde icke behöfva närmare påvisas.

Vidare torde lika litet som någon meningsskiljaktighet lärer förefinnas om nödvändigheten af att medelst befästningar trygga inloppet till Göteborg, olika meningar kunna göra sig gällande om ändamålsenligheten af de af vederbörande vapenchefer här ofvan föreslagna åtgärder, hvilka afse att med minsta möjliga kostnad fullständiga och försvara den spärrning af hufvudinloppet till hamnen, som skulle åstadkommas medelst minlinier. Någon anledning att i afvaktan på vidare utredning uppskjuta verkställandet af berörda åtgärder förefinnes enligt min uppfattning således icke.

Slutligen torde böra framhållas, att som större delen af det för ifrågavarande befästningsanordningar erforderliga kostnadsbeloppet redan är att tillgå i en per mille fonden, hvilken under statskontorets förvaltning stående fond är afsedd för uppförande af allmänna byggnader i Göteborg, »hörande till militäriska behof och stadens försvar», det belopp, som i sjelfva verket behöfver för ändamålet anvisas af statsmedel, icke uppgår till större summa än 130,600 kronor.

På grund af hvad jag sålunda i underdånighet anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täckes föreslå Riksdagen att

dels medgifva, att 240,000 kronor af en per mille fonden må under innevarande år ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för att användas *till befästningsarbeten jemte bestyckning och anordningar för försvarets ledning vid inloppet till Göteborg;*

dels ock för enahanda ändamål till utgående på extra stat för år 1899 anvisa 130,600 kronor.

Det fasta försvaret i allmänhet.

Med anledning af Eders Kongl. Maj:ts proposition till förlidet års Riksdag angående beviljandet af dels ett anslag af 500,000 kronor till påbörjande af befästningsarbeten vid inloppet till *Göteborg*, dels ett be- [33.] Anslag till det fasta försvaret i allmänhet.

lopp af samma storlek till påbörjande af sådana arbeten vid *Boden*, beslöt hvardera kammaren för sig — dock med något olika motivering — att under uttalande af, att frågan om landets fasta försvar borde utredas jemväl ur andra synpunkter än den rent militära, tillstyrka Riksdagen att i skrifvelse till Eders Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af en fullständig utredning af föreliggande fråga. Som ett af Riksdagens statsutskott afgifvet förslag till sammanjemkning af de båda kamrarnes beslut blef af Andra Kammaren afslaget, kom en sådan skrifvelse ej till stånd, oaktadt, såsom ofvan nämnts, båda kamrarne hvar för sig beslutit hemställa om aflåtande af en dylik. Ej heller beviljades något belopp för berörda befästningsändamål, om än Första Kammaren biföll ett framställdt förslag derom, att Riksdagen måtte i riksstaten för år 1898 uppföra ett belopp af 1,000,000 kronor att afsättas för att efter Riksdagens medgifvande användas för de af Eders Kongl. Maj:t ifrågasatta ändamål.

På grund af hvad sålunda inom Riksdagen förefallit med afseende på frågan om det fasta försvaret, behagade Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 14 sistlidne maj förordna den meromnämnda, af såväl militärer som ledamöter af Riksdagen sammansatta komitén för verkställande af utredning rörande landets fasta försvar.

Då nämnda komité, som eger att allsidigt pröfva föreliggande fråga, icke lärer medhinna den densamma förelagda utredningen i så god tid, att nådig proposition med anledning af dess betänkande hinner afgifvas till den nu sammanträdande Riksdagen, har jag ansett mig böra föreslå Eders Kongl. Maj:t att hos Riksdagen hemställa om anslag till sådana befästningsåtgärder, som närmast afse upprätthållandet af vår neutralitet och som äro af den beskaffenhet, att någon tvekan om deras nödvändighet liksom om vigten af deras skyndsamma verkställande icke lärer kunna förefinnas. Å andra sidan skulle ett uppskof med alla öfriga åtgärder, som afse att stärka det fasta försvaret, ända till år 1900 — hvilket skulle blifva följden, om framställning i ämnet icke kan göras förr än till nästkommande års Riksdag — medföra allvarsamma olägenheter. Jag har sålunda i det föregående på tal om sjöfästningarna fäst uppmärksamheten på de stora fördelarna af att redan innevarande år kunna vid inhemska styckebruk beställa en del af den artillerimateriel, som ytterligare erfordras för nämnda fästningar, en åtgärd, som på samma gång den kommer att blifva af väsentligt gagn för försvaret och varda af stor betydelse för den inhemska industrien lärer medföra en afsevärd besparing för statsverket. Förhållandet är liknande beträffande anskaffningen af en del befästningsmateriel, såsom

pansarkupoler för artilleripjeser, hvilka skulle uppsättas i för öfrigt färdiga verk. Vidare framstår, såsom jag senast vid underdånig föredragning af statsverkspropositionen till 1897 års Riksdag haft tillfälle betona, nödvändigheten af att tillgodose *öfre Norrlands* fasta försvar i så god tid, att detsamma må varda fullständigt ordnadt, tills den mot gränsen ledande jernvägen nått sitt slutmål, såsom en angelägenhet af största vigt.

Jag tvekar för den skull icke att, i öfverensstämmelse med hvad jag förut i underdånighet anfört, förorda afsättandet af en fond att efter Riksdagens hörande användas för ifrågavarande ändamål. För en sådan åtgärd talar ock en annan omständighet, som jag anser mig böra kraftigt framhålla. Uti statsverkspropositionen till 1896 års Riksdag angafs sammanlagda kostnaden för ordnandet af rikets fasta försvar enligt den i berörda statsverksproposition angifna, på chefens för generalstaben den 21 juni 1892 afgifna betänkande i ämnet grundade plan uppgå till ett belopp af omkring 27,500,000 kronor. I denna kostnadssumma är då inberäknad kostnaden för den del af materielen, som skulle bestridas af femte hufvudtitelns anslag, men deremot icke, på i berörda statsverksproposition anförda skäl, kostnaden för Karlsborgs fullbordan. Till sagda summa skall således läggas dels sistnämnda kostnadsbelopp, angifvet till omkring 4,000,000 kronor, hvartill kommer kostnaden för den felande bestyckningen, omkring 3,000,000 kronor, dels ock kostnaden för de förstärkningsåtgärder, som med anledning af Eders Kongl. Maj:ts proposition till senaste Riksdag angående den norrländska stambanans fortsättande norr om Lule elf — hvilken proposition ock af Riksdagen bifallits — ansetts nödvändiga för höjandet af de föreslagna befästningarnas vid Boden motståndsförmåga, och som skulle uppgå till ett belopp af omkring 1,500,000 kronor. Å andra sidan böra från nämnda totalkostnad dragas de af de båda senaste årens Riksdagar till det fasta försvaret beviljade anslag, utgörande tillsammans omkring 3,000,000 kronor.

Med iakttagande häraf skulle den slutligen återstående kostnaden för ordnandet af landets fasta försvar uppgå till ett belopp af omkring 33,000,000 kronor.

Häraf inses, att, om än nämnda kostnad skulle kunna nedsättas — hvilket emellertid alltid på samma gång innebär en nedsättning af de anspråk, som man anser sig böra ställa på det fasta försvaret — utan att den på vårt lands strategiska läge grundade försvarsplanen derigenom uppgifves, ordnandet af det fasta försvaret dock kommer att medföra så betydliga kostnader, att, så vida man ej vill för ändamålet

upptaga ett inhemskt lån — en utväg som ju inom Riksdagen funnit förespråkare — desamma torde böra fördelas på en följd af år.

Men under sådana förhållanden synes det klokt och med en god statshushållning öfverensstämmande att, under afvaktan på meromnämnda komités utlåtande, afsätta en fond för stärkandet af vårt fasta försvar, medan statskassan har att uppvisa rikliga öfverskott. Genom afsättning redan nu till en dylik fond vinnes äfven, att de derefter för hvarje år erforderliga anslagsbehofven kunna i icke oväsentlig mån begränsas. Den oafvisliga nödvändigheten af att på ett kraftigare sätt, än under en lång följd af år — särskildt under hela 1880-talet och förra hälften af innevarande årtionde — varit fallet, tillgodose denna del af vårt försvarsväsen lärer väl, i betraktande af dess uppgift att skydda våra vigtigaste kuststäder — hvaribland hufvudstaden — och hamnar, att trygga de förråd hären eller delar af densamma äro i behof af för att kunna lefva och strida och att skänka det lefvande försvaret det stöd, som våra trupper bättre än andra, mera utbildade, behöfva, ej kunna bestridas. Då man icke vet, hvad framtiden bär i sitt sköte, men fästningar erfordra lång tid för sin byggnad och armering, synes så mycket mindre skäl vara för handen att till kommande tid uppskjuta med anskaffandet af medel för det fasta försvarets ordnande, som måhända då tillgångar dertill kunna vara svårare att bereda än nu.

Då jag, på förut angifna skäl, icke ansett mig böra tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att af Riksdagen äska de af chefen för fortifikationen samt generalfälttygmästaren begärda anslagen för sjöfästningarnas förstärkning samt för fullbordandet och bestyckning af södra Vabergsfortet vid Karlsborg, uppgående till ett sammanlagdt belopp af omkring 2,200,000 kronor, finner jag mig, på nu anförda grunder och med hänsyn till hvad af statsverkets medel för ifrågavarande ändamål nu kan vara disponibelt, i stället böra hemställa om, att ett belopp af 3,000,000 kronor måtte afsättas för det fasta försvaret i allmänhet. Af ifrågavarande belopp torde en del — lämpligen 1,500,000 kronor — böra ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande under år 1899, på det att, i enlighet med hvad jag förut i underdånighet anfört, beställning å artilleri- och pansarmateriel måtte, i den mån sådant kan finnas lämpligt, ske redan under innevarande år.

Med stöd af hvad jag sålunda i underdånighet anfört, hemställer jag,

att Eders Kongl Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att i riksstaten för 1899 uppföra ett belopp af 3,000,000 kronor för att efter Riksdagens medgifvande användas

till stärkandet af landets fasta försvar, dock med rätt för Eders Kongl. Maj:t att af nämnda belopp under samma år använda högst 1,500,000 kronor för anskaffande af artilleri- och pansarmateriel.

Intendenturbehof.

Intendenturutrustning.

I sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 23 sistlidne oktober har generalintendenten erinrat, att genom det af 1897 års Riksdag till anskaffning af intendenturutrustning åt armén beviljade anslag å 536,980 kronor visserligen rätt ansenliga brister i nämnda utrustning blifvit dels helt och hållet fylda, dels i större eller mindre mån minskade, men att i allt fall ännu inom de olika persedel- och materialgrupperna qvarstode högst vigtiga behof, hvilka icke blifvit tillgodosedda. Med afseende å angelägenheten af att snarast möjligt få alla dessa persedlar m. m. anskaffade, vågade han i underdånighet hänvisa till hvad han i skrifvelse den 5 december 1896 anfört, samt särskildt påpeka, att bristerna i intendenturutrustningen, hvilka hufvudsakligen härrörde af ökningen i arméns krigsstyrka i följd af genomförandet med 1897 års utgång af 1892 års förbättrade härordning, *måste* fyllas, om icke under krig truppernas välfärd skulle sättas på spel, och att dessa brister, med hänsyn till såväl deras storlek som beskaffenheten af den felande materielen, omöjligen kunde ens närmelsevis afhjelpas under den korta beredelsetiden till ett nutida krig. Generalintendenten vågade härjemte i underdånighet fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derpå, att ehuru behofvet för arméns mobilisering af den ifrågavarande intendenturmaterielen veterligen aldrig blifvit bestridt, det deremot inom Riksdagen uttryckts tvifvel i fråga om lämpligheten af att i arméns förråd magasinera det antal stöflar, tillhopa 30,000 par, som borde för arméns räkning tillverkas, enär det med skäl syntes kunna befaras, att de skulle taga skada under lång tids förvaring i förråden. Nu vore emellertid — fortsätter generalintendenten — förhållandet, att skodonen i fråga, hvilka borde fördelas mellan arméns regementen och corpser, hvadan alltså icke i något förråd skulle komma att förefinnas större

[34.] Anslag till intendenturutrustning.

parti stöflar än några hundratal par, vore afsedda att *jemväl för fredsöfningarna* tillhandahållas såväl stamsoldater som beväringsmän. Man måste nämligen hädanefter, såväl i anseende till fältmässigheten i fredsöfningarna som af mobiliseringshänsyn, tillämpa vida strängare bestämmelser än hittills, särskildt i fråga om infanteriets fotbeklädnad; och då det icke rimligtvis kunde begäras, att samtlige beväringsmän eller ens stamsoldater, äfven om de dertill uppmanades, skulle vara i stånd att till vapenöfningarna inställa sig med fullt marschdugliga skodon, så borde tydligen tillfälle vara beredt för manskapet att från kronans förråd få efter eget godtfinnande antingen för billigt pris köpa skodon, som kunde godkännas, eller ock under öfningstiden begagna dylika mot skäligt afdrag å den till manskapet utgående ersättningen för deras egna s. k. småpersedlar. Af hvad generalintendenten sålunda anfört, framginge alltså, att ifrågavarande, jemförelsevis små förråd af stöflar voro afsedda att alltjemt omsättas, äfvensom att dermed åsyftades ett dubbelt ändamål: att i fredstid möjliggöra öfningarnas fältmässiga anordnande och att vid mobilisering fylla en, om än ringa del af behofvet af marschdugliga skodon.

Generalintendenten erinrar vidare, att enligt den detaljerade redogörelse, som lemnats i hans nyss omförmälda underdåniga skrifvelse af den 5 december 1896, erfordrades ett anslag af 1,830,920 kronor för att täcka de brister i arméns intendenturutrustning, som i första rummet borde fyllas, hvadan, om ofvannämnda, af Riksdagen beviljade belopp, 536,980 kronor, frånräknades, det nu skulle återstå 1,293,940 kronor, fördelade på följande sätt:

A. *Personlig utrustning:*

a. Beklädnadspersedlar:

30,000 par stöflar	kr.	330,000: —

b. Utredningspersedlar:

13,540 renslar	»	186,000: —
c. Sjukvårdspersedlar	»	21,800: —

d. Hästutredningspersedlar:

675 par packfickor	»	12,100: —
655 sadlar med tillbehör	»	60,200: —
Öfrig hästutredning	»	18,100: —
Transport	kr.	628,200: —

	Transport kr.	628,200: —
B. *Trängutrustning:*		
8 flyttande sjukhus	kr.	273,040: —
Materiel, ingående i fordonens belastning	»	146,400: —
C. *Sjukvårds- och veterinärmateriel för etappväsendet:*		
Sjukhuståg	»	96,900: —
Etappsjukhus och reservetappsjukhus	»	145,800: —
Etappsjukstall och reservetappsjukstall	»	3,600: —
	eller tillhopa kr.	1,293,940: —

Med hänsyn till såväl nödvändigheten att snarast möjligt få de mest kännbara bristerna i intendenturutrustningen afhjelpta, som angelägenheten att nedbringa kostnaden härför, borde, enligt generalintendentens mening, anskaffningen af den sålunda angifna intendenturmaterielen ske under *ett* år; och har han förty hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes, till afhjelpande af de svåraste bristerna i intendenturutrustningen, af Riksdagen på extra stat för år 1899 äska 1,293,940 kronor.

I fråga om nödvändigheten att, så fort sig göra låter, afhjelpa de mest kännbara bristerna i den för arméns stridsduglighet så vigtiga intendenturutrustningen, har jag, såsom Eders Maj:t täcktes erinra sig, utförligt yttrat mig, då frågan om reglerandet af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel de senaste två åren af mig inför Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anmälts. I mitt underdåniga yttrande till statsrådsprotokollet för den 14 januari 1897 har jag uppgifvit, att afhjelpandet af dessa brister skulle betinga en kostnad af 1,830,920 kronor. Sedan sistlidet års Riksdag i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts derom aflåtna nådiga proposition, af detta belopp till utgående på extra stat under innevarande år anvisat 536,980 kronor, skulle alltså af det behöfliga beloppet nu återstå 1,293,940 kronor. Med afseende å angelägenheten att så skyndsamt som möjligt afhjelpa de befintliga bristerna i intendenturutrustningen, skulle jag naturligtvis helst vilja tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att, i enlighet med generalintendentens ofvanberörda framställning, nu af Riksdagen äska hela detta belopp till utgående under år 1899, men den hänsyn jag måste taga till andra för landt-

försvaret vigtiga behof, hvilka böra under nämnda år tillgodoses, gör, att jag icke anser mig böra ifrågasätta, att mera än en del af nämnda belopp begäres för nästkommande år.

I afseende å de persedlar, som skulle med det angifna beloppet, 1,293,940 kronor anskaffas, förekommer i generalintendentens skrifvelse fullständig utredning. Af de der angifna persedlarna anser jag, att under år 1899 böra anskaffas:

15,000 par stöflar	för	kr.	165,000: —
13,540 ränslar	»	»	186,000: —
Sjukvårdspersedlar	»	»	21,800: —
675 par packfickor	»	»	12,100: —
655 sadlar med tillbehör	»	»	60,200: —
Öfrig hästutredning	»	»	18,100: —
4 flyttande sjukhus	»	»	136,520: —
Materiel, ingående i fordonens belastning	»	»	146,400: —
Sjukhuståg	»	»	48,450: —
eller tillhopa		kr.	794,570: —,

i hvilket fall till följande år skulle återstå att anskaffa:

15,000 par stöflar	för	kr.	165,000: —
4 flyttande sjukhus	»	»	136,520: —
Sjukhuståg	»	»	48,450: —
Etappsjukhus och reservetappsjukhus	»	»	145,800: —
Etappsjukstall och reservetappsjukstall	»	»	3,600: —
eller tillhopa		kr.	499,370: —.

På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att *till anskaffning af intendenturutrustning åt armén* på extra stat för år 1899 anvisa 794,570 kronor.

Kaserninventarier.

[35.] Anslag till kaserninventarier.

I sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 15 sistlidne oktober har arméförvaltningen å intendentsdepartementet hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om anvisande på extra stat för år 1899 af 110,000 kronor, hvilket belopp erfordrades för anskaffande af kaserninventarier till de i anledning af den förbätt-

rade härordningen beslutade nya kasernetablissementen; och har arméförvaltningen härvid erinrat, att Eders Kongl. Maj:t i nådig proposition till 1892 års urtima Riksdag tillkännagifvit, att för nyssnämnda ändamål beräknats åtgå det angifna beloppet, 110,000 kronor, samt att Eders Kongl. Maj:t genom särskilda nådiga bref den 23 april och den 25 september 1897 anbefalt arméförvaltningen att för anskaffande af kaserninventarier till vissa af de nya kasernetablissementen af tillgängliga medel förskjuta tillhopa 92,452 kronor 9 öre, äfvensom att, utöfver sistnämnda belopp, medel under den närmaste framtiden måste beredas för anskaffande af kaserninventarier dels till det under uppförande varande etablissementet för Andra Svea artilleriregemente i Upsala och dels för Norrlands dragonregementes blifvande nya etablissement i Umeå.

Vid underdånig föredragning inför Eders Kongl. Maj:t den 14 oktober 1892 af förslaget till den förbättrade härordningen tillkännagaf jag, i sammanhang med den redogörelse jag då lemnade i fråga om den beräknade kostnaden för de i anledning af nämnda härordning erforderliga nya kasernetablissementen, att, enligt hvad arméförvaltningen uppgifvit, till anskaffande af nya inventarier för dessa etablissement beräknats åtgå 110,000 kronor. Under nästlidet år hafva de flesta af de beslutade nya etablissementen blifvit fullbordade och af vederbörande truppförband tagna i bruk, och har Eders Kongl. Maj:t med anledning häraf genom nådigt bref den 23 april 1897 anbefalt arméförvaltningen att för anskaffande af erforderliga kaserninventarier till de nya etablissementen för Kronprinsens husarregemente i Malmö, Skånska dragonregementets skolor i Ystad, Andra Göta artilleriregemente i Jönköping, Norrlands trängbataljon i Sollefteå samt Vendes artilleriregemente i Kristianstad af tillgängliga medel förskjuta tillhopa 74,450 kronor, hvarjemte Eders Kongl. Maj:t sedermera den 25 sistlidne september anbefalt arméförvaltningen att för anskaffande af inventarier, som erfordrades för Andra Svea artilleriregemente under dess förläggning i lifgardets till häst forna etablissement, likaledes förskjuta 18,002 kronor 9 öre, dock att vid anskaffningen af dessa inventarier borde iakttagas, att inventarierna skulle af regementet vid dess framtida förflyttning till Upsala medföras för att jemväl inom dess kasernetablissement derstädes användas. Arméförvaltningen har således fått sig anbefaldt att för ifrågavarande ändamål förskjuta tillhopa 92,452 kronor 9 öre, och för godtgörande af detta belopp måste medel nu an-

visas. Då deremot kostnaden för de kaserninventarier, som kunna ytterligare erfordras för Andra Svea artilleriregementes etablissement i Upsala eller för det blifvande etablissementet i Umeå, ännu icke kan angifvas, anser jag medel härför nu icke böra äskas.

Med anledning af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att *till betäckande af kostnaderna för anskaffade inventarier till vissa af de nya kasernetablissementen* på extra stat för år 1899 anvisa 92,450 kronor.

Flyttning af förråden å Gotland.

[36.] Anslag för flyttning af förråden å Gotland.

I fråga om nödvändigheten att förflytta de för närvarande i Visby befintliga militära förråden å Gotland till annan ort, har jag här ofvan under [31.] haft anledning uttala mig. I detta ämne hafva generalfälttygmästaren samt generalintendenten hvar för sig inkommit med underdåniga framställningar, hvarför jag nu torde få redogöra.

Generalfälttygmästaren har i underdånig skrifvelse den 30 sistlidne november anfört, att han, vid öfvervägande af de åtgärder, som skulle erfordras för att kunna till trakten omkring Tingstäde kyrka öfverföra de förråd, som stodo under arméförvaltningens artilleridepartements tillsyn och vård, nemligen tyg-, gevärs-, ammunitions- och fältförråden, gått ut från den förutsättning, att Gotlands artillericorps' stamtrupp, för hvilken år 1888 förvärfvats och inredts ett kasernetablissement, fortfarande skulle förblifva förlagd till Visby, något som för öfrigt, med hänsyn till möjligheten att på ett tillfredsställande sätt rekrytera såväl officerscorpsen som manskapet, syntes ytterst önskvärdt, för att icke säga nödvändigt. Men dermed följde ock, att stamtruppens utbildning, åtminstone till största delen, måste försiggå i Visby. Under sådana förhållanden, säger han, torde det icke kunna undvikas, att *någon* materiel och således äfven *en del* af förrådslokalerna måste bibehållas i staden, hvarjemte det syntes lämpligt att i de derstädes redan befintliga verkstäderna utföra alla *större* reparationer. Deremot torde, om de militära förråden skulle kunna förflyttas till Tingstäde i den omfattning, att det dermed afsedda ändamålet — deras skyddande mot öfverraskande anfall — i önskvärd grad skulle vinnas, böra förutsättas, att sådana åtgärder vidtoges, att såväl infanteriregementets hufvudsak-

liga öfningar, åtminstone de, i hvilka någon större del af truppen deltoge, som ock vid artillericorpsen beväringsrekrytmötet samt de gemensamma repetitionsöfningarna *kunde* förläggas till nämnda ort. Med anledning häraf måste vid Tingstäde uppföras byggnader, afsedda att dels bereda utrymme för förvaring af *all* den till artilleriförrådet hörande materiel, dels lemna plats för de mindre verkstäder, som erfordrades för att möjliggöra utförandet under den eventuela öfningstiden af *mindre* reparationer å materielen, samt dels utgöra bostäder såväl för en vaktare under hela året som för behöflig förråds- och handtverkarepersonal, likaledes under den eventuela öfningstiden.

Kostnaden för de sålunda erforderliga byggnadernas uppförande och inredning har generalfälttygmästaren angifvit på följande sätt:

gevärsförråds- och verkstadsbyggnad, jemväl inrymmande bostad för vaktaren	kronor	34,500: —
tyg- och fältförrådsbyggnad	»	21,500: —
bostadshus med uthus	»	13,500: —
patronmagasin	»	5,000: —
projektilmagasin	»	7,000: —
laboratorium	»	8,750: —
kruthus	»	6,750: —

hvarjemte han för anskaffande af oundgängliga inventarier beräknat 5,000 kronor, eller således tillhopa 102,000 kronor. Härutöfver har han ansett, att för bestridande af kostnaderna för öfverförande från Visby till Tingstäde af den i förråden befintliga materielen skulle erfordras 6,000 kronor; och har han på grund häraf hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för flyttning till Tingstäde af de för närvarande i Visby befintliga artilleriförråden på extra stat för år 1899 bevilja 108,000 kronor.

Generalintendenten åter har, så vidt angår förflyttningen af de persedlar, som det åligger intendentsdepartementet att anskaffa, i underdånig skrifvelse den 18 sistlidne december anfört, att förläggandet, såsom ifrågasatt blifvit, till Tingstäde af förråden för de *vid mobilisering erforderliga* persedlarna icke med nödvändighet medförde, att dit äfven skulle förläggas samtliga öfningar i fred, utan torde de hufvudsakligaste öfningarna tills vidare kunna utan olägenhet försiggå vid Visby och således ej blott artillerikasernen med tillhörande byggnader i Visby, utan ock de å Visborgs slätt af infanteriregementet begagnade hus och byggnader bibehållas å sina nuvarande platser. Om öfningarna således fortfarande skulle bedrifvas vid Visby, blefve det nödvändigt att bibehålla

ett mindre persedelförråd derstädes, men olägenheten häraf vore ej så stor, då dels detta mindre förråd utan svårighet kunde vid behof på kort tid förflyttas och dels det vid Tingstäde ifrågasatta nya förrådet alltid borde innehålla hela mobiliseringsbehofvet. Under dessa förutsättningar inskränkte sig de byggnader, som det tillkomme intendentsdepartementet att föreslå, till följande:

ett förrådshus, som beräknats kosta	kronor	20,000: —
ett fordonsskjul » » »	»	5,000: —
hvarjemte förflyttningen af fordon och persedlar beräknats kosta	»	500: —
eller således tillhopa	kronor	25,500: —;

och har generalintendenten på grund häraf hemstält, att sist nämnda belopp måtte för ifrågavarande ändamål af Riksdagen äskas på extra stat för år 1899.

I denna fråga ansluter jag mig till den af generalintendenten uttalade mening. Utan tvifvel skulle visserligen den fullständigaste trygghet mot ett öfverraskande anfall vinnas, om samtliga de å Gotland befintliga förråden flyttades från kusten till det inre af ön; men i sådant fall måste också alla fredsöfningar förläggas till den ort, der förråden blefve uppförda, och detta kan, såsom generalfälttygmästaren också erinrat, icke ske utan att medföra olägenheter. Och en sådan fullständig flyttning af de nu befintliga förråden skulle dessutom antagligen medföra ökade årliga kostnader till följd af förhöjda portionspris och dyrare marschkostnader m. m. Det synes mig derför, som skulle det hufvudsakliga ändamålet vinnas, om de jemförelsevis smärre förråd, hvari den i fred öfvade styrkans persedlar förvaras, för närvarande finge qvarblifva vid kusten, derifrån de i händelse af fara kunna på kort tid förflyttas, medan deremot de för det egentliga mobiliseringsbehofvet afsedda förråden flyttades till Tingstäde. Häraf följer dock icke, att någon större inskränkning kan ega rum uti de af generalfälttygmästaren till uppförande föreslagna byggnader, ty dessa böra gifvetvis göras så stora, att de kunna inrymma *samtliga* artilleriförråden och således något hinder icke möta att framdeles, om så skulle finnas lämpligt eller nödvändigt, förlägga fredsöfningarna till Tingstäde. Utaf de af generalfälttygmästaren föreslagna byggnaderna är det allenast ett bostadshus med uthus, som under de af mig angifna förutsättningarna kan för närvarande undvaras, enär

dessa byggnader äro afsedda att användas endast under den tid, trupperna skulle öfvas vid Tingstäde. Kostnaderna för uppförande af nya förrådsbyggnader skulle härigenom kunna nedbringas med 13,500 kronor och den sammanlagda kostnaden för förrådens flyttning alltså utgöra 120,000 kronor.

På grund af hvad sålunda förekommit och då jag ej har något att erinra mot de beräkningar, som ligga till grund för sist angifna kostnadsbelopp, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att *för flyttning af en del af förråden å Gotland till Tingstäde och uppförande derstädes af nya förrådsbyggnader* på extra stat för år 1899 anvisa 120,000 kronor.

Diverse behof.

Reseunderstöd åt officerare och intendenturtjenstemän.

[37.] Anslag till reseunderstöd åt officerare m. fl.

Till bestridande af kostnaderna för officerares utsändande till främmande länder i ändamål att inhemta upplysningar rörande krigsväsendet och såsom bidrag till de kostnader, officerare måste vidkännas under anställning i utländsk krigstjenst eller eljest under resor utomlands för utbildning i sitt yrke, har under en följd af år anslagits ett belopp af 9,000 kronor; och hafva, i följd af 1883 års Riksdags beslut, medel från detta anslag utgått jemväl för att bereda tjenstemän vid intendenturen tillfälle att genom besök i främmande land tillgodogöra intendenturen den der vunna erfarenheten, i hvad till en armés hushållning hörer.

Då ett dylikt anslag fortfarande är af nöden, hemställer jag

att för år 1899 må *till reseunderstöd åt officerare och intendenturtjenstemän* äskas ett extra anslag af 9,000 kronor, med rättighet för Eders Kongl. Maj:t att få under följande år använda hvad af anslaget kan under året besparas.

Skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande.

[38.] Anslag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande.

Under erinran, att 1897 års Riksdag till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande på extra stat för innevarande år beviljat 120,000 kronor, har centralstyrelsen för Sveriges frivilliga skytteföreningar uti sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 27 sistlidne november hemstält om anvisande af enahanda belopp, 120,000 kronor, jemväl för år 1899; och har centralstyrelsen till stöd för denna framställning anfört hufvudsakligen, att den frivilliga skytterörelsen åter kunde hänvisa till ett nytt verksamhetsår, under hvilket rörelsen gått ytterligare framåt, i det att antalet skytteföreningar ökats till 588 och antalet medlemmar till omkring 30,000, hvarjemte såväl antalet lossade skarpa skott, omkring 2 ½ million, som ock den stora anslutningen till årets riksskyttetäfling på ett ofürtydbart sätt vittnade om den stora lifaktighet, som för närvarande rådde inom skytteföreningarna. Såsom en gifven följd af denna fortgående utveckling blefve äfven behofvet af ökadt statsunderstöd år från år alltmera kännbart. För år 1897, då statsanslaget utgjort 90,000 kronor, hade det sålunda visat sig omöjligt att tillmötesgå ett af de vigtigaste anslagskrafven, nämligen till skjutbanors ordnande, oaktadt flera ansökningar om dylikt understöd varit hvilande från år 1896, då de af samma skäl ej kunde afgöras eller tillstyrkas. Detta vore dock, med hänsyn till det oupphörliga nybildandet af skytteföreningar, att beklaga, enär det för ett aktivt begynnande af verksamheten för dem gifvetvis vore af stor vigt att snarast möjligt erhålla ändamålsenliga skjutbanor. Ehuru således de senaste årens skytteverksamhet till fullo bestyrkte nödvändigheten af, att nu ifrågavarande anslag än ytterligare ökades, ansåge sig centralstyrelsen dock, med hänsyn till den förhöjning i anslaget, som egt rum vid sistlidet års Riksdag, nu icke böra begära högre belopp, än som då beviljades.

Då otvifvelaktigt torde vara, att med den ytterligare utveckling, det frivilliga skytteväsendet under år 1897 erhållit, anslaget till dess befrämjande under år 1899 icke kan sättas till lägre belopp, än för innevarande år anvisats, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att *till skarpskytteväsendets och skjutskicklighetens befrämjande* på extra stat för år 1899 bevilja 120,000 kronor, med rättighet för Eders Kongl. Maj:t att få under följande år använda hvad af anslaget kan under året besparas.

Hvad chefen för landtförsvarsdepartementet sålunda i afseende å regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel tillstyrkt och hemstält, täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfrige ledamöter, gilla och bifalla, med befallning tillika, att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlemnas till ledning vid författandet af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof för år 1899.

Ex protocollo:

Trygve Hermelin.

Bil. n:r 1.

Förslag till

Stat

för Artilleristyrelsen.

	Anvisning i kontant.						
	Lön. Kr.		Tjenst-görings-penningar. Kr.		Summa. Kr.		
Chef, generalfälttygmästaren	—	—	—	—	—	—	Åtnjuter aflöning å annan stat.
Förvaltningsbyrån.							
Chef och föredragande, fälttygmästaren	—	—	—	—	—	—	Åtnjuta aflöning å andra stater.
Personal ur artilleristaben	—	—	—	—	—	—	
1 sekreterare, tillika kamrerare	3,000	—	1,500	—	4,500	—	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
1 registrator	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
1 bokhållare, tillika redogörare	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
1 revisor	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
Tekniska byrån.							
Chef och föredragande, chefen för artilleristaben	—	—	—	—	—	—	Åtnjuta aflöning å andra stater.
Personal ur artilleristaben	—	—	—	—	—	—	
Till juridiskt biträde, amanuens, vikariatsersättning, tillfälligt biträde, renskrifning, skrifmaterialier, expenser m. m.	—	—	—	—	6,000	—	
1 vaktmästare	500	—	300	—	800	—	Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter tio år med ytterligare 100 kronor.
Summa kronor	—	—	—	—	20,300	—	

Anm. 1. Om vaktmästaren åtnjuter bostad jemte vedbrand, böra, såvida icke dessa förmåner tillkomma honom såsom portvakt eller för andra åligganden utöfver tjensten, desamma till ett värde af 150 kronor inräknas under lönen, hvilken i sådant fall bör utgå med 350 kronor kontant.

Anm. 2. De för artilleristyrelsens embets- och tjenstemän samt betjente ifrågakomna ålderstillägg å lön skola utgå från 4. hufvudtitelns förslagsanslag till ålderstillägg.

Anm. 3. Ved och belysning inom styrelsens embetslokal bekostas från det å staten för intendenturstyrelsen upptagna anslag till detta ändamål.

Bil. n:r 2.

Förslag till

Stat

för Fortifikationsstyrelsen.

	Anvisning i kontant.						
	Lön. Kr.		Tjenst-görings-penningar. Kr.		Summa. Kr.		
Chef, chefen för fortifikationen . . .	—	—	—	—	—	—	Åtnjuter aflöning å annan stat.
Förvaltningsbyrån.							
Chef och föredragande, regementsofficer ur fortifikationen	—	—	—	—	—	—	Åtnjuta aflöning å annan stat.
Personal ur fortifikationen	—	—	—	—	—	—	
1 sekreterare, tillika kamrerare . . .	3,000	—	1,500	—	4,500	—	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
1 revisor, tillika registrator	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
1 bokhållare, tillika redogörare . . .	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
Tekniska byrån.							
Chef och föredragande, regementsofficer ur fortifikationen	—	—	—	—	—	—	Åtnjuta aflöning å annan stat.
Personal ur fortifikationen	—	—	—	—	—	—	
Till juridiskt biträde, amanuens, vikariatsersättning, tillfälligt biträde, renskrifning, skrifmaterialier, expenser m. m.	—	—	—	—	5,500	—	
1 vaktmästare	500	—	300	—	800	—	Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter tio år med ytterligare 100 kronor.
Summa kronor	—	—	—	—	**16,800**	—	

Anm. 1. Om vaktmästaren åtnjuter bostad jemte vedbrand, böra, såvida icke dessa förmåner tillkomma honom såsom portvakt eller för andra åligganden utöfver tjensten, desamma till ett värde af 150 kronor inräknas under lönen, hvilken i sådant fall bör utgå med 350 kronor kontant.

Anm. 2. De för fortifikationsstyrelsens embets- och tjenstemän samt betjente ifrågakomna ålderstillägg å lön skola utgå från 4. hufvudtitelns förslagsanslag till ålderstillägg.

Anm. 3. Ved och belysning inom styrelsens embetslokal bekostas från det å staten för intendenturstyrelsen upptagna anslag till detta ändamål.

Bil. n:r 3.

Förslag till

Stat

för Intendenturstyrelsen.

	Anvisning i kontant.						
	Lön. Kr.		Tjenst-görings-penningar. Kr.		Summa. Kr.		
Chef, generalintendenten	—	—	—	—	—	—	Åtnjuter aflöning å annan stat.
Militärbyrån.							
Chef och föredragande, fältintendent ur intendenturcorpsen	—	—	—	—	—	—	Åtnjuta aflöning å annan stat.
Personal ur intendenturcorpsen	—	—	—	—	—	—	
1. Civilbyrån.							
Chef och föredragande, krigsråd	4,400	—	2,000	—	6,400	—	Efter fem år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 sekreterare	3,000	—	1,500	—	4,500	—	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
1 notarie	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
1 registrator	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
2. Civilbyrån.							
Chef och föredragande, krigsråd	4,400	—	2,000	—	6,400	—	Efter fem år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 kamrerare	3,000	—	1,500	—	4,500	—	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
1 d:o	3,000	—	1,500	—	4,500	—	
1 bokhållare	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
1 d:o	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
1 revisor	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
6 d:o	10,800	—	7,200	—	18,000	—	
Till juridiskt biträde, amanuenser, vikariatsersättning, tillfälligt biträde, renskrifning, skrifmaterialier, expenser, ved, belysning m. m.	—	—	—	—	27,000	—	
1 förste vaktmästare	800	—	300	—	1,100	—	Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 vaktmästare	500	—	300	—	800	—	Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor och efter tio år med ytterligare 100 kronor.
1 d:o	500	—	300	—	800	—	
Summa kronor	—	—	—	—	**89,000**	—	

Anm. 1. Om vaktmästare åtnjuter bostad jemte vedbrand, böra, såvida icke dessa förmåner tillkomma honom såsom portvakt eller för andra åligganden utöfver tjensten, desamma till ett värde af 150 kronor inräknas under lönen, hvilken i sådant fall bör utgå för förste vaktmästare med 650 kronor och för vaktmästare med 350 kronor kontant.

Anm. 2. De för intendenturstyrelsens embets- och tjenstemän samt betjente ifrågakomna ålderstillägg å lön skola utgå från 4. hufvudtitelns förslagsanslag till ålderstillägg.

Anm. 3. Ved och belysning skall för hela nuvarande arméförvaltningens embetshus bekostas från detta anslag.

Bil. n:r 4.

Förslag till

Stat

för arméns sjukvårdsstyrelse.

Lön, dagaflöning m. m.	Anvisning i kontant. Kronor.			
Öfverfältläkaren, lön	6,000	—		
dagaflöning à 5 kronor	1,825	—	7,825	—
1 byråchef, fördelningsläkare, lön	2,800	—		
dagaflöning à 4 kronor	1,460	—		
arfvode	500	—	4,760	—
1 assistent och adjutant hos öfverfältläkaren, bataljonsläkare, lön	900	—		
dagaflöning à 2 kronor	730	—	1,630	—
1 assistent, regementsveterinär, arfvode	—	—	1,200	—
1 assistent, sjukvårdsintendent, uppbär lön å intendenturcorpsens stat				
1 sergeant af 1. klass, förutom löneförmåner å Svea trängbataljon:				
dagaflöning à 80 öre } portionsersättning à 62 öre } i 320 dagar	—	—	454	40
1 vaktmästare, lön	500	—		
tjenstgöringspenningar	300	—	800	—
Till extra biträden, renskrifning, skrifmaterialier, expenser m. m.	—	—	1,000	60
Summa kronor	—	—	**17,670**	—

Anm. 1. Inqvarteringsersättning tillkommer öfverfältläkaren, byråchefen, assistentläkaren och sergeanten enligt grad, utgående från anslaget: »Inqvarteringskostnader».

Anm. 2. Af de å anslaget uppkommande besparingarna eller, om dessa ej lemna sådan tillgång, af 4. hufvudtitelns allmänna besparingar utgå till dertill berättigade löntagare dagaflöning för skottdag.

Anm. 3. Om vaktmästaren åtnjuter bostad jemte vedbrand böra, såvida icke dessa förmåner tillkomma honom såsom portvakt eller för andra åligganden utöfver tjensten, desamma till ett värde af 150 kronor inräknas under lönen, hvilken i sådant fall bör utgå med 350 kronor kontant.

Anm. 4. Vaktmästarens lön kan efter 5 år höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor, hvilka belopp skola utgå från 4. hufvudtitelns förslagsanslag till ålderstillägg.

Bil. n:r 5.

Förslag till

Stat

för Intendenturcorpsen.

	Anvisning i kontant. Kronor.			
Lön, dagaflöning m. m.				
1 generalintendent, lön	8,000	—		
dagaflöning à 6 kronor	2,190	—	10,190	—
1 öfverfältintendent, lön	6,000	—		
dagaflöning à 5 kronor	1,825	—	7,825	—
1 fältintendent af 1. graden, lön	4,000	—		
dagaflöning à 4 kronor	1,460	—	5,460	—
3 d:o d:o d:o	—	—	16,380	—
1 fältintendent af 2. graden, lön	3,500	—		
dagaflöning à 4 kronor	1,460	—	4,960	—
4 d:o d:o d:o	—	—	19,840	—
1 intendent af 1. klassen, lön	2,800	—		
dagaflöning à 3 kronor	1,095	—	3,895	—
39 d:o d:o d:o	—	—	151,905	—
1 intendent af 2. klassen, lön	1,800	—		
dagaflöning à 3 kronor	1,095	—	2,895	—
19 d:o d:o d:o	—	—	55,005	—
1 förvaltare, lön	720	—		
dagaflöning à 1 krona	365	—		
beklädnadsersättning	200	—		
portionsersättning, à 62 öre under 365 dagar	226	30	1,511	30
52 d:o d:o d:o	—	—	78,587	60
Anm. Efter fem års väl vitsordad tjenstgöring åtnjuter förvaltare ett ålderstillägg å lön à 300 kronor att utgå från statsanslaget under 4. hufvudtiteln för ålderstillägg.				
1 vaktmästare, lön	120	—		
beklädnadsersättning	120	—	240	—
35 d:o d:o d:o	—	—	8,400	—
Transport kronor	—	—	367,093	90

	Anvisning i kontant. Kronor.			
Transport kronor	—	—	367,093	90
Från anslaget till »diverse intendenturbehof» utgå dessutom till den ene af vaktmästarne vid centralförrådet å Karlsborg dagsverkspenningar för hvarje helgfri dag med 2 kronor samt till den andre vaktmästaren vid samma förråd och till vaktmästaren vid intendentur- och sjukvårdsförrådet i Stockholm dagsverkspenningar för hvarje sådan dag med 1 krona till hvardera.				
Arfvoden.				
Examinerade intendentsaspiranter	—	—	25,000	—
Diverse utgifter.				
Bibliotek, expenser m. m. för intendenturcorpsens hufvudstation	—	—	800	—
Summa kronor	—	—	**392,893**	**90**

Anm. 1. Intendenturcorpsens fast anställda personal, med undantag af de vid den icke garnisonerade armén placerade regementsintendenter, förvaltare och vaktmästare, åtnjuter inqvarterings- och servisersättning enligt beställning eller deremot svarande naturaförmåner efter de för sådan ersättning stadgade grunder. Förvaltare och vaktmästare vid icke garnisonerade armén åtnjuta fri bostad i kronans hus eller, när sådan icke kan beredas, en årlig hyresersättning af 150 kronor för de förre och 75 kronor för de senare. Till intendenturcorpsen af statsmedel utgående inqvarterings- och servisersättning bestrides från anslaget till »inqvarteringskostnader» och den till corpsen utgående hyresersättning från anslaget till »arméns munderingsutrustning».

Anm. 2. Af de å anslaget uppkommande besparingarna eller, om dessa ej lemna sådan tillgång, af 4. hufvudtitelns allmänna besparingar utgå till dertill berättigade löntagare dagaflöning och portionsersättning för skottdag.

Intendenturcorpsens å stat före-							
skulle innehafva		skulle					
			å intendenturstyrelsen,				
			i militärbyrån,				
beställning såsom	Summa personal.	såsom chef för intendenturstyrelsen och intendenturcorpsen.	såsom chef.	såsom adjutanter.	i 1. civilbyrån, såsom registratorsbiträde.	i 2. civilbyrån, såsom bokhållare- och revisorsbiträde.
Generalintendent	1	1	—	—	—	—
Öfverfältintendent	1	—	—	—	—	—
Fältintendenter af 1. graden	4	—	1	—	—	—
D:o » 2. »	5	—	—	—	—	—
Intendenter af 1. klass	40	—	—	—	—	—
D:o » 2. »	20	—	—	1	—	—
Examinerade intendentsaspiranter	23	—	—	1	1	1
Summa	94	1	1	2	1	1

Anm. Här ofvan upptagna placering i olika intendenturbefattningar kan, såsom också förslaget angifver,

Bil. n:r 6.

slagna personal af officers rang																	
tjenstgöra i befattning																	
å intendenturcorpsens hufvudstation,							å intendentur- och sjukvårdsförråd,		i arméns sjukvårdsstyrelse, såsom sjukvårdsintendent.	vid allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm, såsom sjukvårdsintendent.	vid krigsskolan, såsom skolintendent.	vid infanterivolontärskolan, såsom redogörare.	å arméfördelningsstaber,			å garnisonerade truppförband,	å indelta truppförband,
	i generalintendentens och chefens för intendenturcorpsen expedition,		i mobiliseringsafdelningen,		i statistiska afdelningen,												
såsom chef.	såsom adjutant.	såsom redogörare.	såsom afdelningschef.	såsom adjutanter.	såsom afdelningschef.	såsom adjutanter.	såsom förrådschefer.	såsom förrådsintendenter.					såsom fördelningsintendenter.	såsom adjutanter.	såsom revisorsbiträden.	såsom regementsintendenter.	såsom regementsintendenter.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	15	22
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	6	9
—	—	1	—	2	—	2	—	1	—	—	—	1	—	6	6	1	—
1	**1**	**1**	**1**	**2**	**1**	**2**	**2**	**2**	**1**	**1**	**1**	**1**	**6**	**6**	**6**	**22**	**31**

undergå en eller annan mindre förändring beträffande fältintendenter, intendenter och intendentsaspiranter.

Bil. n:r 7.

Jemförelse

mellan intendenturcorpsens organisation enligt Kongl. Maj:ts proposition 1892, den af Riksdagen år 1892 beviljade och den nu föreslagna.

	Kongl. Maj:ts förslag 1892.							Af Riksdagen 1892 beviljade.							Nu föreslås.						
	Antal	Lön och dag-aflöning.		Inqvar-terings- och servis-ersättning.		Summa utgifter.		Antal	Lön och dag-aflöning.		Inqvar-terings- och servis-ersättning.		Summa utgifter.		Antal	Lön och dag-aflöning.		Inqvar-terings- och servis-ersättning.		Summa utgifter.	
		Kronor	öre.	Kronor	öre.	Kronor	öre.		Kronor	öre.	Kronor	öre.	Kronor	öre.		Kronor	öre.	Kronor	öre.	Kronor	öre.
Generalintendent	1	10,190	—	1,125	—	11,315	—	1	10,190	—	1.125	—	11.315	—	1	10,190	—	1.125	—	11,315	—
Öfverfältintendent . . .	1	7,825	—	1,125	—	8,950	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7,825	—	1,125	—	8,950	—
Fältintendent af 1. grad	5	27,300	—	825	—	28,125	—	4	21,840	—	825	—	22,665	—	4	21,840	—	2,820	—	24,660	—
D:o „ 2. grad	6	29,760	—	1.200	—	30,960	—	5	24,800	—	600	—	25,400	—	5	24,800	—	2,100	—	26,900	—
Intendenter af 1. klass .	39	151,905	—	2.413	13	154,318	13	30	116.850	—	2.750	63	119,600	63	40	155,800	—	4,505	63	160,305	63
D:o „ 2. klass .	19	55,005	—	—	—	55,005	—	16	46.320	—	—	—	46,320	—	20	57.900	—	—	—	57,900	—
2. intendenter	—	—	—	—	—	—	—	8	15,440	—	—	—	15,440	—	—	—	—	—	—	—	—
Förvaltare	53	80,098	90	—	—	80.098	90	53	80,098	90	—	—	80,098	90	53	80,098	90	414	—	80,512	90
Vaktmästare	36	8,640	—	—	—	8,640	—	36	8,640	—	—	—	8,640	—	36	8,640	—	—	—	8,640	—
Underintendenter (examinerade intend. aspir.)	—	20.000	—	—	—	20,000	—	—	30 000	—	—	—	30,000	—	—	25,000	—	—	—	25,000	—
Summa	—	**396,723**	**90**	**6,688**	**13**	**397,412**	**03**	—	**354.178**	**90**	**5,300**	**63**	**359,479**	**53**	—	**392.093**	**90**	**12,089**	**63**	**404,183**	**53**
Ökning i förhållande till Kongl. Maj:ts förslag 1892	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	[1]) 1,370	—	5,401	50	6,771	50
Ökning i förhållande till nu gällande stat . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37.915	—	6,789	—	44,704	—

[1]) Ökningen beror på det större behof af examinerade intendentsaspiranter, som framkallas af revisionens förläggande till fördelningsintendenturerna, och hvarigenom en förminskning af dessa tjenstemäns antal till samma siffra som i Kongl. Maj:ts proposition till 1892 års urtima Riksdag omöjliggöres.

Bil. n:r 8.

Förslag till

Stat

för Generalitetsstaten.

	Anvisning i kontant. Kronor.			
1 fördelningsgeneral, lön	8,000	—		
dagaflöning à 6 kronor	2,190	—		
lönetillägg för 2 tjenstehästar à 400 kronor	800	—		
fourageersättning à 1 krona om dagen för hvarje häst	730	—	11,720	—
5 d:o d:o d:o d:o	—	—	58,600	—
1 generalfälttygmästare, d:o d:o d:o	—	—	11,720	—
1 general för fortifikationen, d:o d:o d:o	—	—	11,720	—
1 generalstabschef, d:o d:o d:o	—	—	11,720	—
Anm. Medlemmar af generalitetet åtnjuta för tjensteresor till möten och mönstringar reseersättning enligt gällande resereglemente, men ej traktamentsersättning.				
1 adjutant hos fördelningsgeneral, arfvode	750	—		
lönetillägg för 2 tjenstehästar	800	—		
fourageersättning	730	—	2,280	—
5 d:o d:o d:o d:o d:o	—	—	11,400	—
1 fördelningsläkare, arfvode	—	—	500	—
5 d:o d:o	—	—	2,500	—
Arfvode till en kavalleriinspektör	—	—	2,500	—
Till hyra, eldning, belysning och städning af lokaler, skrifmaterialier och expenser m. m. vid fördelningsexpeditionerna	—	—	8,000	—
Summa kronor	—	—	**132,660**	—

Anm. Af de å anslaget uppkommande besparingarna eller, om dessa ej lemna sådan tillgång, af 1. hufvudtitelns allmänna besparingar utgå till dertill berättigade löntagare dagaflöning och fourageersättning för skottdag.

Bil. n:r 9.

Förslag till

Stat

för Artilleristaben.

			Anvisning i kontant. Kronor.	
Chef för staben,	arfvode		1,800	—
1 artilleristabsofficer,	d:o		1,200	—
1 d:o	d:o		1,200	—
1 d:o	d:o		1,000	—
3 d:o	d:o		3,000	—
1 d:o	d:o		750	—
1 d:o	d:o		750	—
1 konstruktionsofficer,	d:o		1,500	—
Gratifikationer till biträden vid artilleristyrelsens tekniska byrå			800	—
Till skrifmaterialier, ved, ljus m. fl. expenser			600	—
1 vaktmästare, lön		kr. 500		
tjenstgöringspenningar		» 300	800	—
		Summa kronor	**13,400**	—

Anm. 1. Om vaktmästaren åtnjuter bostad jemte vedbrand böra, såvida icke dessa förmåner tillkomma honom såsom portvakt eller för andra åligganden utöfver tjensten, desamma till ett värde af 150 kronor inräknas under lönen, hvilken i sådant fall bör utgå med 350 kronor kontant.

Anm. 2. Vaktmästarens lön kan efter fem år höjas med 100 kronor och efter tio år med ytterligare 100 kronor, hvilka belopp skola utgå från 4. hufvudtitelns förslagsanslag till ålderstillägg.

Approxi-

öfver inqvarterings- och servisersättning

	Kronor.			
Arméförvaltningens stat.				
Chefen för sjukvårdsbyrån	825	—		
Assistenten vid densamma	337	50		
Sergeant af 1. klass	200	—	1,362	50
Intendenturcorpsens nuvarande stat.				
Generalintendenten	1.125	—		
1 fältintendent af 1. graden	825	—		
1 d:o » 2. d:o	600	—		
4 intendenter à 337: 50	1.350	—		
1 d:o à 305: 63	305	63		
5 d:o à 165: —	825	—		
2 d:o (endast inqvarteringsersättning) à 135: —	270	—	5,300	63
Säger	—	—	6.663	13
Fortifikationens stat.				
1 sekreterare	—	—	337	50
1 kassör	—	—	225	—
Brist	—	—	7,351	50
Summa kronor	—	—	**14,577**	**13**

[1]) 1 vid intendenturstyrelsen, 1 vid armefördelning i Stockholm.
[2]) vid arméfördelningar i landsorten.
[3]) 1 vid intendenturstyrelsen, 1 vid arméfördelning i Stockholm.
[4]) vid intendentur- och sjukvårdsförrådet å Karlsborg.
[5]) 3 vid intendenturstyrelsen, 1 vid öfverfältläkarens stab, 1 vid Svea ingeniörbataljon, 1 vid Svea trängbataljon samt 2 vid intendentur- och sjukvårdsförrådet i Stockholm.
[6]) vid Första Göta artilleriregemente.
[7]) 1 vid hvart och ett af Norrlands, Andra Svea och Andra Göta artilleriregementen, Gotlands artillericorps samt Norrlands och Vendes trängbataljoner.

Bil. n:r 10.

mativ tablå

till nuvarande och föreslagen personal.

	Kronor.			
Arméns sjukvårdsstyrelse.				
Öfverfältläkaren	1,125	—		
Stabschefen	825	—		
Adjutanten	337	50		
Sergeant af 1. klass	200	—	2,487	50
Intendenturcorpsens föreslagna stat.				
Generalintendenten	1,125	—		
Öfverfältintendenten	1,125	—		
2 fältintendenter af 1. graden . . . . à 825: —	[1]) 1,650	—		
2 d:o » d:o . . . . à 585: —	[2]) 1,170	—		
2 d:o » 2. graden . . . . à 600: —	[3]) 1,200	—		
2 d:o » d:o . . . . à 435: —	[2]) 870	—		
1 d:o » d:o (endast servisersättning)	[4]) 30	—		
8 intendenter . . . . à 337: 50	[5]) 2,700	—		
1 d:o	[6]) 305	63		
6 d:o . . . . à 165: —	[7]) 990	—		
2 d:o (endast inqvarteringsersättning) . . . . à 135: —	[8]) 270	—		
2 d:o (endast servisersättning) . . . . à 45: —	[9]) 90	—		
5 d:o (» d:o) . . . . à 30: —	[10]) 150	—		
3 förvaltare (endast servisersättning) . . . . à 90: —	[11]) 270	—		
12 d:o (» d:o) . . . . à 12: —	[12]) 144	—	12,089	63
Summa kronor	—	—	**14,577**	**13**

[8]) 1 vid Kronprinsens husarregemente och 1 vid Vendes artilleriregemente.
[9]) 1 vid krigsskolan och 1 vid allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm.
[10]) 1 vid hvar och en af Vaxholms och Karlsborgs artillericorpser, Göta ingeniörbataljon och Göta trängbataljon samt vid intendentur- och sjukvårdsförrådet å Karlsborg.
[11]) 1 vid Svea ingeniörbataljon, 1 vid Svea trängbataljon och 1 vid intendentur- och sjukvårdsförrådet i Stockholm.
[12]) 1 vid hvart och ett af Norrlands, Andra Svea och Andra Göta artilleriregementen, Gotlands, Vaxholms och Karlsborgs artillericorpser, Göta ingeniörbataljon, Göta, Norrlands och Vendes trängbataljoner samt 2 vid intendentur- och sjukvårdsförrådet å Karlsborg.

Bil. n:r 11.

Förslag till

Stat

för Gotlands trupper,

att tillämpas i den mån Kongl. Maj:t finner skäligt derom förordna.

	Kronor.		Kronor.		Kronor.
I. Militärbefälhafvare med stab och civil personal.					
1 militärbefälhafvare, tillika öfverste och chef för infanteriregementet, lön	6,000	—			
dagaflöning à 5 kronor i 365 dagar	1,825	—			
lönetillägg för 2 tjenstehästar à 400 kronor	800	—			
fourageersättning à 1 krona om dagen för hvarje häst	730	—	9,355	—	
1 regementsqvartermästare (kapten af andra klassen) tjenstgörande äfven vid infanteriregementet, lön	1,800	—			
dagaflöning à 3 kronor i 365 dagar	1,095	—			
lönetillägg för 1 tjenstehäst	400	—			
fourageersättning	365	—	3,660	—	
1 adjutant (löjtnant af första klassen) lön och dagaflöning å artillericorpsens-stat, lönetillägg för 1 tjenstehäst	400	—			
fourageersättning	365	—	765	—	
1 regementspastor, tjenstgöringsskyldig vid både infanteriregementet och artillericorpsen, arfvode	—	—	800	—	
1 auditör, tjenstgöringsskyldig vid både infanteriregementet och artillericorpsen, arfvode	—	—	500	—	
1 regementsläkare vid infanteriregementet, med skyldighet att jemväl besörja sjukvården vid Gotlands artillericorps och sjukhuset i Visby, lön	2,800	—			
dagaflöning à 4 kronor i 365 dagar	1,460	—	4,260	—	
Transport	—	—	19,340	—	

	Kronor.		Kronor.		Kronor.	
Transport	—	—	19,340	—		
1 bataljonsläkare, tjenstgöringsskyldig vid både infanteri-regementet och artillericorpsen, lön	900	—				
dagaflöning à 2 kronor, förslagsvis i 45 dagar	90	—	990	—		
1 bataljonsläkare, tjenstgöringsskyldig vid både infanteri-regementet och artillericorpsen d:o d:o	—	—	990	—		
1 bataljonsveterinär, tjenstgörande vid artillericorpsen, lön	900	—				
dagaflöning à 2 kronor i 365 dagar	730	—	1,630	—		
1 vaktmästare, lön	—	—	135	—	23,085	—
II. Gotlands infanteriregemente.						
Staben.						
1 öfverstelöjtnant, lön	4,000	—				
dagaflöning à 4 kronor, förslagsvis i 45 dagar	180	—				
lönetillägg för 1 tjenstehäst	400	—				
fourageersättning	365	—	4,945	—		
1 major, lön	3,500	—				
dagaflöning à 4 kronor, förslagsvis i 365 dagar	1,460	—				
lönetillägg för 1 tjenstehäst	400	—				
fourageersättning	365	—	5,725	—		
1 d:o d:o d:o	—	—	5,725	—		
1 förste regementsadjutant (löjtnant af första klassen), lön .	1,200	—				
dagaflöning à 2 kronor i 365 dagar	730	—				
lönetillägg för 1 tjenstehäst	400	—				
fourageersättning	365	—	2,695	—		
1 andre regementsadjutant (löjtnant af andra klassen), lön .	900	—				
dagaflöning à 2 kronor i 365 dagar	730	—				
lönetillägg för 1 tjenstehäst	400	—				
fourageersättning	365	—	2,395	—		
1 bataljonsadjutant (sergeant af första klassen), lön	360	—				
dagaflöning à 80 öre i 365 dagar	292	—				
beklädnad	120	—				
portionsersättning à 62 öre i 365 dagar	226	30				
arfvode	200	—	1,198	30		
1 d:o d:o d:o	—	—	1,198	30		
Transport	—	—	23,881	60	23,085	—

	Kronor.		Kronor.		Kronor.	
Transport	—	—	23,881	60	23,085	—
1 regementsväbel (sergeant af första klassen), jemte portion						
under vapenöfningar, lön	360	—				
dagaflöning à 80 öre, förslagsvis i 68 dagar	54	40				
beklädnad	120	—				
arfvode	200	—	734	40		
1 regementstrumslagare, jemte portion under vapenöfningar,						
lön	360	—				
dagaflöning à 1 krona, förslagsvis i 45 dagar	45	—				
beklädnad	150	—	555	—		
Kompanistaten.						
1 kapten af första klassen, lön	2,800	—				
dagaflöning à 3 kronor, förslagsvis i 45 dagar	135	—	2,935	—		
7 d:o d:o d:o	—	—	20,545	—		
1 kapten af andra klassen, lön	1,800	—				
dagaflöning à 3 kronor, förslagsvis i 365 dagar	1,095	—	2,895	—		
2 d:o d:o d:o	—	—	5,790	—		
1 löjtnant af första klassen, lön	1,200	—				
dagaflöning à 2 kronor, förslagsvis i 45 dagar	90	—	1,290	—		
9 d:o d:o d:o	—	—	11,610	—		
1 löjtnant af andra klassen, lön	900	—				
dagaflöning à 2 kronor, förslagsvis i 45 dagar	90	—	990	—		
9 d:o d:o d:o	—	—	8,910	—		
1 underlöjtnant, lön	600	—				
dagaflöning à 2 kronor, förslagsvis i 45 dagar	90	—	690	—		
9 d:o d:o d:o	—	—	6,210	—		
1 fanjunkare, lön	720	—				
dagaflöning à 1 krona i 365 dagar	365	—				
beklädnad	150	—				
portionsersättning à 62 öre i 365 dagar	226	30	1,461	30		
7 d:o d:o d:o	—	—	10,229	10		
Transport	—	—	98,726	40	23,085	—

	Kronor.		Kronor.		Kronor.	
Transport	—	—	98,726	40	23,085	—
1 sergeant af första klassen, jemte portion under vapenöfningar, lön	360	—				
dagaflöning à 80 öre, förslagsvis i 45 dagar	36	—				
beklädnad	120	—	516	—		
11 d:o d:o d:o	—	—	5,676	—		
1 sergeant af andra klassen, jemte portion under vapenöfningar, lön	240	—				
dagaflöning à 80 öre, förslagsvis i 45 dagar	36	—				
beklädnad	120	—	396	—		
15 d:o d:o d:o	—	—	5,940	—		
1 fältmusikant, jemte portion under vapenöfningar, lön	240	—				
dagaflöning à 80 öre, förslagsvis i 45 dagar	36	—				
beklädnad	120	—	396	—		
7 d:o d:o d:o	—	—	2,772	—		
1 trumslagare (hornblåsare), jemte beklädnad och portion under vapenöfningar, lön	80	—				
dagaflöning à 80 öre, förslagsvis i 45 dagar	36	—	116	—		
5 d:o d:o d:o	—	—	580	—		
1 trumslagare (hornblåsare), jemte beklädnad och portion under vapenöfningar, lön	40	—				
dagaflöning à 80 öre, förslagsvis i 45 dagar	36	—	76	—		
12 d:o d:o d:o	—	—	912	—		
1 korpral, jemte beklädnad och portion under vapenöfningar, lön	120	—				
dagaflöning à 25 öre, förslagsvis i 45 dagar	11	25				
nummerlön	150	—	281	25		
47 d:o d:o d:o	—	—	13,218	75		
1 vicekorpral, jemte beklädnad och portion under vapenöfningar, lön	60	—				
dagaflöning à 10 öre, förslagsvis i 45 dagar	4	50				
nummerlön	150	—	214	50		
71 d:o d:o d:o	—	—	15,229	50		
1 volontär, jemte beklädnad samt portion och tobaksskilling eller dagaflöning under vapenöfningar, nummerlön	—	—	150	—		
279 d:o d:o d:o	—	—	41,850	—	187,050	40
Transport	—	—	—	—	210,135	40

	Kronor.		Kronor.		Kroner.	
Transport	—	—	—	—	210,135	40
III. Gotlands artillericorps.						
Befälsaflöning.						
a) *lön, dagaflöning m. m.*						
1 chef (öfverstelöjtnant eller major), lön	4,000	—				
dagaflöning à 4 kronor i 365 dagar	1,460	—				
lönetillägg för 2 tjenstehästar	800	—				
fourageersättning	730	—	6,990	—		
1 kapten af första klassen, lön	2,800	—				
dagaflöning à 3 kronor i 365 dagar	1,095	—	3,895	—		
2 d:o d:o d:o	—	—	7,790	—		
1 d:o af andra klassen, lön	1,800	—				
dagaflöning à 3 kronor i 365 dagar	1,095	—	2,895	—		
1 löjtnant af första klassen, lön	1,200	—				
dagaflöning à 2 kronor i 365 dagar	730	—	1,930	—		
6 d:o d:o d:o	—	—	11,580	—		
1 underlöjtnant, lön	600	—				
dagaflöning à 2 kronor i 365 dagar	730	—	1,330	—		
3 d:o d:o d:o	—	—	3,990	—		
1 styckjunkare, jemte portion, lön	720	—				
dagaflöning à 1 krona i 365 dagar	365	—				
beklädnad	200	—	1,285	—		
2 d:o d:o d:o	—	—	2,570	—		
1 sergeant af första klassen, jemte portion, lön	360	—				
lönetillägg	12	—				
dagaflöning à 80 öre i 365 dagar	292	—				
beklädnad	200	—	864	—		
7 d:o d:o d:o	—	—	6,048	—		
1 stabstrumpetare, jemte portion, lön	360	—				
lönetillägg	12	—				
dagaflöning à 80 öre i 365 dagar	292	—				
beklädnad	200	—	864	—		
Transport	—	—	52,031	—	210,135	40

	Kronor.		Kronor.		Kronor.	
Transport	—	—	52,031	—	210,135	40
1 afdelningstrumpetare, jemte månadslön, portion och beklädnad såsom manskap, dagaflöning à 80 öre i 365 dagar	—	—	292	—		
4 d:o d:o d:o	—	—	1,168	—		
b) *arfvoden.*						
till 3 batteri- (kompani-) chefer à 600 kronor	1,800	—				
» 1 stallmästare	400	—				
» 1 informationsofficer	500	—				
» 1 regementsadjutant	400	—				
» 2 informationsunderofficerare à 100 kronor	200	—	3,300	—	56,791	—
Manskapsaflöning m. m.						
a) *lön.*						
137 man i 1 månad à 8 kronor i månaden	1,096	—				
112 » i 11 månader à 8 » » »	9,856	—				
25 » i 11 » à 4 » » »	1,100	—	12,052	—		
b) *arfvoden.*						
11 förste konstaplar à 180 kronor per år	1,980	—				
15 andre » » 120 » » »	1,800	—				
5 afdelningstrumpetare » 36 » » »	180	—				
4 sjukvårdssoldater » 60 » » »	240	—				
3 handtverkssoldater » 240 » » »	720	—				
2 hofslagaresoldater » 60 » » »	120	—	5,040	—		
c) *kommenderingstillägg.*						
För handtverkssoldater	—	—	162	50		
d) *rekryteringskostnader.*						
Lega och arfvoden till värfvare m. fl. kostnader 137 man à 40 kronor per år	—	—	5,480	—	22,734	50
Transport	—	—	—	—	289,660	90

	Kronor.		Kronor.		Kronor.	
Transport	—	—	—	—	289,660	90
Särskilda anslag.						
Expenser	—	—	500	—		
Medikamentspenningar för manskap, 140 man à 2,25 kronor per år	—	—	315	—		
Kommunionspenningar för samtlig personal, 172 personer, à 5 öre per år	—	—	8	60		
Till informationsverket	—	—	100	—		
» anskaffning af undervisningsmateriel	—	—	150	—		
» anskaffning och underhåll af gymnastikapparater och persedlar	—	—	200	—		
» anskaffning af läroböcker vid informationsverket	—	—	100	—		
» sjukvård åt manskapet vid stamtruppen å länslasarettet i Visby	—	—	150	—	1,523	60
Tygstaten.						
Aflöning m. m.						
Tygmästaren, arfvode	—	—	300	—		
1 förrådsförvaltare, lön (åtnjuter dessutom ett ålderstillägg af 300 kronor, att såsom arfvode utgå efter femte tjensteåret)	—	—	1,800	—		
1 handtverksmästare, lön	—	—	700	—		
1 d:o d:o	—	—	700	—		
1 rustkammarsmed, lön	—	—	700	—	4,200	—
Särskildt anslag.						
Kommunionspenningar för tygstatspersonalen, 4 personer, à 5 öre per år	—	—	—	—	—	20
IV. Särskilda anslag.						
1 arfvode till afdelningsområdesbefälhafvare	250	—				
7 d:o d:o d:o	1,750	—	2,000	—		
Transport	—	—	2,000	--	295,384	70

	Kronor.		Kronor.		Kronor.	
Transport	—	—	2,000	—	295,384	70
Till befälsmötets utgifter, sjukvård, resor i tjensten och mönstringsresor, hyra för militärbefälets embetsrum, utgifter för militärbiblioteket, skrifmaterialier, ved, ljus, m. m.	—	—	2,496	65		
Diverse kostnader för musiken	—	—	2,000	—		
För tillsyn af förråd inom kompaniområdena, frivilliga öfningar m. fl. fredsåtgärder för landstormens användande vid krigstillfälle	—	—	3.000	—	9,496	65
Summa kronor	—	—	—	—	**304,881**	**35**

Anm. 1. Af de å anslaget uppkommande besparingar eller, om dessa ej lemna sådan tillgång, af 4. hufvudtitelns allmänna besparingar utgå till dertill berättigade löntagare dagaflöning och fourageersättning för skottdag.

Anm. 2. På samma sätt bestrides dagaflöningen åt den officer eller läkare, som vid sådan tjenstefrihet för militärbefälhafvaren, regementsqvartermästaren eller regementsläkaren, under hvilken desse enligt gällande författningar ega uppbära sin dagaflöning, enligt tjenstgöringsreglementet för armén eller annan vederbörlig föreskrift, utöfvar någon af desses befattning.

Bil. n:r 12.

Beräkning

af den årliga kostnaden för reservofficersinrättningen.

	Kronor.		Kronor.	
Årlig inbetalning till försäkringsanstalt:				
för 56 reservofficerare à i medeltal (vid 22 års ålder) 733 kr., då hvarje reservofficer beräknas erhålla 250 kronors lifränta vid 56 år	—	—	41,048	—
Årlig ekiperingshjelp:				
för 56 reservofficerare à 500 kronor	—	—	28,000	—
Månadslöner:				
för 386[1]) reservunderlöjtnanter, hvilka antagas tjenstgöra den tid, som är stadgad för bibehållande af rätt till lifräntan, nemligen 3 gånger à 3 månader, à 50 kr. per månad $\left(\frac{386 \times 3 \times 3 \times 50}{8}\right)$	21,712	50		
för 100[2]) reservlöjtnanter, hvilka antagas tjenstgöra 2 gånger à 3 månader för att uppfylla vilkoren till kaptensbefordran à 75 kronor per månad $\left(\frac{100 \times 2 \times 3 \times 75}{8}\right)$	5,625	—	27,337	50
Transport	—	—	96,385	50

[1]) Antalet 386 är beräknadt på följande sätt:

1. årsklassen	vid	22. åldersåret	utgör	56	reservofficerare.
2. »	»	23. »	»	54	»
3. »	»	24. »	»	52	»
4. »	»	25. »	»	50	»
5. »	»	26. »	»	48	»
6. »	»	27. »	»	45	»
7. »	»	28. »	»	42	»
8. »	»	29. »	»	39	»
			S:ma	386	»

Under dessa 8 år är antaget, att vilkoren för lifräntans bibehållande och för löjtnantsbefordran uppfyllas.

[2]) Antalet 100 är beräknadt på följande sätt:

9. årsklassen	vid	30. åldersåret	utgör	36	reservofficerare.
10. »	»	31. »	»	32	»
11. »	»	32. »	»	28	»
12. »	»	33. »	»	25	»
13. »	»	34. »	»	22	»
14. »	»	35. »	»	19	»
15. »	»	36. »	»	17	»
16. »	»	37. »	»	15	»
			S:ma	194	»

af hvilka hälften (97) 100 antagas fullgöra vilkoren för kaptensbefordran.

	Kronor.		Kronor.	
Transport	—	—	96,385	50
Dagaflöning:				
Af de 386 reservunderlöjtnanterna antagas 286 tjenstgöra vid icke garnisonerade armén (der dagaflöning ej behöfver beräknas under bevärings-rekrytmötets 68 dagar, emedan reservofficerarna intaga de fasta officerarnas plats) och 100 vid garnisonerade armén, således $\frac{286 \times 3 \times 22 \times 2 \text{ kr.}}{8}$	4,719	—		
samt $\frac{100 \times 3 \times 90 \times 2 \text{ kr.}}{8}$	6,750	—		
Af de 100 reservlöjtnanterna antagas 70 göra tjenst vid icke garnisonerade armén och 30 vid den garnisonerade, således $\frac{70 \times 2 \times 22 \times 2 \text{ kr.}}{8}$ . .	770	—		
samt $\frac{30 \times 2 \times 90 \times 2 \text{ kr}}{8}$ . . .	1,350	—	13,589	—
Summa	—	—	109,974	50
eller utjemnadt	—	—	109,975	—

Anm. Särskild månadslön och dagaflöning äro ej beräknade för reservkaptener, hvilka endast undantagsvis torde komma att göra tjenst och för hvilka i sådant fall dessa förmåner antagas kunna beredas inom anslagsbeloppet.

Bil. n:r 13.

Förslag till

Stat

för Krigsskolan.

	Kronor.		Kronor.	
Aflöning.				
Stab.				
1 chef, lön	4,000	—		
dagaflöning à 4 kronor	1,460	—		
lönetillägg för 2 tjenstehästar à 400 kronor	800	—		
fourageersättning à 1 krona om dagen för hvarje häst	730	—		
arfvode	1,500	—	8,490	—
1 adjutant, tillika bibliotekarie (afsedd att vara subalternofficer), dagtraktamente i förslagsvis 365 dagar à 3 kronor	1,095	—		
arfvode	200	—	1,295	—
1 slottspastor, arfvode	—	—	800	—
1 läkare, lön	2,000	—		
arfvode	300	—	2,300	—
1 redogörare uppbär sina aflöningsförmåner från Intendenturcorpsens stat.				
1 väbel, tillika förrådsförvaltare (afsedd att vara fanjunkare) dagtraktamente i förslagsvis 365 dagar à 2: 50 kronor	912	50		
fyllnad i beklädnadsersättning	50	—	962	50
1 veterinär, arfvode	—	—	200	—
Kompanibefäl.				
1 kompanichef (afsedd att vara kapten) dagtraktamente i förslagsvis 330 dagar à 4 kronor	1,320	—		
Transport	1,320	—	14,047	50

	Kronor.		Kronor.	
Transport	1,320	—	14,047	50
arfvode, kompanichefs-	600	—		
d:o, lärare-	600	—	2,520	—
1 subalternofficer af infanteriet, dagtraktamente i förslagsvis 330 dagar à 3 kronor	990	—		
arfvode, lärare-	200	—	1,190	—
2 d:o d:o	—	—	2,380	—
1 subalternofficer af kavalleriet, dagtraktamente i förslagsvis 330 dagar à 3 kronor	990	—		
arfvode, lärare-	200	—		
d:o, stallofficers-	300	—	1,490	—
Lärare.				
1 förste lärare (afsedd att vara kapten) dagtraktamente i förslagsvis 330 dagar à 4 kronor	1,320	—		
arfvode	200	—	1,520	—
4 d:o d:o	—	—	6,080	—
1 d:o, dagtraktamente i förslagsvis 90 dagar à 4 kronor	360	—		
arfvode	50	—	410	—
1 andre lärare (afsedd att vara subalternofficer) dagtraktamente i förslagsvis 330 dagar à 3 kronor	990	—		
arfvode	200	—	1,190	—
4 d:o d:o (af hvilka en är särskildt afsedd att desslikes tjenstgöra såsom kompaniofficer)	—	—	4,760	—
1 d:o, dagtraktamente i förslagsvis 90 dagar à 3 kronor	270	—		
arfvode	50	—	320	—
1 lärare i militärförvaltning (intendenturtjensteman), arfvode	—	—	300	—
Betjening.				
4 förmän, 1 skogvaktare tillika postbud, 1 tändare och uppsyningsman öfver ledningarna, 8 drängar, 1 sjuksköterska och en städerska med i allmänhet hel årstjenst, 7 drängar med omkring 330 dagars tjenst årligen och 2 drängar med anställning för en tid af omkring 90 dagar om året	—	—	14,760	—
Transport	—	—	50,967	50

	Kronor.		Kronor.	
Transport	—	—	50,967	50
1 sjukvårdssoldat, dagtraktamente i förslagsvis 330 dagar à 1: 50 kronor	495	—		
munderingsslitningsersättning i förslagsvis 330 dagar à 0,33 kronor . .	108	90	603	90
1 spel, d:o d:o	—	—	603	90
Summa aflöning kronor 52,175: 30.				
Omkostnader under nedanstående titlar.				
Stående biblioteket och skrifmaterialier	—	—	1,200	—
Remontering af 1 häst och underhåll af seltyg och åkdon samt kuskytter-beklädnad	—	—	1,500	—
Praktiska öfningar	—	—	3,000	—
Bränsle, lyse och vatten	—	—	6,500	—
Byggnaders underhåll	—	—	8,000	—
Inventarier och husgeråd	—	—	2,000	—
Parkens vård	—	—	700	—
Stipendier	—	—	6,000	—
Extra utgifter	—	—	7,224	70
Summa omkostnader kronor 36,124: 70.				
Summa kronor	—	—	**88,300**	—
Servisersättning.				
Stab.				
1 chef (öfverstelöjtnant)	60	—		
1 adjutant (subalternofficer)	40	50		
1 redogörare	45	—		
1 väbel (fanjunkare)	90	—		
Kompanibefäl.				
1 kompanichef (kapten)	45	—		
1 subalternofficer	40	50		
4 d:o (deraf 1 lärare tjenstgörande såsom kompaniofficer) . .	162	—	483	—
Transport	—	—	483	—

	Kronor.		Kronor.	
Transport	—	—	483	—
Kaserneringskostnader.				
Betjening.				
17 personer, deribland chefens hästskötare inräknad, under förslagsvis hela året à 11 kronor per man och år	187	—		
1 d:o d:o 330 dagar d:o d:o	9	95		
9 d:o d:o » d:o d:o, deraf en hästskötare, som kompaniofficeren af kavalleriet eger medföra	89	55		
1 d:o under förslagsvis 90 dagar à 11 kronor per man och år	2	71		
1 d:o » » d:o » » » » » »	2	71	291	92
Summa kronor	—	—	**774**	**92**

Anm. 1. Chefen eger fortfarande samma dispositionsrätt öfver Karlbergs kungsgård m. m., som innehålles i nådiga brefven den 23 maj 1815, den 26 Januari 1894 och den 12 november 1897, dock med den inskränkning, att den kontanta uppbörd, som genom hyror, arrenden, afgäld m. m. nu eller framdeles på grund af denna disposition inflyter, skall, så vidt den öfverstiger 7,600 kronor, till statsverket inlevereras.

Anm. 2. Om brist å någon titel uppstår, må till betäckande deraf användas de å andra titlar möjligen uppkommande besparingar, endast anslaget i dess helhet ej öfverskrides.

Anm. 3. Beträffande betjeningspersonalen med undantag af sådan, hvars anställning grundar sig på generalorder, eger chefen bestämma dess antal, aflöning och anställningstid, under förbehåll att de för betjeningsstaten anvisade aflöningsmedel i sin helhet ej öfverskridas.

Anm. 4. Eleverna, ehuru befordrade till underofficerare öfver stat, utgöra dock ett truppförband, hvadan all tjenstgöring vid deras undervisning och öfningar betraktas såsom trupptjenstgöring.

Anm. 5. Dagtraktamente utgår utom under verklig tjenstgöring äfven under jul- och påskferierna samt derutöfver vid permission ej öfverstigande 8 dagar i en följd samt vid sjukdom under en tid ej öfverstigande 2 månader vid hvarje sjukdomsfall.

Anm. 6. Arfvodena utgå enligt samma bestämmelser, som för dagtraktamente ofvan äro gifna, och derutöfver äfven under det af elevernas vapenöfning vid egna truppförband förorsakade uppehåll i skolundervisningen, allt dock såvida annan person ej behöft förordnas att bestrida befattningen, i hvilket fall arfvodet tillfaller den förordnade.

Anm. 7. Under elevernas tillämpningsöfningar och fälttjenstöfningar utgår för hvarje dag, förläggning utom Karlbergs område eger rum, åt dem, som enligt staten ega uppbära der uppfördt traktamente enligt lägre beräkning, traktamente enligt resereglementet. Kostnaden för den häraf föranledda ökningen af traktamentsersättningen uppföres under titeln »praktiska öfningar».

Anm. 8. Till skolan kommenderad personal, med undantag af eleverna, undfår från krigsskolans anslag till extra utgifter reseersättning och traktamente enligt författningarne för färd vid tillträde till och afgång från kommenderingen, samt likaledes vid vapenöfningsuppehållets början och slut dylik tillfällig aflöningsförmån från vederbörligt vapenöfningsanslag eller, der sådant ej är att tillgå, från 4 hufvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.

Anm. 9. Eleverna erhålla reseersättning (på jernväg truppbiljett) men ej dagtraktamente för färderna till och från vederbörliga vapenöfningsorter vid vapenöfningsuppehållets början och slut. Häraf uppkommande kostnader bestridas från anslaget till rese- och traktamentspenningar.

Anm. 10. Af stab, kompanibefäl och lärare skola chefen, adjutanten, kompanibefälet, en såsom kompaniofficer tjenstgörande lärare, redogöraren och väbeln alltid beredas inqvartering in natura å Karlberg. Till öfrig personal kan chefen i mån af utrymme upplåta bostad.

Anm. 11. Betjeningen erhåller inqvartering in natura med erforderligt bränsle och lyse.

Anm. 12. Till dertill berättigade utgår i staten upptagen servisersättning kontant från anslaget till inqvarteringskostnader och kaserneringskostnad in natura.

Anm. 13. Chefen eger afgiftsfritt insätta sina tjenstehästar i skolans stall och är berättigad till fria seltyg och åkdon samt för sin hästskötare fria kuskytterkläder, inqvartering, servis, bränsle och lyse, allt in natura.

Anm. 14. Officeren af kavalleriet, som är kommenderad beriden, eger få sina hästar i likhet med öfriga hästar i skolans stall vårdade af skolans drängar. Medför han egen hästskötare, eger han att för honom utfå inqvartering, servis, bränsle och lyse in natura samt dagaflöning à 6 öre och portionsersättning à 62 öre per dag. Kostnaderna för denna dagaflöning och portionsersättning uppföras under titeln »extra utgifter».

Bil. n:r 14.

Förslag till

Stat

för Allmänna garnisonssjukhuset i Stockholm.

		Anvisning i kontant.	
		Kronor.	
a) *Löner, arfvoden och dylikt:*			
1 chefläkare, regementsläkare vid Svea trängbataljon, uppbär lön å denna bataljons stat samt, förutom fri bostad och ved, arfvode		1,500	—
1 andre läkare, bataljonsläkare vid Svea trängbataljon, uppbär lön å denna bataljons stat samt, förutom fri bostad och ved, arfvode		1,000	—
1 underläkare: förutom bostad med möbler och ved, arfvode efter 1 krona 50 öre pr dag		547	50
5 underläkare: dito		2,737	50
1 kommenderad subalternofficer, dagaflöning i 180 dagar à 2 kronor		360	-
1 sjukhusintendent: uppbär lön å intendenturcorpsens stat.			
1 apotekare: förutom bostad och ved, arfvode		1,825	—
1 väbel, underofficer vid trängbataljon, förutom löneförmåner vid bataljonen:			
dagaflöning (beräknad för fanjunkare) i 200 dagar à 1 krona	200: —		
portionsersättning i 200 dagar à 0,62 kr.	124: —	324	—
1 jourhafvande underofficer, sergeant vid trängbataljon, förutom löneförmåner vid bataljonen:			
dagaflöning i 200 dagar à 0,80 kr.	160: —		
portionsersättning i 200 dagar à 0,62 kr.	124: —	284	—
1 öfversjukvaktare, distinktionskorpral eller korpral vid trängbataljon, förutom löneförmåner vid bataljonen:			
lön under 6½ månader à 10: — kr.	65: —		
arfvode » » » à 7: 50 kr.	48: 75	113	75
Transport		8,691	75

	Anvisning i kontant. Kronor.			
Transport	8,691	75		
1 öfversjukvaktare, korpral eller vice korpral vid trängbataljon, förutom löneförmåner vid bataljonen:				
lön under $6^{1}/_{2}$ månader à 10: — kr. . . . . 65: —				
arfvode » » » à 5: — kr. 32: 50	97	50		
1 skrifbiträde åt sjukhusintendenten, underbefäl vid trängbataljon, förutom löneförmåner vid bataljonen:				
dagaflöning, beräknad för sergeant, under 320 dagar à 0,80 kr. 256: —				
portionsersättning under 320 dagar à 0,62 kr. 198: 40	454	40		
1 operationssalssköterska: förutom bostad med möbler, ved och kost, arfvode	500	—		
1 sjuksköterska: förutom bostad med möbler, ved och kost, arfvode . . .	400	—		
1 d:o d:o d:o	400	—		
1 sjuksköterskebiträde: förutom bostad med möbler, ved och kost, arfvode	200	—		
1 föreståndarska för tvätt och lagning: förutom bostad med möbler och ved, arfvode efter 1 krona 75 öre pr dag	638	75		
2 tvättpigor, förutom bostad med möbler och ved, arfvode efter 1 krona pr dag	730	—		
1 kokerska, förutom bostad med möbler, ved och kost, arfvode	200	—		
1 kökspiga, förutom bostad med möbler, ved och kost, arfvode	100	—		
1 portvakt, förutom bostad med ved, arfvode	300	—		
1 maskinist, förutom bostad med ved, arfvode	900	—		
2 gårdsdrängar för renhållning och vedbärning, förutom bostad med ved, arfvode efter 300 kr.	600	—	14,212	40
b) *Kosthåll* (portion in natura).				
2 underbefäl af manskapsklassen under $6^{1}/_{2}$ månader à 0,62 kr.	452	60		
3 sjuksköterskor à 1,25 kr. i 365 dagar	1,368	75		
1 sjuksköterskebiträde och 1 kokerska à 1 kr. i 365 dagar	730	—		
1 kökspiga à 0,62 kr. i 365 dagar	226	30	2,777	65
c) *Till underhållet anslagna*	—	—	43,659	95
Summa kronor	—	—	60,650	—

Anm. Af de å anslaget uppkommande besparingar eller, om dessa ej lemna sådan tillgång, af fjerde hufvudtitelns allmänna besparingar utgår till dertill berättigade dagaflöning för skottdag.

Stockholm, K. L. Beckmans Boktryckeri, 1898.

Femte hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna och
grefve Wachtmeister.

Departementschefen statsrådet Christerson anmälde i underdånighet frågan om reglering af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel och föredrog dervid:

marinförvaltningens underdåniga skrifvelse den 10 september 1897 angående de ordinarie anslagen samt behofvet af extra anslag för år 1899;

chefens för flottans stab skrifvelse den 10 juni 1897 med förslag rörande sjömanskårens organisation och ökning af underofficerskåren m. m. jemte marinförvaltningens den 25 september samma år deröfver afgifna underdåniga utlåtande;

särskilda af stationsbefälhafvarne vid flottans stationer, marinförvaltningen och chefen för flottans stab afgifna yttranden angående åtgärder för underlättande af rekryteringen vid skeppsgossekåren;

medicinalstyrelsens underdåniga skrifvelse den 29 september 1897 angående höjdt anslag till läkarestipendier vid flottan jemte marinförvaltningens den 12 påföljande oktober deröfver afgifna utlåtande;

framställningar af de extra ordinarie kammarskrifvarne vid flottans stationer om förbättring i deras aflöningsvilkor jemte deröfver af vederbörande stationsbefälhafvare och af marinförvaltningen afgifna utlåtanden;

underdånig framställning af rektor vid skeppsgosseskolan angående ändrade bestämmelser om ålderstillägg å lönen för bemälde rektor jemte stationsbefälhafvarens i Carlskrona den 2 oktober och marinförvaltningens den 19 november 1897 deröfver afgifna utlåtanden;

chefens för sjökarteverket embetsskrifvelse den 24 sistlidne november i fråga om de för verket erforderliga anslag för år 1899;

marinförvaltningens underdåniga skrifvelse den 12 november 1897 angående extra anslag för fyllande af kostnaden för pansarbåten Odens nybyggnad;

marinförvaltningens underdåniga skrifvelse den 22 september 1897 angående anläggning af ett förrådshus för bomullskrut vid Carlskrona; samt

marinförvaltningens underdåniga skrifvelse den 7 sistlidne december angående anskaffande af ytterligare beklädnads- m. fl. persedlar för värnpligtige vid Carlskrona artillerikår.

Härefter yttrade departementschefen beträffande

Ordinarie anslag.

[1—7.] Aflöning för flottans kårer och stater.

Sjömanskåren.

Då jag den 14 januari 1897 inför Eders Kongl. Maj:t anmälde frågan om reglering af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel för år 1898, anförde jag, bland annat, att de två då senast förflutna årens

erfarenhet med afseende på sjöbeväringens lämplighet för utbildning och användbarhet ombord ådagalagt, att de flottans värnpligtige, som idkat sjöfart före vapenöfningen, kunde efter densamma i allmänhet på ett någorlunda tillfredsställande sätt fylla de mindre vigtiga platserna ombord; att det, med afseende å den del af sjömanskåren, som antagits till tjenstgöring för sin utbildning under viss del af tjenstetiden, visat sig, att endast en del, mindre än hälften, af en permitterad årsklass kunde antagas inställa sig vid inkallelse till tjenstgöring, t. ex. vid mobilisering, då deremot den större delen på grund af sjukdom, vistelse i främmande länder, segling på aflägsnare farvatten med flera orsaker icke vore att för ändamålet påräkna, hvilket förhållande medförde, utom minskning i den beräknade manskapsstyrkan, äfven den oegentlighet, att aflöning utan nytta för flottan utbetalades till dem, som ej infunne sig; samt att skäl derför ej förefunnes att vidare antaga manskap vid sjömanskåren, hvilket med bibehållen aflöning permitterades för flera år. Jag erinrade tillika, att, om den ändring vidtoges, att det viss tid tjenstgörande manskapet antoges för en kortare tjenstetid, en sådan ändring visserligen komme att medföra besparing af de belopp, som nu utginge till permitteradt manskap, men att å andra sidan deraf komme att följa någon ökning i årsklassernas numerär (äfvensom möjligen i antalet eldare af det ständigt tjenstgörande manskapet) med deraf förorsakade höjda kostnader för dagaflöning, beklädnad och naturaunderhåll, hvilken ökning dock, så vidt då gjorda beräkningar gåfvo vid handen, komme att understiga det belopp, som skulle utgå till permitteradt manskap. Då pågående arbeten med kostnadsberäkningar m. m. rörande den sålunda ifrågasatta förändrade organisationen af sjömanskåren då ännu icke hunnit afslutas, ansåg jag mig icke böra föreslå någon ändring i staten för sjömanskåren för år 1898; men till undvikande af att under 1897 års höst manskap skulle antagas för en tjenstetid af sex år enligt 1894 års organisation, föreslog jag, att ifrågavarande manskap måtte få antagas för en tjenstetid af 2 år 8 månader, hvilken tid dock skulle kunna utsträckas intill 3 år för det fall att sådant manskap önskade att, efter verkstäld antagning, omedelbart inställa sig till tjenstgöring. I sammanhang härmed hemstälde jag, att, för underlättande af rekapitulation af manskap vid den ständigt tjenstgörande delen af sjömanskåren, rekapitulationstiden måtte bestämmas till minst 2 år.

I enlighet med min underdåniga hemställan behagade Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att, med ändring af 1894 års organisation af flottans sjömanskår, medgifva, att det viss tid tjenstgörande manskapet

vid nämnda kår finge under år 1897 och framgent antagas för en tjenstetid af 2 år 8 månader eller derutöfver intill 3 år samt att, beträffande det ständigt tjenstgörande manskapet, ny anställning af den, som önskade bibehållas i tjensten efter utgången af de 6 år, för hvilka han antagits, och den tid derutöfver han kunde vara förbunden att i tjensten qvarstå, skulle afse en tid af minst 2 år hvarje gång. Denna Eders Kongl. Maj:ts framställning vann ock Riksdagens bifall.

Den utredning, som, enligt hvad jag den 14 januari 1897 anförde, då pågick, är nu afslutad. Sedan jag genom embetsskrifvelse den 25 november 1896 anmodat chefen för flottans stab att inkomma med förslag till de åtgärder, som — under förutsättning att antagning vid sjömanskåren af manskap med tjenstgöring under endast en del af tjenstetiden komme att upphöra och att hvarje man af sjömanskåren hädanefter skulle vara ständigt tjenstgörande, den från skeppsgossekåren karlskrifne såsom hittills under 6 år på nu gällande vilkor och öfrige under 2 år 8 månader à 3 år, samt att hvarje förnyad anställning skedde för 2 år — nu borde vidtagas på det att de belopp, hvilka utginge i form af aflöning till efter utbildningstidens slut permitteradt manskap och som sålunda skulle på annat sätt tillgodogöras, måtte blifva använda på för sjövapnet förmånligaste sätt, hvarjemte särskildt borde tagas i öfvervägande, bland annat, huruvida sådan förändring i sättet för antagning af manskap med kortare tjenstgöringstid borde vidtagas, att inställelse för inträde i tjenstgöring vid vederbörlig station måtte kunna ega rum när som helst mellan 1 oktober och nästpåföljande 1 februari, så har chefen för flottans stab med embetsskrifvelse den 10 sistlidne juni öfverlemnat särskilda förslag till bestämmelser rörande sjömanskårens organisation m. m., till kungörelse angående anställande vid flottans sjömanskår af manskap medelst kontrakt, till stat för flottans sjömanskår och till fördelning af sjömanskårens löner mellan stationerna och sjömanskårens särskilda afdelningar. Derjemte har chefen för flottans stab med samma skrifvelse öfverlemnat åtskilliga beräkningar öfver behof och tillgång af underbefäl och gemenskap under olika förutsättningar.

Öfver de af chefen för flottans stab framlagda förslagen har marinförvaltningen den 25 nästlidne september afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, dervid marinförvaltningen tillika öfverlemnat, bland annat, plan för omorganisation af flottans sjömanskår, beräkning af årliga kostnaden för sjömanskåren enligt föreslagen organisation samt förslag till stat för flottans sjömanskår.

Jag anhåller att nu få lemna en redogörelse för ifrågavarande

organisationsförslag så vidt detsamma erfordrar Riksdagens godkännande.

I enlighet med den i min embetsskrifvelse den 25 november 1896 uttalade åsigt har chefen för flottans stab vid organisationsförslagets upprättande sökt inskränka sig till att föreslå den för vårt sjöförsvar lämpligaste användning af de medel, hvilka hittills utgått såsom aflöning till permitteradt manskap enligt 1887 och 1894 årens organisationer, ehuru man i följd häraf måste begränsa fordringarna i fråga om materielens bemanning derhän, att vid mobilisering icke blott behofvet af ersättningspersonal, utan äfven en ej oväsentlig del af den flytande materielens behof af yrkesutbildadt stammanskap afses att fyllas genom från stamanställning öfverförde beväringsmän.

Vid förslagets utarbetande har derför chefen för flottans stab utgått från den förutsättning, att stampersonalen vid mobilisering icke skulle användas å andra poster än de, för hvilkas bestridande beväringsmän med nu föreskrifna utbildningstid eller förhyrd personal måste antagas sakna erforderlig yrkesskicklighet. På grund af verkstälda detaljberäkningar har stabschefen kommit till det resultat, att en stampersonal vid sjömanskåren af 2,500 man jemte f. d. stamanstäld beväring till ett antal af 766 man skulle derför erfordras.

Till jemförelse må här erinras, att enligt 1894 års organisation hela manskapsstyrkan skulle utgöras af 3,100 man, deraf 1,600 man anstälda med ständig tjenstgöring under hela tjenstetiden och 1,500 man med tjenstgöring för sin utbildning under viss del af tjenstetiden. Den senare manskapsstyrkan skulle omfatta 6 årsklasser, hvardera om 250 man, och skedde manskapets antagning på hösten, men tjenstetiden började vid ingången af nästpåföljande år, vid hvilken tid manskapet skulle inställa sig till tjenstgöring vid stationen. Efter 2 år 4 månaders tjenstgöring, d. v. s. vid utgången af april månad tredje året efter tjenstetidens början permitterades manskapet för den återstående tjenstetiden med skyldighet att efter kallelse inställa sig till tjenstgöring. Det permitterade manskapet skulle åtnjuta aflöning under hela permitteringstiden. Enligt denna organisation skulle antalet stammanskap i tjenstgöring under januari—april månader uppgå till 2,350 man samt under den öfriga delen af året till 2,100 man, hvarjemte beräknades att genom inkallelse vid behof af det permitterade manskapet hela den tjenstgörande styrkan skulle kunna uppbringas till 2,600 à 2,725 man.

För att undvika de olägenheter, som förorsakas af den nuvarande fördelningen af sjömanskåren uti två skilda delar med olika antagningssätt, utbildning och aflöningsstater, har chefen för flottans stab före-

slagit, att — med bibehållande af rekrytering dels genom karlskrifning från skeppsgossekåren och dels genom anställande af manskap medelst kontrakt — samma aflöningsstat samt, utom i afseende på antagningen och första antagningstidens längd, samma bestämmelser skola gälla för allt manskap vid sjömanskåren. Tiden för inträde i tjenstgöring skulle dervid bestämmas så, att i regeln alla, som under ett och samma år inträdde i tjenstgöring, skulle från den 1 oktober vara likstälde i fråga om såväl utbildning som uppflyttning i lönegrad, och skulle anställningstidens längd vara så afpassad, att anställnings- och tjenstetidens slut städse inträffade den 30 september. Enligt förslaget skulle sålunda de vakanser, som uppstå efter dem, hvilkas anställningstid utgår den 30 september och hvilka icke taga förnyad anställning, fyllas dels genom karlskrifning, som under september månad sker från skeppsgossekåren, dels genom anställning af manskap medelst kontrakt, hvilket sistnämnda manskap i regeln skulle inträda i tjenstgöring den 1 nästpåföljande februari. Dock skulle den, som antoges genom kontrakt, ega rätt att, om han så önskade, inträda i tjenstgöring när som helst under tiden mellan den 1 oktober och den 1 februari hvarigenom tjenstetiden kunde blifva förlängd med högst 4 månader. Denna bestämmelse är införd för att underlätta rekryteringen, emedan det stundom kan vara ganska svårt för den, som på hösten tager anställning, att på ett för honom fördelaktigt sätt använda tiden mellan antagningen och inträdet i tjenstgöring.

I afseende på den första anställningstidens längd hafva för de från skeppsgossekåren karlskrifne föreslagits i hufvudsak samma bestämmelser, som nu gälla för sjömanskårens ständigt tjenstgörande manskap, dock med den skilnad att den sexåriga obligatoriska tjenstetiden räknas från den 1 oktober karlskrifningsåret, på det att tjenstetiden för alla skulle utgå vid den tid på året, då sommaröfningarna slutats, samt att den, som efter 3 års anställning vid sjömanskåren befinnes vara för tjensten olämplig, då skulle kunna af stationsbefälhafvaren afskedas.

Beträffande längden af den första anställningstiden för sådant manskap, som icke karlskrifves från skeppsgossekåren, har chefen för flottans stab föreslagit, att densamma skulle bestämmas till 2 år 8 månader eller 3 år 8 månader (olika för särskilda yrkesafdelningar) räknadt från den 1 februari näst efter antagningen. Således skulle manskap med sex års tjenstetid icke vidare kunna vid sjömanskåren anställas annorlunda än genom karlskrifning från skeppsgossekåren. Angående detta förslag har marinförvaltningen anfört, att det icke syntes vara till fördel för sjömanskåren, utan att, då det visat sig svårt att hålla skeppsgossekåren fulltalig, hvarigenom synnerligen stort tillopp från detta håll

icke vore att påräkna, det vore önskvärdt, att nu gällande bestämmelser i detta hänseende fortfarande måtte få qvarstå.

I detta marinförvaltningens uttalande instämmer jag. Antagandet af manskap genom kontrakt äfven för denna längre tjenstetid kan ju icke medföra någon olägenhet, om det blott tillses, att tjenstetiden för detta manskap, hvilket ju i det hela skulle blifva likstäldt med det från skeppsgossekåren karlskrifna, kommer att utgå vid samma tidpunkt som det öfriga manskapets, eller den 30 september. En sådan längre anställningstid synes företrädesvis böra ifrågakomma inom eldareafdelningen. I hvilken utsträckning anställning för 6 år må användas, lärer emellertid böra öfverlemnas åt stationsbefälhafvarne såsom de högsta antagningsmyndigheterna att bestämma.

Yrkesafdelningarna inom sjömanskåren äro enligt 1894 års organisation fyra, nemligen matros-, eldare-, handtverks- och minörafdelningarna. Till matrosafdelningen räknas enligt nu gällande bestämmelser ekonomimännen. Dessa har chefen för flottans stab ansett böra skiljas från matrosafdelningen för att bilda en särskild yrkesafdelning, hvarigenom yrkesafdelningarna skulle blifva fem: de fyra nuvarande samt en ekonomiafdelning.

Beträffande första anställningstiden för manskap vid de särskilda yrkesafdelningarna har chefen för flottans stab föreslagit olika bestämmelser. För matrosafdelningen, der endast omkring hälften af det vid mobilisering behöfliga antalet yrkesutbildade är afsedt att tjenstgöra som korpraler och förhandsmän och der större delen af dem, som karlskrifvas från skeppsgossekåren, under sin obligatoriska tjenstetid af 6 år blifva utbildade till förhandsmän, har en första anställningstid af 2 år 8 månader ansetts tillfredsställande.

Hvad åter angår eldare- och minörafdelningarna har, enligt hvad chefen för flottans stab anfört, hittills vunnen erfarenhet gifvit vid handen, att dessa afdelningar mera undantagsvis rekryteras genom karlskrifning från skeppsgossekåren. Då derjemte af det vid mobilisering erforderliga antalet eldare och minörer de vigtigaste posterna beräknats skola fyllas genom stammanskap eller f. d. stamanstäld beväring, och sålunda om möjligt allt manskap vid dessa afdelningar bör under första anställningstiden hafva hunnit utbildas till 1:a kl. sjömän, har en anställningstid af 2 år 8 månader synts vara för dessa afdelningar väl kort. På grund häraf har chefen för flottans stab föreslagit, att det manskap, som utan att hafva karlskrifvits från skeppsgossekåren antages vid eldare- eller minörafdelningen, skall anställas för en tjenstetid af 3 år 8 månader.

Beträffande slutligen ekonomi- och handtverksafdelningarna har stabschefen anfört, hurusom erfarenheten gåfve stöd för det antagandet, att äfven dessa till stor del komme att rekryteras genom anställande af manskap, som ej karlskrifvits från skeppsgossekåren. Då emellertid det å ena sidan torde blifva lättare att rekrytera manskap med 2 år 8 månaders anställningstid, men å andra sidan behofvet af stam- och f. d. stamanstälde ekonomimän och handtverkare vid mobilisering ej väsentligt öfverstege det antal, som för öfningar under fredstid borde finnas anstäldt vid stammen, och manskapet under 3 år 8 månader bättre hunne tillgodogöra sig erhållen utbildning, har för ekonomimän och handtverkare föreslagits en första anställningstid af 2 år 8 månader eller 3 år 8 månader. Ett sådant alternativt bestämmande af tjenstgöringstiden finner jag dock för min del mindre lämpligt och anser, att nämnda tid äfven för ekonomi- och handtverksafdelningarna bör bestämmas till 2 år 8 månader, hvilken tidrymd i de flesta fall bör vara fullt tillräcklig för utbildningen inom dessa afdelningar.

Då tjenstetiden, ehvad den utgör 3 år 8 månader eller 2 år 8 månader, alltid räknas från och med den 1 februari, som infaller närmast efter antagningen, kan, såsom jag redan erinrat, tjenstetiden faktiskt blifva 3 år för dem, som antagas för 2 år 8 månader, och 4 år för dem, som antagas för 3 år 8 månader.

Den af chefen för flottans stab föreslagna nya aflöningsstaten upptager endast antalet löner för sjömanskåren i dess helhet, oberoende af tjenstetidens längd, under det att enligt nu gällande stat lönerna äro fördelade på den ständigt tjenstgörande och den viss tid tjenstgörande delen af sjömanskåren. Derjemte har stabschefen föreslagit, att den, som uttjent sin första anställningstid, vare sig han karlskrifvits från skeppsgossekåren eller ej, under sista året af löpande tjenstetiden skulle efter stationsbefälhafvarens bepröfvande kunna erhålla förnyad anställning, hvarje gång för minst 2 år, men att ingen annan än den, som fullgjort fordringarna för uppflyttning till underofficerskorpral, skulle vara berättigad att erhålla sådan anställning, hvarjemte närmare bestämmelser rörande antalet af dem, som må erhålla förnyad anställning, skulle utfärdas af Eders Kongl. Maj:t i kommandoväg. Deremot skulle, likasom redan nu är stadgadt, hvarje man vid sjömanskåren tillförbindas att, utöfver den tid, för hvilken han blifvit antagen, qvarstå i tjenst 2 år för hvarje examen i underbefälsskola, han kunde komma att aflägga.

Vid beräknandet af antalet manskap, som enligt den föreslagna organisationen skulle blifva vid mobilisering disponibelt, har förutsatts,

att, sedan organisationen blifvit fullständigt genomförd, skulle till matros- och ekonomiafdelningarna årligen komma omkring 120 man karlskrifne från skeppsgossekåren samt omkring 200 man anstälde genom kontrakt för 2 år 8 månaders tjenstgöring. Eldare-, handtverks- och minörafdelningarna förutsättas hufvudsakligen komma att rekryteras genom manskap, som ej karlskrifvits från skeppsgossekåren och som genom kontrakt anställes för 3 år 8 månader (för handtverksafdelningen 2 år 8 månader), hvarjemte beräknats, att omkring en tredjedel af dem, som hunnit utbildas till 1:a kl. sjömän, vid första anställningstidens slut skulle taga förnyad anställning. Under denna förutsättning har rekryteringsbehofvet beräknats blifva för eldareafdelningen omkring 70, för handtverksafdelningen omkring 10 samt för minörafdelningen omkring 27 man årligen.

För att uppmuntra manskapet att vid tjenstetidens utgång taga förnyad anställning har föreslagits, att hvar och en, som toge förnyad anställning, skulle för den nya tjenstetiden erhålla lega efter 10 kronor för år. Då emellertid den uppmuntran, som skulle ligga i utsigten att erhålla nämnda, jemförelsevis obetydliga penningbelopp, icke lärer kunna utöfva någon bestämmande inverkan på manskap, som då under tre år eller längre tid lärt känna tjensten och sin håg för densamma, synes mig denna bestämmelse kunna utan olägenhet uteslutas.

Beträffande legan vid första anställningen har chefen för flottans stab, hvilken ansett det hufvudsakligen vara den kontant utbetalade delen deraf, som lockar till anställning, föreslagit legans nedsättande från nu utgående 50 kronor till 30 kronor, hvaraf 20 kronor skulle kontant utbetalas. Genom en sådan nedsättning skulle enligt stabschefens åsigt rekryteringen icke komma att märkbart försvåras. Gentemot detta förslag har marinförvaltningen erinrat, att rekryteringen alltid varit svår och att, då enligt det föreliggande förslaget ett större antal rekryter än förut årligen komme att behöfvas, hvarje åtgärd, som kunde tänkas på minsta sätt inverka försvårande, borde undvikas. Marinförvaltningen, hvilkens åsigt härutinnan jag delar, har derför ansett legan vid första anställningen böra bibehållas vid nuvarande belopp, 50 kronor, hvaraf 25 kronor utbetalas vid kontraktets underskrifvande och återstående 25 kronor i enlighet med nu gällande bestämmelser.

I öfrigt har chefen för flottans stab icke föreslagit någon annan ändring i bestämmelserna rörande manskapets aflöningsförmåner, än att dagaflöningen i land upptagits till lika belopp, 80 öre, för samtliga underofficerskorpraler (1:a lönegraden), under det att denna dagaflöning

för närvarande utgår endast till underofficerskorpralerna vid eldare- och minörafdelningarna, men de, som tillhöra öfriga afdelningar, erhålla endast 50 öre om dagen. Detta förslag synes mig vara välgrundadt, då tjenstgöringen i land, som upptager största delen af året, för samtliga underofficerskorpraler torde vara lika maktpåliggande.

I den föreslagna aflöningsstaten upptages icke lönernas fördelning till de särskilda yrkesafdelningarna, hvarigenom de jemkningar i detta afseende, som påkallas af vexlande förhållanden, kunna af Eders Kongl. Maj:t vidtagas utan rubbning i den af Riksdagen godkända staten. Äfven detta synes mig vara en i alla hänseenden synnerligen lämplig anordning.

Mot det af chefen för flottans stab utarbetade organisationsförslag, för hvilket jag nu redogjort, har jag, utöfver hvad jag redan vid några särskilda punkter deraf yttrat, icke något att erinra ur sjelfva organisationens synpunkt. Men enär, enligt marinförvaltningens beräkning af kostnaderna för den ändrade organisationen i hela den utsträckning förslaget afser, dessa kostnader skulle med ett så afsevärdt belopp som 87,892 kronor 50 öre öfverstiga motsvarande kostnader enligt 1894 års organisation och då man nu, på sätt redan blifvit framhållet, hufvudsakligen har att tillse, huruledes de enligt äldre organisationer till permitteradt manskap utgående aflöningsbelopp må blifva på det för sjövapnet fördelaktigaste sätt användа, har jag funnit mig böra i så måtto frångå stabschefens förslag, att jag hemställer, att stampersonalen vid sjömanskåren måtte bestämmas till 2,400 man i stället för 2,500 man, såsom chefen för flottans stab föreslagit.

Jag anhåller nu att få öfvergå till en redogörelse för de beräknade kostnaderna för den ändrade organisationen, dervid följande marinförvaltningens kostnadsberäkningar, dock med iakttagande af de förändringar, som betingas af manskapsstyrkans nedsättning från 2,500 till 2,400.

Hvad först beträffar *anslaget till aflöning för flottans kårer och stater,* så hafva utgifterna från detsamma af marinförvaltningen beräknats till 704,250 kronor, således 9,237 kronor 50 öre mindre än enligt 1894 års beräkning. Från nyssnämnda belopp 704,250 kronor bör emellertid enligt mitt förslag dragas dels aflöningskostnaden för 100 man i 4:de lönegraden, 11,500 kronor, dels ock 9,000 kronor, utgörande den beräknade kostnaden för lega vid förnyad anställning. Derjemte anser jag, att den af marinförvaltningen upptagna kostnaden, 12,000 kronor, för rekrytering kan minskas till hälften, då den till 40 kronor per man beräknade utgiften synes vara för hög vid jemförelse med nu utgående 20 kronor och dessutom för manskap, som antages vid endera

af flottans stationer, någon särskild rekryteringskostnad icke uppkommer. Den sammanlagda utgiften från aflöningsanslaget torde således böra beräknas till 677,750 kronor enligt den fördelning bil. A. närmare utvisar, eller 35,737 kronor 50 öre mindre än efter 1894 års organisation.

Jemlikt kostnadsberäkningarna för sjömanskåren enligt 1894 års organisation skulle för beklädnad och sängservis erfordras 242,350 kronor. För en ständigt tjenstgörande styrka af 2,400 man skulle efter samma beräkningsgrund — en kostnad af 111 kronor årligen per man — åtgå 266,400 kronor, hvadan en tillökning af 24,050 kronor i *anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna* skulle behöfvas.

Beträffande *anslaget till naturaunderhåll* skulle utgifterna från detsamma enligt den nu föreslagna organisationen, fullt genomförd, med en manskapsstyrka af 2,400 man och enligt samma beräkningsgrund, som följdes år 1894, eller 52 öre i land och 53 öre ombord per man och dag, komma att uppgå till 457,680 kronor, eller 42,910 kronor mera än enligt 1894 års beräkning.

Härvid torde dock redan nu böra framhållas, att genom det förslag, som jag ämnar framlägga rörande skeppsgossekåren, skulle uppstå en minskning af utgifterna från beklädnadsanslaget med 5,600 kronor och från naturaunderhållsanslaget med 14,775 kronor 20 öre.

Summan af utgifterna för sjömanskåren från nu omförmälda anslag skulle således enligt den af mig förordade organisationen uppgå till 1,401,830 kronor.

Då denna summa jemföres med motsvarande, år 1894 för sjömanskåren beräknade kostnad, som utgjorde 1,370,607 kronor 50 öre, visar sig, att den nu föreslagna organisationen skulle medföra en ökad kostnad af 31,222 kronor 50 öre.

Såsom af mitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1897 framgår, antog jag visserligen då, att om ock den förändrade organisation af sjömanskåren — med afseende på hvilken vid den tiden inom flottans stab pågick utredning, hvarvid till en början beräknades mindre lega och mindre antal rekryter för hvarje år, än man sedermera funnit vara erforderligt — komme att medföra ökad kostnad för dagaflöning, beklädnad och naturaunderhåll, denna ökning i kostnader dock borde understiga det belopp som skulle utgå till permitteradt manskap; men, på sätt jag i den nu gjorda framställningen visat, har detta icke låtit sig göra utan att allt för mycket eftersätta det oundgängliga behofvet af stammanskap. Jag tillåter mig derjemte erinra, dels att den största ökningen i utgifter enligt den verkstälda beräkningen faller på anslaget till naturaunderhåll med 42,910 kronor, till hvilket belopp ökningen

dock endast så småningom kan uppgå, i den mån de permitterade årsklasserna försvinna, och således i alla händelser ej före den 1 oktober 1902, och det under förutsättning att ingen enda vakans då funnes, dels ock att, då hänsyn tages till de vakanser, som säkerligen under den närmaste framtiden alltid komma att förefinnas uti den i stat upptagna manskapsstyrkan, ökningen i verkligheten icke lärer komma att uppgå till den beräknade, hvarför jag också icke har för afsigt att föreslå någon höjning af förslagsanslaget till naturaunderhåll. Jag anser mig dertill ega så mycket mindre anledning, som de från detta anslag bestridda utgifter för uppfordrade båtsmän komma att minskas och i en ej aflägsen framtid alldeles upphöra, hvarjemte anslagets utgifter för skeppsgossekåren komma att minskas, derest det förslag rörande skeppsgossekåren, som jag ämnar underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning, vinner bifall. Vidare anhåller jag få påpeka, hurusom den förstnämnda minskningen å aflöningsanslaget skulle hafva blifvit betydligt större, om jag icke af skäl, som jag redan anfört, funnit mig böra föreslå höjning i dagaflöningen åt underofficerskorpralerna vid matros-, ekonomi- och handtverksafdelningarna, en höjning som ensam betingar en förut icke befintlig utgift från aflöningsanslaget af 15,675 kronor.

Den af chefen för flottans stab föreslagna och af marinförvaltningen i hufvudsak tillstyrkta ändringen af sjömanskårens organisation med de af mig förordade jemkningar synes mig innefatta väsentliga förbättringar i jemförelse med den nu gällande, bland hvilka förbättringar jag tillåter mig att särskildt framhålla, att ett afsevärdt större antal af utbildad förhandspersonal vid mobilisering finnes att genast tillgå; att antalet af f. d. stamanstälde bland flottans värnpligtige ökas; att den nya organisationen lemnar tillfälle att jemka antalet man inom de särskilda yrkesafdelningarna allt efter som, på grund af materielens utveckling i den ena eller andra riktningen, behofvet kräfver; samt att möjlighet beredes jemväl det på kortare tid antagna manskapet att omedelbart efter tjenstgöringstidens slut taga förnyad anställning, hvilket underlättar rekryteringen och följaktligen bidrager att minska vakansernas antal. På grund häraf och med afseende å vigten af att erhålla en någorlunda tillräcklig, yrkesutbildad stampersonal för bemanning af flottans numera tidsenliga materiel, anser jag mig ega giltiga skäl att, oaktadt den något ökade kostnaden, förorda förslaget, sådant det i bil. A finnes sammanfattadt; och hemställer jag fördenskull det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att godkänna förändrad stat för flottans på ofvan omförmälda sätt (bil. A) omorganiserade sjömanskår, sådan denna stat finnes här bifogad

(bil. B), att tillämpas så snart och i den mån behöfliga medel för genomförande af de föreslagna förändringarna i kårens organisation blifva tillgängliga genom afgång från de permitterade årsklasserna.

Af de beräkningar öfver flottans personalbehof, som af chefen för flottans stab verkstälts, framgår, att bristen på underofficerare vid maskiniststaten samt, särskildt vid Stockholms station, bristen på från matrosafdelningen rekryterade underofficerare äfvensom å qvartersmän är större än att den lämpligen skulle kunna fyllas genom personal af lägre grad. Vid afgifvande af det förslag till förändrad organisation af sjömanskåren, för hvilket jag nyss redogjort, har derför chefen för flottans stab förutsatt, att i sammanhang med genomförandet af sagda organisation skulle ske en ökning af underofficerskåren genom anställande af 29 nya underofficerare, nemligen 10 vid artilleri-, skeppare- och styrmansstaterna, 17 vid maskiniststaten och 2 vid handtverksstaten. Äfven marinförvaltningen har i sitt den 25 september 1897 afgifna underdåniga utlåtande förklarat sig anse den sålunda ifrågasatta ökningen vara synnerligen behöflig, särdeles beträffande maskiniststaten. Underofficerskåren.

För egen del hyser jag samma åsigt i detta ämne som chefen för flottans stab och marinförvaltningen. Redan med den materiel, som nu finnes, har det under sommaröfningarna visat sig svårt att fylla underbefälsplatserna. Dugligt och tillräckligt underbefäl är synnerligen behöfligt för den växande och dyrbara materielen, och dennas ändamålsenliga användande beror ofta i hög grad af de derå tjenstgörande maskinisterna.

På de moderna krigsfartygen måste maskinisternas antal vara jemförelsevis rätt betydligt till följd af de många olika maskiner, hvarmed dessa fartyg äro försedda. Sålunda förekomma å dem, förutom ångmaskinerna för fartygets framdrifvande och manövrering, äfven elektriska maskiner för belysning ombord, för strålkastarne och för artilleriets skötande samt å 2:a kl. pansarbåtarne och de äldre 1:a kl. pansarbåtarne hydrauliska maskiner för manövrering af kanontorn, kanoner, styrinrättning m. m. Vid mobilisering kunna värnpligtige maskinister i allmänhet ej beräknas för andra befattningar än såsom biträden vid skötandet af ångmaskinerna för fartygets framdrifvande och manövrering, emedan de öfriga maskineriernas skötsel kräfver en speciel utbildning, som ej kan förutsättas hos de värnpligtige. På de för vårt försvar så vigtiga torpedbåtarna med deras ytterst ömtåliga maskiner kan man endast i högsta nödfall och icke utan risk använda andra maskinister än sådana, som blifvit inöfvade å dylika fartyg. Af allt

detta torde framgå, att den ökade materielen och särskildt det växande antalet torpedbåtar kräfver ett betydande antal maskinister, likasom att den utan tvifvel redan nu förefintliga bristen i detta afseende skulle i behofvets stund inverka förlamande på flottans verksamhet.

Till belysning af hvad jag nu anfört rörande behofvet af maskinister tillåter jag mig erinra, att gällande besättningslistor upptaga såsom maskinpersonal för 1:a kl. pansarbåten Svea 6 underofficerare, 7 underofficerskorpraler och 38 eldare, för hvardera af 1:a kl. pansarbåtarne Göta, Thule och Oden 7 underofficerare, 9 underofficerskorpraler och 38 eldare, för torpedkryssaren Örnen 5 underofficerare, 4 underofficerskorpraler och 16 eldare samt för hvarje 1:a kl. torpedbåt 1 underofficer, 1 underofficerskorpral och 6 eldare.

Hvad de öfrige underofficerarne beträffar tagas äfven de mycket mera än förr i anspråk genom den betydligt ökade undervisning och praktiska utbildning, som numera kommer manskapet till del. Härtill kommer äfven uppgiften att undervisa och öfva den växande kontingenten beväringsmän. Den korta tid, som i vårt klimat kan användas för praktiska öfningar och utbildning af flottans manskap och beväring, utgör ett hinder för att låta den ena skolan eller utbildningskursen följa efter den andra. Flere af dessa skolor och kurser måste följaktligen till stor del pågå samtidigt. Så är t. ex. fallet med skjutskolan, expeditionerna med skeppsgossefartygen, mineringsöfningarna och exercisfartyget för rekryter, hvartill snart torde komma en torpedskola. De nu omnämnda öfningarna infalla också delvis samtidigt med de förberedande öfningarna med de värnpligtige. På alla dessa ställen fordras öfvade underofficerare, och detta föranleder, att brist på sådana gör sig ganska kännbar äfven under fredstid.

Kostnaderna för den föreslagna ökningen af underofficerskåren har marinförvaltningen, under förutsättning att samtliga tillkomne underofficerare skulle vara af 2:a graden, beräknat på följande sätt:

1 underofficer, fast lön			kr.	720: —
» beklädnadsersättning			»	200: —
Summa			kr.	920: —
28 underofficerare d:o			»	25,760: —
=			kr.	26,680: —
dagaflöning till 1 maskinistunderofficer à 1: 50	kr.	547: —		
dagaflöning till 16 d:o	»	8,760: —		
Transport	kr.	9,307: —	kr.	26,680: —

Transport	kr. 9,307: —	kr. 26,680: —
utgår å varfvets stat. Deremot bör af aflöningsanslaget bestridas dagaflöning till 1 underofficer à 1: —	» 365: —	
dagaflöning till 11 underofficerare à 1: —	» 4,015: —	
	4,380: —	
med afdrag af dagaflöning ombord för 90 dagar	» 1,080: —	» 3,300: —
Summa		kr. 29,980: —

Genom den föreslagna ökningen af underofficerskåren skulle äfven en ökad utgift uppkomma från naturaunderhållsanslaget. Då underofficerarne äro berättigade till portion in natura eller deremot svarande ersättning, och då denna sistnämnda, såsom jag i det följande ämnar föreslå, lärer böra bestämmas till 62 öre per dag, skulle enligt marinförvaltningens beräkning ifrågavarande ökade utgift för de nye underofficerarne komma att uppgå till 6,562 kronor 70 öre.

Marinförvaltningen har utarbetat förslag till stat för den tillökade underofficerskåren, mot hvilket förslag jag icke funnit något att erinra; och får jag i underdånighet tillstyrka, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att godkänna förändrad stat för flottans underofficerskår af den lydelse bil. C utvisar.

Skeppsgossekåren.

Skeppsgossekåren, hvars ändamål är att bilda rekryter för komplettering af sjömanskåren, bestod enligt den år 1876 faststälda staten af 280 nummer. Till 1877 års riksdag gjordes framställning om höjning af skeppsgossarnes antal till 400 med deraf föranledd ökning af det för aflöning åt skeppsgossekåren i stat anvisade belopp. Framställningen bifölls af Riksdagen, och genom nådigt bref den 14 juni 1878 föreskrefs, att ökningen från 280 till 400 skulle ske successivt under åren 1878, 1879 och 1880. Emellertid inträdde förändrade förhållanden i afseende på behofvet af rekryter vid sjömanskåren, hvilka förhållanden föranledde, att genom nådigt bref den 20 februari 1880 kårens nummerstyrka bestämdes till 300, dock med föreskrift tillika, att chefen för flottans militärpersonal skulle, i sammanhang med den berättelse öfver personalens tjenstbarhet, som det jemlikt gällande instruktion ålåge honom att årligen afgifva, äfven yttra sig om och i hvad mån förändring i den sålunda faststälda nummerstyrkan kunde finnas af förhållandena påkallad. Då erfarenheten under de närmast derefter föl-

jande åren visade, att antalet karlskrifne skeppsgossar i allmänhet öfverskred antalet afgångne vid matroskompanierna, bestämdes genom nådigt bref den 10 augusti 1883 antalet af de gossar, som det året finge antagas, till högst 40. Antagningsåldern, som förut varit bestämd till 13—15 år, var vid nu ifrågavarande tidpunkt och ända till år 1894 bestämd till 14—16 år. Anställningen såsom skeppsgosse afsågs att räcka 4 år. År 1892 vidtogos åtgärder för att öka nummerstyrkan till den i stat bestämda, eller 400, och utgjorde densamma åren 1892—1896 i medeltal 332.

Genom nådiga brefvet den 10 oktober 1894 infördes beträffande antagningsåldern den ändrade bestämmelse, att gosse för att kunna ifrågakomma till antagning skulle vid utgången af det år, hvarunder antagningen skett, hafva fyllt 16 år, men vid sjelfva antagningen ej hafva uppått 18 års ålder. Denna förändring, som medförde en afsevärd minskning i kostnaderna för skeppsgossarnes utbildning genom utbildningstidens förkortande från 4 till 2 år, samt stälde i utsigt möjligheten att årligen kunna karlskrifva ett större antal skeppsgossar än förut, ansågs kunna vidtagas med hänsyn till den utveckling folkskolebildningen numera ernått, hvarigenom en del af de skolkunskaper, som dittills bibringats eleverna i skeppsgosseskolan, kunde af dessa erhållas i folkskolorna.

Emellertid har antalet af dem, som söka anställning vid skeppsgossekåren, under de senaste åren nedgått på ett sätt, som ingifvit farhågor beträffande institutionens förmåga att på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift att lemna behöfligt antal rekryter till den del af sjömanskåren, som är afsedd att hufvudsakligen kompletteras med karlskrifna skeppsgossar. Under åren 1893—1897 hafva i medeltal endast 105 gossar om året blifvit antagna, och vakanserna vid skeppsgossekåren utgjorde, om man tager den i stat bestämda nummerstyrkan till utgångspunkt, den 10 sistlidne oktober 176, och detta oaktadt vid ett par tillfällen gossar blifvit godkände, ehuru de ej innehaft den stadgade minimiåldern. Med anledning häraf anmodades stationsbefälhafvarne vid flottans stationer att inkomma med yttrande, huruvida några särskilda åtgärder kunde vidtagas i syfte att underlätta rekryteringen för skeppsgossekåren. De framställningar, som i nämnda hänseende inkommit från stationsbefälhafvarne, hafva derefter varit öfverlemnade till marinförvaltningen och chefen för flottans stab, hvilka afgifvit utlåtanden i ämnet.

Bland de åtskilliga förslag, som af de hörda myndigheterna framställts för vinnande af det åsyftade ändamålet, är det ett, för hvilket jag anhåller att få påkalla Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet.

Då det onekligen är af stor vigt, att skeppsgosseinstitutionen på allt sätt befrämjas, så att den på ett verksamt och mera regelbundet sätt än för närvarande må kunna bidraga till fyllande af vakanserna inom sjömanskåren, är det nödvändigt att söka göra anställningen vid skeppsgossekåren mera begärlig. Det kraftigaste medel härtill torde väl vara att åt skeppsgossarne bereda bättre aflöningsvilkor än de nuvarande, som med hänsyn till det sjunkande penningvärdet och ökade tillfällen till arbetsförtjenst för ynglingar, som uppnått den för inträde vid kåren numera stadgade lägsta ålder, måste synas föga lockande. Hela den kontanta aflöning, som tillkommer skeppsgossarne, utgöres nemligen af den i staten för kåren upptagna dagaflöningen af 2 öre för hvarje gosse.

Enär en höjning af denna aflöning icke låter sig genomföra utan ökad kostnad, såvida kårens i stat bestämda nummerstyrka bibehålles oförändrad, har det blifvit ifrågasatt att söka åstadkomma denna höjning genom att minska nummerstyrkan. Stationsbefälhafvaren i Carlskrona har redan i den berättelse angående militärpersonalens tjenstbarhet, som han jemlikt föreskrift i reglementet för flottan afgifvit den 24 november 1896, gjort en framställning i antydda syfte. Stationsbefälhafvaren anförde der, att flere skäl syntes tala för en förändring af skeppsgossekårens nummerstyrka. Enligt senaste årens erfarenhet syntes ringa utsigt förefinnas för att kårens styrka skulle kunna uppbringas till den i staten bestämda siffran af 400; och om kårens styrka uppbringades dertill, blefve utrymmet i kasernen knappt, då hänsyn toges till möjligheten att bereda gossarne trefnad inom kasernen. I samma mån som skeppsgossekårens styrka ökades, blefve också behofvet af särskildt exercishus för skeppsgossarne större. Äfven den för gossarnes öfning till sjös erforderliga materielen behöfde tillökning med flere fartyg af Najadens och Gladans storlek, om antalet skeppsgossar fyldes till det i stat bestämda. Stationsbefälhafvaren har jemväl erinrat, att rekryteringen mötte svårighet i följd deraf att den nuvarande aflöningen, 2 öre om dagen, vore för liten för gossar af 16—18 års ålder.

Med hänsyn till nämnda förhållanden har stationsbefälhafvaren ifrågasatt, huruvida det ej vore skäl att minska kårens i stat bestämda nummerstyrka, 400, till 320 och i sammanhang härmed öka dagaflöningen till 10 öre. Om kåren minskades, kunde inom kasernen göras anordningar hvilka icke kunde genomföras, så länge styrkan vore bestämd till 400. Antalet skeppsgossar, som borde vara i stat upptaget, hade här satts till 320 under antagande att sjömanskåren derigenom årligen skulle kunna tillföras omkring 150 karlskrifna gossar, äfvensom

med hänsyn dertill, att, efter inom kasernen genomförda erforderliga anordningar för gossarnes trefnad och undervisning, utrymme derstädes kunde beredas för högst detta antal. 320 gossar kunde äfven inrymmas ombord å öfningsfartygen Najaden, Gladan, Falken, Snappopp och Skirner eller ock ombord å 2 fartyg af Najadens cert tillsammans med Gladan och Falken. Beträffande dagaflöningen hade förutsatts, att den borde utgå med samma belopp, 10 öre om dagen, äfven under den tid skeppsgossarne vore ombord å öfningsfartygen, och att den komme att utgå af aflöningsanslaget, så att öfningsanslaget ej betungades dermed.

Uti sitt den 20 oktober 1897 afgifna yttrande med anledning af en min embetsskrifvelse den 22 nästförutgångne september har stationsbefälhafvaren i Carlskrona dels åberopat sin nyss anförda framställning, dels i samma ämne ytterligare andragit: att genom nummerstyrkans nedsättande till 320 visserligen antalet af dem, som årligen karlskrefves, komme att blifva mindre än om kårens nummerstyrka bibehölles vid 400; att det emellertid i fråga om både resultat och moral säkerligen vore bättre att söka åstadkomma en organisation, som kunde under alla förhållanden genomföras, än att bibehålla en, som icke lemnade på långt när det resultat, som vore afsedt att vinnas, och som, ju längre den bibehölles, verkade mera och mera demoraliserande på kåren såsom sådan; att den nu utgående dagspenningen, 2 öre per man med 2 öres tillägg för korpraler, vore alldeles för låg, om man ville erhålla verkligt starka och duktiga ynglingar; att en 15 à 16 års yngling numera kunde, åtminstone sommartiden, påräkna 50 öres daglön och derutöfver, som utgjorde hans behållning, då han vore fritt född, klädd och hyst hos föräldrar eller målsmän; samt att en förhöjning till 10 öre af dagspenningen med 5 öres tillökning åt korpral derför icke syntes öfverdrifven.

Marinförvaltningen och chefen för flottans stab hafva förklarat sig instämma i stationsbefälhafvarens förslag rörande såväl minskning af nummerstyrkan som höjning af dagaflöningen.

Derest dessa förslag godkännas, skulle aflöningskostnaden för skeppsgossekåren komma att utgöra

dagaflöning för 304 gossar	à 10 öre	i 12 mån.	kr.	11,096: —
» » 16 d:o (korpraler)	à 15 »	» »	»	876: —
			Summa kr.	11,972: —
Om från denna summa drages nuvarande aflöningskostnad			»	3,212: —
			erhålles kr.	8,760: —,

utvisande det belopp, hvarmed aflöningsanslaget behöfver ökas för att medgifva den föreslagna ökningen i skeppsgossarnes dagaflöning.

Å andra sidan bör likväl erinras, att genom den ifrågasatta minskningen af kårens nummerstyrka från 400 till 320 en besparing komme att uppstå derigenom att utgifterna skulle nedgå

å anslaget till beklädnad	med	kr.	5,600: —
och » » » naturaportion	»	»	14,775: 20
	eller tillsammans	kr.	20,375: 20,
hvadan		»	11,615: 20

komme att besparas å sammanlagda kostnaderna för skeppsgossekåren.

För min del har jag icke funnit något att erinra mot stationsbefälhafvarens, af marinförvaltningen förordade förslag och får följaktligen underdånigst hemställa det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att godkänna förändrad stat för flottans skeppsgossekår af den lydelse bil. D utvisar.

Med underdånig skrifvelse den 20 oktober 1897 har stationsbefälhafvaren vid flottans station i Carlskrona jemte eget utlåtande öfverlemnat en af extra ordinarie kammarskrifvarne vid stationen gjord och af yttrande från stationens räkenskapskontor beledsagad underdånig ansökning, att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke till de extra ordinarie tjenstemän vid flottan, som behöfva inkallas till tjenstgöring, för de tider ersättning för förordnande i högre grad icke åtnjutes, en ersättning, beräknad efter 900 kronor per år, borde utgå, hvilket ansåges kunna åstadkommas genom höjande af det enligt gällande stat för flottans civilstat Carlskrona station anvisade belopp till gratifikationer åt extra ordinarie tjenstemän samt för vård af arkiven från nuvarande 1,600 kronor till 5,000 à 6,000 kronor.

Gratifikationer åt extra ordinarie kammarskrifvare vid flottans stationer.

Till stöd för denna framställning hafva sökandena hufvudsakligen anfört följande.

Uti alltsedan år 1876 utfärdade stater för flottans stationer hade till gratifikationer åt extra ordinarie tjenstemän anvisats, hvad Carlskrona station beträffade, ett årligt belopp af 1,600 kronor, af hvilka medel likväl enligt nådigt bref den 31 januari 1879 i främsta rummet skulle utgå ett belopp af 100 kronor till en tjensteman af civilstaten för vård af stationens arkiv, hvarefter ett belopp af 1,500 kronor om året funnits att disponera till nämnda gratifikationer.

Vid Carlskrona station vore för närvarande anstälde 12 extra ordinarie tjenstemän, af hvilka dock den äldste, som innehade ständigt förordnande under vakans med åtnjutande af en ledig kammarskrifvarelön, icke borde bland de extra ordinarie tjenstemännen inräknas.

Vid fördelningen af nämnda till gratifikationer åt extra ordinarie tjenstemän disponibla belopp hade så plägat tillgå, att stationens räkenskapskontor hvarje månad hos stationsbefälhafvaren föreslagit utbetalning af ett visst gratifikationsbelopp för arbetsdag att utgå till de extra ordinarie tjenstemännen för de dagar under månaden en hvar af dem tjenstgjort utan att innehafva förordnande att bestrida ordinarie tjenst; och hade detta gratifikationsbelopp så beräknats, att anslaget skulle kunna räcka till för hela året. Erfarenheten hade emellertid visat, att under sökandenas tjenstetid gratifikationsbeloppet sällan kunnat öfverstiga 1 krona 50 öre per dag, men väl att under de senare åren, eller från och med år 1892, anslaget icke ens lemnat tillgång till en gratifikation af 1 krona per arbetsdag under hela året, utan hade de extra ordinarie tjenstemännen måst tjenstgöra en eller flera månader hvarje år utan ringaste ersättning.

Genom en af stationsbefälhafvaren den 28 februari 1885 till stationens räkenskapskontor utfärdad note hade föreskrifvits, att räkenskapskontoret icke borde inkalla extra ordinarie tjenstemän till tjenstgöring i vidsträcktare mån, än att en såsom skälig angifven ersättning af 1 krona 50 öre per dag kunde beredas. Denna föreskrift hade af räkenskapskontoret plägat så tillämpas, att förslag till antagning af extra ordinarie tjenstemän till stationsbefälhafvaren afgifvits endast i den mån behofvet af ökade arbetskrafter gjort sig särskildt gällande, hufvudsakligen till följd af vakanser inom staten, hvadan extra ordinarie tjenstemän vid Carlskrona station aldrig antagits utöfver behofvet. Af hvad som förekommit vid föregående tillfällen, då fråga varit om förbättring af extra ordinarie kammarskrifvarnes ekonomiska vilkor, framginge ock att så väl stationsbefälhafvaren som räkenskapskontoret ansåge det nuvarande antalet extra ordinarie tjenstemän vid Carlskrona station oundgängligen nödvändigt för göromålens ostörda gång under de förhållanden, som nu, under fredstid, vore rådande.

I ännu högre grad torde det, enligt sökandenas förmenande, visa sig vara af behofvet påkalladt att ega tillgång till dessa arbetskrafter vid inträffande mobilisering eller i krigstid, då göromålen vid stationen komme att i högst väsentlig mån ökas och tillika flera af de ordinarie och möjligen äfven af de extra ordinarie tjenstemännen komme att beordras till sjötjenstgöring. Fördelen af att vid dylika tillfällen, då personalombyte å respektive platser ej torde böra ega rum, ega tillgång till med göromålen förtrogne tjenstemän låge i öppen dag, likasom ock fördelen af att hafva tillgång till dylika tjenstemän för fyllande af såväl under freds- som krigstid uppkommande vakanser inom civilstaten.

Dylika vakanser inträffade emellertid icke ofta inom en jemförelsevis så liten stat som flottans civilstat, och i följd deraf blefve tjenstetiden såsom extra ordinarie mycket lång och torde härefter ej kunna beräknas understiga 10—15 år. Att under en så lång tid nödgas tjenstgöra en del af året utan någon ersättning och den öfriga delen mot en ersättning så ringa, att den ej räckte ens till de oundgängligaste lefnadsbehofven, måste ovilkorligen verka nedstämmande på sinnet, isynnerhet som skuldsättning vore för de fleste af ifrågavarande tjenstemän enda utvägen att anskaffa nödiga existensmedel, då, — äfven om tillfällen till erhållande af extra inkomster oftare erbjöde sig än hvad nu vore fallet — de likväl icke kunde begagna sig af dylika tillfällen, emedan de under hela året vore inkallade till tjenstgöring vid flottan.

Jemfördes de extra ordinarie tjenstemännens vid flottan ställning med de extra ordinarie tjenstemännens ställning vid andra statens verk, framginge att de förstnämnde vore i alla afseenden de sämst lottade. Så åtnjöte t. ex. vid postverket de e. o. tjenstemän, som vore inkallade till ständig tjenstgöring, ett arfvode på stat af minst 900 kronor för år räknadt. Vid tullverket uppbure de s. k. biträdande kammarskrifvarne ett årligt arfvode af 1,400 kronor, och de extra ordinarie tjenstemännen vid telegrafverket aflönades vid tjenstgöring med 90 kronor i månaden. Vid samtliga dessa tre verk vore tillika, sedan de ordinarie tjenstemännens antal numera ökats, icke blott utsigterna till befordran betydligt större än för de extra ordinarie tjenstemännen vid flottans civilstat, utan ock aflöningsförmånerna i ordinarie grad högre än vid sistnämnda stat.

Det hade visserligen blifvit föreslaget att genom vikariatsersättningarnas höjande bereda någon förbättring i de extra ordinarie tjenstemännens ekonomiska ställning, och en sådan förbättring skulle blifva ganska afsevärd för dem bland ifrågavarande tjenstemän, som under längre tid af året innehade förordnanden å ordinarie tjenst. För dem åter, som endast kortare tid innehade sådana förordnanden och dock under hela året vore inkallade till tjenstgöring, syntes höjandet af vikariatsersättningen icke ensamt kunna åstadkomma önskvärd förbättring af den ekonomiska ställningen. Om deremot, samtidigt med att arfvodet höjdes för bestridande af ordinarie tjenstemans befattning, jemväl anslaget till gratifikationer åt extra ordinarie tjenstemän ökades, skulle, förutsatt att denna ökning af gratifikationsanslaget ej blefve alltför ringa, målet vara vunnet.

I sitt yttrande öfver förevarande ansökning har räkenskapskontoret vid Carlskrona station upplyst, bland annat, att under den för de flesta expeditioner vid stationen gemensamma arbetstiden från kl.

9 f. m. till kl. 2 e. m. samtlige tjenstemän, såväl ordinarie som extra ordinarie vore tillstädes; och hade kontoret af anstäld beräkning öfver tillgången på och behofvet af civile tjenstemän vid stationen funnit det nuvarande antalet extra ordinarie tjenstemän för göromålens behöriga gång fortfarande erforderligt.

Stationsbefälhafvaren, hvilken icke funnit något att erinra vid den i den underdåniga ansökningen lemnade utredning beträffande de extra ordinarie kammarskrifvarnes tjenstgöring och den ersättning, som derför kunde påräknas, har vid sin skrifvelse i ämnet fogat en tablå öfver de nuvarande e. o. kammarskrifvarnes vid stationen årliga inkomster från antagningen till och med år 1896, utvisande att den högsta årliga inkomst, som uppburits, med inberäkning af vikariatsarfvoden icke uppgått till mer än 904 kronor samt i öfrigt anfört: att han låtit sig angeläget vara att icke antaga flera e. o. kammarskrifvare än som med hänsyn till tjenstegöromålens behöriga gång varit nödvändigt; att äfven om genom anbefaldt regelbundet eftermiddagsarbete arbetsprodukten från stationens civile tjenstemän kunde ökas, antalet e. o. sådana tjenstemän likväl icke kunde minskas utan fara att till följd af sjökommendering, sjukdom och dylikt vikariaten finge lemnas i alltför ovana händer, samt att, för att en hvar af de e. o. kammarskrifvarne skolat under de senare fyra åren kunnat erhålla 900 kronor årligen, det skulle hafva erfordrats högst 4,208 kronor 64 öre och lägst 3,433 kronor 51 öre eller i medeltal 3,717 kronor 7 öre årligen; på grund hvaraf stationsbefälhafvaren hemstält, att, för beredande af en årlig ersättning till de e. o. kammarskrifvarne vid stationen af 900 kronor, det i stat för flottans civilstat vid stationen anvisade belopp till gratifikationer åt e. o. tjenstemän samt för vård af arkiven, nu utgörande 1,600 kronor om året, måtte höjas med 3,400 kronor till 5,000 kronor.

Sedan detta ärende blifvit till marinförvaltningen öfverlemnadt för underdånigt utlåtandes afgifvande, har marinförvaltningen fått mottaga en af stationsbefälhafvaren vid flottans härvarande station till förvaltningen aflåten skrifvelse, hvarmed sistnämnde stationsbefälhafvare jemte eget utlåtande öfverlemnat en hos honom af e. o. kammarskrifvarne vid stationen gjord och af yttrande från stationens räkenskapskontor åtföljd framställning, att stationsbefälhafvaren ville söka utverka höjande af de för stationens e. o. tjenstemän hittills anvisade gratifikationsmedel till efter nuvarande förhållanden lämpadt belopp.

I denna skrifvelse hafva sökandena hufvudsakligen anfört följande. Det för ifrågavarande ändamål stationen i stat anvisade belopp 800 kronor, deraf 100 kronor utginge för arkivets vård, hade ingått i staten

med förstnämnda siffra alltsedan år 1875. Vid den tiden torde beloppet med hänsyn såväl till det ringa antalet e. o. tjenstemän som till den omfattning, hvari deras tid och arbete då togos i anspråk, hafva varit väl afpassadt. Numera svarade det föga mot de e. o. tjenstemännens insatser i arbetet för flottan. För närvarande funnes 9 e. o. kammarskrifvare vid stationen, af hvilka likväl en uppehölle ordinarie befattning med åtnjutande af de för denna anvisade löneförmåner. Utginge man sålunda från 8 såsom de e. o. kammarskrifvarnes antal, så belöpte, om de tillgängliga gratifikationsmedlen dem emellan lika fördelades, 87 kronor 50 öre på en hvar af dem såsom godtgörelse för året. Jemförda med e. o. tjenstemän inom en del andra statens verk stode sökandena långt efter i fråga om löneförmåner. Beloppet af deras medelinkomst framginge af en ansökningen bilagd tablå och torde i jemförelse med de inom andra verk anstälde e. o. tjenstemännens aflöning väcka icke blott förvåning utan medkänsla. Ty det måste anses hårdt att under 14 års tid och derutöfver gå och vänta på en ordinarie inkomst af 1,500 kronor och under dessa år för sitt arbete erhålla, med inberäkning af vikariatsarvoden, icke fullt 347 kronor i medeltal om året. Att erhålla annan verksamhet vid sidan af tjensten vid flottan vore svårt med hänsyn såväl till den faststälda arbetstiden vid stationen som till den sökandena åliggande skyldigheten att, genast efter anmodan mottaga ledigt förordnande vid flottan, äfven om det blott vore för några dagar. Snar förbättring af sökandenas ekonomiska vilkor vore af nöden, hvadan de anhölle, att stationsbefälhafvaren ville söka utverka, att de för stationens e. o. tjenstemän hittills anvisade gratifikationsmedel blefve höjda till ett efter nuvarande förhållanden lämpadt belopp.

Med vitsordande af de utaf sökandena åberopade förhållanden har räkenskapskontoret vid stationen i afgifvet yttrande påpekat, bland annat, att af sökandena de båda äldste innehaft sin anställning i omkring 14 år och den yngste i omkring 5 år, men att då afskedstagande vid viss ålder ej vore obligatoriskt för tjensteman vid flottans civilstat, det icke vore osannolikt, att ännu åtskilliga år komme att förflyta, innan de äldste vunne fast anställning, och bättre stälde sig icke utsigterna för den yngste. Behofvet af e. o. tjenstemän vore oafvisligt. Deras antal vid flottans härvarande station vore det minsta, som erfordrades för göromålens något så när obehindrade fortgång. Det syntes billigt, att så pass gamla och i allmänhet väl qvalificerade tjenstemän som sökandena erhölle skälig ersättning för den tid, de offrade, och det arbete, de utförde åt staten under sin e. o. tjenstetid. Fördenskull hemstälde räkenskapskontoret, att gratifikationsbeloppet i stat, arfvode för vården

af stationens arkiv oberäknadt, måtte föreslås till 2,000 kronor, sålunda fördeladt, att till stationsbefälhafvarens disposition stäldes 1,500 kronor och till varfschefens 500 kronor.

Stationsbefälhafvaren vid flottans härvarande station har godkänt den för framställningen anförda motivering, men har icke funnit det åsyftade målet kunna nås vare sig genom inrättande af flera nya ordinarie tjenster eller genom gratifikationsmedlens höjande till föreslaget belopp. Efter utredning af behofvet af e. o. tjenstemän under fred och vid mobilisering har stationsbefälhafvaren förklarat sig anse, att, för att stationens personal skulle vara fullständig under alla eventualiteter, antalet e. o. tjenstemän borde utgöra minst nio. Dessas aflöning borde enligt stationsbefälhafvarens åsigt ordnas på samma sätt, som användts för att förse vapnet med behöfligt antal läkare. Liksom stipendier utginge till läkarestipendiaterna, hvilka likväl icke derför hade annat åliggande än att mottaga förordnanden till tjenstgöring i land eller ombord, så borde åt de e. o. tjenstemännen förskaffas beredskapsarfvoden, mot hvilkas åtnjutande de dock skulle vara skyldiga till daglig tjenstgöring. Stationsbefälhafvaren har derför hemstält, att marinförvaltningen måtte utverka, att 9 arfvoden å 500 kronor hvartdera blefve anvisade såsom beredskapsarfvoden till e. o. tjenstemän.

För egen del har marinförvaltningen i underdånigt utlåtande af den 10 sistlidne december anfört följande.

Det syntes vara uppenbart, att biträde af extra ordinarie tjenstemän vid flottans stationer vore till synnerligen afsevärd omfattning behöfligt. Att vid sådant förhållande låta dem nöjas med en godtgörelse, ringare än som kunde anses skälig i förhållande till det af dem utförda arbetet, vore hvarken billigt eller klokt och kunde icke heller försvaras med de extra ordinarie tjenstemännens utsigter till befordran, hvilka, efter hvad erfarenheten visat, vore både aflägsna och ovissa. Å andra sidan syntes likväl icke vara riktigt att vid bestämmande af ersättning åt de extra ordinarie tjenstemännen utgå från något visst belopp såsom lämplig aflöning för alla, vare sig ett visst belopp för hvarje arbetsdag eller ett beredskapsarfvode å 500 kronor eller en ersättning efter 900 kronor för år räknadt. Sådant skulle vara att principielt förändra deras ställning, att i viss mån göra dem till ordinarie tjenstemän och dermed på en punkt af civilstatens organisation vidtaga en ändring, hvilken icke torde vara att tillråda utan i sammanhang med en omorganisation af denna stat i det hela. Särskildt torde vara olämpligt att fastställa ett belopp af 900 kronor för år såsom ersättning till extra ordinarie tjensteman, så länge det nuvarande förhållandet qvarstode, att sådan tjen-

steman, när han förrättade lägsta gradens tjenst, icke kunde enligt § 112 mom. 6 i reglementet för flottan, 1:a delen, uppnå högre aflöning än 750 kronor för helt år. Den tanke, som låge till grund för den nuvarande anordningen att låta ersättningen till extra ordinarie tjenstemännen utgå i form af gratifikationer, torde vara den, att man genom möjligheten att utdela ett större belopp till den duglige och flitige skulle blifva i tillfälle att åt flottan förvärfva goda tjenstemannaämnen, medan uti gratifikationens nedsättande eller i det fullständiga uteblifvandet deraf skulle ligga ett medel att rätta eller aflägsna den, som tilläfventyrs visat sig mindre lämplig för flottans tjenst. I enlighet härmed syntes gratifikationerna icke böra utgå efter en gång för alla gifven tariff, utan alltid, inom de gränser medelstillgången utstakade, tilltagas i förhållande till det utförda arbetets omfång och beskaffenhet. Denna grundtanke syntes det marinförvaltningen, så länge flottans civilstat bibehölles vid sin nuvarande organisation, icke vara skäl att öfvergifva. Men för densammas tillämpning på ett billighetskrafvet något så när tillfredsställande sätt funne marinförvaltningen, såsom genom den i ärendet förebragta utredning syntes vara till fullo ådagalagdt, erforderligt, att anvisningen i stat för ifrågavarande ändamål höjdes.

Hvad anginge det belopp, hvarmed höjning borde ske, har marinförvaltningen, som icke delar stationsbefälhafvarens i Carlskrona uppfattning, att höjningen borde afse beredande af en årlig ersättning åt extra ordinarie kammarskrifvarne af 900 kronor för år, ansett det åsyftade ändamålet, i fråga om nyssnämnda station, kunna uppnås genom höjande af ifrågavarande anvisning med 2,900 kronor till 4,500 kronor. För Stockholms station har marinförvaltningen ansett det af stationsbefälhafvaren såsom erforderligt beräknade beloppet kunna skäligen jemkas så, att anvisningen höjdes med 2,200 kronor till 3,000 kronor.

För genomförande af hvad marinförvaltningen sålunda föreslagit erfordras, att anslaget till aflöning för flottans kårer och stater höjes med 5,100 kronor.

Lika med marinförvaltningen och på de af detta embetsverk anförda skäl hemställer jag i underdånighet, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att medgifva, att i gällande stat för flottans civilstat anvisningen till gratifikationer åt extra ordinarie tjenstemän samt för vård af arkiven må höjas för Carlskrona station med 2,900 kronor till 4,500 kronor och för Stockholms station med 2,200 kronor till 3,000 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 29 september 1897 har medicinalstyrelsen anfört, att den betydliga tillökning, flottans fartyg under Läkarestipendier.

senaste tider erhållit, jemte deraf följande talrikare sjöexpeditioner föranledt, att en höjning i antalet läkarestipendier vid flottan, hvilket genom nådigt bref den 21 december 1871 ökades från tio till femton, deraf enligt nådiga brefvet den 21 maj 1875 sju utginge med 600 kronor och öfriga åtta med 500 kronor, numera blifvit af nöden. Sålunda hade under år 1897, sedan alla flottans läkarestipendiater blifvit disponerade för sjötjenstgöring, ytterligare två af arméns fältläkarestipendiater måst anlitas för flottans behof, hvilket icke kunnat ske utan svårighet, enär arméns fältläkarestipendiater samtidigt varit starkt anlitade, så att vid ett par tillfällen alla disponibla fältläkarestipendiater varit kommenderade. På grund häraf har medicinalstyrelsen hemstält att Eders Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande Riksdag aflåta proposition, att en förhöjning af 2,800 kronor måtte beviljas i anslaget till läkarestipendier vid flottan, hvarigenom dessa stipendiers antal skulle komma att ökas med fem, deraf tre till högre belopp, 600 kronor, och två till lägre belopp, 500 kronor, och samtliga stipendier sålunda komma att uppgå till tjugo, deraf tio till högre och tio till lägre belopp.

Öfver denna framställning har marinförvaltningen afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, och, enär behofvet af ökadt antal läkarestipendier vid flottan vitsordats af medicinalstyrelsen, har förvaltningen, då dessa stipendier bestredes från anslaget till aflöning för flottans kårer och stater, hemstält, att den underdåniga framställningen måtte på det sätt bifallas, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos nu sammanträdande Riksdag äska för ifrågavarande ändamål en förhöjning i nyssnämnda anslag med 2,800 kronor.

Genom den i ämnet förebragta utredning synes mig vara ådagalagdt, att en ökning af antalet läkarestipendier vid flottan är af behofvet påkallad, och i afseende å det föreslagna antalet af ytterligare fem dylika stipendier, af hvilka tre skulle utgå med 600 kronor och två med 500 kronor, har jag icke något att erinra. I öfverensstämmelse härmed har förslag till ny stat för Kongl. flottans läkarestat blifvit upprättadt, hvilket förslag finnes detta protokoll bilagdt; och får jag, under erinran att anslaget till aflöning för flottans kårer och stater behöfver för ifrågavarande ändamål höjas med 2,800 kronor, nu hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att godkänna förändrad stat för flottans läkarestat af den lydelse bilagan E utvisar.

Anslagsbeloppen.

Uti sin underdåniga skrifvelse den 10 september 1897 har marinförvaltningen anfört, att, om gällande stater toges till utgångspunkt,

skulle för alla till anslagstiteln aflöning för flottans kårer och stater hänförliga utgifter under år 1899 erfordras tillhopa 1,878,348 kronor 20 öre.

Om från nämnda summa drages 1898 års anslag till aflöning för flottans kårer och stater	kronor	1,720,952: —
1898 års anslag till ersättning för vakanta rusthållsnummer i Blekinge län och Södra Möre härad af Kalmar län	»	114,000: —
samt tillgången i följd af vakanser m. m. beräknas till $^1/_3$ mera än för år 1898 eller till	»	43,396: 20
=	kronor	1,878,348: 20,

skulle, under förutsättning att icke någon ändring i nu gällande stater vidtoges, för år 1899 icke erfordras någon ökning i förevarande anslag.

Det för sjömanskårens aflöning erforderliga beloppet har marinförvaltningen härvid beräknat efter enahanda grunder som hittills, och har förvaltningen med afseende härå anfört följande.

Uti Riksdagens skrifvelse den 12 sistlidne maj angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel motiverades den af Riksdagen beslutade nedsättningen med 11,100 kronor i anslaget till aflöning för flottans kårer och stater dermed, att Riksdagen inhemtat, att genom den af Eders Kongl. Maj:t föreslagna och af Riksdagen godkända förändringen af sjömanskårens organisation skulle å anslaget besparas från den 1 maj 1898 ett belopp af 15,400 kronor, från samma tid 1899 ytterligare 18,000 kronor och från samma tid år 1900 än ytterligare 14,120 kronor. Så vidt marinförvaltningen kunde finna, vore emellertid denna Riksdagens uppfattning icke riktig. Väl vore sant, att 1890 års klass af sjömanskårens värfvade stam skulle lemna tjensten den 1 maj 1898 och att den för år 1897 till 23,100 kronor uppgående aflöningen till denna årsklass under år 1898 utginge endast för årets första tredjedel, hvaremot den för återstående två tredjedelarne belöpande aflöningen, som, om man utginge från aflöningsbeloppet för år 1897, utgjorde 15,400 kronor, kunde sägas blifva kronan besparad. Ur enahanda betraktelsesätt beträffande 1891 och 1892 årens klasser af värfvade stammen, hvilka komme att lemna flottans tjenst den 1 maj respektive 1899 och 1900, framginge de siffror, Riksdagen antagit komma att utgöra besparingar under sistnämnda två år. Men utom att under hvartdera af åren 1898 och 1899 en ny årsklass permitterade den 1 maj tillkomme i stället för den, som afginge, vore, på sätt bifogad beräkning af utgifterna för flottans sjömanskår under åren

1898, 1899 och 1900 gåfve vid handen, verkliga förhållandet, att dessa utgifter komme att ökas, såvida ej deras tendens dertill mer än motvägdes genom uppkommande vakanser. Den af senaste Riksdag beslutade nedsättningen af anslaget till aflöning för flottans kårer och stater syntes fördenskull icke i verkligheten ega stöd af berörda, derför anförda motiv.

För år 1898 beräknades såsom erforderligt till aflöning åt reserv- och indragningsstaterna	kronor	77,444: 15,
till löner och dagaflöning åt ökadt antal officerare	»	114,000: —
tillhopa	kronor	191,444: 15
eller	»	37,793: 41
mindre än det i marinförvaltningens underdåniga skrifvelse den 1 oktober 1887 såsom för samma ändamål erforderligt beräknade belopp af.........	kronor	229,237: 56.

För år 1899 har marinförvaltningen beräknat:

till aflöning åt reserv- och indragningsstaterna	»	76,808: 15,
till löner och dagaflöning åt ökadt antal officerare	»	114,000: —
tillhopa	kronor	190,808: 15
eller	»	38,429: 41
mindre än nyssnämnda belopp af	kronor	229,237: 56.

Enligt de på grund af planen för genomförande af 1887 års organisation af sjömanskåren beräknade förändringarna i afseende å en del anslag under femte hufvudtiteln skulle anslaget till vakanta rusthållsnummer i Blekinge län och Södra Möre härad af Kalmar län å 114,000 kronor i mån af afgången å reserv- och indragningsstaterna kunnat successivt nedbringas, så att det med år 1895 nedgått till 43,189 kronor. Någon reduktion af anslaget har emellertid hittills icke kunnat ega rum och kan så mycket mindre ifrågasättas för år 1899, som enligt den förut meddelade beräkning anslaget till aflöning för flottans kårer och stater kunnat upptagas till sitt af senaste Riksdag med 11,100 kronor reducerade belopp endast derigenom, att tillgången i följd af vakanser m. m. beräknats till öfver $^1/_3$ mera än nästföregående år eller till 43,396 kronor 20 öre.

Enligt marinförvaltningens i underdånig skrifvelse den 10 september 1897 afgifna förslag skulle således anslaget för aflöning till flottans kårer och stater kunna i riksstaten för år 1899 uppföras med samma belopp som i staten för innevarande år, eller till 1,720,952 kronor.

Marinförvaltningen har emellertid härvid icke kunnat taga i betraktande den förändring af förevarande anslags belopp, som påkallas af de förslag, jag i det föregående framstält rörande sjömanskåren, underofficerskåren, skeppsgossekåren, civilstaten och läkarestaten.

Derest förslaget angående förändrad organisation af sjömanskåren vinner bifall, skulle, på sätt jag redan anfört, uppkomma en minskning af utgifterna från detta anslag till sjömanskåren af 35,737 kronor 50 öre.

Deremot skulle de öfriga förslagens godkännande medföra ökad utgift från aflöningsanslaget, nemligen

för underofficerskåren med	kronor	29,980: —
» skeppsgossekåren »	»	8,760: —
» civilstaten »	»	5,100: —
» läkarestaten »	»	2,800: —
eller med tillhopa	kronor	46,640: —
Om härifrån drages nyssnämnda minskning i utgifterna för sjömanskåren	»	35,737: 50
visar sig den erforderliga ökningen i anslaget till aflöning för flottans kårer och stater blifva	»	10,902: 50,

eller i jemnadt tal 10,900 kronor.

Följaktligen hemställer jag, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen,

att anslaget till aflöning för flottans kårer och stater må i riksstaten för år 1899 upptagas till ett med 10,900 kronor höjdt belopp, eller till 1,731,852 kronor; samt

att hvad af anslaget till ersättning för vakanta rusthållsnummer i Blekinge län och Södra Möre härad af Kalmar län icke redan på grund af 1872 och 1876 årens riksdagsbeslut bör inräknas bland tillgångarna till aflöning för flottans kårer och stater, må likasom föregående år användas för fyllande af behofvet under denna anslagstitel år 1899.

Pensionering af reservbefäl.

[8.] Pensionering af reservbefäl.

Sedan 34 reservunderlöjtnanter i flottan, anstälde i nämnda egenskap enligt bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 13 juli 1887, hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit om vidtagande af sådana ändringar i nu gällande föreskrifter rörande pensionering af reservofficerare, att desse, såväl de redan anstälde som de, hvilka framdeles

komme att i samma egenskap anställas, kunde komma i åtnjutande af det pensionsbelopp, som vid aflåtande af proposition om anslag för ändamålet till 1887 års riksdag beräknades, eller 300 kronor årligen från 55 års ålder eller ock af motsvarande kapital, anmälde jag den 14 januari 1897 detta ärende till Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

Jag erinrade dervid, hurusom, efter det Riksdagen år 1887 beviljat ett anslag af 6,400 kronor (förslagsanslag högst) för reservbefälets pensionering, genom nyss nämnda nådiga kungörelse af den 13 juli 1887 angående utbildande af reservbefäl för flottan föreskrefs bland annat:

att för hvarje reservofficer marinförvaltningen skall i någon af staten kontrollerad ränte- och kapitalförsäkringsanstalt vid hans antagande till reservunderlöjtnant af derför i stat anvisade medel insätta

för den som uppnått 22 år	....	543 kronor,
» » » » 23 »	....	573 »
» » » » 24 »	....	603 »
» » » » 25 »	....	639 »

för att derigenom efter reservofficerens val bereda honom antingen den lifränta eller det kapital, som för den verkstälda inbetalningen kan erhållas, vare sig vid 55 års ålder eller, om reservofficeren före medlens insättande derom hos marinförvaltningen framstält särskild begäran, vid tidigare ålder, dock ej före uppnådda 40 lefnadsår;

att då reservofficer uppnått 40 års ålder, meddelas honom af Kongl. Maj:t, på anmälan af vederbörande stationsbefälhafvare, afsked ur tjensten, dervid han, om han utan anmärkning fullgjort de honom enligt kungörelsen ålagda skyldigheter, eger att genom stationsbefälhafvarens försorg utfå den handling, som berättigar honom att erhålla lifränta eller kapital; samt

att, derest reservofficeren skulle försumma någon af de enligt § 8 i kungörelsen honom åliggande skyldigheter eller under sin tjenstskyldighetstid blifva straffad för brott, som medför förlust af medborgerligt förtroende, han varder, efter anmälan af vederbörande stationsbefälhafvare, och sedan i förra fallet undersökning om försummelsen vid stationens krigsrätt egt rum, af Kongl. Maj:t, derest försummelsen eller förbrytelsen pröfvas böra dertill föranleda, förklarad från sin anställning i flottans reserv skild, i hvilket fall han är förlustig förenämnda förmån af lifränta eller kapital.

Jag erinrade vidare, att de insättningar, om hvilka i kungörelsen förmäles, skett i ränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Stockholm, och att, till följd af de förändringar, som efter år 1887 inträffat i såväl

räntefot som dödlighetsprocent, dåmera, på sätt sökandena anfört, en reservofficer, för hvilken vid 23 års ålder insattes 573 kronor, vid 55 års ålder erhölle endast 187 kronor 25 öre i årlig lifränta i stället för afsedda 300 kronor.

Då man år 1887 tydligen utgått från den uppfattningen, att en pension af 300 kronor från 55 års ålder vore en lämplig godtgörelse för den tidsuppoffring och den tjenstgöringsskyldighet, som en reservofficer hade att underkasta sig, ansåg jag mig, vid nu nämnda förhållande, böra föreslå en förändring i bestämmelserna om reservbefälets pensionering, hvarigenom pensionerna kunde uppbringas till det år 1887 afsedda beloppet. I sådant afseende föreslog jag, att årliga insättningar skulle verkställas i stället för den insättning, som nu skedde på en gång, och hemstälde, att, för genomförande af detta förslag, proposition måtte aflåtas till Riksdagen om anslagets höjande från 6,400 kronor till 10,000 kronor, i sammanhang hvarmed anslaget borde förändras till reservationsanslag.

Sedan, i öfverensstämmelse härmed, proposition i ämnet blifvit till Riksdagen aflåten, har Riksdagen i skrifvelse den 12 maj 1897 anfört, bland annat, att Riksdagen i anledning af de förhållanden, som föranledt den gjorda framställningen, velat ifrågasätta, om det icke skulle både vara enklare och för staten billigare att låta pensionerna, dock till belopp af högst 300 kronor, utgå direkt från anslag under riksstatens nionde hufvudtitel, t. ex. förslagsanslaget till pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar, hvarvid icke torde finnas något hinder att jemväl i detta fall låta pensionens belopp blifva beroende af det antal år, hvarunder reservofficeren utan anmärkning tjenstgjort, samt att Riksdagen derför icke velat bifalla ifrågavarande framställning om förhöjning i anslaget till pensionering af reservbefäl och anslagets uppförande såsom reservationsanslag, innan en utredning i berörda syfte blifvit verkstäld, hvilken utredning jemväl borde omfatta motsvarande förhållanden vid armén.

En sådan utredning, som omförmäles i Riksdagens berörda skrifvelse, har jag, efter samråd med chefen för landtförsvarsdepartementet, låtit verkställa genom professorn vid generalstaben P. G. Rosén, och har han dervid hufvudsakligen anfört:

»För att kunna med säkerhet beräkna storleken af de insatser, som behöfva göras i ändamål att bereda en lifränta eller pension, som efter ett visst år skall utgå, eller ock bestämma beloppet af de pensioner, som i en framtid skola utbetalas till vissa personer, måste trenne faktorer tagas i betraktande, nemligen räntefoten, dödligheten bland per-

soner, som äro i fråga, samt afgången till följe af andra orsaker än dödsfall.

Hvad beträffar räntefoten, har densamma i de följande beräkningarne, som ligga till grund för utredningen, antagits till 3 ½ procent, såsom för närvarande är brukligt vid dylika beräkningar, som hafva afseende på framtida förhållanden.

Dödligheten vid flottans reservbefäl har för de åldersklasser, som tjenstetiden omfattar, antagits vara ungefär densamma som vid handelsflottan eller omkring dubbelt så stor som den allmänna svenska dödligligheten bland män och är i öfverensstämmelse med de resultat, som »Arbetareförsäkringskomiténs undersökningar» gifver vid handen. Detta antagande bör vara berättigadt på den grund, att de hafva sin sysselsättning större delen af den tid de tillhöra reserven på handelsflottan och jäfvas ej heller af de uppgifter på dödligheten bland reservbefälet, som blifvit mig meddelade.

Den afgång, som beror på andra orsaker än dödligheten, är svårare att bestämma och man måste nöja sig med approximativa värden, ty det är uppenbart, att antalet afskedstagande skall vara beroende af flere omständigheter, såsom de tillfälliga konjunkturerna i sjöfarten, förändrade sociala förhållanden, nya bestämmelser för flottan m. m., hvilket allt på förhand icke kan beräknas. Emellertid är det icke tvifvel underkastadt, att afgången till följd af andra orsaker än dödsfall, bör vara betydligt mindre vid flottan än vid armén, enär reservofficerens tjenstgöring vid flottan står så nära förbunden med hans egentliga yrke, hvartill dessutom kommer, att de förmåner, han åtnjuter, äro större än de motsvarande för reservbefälet vid armén. På grund häraf torde man icke behöfva antaga denna afgång vara mycket större än dödligheten och derför fortfarande vid beräkningen kunna utgå från den totala afgångsprocent, som i Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen 1897 blifvit antagen. Enligt hvad som hittills visat sig, har medelåldern för reservofficeren vid hans antagande varit 24 år och med 10 reservofficerares antagande hvarje år skulle således det utbildade antalet reservofficerare efter omkring 15 år uppgå till 80 à 90 eller det antal, som man har ansett böra erfordras vid mobilisering.

För beredande af framtida förmåner åt reservbefälet vid flottan har den utvägen hittills blifvit använd, att genom insättningar i Stockholms ränte- och kapitalförsäkringsanstalt bereda dels kapitalbildning att lyfta efter den obligatoriska tjenstetidens slut, dels pension, som får lyftas första gången efter fyllda 55 år. Dessutom har anstalten varit tillmötesgående och medgifvit att insättningarne fått ske med det

förbehåll, att Kongl. marinförvaltningen eller annan myndighet, åt hvilken sådan befogenhet varder af Kongl. Maj:t uppdragen, må mot reqvisition återbekomma det insatta beloppet dock utan ränta. Hvad storleken af denna lifränta beträffar hade man tydligen ursprungligen utgått från den uppfattning, att en pension af 300 kronor från 55 års ålder vore en lämplig godtgörelse för den tjenstgöringsskyldighet, som en reservofficer hade att underkasta sig. Det visade sig emellertid snart, att pensionsbeloppet af 300 kronor icke kunde fasthållas, ty ränte- och kapitalförsäkringsanstalten har icke förbundit sig till några bestämda belopp af de lifräntor och kapitalförsäkringar, som man på grund af insatser önskat betinga sig. Dessa äro nemligen i hög grad beroende på räntefotens och dödlighetens vexlingar.

Till belysning häraf må följande anföras.

För beredande af lifränta å 300 kronor åt en 24-årig man att lyftas första gången efter fyllda 55 år, skulle anstalten under nedanstående år hafva fordrat följande kapitalinsatser för en gång, i hvilka äfven ingår den vanliga förvaltningsafgiften af 4 procent.

År 1882	erfordrades	530	kronor.	År 1886	erfordrades	627	kronor.
» 1888	»	786	»	» 1891	»	1,001	»
» 1897	»	1,235	» .				

Under de senare åren har således den erforderliga kapitalinsatsen ungefär fördubblats eller den mot en och samma insats svarande lifränta förminskats till mindre än sitt halfva ursprungligen beräknade belopp.

Enligt ränte- och kapitalförsäkringsanstaltens till slutet af detta år gällande reglemente bildas en lifränta på det sätt, att insatserna, då de samma göras med förbehåll af återbetalning vid dödsfall, växa med ränta på ränta till pensionsåldern 55 år, då delegaren inträder i lifränteklass samt erhåller en lifränta som utgör minst 8 procent af det kapital, som vid 55 års ålder hunnit blifva samladt. Efter 1898 års ingång inträder den förändring, att lifräntetagaren icke ens kan räkna på 8 procent af det samlade kapitalet, utan möjligen måste åtnöja sig med än mindre.

Det är under sådana förhållanden icke möjligt, att beräkna huru det i framtiden kan komma att gestalta sig, men att under nära 30 års förlopp eller till den tid, då en nu kontrakterad lifränta åt en 24-årig person skall utbetalas, vexlingar i räntefot och dödlighet kunna inträffa, hvilka skola förorsaka lifräntornas utgående med från de nuvarande rätt afvikande belopp, är sannolikt och kan anses vara en anmärkningsvärd olägenhet.

För beredande af lifränta å 300 kronor åt 24-årig reservofficer vid flottan att utfalla första gången efter fyllda 55 år med förbehåll af utbetalning vid dödsfall skulle (enligt ofvan gjorda förutsättningar) erfordras antingen en insats för en gång af 441 kronor eller årliga insatser till 40 år af 66 kronor. Ränte- och kapitalförsäkringsanstalten fordrar för en sådan lifränta för närvarande en insats af 1,235 kronor för en gång. Den stora skillnaden mellan dessa belopp beror hufvudsakligen på den omständigheten att större delen af kapitalsumman skulle komma att återlevereras till staten på grund af den starka afgången. För öfrigt må märkas att i det beräknade värdet 441 kronor icke ingår någon förvaltningskostnad, samt att anstalten bör kunna räkna på någon vinst tillföljd deraf att endast kapitalinsatser, men icke räntan derå vid reservofficerens afgång återlemnas.

Det enklaste sättet för pensioneringen är utan tvifvel, att låta pensionerna utgå direkt från anslag under riksstatens nionde hufvudtitel, vid den tidpunkt, då de skola utfalla. Fasthåller man dertill deras belopp till 300 kronor utan förbehåll af utbetalning i händelse af dödsfall, såsom vid pensionering i allmänhet är brukligt, så torde det äfven vara sannolikt, att dessa lifräntor blifva för staten billigare, än om de skulle öfverlemnas åt privata försäkringsanstalter. Ty det är antagligt att staten bör kunna förvalta medlen billigare, hvartill kommer att den vinst, som kan tänkas uppstå, tillfaller odeladt staten sjelf.

Om man antager, att antalet reservbefäl utvecklas i full öfverensstämmelse med ofvan gjorda antaganden, så skulle för en befälsstyrka af 10 24-åringar vid pensionsåldern 55 år återstå 3 lefvande vid första pensionsåret, åt hvilka ett pensionsbelopp af 900 kronor skulle utgå. Efter omkring 30 års förlopp skulle pensionernas kontanta slutsumma blifva omkring 12,300 kronor fördelade på 41 pensionärer. Denna slutsumma skulle dock först efter omkring 60 à 70 år från närvarande tid inträffa.»

Lika med chefen för landtförsvarsdepartementet anser jag det af den verkstälda utredningen framgå, att det enklaste och på samma gång för statsverket billigaste sättet för beredande af lifränta åt reservofficerare vore, att staten sjelf öfvertoge pensioneringen. Jag anser mig derför böra tillstyrka, att med afseende å reservofficerare i flottan, hvilka hädanefter utnämnas, det nu stadgade sättet för beredande af lifränta åt sådana officerare icke vidare skall tillämpas, utan desse i stället, likasom reservofficerare vid armén enligt det af chefen för landtförsvarsdepartementet framlagda förslag, till-

försäkras rätt att, under förutsättning att de fullgöra den tjenstgöringsskyldighet, som nu är eller framdeles kan varda för dem stadgad, vid fyllda 55 år under sin återstående lifstid komma i åtnjutande af pension från statsverket till belopp af 300 kronor årligen. I afseende å de reservofficerare, för hvilka inbetalning för beredande af lifränta redan skett, skulle, på sätt chefen för landtförsvarsdepartementet redan erinrat, någon pension icke förekomma, dock att det lärer böra ifrågasättas, huruvida icke i en framtid fyllnad i lifräntan till 300 kronor borde beredas dem af statsmedel, en angelägenhet, som emellertid torde då böra i hvarje särskildt fall afgöras.

Följaktligen får jag hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, med uteslutande ur riksstaten af det nu under femte hufvudtiteln upptagna anslag å 6,400 kronor till pensionering af reservbefäl, medgifva, att de reservofficerare, som hädanefter antagas vid flottan, må, derest de fullgöra den tjenstgöringsskyldighet, som nu är eller framdeles kan för sådana reservofficerare varda stadgad, efter uppnådda femtiofem års ålder under sin återstående lifstid åtnjuta en årlig pension till belopp af trehundra kronor.

Beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna.

Derest mitt i det föregående framlagda förslag angående ändrad organisation af sjömanskåren vinner bifall, föranledes, såsom jag dervid erinrat, häraf en ökad utgift af 24,050 kronor från anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna. Deremot skulle den jemväl föreslagna minskningen af skeppsgossekårens nummerstyrka medföra en minskning af utgifterna från samma anslag med 5,600 kronor. Under förutsättning af bifall till båda dessa förslag erfordras sålunda, att ifrågavarande anslag, som i riksstaten för innevarande år är upptaget till 268,100 kronor, ökas med 18,450 kronor, och får jag följaktligen hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen [9.] Beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna.

att höja reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna med 18,450 kronor till 286,550 kronor.

Naturaunderhåll.

Hos marinförvaltningen har stationsbefälhafvaren vid flottans station i Carlskrona anhållit om utverkande deraf, att flottans till ersätt- [10.] Naturaunderhåll.

ning för naturaportion i land berättigade underofficerare måtte från och med början af år 1898 tills vidare bekomma 62 öre för hvarje portion; och har stationsbefälhafvaren i sådant afseende anfört: att den ersättning för naturaportion i land, hvilken tillkomme flottans underofficerare, under femårsperioden 1893—1897 vid stationen utgått år 1893 med 45 öre, år 1894 med 43 öre, år 1895 med 44 öre, år 1896 med 48 öre och år 1897, då nådiga brefvet den 13 mars 1896 angående 10 procents tillägg för portionstillagning vunnit tillämpning, med 50,6 öre, eller i medeltal med 46,1 öre; att 1897 års Riksdag beträffande portionsersättningen åt underofficerare vid armén medgifvit, att densamma finge från och med början af sistnämnda år tills vidare utgå med 62 öre för hvarje portion; att skilnaden i fråga om portionsersättning mellan arméns och flottans underofficerare således syntes ganska betydlig, men att likhet mellan båda i detta hänseende måste anses synnerligen önskvärd; samt att, derest den sålunda föreslagna förändringen komme till stånd, utgiften för portionsersättning till underofficerarne vid Carlskrona station, hvilken utgift under femårsperioden 1892—1896 i medeltal bestigit sig till 22,032 kronor 65 öre för år, skulle komma att för år 1899 uppgå till i rundt tal 29,600 kronor.

Marinförvaltningen har i sin underdåniga skrifvelse den 10 september 1897 förklarat sig finna denna framställning synnerligen beaktansvärd. Vid Stockholms station har, enligt hvad marinförvaltningen i denna skrifvelse meddelat, under femårsperioden 1893—1897 priset å proviantportion i land utgjort 57 öre år 1893, 51 öre år 1894, 43 öre år 1895, 46 öre år 1896 och 51,7 öre år 1897, eller i medeltal 49,7 öre. En till 62 öre för hvarje portion höjd portionsersättning till flottans underofficerare skulle efter enahanda beräkningsgrund som den af stationsbefälhafvaren i Carlskrona använda medföra, hvad anginge Stockholms station, att den för femårsperioden 1892—1896 till i medeltal 13,980 kronor 60 öre om året uppgående utgiften å denna titel komme att stiga till 17,439 kronor 80 öre.

Den nu ifrågasatta förhöjningen skulle alltså föranleda en ökad utgift af tillsammanlagdt 11,026 kronor 50 öre, eller i rundt tal 11,000 kronor.

Då portionsersättningen bestrides af anslaget till naturaunderhåll, som är förslagsanslag, synes förhöjning af dettas belopp för ifrågakomna ändamål icke vara af nöden, men lärer Riksdagens medgifvande till att portionsersättningen må bestämmas till 62 öre för hvarje portion vara erforderligt. Marinförvaltningen har ock hemstält om aflåtande af proposition till Riksdagen i sådant syfte.

På sätt jag förut påvisat, föranleda de af mig framställda förslagen rörande sjömanskåren och underofficerskåren jemväl ökning af utgifterna från detta anslag, hvaremot förslaget rörande skeppsgossekåren skulle medföra någon minskning af samma utgifter. Då emellertid, såsom jag likaledes redan framhållit, ökningen i utgifter endast successivt komme att inträda, anser jag mig icke heller med afseende härå böra ifrågasätta någon höjning af anslaget helst, såsom jag jemväl erinrat, den från detta anslag utgående kostnaden för uppfordrade båtsmän vid stationerna, hvilken under åren 1891—1896 i medeltal för år beräknats för 350 man till 61,540 kronor, kommer att minskas i den mån uppfordringen af båtsmän till följd af båtsmanshållets nu påskyndade vakanssättning upphör; men enär marinförvaltningens framställning angående beloppet af den till underofficerarne utgående portionsersättning synes mig välgrundad, får jag i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen, som år 1876 i sammanhang med löneregleringen för underofficerskåren medgaf förmånen af portionsersättning att utgå från anslaget till naturaunderhåll,

att medgifva att portionsersättning till underofficer vid flottan, hvilken begagnar sig af sin författningsenliga rätt till sådan ersättning, må utgå med 62 öre för hvarje portion samt att denna förmån må af vederbörande tillgodonjutas från och med början af innevarande år.

Lindring i rustnings- och roteringsbesvären.

Enligt planen för genomförande af den år 1887 beslutade organisationen af sjömanskåren och på grund deraf beräknade förändringar i afseende på en del anslag under femte hufvudtiteln skulle det under denna hufvudtitel uppförda anslag till lindring i rustnings- och roteringsbesvären från och med år 1895 utgå ur riksstaten, men uppå Eders Kongl. Maj:ts framställning blef anslaget i riksstaten för samma år uppfördt med ett belopp af 33,300 kronor, af skäl att, då vakanssättningen af båtsmanshållet ännu icke blifvit genomförd, anslaget fortfarande vore erforderligt för att bereda de rust- och rotehållare vid båtsmanshållet, hvilka utgöra rustnings- och roteringsbesvären effektivt, den lindring i dessa besvär, som 1892 års Riksdag beslutit. Samma skäl föreligga ännu, och har derför i förslaget till riksstat för år 1899 ifrågavarande anslag upptagits med oförändradt belopp, 33,300 kronor.

Lindring i rustnings- och roteringsbesvären.

Sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning derför.

[11.] Sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning derför.

Förslagsanslaget till sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning derför bestämdes år 1893 till nuvarande belopp 256,500 kronor. Utgifterna från detta anslag utgjorde år 1894 kr. 238,525: 45, år 1895 kr. 507,608: 12 och år 1896 kr. 472,115: 40. Då med den växande folkmängden antalet värnpligtige tillhörande flottan ökas och vapenöfningen ombord, om den skall vara till nytta, ej kan till sin omfattning minskas, lärer det icke vara möjligt att i någon väsentligare mån inskränka utgifterna från detta anslag under hvad de för de båda sistnämnda åren utgjort. Följaktligen torde det vara skäl att höja ifrågavarande anslag till ett belopp, som närmare än det nuvarande motsvarar utgifterna, och hemställer jag fördenskull, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att höja förslagsanslaget till sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning derför med 193,500 kronor, eller till 450,000 kronor.

Skeppsgosseskolan.

[12.] Skeppsgosseskolan.

Hos Eders Kongl. Maj:t har rektor vid skeppsgosseskolan i underdånig skrift den 18 oktober 1897 anhållit, att den lönetillökning med 250 kronor, som enligt den för skeppsgosseskolan gällande stat tillkomme nämnda skolas rektor efter 5, 10, 15 och 20 års tjenstgöring, måtte så förändras, att rektor efter 5 och 10 års tjenstetid erhölle lönetillökning med 500 kronor.

Till stöd för denna framställning har rektor hufvudsakligen anfört följande.

Lefnadskostnaderna hade i allmänhet och särskildt i Carlskrona ökats i hög grad sedan den tid, då de nu gällande lönebeloppen fastställdes, och detta vore i synnerligen hög grad fallet med hyrorna för bostadslägenheter. De allmänna läroverkens ordinarie lärare, med hvilka rektorn vid skeppsgosseskolan syntes kunna likställas, hade 4 lönetillökningar med 500 kronor, och till följd af klassernas storlek inom skeppsgosseskolan hade dess rektor en lika ansträngande tjenstgöring

som de nämnde lärarne. För att skeppsgosseskolans verksamhet skulle kunna lemna ett tillfredsställande resultat, kräfdes af dess rektor icke allenast kunskaper och organisatorisk förmåga, utan ock kraft och ungdomlig spänstighet samt ett sådant vetenskapligt intresse, att han beaktade vexlingen inom lärobokslitteraturen och derur kunde göra urval samt genom eget författarskap komplettera densamma för skeppsgosseskolans säregna behof. För denna skolas bästa måste det således i allmänhet vara önskvärdt, att rektor efter en längre tids arbete derstädes vid högre ålder öfverginge till annan verksamhet och sålunda lemnade plats vid skeppsgosseskolan åt nya, yngre krafter. Men detta mål torde bäst uppnås derigenom, att rektors lön efter 10 års tjenstgöring ej vidare ökades, utan blott tjenståren, af hvilkas tillväxt han kunde draga fördel genom att öfvergå till de allmänna läroverkens eller kyrkans tjenst.

Stationsbefälhafvaren vid flottans station i Carlskrona har öfverlemnat förevarande ansökning med skrifvelse den 20 oktober 1897 och dervid till densamma tillstyrkt nådigt bifall, under förutsättning af bifall till en samtidigt öfverlemnad framställning om inrättande af en fjerde lärarebefattning vid skeppsgosseskolan.

Marinförvaltningen har i häröfver afgifvet underdånigt utlåtande af den 19 sistlidne november tillstyrkt bifall till ansökningen.

Rektor vid skeppsgosseskolan åtnjuter 3,000 kronor i lön med lönetillökning, såsom ofvan är nämndt, af 250 kronor, efter 5, 10, 15 och 20 års tjenstgöring. Härvid torde jag få erinra, att, sedan 1895 års Riksdag, i anledning af derom gjord nådig framställning, medgifvit sådan ändring i staten för skeppsgosseskolan, att skollärarne vid skolan skulle ega rätt till ålderstillägg med 200 kronor efter 5 års väl vitsordad tjenstgöring och med ytterligare 200 kronor efter 10 års väl vitsordad tjenstgöring (i stället för tre ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor, att utgå efter 3, 6 och 9 års tjenstgöring), har Eders Kongl. Maj:t den 9 december 1896 fastständt stat för ifrågavarande skola, vid hvilken stat finnes fogad följande anmärkning:

»Rektor erhåller efter 5, 10, 15 och 20 års tjenstetid lönetillökning med 250 kronor; och till skollärarne utgår lönetillökning med 200 kronor efter 5 års väl vitsordad tjenstgöring och med ytterligare 200 kronor efter 10 års väl vitsordad tjenstgöring.»

Då sålunda rätt till lönetillökning blifvit för skollärarne ordnad efter samma grunder, som nu föreslagits jemväl i afseende på rektor, och då frågan om inrättande af en fjerde lärarebefattning, hvilken fråga icke lärer böra till pröfning företagas förr än man fått tillfälle att se verknin-

garna af den utaf mig föreslagna nedsättningen af skeppsgossekårens nummerstyrka, icke synes stå i sådant sammanhang med den nu förevarande, att icke den sistnämnda lämpligen kan ensam afgöras, får jag i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att medgifva sådan ändring i staten för skeppsgosseskolan, att rektor vid skolan må ega rätt till ålderstillägg med 500 kronor efter 5 års väl vitsordad tjenstgöring och med ytterligare 500 kronor efter 10 års väl vitsordad tjenstgöring.

Sjukvård.

[13.] Sjukvård. Marinförvaltningen har i ofvan omförmälda skrifvelse den 10 september 1897 förnyat en under åren 1895 och 1896 gjord framställning om förhöjning af det för ifrågavarande ändamål anvisade anslag, hvilket under nära 40 år utgått med oförändradt belopp, 39,000 kronor. Af detta belopp har under en följd af år anvisats för Carlskrona station 29,865 kronor och för Stockholms station återstående 9,135 kronor. Denna anvisning hade, enligt hvad marinförvaltningen anmält, under de senare åren varit otillräcklig vid Carlskrona station, medan den vid Stockholms station icke i regel nämnvärdt öfverskridits. I sin år 1895 afgifna beräkning öfver anslagsbehofven under år 1897 angaf stationsbefälhafvaren i Carlskrona i enlighet med förvaltningsdirektionens förslag medelsbehofvet för sjukvård till 41,700 kronor och samme stationsbefälhafvare beräknade för ändamålet under år 1898 41,100 kronor och år 1899 40,650 kronor. Under senaste femårsperiod hade anvisningen för Carlskrona station utgörande, såsom ofvan nämnts, 29,865 kronor för hvarje år, öfverskridits: år 1892 med kronor 4,081: 74, år 1893 med kronor 2,902: 93, år 1894 med kronor 6,265: 31, år 1895 med kronor 3,216: 41 och år 1896 med kronor 3,586: 81 och vid Stockholms station, der anvisningen utgjort 9,135 kronor, hade en årlig öfverbetalning egt rum med kronor 620: 65 för år 1892, 404: 56 för år 1893, 583: 09 för år 1894, 1,150: 20 för år 1895 och 224: 34 för år 1896.

Skälet till den af stationsbefälhafvaren vid Carlskrona station och marinförvaltningen tillförene äskade förhöjningen i anslaget hade varit, att förste läkaren vid stationen redan år 1893 med anledning af derstädes under nämnda år skedda öfverbetalningar förklarat, att med de anvisade medlen sjukvården vid stationen icke kunde på tidsenligt

sätt bestridas. Anslagsökningens ändamål hade således icke varit att förekomma de jemförelsevis mindre betydande öfverbetalningarne å denna titel utan att kunna på ett försvarligt sätt möta de under en tid af nära 40 år uppenbarligen vidgade krafven i afseende å sjukvården vid den station, der större delen af flottans personal vore förlagd. Då någon nedsättning i anvisningen för sjukvård vid Stockholms station ej torde kunna ifrågakomma, borde fördenskull förevarande anslag ökas med det belopp, som erfordrades för att sjukvården vid Carlskrona station måtte kunna blifva i stånd att motsvara nutidens befogade anspråk. Detta belopp utgjorde skilnaden mellan af stationsbefälhafvaren såsom behöfliga beräknade 40,650 kronor och nuvarande anvisningen till Carlskrona station 29,865 kronor eller 10,785 kronor, hvarför marinförvaltningen hemstälde om en förhöjning af anslaget från nuvarande belopp 39,000 kronor till 49,785 kronor eller i jemnadt tal till 50,000 kronor.

Det här ofvan åberopade yttrande af förste läkaren vid Carlskrona station innefattas i en skrifvelse till stationsbefälhafvaren derstädes af den 12 april 1893, deri bemälde förste läkare framhållit, bland annat, att hvad som kunde anses vara tillräckligt för omkring 40 år sedan. då det nuvarande anslaget bestämdes, ej gerna kunde vara tillämpligt numera, då så många förändrade förhållanden inträffat genom allt mera stegrade anspråk på en omsorgsfullare och tidsenligare sjukvård och bespisning.

Då således behofvet af en höjning af anvisningen till sjukvård vid Carlskrona station, i ändamål att kunna på ett tidsenligt sätt bestrida densamma, redan för åtskilliga år sedan framhållits af förste läkaren vid stationen, samt begäran om anvisningens förhöjning sedermera upprepade gånger framstälts af vederbörande stationsbefälhafvare såväl som af marinförvaltningen, finner jag mig, vid det förhållande att någon nedsättning i anvisningen till samma ändamål vid Stockholms station uppenbarligen icke kan sättas i fråga, nu böra biträda marinförvaltningens framställning i ämnet och fördenskull hemställa, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att höja anslaget till sjukvård med 11,000 kronor eller från 39,000 kronor till 50,000 kronor.

Lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna.

Då inkomsttiteln fyr- och båkmedel för nu ifrågavarande stats- [14.]
regleringsperiod beräknas liksom för innevarande år till 1,400,000 Lotsverket.

kronor, lärer penningeanslaget till lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna böra i riksstaten upptagas till enahanda belopp och följaktligen med inberäkning af deri ingående friheter och ersättningar 409 kronor, utföras med 1,400,409 kronor, under förutsättning derjemte, att de å förenämnda inkomsttitel uppkommande öfverskott fortfarande må såsom hittills få användas för de med anslaget afsedda ändamål.

Öfriga ordinarie anslag.

[15.] Skrifmaterialier m. m.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å femte hufvudtiteln uppförda, har jag icke att föreslå någon annan ändring än att för jemnande af hufvudtitelns slutsumma förslagsanslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m., nu utgörande 46,969 kronor, må höjas med 5 kronor till 46,974 kronor.

Extra anslag.

Nyanskaffning af krigsfartygsmateriel.

[16.] Nyanskaffning af fartygsmateriel.

På Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning beviljade 1896 års riksdag för anskaffning af ny fartygsmateriel ett belopp af 11,780,000 kronor och anvisade deraf på extra stat för år 1897 en summa af 5,440,000 kronor, hvarefter 1897 års riksdag, likaledes på Eders Kongl. Maj:ts framställning, å extra stat för innevarande år anvisade det återstående beloppet, 6,340,000 kronor. Såsom i Eders Kongl. Maj:ts proposition till 1896 års riksdag angafs, var den sistnämnda år begärda och af Riksdagen beviljade summan afsedd för anskaffande af två 1:a kl. pansarbåtar, fyra torpedkryssare och sex 1:a kl. torpedbåtar. Af dessa fartyg äro de två pansarbåtarne, två torpedkryssare samt de sex torpedbåtarne under byggnad, och å byggandet af de två återstående torpedkryssarne hafva leveransanbud blifvit infordrade. Största delen af ifrågavarande fartygsmateriel skall enligt de upprättade leveranskontrakten vara färdig redan under innevarande år.

Det synes mig vara af största vigt, att afbrott i den sålunda påbörjade nyanskaffningen icke sker. Särskildt torde man böra sträfva

efter att utan för stort dröjsmål erhålla den krigsfartygsmateriel, som, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med sjöförsvarskomiténs år 1882 afgifna betänkande, föreslogs af den år 1892 tillsatta komitén för utredning af vissa frågor rörande sjökrigsmaterielen. Omtanken om vår neutralitet bjuder att ytterligare stärka vår fartygsmateriel så långt tillgängliga medel det medgifva.

Jemte det nu nämnda vigtigaste skälet för att utan afbrott fortsätta stärkandet af sjöförsvarets materiel talar härför äfven den omständighet, att genom ett lugnt men konseqvent fullföljande af detta syfte de inhemska verkstäder, hos hvilka beställningarna göras, sättas i stånd att på ett systematiskt sätt ordna sin verksamhet i förevarande afseende. Särskildt lemna regelbundet återkommande beställningar verkstäderna tillfälle att så ordna sina materialupphandlingar, att fartygen och deras tillbehör kunna levereras till billigare pris än eljest blefve fallet. Genom större kontinuitet i arbetena kunna också de i flere afseenden så skadliga rubbningarna i arbetarpersonalens antal undvikas eller åtminstone väsentligen inskränkas, äfven om man vid något tillfälle önskade få en beställning utförd på kortare tid än under vanliga förhållanden. En sådan kontinuitet är för våra jemförelsevis små verkstäder af långt större betydelse än för de stora fartygsetablissementen i flere främmande länder, och svenska staten torde så mycket mindre böra underlåta att taga hänsyn dertill, som äfven hos de stora sjömakterna omtanken om verkstädernas planmessiga sysselsättande spelar en ingalunda ovigtig roll vid anskaffning af sjökrigsmateriel. Beskaffenheten af den moderna materielen, vid hvars åstadkommande nya förbättringar och uppfinningar oupphörligt vinna tillämpning under den rastlöst fortgående utvecklingen på det tekniska området, gör det äfven nödigt att tillse, att den i vissa hänseenden alldeles speciella arbetsskicklighet, som är af största vigt vid byggandet af ett nutida krigsfartyg och som vid våra större verkstäder finnes, icke genom ett afbrott går förlorad. Följderna af ett sådant afbrott skulle i mera än ett hänseende kunna medföra stora olägenheter och vara så mycket mera nedslående, som vårt land eger nästan alla förutsättningar för att kunna göra sig fullt oberoende af utlandet i fråga om anskaffning och förbättrande af sina försvarsmedel.

Det ändamålsenligaste sättet att vinna den kontinuitet och planmessighet beträffande anskaffningen af nya krigsfartyg, som, efter hvad jag nyss tillåtit mig framhålla, är ur många synpunkter önskvärd, vore naturligtvis uppförandet i riksstaten af ett tillräckligt stort ordinarie anslag för flottans nybyggnad. Marinförvaltningen har i sin underdåniga

skrifvelse den 10 september 1897 angående utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel för år 1899 erinrat, hurusom förvaltningen under åren 1887—1895 uti sin hvarje år aflåtna skrifvelse rörande flottans anslagsbehof gjort framställning om äskande hos Riksdagen af sådan ökning i ordinarie anslaget till flottans nybyggnad och underhåll, att anslagets ändamål kunde något så när uppnås. År 1896 ansåg sig marinförvaltningen, sedan samma års riksdag beviljat ett större anslag å extra stat för anskaffning af fartygsmateriel, icke böra upprepa sin framställning om det ordinarie anslagets höjande. Sedan emellertid det sålunda beviljade anslaget jemväl blifvit i sin helhet anvisadt och behofvet af det ordinarie anslagets höjning icke kunde anses derigenom undanröjdt, har marinförvaltningen åter upptagit sin framställning derom, hvarvid förvaltningen likväl funnit, att den del af anslaget, som skulle afse flottans nybyggnad och hvilken senast beräknats till 2,500,000 kronor, måste, i anseende till den på senare tid inträdda stegringen af priset på både materialier och arbete, höjas till 2,800,000 kronor. På grund häraf och under åberopande af de skäl, som tillförene och särskildt i embetsverkets underdåniga skrifvelse den 22 september 1893 blifvit i ämnet anförda, har marinförvaltningen nu hemstält, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen äska uppförande i riksstaten af ordinarie anslaget till flottans nybyggnad och underhåll, hvilket anslag från och med år 1896 utgjort 1,300,000 kronor, med ett belopp ökadt till 4,100,000 kronor, deraf 2,800,000 kronor för flottans nybyggnad med inbegrepp af kostnaden ej blott för nybygda fartygs artilleri- och torpedutredning utan äfven för fasta minförsvaret äfvensom för minväsendet i öfrigt, samt 1,300,000 kronor för flottans underhåll.

Att jag i afseende på önskvärdheten af ett ordinarie nybyggnadsanslag delar marinförvaltningens sålunda uttalade uppfattning lärer jag icke behöfva inför Eders Kongl. Maj:t ånyo framhålla. Med fästadt afseende på den utveckling, hvari vår sjökrigsmateriel för närvarande är stadd, synes det dock vara lämpligare att, under afvaktan att hinna något närmare till det af 1892 års komité, i öfverensstämmelse med sjöförsvarskomiténs år 1882 aflemnade betänkande, angifna önskningsmålet, fortfarande af Riksdagen begära för nybyggnader anslag på extra stat och då till högre belopp än som kunna ifrågakomma såsom ett ordinarie nybyggnadsanslag, hvarför jag anser mig ej nu böra tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att äska ett nybyggnadsanslag på ordinarie stat.

Marinförvaltningen har i sin underdåniga skrifvelse den 10 sistlidne september jemväl, för den händelse Eders Kongl. Maj:t icke skulle finna skäl att hos nästkommande Riksdag äska ett till det af förvalt-

ningen föreslagna beloppet höjdt anslag å ordinarie stat till flottans nybyggnad och underhåll, gjort framställning rörande anslag å extra ordinarie stat till fortsättande af den under de senaste åren påbörjade nybyggnaden af vår flotta; och har marinförvaltningen dervid till en början anfört, att för fullföljande så vidt möjligt vore af den utaf 1892 års nyssnämnda komité framlagda planen för anskaffning af fartygsmateriel erfordrades under den närmaste framtiden ytterligare anskaffning af en 1:a klass pansarbåt samt 6 torpedbåtar af 1:a klass och en torpedbåt af 2:a klass.

I sammanhang härmed har marinförvaltningen vidare anfört följande.

Den påbörjade ändringen af pansarbåtarne af 3:e klass i ändamål att kunna förse dem med modernt snabbskjutande artilleri hade fullbordats med afseende å ett af dessa fartyg, och för ändringens verkställande å ytterligare ett vore åtgärd vidtagen. Den borde fördenskull fortsättas å flere fartyg af denna klass. Men då dessa ändringar, derest de såsom hittills skulle bekostas från underhållsanslaget, toge allt för lång tid, måste särskilda anslagsmedel för ändringens verkställande å flera fartyg på en gång begäras. Den tid syntes ej numera vara så aflägsen, då ångpannorna å våra äldsta pansarbåtar af 1:a klass måste ersättas med nya. Anskaffningen af sådana kunde icke från det nuvarande, för öfriga ändamål otillräckliga anslaget till flottans nybyggnad och underhåll bekostas. Extra ordinarie anslagsmedel måste fördenskull beräknas äfven för detta behof. Slutligen måste jemväl fasta minförsvarets behof på enahanda sätt tillgodoses.

På grund häraf har marinförvaltningen alternativt hemstält, det täcktes Eders Kongl. Maj:t hos nästkommande Riksdag äska för anskaffning af nyssnämnda materiel m. m. samt för fasta minförsvaret ett anslag å extra ordinarie stat af 5,900,000 kronor, att utgå under loppet af två år med hälften under hvartdera, hvilket anslag skulle användas för anskaffande af en 1:a kl. pansarbåt, sex 1:a kl. och en 2:a kl. torpedbåtar samt af ångpannor i reserv till en 1:a kl. pansarbåt, vidare till ändring af tre st. 3:e kl. pansarbåtar och slutligen till ett belopp af 200,000 kronor för fasta minförsvaret.

Af hvad jag i det föregående anfört lärer framgå, att jag anser det sålunda af marinförvaltningen alternativt föreslagna sättet för anvisande af medel till fartygsmaterielens ytterligare stärkande böra nu väljas. Med afseende på hvad marinförvaltningen föreslagit rörande medlens användning tillåter jag mig att göra följande erinringar. Då torpedbåtar uppträda i divisioner, består en division af fyra 1:a klass torpedbåtar eller af en 1:a klass och tre 2:a klass torpedbåtar. Med hänsyn

härtill synes det mig lämpligt att, i stället för sex 1:a klass torpedbåtar och en 2:a klass torpedbåt, för hvilka sammanlagda kostnaden beräknats till 1,551,000 kronor, nu anskaffa fyra 1:a klass och fyra 2:a klass torpedbåtar för en kostnad af 1,504,000 kronor, hvarigenom antalet af vår flottas torpedbåtar skulle komma att vid slutet af år 1900 uppgå till 17 af 1:a klass och 13 af 2:a klass, af hvilka man skulle erhålla sju divisioner, och derjemte skulle finnas en torpedbåt af hvardera klassen i reserv. Erfarenheten så väl hos oss som i främmande mariner har ådagalagt, att dessa fartyg, vid hvilkas byggande en stor vigt måste läggas på lätthet i konstruktionen för att kunna erhålla största möjliga fart, äro ganska ömtåliga och ofta utsatta för maskinhaverier, så att man, för att ett visst antal af dessa för kustförsvaret så ytterst vigtiga båtar, såväl af 1:a som af 2:a klass, skall kunna i behofvets stund med säkerhet påräknas, måste tillse, att sådana finnas i reserv för att kunna hastigt ersätta dem, som behöfva reparation vid verkstad eller varf. Emot den föreslagna anskaffningen af ångpannor till en 1:a kl. pansarbåt, beräknade att kosta 130,000 kronor, har jag ej något att erinra. Marinförvaltningen har för ändring af 3 st. 3:e kl. pansarbåtar beräknat ett kostnadsbelopp af 195,000 kronor, men då ammunitionskostnaden, som är inbegripen i nämnda belopp och beräknad till omkring 70,000 kronor, bör därifrån dragas, har ändringskostnaden blifvit af mig beräknad till endast 125,000 kronor. Beträffande marinförvaltningens förslag, att inom ofvan angifna summa, 5,900,000 kronor, skulle för fasta minförsvarets behof afses ett belopp af 200,000 kronor eller 100,000 kronor för hvartdera af åren 1899 och 1900, anser jag, att för minväsendet bör, såsom hittills, uppföras ett särskildt anslag, och kommer jag derför att här nedan göra särskild framställning rörande minväsendet.

Den 1:a kl. pansarbåt, den sjunde i ordningen, som af marinförvaltningen föreslås till nyanskaffning, har beräknats kosta 3,825,000 kronor, och har den inom marinförvaltningen uppgjorda ritningen till densamma den 5 sistlidne november vunnit nådig fastställelse. Den beräknade kostnaden är visserligen högre än den, som de senast kontraherade 1:a kl. pansarbåtarne betinga, men förhöjningen, som hufvudsakligen förorsakas deraf att prisen på materiel, företrädesvis det tjockare pansaret, och på arbetet under de senare åren betydligt stegrats, föranledes äfven i afsevärd mån af förslagen att i kasematten uppställa ett betydligt starkare och följaktligen dyrare artilleri än hittills der blifvit ifrågasatt, att utan ändring af fartygstypen tillämpa åtskilliga den moderna elektriska teknikens förbättringar samt att åt flere af fartygets vitala delar gifva kraftigare skydd.

Då det emellertid, i öfverensstämmelse med hvad ofvan blifvit sagdt med afseende på de fördelar kontinuiteten i arbetet skulle medföra såväl för kronan som för våra verkstäder, är i hög grad önskvärdt, att man före utgången af år 1900 kunde få börja arbetet på ytterligare en 1:a kl. pansarbåt, den åttonde, anser jag mig böra hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t vid bestämmande af det belopp, som bör af Riksdagen begäras såsom extra anslag till anskaffande af krigsfartyg, afse en summa af 1,000,000 kronor till påbörjande af en dylik båt af samma slag som den nyss omförmälda, hvartill ritning blifvit fastständ.

De behof, för hvilkas fyllande medel under titeln nyanskaffning af krigsfartygsmateriel således nu böra enligt min åsigt begäras, äro följande:

en 1:a kl. pansarbåt	kr.	3,825,000: —
påbörjande af en 1:a kl. pansarbåt	»	1,000,000: —
fyra 1:a kl. torpedbåtar	»	940,000: —
fyra 2:a » »	»	564,000: —
ångpannor i reserv till en 1:a kl. pansarbåt	»	130,000: —
ändring af tre st. 3:e kl. pansarbåtar	»	125,000: —
Summa	kr.	6,584,000: —

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att till anskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat, att utgå under åren 1899 och 1900, ett anslag af 6,584,000 kronor samt deraf anvisa för år 1899 ett belopp af 3,292,000 kronor.

Nytt skeppsgossefartyg.

Då jag vid behandlingen af de ordinarie anslagen under femte hufvudtiteln framhöll lämpligheten af att höja dagaflöningen för skeppsgossarne och i sammanhang dermed minska skeppsgossekårens nummerstyrka, åberopade jag ett af stationsbefälhafvaren vid flottans station i Carlskrona afgifvet yttrande i ämnet. I detta yttrande framhölls bland annat behofvet af ett särskildt exercishus för skeppsgossarne under förutsättning att skeppsgossekåren skulle komma att uppbringas till den i stat bestämda nummerstyrkan. Detta behof har vid flere tillfällen blifvit af stationsmyndigheterna anmäldt, och kostnaden för uppförande af en sådan byggnad har i det senaste förslaget blifvit upptagen till betydligt högre belopp än i de föregående förslagen samt beräknats alternativt till 130,000 och 136,000 kronor. Af flere skäl, ej minst med anledning af de förändrade förhållanden, som på senare tid inträdt beträffande perso- [17.] Nytt skeppsgossefartyg.

nalens vid stationen utbildning, har jag emellertid nu, likasom vid föregående tillfällen, ej ansett mig böra hos Eders Kongl. Maj:t föreslå anslags begärande för ytterligare ett exercishus i Carlskrona. Enligt stationsbefälhafvarens jemväl yttrade mening, hvilken jag i denna del biträder, kan också ett sådant utan nämnvärd olägenhet tills vidare undvaras, om skeppsgossekåren minskas till 320 nummer.

Stationsbefälhafvaren har derjemte framhållit, att, derest nummerstyrkan skulle uppbringas till den i stat bestämda af 400 man, den för gossarnes öfning till sjös erforderliga materielen behöfde tillökning med flere fartyg af Najadens och Gladans cert. Behofvet af ökning i denna materiel framträder emellertid mycket starkt äfven under nuvarande förhållanden, då antalet skeppsgossar betydligt understiger 400, och anskaffningen af ett dylikt fartyg kan ej undanskjutas, äfven om skeppsgossarnes antal bestämmes till 320, såvida kåren, hvilken är afsedd att företrädesvis lemna ämnen till flottans underofficerare, skall erhålla den sjömansutbildning, som den med afseende derpå bör och behöfver erhålla.

De fartyg, som för närvarande användas för skeppsgossarnes öfningar, äro skeppet Najaden samt briggarna Gladan, Falken, Skirner och Snappopp. En del af denna fartygsmateriel, som är afsedd för skeppsgossarnes öfning till sjös, den vigtigaste för deras utbildning, är, efter hvad en längre tids erfarenhet visat, olämplig och kan ej på långt när göra den nytta, som motsvarar kostnaden för dess användande. Briggarna Snappopp och Skirner äro de äldsta och minsta bland ifrågavarande fartyg. De byggdes, den förra år 1860 och den sistnämnda år 1867, då gossarnes antagningsålder var bestämd till 13 à 14 år och navigeringen i allmänhet inskränkte sig till Carlskrona redd och närgränsande vatten. Under det att Gladan till följd af sin storlek och sin sjöduglighet har kunnat företaga längre seglingar i Östersjön och Kattegat under större delen af sommaren och derigenom förskaffa gossarne verklig öfning i sjömansyrket, hafva deremot de mindre briggarne hufvudsakligen uppehållit sig i trakten af Carlskrona, och då de någon gång under högsommaren fått göra en utflykt till Öresund eller någon hamn vid östra kusten för att låta gossarne få någon föreställning om lifvet ombord utanför hamnen, hafva de små dimensionerna på dessa fartyg, å hvilka chefen är afsedd att vara den ende officeren ombord, gjort öfningarna ombord i hög grad beroende af väderleken och stundom, vid till sjös inträffande mindre gynsamt väder, gifvit anledning till svårigheter af flera slag, som med ett mera sjödugligt fartyg ej behöft befaras.

Briggarna Snappopp och Skirner äfvensom i viss mån den år 1877 byggda briggen Falken äro äfven i andra afseenden olämpliga för skeppsgossarnes öfningar. Det ringa utrymme, som å dem finnes för förvaring af dricksvatten, hindrar i sin mån deras användning för längre resor. All materiel ombord å dem har alldeles för små dimensioner och är för lätt för att vara lämplig vid öfning af ynglingar om 16—18 års ålder. Vistandet ombord å dessa fartyg, hvilkas trossbotten har en höjd af endast 1,48 meter under däcksbalkarna, måste för besättningen medföra flera obehag, och ett sådant förhållande står ej i öfverensstämmelse med de anordningar, som numera i allmänhet träffas för kronans manskap.

Önskvärdheten af en mera utsträckt öfning till sjös, såsom grundläggande för den följande sjömansutbildningen, har allt mera klart framträdt under de senare åren. Under år 1897 har man kunnat iakttaga fördelen af en sådan utsträckt öfning, i det att det nämnda år färdigbygda öfningsskeppet Najaden dertill lemnat tillfälle för de 100 gossar, som rymmas å detta fartyg. Jemte det att gossarne gjorts förtrogna med tjensten till sjös, hafva öfningarna ombord å Najaden, Gladan och Falken kunnat under navigeringen ledas af afdelningschefen och derigenom blifvit mera systematiskt ordnade, på samma gång de kunnat göras mera omfattande och omvexlande. Vid samfäld öfning af flere gossar kan också täflan mellan de öfvade medföra en gynsammare verkan, än om smärre afdelningar måste uteslutande öfvas hvar för sig, hvarjemte de så vigtiga signaleringsöfningarna kunna bättre tillgodoses.

Häraf framgår, huru vigtigt för skeppsgossarnes rätta utbildning det är, att den nyssnämnda förbättringen i öfningen till sjös måtte tillgodokomma så stor del af kåren som möjligt. Nödvändigheten af verklig sjöuppfostran äfven för en nutida örlogsmatros gör sig ju gällande inom alla mariner. En sådan uppfostran bibringas utan tvifvel bäst på ett segelfartyg, isynnerhet när den är begränsad till så kort tid som hos oss. Till följd af de förändringar, som sjökrigsmaterielen i senare tider undergått, hafva också vilkoren för personalens öfvande på densamma i väsentlig mån förändrats, och det har derigenom inträffat, att tiden för verklig öfning till sjös för flertalet af flottans manskap inskränkes till omkring sex veckor årligen under de s. k. eskaderöfningarne, hvilket är så mycket mera betänkligt, som ju många bland de vid sjömanskåren för tre år antagne aldrig varit till sjös före antagningen. Hafva således de för det egentliga sjömansyrket nödiga egenskaperna icke blifvit, åtminstone i någon mån, förut förvärfvade, torde de icke hos många kunna framkallas genom de en kort tid på-

gående öfningarna längs våra kuster och i våra skärgårdar, hvarest de årliga eskaderöfningarna hufvudsakligen utföras, dels emedan vår materiel egentligen är afsedd att der användas och dels emedan öfningsanslaget ej medgifver dessa öfningars utsträckning under längre tid. På den öfningsresa till aflägsnare farvatten, som ett fartyg årligen plägar företaga, kan endast en jemförelsevis liten del af sjömanskårens manskap öfvas. Det torde derför vara stora skäl att söka begagna hvarje utväg, som bidrager till att förekomma, att de oeftergifliga, hos den svenske örlogsmatrosen förr befintliga och med rätta så högt uppskattade sjömansegenskaperna hädanefter skulle komma att alltför mycket saknas.

En sådan utväg finnes uti ett ändamålsenligt anordnande af skeppsgossekårens öfning på sjön, enär gossarne enligt nu gällande bestämmelser skola vara omkring 16 år gamla och således böra anses fullt mottagliga för den praktiska undervisning i sjömansyrket, som genom öfningarna ombord bibringas dem. Men för att det åsyftade ändamålet skall under deras omkring 2-åriga anställning vid kåren kunna vinnas, erfordras äfven en tillräcklig och med afseende på sin beskaffenhet tillfredsställande materiel.

Jag har redan i det föregående framhållit, hurusom briggarne Snappopp och Skirner ingalunda motsvara de fordringar, som kunna och böra ställas på en dylik materiel. De befinna sig derjemte för närvarande i ett skick, som, derest de fortfarande skola för öfningarna användas, kräfver en rätt afsevärd kostnad för deras iståndsättande. De öfriga öfningsfartygen lemna utrymme, Najaden för 100, Gladan för 78 och Falken för 54 gossar. För att de återstående gossarne, hvilkas antal, om sammanlagda nummerstyrkan nedsättes till 320, skulle utgöra 88, skola kunna begagna sommaren till sjömansutbildning, erfordras således ytterligare ett öfningsfartyg.

Marinförvaltningen gjorde redan i embetsskrifvelse den 11 december 1896 framställning om anslag för byggande af ett nytt öfningsfartyg af Najadens cert, dervid förvaltningen framhöll, hurusom Najaden kunnat byggas derigenom att under flere år medel af ordinarie anslaget till flottans nybyggnad och underhåll blifvit för detta byggnadsföretag afsatta, men att berörda anslags ställning då mera icke medgåfve att från detsamma anvisa den för ett nytt öfningsfartyg beräknade kostnadssumma, äfven om den fördelades på ett flertal år. Jag ansåg mig emellertid icke då böra föreslå Eders Kongl. Maj:t att göra framställning i ämnet till Riksdagen, dels emedan Najaden då ännu icke varit använd och man följaktligen icke hade full erfarenhet om

dess lämplighet och dels med hänsyn till betydenheten af öfriga anslagskraf, som måste framställas till 1897 års riksdag.

Sedan, på sätt jag i det föregående framhållit, Najadens användande såsom öfningsfartyg visat ett särdeles gynsamt resultat, anhåller jag att nu få fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på behofvet af ett extra anslag för ifrågavarande ändamål. Varfschefen vid flottans station i Carlskrona, hvarest Najaden bygts och ett nytt öfningsfartyg, derest anslag dertill beviljas, jemväl lärer böra byggas, har inlemnat infordrade uppgifter rörande kostnaden dels för briggarne Skirners och Snappopps försättande i tjenstdugligt skick och dels för byggande af ett nytt fartyg af hufvudsakligen samma beskaffenhet som Najaden. För nyssnämnda briggars iståndsättande skulle enligt varfsmyndigheternas beräkning erfordras en summa af 27,600 kronor; och har af samma myndigheter kostnaden för ett nytt skeppsgossefartyg lika med Najaden beräknats uppgå till 184,204 kronor, om det bygges af trä, och till 159,304 kronor, om det bygges af stål.

Härvid är att märka, att det iståndsättande af briggarne Snappopp och Skirner, som skulle kunna verkställas för berörda summa af 27,600 kronor, ingalunda skulle medföra undanrödjande af de olägenheter vid användandet af dessa fartyg, hvilka jag förut framhållit. Med hänsyn härtill kan jag ej finna det vara förenligt med klok omtanke om flottans utveckling, att på dessa föråldrade små fartyg, hvilkas deplacement är mindre än de senast bygda 1:a kl. torpedbåtarnes, nedlägga en sådan reparationskostnad.

Deremot anser jag på de skäl, jag tillåtit mig framhålla, och då det ordinarie nybyggnads- och underhållsanslaget icke kan för ändamålet anlitas, att särskildt extra anslag bör hos Riksdagen begäras till ett nytt öfningsfartyg för skeppsgossar, hvilket, om det bygges af stål, kan anskaffas för en kostnad af i jemnt tal 160,000 kronor; och hemställer jag derför i underdånighet, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att för anskaffande af ett nytt skeppsgossefartyg bevilja på extra stat för år 1899 ett anslag å 160,000 kronor.

Kostnaden för 1:a kl. pansarbåten Odens nybyggnad. [18.]

Kostnaden för 1:a kl. pansarbåten Odens nybyggnad.

Uti underdånig skrifvelse den 12 november 1897 har marinförvaltningen anfört följande.

Då marinförvaltningen uppgjorde den beräkning af kostnaderna för 1:a kl. pansarbåten Odens anskaffande, som jemte ritningar till samma

fartyg med skrifvelse den 24 mars 1894 öfverlemnades till chefen för sjöförsvarsdepartementet, hade man vid beräkning af kostnaden för den vertikala bepansringsmaterielen jemte tillbehör och tak till styrtornet för det nya pansarfartyget utgått från det medelpris, hvilket motsvarande materiel för den näst förut anskaffade pansarbåten, Thule, betingat, enär tillförlitlig prisuppgift icke kunde af pansartillverkare erhållas vid annat tillfälle än då omedelbar beställning förelåge.

Detta medelpris grundade sig på förhållandena år 1891, då bepansringsmaterielen till sistnämnda fartyg anskaffades. I enlighet härmed beräknades kostnaden för enahanda materiel för pansarbåten Oden till 729,679 kronor. Sistberörda materiel blef emellertid icke beställd förr än år 1895. Väl hade Riksdagen för år 1894 beviljat till byggande af den nya pansarbåten ett anslag af 1,000,000 kronor, men detta togs helt och hållet i anspråk för sjelfva fartygsskrofvet, om hvars levererande aftal den 9 augusti 1894 träffades med Bergsunds mekaniska verkstads aktiebolag och hvarför kostnaden uppgick till inemot 1,500,000 kronor. År 1894 beviljade Riksdagen för fortsättande af pansarbåtens nybyggnad 1,500,000 kronor, men detta anslag blef ej tillgängligt förr än år 1895. Då sistnämnda år, således nära fyra år efter det motsvarande beställning gjordes för Thule, bepansringsmaterielen för det nya fartyget skulle anskaffas, visade sig, att prisen å dylik materiel stigit så, att för den bestälda materielen till Oden måste utfästas en betalning till vederbörande tillverkare af tillhopa 812,332 kronor 7 öre, eller utöfver beräknade 729,679 kronor ett belopp af 82,653 kronor 7 öre.

Med stöd af den erfarenhet, som i senaste krig mellan Kina och Japan vunnits om eldfarligheten af den dittills brukliga träinredningen i krigsfartyg, beslöt marinförvaltningen den 26 juli 1895 att, så långt sådant funnes lämpligt, vid inredningen af Oden använda jern i stället för trä äfvensom i öfrigt inskränka användningen af brännbara materialier uti fartyget. Detta medförde utöfver den med Bergsunds verkstad redan kontraherade leveranssumman för fartygsskrofvet en kostnad af 32,500 kronor.

Då marinförvaltningens bemödanden att i andra hänseenden inskränka utgifterna för fartygsbyggnaden för att derigenom kunna i någon mån betäcka den af nu nämnda orsaker vållade ökning af kostnaderna, icke medfört afsedt resultat, har marinförvaltningen funnit sig nödsakad att hos Eders Kongl. Maj:t anhålla om vidtagande af åtgärd till beredande af medel att täcka ifrågavarande utgiftsbelopp, sammanlagdt 115,153 kronor 7 öre, eller i rundt tal 115,000 kronor.

Enär å de under femte hufvudtiteln anvisade anslag icke finnas medel, som kunna tagas i anspråk för täckande af omförmälda ökade utgift, som vid det ursprungliga kostnadsförslagets uppgörande icke kunde förutses, får jag, lika med marinförvaltningen, underdånigst hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att för fyllande af kostnaden för 1:a kl. pansarbåten Odens nybyggnad anvisa på extra stat för år 1899 ett belopp af 115,000 kronor.

Artilleri- och torpedmateriel m. m.

Stationsbefälhafvaren vid flottans station i Carlskrona har i den af honom såsom öfverkommendant för sjöbefästningarna vid stationen afgifna rapport öfver verkstäld inspektion af försvarsverken derstädes erinrat om behofvet af *röksvagt krut* för fästningen Kungsholmens alla kanoner. [19—24.] Artilleri- och torpedmateriel m. m.

Marinförvaltningen anser emellertid, att anskaffningen af sådant krut, hvars tillverkningspris ännu är mycket högt, bör tills vidare afse endast fästningens kraftigaste pjeser, 3 st. 24 cm. kanoner, som äro af nyare konstruktion. En utredning af stridsladdningar till dessa kanoner kunde för närvarande ej beräknas lägre än till 60,750 kronor, hvarförutom 10,000 kronor erfordrades för de försök, som för bestämmande af krutets storlek och laddningens vigt för olika kalibrar måste utföras.

Vidare har marinförvaltningen erinrat, att Eders Kongl. Maj:t till sistlidne års riksdag gjorde framställning om anvisande af 115,000 kronor till anskaffning af *kanoner i reserv för flottans fartyg*, men att Riksdagen med hänsyn till andra anslagsbehof under femte hufvudtiteln, som syntes Riksdagen mer angelägna att tillgodose än det ifrågavarande, ansett att för omförmälda anskaffning icke borde anslås högre belopp än 50,000 kronor för år 1898, hvadan Riksdagen på extra stat för nämnda år anvisade endast sistberörda belopp. Under åberopande af hvad förut blifvit i detta ärende anfördt, föreslår marinförvaltningen, att det för ändamålet ytterligare erforderliga beloppet 65,000 kronor måtte af Riksdagen äskas.

Behofvet af sådan *ammunition för stridsfartygen*, som utgör den för dem faststälda 2:dra utredningen, för anskaffning hvaraf medel icke inberäknats i fartygens nybyggnadsanslag och till hvilken ej heller den ersättning, som från öfningsanslaget utbetalas för konsumerad ammunition, lemnar tillgång, framhölls af marinförvaltningen redan i dess underdåniga skrifvelse den 18 september 1896, deri förvaltningen till-

lika anförde, att för de till nybyggnad anbefalda stridsfartyg, hvilka under år 1898 förväntades blifva färdiga, en 2:a utredning artilleriammunition erfordrades och kostade 342,000 kronor, hvilket belopp emellertid, enligt förvaltningens förslag, skulle fördelas på två år, och anslagsbehofvet i denna del för år 1898 alltså upptagas till 171,000 kronor. Eders Kongl. Maj:t, som ansåg detta belopp kunna ytterligare nedsättas, äskade för ändamålet af sistlidne års riksdag 86,000 kronor. Denna framställning blef emellertid ej bifallen af Riksdagen, som ansåg att med anskaffningen kunde för det dåvarande anstå. Då således behofvet qvarstår oförminskadt, har marinförvaltningen hemstält om anvisande af 171,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Till ersättning af *förbrukadt krut* erfordras enligt anmälan af marinförvaltningen 36,000 kronor.

Marinförvaltningen har jemväl anmält, att för torpedbåtarna funnes för närvarande i förråd ej mera än en utredning af *torpeder*, ehuru utredningsreglementet upptoge två utredningar för dessa fartyg. Då erfarenheten gifvit vid handen, att en reservutredning af denna materiel vore väl behöflig, kunde, enligt förvaltningens åsigt, anskaffningen deraf ej längre uppskjutas. För att hittills byggda eller under byggnad varande torpedbåtar skulle erhålla 2 utredningar torpeder, erfordrades 24 st. torpeder, och då, enligt anmälan af varfschefen i Carlskrona, en 38 cm. torped gått förlorad, utgjorde sammanlagda behofvet af torpeder således 25 st., hvilka med tillhörande laddningar samt besigtnings- och transportkostnader beräknades kosta 197,500 kronor, om hvilkas anvisande på extra stat för år 1899 marinförvaltningen ansåge framställning böra göras.

Slutligen har marinförvaltningen anmält behofvet af medel för anskaffning af *bomullskrut* och för anställande af *skjutförsök*.

Enligt marinförvaltningens på nu anförda grunder stödda förslag skulle behofvet af extra anslag för år 1899 till artilleri- och torpedmateriel utgöra:

För sjöbefästningarne:

till anskaffning af röksvagt krut	kronor	70,750: —

För fartygen:

till anskaffning af kanoner i reserv	»	65,000: —
» » » artilleriammunition	»	171,000: —

till ersättning af förbrukadt kanonkrut	kronor	36,000: —
» anskaffning af 25 st. 38 cm. torpeder m. m.	»	197,500: —
» » » bomullskrut	»	2,500: —
» anställande af skjutförsök	»	10,000: —

Hvad nu beträffar frågan om anskaffning af *kanoner i reserv för flottans fartyg* torde jag få hänvisa till den utredning i ämnet, som förekommer i statsrådsprotokollet den 14 januari 1897 och här endast tillägga att, med fästadt afseende på det med tillkomsten af de nya fartygen betydligt ökade antalet af i bruk varande kanoner, klok omtanke synes bjuda att ej uppskjuta med anskaffningen af nu ifrågavarande, för vidmakthållande af fartygens stridsduglighet så nödvändiga pjeser. Det begärda beloppet, 65,000 kr., utgör, såsom af marinförvaltningens här ofvan lemnade redogörelse framgår, skillnaden mellan hvad af 1897 års riksdag äskades eller 115,000 kr. och den summa af 50,000 kr., hvartill Riksdagen, med hänsyn till andra anslagsbehof under femte hufvudtiteln, ansåg den begärda anvisningen till ifrågavarande ändamål böra för år 1898 begränsas.

I fråga om behofvet af *ammunition för stridsfartygen* lärer det endast behöfva framhållas, hurusom införandet af det snabbskjutande artilleriet medfört nödvändigheten af betydligt rikligare tillgång än förr på ammunition, hvaraf en utredning eller den qvantitet, som, beroende af vigt och utrymme ombord, medföres på ett fartyg, vid hastig eldgifning kan inom en jemförelsevis ganska kort tid förbrukas. Derför måste stationernas förråd vara väl försedda med ammunition till snabbskjutande pjeser, helst som dessa förråd icke kunna kompletteras vid en hastig mobilisering, enär anskaffning af krut och projektiler till behöflig mängd förutsätter en tillverkningstid af flera månader, och, beträffande särskildt de större snabbskjutande kanonernas patronhylsor, hvilka, äfven de, kräfva lång tillverkningstid, dessa hvarken kunna beställas inom landet eller, såsom varande krigskontraband, i krigstid införas. Vid senaste riksdag, då det begärda anslaget till ammunition ej blef beviljadt, framhölls äfven behofvet af att ett följande år begära ett än större anslagsbelopp för att de fartyg, som afsåges att blifva färdiga under år 1898, skulle, åtminstone till en del, få sitt behof af ammunition fyldt; och finner jag mig, på grund af det nu anförda, böra understödja marinförvaltningens framställning i ämnet.

Angående ersättning af *förbrukadt kanonkrut* får jag erinra, att, på grund af anvisade extra anslag, ett belopp af omkring 18,000 kronor

årligen kunnat för ändamålet afses under de senare åren. Till sistförflutna års riksdag blef emellertid, med anledning deraf att krutförrådens ställning syntes hafva blifvit i någon mån förbättrad, icke någon framställning i ämnet gjord. Nu har likväl visat sig att brist i förråden förefinnes, till hvars utjemnande extra anslag måste begäras till belopp, som af marinförvaltningen upptagits till 36,000 kr. och hvaremot jag icke har något att erinra.

Vidkommande anskaffning af en andra utredning *torpeder*, hvarför kostnaden beräknats till 197,500 kr., torde denna anskaffning kunna utan nämnvärd olägenhet fördelas på tvänne år och anslagsbehofvet i denna del för år 1899 böra upptagas till 96,000 kronor.

I afseende å marinförvaltningens framställningar rörande anskaffning af *röksvagt krut* och anställande af *skjutförsök* har jag icke något att erinra, hvaremot jag finner den ifrågasatta anskaffningen af *bomullskrut* kunna tills vidare anstå.

På grund af hvad nu blifvit anfördt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa

a)	till anskaffning af röksvagt krut	kr.	70,750: —
b)	» kanoner i reserv för flottans fartyg	»	65,000: —
c)	» artilleriammunition	»	171,000: —
d)	» ersättning af förbrukadt kanonkrut	»	36,000: —
e)	» anskaffning af torpeder m. m.	»	96,000: —
f)	» anställande af skjutförsök	»	10,000: —

Ny docka i Carlskrona.

[25.] Ny docka i Carlskrona.

Till byggande af ny docka i Carlskrona beviljade 1897 års riksdag uppå Eders Kongl. Maj:ts förslag 475,000 kronor och anvisade deraf på extra stat för år 1898 ett belopp af 150,000 kronor.

Jag får nu hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska anvisande jemväl på extra stat för år 1899 af 150,000 kronor till ifrågavarande ändamål.

Förrådshus för fasta minförsvaret och inredning af förråd för torpeder i Carlskrona.

För detta ändamål beviljade sistlidna års riksdag 80,000 kr. samt anvisade deraf på extra stat för år 1898 40,000 kronor; och får jag underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen begära anvisande å extra stat för år 1899 af återstående 40,000 kronor. [26.] Förrådshus för fasta minförsvaret m. m. i Carlskrona.

Förrådshus för bomullskrut m. m. vid Carlskrona.

Då jag den 13 januari 1896 inför Eders Kongl. Maj:t anmälde frågan om reglering af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel för år 1897, yttrade jag beträffande ifrågavarande byggnadsföretag, bland annat, följande: [27.] Förrådshus för bomullskrut m. m. vid Carlskrona.

»Behofvet af ett förrådshus för bomullskrut vid flottans station i Carlskrona har redan länge varit insedt och af stationsmyndigheterna vid flera tillfällen blifvit framhållet. Det nu å Drottningskär befintliga bomullskrutförrådet innebär en verklig fara icke blott för den närliggande, tätt bebygda delen af Aspö utan äfven för fästningen Kungsholmen. Genom marinförvaltningens försorg har numera en fullständig utredning skett rörande såväl lämpligaste platsen för ett nytt kruthus som ock kostnaderna för en dylik anläggning.

Hvad platsen angår hade visserligen varit önskvärdt, att för anläggningen kunnat begagnas någon kronan tillhörig holme i Carlskrona skärgård, hvarigenom särskild kostnad för sjelfva platsens förvärfvande kunnat undvikas. Men vid den af cheferne för ingeniör- och mindepartementen vid nämnda station i sådant afseende verkstälda undersökning har utrönts, att någon för ändamålet fullt lämplig plats icke finnes inom det kronan tillhöriga område. Deremot hafva bemälde chefer ansett, att en inom Förkärla socken belägen, under Tromtö fideikommissegendom hörande holme, benämnd Ifö, vore i alla afseenden synnerligen tjenlig för uppförande af förrådshus för bomullskrut och laddade handminor. Genom anläggning af en brygga utaf föreslagen beskaffenhet erhålles en vid hvilka vindförhållanden som helst god tilläggningsplats för minbåtar och kruttransportfartyg. De för förrådshusen afsedda platserna å holmen äro belägna på ett afstånd af mera

än 4,5 kilometer från Carlskrona stad och varf. Slutligen erbjuder holmens läge den synnerligen beaktansvärda fördel, att förrådshusen kunna å densamma så förläggas, att intet af dem blir synligt från utom sjöbefästningarna varande fartyg.

Innehafvaren af Tromtö fideikommissegendom har förklarat sig villig att — under förutsättning att nådigt samtycke dertill i vederbörlig ordning meddelas — för all framtid afstå eganderätten till holmen mot en köpeskilling af 10,000 kronor eller ock för en tid af 50 år till kronan upplåta nyttjanderätt till densamma mot en årlig afgäld af 400 kronor.

Till de byggnader och öfriga anläggningar, som skulle vara för ifrågavarande ändamål behöfliga, hafva cheferna för ingeniör- och mindepartementen vid stationen uppgjort ritningar och kostnadsförslag. Det sistnämnda upptager för

förrådshus för bomullskrut	12,200: —
» » laddade handminor	3,600: —
laddhus	1,600: —
vaktarebostad	9,170: —
uthusbyggnad	720: —
frostfri källare för tvåledare	1,370: —
källare för reageradt bomullskrut	670: —
åskledare för bomullskrutförrådet	940: —
spårväg	2,900: —
två skyddsvallar	1,100: —
brygga och utfyllning	5,900: —
Summa	40,170: —

I enlighet härmed gjordes framställning i ämnet till 1896 års riksdag.

Riksdagens statsutskott hemställde, att framställningen ej måtte af Riksdagen bifallas, och anförde såsom skäl för denna sin hemställan, att kostnaderna för anläggningen synts utskottet såväl i afseende å jordlösen som byggnader för höga och att följaktligen ytterligare utredning i ärendet vore erforderlig. Emot utskottets hemställan anfördes reservation af åtskilliga dess ledamöter, hvilka ansågo, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse: »Med afseende å hvad i ärendet förekommit, har utskottet funnit ifrågavarande anläggning af behofvet påkallad. Som emellertid den uppgjorda kostnadsberäkningen synts utskottet väl hög, isynnerhet hvad den afser kostnaden för vaktarebostad samt för brygga, har utskottet ansett det äskade anslaget kunna

utan olägenhet minskas till 45,000 kr., hvarför utskottet hemställer, att Riksdagen må till förrådshus för bomullskrut m. m. i Carlskrona på extra stat för 1897 anvisa 45,000 kronor.» Denna reservation godkändes af Riksdagens Första Kammare, medan deremot Andra Kammaren biföll utskottets hemställan, i enlighet hvarmed ock Riksdagen efter gemensam votering mellan Kamrarne fattade sitt beslut, hvadan alltså framställningen ej bifölls.

Då emellertid behofvet af ifrågavarande förrådshus fortfarande gjorde sig i hög grad gällande, ingingo cheferna för Carlskrona stations-, min- och ingeniördepartement till varfschefen derstädes med en gemensam skrifvelse, deri de framhöllo bristfälligheten och faran af de nuvarande anordningarne vid stationen för bomullskrutets förvaring, i det hela den deraf vid stationen befintliga tillgången kunde genom en enda olyckshändelse vid detta sprängämnes behandling eller genom direkt beskjutning från en utanför fästningarne varande fiende bringas till gemensam explosion, hvarvid bemälde chefen tillika anförde, att, hvad beträffade platsen för ifrågavarande anläggning, någon lämpligare plats icke funnes än Ifön, der bomullskrutförrådet komme att ligga på tillräckligt långt afstånd från andra sprängämnesförråd, för att en explosion af det ena icke också skulle medföra fara för det andra.

Varfschefen hänsköt frågan till marinförvaltningen, som nu i sin underdåniga skrifvelse den 22 september 1897 anfört att embetsverket för afhjelpande af det allt mer och mer trängande behofvet af förrådshus såväl för bomullskrut som för laddade minor icke hade annat förslag att göra än det, som af embetsverket framstälts och motiverats i dess skrifvelse den 17 september 1895, angående utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel för år 1897, med vid samma skrifvelse fogade ritningar och kostnadsförslag, och hvilket marinförvaltningens förslag afsåg förrådshusens anläggande å Ifön under Tromtö fideikommiss i Förkärla socken.

Fördenskull har marinförvaltningen, med åberopande såväl af hvad embetsverket i nyssberörda skrifvelse i ämnet anfört som af ofvannämnde departementschefers yttrande, hemstält, att hos Riksdagen måtte äskas ett extra anslag för år 1899

dels till förvärfvande af Ifön å	kr.	10,000: —
och dels till anläggning derstädes af förrådshus för bomullskrut och för laddade handminor, laddhus, vaktarebostad med uthus, frostfri källare för tvåledarekabel, förrådshus för reagerande bomullskrut, åskledare, spårväg, skyddsvallar och brygga å	»	40,170: —
eller å tillhopa	kr.	50,170: —.

Då af den i ärendet förebragta utredning torde framgå, att frågan om anläggning af förrådshus för bomullskrut m. m. vid Carlskrona station icke kan utan synnerlig olägenhet och verklig fara längre undanskjutas, och då, enligt hvad chefen för marinförvaltningens minafdelning i en till mig afgifven promemoria meddelat, den beräknade anläggningskostnaden 40,170 kronor icke kan i något hänseende nedbringas, får jag, enär, oaktadt förnyade undersökningar egt rum, annan lämplig plats än Ifö för ifrågavarande anläggning ej stått att finna, i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 bevilja dels till förvärfvande af holmen Ifö 10,000 kronor och dels till anordnande derstädes af förrådshus för bomullskrut m. m. i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och kostnadsförslag 40,170 kronor eller tillhopa 50,170 kronor.

Minväsendet.

[28.] Minväsendet. Sedan det på extra stat uppförda anslag till minväsendet under en längre följd af år utgått med 100,000 kronor årligen, blef detta anslag vid 1894 års riksdag nedsatt till 75,000 kronor och har sedermera förblifvit vid detta belopp. Uti mina anföranden till statsrådsprotokollet den 13 januari 1896 och den 14 januari 1897 har jag redan framhållit såväl orsakerna till den nedsättning i anslagsbeloppet, jag år 1894 ansåg mig kunna för år 1895 föreslå, som ock de skäl, hvilka kräfva anslagets återupptagande till det högre beloppet. Jag torde derför, till undvikande af vidlyftighet i framställningen, få hänvisa till mina ofvan åberopade uttalanden till statsrådsprotokollet, hvarvid jag likväl anser mig böra ytterligare påpeka, att, genom anslagets bibehållande vid det lägre beloppet under de tvänne sistförflutna åren, behofvet af anslagets förhöjning nu blifvit så mycket större; och får jag derför hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 bevilja till minväsendet ett anslag af 100,000 kronor.

Beklädnad åt sjöbeväringen.

[29.] Beklädnad åt sjöbeväringen. Enligt hvad marinförvaltningen i skrifvelse den 17 september 1895 upplyst, utgjorde totalbehofvet af beklädnad för sjöbeväringen under sjötjenstgöring .... 4,782 ställ.

Transport 4,782 ställ.

Transport		4,782 ställ.
Vid ingången af år 1897 funnos, enligt anmälan af marinförvaltningen i skrifvelse den 10 september samma år	1,276 ställ.	
Under år 1897 hade för anvisade 92,000 kronor dels anskaffats och dels genom användande af i förråden befintliga öfverskottspersedlar tillkommit, i stället för beräknade 750 ställ, sammanlagdt	954 »	2,230 »
hvadan återstående behofvet utgjorde		2,552 ställ.
Vid senaste riksdag äskade Eders Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål 105,500 kronor, hvarmed beräknats att kunna anskaffas under år 1898 dels		750 »
dels ock åt 200 man tilläggspersedlar för eldare under sjötjenstgöring.		
Beloppet beviljades af Riksdagen, hvadan vid 1899 års ingång återstående behofvet skulle utgöra		1,802 »
jemte tilläggspersedlar för eldare åt ytterligare 340 man.		

I sin ofvanberörda skrifvelse af den 10 september 1897 erinrar marinförvaltningen, att vid beviljande af förberörda anslag af 105,500 kronor Riksdagen uttalade dels den förmodan att omsättning af de i förråden befintliga beklädnadspersedlar egde rum till förekommande af skada genom långvarig magasinering, dels att, derest den i statsrådsprotokollet omförmälda bristen af beklädnad för sjöbeväringen sedermera skulle fyllas, en fullständigare utredning af behofvet borde föregå framställning derom. Marinförvaltningen fann sig med anledning deraf böra meddela, att redan innan berörda uttalande skedde i Riksdagens skrifvelse den 12 maj 1897, hade förvaltningen genom skrifvelse den 5 derförutgångne mars meddelat stationsbefälhafvarne föreskrifter i syfte att vinna en hastigare omsättning i sjöbeväringens beklädnadsförråd, samt att angående behofvet af beklädnad för sjöbeväringen annan utredning icke kunde förebringas än den, marinförvaltningen i sin underdåniga skrifvelse den 17 september 1895 åberopat, eller att behofvet beräknats i enlighet med de från chefen för flottans stab erhållna beräkningar af det antal värnpligtige, som vid mobilisering erfordrades för bemanning af flottans fartyg.

Marinförvaltningen, som anser, att fyllandet af det återstående behofvet af ifrågavarande beklädnad utan olägenhet kan fördelas på två år, hemställer derför om äskande för år 1899 af ett extra anslag af 105,500

kronor, för hvilket belopp skulle kunna ytterligare beklädas 750 man värnpligtige samt dessutom anskaffas tilläggspersedlar för eldare under sjötjenstgöring för 200 man.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt och då den angifna bristen i beklädnad åt sjöbeväringen nödvändigtvis bör snarast möjligt fyllas och ett särskildt anslag derför är erforderligt, får jag underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 anvisa 105,500 kronor till beklädnad för sjöbeväringen.

Anskaffning af ytterligare beklädnads- m. fl. persedlar för värnpligtige vid Carlskrona artillerikår.

[30.] Beklädnads- m. fl. persedlar för värnpligtige vid Carlskrona artillerikår.

Hos marinförvaltningen har chefen för Carlskrona artillerikår, med anmälan att för 500 man värnpligtige vid kåren anskaffats beklädnads- och remtygspersedlar enligt fastställd stat, anhållit, att för nämnde värnpligtige måtte få anskaffas ännu felande utredningspersedlar, nemligen:

ränsel med lyftrem	st. 500
mattornist med rem	» 500
kokkärl	» 500

samt att för berörda anskaffning måtte anvisas ett belopp af 11,000 kronor.

Uti en sedermera till marinförvaltningen aflåten skrifvelse har bemälde chef — under anförande att enligt mobiliseringsplanen det för Carlskrona befästningar erforderliga antalet beväringsmän, som skulle utbildas till fästningstjenst, uppginge till 1,200 samt att med hänsyn till de fordringar på en snabb mobilisering, som ställdes på kåren, tid för tillverkning af beklädnadspersedlar för de 700 man, för hvilka dylika persedlar ännu saknades, omöjligen kunde beredas under de få mobiliseringsdagarne — öfverlemnat en tablå, utvisande behofvet af utredningspersedlar för 500 man enligt stat och dessutom beklädnads-, remtygs- och utredningspersedlar för 700 man, nödtorftligen utrustade, och dervid anhållit, att, utöfver hvad han, på sätt här ofvan är omförmäldt, begärt, till hans disposition måtte ställas ett belopp af 44,500 kronor att fördelas på två år, hvarjemte kårchefen, beträffande de enligt nyssnämnda tablå gjorda beräkningar öfver behofvet i fråga, anfört, att antalet erforderliga persedlar för nämnde 700 man ingalunda uppginge till det antal, som staten upptoge, enär fullständig uppsättning enligt stat endast

ansetts nödvändig för de 500 man, som årligen öfvades, under det att för öfrige 700 man blott så många persedlar upptagits, som ansetts för dessas nödtorftiga utrustning erforderliga.

Marinförvaltningen har i skrifvelse den 7 december 1897 underställt detta ärende Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning och dervid förklarat sig i afseende å kårchefens framställningar ej hafva annat att erinra än att med anskaffningen af i förenämnda tablå upptagna 600 paradhufvudbonader syntes kunna utan olägenhet anstå, hvarigenom det af kårchefen i hans senare skrifvelse anmälda medelsbehofvet blefve minskadt med 6,000 kronor och således i sin helhet komme att uppgå till i rundt tal 38,000 kronor; och har marinförvaltningen, enär något i stat anvisadt anslag för ifrågavarande anskaffningar ej lämpligen kunde afses, hemstält att hos härnäst sammanträdande Riksdag måtte äskas ett extra anslag för ändamålet af 49,000 kronor att utgå med 30,000 kronor år 1899 och med 19,000 kronor år 1900.

Under åberopande af hvad sålunda förekommit i detta ärende, får jag, med biträdande af marinförvaltningens deri uttalade mening, underdånigst hemställa, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att till anskaffning af ytterligare beklädnads- m. fl. persedlar för värnpligtige vid Carlskrona artillerikår på extra stat bevilja ett belopp af 49,000 kronor samt deraf anvisa 30,000 kronor att utgå under år 1899.

Sjökrigsskolan.

I likhet med hvad de närmast föregående åren egt rum får jag hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att till löneförbättring åt lärarne vid sjökrigsskolan må, utöfver de 1,300 kronor, som enligt 1888 års riksdags medgifvande få användas af kadetternas terminsafgifter, anvisas för år 1899 ett extra anslag af 1,860 kronor med det dervid för löneförbättringens erhållande fästade vilkor, att den, som vill deraf komma i åtnjutande, icke må, jemte sin lärarebefattning vid sjökrigsskolan, utöfva lärareverksamhet vid någon privat undervisningsanstalt för inträde i nämnda skola. [31.] Sjökrigsskolan.

Bestyckning vid Fårösund.

Med hänvisning till hvad af statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet denna dag blifvit anfördt till statsrådsprotokollet öfver [32.] Bestyckning vid Fårösund.

landtförsvarsärenden under punkt 31 får jag i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att till förbättrad bestyckning af befästningarne vid Fårösund bevilja på extra stat för år 1899 ett anslag af 127,000 kronor.

Minförsvar vid Göteborg.

[33.] Minförsvar vid Göteborg.

Under åberopande jemväl i denna punkt af hvad statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet denna dag anfört till statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden under punkt 32 får jag i enlighet med ett af chefen för fasta minförsvaret uppgjordt kostnadsförslag underdånigst hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen

att för anordnande af minförsvar utanför Göteborg bevilja på extra stat för år 1899 ett anslag af 225,000 kronor.

Ersättning för vissa kostnader för kanonbåten Svensksunds expedition till Spetsbergen år 1897.

[34.] Ersättning af kostnader för kanonbåten Svensksunds expedition till Spetsbergen.

Med anledning af en utaf öfveringeniören S. A. Andrée framstäld anhållan, att kanonbåten Svensksund finge, fullt rustad och bemannad för en färd till Spetsbergen, kostnadsfritt ställas till en af Andrée ledd polarexpeditions förfogande, behagade Eders Kongl. Maj:t, efter inhemtande af marinförvaltningens yttrande och i öfverensstämmelse med dess förslag, genom nådigt bref den 22 januari 1897 medgifva, att nämnda kanonbåt finge under en tid af högst tre och en half månader användas för ifrågavarande expedition samt kostnaden för expeditionen bestridas af anslaget till flottans öfningar.

Sedermera har marinförvaltningen i skrifvelse den 1 december 1897 anmält, att af nämnda anslag utgått ett belopp af 14,224 kronor 78 öre för berörda expedition.

Då anslaget till flottans öfningar, hvarifrån berörda kostnad blifvit bestridd, om än på senaste tid ökadt, likväl visat sig vara synnerligen knappt, till följd af personalens kostsammare utbildning och de numera betydligt dyrare öfningarne, synes det mig vara särdeles önskvärdt, att här berörda utgift, som delvis är främmande för nämnda anslags natur, måtte blifva detta anslag ersatt, och får jag

underdånigst anhålla det täcktes Eders Kongl. Maj:t till Riksdagen göra framställning derom

att, till ersättande af ifrågavarande, från anslaget till flottans öfningar utbetalda kostnader måtte å extra stat för år 1899 anvisas ett belopp af, i jemnadt tal, 14,225 kronor.

Hvad departementschefen sålunda i ofvanberörda hänseenden tillstyrkt och hemstält behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder gilla, med befallning att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlemnas för att tjena till ledning vid författandet af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ex protocollo:

F. Wrangel.

Bil. A.

Förslag

till ändrad organisation af flottans sjömanskår.

Vid sjömanskåren anställes manskap för en tjenstetid af antingen sex år eller tre år åtta månader eller två år åtta månader.

Manskapsstyrkan i sjömanskåren utgör 2,400 man.

Sjömanskåren skall omfatta följande yrkesafdelningar, nemligen:
Matrosafdelningen,
Ekonomiafdelningen,
Eldareafdelningen,
Handtverksafdelningen och
Minörafdelningen.

I afseende å tjenstbarheten fördelas manskapet i följande klasser:
Underofficerskorpral,
1:a klassens sjöman,
2:a klassens sjöman och
3:e klassens sjöman.

Antalet man inom hvarje tjenstbarhetsklass upptages i gällande stat.

Antalet man inom hvarje yrkesafdelning jemte fördelning af lönerna inom dessa bestämmes af Konungen.

I afseende å organisation, anställning och utbildning m. m. föreslås i öfrigt följande:

Manskapsstyrkan rekryteras dels genom från skeppsgossekåren karlskrifna skeppsgossar, dels genom manskap antaget medelst kontrakt. Det från skeppsgossekåren karlskrifna manskapet skall vid sjömanskåren tjenstgöra sex år, räknadt från den 1 oktober det år karlskrifning skett.

Medelst kontrakt anställes manskap vid matros-, ekonomi- och handtverksafdelningarna för en tid af 2 år 8 månader samt vid eldare- och minörafdelningarna för en tid af 3 år 8 månader, dessa tider räknade från den efter kontraktets underskrifvande näst infallande 1 februari.

Manskap kan enligt stationsbefälhafvarens bepröfvande, på sätt gällande reglemente nu föreskrifver, antagas vid sjömanskåren med en tjenstetid af sex år.

Hvarje man vid sjömanskåren skall tillförbindas att utöfver den tid, för hvilken han blifvit antagen, qvarstå i tjenst 2 år för hvarje examen i underbefälsskola han kan komma att aflägga.

En mans bibehållande i tjenst efter utgången af den tid, för hvilken han antagits, och den tid derutöfver, som han enligt hvad ofvan föreskrifvits, kan vara förbunden att i tjensten qvarstå, skall bero af ny anställning, som hvarje gång bör afse minst 2 år; dock är den, som fullgjort alla vilkoren för uppflyttning till underofficerskorpral, berättigad till fortfarande anställning i sjömanskåren.

Beräkning

af årliga kostnaden för sjömanskåren, enligt föreslagen organisation. (Den dagaflöning, som beräknats att utgå af anslaget till flottans öfningar för 90 dagar, ingår icke i denna beräkning.)

	Aflönings-anslaget.		Beklädnads-anslaget.		Natura-underhålls-anslaget.	
Aflöning:	Kr.		Kr.		Kr.	
300 man i 1:a lönegrad						
12 månaders månadslön à 30 kr.						
275 dagars dagaflöning à 80 öre	174,000	—				
700 man i 2:a lönegrad						
12 månaders månadslön à 20 kr.						
275 dagars dagaflöning à 50 öre	264,250	—				
500 man i 3:e lönegrad						
12 månaders månadslön à 10 kr.						
275 dagars dagaflöning à 40 öre	115,000	—				
900 man i 4:e lönegrad						
12 månaders månadslön à 5 kr.						
275 dagars dagaflöning à 20 öre	103,500	—				
Lega à 50 kr. vid 1:a anställning för manskap antaget medelst kontrakt förslagsvis 300 man årligen	15,000	—				
Rekryteringskostnad förslagsvis	6,000	—				
Beklädnad och sängservis för 2,400 man à 111 kr. pr man och år	—	—	266,400	—		
Naturaunderhåll:						
2,400 man under 90 dagar à 53 öre	—	—	—	—	114,480	—
» » » 275 » à 52 »	—	—	—	—	343,200	—
Summa	677,750	—	266,400	—	457,680	—
Motsvarande kostnad enligt 1894 års organisation	713,487	50	242,350	—	414,770	—

Sammanlagda kostnaden uppgår således enligt förslaget till 1,401,830 kronor, hvilken summa med 31,222 kronor 50 öre öfverstiger motsvarande kostnad enligt 1894 års organisation 1,370,607 kronor 50 öre.

Bil. B.

Förslag

till stat för flottans sjömanskår.

Antal.		Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
1	1:a lönegrad {12 månaders månadslön à 30 kr. / 275 dagars dagaflöning à 80 öre}	580	—		
299	D:o d:o	173,420	—		
1	2:a lönegrad {12 månaders månadslön à 20 kr. / 275 dagars dagaflöning à 50 öre}	377	50		
699	D:o d:o	263,872	50		
1	3:e lönegrad {12 månaders månadslön à 10 kr. / 275 dagars dagaflöning à 40 öre}	230	—		
499	D:o d:o	114,770	—		
1	4:e lönegrad {12 månaders månadslön à 5 kr. / 275 dagars dagaflöning à 20 öre}	115	—		
899	D:o d:o	103,385	—	656,750	—
2,400					
	Lega à 50 kronor förslagsvis för 300 man	—	—	15,000	—
	Rekryteringskostnader	—	—	6,000	—
	Summa	—	—	677,750	—

Anm. Skulle det sålunda bestämda antalet i någon af de tre högre lönegraderna icke finnas fulltaligt, må de löner, som i följd deraf sakna innehafvare, till så stor del, som erfordras, användas till aflöning åt manskap i lägre lönegrad, samt till bestridande af lega om rekryteringen skulle behöfva omfatta flera än det förslagsvis upptagna antalet af 300 man.

Bil. C.

Förslag

till stat för flottans underofficerskår.

	Fast lön.		Beklädnads-ersättning.		Summa.	
1 Flaggunderofficer (styrman, konstapel eller skeppare)	720	—	200	—	920	—
19 D:o d:o d:o d:o	13,680	—	3,800	—	17,480	—
1 D:o (maskinist)	960	—	200	—	1,160	—
15 D:o d:o	14,400	—	3,000	—	17,400	—
1 underofficer af 2:a graden (styrman, konstapel eller skeppare)	720	—	200	—	920	—
169 D:o d:o d:o d:o	121,680	—	33,800	—	155,480	—
1 D:o (maskinist)......................................	720	—	200	—	920	—
62 D:o d:o	44,640	—	12,400	—	57,040	—
1 D:o (qvartersman eller rustmästare)...	720	—	200	—	920	—
9 D:o d:o d:o ...	6,480	—	1,800	—	8,280	—
Summa kronor	204,720	—	55,800	—	260,520	—

Anm. Dagaflöning à 2 kronor till flaggunderofficer (maskinist), 1 krona 50 öre till flaggunderofficer (styrman, konstapel eller skeppare) och underofficer af 2:a graden (maskinist) samt 1 krona till underofficer af 2:a graden (styrman, konstapel, skeppare, qvartersman eller rustmästare) tillkommer i den ordning gällande reglemente föreskrifver.

Bil. D.

Förslag

till stat för flottans skeppsgossekår.

Antal.		Kronor.	ö.
1	Skeppsgosse, aflöning à 10 öre dagligen eller för år	36	50
319	D:o d:o d:o d:o d:o	11,643	50
	1 skeppsgossekorpral à 5 öre dagligen, tillökning	18	25
	15 D:o d:o d:o d:o	273	75
	Summa kronor	11,972	—

Bil. E.

Förslag

till stat för flottans läkarestat.

Carlskrona station.	Stockholms station.		Kronor.	ö.
1	—	Fältläkare	4,000	—
1	—	Regementsläkare	2,800	—
—	1	D:o	2,800	—
4	2	Förste bataljonsläkare, à 1,800 kronor	10,800	—
			20,400	—
1 läkarestipendiat, stipendium			600	—
9 D:o d:o			5,400	—
1 D:o d:o			500	—
9 D:o d:o			4,500	—
		Summa kronor	31,400	—

Anm. Under verklig tjenstgöring erhålla fältläkaren och regementsläkarne samt bataljonsläkarne, förutom fast lön, äfven dagaflöning, som under tjenstgöring i land utgår med 4 kronor till fältläkaren och regementsläkarne samt med 3 kronor till bataljonsläkarne.

Bil. F.

Förslag
till
Stat
för Femte hufvudtiteln för år 1899.

Sjöförsvarsdepartementet.	Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning *på förslag.*				Summa.	
			Friheter.		Ersättningar			
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Departementet och öfverstyrelsen.								
Departementschefen	17,000	—	——	—	——	—	17,000	—
Departementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli samt kommandoexpeditionen	26,800	—	——	—	——	—	26,800	—
Marinförvaltningen	38,600	—	——	—	——	—	38,600	—
Sgr	82,400	—	——	—	——	—	82,400	—
Flottans personal.								
Aflöning för flottans corpser och stater	1,731,852	—	——	—	——	—	1,731,852	—
Carlskrona artillericorps, *reservationsanslag*	293,795	—	——	—	——	—	293,795	—
Ålderstillägg, *förslagsanslag*	32,000	—	——	—	——	—	32,000	—
Beklädnad åt sjömans- och skeppsgossecorpserna, *reservationsanslag*	286,550	—	——	—	——	—	286,550	—
Naturaunderhåll, *förslagsanslag*	419,870	—	——	—	——	—	419,870	—
Båtsmansindelningen	——	—	——	—	26,400	—	26,400	—
Ersättning för vakanta rusthållsnummer i Blekinge län och Södra Möre härad af Kalmar län	114,000	—	——	—	——	—	114,000	—
Lindring i rustnings- och roteringsbesvären, *förslagsanslag*	33,300	—	——	—	——	—	33,300	—
Sgr	2,911,367	—	——	—	26,400	—	2,937,767	—
Flottans materiel.								
Flottans nybyggnad och underhåll, *reservationsanslag*	1,300,000	—	——	—	——	—	1,300,000	—
Transport	4,293,767	—	——	—	26,400	—	4,320,167	—

STOCKHOLM, K. L. BECKMANS BOKTRYCKERI, 1898.

Sjette hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna och
grefve Wachtmeister.

1:o.

Departementschefen statsrådet von Krusenstjerna anhöll i underdånighet att få underställa Kongl. Maj:ts nådiga pröfning frågan om reglerandet af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel samt yttrade härvid beträffande anslagstitlarne:

Ordinarie anslag.

Landsstaterna i länen.

[1.] Inrättande af ytterligare en landskanslist- och en landskontorist-tjenst vid länsstyrelsen i Jemtlands län.

Vid den lönereglering för landsstaten, som antogs vid 1878 års riksdag, bestämdes, att på stat skulle anställas två landskanslister och två landskontorister i samtliga län med undantag af Jemtlands och Gotlands, hvilka län i anseende till befolkningens ringa antal och det mindre antal ärenden, som till följd deraf förekomme hos länsstyrelserna, erhöllo hvardera allenast en landskanslist och en landskontorist.

Uti en af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län den 29 november 1894 aflåten underdånig framställning om anvisande af medel till ersättning åt ökade arbetskrafter vid länsstyrelsen i länet redogjorde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande för den betydliga ökning, som under de då senast förflutna tio åren egt rum i länsstyrelsens redan förut dryga arbetsbörda, exempelvis genom värnpligtslagen, lagen angående handelsregister, firma och prokura och i synnerhet lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet. Men oafsedt dessa för alla rikets län gemensamma faktorer, vore, yttrade Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, förhållandena i Jemtlands län af beskaffenhet att särskildt på Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ställa kraf, till hvilka motsvarighet i flertalet af de öfriga länen i riket ej torde finnas. Länet vore jemförelsevis nytt, landet erbjöde ett stort fält för odlingen, som sträckte sig allt vidare i förr öde trakter, alstrande nya förhållanden, nya intressen och nya tvister. Nya samhällen uppstode — under åren 1888—1894 hade sex nya kommuner bildats — nya vägar måste anläggas; för trävarurörelsen, ortens hufvudnäring, måste alltjemt nya flottleder anordnas, allt arbeten, med afseende å hvilka Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade en mycket maktpåliggande befattning. Äfven det nyligen började ordnandet af lapparnes förhållanden hade kräft och komme framgent att kräfva mycket arbete. Härtill komme att befolkningens stora rörlighet, en följd af den starka invandringen af arbetare från främmande orter dels för de årligen förekommande skogsafverkningsarbetena och dels för de

jemförelsevis nyligen öppnade jernvägsanläggningarne inom länet, medförde, bland annat, en betydlig ökning i fattigvårdstvisternas antal, hvarförutom länets egenskap af gränsort mot Norge gåfve anledning till många förhållanden, som påkallade Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes åtgärder.

Om än sålunda i anseende till länets relativt ringa folkmängd länsstyrelsens i Jemtlands län arbetsredogörelser, jemförda med dem från län med större folkmängd, hade att uppvisa ett mindre antal mål och ärenden, så vore dessa likväl på grund af antydda förhållanden ofta af synnerligen besvärlig natur och af beskaffenhet att ej kunna handläggas af personer utan juridisk bildning och erfarenhet. Så hade exempelvis de mål, som afgjorts genom *utslag*, utgjort: år 1889 1,507, år 1890 1,307, år 1891 1,659, år 1892 1,537 och år 1893 1,870. Af de sålunda afgjorda målen hade endast respektive 796, 627, 836, 990 och 1,102 utgjorts af skuldfordringsmål, hvilka oftast kräfde ringare arbete, hvaremot de öfriga till stor del utgjorts af mera fordrande frågor, såsom flottningsärenden, tvister om väganläggningar, besvärsmål och fattigvårdsmål m. m. I antalet af handlagda ekonomi- och politimål, under hvilken rubrik sist uppräknade slag af mera besvärliga ärenden, bland andra, upptagits i Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes arbetsredogörelser, visade sig jemväl en stadig tillväxt, i det desammas antal utgjort år 1889 1,923, år 1890 2,014, år 1891 2,193, år 1892 2,273 och år 1893 2,577. Under år 1893 hade slutligen Jemtlands län i afseende å antalet handlagda skuldfordringsmål intagit femte rummet och i afseende å antalet ekonomi- och politimål elfte rummet bland länen.

Hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län sålunda anfört åberopade Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i en den 16 november 1895 aflåten förnyad framställning om anslag till ökade arbetskrafter, deruti särskildt hemstälts om anställande å ordinarie stat af ytterligare en landskanslist och en landskontorist hos länsstyrelsen.

Derjemte anförde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i sistnämnda underdåniga framställning, bland annat, följande:

Oafsedt att löneförmånerna för de flesta tjenstemännen vid länsstyrelsen i Jemtlands län vore, trots de dyrare lefnadsomkostnaderna och det synnerligen ansträngande arbetet, betydligt mindre än i flertalet öfriga län, funnes för länsstyrelsen på ordinarie stat anslagna två löner mindre än i alla andra län utom Gotlands, i det att nemligen i hvartdera af Jemtlands och Gotlands län endast funnes *en* landskanslist och

en landskontorist mot två tjenstemän af hvartdera slaget i de öfriga länen.

Svårigheten att i rätt tid afgöra förekommande mål ökades i samma mån som målens antal växte. Antalet af de slutligen handlagda och de till följande år balanserade målen hade utgjort: år 1890 6,054, år 1891 6,830, år 1892 6,938, år 1893 7,675 och år 1894 8,093, hvarvid torde böra anmärkas, att i dessa siffror icke inberäknats antalet anordningar, som årligen uppgått till 1,500 à 1,600. Under sådana förhållanden växte ock naturligen antalet af de från det ena året till det andra balanserade målen. De balanserade målens antal utgjorde sålunda år 1892 203, år 1893 233 och år 1894 306.

Den ringa ersättning, som kunde tillerkännas de extra biträdena vid länsstyrelsen, vore icke tillräcklig för att lemna dessa biträden nödtorftig utkomst, hvaraf följde, dels att fullt dugliga och erfarna biträden icke kunde erhållas, och dels att de unge män, som antoges till biträden efter nyss aflagd embetsexamen, så snart de förvärfvat någon skicklighet och vana vid göromålen, lemnade sin anställning vid länsstyrelsen för att söka sin bergning vid andra befattningar.

I underdånigt utlåtande den 11 december 1895 öfver denna framställning, i hvad densamma afsåg anställandet å ordinarie stat af ytterligare en landskanslist och en landskontorist vid länsstyrelsen i Jemtlands län, hade statskontoret, då behofvet för det dåvarande af de ifrågasatta nya tjensterna genom hvad i ärendet förekommit syntes statskontoret vara till fullo ådagalagdt, och det med afseende å den raska utveckling, hvaruti länet befunne sig, och den deraf följande fortgående tillväxten i folkmängden torde kunna med visshet antagas, att jemväl för framtiden detta behof komme att förefinnas, funnit sig böra hemställa om aflåtande af nådig proposition till Riksdagen angående inrättande af de båda föreslagna nya tjensterna.

Vid underdånig föredragning af detta ärende den 24 januari 1896 fann emellertid Eders Kongl. Maj:t den af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län gjorda framställningen om inrättande af ytterligare en landskanslist- och en landskontoristtjenst vid länsstyrelsen i Jemtlands län icke till någon åtgärd föranleda.

Nu har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län i underdånig skrifvelse den 19 oktober 1897, i sammanhang med begäran om ökadt anslag till extra biträden, förnyat sin framställning om inrättandet af de omförmälda båda nya tjensterna vid länsstyrelsen, dervid Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hufvudsakligen åbe-

ropat hvad förut i samma ämne anförts och tillika meddelat, att tjenstemännens vid länsstyrelsen arbetstid å tjensterummet i allmänhet uppgått till 7 à 9 timmar dagligen, hvartill för dem, som användes till uppsättning af protokoll och utslag, kommit arbete jemväl utom tjensterummet, äfvensom att, då de göromål, som fordrade det mesta arbetet, tillika vore af beskaffenhet att icke kunna utföras utan juridisk bildning, jemväl de extra landskanslist- och landskontoristbefattningarne måst besättas med personer, som aflagt examen till rättegångsverken.

Statskontoret, som erhållit nådig befallning att yttra sig beträffande Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes nu förevarande framställning, erinrar i underdånigt utlåtande den 8 november 1897, att folkmängden i Jemtlands län, hvilken den 31 december 1877 utgjort något öfver 78,000 personer, sedermera småningom ökats, så att densamma den 31 december 1896 uppgått till nära 106,000 personer och således numera vore icke obetydligt större än folkmängden vid förstnämnda tidpunkt i hvartdera af de två nordligaste länen, der två landskanslister och två landskontorister redan då ansetts behöfliga. Statskontoret åberopar tillika hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i ärendet anfört äfvensom sitt ofvanberörda underdåniga utlåtande den 11 december 1895; och hemställer statskontoret jemväl i sitt nu afgifna utlåtande om bifall till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes framställning.

Af de från länsstyrelserna inkomna arbetsredogörelserna har jag inhemtat, att under år 1896 antalet af de vid länsstyrelsen i Jemtlands län handlagda ärendena uppgått till 8,387, äfvensom att för samma år följande länsstyrelser haft mindre antal mål än länsstyrelsen i Jemtlands län, nemligen länsstyrelserna i Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Hallands, Vestmanlands och Vesterbottens län.

Af hvad i ärendet sålunda förekommit anser jag det vara ådagalagdt, att en ökning af de ordinarie tjenstemännens vid länsstyrelsen i Jemtlands län antal, på sätt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hemstält, till likhet med antalet motsvarande tjenstemän vid länsstyrelserna i alla andra län utom Gotlands är af ett stadigvarande behof påkallad, och jag får derför hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att vid länsstyrelsen i Jemtlands län inrättas ytterligare en landskanslist- och en landskontoristtjenst, hvardera med en aflöning af 1,200 kronor, deraf 700 kronor lön och 500 kronor tjenstgöringspenningar,

med rätt för innehafvarne af nämnda tjenster till ålderstillägg i likhet med öfrige landskanslister och landskontorister.

[2.] Höjning af anslaget till extra biträden m. m.

I sammanhang med senaste lönereglering för landsstaten anvisade 1878 års Riksdag å ordinarie stat under anslaget till landsstaterna i länen ett reservationsanslag af 95,000 kronor till arfvoden åt extra länsnotarier och öfriga extra biträden vid länsstyrelserna samt till vikariatsersättning under semester för dertill berättigade tjenstemän. I afseende å användandet af detta anslag förklarade Eders Kongl. Maj:t i nådigt bref till kammarkollegium och statskontoret den 31 maj samma år att på Eders Kongl. Maj:ts pröfning i hvarje fall komme att bero, om, till hvad belopp och för huru lång tid särskilda anslag borde ställas till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förfogande att användas till arfvoden åt extra ordinarie länsnotarier och tillfälliga biträden, hvilka arfvoden icke finge öfverstiga, för extra ordinarie länsnotarie 2,000 kronor och för tillfälliga biträden 1,000 kronor årligen, hvarjemte genom nådigt bref den 11 nästpåföljde oktober, i sammanhang med beviljande för år 1879 åt samtliga länsstyrelserna från nämnda anslag af vissa belopp till godtgörelse åt ständiga eller tillfälliga extra biträden, stadgades, att i de län, der å någondera afdelningen mera än en extra landskanslist eller landskontorist erfordrades, arfvodet blott för *ett* sådant biträde å hvarje afdelning finge utgå med det genom nyssberörda nådiga bref den 31 maj 1878 stadgade högsta belopp, men för hvarje af öfriga ej bestämmas till högre belopp än 700 kronor. Efter närmare pröfning af länsstyrelsernas behof af medel för berörda ändamål bestämdes genom nådigt bref den 12 december 1879, i enlighet med ett af statskontoret afgifvet förslag, hvarje länsstyrelses andel i förenämnda anslag till visst belopp att tillsvidare utgå och af länsstyrelserna i mån af behof och mot redovisning användas till godtgörelse åt ständiga eller tillfälliga extra biträden med enahanda inskränkning i afseende å arfvodenas belopp, som för år 1879 blifvit föreskrifven. För vissa länsstyrelser hafva sedermera ytterligare medel för ifrågavarande ändamål beviljats att *tills vidare* utgå, hvarjemte under de senare åren genom särskilda nådiga bref förhöjning i de åtskilliga länsstyrelser beviljade belopp medgifvits *för vissa år*. Vid 1885 års riksdag nedsattes anslaget med anledning af de då befintliga stora reservationerna derå till 90,000 kronor. Detta belopp visade sig dock vara otillräckligt och vid 1894 års riksdag höjdes anslaget till 110,000 kronor, med hvilket belopp det från och med år 1895 utgått.

Nu har statskontoret, som den 8 november 1897 afgifvit underdå-

nigt utlåtande öfver af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i femton län gjorda framställningar om fortfarande anvisande af förut för viss tid medgifna förhöjningar i de dem beviljade anslagsbeloppen eller om ytterligare förhöjningar deri, tillika hemstält om aflåtande af proposition till Riksdagen om ifrågavarande reservationsanslags ökande.

Med erinran att Eders Kongl. Maj:t med anledning af länsstyrelsernas berörda framställningar genom nådigt bref den 10 december 1897, i enlighet med hvad statskontoret i nämnda utlåtande tillstyrkt, medgifvit, att de till dessa länsstyrelser tills vidare anvisade anslag för godtgörelse åt extra biträden finge för innevarande år höjas med tillhopa 22,950 kronor eller med 1,800 kronor utöfver hvad för år 1897 varit dessa länsstyrelser såsom tillfällig förhöjning anvisadt, anhåller jag att nu få underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning den af statskontoret väckta frågan om anslagets höjande.

På sätt statskontoret i berörda utlåtande erinrat, utgöra de belopp, som för anställande af extra biträden hos länsstyrelserna anvisats att från ifrågavarande anslag tills vidare utgå, för närvarande	kr.	67,050: —;
de förhöjningar häri, som genom nämnda nådiga bref den 10 december 1897 beviljats vissa länsstyrelser för innevarande år, uppgå till	»	22,950: —.
De från ifrågavarande reservationsanslag för anställande af extra biträden anvisade medel utgöra alltså för innevarande år tillhopa	kr.	90,000: —
Om till denna summa lägges det belopp, som högst kan utgå för semestervikariat samt till arfvode för bestridande af länsbokhållaretjenst under den tid, ordinarie innehafvaren eger åtnjuta ledighet för landsbokens upprättande och hvilket, enligt hvad statskontoret upplyst, utgör	»	26,766: 70
erhålles utgiftssumman för innevarande år	kr.	116,766: 70
I händelse hela utgiftssumman utgår, kommer den att öfverskrida anslaget, hvilket, enligt hvad jag redan nämnt, utgör	»	110,000: —
med	»	6,766: 70
Enligt hvad statskontoret anmält, har af de å anslaget vid 1896 års slut befintliga besparingar ett belopp af	»	6,797: 95

lemnats odisponeradt, hvilket belopp alltså kunde användas till nu ifrågavarande utgift. Häraf blifver emellertid en följd att vid 1898 års slut

någon afsevärd besparing å detta anslag icke vidare kommer att förefinnas, och att följaktligen, om höjning af anslaget icke mellankommer, för år 1899 icke komme att finnas för ändamålet disponibla mer än 110,000 kronor, hvilket belopp omöjligen skulle kunna finnas tillräckligt.

I sitt förutnämnda utlåtande anför nu statskontoret, att af länsstyrelsernas framställningar framginge, att åtta länsstyrelser, hvilka gjort framställning om förhöjdt anslag för år 1898 till extra biträden, utöfver hvad de erhållit för år 1897, hade för sådant ändamål behof af tillhopa 5,200 kronor, men hade statskontoret, då till Eders Kongl. Maj:ts disposition allenast funnits för sådant ändamål 1,800 kronor, föreslagit, att sistnämnda belopp skulle fördelas mellan de fem länsstyrelser, hvilka ansetts vara framför de öfriga deraf i behof. Statskontoret, som redan den 28 december 1896 gjort framställning, att Eders Kongl. Maj:t måtte aflåta nådig proposition om förhöjning af nu ifrågavarande reservationsanslag och då anfört, att med säkerhet kunde antagas ej mindre att de dåvarande behofven af arbetskrafter hos länsstyrelserna fortfarande komme att förefinnas utan äfven att ökadt behof deraf vid åtskilliga länsstyrelser i följd af göromålens tillväxt tid efter annan komme att uppstå, samt att det vore önskvärdt att anslaget bestämdes så högt, att ej ny reglering deraf inom den närmaste tiden blefve oundgänglig, hemställer, under åberopande af hvad statskontoret sålunda tillförene anfört, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen, att anslaget höjes till ett belopp af minst 125,000 kronor.

I enlighet med hvad statskontoret sålunda hemstält, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att det under anslaget till landsstaterna i länen uppförda reservationsanslag till arfvoden åt extra länsnotarier och öfriga extra biträden vid länsstyrelserna samt till vikariatsersättning under semester för dertill berättigade tjenstemän må höjas från 110,000 kronor till 125,000 kronor eller med 15,000 kronor.

[3.] Höjning i anslaget till följd af indragning af landsstatsboställen.

Enligt hvad statskontoret i sin berättelse om statsverkets inkomster m. m. meddelat, komma enligt särskilda nådiga beslut följande landsstatsboställen med i stat beräknad afkastning af sammanlagdt 1,988 kronor att, efter tilländagångna tjenste- och fardagsår, till statsverket indragas, nemligen:

länsmansbostället i Vaksala härads länsmansdistrikt af Upsala län Berga n:r 3, 7/8 mantal;

länsmansbostället i Bobergs härads länsmansdistrikt af Östergötlands län Boberg n:r 1, 1/2 mantal och

länsmansbostället i Dals härads länsmansdistrikt af Östergötlands län Herrestad n:r 10, $^3/_4$ mantal.

Nu anmärkta förhållanden påkalla en förhöjning af anslaget till landsstaterna i länen med 1,988 kronor; och jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att anslaget till landsstaterna i länen må, med anledning af ofvannämnda tre boställens indragning, höjas med 1,988 kronor.

I händelse af bifall härtill samt till hvad i föregående två punkter föreslagits, kommer anslagstiteln landsstaterna i länen med följande ändrade lydelse: »landsstaterna i länen (deraf 125,000 kronor reservationsanslag)» att höjas från 2,684,998 kronor till 2,704,386 kronor eller med 19,388 kronor.

Landtbruksstyrelsen.

[4.] Landtbruksstyrelsen.

1. Förhöjning i anslaget till styrelsen.

Uti det förslag till inrättande af en landtbruksstyrelse, som Eders Kongl. Maj:t framlade till 1889 års Riksdag, föreslog Eders Kongl. Maj:t, att för styrelsens embets- och tjenstemän måtte bestämmas följande aflöningsförmåner, nemligen för öfverdirektören och chefen 7,000 kronor, för fiskeriinspektören och de två byråingeniörerne hvardera 4,500 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, samt för sekreteraren 3,000 kronor likaledes med två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor; men Riksdagen, som biföll inrättandet af ifrågavarande nya embetsverk och i öfrigt beviljade de af Eders Kongl. Maj:t derför äskade anslagsbelopp, nedsatte uti den för landtbruksstyrelsen faststälda staten de för fiskeriinspektören och de två byråingeniörerne föreslagna lönerna med 500 kronor för hvardera eller till 4,000 kronor. Till extra biträden, vikariatsersättning och expenser upptogs i staten ett belopp af 5,000 kronor.

I syfte att sekreteraren i styrelsen, hvilken enligt den ursprungliga organisationen af embetsverket icke varit ledamot af styrelsen, skulle från och med år 1895 erhålla sådan ställning och på samma gång enahanda aflöning som de öfriga ledamöterna eller 4,000 kronor, beviljade, på derom af Eders Kongl. Maj:t gjord framställning, 1894 års Riksdag förhöjning i anslaget till landtbruksstyrelsen med 1,000 kronor eller till 28,800 kronor, hvilket belopp fortfarande är för nämnda ändamål upptaget i riksstaten.

Uti underdånig skrifvelse af den 30 oktober nästlidna år har nu landtbruksstyrelsen anfört, att det under den tid styrelsen varit i verksamhet mer och mer visat sig, att det till styrelsen anvisade anslag vore

otillräckligt, samt att den höjning i anslaget, som af 1894 års Riksdag beviljades, icke kunnat ändra detta förhållande. Innan landtbruksstyrelsen trädde i verksamhet och förrän det sålunda kunde vara närmare klargjordt, hvilken uppgift skulle komma att tillfalla densamma, kunde det enligt styrelsens förmenande icke anses annorlunda än som en af klokheten påbjuden försigtighet, att Eders Kongl. Maj:t föreslog chefens lön till 7,000 kronor och ledamöternes till 4,500 kronor, ålderstillägg för de senare oberäknade, ett förslag som dock, på sätt ofvan nämnts, af Riksdagen endast delvis godkändes; och ej heller torde, efter styrelsens mening, det kunna väcka förvåning att, innan instruktionen för styrelsen blifvit faststäld och verksamheten för densamma derigenom utstakats, icke några större svårigheter förefunnits vid besättandet första gången af befattningarna inom styrelsen. Sedan den tiden och i samma mån det blifvit tydligt, hvilka stora och maktpåliggande uppgifter landtbruksstyrelsen hade att lösa, uppgifter hvilka syntes växa allt efter det tiden fortskrede och allt flera för landtbruksnäringen vigtiga frågor framstälde sig och kräfde lösning, hade deremot behofvet af högre löneförmåner för styrelsens chef och ledamöter allt bestämdare gjort sig gällande. Landtbrukets lifsintressen, vare sig dessa vore af allmänt ekonomisk, rent teknisk eller rättslig art, vore nemligen af den betydelse för samhället, att deras handhafvande inom statsförvaltningen i den högsta fackinstansen icke borde eller kunde anförtros åt andra än sådana personer, som egde den utbildning i ekonomiskt, tekniskt eller rättsligt afseende, att deras omdöme kunde blifva till verkligt gagn för den vigtiga näring, hvarom här vore fråga.

Redan då landtbruksstyrelsen inrättades, hade farhågor yppats, att de beviljade löneförmånerna icke vore tillräckliga för att utsigt skulle finnas, att styrelsen med dem skulle i längden kunna tillförsäkras fullt dugliga arbetskrafter. Det visade sig också snart efter det styrelsen trädt i verksamhet, att dessa farhågor icke saknade grund. Då landtbruksinspektörsbefattningen efter första innehafvarens frånfälle år 1892 blifvit ledig och platsen kungjorts till ansökning, fanns ingen af de tre sökande, hvilka inom ansökningstidens utgång anmält sig till erhållande af befattningen, hafva i allo uppfyllt de stadgade vilkoren för behörighet till densamma, hvarföre det blef nödigt att ånyo kungöra platsen till ansökning ledig; och det hade icke heller varit utan stor svårighet, som befattningen denna gång kunnat tillsättas, i det att alla de, hvilka särskildt uppmanades att söka densamma, förklarade sig på grund af löneförmånernas ringa belopp icke kunna mottaga den. Hänsyn till svårigheten att värdigt återbesätta öfveringeniörsbefattningen hos landt-

bruksstyrelsen hade också föranledt styrelsen att, ej långt innan innehafvaren af densamma skulle uppnå 65 lefnadsår, vid hvilken ålder ledamot vore skyldig att från tjensten afgå, hos Eders Kongl. Maj:t hemställa, att med afsked för bemälde tjensteman finge tillsvidare anstå, en hemställan som blifvit af Eders Kongl. Maj:t för två år beviljad; och samma hänsyn hade förmått styrelsen att, sedan styrelsen förgäfves hört sig för hos kompetent person, om han ville åtaga sig befattningen, men på grund af den otillräckliga lönen erhållit afböjande svar, nästlidna år ingå med förnyad framställning derom till Eders Kongl. Maj:t, som genom nådigt bref den 8 sistlidne oktober beviljat anstånd med afskedstagandet intill slutet af år 1898.

Det borde också kunna anses sjelfklart att med de anspråk, som ställdes och måste ställas på landtbruksstyrelsens chef och ledamöter, det icke läte tänka sig, att personer, som vore i stånd att fylla dessa befattningar, skulle framdeles finnas villiga att mottaga desamma med de löneförmåner, som den för styrelsen gällande stat erbjöde, lika litet som det kunde finnas möjligt att i enskild tjenst nu för tiden erhålla lämpliga personer utan att tillräckliga aflöningsförmåner erbjödes. Det kunde visserligen framhållas, att förmånen utaf pension, som statstjensten medförde, kunde i någon mån godtgöra ett lägre lönebelopp, men härvid torde icke böra förbises, hvad öfverdirektören och landtbruksinspektören anginge, att denna förmån blefve i de flesta fall betydelselös, då det endast sällan torde inträffa, att personer utnämndes till dessa befattningar vid den ålder eller med den föregående tjenstgöring, att de hunne blifva pensionsberättigade, innan de vid uppnådd vanlig pensionsålder borde afgå, och, hvad öfveringeniörsbefattningen anginge, att då endast landtbruksingeniörer kunde komma i fråga att dertill utnämnas, men dessa tjenstemäns pension kunde uppgå till 3,000 kronor, under det att lägsta pension för ledamot i landtbruksstyrelsen vore 2,500 kronor, pensionsrätten dervidlag icke kunde utgöra någon lockelse för sökande till denna befattning.

Vid bestämmandet af beloppet af lönerna för de särskilda befattningarne borde naturligtvis, anför styrelsen vidare, all möjlig hänsyn tagas till erforderlig sparsamhet med statens medel, men denna hänsyn finge gifvetvis icke sträcka sig ända derhän, att vinnandet af ändamålet med medlens utgifvande äfventyrades, eller med andra ord, befattningarne borde icke aflönas på det sätt, att det med skäl kunde befaras, att lämpliga personer icke stode att med de erbjudna lönerna erhålla. Det torde härvid endast behöfva erinras, *att* en person, som kunde gentemot det svenska bruket och dess intressen intaga en ställning sådan som chefens i

landtbruksstyrelsen och derföre i de flesta fall måste, redan innan han kunde komma ifråga att erhålla denna befattning, hafva utöfvat en verksamhet af betydenhet, blott undantagsvis torde finnas villig att mot erhållande af en årlig lön af endast 7,000 kronor åtaga sig detta chefskap med dess stora ansvar och många skyldigheter; *att*, då en skicklig landtbruksingeniör för närvarande kunde förtjena i netto 8,000 till 10,000 kronor och derutöfver för år, lika stor svårighet måste yppas att förmå en dylik ingeniör att lemna sin inbringande verksamhet i landsorten för att öfvertaga öfveringeniörsbefattningen i landtbruksstyrelsen mot erhållande af endast 4,000 kronor i årlig lön, äfven om dertill i sinom tid lades två ålderstillägg om 500 kronor hvartdera; *att* den, som innehade den kompetens, som erfordrades för att antagas till landtbruksinspektör, och således måste ej mindre vara i landthushållning erkändt kunnig och förfaren utan äfven innehafva den förmåga och erfarenhet, att han kunde inom förvaltningen blifva landtbruket till verklig nytta, svårligen i de flesta fall kunde anse med sin fördel förenligt att inträda i landtbruksstyrelsen under sistnämnda vilkor; *att* det icke kunde vara särdeles välbetänkt att aflöna fiskeriinspektörsbefattningen så lågt, att personer med förmåga icke ansåge det lönande att utbilda sig för att blifva kompetente till dess skötande; samt *att*, då den juridiskt utbildade ledamoten i styrelsen måste för ett lyckligt resultats ernående samarbeta med samtliga de öfriga ledamöterna och hans arbete således måste anses minst lika maktpåliggande och drygt som de öfriga ledamöternes, den nuvarande lönen ej mindre för denne än för öfriga ledamöter måste anses otillräcklig.

Det kunde visserligen icke betviflas att, om fordringarna på embetsmännen i verket ställdes lågt, befattningarna komme att äfven framdeles kunna besättas, men det kunde deremot med bestämdhet förutses, att det svenska landtbrukets intressen i sådant fall icke komme att på ett nöjaktigt sätt tillvaratagas, och att de belopp, som inbesparades genom att lönerna bestämts så knappt som skett, icke i någon mån komme att uppväga de förluster för landtbruket, hvilka otvifvelaktigt måste blifva följden af en mindre lämplig administration.

Det funnes för närvarande icke något centralt embetsverk, som vore så lågt aflönadt som landtbruksstyrelsen. Chefens lön vore visserligen icke lägre än landtmäteridirektörens, öfverdirektörens i statistiska centralbyrån och öfverintendentens i öfverintendentsembetet, ehuru den understege lönerna för chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med 1,000 kronor, för cheferna för fångvårdsstyrelsen, lotsstyrelsen, kommerskollegium, statskontoret, telegrafstyrelsen, generaltullsty-

relsen, domänstyrelsen och medicinalstyrelsen med 2,000 kronor samt för cheferna för jernvägsstyrelsen, kammarkollegium och generalpoststyrelsen med 3,000 kronor, men deremot understege ledamöternes i landtbruksstyrelsen löner alla andra tjenstemäns med motsvarande embetsställning och till och med åtskilliga underordnade tjenstemäns i andra verk. Så utgjorde aflöningarna för kamreraren i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, landtmäterisekreteraren och ledamöterne i öfverintendentsembetet 4,500 kronor jemte två ålderstillägg om 500 kronor hvartdera, för ledamöterne i fångvårdsstyrelsen, krigsråden, amiralitetsrådet, kommerseråden, byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, kammarråden, statskommissarierne, kammarrättsråden, byråcheferne i generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen, generaltullstyrelsen och domänstyrelsen samt medicinalråden 6,400 kronor, deraf 4,400 kronor i lön och 2,000 kronor såsom tjenstgöringspenningar, jemte ett ålderstillägg af 600 kronor.

Då det gälde att bestämma, huru stora löner borde tilldelas landtbruksstyrelsens chef och ledamöter, borde det icke lemnas obeaktadt, att dessas verksamhet, i olikhet med hvad som gälde om åtskilliga motsvarande befattningsinnehafvare inom andra verk, icke kunde anses strängt begränsad till någon rent teknisk detalj, utan att hvarje embetsinnehafvares uppgift omfattade, låt vara i vissa fall endast från en synpunkt, hela näringen, hvarföre också verksamheten borde ledas af och således förutsatte omfattande insigter om det ekonomiska samhällslifvet i sin helhet och lagarne för detta, och att de med anledning deraf borde närmast likställas med kommerskollegii motsvarande embetsmän. Häraf torde emellertid följa, att löneförmånerna för landtbruksstyrelsens chef och ledamöter rätteligen borde bestämmas i likhet med dem, som vore förenade med motsvarande befattningar inom kommerskollegium och hvilka icke kunde anses högre än förhållandena oundgängligen påkallade. Att bestämma ifrågavarande löner lägre kunde icke anses ur någon synpunkt lämpligt, då befattningarne icke vore afsedda att vara några öfvergångsbefattningar och till hvar och en af desamma erfordrades personer med redan vunnen erfarenhet och speciel utbildning, och i hvarje händelse mindre lönebelopp för befattningarne icke kunde antagas tillförsäkra landtbruksstyrelsen fullt dugande arbetskrafter för någon af ifrågavarande beställningar. Det vore också enligt landtbruksstyrelsens åsigt i högsta grad olämpligt att bestämma lönerna för de särskilda ledamotsbefattningarna olika, enär de fordringar, som på en hvar af dem måste ställas, vore lika stora, så att någon skilnad i detta afseende ej kunde göras. Hvad de tekniskt utbildade ledamöterna an-

ginge, vore detta temligen sjelfklart, men det gälde äfven den juridiskt utbildade ledamoten, enär i ett verk, sådant som landtbruksstyrelsen, administrativ erfarenhet och förvaltningskunskap icke i någon högre grad kunde förutsättas hos annan ledamot än denne, och embetsverkets förmåga att väl fylla sin uppgift vore i väsentlig mån beroende deraf, att sådan erfarenhet och insigt städse funnes inom verket att tillgå, hvarigenom arbetet inom styrelsen vunne i enhet och äfven chefen blefve i tillfälle att mera odeladt egna tid och krafter åt sin egentliga uppgift.

Beträffande omfattningen af landtbruksstyrelsens nuvarande verksamhet och den tillväxt, denna sedan styrelsens inrättande vunnit, anför styrelsen vidare, att någon fullt tydlig föreställning härom icke kunde erhållas genom antalet af vare sig inkomna mål och ärenden, som kunde bero på sättet att föra styrelsens diarier, eller utgångna skrifvelser, hvilket förhållande åter rönte inflytande af det tillfälliga behofvet af utsändande af cirkulär eller andra skrifvelser af mera allmänt innehåll. Men om sålunda den ökning, som i båda dessa afseenden skulle kunna påvisas, icke finge tillmätas någon afgörande betydelse i detta fall, så torde deremot antalet af institutioner, som förlagts under styrelsen, samt de uppdrag, som gifvits densamma, lemna säker ledning för bedömandet af omfattningen af landtbruksstyrelsens verksamhet. I alla dessa hänseenden torde det vara tillräckligt att hänvisa till den af styrelsen af trycket utgifna berättelsen om styrelsens verksamhet för åren 1890—1894, styrelsens årligen utkommande kalender samt det likaledes af trycket utkomna verket »Sveriges landtbruksförvaltning». Alldeles oberoende emellertid af den utvidgning, hvilken i ett eller annat afseende ifrågavarande verksamhet redan undergått eller som derigenom, att omsorgen om ytterligare grenar af förvaltningen kunde komma att åt styrelsen anförtros, vore att förutse, ansåge styrelsen nödigt, att anslaget till styrelsen ökades.

Det vore dock icke endast lönerna, som härvid borde komma i åtanke, utan äfven det i styrelsens stat upptagna anslaget till extra biträden, vikariatsersättning och expenser, som för närvarande utginge med 5,000 kronor, hade visat sig för det dermed afsedda ändamålet alldeles otillräckligt. Ehuru styrelsen sökt iakttaga all möjlig sparsamhet, hade nemligen samma anslag hvarje år utvisat brist, som alltjemt ökats, så att den år 1896 uppgick till 572 kronor 35 öre. Denna brist hade uppkommit, oaktadt Eders Kongl. Maj:t, på särskilda framställningar af styrelsen, dels genom nådiga bref den 20 april och den 31 december 1892 medgifvit, att kostnaden för tryckning af de berät-

telser, landtbruksstyrelsen hade att för åren 1890 och 1891 till chefen för civildepartementet afgifva, skulle utgå af sjette hufvudtitelns anslag till skrifmaterialier och expenser, ved m. m., dels ock till tryckning af meddelanden från styrelsen genom särskilda nådiga bref anslagit den 26 januari 1894 1,292 kronor 38 öre, den 8 mars och den 7 juni 1895 tillhopa 2,690 kronor 61 öre, den 24 januari 1896 2,813 kronor 53 öre samt den 29 januari 1897 2,909 kronor 7 öre. De meddelanden, till hvilkas tryckning Eders Kongl. Maj:t sålunda anvisat medel, vore af den natur, att deras offentliggörande icke utan olägenhet kunnat underlåtas. Förutom ofvannämnda berättelser, hvilka anginge hushållningssällskapens, landtbruksläroverkens, landtbruksingeniörernas, instruktörernas, kemiska stationernas och frökontrollanstalternas verksamhet, hade berörda meddelanden innefattat berättelser om entomologens, mejeriagentens och fiskeriagentens verksamhet, åtskilliga reseberättelser af allmänt intresse m. m. Men då till landtbruksstyrelsen årligen inkomme berättelser af samtliga de personer, hvilka åtnjutit statsunderstöd för resor såväl inom som utom landet i och för landtbrukets vetenskapliga eller praktiska studium, af hvilka berättelser endast ett ringa fåtal hittills blifvit tryckta, men många vore af den beskaffenhet, att det måste anses för en förlust, om de komme att för alltid endast stanna i landtbruksstyrelsens arkiv, följde häraf, att det anslag, som årligen utgått till tryckning af meddelanden från landtbruksstyrelsen, borde icke obetydligt ökas. Det belopp, som, utöfver hvad af expensanslaget redan för ändamålet årligen användts, torde vara erforderligt för tryckning af meddelanden från styrelsen, ansåge styrelsen icke kunna anslås lägre än till 3,500 kronor.

Enligt styrelsens nuvarande instruktion måste registrators- och aktuariegöromålen handhafvas af en extra ordinarie tjensteman. För detta ändamål hade af styrelsens expensanslag från och med år 1895, med hvilket år den förändrade organisationen i afseende å sekreteraren trädde i kraft, årligen utbetalats ett belopp af 60 kronor i månaden samt i gratifikationer 300 kronor årligen, hvilket för år räknadt således skulle utgöra ett belopp af 1,020 kronor. Som emellertid diariiföringen hos styrelsen vore synnerligen noggrann, torde detta belopp kunna anses vara otillräckligt och behöfva något höjas. Denna höjning tillsammans med det belopp, som behöfdes till förekommande af sådan brist på expensanslaget, som enligt det föregående uppstått, torde erfordra ett belopp ej understigande 1,000 kronor.

Slutligen vore det för landtbruksstyrelsen ett önskemål att kunna till tjenstgöring å öfveringeniörens afdelning inom landtbruksstyrelsen i tur

och ordning inkalla en landtbruksstipendiat, för att stipendiaterna skulle genom sådan tjenstgöring inhemta noggrann kännedom om fordringarna å planer till agronomiska företag, en tjenstgöring som lämpligast skulle kunna ega rum under årets fyra första månader. Då emellertid det icke kunde sättas i fråga, att landtbruksstipendiaterna skulle för det arfvode af 1,000 kronor, som årligen till en hvar af dem utginge, åläggas att utan särskild godtgörelse under sagda tid uppehålla sig i Stockholm, men några särskilda medel för beredande af dylik godtgörelse icke stode landtbruksstyrelsen till buds, torde styrelsens expensanslag för detta ändamål behöfva höjas med ett belopp af omkring 500 kronor.

Det i landtbruksstyrelsens stat upptagna anslaget till extra biträden, vikariatsersättning och expenser torde sålunda, om det skulle kunna fullständigt fylla sitt ändamål, böra höjas från 5,000 kronor till 10,000 kronor.

Då ofta den mening blifvit uttalad, att inrättandet af ett särskildt *landtbruksdepartement* skulle göra en central landtbruksstyrelse öfverflödig eller åtminstone komma att väsentligen inskränka dennas verksamhet, har landtbruksstyrelsen vidare, enär denna mening lätt skulle kunna verka derhän, att frågan om landtbruksstyrelsens förseende med nödiga medel icke ansåges böra upptagas till behandling, förrän förstberörda fråga blifvit afgjord, trott sig böra tillika i korthet redogöra för den gjorda framställningens förhållande till det flera gånger väckta förslaget om inrättande af ett landtbruksdepartement.

I detta hänseende syntes det styrelsen icke kunna bestridas, att från landtbruksnäringens ståndpunkt betraktadt inrättandet af ett särskildt landtbruksdepartement skulle vara en fördel, men dels vore utsigterna till åstadkommande af ett särskildt sådant departement synnerligen mörka, så att det kunde antagas att, om någon förändring i departementens nuvarande organisation komme att vidtagas och denna skulle beröra landtbruksärendenas handläggning i högsta instans, denna förändring skulle komma att bestå endast deri, att landtbruksärendena komme att förenas med ett mindre antal ärenden eller slag af sådana, än hvad för närvarande inom civildepartementet vore fallet, och dels skulle, äfven om ett särskildt departement inrättades eller förberörda förändring af den departementala handläggningen vidtoges, enligt landtbruksstyrelsens uppfattning, med hänsyn jemväl till de allmänna grunderna för den svenska statsförvaltningen, alltid erfordras ett särskildt centralt embetsverk för dessa ärenden, beklädt med sjelfständig förvaltande myndighet och med uppgift tillika att afgifva utlåtanden och verkställa utredningar i ärenden, som hörde under Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

I enlighet med de grunder, landtbruksstyrelsen sålunda angifvit, har styrelsen för embetsverket uppgjort följande förslag till ny

Stat.

	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.	
	Kr.	Kr.	Kr.	
1 chef	6,200	2,800	9,000	
1 ledamot	4,400	2,000	6,400	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
3 ledamöter	13,200	6,000	19,200	
1 vaktmästare	500	300	800	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
Till extra biträden, vikariatsersättning, expenser och tryckning	—	—	10,000	
Summa	—	—	45,400	

Anm. Om vaktmästaren i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån qvarstår, lönen minskas med 150 kronor.

Då någon anledning icke förefunnes att afvika från de vilkor, som genom nådiga kungörelserna den 7 juni 1889 och den 23 november 1894 blifvit stadgade för åtnjutande af de faststälda löneförmånerna för landtbruksstyrelsen, har styrelsen ansett samma vilkor, som äfven afsåge rätt till semester och pension, fortfarande böra förblifva gällande.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har styrelsen i underdånighet hemstält, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, med godkännande af det uppgjorda förslaget till ny stat för landtbruksstyrelsen samt af de vilkor och förbehåll, som blifvit föreslagna för åtnjutande af deri upptagna löneförmåner, medgifva, att det å sjette hufvudtiteln till landtbruksstyrelsen uppförda anslag från och med år 1899 höjdes med 16,600 kronor eller från 28,800 kronor till 45,400 kronor.

Det torde icke kunna förnekas att, på sätt landtbruksstyrelsen i sin nu omförmälda skrifvelse framhållit, omfattningen af styrelsens göromål under den tid, den varit i verksamhet, utvecklat sig i afsevärd mån och nått en vidd, som af styrelsens embets- och tjenstemän kräfver

lika sträng tjenstgöring som den, andra embetsverks bättre aflönade tjenstemän hafva att fullgöra. Otvifvelaktigt komma ock styrelsens göromål att än ytterligare ökas genom de anordningar, som kunna komma att vidtagas för att tillmötesgå Riksdagens år 1896 uttalade önskningar om beredande af möjlighet för strandegare att i vidsträcktare mån, än nu är medgifvet, tillgodogöra sig vattenkraften i landets forsar och vattenfall. Då härtill kommer att, enligt hvad erfarenheten redan visat, med bibehållande af de nuvarande aflöningarna stora svårigheter måste möta att vid inträffande ledigheter återbesätta ledamotsplatserna inom styrelsen med kompetenta personer, samt det alltså kan äfventyras, att styrelsen blifver urståndsatt att behörigen fylla sin uppgift, hvilket förhållande i mer än ett afseende skulle menligt inverka på de för Sveriges hela ekonomiska och sociala utveckling så vigtiga näringar, hvilkas intressen styrelsen har att tillgodose, så tvekar jag icke att förorda den af styrelsen föreslagna förhöjningen i lönerna för chefen och ledamöterne i styrelsen. I sammanhang med denna aflöningsförhöjning och med hänsyn jemväl till den ytterligare utvidgning af landtbruksstyrelsens verksamhetsområde, hvarom jag har för afsigt att i det följande göra framställning, synes det mig vara lämpligt, att landtbruksstyrelsens chef hädanefter benämnes generaldirektör, liksom jag ock anser, att styrelsens ledamöter böra erhålla benämningen byråchefer.

Hvad beträffar styrelsens hemställan om höjning af anslaget till extra biträden, vikariatsersättning och expenser från 5,000 till 10,000 kronor, kan jag icke finna fullgiltiga skäl härför vara af styrelsen i alla delar anförda. Den ifrågasatta höjningen skulle afse beredande af medel *dels* till tryckning af meddelanden från landtbruksstyrelsen, 3,500 kronor, *dels* till ökad ersättning för registrators- och aktuariegöromålens fullgörande samt förekommande af sådan brist på expensanslaget, som för hvarje år uppkommit, 1,000 kronor, *dels ock* för möjliggörande att till tjenstgöring å öfveringeniörens afdelning i tur och ordning inkalla en landtbruksstipendiat, 500 kronor. För tryckning af de meddelanden från styrelsen, hvilka kunna finnas böra offentliggöras, torde utan olägenhet kunna fortfarande, likasom hittills, beredas medel genom ansökning hos Eders Kongl. Maj:t, när behof i sådant afseende uppstår; och att nu i staten för styrelsen beräkna visst belopp för inkallandet af landtbruksstipendiater till tjenstgöring i styrelsen torde vara mindre lämpligt, då det uppgifna ändamålet icke står i så direkt samband med landtbruksstyrelsens organisation, att de erforderliga medlen böra upptagas i styrelsens stat, utan desamma kunna beredas af andra tillgångar. Som det emellertid

visat sig, att expensanslaget varit otillräckligt, så att brist för hvarje år uppstått, och då de anförda skälen för ökning af den för registrators- och aktuariegöromålens uppehållande utgående ersättning synas mig vara mycket afsevärda, anser jag en förhöjning af expensanslaget i sådant afseende med 1,000 kronor eller till 6,000 kronor vara af verkligt behof påkallad.

I sammanhang härmed anhåller jag att få underställa Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning en fråga, som, under förutsättning att hvad jag dervid har att föreslå vinner bifall, kommer att nödvändiggöra en ytterligare ökning af anslaget till landtbruksstyrelsen. Denna fråga angår förändring af den centrala förvaltningen af veterinärväsendet.

2. Veterinärväsendets förläggande under landtbruksstyrelsen.

Alltsedan ett ordnadt veterinärväsende i Sverige tillkom, hafva de veterinära angelägenheterna varit anförtrodda åt samma myndighet, som haft öfverinseendet öfver helsovården i riket, nemligen först sundhetskollegium och sedermera medicinalstyrelsen.

Åtskilliga gånger under de senare årtiondena hafva emellertid förslag blifvit framstälda i syfte att handläggningen af veterinärärendena skulle till annan myndighet öfverflyttas.

Redan den komité, som år 1863 tillsattes för att afgifva förslag till fullständigt ordnande af veterinärväsendet i riket, föreslog uti sitt år 1865 afgifna betänkande, att för de veterinära angelägenheterna en särskild, under civildepartementet lydande styrelse skulle inrättas. Såsom skäl, hvarför veterinärärendena borde skiljas från dåvarande sundhetskollegium, anfördes hufvudsakligen att, om också frändskapen mellan sjukvården för rikets befolkning och husdjurssjukvården vore ganska stor, dessa sjukvårdsgrenar likväl vore till sina syften väsentligen olika, i det att de högre intressen, som genom den förra tillgodoses, vore för den senare skäligen främmande. Också hade i utlandet den öfvertygelsen allmänneligen gjort sig gällande, att veterinärväsendet och dess handhafvande borde vara ett från medicinalväsendet afskildt, inom sig afslutadt helt. Dertill komme att någon gemensam medicinaltaxa icke längre funnes, sedan särskild veterinärmedicintaxa faststälts, samt att farmakopéns gemensamhet upphört genom utfärdandet af en särskild veterinärfarmakopé. Den integrerande del, som veterinärväsendet intoge bland föremålen för sundhetskollegii uppmärksamhet, vore derjemte nog fristående för att utan olägenhet kunna från kollegii embetsverksamhet skiljas.

Den veterinärstyrelse, hvars inrättande komitén föreslog, skulle utgöras af en generaldirektör och chef samt två ledamöter, hvarjemte hos styrelsen skulle vara anstäld en sekreterare och ombudsman. Komitén antog väl, att till chef för veterinärväsendet icke skulle utnämnas annan än den, som egde allmän insigt i hithörande ämnen, men ansåg tillika att veterinärkunskap icke borde uppställas såsom oeftergifligt vilkor för chefsbefattningen. Af ledamöterne skulle den ene eller öfverfältveterinären utöfva närmaste chefskapet för det militära veterinärväsendet samt den andre eller öfverlandsveterinären, jemte det han skulle vara professor i husdjursskötsel vid veterinärläroverket i Stockholm, tillika vara civilveterinärernes chef.

Komiténs förslag i denna del föranledde dock icke till någon vidare åtgärd.

Yrkanden om veterinärärendenas afskiljande från medicinalstyrelsen hafva emellertid under senare tider upprepade gånger framkommit såväl från jordbrukarnes sida som från veterinärernes.

Vid hushållningssällskapens ombuds möte år 1893 väcktes förslag till åtgärder för veterinärväsendets ställande under landtbruksstyrelsens inseende, och det utskott, som behandlade förslaget, hemstälde att, då numera en styrelse för landets jordbruk blifvit inrättad, som borde om möjligt kunna utsträcka sin verksamhet till alla grenar af jordbruket, således äfven till det för kreatursskötseln så vigtiga veterinärväsendet, ombuden måtte ingå till Eders Kongl. Maj:t med anhållan, att Eders Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida ej åtgärder borde vidtagas för att åt landets veterinärväsende bereda fullt sakkunnig ledning och huruvida detta ej kunde ske derigenom, att denna ledning anförtroddes åt landtbruksstyrelsen, hvarest för detta ändamål borde insättas en uti veterinärväsendet fullt hemmastadd tjensteman.

Uti underdånig skrifvelse den 14 november 1893 anhöllo ock hushållningssällskapens ombud, att Eders Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida ej åtgärder borde vidtagas för att åt landets veterinärväsende bereda en fullt sakkunnig och ändamålsenlig ledning.

I anledning af denna framställning inkom medicinalstyrelsen, till följd af nådig remiss, med yttrande af direktionen för veterinärinstitutet i Stockholm samt eget underdånigt utlåtande af den 2 februari 1894.

Direktionen för veterinärinstitutet, som i ärendet hört jemväl institutets lärarekollegium, hemstälde, i likhet med nämnda kollegium, att veterinärväsendet fortfarande måtte höra under medicinalstyrelsen samt att såsom ledamot af denna styrelse måtte anställas en veterinär med åliggande att bereda och inför styrelsen föredraga alla veterinärväsendet

rörande ärenden, i öfverläggning och beslut derom deltaga samt taga initiativ till förbättringar i hithörande angelägenheter.

För egen del framhöll medicinalstyrelsen uti sitt berörda utlåtande att, då missnöjet med styrelsens handläggning af veterinärärenden, om ock obefogadt, dock, understödt af några hushållningssällskap och hushållningssällskapens församlade ombud, vore egnadt att framkalla misstroende inom och utom landet till vårt veterinärväsende och det sätt, hvarpå hithörande frågor behandlades, samt deraf kunde befaras förbud mot utförsel af lefvande kreatur från Sverige till andra länder med deraf följande nära nog oersättliga förluster för landets jordbrukare, det vore af största vigt, att kraftiga åtgärder häremot vidtoges samt att handläggningen af hithörande frågor, derest sådant funnes ändamålsenligt, öfverflyttades från styrelsen till annan myndighet, nemligen antingen landtbruksstyrelsen eller veterinärinstitutets lärarekollegium eller vissa af dess ledamöter. Skulle emellertid intet af dessa förslag pröfvas vara lämpligt och det fortfarande förblifva ett åliggande för medicinalstyrelsen att handlägga veterinärärenden, hade styrelsen för sin del intet att invända mot anställandet af en veterinär inom styrelsen.

Jemväl landtbruksstyrelsen hördes derefter i ärendet och afgaf den 10 februari 1894 underdånigt utlåtande, deruti styrelsen anförde hufvudsakligen att, då inom medicinalstyrelsen saknades en specialist inom veterinärfacket, detta sannolikt vore anledningen till att styrelsens organisation icke kunde ingifva det förtroende, som ansetts önskligt med hänsyn till de frågors vigt, hvilka det i förevarande fall gälde. Det kunde icke heller med fog förnekas, att saknaden af en dylik specialist inom medicinalstyrelsen verkligen utgjorde en brist i samma styrelses organisation, som alldeles oberoende af det sätt, hvarpå veterinärväsendet af styrelsen handhafts, borde med snaraste undanrödjas. Hvad beträffade de alternativa förslag till ordnande af öfverstyrelsen öfver veterinärväsendet, som af medicinalstyrelsen framstälts, funne landtbruksstyrelsen sig icke kunna tillstyrka det förslag, som afsåge ifrågavarande ärendens förläggande under veterinärinstitutets lärarekollegium eller någon del deraf. Förutom att det icke gåfves någon som helst säkerhet derför, att inom sagda kollegium alltid skulle finnas den praktiska erfarenhet och administrativa duglighet, som erfordrades för ett framgångsrikt utöfvande af den vigtiga verksamhet, hvarom här vore fråga, skulle genom en sådan anordning veterinärinstitutets lärare komma att dragas ifrån sin egentliga uppgift, som afsåge vetenskapens odling och undervisningen. En sådan anordning skulle således, utan vinst för veterinäradministrationen, endast verka till skada för veterinärbildningen

inom landet. Deremot skulle landtbruksstyrelsen under viss förutsättning för sin del icke hafva något att erinra mot veterinärväsendets förläggande under styrelsen, om dess organisation underginge den förändring, att en ledamot med speciel veterinärutbildning komme att deri anställas. Den stora betydelse, som veterinärväsendet egde för den praktiska landtbruksbedriften, det sammanhang detsamma hade med andra uppgifter, hvilkas lösning tillhörde styrelsen, samt det stora intresse för ifrågavarande uppgifts lyckliga lösning, som derföre ovilkorligen måste förutsättas alltid skola förefinnas hos landtbruksstyrelsen, allt detta utgjorde lika många talande skäl för frågans lösning på nyss antydda sätt, helst intet i styrelsens organisation skulle lägga hinder i vägen för ett sådant ordnande af denna angelägenhet. Det oaktadt tvekade icke styrelsen att för det dåvarande afstyrka denna lösning af frågan af skäl att, då den ledamot, som i sådant fall skulle ingå i styrelsen såsom föredragande af veterinärärenden, icke skulle kunna beredas större fördelar än styrelsens öfrige ledamöter, någon skicklig och lämplig person inom veterinärfacket efter all sannolikhet icke skulle kunna förmås att mottaga en dylik befattning, och då denna förutsättning, hvarförutan styrelsen skulle finna sig ur stånd att nöjaktigt fullgöra det ifrågasatta uppdraget, sålunda icke för det dåvarande kunde uppfyllas, syntes äfven ifrågavarande förslag böra förfalla. Under sådana förhållanden syntes icke någon annan utväg för frågans lösning finnas, än att veterinärväsendet fortfarande finge höra under medicinalstyrelsen, der en ledamot med speciel veterinärbildning kunde på förordnande ingå, intill dess frågan finge sin slutliga lösning.

Då detta ärende den 18 maj 1894 inför Eders Kongl. Maj:t anmäldes, behagade Eders Kongl. Maj:t föreskrifva, att en af Eders Kongl. Maj:t dertill särskildt förordnad legitimerad veterinär skulle hos medicinalstyrelsen deltaga i handläggningen af veterinärärenden; och har en sådan veterinär sedermera alltjemt varit af Eders Kongl. Maj:t dertill förordnad med godtgörelse af 2,400 kronor för år räknadt.

Nu har medicinalstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 14 april nästlidna år ånyo väckt fråga om befrielse för styrelsen från handläggningen af veterinärärendena.

Innan jag emellertid öfvergår att redogöra för innehållet af denna framställning, torde det tillåtas mig att här erinra om de åligganden, hvilka jemlikt den för medicinalstyrelsen gällande instruktion tillkomma styrelsen beträffande veterinärväsendet.

Dessa åligganden, hvilka afse såväl det civila som det militära veterinärväsendet, äro:

att till ledning för vederbörande kommunalmyndighet, veterinär och Kongl. Maj:ts befallningshafvande meddela och låta i vederbörlig ordning kungöra de råd och anvisningar, hvilka till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren kunna erfordras utöfver hvad gällande förordningar derom innehålla;

att på grund af berättelser eller rapporter från Kongl. Maj:ts befallningshafvande eller från veterinär för särskilda fall lemna erforderliga anvisningar eller meddela sådana föreskrifter, hvartill styrelsen enligt gällande förordningar kan vara befogad, eller ock om nödiga åtgärders vidtagande göra underdånig framställning;

att tillse, att såväl i allmän tjenst anstälde, som andre veterinärer enligt gällande instruktioner och förordningar behörigen fullgöra sina åligganden;

att vid svårare eller mycket utbredd farsot bland husdjuren förordna extra veterinär att biträda vid sjukvården.

Härförutom åligger styrelsen, bland annat, att upprätta förslag till besättande af vissa veterinärtjenster, att, då veterinärbefattning skall tillsättas af embetsmyndighet eller allmän styrelse såväl som ock då sådan befattning skall tillsättas af kommunalmyndighet, direktion eller enskild och med befattningen tjenstårsberäkning är förenad, efter vederbörandes derom gjorda anmälan, afgifva utlåtande om de sökandes kompetens och skicklighet, samt att granska och låta betala veterinärers för verkstälda tjensteresor och andra förrättningar inlemnade räkningar.

Uti nyssberörda underdåniga skrifvelse anför medicinalstyrelsen följande:

Såsom landtbruksstyrelsen uti ofvan omförmälda underdåniga utlåtande den 10 februari 1894 med all tydlighet uttalat, kunde det sätt, hvarpå veterinärväsendet nu vore ordnadt, blott betraktas såsom provisoriskt. Någon afsevärd förändring i sak af veterinärärendenas behandling kunde dessutom icke anses hafva blifvit genom nådiga brefvet den 18 maj 1894 vidtagen, emedan den till föredragande af veterinärärenden inom medicinalstyrelsen antagne veterinären redan under några år förut brukat af styrelsen mot särskild ersättning konsulteras i alla vigtiga veterinärfrågor. Icke heller syntes man böra hängifva sig åt förhoppningen, att den för förtroendet till landets veterinärväsende så skadliga och derföre för vår kreatursexport så ytterst förderfbringande agitationen mot medicinalstyrelsen, som, enligt hvad styrelsen hade grundad anledning antaga, utgått från en del med styrelsen af mer eller mindre privata skäl missnöjde veterinärer och som visserligen, för en tid, af brist på lämpliga agitationsmedel, upphört att oroa hushållningssällskapen, skulle sluta förr än ledningen af vete-

rinärväsendet öfvergått i andra händer än medicinalstyrelsens. På dessa grunder och då en föredragande för veterinärärenden syntes med bättre skäl kunna förordnas att ingå såsom ledamot i landtbruksstyrelsen än i medicinalstyrelsen, samt landtbruksstyrelsen endast af ekonomiska skäl och under vissa förutsättningar afstyrkt denna lösning af frågan, men eljest icke haft något att deremot invända, tvekade medinalstyrelsen icke att hemställa om veterinärärendenas öfverflyttande från styrelsen till annan myndighet. Hvad särskildt anginge de militära veterinärärendena, syntes dessa utan svårighet kunna handläggas i arméförvaltningens sjukvårdsbyrå.

Såsom ytterligare skäl hvarför medicinalstyrelsen borde befrias från handläggningen af veterinärärendena, framhåller styrelsen att det visat sig, att dessa ärenden redan på grund af sin mängd väsentligt tyngde på styrelsens arbeten.

Enligt i styrelsens skrifvelse meddelad uppgift hafva antalet till styrelsen inkomna veterinärärenden under åren 1891—1896 utgjort:

	Allmänna veterinär-ärenden.	Reseräkningar.	Summa.
1891	342	126	468
1892	449	135	584
1893	647	145	792
1894	632	162	794
1895	728	166	894
1896	826	211	1,037

Dertill komme — yttrar styrelsen vidare — att många af dessa ärenden vore af den natur, att de måste handläggas med den största skyndsamhet på grund af den stora betydelse de egde för landets ekonomi, hvarvid icke kunde undvikas, att afgörandet af andra vigtiga ärenden inom styrelsen mången gång blifvit fördröjdt.

På grund af hvad medicinalstyrelsen sålunda anfört har styrelsen hemstält, att Eders Kongl. Maj:t måtte förskrifva den ändring af nådiga instruktionen för styrelsen den 2 november 1877, att styrelsen befriades från handläggandet af ärenden rörande veterinärväsendet. Från medicinalstyrelsens beslut om aflåtande till Eders Kongl. Maj:t af ifrågavarande skrifvelse var dåvarande föredraganden af veterinärärenden i så måtto skiljaktig, att han ansåg styrelsen böra förorda, att för handläggningen af de civila veterinärärendena skulle inrättas en särskild byrå, der en framstående veterinär borde anställas såsom byråchef med biträde af en yngre veterinär såsom amanuens, samt att denna byrå äfven skulle få i

uppdrag att ordna de ifrågasatta åtgärderna till tuberkulosens bekämpande bland husdjuren.

Sedan medicinalstyrelsens ifrågavarande skrifvelse inkommit, hafva särskilda framställningar uti förevarande ämne gjorts af dels svenska veterinärläkareföreningen och dels Stockholms veterinärsällskap.

Svenska veterinärläkareföreningen har uti sin skrifvelse till en början lemnat en kortfattad redogörelse för huru veterinärväsendet är ordnadt uti åtskilliga främmande länder; utvisande denna redogörelse, att i *Danmark* det civila veterinärväsendet lyder under departementet för det inre, och att i spetsen för detsamma står ett veterinärt sundhetsråd, sammansatt af sex personer, de fleste lärare vid veterinärskolan; att i *Norge* veterinärväsendet likaledes lyder under departementet för det inre, inom hvilket finnes ett särskildt veterinärkontor med tillhörande laboratorier; att i *Finland* en särskild veterinär finnes anstäld i medicinalstyrelsen; att i *England* finnes ett särskildt veterinärdepartement inom landtbruksdepartementet; att i *Holland* direkt under inrikesministeriet står en »adviseur», som kallar till råds de för de 11 provinserna anstälde 9 distriktsveterinärerne jemte direktören för veterinärskolan i Utrecht; att i *Belgien* inom ministeriet för jordbruk, industri och allmänna arbeten finnes en särskild afdelning för veterinärärenden med särskild chef; att i *Frankrike* likaledes inom åkerbruksministeriet finnes en särskild byrå för veterinärärenden med chef och souschef samt dessutom en »comité consultative des epizooties», bestående af 16 medlemmar; att, jemte det för hela *tyska riket* finnes under inrikesministeriet »das kaiserliche Gesundheitsamt», till hvilket äfven veterinärväsendet hör, hvarje land har sin särskilda veterinärorganisation; att sålunda i *Preussen* närmast under åkerbruksministern står en teknisk deputation för veterinärväsendet, hvarjemte i hvarje af Preussens 14 provinser finnes ett medicinalkollegium, bestående af minst 5 ledamöter, deraf en veterinär, utnämnd af kultusministern; samt att i *Sachsen* närmast inrikesministeriet står en kommission för veterinärväsendet, bestående af en kongl. kommissarie samt 3 professorer vid veterinärskolan.

Vidare anför veterinärläkareföreningen: ett förläggande af veterinärledningen till landtbruksstyrelsen harmonierade icke med de principer, man i främmande länder ansett sig böra följa dervid, och det skulle möjligen kunna tydas såsom ett underskattande af betydelsen af vårt lands veterinärväsen uti dess helhet att förlägga dess ledning under en icke ministeriel myndighet, som, sådan den nu gestaltade sig, icke räknade en enda fackman inom sig och således icke heller a priori kunde anses representera någon veterinärfackbildning. Den skulle för att

komma derhän nödgas adjungera en eller flera fackmän med sig och helst det senare, ty vårt veterinärväsende hade nått en sådan utveckling och de särskilda grenarne af detsamma så specialiserats, att en enda person icke mera kunde beherrska den i sin helhet; och på den veterinär, som skulle ensam handlägga veterinärärendena i landtbruksstyrelsen, måste man ställa större fordringar på mångsidighet i hans veterinärbildning, än någon nu lefvande svensk veterinär rimligen kunde anses fylla. En vädjan i hvarje särskildt mera svårtydbart fall till veterinärinstitutets lärarekollegium skulle göra hela apparaten allt för omständlig och långsamt fungerande, ty mångfaldiga gånger kräfde veterinärärendena omedelbar handläggning, framför allt vid utbrottet af smittosamma sjukdomar bland husdjuren, då hvarje tidspillan kunde blifva ödesdiger och ett felgrepp hafva de mest betänkliga följder med sig för husdjursskötseln och exporten. I hvarje fall syntes en omorganisation af veterinärledningen nödvändiggöra, att mer än en fackman anstäldes uti den styrelse, som finge sig ledningen anförtrodd. Helst borde tre ledamöter ingå uti en sådan styrelse. Veterinärärendenas mängd, hvilken antagligen ytterligare komme att ökas, skulle helt visst verka tyngande på landtbruksstyrelsens arbete, likasom den nu gjorde det på medicinalstyrelsens; och om en reorganisation af veterinärväsendet skulle komma till stånd, borde det ordnas så, att det kunde på tillfredsställande sätt fungera för en längre tid framåt. Medicinalstyrelsen representerade emellertid otvifvelaktigt fackmannabildning i långt högre grad än landtbruksstyrelsen och egde dessutom på grund af mångårig erfarenhet vana vid handläggningen af veterinärärenden, hvarförutom på sina ställen i utlandet veterinärväsendet handhades af en medicinalstyrelsen motsvarande myndighet. Veterinärläkareföreningen ansåge derför önskvärdt att, för den händelse en reorganisation af den veterinära ledningen skulle komma att genomföras, den veterinära administrationen blefve anförtrodd åt en direkt under civildepartementet subordinerande och af fackmän sammansatt veterinärstyrelse, eller, om detta icke funnes lämpligt, att veterinärärendena fortfarande finge handläggas uti medicinalstyrelsen och der föredragas af fackman, som uteslutande hade att egna sig åt detta uppdrag.

Stockholms veterinärsällskap har uti sin omförmälda skrifvelse i ämnet likaledes framhållit önskvärdheten af att, derest en förändring komme till stånd, en särskild styrelse eller byrå under civildepartementet inrättades, samt att till denna äfven öfverlemnades ledningen af försöken med tuberkulin och dermed sammanhängande åtgärder.

Till följd af nådig remiss har sedermera landtbruksstyrelsen den

30 oktober 1897 uti detta ärende afgifvit underdånigt utlåtande; och har styrelsen deruti anfört följande:

Redan vid den tid, då 1865 års komitéutlåtande afgifvits, hade veterinärerna sjelfva på flerfaldiga sätt uttryckt önskan om veterinärväsendets skiljande från sundhetskollegium, liksom äfven framställningar i enahanda syfte, som komitén framstält, sedermera blifvit gjorda. De åsigter, som såväl af komitén som från veterinärernes sida blifvit uttalade, ginge dock i den riktning, att ett särskildt embetsverk borde för sagda ärendens behandling inrättas, der den speciela veterinärbildningen skulle vara så starkt representerad, att veterinära hänsyn komme att vid afgörandet af föreliggande frågor göra sig fullt tillräckligt gällande. Det borde dock härvid ihågkommas, att vid den tid, då sagda komité afgifvit sitt utlåtande, något redan bestående embetsverk icke förefunnits, till hvilket veterinärväsendet kunde öfverflyttas, och då komitén icke ansett sig kunna uppställa speciel veterinärkunskap såsom något oeftergifligt vilkor för chefsbefattningen i det embetsverk, som enligt komiténs åsigt skulle för ändamålet upprättas, och der tvenne examinerade veterinärer skulle ingå såsom ledamöter och frågorna kollegialt afgöras, kunde det ej med full bestämdhet afgöras, huru komitén skulle förhållit sig till ett förslag om veterinärväsendets öfverflyttande till ett embetsverk, om ett sådant förefunnits, till hvars vårdnad husdjursskötseln i öfrigt och dermed sammanhängande ekonomiska frågor hörde.

Om ett särskildt centralt embetsverk för veterinärväsendet skulle upprättas, syntes det knappast numera kunna sättas i fråga, att detta skulle erhålla kollegial form, utan syntes det oeftergifligen böra inrättas i enlighet med det så kallade byråsystemet, enär de frågor, som ett sådant embetsverk skulle komma att handlägga, ofta vore af sådan beskaffenhet, att de kräfde omedelbar handläggning och derföre icke kunde underkastas den mera långsamma och omständliga behandlingen i ett kollegium. Med deras uppfattning, som åstundade inrättandet af ett särskildt dylikt embetsverk för veterinärärendena, syntes det emellertid icke öfverensstämma att till chef för samma embetsverk skulle kunna utses någon annan än en examinerad veterinär, ty i annat fall syntes det icke finnas något skäl, hvarföre icke ifrågavarande ärenden skulle kunna anförtros åt en redan bestående styrelse, hvari såsom föredragande ledamot inginge en veterinär. Inrättandet af ett sådant embetsverk, der det slutliga afgörandet af frågorna sålunda skulle komma att läggas i en veterinärs hand, skulle dock, enligt landtbruksstyrelsens uppfattning, möta stora svårigheter och lätt kunna föranleda dertill, att

den djuruppfödande allmänheten, särskildt landtmännen, till hvilkas åskådning i förevarande afseende den största hänsyn syntes böra tagas, ogerna och endast med motvilja komme att underkasta sig de föreskrifter, som från ett sådant embetsverk utginge, till grund hvarför gifvetvis komme att ligga den föreställningen, att afgörandet icke komme att bero på och ledas af de praktiska hänsyn, som i förevarande fall otvifvelaktigt borde uppställas såsom normen för samma afgörande, utan att omsorgen om husdjurssjukvården komme att mer eller mindre betraktas såsom sjelfändamål och icke såsom medel för det ekonomiska intresset samt endast af detta skäl icke förtjena fullt förtroende. Derigenom skulle också en sådan styrelses verksamhet till en stor del förfelas, enär ett af de förnämsta vilkoren för ett lyckligt och framgångsrikt arbete af den ekonomiska förvaltningen bestode deri, att den uppbures af de enskilda näringsidkarnes förtroende. Af detta skäl ansåge landtbruksstyrelsen, att under närvarande förhållanden och så länge meningen bland landtmännen vore enig om det olämpliga deri, att den veterinära förvaltningen gjordes så att säga sjelfständig, också tanken på upprättandet af ett sådant embetsverk borde förfalla.

Då förslaget att öfverlemna ifrågavarande ärenden åt veterinärinstitutets lärarekollegium eller någon delegation deraf, på sätt styrelsen uti sitt den 10 februari 1894 afgifna underdåniga utlåtande framhållit, under inga vilkor kunde af styrelsen förordas, samt medicinalstyrelsen uttryckligen förklarat sig anse, att samma styrelse icke vore den rätta myndigheten att handlägga ifrågavarande ärenden, och inrättandet af ett särskildt embetsverk för dessa frågor icke under nuvarande förhållanden borde ifrågakomma, syntes ingen annan utväg återstå, än att veterinärärendena öfverflyttades till landtbruksstyrelsen, dock med undantag af de militära veterinärärendena, hvilka borde öfverlemnas till arméförvaltningens sjukvårdsbyrå. Visserligen hade landtbruksstyrelsen förut afstyrkt vidtagandet af en sådan åtgärd, hvartill skälet hufvudsakligen varit att med de nuvarande lönerna för landtbruksstyrelsens ledamöter det icke läte sig göra att i styrelsen få anstäld en fullt skicklig och erfaren veterinär såsom föredragande för sagda ärenden; och visserligen hölle styrelsen fortfarande på det bestämdaste före, att styrelsen endast under vilkor af tillräcklig ersättning åt en föredragande af veterinärärenden vore i stånd att öfvertaga vården om det civila veterinärväsendet, men med hänsyn till den af styrelsen gjorda, af mig här förut anmälda framställning om beredande af ökade löneförmåner för styrelsen och då styrelsen medelst erbjudande af deri för ledamot föreslagen aflöning (6,400 kronor om året) ansåge sig

kunna förvärfva en lämplig person att i styrelsen föredraga veterinärärendena, saknade styrelsen numera anledning att afstyrka öfverflyttandet af veterinärärendena till styrelsen, under förutsättning att samma löneförmåner beviljades nu ifrågavarande ledamot.

Skulle de härför erforderliga medlen beviljas och i landtbruksstyrelsen sålunda kunna såsom ledamot och föredragande anställas en fullt kompetent person, skulle med afseende å det nära sammanhang, som veterinärärendena egde med åtskilliga andra till landtbruksstyrelsens handläggning hörande ärenden och det förtroende, som landtbruksstyrelsen borde kunna hos landtmännen påräkna, den af medicinalstyrelsen föreslagna utvägen för ordnandet af veterinäradministrationen kunna anses såsom en lycklig lösning af frågan. Det borde dock alltid stå landtbruksstyrelsen öppet att i förekommande frågor inhemta yttrande af veterinärinstitutets lärarekollegium, liksom brukligt varit under den tid medicinalstyrelsen haft ifrågavarande angelägenhet om hand. Någon vidare utvidgning af styrelsen för öfvertagandet af sagda ärenden skulle ej heller erfordras, utan kunde dessa expedieras i likhet med styrelsens öfriga ärenden under ledning af vederbörande tjensteman i styrelsen och med biträde af styrelsens kansli. Deremot syntes en ökning af styrelsens expensanslag blifva erforderlig för bestridande af vikariatsersättning, kostnader för extra biträden, renskrifning m. m., en ökning som styrelsen likväl icke ansåge behöfva bestämmas högre än till 1,000 kronor.

På grund af hvad landtbruksstyrelsen sålunda anfört, har styrelsen hemstält, att Eders Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition med förslag att, för beredande af möjlighet för styrelsen att från och med år 1899 öfvertaga vården om det civila veterinärväsendet, i styrelsens stat från och med samma år upptoges dels aflöning för en ledamot och föredragande för veterinärärenden med 6,400 kronor, deraf 4,400 kronor i lön och 2,000 kronor i tjenstgöringspenningar, med rätt till ett ålderstillägg om 600 kronor, dels ock det belopp af 1,000 kronor, hvarmed styrelsens expensanslag, under förutsättning att ifrågavarande ärenden af styrelsen öfvertoges, borde enligt det föregående höjas.

Slutligen har frågan om ordnande af den centrala ledningen af veterinärväsendet äfven varit föremål för behandling vid hushållningsskapens ombuds möte i Stockholm nästlidna år. Uti en vid mötet väckt motion föreslogs nemligen, att ombuden måtte besluta att i underdånig skrifvelse hos Eders Kongl. Maj:t anhålla, att Eders Kongl. Maj:t täcktes med första och helst redan under näst sammanträdande riksdag framlägga sådant förslag, som afsåge den veterinära administrationens

anförtroende åt en direkt under civildepartementet subordinerande, af tre fackmän bestående styrelse. Det utskott, till hvars behandling nämnda motion öfverlemnats, uttalade sig jemväl uti den af motionären angifna riktning samt hemstälde till ombuden om aflåtande till Eders Kongl. Maj:t af underdånig skrifvelse med anhållan att Eders Kongl. Maj:t täcktes med det första framlägga sådant förslag, som afsåge den veterinära administrationens anförtroende åt en direkt under civildepartementet subordinerande sakkunnig styrelse. Såsom skäl för en dylik lösning af frågan åberopades såväl uti motionen som uti utskottets utlåtande hufvudsakligen detsamma, som af svenska veterinärläkareföreningen uti dess ofvan omförmälda framställning i ämnet anförts.

Då emellertid berörda utskottsutlåtande den 8 november 1897 af ombuden till behandling förehades, blefvo, sedan upplysning lemnats derom, att landtbruksstyrelsen redan ingått till Eders Kongl. Maj:t med framställning om sådan omorganisation af styrelsen, att den skulle kunna emottaga behandlingen af de veterinära ärendena, samt åtskillig diskussion i ämnet egt rum, såväl motionen som utskottets hemställan af ombuden utan votering afslagna.

Att den år 1894 vidtagna anordning för handläggningen af veterinärärendena, om än utgörande en väsentlig förbättring af förut rådande förhållanden, icke skulle kunna för framtiden blifva tillfyllest, har helt naturligt varit att förutse. I betraktande å ena sidan af den betydande ökningen under senare åren af nämnda ärendens antal och å andra sidan af den erkända vigt, som ligger uppå att dessa ärenden behandlas icke allenast med skyndsamhet utan derjemte med synnerlig omtanke och sakkunskap, synes det mig tydligt att för deras behöriga beredning och föredragning redan nu måste kräfvas mera tid och arbetskraft, än man rimligtvis kan begära af den veterinär, som enligt gällande bestämmelser skall i medicinalstyrelsen handlägga hithörande frågor.

Icke allenast är den godtgörelse, som ansetts böra denne veterinär tillerkännas, alltför låg med hänsyn till de sig alltjemt ökande göromålen. Ett missförhållande endast i detta afseende skulle väl kunnat afhjelpas, utan att derför någon förändring beträffande veterinärärendenas behandling behöfde ifrågasättas. Dertill kommer emellertid ock att, med hänsyn till den betydelse veterinärväsendet har för jordbruksnäringen i vårt land samt den deraf följande ansvarsfullheten af de åligganden, som tillkomma en föredragande af veterinärärenden uti det embetsverk, som har den centrala ledningen af veterinärväsen-

det sig anförtrodd, det icke kan anses lämpligt eller skäligt, att denne föredragande i längden skall bibehållas vid en så osäker tjensteställning, som han i egenskap af tillfälligt förordnad ledamot i embetsverket måste intaga. Denna omständighet innebär, i betraktande särskildt af veterinärväsendets hastiga utveckling, utan tvifvel i och för sig fullt tillräckliga motiv för en snar förändring af de uti förevarande afseende nu rådande förhållanden, och synes den mig derföre ock utgöra ett mycket talande skäl för att den definitiva lösningen af den sedan så många år tillbaka väckta men tills nu alltjemt undanskjutna frågan om ändrad organisation af ledningen för veterinärväsendet så vidt möjligt påskyndas. För angelägenheten häraf tala i öfrigt icke allenast ofvan omförmälda framställningar i dylikt syfte utan äfven andra uttalanden i ämnet, som gjorts af i frågan närmast intresserade. Jag tvekar derför icke heller att nu upptaga frågan i hela dess vidd.

För densammas utveckling och de vigtigare bland de förslag till densammas lösande, som under årens lopp blifvit framstälda, har jag här ofvan redogjort; och framgår af denna redogörelse, att uti dessa förslag förordats öfverflyttning från medicinalstyrelsen till annan myndighet af veterinärärendena. Såsom ett berättigadt skäl för en sådan åtgärd kan jag dock icke godkänna de anmärkningar, som framstälts mot medicinalstyrelsens ledning af veterinärärendena. Hittills vunnen erfarenhet vittnar tvärtom, efter min mening, derom att styrelsen för veterinärväsendet handhafts med både intresse, kraft och sakkunskap.

Vid den mot medicinalstyrelsen från vissa håll bedrifna agitation borde således enligt min åsigt icke heller fästas afseende, derest icke beklagligt nog de upprepade beskyllningarne mot medicinalstyrelsen för bristande intresse och sakkunskap vid veterinärärendenas behandling såväl inom som utom landet väckt ett misstroende mot ledningen af vårt veterinärväsende, som, om det än icke i och för sig bör föranleda dertill att veterinärärendena undandragas styrelsens handläggning, dock, då en ändring af nämnda ledning i öfrigt ansetts lämplig, icke torde kunna vid denna frågas afgörande lemnas obeaktadt.

Beträffande de särskilda förslag till frågans lösning, hvilka framstälts, finner jag mig i likhet med landtbruksstyrelsen och på de af denna styrelse anförda skäl icke kunna förorda vare sig inrättandet af ett särskildt embetsverk för veterinärärendenas handläggning eller deras öfverlemnande till lärarekollegiet vid veterinärinstitutet eller några bland kollegiets ledamöter. Den särskilda sakkunskap, som lärarekollegiet besitter, kan, på sätt landtbruksstyrelsen framhållit, lämpligare tillgodogöras derigenom, att det lemnas öppet för den administrativa myndighet,

som får veterinärärendena sig anförtrodda, att i förekommande speciela frågor inhemta yttrande af kollegiet.

De förslag, som åsyfta inrättandet af en särskild byrå för veterinärärenden inom civildepartementet, anser jag ännu mindre böra vinna bifall. Att förläna en dylik byrå sjelfständig beslutanderätt skulle ej stå i öfverensstämmelse med grunderna för vår administration, och mot en sådan anordning tala i öfrigt samma skäl, som anförts mot inrättandet af ett fristående embetsverk. Om åter handläggningen af veterinärärendena skulle uppdragas åt en byrå utan dylik beslutanderätt, komme detta tydligen att innebära, att afgörandet af hithörande frågor, i den mån de ej skulle anmälas inför Konungen i Statsrådet, skulle åligga chefen för civildepartementet, en anordning lika olämplig ur praktisk hänsyn som för departementschefen betungande.

Endast två möjligheter till en nöjaktig lösning af frågan synas mig derföre återstå, nemligen att veterinärärendena antingen fortfarande bibehållas af medicinalstyrelsen eller ock öfvertagas af landtbruksstyrelsen, samt att, hvilkendera styrelsen kommer att utöfva inseendet öfver veterinärväsendet, i denna styrelse en ordinarie ledamotsplats för dessa ärendens handläggning inrättas.

Den medicinska sakkunskap, som finnes inom medicinalstyrelsen representerad, gör det ur djursjukvårdens synpunkt otvifvelaktigt mest önskvärdt, att veterinärärendena fortfarande blifva der handlagda. Härför talar dessutom det samband, som i många fall förefinnes mellan veterinära frågor och den allmänna hygienen, likasom äfven att nämnda styrelse genom mångårig behandling af dessa ärenden vunnit en synnerligen rik erfarenhet uti hithörande ämnen. För öfverflyttning till landtbruksstyrelsen af öfverinseendet öfver veterinärväsendet kunna å andra sidan äfven kraftiga skäl anföras. Då för 20 år tillbaka veterinärärendena öfverlemnades från ecklesiastikdepartementet till civildepartementet, motiverades denna förändring, bland annat, dermed att det departement, som hade att handlägga frågor rörande landtbruket, äfven borde öfvertaga det dermed nära sammanhängande veterinärväsendet. Samma skäl har nu anförts för att den centrala ledningen af veterinärväsendet bör öfverflyttas till landtbruksstyrelsen, och den fortfarande giltigheten deraf låter sig icke bestridas. För den boskapsskötsel idkande landtbefolkningen måste det naturligtvis vara af största vigt att de veterinära frågornas afgörande och särskildt veterinärförfattningarnas tillämpning anförtros åt en myndighet, som har blick för och intresse af att, på samma gång djursjukvården på intet sätt försummas, sådana åtgärder, som kunna leda till landtmannens onödiga betungande, undvikas; och för ett riktigt handhafvande ur dessa synpunkter af vården

om veterinärväsendet torde otvifvelaktigt landtbruksstyrelsen erbjuda de bästa garantier. Dertill kommer att genom öfverflyttningen till landtbruksstyrelsen af veterinärärendena det nu rådande misstroendet mot ledningen af veterinärväsendet, som, hvilketdera alternativet man än väljer, icke torde kunna omedelbarligen helt och hållet utrotas, måste antagas komma att särskildt inom landet, hvilket lärer få anses vigtigast, väsentligen minskas.

Den lemnade redogörelsen för förhållandena i utlandet visar ock, att i England, Belgien, Frankrike och Preussen veterinärärendena i afseende å centralförvaltningen handläggas i nära samband med jordbruksärendena.

Vid öfvervägande af skälen för det ena eller andra af de två ifrågavarande alternativen har det synts mig, att de, som tala för veterinärväsendets förläggande till landtbruksstyrelsen, böra tillerkännas afgörande betydelse, helst det i enlighet med bestående förvaltningsgrundsatser icke möter någon svårighet för landtbruksstyrelsen att i veterinärärende, som berör den allmänna hygienen, begära medicinalstyrelsens skriftliga utlåtande eller ock sammanträda med densamma, så att ärendet må af båda styrelserna gemensamt handläggas; och då härtill kommer, att både medicinalstyrelsen och landtbruksstyrelsen ansett en sådan förändring ändamålsenlig, finner jag mig, efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet, böra dertill gifva mitt förord.

I likhet med nämnda myndigheter anser jag landtbruksstyrelsens befattning med veterinärärendena böra omfatta endast det civila veterinärväsendet. Frågan om det militära veterinärväsendets förläggande till arméförvaltningens sjukvårdsbyrå har redan på landtförsvarsdepartementets föredragning underställts Eders Kongl Maj:ts pröfning.

I öfverensstämmelse med de af mig förut uttalade åsigter finner jag derför, att för handläggning uti landtbruksstyrelsen af de civila veterinärärendena en ny ledamotsplats uti nämnda embetsverk bör från och med ingången af år 1899 inrättas.

Hvad beträffar den aflöning, som bör den nye ledamoten tilldelas, lärer det af de skäl landtbruksstyrelsen anfört icke kunna ifrågasättas att bestämma denna till lägre belopp, än som föreslagits att utgå till öfriga ledamöter uti styrelsen.

Någon afsevärdt ökad kostnad för statsverket skulle härigenom icke komma att uppstå. Förutom de göromål beträffande det civila veterinärväsendet, som ålegat föredraganden af veterinärärenden i medicinalstyrelsen, skulle nemligen den nya ledamoten i landtbruksstyrelsen jemväl komma att öfvertaga handläggningen af ärenden rörande försök med tuberkulin och deraf betingade åtgärder; och för sistnämnda ärendens

behandling har, såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes erinra sig, den 15 oktober 1897 i nåder förordnats en legitimerad veterinär att intill den 1 januari 1899 tjenstgöra såsom ledamot i landtbruksstyrelsen mot åtnjutande af ett arfvode af 4,000 kronor för år räknadt.

Hvad slutligen angår den af landtbruksstyrelsen begärda förhöjning med 1,000 kronor af styrelsens expensanslag, har jag deremot intet annat att erinra, än att denna förhöjning torde komma att visa sig väl knapp. Förslaget i denna del lärer nemligen hafva tillkommit under förutsättning att den af styrelsen i sammanhang med framställningen om höjning af lönerna åt styrelsen begärda ökning af samma anslag från 5,000 kronor till 10,000 kronor blefve till fullo beviljad. Då detta af förut angifna skäl icke kunnat af mig tillstyrkas, måste derför ifrågasättas, huruvida icke veterinärärendenas öfverflyttande bör föranleda en något större ökning af ifrågavarande anslag än styrelsen föreslagit eller med ytterligare 1,500 kronor för anställande af en amanuens åt den nye ledamoten. Jag finner mig således böra förorda en ökning för ifrågavarande ändamål af landtbruksstyrelsens expensanslag med ett belopp af 2,500 kronor.

På grund af hvad jag nu anfört beträffande behofvet af ökadt anslag åt landtbruksstyrelsen ej mindre för ett behörigt fullgörande af denna styrelse nu åliggande göromål än äfven för möjliggörandet af de civila veterinärärendenas öfverflyttning till densamma, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

dels att i den för landtbruksstyrelsen faststälda stat må, i stället för nu upptagna aflöningar för öfverdirektören och chefen, fiskeriinspektören, två byråingeniörer och sekreteraren, med bibehållande af nu gällande vilkor för aflöningars åtnjutande uppföras aflöningar för generaldirektören och chefen med 9,000 kronor, deraf 6,200 kronor i lön och 2,800 kronor i tjenstgöringspenningar, samt för en hvar af fyra byråchefer med 6,400 kronor, deraf 4,400 kronor i lön, som efter fem år kan höjas med 600 kronor, och 2,000 kronor i tjenstgöringspenningar,

dels att i staten för landtbruksstyrelsen må upptagas aflöning för ytterligare en byråchef till samma belopp och med enahanda ålderstillägg som för öfrige byråchefer i styrelsen,

dels ock att det i staten för landtbruksstyrelsen upptagna anslag å 5,000 kronor till extra biträden, vikariatsersättning och expenser förhöjes med 3,500 kronor eller till 8,500 kronor;

kommande i händelse af bifall härtill anslagstiteln »landtbruksstyrelsen» att höjas med 21,500 kronor eller sålunda från dess nuvarande belopp 28,800 kronor till 50,300 kronor.

Skiften och afvittringar.

I underdånig skrifvelse den 24 november 1897 har landtmäteristyrelsen beräknat kostnaderna för afvittringen under år 1899 till 29,900 kronor för Vesterbottens län och till 50,000 kronor för Norrbottens län. Enligt hvad styrelsen tillika upplyst, är den vid 1898 års slut påräkneliga behållningen å anslagen till skiften och afvittringar jemte 1899 års ordinarie anslag för samma ändamål tillräcklig att betäcka dessa kostnader, hvadan något extra anslag för afvittringsarbetenas fullföljande under år 1899 icke är behöfligt. [5.] Godtgörelse åt afvittringslandtmätare m. m.

Jag inskränker mig derföre till att, i enlighet med hvad landtmäteristyrelsen i ofvanberörda skrifvelse hemstält, tillstyrka att, på det att afvittringslandtmätarne i Vesterbottens och Norrbottens län äfvensom föredraganden af afvittringsärendena i sistnämnda län må för år 1899 komma i åtnjutande af samma aflöningsförmåner, som hittills varit dem beviljade, Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att medgifva, att de belopp, hvarmed inkomsterna af tjensten under år 1899 för afvittringslandtmätarne i Vesterbottens och Norrbottens län kunna komma att understiga 2,500 kronor för dem, som tillhöra första lönegraden, och 3,000 kronor för dem, som på grund af ålder i tjensten åtnjuta arfvodesförhöjning, må desse tjenstemän godtgöras af anslagen till storskiftes- och afvittringsverken; och att för år 1899 åt föredraganden af afvittringsärendena i Norrbottens län samt till skrifbiträde åt honom bevilja en tillökning af 400 kronor i det åt honom anslagna belopp.

Statens jernvägstrafik.

Då Riksdagen i skrifvelse den 18 maj 1897, angående lönereglering för personalen vid statens jernvägar, tillkännagaf, att Riksdagen i de flesta hänseenden icke haft något att erinra emot det förslag till lönereglering för ifrågavarande personal, som framlagts genom Eders Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen den 29 nästförutgångna januari, meddelade Riksdagen emellertid tillika, att Riksdagen i vissa uppgifna hänseenden fattat beslut, afvikande från Eders Kongl. Maj:ts förslag. Detta var, bland andra, fallet med aflöningar för banvakter, för hvilka Eders Kongl. Maj:t föreslagit ett lägsta arfvode af 480 kronor och ett [6.] Löneförbättring åt stationskarlar.

högsta arfvode af 600 kronor, men Riksdagen, med anledning af en inom densamma gjord framställning, för sin del beslutat, att högsta arfvodet skulle utgöra 660 kronor. För sig taget vore intet att erinra mot denna aflöningsförbättring, och Eders Kongl. Maj:t har ock, på min hemställan, intagit föreskrift om detta till 660 kronor bestämda högsta arfvode för banvakter uti det nådiga aflöningsreglemente för tjenstemän och betjente vid statens jernvägar, som den 15 oktober 1897 utfärdats. Men det har icke kunnat undvikas, att den af Riksdagen vidtagna förhöjning i banvakternas löneförmåner vållat rubbning i den upprättade lönestatens behöriga afvägning med hänsyn till betjentes inbördes aflöningsförhållanden.

Denna olägenhet har gifvit jernvägsstyrelsen anledning att uti underdånig skrifvelse den 20 december nästlidna år framhålla, hurusom Riksdagens omförmälda beslut om aflöningsförhöjning för banvakter, enligt styrelsens förmenande, såsom en ovilkorlig konseqvens förde med sig löneförhöjning jemväl för *stationskarlarne*.

Rörande deras aflöningsförhållanden och de bemödanden, som tidigare gjorts att förskaffa dem förbättrade aflöningsvilkor, har jernvägsstyrelsen hufvudsakligen meddelat följande:

Redan i sitt underdåniga utlåtande den 21 december 1891 i anledning af underdånig framställning om förbättrade lönevilkor för stationskarlspersonalen hade styrelsen framhållit, att en förbättring af denna personals lönevilkor i vissa fall vore önskvärd och behöflig dels till följd af dyrare lefnadsförhållanden å vissa orter och dels med hänsyn till vissa stationskarlars mera maktpåliggande, intelligens, duglighet och påpasslighet kräfvande göromål, såsom spårvexlingar vid större stationer, och att derför det högsta arfvodet, 660 kronor om året, hvilket kunde tilldelas en stationskarl, ej kunde anses tillfyllest, men att emellertid styrelsen för det dåvarande icke ansåge sig kunna förorda någon förändring i uppgifna fall af stationskarlarnes lönevilkor, så länge banvakterna vid statens jernvägar befunne sig i en än sämre ställning.

Jernvägsstyrelsen meddelar derefter, hurusom både uti styrelsens underdåniga skrifvelse den 26 november 1892 med förslag till nytt aflöningsreglemente för personalen vid statens jernvägar och uti 1893 års jernvägskomités förslag till sådant aflöningsreglemente maximiarfvodet för stationskarl med vanlig tjenstgöring upptagits till 660 kronor. Styrelsen hade derjemte föreslagit ett maximiarfvode af 720 kronor för vexelkarlar, magasinskarlar och signalkarlar äfvensom ett tilläggsarfvode af 60 kronor för stationskarlar efter viss längre tids tjenstgöring i Norrland, hvaremot komitén inskränkte sig till att föreslå ett tilläggs-

arfvode af 60 kronor för den stationskarlspersonal, som användes till vexel-, signal- eller magasinstjenst vid större station.

Sedan uti den ofvan omförmälda propositionen uti ifrågavarande hänseende intagits förslag i enlighet med komiténs uttalanden, hade, anför jernvägsstyrelsen vidare, motion vid riksdagen väckts om högsta arfvodets bestämmande till 780 kronor. I anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut hade frågan om högsta arfvodet för stationskarlar blifvit föremål för gemensam votering; och vid omröstning öfver voteringspropositionen hade Första Kammarens beslut om arfvodets bestämmande till 660 kronor med tre rösters öfvervigt segrat öfver Andra Kammarens beslut om arfvodets fastslående till 780 kronor. Uti en vid statsutskottets' förslag till voteringsproposition fogad reservation hade emellertid framhållits, att såsom sammanjemkning mellan kamrarnes skiljaktiga beslut osökt framstälde sig högsta arfvodets bestämmande till 720 kronor, samt att genom antagande af ett dylikt sammanjemkningsförslag skulle, i enlighet med Andra Kammarens syfte, en löneförhöjning inträda utan att, såsom med Andra Kammarens beslut skulle ske, lönestaten komme att undergå en mycket betänklig rubbning, ledande till orättvisa i afvägandet af lönerna.

Härefter påvisar jernvägsstyrelsen genom jemförelse mellan stationskarlarnes aflöningsförmåner före och efter den 1 januari 1898, att den aflöningsförbättring, som kommit stationskarlspersonalen till del, så godt som uteslutande bestått i det tilläggsarfvode af 60 kronor för år, som tillerkänts de stationskarlar, som gjorde tjenst såsom signal-, vexel- eller magasinskarlar vid större stationer. En stationskarl med högsta arfvode anstäld exempelvis i Stockholm har före 1898 års ingång högst åtnjutit arfvode 660 kronor, inqvarteringsersättning (eller bostad in natura) 132 kronor och beklädnadsersättning 96 kronor eller tillsammans 888 kronor. Enligt det nya, nu i kraft trädda aflöningsreglementet kan samme stationskarl högst åtnjuta arfvode 660 kronor, tilläggsarfvode 60 kronor, hyresbidrag (eller bostad in natura) 132 kronor och beklädnadsersättning 96 kronor, eller tillhopa 948 kronor.

Genom den vidtagna höjningen af banvakternas högsta arfvode från 540 till 660 kronor hade nu en betänklig rubbning uppkommit i den skala, som genomginge hela den af 1893 års jernvägskomité föreslagna och af Eders Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagda löneregleringsstaten. Deremot skulle genom en höjning af maximiarfvodet äfven för stationskarlarne dessa komma att åter intaga den ställning i lönestaten, som med hänsyn till deras tjensteåligganden dem rätteligen borde tillkomma. Om redan denna omständighet talade för bifall till

förslaget om arfvodesförhöjning åt stationskarlarne, kunde emellertid styrelsen icke underlåta att jemväl framhålla att, på grund af ej mindre i allmänhet ökade lefnadskostnader än äfven det i många afseenden särskildt ansvarsfulla och fordrande arbete, som ålåge stationskarlarne, de aflöningsförmåner, som kunde komma dessa personer till del, måste anses otillräckliga.

Beträffande beloppet af den aflöningsförhöjning, som jernvägsstyrelsen föresloge, hade nog, efter styrelsens förmenande, anledning kunnat finnas att, med stöd af Andra Kammarens vid 1897 års riksdag fattade beslut i frågan, hemställa om högsta arfvodets höjande från nu faststälda beloppet, 660 kronor, till 780 kronor, men med hänsyn särskildt till frågans utgång vid riksdagen och i betraktande af de skäl, som i den förut omförmälda reservationen anförts, ansåge sig styrelsen böra ansluta sig till reservantens uttalade åsigt och i sådant afseende föreslå maximiarfvodet för personalen i fråga till 720 kronor, hvarom styrelsen alltså föreslagit, att proposition måtte aflåtas till Riksdagen.

Hvad jernvägsstyrelsen sålunda anfört finner jag tydligen ådagalägga, att stationskarlarnes högsta arfvode blifvit för lågt i förhållande till det banvakterna genom sistlidna års Riksdags beslut tillerkända högsta arfvode. Den aflöningsskala för betjente vid distrikten, som af 1893 års jernvägskomité upprättades, grundade sig uti nu närmast ifrågavarande hänseenden väsentligen på de bestående förhållandena samt på de ändringsförslag jernvägsstyrelsen i sina ofvan omförmälda framställningar framburit. Då det icke kunnat påvisas, att denna skala saknar inre sammanhang eller att vid densammas upprättande skälig hänsyn icke tagits till någon omständighet, som kunnat utöfva afsevärdt inflytande på betjeningens inbördes ställning i aflöningshänseende, måste af en ändring på en punkt följa, att fråga uppstår om ändring jemväl för närmast stående betjentklass. Då banvakternas högsta arfvode ökats af Riksdagen med en klass eller från 15:de klassen till 14:de klassen, kan, då på detta område af arfvodesskalan skilnaden mellan klasserna öfverallt är 60 kronor, jemvigt i arfvodestilldelningen uppenbarligen åstadkommas genom att flytta stationskarlarnes maximiarfvode från 14:de klassen, med 660 kronor, till 13:de klassen, med 720 kronor i arfvode. Den ökade kostnad, som blir en följd af denna höjning, kan, enligt hvad jag från jernvägsstyrelsen inhemtat, beräknas till omkring 10,500 kronor för år 1899.

En förhöjning af maximiarfvodet för stationskarlarne vore emellertid icke blott en gärd af rättvisa utan skulle ock, såsom jernvägsstyrelsen

påpekat, åt dessa bereda en väl behöflig och välförtjent aflöningsförbättring. Jag anser derför, att kraftiga skäl tala för den af jernvägsstyrelsen föreslagna ändringen i aflöningsreglementet, och jag tillstyrker alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att, med ändring af bestämmelsen i nu gällande aflöningsreglemente för tjenstemän och betjente vid statens jernvägar om högsta arfvode för stationskarlar, arfvode inom 13:de löneklassen med årligt belopp af 720 kronor må kunna tilldelas stationskarl.

Patent- och registreringsväsendet.

[7.] Angående patent- och registreringsverket äfvensom disposition af patent- och varumärkesafgifter samt vissa andra registreringsafgifter.

Allt sedan förordningen angående patent och lagen om skydd för varumärken från och med 1885 års början trädde i kraft, har Eders Kongl. Maj:t, enligt årligen af Riksdagen lemnadt medgifvande, disponerat afgifterna för patent och för registrering af varumärken till bestridande af de utgifter, som betingades af tillämpning af nämnda författningar. För handhafvande af ifrågavarande ärenden inrättades till en början en särskild byrå inom kommerskollegium, benämnd patentbyrån, som emellertid från och med 1892 utgjort ett särskildt embetsverk, under benämning från och med 1896 års början af patent- och registreringsverket.

Uti den af Riksdagen den 11 maj 1896 till Eders Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel hade Riksdagen, i sammanhang med meddelande af sitt beslut om dispositionen af ifrågavarande afgifter, tillika uttalat den uppfattningen att, efter det den utvidgning af patent- och registreringsverket, som genom förslaget att till detsamma öfverlemna bestyret med aktiebolagsregistreringen och utgifvandet af samlingarna af kungjorda uppgifter ur aktiebolagsregistret, föreningsregistren och handelsregistren stälts i utsigt, kommit till stånd, detta embetsverk syntes hafva nått den utveckling, att dess organisation kunde för en längre framtid fastslås, och ansåg sig Riksdagen med afseende härå böra framhålla angelägenheten af att förslag till stat för embetsverket måtte så snart som möjligt och senast vid 1898 års riksmöte föreläggas Riksdagen till pröfning och godkännande.

Vid underdånig föredragning den 5 juni 1896 af denna Riksdagens skrifvelse anbefalde Eders Kongl. Maj:t patent- och registreringsverket att afgifva förslag till ordinarie stat för embetsverket i så god tid före

början af 1898 års riksdag, att framställning derom kunde till samma riksdag göras; och har till fullgörande af nämnda befallning patent- och registreringsverket den 23 oktober nästlidna år afgifvit underdånigt förslag till ordinarie stat för embetsverket.

Patent- och registreringsverkets yttrande och förslag till stat.

Dervid har embetsverket till en början redogjort för de bestämmelser, hvilka för närvarande gälla till efterrättelse i fråga om dess verksamhet och organisation, och i sådant afseende hufvudsakligen anfört:

»Angående patent- och registreringsverkets verksamhetsområde har i 1 § af Eders Kongl. Maj:ts nådiga instruktion för embetsverket den 29 november 1895 bestämts, att patent- och registreringsverket, som utgör den i patentförordningen omförmälda myndighet och den i varumärkeslagen omnämnda registreringsmyndighet, åligger att med patentärenden och registrering af varumärken taga den befattning, som enligt gällande eller blifvande föreskrifter tillkommer dessa myndigheter; att föra varumärkesregistret och utgifva den i varumärkeslagen föreskrifna registreringstidningen; samt att i öfrigt, efter omständigheterna, sjelf vidtaga eller hos Eders Kongl. Maj:t föreslå de åtgärder, hvilka verket anser lämpliga för befrämjande af patent- och varumärkesväsendet och dermed sammanhängande frågor. Genom nådigt bref den 5 juni 1896 har vidare bestämts, bland annat, att patent- och registreringsverket skall vara registreringsmyndighet för aktiebolag samt, derest till embetsverkets kännedom kommer förseelse mot föreskrifterna angående anmälning till aktiebolagsregistret, ega att sådan förseelse hos vederbörande allmänne åklagare till beifran anmäla, hvarjemte genom nådig kungörelse samma dag föreskrifvits, bland annat, att patent- och registreringsverket skall ombesörja utgifvandet af de samlingar, som omförmälas i 71 § af lagen om aktiebolag, 61 § af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet samt 4 § i lagen om handelsregister, firma och prokura.»

»Den verksamhet, som sålunda blifvit patent- och registreringsverket anförtrodd, har hittills, i öfverensstämmelse med Riksdagens derom för hvarje år lemnade medgifvande, uppehållits genom inflytande patent- och registreringsafgifter. Sedan embetsverket med år 1885 började sin verksamhet, hafva dessa afgifter icke undergått annan ändring, än att med ingången af år 1894 den afgift, som enligt patentförordningens 11 § skall vid hvarje ansökan om patent inbetalas, nedsatts från 50 till 20 kronor.»

»Samtliga nu berörda afgifter hafva, enligt hvad vid de olika författningarnas tillkomst uttryckligen framhållits, uteslutande pålagts för täckande af de kostnader, som af samma författningars tillämpning nöd-

vändiggöras, och hafva deras belopp jemväl endast med hänsyn till denna deras uppgift beräknats och faststälts. På grund häraf har patent- och registreringsverket ansett sig kunna taga för gifvet att, på sätt i öfrigt redan i det den 12 mars 1884 af komitén för afgifvande af förslag angående kommerskollegiets ombildning eller indragning afgifna underdåniga betänkande (sidd. 117—119 och 171) i fråga om afgifterna för patent- och registrering af varumärken påyrkades, nämnda afgifter äfven fortfarande skola uteslutande för samma ändamål användas. Likaledes har patent- och registreringsverket, vid uppgörande af förevarande förslag, trott sig kunna utgå jemväl från den förutsättning att, fortfarande som hittills, patent- och registreringsverket skall, så vidt möjligt, omedelbart bestrida sina utgifter med inflytande afgifter, så att endast uppkommande öfverskott inlevereras till statskontoret för att derstädes för framtida behof reserveras. De bestämmelser, som för närvarande gälla rörande användningen och redovisningen af hithörande afgifter, äro i korthet följande.»

»Sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 29 november 1895, angående stat för patent- och registreringsverket m. m., föreskrifvit, bland annat, att patent- och registreringsverket tillsvidare skulle ega att af inflytande patent- och varumärkesafgifter bestrida hvad enligt den för embetsverket faststälda stat och eljest meddelade bestämmelser erfordrades till aflöning af embetsverkets personal och till dess öfriga utgifter, samt att uppstående behållningar å influtna afgifter skulle för hvarje år till statskontoret inlevereras och hos statskontoret särskildt bokföras, har Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 23 oktober 1896, angående gjord underdånig framställning om förskott till bestridande af patent- och registreringsverkets utgifter, täckts medgifva, att med den genom ofvan omförmälda bref den 29 november 1895 föreskrifna leverering af uppstående behållning å föregående års patent- och varumärkesafgifter finge anstå, till dess sådan leverering utan olägenhet i afseende å bestridandet af patent- och registreringsverkets löpande utgifter kunde ega rum. Genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 29 december 1896, angående användningen och redovisningen af afgifter för registrering i aktiebolagsregistret, föreningsregistren och handelsregistren, har vidare, bland annat, i fråga om afgifterna för anmälningar till aktiebolagsregistret föreskrifvits, att hos patent- och registreringsverket inflytande afgifter för registrering i sistnämnda register skola inför kammarrätten redovisas i särskild räkning; att embetsverket med de inflytande afgifterna har att bestrida utgifterna för registrens anskaffande och registreringarnas kungörande,

hvarefter befintliga öfverskott skola årligen, utan sammanblandning med andra medel, till statskontoret inlemnas; samt att de till statskontoret sålunda influtna medel skola, jemte öfriga dit inlevererade öfverskott å afgifter, utgående enligt de nya bolagslagarna, särskildt för sig under rubrik: »registreringsafgifter» bokföras och, i den mån de dertill lemna tillgång, användas till ersättande af de utaf statskontoret enligt föreskrift för registreringarna förskottsvis bestridda utgifter, som af de ifrågavarande författningarnas tillämpning kunna föranledas. Slutligen torde i detta sammanhang böra omförmälas att, sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 5 juni 1896, angående användande af afgifter för patent samt för registrering af varumärken och aktiebolag m. m., bland annat, anbefalt patent- och registreringsverket att efter ingången af år 1897 inkomma med yttrande, huru utgifterna för embetsverket lämpligen borde fördelas mellan, å ena sidan, afgifterna för patent och för registrering af varumärken samt, å andra sidan, afgifterna för registrering af aktiebolag, patent- och registreringsverket i underdånigt utlåtande den 30 nästlidne september hemstält, *att* aflöningen af de i den för patent- och registreringsverket den 29 november 1895 faststälda stat upptagna embets- och tjenstemän fortfarande måtte bestridas af patent- och varumärkesafgifter; *att* aflöningen af de för aktiebolagsregistreringens handhafvande anstälde en sekreterare och en notarie måtte bestridas af inflytande afgifter för registrering af aktiebolag, *samt att*, beträffande embetsverkets öfriga utgifter, patent- och registreringsverket måtte erhålla bemyndigande att, der icke i särskilda fall annorlunda föreskrifves, bestämma, hvilken afdelning de olika utgifterna skola påföras, dock med iakttagande att, så vidt ske kan, utgifterna för patent- och varumärkesafdelningen skola bestridas af patent- och varumärkesafgifter samt utgifterna för bolagsafdelningen med afgifter för aktiebolagsregistreringen.»

Efter upplysning om beloppen af influtna afgifter för patent, för registrering af varumärken och för anmälningar till aktiebolagsregistret, till hvilka alla afgifter jag i det följande skall återkomma, och efter anmärkande att afgifterna för anmälningar till föreningsoch handelsregistren, hvilka afgifter så till vida kunde anses ega betydelse jemväl för patent- och registreringsverket, som dessa afgifter delvis vore afsedda att täcka kostnaderna för de af verket utgifna samlingar af anmälningar till nämnda register, emellertid icke inginge till patent- och registreringsverket, hvarför icke heller någon uppgift om deras afkastning kunde af verket meddelas, fortsätter embetsverket sin redogörelse med följande uttalanden:

I enlighet med tid efter annan af Eders Kongl. Maj:t meddelade bestämmelser utgjordes embetsverket för närvarande af en öfverdirektör och chef samt såsom ledamöter: en öfveringeniör, en sekreterare för handläggning af tekniska frågor, en sekreterare för handläggning af administrativa frågor, en sekreterare för handläggning af frågor rörande registrering af aktiebolag samt en adjungerad ledamot för handläggning af patentärenden. Hos verket skulle vidare finnas och vore för närvarande anstälde en registrator och arkivarie, en notarie, en bokhållare, fyra byråingeniörer och en vaktmästare, hvarjemte verket, i den mån sådant för göromålens behöriga gång erfordrades, egde anställa biträdande ingeniörer, amanuenser och andra biträden.

För nedannämnda befattningar vore genom nådiga brefven den 29 november 1895 och den 5 juni 1896 följande arfvoden bestämda, nemligen för

öfverdirektören och chefen	kr.	6,400: —
öfveringeniören	»	5,000: —
1 sekreterare	»	4,500: —
2 d:o à 4,500	»	9,000: —
registratorn och arkivarien	»	3,000: —
notarien	»	3,000: —
bokhållaren	»	3,000: —
1 byråingeniör	»	3,000: —
3 d:o à 3,000	»	9,000: —
1 vaktmästare	»	800: —

Af dessa arfvodesbelopp ansåges såsom tjenstgöringspenningar, af öfverdirektörens arfvode 2,000 kronor, af öfveringeniörens och sekreterarnes arfvoden 1,500 kronor samt af registratorns, notariens, bokhållarens och byråingeniörernes arfvoden 1,200 kronor.

Följande ålderstillägg hade beviljats, nemligen åt

öfverdirektören grefve H. Hamilton, ett ålderstillägg	600	kr.
öfveringeniören S. A. Andrée, två ålderstillägg à 500 kr.	1,000	»
sekreteraren N. Rahm, två ålderstillägg à 500 kr.	1,000	»
registratorn W. Swalin, två ålderstillägg à 500 kr.	1,000	»
vaktmästaren J. P. Johnson, ett ålderstillägg	100	»

En adjungerad ledamot uppbure arfvode efter 250 kronor per månad.

De biträdande ingeniörernas arfvoden vore bestämda till högst 1,500 kronor och amanuensernas till högst 1,200 kronor för hvarje.

En bland de biträdande ingeniörerna uppbure utöfver sitt arfvode såsom biträdande ingeniör ett arfvode af 1,000 kronor såsom föreståndare för embetsverkets bibliotek och förevisningsrum.

Enligt 5 § i den för patent- och registreringsverket gällande instruktion, egde embetsverket, då för utredning af förekommande ärenden befunnes erforderligt att inhemta yttrande i tekniska ämnen från sakkunnig person, som ej vore hos verket anställd, att om dylikt biträde anlita den eller de personer, hvilka i hvarje fall funnes lämpliga, och som kunde vara villiga att åtaga sig dylikt uppdrag. Desse särskildt tillkallade sakkunnige godtgjordes efter öfverenskommelse och med hänsyn till det föreliggande ärendets beskaffenhet och omfattning. År 1896 utbetaltes dylik godtgörelse sammanräknadt med 170 kronor.

Efter denna redogörelse för patent- och registreringsverkets nuvarande organisation och arbetskrafter samt för den nuvarande personalens aflöningsvilkor öfvergår embetsverket till redogörelse för den ökning af verkets arbetskrafter, som af arbetsfältets utsträckning och ärendenas ökade antal blifvit oundgängligen nödvändig och som måste till afsevärd del intagas i en blifvande ordinarie stat, om densamma skulle kunna under någon tid motsvara hvad de faktiska förhållandena påkallade.

Af de ärenden, som tillhörde patent- och registreringsverkets handläggning, intoge patentärendena, såväl genom sitt antal som genom de många olikartade bestyr, hvilka af deras behandling föranleddes, främsta rummet. För bedömande af de arbetskrafter, som i embetsverket erfordrades, och dessas lämpligaste organisation vore särskildt af vigt att framhålla den år från år fortgående betydande ökningen af dessa ärendens antal. Sedan nu gällande patentlag trädt i kraft, hade nemligen patentansökningarnas antal utgjort:

År 1885	703
» 1886	604
» 1887	661
» 1888	803
» 1889	837
» 1890	873
» 1891	941
» 1892	1,004
» 1893	1,036
» 1894	1,386

År 1895 1,460
» 1896 .... 1,714.

Under månaderna januari—september år 1897 hade patentansökningarnas antal utgjort 1,392 mot 1,209 under samma tid år 1896.

Den oafbrutet fortgående tillväxten i de till patentering anmälda uppfinningarnas antal utgjorde för öfrigt ingalunda någon egendomlighet särskildt för vårt land. Samma företeelse hade förekommit och förekomme fortfarande öfver allt, der patentinstitutionen införts, och ökningen fortginge alltjemt äfven i sådana länder, der, såsom exempelvis i England och Nordamerikas Förenta Stater, patentansökningarnas antal redan för länge sedan uppnått siffror, hvilka ej blott absolut utan ock i förhållande till folkmängden mångdubbelt öfverstege dem, vårt land hade att uppvisa.

En gifven och oundviklig följd af denna årliga, starka ökning af patentansökningarnas antal vore, att patentmyndighetens arbetskrafter jemväl måste, med jemförelsevis korta mellanrum, ökas, och att dess organisation följaktligen icke kunde i annan mening för längre tid fastslås, än att grunderna för verkets sammansättning och arbetssätt definitivt bestämdes på sådant sätt att, inom den sålunda gifna ramen och utan rubbning af nämnda grunder, arbetskrafterna kunde i mån af behof successivt ökas.

För patentansökningarnas granskning ur teknisk synpunkt hade, allt från patentverkets första verksamhetsår, följts i hufvudsak samma system, som tillämpades i Nordamerikas Förenta Stater och Tyskland m. fl. länder, der patent meddelades först efter granskning af uppfinningarnas nyhet. Enligt detta system, sådant det blifvit för svenska förhållanden lämpadt, vore den första, förberedande granskningen, som särskildt innefattade genomgåendet af den in- och utländska patentlitteraturen, anförtrodd åt underordnade tjenstemän, hvilka öfver denna granskning afgåfve rapport till den tekniskt bildade ledamot, som hade att föredraga ärendet i fråga och som, efter att hafva kontrollerat nämnda rapport, afgåfve förslag till beslut i ärendet. Denna s. k. nyhetsgranskning vore, som lätt torde inses, ett ganska tidsödande arbete, som derjemte fordrade mycken uppmärksamhet och noggrannhet. Någon allmängiltig regel för det antal patentansökningar, som en person inom viss tid kunde handlägga, kunde ej uppställas. Hvad en granskare kunde medhinna vore nemligen i väsentlig mån beroende af dels huruvida han kunde få arbeta uteslutande inom ett jemförelsevis trångt begränsadt tekniskt område, der han kunde utbilda sig till specialist,

eller om han måste rikta sitt arbete än på det ena, än på det andra slaget af uppfinningar, dels på omfattningen af den till hans förfogande stälda patentlitteraturen, dels ock slutligen på de anordningar, som inom patentverket vidtagits för att möjliggöra en hastig öfversigt af det område af tekniken, der granskningen skulle företagas. I samtliga dessa hänseenden erbjöde patent- och registreringsverket ännu ganska ogynsamma förhållanden. Antalet granskare vore fortfarande allt för litet, för att de skulle kunna såsom specialister beherska det arbetsområde, som måst åt enhvar bland dem anvisas. Deremot ökades hastigt med hvarje år såväl antalet svenska patent som äfven, i ännu långt högre grad, den i embetsverkets bibliotek förvarade utländska patentlitteraturen, under det att, med hänsyn till det oafvisliga kraf på successivt ökade arbetskrafter, som den fortsatta tillväxten af patentansökningarnas antal framkallat, samt dermed förknippade kostnader, embetsverket hittills icke ansett sig kunna ifrågasätta inrättandet af särskilda befattningar jemväl för granskningsmaterialets klassificering och ordnande på sådant sätt, som ett underlättande af granskningsarbetet skulle påkalla, och som t. ex. i de tyska och nordamerikanska patentverken i stor omfattning egde rum. Nyhetsgranskningen verkstäldes hos patent- och registreringsverket af byråingeniörer och biträdande ingeniörer, hvilka utförde alldeles samma slag af arbete, endast med den skilnad att af byråingeniörerna, såsom högre aflönade, fordrades större arbetsprodukt. Enligt den erfarenhet, som inom patent- och registreringsverket vunnits, kunde man under nuvarande förhållanden ej begära, att en byråingeniör skulle kunna hinna att granska flera än cirka 220 och en biträdande ingeniör flera än cirka 130 nyinkomna patentansökningar per år. Det till norm för fördelningen tjenande antalet nyinkomna patentansökningar vore emellertid icke identiskt med antalet verkstälda undersökningar och afgifna rapporter. Till följd af de under ärendenas handläggning städse återkommande ändringarna uppginge nemligen i medeltal antalet utlåtanden, som granskarne måste afgifva för hvarje patentansökning, till tre.

I fråga om patent- och registreringsverkets nuvarande arbetskrafter vore emellertid att märka, att bland de biträdande ingeniörerna två under de senare åren måst i så väsentlig mån sysselsättas med annat arbete inom embetsverket, att den ene endast i jemförelsevis ringa omfattning och den andre icke alls kunnat deltaga i granskningsarbetet. Den förre tjenstgjorde, såsom redan blifvit nämndt, i egenskap af föreståndare för embetsverkets bibliotek och förevisningsrum, den andre biträdde med korrekturläsning, med fördelning af de inkommande

patentansökningarne granskarne emellan samt med förandet af erforderliga statistiska anteckningar.

Äfven om de tekniskt bildade ledamöterna i verket gälde naturligtvis, att de icke kunde med nödig omsorg bereda och föredraga mera än ett begränsadt antal ärenden för hvarje år. På grund af den erfarenhet, som inom patent- och registreringsverket vunnits, ansåge embetsverket, att en öfveringeniör icke borde hafva att handlägga flera än högst 800 nyinkomna patentansökningar om året; och ville embetsverket dervid uttryckligen betona, att det otvifvelaktigt skulle lända patentärendenas handläggning till stor båtnad, derest nämnda maximisiffra kunde i framtiden ytterligare reduceras.

I fråga om inrättandet af nya ordinarie befattningar i embetsverket torde man emellertid böra förfara med en viss försigtighet, i det att den ökade arbetsbördan till en början borde öfverlemnas åt extraordinarie tjenstemän och således, i fråga om öfveringeniörsbefattningarna, åt adjungerade ledamöter samt, i fråga om den förberedande granskningen, åt biträdande ingeniörer, och först, sedan den inträffade ökningen under några år visat sig alltjemt fortgå, nya öfveringeniörs- och byråingeniörsbefattningar inrättas. Hvad då först anginge de tekniskt bildade ledamöterna i verket, så hade embetsverket redan i underdånig skrifvelse den 27 juni 1895 angående ökning af verkets arbetskrafter m. m. framhållit, att öfveringeniören då icke vidare, äfven med ett ytterst forceradt arbete, kunde medhinna att inom rimlig tid föredraga de ärenden, som tillhörde hans handläggning, samt att han i sjelfva verket redan under flera år varit allt för mycket öfverhopad af löpande göromål. Då embetsverket emellertid samtidigt såg sig nödsakadt att i andra hänseenden begära ökning af verkets arbetskrafter, föreslog embetsverket, under uttalande tillika att ytterligare en öfveringeniörsplats ovilkorligen måste till ingången af år 1897 inrättas, att sekreteraren för handläggning af tekniska ärenden, om hvilken befattnings inrättande embetsverket samtidigt gjorde hemställan, skulle tillsvidare få sig anförtrodt att på eget ansvar såsom ledamot i verket ur teknisk synpunkt granska och föredraga en del patentansökningar; och blef detta förslag ock af Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 29 november 1895 bifallet. Den välbehöfliga lättnad, som härigenom bereddes öfveringeniören, hade dock varit jemförelsevis obetydlig, i följd deraf att något större antal patentansökningar ej kunnat till den jemväl af andra göromål strängt upptagne sekreterarens handläggning hänvisas, och blef derjemte af ganska kort varaktighet till följd af den

fortsatta hastiga ökningen af patentansökningarnas antal. Då emellertid Riksdagen år 1896 uttalat den önskan, att plan för patent- och registreringsverkets definitiva organisation måtte senast vid 1898 års riksdag framläggas, hade embetsverket ansett sig icke för det dåvarande böra fullfölja sin afsigt att begära inrättandet af ytterligare en öfveringeniörsbefattning, utan hade embetsverket i underdånig skrifvelse den 15 oktober 1896 hemstält, att i afvaktan å nämnda organisations genomförande tillsvidare under år 1897 måtte hos verket anställas en adjungerad ledamot för handläggning af patentärenden, och blef denna framställning af Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 4 december 1896 bifallen. Från och med ingången af år 1897 hade i följd deraf i verket varit anstälde tre ledamöter, hvilka haft att ur teknisk synpunkt granska och föredraga patentansökningar, nemligen öfveringeniören, sekreteraren för handläggning af tekniska ärenden samt den adjungerade ledamoten. Den tekniske sekreterarens skyldighet att såsom ledamot bereda och föredraga en del patentansökningar ansåge patent- och registreringsverket fortfarande kunna och böra bibehållas, om man ock, i följd af den oafbrutna ökningen af hans öfriga embetsgöromål, ej i detta hänseende kunde för framtiden på honom ställa särdeles stora anspråk. Då denne sekreterare närmast vore att påräkna såsom vikarie i händelse af förfall för öfveringeniören, vore det nemligen af vigt att hos honom förefunnes jemväl vana vid patentansökningars handläggning, och att han fortfarande dermed i någon mån sysselsattes. Dessutom torde nu ytterligare en öfveringeniörsbefattning ovilkorligen böra inrättas. Med hänvisning till den gjorda beräkningen af det antal patentärenden, som, enligt verkets erfarenhet, en ledamot för hvarje år kunde handlägga, ansåge sig patent- och registreringsverket i öfrigt böra framhålla, att år 1899 patentärendenas antal efter all sannolikhet komme att hafva ökats så att, äfven med inrättandet af den nu ifrågasatta öfveringeniörsbefattningen, patent- och registreringsverket blefve i behof jemväl af adjungerad ledamot.

Byråingeniörsbefattningarna hade inrättats år 1895 med anledning af svårigheten att förmå lämpliga aspiranter att söka anställning såsom biträdande ingeniörer eller qvarstanna i patent- och registreringsverkets tjenst mot en så låg årlig aflöning som endast 1,500 kronor och utan nämnvärd utsigt till befordran. För att ej i ett slag alltför mycket öka embetsverkets lönestat, inrättades emellertid då endast fyra dylika befattningar, ehuru patentansökningarnas antal redan länge varit vida större, än att fyra byråingeniörer skulle kunnat medhinna deras hand-

läggning. De biträdande ingeniörerna åter vore för närvarande till antalet åtta, af hvilka dock två, såsom redan blifvit nämndt, endast i ringa mån vore att påräkna för granskningsarbetet. I förhållande till detta antal, som för öfrigt före 1899 års ingång måste ytterligare ökas, vore antalet byråingeniörer uppenbarligen alltför ringa. Med det behof af tekniskt bildade män, som för närvarande funnes på skilda områden, och med den möjlighet, som en duglig ingeniör egde att vinna sin utkomst vare sig här i riket eller i utlandet, vore det tydligen icke tänkbart att länge få behålla en framstående tekniker vid en befattning, som, jemte det att den kräfde ett ganska tankeansträngande arbete, hvilket i öfrigt ej kunde utföras annat än på tjensterummet, ej beredde större årlig inkomst än 1,500 kronor. Men för att på ett fullt tillfredsställande sätt sköta en granskarebefattning fordrades ej blott goda tekniska insigter utan ock en viss vana vid patentärendens handläggning, som af de fleste ej kunde förvärfvas förr än efter några års tjenstgöring. För att patent- och registreringsverket skulle erhålla fullt dugliga granskare, vore det derför nödvändigt, att de unge män, som der toge anställning såsom biträdande ingeniörer, egde utsigt att inom en icke allt för lång tidsföljd blifva befordrade till ordinarie befattning af åtminstone första lönegraden.

Efter omförmälande att redan på denna grund nödvändigt vore att nu ytterligare öka byråingeniörernas antal, anför patent- och registreringsverket beträffande två ytterligare anledningar till inrättandet af nya dylika befattningar följande:

»En bland de största svårigheterna vid genomförande af det så kallade förpröfningssystemet i fråga om patentansökningar är, såsom redan blifvit framhållet, den år från år fortgående kolossala ökningen af det litterära material, som för denna förpröfning måste genomgås och granskas. Hur stor och hastig denna ökning är, torde tillfyllest framgå deraf, att i Nordamerika, som är ett bland de land, åt hvars patentlitteratur vid förpröfningen städse särskild uppmärksamhet måste egnas, numera meddelas flera än 20,000 patent årligen. Man kan lätt tänka sig, hvilket tidsödande arbete det för granskarne måste vara att, för hvarje patentansökning, med tillhjelp af olika register och förteckningar ur denna massa af in- och utländska patentskrifter, spridda i ett omfattande bibliotek, framleta och skärskåda alla dem, som möjligen kunna hafva afseende å det ämne, som patentansökningen i fråga afser. I sjelfva verket verkar detta, såsom ofvan blifvit antydt, derhän, att granskarearbetet med hvarje år blir tyngre och kräfver längre tid. I utlandets patentverk har man med anledning häraf inrättat särskilda

afdelningar, hvilkas tjenstemän uteslutande äro sysselsatta med att åt granskarne klassificera det material, hvarpå de företrädesvis skola grunda sitt arbete, nemligen de in- och utländska patentpublikationerna. Detta tillgår exempelvis så, att af de sammandrag af dessa publikationer, som de flesta större patentverk utgifva, flera exemplar anskaffas, samt hvarje patentbeskrifning utklippes och uppklistras på ett särskildt kartongblad, hvarefter dessa sorteras, så att alla både in- och utländska patentbeskrifningar, som afse en viss art af uppfinningar, exempelvis skördemaskiner, finnas samlade i en och samma cahier. I de nordamerikanska och tyska patentverken har denna anordning bidragit till såväl att granskarne kunna medhinna handläggningen af ett större antal patentansökningar, än hvad för närvarande i patent- och registreringsverket är möjligt, som ock särskildt att granskningen blir långt mera uttömmande och tillförlitlig än hvad härstädes för närvarande kan åstadkommas, såvida ansökningarna skola inom rimlig tid slutbehandlas. Vid första påseendet kan det förefalla, som om en dylik klassificering vore en jemförelsevis enkel sak, som kunde temligen mekaniskt verkställas. Så är emellertid ingalunda förhållandet, utan påkallar densamma stor uppmärksamhet samt ett godt och öfvadt omdöme samt tager äfven jemförelsevis mycken tid och mycket arbete i anspråk. Enligt patent- och registreringsverkets mening kan det visserligen ej ifrågasättas att ännu här i landet på en dylik klassificerings genomförande nedlägga det arbete och de kostnader, som anslagits deråt exempelvis i patentverken i Berlin och Washington, ehuru — väl att märka — den patentlitteratur, som årligen inkommer till det svenska patentverket, är i hufvudsak densamma, som samlas i dessa utländska större patentverk. Att emellertid äfven härstädes något måste i nämnda syfte åtgöras, är otvifvelaktigt och kan med allt fog betecknas såsom äfven i sparsamhetens intresse påkalladt, enär i motsatt fall tydligen nyhetsgranskningen år från år så försvåras, att mindre och mindre arbetsprodukt kan af hvarje granskare fordras och följaktligen relativt större antal dylika tjenstemän måste i verket anställas. I fråga om de arbetskrafter, som skulle erfordras för vidtagande af några effektiva åtgärder i angifna syfte, eger patent- och registreringsverket i någon mån egen erfarenhet att åberopa, i det att embetsverket låtit unga teknici, hvilka i förhoppning om framtida befordran såsom extra ordinarie tjenstemän inskrifvit sig i verket, försöksvis sysselsätta sig med klassificering af de i biblioteket förvarade tyska patentskrifterna. På grund häraf och med beräkning af ungefärliga antalet patentskrifter, som årligen inkommer till patent- och registreringsverket, har embetsverket trott sig kunna

antaga att, derest klassificeringen tillsvidare inskränktes till den tyska, nordamerikanska och skandinaviska patentlitteraturen, detta arbete borde kunna utföras af en byråingeniör med biträde af en biträdande ingeniör, samt att dessa båda tjenstemän då äfven borde medhinna förandet af de statistiska och kontrollerande anteckningar samt fördelningen af inkommande patentansökningar, hvarmed, såsom ofvan nämnts, en bland de biträdande ingeniörerna för närvarande är sysselsatt. För klassificeringsarbetet skulle följaktligen endast inrättas en byråingeniörsbefattning.»

»Enligt patent- och registreringsverkets nu gällande instruktion och stat eger embetsverket att till föreståndare för biblioteket och förevisningsrummet utse antingen en bland byråingeniörerna eller en bland de biträdande ingeniörerna, och må verket, derest en biträdande ingeniör till befattningen utses, tilldela honom ett årligt arfvode af 1,000 kronor utöfver hvad han uppbär i egenskap af biträdande ingeniör. För närvarande är, såsom ofvan blifvit nämndt, en biträdande ingeniör förordnad att uppehålla befattningen. I fråga om berörda alternativt medgifna anordningar har man i båda fallen utgått från den förutsättning, att bibliotekarien skulle samtidigt sköta bibliotekarieplatsen och en granskarebefattning. Denna anordning kan ej lämpligen längre bestå. Bibliotekarien kan för framtiden faktiskt icke medhinna något granskningsarbete, derest han skall behörigen sköta sin befattning vid biblioteket. Detta har nemligen numera nått den utveckling, att dess skötsel måste anförtros åt en person, som uteslutande egnar sig åt denna tjenst. Biblioteket, som för närvarande omfattar 9 rum af patent- och registreringsverkets embetslokal, hålles för allmänheten öppet alla hvardagar mellan kl. 11 f. m. och 3 e. m. samt dessutom onsdagar och lördagar mellan kl. 7 och 9 e. m. Under år 1896 besöktes biblioteket af 3,743 personer, hvilka ej tillhörde patent- och registreringsverkets personal. Till följd af den förr omnämnda tillströmningen af utländsk patentlitteratur är dess årliga tillväxt högst betydlig. Patent- och registreringsverket har på grund häraf ansett, att bland de nu ifrågakomna nya byråingeniörsbefattningarna en bör göras till en verklig bibliotekariebefattning.»

Genom sistberörda två befattningars inrättande tillgodosåges emellertid tydligen icke det egentliga granskningsarbetet. Af erfarenheten att döma syntes patentansökningarnas antal under år 1899, då den nu ifrågasatta organisationen först skulle börja tillämpas, komma att öfverstiga 2,200. Om man finge betrakta detta antal som ett minimum för de följande åren och följaktligen, med tillämpning af ofvan uttalade

grundsats rörande granskningsarbetets verkställande genom ordinarie eller extra ordinarie arbetskrafter, ansåge de ordinarie arbetskrafterna böra förslå att ombesörja granskningen af 2,200 patentansökningar, men att för den deröfver möjligen tillkommande ökningen endast extra ordinarie arbetskrafter borde tillsvidare anlitas, samt tillika kunde fördela de under år 1899 inkommande ansökningarna, så att hvarje byråingeniör på sin del erhölle just 220, skulle sålunda under år 1899 endast för granskningsarbetet böra finnas i embetsverket anstälde tio byråingeniörer, hvadan följaktligen, oberäknadt de två byråingeniörer, hvilka, enligt hvad ofvan blifvit framhållet, skulle sysselsättas med annat arbete, nu borde inrättas sex eller inalles åtta nya byråingeniörsbefattningar. Detta skulle utan tvifvel vara fullt befogadt, och skulle jemväl medföra den fördel, att man sedermera icke allt för snart behöfde ifrågasätta inrättandet af nya ordinarie befattningar hos embetsverket. Då emellertid en så betydande ökning i ett slag af patentverkets ordinarie lönestat möjligen ur andra synpunkter skulle kunna väcka betänklighet, hade patent- och registreringsverket icke ansett sig böra ifrågasätta inrättandet af flera än inalles fyra nya befattningar af första lönegraden, af hvilka endast två vore afsedda för det egentliga granskningsarbetet.

Den tekniskt bildade personalen skulle sålunda utgöras af två öfveringeniörer, en sekreterare för handläggning af tekniska frågor och åtta byråingeniörer. I mån af behof skulle derjemte i verket anställas adjungerade, tekniskt bildade ledamöter och biträdande ingeniörer, hvarjemte embetsverket fortfarande måste hafva möjlighet att i undantagsfall vända sig till sakkunnige utom embetsverket för erhållande af nödiga utredningar, hvilka icke kunde inom verket åstadkommas.

Hvad derefter angår den tjenstemannapersonal, som icke behöfver vara tekniskt bildad, har patent- och registreringsverket icke föreslagit någon ökning i antalet utan i statsförslaget upptagit den redan nu befintliga personalen nemligen: öfverdirektören, två sekreterare, hittills benämnde, den ene: sekreterare för handläggning af administrativa frågor och den andre: sekreterare för handläggning af frågor rörande registrering af aktiebolag, en registrator och arkivarie, en notarie samt en bokhållare. För att ådagalägga att denna personal är fullt behöflig för fullgörande af det densamma åliggande arbete har patent- och registreringsverket till en början meddelat följande tabellariska öfversigt öfver arbetsqvantiteten inom verket beträffande patentärendena:

Summarisk öfversigt

öfver i patentärenden meddelade beslut under åren 1885—1896.

År.	Beviljade patent.	Kungjorda ansökningar.	Förfallna o. afslagna ansökningar.	Föreläggan-den.	Anstånd beviljade.	Invändningar utstälda till förklaring.	Underdåniga utlåtanden, skrifvelser o. berättelser.	Skrifvelser till myndigheter o. enskilde.	Resolutioner.	Protokoll ang. öfverlåtelser.	Beviljade patent, som förklarats förfallna.	Summa.
1885	206	304	120	750	Meddelade anstånd häri inbegripna.	26	48	8	—	34	—	1,496
1886	464	475	111	1,156		31	70	26	—	39	44	2,416
1887	520	507	141	1,428		36	28	13	3	43	112	2,831
1888	494	474	188	1,733		27	15	14	11	67	235	3,258
1889	466	506	237	1,241	1,201	12	23	14	16	50	291	4,057
1890	605	636	240	1,431	1,209	20	24	13	36	41	325	4,580
1891	706	762	239	1,615	995	22	17	11	30	86	443	4,926
1892	699	679	254	1,853	1,256	22	22	17	26	72	514	5,414
1893	689	720	274	2,066	956	26	30	15	68	77	552	5,473
1894	877	913	320	2,433	1,032	53	30	34	64	70	542	6,368
1895	839	840	425	2,804	1,336	42	37	20	57	70	680	7,150
1896	892	971	481	3,443	1,896	39	38	17	62	80	606	8,525

I fråga om ärenden rörande registrering af varumärken kunde en så fullständig öfversigt ej lemnas, enär under embetsverkets första verksamhetsår öfver dess beslut i nämnda ärenden särskild förteckning ej fördes. Under åren 1885—1896 hade hithörande ansökningar, som under senare åren afsett dels registrering af varumärken dels ock förnyelse af förut beviljad registrering, utgjort:

År 1885	1,455
» 1886	261
» 1887	203
» 1888	207

År	1889	169
»	1890	217
»	1891	209
»	1892	200
»	1893	213
»	1894	268
»	1895	894
»	1896	471.

Under år 1897 komme hithörande ansökningar utan tvifvel att uppvisa en ej obetydlig ökning med anledning af det genom lagen den 5 mars 1897, angående ändring i vissa delar af lagen om skydd för varumärken den 5 juli 1884, lemnade medgifvandet att registrera vissa slag af ordmärken, som förut i allmänhet ej kunnat registreras.

Under åren 1892—1896 hade embetsverkets beslut i ärenden rörande registrering af varumärken utgjort:

År	1892	332
»	1893	299
»	1894	2,473
»	1895	1,808
»	1896	817.

Med afseende å den betydande men öfvergående ökningen i beslutens antal åren 1894 och 1895 torde böra anmärkas, att densamma varit beroende på det stora antalet år 1885 registrerade varumärken, hvilka under nyssnämnda två år anmälts till förnyad registrering.

Hvad slutligen anginge bolagsregistreringen, hade befattningen dermed först med år 1897 öfverlemnats till patent- och registreringsverket, hvarför hithörande siffror ej ännu kunde vara fullt upplysande. Under månaderna januari—september 1897 hade emellertid till patent- och registreringsverket inkommit 2,944 anmälningar till aktiebolagsregistret, deraf 2,535 första anmälningar af äldre aktiebolag, 172 första anmälningar af nybildade aktiebolag samt 237 senare anmälningar rörande redan hos patent- och registreringsverket registrerade bolag.

I fråga om den administrative sekreteraren meddelar patent- och registreringsverket, att denne, utom honom i egenskap af sekreterare tillkommande befattning med uppsättning och kollationering af samtliga, till aktiebolagsregistreringen ej hörande expeditioner, med protokollsföring samt med redaktionen af registreringstidningen, dels hade att såsom biträde åt chefen granska alla vid patentansökningarna fogade

fullmakter och öfverlåtelsehandlingar, dels ock såsom ledamot i verket föredragit år 1896 2,965 patentärenden, af hvilka dock 1,896 endast utgjorts af ansökningar om anstånd med meddelade föreläggandens fullgörande, och 817 ärenden rörande registrering af varumärken, samt under de nio första månaderna af år 1897 3,247 patentärenden (hvaraf 1,707 anståndsansökningar) och 465 ärenden rörande registrering af varumärken. Genom den nya lagstiftningen om ordmärken komme i öfrigt hans göromål såsom ledamot antagligen att ej obetydligt ökas.

De frågor, som uppstode vid aktiebolagsregistreringen, vore ofta af synnerligt invecklad natur samt berörde ej blott aktiebolagslagen utan äfven, särskildt i följd af innehållet i 68 § af nämnda lag, andra delar af gällande lagstiftning, hvarför hos föredraganden af dessa ärenden (sekreteraren för aktiebolagsärenden) måste fordras vidsträckt författningskunskap och öfvadt juridiskt omdöme. Vidare vore de inkomna ansökningshandlingarna, enligt hvad erfarenheten redan visat, ofta så bristfälliga, att sekreteraren för dessa bristers afhjelpande måste med sökandena föra långa och tidsödande skriftvexlingar; hvarjemte han måste såväl vid dessa utlägga patent- och registreringsverkets uppfattning af frågan som ock, jemlikt ofvan åberopade 68 § i aktiebolagslagen, vid eventuelt afslag å ansökningen uppsätta motiveradt beslut. Då aktiebolagsärende varit föremål för Eders Kongl. Maj:ts omedelbara pröfning, hade Eders Kongl. Maj:t plägat remittera ärendet till patent- och registreringsverket, i hvilket fall det ålegat sekreteraren att, efter verkstäld utredning, uppsätta underdånigt utlåtande.

Hvad åter anginge notarien, hade hans befattning med utgifvandet af de föreskrifna samlingarna af de ur aktiebolagsregistret, föreningsregistren och handelsregistren kungjorda uppgifter visat sig vara synnerligen tidsödande; i hvilket afseende särskildt anfördes, att det tillhörande registret torde komma att årligen omfatta ett antal person- och firmanamn, betydligt öfverstigande 20,000, hvilka namn skulle ordnas i bokstafsföljd; och då allmänheten allt mera flitigt visat sig vilja taga del af de upplysningar, som angående aktiebolagen stode att vinna uti aktiebolagsregistret och vederbörande arkivhandlingar, komme notariens tid härigenom att i hög grad tagas i anspråk och öfriga honom åliggande ganska omfattande tjenstegöromål att stundligen afbrytas.

Hvad slutligen angår behofvet af vaktbetjening vid verket har patent- och registreringsverket, under erinran att i den nu gällande staten upptoges en vaktmästare äfvensom bland verkets förslagsvis angifna expenser arfvoden till extra vaktbetjente, i öfrigt anfört följande: För närvarande vore tre extra vaktbetjente hos verket anstälda.

Det torde ej kunna undvikas, att med verkets fortsatta utveckling jemväl ökadt behof af vaktbetjente snart komme att uppstå. Behofvet af vaktbetjening inom patent- och registreringsverket vore nemligen ganska betydligt, så väl på grund af embetslokalens omfattning och den utsträckning, hvari allmänheten besökte dess bibliotek och förevisningsrum, som i följd af den ständiga och oundvikliga transporten inom verket af handlingar och patentskrifter, till hvilka hänvisningar i granskarnes utlåtanden gjorts, från den ena tjenstemannen till den andre, samt afhemtandet och aflemnandet af verkets post, af manuskript och korrektur till dess publikationer m. m. Det hade synts embetsverket gifvet, att äfven i detta fall den personal, som med visshet kunde anses oundgängligen nödig för verket, borde uppföras å ordinarie stat.

På grund häraf hade patent- och registreringsverket i statförslaget upptagit en förste vaktmästare och tre vaktmästare.

De aflöningsförmåner, som i patent- och registreringsverkets statförslag upptagits, äro i allmänhet desamma, som för närvarande utgå, utom hvad angår öfverdirektören, öfveringeniörerne och vaktbetjeningen. Beträffande den föreslagna löneförhöjningen för öfverdirektören och öfveringeniör anför embetsverket följande:

»Arfvodet för öfveringeniören är för närvarande bestämdt till 5,000 kronor, hvaraf 1,500 kronor skola anses såsom tjenstgöringspenningar. Åt nuvarande öfveringeniören, S. A. Andrée, har derjemte beviljats två ålderstillägg hvartdera å 500 kronor, det ena efter fem, det andra efter tio års tjenstgöring, hvadan hans sammanräknade löneförmåner sålunda för närvarande uppgå till 6,000 kronor. Denna aflöning är, ur flera synpunkter sedt, mindre lämplig. Till en början utgå tjenstgöringspenningarna med samma belopp, som är bestämdt för sekreteraren för handläggning af tekniska frågor, hvilket har till följd att, då denne under öfveringeniörens semester eller tjenstledighet skall uppehålla öfveringeniörsbefattningen, han icke erhåller någon som helst ersättning för ett dylikt förordnande, hvilket uppenbarligen icke öfverensstämmer med de i likartade fall allmänt tillämpade principer. Af större betydelse är emellertid, att öfveringeniörens aflöning står i sådant förhållande till sekreterarens att, derest den sistnämnde, i öfverensstämmelse med hvad i fråga om andra gradens lön är vanligt, erhåller rätt till två ålderstillägg hvartdera å 500 kronor, han efter tio års tjenstgöring icke kan befordras till den högre befattningen af öfveringeniör, utan att hans löneförmåner derigenom minskas med 500 kronor. Med anledning häraf har ock, i sammanhang dermed att åt öfveringeniören Andrée

beviljats tjenstledighet under ett års tid, räknadt från den 1 nästlidne maj, med skyldighet för honom att under ledigheten afstå samtliga sina löneförmåner, samt nuvarande sekreteraren för handläggning af tekniska frågor, N. Rahm, hvilken, såsom ofvan blifvit erinradt, för närvarande i egenskap af sekreterare åtnjuter två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, förordnats att under Andrées tjenstledighet förestå öfveringeniörsbefattningen, Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 9 april innevarande år (1897) täckts medgifva, att Rahm dervid, utöfver det för öfveringeniör bestämda arfvode af 5,000 kronor, må uppbära honom i egenskap af sekreterare beviljade ålderstillägg.»

»I fråga om öfveringeniörens aflöning anser sig patent- och registreringsverket i öfrigt böra betona, att de tekniska ledamotsbefattningarna hos embetsverket måste anses ställa synnerligt stora anspråk på sina innehafvare så väl i fråga om arbetsförmåga som med afseende å kunskaper, erfarenhet och omdöme. I detta hänseende må, bland annat, erinras derom, att de vigtigaste uppfinningarna numera patenteras i alla civiliserade länder, samt att knappast någon uppfinning af betydelse framkommer, utan att in- och utländska konkurrenter söka att genom invändningar eller patentansökningar å likartade anordningar omintetgöra dess skyddande genom ett verksamt patent. Skiljedomare i dessa tvister, som ofta utkämpas samtidigt i flera länder och i hvilka ofta landets mest framstående teknici taga del, måste i första hand vara just de tekniska ledamöterna i patentverken. Skall man erhålla dugliga aspiranter till dessa befattningar, måste de derför vara så väl aflönade, att framstående teknici finnas hugade att egna sig åt patentverkets tjenst. Visserligen fordras dervid ingalunda, att aflöningarna sättas lika högt som de, hvilka inom privatlifvet gemenligen utgå till personer med motsvarande qvalifikationer, enär den trygghet, som innehafvandet af ordinarie statstjenst bereder, utan tvifvel i ej ringa mån uppväger fördelarne af den högre aflönade, men mera osäkra privattjensten. I fråga om ingeniörsyrket får man emellertid säkerligen icke bygga allt för mycket på nämnda förhållande, enär inom detta yrke tillkommer en annan omständighet, nemligen mångfalden af de möjligheter till riklig utkomst såväl i hemlandet som i utlandet, som numera inom industrien erbjudas den skicklige fackmannen och i hög grad minska den eljest med privata befattningar förbundna risken. Detta var ock anledningen, hvarför vid patentverkets första organisation, år 1884, ehuru detsamma då till en början anordnades endast såsom en byrå inom kommerskollegium samt chefsbefattningen i öfverensstämmelse härmed gjordes till en byråchefsbefattning, den tekniske ledamoten eller, såsom han

sedermera benämnts, öfveringeniören ansågs icke kunna aflönas med ett arfvode, motsvarande endast andra gradens lön, utan erhöll högre aflöning. Att emellertid denna aflöning dervid icke sattes ännu högre än som skedde, var utan tvifvel endast beroende derpå, att öfveringeniörens aflöning måste sättas i visst förhållande till byråchefens. Någon sekreterarebefattning fans då ännu icke, hvarför hänsyn till denna dervid ej behöfde tagas. Svårligen torde ock med fog kunna bestridas, att en öfveringeniörsbefattning i patent- och registreringsverket är i afseende å de qvalifikationer och det arbete, den kräfver af sin innehafvare, på sitt område fullt jemförlig med en byråchefsbefattning i de äldre centrala embetsverken. Så väl på grund häraf som framför allt med hänsyn till angelägenheten af, att öfveringeniörsbefattningarna alltid må kunna besättas med fullt kompetenta personer, har patent- och registreringsverket ansett, att vid embetsverkets definitiva organisation aflöningarna för öfveringeniörsbefattningarna böra sättas något högre än hvad för närvarande gäller, och dervid en sådan proportion mellan dessa aflöningar och sekreterarnes iakttagas, att ofvan först anmärkta oegentligheter undvikas. Dervid skulle embetsverket, särskildt med hänsyn till sin ofvan uttalade uppfattning att just dessa tekniska befattningar af särskilda skäl böra vara väl aflönade, för sin del icke tvekat att förorda öfveringeniörsbefattningarnas uppförande till tredje gradens lön, derest icke härigenom svårighet uppstode att sätta dessa ledamöters och öfverdirektörens aflöningar i lämplig proportion till hvarandra. Å andra sidan har patent- och registreringsverket förestält sig, att någon mindre höjning af öfverdirektörens lön utöfver nu högst utgående 7,000 kronor icke skulle kunna anses alldeles obefogad så väl med hänsyn till embetsverkets nuvarande omfattning och antagligen framtida utveckling, som ock i betraktande af det oafbrutna arbete med uppgörande af nya organisationer och arbetsplaner, som denna utveckling måste ålägga öfverdirektören. Patent- och registreringsverket tillåter sig derför i underdånighet föreslå, att öfverdirektörens aflöning må bestämmas till 7,500 kronor, utan ålderstillägg, samt att af nämnda belopp 5,000 kronor må utgå såsom lön och 2,500 kronor såsom tjenstgöringspenningar, äfvensom att öfveringeniörs lön må upptagas till 6,000 kronor, hvaraf 4,200 kronor såsom lön och 1,800 kronor såsom tjenstgöringspenningar, med ett ålderstillägg å lönen efter fem år å 500 kronor. Att dessa aflöningars belopp afvika från de inom andra verk utgående lönernas har patent- och registreringsverket förestält sig icke vara af synnerlig betydelse, då afvikelser från de allmänna reg-

lerna under senare åren äfven i andra fall skett, samt för öfrigt exceptionella förhållanden föreligga.»

Aflöningen till förste vaktmästaren och de tre vaktmästarne har föreslagits att utgå med samma belopp, som för andra nyligen reglerade verk blifvit bestämda.

Äfven de patent- och registreringsverkets utgifter, som icke hänförde sig till personalens aflöning, hade i följd af den fortsatta ökningen af patentansökningarnas antal i allmänhet successivt ökats. Då en öfversigt af såväl nu afsedda som embetsverkets öfriga utgifter torde kunna i detta sammanhang vara af intresse, hade patent- och registreringsverket låtit upprätta en dylik, i hvilken de olika utgifterna för hvart och ett af åren 1885—1896 sammanförts under vissa rubriker. I samma syfte hade en likartad öfversigt upprättats i afseende å embetsverkets samtliga inkomster under samma år. Dessa båda öfversigter återfinnas i följande två tabeller:

Sammandrag af patent- och registrerings-

	1885.		1886.		1887.		1888.	
Återstälda patent- och registreringsafgifter	2,735	—	3,660	—	3,710	—	4,805	—
Aflöningar och arfvoden	21,084	73	28,909	72	28,902	50	29,107	50
Renskrifning, skrif- och ritmaterialier samt porto-afgifter	2,934	28	3,859	65	3,122	54	4,193	39
Publikationer:								
Patentskrifter	4,222	95	12,840	—	13,024	—	12,388	75
Sak- och personalregister till patent	——	—	201	50	637	50	2,842	63
Anslag till tidningen »Norden»	800	—	800	—	800	—	800	—
Registreringstidningen	6,223	91	1,514	38	301	88	963	—
Kungörelser m. m.	3,724	41	2,919	01	3,329	28	4,550	25
Biblioteket och arkivet:								
Inköp af böcker	2,999	05	1,257	35	463	70	2,335	56
Bindning m. m.	2,816	43	2,304	60	2,256	74	1,133	18
Ved, lyse, renhållning och städning	440	05	613	58	828	03	915	15
Inventariers anskaffande och underhåll	5,103	35	3,986	05	465	51	438	55
Hyror	——	—	——	—	——	—	——	—
Bidrag till den internationela byrån i Bern.	935	18	1,741	59	1,660	40	1,505	98
Reseersättningar	——	—	2,122	60	——	—	——	—
Summa kronor	54,019	34	66,730	03	59,502	08	65,978	94

Sammandrag af patent- och registrerings-

	1885.		1886.		1887.		1888.	
Afgifter för patent	35,350	—	40,655	—	51,745	—	65,055	—
Afgifter för registrering af varumärken	58,120	—	10,440	—	8,080	—	8,280	—
Försålda publikationer	——	—	1,758	93	1,413	50	1,595	75
Diverse inkomster:								
Räntor, norska statens bidrag till reseersättning, försålda kasserade inventarier, annonser m. m.	580	—	567	82	——	—	173	12
Summa kronor	94,050	—	53,421	75	61,238	50	75,103	87

verkets utgifter åren 1885—1896.

1889.		1890.		1891.		1892.		1893.		1894.		1895.		1896.	
6,360	—	6,560	—	6,545	—	6,895	—	6,710	—	5,465	—	2,415	—	1,850	—
29,246	50	33,634	91	34,487	49	37,148	57	41,379	64	41,602	49	45,124	67	60,043	60
3,950	76	3,006	56	2,960	55	3,402	82	4,067	87	5,981	25	5,364	26	4,566	99
14,843	25	17,002	—	18,778	50	21,428	20	20,127	65	23,088	81	22,811	20	21,311	25
2,814	87	4,775	—	1,151	25	1,356	87	1,447	75	1,504	62	——	—	14,233	50
800	—	800	—	800	—	800	—	800	—	800	—	800	—	800	—
664	50	478	—	833	—	868	—	847	50	868	50	1,403	—	1,647	50
4,160	61	5,055	53	4,390	06	5,087	43	5,086	08	4,937	73	6,113	72	9,015	17
1,280	21	1,310	50	1,428	90	1,718	50	1,442	29	1,431	53	1,531	42	1,638	84
696	60	1,119	83	1,132	32	900	23	1,113	91	2,273	98	1,079	33	2,254	47
804	70	1,326	68	1,835	—	1,737	85	1,859	98	1,938	39	2,046	42	2,624	07
332	79	3,105	72	763	56	570	76	1,029	24	1,342	13	3,906	75	6,020	86
——	—	2,000	—	4,000	—	4,000	—	4,000	—	4,000	—	4,800	—	6,300	—
1,434	52	1,433	52	1,509	12	1,510	17	——	—	1,515	41	1,587	26	1,540	75
600	—	1,783	16	——	—	——	—	3,750	—	——	—	418	35	1,818	90
67,989	31	83,391	41	80,614	75	87,424	40	93,661	91	96,749	84	99,401	38	135,665	90

verkets inkomster åren 1885—1896.

1889.		1890.		1891.		1892.		1893.		1894.		1895.		1896.	
71,545	—	81,435	—	92,190	—	99,775	—	107,930	—	89,175	—	99,950	—	111,630	—
6,760	—	8,680	—	8,360	—	8,000	—	8,390	—	13,610	—	19,100	—	15,120	—
1,200	—	1,793	25	776	25	1,903	75	1,889	—	1,684	—	2,376	75	2,384	75
188	91	1,426	67	544	31	——	—	——	—	——	—	——	—	6,721	94
79,693	91	93,334	92	101,870	56	109,678	75	118,209	—	104,469	—	121,426	75	135,856	69

Redan i det föregående hade patent- och registreringsverket framhållit såsom sin uppfattning, att vid den successiva ökning af verkets arbetskrafter, som torde nödvändiggöras särskildt af den fortsatta och hastiga tillväxten i patentansökningarnas antal, borde så förfaras, att för det ökade arbete, som icke kunde utföras af embetsverkets befintliga ordinarie personal, tills vidare anlitades biträde af extra ordinarie tjenstemän samt, först sedan ökningen under flera år visat sig konstant, nya ordinarie befattningar inrättades. Af den lemnade öfversigten af embetsverkets utgifter framginge, efter embetsverkets förmenande, att de utgifter, som ej hänförde sig till personalens aflöning, i allmänhet vore af den beskaffenhet, att de enligt regeln stege och fölle med antalet till embetsverket inkomna ansökningar, hvadan de ej heller kunde bindas vid fixa anslag eller ens för längre tid förslagsvis beräknas.

Såsom en gifven följd häraf ansåge ock patent- och registreringsverket, att åt embetsverket fortfarande borde beredas möjlighet att utan längre dröjsmål och allt för stor omgång, i mån af behof, öka eller minska sina extra ordinarie arbetskrafter, äfvensom att embetsverket jemväl fortfarande borde ega i hufvudsak samma befogenhet i fråga om sådana af de respektive författningarnas tillämpning betingade utgifter, som icke hänförde sig till personalens aflöning. I öfverensstämmelse härmed föresloge patent- och registreringsverket, att i det statförslag, som skulle föreläggas Riksdagen, endast upptoges embetsverkets ordinarie befattningar och de för dessa bestämda lönevilkoren, men att i fråga om embetsverkets öfriga utgifter föreskrefves, att nämnda utgifter skulle för hvarje år af patent- och registreringsverket sammanfattas i ett detaljeradt budgetsförslag, som understäldes Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning.

Derest Riksdagen medgåfve, att de till patent- och registreringsverket inflytande afgifter finge användas, afgifterna för patent och registrering af varumärken till täckande af de kostnader, som betingades af tillämpningen af patentförordningen och varumärkeslagen, samt afgifterna för registrering af aktiebolag för de utgifter, som föranleddes af aktiebolagslagen samt öfriga hithörande författningar, skulle, enligt embetsverkets antagande, någon vidare bestämmelse ej erfordras från Riksdagens sida rörande fördelningen af patent- och registreringsverkets inkomster på dess olika utgiftsposter, utan borde, med ledning af nämnda bestämmelse och de ytterligare föreskrifter i ämnet, som Eders Kongl. Maj:t kunde täckas meddela, i det af patent- och registreringsverket årligen uppgjorda budgetsförslag, hvarom ofvan förmälts,

angifvas, med hvilken art af afgifter hvarje särskild beräknad utgiftspost skulle täckas, hvarom ock föreskrift i förslaget intagits.

Angående den i förslaget till aflöningsvilkor upptagna rätten för ordinarie tjensteman att vid afskedstagande komma i åtnjutande af pension anför patent- och registreringsverket följande:

»Liksom patent- och registreringsverket ansett, att aflöningarna för dess personal fortfarande böra direkt af embetsverket bestridas med inflytande afgifter, har patent- och registreringsverket ock antagit, att pensioneringen af dess personal jemväl bör på samma sätt bestridas, och anser embetsverket för sin del det icke vara tvifvel underkastadt, att denna pensionering skall kunna genomföras och upprätthållas, utan att statsverket på något sätt derigenom betungas. I öfverensstämmelse härmed får patent- och registreringsverket i underdånighet föreslå, att de i den af Riksdagen godkända lönestaten upptagna embets- och tjenstemännen må tillerkännas rätt till pension vid viss lefnads- och tjensteålder till samma belopp och under samma vilkor i öfrigt, som om dessa pensioner skulle utgå å allmänna indragningsstaten.»

Slutligen har patent- och registreringsverket ansett sig böra göra en approximativ beräkning öfver embetsverkets sannolika förmåga att med inflytande afgifter bestrida de utgifter, som skulle orsakas af den nu ifrågasatta lönestatens antagande och verkets utveckling i öfrigt, och i sådant hänseende anfört:

»Då en dylik beräkning måste göras särskildt för embetsverkets afdelning för patent och registrering af varumärken och för dess afdelning för registrering af aktiebolag, har patent- och registreringsverket tillåtit sig att utgå från det underdåniga förslag till fördelning af verkets inkomster på nämnda båda afdelningar, som patent- och registreringsverket, enligt hvad ofvan blifvit erinradt, den 30 nästlidna september afgifvit och som går derpå ut, att af de i nu gällande lönestater upptagna aflöningar endast aflöningarna till en sekreterare och till en notarie skulle bestridas af afgifter för registrering af aktiebolag, men att i öfrigt hvarje afdelnings utgifter skulle bestridas af dess egna medel.»

»Förslaget till lönestat slutar på en summa af 69,500 kronor, hvaraf, efter afdrag af ofvan nämnda båda aflöningar äfvensom aflöningen till en bland vaktmästarne, hvilken sistnämnda aflöning patent- och registreringsverket ansett jemväl böra påföras bolagsafdelningen, 61,200 kronor sålunda skulle bestridas genom afgifter för patent och registrering af varumärken. Derest, såsom patent- och registrerings-

verket föreslagit, fyra nya byråingeniörsplatser inrättas, kunde, derest man finge utgå från nuvarande förhållanden, fyra à fem biträdande ingeniörsbefattningar tills vidare indragas. Då emellertid, såsom ofvan nämnts, antalet biträdande ingeniörer redan inom den närmaste tiden måste ökas, har patent- och registreringsverket icke i förevarande beräkning vågat för år 1899, då den nya löneregleringen skulle träda i kraft, upptaga färre än sex biträdande ingeniörer.»

»Hyran för patent- och registreringsverkets nuvarande embetslokal utgör från och med innevarande år (1897) 7,000 kronor, af hvilket belopp 1,600 kronor ansetts böra täckas med afgifter för registrering af aktiebolag, såsom utgörande hyra för den del af lokalen, som disponeras af bolagsafdelningen.»

»Med iakttagande häraf och under antagande att patentafdelningens öfriga utgifter komma att under de två närmaste åren ökas i ungefärligen samma progression som hittills, har patent- och registreringsverket uppgjort en beräkning öfver de belopp, hvartill nämnda afdelnings olika utgiftsposter under år 1899 sannolikt böra uppgå, eller hvilka de i alla händelser icke böra nämnvärdt öfverstiga. Denna beräkning lemnar följande resultat:

Återstälda afgifter	1,900	kronor.
Aflöningar enligt lönestat	61,200	»
Arfvoden och vikariatsersättningar	20,800	»
Renskrifning, skrifmaterialier och porton	5,550	»
Publikationer:		
Patentskrifter	29,000	»
Sak- och personalregister till patent	1,100	»
Anslag till tidningen »Norden»	800	»
Registreringstidningen	1,700	»
Kungörelser m. m.	7,000	»
Biblioteket och arkivet:		
Inköp af böcker	1,800	»
Bindning m. m.	2,000	»
Ved, lyse, renhållning och städning	2,200	»
Inventariers anskaffande och underhåll	1,500	»
Hyra	5,400	»
Bidrag till internationela byrån i Bern	1,550	»
Summa	143,500	kronor.»

»Dessa utgifter hafva med afsigt upptagits till något högre belopp än de, till hvilka patent- och registreringsverket anser dem sannolikt

komma att uppgå. För att ytterligare iakttaga all nödig försigtighet, har patent- och registreringsverket i afseende å de inkomster, med hvilka dessa utgifter skola täckas, beräknat dem synnerligen lågt. Så torde det, att döma af den hittills vunna erfarenheten, knappast vara tvifvel underkastadt, att patentansökningarnas antal redan år 1898 skall uppgå till omkring 2,200. Patent- och registreringsverket har emellertid i detta sammanhang ej beräknat, att denna siffra skulle uppnås förr än år 1899. Årsafgifterna för patent torde vidare, efter all sannolikhet, för hvart och ett af de nästföljande åren ökas med mera än i beräkningen upptagna 7,000 kronor. Ansökningarna om registrering af varumärken torde, särskildt genom den nya lagstiftningen om skydd för ordmärken, efter all sannolikhet komma att ökas ej obetydligt, men hafva här upptagits till samma antal, hvartill de uppgingo år 1896. Äfven afgifterna för förnyad registrering samt inkomsterna af försålda publikationer ha upptagits till samma belopp som de, hvartill de uppgingo sistnämnda år.»

»I öfverensstämmelse härmed har patent- och registreringsverket beräknat patentafdelningens inkomster för år 1899 på följande sätt:

Afgifter för 2,200 ansökningar om patent	44,000		
Årsafgifter för patent	98,000	142,000	kronor.
Afgifter för registrering af 347 varumärken	13,880		
Afgifter för förnyad registrering af 124 varumärken	1,240	15,120	»
För försålda publikationer		2,385	»
	Summa	159,505	kronor.»

»Enligt dessa beräkningar, hvilka, såsom ofvan blifvit framhållet, torde få anses vara med all nödig försigtighet uppgjorda, skulle således patentafdelningen, trots den ej obetydligt ökade lönestaten, för år 1899 lemna ett öfverskott af omkring 16,000 kronor.»

»Hvad åter angår patent- och registreringsverkets afdelning för registrering af aktiebolag, så lemna, såsom ofvan blifvit framhållet, förhållandena under dess första, ännu ej afslutade verksamhetsår ej någon fullt tillförlitlig ledning rörande de belopp, hvartill dess inkomster för framtiden sannolikt komma att uppgå. Hvad hittills förekommit synes dock afgjordt tala för, att de inflytande afgifterna skola förslå att täcka utgifterna för registreringen. Under månaderna januari—september innevarande år hafva till registrering anmälts 172 nybildade aktiebolag och dervid i registreringsafgifter erlagts sammanräknadt

17,623 kronor 65 öre, hvarjemte samtidigt gjorts 237 anmälningar till registret rörande redan registrerade aktiebolag, vid hvilka anmälningar fogats registreringsafgifter till belopp af tillsammans 1,433 kronor. Om man antager, att årets sista tre månader komma att i nu afsedda registreringsafgifter lemna relativt taget samma inkomst, skulle sålunda afkastningen af dessa afgifter för innevarande år komma att tillsammans uppgå till cirka 24,000 kronor. Såsom ofvan blifvit framhållet, kan man visserligen med visshet beräkna, att nu afsedda registreringsafgifter skola för framtiden gifva icke obetydligt högre afkastning än under innevarande år. För att emellertid vara fullt viss att ej i fråga om afdelningens inkomster räkna med för höga siffror, har patent- och registreringsverket jemväl för år 1899 beräknat registreringsafgifternas afkastning till endast 24,000 kronor. Hvad åter bolagsafdelningens utgifter beträffar, så har patent- och registreringsverket, såsom redan blifvit nämndt, ansett, att med afgifter för registrering af aktiebolag borde bestridas aflöningar af en sekreterare, 4,500 kronor, af en notarie, 3,000 kronor, samt af en vaktmästare, 800 kronor, äfvensom hyra till belopp af 1,600 kronor. Efter afdrag af dessa utgifter, tillsammans uppgående till 9,900 kronor, skulle sålunda af ofvan beräknade 24,000 kronor återstå något öfver 14,000 kronor för täckandet af kostnaderna för afdelningens publikationer och öfriga expenser, hvilket synes vara för ändamålet mer än tillräckligt, äfven oafsedt att kostnaden för de af embetsverket utgifna samlingar, omfattande de ur aktiebolagsregistret, föreningsregistren och handelsregistren kungjorda uppgifter, torde till en del böra bestridas af afgifterna för anmälningar till förenings- och handelsregistren. Med ledning af förhållandena under innevarande år och med iakttagande af, att utgifterna äfven i detta fall ansetts böra beräknas så högt, att någon felräkning i detta hänseende ej bör befaras, har patent- och registreringsverket uppgjort följande beräkning af bolagsafdelningens sannolika utgifter år 1899:

Återstälda registreringsafgifter	1,000	kronor.
Aflöningar enligt lönestat	8,300	»
Arfvoden och vikariatsersättningar	3,000	»
Renskrifning, skrifmaterialier och porton	1,350	»
Publikationer (samlingarna och kungörelser)	5,000	»
Ved, lyse, renhållning och städning	600	»
Hyra	1,600	»
Summa	20,850	kronor.»

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt, har patent- och registreringsverket hemstält,

1) att följande lönestat måtte för patent- och registreringsverket fastställas att lända till efterrättelse från och med ingången af år 1899:

	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa aflöning.	
	Kr.	Kr.	Kr.	
1 öfverdirektör	5,000	2,500	7,500	
1 öfveringeniör	4,200	1,800	6,000	Lönen kan efter 5 år höjas med 500 kronor.
1 öfveringeniör	4,200	1,800	6,000	
1 ledamot och sekreterare	3,000	1,500	4,500	Lönen kan höjas efter 5 år med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
2 ledamöter och sekreterare	6,000	3,000	9,000	
1 registrator och arkivarie	1,800	1,200	3,000	
1 notarie	1,800	1,200	3,000	
1 byråingeniör	1,800	1,200	3,000	
7 byråingeniörer	12,600	8,400	21,000	
1 bokhållare	1,800	1,200	3,000	
1 förste vaktmästare	800	300	1,100	
1 vaktmästare	500	300	800	Lönen kan efter 5 år höjas med 100 kronor.
2 vaktmästare	1,000	600	1,600	
Summa	—	—	69,500	

Anm. Om vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån qvarstår, lönen minskas med 150 kronor.

2) att för åtnjutande af de i nämnda stat uppförda löneförmåner följande vilkor och förbehåll måtte fastställas att gälla till efterrättelse, nemligen

att embets- eller tjensteman i patent- och registreringsverket skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af embetsverket eller dess särskilda afdelningar eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, äfvensom, derest i en framtid verkets ställning inom förvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom sjelfständigt embetsverk anses, vara förpligtad att, med bibehållande af den tjenstegrad och aflöning han innehar, efter den nya arbetsordningen sköta de med tjensten förenade göromål;

att med embete eller tjenst i patent- och registreringsverket icke må förenas annan tjenst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjenstebefattning, med mindre den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjenstgöringen i verket; dock att tjensteman, som vid den nya löneregleringens inträdande redan innehar tjenst utom patent- och registreringsverket, må densamma bibehålla, så länge den icke är för tjenstgöringen i patent- och registreringsverket hinderlig;

att de med hvarje befattning förenade tjenstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, tjenstens innehafvare verkligen tjenstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjenstgöring befriad, utgå till den, som tjensten förrättat;

att den, som af sjukdom hindras att sin tjenst förrätta, eger uppbära hela lönen, men att den, som eljest undfår ledighet för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten, utöfver sina tjenstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen, som för tjenstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras för beredande af semester, tjensteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning inom verket, densamma, mot åtnjutande i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjenstgöringspenningar men eljest af deremot svarande belopp i stället för egna tjenstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

att, der förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjenst i samma lönegrad är medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under vilkor att innehafvaren mera än fyra år af denna tid sjelf med godt vitsord bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjenst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan eger rum, efter ytterligare fem år på samma vilkor, under iakttagande, hvad såväl den ena som den andra förhöjningen angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjensteåldern blifvit uppnådd; börande nuvarande löntagare dervid tillgodoräknas den tid, han på grund af förordnande innehaft motsvarande eller högre tjenst i patent- och registreringsverket;

att embets- eller tjensteman skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjensteår, vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension från tjensten afgå, Eders Kongl. Maj:t eller patent- och registreringsverket, der det tillkommer detta att afskedet utfärda, dock obetaget

att låta med detsamma anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjensten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig i densamma qvarstå; samt

att semester må, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ega rum, åtnjutas af öfverdirektören, öfveringeniörerna och sekreterarne under en och en half månad samt af registratorn och arkivarien, notarien, byråingeniörerna samt bokhållaren under en månad årligen; äfvensom

3) att omkostnadsstat för patent- och registreringsverket, upptagande samtliga utöfver faststäld lönestat till embetsverkets uppehållande eller eljest för tillämpning af de författningar, som ligga till grund för dess verksamhet, erforderliga utgifter, förslagsvis beräknade, måtte för hvarje år af Eders Kongl. Maj:t, på förslag af patent- och registreringsverket, i nåder fastställas, med angifvande tillika af den art af afgifter, hvarmed hvarje särskildt beräknad utgiftspost bör bestridas.

Patent- och registreringsverket har derjemte gjort åtskilliga framställningar rörande beloppet af de till adjungerade ledamöter, biträdande ingeniörer, amanuenser och andra biträden samt extra vaktmästare i vissa fall utgående ersättningar äfvensom angående bemyndigande att vid behof inhemta yttranden i tekniska ämnen från sakkunniga personer mot skälig ersättning; men då dessa frågor icke äro af beskaffenhet att böra föreläggas Riksdagen, lärer Eders Kongl. Maj:t först framdeles vilja taga desamma i öfvervägande och deröfver meddela beslut.

Statskontorets yttrande.

Sedan statskontoret genom nådig remiss fått sig anbefaldt att afgifva underdånigt utlåtande öfver patent- och registreringsverkets ifrågavarande framställning, har statskontoret den 30 november nästlidna år afgifvit sådant utlåtande och dervid till en början meddelat, att den af patent- och registreringsverket lemnade redogörelsen för dess verksamhet syntes statskontoret innefatta anledning för den föreslagna tillökningen i tjenstemännens antal äfvensom att, då, efter hvad embetsverket upplyst, utöfver den nu å stat uppförde vaktmästaren, derstädes vore anstälde tre extra vaktmästare samt det icke torde kunna undvikas att med verkets fortsatta utveckling jemväl ökadt behof af vaktbetjening inom embetsverket snart måste uppstå, statskontoret ansåge sig sakna anledning till erinran mot hvad i sådant hänseende föreslagits.

Derefter har statskontoret anfört hufvudsakligen följande:

Med afseende å den betydliga utveckling patentverket, sedermera ombildadt till patent- och registreringsverk, åt hvilket äfven numera uppdragits bestyret med registrering af aktiebolag, vunnit, och då den för öfverdirektören föreslagna aflöning vore lika med den, som nu utginge till riksarkivarien, och ej öfverstege aflöningen för landssekreterare och landskamrerare i de folkrikaste länen, men deremot understege aflöningen för öfverdirektören i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, funne sig statskontoret böra till bifall förorda förslaget i denna del; liksom statskontoret ej heller funnit anledning till erinran mot den föreslagna aflöningen för öfveringeniörerne, genom hvilket förslags antagande äfven skulle undanrödjas den olägenhet att, såsom nu vore förhållandet, tjenstgöringspenningarne vore lika för öfveringeniörerne och sekreterarne, i följd hvaraf, då någon af de senare förordnades att under öfveringeniörs semester eller ledighet för sjukdom bestrida öfveringeniörs befattning, han icke erhölle någon ersättning för förordnandet.

Den för öfriga tjenstemän och de tre vaktmästarne föreslagna rätt till ålderstillägg öfverensstämde med hvad enligt för andra embetsverk faststälda löneregleringar egde rum samt af Eders Kongl. Maj:t i afseende å tjenstemän vid patent- och registreringsverket redan medgifvits.

De för åtnjutande af de i staten uppförda löneförmånerna föreslagna vilkor och förbehåll öfverensstämde med motsvarande stadganden för kommerskollegium, dock att den bland sistnämnda stadganden förekommande bestämmelsen om embets- och tjenstemäns pensionering från allmänna indragningsstaten uteslutits; och funne sig statskontoret härvid endast böra fästa uppmärksamheten derpå, att enligt instruktionen för patent- och registreringsverket alla verket tillhörande embets- och tjenstemän skulle tillsättas medelst förordnande, samt att pensionsrätt i allmänhet ansetts icke tillkomma andra än dem, som vore med fullmakt å innehafvande tjenst försedde.

Mot hvad patent- och registreringsverket föreslagit i fråga om en årlig af Eders Kongl. Maj:t för verket faststäld omkostnadsstat har statskontoret förmält sig icke hafva något att erinra.

Beträffande slutligen förslagets finansiela innebörd har statskontoret yttrat sig på följande sätt:

»Den af patent- och registreringsverket gjorda beräkning öfver tillräckligheten af de tillgångar, hvarmed embetsverkets aflönings- och öfriga omkostnader skulle bestridas, är statskontoret icke i tillfälle att bedöma, då inkomsten af patent- och registreringsafgifter är beroende

på förhållanden, hvarom statskontoret saknar kännedom; dock har statskontoret ansett sig böra underdånigst erinra, att vid beräkningen af patentafdelningens utgifter icke upptagits de ålderstillägg, som redan, enligt hvad patent- och registreringsverket upplyst, äro beviljade, eller tilläfventyrs kunna komma att beviljas från och med år 1899 åt patent- och registreringsverkets nuvarande tjenstemän; att under år 1896, enligt hvad patent- och registreringsverkets framställning utvisar, uppstått endast ett obetydligt öfverskott å dit influtna patent- och registreringsafgifter; att öfverskottet för år 1895 ännu icke levererats till statskontoret, hvartill orsaken, med hänsyn till de i fråga om sådan leverering i nådiga brefven den 29 november 1895 och den 23 oktober 1896 meddelade föreskrifter, måste sökas deri, att denna leverering icke utan olägenhet i afseende å bestridandet af patent- och registreringsverkets löpande utgifter under innevarande år kunnat ega rum.»

»Sist omförmälda förhållanden föranleda statskontoret att uttala den åsigt, att antalet af de tjenstemän, hvilkas uppförande å ordinarie stat må förekomma, bör inskränkas så, att med visshet kan antagas att till patent- och registreringsverket inflytande afgifter blifva under alla förhållanden tillräckliga till bestridande såväl af embetsverkets samtliga aflönings- och öfriga omkostnader som af blifvande kostnader för pensionering.»

»Slutligen får statskontoret, som icke har något att tillägga till den af patent- och registreringsverket lemnade redogörelse för nu gällande föreskrifter angående redovisning och användning af patent- och varumärksafgifter samt afgifter för anmälanden till bolags-, förenings- och handelsregistren, underdånigst meddela:

att för tiden till och med år 1894 hos patentbyrån uppkomna, till statskontoret levererade öfverskott å patent- och varumärksafgifter för närvarande innestå hos detta embetsverk med 135,008 kronor 25 öre;

att behållningen af till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länen influtna afgifter för registrering af firma och prokura, om hvilkas användning föreskrift meddelats i Kongl. kungörelsen den 22 december 1887, vid 1896 års utgång utgjorde 19,532 kronor 64 öre, deraf vid nämnda tidpunkt innestodo hos statskontoret 11,784 kronor 26 öre samt i länens ränterier 7,748 kronor 38 öre;

att, jemlikt särskilda nådiga föreskrifter, af nyssnämnda hos statskontoret innestående behållning utbetalts tillhopa 6,732 kronor 78 öre, deraf 1,500 kronor till arfvode för innevarande år åt en extra ordinarie tjensteman hos öfverståthållareembetet för emottagande af anmälningar till handelsregistret m. m;

att, enligt nu tillgängliga uppgifter, till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länen under januari—oktober månader innevarande år (1897) influtit för anmälanden till förenings- och handelsregistren tillhopa 8,782 kronor 41 öre;

att i länen under samma tid bestridda utgifter för registrens anskaffande och registreringarnes kungörande uppgått till 8,582 kronor 60 öre; samt

att hos öfverståthållareembetet under samma tid influtit för anmälanden till förenings- och handelsregistren 1,919 kronor, deraf 1,127 kronor 6 öre af embetet användts till kungörelsekostnader m. m.»

Jag tillåter mig erinra att Eders Kongl. Maj:t den 26 november 1897, efter statskontorets hörande, funnit godt lemna bifall till patent- och registreringsverkets ofvan omförmälda framställning den 30 september 1897 rörande fördelning af utgifterna för embetsverket mellan å ena sidan afgifterna för patent och för registrering af varumärken samt å andra sidan afgifterna för registrering af aktiebolag; och får jag beträffande det nu föreliggande förslaget anföra följande.

Det af patent- och registreringsverket afgifna förslaget till ny aflöningsstat synes mig i det hela vara väl afpassadt efter hvad förhållandena kräfva. Den påvisade stegringen i verkets göromål till följd af ett oafbrutet ökadt antal nyinkommande ärenden måste naturligen verka derhän, att först de redan befintliga tjenstemännens arbetskrafter tagas i anspråk så långt rimligen ske kan och derefter nya tjenster tid efter annan måste inrättas. I likhet med patent- och registreringsverket finner jag härvidlag den uppfattningen vara den riktiga att, då den gifna arbetsmängden befinnes öfverstiga de befintliga tjenstemännens krafter, den öfverskjutande arbetsqvantiteten bör öfverlemnas åt extra personal, så länge någon möjlighet kan finnas att arbetsökningen må vara af tillfällig, öfvergående art, men att å andra sidan i ett verk af den beskaffenhet som patent- och registreringsverket icke bör allt för mycket eftersättas den ordningen, att verkligt ordinarie arbete bestrides af ordinarie personal.

Detta leder i främsta rummet dertill, att den jemförelsevis osäkra ställning, den befintliga personalen inom verket hittills intagit såsom endast tillsatt på förordnande, nu bör upphöra, derigenom att patent- och registreringsverket sättes å ordinarie stat och tjensteinnehafvarne således förses med fullmakt i vanlig ordning. Att patent- och registreringsverket sålunda flyttas öfver till de ordinarie embetsverken be-

tingas ock deraf, att de statsinstitutioner, för hvilkas uppehållande verket är inrättadt, icke äro tillfälliga utan tvärtom stadigvarande och genom lagar befästade.

Dernäst lärer vara att tillse, att de med de nu befintliga tjensterna förenade lönerna sättas i rimligt förhållande till de fordringar, som ställas å tjensteinnehafvarne, med hänsyn jemväl till de löner, som utgå till de tjenstinnehafvare inom andra embetsverk, med hvilka tjenstemännen inom patent- och registreringsverket närmast kunna jemföras.

I detta hänseende synes mig den för *öfverdirektören* nu bestämda aflöning vara mindre än vederbör. På sätt af den lemnade redogörelsen framgår, utgår nu aflöningen med 6,400 kronor om året, deraf 4,400 kronor utgöra lön och 2,000 kronor tjenstgöringspenningar, hvartill kan komma ett ålderstillägg af 600 kronor efter fem år. Denna aflöning är densamma, som plägar utgå till byråchefer och andra föredragande ledamöter inom de centrala embetsverken af större omfattning; men sedan den förra patentbyrån utvidgats till ett patent- och registreringsverk och till verket förlagts äfven en ny grupp af ärenden, nemligen de, som röra registrering af aktiebolag, måste enligt mitt förmenande den chefen för verket tillkommande aflöning sättas i skäligt förhållande till hvad chefer för andra motsvarande verk uppbära.

Af hvad statskontoret i denna del af ärendet anfört framgår, att den aflöning, patent- och registreringsverket föreslagit eller 7,500 kronor om året utan ålderstillägg, just i detta hänseende är synnerligen måttligt tilltagen. Jag tvekar derför icke att tillstyrka, att i statsförslaget måtte upptagas en aflöning för öfverdirektören af 7,500 kronor, deraf 5,000 kronor torde böra utgöra lön och 2,500 kronor tjenstgöringspenningar.

Den ledamot af verket, som hufvudsakligen har att bereda och föredraga ärenden af teknisk art, *öfveringeniören*, har hittills åtnjutit en aflöning af 5,000 kronor, deraf 3,500 kronor utgjort lön och 1,500 kronor tjenstgöringspenningar, hvartill kommit två ålderstillägg, hvart å 500 kronor. Nu föreslås aflöningens höjning till 6,000 kronor, deraf 4,200 kronor i lön och 1,800 kr. i tjenstgöringspenningar, jemte ett ålderstillägg af 500 kronor. Aflöningens högsta möjliga belopp skulle alltså komma att uppgå till 500 kronor mer än för närvarande kan ega rum. På sätt patent- och registreringsverket närmare utredt måste på öfveringeniören ställas synnerligen stora fordringar icke blott i afseende å arbetsförmåga utan äfven med hänsyn till kunskaper, erfarenhet och omdöme. Då härtill kommer, att den *högsta* aflöningen för öfveringeniören enligt förslaget endast med 100 kronor öfverstiger den *lägsta* brukliga

aflöningen för föredragande ledamöter i de centrala embetsverken af större omfattning, och hänsyn jemväl måste tagas dertill att enskilda befattningar med vida större aflöningsförmåner stå personer med framstående teknisk bildning till buds, samt med den ifrågasatta löneförhöjningen jemväl skulle vinnas en af praktiska skäl behöflig skilnad mellan öfveringeniörens och sekreterarens tjenstgöringspenningar, anser jag mig böra tillstyrka äfven denna aflöningsförhöjning.

Såsom aflöningsförhöjning kan ock räknas utbytandet af den nuvarande vaktmästarebefattningen med aflöning af 800 kronor och ett ålderstillägg af 100 kronor mot *en förste vaktmästarebefattning* med en aflöning af 1,100 kronor. Då verket redan nu kräfver ständigt arbete af fyra vaktmästare, synes det mig skäligt, att i detta verk, såsom annorstädes vanligen förekommer, den främste bland vaktmästarne erhåller en något högre aflöning än de öfrige, och att denna aflöning bestämmes till det i sådant afseende vanliga beloppet 1,100 kronor. Och under åberopande af hvad som anförts till protokollet öfver finansärenden den 17 december 1897, synes mig jemväl för denne förste vaktmästare böra föreslås ett ålderstillägg af 100 kronor efter 5 års tjenstgöring.

Hvad derefter angår den föreslagna ökningen af verkets arbetskrafter, finner jag till en början behofvet af ytterligare en *öfveringeniör* vara till fullo ådagalagdt. Jag torde endast behöfva erinra derom, att en adjungerad ledamot med öfveringeniörs åligganden numera städse måste vara anstäld inom verket, och att arbetsmängden för föredragandene af tekniska ärenden så vuxit och visar en sådan tendens att fortfarande växa, att patent- och registreringsverket icke ens kunnat ställa i utsigt att under år 1899 den adjungerade ledamoten skulle kunna afvaras, äfven om en ny öfveringeniörstjenst tillkomme.

Likaledes synas mig synnerligen goda skäl vara anförda för behofvet af ökade arbetskrafter för fullgörandet af de åligganden, som tillkomma *byråingeniörerne.* Detta arbete bestrides för närvarande af fyra byråingeniörer med tillhjelp af åtta biträdande ingeniörer. Ett sådant förhållande mellan ordinarie och extra arbetskrafter öfverensstämmer icke med förut omförmälda grundsats rörande arbetets fördelning, äfven om hänsyn tages dertill, att två af de biträdande ingeniörerne förrätta arbete, som icke eger närmare sammanhang med den byråingeniörerne åliggande nyhetsgranskningen beträffande inkomna patentansökningar. Otvifvelaktigt är det ock högeligen önskvärdt, att åt patent- och registreringsverket med det snaraste beredes möjlighet att enligt det framlagda förslaget genom en särskild byråingeniör med nödigt biträde ordna det

klassificeringsarbete, som skulle komma att i så väsentlig mån underlätta det egentliga granskningsarbetet. Derjemte synes vården om verkets stora bibliotek vara af den vigt både för verket sjelft och för den talrika allmänhet, som der söker upplysningar, att på sätt som föreslagits en ordinarie byråingeniörsbefattning borde afses derför.

Då enligt de af patent- och registreringsverket anförda grunder i verkligheten föreligger behof af åtta nya byråingeniörstjenster, borde någon tvekan icke råda att tillstyrka det af embetsverket afgifna förslag, som inskränkts till fyra nya dylika befattningar. Om jag derför ändock icke anser mig böra tillstyrka framläggandet af förslag om en sådan ökning, har detta icke sin grund i någon ovisshet om behofvets verklighet utan endast i nödvändigheten att icke nu med en gång binda sig vid en så stor ordinarie personal, att det skulle kunna tänkas inträffa, att de för denna personals aflöning afsedda medel skulle kunna blifva, åtminstone för någon tid, otillräckliga. Patent- och registreringsverket har visserligen framhållit att, om den föreslagna staten oförändradt antoges, utgifterna för år 1899 borde beräknas:

för patent- och varumärkesafdelningen till	kr.	143,500: —
och för bolagsafdelningen till	„	20,850: —
tillsammans	kr.	164,350: —;

under det att inkomsterna, lågt beräknade, borde uppgå:

för patent- och varumärkesafdelningen till	kr.	159,505: —
och för bolagsafdelningen till	„	24,000: —
tillsammans	kr.	183,505: —;

hvadan såväl i det hela som å de särskilda afdelningarna icke obetydligt öfverskott skulle komma att uppstå. Men häremot har statskontoret erinrat, att 1896 års förvaltning icke visat något afsevärdt öfverskott, och att öfverskottet för år 1895 ännu vid tiden för aflåtandet af statskontorets skrifvelse, den 30 november 1897, icke till statskontoret inlevererats och således icke kunnat undvaras för verkets rörelse, hvarförutom anmärkts, att utgifter för ålderstillägg icke upptagits i utgiftsberäkningen för år 1899; och har statskontoret af dessa förhållanden föranledts uttala den åsigt, att antalet af de tjenstemän, hvilkas uppförande å ordinarie stat kunde förekomma, borde inskränkas så, att med visshet kunde antagas att till verket inflytande afgifter blefve under alla förhållanden tillräckliga till bestridande såväl af embetsverkets samtliga aflönings- och öfriga omkostnader som af blifvande kostnader för pensionering.

Med anledning af dessa erinringar har jag från patent- och registreringsverket inhemtat, att anledningen dertill att något afsevärdt öfverskott för år 1896 icke uppkommit vore att söka dels deri, att verket under år 1896 fått sig ålagdt att af patentmedel förskottera hvad som åtginge för bolagsafdelningens igångsättande, eller omkring 4,000 kronor, och dels deri att under året utbetalts kostnaderna för ett särskildt femårsregister med öfver 8,000 kronor, att patent- och registreringsverkets behållning å riksbanken den dag uppgifterna lemnades, den 13 december 1897, betydligt öfverstege öfverskottet för år 1895, äfvensom att utgifterna för ålderstillägg under år 1899, om statsförslaget antoges, icke kunde öfverstiga 1,500 kronor.

Beträffande inkomsterna och utgifterna för år 1897 har verkets chef meddelat mig följande den 3 innevarande januari dagtecknade promemoria:

»Embetsverkets inkomster hafva under nämnda år (1897) utgjort sammanräknadt 238,439 kronor 34 öre och dess utgifter, hvilka dock, då räkenskaperna ännu icke äro afslutade, ej kunna med full noggrannhet uppgifvas, sammanräknadt 166,089 kronor 97 öre.

Närmare upplysning om dessa inkomster och utgifter, fördelade på embetsverkets olika afdelningar efter de af Kongl. Maj:t den 26 november 1897 faststälda grunder, inhemtas af nedanstående tabeller:

Patent- och varumärkesafdelningen.

Inkomster:

Afgifter för 1,947 patentansökningar (deraf 4 obetalda)	kronor	38,860: —
Årsafgifter för patent	»	88,625: —
Afgifter för 660 ansökningar om registrering af varumärken (deraf 8 obetalda)	»	26,080: —
Afgifter för 90 ansökningar om förnyad registrering af varumärken (deraf 1 obetald)	»	890: —
Försålda publikationer	»	2,473: —
Af öfverdirektören återburna tjenstgöringspenningar	»	166: 67
Ersättning för under år 1896 förskotterade utgifter för aktiebolagsafdelningen	»	4,061: 12.
Summa	kronor	161,155: 79.

Utgifter:

Aflöningar och arfvoden	kronor	66,759: 15
Renskrifning	»	1,746: 63
Skrif- och ritmaterialier	»	3,375: 54
Portoafgifter	»	287: 89
Patentunionens internationela byrå i Bern	»	1,469: 57
Publikationer	»	39,859: 38
Biblioteket och arkivet	»	3,513: 32
Inventariers anskaffande och underhåll	»	4,622: 19
Ved och lyshållning	»	1,154: 56
Renhållning och städning	»	1,072: 90
Återstälda patent- och registreringsafgifter	»	3,195: —
Hyra	»	5,400: —
	Summa kronor	132,456: 13.

Aktiebolagsafdelningen.

Inkomster:

Afgifter för 3,229 ansökningar	kronor	77,283: 55
	Summa kronor	77,283: 55.

Utgifter:

Under år 1896 förskotterade utgifter af patentafdelningen	kronor	4,061: 12
Aflöningar och arfvoden	»	16,236: 65
Renskrifning	»	464: 97
Skrifmaterialier	»	1,200: 58
Portoafgifter	»	22: 03
Publikationer	»	7,202: 52
Arkivet	»	177: 20
Inventariers anskaffande och underhåll	»	1,184: 87
Ved och lyse	»	447: 25
Renhållning och städning	»	240: —
Återstälda registreringsafgifter	»	796: 65
Hyra	»	1,600: —
	Summa kronor	33,633: 84.»

Med hänsyn till hvad sålunda förekommit rörande verkets ekonomiska ställning under åren 1895, 1896 och 1897 synes någon allvarlig farhåga icke behöfva förefinnas för att inkomsterna under år 1899 och närmast derpå följande år icke skulle komma att täcka utgifterna. Och hvad den mera aflägsna framtiden beträffar kan jag ej undgå att framhålla, att man väl måste gå ut ifrån att patent- och registreringsafgifterna alltid måste sättas till sådant belopp, att de betäcka de verkligen behöfliga utgifterna för patent- och registreringsverkets behöriga gång. Men då det emellertid må anses vara förenligt med nödig varsamhet att icke nu på en gång bevilja alla de begärda byråingeniörstjensterna på ordinarie stat, tror jag mig böra inskränka mig till att föreslå två nya dylika tjenster jemte de redan befintliga fyra tjensterna. Det faller af sig sjelft att verkets omkostnadsstat måste ökas i samma mån som aflöningsstaten på denna grund minskas, då ju det erforderliga arbetet i allt fall måste utföras, ehuru genom extra personal.

Jag har redan förut omförmält, att verket behöfver en förste vaktmästare i stället för den nuvarande vaktmästaren, och jag får nu på de af verket anförda skäl föreslå, att i statsförslaget måtte upptagas tre ordinarie *vaktmästare* med vanliga aflöningsförmåner af 800 kronor till hvar i stället för de tre extra vaktbetjente, hvilka nu ständigt tjenstgöra vid verket mot en aflöning af 600 kronor om året till hvar. Dessa tre nya vaktmästare torde böra få uppbära dels ålderstillägg enligt hvad hittills varit vanligt med 100 kronor efter 5 års tjenstgöring och dels i enlighet med ofvan omförmälda förslag enligt statsrådsprotokollet för den 17 december 1897 ett ytterligare ålderstillägg af likaledes 100 kronor efter 10 års tjenstgöring.

De *vilkor för aflöningarnes åtnjutande*, som af patent- och registreringsverket föreslagits, äro, på sätt både detta embetsverk och statskontoret meddelat, väsentligen lika med dem, som vid dylika regleringar pläga fastställas. Statskontoret har visserligen fäst uppmärksamheten derå, att pensionsrätt i allmänhet icke ansetts böra tillkomma andra än dem, som äro med fullmakt å innehafvande tjenst försedde, och att enligt gällande instruktion alla patent- och registreringsverket tillhörande embets- och tjenstemän skola tillsättas medelst förordnande. Uppenbart är dock att, om verket nu försättes å ordinarie stat, de i staten upptagne tjenstemän skola förses med fullmakter och instruktionen i motsvarande mån förändras. Deremot torde, med hänsyn dertill att frågan om ändrade allmänna bestämmelser för pensionering af tjenstemän ännu icke vunnit sin lösning, bland vilkoren rörande rätt till pension böra intagas förbehåll derom, att tjensteinnehafvare skall vara underkastad de ändrade bestämmelser i

fråga om pensionsrätt, som framdeles kunna varda meddelade. Att äfven utgifterna för tjensteinnehafvarnes pensionering skola utgå af verkets medel synes mig ligga i sakens natur.

Hvad slutligen beträffar verkets *omkostnadsstat*, har patent- och registreringsverket hemstält, att sådan stat, upptagande samtliga utöfver faststäld lönestat till embetsverkets uppehållande eller eljest för tilllämpning af de författningar, som ligga till grund för dess verksamhet, erforderliga utgifter, förslagsvis beräknade, skulle för hvarje år af Eders Kongl. Maj:t, på förslag af patent- och registreringsverket, fastställas. Såsom stöd derför att omkostnadsstaten sålunda icke skulle föreläggas Riksdagen, har patent- och registreringsverket hufvudsakligen anfört, att utgifterna å denna stat, hvilka i allmänhet vore af beskaffenhet att de enligt regeln stege och fölle med antalet till verket inkomna ansökningar, icke kunde bindas vid fixa anslag eller ens för längre tid förslagsvis beräknas. Då det emellertid synes mig önskvärdt, att Riksdagen må beredas tillfälle att taga del i bestämmandet jemväl af anslagen under omkostnadsstaten, och den af embetsverket antydda svårigheten utan afsevärd olägenhet kan i väsentlig mån undvikas derigenom, att förslag till utgiftsstat för verket årligen framlägges för Riksdagen, dervid samtliga anslag å omkostnadsstaten upptagas såsom förslagsanslag, har jag upprättat förslag till fullständig utgiftsstat för år 1899. Jag har dervid först från aflöningsstaten intagit slutsumman af aflöningsbeloppen å ordinarie stat och derefter i enlighet med ofvanberörda meddelande från patent- och registreringsverket upptagit ett särskildt förslagsanslag för ålderstillägg till belopp af 1,500 kronor samt slutligen beträffande omkostnadernas belopp följt de utgiftsberäkningar för år 1899, som på sätt jag förut meddelat af patent- och registreringsverket lemnats, dervid jag särskildt från embetsverket inhemtat, att dessa beräkningar i fråga om utgifter för patent- och varumärkesafdelningen grundat sig på förhållandena under åren 1892—1896 med hänsyn jemväl till den väntade stegringen i antalet inkommande ansökningar, under det att beräkningarna beträffande bolagsafdelningen naturligen endast i obetydlig mån kunnat grunda sig på erfarenhet. Jag har vidare ansett, att omkostnadernas indelning i hufvudgrupper bort göras i nära öfverensstämmelse med nu gällande stat för verket. I den första hufvudgruppen har jag vidtagit den ökning, som blir en följd deraf att jag icke kunnat föreslå mer än två nya byråingeniörsbefattningar å ordinarie stat. I den andra gruppen har jag gjort en obetydlig höjning för erhållande af jemnare slutsiffra å staten.

Beträffande posten »återstälda registreringsafgifter» må erinras, att

återställande af dylika afgifter författningsenligt ifrågakommer vid vägrad registrering af varumärken eller aktiebolag; och hvad angår posten »bidrag till patentunionens internationela byrå i Bern» torde få framhållas, att denna utgift grundar sig på den af Sverige biträdda konventionen om internationelt skydd för den industriela eganderätten. Någon anledning att bland omkostnaderna särskilja utgifterna för patent- och varumärkesafdelningen och för bolagsafdelningen synes mig icke föreligga.

Den aflöningsstat för patent- och registreringsverkets ordinarie personal med dertill hörande vilkor för aflöningarnes åtnjutande samt den utgiftsstat för år 1899, som jag alltså föreslår Eders Kongl. Maj:t att framlägga för Riksdagen till godkännande, skulle med tillämpning af hvad jag nu anfört erhålla följande lydelse:

»Aflöningsstat

för patent- och registreringsverkets ordinarie personal att gälla från och med år 1899.

	Lön.	Tjenstgörings-penningar.	Summa aflöning.	
	Kr.	Kr.	Kr.	
1 öfverdirektör	5,000	2,500	7,500	
1 öfveringeniör	4,200	1,800	6,000	Lönen kan efter 5 år höjas med 500 kronor.
1 öfveringeniör	4,200	1,800	6,000	
1 ledamot och sekreterare	3,000	1,500	4,500	Lönen kan höjas efter 5 år med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
2 ledamöter och sekreterare	6,000	3,000	9,000	
1 registrator och arkivarie	1,800	1,200	3,000	
1 notarie	1,800	1,200	3,000	
1 byråingeniör	1,800	1,200	3,000	
5 byråingeniörer	9,000	6,000	15,000	
1 bokhållare	1,800	1,200	3,000	
1 förste vaktmästare	800	300	1,100	Lönen kan efter 5 år höjas med 100 kronor.
1 vaktmästare	500	300	800	Lönen kan efter 5 år höjas med 100 kr. och efter 10 år med ytterligare 100 kr.
2 vaktmästare	1,000	600	1.600	
Summa	—	—	63,500	

Anm. Om vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån qvarstår, lönen minskas med 150 kronor.»

»För åtnjutande af de i aflöningsstaten för patent- och registreringsverkets ordinarie personal uppförda löneförmåner gälla följande vilkor och förbehåll till efterrättelse, nemligen:

att tjensteman i patent- och registreringsverket skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som vid en möjligen inträdande förändrad organisation af embetsverket eller eljest i allmänhet kan varda stadgad, äfvensom, derest i en framtid verkets ställning inom förvaltningen så förändras, att detsamma ej längre kan såsom sjelfständigt embetsverk anses, vara förpligtad att, med bibehållande af den tjenstegrad och aflöning han innehar, efter förändrad arbetsordning sköta de med tjensten förenade göromål;

att med tjenst i patent- och registreringsverket icke må förenas annan tjenst å rikets, riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjenstebefattning, med mindre den befinnes icke vara hinderlig för fullgörandet af tjenstgöringen i verket; dock att tjensteman, som vid den nya löneregleringens inträdande redan innehar tjenst utom patent- och registreringsverket, må densamma bibehålla, så länge den icke är för tjenstgöringen i patent- och registreringsverket hinderlig;

att de med hvarje befattning förenade tjenstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid, tjenstens innehafvare verkligen tjenstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjenstgöringen befriad, utgå till den, som tjensten förrättat;

att den, som af sjukdom hindras att sin tjenst förrätta, eger uppbära hela lönen, men att den, som eljest undfår ledighet för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten, utöfver sina tjenstgöringspenningar, afstå så mycket af lönen, som för tjenstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att vid sjukdomsförfall, eller när det erfordras för beredande af semester, tjensteman af lägre grad skall vara skyldig att, om han förordnas till högre befattning inom verket, densamma, mot åtnjutande i förstnämnda fall af de för befattningen anslagna tjenstgöringspenningar men eljest af deremot svarande belopp i stället för egna tjenstgöringspenningar, bestrida, dock ej längre än tre månader under ett år;

att, der förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af tjenst i samma lönegrad är enligt stat medgifven, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under vilkor att innehafvaren mera än fyra år af denna tid sjelf med godt vitsord bestridt

sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjenst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan eger rum, efter ytterligare fem år på samma vilkor, under iakttagande, hvad såväl den ena som den andra förhöjningen angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjensteåldern blifvit uppnådd; börande nuvarande löntagare dervid tillgodoräknas den tid, som före statens utfärdande förflutit från hans tillträde till tjensten på grund af förordnande;

att såväl tjensteman som vaktbetjent skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjensteår, vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension — att utgå af patent- och registreringsverkets medel — från tjensten afgå, Kongl. Maj:t eller patent- och registreringsverket, der det tillkommer detta att afskedet utfärda, dock obetaget att låta med detsamma anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjensten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig i densamma qvarstå, hvarförutom tjensteman och vaktbetjent skola vara underkastade de ändrade bestämmelser i fråga om pensionsrätt, som framdeles kunna varda meddelade; samt

att semester må, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ega rum, åtnjutas af öfverdirektören, öfveringeniörerna och sekreterarne under en och en half månad samt af registratorn och arkivarien, notarien, byråingeniörerna samt bokhållaren under en månad årligen.»

»Utgiftsstat

för patent- och registreringsverket för år 1899.

	Kronor.	Kronor.
A. Aflöningar.		
Ordinarie personalen	63,500	
Anslag till ålderstillägg, förslagsvis	1,500	65,000
B. Omkostnader.		
Förslagsanslag.		
Till adjungerade ledamöter, biträdande ingeniörer, amanuenser, särskildt tillkallade tekniska biträden, extra skrifbiträden, extra vaktmästare, vikariatsersättningar, renskrifning och skrifmaterialier, postafgifter, hyror, ved, lyse, renhållning och städning samt inventariers anskaffande och underhåll m. m.	48,000	
» böcker och tidskrifter, trycknings- och bindningskostnader, kungörelser och publikationer m. m. efter afdrag af influtna prenumerationsafgifter och dylikt	48,550	
» återstälda registreringsafgifter	2,900	
» bidrag till patentunionens internationela byrå i Bern	1,550	101,000
Summa kronor	—	166,000.»

Uti den af Riksdagen den 13 maj 1897 till Eders Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel har Riksdagen medgifvit,

dels att afgifterna för patent och registrering af varumärken må användas till bestridande af de utgifter, hvilka Eders Kongl. Maj:t finner betingas af tillämpning under år 1898 af förordningen angående patent och lagen om skydd för varumärken; samt

dels att afgifterna för registrering af aktiebolag och föreningar för ekonomisk verksamhet och för andra uppgifter till aktiebolags- och föreningsregistren äfvensom för anmälanden till handelsregistren må användas till bestridande af de utgifter, hvilka Eders Kongl. Maj:t finner

betingas af tillämpningen under år 1898 af lagen om aktiebolag, lagen om aktiebolag som drifva försäkringsrörelse, lagen om registrering af bankaktiebolag, lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, lagen om handelsregister, firma och prokura tillika med lagen om ändring i vissa delar af sistnämnda lag, samt lagen om handelsbolag och enkla bolag.

Då de förhållanden, som påkallat beslutet om bemyndigande för Eders Kongl. Maj:t att disponera afgifterna för patent och registrering af varumärken äfvensom för inskrifning i aktiebolagsregistret, föreningsregistren och handelsregistren, fortfarande förefinnas, lärer Eders Kongl. Maj:t finna det nödigt att göra framställning till Riksdagen om meddelande jemväl för år 1899 af bemyndigande angående dispositionen af nämnda afgifter.

Departementschefens hemställan.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå, att Riksdagen, med godkännande af de nu framlagda förslagen till aflöningsstat för patent- och registreringsverkets ordinarie personal att gälla från och med år 1899 jemte dertill hörande vilkor för löneförmånernas åtnjutande samt till utgiftsstat för patent- och registreringsverket för år 1899, må medgifva,

att afgifterna för patent och registrering af varumärken må användas till bestridande af de utgifter, hvilka i enlighet med den godkända utgiftsstaten för patent- och registreringsverket betingas af tilllämpning under år 1899 af förordningen angående patent och lagen om skydd för varumärken; samt

att afgifterna för registrering af aktiebolag och föreningar för ekonomisk verksamhet, och för andra uppgifter till aktiebolags- och föreningsregistren äfvensom för anmälanden till handelsregistren må användas till bestridande af de utgifter, hvilka antingen i enlighet med nyssberörda utgiftsstat betingas af tillämpning under år 1899 af lagen om aktiebolag, lagen om aktiebolag som drifva försäkringsrörelse och lagen om registrering af bankaktiebolag, eller ock af Eders Kongl. Maj:t finnas betingade af tillämpning under år 1899 af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, lagen om handelsregister, firma och prokura tillika med lagen om ändring i vissa delar af sistnämnda lag samt lagen om handelsbolag och enkla bolag.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å sjette hufvudtiteln uppförda, har jag icke att föreslå någon annan ändring än att förslagsanslaget till

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

för jemnande af hufvudtitelns slutsumma ökas med 12 kronor eller från 219,700 kronor till 219,712 kronor. [8.] Skrifmaterialier m. m.

Arbetareförsäkringen.

Uti en den 12 sistlidne mars till Riksdagen aflåten proposition hade Eders Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen medgifva, [9.] Förvaltningsbidrag åt sjukkassor m. m.

att Eders Kongl. Maj:t måtte ega för år 1898 använda de till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande afsatta belopp, i mån af behof,

dels till förvaltningsbidrag åt sjukkassor under vilkor:

1:o) att sjukkassan skall vara hos vederbörande myndighet registrerad i enlighet med lagen om sjukkassor;

2:o) att sjukkassa skall under föregående år haft egna inkomster, uppgående till minst tre gånger det begärda förvaltningsbidragets belopp; samt

3:o) att förvaltningsbidraget skall för år utgå i förhållande till det antal afgiftspligtiga medlemmar, sjukkassan under näst föregående år städse haft, med en krona för hvarje medlem, dock ej för något år med sammanlagdt högre belopp än 1,500 kronor;

och dels till utarbetande och offentliggörande genom försäkringsinspektörens försorg af årsredogörelse för sjukkasseväsendet i riket.

Detta Eders Kongl. Maj:ts förslag bifölls af Riksdagen enligt skrifvelse den 13 maj 1897, dock med den ändring att förvaltningsbidraget skulle för år utgå

med 1 krona 50 öre för hvarje medlem till och med 100,
med 1 krona för hvarje medlem derutöfver till och med 300, samt
med 50 öre för hvarje medlem derutöfver,

dock ej för något år med sammanlagdt högre belopp än 1,500 kronor.

Vid föredragning den 28 maj 1897 af Riksdagens skrifvelse blef denna ändring af Eders Kongl. Maj:t godkänd; och utfärdades i enlighet dermed nådig kungörelse angående förvaltningsbidrag åt sjukkassor.

Enligt Riksdagens särskilda medgifvanden hafva från och med år 1892 för ifrågavarande ändamål användts erforderliga belopp af de medel, som 1890—1894 årens Riksdagar, med 100,000 kronor årligen, anvisat till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande. Af dessa afsatta medel återstodo vid 1896 års utgång 335,579 kronor 34 öre. Huru mycket deraf som åtgått under år 1897, kan ännu icke med bestämdhet uppgifvas, men torde, att döma af hvad som utgifvits under månaderna januari—november, böra för hela året beräknas till något öfver 60,000 kronor. Uti mitt anförande till statsrådsprotokollet för den 12 mars 1897 påvisade jag att, om det då framlagda ändringsförslaget bifölles och samtliga i riket befintliga sjukkassor till följd af förbättringen i vilkoren läte registrera sig, sammanlagda statsbidraget till alla sjukkassorna skulle för år utgöra omkring 223,000 kronor. Den ändring i vilkoren, som Riksdagen vidtog, kommer emellertid att medföra ökade kostnader för statsverket, i hvilket afseende jag vid frågans behandling i Riksdagen meddelade den beräkning, att statsbidraget i detta fall och under nyss angifna förutsättning af fullständig anslutning från kassornas sida torde komma att uppgå till omkring 275,000 kronor, för år räknadt. Det framgår häraf att, åtminstone vid en synnerligen liflig anslutning, de redan afsatta medlen komma att vid 1898 års utgång hafva till största delen åtgått; och det blifver således nödvändigt att återupptaga den afsättning af medel för ifrågavarande ändamål, som, på sätt jag anfört, egde rum för åren 1891—1895. Beloppet torde nu, ehuru med all sannolikhet antagas kan att icke alla sjukkassor komma att låta registrera sig — år 1896 funnos ännu minst 1,100 icke registrerade sjukkassor — likväl för säkerhets skull ej böra bestämmas lägre än till 250,000 kronor. Härom lärer, enligt hvad jag inhemtat, chefen för finansdepartementet komma att föreslå framställning till Riksdagen.

Uti anförande vid ärendets behandling i Riksdagen framhöll jag, att Riksdagens beslut om höjning af förvaltningsbidraget särdeles för mindre kassor säkerligen komme att medföra behof af ändring af ett af vilkoren för förvaltningsbidragets lemnande, nemligen det att sjukkassa skall under föregående år haft egna inkomster uppgående till minst tre gånger det begärda förvaltningsbidragets belopp. I samma mån förvaltningsbidraget växer, blifver det svårare att i afseende å de mindre kassorna få detta vilkor uppfyldt, i all synnerhet beträffande

de kassor, som icke uttaxera afgifter annat än i mån af inträffade sjukdomsfall. Också föreslogs i enskild motion vid 1897 års riksdag, att man i detta hänseende endast skulle fordra, att kassan skulle under det föregående året haft inkomster, uppgående till minst hälften af det begärda förvaltningsbidragets belopp. Om ock detta förslag måste anses gå längre än behofvet kräfver, synes det mig dock leda åt det rätta hållet; och jag föreställer mig att den antydda olägenheten, som i fall den qvarstode äfven skulle komma att i sin mån verka hindrande mot åtskilliga kassors registrering, lämpligen skulle undanrödjas, om man inskränkte sig till att föreskrifva, att sjukkassan skall under föregående år haft egna inkomster uppgående till minst lika mycket som det begärda förvaltningsbidragets belopp.

Jag tillstyrker derför, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

att Eders Kongl. Maj:t må ega för år 1899 använda de till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande afsatta belopp, i mån af behof,

dels till förvaltningsbidrag åt sjukkassor under vilkor:

1:o) att sjukkassan skall vara hos vederbörande myndighet registrerad i enlighet med lagen om sjukkassor;

2:o) att sjukkassan skall under föregående år haft egna inkomster uppgående till minst lika mycket som det begärda förvaltningsbidragets belopp; samt

3:o) att förvaltningsbidraget skall för år utgå i förhållande till det antal afgiftspligtiga medlemmar, sjukkassan under näst föregående år städse haft,

med 1 krona 50 öre för hvarje medlem till och med 100,

med 1 krona för hvarje medlem derutöfver till och med 300, samt

med 50 öre för hvarje medlem derutöfver,

dock ej för något år med sammanlagdt högre belopp än 1,500 kronor;

och dels till utarbetande och offentliggörande genom försäkringsinspektörens försorg af årsredogörelse för sjukkasseväsendet i riket.

Vidare anförde departementschefen:

Sjette hufvudtitelns ordinarie anslag uppgå för innevarande år till .... kr. 5,738,800: —

Vid bifall till de af mig framstälda förslag om höjning i anslagen:

till landsstaterna i länen med	kr.	19,388: —
» landtbruksstyrelsen med	»	21,500: —
» skrifmaterialier och expenser, ved m. m. med	»	12: —
Summa	kr.	40,900: —

skulle alltså de ordinarie anslagen höjas med .... » 40,900: —

eller till .... kr. 5,779,700: —.

Extra anslag.

I fråga om de anslag på extra stat, som kunde erfordras, anförde departementschefen beträffande

Civildepartementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli.

[10.] Kontroll å försäkringsanstalterna.

Då det anslag till belopp af 4,500 kronor, som Riksdagen sedan flera år tillbaka årligen plägat på extra stat bevilja för handhafvande af kontroll å försäkringsanstalterna, är till oförminskadt belopp behöfligt jemväl för år 1899, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för handhafvande af *kontroll å försäkringsanstalterna*, för år 1899 på extra stat anvisa till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ett belopp af 4,500 kronor.

Kommerskollegium.

[11.] Anslag till näringsstatistiken.

Till utarbetande af näringsstatistik har af Riksdagen för hvartdera af åren 1897 och 1898 på extra stat anvisats ett belopp af 6,200 kronor.

Då detta anslag är till oförminskadt belopp framgent behöfligt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, till *utarbetande af näringsstatistik*, för år 1899 anvisa på extra stat ett anslag af 6,200 kronor.

Sedan Riksdagen år 1896 beviljat ett anslag å extra stat för år 1897 af 10,000 kronor för anställande af arbetsstatistiska undersökningar, har Eders Kongl. Maj:t, efter det kommerskollegium på nådig befallning inkommit med förslag å hvad som borde utgöra föremål för dessa undersökningar samt särskildt tillkallade sakkunnige afgifvit yttrande öfver den af kommerskollegium framlagda planen, den 29 december 1896 uppdragit åt kommerskollegium att utföra ifrågavarande undersökningar äfvensom förordnat, att till föremål för undersökningarna skulle tagas förhållandena inom bageriyrket i enlighet med lemnade närmare föreskrifter, för hvilkas hufvudsakliga innehåll jag redogjort i mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1897. [12.] Arbetsstatistiska undersökningar.

Beträffande fortgången under år 1897 af dessa undersökningar rörande bageriyrket har jag inhemtat, att under året undersökts förhållandena inom något öfver 720 bagerier (deraf omkring 130 i Stockholm) med tillsammans omkring 2,760 arbetare (deraf något öfver 820 i Stockholm).

Af det beviljade anslaget, 10,000 kronor, hafva enligt lemnad uppgift under året användts:

för primäruppgifternas insamlande	kronor	3,457: 52
till arfvode åt ledaren	„	3,000: —
„ „ „ dennes amanuens	„	1,160: —
„ „ „ tre qvinliga biträden	„	918: —
	summa kronor	8,535: 52.

Då arbetets fullbordande antages kräfva en tid af ytterligare omkring fyra månader, anses det återstående beloppet motsvara hvad som för ändamålet behöfves.

Åfven 1897 års Riksdag beviljade enligt skrifvelse den 13 maj 1897, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag, för anställande af arbetsstatistiska undersökningar å extra stat för år 1898 ett belopp af 10,000 kronor. Vid föredragning den 28 maj 1897 af Riksdagens skrifvelse anbefalde Eders Kongl. Maj:t kommerskollegium att afgifva förslag å hvad som borde utgöra föremål för de arbetsstatistiska undersökningar, till hvilka Riksdagen sålunda för år 1898 an-

visat medel, äfvensom till plan för dessa arbetens anordnande och utförande; och fann Eders Kongl. Maj:t sedermera den 10 september nästlidna år godt bemyndiga kollegium att anmoda tvenne med arbetareförhållandena förtrogne män att deltaga i uppgörandet af det förberedande förslag i ämnet, som borde genom förste aktuariens hos kollegium försorg utarbetas.

Sedan kommerskollegium i anledning häraf anmodat direktören E. Beckman och ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, filosofie doktorn D. Bergström att jemte förste aktuarien Hj. Gullberg deltaga i uppgörandet af omförmälda förberedande förslag, och ett sådant, af förslag till frågeformulär och öfriga bilagor åtföljdt förslag till kollegium inkommit, har kollegium i underdånigt utlåtande den 18 december 1897, med biträdande af berörda förslag, hemstält, att till ämne för de arbetsstatistiska undersökningarna för år 1898 måtte väljas förhållandena inom tobaksindustrien, att undersökningen måtte ske företrädesvis ur de synpunkter, för hvilka i förslaget redogjorts, att undersökningen måtte omfatta, så vidt möjligt, samtliga tobaksfabriker i riket med deras arbetare äfvensom, i den utsträckning sådant kunde ske, den hemindustri, som inom tobaksindustriens område bedrefves på landsbygden, samt att primäruppgifterna för undersökningen måtte, enligt faststälda formulär och i öfrigt enligt de uti det förberedande förslaget angifna grunder, insamlas dels genom arbetsledaren sjelf och dennes biträde, dels genom tre à fyra för ändamålet särskildt anstälde reseagenter, dels ock slutligen, hvad den sanitära undersökningen beträffade, genom vederbörande helsovårdsnämnders å de särskilda platserna försorg och helst utföras af en läkare på platsen.

Hvad kollegium sålunda hemstält har Eders Kongl. Maj:t den 31 december 1897 behagat bifalla.

Beträffande frågeformulären torde böra bemärkas att, sedan, enligt af mig lemnadt bemyndigande, de komiterade för rådplägning tillkallat representanter, utsedda af arbetsgifvare och arbetare inom tobaksindustrien, formulären upprättats efter samråd med desse, äfvensom att ett särskildt, utförligt frågeformulär uppstälts rörande de sanitära förhållandena, hvilka ansetts vara synnerligen ogynnsamma inom denna industri.

Den sålunda anbefalda undersökningen af förhållandena inom tobaksindustrien torde med säkerhet kunna fullbordas under innevarande år. Då ett af ändamålen med undersökningen är att vinna en allt säkrare grund för bedömandet af det sätt, på hvilket de tillämnade regelbundna arbetsstatistiska undersökningarna för framtiden böra i vårt land organiseras, anser jag mig böra framhålla,

att den erfarenhet, som kan vinnas från 1897 och 1898 årens undersökningar inom två yrken, icke kan blifva för ändamålet tillräcklig. De i landet utöfvade yrkena äro dertill af alltför mångskiftande art och arbetarnes förhållanden inom de skilda yrkena alltför olika. Att detta ock inses inom de närmast intresserade kretsarne kan synas deraf att, på sätt i ärendet omförmälts, från arbetare inom olika yrken — sjömansyrket, porslinsarbetareyrket och skoarbetareyrket — inkommit framställningar derom, att en undersökning för år 1898 måtte komma att afse deras särskilda fack, ehuru kommerskollegium liksom komiterade af flera anförda skäl ansett förhållandena inom tobaksindustrien bäst lämpa sig för undersökning medelst 1898 års anslag.

Det torde derför vara lämpligt att ytterligare försöksundersökningar göras; och torde för anställande af sådana undersökningar under år 1899 böra äskas samma belopp, som för innevarande år beviljats.

Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för *arbetsstatistiska undersökningar*, på extra stat för år 1899 anvisa 10,000 kronor.

Öfverståthållareembetet.

[13.] Utgifvande af polisunderrättelser.

Jemlikt öfverståthållareembetets i underdånig skrifvelse den 17 november 1897 gjorda framställning, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1899, till utgifvande under samma år af »*Polisunderrättelser*», på extra stat anvisa 15,000 kronor.

Landsstaterna i länen.

[14.] Särskild polisstyrka på landet.

För innevarande år, liksom för hvart af de fem sistförflutna åren, är det anslag, som på extra stat plägat anvisas till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet, der sådan kunde af förhållandena påkallas, äfvensom till belöningar för gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande eller gripande, bestämdt till 65,000 kronor.

Då någon minskning i anslagets nuvarande belopp icke bör för år 1899 ifrågakomma, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 ställa till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ett anslag af 65,000 kronor att användas till aflöning och underhåll af *särskild polisstyrka på landet*, der sådan kan af förhållandena påkallas, äfvensom till belöningar för gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande eller gripande.

Om detta bifalles, lärer Eders Kongl. Maj:t, såsom för innevarande år skett, vilja förständiga vederbörande länsstyrelser att, hvad beträffar anslagets användande till särskild polisstyrka på landet, bidrag företrädesvis böra tilldelas kommuner, hvilka vilja sjelfva lemna motsvarande tillskott, eller der landsting eller enskilde äro villiga att för ändamålet bidraga, samt att undantag härifrån endast må medgifvas i särskilda fall, då behofvet af förstärkt polisuppsigt finnes oafvisligt och annat bidrag till bestridande af kostnaderna derför icke kan erhållas, äfvensom att iakttaga att från anslaget må gäldas godtgörelse till extra fjerdingsmän, som för ofvanberörda ändamål anlitas, och att i de fall, då extra polisbiträde påkallas vid helsobrunnar, marknader, kapplöpningar eller dylikt, sådant ej, utan oafvisligaste behof, må lemnas, derest icke vederbörande i omkostnaderna med skäligt belopp deltaga.

[15.] Arfvoden åt lappfogdar m. m.

Under de senare åren har på extra stat beviljats ett anslag till ersättning för juridiskt biträde åt de svenske lapparne i Norge samt till lappfogdar och lappförmän, hvilket anslag utgjort till och med år 1895 10,000 kronor och derefter 13,000 kronor; och har från detta anslag utgått arfvoden till lappombud i Norge och till lappfogdar i Jemtlands och Norrbottens län samt från och med år 1896 jemväl i Vesterbottens län äfvensom gratifikationer till lappförmän i Norrbottens län.

Då för ifrågavarande ändamål anslag till senast bestämdt belopp äfven för år 1899 är behöfligt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att, till ersättning för *juridiskt biträde åt de svenske lapparne i Norge* samt till *lappfogdar* och *lappförmän*, på extra stat för år 1899 anvisa 13,000 kronor.

Väg- och vattenbyggnadsstaten.

[16.] Undersökningar af mindre hamnar m. m.

Till undersökningar af mindre hamnar och farleder äfvensom till upprättande af planer till anläggning eller ombyggnad af broar, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag, har Riksdagen för hvart af åren 1894—1898 på extra stat beviljat ett anslag af 5,000 kronor.

I skrifvelse den 3 november 1897 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i fråga om detta anslag anfört:

Under senare åren hade ansökningar om bidrag från detta anslag i väsentlig mån ökats, och särskildt hade frågor om förbättrade farleder vunnit mera intresse än förut, och i följd deraf många undersökningar afsett dylika företag; och då förbättrade vattenvägar hufvudsakligen för befordran af gods till billigare kostnad vore af den största betydelse, torde staten åt dylika sträfvanden böra lemna sitt understöd. Sedan den utredning af frågan rörande anordnande af farled mellan hafvet och Venern, som på enskildt initiativ påbörjats, inom ett år blefve fullbordad, torde undersökningar afseende större och vigtigare farleder komma att påfordras, såsom af segelleder i Mälaren m. fl., hvilka frågor bland intresserade tid efter annan varit bragta å bane och i hög grad förtjenade att utredas. Tillväxten af anspråk å bidrag för undersökningar rörande hamnar, farleder och broar framginge ock deraf, att å det för 1898 beviljade extra anslaget funnes endast en obetydlig behållning och att äfven beträffande denna behållnings disponerande underdånig framställning afgifvits, hvadan, om denna bifölles, inga medel för ändamålet funnes tillgängliga, förr än nytt anslag blefve beviljadt.

Då behofvet af statsbidrag till undersökningar för alla dessa ändamål ingalunda kunde tillgodoses genom ett anslag af endast 5,000 kronor, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemstält om anslagets höjande till 10,000 kronor; och får jag, på de anförda skälen, tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 10,000 kronor till *undersökningar af mindre hamnar och farleder* äfvensom till *upprättande af planer till anläggning eller ombyggnad af broar*, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag.

Vägunderhållet på landet.

[17.] Kostnad för vägdelningar.

Med anledning af stadgandet i 84 § af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891 derom att, då vägdelning enligt samma lag eger rum första gången, halfva kostnaden derför skall af statsverket bestridas, har Riksdagen, på grund af Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar, för tiden från och med år 1895 årligen på extra stat, för bestridande af statsverkets

andel i kostnaden för vägdelningar, anvisat såsom förslagsanslag 50,000 kronor.

Då ett anslagsbelopp för ifrågavarande ändamål är behöfligt jemväl för år 1899, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 anvisa, för *bestridande af statsverkets andel i kostnaden för vägdelningar,* såsom förslagsanslag 50,000 kronor.

Undervisningsanstalter för jordbruk och landtmannanäringar.

[18.] Aflöningar m. m. vid Ultuna landtbruksinstitut.

Sedan Riksdagen år 1891, med anledning af Eders Kongl. Maj:ts hos Riksdagen gjorda framställning om förändrad organisation af landtbruksinstitutet vid Ultuna, beslutat, bland annat, att, med godkännande af en för nämnda institut uppgjord stat, slutande å 49,000 kronor, bibehålla det å sjette hufvudtiteln under denna anslagstitel uppförda ordinarie anslag till institutet vid oförändradt belopp, 20,000 kronor, samt på extra stat för år 1892 anvisa för aflöningar och öfriga institutets utgifter 29,000 kronor, har Riksdagen jemväl för hvart af åren 1893—1898 på extra stat anvisat för berörda ändamål ett anslag till sistnämnda belopp.

I enlighet jemväl med landtbruksstyrelsens uti underdånig skrifvelse den 25 oktober nästlidna år gjorda hemställan, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 anvisa, till *aflöningar och öfriga utgifter vid Ultuna landtbruksinstitut,* 29,000 kronor.

[19.] Mejeriinstitutet vid Alnarp.

Uti mitt underdåniga anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1897 i fråga om förhöjning i det för uppehållande af undervisningen vid mejeriinstitutet vid Alnarp af Riksdagen under de senaste åren på extra stat anvisade anslaget å 8,000 kronor redogjorde jag för nämnda institut, de anslag som sedan detsammas inrättande för tiden från och med år 1893 beviljats och de för institutet faststälda stater och stadgar m. m. Såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes erinra sig, hade Riksdagen för berörda ändamål anvisat för år 1893 ett anslag af 10,000 kronor, men för år 1894 nedsatt samma anslag till 8,000 kronor.

Sedan Riksdagen för hvart af åren 1895—1897 beviljat enahanda belopp af 8,000 kronor, behagade, på derom gjord framställning, Eders Kongl. Maj:t föreslå 1897 års Riksdag att höja ifrågavarande anslag

till 10,000 kronor, men Riksdagen beviljade fortfarande endast 8,000 kronor.

Nu har styrelsen för mejeriinstitutet uti underdånig skrifvelse den 8 september 1897 ånyo hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för uppehållande af undervisningen vid institutet för år 1899 äska ett anslag af 10,000 kronor; och landtbruksstyrelsen, som den 28 september nästlidna år afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet, har för sin del förordat denna ansökning.

Ehuru hvad nu i ärendet förekommit torde få anses ytterligare ådagalägga, att det med mejeriinstitutet vid Alnarp afsedda ändamål icke kan uppnås, utan att det hittills utgående anslaget, 8,000 kronor, höjes till det ursprungligen afsedda, af såväl styrelsen för landtbruksinstitutet som landtbruksstyrelsen förordade beloppet, 10,000 kronor, finner jag dock, vid det förhållande att nästlidna års Riksdag ansett sig icke böra bifalla Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, icke skäl att redan nu ånyo ifrågasätta sådan förhöjning af anslaget, utan tillstyrker, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för *uppehållande af undervisningen vid mejeriinstitutet vid Alnarp,* för år 1899 anvisa på extra stat ett anslag af 8,000 kronor.

Befrämjande i allmänhet af jordbruk och landtmannanäringar.

Jemlikt landtbruksstyrelsens uti underdånig skrifvelse den 14 september nästlidna år derom gjorda framställningar tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att å extra stat för år 1899 anvisa

[20.] Allmänna landtbruksmöten.

såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för *allmänna landtbruksmöten* 7,500 kronor;

[21.] Prisbelöningar vid allmänna landtbruksmöten.

till *prisbelöningar vid sådana möten* för husdjur, redskap och maskiner samt ladugårdsprodukter, sädesslag och andra jordbruksalster 12,500 kronor; samt

[22.] Agrikulturkemiska stationer.

såsom bidrag till underhåll af *sju kemiska stationer för jordbrukets och näringarnas behof* — inom de orter, der landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, förbundit sig att upprätta laboratorium och bekosta lokal för detta jemte bostad eller hyresmedel för

kemist och assistent samt bekosta aflöningen till dessa och laboratorietjenaren äfvensom årliga utgifterna för laboratoriets underhåll samt till inköp af böcker och inventarier för stationens behof — 4,000 kronor för hvarje station eller tillhopa 28,000 kronor.

[23.] Kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län.

Enligt hvad uti det vid Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition till 1894 års Riksdag angående statsverkets tillstånd och behof fogade protokoll öfver civilärenden omförmäles, hade, efter det dels Norrbottens läns landsting dels ock samma läns hushållningssällskap anhållit, att såsom bidrag till bestridande af underhålls- och driftkostnader för en för öfre Norrland afsedd kemisk-växtbiologisk anstalt inom nämnda län måtte beredas ett årligt anslag af statsmedel till belopp af 7,000 kronor, landtbruksstyrelsen uti infordradt underdånigt utlåtande af den 7 december 1893, med förmälan att styrelsen icke hade något att erinra mot den för anstaltens drift beräknade årliga kostnaden af tillhopa 10,000 kronor, deraf 3,000 kronor skulle enligt utfästelse bestridas af landstinget och hushållningssällskapet i förening, i hufvudsak förordat bifall till de gjorda framställningarna. På grund häraf föreslog Eders Kongl. Maj:t Riksdagen, att såsom bidrag till underhåll af ifrågavarande anstalt — under vilkor att länets landsting och hushållningssällskap till anstaltens underhåll bidroge med sammanlagdt minst 3,000 kronor — på extra stat för år 1895 anvisa ett anslag af 7,000 kronor.

Sedan Riksdagens statsutskott emellertid uti afgifvet utlåtande förklarat sig anse, att kostnaderna för anstalten kunde i någon mån minskas genom begränsande af anstaltens verksamhet, samt att de uti en uppgjord kostnadsberäkning för anstalten upptagna posterna till omkostnader för anstalten jemte dertill hörande resor, proftagningar, försöks- och fröodlingar m. m., 2,000 kronor, och till underhåll af laboratorium, inventarier m. m., 500 kronor, vore högre beräknade, än som syntes nödvändigt, samt förty hemstält, att Eders Kongl. Maj:ts framställning måtte bifallas, dock att anslaget skulle nedsättas till 5,000 kronor, blef denna utskottets hemställan af Riksdagen bifallen.

Efter det landtbruksstyrelsen på grund af nådigt bemyndigande den 24 januari 1895 fastslält reglemente för anstalten, trädde denna under november månad samma år i verksamhet.

I öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar har Riksdagen vidare äfven för åren 1896, 1897 och 1898 till underhåll af ifrågavarande anstalt, under samma vilkor som förut, på extra stat anvisat anslag af 5,000 kronor.

Uti en till Eders Kongl. Maj:t ständ, af landtbruksstyrelsen med underdånigt utlåtande af den 23 september 1897 öfverlemnad skrift har Norrbottens läns hushållningssällskap anfört hufvudsakligen följande.

En så stor begränsning af anstaltens verksamhet, att den i så väsentlig grad, som statsutskottet vid 1894 års riksdag förutsatt, skulle kunna nedbringa kostnaden för anstaltens underhåll, skulle komma att göra den kemisk-växtbiologiska anstalten till något helt annat än den ifrån början varit afsedd att blifva. Om i det ofvan berörda kostnadsförslaget det för försöksverksamheten beräknade beloppet af 2,000 kronor strökes, återstode tydligen, om någon ökning i anslagen från annat håll icke kunde erhållas, för hela denna gren af anstaltens verksamhet, som onekligen vore den allra vigtigaste, ingenting utom hvad som möjligen å andra poster skulle kunna visa sig för högt beräknadt och som sålunda skulle kunna å dem inbesparas; men då, såsom erfarenheten visat, äfven dessa snarare vore för lågt än för högt beräknade, skulle anstalten sålunda för att kunna afpassa sin verksamhet efter den gjorda nedprutningen nödgas inskränka sig till att hufvudsakligen verka såsom kemisk kontrollstation, hvilket säkerligen icke kunde hafva varit Riksdagens afsigt, då den beslutade att understödja en kemisk-växtbiologisk försöksanstalt inom Norrbotten.

Uti det ofvan berörda, af landtbruksstyrelsen faststälda reglementet för anstalten hade någon sådan begränsning af anstaltens verksamhet icke heller förutsatts, utan hade anstaltens verksamhetsområde erhållit en efter dess uppgift och ändamål fullt afpassad omfattning. I nämnda reglemente angåfves anstaltens ändamål vara »*dels* att såsom kemisk station främja utvecklingen af jordbruk och näringar genom meddelande af upplysningar och råd samt medelst undersökningar af handelsvaror och andra ämnen, hvilka för dessa handteringar äro af betydelse, *dels* att såsom praktisk försöksanstalt genom odling och förädling af sädesslag och foderväxter söka utröna, hvilka af dessa äro för öfre Norrland mest passande, samt, i den mån befintliga tillgångar sådant medgifva, låta verkställa försök med artificiela gödslingsämnen för utrönande, hvilka slag af dylika ämnen bäst lämpa sig för öfre Norrland, särskildt för Norrbottens läns moss- och myrmarker, *dels ock* att såsom vetenskaplig växtbiologisk anstalt undersöka växternas lif och lifsyttringar med hänsyn till de inom nämnda landsdel förekommande lifsbetingelser». Om anstalten skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fylla dessa tre vigtiga uppgifter, så måste, enligt hushållningssällskapets förmenande, de i det omnämnda kostnadsförslaget upptagna utgiftsposterna snarare

anses för lågt än för högt beräknade. Hvad i kostnadsberäkningen sammanfattats under rubriken »omkostnader för den biologiska anstalten med dertill hörande resor, proftagningar, försöks- och fröodlingar m. m.» inbegrepe nemligen bland annat anstaltens hela försöksverksamhet, såväl de odlings- och förädlingsförsök, som anstalten hade att utföra å egna försöksfält, som ock de gödslingsförsök, som den egde att utföra hos enskilda, och de rent vetenskapliga undersökningar, som anstalten hade till uppgift att anställa angående en del växtbiologiska förhållanden.

Vid anstalten påginge nu odlings- och förädlingsförsök såväl med ett flertal foderväxter som med korn och hafre enligt den vid Svalöf använda arbetsmetoden och med användande af utgångsmaterial såväl från Norrbotten som från Svalöf och andra ställen, hvarjemte med olika sorter af de nämnda sädesslagen anstäldes jemförande odlingsförsök. Hos enskilda personer i olika delar af länet hade gödslingsförsök, hufvudsakligen å myrmark, blifvit anordnade, hvilka försök blifvit med intresse omfattade af landtbrukarne. Dessa gödslingsförsök skulle anstaltens styrelse emellertid med de nu utgående ordinarie anslagen icke kunnat låta anordna, om icke anstalten från en för dess uppgift intresserad privat person nästlidna år fått såsom gåfva för detta ändamål mottaga ett anslag af 1,500 kronor.

Beträffande den andra af de i det ursprungliga kostnadsförslaget upptagna utgiftsposterna, som statsutskottet hade ansett för högt beräknade, eller den till »underhåll af laboratorium, inventarier, apparater, böcker m. m.», syntes det vara tillräckligt att påpeka, att anstalten redan för fyllandet af den första af de i reglementet angifna uppgifterna måste vara fullständigt utrustad med alla de apparater och instrument, som vore nödvändiga vid en kemisk station, och att denna utgiftspost enligt landtbruksstyrelsens berättelser för år 1895 uppginge för t. ex. kemiska stationen i Halmstad till 1,934,45 kronor, för kemiska stationen i Kalmar till 1,433,10 kronor, för stationen i Örebro till 1,273,48 kronor, för stationen i Hernösand till 1,061,54 kronor o. s. v. Såsom häraf torde framgå, kunde den för försöksanstalten i Luleå beräknade summan af 500 kronor för dessa utgiftsposter icke anses för högt upptagen, så mycket mindre som denna anstalt, hvars uppgift vore att verka ej blott såsom kemisk station utan äfven som försöksanstalt, måste vara försedd med en hel del vid de kemiska stationerna icke behöfliga apparater och redskap. Anstaltens utgifter för apparater, instrument och kemikalier, böcker och tidskrifter hade också under år 1896 uppgått till icke mindre än 1,068,40 kronor, hvilket belopp visserligen icke vore högre än vid flertalet af de

kemiska stationerna, men som emellertid betydligt öfverskrede den i det nämnda kostnadsförslaget beräknade summan af 500 kronor.

De ordinarie inkomster, öfver hvilka den kemisk-växtbiologiska anstalten med sina vidtomfattande uppgifter förfogade, vore för öfrigt mindre än vid flera af de med statsmedel understödda kemiska stationerna t. ex. de i Kalmar, Halmstad, Örebro och Vesterås, och det oaktadt dessa på sitt program endast hade den första af de ofvan nämnda tre uppgifterna. Väl vore det sannt, att den kemisk-växtbiologiska anstaltens verksamhet såsom kemisk station icke under de första åren kunde blifva så omfattande som de äldre kemiska stationernas, men anstaltens omkostnader för underhåll af laboratoriet, apparater, böcker, instrument m. m. blefve det oaktadt ungefär desamma som vid de öfriga stationerna; och erfarenheten gåfve för öfrigt redan vid handen, att dess verksamhet såsom kemisk station icke torde komma att blifva så inskränkt, som man från början beräknat. Under år 1896 hade vid anstalten 623 stycken analyser blifvit utförda, under det att föregående året vid en af de äldre kemiska stationerna analyssiffran varit 486, och under år 1897 hade redan den 27 augusti utförts 3,069 analyser (de flesta mjölkanalyser).

Under sådana förhållanden, som dem hushållningssällskapet sålunda framhållit, måste det möta så godt som oöfvervinnerliga svårigheter att uppehålla anstalten i enlighet med det för densamma gällande reglementet, såvida icke ökadt anslag kunde till densamma utverkas. Enligt anstaltens räkenskaper för år 1896 hade, ehuru den egentliga försöksverksamheten då ännu ej hunnit mer än påbörjas, uppstått en brist af 1,700 kronor 76 öre, för hvilkens täckande dels landstinget medgifvit, att anstalten af 1897 års anslag finge uppbära 500 kronor såsom förskott under år 1896, dels hushållningssällskapet lemnat ett extra anslag af 500 kronor. Resten täcktes genom lån. Under år 1897 hade anstaltens ekonomiska ställning kunnat uppehållas endast derigenom, att hushållningssällskapet utöfver det belopp af 1,500 kronor, som det i likhet med landstinget anslagit till anstaltens uppehållande, för nämnda år lemnat ett extra anslag af 2,000 kronor, hvarjemte anstalten för år 1897 erhållit ett kraftigt bistånd genom det anslag utaf 1,500 kronor, som, på sätt ofvan nämnts, en enskild person såsom gåfva öfverlemnat till anstalten för anordnande af gödslingsförsök. Att detta enskilda understöd skulle fortsättas kunde emellertid icke påräknas; och att hushållningssällskapet och landstinget, som påkostat anstaltens uppsättande och som redan nu, oafsedt hushållningssällskapets ofvan nämnda extra anslag, bidroge till anstaltens underhåll med tillsammans 3,000

kronor årligen, skulle öka dessa sina bidrag, kunde med afseende å de mångahanda uppgifter, dem dessa institutioner hade att med anslag tillgodose och för hvilka deras ekonomiska krafter i en högst känbar grad toges i anspråk, icke påräknas. Vid sådant förhållande och med afseende å hvad hushållningssällskapet hade anfört i fråga om de skäl, som för Riksdagen varit bestämmande vid dess beslut att endast bevilja 5,000 kronor i stället för af Eders Kongl. Maj:t äskade 7,000 kronor, anhölle hushållningssällskapet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till 1898 års Riksdag göra framställning, att Riksdagen ville för år 1899 såsom bidrag till en för öfre Norrland afsedd kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län anvisa ett anslag af 7,000 kronor.

Uti sitt underdåniga utlåtande i ärendet har landtbruksstyrelsen förklarat sig finna förhållandena kräfva en höjning, på sätt hushållningssällskapet begärt, af anslaget till ifrågavarande anstalt. Olägenheterna af att anslaget blifvit för knappt tillmätt hade redan med full tydlighet trädt i dagen och, då anstalten förutom sin mera lokala bestämmelse hade en för den allmänna bildningen vigtig uppgift att lösa, syntes det erforderligt att, om anstalten verkligen skulle komma att motsvara sitt ändamål, staten, som för öfrigt vore Norrbottens läns största jordegare, dertill lemnade de erforderliga medlen. Det borde ej heller förgätas att, ehuru Norrbottens län hade stora förutsättningar för att kunna gå en löftesrik framtid till mötes, dess tillgångar ännu vore mycket begränsade, hvarföre, på samma gång det syntes mindre välbetänkt att icke låta dessa förutsättningar komma till användning, för stora anspråk på uppoffringar i detta fall ej borde ställas på länet.

På grund af hvad sålunda utaf landtbruksstyrelsen anförts, hemstälde styrelsen, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen, att såsom bidrag till underhåll af förevarande anstalt — under vilkor att landstinget och hushållningssällskapet bidroge med sammanlagdt minst 3,000 kronor — på extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 7,000 kronor.

Uti en till Eders Kongl. Maj:t ställd, af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län med underdånig skrifvelse den 25 oktober 1897 öfverlemnad skrift har nämnda läns landsting, under åberopande af de skäl, hushållningssällskapet för sin ofvan omförmälda hemställan anfört, förenat sig i samma underdåniga hemställan, och har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande förklarat sig för sin del biträda samma hemställan.

Enligt hvad jag anmälde till statsrådsprotokollet den 14 januari 1897, hade redan då af såväl hushållningssällskapet som landstinget gjorts enahanda framställningar som nu angående förhöjning uti ifrågavarande anslag, hvilka framställningar jemväl af landtbruksstyrelsen och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län förordats; men i enlighet med Statsrådets tillstyrkan fann Eders Kongl. Maj:t då godt att fortfarande äska ett anslag af 5,000 kronor. Genom hvad i ärendet förekommit synes det mig emellertid vara ådagalagdt, att ifrågavarande anstalt icke kan med de medel, som nu äro densamma anvisade, på ett nöjaktigt sätt fullgöra de vigtiga uppgifter, för hvilka den är afsedd, och anser jag derföre fog förefinnas att nu göra framställning till Riksdagen om förhöjning af berörda anslag.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till underhåll af en för öfre Norrland afsedd *kemisk-växtbiologisk anstalt inom Norrbottens län* — under vilkor att länets landsting och hushållningssällskap till anstaltens underhåll bidraga med sammanlagdt minst 3,000 kronor — på extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 7,000 kronor.

Vidare tillstyrker jag, i enlighet med hvad landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 14 september 1897 hemstält, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 till Eders Kongl. Maj:ts förfogande anvisa ett anslag af 10,000 kronor, för att med högst 1,000 kronor för hvarje anstalt användas till understöd åt sådana *frökontrollanstalter*, som af landsting eller hushållningssällskap, hvart för sig eller i förening, understödjas med minst samma belopp som statsbidraget och hvilka anstalter vilja underkasta sig de vilkor och föreskrifter i afseende på analysmetoder och öfriga förhållanden, som af Eders Kongl. Maj:t fastställas; samt

[24.] Frökontrollanstalter.

att, till utbildande af en *elev i boskapsskötsel och mejerihushållning*, på extra stat för år 1899 anvisa 1,000 kronor.

[25.] Elev i boskapsskötsel och mejerihushållning.

Såsom understöd till svenska mosskulturföreningen har Riksdagen på extra stat beviljat för hvartdera af åren 1890 och 1891 5,000 kronor, för hvart af åren 1892, 1893, 1894, 1895 och 1896 ett belopp af 10,000 kronor samt för år 1897 13,500 kronor. Till nästlidna års

[26.] Svenska mosskulturföreningen.

Riksdag gjorde Eders Kongl. Maj:t framställning om anvisande af enahanda belopp som för år 1897, men Riksdagen beslöt, med bifall till en inom Riksdagen väckt motion, att för år 1898 anvisa ett anslag af 15,000 kronor eller samma belopp, som Eders Kongl. Majt af 1894, 1895 och 1896 årens Riksdagar för ifrågavarande ändamål äskat.

Uti en till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift har nu mosskulturföreningen gjort framställning om aflåtande till innevarande års Riksdag af nådig proposition om statsanslag till föreningen för år 1899 af 15,000 kronor; och har föreningen till upplysning om sin verksamhet under år 1896 (det elfte arbetsåret) åberopat en derom upprättad, ansökningen bifogad berättelse.

Landtbruksstyrelsen har, till följd af nådig remiss, uti underdånigt utlåtande af den 28 september 1897 anfört, att styrelsen, som vid flera föregående tillfällen förordat utverkandet åt föreningen af ett understöd till det af densamma nu begärda belopp, funne sig, då föreningen fortfarande på ett synnerligen framstående sätt verkat för uppnåendet af sitt ändamål, hafva all anledning att äfven denna gång förorda beviljandet åt föreningen af nämnda summa, helst sedan Riksdagen för innevarande år beviljat understöd åt föreningen till sagda belopp.

På grund af hvad sålunda förekommit tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till understöd åt *svenska mosskulturföreningen*, på extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 15,000 kronor.

Bifalles detta, lärer Eders Kongl. Maj:t vilja, på sätt landtbruksstyrelsen hemstält, angående vilkoren för anslagets åtnjutande meddela i hufvudsak enahanda bestämmelser, som i fråga om anslaget för innevarande år blifvit stadgade, och sålunda, bland annat, föreskrifva, att ett för statens räkning utsedt ombud, för hvilket kostnaden bör bestridas af föreningen, skall deltaga i revisionen af föreningens förvaltning med skyldighet att om revisionen afgifva yttrande till landtbruksstyrelsen, samt att föreningen fortfarande skall vara underkastad särskild inspektion från statens sida af föreningens verksamhet, hvilken inspektion framdeles, likasom för innevarande år, bör tillkomma landtbruksstyrelsen.

[27.] Geologiska undersökningarna.

Med underdånig skrifvelse den 20 november 1897 har chefen för Sveriges geologiska undersökning öfverlemnat förslagsberäkning öfver de under år 1899 till fullföljande af de geologiska arbetena erforderliga medel. Beräkningen upptager utgifterna till 95,500 kronor, deraf för:

Aflöningen.

Löner och arfvoden samt ersättning till tillfälliga biträden kronor 59,450: —

Fältarbetena.

Rese- och traktamentsersättning m. m. .... » 19,000: —

Byråafdelningen.

Inventarier, ritmateriel, kemikalier o. d. .... » 2,000: —

Biblioteket och samlingarna.

Böcker, kartor och samlingar .... » 1,700: —

Kart- och boktrycket.

Tryckning af kartor, beskrifningar och uppsatser samt originalritningar .... » 12,000: —

Värme, lyse och diverse utgifter.

Omkostnader .... » 1,350: —

Summa kronor 95,500: —.

Denna förslagsberäkning öfverensstämmer i afseende å utgifterna med den, som för detta år framlades för 1897 års Riksdag, med undantag deraf, att aflöningssumman och dermed också slutsumman minskats med 500 kronor, hvilket betingas deraf, att å ena sidan en geolog med en lön af 3,500 kronor under 1897 erhållit entledigande från sin befattning vid undersökningen, medan den lön, som utgår till den geolog, som efter honom förordnats, utgör 2,500 kronor, samt å andra sidan löneförhöjning beräknats för en geolog, som enligt gällande bestämmelser skulle från och med år 1899 blifva dertill berättigad.

Till betäckande af dessa utgifter påräknar chefen omkring 500 kronor genom försäljning af kartor och andra publikationer; och det anslagsbelopp, som bör för år 1899 af Riksdagen begäras, beräknas derför af chefen till 95,000 kronor.

I öfverensstämmelse med den af chefen för undersökningen uppgjorda förslagsberäkning hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, för fortsättande under år 1899 af de *geologiska undersökningarna* och utgifvande af derpå grundade kartor, afhandlingar och uppsatser, bevilja ett extra anslag för samma år till belopp af 95,000 kronor.

Befrämjande i allmänhet af slöjderna.

[28.] Andre instruktör i husslöjd.

I enlighet med hvad landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 14 september 1897 hemstält och under erinran att andre instruktören i husslöjd Jonas Wallander enligt nådigt bref den 17 december 1897 förklarats berättigad att åtnjuta det honom af Riksdagen för innevarande år beviljade personliga ålderstillägg, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att jemväl för år 1899 på extra stat anvisa, till *anställande af en andre instruktör i husslöjd,* 2,000 kronor och, såsom *personligt ålderstillägg till andre instruktören Jonas Wallander,* derest han fortfarande i denna egenskap med godt vitsord tjenstgör, 500 kronor, eller tillhopa 2,500 kronor.

[29.] Väfskolan i Borås.

Vidare hemställer jag, med anledning jemväl af en i ämnet gjord, af kommerskollegium med eget underdånigt utlåtande af den 2 november 1897 insänd framställning, att Eders Kongl. Maj:t måtte, i likhet med hvad förut egt rum, föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 bevilja, såsom bidrag till upprätthållande af *väfskolan i Borås* — med vilkor att från Elfsborgs läns landsting eller eljest tillskjutes ett belopp, motsvarande minst hälften af statsanslaget — 3,800 kronor och, såsom bidrag till *aflönande af en andre lärare* vid samma skola, 1,000 kronor, under vilkor att enahanda belopp varder för ändamålet från nämnda läns landsting eller eljest tillskjutet.

Befrämjande i allmänhet af handel och sjöfart.

[30.] Anslag till handelsundervisning.

Sedan, i likhet med hvad för åren 1894—1897 egt rum, Riksdagen jemväl för år 1898 på extra stat anvisat ett anslag af 15,000 kronor att af Eders Kongl. Maj:t användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffade, att Göteborgs stadsfullmäktige och, hvad

Schartaus handelsinstitut beträffade, att grosshandelssocieteten i Stockholm fortfarande till instituten lemnade årligt understöd till minst samma belopp som dittills, samt på de vilkor i öfrigt, som Eders Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, har Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 28 maj 1897 förordnat, att omförmälda af Riksdagen anvisade anslag, 15,000 kronor, skulle användas till understöd åt förenämnda båda handelsinstitut, under följande vilkor och förbehåll, nemligen:

att vid hvartdera af instituten tillfälle skulle beredas till afgiftsfri undervisning för minst åtta medellösa elever och att för öfrigt nedsättning i elevafgifterna borde ske i den mån institutets styrelse pröfvade eleverna deraf vara i behof, dock ej till lägre belopp än 100 kronor för hvarje elev;

att institutens styrelser skulle efter utgången af läsåret 1897—1898 till Eders Kongl. Maj:t inkomma med uppgift om institutens inkomster och utgifter för undervisningen under nämnda läsår samt om det belopp, som utöfver erlagda elevafgifter skulle influtit, derest samtliga eleverna, frieleverna inberäknade, erlagt fulla elevafgifter;

att understödet skulle, efter pröfning på grund af berörda uppgifter, i mån af behof fördelas emellan instituten för att användas i främsta rummet till godtgörande af skilnaden mellan de elevafgifter, som erlagts, och de afgifter, som skolat erläggas, om alla eleverna, frieleverna inberäknade, erlagt fulla afgifter, och i andra rummet till gäldande af det belopp, hvarmed, oaktadt berörda godtgörelser, inkomsterna tilläfventyrs understege utgifterna; samt

att understödsbeloppen icke finge lyftas, förr än dels, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffade, Göteborgs stadsfullmäktige och, hvad Schartaus handelsinstitut anginge, grosshandelssocieteten i Stockholm lemnat understöd till minst samma belopp som dittills, dels ock genom inspektion af sakkunnig person, som af Eders Kongl. Maj:t utsåges, visshet vunnits, att undervisningen vid instituten under det gångna läsåret bedrifvits i sådan omfattning och utsträckning samt på sådant sätt, att den kunde anses med institutens ändamål öfverensstämmande.

I särskilda till Eders Kongl. Maj:t stälda skrifter hafva styrelserna för ifrågavarande båda handelsinstitut anhållit, att understöd af allmänna medel jemväl för år 1899 måtte instituten beredas.

Styrelsen för Göteborgs handelsinstitut har dervid till en början upplyst, att elevantalet vid handelsinstitutet under innevarande läsår utgjorde 132, fördeladt på fem afdelningar; att styrelsen beviljat friplats åt 10 medellösa elever samt nedsättning af afgiften till 100 kronor för 34 lärjungar, hvilka styrkt sitt behof af billigare undervisning; att

under läsåret inflytande elevafgifter utgjorde 53 afgifter å 320 kronor, 35 afgifter å 280 kronor och 34 afgifter å 100 kronor eller tillsammans 30,160 kronor; att, om alla eleverna betalt fulla afgifter, skulle hafva influtit 82 afgifter å 320 kronor och 50 afgifter å 280 kronor eller tillhopa 40,240 kronor; att skilnaden mellan det belopp, som skulle hafva influtit, om alla eleverna betalt fulla afgifter, och det belopp, hvartill berörda afgifter under läsåret faktiskt uppginge, sålunda utgjorde 10,080 kronor; att styrelsen emellertid till följd af bristande tillgångar måst afslå 18 ansökningar om friplats och 13 ansökningar om nedsättning af afgiften; samt att det erfordrats ett belopp af ytterligare 5,000 à 6,000 kronor för att bereda friplatser och nedsättning af afgiften för alla dem, som visat sig vara deraf förtjente och i verkligt behof. Vidare har styrelsen anfört, att styrelsen jemväl under föregående år måst till följd af anslagets otillräcklighet afslå ett stort antal dylika ansökningar; att det under sådana förhållanden vore en synnerligen svår och grannlaga uppgift att fördela omförmälda förmåner så, att de komme just de värdigaste och de mest behöfvande till godo; att eleverna sålunda otvifvelaktigt hade behof af understöd i väsentligt större utsträckning, än institutets nuvarande anslag medgåfve; att ett dylikt behof vore lätt förklarligt redan deraf, att det antal af 65 elever, med hänsyn till hvilket 1893 års Riksdag bestämt anslagets storlek, sedan dess mer än fördubblats; att styrelsen på grund af förhållandena under föregående år trott sig kunna beräkna den på institutet för innevarande läsår belöpande andelen af anslaget till omkring 10,000 kronor, men att, enligt hvad styrelsen sedermera försport, styrelsen för Frans Schartaus praktiska handelsinstitut för innevarande läsår beviljat friplatser och nedsättningar af elevafgifter, motsvarande ett belopp af öfver 6,000 kronor; att Göteborgs handelsinstitut alltså blefve nödsakadt att af egna medel bekosta en del af de eleverna redan beviljade ekonomiska lättnaderna; att styrelsen nästa läsår naturligen måste inskränka antalet friplatser och nedsättningar af elevafgifter, hvadan förhållandena uti ifrågavarande hänseende då blefve ännu ogynsammare; samt att den utveckling, hvari äfven Frans Schartaus praktiska handelsinstitut befunne sig, dessutom otvifvelaktigt skulle år från år medföra en ökning af dess anspråk på det gemensamma anslaget, i följd hvaraf Göteborgs handelsinstitut hade att bereda sig på en motsvarande minskning i understödet, för såvidt anslaget till instituten komme att bibehållas vid oförändradt belopp. Derjemte har styrelsen åberopat, att den omständigheten att under den tid, institutet åtnjutit statsanslag, inkomsterna hittills betäckt utgifterna hade sin grund dels i vissa ekono-

miskt fördelaktiga omständigheter af mestadels rent tillfällig beskaffenhet, såsom anställandet af flere yngre lärare, hvilka till en början tjenstgjort på prof mot betydligt lägre lön, ovanligt fulltaliga klasser, förmånlig uthyrning af lokaler i läroverkshuset m. m., dels i en vid handhafvandet af institutets medel iakttagen sparsamhet, som varit strängare än hvad för framtiden kunde eller ens borde förekomma; att sålunda t. ex. lärarnes löner, oaktadt lefnadskostnadernas ständiga stegring, i allmänhet fortfarande utginge efter en af styrelsen år 1876 antagen beräkningsgrund; att de tvenne ålderstillägg som år 1883 tillerkänts samtlige lärare efter 3 och 6 års tjenstgöring, sedermera af sparsamhetsskäl indragits, så att, med undantag af två fast anstälde lärare, som nu åtnjöte ålderstillägg, ehuru först efter 5 och 10 års tjenst, samt ett par speciallärare, hvilkas arbete med undervisningen betingade ett något högre arfvode, de vid institutet tjenstgörande lärarne numera måste åtnöjas med löneförmåner, hvilka väl år 1876 betraktats såsom tillräckliga, men redan år 1883 ansetts tarfva förbättring; att af dessa lärare en tjenstgjort vid institutet 10 $^1/_2$ år, en 8 år, en 5 år o. s. v.; att det öfver hufvud icke syntes vara möjligt för institutet att längre undandraga sig att genomföra en sedan länge väntad förbättring af lärarnes vilkor; att styrelsen derför icke kunde helt och hållet afvisa den tanken, att förhållandena till och med i den närmaste framtiden kunde så ändra sig, att institutets utgifter komme att öfverstiga dess inkomster; att i sådant fall styrelsen naturligtvis måste tillgripa utvägen att minska antalet friplatser och nedsättningar i elevafgifterna vid institutet; att det likväl icke funnes säkerhet för att en eventuel brist härigenom kunde fyllas, då ju en samtidig och motsvarande ökning af antalet friplatser och nedsatta elevafgifter vid Frans Schartaus praktiska handelsinstitut måste upphäfva all verkan af en dylik styrelsens åtgärd; samt att Göteborgs handelsinstitut alltså till bristens täckande skulle blifva nödgadt att anlita sitt kapital och derigenom försvaga samt slutligen kanske tillintetgöra detta under konjunkturernas vexlingar nödvändiga ekonomiska stöd. På grund af hvad sålunda anförts har styrelsen, under erinran att kommerskollegium i sitt den 20 oktober 1896 afgifna underdåniga utlåtande i fråga om statsunderstöd för år 1898 åt de båda handelsinstituten ansett sig böra förorda anslagets förhöjning till 20,000 kronor, samt i förhoppning det Eders Kongl. Maj:t ville anse den utveckling, institutet vunnit under de år detsamma haft förmånen åtnjuta statsunderstöd, vara ett skäl till ökadt understöd åt institutet, i underdånighet anhållit, det Eders Kongl. Maj:t täcktes för år 1899 bereda Göteborgs handelsinstitut understöd af statsmedel till så stort belopp,

som Eders Kongl. Maj:t i betraktande af institutets fortfarande utveckling och förut anförda omständigheter kunde finna lämpligt.

Styrelsen för grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut har i sin förevarande ansökning i underdånighet anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att äfven för år 1899 bevilja institutet ett understöd af statsmedel på samma sätt, som för år 1898 egt rum; till stöd hvarför styrelsen andragit, att elevantalet vid institutet, som i och med innevarande läsår under fem år åtnjutit statsunderstöd, under nämnda tid tack vare de lindringar i afgifterna, som genom understödet möjliggjorts, företett en betydlig ökning; att sålunda elevantalet under de fem läsåren närmast före statsanslagets erhållande (1888—93) varit i medeltal 46 per år, under det att motsvarande tal för de sista fem läsåren (1893—98) utgjort 70,2 per år; att antalet elever under innevarande läsår uppginge till 80; att detta vore det högsta antal, som förekommit och som institutet med sitt nuvarande utrymme beqvämligen kunde mottaga; samt att styrelsen under innevarande år bortgifvit ett större antal friplatser och platser med nedsatt årsafgift än under något föregående år; hvarjemte af en, den underdåniga ansökningen vidfogad katalog för läsåret 1897—98 inhemtas, att af institutets 80 elever 43 erlägga full årsafgift med 225 kronor, 19 nedsatt afgift med 100 kronor och 18 innehafva friplats.

Till följd af särskilda nådiga remisser har kommerskollegium den 13 oktober 1897 afgifvit underdånigt utlåtande i ämnet och dervid till en början erinrat, att kollegium i ofvan åberopade underdåniga utlåtande af den 20 oktober 1896, angående då gjorda ansökningar af de båda handelsinstitutens styrelser om statsunderstöd för år 1898, meddelat uppgift å det årliga elevantalet vid instituten under läsåren 1891—97 äfvensom å det antal elever, som från och med läsåret 1893—94, det första för hvilket statsunderstöd varit att påräkna, antingen helt och hållet befriats från afgift för undervisningen eller erlagt en till 100 kronor nedsatt afgift, samt att, enär det visat sig att tilloppet af elever till de båda handelsinstituten i afsevärd grad ökats, särskildt till följd af de tillfällen till billigare undervisning, som genom statsunderstöden bereddes mindre bemedlade, och då sålunda erfarenheten gifvit vid handen, att ifrågavarande understöd motsvarade det dermed afsedda syftemål, spridandet inom vidsträcktare kretsar af en för köpmansyrket grundläggande teoretisk och i viss mån praktisk utbildning, äfvensom af de berättelser, som den af Eders Kongl. Maj:t förordnade inspektören för ifrågavarande läroverk årligen afgifvit under

den tid, statsunderstöd för läroverken anvisats, framginge, att undervisningen vid instituten motsvarade institutens ändamål, kollegium, med hänsyn jemväl till hvad i då förevarande ärende af styrelsen för Göteborgs handelsinstitut andragits, i underdånighet hemstält om beredande åt de båda handelsinstituten af ett till 20,000 kronor förhöjdt understöd för år 1898, men att Eders Kongl. Maj:t vid aflåtande till 1897 års Riksdag af nådig proposition angående statsverkets tillstånd och behof icke funnit skäl att föreslå någon förhöjning af ifrågavarande anslag.

Hvad beträffar nu föreliggande underdåniga ansökningar om fortfarande statsunderstöd åt de båda förnämsta handelsinstituten i landet, har kollegium ansett sådant understöd vara erforderligt för uppehållande af institutens verksamhet, särskildt för beredande af tillfälle åt mindre bemedlade att utan afgift eller till nedsatt sådan begagna sig af undervisningen; och då till stöd för ifrågasatt förhöjning af anslaget styrelsen för Göteborgs handelsinstitut nu andragit i hufvudsak detsamma, som styrelsen i enahanda syfte anförde i sin framställning om understöd för år 1898, dock med omförmälande nu tillika dels af angelägenheten deraf att lärarne vid institutet erhölle förbättrade lönevilkor och dels af det förhållande att Schartaus handelsinstitut sannolikt för framtiden komme att göra anspråk på större andel af statsanslaget än hittills, samt antalet elever vid instituten under innevarande läsår vore större än någonsin tillförene, och, enligt hvad styrelsen för Göteborgs handelsinstitut upplyst, med anslagets nuvarande belopp tillfälle till afgiftsfri undervisning eller nedsättning af elevafgifter äfven under innevarande läsår icke kunnat beredas i den utsträckning, som önskvärdt varit, har kollegium, under åberopande i öfrigt af hvad kollegium, på sätt ofvan nämnts, anfört i dess utlåtande af den 20 oktober 1896, i underdånighet hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd för beredande åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut af ett till 20,000 kronor förhöjdt understöd för år 1899 att användas efter hufvudsakligen de grunder och på de vilkor, som funnes angifna i nådiga brefvet den 28 maj 1897.

Frågan om fördelning mellan instituten af 1897 års anslag för ifrågavarande ändamål har den 22 oktober samma år inför Eders Kongl. Maj:t föredragits. Dervid upplystes rörande förhållandena under läsåret 1896—1897, att vid Göteborgs handelsinstitut de influtna elevafgifterna uppgått till 26,810 kronor, under det att, derest alla eleverna

betalt fulla afgifter, dessa skulle uppgått till 36,860 kronor, och att samtliga inkomsterna, deribland bidrag från Göteborgs stad af 3,000 kronor, utgjort 35,994 kronor 81 öre och samtliga utgifterna utgjort 40,590 kronor 11 öre, hvadan en brist uppstått å 4,595 kronor 30 öre, samt att vid Schartaus handelsinstitut i elevafgifter influtit 12,975 kronor, hvaremot, derest alla eleverna betalt fulla afgifter, skulle influtit 17,550 kronor, och att samtliga inkomsterna, deribland bidrag från grosshandelssocieteten till belopp af 7,000 kronor, utgjort 20,475 kronor och samtliga utgifterna belöpt sig till 25,128 kronor 73 öre, hvadan uppstått en brist af 4,653 kronor 73 öre. Enligt Eders Kongl. Maj:ts nämnda den 22 oktober 1897 fattade beslut tillades af 1897 års anslag Göteborgs handelsinstitut 10,050 kronor och Frans Schartaus handelsinstitut 4,653 kronor 73 öre.

Till upplysning om antalet elever vid instituten samt frielever och elever mot nedsatt afgift från och med läsåret 1893—1894, det första för hvilket statsunderstöd utgått, får jag meddela följande tabellariska öfversigt:

Läsår	Elevantal		Frielever		Nedsatt afgift betalande elever	
	vid Göteborgs handelsinstitut.	vid Schartaus praktiska handelsinstitut.	vid Göteborgs handelsinstitut.	vid Schartaus praktiska handelsinstitut.	vid Göteborgs handelsinstitut.	vid Schartaus praktiska handelsinstitut.
1893—1894	64	60	8	9	23	16
1894—1895	86	73	9	13	25	15
1895—1896	109	60	8	11	25	11
1896—1897	126	78	11	12	35	15
1897—1898	132	80	10	18	34	19
Summa	517	351	46	63	142	76

Af tabellen framgår, att af sammanlagda antalet elever under ifrågavarande tid vid Göteborgs handelsinstitut 46 stycken eller 8,9 procent varit frielever och 142 stycken eller 27,5 procent erlagt nedsatt afgift, äfvensom att af eleverna vid Schartaus handelsinstitut 63 stycken eller 17,9 procent varit frielever och 76 stycken eller 21,7 procent åtnjutit afgiftsnedsättning.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit, i synnerhet rörande behofvet af ökadt antal frielevplatser vid Göteborgs handelsinstitut, anser jag numera en förhöjning af anslagen för ifrågavarande ändamål

till det af kommerskollegium föreslagna belopp böra ega rum och tillstyrker alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1899 på extra stat anvisa ett anslag af 20,000 kronor att af Eders Kongl. Maj:t användas till understöd åt *Göteborgs handelsinstitut* och *grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut*, under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffar, att Göteborgs stadsfullmäktige och, hvad Frans Schartaus praktiska handelsinstitut angår, att grosshandelssocieteten i Stockholm fortfarande till instituten lemna årligt understöd till minst samma belopp som hittills samt på de vilkor i öfrigt, som Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

Befrämjande af svenska alsters afsättning i utlandet och handelsstipendier.

Efter det för hvart och ett af åren 1888—1896 af Riksdagen på extra stat beviljats ett anslag af 20,000 kronor att af Eders Kongl. Maj:t användas till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar, har Riksdagen för hvartdera året 1897 och 1898 på extra stat dels för nämnda ändamål beviljat ett anslag af 15,000 kronor, dels ock anvisat ett anslag af 10,000 kronor till handelsstipendier.

Rörande användningen af förstnämnda, för år 1897 beviljade anslag å 15,000 kronor, erinrade jag i mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 14 januari samma år, att Eders Kongl. Maj:t den 27 november 1896 anvisat till mejeriagenturen i Manchester 8,500 kronor och till fiskeriagenturen i norra Tyskland 5,000 kronor. Derefter har Eders Kongl. Maj:t den 22 januari 1897 beviljat Sveriges allmänna exportförening återstoden af 1897 års anslag med 1,500 kronor, jemte 13,500 kronor från manufakturförlagslånefonden, för upprätthållande af föreningens verksamhet under år 1897 i den form, som i statsrådsprotokollet den 14 januari 1895 af dåvarande departementschefen närmare angifvits.

Af enahanda anslag för innevarande år har Eders Kongl. Maj:t den 19 november 1897 dels för uppehållande af omförmälda båda agenturer i Manchester och i norra Tyskland anvisat samma belopp, som af 1897 års anslag dertill beviljats, eller tillhopa 13,500 kronor, dels ock tilldelat återstoden af anslaget 1,500 kronor, jemte ett belopp af 1,000 kronor från manufakturförlagslånefonden, åt exportagenten Axel Lanner för att i Egypten fortfarande verka för afsättning af alster af svensk industri och svenska näringar samt i allmänhet för utvecklingen af Sveriges handelsförbindelser med nämnda land.

Hvad beträffar anslaget å 10,000 kronor till handelsstipendier för

år 1897, har Eders Kongl. Maj:t, som genom nådigt bref den 27 november 1896 i fråga om stipendiernas utdelning och de fordringar, som å deras innehafvare borde ställas, förordnat på sätt i mitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1897 finnes närmare omförmäldt, genom beslut den 9 april 1897, i enlighet med hvad af kommerskollegium föreslagits, tilldelat stipendier med dels 4,000 kronor åt en person för att i någon af Centralamerikas stater eller i Mexiko inhemta erfarenhet om vilkoren för afsättning derstädes af svenska industrialster, dels 3,000 kronor åt en person för att i Ryssland inhemta erfarenhet om vilkoren för afsättning derstädes af svenska landtbruksmaskiner och redskap samt andra der säljbara svenska exportartiklar, dels ock 3,000 kronor åt en person för att i Ryssland och Sibirien inhemta erfarenhet om vilkoren för försäljning derstädes af svenska jern- och stålvaror samt maskiner; dock har sistbemälde stipendiat på ansökning, som af kommerskollegium förordats, af Eders Kongl. Maj:t den 26 november 1897 befriats från skyldigheten att besöka Sibirien.

Angående sistnämnda anslag för innevarande år har Eders Kongl. Maj:t den 28 maj 1897 förklarat, att i fråga om handelsstipendiernas utdelning och de fordringar, som å deras innehafvare borde ställas, skulle gälla hvad i ofvan åberopade nådiga bref den 27 november 1896 förordnats i afseende å dylika stipendier för år 1897; kommande fördelning af samma anslag, efter det kommerskollegium enligt nådigt uppdrag afgifvit förslag i ämnet, att af mig framdeles underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

Hvad nu angår de medel, som för ofvannämnda ändamål böra af Riksdagen äskas för år 1899, förekommer ej särskild anledning att nu ifrågasätta ändring i anslaget till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar.

Beträffande anslaget till handelsstipendier har uti en till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift Sveriges kontoristförening i underdånighet anhållit att, då det af Riksdagen för hvartdera af åren 1897 och 1898 anvisade anslag af 10,000 kronor till nämnda ändamål vore för ringa för att närmelsevis motsvara det behof, som alltmera gjorde sig gällande med afseende å handelsstipendiaters utsändande, Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen för år 1899 äska ett anslag till handelsstipendier af 20,000 kronor att användas under samma vilkor, som föreskrifvits beträffande anslagen till detta ändamål för åren 1897 och 1898. Denna ansökning har remitterats till kommerskollegium, som med underdånigt utlåtande af den 14 december 1897 öfverlemnat in-

fordrade yttranden af handels- och sjöfartsnämnderna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping samt af styrelsen för Sveriges allmänna exportförening, hvilka samtliga, liksom ock kommerskollegium äfvensom, i ett senare insändt yttrande, handels- och sjöfartsnämnden i Gefle, tillstyrkt bifall till den underdåniga ansökningen.

Ehuru hvad i detta ärende förekommit synes mig utmärka, att det för handelsstipendier hittills anvisade anslag blifvit väl knappt tillmätt, finner jag dock icke skäl att redan nu, innan någon erfarenhet om gagnet af dessa stipendier vunnits, ifrågasätta en förhöjning af det belopp, hvartill anslaget så nyligen blifvit af Riksdagen bestämdt.

Jag hemställer alltså i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att för år 1899 på extra stat anvisa

dels ett anslag af 15,000 kronor, att af Eders Kongl. Maj:t användas till befrämjande af *afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar;* [31.] Befrämjande af svenska alsters afsättning i utlandet.

dels ock ett anslag af 10,000 kronor till *handelsstipendier.* [32.] Handelsstipendier.

Befrämjande i allmänhet af bergsbruket.

Under denna anslagstitel tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad under en följd af år varit förhållandet, [33.] Bergsskolorna.

under vilkor att *bergsskolorna i Filipstad och Falun* med dertill hörande skolor för bergsarbetare komma att jemväl under år 1899 fortsätta sin verksamhet i enahanda omfång och utsträckning som hittills, hvarom Eders Kongl. Maj:t torde vilja genom inspektion af sakkunnig person sig förvissa, å extra stat för samma år anvisa ett belopp af 14,000 kronor att till brukssocietetens fullmäktige i jernkontoret utbetalas.

Fiskerinäringens understöd.

Uti den af Eders Kongl. Maj:t till 1897 års Riksdag aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof gjorde Eders Kongl. Maj:t framställning om höjning från 35,000 kronor till 42,000 kronor af det under anslagstiteln »fiskerinäringens understöd» uppförda ordinarie anslag. [34.] Bidrag till belöningar för dödande af sjelar.

Då jag den 14 januari 1897 föredrog detta ärende inför Eders

Kongl. Maj:t, anförde jag såsom ett af skälen, hvarför en höjning af nämnda anslag syntes mig behöflig, att, i betraktande af den skada, som, efter hvad från skilda delar af landet vitsordats, genom sjelarne tillfogades fisket, särskildt i Östersjön, önskvärdt vore om af anslaget till fiskerinäringens understöd något belopp kunde afses att användas såsom bidrag till belöningar för dödande af dylika skadedjur.

Till stöd för den af mig sålunda uttalade åsigt hade jag att åberopa särskilda framställningar om anslag af statsmedel såsom bidrag till dylika belöningar, hvilka blifvit hos Eders Kongl. Maj:t gjorda af dels landtbruksstyrelsen och dels Gotlands läns landsting.

För innehållet af dessa framställningar lemnade jag uti mitt anförande till statsrådsprotokollet nyssnämnda dag redogörelse; och tillåter jag mig att, under åberopande i öfrigt af nämnda redogörelse, nu allenast erinra att, enligt det af landtbruksstyrelsen då framstälda och af mig i hufvudsak biträdda förslag i ämnet, staten i förevarande fall icke skulle bidraga med högre belopp än som motsvarade hvad hushållningssällskap eller landsting, hvart för sig eller i förening, utbetalat såsom belöningar för inom området dödade sjelar, dock ej i någon händelse utöfver en beräkning, motsvarande 3 kronor för hvarje dödad sjel, äfvensom att landtbruksstyrelsen beräknade, att beloppet af de medel, som under sådan förutsättning borde af staten för ändamålet anvisas, icke, åtminstone under den närmaste framtiden, skulle behöfva bestämmas till mera än 5,000 kronor om året.

Den af Eders Kongl. Maj:t, på sätt nyss nämnts, hos Riksdagen äskade anslagsförhöjning blef väl icke af Riksdagen i vidsträcktare mån bifallen, än att Riksdagen med anledning af medgifven ökning af förste fiskeriassistentens lön höjde anslaget till fiskerinäringens understöd med 1,000 kronor, men beslöt Riksdagen tillika att å extra stat för år 1898 anvisa ett anslag af 5,000 kronor att, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas såsom bidrag till belöningar för dödande af sjelar, under vilkor att statsbidraget icke finge utgå med högre belopp, än som motsvarade hvad vederbörande hushållningssällskap eller landsting, hvart för sig eller i förening, utbetalat såsom belöningar för inom området dödade sjelar, och ej i någon händelse med mer än tre kronor för hvarje dödad sjel.

Då Riksdagen uti skrifvelse den 13 maj 1897 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel anmälde sitt berörda beslut, framhöll Riksdagen derjemte, att enligt Riksdagens mening egentligen det under sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till belöningar för rofdjurs dödande borde tagas i anspråk till bestri-

dande af statsverkets utgifter för nu ifrågavarande ändamål, men att, då härför måste förutsättas en ändring i 20 § af jagtstadgan samt förslag i detta syfte då icke förelåge, Riksdagen, på det icke af brist på medel en för fiskeribefolkningen i vidsträckta delar af vårt land gagnelig åtgärd måtte undanskjutas, ansett sig böra bevilja omförmälda extra anslag.

Vid underdånig föredragning den 28 maj 1897 af Riksdagens nyssnämnda skrifvelse behagade Eders Kongl. Maj:t *dels* uti nådig kungörelse angående vilkoren för erhållande af bidrag från det af Riksdagen för år 1898 anvisade anslag till belöningar för dödande af sjelar förordna:

att ansökning om erhållande af understöd från berörda anslag skulle, till Eders Kongl. Maj:t ställd, ingifvas till landtbruksstyrelsen före den 15 oktober 1897,

att vid ansökningen skulle fogas bevis, att af vederbörande hushållningssällskap eller landsting, hvart för sig eller i förening, för år 1898 anslagits såsom belöningar för inom området under samma år dödade sjelar minst lika stort belopp som det sökta statsunderstödet, samt

att det skulle åligga landtbruksstyrelsen att före den 1 december 1897 till Eders Kongl. Maj:t för nådig pröfning insända de inkomna ansökningshandlingarna jemte eget underdånigt utlåtande;

dels ock uppdraga åt chefen för finansdepartementet att taga under öfvervägande, huruvida 20 § i förnyade nådiga jagtstadgan den 21 oktober 1864 borde i det af Riksdagen antydda syfte ändras.

Slutligen tillåter jag mig erinra, att Eders Kongl. Maj:t, vid pröfning den 26 sistlidne november af från tillhopa sju hushållningssällskap och landsting till landtbruksstyrelsen inkomna ansökningar om bidrag från 1898 års anslag till belöningar för dödande af sjelar, beviljade dylika bidrag med sammanlagdt 3,100 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 30 oktober 1897 har nu landtbruksstyrelsen, då det icke syntes vara med god omtanke förenligt att redan efter första året afbryta den verksamhet för sjelars utrotande, som visat sig vara af behofvet påkallad och redan nu af vederbörande inom orterna omfattats med ganska stort intresse, hemstält, att Eders Kongl. Maj:t för möjliggörande af samma verksamhets fortsättande jemväl under år 1899 måtte af Riksdagen äska ett anslag för nämnda år af fem tusen kronor att, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas såsom bidrag till belöningar för dödande af sjelar, under enahanda vilkor som blifvit för 1898 års anslag bestämda.

Uti hvad landtbruksstyrelsen till stöd för denna framställning yttrat instämmer jag; och då, enligt hvad chefen för finansdepartementet upplyst, frågan om ändring af 20 § i jagtstadgan ännu är under utredning, torde, på det att för ifrågavarande ändamål erforderliga statsmedel måtte med säkerhet finnas äfven för år 1899 tillgängliga, ett särskildt anslag böra för ändamålet af Riksdagen äskas äfven för nämnda år.

Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 5,000 kronor att, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas såsom bidrag till *belöningar för dödande af sjelar*, under vilkor att statsbidraget icke må utgå med högre belopp, än som motsvarar hvad vederbörande hushållningssällskap eller landsting, hvart för sig eller i förening, utbetalat såsom belöningar för inom området dödade sjelar, och ej i någon händelse med mer än tre kronor för hvarje dödad sjel.

Anordnande af fabriksinspektion.

[35.] Anordnande af fabriksinspektion.

Riksdagen har, för anordnande af fabriksinspektion, på extra stat från och med 1895 anvisat: till aflöning åt fem inspektörer 25,000 kronor med 5,000 kronor till hvar, för år räknadt, till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter 3,000 kronor samt till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor, eller tillhopa 30,000 kronor.

Då det för ifrågavarande ändamål afsedda anslag är behöfligt jemväl för år 1899, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, för *anordnande af fabriksinspektion*, på extra stat för år 1899 anvisa: till aflöning åt fem inspektörer 25,000 kronor med 5,000 kronor till hvar, för år räknadt, till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter 3,000 kronor samt till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor, eller tillhopa 30,000 kronor.

Förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Med anledning af en utaf Eders Kongl. Maj:t till 1897 års Riksdag aflåten proposition, anvisade Riksdagen på extra stat för år 1898 ett anslag af 50,000 kronor att användas till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen. [36.] Förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Sedan landtbruksstyrelsen och statskontoret blifvit hörda, behagade Eders Kongl. Maj:t den 15 oktober 1897 fatta beslut angående användandet af det sålunda beviljade anslaget äfvensom angående de åtgärder i öfrigt, som funnits nödiga till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.

Sålunda föreskrefs,

att af det anvisade anslaget ett belopp af högst 20,000 kronor finge användas till belöningar för bemödanden till förekommande och hämmande af tuberkulos hos nötkreatur,

och att ladugårdsegare, som önskade komma i åtnjutande af dylik belöning, skulle före utgången af år 1898 till landtbruksstyrelsen ingifva till Eders Kongl. Maj:t ställd ansökning derom, hvilken ansökning skulle vara åtföljd af dels utaf legitimerad veterinär utfärdadt bevis att kreatursbesättningen blifvit under år 1897 eller tidigare af honom med tuberkulin undersökt, jemte uppgift angående kreatursbesättningens helsotillstånd vid undersökningstillfället med afseende å tuberkelsjukdomen, dels likaledes af legitimerad veterinär afgifvet intyg att samma kreatursbesättning blifvit minst ett år efter berörda undersökning ånyo pröfvad med tuberkulin, jemte yttrande angående resultatet af sistnämnda pröfning, de åtgärder, som blifvit af ladugårdsegaren för utrotande af tuberkelsjukdomen under mellantiden vidtagna, samt lämpligheten af och kostnaden för desamma, dels ock af vederbörande hushållningssällskap genom dess förvaltningsutskott afgifvet yttrande öfver ansökningen;

hvarjemte landtbruksstyrelsen ålades att före den 15 februari 1899 till Eders Kongl. Maj:t för nådig pröfning insända de inkomna ansökningshandlingarna tillika med af styrelsen deröfver afgifvet yttrande.

Härom utfärdades nådig kungörelse.

Likaledes utfärdades nådiga kungörelser dels angående ersättning till legitimerad veterinär, som på reqvisition af ladugårdsinnehafvare

verkstält undersökning med tuberkulin af ladugårdsbesättning, dels angående åtgärder mot tuberkulos i jufret hos nötkreatur.

Vidare fann Eders Kongl. Maj:t godt

dels ställa till direktionens för veterinärinstitutet förfogande ett belopp af 5,800 kronor att under år 1897 och innevarande år användas för tillverkande af tuberkulin vid institutet, inköp af derför erforderlig termostat, arfvode åt ledaren af tillverkningen samt anställande af ett laboratoriebiträde;

dels föreskrifva att landtbruksstyrelsen hade att på reqvisition kostnadsfritt tillhandahålla tuberkulin åt djuregare och legitimerade veterinärer;

dels uppdraga åt landtbruksstyrelsen att öfvervaka och leda försöken med tuberkulin och deraf betingade åtgärder inom ladugårdarne äfvensom vidtaga öfriga dermed sammanhängande åtgärder;

dels föreskrifva att intill den 1 januari 1899 en särskildt förordnad legitimerad veterinär skulle såsom ledamot hos landtbruksstyrelsen handlägga och föredraga ifrågavarande ärenden mot ett arfvode af 4,000 kronor för år räknadt;

dels ställa till landtbruksstyrelsens förfogande ett belopp af 300 kronor att användas till anställande af en vaktbetjent till biträde åt föredraganden af tuberkulinärenden;

dels ock ställa till medicinalstyrelsens och landtbruksstyrelsens förfogande ett belopp af 1,500 kronor, deraf 1,300 kronor skulle användas till två pris för och tryckning af en täflingsskrift om faran af tuberkelsjukdomen hos husdjuren, särskildt nötkreaturen, angelägenheten af dess motarbetande och lämpligaste sättet derför, och 200 kronor till tryckning och spridning af ett upprop angående åtgärder mot tuberkelsjukdomen.

I fråga om det anslag, som för år 1899 kunde vara erforderligt, har landtbruksstyrelsen, till följd af nådig befallning, den 11 december 1897 afgifvit yttrande. Häri har landtbruksstyrelsen framhållit, att det torde vara sjelfklart, att det vigtiga mål, som afsåges att vinnas genom de af Riksdagen anvisade medel, icke kunde uppnås under ett år, utan att härtill erfordrades oaflåtliga bemödanden från såväl det allmännas sida som de enskildes under en längre tid. Då någon erfarenhet, i hvad mån de af Riksdagen anvisade medlen kunde anses tillräckliga eller om några särskilda vilkor eller bestämmelser borde vid medlens anvisande föreskrifvas, ännu icke förelåge, saknade landtbruksstyrelsen anledning att hemställa, att statsmedel för år 1899 skulle utverkas till

annat belopp eller under andra vilkor än som skett för år 1898. Visserligen hade medicinalstyrelsen och landtbruksstyrelsen i deras gemensamma yttrande till chefen för civildepartementet den 3 mars 1897 i fråga om åtgärder till motarbetande af tuberkulos bland husdjuren såsom sin åsigt uttalat, att tuberkulin icke skulle få på statens bekostnad utlemnas åt allmänheten, en uppfattning som landtbruksstyrelsen fortfarande hyste och funne till riktigheten ytterligare bestyrkt af innehållet i en af svenska veterinärläkareföreningen afgifven, vid landtbruksstyrelsens yttrande fogad skrift; men då en motsatt uppfattning inom Riksdagen gjort sig gällande och landtbruksstyrelsen icke hade att åberopa andra skäl för sin åsigt än de af medicinalstyrelsen och landtbruksstyrelsen i deras förberörda yttrande anförda, tilltrodde sig landtbruksstyrelsen icke att för närvarande göra någon hemställan i syfte att förekomma att, med anlitande af de nu afsedda medlen, tuberkulin finge utlemnas till andra än examinerade veterinärer.

Landtbruksstyrelsen föreslår således äskande hos Riksdagen af ett anslag på extra stat för år 1899 till belopp af 50,000 kronor.

I händelse af bifall till det förut i dag framstälda förslaget om anställande af en föredragande af veterinärärenden i landtbruksstyrelsen skulle visserligen icke vidare ifrågakomma att från nu ifrågavarande anslag anvisa medel till aflönande af en adjungerad ledamot af nämnda styrelse och ett vaktbetjentbiträde åt denne, men då denna besparing å anslaget är väl behöflig för de öfriga ändamål, som skulle med anslaget tillgodoses, kan någon minskning i anslaget på anförda grund icke ifrågasättas, utan får jag hemställa, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1899 till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett anslag af 50,000 kronor, att användas till *förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen.*

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

Enligt hvad statskontoret anmält, har nämnda embetsverk förskjutit följande belopp, hvilka torde böra anmälas till ersättande af Riksdagen under sjette hufvudtiteln, nemligen: [37.] Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

ersättning till Blekinge läns ränteri för derifrån till förre länsmannen H. Bolling, såsom innehafvare af bostället n:r 1 Möllekulla, förskjuten räntegodtgörelse för tiden från den 14 mars 1895 till och med den 13 mars 1896 för från bostället exproprierad jord kr. 45: 28

Transport kr. 45: 28

Transport	kr.	45: 28
godtgörelse för från Elfsborgs läns ränteri till innehafvaren af länsmansbostället Rennelanda Stommen utbetalad ersättning för mark, som för en väganläggning tagits i anspråk från bostället	»	10: —
godtgörelse för afkomst af boställen, som, enligt nådiga brefvet den 31 maj 1878, innehafvare af länsmanstjenster, hvarmed boställen varit förenade, egt undfå i anledning deraf att företrädarne åtnjutit fardagsår	»	3,631: 46
aflöningsfyllnad med anledning af ett länsmansboställes indragning	»	42: 50
till kommerskollegium, enligt nådiga brefvet den 17 juni 1893, utanordnade medel för godtgörande af vissa utgifter och kostnader för svenskt sjöfolk m. m.	»	47,300: —
ersättning, på grund af nådiga brefvet den 5 juni 1896, till Göteborgs- och Bohus läns ränteri för derifrån utbetalda kostnader för uppförande af ett lik- och obduktionshus vid Känsö karantänsinrättning samt anordnande derstädes af ett bakteriologiskt laboratorium och anskaffande af en desinfektionsugn	»	3,590: 83
godtgörelse, enligt nådiga brefvet den 30 april 1897, till lotsstyrelsen för förskjutna kostnader för vidtagna åtgärder i afseende å observationsanstalterna för kolera	»	228: 70
till norska regeringens departement för det inre, på grund af nådiga brefvet den 11 juni 1897, utanordnade medel såsom godtgörelse för den på Sverige belöpande andel af de utgifter, som för den år 1896 verkstälda uppröjningen af viss del af riksgränsen mellan de förenade rikena blifvit från norsk sida bestridda	»	8,493: 12
till öfverdirektören och chefen för statistiska centralbyrån, på grund af nådiga brefvet den 7 februari 1896, utanordnade medel till bestridande af kostnader för utarbetande inom nämnda byrå af en statistisk utredning rörande den kommunala rösträtten	»	4,505: 40
till justitiekanslern J. E. Elliot och häradshöfdingen T. F. Rosenqvist, på grund af nådiga brefvet den 16 september 1897, utbetalad ersättning för fullgörandet af den af Riksdagen begärda utredning angående Nya Trollhätte kanalbolags rättsförhållande till kronan	»	2,350: —
Transport	kr.	70,197: 29

Transport kr. 70,197: 29

resekostnads- och traktamentsersättning till ordföranden och ledamöterna i den af Eders Kongl. Maj:t den 6 november 1896 tillsatta komité för afgifvande af yttrande och förslag angående begränsning af den kommunala rösträtten på landet samt till bestridande af åtskilliga af komiténs verksamhet föranledda utgifter ... » 5,436: 71

arfvoden till ordföranden och ledamöterna äfvensom sekreterarebiträdena i den af Eders Kongl. Maj:t den 7 juni 1895 tillsatta komité för utarbetande af förslag till lagstiftning rörande in- och utländska försäkringsanstalters verksamhet samt till bestridande af åtskilliga med komiténs verksamhet förenade utgifter .... » 11,901: 24

Summa kr. 87,535: 24

Med iakttagande af grundsatsen om anslags bestämmande till jemnt tal af kronor och för jemnande af hufvudtitelns slutsumma, hemställer jag alltså, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till betäckande af ofvan omförmälda, *af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter*, anvisa ett anslag af 87,600 kronor.

Allmänna arbeten af beskaffenhet, att deras utförande kontrolleras af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

[38.] Anläggning af vägar m. m.

Till bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar har 1897 års Riksdag till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för år 1898 stält ett belopp af 900,000 kronor.

Uti sin förut omförmälda underdåniga skrifvelse den 3 november 1897 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört att, huru önskvärdt det än vore att denna fond utgjorde en summa af en million kronor, till hvilket belopp styrelsen i framställningar senast den 31 oktober 1896 föreslagit denna fonds förhöjning, styrelsen ändock icke ansett sig böra för närvarande ifrågasätta ökning af detta anslag, som derför torde böra upptagas till enahanda belopp som för år 1898 eller 900,000 kronor.

I öfverensstämmelse med hvad väg- och vattenbygnadsstyrelsen föreslagit hemställer jag alltså, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1899 ställa till Eders Kongl. Maj:ts förfogande,

till *bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar*, 900,000 kronor.

[39.] Bro- och hamnbyggnader m. m.

Till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder är å innevarande års riksstat anvisadt ett belopp af 150,000 kronor. Detta belopp har Riksdagen årligen anvisat från och med år 1890, då beloppet höjdes från 100,000 kronor, som förut årligen beviljats från och med år 1882 »för bro- och hamnbygnader samt vattenkommunikationer».

Väg- och vattenbygnadsstyrelsen har nu i sin berörda skrifvelse den 3 november 1897 framhållit, att behofvet af en höjning uti detta anslag allt mera gjort sig gällande och icke längre torde böra tillbakavisas, i det att de kommunikationsändamål, hvilka tillgodosåges genom bidrag från denna fond, hade en allt för stor betydelse för landets utveckling för att icke i tillbörlig mån befrämjas. Ansökningar om statsbidrag från fonden hade under 1897 i väsentlig grad ökats. Den 1 november berörda år funnes hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inneliggande granskade planer till företag, för hvilka de beräknade kostnaderna uppginge:

för brobyggnader till	kr.	167,670: —
» hamnbyggnader	»	574,650: —
eller tillhopa	kr.	742,320: —,

hvarjemte för två företag, hvilka dock icke torde kunna understödjas genom medel från denna fond, kostnadsberäkningarna uppginge till 21,466 kronor.

Med beräkning att de först omförmälda arbetena understöddes till två tredjedelar af beräknade kostnaderna skulle erfordras

en summa af	kr.	494,880: —
och då af 1898 års fond för närvarande funnes odisponerade	»	135,500: —
skulle alltså ytterligare erfordras	kr.	359,380: —

och då funnes ändock inga medel tillgängliga för de ansökningar, hvilka kunde inkomma under tiden intill utgången af år 1898.

För att kunna, om ock ej i tillräcklig mån, fylla behofvet af statsanslag till företag af ifrågavarande art ansåge derför styrelsen ett anslag af 300,000 kronor vara behöfligt.

Med hänsyn särskildt till det ökade behofvet af statsbidrag till mindre hamnbyggnader finner jag, som i det följande skall redogöra

för väckt förslag om ändring i vilkoren för erhållande af sådant bidrag, det vara af stor vigt, att ifrågavarande anslag höjes till det af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna belopp, 300,000 kronor; och får jag derföre tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska att till Eders Kongl. Maj:ts förfogande må för år 1899 anvisas,

till *understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder*, 300,000 kronor.

Med bifall till en inom Riksdagen gjord framställning har Riksdagen till understödjande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd, för år 1898 anvisat ett belopp af 300,000 kronor, eller 100,000 kronor mer än Eders Kongl. Maj:t af Riksdagen äskat; i sammanhang hvarmed Riksdagen (enligt skrifvelse den 30 april 1897, n:o 52) medgifvit den ändring i förut gällande vilkor för anslag till dylika företag, att desamma må kunna utgå med belopp motsvarande hälften af den för företaget beräknade kostnaden. [40.] Frostminskningsföretag.

Uti underdånig skrifvelse den 15 december 1897 hafva väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen gemensamt hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för ifrågavarande ändamål, hvars ernående i allt vidsträcktare omfattning enligt styrelsernas åsigt vore för vårt land af största betydelse, bevilja enahanda belopp, 300,000 kronor, jemväl för år 1899.

Då, med kännedom om behofvet af åtgärder i det syfte detta anslag är afsedt att befordra, det synes mig önskligt att anslaget fortfarande måtte komma att utgå med det af 1897 års Riksdag anvisade beloppet, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1899 ställa till Eders Kongl. Maj:ts förfogande

till *understödjande, medelst anslag utan återbetalningsskyldighet, af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, hvilkas ändamål är att minska frostländigheten för närliggande bygd*, 300,000 kronor.

De nu gällande allmänna vilkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af de ofvan under punkterna 38—40 omförmälda statsbidrag samt kontrollen derå, att faststälda planer varda vid arbetenas utförande följda, innehållas i Riksdagens skrifvelser den 27 april 1881 (n:o 69), den 11 juni 1883 (n:o 67), den 7 maj 1889 (n:o 43) och den 30 april 1897 (n:o 52), hvarvid jag dock anser mig böra erinra, att Riksdagen, enligt dess skrifvelse den 16 mars 1894, från ett af dessa vilkor medgifvit undantag Vilkor för statsbidragen.

för en väganläggning mellan Glommersträsk och Ruskträsk å sträckan från gränsen mellan Norrbottens och Vesterbottens län till färjstället vid Vindelelfven å vägen mellan Lycksele och Sorsele kyrkor.

Uti dessa vilkor, för så vidt angår anslaget till väganläggningar och anslaget till myrutdikningar och vattenaftappningar, har ändring ej ifrågasatts. Beträffande det senare anslaget hafva visserligen väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landtbruksstyrelsen i skrifvelsen den 15 december 1897 erinrat om önskvärdheten att bereda verksamma garantier för nöjaktigt underhåll af de företag, som från berörda anslag erhölle statsbidrag, men styrelserna hafva, då denna fråga så nära sammanhängde med vigtiga grenar af den civila lagstiftningen, ansett det ej tillkomma dem att afge något förslag utan endast velat påkalla frågans beaktande.

Vidkommande åter anslaget till bro- och hamnbyggnader, har en ändring i gällande vilkor föreslagits af ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, doktor A. V. Ljungman, hvilken i underdånig skrifvelse den 8 december 1896 anfört att, då understöd från anslaget till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader m. m. lemnades för hamnanläggningar och hamnförbättringar vid fiskelägen, enligt gällande vilkor för bidrags åtnjutande kräfdes, att fiskeläge, som undfinge sådant understöd, skulle sjelft tillskjuta minst en tredjedel af beräknade kostnaden, men att genom denna fordran ändamålet med det af Riksdagen anvisade anslaget i väsentlig mån förfelades, emedan de flesta fiskelägen, som behöfde hamnförbättringar, vore i den svaga ekonomiska ställning, att den angifna delen af kostnadsbeloppet antingen fullständigt öfverstege krafterna eller ock blefve alltför betungande och derigenom verkade hämmande på näringslifvet.

Med stöd af dessa inom skilda delar af riket känbara olägenheter har doktor Ljungman hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen utverka sådan ändring i vilkoren för bidrag af anslaget i fråga, att af detsamma kunde, allt efter i hvarje särskildt fall sig företeende förhållanden, beviljas bidrag till hamnförbättringar vid fiskelägen med från två tredjedelar intill nio tiondedelar af verkliga kostnaden.

Sedan denna framställning remitterats till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för afgifvande af utlåtande, har styrelsen i sin ofvanberörda skrifvelse den 3 november 1897 meddelat, att styrelsen lemnat Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands, Göteborgs och Bohus, Kristianstads, Malmöhus, Blekinge, Kalmar och Gotlands län tillfälle att afgifva yttranden öfver doktor Ljungmans framställning, samt öfver de inkomna yttrandena lemnat följande redogörelse:

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Hallands län* hade anfört, att tillskott af en tredjedel af anläggningskostnaden för fiskehamnar endast med svårighet kunde utgöras af dem, hvilka, såsom förhållandet i allmänhet vore med den fiskeriidkande befolkningen, blott genom strängt arbete kunde vinna nödtorftigt uppehälle; att, enligt hvad erfarenheten visade, bidrag för ändamålet ej heller vore att påräkna från närliggande kommuner, emedan flertalet af dessas medlemmar med tillgång till de lättade jernvägskommunikationerna till kuststäderna icke ansåge sig vidare hafva nytta af mindre hamnar, från hvilka landtmannen förut kunnat skeppa produkterna af sin näring; att, ehuru utan tvifvel fordran på tillskott af en tredjedel af anläggningskostnaden vore en bidragande orsak dertill, att behofvet af förbättrade eller nya fiskehamnar icke blifvit å länets kuster så tillgodosedt som förhållandena syntes kräfva, hvarför en ändring deruti vore önskvärd, det dock måste anmärkas, att de svårigheter, som mötte för åstadkommande af sådana hamnanläggningar, som här vore i fråga, icke härledde sig ensamt eller i första rummet från storleken af det tillskott, som utöfver statsbidraget måste anskaffas för företagets fullbordande, utan från den fordrade säkerheten för framtida underhållet af anläggningen; att med det ringa intresse, landtkommunerna ansåge sig ega i tillkomsten af fiskehamnar, det låge i sakens natur att de vore ovilliga åtaga sig en ansvarighet, som afsåge en oberäknelig framtid och hvilken skulle genom en hamnstyrelses försumlighet kunna ådraga dem utgifter till högst afsevärda belopp, hvarför och då det ej heller kunde antagas att landstinget skulle i detta afseende visa större tillmötesgående än landtkommunerna, det kunde förutses att, så länge föreskriften om fullgod säkerhets ställande för framtida underhållet bibehölles, anslaget icke komme, hvad Hallands län beträffade, att tagas i anspråk för sådana hamnanläggningar, som det vore afsedt att befrämja.

Af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Göteborgs och Bohus län* hade blifvit anfördt, att länets fiskelägen under tidernas lopp uppstått å sådana platser i skärgården, som af naturen hade hamn, hvarför om hamnanläggningar genom uppförande af konstgjorda vågbrytare och dylikt i fråga om dessa fiskelägen i regeln icke blefve tal, hvaremot vid flera fiskelägen behof af större djup gjort sig gällande dels för undanrödjande af naturlig uppgrundning, dels emedan fiskarena börjat för storsjöfisket använda mera djupgående fartyg än förr, dels emedan sillfisket och sillsaltningen gåfve anledning till att det borde vara möjligt för stora sjögående ångare att intaga last mångenstädes, der det förut aldrig varit fråga om att lägga till land med

så stora fartyg; att vid anslags lemnande till förbättringar af de mindre för fiskarebefolkningen afsedda hamnarna anspråket på garanti för underhåll af den gjorda förbättringen borde bortfalla, hvarför det syntes Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande vara för länets fiskerinäring lyckligast, om det befunnes mest lämpligt att vid förekommen väl grundad anledning stödja fisket genom beviljande åt fiskeläge af anslag ur statsmedel till hamnförbättring utan annat vilkor än att anslaget användes väl för det uppgifna ändamålet, såsom det skedde vid många andra anslag, då det gälde att främja ett ur nationel synpunkt godt ändamål; att, om emellertid understöd i sådan form icke skulle kunna genomföras, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ville tillstyrka, att åtminstone sådan lättnad måtte beredas fiskeläge för anslags erhållande till hamnförbättring, som den af doktor Ljungman gjorda hemställan afsåge.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Kristianstads län,* som hemstält, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måtte tillstyrka den föreliggande framställningen, hade anfört, att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade en rik erfarenhet af de svårigheter, som befolkningen vid fiskelägena måste öfvervinna, samt de för densamma betydande uppoffringar af penningar och arbete, som den måst ikläda sig, då det varit fråga om att i och för tilltänkt hamnbyggnad åstadkomma tredjedelen af beräknade kostnaden derför; att de kommuner, hvartill fiskelägena hörde, visserligen i allmänhet iklädt sig ansvaret såväl för bekostandet af denna tredjedel, som ock för det framtida underhållet af hamnbyggnaden, men torde sådant i regel hafva skett först efter det fiskarebefolkningen anskaffat sådan undergaranti, att kommunerna ansett sig icke löpa någon risk genom de åtagna förbindelserna; att, på det icke den lättnad, som genom den föreslagna förändringen i vilkoren för anslagets åtnjutande vore afsedd att beredas befolkningen vid fiskelägena, måtte blifva illusorisk, icke heller vid anslagets beviljande borde uppställas för stränga föreskrifter rörande garanti för hamnbyggnadernas framtida underhåll, utan staten åtnöja sig med förbindelse af hamnintressenterna sjelfva beträffande framtida underhållet.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Malmöhus och Blekinge län* hade yttrat sig i hufvudsak lika med Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Kristianstads län.

Af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Kalmar län* hade anförts, att de af doktor Ljungman framhållna omständigheter väl ej egde sin fulla motsvarighet i förhållandena inom Kalmar län, hvarest fiske hufvudsakligen öfvades såsom binäring af den jordbrukande be-

folkningen, men kunde dock betraktas såsom tillämpligt å de mindre landthamnar, som för ortens näringslif i allmänhet mångenstädes vore behöfliga. särskildt å Öland; att det vore otvifvelaktigt och af erfarenheten bekräftadt, att det af doktor Ljungman angifna vilkoret i många fall utgjorde ett väsentligt hinder för afhjelpande af bristen å hamnar, men att erfarenheten, äfven hvad särskildt beträffade Öland, ådagalagt att i lika hög grad hinder för vinnande af delaktighet i omförmälda anslag mötte i svårigheten att åstadkomma nöjaktig säkerhet för hamnbyggnaders framtida underhåll.

Af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i *Gotlands län* hade slutligen uttalats, att behofvet af förbättring i fiskehamnarna inom länet, särskildt för att göra dem ändamålsenliga för laxfisket, hvilket erfordrade däckade och mera djupgående farkoster än de vanligen brukade båtarna, vore ådagalagdt, men att försättandet af en del redan befintliga hamnar uti ändamålsenligt skick kräfde stora summor, hvarför det vore sannolikt att, om minst en tredjedel af anläggningskostnaden skulle betalas af fiskarena sjelfva, någon förbättring af hamnarne icke på länge kunde åstadkommas; äfvensom att det till följd häraf vore önskligt om statsbidrag till dessa arbeten kunde lemnas på sätt doktor Ljungman föreslagit, hvaremot Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge att såsom villkor derför borde fordras full säkerhet för framtida underhåll af hamnbyggnad.

Af hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i alla förenämnda län sålunda anfört framginge, anför vidare väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att ett stort behof ansåges föreligga af förändring uti nu gällande vilkor i afseende å beviljande af statsunderstöd för anläggning af fiske- och andra mindre hamnar vid den öppna kusten såväl beträffande understödets storlek som ock i fråga om underhållet af dylika hamnanläggningar.

Derefter har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redogjort för förhållandena uti ifrågavarande hänseenden i Norge och Danmark och dervid anfört:

»För att blifva i tillfälle att jemföra föreskrifterna rörande fiskehamnar i Sverige med grannländerna Norge och Danmark har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förskaffat sig del af de bestämmelser, som uti detta hänseende derstädes gälla, och framgår häraf, att i *Norge* icke förefinnas bestämda föreskrifter gällande för förhållandet emellan statsbidraget och enskilda eller kommunala tillskott vid hamnanläggningar, utan är detta förhållande vid hvarje särskildt fall beroende af stortingets beslut; att i fråga om medlens åvägabringande sådant eger rum på två

olika sätt i landets sydliga och i landets vestliga och nordliga delar, i det att å sträckan mellan svenska gränsen och till och med Stavangers amt hamnarna byggas hufvudsakligen för statsmedel med större eller mindre bidrag af privata eller kommuner, hvilka bidrag såsom regel utgjort tio procent af anläggningskostnaden men i särskilda fall uppgått till tjugufem procent, under det att stundom bidragen inskränkt sig till en och en half till två procent, äfvensom att å landets vestliga och nordliga kuster genom lag af den 24 maj 1873 är inrättad en särskild, under statens förvaltning stående hamnfond, hvars medel uteslutande skola användas för hamnbyggnader inom de å kusten belägna fiskedistriktena; att denna fonds intägter bestå af s. k. fisketionde, som erlägges genom olika afgifter, hvilka för perioden 1874 till den 30 juni 1896 inbragt tillsammans 7,254,428 kronor 7 öre; att hvarje särskildt hamnarbete föreläggеs stortinget, som i regel bestämmer bidraget från statsverket till två tredjedelar och af hamnfonden till en tredjedel; att i afseende å hamnunderhållet denna fråga i Norge är olöst, men att för närvarande och så länge större och sammanhängande arbeten utföras inom distrikterna, hamnanläggningarna underhållas på statsverkets eller statsverkets och hamnfondens bekostnad på det sätt, att uppkommande skador afhjelpas genom statens distriktsingeniör af medel från allmänna underhållsmedel, hvilka årligen beviljas af stortinget eller ock, derest skadorna äro omfattande, göras till föremål för särskildt anslag af stortinget.»

»I *Danmark* hafva särskilda föreskrifter meddelats af inrikesministeriet för beviljande af statsunderstöd vid anläggning af båthamnar, och hafva i allmänhet dessa föreskrifter varit gällande vid anvisande af statsbidrag af ifrågavarande art, hvilka föreskrifter hufvudsakligen innefatta bestämmelse derom, att statsunderstöd beviljas såsom lån med en ringa årlig amortering och emot låg ränta eller vid särdeles bevekande omständigheter räntefritt antingen helt och hållet eller för ett visst antal år; att hamnanläggningen utföres under kontroll af offentlig myndighet; att hamninkomsterna skola i första rummet användas till lånets amortering, samt att hvad af inkomsterna kan återstå skall afsättas till betäckande af kostnaderna för hamnunderhållet; att i brist af antaglig säkerhet härför vederbörande amts- eller sockenkommuner måste åtaga sig att, derest hamnens behöriga underhåll icke kan bekostas af hamnens egna medel, tillskjuta erforderligt belopp af kommunens kassa; att, om vederbörande kommunala förvaltningsmyndighet icke vill åtaga sig de bestämda vilkoren, låneunderstödet ej beviljas, med mindre än att

lånesökandena kunna på annat sätt ställa antaglig säkerhet såväl för lånets användning som för hamnens underhåll.»

Af dessa redogörelser för vilkoren vid beviljande af understöd till hamnanläggningar syntes framgå, att i Norge bidrag af enskilda eller kommuner måste vara att påräkna, om ock stundom i mindre omfattning, såväl vid anläggningen som i fråga om underhållet, hvaremot i Danmark dylikt bidrag utgjorde ett oeftergifligt vilkor för statsunderstöd.

Att den af doktor Ljungman väckta fråga vore af stor betydelse för fiskerinäringen och derför förtjent af allt afseende, syntes väg- och vattenbyggnadsstyrelsen otvifvelaktigt; men då densamma nära sammanhängde med vilkoren för fiskehamnars underhåll, ansåge styrelsen båda dessa frågor böra i ett samband behandlas.

På sätt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i alla ofvan omförmälda län, utom Gotlands, framhållit, mötte för delegarne uti fiskehamnar stor svårighet att anskaffa erforderlig säkerhet för hamnarnas underhåll. Men utan dylik underhållsskyldighet lärde erfarenheten, att staten i allmänhet icke kunde påräkna, att dylika anläggningar, som genom anslag befrämjades, skulle bibehållas i ett för anläggningens ändamål fullgodt skick, såvida staten icke dervid beredde sig på att sjelf ombesörja underhållet, der sådant bruste. I annat fall skulle statens uppoffringar för dessa byggnader ofta inom längre eller kortare tid visa sig ändamålslösa.

Statsbidrag anvisades till icke blott fiskehamnar, utan äfven till hamnar, afsedda för underlättande af annan näring än fiskerinäringen, och det kunde mången gång vara förenadt med vanskligheter att afgöra, huruvida anläggning vore att anse såsom fiskehamn eller ej. Såsom exempel härå omnämner styrelsen, huruledes vid åtskilliga fiskelägen börjat utveckla sig badortsrörelse, hvilken sommartid å ett och annat ställe kunde anses medföra den hufvudsakliga trafiken, samt huruledes vid andra lägen i mer eller mindre grad idkades fraktfart, varfsrörelse, båtbyggeri och äfven annan större industriel rörelse.

Statsunderstöd hade förut flerstädes så att säga på försök lemnats för hamnar med mer eller mindre svagt byggnadssätt, men derigenom vunnen erfarenhet hade föranledt användning af väsentligt starkare och således äfven dyrbarare byggnadssätt än förut; och det torde ännu vara oafgjordt, huruvida man icke å vissa kuststräckor måste tänka sig dyrbarare konstruktioner än de nu brukliga för att nå målet, d. v. s. säker hamn.

Slutligen hade med fiskerinäringens utveckling följt sådan för-

ändring af deri använd fartygsmateriel, att den kräfde väsentligt större djup och utrymme än den äldre materielen, och härtill måste hänsyn tagas vid ombyggnad af förutvarande eller anläggning af nya hamnar äfven å platser, der fiske idkats med den svagare materielen.

Dessa anförda omständigheter tillsammans med de å senaste åren stegrade arbets- och materialpriser gjorde hamnanläggningarne väsentligt dyrare än då understöd för sådana arbeten först började meddelas, och dermed hade ock följt ökad svårighet för intressenter att anskaffa tillskott till byggnadskostnaden i samma proportion som förut eller till en tredjedel af beräknad kostnad.

En följd häraf torde äfven vara, att staten hädanefter icke kunde eller borde bekosta dyrbara hamnanläggningar så nära intill hvarandra, som kunnat ske, då man nöjt sig med jemförelsevis billiga anordningar, utan måste inskränka sig till hamnarnas anordnande på något större afstånd från hvarandra, hvilket för fiskets tillgodoseende äfven torde vara fullt tillräckligt, blott de förlades der de kunde ega bestånd och hvarest till hamnen hörande utrymme å land vore beredt för såväl bosättning som för skötsel af fiskeredskap och fiskeprodukter, och kunde hamnarne i sådant fall göras väsentligt starkare och rymligare än om krafterna skulle splittras på flere småhamnar.

Härigenom ökades äfven fiskelägenas ekonomiska krafter, såväl genom ökade hamnpenningar som genom ökad fiskebefolkning.

Gifvet vore att vid äfven en varsam tillämpning af denna åsigt icke kunde af enskilde påräknas fullt samma offervillighet som vid ett vidsträcktare tillmötesgående af de enskilda intressena; och såväl häraf som med hänsyn till angelägenheten af starkt, d. v. s. dyrbart byggnadssätt kunde, enligt styrelsens åsigt, stöd hemtas för ett proportionsvis högre bidrag af statsmedel än förut till anläggning af företrädesvis fiskehamnar.

Men härmed sammanhängde äfven, anför styrelsen vidare, den ej mindre vigtiga frågan om fullbordade hamnarbetens framtida underhåll. Der hamnar anlades vid öppen kust och således bildades medelst vågbrytare eller hamnarmar, omslutande ett större eller mindre vattenområde utmed kusten, vore de utsatta dels för oberäkneliga påkänningar af våldsam sjögång, dels för uppgrundning genom slam, som medfördes af de vid kusterna existerande, allt för litet kända hafsströmmarna, och vore derföre underhållet af sådana hamnar förenadt med en knappast beräknelig risk, hvilken dock kunde i väsentlig mån nedbringas genom skyndsamt och ändamålsenligt botande af uppkommande

småskador samt genom åtgärder till förebyggande af började uppgrundningars fortgång.

Genom påpasslighet vid afhjelpande af uppkommande skador kunde nemligen dessa afvärjas eller deras botande åstadkommas för ringa kostnad. Och häraf förklarades nu den stora betydelse, som låge i underhållsskyldighetens bindande vid de närboende eller vid kommunen i dess mer eller mindre vidsträckta bemärkelse, emedan det egna intresset kraftigt manade dem till påpassligt arbete.

I allmänhet hade skyldigheten att underhålla hamnar reglerats genom intressenternas åtagande i de kontrakt, som upprättades beträffande statsbidraget till hamnbyggnaden. Vid och efter dennas fullbordande hade emellertid personalombyten inom tillhörande fiskeläge alltid egt rum, och för öfrigt kunde ett dylikt kontrakt med en icke fastighetsegande befolkning knappast vara bindande för en lång framtid. Af denna anledning och då erfarenheten visat, att underhållet flerstädes lemnade mycket öfrigt att önska och att exempelvis underhållsskyldigheten icke kunnat trots kontraktsförbindelse derom uttagas, samt styrelsen förestält sig ej mindre att de, som egde jord och fisken invid fiskelägena, kunde hemta direkt vinst eller värdeförhöjning å sin egendom genom lämplig hamnanläggning, än ock att hushållningssällskap och kommuner samt företrädesvis landsting borde vara intresserade af hvad som erfordrades för fiskerinäringens utveckling inom sin ort och derföre kunde finnas benägna att ikläda sig förbindelser beträffande hamnars underhåll, hade styrelsen den 15 juni 1896 vid afgifvande af förslag till fördelning af 1896 och 1897 årens fonder hemstält om fästande vid två anslag af fordran på underhållsförbindelser af natur att varda för framtiden betryggande; och den 24 juli 1896 hade Eders Kongl. Maj:t i enlighet dermed beslutit. Denna fordran föranledde då visserligen, att de båda anslagen ej kunde af intressenterna tillgodogöras, men under år 1897 hade genom vederbörande sockenkommuns beslut detta hinder undanröjts för ett af företagen, som nu vore snart färdigt.

I flere andra fall, som förekommit på senare tider före år 1896, funnes äfven sockenkommuners garanti för hamnars framtida underhåll.

Om emellertid staten kraftigare än hittills skulle understödja mindre och företrädesvis fiskehamnars anläggning, kunde och borde detta, enligt styrelsens åsigt, icke ske utan att, på sätt på senare åren egt rum, betryggande säkerhet förefunnes för underhållet; och derest, på sätt de fleste af Eders Kongl. Maj:ts ofvannämnde befallningshafvande anfört, detta icke kunde vinnas genom vederbörande hushållningssällskap och lands-

ting, torde knappast återstå annat val än att detsamma, i hvad det rörde hamnarmar och djupets uppehållande, öfvertoges af staten och att kostnaderna derför bestriddes dels med statsmedel, dels ur en för hvarje län samlad fond, bildad antingen genom dels hamnafgifter, uttagna från dem, som begagnade hamnen, dels afsättning till densamma af exempelvis någon andel af de afgifter, hvilka nu utginge till samma läns hushållningssällskap och landsting, eller genom annan på indirekt väg uttagen skatt.

Ett ytterligare oeftergifligt vilkor för höjdt statsbidrag vid hamnanläggning torde dock, anför styrelsen slutligen, böra föreskrifvas, nemligen att hamnen med tillräckligt jordområde för förvarande och torkning af fiskredskap samt för lastning, lossning och magasinering af gods skulle anses såsom inrättning för allmänt behof, och fråga om ersättning till vederbörande egare för egendoms afstående vara i behörig ordning afgjord, innan statsbidraget utbetalades. I annat fall skulle hamnen icke blott öka jordens värde för grundegaren utan i sjelfva verket blifva hans enskilda egendom, möjligen till skada för fiskeribefolkningen.

På grund af hvad styrelsen sålunda anfört har styrelsen hemstält, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen den ändring uti de af Riksdagen enligt dess skrifvelse den 27 april 1881 (n:r 69) stadgade allmänna vilkor för erhållande och tillgodonjutande af statsbidrag, att i mom. 3 af samma vilkor infördes det tillägg, att anslag utan återbetalningsskyldighet kunde i fråga om mindre och företrädesvis fiskehamnar af Eders Kongl. Maj:t bestämmas till nio tiondedelar af beräknade kostnaden, dock med vilkor att betryggande säkerhet för framtida underhållet af sådan hamnanläggning ställdes samt att hamnen med tillräckligt jordområde afsattes för allmänt behof.

Det stadgande i Riksdagens skrifvelse den 27 april 1881 (n:o 69), till hvilket väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, med föranledande jemväl af doktor Ljungmans skrifvelse, föreslagit ett tillägg, är, då hänsyn icke tages till den i detta sammanhang betydelselösa, vid 1897 års riksdag beslutade ändringen af bestämmelserna rörande anslag till myrutdikningar och vattenaftappningar, af följande lydelse:

»Mom. 3. Anslag utan återbetalningsskyldighet må af Kongl. Maj:t bestämmas till högst två tredjedelar för väganläggningar, vägförbättringar, utförande af mindre hamn- och brobyggnader, upprensning af åar och farleder samt byggande vid större fiskelägen af smärre båthamnar och till högst en tredjedel för understödjande af sådana myr-

utdikningar och vattenaftappningar, som företrädesvis afse att minska frostländigheten, allt af den beräknade kostnaden enligt den faststälda arbetsplanen; skolande menighet, bolag eller andra vederbörande, hvilka antagas komma att af ett genom statsbidrag understödt företag hafva nytta, genom kontant tillskott, materialier, arbete eller andra bidrag enligt ofvan angifna proportion af respektive minst en tredjedel eller minst två tredjedelar bestrida den återstående, icke af statsmedel anvisade andelen af kostnaderna för företagets fullbordande; hvarvid bestämmelsen i mom. 4 här nedan skall iakttagas.»

Att en ändring af dessa bestämmelser erfordras beträffande mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, synes mig framgå af den förebragta utredningen. Vid anläggandet af fiskehamnarne i det sydliga Norge, hvilka hamnar torde lemna många jemförelsepunkter med en stor del af de svenska fiskehamnarne, har man såsom regel icke fordrat större tillskott af privata eller kommuner än en tiondedel af anläggningskostnaden. Någon gång har man fordrat en fjerdedel af kostnaden men i stället har man understundom nöjt sig med allenast en och en half till två procent af kostnaden. I jemförelse härmed synes det mig vara en alltför sträng bestämmelse att i Sverige från privat håll i hvarje fall måste tillskjutas minst en tredjedel af anläggningskostnaden. Utredningen visar att månget företag af obestridlig nytta till följd af denna bestämmelse icke kunnat komma till utförande. Men för många af de små samhällen, om hvilka här närmast är fråga, är det en lifsfråga att få en hamnbyggnad eller en hamnförbättring till stånd. Om man då ordnar saken så, att man såsom *minimum* för det enskilda bidraget fordrar hvad som i det sydliga Norge är *regel*, eller en tiondedel, torde man icke hafva gått längre än det verkliga behofvet kräfver.

Svårare synes mig frågan om krafvet på betryggande säkerhet för det framtida underhållet af ifrågakommande hamnanläggning. Enligt mom. 12 af 1881 års bestämmelser skola med statsmedel understödda dylika arbeten af den eller dem, som bekommit understödet, underhållas intilldess underhållsskyldigheten kan varda andra i laga ordning ålagd, eller vederbörande från underhållsskyldigheten befriats. Flertalet af Eders Kongl. Maj:ts i ärendet hörda befallningshafvande hafva påvisat, att fordran på betryggande säkerhet för fullgörandet af denna underhållsskyldighet verkar såsom ett afgörande hinder mot företag, som eljest skolat kunna utföras, och äfven väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har framhållit, att anläggningar af denna orsak dels fördröjts och dels måst helt och hållet inställas. Å andra sidan måste jag gifva styrelsen rätt deruti, att man redan vid lemnandet af statsunderstöd för

en hamnanläggning af ifrågavarande beskaffenhet måste hafva tillräcklig trygghet för, att uppkommande försämring af hamnen genom skada af sjögång eller igenslamning i rätt tid behörigen afhjelpes. Otvifvelaktigt vore det af stor nytta, om man kunde, der andra medel tryta, besörja detta underhåll med statsmedel eller från en sådan inom hvarje län genom hamnafgifter eller annorledes bildad fond, som af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen antydts; men jag anser mig åtminstone icke för närvarande kunna väcka förslag om några åtgärder i denna riktning. Vid sådant förhållande återstår intet annat än att fordra den garanti, som af styrelsen föreslagits; och synes det då ock vara af skälig försigtighet påkalladt att äfven såsom vilkor för beviljadt anslags lyftande föreskrifva, att intressenterna skola ådagalägga, att sjelfva området för hamnen äfvensom ett för den rörelse, som skall i hamnen bedrifvas, tillräckligt område å land blifvit, till undvikande af de af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen antydda olägenheter, för det gemensamma behofvet afskilda.

Jag tillåter mig derföre hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att bibehålla de nu gällande allmänna vilkoren och bestämmelserna för erhållande och tillgodonjutande af nu ifrågavarande, ofvan omförmälda statsbidrag samt kontrollen derå, att faststälda planer varda vid arbetenas utförande följda, dock med följande tillägg till mom. 3 af bestämmelserna i Riksdagens skrifvelse den 27 april 1881:

»För mindre hamnar, företrädesvis fiskehamnar, må anslag utan återbetalningsskyldighet af Kongl. Maj:t bestämmas till mer än två tredjedelar, dock högst till nio tiondedelar af den beräknade kostnaden, under vilkor att betryggande säkerhet för framtida underhållet af sådan hamnanläggning ställes och att, före lyftandet af någon del af statsanslaget, ådagalägges, att ej mindre sjelfva området för hamnen än äfven ett för den rörelse, som skall i hamnen bedrifvas, tillräckligt område i land blifvit för det gemensamma behofvet afsöndrade.»

I sammanhang härmed får jag erinra,

[41.] Lån till enskilda jernvägar.

att, enligt 1896 års Riksdags beslut, blifvit för år 1899 beviljade till understödjande medelst lån af enskilda jernvägsanläggningar 1,500,000 kronor.

Enär den tid, för hvilken 1893 års Riksdag anvisat medel till odlingslånefonden, med innevarande år tilländalöper, hafva uti ofvanberörda underdåniga skrifvelse den 15 december 1897 väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen hemstält om nådig fram-

ställning till Riksdagen om anvisande af medel till nämnda fond för åren 1899—1903, i sammanhang hvarmed styrelserna, med föranledande tillika af en till dem för yttrande remitterad underdånig framställning från hushållningssällskapens senast församlade ombud, föreslagit visst tillägg till de för åtnjutande af lån från fonden nu stadgade vilkor.

Öfver styrelsernas framställning har statskontoret anbefalts att afgifva utlåtande, hvarjemte fullmäktige i riksgäldskontoret lemnats tillfälle att i ärendet sig yttra. Men då yttranden från dessa myndigheter ännu icke inkommit, är jag icke i tillfälle att förrän under Riksdagens lopp underställa detta ärende Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

Statens jernvägstrafik.

I underdånig skrifvelse den 17 december 1897 har jernvägsstyrelsen gjort framställning om aflåtande till Riksdagen af proposition angående anslag för år 1899 dels till nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägar, dels ock till anskaffande af ytterligare rullande materiel.

Hvad angår anslagsbehofvet för nya byggnader och anläggningar föreslår styrelsen, att för detta ändamål måtte af Riksdagen för år 1899 äskas ett anslag af 1,495,000 kronor. [42.]

Nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägar.

Huru detta anslag enligt styrelsens åsigt skulle användas, inhemtas af följande utdrag af styrelsens omförmälda skrifvelse:

»*Byggnader och anläggningar.*

Vid *Jerfva:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 4,000 kronor.

Med anledning af det i förhållande till trafikens nuvarande omfattning begränsade spårutrymmet vid denna station möta ofta svårigheter vid utförande af vagnsvexlingar, hvilket åter har till följd, att tåg försenas. Då det derjemte är af stor betydelse för tåganordningen, att vid vissa tillfällen å stationen kunna mottagas trenne tåg på en gång, har ytterligare ett sidospår ansetts böra utläggas.

Vid *Upsala:*

Anordnande af vattenledning från Fyrisån till lokomotivstallarna jemte uppförande af pumphus vid Fyrisån ..... 12,000 kronor.

Det vatten, som i Upsala nu användes för lokomotivens behof, erhålles från tvenne brunnar, belägna straxt intill lokomotivstallarna. Vatt-

net är för ändamålet synnerligen otjenligt, enär det afsätter en betydlig mängd pannsten af hård beskaffenhet, hvilken pannsten icke kan aflägsnas med användande af vanliga rengöringsmedel, utan för hvars bortskaffande dyrbara arbeten måste utföras å lokomotivpannorna. I följd häraf är det i ekonomiskt hänseende af allra största vigt, att tjenligt vatten anskaffas; och då verkstälda undersökningar för utrönande, huruvida på större djup befintligt vattenlager skulle vara af mjukare beskaffenhet, icke gifvit tillfredsställande resultat, i det att jemväl detta vatten befunnits innehålla kalksalt i stor mängd, återstår endast att leda vatten till stationen från Fyrisån ofvanför staden, hvilken ås vatten för ifrågavarande ändamål är af god beskaffenhet. Med hänsyn till vattenledningens längd är emellertid nödigt att i närheten af ån anordna ett mindre pumphus.

Vid *Byvalla:*

Utvidgning af spårsystemet .... 6,200 kronor.

Denna utvidgning betingas af den förnämligast till följd af förbindelsen med Byvalla-Långshyttans jernväg ständigt växande trafiken.

Vid *Storvik:*

Utvidgning af spårsystemet .... 6,400 kronor.

Det har länge varit ett önskningsmål att här få spårsystemet ökadt, och behofvet af större spårutrymme måste med hänsyn till den betydligt ökade trafiken inom allra närmaste tiden tillgodoses. Kostnaden för ifrågavarande utvidgning beräknas till 9,600 kronor, hvaraf en tredjedel bör bestridas af Gefle-Dala jernvägsaktiebolag, hvars jernväg ansluter till statsbanan vid denna station.

Vid *Voxsäter*, mellan Kilafors och Bollnäs:

Anordnande af mötesstation .... 5,100 kronor.

Denna anläggning anses behöflig för att tågmöten måtte kunna anordnas å den 17 kilometer långa sträckan mellan nämnda stationer.

Vid *Bollnäs:*

Uppförande af stall för 2 lokomotiv .... 12,000 kronor.

I sammanhang med styrelsens här nedan gjorda underdåniga framställning om anskaffande af 20 lokomotiv har styrelsen äfven att anmäla behofvet af ökadt utrymme för lokomotivens uppställande med 17 stallplatser. Med hänsyn till tåganordningarna äro dessa förslagsvis

fördelade på stationerna Bollnäs, Mjölby, Nässjö, Engelholm, Halmstad, Vännäs och Lakaträsk eller eventuelt i sistnämnda stations ställe Murjek, för den händelse nemligen persontrafikens utveckling på Gellivarebanan skulle göra valet af sistnämnda station önskvärdt.

Vid *Hallsberg:*

Fullbordande af det hus, innehållande filialförråd, mindre verkstad, pumpstation, 10 öfverliggningsrum för maskinafdelningens personal samt bostad för en vagnförman, hvartill 54,000 kronor anvisats för år 1896 .... 15,000 kronor.

I fråga om detta anslagsbehof får styrelsen, under hänvisning till hvad i dess underdåniga skrifvelse den 28 november 1895 anförts rörande grundläggningsarbetets fördyrande, i underdånighet anmäla, att det belopp, som förut för anläggningen i fråga beräknats, befunnits vara otillräckligt, enär arbets- och materialprisen betydligt stegrats efter uppgörandet af de ursprungliga kostnadsberäkningarna.

Vid *Kumla*:

Utvidgning af spårsystemet och uppförande af nytt stationshus .... 51,000 kronor.

Å stationen finnas allenast trenne spår och stationshuset är otillräckligt för nuvarande förhållanden. Behofvet af ifrågavarande anläggningar torde nogsamt framgå af styrelsens statistiska redogörelser, exempelvis för åren 1885 och 1895, hvaraf inhemtas, att antalet resande och mängden befordradt gods ökats från 51,111 st. och 17,080 ton år 1885 till resp. 86,602 st. och 20,639 ton år 1895, samt att derjemte totalinkomsterna vid stationen under samma tid stigit med 37,605 kronor. Hvad särskildt stationshuset angår, så var detsamma redan från början otillräckligt för dåvarande trafik och har sedermera icke undergått någon väsentlig ändring.

Vid *Mariedam:*

Anordning för ökande af vattentillgången för lokomotivens behof .... 5,600 kronor.

Vattentornet är beläget 600 meter söder om stationshuset, hvarigenom vållas svårighet och tidsutdrägt vid vattentagning. I den mån trafiken tillvuxit, har krafvet på anordning för lättare och snabbare vattenutlemning derstädes blifvit allt större och är nu oafvisligt.

Vid *Degerön:*

Utvidgning af spårsystemet .... 11,000 kronor.

Utvidgningen afser anordnande af ett tredje rundspår i syfte *dels* att bereda plats för det icke obetydliga antal vagnar, som vid stationen är behöfligt, *dels ock* att underlätta möjligheten af tågmöte derstädes vid tågrubbningar och dylikt, något som under nuvarande förhållanden endast med stora svårigheter kan ega rum.

Vid *Karlskoga:*

Anläggning af lastkaj .... 2,100 kronor.

Vid stationen saknas lastkaj, men då årligen omkring 600 vagnar derstädes lastas och lossas, synes det vara med billighetens fordringar öfverensstämmande, att en dylik kaj för trafikanternas beqvämlighet anlägges.

Vid *Fryksta:*

Förlängning af hamnbryggan .... 3,100 kronor.

Utrymmet å den statsbanan tillhöriga hamnbryggan tages strängt i anspråk för godstrafiken och är otillräckligt för nuvarande trafikförhållanden. Stundom finnas nemligen flera hundra vagnslaster gods — hufvudsakligen skogsprodukter — upplagda å bryggan i afvaktan på transport med bantåg. I följd häraf kan plats icke på en gång beredas det ofta rätt stora antalet ångbåtar och pråmar, som skola anlöpa bryggan, hvilket åsamkar trafikanterna obehag och kostnader.

Vid *Åmot:*

Utläggning af ett stickspår .... 5,300 kronor.

Spårutrymmet vid stationen är redan nu otillfredsställande, och behofvet af dess utvidgande blir oafvisligt, så snart en under anläggning varande trämassefabrik, från hvilken väntas stark trafik, varder färdig. Ifrågavarande spår lämpar sig dessutom särdeles väl för lastning af virke från en på samma sida om banan belägen ångsåg, hvars egare förklarat sig ämna upphöra med sågningen derstädes, för så vidt icke bättre anordning åstadkommes för lastningen af produkterna från ångsågen.

Vid *Falköping-Ranten:*

Anordnande af elektrisk belysning .... 37,000 kronor.

Den nuvarande gasbelysningen vid stationen är otillräcklig och jemväl i annat afseende otillfredsställande. Flera vid stationen inträffade olycksfall och missöden äro att tillskrifva den befintliga belysningens ofullkomlighet. Särskildt i betraktande af den mängd tåg och den betydliga vexling, som nattetid måste derstädes ombesörjas, är förbättrad belysningsanordning af vigt. Under sistlidne vinter expedierades med nattsignaler 28 tåg per dygn, och utom de genomgående nattågen ankomma nu till stationen efter kl. 9 eftermiddagen 3 godståg och 1 persontåg, som der hafva slutstation, samt afgå derifrån på morgonen 3 godståg och 2 persontåg. För samtliga dessa tåg måste vexlingar under en stor del af natten utföras. Vexlingarnes omfattning torde i någon mån belysas af det sakförhållandet, att under de senare åren antalet af- och tillkopplade vagnar per månad utgjort i medeltal 10,000 stycken. Att det vid en så omfattande trafik är af högsta vigt att, till förekommande i möjligaste mån af fara för vexelpersonal och passagerare samt skada å materiel, ega en ändamålsenlig och tillräcklig belysning, torde ligga i öppen dag, och synes det styrelsen i alla afseenden förmånligast att dervid begagna elektriskt ljus.

Vid *Lagmansholm:*

Utvidgning af spårsystemet .... 2,750 kronor.

Vid *Torp:*

Utvidgning af spårsystemet .... 3,000 »

Utvidgningarna afse anordnande vid Lagmansholm af ett stickspår och vid Torp af ett sidospår, hvilka spår äro behöfliga såväl för underlättande af vagnsvexlingar å stationerna som i synnerhet för uppställande af vagnar vid transport af grus från en mellan stationerna belägen, nyupptagen grustägt.

Vid *Floda:*

Utvidgning af spårsystemet jemte förvärf af derför erforderlig mark samt uppförande af nytt stationshus .... 99,000 kronor.

Spåranordningarna vid stationen äro otillräckliga och derjemte otillfredsställande, ity att hela stationen ligger i skarp kurva, hvarvid den betydligt begränsade utsigten för vagnsvexlingarna medför både svårigheter och faror. Godsmagasinet är beläget vid ett ändspår — något som ingalunda är förenligt med nutida fordringar på snabb ex-

pediering. Då stationen saknar särskild lastkaj, måste vidare lastning å jernvägsvagn af sådant virke, som icke sjöledes dit ankommer, försiggå vid hufvudspårets plattform — en anordning som icke allenast är olämplig utan rent af farlig för trafiksäkerheten. Hvad sjelfva stationsbyggnaden beträffar, lemna anordningar och utrymme deri mycket öfrigt att önska med hänsyn till den under senare åren ökade trafiken, gällande detta i all synnerhet persontrafiken, som under år 1895 uppgick till 43,593 stycken befordrade personer mot 32,779 under år 1885. Då härtill kommer, att lokalerna äro så fuktiga, att de, enligt hvad läkare intygat, äro menliga för personalens helsotillstånd, har styrelsen ansett sig böra nu anmäla behofvet af nytt stationshus i samband med stationens utvidgning i öfrigt.

Vid *Jonsered:*

Ändring af bron öfver kanalen och förlängning af sidospår .... 9,400 kronor.

Enligt mellan chefen för statens jernvägsbyggnader och fabriksidkaren Wilh. Gibson den 25 juli 1855 träffad öfverenskommelse angående statsbanans framdragande norr om och invid Jonsereds fabrik skulle jernvägen så anläggas, att den befintliga vattenledningen, der densamma af banan öfverbyggdes, framdeles vid behof kunde utvidgas till en bredd af 40 fot med lodräta sidomurar, hvarvid staten förbehölls rätt att under sjelfva jernvägen låta på egen bekostnad verkställa utvidgningen. Med stöd af denna bestämmelse har Jonsereds fabrikers aktiebolag nu, under anförande att hela den vattenmängd, som för fabriksdriften numera erfordrades, icke kunde genom broöppningen genomsläppas, anhållit, att jernvägsstyrelsen måtte föranstalta om brons ombyggnad för beredande af den föreskrifna bredden af 40 fot mellan sidomurarne; och har bolaget dervid tillika eventuelt hemstält om spännviddens å bron ökande ända derhän, att vattengenomloppet blefve 14 meter bredt, dock med förklarande att kostnaden för den ytterligare ökningen skulle bestridas af bolaget.

I samband med den sålunda ifrågasatta ombyggnaden har uppstått fråga om sjelfva brons ökning till sådan bredd, att tvenne jernvägsspår kunna derå framdragas. Lokaltrafiken å stationerna närmast Göteborg tillväxer nemligen alltjemt och torde, i den mån stadens befolkning kan förskaffa sig bostäder vid eller i närheten af dessa stationer, snart antaga sådana proportioner, att dubbelt spår måste anläggas för denna trafiks besörjande. Det har derför synts lämpligt, att vid nu före-

stående ombyggnad af sagda bro tillse, att utrymme beredes för berörda dubbelspår.

Ofvan angifna förlängning af sidospåret vid Jonsereds fabriks lastplats bör, enligt styrelsens förmenande, bekostas till hälften hvardera af bolaget och statsbanan. Visserligen åligger det icke enligt förberörda öfvenskommelse staten att tillhandahålla större spårutrymme vid lastplatsen än det, som redan finnes derstädes, men utvidgningen ifråga erfordras ej blott för brons ombyggnad utan äfven för trafiken på platsen. Lastspåret rymmer allenast 7 vagnar och spårutrymmet är otillräckligt jemväl vid sjelfva stationen, hvadan ofta inträffar, att till lastplatsen destinerade vagnar måste qvarhållas i Göteborg till olägenhet för såväl trafikanter som jernvägen, hvilken icke kan på tillfredsställande sätt omsätta vagnparken.

Linien *Göteborg—Falköping-Ranten:*

Uppläggning af ytterligare en telegrafledning (för morsetelegrafering).. 7,300 kronor.

En tredje morseledning mellan Göteborg och Falköping-Ranten har länge till följd af den ökade trafiken varit önskvärd och behofvet deraf är numera, sedan nordvestra stambanan lagts under distriktsbefälet i Göteborg och Vestkustbanan införlifvats med statsbanenätet, oafvisligt.

Linien *Falköping-Ranten—Sköfde:*

Uppläggning af en telegrafledning (för morsetelegrafering) 1,800 kronor.

Den i Sköfde nu befintliga linievexeln är till stort hinder för den korrespondens, som icke berör Sköfde och Karlsborg, hvadan vexelns borttagande och morseliniens utsträckande till Falköping-Ranten skulle i hög grad underlätta telegrambefordringen å morselinien vester om Laxå.

Vid *Norrköping:*

Utläggning af ett rundspår utmed hamnspåret.................. 5,000 kronor.

För att under nuvarande starka trafik och med befintligt ringa spårutrymme i möjligaste mån underlätta lastningar och lossningar vid hamnen i Norrköping måste vexlingarne å hamnspåren derstädes inskränkas till minsta möjliga tid och den egentliga rangeringen af vagnarne utföras å stationens bangård. Då härigenom stora olägenheter vållas, måste annan anordning för vagnarnes uppställande träffas; och

har i sådant syfte föreslagits utläggande af ett rundspår. Å detta spår skulle till hamnen destinerade vagnar aflemnas, under det att uttagning vid hamnen af tomma och lastade vagnar påginge, dervid ett spår ständigt vore ledigt för trafiken mellan stationen och hamnen. Genom den föreslagna anordningen skulle dessutom vagnsflyttningarna för godsrörelsen vid hamnen kunna utföras på afsevärdt kortare tid och med ej obetydligt mindre kostnad än hittills kunnat ske.

Utvidgning af spårsystemet .... 6,600 kronor.

Ifrågavarande utvidgning skulle bestå i anordnande af ett stickspår i norra ändan af bangården. Detta spår är behöfligt för att vexlingar må kunna förrättas oberoende af norrifrån kommande eller norrut gående tåg. Härigenom skulle icke blott vagnsvexlingsarbetet kunna utföras på kortare tid utan jemväl trafiksäkerheten vid stationen komma att i väsentlig grad ökas.

Vid *Mjölby:*

Uppförande af stall för 2 lokomotiv .... 10,000 kronor.

Rörande detta arbete hänvisas till hvad här ofvan anförts i fråga om behofvet af lokomotivstall vid Bollnäs station.

Vid *Sommen:*

Anordning för ökande af vattentillgången för lokomotivens behof .... 3,050 kronor.

Vid *Aneby:*

Anordning för ökande af vattentillgången för lokomotivens behof .... 1,332 kronor.

Den växande trafiken med deraf föranledd ökning af vattenbehofvet för lokomotiven nödvändiggör här kraftigare uppfordringsverk med gröfre sug- och tryckledningar än de nu befintliga.

Vid *Nässjö:*

Uppförande af nytt godsmagasin samt utförande af deraf betingade spårförändringar .... 26,000 kronor.

Dessa anordningar äro af behofvet högeligen påkallade, så vidt den ökade godstrafiken skall kunna skötas på ett tillfredsställande sätt. Det gods, som nu vid stationen omlastas, uppgår till 90,000 à 100,000

kolly per månad, hvaraf endast en mindre del kan lastas direkt från vagn till vagn, under det att återstoden måste för sortering och inventering uppstaplas i särskilda högar på magasinsgolfvet. Genom en sådan behandling är godset mera utsatt för skada än eljest skulle vara fallet och dess expedierande fördröjes derjemte. Derest magasin med tillräckligt utrymme icke inom närmaste tid anordnas, måste, då trafiken ständigt är i stigande, omlastning af det gods, som i första hand skall expedieras, verkställas under bar himmel med den risk, som dermed gifvetvis är förenad.

Uppförande af stall för 5 lokomotiv .... 30,000 kronor.

I fråga härom hänvisas till hvad ofvan anförts rörande uppförande af stall vid Bollnäs station.

Vid *Ousby:*

Anordning för ökande af vattentillgången för lokomotiv 3,000 kronor.

Anordningen betingas af nödvändigheten att inom möjligast korta tid uppfordra vatten.

Vid *Eslöf:*

Ändring och utvidgning af stationen med jordförvärf 158,000 kronor.

Då denna station bör vara så anordnad, att åtminstone tvenne statsbanetåg och ett tåg från hvardera af de anslutande bibanorna, hvilka för närvarande äro tre till antalet, kunna der samtidigt emottagas, kräfves härtill ett större spårsystem, än som under andra förhållanden vore för den i allt fall betydliga och ständigt växande trafiken erforderligt. Nuvarande spårsystemet är emellertid så begränsadt, att trafiken endast med svårighet och tidsförlust kan skötas. Redan sedan flera år tillbaka har dessutom utrymmet i allmänhet å stationen varit synnerligen knappt, helst vid tillfällen, då lifligare trafik måst ombesörjas. Expeditionslokalerna hafva visat sig vara otillräckliga. Enahanda är förhållandet med resgodsrummet och godsmagasinet. På grund af bristande utrymme i det sistnämnda inträffar ej sällan, att gods måste stå ute med risk att komma bort eller ock uppstaplas i sådana högar, att deraf vållas tidsutdrägt och svårighet för dess varsamma behandling. Efter nu förestående inledande å stationen af ytterligare en jernväg, Eslöf—Röstångabanan, torde det i sjelfva verket blifva omöjligt att nöjaktigt sköta trafiken vid stationen, med mindre än att en genomgripande utvidgning deraf verkställes.

Jernvägsstyrelsen har för den skull låtit utarbeta ett omfattande program för förbättrade anordningar vid denna station att utföras i den mån sådant betingas af trafikens tillväxt. Den del af planen, som nu föreslås till utförande, beräknas kräfva en kostnad af 363,000 kronor. I detta belopp ingå emellertid jemväl kostnaden för behöfliga signal- och vexelförreglingsanordningar äfvensom, då det måste vara med statens fördel mest förenligt att redan under närmaste framtiden, innan värdet å den för bebyggande lämpliga marken stegrats, det för stationsutvidgningen i dess helhet erforderliga område inköpes, kostnaden för hela detta jordförvärf. Med stöd af de allmänna grunder Eders Kongl. Maj:t i nådiga brefvet den 31 oktober 1896 faststält för bestämmande af de enskilda jernvägarnes afgifter för begagnande af statsbanestationer, har styrelsen emellertid beräknat, att af sagda kostnadssumma, 363,000 kronor, de vid Eslöf anslutande banorna skola erlägga tillsammans 205,000 kronor, hvarför endast återstoden, 158,000 kronor, härofvan föreslagits till utgående af statsmedel.

Linien *Malmö—Nässjö:*

Uppläggning af ytterligare en telegrafledning (för morsetelegrafering) .... 17,600 kronor.

Telegramvexlingen å linien Malmö—Nässjö har i följd af ökad person- och godsbefordran samt förbindelserna mellan de många enskilda jernvägarne och vestkustbanan betydligt tilltagit. Sålunda befordrades år 1896 187,298 stycken telegram mot 99,980 stycken år 1890. Vid sådant förhållande och då telegramantalet gifvetvis kommer att än ytterligare ökas med nästa års ingång, från hvilken tidpunkt östra stambanan skall lyda under distriktsbefälet i Malmö, har det synts styrelsen nödvändigt, att åtgärder snarast möjligt vidtagas för ökande af telegrafens kapacitet å nämnda linie.

Linien *Helsingborg—Malmö:*

Uppläggning af ny telegrafledning (för morsetelegrafering) 8,500 kronor.

Af tillgängliga statistiska siffror framgår, att telegrammens antal vid Malmö station under år 1896 uppgick till omkring 42,000 stycken flera än under år 1895, af hvilken ökning vid pass 31,000 stycken beräknas komma på vestkustbanan. Medräknadt de telegram från sistnämnda bana, som genom öfverdragning förmedlas i Malmö, torde telegramantalet å vestkustbanan kunna antagas till minst 40,000 stycken. För närvarande finnas mellan stationerna Malmö och Billesholms grufva en-

dast två morselinier, hvaraf den ena går direkt till Helsingborg och är indragen på de stationer, der bibanorna ansluta, och den andra slutar vid Billesholms grufva, der öfverdragning och vexel finnas. Denna senare linie förmedlar alla mellanliggande stationer och användes uteslutande för tågtelegraferingen. Största delen af förenämnda 40,000 stycken telegram skall alltså expedieras å den direkta linien. Den naturliga följden häraf blir, att under bråd tid öfverdragningen i Malmö sällan eller aldrig kommer till användning, utan telegrammen få transiteras af Malmö station, hvarigenom väsentlig ökning i expeditionsgöromålen uppstår, på samma gång som telegrammen försenas. Då äfven den direkta morselinien delvis användes för tågledningen å bandelen Landskrona—Engelholm och således vid inträffande tågrubbningar å sistnämnda bandel båda linierna äro upptagna, varder det under sådana förhållanden omöjligt att expediera telegram till Helsingborg och der bortom belägna stationer.

Vid *Höganäs nedre station:*

Utvidgning af spårsystemet .... 4,700 kronor.

Stationen eger endast ett 70 meters hinderfritt mötesspår och ett stickspår, rymmande 2 jernvägsvagnar, i följd hvaraf all vexling af för Höganäs stenkolsverk och Höganäs hamn afsedda vagnar är förbunden med största svårighet och tidspillan.

Vid *Vestraby:*

Ändring af inredningen i stationshuset .... 2,500 kronor.
Uppförande af boställshus för stationsföreståndaren och en stationsbetjent .... 10,000 »

Vid *Stureholm:*

Ändring af inredning i stationshuset .... 2,500 kronor.
Uppförande af boställshus för stationsföreståndaren och en stationsbetjent .... 10,000 »

Vid *Söderhvidinge:*

Ändring af inredningen i stationshuset .... 2,000 kronor.
Uppförande af boställshus för stationsföreståndaren och en stationsbetjent .... 10,000 »

Samtliga här omnämnda stationshus äro beträffande såväl expeditionslokaler som bostad för stationsföreståndaren för trånga och otill-

räckliga samt i öfrigt af ganska dålig beskaffenhet. De kunna derföre ej heller utan dyrbara förstärkningar af grund och väggar påmuras med en våning. Det har af denna orsak ansetts vara fördelaktigt att genom ändring af inredningen anordna nuvarande lokaler till endast tjenstelokaler samt att uppföra nya boställshus, inrymmande bostäder för stationsföreståndare och 1 à 2 stationsbetjente, med iakttagande dervid att möjlighet beredes till anordnande vid behof af bostad åt ytterligare en betjent.

Vid *Kjeflinge:*

Tillbyggnad af stationshuset för erhållande af större resgodsrum	3,500 kronor.
Anordnande af pumphus, vattentorn och tvenne vattenkastare jemte rörledningar	35,500 »

Det nuvarande resgodsrummet med 10 qvadratmeters fri golfyta, har visat sig vara otillräckligt för den rätt betydliga persontrafiken.

Sedan vid vestkustbanans införlifvande med statsbanorna statens jernvägar äfven fått öfvertaga det kontrakt om tillhandahållande af vatten vid Furulunds station för lokomotivens behof, som upprättats mellan Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolag och Malmö yllefabriks aktiebolag, hvilket kontrakt är så affattadt, att rätt till fria resor å statsbanan medgifves vederbörande i större utsträckning än lämpligt är, har från jernvägsstyrelsens sida hos nämnda bolag gjorts framställningar om ändring i detta kontrakts bestämmelser. Då emellertid dessa framställningar icke ledt till åsyftadt resultat, i det att bolaget förbundit denna fråga med den om trafikerandet af bolagets fabriksspår vid Furulund, har jernvägsstyrelsen uppsagt kontraktet till upphörande den 14 september 1899.

Det varder derföre nödigt att vidtaga åtgärder för vattentagning för lokomotivens behof efter sagda tid, och hafva i sådant syfte föreslagits ofvan angifna anordningar vid Kjeflinge station.

Vid *Teckomatorp:*

Utvidgning af spårsystemet	2,500 kronor.

Till detta arbete har af 1896 års Riksdag beviljats ett anslag af 8,000 kronor. Den för samma utvidgning ursprungligen upprättade planen har emellertid blifvit af styrelsen för Landskrona—Eslöfs jernvägsaktiebolag omarbetad och det nya förslaget understäldt jernvägsstyrelsens pröfning och godkännande. Dervid har befunnits, att kost-

naden för planens genomförande till följd af dels nya spåranordningar dels ock stegrade pris å materialier och arbetslöner blifvit förhöjd så, att statens jernvägars bidrag till utvidgningen enligt gällande kontraktsbestämmelse skulle ökas med ofvannämnda belopp, 2,500 kronor.

Vid *Helsingborgs ångfärjestation:*

Utläggande af tvenne spår och anordning för jernvägsvagnars rengörande .... 6,600 kronor.

Då spårsystemet vid Helsingborgs centralstation är så begränsadt, att till och med de vanliga tågen endast med svårighet kunna der inrymmas, än mindre de vagnar mottagas, hvilka ej få rum vid ångfärjestationen, och då vidare godstrafiken vid denna senare är stadd i liflig tillväxt, kan för närvarande trafiken derstädes ombesörjas allenast med anlitande af Helsingborgs stads hamnspår. Detta sker med stor tidsutdrägt vid vagnarnes omflyttande, hvadan behofvet af de föreslagna stickspåren å statens eget område är högeligen påfallande.

Ofvan angifna rengöringsanstalt är vid denna gränsstation mot Danmark behöflig, bland annat, för att internationela bestämmelser må kunna iakttagas angående rengöring af så kallade öfvergångsvagnar samt vagnar, hvilka användas till transport af lik, sjuka djur etc.

Vexel- och signalsäkerhetsanläggning .... 5,000 kronor.

Denna anläggning erfordras för att den allt mera tilltagande godstrafiken må kunna på för trafiksäkerheten betryggande sätt ombesörjas.

Uppförande af stationshus .... 30,000 kronor.

Beloppet är beräknadt för stationshus af provisorisk art, innehållande rum för expeditioner, res- och ilgods samt post, väntsalar och lamprum.

Vid platsen saknas nu stationshus, och inga andra anordningar finnas för de resandes mottagande än ett af bräder uppfördt skjul utan eldstad, och detta ehuru persontrafiken nått en hög siffra. Under sistlidna år såldes sålunda vid stationen omkring 48,600 personbiljetter, hvarförutom vid pass 57,600 resande på genomfart passerade derstädes. Krafvet på tidsenligare anordningar för åtminstone persontrafiken vid ångfärjestationen kan med hänsyn till såväl jernvägens som den trafikerande allmänhetens intressen icke längre åsidosättas.

Vid *Ödåkra:*

Ändring och tillbyggnad af stationshuset .... 12,000 kronor.

I stationshuset finnes allenast ett ytterst litet expeditionsrum med utrymme för endast en skrifplats. Då emellertid trafiken vid stationen så ökats, att utvidgning af spårsystemet under innevarande år måst vidtagas samt stationspersonalen förstärkas, och då större industriela anläggningar äro under uppförande i stationens omedelbara närhet, är det oafvisligen nödvändigt att tillöka expeditionslokalerna genom att taga i anspråk de tvenne rum, som nu äro anvisade till bostad för stationsföreståndaren. Bostad åt denne sistnämnde äfvensom åt en stationsbetjent skulle åter beredas genom påbyggnad af stationshuset.

Vid *Rögle:*

Utvidgning af spårsystemet .... 5,700 kronor.

På grund af den stora trafiken — under år 1896 afsändes 5,060 vagnslaster — hvilken trafik i följd deraf, att industriela anläggningar uppförts i stationens närhet, med säkerhet kommer att än ytterligare ökas, rymmas tågen numera ej på de befintliga mötesspåren, utan måste de sönderdelas och införas på bredvid liggande tegelbruksspår.

Vid *Vegeholm:*

Utvidgning af spårsystemet .... 3,700 kronor.

Endast 155 meter hinderfritt mötesspår finnes vid stationen. Då denna är belägen närmast söder om Engelholm, der tågmöte i regel eger rum, är det emellertid behöfligt att erhålla mötesspår med större längd för att kunna vid tågrubbningar anordna möten vid Vegeholm.

Vid *Engelholm:*

Uppförande af stall för 2 lokomotiv .... 10,000 kronor.

Angående behofvet häraf hänvisas till hvad ofvan anförts rörande dylik anläggning vid Bollnäs station.

Anläggning för koltagning .... 15,000 kronor.

Det stora antal lokomotiv, som i Engelholm böra intaga kol, gör en tidsenlig anordning för detta ändamål nödvändig.

Vid *Engelholms hamn:*

Utvidgning af spårsystemet samt anordnande af lastplan... 3,800 kronor.

Stationen saknar nu ordentlig och tillräcklig lastplan, hvilken olägenhet redan gjort sig märkbar vid bettransporterna genom svårigheter att på tillfredsställande sätt kunna betjena den trafikerande allmänheten.

Å det lastspår, som nu finnes i norra ändan af stationen, kunna nemligen ej flera än 2 jernvägsvagnar på en gång lastas. Utrymme saknas också för förlängning af lastspår och lastplan och kan icke för rimligt pris förvärfvas.

Vid *Barkåkra:*

Utvidgning af spårsystemet .... 4,900 kronor.

Mötesspårens längd utgör allenast 135 meter, hvilket visat sig vara i hög grad hinderligt för trafiken vid tillfällen, då möten mellan de långa bettågen derstädes måste anordnas samt då å stationen betlastning i större skala eger rum.

Vid *Grefvie:*

Utvidgning af spårsystemet .... 3,000 kronor.

Stationen, som utgör mötesplats för såväl snälltåg som godståg, har icke mera än 282 meters hinderfritt mötesspår, hvilket är otillräckligt och för tågmanövreringen besvärligt, helst stationen ligger i kurva, hvarigenom utsigten från ankommande tåg försvåras.

Vid *Båstad:*

Tillbyggnad af stationshuset .... 12,000 kronor,

En tidsenlig och rymlig II klass väntsal samt större utrymme för resgodsrum äro här af behofvet påkallade med hänsyn till den lifliga trafiken, särskildt under badtiden. Nuvarande expeditionslokaler äro jemväl alldeles för trånga.

Vid *Skottorp:*

Ändring af inredningen i stationshuset .... 2,500 kronor.
Uppförande af boställshus för stationsföreståndaren och tvenne stationsbetjente .... 11,500 „

I fråga om behofvet af dessa arbeten hänvisas till hvad ofvan anförts under Vestraby, Stureholm och Söderhvidinge.

Vid *Laholm:*

Anordnande af vattenkastare i norra ändan af stationen jemte rörledning från vattentornet .... 7,200 kronor.

Anläggningen erfordras för att inbespara tid och undvika vexling vid vattenlemning för lokomotivens behof.

Vid *Eldsberga:*

Uppförande af ett betjeningshus, rymmande 3:ne lägenheter om 1 rum och 1 kök, af hvilka dock endast 2:ne skulle till en början inredas .... 9,000 kronor.

Vid *Långås*:

Uppförande af ett betjeningshus rymmande 3:ne lägenheter om 1 rum och 1 kök, af hvilka dock endast 2:ne skulle till en början inredas .... 9,000 kronor.

Vid båda förenämnda stationer finnas icke bostäder för behöflig stationspersonal, och är det så godt som omöjligt att i närheten erhålla sådana. Sålunda kan vid Långås bostad åt stationsbetjening icke förhyras på närmare afstånd från stationen än 2 kilometer.

Vid *Halmstad:*

Uppförande af stall för 2 lokomotiv .... 10,000 kronor.

Rörande behofvet af detta arbete hänvisas till hvad ofvan anförts i fråga om sådan anläggning vid Bollnäs station.

Vid *Himle:*

Utvidgning af spårsystemet.. 8,500 kronor.

Vid inträffande tågförseningar är det af stor vigt att vid denna station, belägen 10,1 kilometer söder om och närmast intill Varberg — som i regel är mötesstation — kunna anordna tågmöten. Då likväl tillräckligt långt spår saknas, har tågmöte vid Himle hittills endast kunnat ega rum med iakttagande af särskilda försigtighetsmått och med mycken tidspillan. Ökning af mötesspårens längd är derföre ett behof, som måste tillgodoses.

Linien *Halmstad—Göteborg:*

Anordnande af ytterligare en telegrafledning (för morse-telegrafering) .... 13,000 kronor.

Enär alla telegraflinier norr om Malmö nästan ständigt äro upptagna, måste vestkustbanans samtliga stationer expediera sina telegram uppåt landet via Göteborg; och enär endast *en* direkt linie finnes mellan Halmstad och Göteborg, å hvilken dessutom alla telegram från Helsingborg i och för tågledning och dylikt skola meddelas stationerna

norr om Halmstad, är densamma högst väsentligt anlitad, hvadan en ny direkt linie är af behofvet påkallad.

Linien *Höganäs nedre station—Åstorp:*

Inläggning af nytt spår med räler af f. d. Göteborg—Hallands jernvägs modell .... 39,000 kronor.

Å nämnda bandel finnas inlagda räler om 21,5 kilograms vigt per meter, hvilka för nuvarande trafik och nu använd rörlig materiel äro för klena och förty måste snarast möjligt utbytas mot tyngre räler. Till en början skulle å ifrågavarande linie nedläggas räler med 24,8 kilograms vigt per meter, hvilka räler, enligt hvad nedan angifves, ifrågasatts till upptagning å linien Varberg—Almedal.

Linien *Varberg—Almedal:*

Inläggning af annat spår å 72,4 kilometer...................... 291,100 kronor.

Sedan den öfriga delen af den egentliga vestkustbanan, nemligen Helsingborg—Varberg, numera är belagd med räler af 31 och 34 kilograms vigt per meter och samtliga broars öfverbyggnader äfvenledes blifvit eller under den närmaste tiden blifva förstärkta, så att tyngre lokomotiv med större dragkraft kunna användas, kräfver den ständigt ökade trafiken samt ett rätt utnyttjande af dragkraften ovilkorligen tyngre räler å bandelen Varberg—Almedal, hvarest nu finnas räler af endast 24,8 kilograms vigt per meter. Då det dessutom synts styrelsen angeläget, att den påbörjade förstärkningen af öfverbyggnaden å de bandelar, hvarå de mest snabbgående tågen framgå, snarast möjligt genomföres, har styrelsen tänkt låta mot räler af 40 kilograms vigt per meter utbyta de mellan Göteborg och Hallsberg liggande rälerna om 34 kilograms vigt per meter. Tillgången på sådana räler af sist sagda slag, hvilka ej äro mera slitna än att de kunna med fördel nedläggas å nu ifrågavarande bandel, inskränker sig emellertid till 41,8 kilometer spår; och då styrelsen håller före, att vid hädanefter skeende nyanskaffning af räler till bandelar med lifligare trafik räler med mindre vigt än 40 kilogram per meter icke böra upphandlas, skulle för utbyte å återstående 30,6 kilometer spår å linien Varberg—Almedal nya stålräler med sistnämnda vigt per meter användas.

Under antagande, att Eders Kongl. Maj:t täcktes gilla denna anordning, får styrelsen anmäla, att i styrelsens underdåniga förslag till omkostnadsstat för år 1898 kommer att upptagas ett belopp af 78,300 kronor för erhållande af så stor mängd brukbara stålräler (till 27,3 km.

spår) vägande 34 kilogram per meter, som behöfver nedläggas å linien Varberg—Almedal, för att sedermera derifrån få räler till tvärbanan Åstorp—Höganäs, hvarest rälsutbytet afser att omfatta 27,3 kilometer bana.

Vid *Sundsvall:*

Uppförande af ett boställshus för 6 hushåll .... 15,000 kronor.

För närvarande tjenstgöra vid stationen tvenne kontorsbiträden och trenne stationsbetjente af lägre grad, hvilka icke åtnjuta bostäder i statens hus, utan i stället uppbära inqvarteringsersättning.

Dessa betjente böra vara boende i närheten af stationen, men hyrorna derstädes äro öfverdrifvet höga, hvadan bostäder till skäligt pris icke kunna der erhållas utan nybyggnad; och har det nya boställshuset lämpligen synts böra beräknas för 6 hushåll.

Vid *Pilgrimstad:*

Anordning för ökande af vattentillgången för lokomotivens behof .... 450 kronor.

Ökning af vattentillgången erfordras i följd af trafikens tillväxt.

Vid *Mattmar:*

Anordnande af ett tredje genomgångsspår med lastkaj och våg .... 6,000 kronor.

Rörelsen vid stationen har genom nya industriela anläggningar och affärsföretag vuxit till sådan omfattning, att befintliga spåranordningar — förutom hufvudspåret, ett sidospår och ett stickspår — äro otillräckliga för trafikens ombesörjande på ett för såväl statsbanan som trafikanter tillfredsställande sätt. Svårigheterna äro i all synnerhet märkbara vid vagnsflyttningar, hvilka hufvudsakligen måste verkställas med handkraft och derföre taga lång tid i anspråk. I samband med anläggningen af sidospår måste invid detsamma anordnas lastkaj jemte dit ledande väg.

Vid *Storlien:*

Tillbyggnad af hotellet för beredande af ökadt utrymme för matsal och kök .... 6,500 kronor.

Lokalerna i denna byggnad äro alldeles otillräckliga för att de stundom till ett 40 à 50-tal uppgående personer, som vid tågs ankomst besöka restaurationen, må kunna tillfredsställande betjenas. En afse-

värd del af den utländska turisttrafiken berör Storlien och sagda trafik torde i ej ringa grad vara beroende af de anordningar, som vidtagas för de resandes beqvämlighet.

Vid *Nyåker:*

Anordning för ökande af vattentillgången för lokomotiv 2,500 kronor.

Denna anordning erfordras i följd af trafikens tillväxt.

Linien *Vännäs—Boden:*

Uppläggning af ytterligare en telegrafledning (för morse-telegrafering) ... 17,000 kronor.

Redan nu är det ofta förenadt med svårighet och tidsutdrägt att utvexla telegram mellan orter norr och söder om Vännäs; och dessa olägenheter torde med all säkerhet ökas under den närmaste tiden.

Vid *Vännäs:*

Uppförande af stall för 2 lokomotiv ... 12,000 kronor.

I fråga härom hänvisas till hvad ofvan anförts rörande behofvet af lokomotivstall vid Bollnäs.

Vid en hvar af stationerna *Bastuträsk, Jörn, Sandträsk, Lakaträsk* och *Polcirkeln:*

Uppförande af kolbås vid samtliga dessa stationer för en sammanlagd kostnad af ... 10,000 kronor.

Nödig kontroll öfver kolförrådet vid en hvar af dessa stationer kan ej utöfvas, med mindre det inrymmes i särskildt bås.

Vid *Brännberg:*

Utläggning af ett stickspår ... 2,500 kronor.

Spåret erfordras för underlättande af vid stationen ofta förekommande virkeslastningar.

Vid *Luleå* och å *Svartön:*

Påbörjande af anläggning för lossning af stenkol ... 30,000 kronor.

Den stora mängd stenkol (inemot 25,000 ton), som årligen under loppet af den korta seglationstiden måste mottagas på Svartön för statens jernvägars räkning, gör det nödvändigt att till nedbringande af lossningskostnaderna derstädes sörja för lämpliga anläggningar för

lossningen. Härtill erfordras i främsta rummet utsträckning af kajen, planering af mark samt nedläggning af nya spår, emedan inom kort allt nu tillgängligt utrymme i dessa afseenden kommer att tagas helt och hållet i anspråk af malmtrafiken. Påbörjandet af anläggningen, hvilken är afsedd att förläggas nära den plats för ökadt malmupplag, hvarom här nedan förmäles, bör af ekonomiska skäl företagas i sammanhang med afplaneringen af denna plats.

Terrassering af plats för malmupplag .... 19,200 kronor.

Vid tiden för sjöfartens på Luleå öppnande de senaste åren hafva platserna för malm varit till fullo upptagna; och skulle sjöfarten något år blifva fördröjd utöfver den vanliga tiden eller upplagen af annan orsak ökas, skulle afsevärda svårigheter säkerligen uppstå för beredande af plats för den malm, som från malmfälten nedforslas till Svartön. Det är alltså af högsta vigt att å Svartön befintliga, för malmupplag lämpliga platser göras för sådant ändamål användbara genom erforderlig afplanering, hvarigenom skulle beredas utrymme för ytterligare omkring 50,000 ton malm.

Vid *Sandträsk:*

Uppförande af bostad för stationsmästare och en stationsbetjent .... 9,000 kronor.

Nuvarande stationshuset — en envåningsbyggnad — innehåller, förutom expeditionslokal med endast 7,7 qvadratmeter golfyta, väntsal och resgodsrum, allenast 1 rum och kök, upplåtna såsom bostad åt stationsföreståndaren. Då påbyggnad af huset icke lämpligen bör ifrågasättas med hänsyn till de stora förändringar, som skulle betingas af det gamla husets byggnadssätt och dermed förknippade kostnader, samt då derjemte expeditionslokalen måste utvidgas och inredningen i öfrigt förbättras, har föreslagits uppförande af ett särskildt boställshus.

Vid *Lakaträsk eller Murjek.*

Uppförande af stall för 2 lokomotiv samt nedläggning af vändskifva .... 24,000 kronor.

Rörande detta arbete hänvisas till hvad ofvan anförts i fråga om behofvet af lokomotivstall vid Bollnäs station.

Till fullföljande af anordningar för vexelförreglings- och förbättrade signalapparater vid stationer å bandelar, på hvilka nattåg framgå .... 75,000 kronor.

Diverse arbeten: för vestkustbanan .... 50,000 kr.
» öfriga statsbanor .... 52,018 » 102,018 kronor.

Med hänsyn till jernvägsnätets och trafikens utveckling är det nödvändigt att hafva erforderliga medel tillgängliga för tillgodoseendet af sådana behof, hvilka ej kunna under längre tid i förväg förutses, men likväl måste utan dröjsmål fyllas.

Summan af förenämnda belopp uppgår till 1,495,000 kronor, deraf för vestkustbanan 654,200 kronor, och utgör den andel af dessa två belopp, som å maskinafdelningen belöper, resp. 163,000 kronor och 35,000 kronor.»

I en särskild bilaga har jernvägsstyrelsen, i likhet med hvad vid föregående tillfällen skett, meddelat följande tabellariska framställning rörande kompletteringsarbetena å vestkustbanan, hvilka arbeten, hvad år 1899 angår, i den föregående framställningen förts tillsammans med andra dylika arbeten å statens jernvägar:

»Sammandrag af kostnader för redan utförda och ytterligare ifrågasatta kompletteringsarbeten å vestkustbanan under åren 1894—1899.

Bandelar.	Af förre egaren utförda arbeten under åren		Anslag af Riksdagen				Summa för föreslående sex år.	Beräknade kostnader enl. jernvägsstyrelsens underdåniga skrifvelse den 31 dec. 1894.
			beviljade för åren			begärda för år		
	1894.	1895.	1896.	1897.	1898.	1899.		
Helsingborg—Halmstad med bibana	33,000	324.100	479,500	197,600	180,500	223,200	1,437,900	1,486,200
Halmstad—Varberg	147,100	68,000	21,200	95,600	22,550	23,600	378,050	541,400
Varberg—Göteborg	22.000	71,800	68,700	219,700	8,550	298,000	688,750	490,000
Landskrona—Engelholm	9,500	5,100	35,700	23,500	63,840	1,400	139,040	221,500
Malmö—Billesholms grufva	7,600	25,600	23,300	109,100	5,000	58,000	228,600	411,900
Oförutsedda utgifter	—	—	21,600	54,500	44,560	50,000	170,660	—
Summa	219,200	494,600	650,000	700,000	325,000	654,200	3,043,000	3,151,000

Enär det vore af högsta vigt att en del af de sålunda föreslagna arbetena redan under år 1898 helt eller delvis komme till utförande, har jernvägsstyrelsen derjemte hemstält, att de för vissa uppräknade arbeten erforderliga belopp, tillsammans 313,400 kronor, måtte redan för innevarande år ställas till styrelsens förfogande.

Då, efter hvad jag inhemtat, en fullständig plan för godstrafikens ordnande vid Nässjö station är afsedd att uppgöras, torde bland 1899 års arbeten icke böra upptagas anslag till nytt godsmagasin derstädes och utförandet af deraf betingade spårförändringar (26,000 kronor). Likaledes bör kunna anstå med uppförandet af nya boställslägenheter vid de relativt obetydliga stationerna Vestraby (10,000 kronor), Stureholm (10,000 kronor), Eldsberga (9,000 kronor) och Sandträsk (9,000 kronor) äfvensom med boställshuset i Sundsvall (15,000 kronor). Och om än byggandet af lokomotivstall alltid är önskligt, så synes mig dock ej vara af jernvägsstyrelsen ådagalagdt, att anskaffandet af 20 nya lokomotiv skulle kräfva beredandet af nya stallrum för 17 lokomotiv, enär så många väl icke samtidigt äro ur tjenstgöring. Mig synes derför att de ifrågasatta anslagen till nya lokomotivstall i Engelholm (10,000 kronor), Halmstad (10,000 kronor) och Lakaträsk eller Murjek (24,000 kronor) ej böra upptagas, det sistnämnda anslaget så mycket mindre som valet hvar stallet skulle läggas ej synes ännu vara träffadt. Slutligen och då bland de för innevarande år bestämda kompletteringsarbeten vid vestkustbanan finnes upptagen kolbåsanläggning vid Engelholm med 15,000 kronor, torde med en ny dylik anläggning derstädes (beräknad till 15,000 kronor) kunna något anstå.

Sammanlagda kostnaden för de föreslagna anläggningar, hvilka enligt min uppfattning ej oundgängligen behöfva under år 1899 ifrågakomma, uppgår till 138,000 kronor, deraf 9,000 kronor för ett arbete, som jernvägsstyrelsen afsett att utföra redan under år 1898.

Mot samtliga öfriga af jernvägsstyrelsen ifrågasatta nya byggnader och anläggningar har jag icke något att erinra.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1899 anvisa å riksstatens sjette hufvudtitel, till *utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens jernvägstrafik,* 1,357,000 kronor, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att låta utaf detta belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 304,400 kronor.

I sammanhang härmed har jag ock att för Eders Kongl. Maj:t anmäla behofvet af anordnandet utaf ett nytt jernvägsspår mellan Arlöf och Lund. [43.]

Utläggning af ytterligare ett jernvägsspår mellan Arlöfs och Lunds stationer m. m.

Redan då södra stambanan anlades förutsågs, att i framtiden ett ytterligare spår å sträckan mellan Malmö och Lund skulle blifva nödvändigt. Detta föranledde jemväl dertill, att man vid förvärfvandet af mark för jernvägsanläggningen beräknade sådan för dubbel bana, samt att broarne gåfvos den bredd, att två spår skulle kunna å desamma utläggas.

De förväntningar om en liflig trafik å ifrågavarande bansträcka, man sålunda från början hyst, hafva heller icke svikits, och den tidpunkt är till fullo inne, då med utläggningen af det förutsedda andra banspåret icke längre bör uppskjutas.

Uti underdånig skrifvelse den 16 maj 1894 hafva sålunda stadsfullmäktige i Malmö och Lund hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga erforderliga åtgärder för att mellan de båda städerna åstadkomma en ökad regelbunden jernvägsförbindelse. Stadsfullmäktige anföra dervid hufvudsakligen följande: Af jernvägsstyrelsens berättelse angående statens jernvägstrafik för år 1892 inhemtades, att utaf statsbanestationer och privata trafikleder i riket Malmö hade att näst efter hufvudstaden uppvisa största antalet afgångna och anlända resande eller 481,411 samt att Lunds resandeantal 430,426 komme i ordningen närmast derefter och föga understege Malmös. Men äfven de mellanliggande stationerna, Åkarp med 110,959 afgångna och anlända resande samt Arlöf (från hvilken station dessutom Malmö—Billesholms jernväg upptoge trafik) med 76,751 resande hade uti ifrågavarande afseende framstående rum, nemligen Åkarp det 13:de och Arlöf det 25:te. På den korta jernvägssträckan af omkring halfannan mil låge således fyra af svenska statsbanans stationer, hvilka i fråga om persontrafik intoge de höga ordningsnumren 2, 3, 13 och 25 bland statsbanenätets nära 300 stationer. Berörda berättelse utvisade i tabell 7, att utaf statsbanans särskilda delar, ordnade efter bruttoinkomst för hvarje bankilometer, bandelen Malmö—Arlöf innehade främsta rummet med 37,254 kronor för kilometer samt delarne Åkarp—Arlöf och Lund—Åkarp det tredje och fjerde med resp. 30,024 kronor och 28,307 kronor, under det att bandelarne närmast norr om Lund lemnade en väsentligt mindre inkomst, och Lunds station, hvilken i fråga om passageraretrafik intoge n:r 3, deremot med afseende på inkomst af afsändt gods först komme i n:r 45. Häraf framginge, att den höga inkomsten å bandelen Lund—Malmö i väsentlig mån inflöte af lokaltrafik, äfvensom att denna vinst-

gifvande lokaltrafik till hufvudsakligaste delen utgjordes af en för vårt land oerhördt liflig persontrafik. Jernvägsstyrelsen hade sökt afhjelpa behofvet af bättre kommunikationer mellan Malmö och Lund, hvilka båda städer varit stadda i rask utveckling, genom ett väsentligt ökadt antal tåg, hvilka blifvit å bandelen småningom insatta och som vid tiden för aflåtandet af stadsfullmäktiges skrifvelse, med inräknande af genomgående snälltåg, person- och godståg, utgjorde vintertiden tolf och sommartiden tretton ordinarie tåg i hvardera riktningen. Och likväl befunnes dessa städers behof af förbindelse med hvarandra och med mellanliggande orter och etablissement, med hvilka de stode i den lifligaste beröring, såsom Arlöfs fabriker, Åkarps stationssamhälle och tegelbruk, Alnarps landtbruksinstitut, Hvilans folkhögskola m. fl. ännu icke på långt när tillfredsställdt. Trafiken kunde ej längre på ett tillfredsställande sätt tillgodoses genom blott insättandet af ytterligare ett eller annat tåg. Den olikartade trafik, som framginge öfver bandelen mellan städerna Malmö och Lund, måste åtskiljas, så att den genomgående trafiken äfvensom godstrafiken hädanefter som hittills framfördes medelst stora ordinarie tåg, stälda i omedelbar förbindelse med statsjernvägarnes öfriga bantåg, men deremot den lokala persontrafiken besörjdes medelst små, lätta, blott af en vagnsklass bestående, från hvardera ändpunkten hvarje halftimma afgående tåg, uti hvilka konduktören kunde sälja biljetterna under färden och som upptoge passagerare på åtskilliga andra ställen än vid de nuvarande stationerna. En sådan lokaltrafik kunde ej genomföras, med mindre än att ett andra banspår utlades mellan Malmö och Lund. Härigenom skulle emellertid icke allenast blifva fullständigt sörjdt för trafikens framtida utveckling; äfven för staten skulle en sådan förändring lända uteslutande till båtnad. Den rullande materiel, som erfordrades för det nya spåret, skulle blifva ofantligt mycket enklare och lättare än den nu begagnade och detta ej blott för billighetens utan lika mycket för ändamålsenlighetens skull, enär tågen måste kunna utan afsevärdt dröjsmål stoppas och sättas i gång, på det att den talrika utmed jernvägen boende landtbefolkningen, hvilken sommartiden ökades med å landet utflyttade stadsbor, vid nära intill hvarandra anordnade hållplatser måtte kunna stiga på och utur tågen. Dessa nya lokaltåg med blott en vagnsklass, med lätt och billig trafikmateriel samt ringa driftkostnad skulle medgifva indragning af en stor del nu på linien framgående tunga och dyra tåg samt derigenom föranleda afsevärda besparingar, samtidigt som de skulle ofantligt utveckla trafiken och öka trafikinkomsten.

Till följd af nådig remiss har jernvägsstyrelsen den 25 januari 1897 häröfver afgifvit underdånigt utlåtande och deruti anfört:

Den lokala persontrafiken mellan städerna i fråga vore af en för vårt land ovanlig storlek. Redan vid den tidpunkt, år 1892, från hvilken stadsfullmäktige hemtat de närmare uppgifterna i ämnet, hade densamma stigit till betydande höjd, och den derefter förflutna tiden betecknade en oafbruten stegring icke allenast af jernvägstrafiken i dess helhet till och från städerna i fråga, utan äfven — och detta i än högre grad — af nyssberörda lokaltrafik. Exempelvis hade alltså för år 1895 — det senaste år, för hvilket, då styrelsens utlåtande afgafs, statistiska uppgifter förelåge samlade — sammanlagda antalet resande till och från Malmö och Lund varit 12 procent större än motsvarande antal för år 1892, medan åter den lokala persontrafikens stegring från sistnämnda år utgjorde i det närmaste 15 procent — 253,500 resande år 1892 mot 290,594 år 1895. En så betydande lokaltrafik hade icke kunnat på tillfredsställande sätt ombesörjas med det jemförelsevis ringa antal genomgående tåg, som å södra stambanan blifvit insatta, utan kräft särskilda anordningar derutöfver. I följd häraf hade också dagliga lokaltåg till ganska betydligt antal anordnats mellan Malmö och Lund, i syfte att underlätta förbindelsen mellan städerna. Det oaktadt hade trafikanspråken ej blifvit som sig borde tillgodosedde. Derpå gåfves äfven andra bevis än nu föreliggande framställning. Förslag hade nemligen bragts å bane att åstadkomma bättre kommunikationer mellan Malmö och Lund medelst anläggning af elektrisk spårväg, en åtgärd, som utan tvifvel komme att högst menligt inverka på statsbanans inkomster af trafik mellan nämnda städer. Äfven af denna anledning vore det för staten af högsta intresse att tillmötesgå anspråket på ökad trafikförbindelse mellan städerna Malmö och Lund. Såsom förhållandena hittills gestaltat sig, måste i de flesta genomgående persontåg till och från Malmö en väsentligt större tågvigt än trafiken ofvan Lund kräfde framföras. Det vore nemligen nödvändigt att i dessa tåg bereda utrymme för den ansenliga mängd resande mellan Malmö och Lund, som nödgades begagna sig af ifrågavarande tåg, och det korta uppehållet i Lund medgåfve ej att derstädes vidtaga förändringar i tågens sammansättning. Det skulle förty uppstå afsevärda ekonomiska fördelar för staten, om förslaget bifölles. Det läte sig ej göra med nuvarande spåranordningar att afsevärdt öka lokaltågens antal. Bandelen Malmö—Lund vore nemligen redan under nuvarande förhållanden så upptagen af tåg, som i ena eller andra riktningen passerade densamma, att det ej kunde ifrågakomma att med bibehållande af enkelspår synnerligen

öka tågens antal. Skedde så, skulle nemligen vid minsta rubbning i trafiken stora olägenheter komma att uppstå både för fjerr- och lokaltrafiken i följd deraf att nästan hvarje förändring i det ena tågets ankomst- eller afgångstid komme att inverka störande på alla de andra tågens gång. Någon ringare tillökning i lokaltågens antal skulle visserligen kunna ske utan att faran af ojemnhet i trafiken skulle synnerligen ökas, men en sådan åtgärd kunde ej förordas, då densamma komme att medföra större kostnader och arbete för trafikens uppehållande, utan att derigenom ofvan påpekade olägenheter, som vidlådde nuvarande anordningar, blefve i nämnvärd mån afhjelpta. Det gåfves derför ej någon annan utväg att på fullt tillfredsställande sätt ordna jernvägstrafiken mellan Malmö och Lund än att medelst förändringar å sjelfva banan möjliggöra ett särskiljande af den lokala trafiken från den genomgående. Den förändring å banan, som för ändamålet erfordrades, vore utläggning af ett dubbelspår mellan Arlöf och Lund. Mellan Malmö och den 5 kilometer derifrån belägna stationen Arlöf funnes redan nu dubbla spår, i det att å denna sträcka vestkustbanan vore utlagd jemsides med södra stambanan, men från Arlöf till Lund, en vägsträcka af 11 kilometer, funnes för närvarande endast enkelt spår. Oaktadt vid markanskaffningen för södra stambanan behofvet af dubbelspår mellan Malmö och Lund förutsetts, erfordrades dock för anläggning af den nu ifrågasatta dubbelbanan, att staten inlöste ytterligare en mindre del jord, hvilket förhållande berodde dels deraf att afståndet mellan spårens medellinier, som vid banans anläggning ansetts böra bestämmas till 3.4 meter (11.5 fot), numera måste utgöra 4.25 meter på grund af större bredd än förut å statsbanans och utländska jernvägsvagnar, dels deraf att en mindre hållplats erfordrades ungefär midt emellan Åkarp och Lund för upptagande af persontrafik. Arbetena för dubbelspåret bestode hufvudsakligen i banvallens terrassering, förlängning af samtliga afloppstrummor, förändring af bron öfver Höjeå, spårets utläggning och ballastning, anläggning af omförmälda hållplats samt det nya spårets inledande å stationerna Arlöf, Åkarp och Lund. För de lätta lokaltågen erfordrades ej så tung spåröfverbyggnad som den vid rälsutbyte och nybyggnad å statsbanan söder om Stockholm använda, hvadan, om dubbelspåret skulle afses uteslutande för dessa tåg, hänsyn kunde tagas härtill vid bestämmandet af skenvigten. Styrelsen hade dock ansett, att samma slags skenor, som under år 1897 komme att utläggas å bandelen Malmö—Lund — skenor om 40 kilogram för meter — borde äfven för det nya spåret komma till användning och detta af trafikteknisk

hänsyn. En stor lättnad i trafikens skötsel kunde nemligen erhållas, derest trafiken kunde så ordnas, att alla tågen i ena riktningen alltid komme att framgå på det ena och tågen i motsatt riktning på det andra spåret, och denna anordning förutsatte samma bärförmåga hos båda spåren. Hela kostnaden för anläggning af det nya spåret mellan Arlöf och Lund jemte anordningarne vid stationerna samt anskaffning af erforderliga materialier och inköp af ytterligare behöflig mark vore beräknad att uppgå till ett belopp af 408,000 kronor. Utläggning af ett dubbelspår mellan Arlöf och Lund samt derigenom möjliggjord anordning af trafiken på sätt antydts komme helt säkert att medföra afsevärd tillökning i lokaltrafiken mellan Malmö och Lund samt mellanliggande stationer. De omfattande beräkningar, som härutinnan gjorts, hade tillika gifvit vid handen, att en nedsättning af biljettprisen med omkring 25 procent skulle medföra ett ekonomiskt gynsammare resultat än derförutan kunde uppnås. Under förutsättning att i lokaltågen användes endast en vagnsklass samt att försäljning af biljetter skedde å sjelfva tågen, skulle, med berörda nedsättning af biljettpriset, nettoafkastningen för den lokala persontrafiken under närmaste femårsperiod komma att öfverstiga den med nuvarande trafikordning för samma tid beräknade med ett årligt belopp af i medeltal omkring 12,500 kronor, motsvarande 3 procent af kostnaden för dubbelspårets anläggning. Denna ökning i nettoafkastningen vore dock beräknad endast med hänsyn till den direkta lokaltrafiken mellan de båda städerna och stege således i samma mån, som den lokala persontrafiken vid mellanstationerna utvecklades. Men icke mindre vinst, ehuru ej möjlig att med någon visshet uppskatta i siffror, kunde med all säkerhet påräknas genom att kostnaden för en del genomgående tåg kunde afsevärdt nedbringas dels till följd deraf att, såsom ofvan framhållits, mindre antal personvagnar behöfde i dem framföras, sedan dubbelbanan blifvit anlagd mellan Arlöf och Lund, dels genom den afsevärda lättnad i trafikens skötsel en sådan banas tillkomst komme att medföra.

Jernvägsstyrelsen hemstälde derför, att Eders Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande af 408,000 kronor att användas för utläggning af ytterligare ett jernvägsspår mellan Arlöfs och Lunds stationer å södra stambanan.

Då vid jernvägsstyrelsens berörda skrifvelse icke fogats någon specificerad beräkning öfver kostnaderna för arbetet i fråga samt det af styrelsen angifna kostnadsbeloppet syntes högt i förhållande till den jemförelsevis korta bansträckan, begärde jag från jernvägsstyrelsen dylik beräkning, derförinnan dock borde tagas i öfvervägande, huruvida

icke genom inskränkningar i ett eller annat afseende totalkostnaden kunde något nedbringas under den af jernvägsstyrelsen förut beräknade.

Med anledning häraf har öfverdirektören för banafdelningen i jernvägsstyrelsen den 6 nästlidna december aflemnat kostnadsberäkning för ifrågavarande spåranordning, slutande å ett belopp af 385,000 kronor, deraf för jordanskaffning 22,161 kronor 80 öre, för terrasseringsarbeten 48,452 kronor, för konstarbeten, bestående dels af förstärkning af bron öfver Höjeå och af en å banan befintlig viadukt och dels af anordnande af afloppstrummor och vägöfvergångar, 39,960 kronor, för spårets utläggning, deri inbegripet jemväl inläggning af nya räler om 40 kilograms vigt för meter å det nu befintliga dubbelspåret mellan Malmö och Arlöf, 198,079 kronor 19 öre, för anordnande af en hållplats samt åtskilliga arbeten vid stationerna i Malmö, Lund, Åkarp och Arlöf 39,420 kronor, för diverse arbeten 4,100 kronor samt för allmänna omkostnader, såsom administration, redskap, sjukvård, oförutsedda utgifter m. m. 32,827 kronor 1 öre.

Denna kostnadsberäkning understiger sålunda den af jernvägsstyrelsen förut uppgjorda med 23,000 kronor, hvilken nedsättning åstadkommits genom minskning af det för allmänna omkostnader afsedda belopp. Någon vidare inskränkning har icke ansetts möjlig.

Slutligen har jag från jernvägsstyrelsen bekommit en uppgift rörande trafikförhållandena vid Malmö och Lunds stationer under år 1896, utvisande att sammanlagda antalet resande till och från nämnda stationer (vestkustbanan ej medräknad) utgjorde 1,263,448 eller 38 procent mera än år 1892 samt att antalet resande, som år 1896 färdades endast mellan städerna i fråga, uppginge till 362,026 eller 43 procent mera än år 1892. En väsentlig del af den betydande trafikökningen under år 1896 är emellertid att tillskrifva den under nämnda år i Malmö anordnade industriutställningen.

De skäl, hvilka af stadsfullmäktige i Malmö och Lund samt jernvägsstyrelsen anförts för ett snart anordnande af ifrågavarande nya trafikförbindelse mellan de nämnda städerna, synas fullt giltiga.

Då det tillika icke synes böra ifrågakomma, att det nya spåret förses med lättare öfverbyggnad än den, som redan förut befunnits för södra stambanan behöflig, och då samtliga i senaste kostnadsberäkning upptagna arbeten ansetts oundgängligen nödiga, finner jag mig icke ega anledning till anmärkning mot nämnda beräknings slutsumma.

Jag hemställer således, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1899 anvisa å riksstatens sjette hufvudtitel, för *utläggning af ytterligare ett jernvägsspår mellan Arlöfs och Lunds stationer samt inläggning af nya räler å dubbelspåret mellan Malmö och Arlöf m. m.*, ett belopp af 385,000 kronor.

Till anskaffande af ny rörlig materiel med tillbehör föreslår jernvägsstyrelsen i ofvan berörda skrifvelse den 17 december 1897 att af Riksdagen måtte för år 1899 äskas ett anslag af 3,500,000 kronor. Styrelsens anförande i denna del är af följande lydelse: [44.]

Ny rörlig materiel vid statens jernvägar.

»*Rullande materiel.*

Under de närmaste åren torde en ej obetydlig ökning af trafiken å statens jernvägar vara att förvänta; och har styrelsen med hänsyn härtill ansett sig böra nu anmäla behofvet af ytterligare följande rullande materiel.

1:o. *Lokomotiv.*

I afseende härå tillåter sig styrelsen särskildt framhålla den svårighet, som förefinnes att till annat än reserv- och hjelptjenst använda de lokomotiv till ett antal af 75, hvilka nu under mera än 30 år varit i bruk. Denna svårighet i förening med den väntade tillväxten i rörelsen nödvändiggör anskaffandet af ny dragkraftsmateriel; och har styrelsen beräknat, att det ökade behofvet häraf icke skulle kunna tillgodoses, med mindre tio lokomotiv för snälltåg och likaledes tio för godståg anskaffades.

2:o. *Person- och godsvagnar.*

För ökning af personvagnarnes antal förefinnes samma skäl, som nyss angifvits i fråga om anskaffande af nya lokomotiv, i det nemligen de äldre personvagnarne äro af den beskaffenhet, att de numera kunna begagnas endast till reservtjenst. Att inköp af godsvagnar är af behofvet synnerligen påkalladt, framgår särskildt deraf, att styrelsen för att tillgodose behofvet deraf sett sig nödsakad att för innevarande vinter från Tyskland förhyra ett antal af närmare 400 sådana vagnar. Det antal vagnar, som nu skulle erfordras, har styrelsen ansett böra beräknas till 20 stycken II och III klass bogievagnar samt 160 täckta och 400 öppna godsvagnar.

Kostnaden för anskaffning af den rullande materiel, som styrelsen sålunda ansett behöflig och hvilken är afsedd att tillverkas vid inhemska verkstäder i öfverensstämmelse med af Eders Kongl. Maj:t redan godkända konstruktioner och ritningar, uppgår till

för 10 lokomotiv af typ Lit. C c à 56,000 kr.	560,000	kronor.
» 10 » » » » K d » 50,000 »	500,000	»
» reservdelar	20,000	»
» 20 II och III klass bogievagnar à 24,000 kr.	480,000	»
» inrättningar för belysning, uppvärmning, bromsning m. m.	44,800	»
» 160 täckta godsvagnar	542,000	»
» 400 öppna godsvagnar	790,000	»
» bromsinrättningar	80,000	»
» axlar med hjul till vagnarne	401,200	»
» reservaxlar m. m.	82,000	»
Summa	3,500,000	kronor.»

Det anslag, jernvägsstyrelsen ansett böra för ifrågavarande ändamål af Riksdagen äskas, öfverstiger betydligt hvad för samma ändamål är för innevarande år beviljadt. Denna ökning är dock, synes mig, till fullo motiverad af de ständigt växande krafven på mera materiel, kraf som i sin ordning betingas af den ständigt växande trafiken å våra statsbanor. Huru betydlig denna tillväxt under år 1897 varit framgår, bland annat, deraf, att beloppet till statsverket inlevererade jernvägstrafikmedel för nämnda år uppgått till 13,800,000 kronor (eller 5,300,000 kronor mera än beräknats) mot 9,800,000 kronor för år 1896.

Jag tillstyrker således, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1899, till *anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade jernvägar,* anvisa å riksstaten utom hufvudtitlarne 3,500,000 kronor.

Statens jernvägsbyggnader.

[45.] Anslag till fortsättning af statsbanan mellan Boden och Ytter Morjärv.

Med anledning af en af Eders Kongl. Maj:t till Riksdagen gjord framställning om anläggande af en statsbana från Boden till Ytter Morjärv vid Kalix elf har 1897 års Riksdag — under förbehåll att de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 26 februari 1897 för den

föreslagna banan från Boden till Ytter Morjärv angifna vilkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges och med uttalande, att arbetets utförande måtte under behöflig kontroll verkställas med tilllämpning af entreprenadsystemet, der så med fördel för staten kunde ske — beslutat anläggning af en statsbana i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts förslag från Boden till Ytter Morjärv samt till påbörjande af denna bana för år 1898 å riksstaten utom hufvudtitlarne anvisat 1,300,000 kronor.

Enligt hvad jag anmälde till nämnda statsrådsprotokoll, hade kostnaden för denna jernväg beräknats uppgå till 4,371,000 kronor.

Nu har jernvägsstyrelsen, vid afgifvande med underdånig skrifvelse den 29 november 1897 af förslag till definitiv plan för denna jernväg och till arbetsplaner för åren 1898 och 1899, anmält behof jemväl för år 1899 af 1,300,000 kronor för jernvägsbyggnadens fortsättande, och har vid jernvägsstyrelsens skrifvelse fogats, bland annat, utdrag af Norrbottens läns landstings protokoll den 25 september 1896, innefattande den af landstinget åtagna förbindelse att fullgöra ofvan omförmälda vilkor om upplåtelse af mark för jernvägen, för hvilken förbindelse jag i statsrådsprotokollet den 26 februari 1897 redogjort.

Jag tillåter mig erinra, att Eders Kongl. Maj:t den 22 december 1897 *dels* funnit godt gilla och fastställa jernvägsstyrelsens omförmälda förslag till definitiv plan för jernvägen Boden—Ytter Morjärv äfvensom godkänna förslaget till arbetsplan för år 1898, *dels ock* — sedan jernvägsstyrelsen i berörda skrifvelse den 29 november 1897, i afseende å det ifrågasatta tillämpandet af entreprenadsystemet vid byggandet af denna jernväg och af jernvägen Krylbo—Örebro, framhållit, att tiden omöjligen medgåfve utbjudandet å generalentreprenad af 1898 års arbeten, och att i allt fall större fördel vore att vinna genom att, på sätt under de senare åren vid statsbanebyggnader i Norrland egt rum, använda entreprenadsystemet i sådan modifierad eller inskränkt form, att hvarje aftal om dylik entreprenad innefattade endast en viss bestämd art af arbete — icke funnit skäl meddela föreskrift om utbjudande på generalentreprenad af arbetena å statsbanan mellan Boden och Ytter Morjärv, men deremot beträffande sådan entreprenad rörande arbeten å jernvägen Krylbo—Örebro anbefalt åtgärder, för hvilka jag i det följande skall redogöra.

Jag tillstyrker, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, till *fortsättning af statsbanan mellan Boden och Ytter Morjärv*, för år 1899 bevilja å riksstaten utom hufvudtitlarne ett anslag af 1,300,000 kronor.

[46.] Anslag till fortsättning af statsbanan mellan Krylbo och Örebro.

Riksdagen har vidare, med föranledande af Eders Kongl. Maj:ts förslag om anläggande af en statsbana mellan Krylbo och Örebro — under förbehåll att de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 26 februari 1897 för den föreslagna banan från Krylbo till Örebro angifna vilkor om kostnadsfri upplåtelse af mark m. m. iakttoges och med uttalande, att arbetets utförande måtte under behöflig kontroll verkställas med tillämpning af entreprenadsystemet, der så med fördel för staten kunde ske — beslutat anläggning i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts förslag af en statsbana från Krylbo till Örebro samt till påbörjande af denna bana för år 1898 anvisat 3,000,000 kronor.

För denna jernväg (Krylbo—Vestanfors—Ullersäter—Örebro) hade kostnaden beräknats till 9,054,000 kronor.

Till statsrådsprotokollet den 26 februari 1897 anförde jag, att det kunde ifrågasättas, om ej lämpligt vore att framdraga stambanan endast till Frövi och inköpa den till Köping—Hults jernväg hörande bandelen Frövi—Örebro, samt att, derest antagligt saluanbud å nämnda bandel af dess egare komme att afgifvas, förändrad framställning till Riksdagen i fråga om slutpunkten för jernvägen från Krylbo kunde deraf föranledas. Jag anser mig derför nu böra bringa i erinran att, sedan jernvägsstyrelsen den 1 juli 1897 erhållit nådigt bemyndigande att med egaren af bandelen Frövi—Örebro förhandla om inköp för statens räkning af denna bandel med vissa tillhörigheter äfvensom att, om egaren vore villig försälja sin ifrågavarande egendom för en köpesumma ej öfverstigande 3,000,000 kronor, derom träffa förberedande aftal, men styrelsen sedermera anmält, att bandelens egare väl vore villig underhandla om densammas försäljning men ansåge underhandlingen derom böra grunda sig på det tidigare från jernvägsegarens sida uppgifna priset 3,500,000 kronor, Eders Kongl. Maj:t den 3 december 1897 funnit frågan om förvärfvande för statens räkning af bandelen Frövi—Örebro hafva förfallit äfvensom anbefalt jernvägsstyrelsen att, efter det ytterligare erforderliga undersökningar blifvit anstälda, inkomma med, bland annat, förslag till definitiv plan för ifrågavarande jernvägs sträckning från Spånga öfver Ullersäter till Örebro.

Beträffande fullgörandet af de för jernvägens byggande stadgade vilkor hafva förbindelser afgifvits, för den del som faller inom Örebro län af länets landsting, kommuner och enskilde, för bandelen inom Vestmanlands län af kommuner och enskilde samt för den inom Kopparbergs län fallande delen af jernvägen af enskild, och har Eders Kongl. Maj:t den 22 december nästlidna år, efter tillstyrkan af jernvägsstyrelsen och Eders Kongl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande beträffande

de särskilda förbindelser, hvar och en haft att pröfva, funnit skäligt godkänna dessa förbindelser.

Vidare och efter det jernvägsstyrelsen i sin berörda skrifvelse den 29 november 1897 afgifvit förslag till arbetsplaner för åren 1898 och 1899 för linien Krylbo—Spånga (Sällinge) af jernvägen Krylbo—Örebro och dervid för jernvägsbyggnadens fortsättande under år 1899 upptagit ett belopp af 3,800,000 kronor, har Eders Kongl. Maj:t förberörde 22 december 1897 behagat dels gilla och fastställa jernvägsstyrelsens förslag till definitiv plan för linien Krylbo—Spånga (Sällinge) dels ock godkänna förslaget till arbetsplan för år 1898.

Åberopande hvad jag nyss anfört beträffande ifrågasatt användning af entreprenadsystemet å förestående statsbanebyggnader, får jag slutligen erinra, att Eders Kongl. Maj:t berörde 22 december 1897 väl, enär äfven vid denna bana tiden omöjligen medgåfve utbjudande på generalentreprenad af 1898 års arbeten, funnit dessa arbeten böra utföras utan sådan entreprenad, men tillika förklarat sig anse de arbeten å linien Krylbo—Örebro, till hvilka Riksdagen kunde för år 1899 anvisa medel, böra, i sin helhet eller till viss lämplig del, utbjudas på generalentreprenad och förty funnit godt anbefalla jernvägsstyrelsen att vidtaga erforderliga åtgärder för infordrande af sådant entreprenadanbud.

Jag hemställer, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att, till *fortsättning af statsbanan mellan Krylbo och Örebro,* för år 1899 bevilja å riksstaten utom hufvudtitlarne ett anslag af 3,800,000 kronor.

Sjökommunikationer.

Sedan Eders Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1897 års Riksdag föreslagit Riksdagen att, under förbehåll att de i statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 14 januari 1897 omförmälda, af stadsfullmäktige i Kalmar gjorda åtaganden behörigen fullgjordes, till bestridande af kostnaderna för upprensning af en segelränna genom Kalmar sund bevilja ett anslag af 405,000 kronor och deraf på extra stat för år 1898 anvisa ett belopp af 202,500 kronor, meddelade Riksdagen i skrifvelse den 30 april 1897, att Riksdagen bifallit denna Eders Kongl. Maj:ts framställning. [47.] Upprensning af Kalmar sund.

Såsom Eders Kongl. Maj:t täcktes erinra sig, anförde jag till ofvan

omförmälda statsrådsprotokoll, att den beräknade kostnadssumman för ifrågavarande upprensningsföretag, 405,000 kronor, med all sannolikhet kunde icke oväsentligt nedbringas genom arbetets utbjudande på entreprenad och dess öfvertagande af någon association, som hade till yrke att med egen materiel bedrifva muddringsföretag, och att, om en blifvande entreprenadsumma komme att understiga det beräknade beloppet, motsvarande minskning torde kunna göras i det anslag, som borde för år 1899 anvisas.

För sådant ändamål fann Eders Kongl. Maj:t den 14 maj 1897 godt, i sammanhang med fastställande af plan för upprensningsarbetet, anbefalla väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att, sedan entreprenadkontrakt af styrelsen uppgjorts om utförande af ifrågavarande arbete, inkomma med förslag å det ytterligare anslag, som för fullbordande af arbetet erfordrades för år 1899.

Nu har i skrifvelse den 20 december nästlidna år väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anmält, att styrelsen afslutat entreprenadkontrakt om arbetet, hvarigenom kostnaden för detsammas verkställande skulle utgå med en summa af 225,000 kronor. Då emellertid för kontroll- och besigtningskostnader m. m. äfvensom för sannolikt erforderliga smärre efterrensningsarbeten, utöfver hvad arbetsplanen angåfve, erfordrades medel, hvilka icke syntes styrelsen böra upptagas till mindre än 75,000 kronor, så att för hela arbetet beräknades 300,000 kronor, skulle alltså — utöfver redan anvisade 202,500 kronor — behöfvas ytterligare allenast 97,500 kronor, i stället för 202,500 kronor.

Jag hemställer således, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att af det till *bestridande af kostnaderna för upprensning af en segelränna genom Kalmar sund* beviljade anslag å 405,000 kronor på extra stat för år 1899 anvisa återstående erforderliga beloppet, 97,500 kronor.

[48.] Ombyggnad af Väddö kanal.

I statsverkspropositionen till nästlidna års Riksdag hade Eders Kongl. Maj:t vidare föreslagit Riksdagen att till ombyggnad och förbättring af Väddö kanal bevilja ett anslag af 600,000 kronor och deraf på extra stat för år 1898 anvisa ett belopp af 300,000 kronor.

Riksdagen har jemlikt ofvanberörda skrifvelse den 30 april 1897 på det sätt bifallit Eders Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att Riksdagen till ombyggnad och förbättring af Väddö kanal — under vilkor att vederbörande kommuner i orten dels utan afgift eller annan ersättning tillhandahölle för nämnda arbete behöfliga upplagsplatser för

sten och grus m. m., så belägna, att minsta möjliga transportkostnad derigenom uppstode, dels ock kostnadsfritt till staten öfverlemnade den mark, som erfordrades för kanalens rätning eller annat i samband med ombyggnaden stående stadigvarande behof — beviljat ett anslag af 500,000 kronor och deraf på extra stat för år 1898 anvisat ett belopp af 150,000 kronor.

Såsom skäl derför att ett anslag af 500,000 kronor skulle vara tillräckligt för ifrågavarande ändamål har Riksdagen hufvudsakligen anfört följande:

Till en början ville Riksdagen fästa uppmärksamheten derpå, att af kanalkassans behållning, enligt uppgift utgörande 17,908 kronor 82 öre i november 1896, ett belopp af 15,000 kronor borde kunna användas för ifrågavarande arbete.

Riksdagen ansåge sig vidare böra framhålla, att i den af Eders Kongl. Maj:t begärda summan låge ett belopp af 24,000 kronor, som tillkommit för att möjliggöra utförande under vintern af i ombyggnadsförslaget upptagna bergsprängnings- och jordschaktningsarbeten i den s. k. mellersta kanalen, hvilka arbetens verkställande under annan årstid skulle hafva till följd, att kanalen finge under ett helt år afstängas för trafik. Då Riksdagen emellertid hyste den uppfattningen, att ombyggnaden kunde utan anmärkningsvärd olägenhet fördelas på tre år i stället för, såsom i Eders Kongl. Maj:ts proposition skett, på två, ansåge Riksdagen, att tillfälle borde yppas att under den sålunda förlängda arbetstiden utföra omförmälda arbeten å tider, då antingen trafik å kanalen ej egde rum eller den trafik, som funnes, icke vore af större betydenhet, än att en afstängning af kanalen ej skulle verka synnerligen menligt.

Eders Kongl. Maj:t hade slutligen år 1889 å handels- och sjöfartsfonden anvisat 54,900 kronor till kanalens rätande och fördjupning. Då detta belopp, enligt hvad upplyst blifvit, icke utgått, borde det efter Riksdagens åsigt ej möta betänklighet att anlita berörda fond för att fylla återstoden af den summa, Riksdagen ansett sig icke behöfva bevilja, eller 61,000 kronor, helst som Riksdagen vid statsanslaget ansett sig böra fästa det vilkor om bidrag från vederbörande kommuner i orten, hvarför jag nyss redogjort. Äfven derigenom borde nemligen någon besparing i de beräknade kostnaderna kunna vinnas.

Vid föredragning den 14 maj 1897 af Riksdagens ifrågavarande skrifvelse behagade Eders Kongl. Maj:t godkänna Riksdagens omförmälda beslut, i hvad det afvek från Eders Kongl. Maj:ts till Riksdagen i ämnet aflåtna framställning, äfvensom anbefalla Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län att från vederbörande kommuner

i orten infordra yttrande, huruvida de ville åtaga sig uppfyllandet af ofvanberörda, af Riksdagen vid beviljandet af anslaget fästade vilkor i fråga om upplåtelse af mark för kanalarbetet m. m.

Sedan derefter Eders Kongl. Maj:ts bemälde befallningshafvande inkommit med behörig förbindelse af Väddö kommun att uppfylla merberörda, af Riksdagen bestämda vilkor äfvensom med eget underdånigt utlåtande i ärendet, samt jemväl väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, till följd af nådig remiss, i ärendet sig utlåtit och dervid förmält sig, på grund af hvad Riksdagen anfört till stöd för det af Riksdagen gjorda afdrag af 24,000 kronor å den beräknade kostnadssumman, förutsätta, att undervattensarbetet i mellersta kanalen komme att utföras under sommarmånaderna maj—september, fann Eders Kongl. Maj:t vid ärendets förnyade föredragning den 29 oktober nästlidna år godt, med fastställande af den nya planen för utvidgning och förbättring af Väddö kanal, uppdraga åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att föranstalta om utförande på entreprenad af ifrågavarande arbete enligt den gillade planen, dervid borde iakttagas att arbetet i sin helhet skulle vara färdigt och afsynadt före 1900 års utgång, och att afstängning under seglationstid för bergsprängnings- och jordschaktningsarbeten i den s. k. mellersta kanalen endast finge ske under ett af arbetsåren, äfvensom bemyndiga styrelsen att af Väddö kanalkassas tillgångar för arbetet använda 15,000 kronor, hvarjemte Eders Kongl. Maj:t anbefalde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att i god tid före nästlidna års utgång inkomma med förslag å det anslag, som erfordrades för arbetets fortsättande under år 1899, och att, sedan entreprenadkontrakt om arbetets utförande af styrelsen afslutits, afgifva underdånig framställning om anvisande af det belopp, som för arbetets fullbordande kunde blifva erforderligt utöfver det af Riksdagen till arbetet anvisade anslag och nyssberörda bidrag från kanalkassan.

Uti sin merberörda skrifvelse den 3 november 1897 har nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anmält att, då entreprenadanbud å berörda arbete ännu icke inkommit, styrelsen icke kunde bedöma, om någon minskning uti beräknade kostnader kunde vara att påräkna, samt att styrelsen ansåge en summa af 200,000 kronor böra för år 1899 beräknas för ifrågavarande ändamål.

Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen

att af det till *ombyggnad och förbättring af Väddö kanal* beviljade anslag å 500,000 kronor på extra stat för år 1899 anvisa 200,000 kronor.

Bland arbeten, som blifvit ifrågasatta till upphjelpande af sjöfarten utmed Sveriges kuster, torde inga för närvarande vara så värda uppmärksamhet som de upprensningsarbeten, hvilka sedan längre tid tillbaka föreslagits i syfte att åstadkomma en inomskärsfarled utefter den bohuslänska kusten. Beträffande behofvet af en sådan farled och hvad som redan dervid åtgjorts äfvensom de arbeten, som för den närmaste framtiden synas mest oundgängliga för ifrågavarande ändamål, får jag till en början hänvisa till den underdåniga framställning i ärendet, som afgifvits af Göteborgs och Bohus läns landsting redan den 10 november 1890. [49.] Upprensning af inomskärsfarled vid bohuslänska kusten.

Uti denna skrifvelse erinrar landstinget huru som, efter det landstinget år 1867 uti underdånig skrifvelse hos Eders Kongl. Maj:t anhållit om upprensning af farleden innanför Hjertön och Toftön vid Tjörns vestkust på bekostnad af allmänna medel, och Eders Kongl. Maj:t med anledning deraf uti nådigt bref den 18 november 1870 förordnat om nämnda upprensnings utförande — för ett anvisadt statsanslag af 4,000 kronor — landstinget, på grund af åren 1878 och 1882 väckta motioner samt år 1886 erhållen nådig remiss, dragit försorg om utförandet af nödiga undersökningar för åstadkommande af en fullständig inomskärsfarled utmed bohuslänska hafskusten.

Vidare omförmäler landstinget, att uti en till chefen för civildepartementet ingifven promemoria den 12 december 1881, om offentliga åtgärder med hänsyn till det bohuslänska sillfisket, förrättaren af de under åren 1873—1883 utförda vetenskapliga undersökningarne rörande sillen och sillfisket vid Sveriges vestkust, filosofie doktorn A. W. Ljungman framhållit, huru som utaf den ifrågasatta fullständiga inomskärsfarleden längs genom bohuslänska skärgården särskildt sträckorna mellan Marstrand och Lysekil samt mellan Hunnebostrand och Fjellbacka vore eftersträfvansvärda för hafsfiskebedriften och allmänna rörelsen, och att uti en till Eders Kongl. Maj:t ställd ansökan den 28 december 1885 samma person, såsom riksdagsman för Orust och Tjörn, gjort hemställan om vidtagandet af åtgärder för åstadkommande af en sammanhängande och trygg inomskärsfarled mellan Marstrand och Lysekil utmed vestra kusten af Orusts och Tjörns fögderi.

Denna ansökan hade den 23 februari 1886 tillstyrkts af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet samt, efter lotskaptenens i lotsdistriktet hörande, den 28 augusti samma år äfven af lotsstyrelsen, hvarefter sökanden ingifvit en ytterligare skrift i ärendet den 12 december 1888, uti hvilken skrift, bland annat, närmare redogjorts för de föreslagna farledsförbättringarnes betydelse för bohuslänska skärgårdens

näringslif och allmänna rörelsen samt dessutom framhållits, huru som en dylik inomskärsfarled måste, för att motsvara sin bestämmelse, ega sådana dimensioner, att den kunde upptaga hela eller åtminstone allra största delen af den längs utmed kusten gående sjötrafiken, och att en sådan dess beskaffenhet tvifvels utan äfven utgjorde ett vilkor för att farleden skulle få en så allmän betydelse, att den kunde blifva föremål för utförande och underhåll på statsverkets bekostnad.

Genom nådiga bref till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 31 december 1888 och den 5 september 1889 hade Eders Kongl. Maj:t med anledning af nämnda ansökan förordnat om upprensning af Hjertö- och Toftösunden vid Tjörns vestkust till ett djup under medelvattenhöjden af 12 fot samt för ändamålet anvisat 52,550 kronor att utgå från handels- och sjöfartsfonden.

Äfven för sin egen del funne landstinget de utaf de föreslagna farledsarbetena, som afsåge beredandet af en fullständig inomskärsfarled längs genom skärgården mellan Marstrand och Lysekil samt mellan Hunnebostrand och Fjellbacka, ega den största betydelsen icke blott för fiskerinäringen utan äfven för allmänna rörelsen samt derför ock vara de af behofvet mest påkallade, enär trafiken utmed kusten vore lifligast från och med de ifrågavarande delarne af skärgården söderut till Göteborg.

De upprensningsarbeten, som kräfdes för inomskärsfarleden mellan Marstrand och Lysekil, afsåge, enligt hvad landstinget vidare anför, dels sundet mellan Tjörns hufvud och Tjörns kalf med en kostnad af 14,900 kronor, dels Kyrkesunds ränna med en kostnad af 70,150 kronor och dels sundet utmed Skaftölandets östra kust emellan Oxevikshamnen och Snäckedjupet med en kostnad af 37,500 kronor, allt beräknadt efter ett djup vid medelvattenstånd af 3,56 meter eller 12 fot. Af dessa arbeten hade det sist anförda under de senare åren fått ökad betydelse genom två till Ellösfjorden ledande nyanlagda landsvägar å Orust samt genom det ökade behofvet för allmänna rörelsen af en bättre farled mellan Lysekil och Uddevalla genom Snäckedjupet och Malösund.

De arbeten åter, som behöfdes för inomskärsfarleden mellan Hunnebostrand och Fjellbacka, afsåge dels sundet mellan Flatholmen och Qvarnmyre med en kostnad af 5,200 kronor, dels sundet mellan Hornön och fastlandet med en kostnad af 8,400 kronor och dels sundet mellan Homborgön och fastlandet med en kostnad af 10,200 kronor, allt likaledes beräknadt efter ett djup vid medelvattenstånd af 3,56 meter eller 12 fot. Dessa trenne arbeten utgjorde tillsammans ett enda helt med

syfte att bereda en trygg farled innanför den besvärligaste delen af Soten och vore ur denna synpunkt helt visst äfven mycket eftersträfvansvärda.

De förordade farledsupprensningarne skulle, enligt landstingets åsigt, få sin största betydelse för den oafbrutet tilltagande ångbåtstrafiken utmed kusten och detta såväl med hänsyn till den för traktens näringslif så vigtiga lokaltrafiken inom skärgården som med afseende å genomgångstrafiken mellan Göteborg och Kristiania. De skulle förhöja betydelsen af de utaf landstinget i dess underdåniga hemställan den 29 oktober 1886 hos Eders Kongl. Maj:t för bohuslänska skärgården och hafsfiskebedriftens utveckling begärda jernvägslinierna genom att gifva dessa ett ökadt värde för näringslifvet och förbereda rörelsens utveckling å de till jernvägsändpunkter föreslagna platserna.

Vid landstingets nu omförmälda framställning voro fogade af distriktschefen, majoren E. Atterbom uppgjorda ritningar och kostnadsförslag för samtliga de föreslagna arbetena med undantag för upprensningen af sundet mellan Tjörns hufvud och Tjörns kalf, öfver hvilket arbete ritning och kostnadsförslag åtföljt doktor Ljungmans ofvan omförmälda ansökan den 28 december 1885; och hemstälde landstinget, under åberopande af dessa undersökningshandlingar och hvad i öfrigt i ärendet förekommit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta vidtaga åtgärder för upprensning på statens bekostnad af inomskärsfarleden längs bohuslänska kusten mellan Marstrand och Lysekil samt mellan Hunnebostrand och Fjellbacka till ett djup vid medelvattenstånd af minst 3,56 meter.

Jag torde redan nu böra erinra derom, att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län uti sitt utlåtande förenämnde 23 februari 1886 meddelat, att vid sammanträde med invånarne i orten blifvit utrönt, att något bidrag från kommuner eller enskilda till det föreslagna arbetets utförande icke vore att påräkna, enär dessa vore för litet bemedlade, samt att från ortsinvånarnes sida framhållits att, då fisket i allmänhet och sillfisket i synnerhet vore till nytta för hela rikets befolkning, man väl ej borde tveka att med nödigt statsanslag bereda för fisket lämpliga kommunikationer.

Landstingets ofvanberörda framställning, som blifvit den 19 november 1890 af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnad, remitterades till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för afgifvande af underdånigt yttrande deröfver.

Den 31 oktober 1891 afgaf väg- och vattenbyggnadsstyrelsen så-

dant yttrande, dervid styrelsen tillika öfverlemnade dels ett nytt kostnadsförslag af distriktschefen majoren Atterbom och dels ett af lotsstyrelsen den 15 oktober 1891 i ärendet afgifvet yttrande.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelade till en början, att de åren 1888 och 1889 anbefalda åtgärderna för upprensning af Hjertö- och Toftösunden till ett djup under medelvatten af 3,56 meter (12 fot) kunde motses blifva snart fullbordade för en kostnad, som understege det anvisade beloppet 52,550 kronor. (Uti en sedermera till chefen för civildepartementet den 9 maj 1892 aflåten skrifvelse har styrelsen meddelat, att arbetet då varit fullbordadt, och att kostnaden uppgått till 42,280 kronor 56 öre.)

Vidare tillkännagaf väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att anledningen dertill, att ett nytt kostnadsförslag ansetts erforderligt, varit den, att vid de föregående kostnadsförslagen massorna varit väl knappt beräknade, hvarförutom arbetsprisen bort höjas till följd af de under tiden inträffade prisstegringarna.

Till jemförelse mellan de äldre och de nya kostnadsberäkningarna meddelade styrelsen följande öfversigt:

A. *Mellan Marstrand och Lysekil:*

		Kostnad enligt äldre förslag.	Kostnad enligt nytt förslag.
Sundet mellan Tjörns hufvud och Tjörns kalf	kronor	14,900: —	20,790: —
Sundet Kyrkesunds ränna	»	70,150: —	87,960: —
Sundet utmed Skaftölandets östra kust mellan Oxevikshamnen och Snäckedjupet	»	37,500: —	51,840: —
Summa	kronor	122,550: —	160,590: —

B. *Mellan Hunnebostrand och Fjellbacka:*

Sundet mellan Flatholmen och Qvarnmyre	kronor	5,200: —	8,240: —
Sundet mellan Hornön och fastlandet	»	8,400: —	12,850: —
» » Homborgön och fastlandet	»	10,200: —	14,720: —
Summa	kronor	23,800: —	35,810: —

Det djup, som enligt planerna förutsattes skola blifva lika för

alla sunden, vore 3,56 meter (12 fot), och vore bottenbredden antagen blifva för Tjörns Kalfsundet 8,9 meter (30 fot), för Kyrkesundsrännan 23,75 meter (80 fot) och för alla de öfriga 14,85 meter (50 fot) samt sidodoseringarne utlagda med anlag lika med 2 gånger höjden; och förklarade sig styrelsen vid granskning af de nu senast inlemnade förslagen icke hafva haft något att anmärka.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anförde derefter att, emedan styrelsen hyst tvifvel, huruvida det skulle vara lika angeläget att fördjupa Kyrkesundsrännan om de öfriga söder om Lysekil belägna sunden, hvilkas uppmuddring torde böra företagas före de norr derom varande, och huruvida ej den äfvenledes ifrågasatta upprensningen af Albrektssunds kanal, hvartill styrelsen erhållit Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning att vidtaga förberedande åtgärder genom upprättande af förslag, borde föregå de nu ifrågavarande företagen, styrelsen hade härom meddelat sig med lotsstyrelsen, som i ofvan berörda skrifvelse den 15 oktober 1891 uttalat den åsigt, att de tre sunden söder om Lysekil borde i första rummet utvidgas och fördjupas, och att frågan om rätning af segelrännan i Kyrkesundet vore af allt för stor vigt för den allmänna sjöfarten för att böra undanskjutas för den mindre betydande rörande upprensning af Albrektssunds kanal.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erinrade vidare derom, att styrelsen, i underdånigt utlåtande den 15 april 1886 öfver doktor Ljungmans ofvan omförmälda framställning den 28 december 1885, anfört att, då något bidrag från kommuner, fiskare eller dem, som med fisket drefve affärer, icke vore att påräkna vare sig för arbetets utförande eller för underhållet, denna fråga borde betraktas såsom en statens angelägenhet, till hvars ordnande och genomförande samt framtida underhåll såväl statens medel som statens tjenstemän uteslutande komme att användas. Då företagens vigt för det allmänna syntes vara otvifvelaktig, hemstälde styrelsen, att till upprensning af de tre mellan Marstrand och Lysekil varande sunden ett sammanlagdt belopp af 160,590 kronor måtte anvisas från handels- och sjöfartsfonden eller, om sagda fonds tillgångar icke skulle medgifva den ifrågasatta utgiften, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om anvisande af den erforderliga summan, 160,590 kronor, samt att med fördjupningen af sunden mellan Hunnebostrand och Fjellbacka måtte få anstå till dess att arbetena med de först nämnda tre sunden söder om Lysekil blifvit utförda.

Emedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sålunda föreslagit, att medel till de då ifrågasatta upprensningsarbetena skulle beredas från

handels- och sjöfartsfonden, inhemtades underdånigt utlåtande i ärendet af statskontoret, som i utlåtande den 8 december 1891, efter redogörelse för fondens dåvarande ställning, hufvudsakligen anförde att, ehuru fonden lemnade tillgång till anvisande af de erforderliga medlen, statskontoret likväl, med hänsyn dertill att fonden under de närmaste åren otvifvelaktigt måste tagas i anspråk för åtskilliga andra för dess uppgift lika angelägna ändamål som det föreslagna, ansåge sig icke kunna åtminstone i någon vidsträcktare mån tillstyrka bifall till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag i denna del.

Statskontoret fäste ock uppmärksamheten derå att, då någon möjlighet icke förefunnes att för utförande af ifrågavarande upprensningsarbeten erhålla bidrag af kommuner eller enskilde, det extra anslaget under sjette hufvudtiteln till understödjande af brobyggnader och mindre hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder icke kunde för ändamålet anlitas, enär för erhållande af understöd från detta anslag fordrades, att en tredjedel af den för ett företag erforderliga summan af vederbörande inom orten tillskötes. Af dessa anledningar hemstälde statskontoret om aflåtande af proposition till Riksdagen angående beviljandet af det erforderliga anslaget.

Hur vigtig än frågan om dessa farleders upprensande var, fick densamma likväl under de närmaste åren efter 1891 stå tillbaka för ändå vigtigare anslagskraf för andra ändamål, så att någon proposition till Riksdagen icke afläts. Frågan kunde emellertid icke förfalla och blef rätt snart åter till en viss del upptagen, i det att lotsstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 31 december 1895, med tillkännagifvande att, enligt hvad lotskaptenen i Göteborg meddelat, i den för inomskärsfarten synnerligen vigtiga Kyrkesundsrännan så betydlig uppslamning och uppgrundning egt rum, att på flera ställen och i synnerhet vid Engvik mötande större ångare icke utan stora svårigheter och risk kunde passera hvarandra, och att åtgärder förty vore behöfliga för farledens underhållande, hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes anbefalla företagande af vederbörlig undersökning och upprättande af erforderliga förslag till farledens försättande i trafikabelt skick; och förmälde sig lotsstyrelsen dervid tillika anse, att det minsta vattendjup, som borde förekomma i förevarande farled, vore 3,6 meter eller enahanda djup, som i de närliggande, på statens bekostnad upprensade farlederna genom Toftö- och Hjertösunden.

Till följd af härå erhållen nådig remiss afgaf väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 7 oktober 1896 underdånigt utlåtande i ämnet och öfverlemnade dervid infordrade yttranden från handels- och sjö-

fartsnämnden i Göteborg, t. f. distriktschefen C. H. Öhnell samt Marstrands nya ångfartygsaktiebolag med flere, af hvilka yttranden framginge, bland annat, att samtliga i ärendet hörde framhållit behofvet af ifrågavarande upprensning.

För egen del anförde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, under erinran om hvad förut i frågan förekommit, att af handlingarna i ärendet framginge, dels att under de sista tio åren sådana uppgrundningar egt rum i Kyrkesundsrännan, att 1883—1887 årens undersökningar ej längre utgjorde tillförlitligt material för kostnadsberäkningen, dels ock att utredas borde, huruvida ej i sjöfartens intresse kunde vara lämpligt att upprensa leden till väsentligt större djup än förut ifrågasatts; och hemstälde förty styrelsen om anvisande af medel för ny undersökning af Kyrkesundsrännan och upprättande af förslag till densammas upprensning.

Vid ärendets föredragning den 31 oktober 1896 fann Eders Kongl. Maj:t godt att för upprättande af plan till upprensning af farled genom den så kallade Kyrkesundsrännan alternativt med 3,6, 4,5 och 5,5 meters djup under medelvattenstånd anvisa ett statsbidrag af 1,200 kronor att utgå från anslaget till undersökning af mindre hamnar och farleder m. m.

Med gemensam underdånig skrifvelse den 14 december 1897 hafva nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt lotsstyrelsen öfverlemnat betänkande och kostnadsförslag med ritningar af t. f. distriktschefen C. H. Öhnell rörande upprensning af Kyrkesundsrännan, enligt hvilket förslag en farled i detta sund skulle kosta

med 3,6	meters	djup, 25	meters	bottenbredd	....	kronor	82,000: —
» 4,5	»	» 30	»	»	....	»	160,000: —
» 5,5	»	» 36	»	»	....	»	288,000: —

Styrelserna återkalla i sin skrifvelse i minnet, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen år 1891 föreslagit upprensning af de tre omförmälda sunden mellan Marstrand och Lysekil och hemstält att med utförandet af upprensningen af de tre nordligare sunden mellan Hunnebostrand och Fjellbacka skulle få anstå, till dess arbetet å de tre sydligare sunden fullbordats. Emellertid hade, anföra styrelserna vidare, sedan denna tid behofvet af samtliga sundens upprensning allt mer ökats, hvarföre embetsverken ansett sig nu icke böra uttala sig om endast Kyrkesundsrännan utan derjemte ånyo erinra om de öfriga.

Hvad då först vidkomme det af Öhnell nu upprättade förslaget, hade embetsverken ej annat att i tekniskt hänseende erinra, än att far-

ledssektionen i berg borde utsprängas så, att bergssidan bildade ett plan från botten ända upp öfver vattenytan. Derjemte hade vid kostnadsberäkningen erinrats, att deri ej inbegripits kontrollkostnader och omkostnader för arbetets eventuela utbjudande å entreprenad — något som deremot iakttagits i de kostnadsberäkningar, som förefunnes i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens underdåniga utlåtande af den 31 oktober 1891. Med antagande af 3.56 meters djup under vanligt vattenstånd och 23.75 meters bottenbredd hade kostnaden för Kyrkesundsrännan då beräknats till 87,960 kronor, hvaremot rensning i samma sund till 3.6 meters djup och 25 meters bottenbredd nu ansåges böra beräknas till endast 86,000 kronor, beroende denna minskning derå, att Öhnell lyckats lägga farleden något fördelaktigare, än i föregående förslag skett.

Emellertid vore sagda djup, hvilket vid lågvatten nedginge ända till 2.9 meter, visserligen tillräckligt för den egentliga skärgårdstrafiken, men deremot icke för de mera djupgående ångare, som börjat användas efter kusten och för hvilka specielt möjligheten att kunna äfven vid lågvatten passera Kyrkesundsrännan skulle vara af obestridlig nytta; och enahanda torde äfven förhållandet vara beträffande de fartyg, som förmedlade afsättningen å aflägsna orter af den vid skärgårdens hufvudorter sammanförda fiskefångsten. Det vore naturligtvis vanskligt att förutsäga, huruvida sjöfarten å bohuslänska kusten skulle under närmaste framtid utveckla sig derhän, att det större djupet mer och mer toges i anspråk, men embetsverken ansåge det icke lämpligt att nu genom upprensning till endast 3.6 meters djup hindra Kyrkesundsledens tillgodogörande för den kraftigare sjöfartsmaterielen och förordade derför denna leds upprensning till 5.5 meters djup under vanligt vattenstånd, eller 4.8 meter under lågvatten, och med 36 meters bottenbredd, hvarvid kostnaden borde beräknas till 296,000 kronor.

För rensningarna i de öfriga, hittills undersökta sunden, för hvilka annat hittills ej påyrkats, kunde man deremot, åtminstone tills vidare, nöja sig med 3.56 meters djup; och då ej heller i öfrigt skulle förekomma ändring i afseende å dessa af det, som anförts i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens meranämnda utlåtande af den 31 oktober 1891, komme arbetena sålunda att omfatta följande sund, nemligen mellan:

	djup under vanligt vattenstånd m.	botten-bredd m.	kostnad kronor.
Tjörns hufvud och Tjörns kalf	3.56	8.9	20,790
Herön med Koöarne och Tjörn (Kyrkesundsrännan)	5.5	36.0	296,000
Skaftön och Orust från Oxevikshamnen till Snäckedjupet	3.56	14.85	51,840
Flatholmen och Qvarnmyre	3.56	14.85	8,240
Hornön och fastlandet	3.56	14.85	12,850
Homborgön och fastlandet	3.56	14.85	14,720
		eller tillsammans kronor	404,440.

Farledernas utprickning och belysning vore ej inräknad i denna kostnad, enär frågan derom icke ansetts böra i detta sammanhang behandlas.

Arbetena torde efter embetsverkens åsigt lämpligen kunna fördelas på fyra år; och torde för deras utförande böra användas entreprenad under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens kontroll, på sätt under en följd af år i liknande fall egt rum, men ansåges icke heller denna fråga behöfva i ärendets nuvarande läge afgöras.

Embetsverken hemställa således, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af 1898 års Riksdag äska ett anslag af 404,440 kronor för upprensning af förenämnda sund, samt att deraf omkring fjerdedelen eller 100,000 kronor måtte anvisas att utgå under år 1899.

Slutligen har jag att omförmäla två framställningar, som inkommit under den tid, då ärendet om ny undersökning af Kyrkesundsrännan varit under handläggning.

Representanterna vid 1896 års riksdag för Norrvikens domsaga, för Lane och Stångenäs härad samt för Tunge, Sotenäs och Sörbygdens härad hafva sålunda den 13 maj 1896 till Eders Kongl. Maj:t ingifvit en till en bland dem ställd skrift, undertecknad af ett hundratal fiskare och andra personer vid och i Hamburgssund i Qville härad, i hvilken skrift anhållits om åtgärder för upprensning af sunden mellan Homborgön och fastlandet samt mellan Hornön och fastlandet. I sist omförmälda skrift anföres hufvudsakligen att, om dessa förslag blefve en verklighet, skulle icke blott de omkring 600 personer, som bodde på och i närheten af dessa farleders stränder, hafva stort gagn deraf, utan jemväl en stor del andra, vid kusten boende, deraf draga stor nytta.

De grund, hvarom fråga vore, gjorde farleden många gånger nästan omöjlig att befara äfven med vanliga sillgarnsbåtar. Hvad farleden mellan Hornön och fastlandet anginge, så vore denna nästan alltid otillgänglig äfven för mindre farkoster än sådana, som numera allmänt begagnades vid sillfiske.

Såväl mellan Homborgön och fastlandet som mellan Hornön och fastlandet hade någon upprensning blifvit gjord, bekostad af befolkningen sjelf. För omkring sex år sedan hade af fiskare, sjömän och andra personer boende vid och i närheten af sundet mellan Homborgön och fastlandet omkring 2,000 kronor tecknats för upprensningen af denna farled. Men i betraktande af den ringa nytta, som kunde göras med 2,000 kronor i ett företag, hvars kostnadsförslag slutade på 10,200 kronor, och då befolkningens tillgångar ej medgåfvo vidare dryga utgifter, stannade företaget vid tanken.

Den olägenhet, som skärgårdsbefolkningen hade af denna farleds grunda beskaffenhet, vore i många afseenden stor. Under sillfisketiden hände ofta för de personer, hvilka måste använda denna farled, att det åtginge betydligt längre tid för att komma till fångstplatserna än hvad förhållandet kunnat vara, om farleden varit upprensad till det djup, som i kostnadsförslaget vore angifvet. Men befolkningen gjorde icke blott förlust af tid utan ofta ock af fångst och redskap. Omkring 50 större och mindre jakter hade hemortsrätt i Hamburgssund. Skeppare måste nu vid mångfaldiga tillfällen fara en vida längre och besvärligare väg än som varit nödvändigt, om sunden varit upprensade; och äfven i detta afseende orsakades ofta förlust och besvärligheter.

Den andra framställningen afläts den 5 oktober 1896 af Orusts och Tjörns fiskeriförening, som i hufvudsak anförde att, då farlederna mellan Marstrand och Lysekil samt mellan Hunnebostrand och Fjellbacka egde synnerlig betydelse för bohusländska skärgården och särskildt för sillfisket, då deras förbättrande i ordning söderifrån skulle medföra mycket stort gagn för skärgårdstrafiken, då anspråken på, att andra farledsarbeten skulle skjutas före dem vid utförandet, eller att djupet och bredden skulle göras större, än föreslagits, icke vore med hänsyn till den vanliga, för fisket betydelsefulla inomskärstrafiken berättigade, samt då särskildt den söder om Lysekil belägna delen af skärgården utmed dessa farleder icke komme att få någon fördel af den ifrågasatta jernvägen längs Bohusläns fastland, fiskeriföreningen hemstälde, det Eders Kongl. Maj:t täcktes snarast möjligt vidtaga nödiga åtgärder för farledsarbetenas utförande.

Hvad sålunda i detta ärende förekommit måste efter mitt förmenande anses innefatta fullgiltiga bevis derför, att upprensning af ifrågavarande sex sund, deraf tre i inomskärsfarleden mellan Marstrand och Lysekil och tre i farleden mellan Hunnebostrand och Fjellbacka, är af så stor betydelse för den allmänna samfärdseln och särskildt för det bohuslänska fisket, att densammas verkställande icke längre bör uppskjutas.

Jag finner det vara välbetänkt att redan nu upprensa den så kallade Kyrkesundsrännan till 5.5 meters djup under vanligt vattenstånd, på det att äfven den på något längre håll gående trafiken må erhålla nytta af företaget, vare sig fråga är om regelbunden kustfart eller trafiken afser transporterande till afsättningsorten af hopsamlad fiskefångst, men att deremot icke för närvarande upprensa de öfriga fem sunden till större djup än 3.56 meter, då i afseende å dessa det hufvudsakliga intresset är att bereda en gen och lätt trafikabel väg för fiskefartyg af bruklig storlek och andra dermed jemförliga fartyg.

Det har i de gjorda uttalandena i denna sak endast rådt en mening derom, att det är omöjligt för ortens kommuner och invånare att lemna något bidrag till utförande af ifrågavarande företag; och det synes icke ens kunna vara möjligt att inom orten få till stånd någon betryggande garanti för farledernas blifvande underhåll. Men jag finner de anförda skälen för företagets allmännyttighet vara så kraftiga, att jag icke tvekar att förorda, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte af Riksdagen äskas, utan att något förbehåll om bidrag från enskildt håll ifrågasättes; och då jag icke har något annat att erinra vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens samt lotsstyrelsens gemensamma förslag i ärendet af den 14 december 1897 eller mot de afgifna betänkandena och kostnadsförslagen, i den mån de af styrelserna åberopats, än att det, med hänsyn till arbetets behöflighet och jemförelsevis ringa omfattning, synes mig lämpligare att detsamma fullbordas på tre år i stället för fyra, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, till bestridande af kostnaderna för *upprensning å uppgifna platser af inomskärsfarled mellan Marstrand och Lysekil samt mellan Hunnebostrand och Fjellbacka*, bevilja ett anslag af 404,440 kronor och deraf på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af 150,000 kronor.

Hvad föredragande departementschefen i ofvan berörda hänseenden tillstyrkt och hemstält behagade Hans Maj:t Konungen, enligt Statsrådets öfrige leda-

möters tillstyrkande, i nåder bifalla samt förordnade tillika, enligt Statsrådets hemställan, att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlemnas till ledning vid författande af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ex protocollo:

Carl G. Edman.

Stockholm, K. L. Beckmans Boktryckeri, 1898.

Sjunde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

— —

Sedan de till andra, tredje, fjerde, femte och sjette hufvudtitlarne hörande frågor blifvit af vederbörande departementschefer föredragna, anhöll departementschefen, statsrådet grefve Wachtmeister att få anmäla de frågor, som tillhörde regleringen af sjunde hufvudtiteln, samt anförde dervid beträffande anslagstitlarne:

Ordinarie anslag.

Postverket.

[1.] *Postverket.* De för innevarande år af Eders Kongl. Maj:t faststälda aflöningsstater för postverket upptaga följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	3,330,300: —
öfvergångsstaten	„	2,400: —
pensionsstaten	„	75,375: —
omkostnadsstaten	„	4,875,500: —
oförutsedda utgifter	„	340,000: —
afkortningar och restitutioner m. m.	„	64,425: —
	tillsammans kronor	8,688,000: —

Generalpoststyrelsen har i underdånig skrifvelse den 27 sistlidne november afgifvit förslag till stater för postverket för år 1899. Hvad först angår

Aflöningsstaten,

anför generalpoststyrelsen till en början, hurusom oaktadt den decentralisation inom postverkets förvaltning, som år 1893 åstadkommits genom inrättande af distriktsförvaltningar eller postinspektioner, dervid till postinspektörerne öfverlemnats att sjelfständigt afgöra vissa ärenden, hvilka förut fordrat styrelsens beslut, det likväl icke kunnat undvikas, att poströrelsens stadiga tillväxt samt den allt lifligare och allt mera utvecklade postförbindelsen med utlandet ökat arbetet hos styrelsen och framkallat nya spörsmål samt behof af frågornas mångsidigare och snabbare behandling. I följd häraf hade byråchefernas göromål blifvit alltför betungande och med nödvändighet påkallat ökadt antal ledamöter hos styrelsen.

Efter hvad generalpoststyrelsen meddelar, hade år 1892 — oberäknadt de från vederbörande postanstalter å bestämda tider insända redogörelser af olika slag samt en mängd reqvisitioner med mera dylikt — antalet till styrelsen inkomna och i dess diarium införda mål utgjort 14,596, hvarjemte 900 mål blifvit såsom oafgjorda från föregående år balanserade. Af dessa mål blefvo 14,510 under året slutbehandlade och 986 till följande året öfverförda. År 1893, då de nya postinspektionerna trädde i verksamhet, sjönk antalet af de

till styrelsens diarium inkomna ärenden till 13,446, af hvilka, jemte de från år 1892 balanserade 986 mål, 13,436 blefvo under året afgjorda och 996 balanserades till följande året. År 1894 infördes i styrelsens diarium 13,019 nya mål och afgjordes 12,801 mål. År 1895 hade styrelsen att handlägga 12,900 inkomna nya ärenden och 1,214 från föregående år balanserade. Vid årets slut återstodo såsom oafgjorda 946 mål, till hvilka år 1896 kommo 13,088 nya ärenden. Af dessa sammanlagda 14,034 mål afgjordes 13,013 under året och balanserades 1,021 till år 1897. En jemförelse mellan antalet diarieförda mål åren 1895, 1896 och 1897 visade tillika en fortfarande ökning, enär berörda antal uppgått för 1 januari—19 november: år 1895 till 10,977, år 1896 till 11,233 och år 1897 till 11,824.

Af hvad sålunda meddelats anser generalpoststyrelsen framgå, att postinspektionsinrättningen icke kunnat varaktigt från styrelsen afleda ökadt arbete. Detta hade för öfrigt icke heller varit postinspektionernas väsentligaste uppgift. Dem ålåge i första rummet att öfvervaka postbefordringen och göromålen å postanstalterna, tillse att anordningarna vid postanstalterna till allmänhetens betjenande vore eller blefve med hänsyn till trafikens omfattning tillfredsställande, utöfva förmanskap öfver distriktens postpersonal, inspektera och inventera postkontoren, inspektera de å jernvägarne framgående postkupéexpeditioner och postiljonskupéer, hos generalpoststyrelsen föreslå inrättande, indragning eller förändring af postanstalter och postgångar m. m. Styrelsen framhåller, att dessa ärenden, som vore af stor vigt för postverkets rätta skötsel och tidsenliga utveckling, med en samvetsgrann handläggning varit af beskaffenhet att snarare framkalla nya ärenden till styrelsens handläggning än att minska antalet eljest befintliga.

Till upplysning om den tillväxt poströrelsen erhållit under de år, som förflutit sedan de nya postinspektionerna började sin verksamhet, åberopar generalpoststyrelsen följande siffror:

	År 1893.	År 1896.
	st.	st.
Antalet postförsändelser utgjorde	148,772,326	182,923,354
deraf voro värdeförsändelser	6,726,743	8,453,444
Antalet postförda nymil å jernväg utgjorde	1,593,506	1,752,069
Antalet poststationer uppgick till	2,003	2,162
Värdet af afgångna assurerade försändelser, inlösta postförskott och inbetalda postanvisningar	Kronor.	Kronor.
utgjorde	947,674,299	1,075,975,405
Postverkets inkomster utgjorde	7,945,605	9,035,371

Generalpoststyrelsen erinrar vidare, att år 1893 tillkommit i Sveriges internationela postutvexling en rörelsegren, som dittills funnits allenast i förhållande till Frankrike, nemligen inkassering genom vederbörande postverk af qvittenser, fakturor, löpande skuldförbindelser, vexlar m. m., samt att under tidsperioden 1893—1895 tillkommit eller trädt i tillämpning, bland annat,

internationelt aftal angående abonnement, genom postverkens förmedling, å tidningar och andra periodiska skrifter,

utvexling af paket med angifvet värde dels med Storbritannien och Irland, dels ock, genom storbritanniska postverkets förmedling, med åtskilliga britiska kolonier och besittningar,

aftal om utvexling sjövägen mellan Sverige och Belgien af paket om högst 50 kilograms vigt, samt

postkonvention mellan Sverige och Ryssland med särskildt tilläggsreglemente rörande postförbindelsen mellan Sverige och Finland.

På grund af sistnämnda reglemente hade i postförbindelsen med Finland, jemte det att utvexlingen af abonnement å tidningar och andra periodiska skrifter utvecklats, äfven införts utvexling af vanliga och telegram-postanvisningar, af s. k. postpaket (colis postaux) intill en maximivigt af 3 kilogram samt af postförskottsförsändelser; hvarförutom svenska postförvaltningen åtagit sig att, mot särskildt kommissionsarfvode, förmedla utvexlingen af vanliga postanvisningar mellan, å ena sidan, Finland och, å andra sidan, de länder och orter, med hvilka Sverige omedelbart eller medelbart utvexlade postanvisningar. Beträffande den af svenska postförvaltningen förmedlade utvexlingen af postanvisningar mellan Finland och andra länder — hvaraf vederbörande länder kunnat begagna sig från början af november 1895 — meddelar generalpoststyrelsen, hurusom under det första kalenderår, rörelsen varit i gång eller år 1896, utvexlats i riktningen från Finland 1,247 postanvisningar till sammanlagdt belopp af 34,506 kronor och i riktningen till Finland 1,849 postanvisningar med värde af tillhopa 139,424 kronor.

Från 1896 års början hade, hvad Sverige anginge, maximivigten för internationela postpaket höjts från 3 till 5 kilogram, hvarjemte från samma tidpunkt Sverige tagit del i befordringen af internationela postpaket, som vore skrymmande. Från början af år 1897 hade den direkta utvexlingen, öfver Göteborg, af paketpostförsändelser mellan Sverige och Storbritannien vidare utvecklats derigenom, att maximivigten för paket af ifrågavarande slag höjts, vid försändning i riktningen från Sverige, från 3 till 5 kilogram och, vid försändning i riktning från Storbritannien, från 7 till 11 engelska skålpund.

Generalpoststyrelsen anser det vara uppenbart, att, om än det ålåge vederbörande postanstalter att handhafva den postala förbindelsen med utlandet, densamma likväl icke kunnat utvecklas utan att jemväl framkalla ökade göro-

mål hos styrelsen och nya spörsmål, som kräft och fortfarande kräfde styrelsens afgörande. Helt naturligt hade behofvet af ökade arbetskrafter framträdt först å revisionsbyrån, hvars arbetsområde minst berörts af decentralisationen och till hvilken det hörde att handlägga en mångfald frågor rörande den internationela postsamfärdseln.

Sedan vid särskilda tillfällen Eders Kongl. Maj:t, på underdåniga framställningar af generalpoststyrelsen, för kortare tider bemyndigat styrelsen att förordna adjungerad ledamot att biträda med revisionsbyråmålens handläggning, och adjunktioner för kortare tider förekommit jemväl å kansli- och kameralbyråerna, hade generalpoststyrelsen funnit sig nödsakad att göra underdånig framställning om anställande hos styrelsen för hela året 1896 af en särskild adjungerad ledamot, hufvudsakligen till hjelp för revisionsbyråns chef, men äfven till beredande af någon lättnad i embetsgöromålen för cheferna för styrelsens kansli- och kameralbyråer. Generalpoststyrelsen hade dervid anmält, att, i händelse af nådigt bifall till berörda framställning, styrelsen tänkt sig, att till handläggning af den adjungerade ledamoten skulle öfverlemnas följande grupper af ärenden, nemligen från revisionsbyrån anmärknings-, afkortnings- och restitutionsmål, ärenden rörande postverkets tidningstaxor och beträffande vilkoren för tidningsbilagors postbefordran samt poststatistiska ärenden och utarbetandet af postverkets årsberättelse; från kanslibyrån ärenden rörande förseelser vid postförsändelsers aflemnande till postbefordran (korsbandsmissbruk m. m.) och frågor om ersättning för bortkomna eller skadade värdeförsändelser; samt från kameralbyrån frågor om redogörares uppbördssäkerhet, uppgörande af liqvider med utländska postverk, frågor rörande den i § 46 mom. 2 i instruktionen för generalpoststyrelsen omförmälda särskilda understödskassa äfvensom afskrifnings- och balansmål; hvarjemte den adjungerade ledamoten skulle utöfva närmaste chefskapet för den egentliga revisionspersonalen å revisionsbyrån och de öfrige tjenstemän hos styrelsen, som, enligt styrelsens bepröfvande, blefve mera uteslutande använda till biträde vid handläggningen af de den adjungerade ledamoten särskildt åliggande göromål. Generalpoststyrelsens nu omförmälda framställning blef af Eders Kongl. Maj:t den 20 december 1895 bifallen; och hade med anledning häraf bildats en särskild tillfällig afdelning af styrelsen, tills vidare benämnd revisionsbyrån II. Vid denna byrå hade anstälts en af kanslibyråns notarier, samtlige revisorer med hos dem anstälde amanuenser och biträden samt två amanuenser för expeditionsgöromål. Derjemte hade generalpoststyrelsen förordnat, att den å statistiska kontoret tjenstgörande personal skulle, i mån af behof, biträda den nya byrån med vissa ärendens handläggning samt att de å styrelsens öfriga byråer anstälda biträden för renskrifning tills vidare skulle fullgöra dylika arbeten äfven för den nya byrån.

På förnyad underdånig framställning, deri generalpoststyrelsen framhöll,

att de förhållanden, som föranledt den nya provisoriska afdelningens anordnande, vore oförändrade, medgaf Eders Kongl. Maj:t den 27 november 1896, att jemväl under år 1897 finge hos styrelsen anställas en adjungerad ledamot för handläggning, i enlighet med föreskrifterna i den för styrelsen gällande instruktion, af de ärenden, som, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de under år 1896 tilllämpade grunder, blefve till honom öfverlemnade.

För bibehållandet af den provisoriskt bildade byrån hade generalpoststyrelsen hos Eders Kongl. Maj:t gjort framställning om förordnande af en adjungerad ledamot hos styrelsen äfven för innevarande år.

Då verkligt stadigvarande behof af denna nya byrå förefunnes, i det att den påkallats icke af tillfälliga förhållanden, utan af poströrelsens stadiga tillväxt och ej minst af den betydande utvecklingen af postförbindelsen med utlandet, hvilket allt med nödvändighet kräft ökade arbetskrafter hos generalpoststyrelsen, hade styrelsen ansett det icke längre böra anstå med underdånig framställning om den nya byråns öfverförande till ordinarie stat. I följd häraf hemställer generalpoststyrelsen om uppförande å postverkets stat af aflöning till en femte byråchef och anordnande genom utbrytning från andra byråer af en femte byrå, dit af den ordinarie personalen i statsförslaget öfverförts från kanslibyrån en notarie samt från den förutvarande revisionsbyrån sex revisorer; varande i statsförslaget den föreslagna nya byrån upptagen under benämning revisionsbyrån och den förutvarande revisionsbyrån under benämning utrikes- och författningsbyrån.

Under förutsättning af bifall till den nu gjorda framställningen om den nya byråns upptagande å ordinarie stat, anhåller generalpoststyrelsen om bemyndigande att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med förslag till deraf påkallade ändringar i den för styrelsen gällande instruktion och att i sammanhang dermed föreslå de ytterligare ändringar i berörda instruktion, som för ärendenas snabbare behandling eller i andra afseenden kunde finnas tidsenliga och lämpliga.

Med erinran att Eders Kongl. Maj:t den 10 sistlidne december bifallit generalpoststyrelsens ofvanberörda framställning om anställande äfven under innevarande år af en adjungerad ledamot hos styrelsen, ber jag att få framhålla, att ingen som helst anledning finnes att förvänta någon förändring i de förhållanden, som gjort inrättandet — hittills blott provisionelt — af en femte byrå hos generalpoststyrelsen nödvändigt. De af generalpoststyrelsen anförda siffror tala ett helt annat språk; de bära vittne om en progression i den postala utvecklingen, som synes förebåda allt utom en tillbakagång i postförbindelsernas liflighet. Särskildt bör uppmärksammas, att behofvet af den nya byrån ej minst härrört af den ökade arbetsbörda, som för generalpoststyrelsen uppkommit i följd af dess uppgift att företräda Sverige i verldspost-

föreningen. Denna betydelsefulla skapelse af vår tids sträfvan att främja den internationela samfärdseln har framkallat ett omfattande system af internationel postal lagstiftning, hvars tillämpning och vidare utveckling utgör den icke minst betydande uppgiften för de särskilda ländernas postverk, en uppgift, som i äldre tider för dem var så godt som främmande. Jag kan derföre icke annat än på det lifligaste biträda generalpoststyrelsens framställning om inrättande af en ny byråchefsbefattning hos styrelsen.

Generalpoststyrelsen erinrar vidare, hurusom, i samband med inrättande af distriktsförvaltningar inom postverket, *anslaget till vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden m. m. hos styrelsen* blifvit i postverkets stater för år 1893 nedsatt med 10,000 kronor till förslagsvis 55,000 kronor och allt sedan dess bibehållits oförändradt vid sistnämnda belopp. Af samma anledning, som ofvan nämnts beträffande det otillräckliga antalet ledamöter, hade ökade arbetskrafter erfordrats äfven i tjenstemannabiträdesklassen hos styrelsen, och det ifrågavarande anslagets förslagssumma hade derföre kommit att alltmera öfverskridas. Utgifterna å anslaget hade sålunda i runda tal uppgått år 1894 till 56,800 kronor, år 1895 till 60,300 kronor och år 1896 till 64,000 kronor. Af generalpoststyrelsen har härvid särskildt framhållits, att vidlyftiga arbeten å postverkets in- och utländska tidningstaxor och dess taxor angående paket af olika slag till utlandet äfvensom de i samband med poströrelsens och postuppbördens stegring ständigt växande revisionsgöromålen gång efter annan fordrat tillfällig eller stadigvarande arbetsförstärkning, hvilken icke kunnat erhållas utan ökade utgifter å ofvannämnda, jemväl till aflönande af extra biträden hos styrelsen afsedda anslag.

Med afseende å hvad sålunda anförts har generalpoststyrelsen ansett detta anslag böra höjas och för år 1899 icke sättas lägre än till förslagsvis 65,000 kronor, hvilket sålunda innefattar en ökning af 10,000 kronor.

Härvid har jag icke något att erinra.

I fråga om de hos generalpoststyrelsen anstälde *vaktmästare* meddelar styrelsen, att, derest en hos Eders Kongl. Maj:t väckt fråga om löneförbättring för vaktmästarne vid embetsverken i Stockholm komme att föranleda dertill, att tjenstgöringspenningarne för styrelsens vaktmästare höjdes från 300 till 400 kronor, häraf föranleddes en ökning af utgifterna å anslaget med 700 kronor, hvilken ökning äfven af styrelsen iakttagits vid statens uppgörande.

I afseende härå erinrar jag, att Eders Kongl. Maj:t den 17 sistlidne december väl beslutit till Riksdagen aflåta framställning om löneförbättring för, bland andra vaktmästare, äfven de vid generalpoststyrelsen anstälde, men att Eders Kongl. Maj:t ansett denna löneförbättring böra utgå icke under formen af ökning i beloppet af tjenstgöringspenningarne, utan såsom ålderstillägg att utgå efter resp. 5 och 10 års väl vitsordad tjenstgöring.

Den i generalpoststyrelsens statsförslag af nyss omförmälda anledning vidtagna höjning med 700 kronor i aflöningsstaten för styrelsen torde derföre böra förfalla; lärande någon förhöjning i förslagsanslaget till ålderstillägg icke af nu förevarande anledning påkallas.

Beträffande de å aflöningsstaten uppförda anslagen för *distriktsförvaltningarne* äfvensom för *postanstalternas föreståndare* och *biträdande tjenstemän* föreslår generalpostyrelsen ej någon ändring. Visserligen hade ett stort antal postmästare af 5:e och 6:e klasserna samt postexpeditörer i en till generalpoststyrelsen ställd petition begärt, att deras ålderstillägg, hvilka nu utginge med 400 kronor efter fem års och med ytterligare 400 kronor efter tio års väl vitsordad tjenstgöring, måtte från och med år 1899 höjas till 500 kronor och ytterligare 500 kronor efter resp. fem och tio år. Huru beaktansvärda än flera af de omständigheter vore, som i nämnda petition åberopats, har generalpoststyrelsen likväl icke ansett sig nu böra framlägga förslag om någon som helst ändring i aflöningen för postanstalternas tjenstemän. Såsom generalpoststyrelsen vid ett annat tillfälle i underdånighet omförmält, hade styrelsen nemligen för afsigt att under år 1898 utarbeta och i sammanhang med förslag till postverkets stater för år 1900 jemväl afgifva förslag om en ändrad klassindelning af postkontoren och fixering af den till postanstalternas tjenstemän nu utgående uppbörds- och frimärkesprovision. Då dessa för poststaten genomgripande frågors behandling vore så nära förestående, syntes det styrelsen lämpligast att i sammanhang dermed jemväl behandla frågan, om och i hvad mån förbättrade aflöningsvilkor skäligen borde beredas vissa klasser af posttjenstemän. Af enahanda anledning syntes till dess ock böra anstå med afgifvande af förslag till omreglering af nu utgående traktamenten för tjenstemän i jernvägskupé, hvilka traktamentens belopp uppenbarligen borde afpassas efter den aflöning å stat, som tjenstemännen komme att åtnjuta.

Beträffande *vaktbetjente vid postanstalterna* har generalpoststyrelsen ansett anledning för styrelsen icke förefinnas att nu uppskjuta frågan om förbättring i deras aflöningsförmåner.

Generalpoststyrelsen erinrar härvid, att af den utredning, styrelsen vid afgifvande af sitt förslag till postverkets stater för år 1897 lemnat rörande postvaktbetjentes aflöningsförhållanden, framginge, att ordinarie vaktbetjente, om man frånsåge några få å äldre stat ännu qvarstående vaktmästare, aflönades med 500 kronors lön och ett ålderstillägg å 100 kronor äfvensom traktamente samt att traktamentsbeloppet i regeln vore beroende af tjenstgöringens art och tjenstgöringsorten, men icke af intjent tid, dock att å vissa orter (Stockholm, Göteborg och på senare tid äfven Malmö) traktamentena vore uppdelade i klasser med ett ungefär lika stort antal i hvarje klass, i

följd hvaraf vaktbetjente å dessa orter uppflyttades från klass till klass i mån af afgång. Generalpoststyrelsen hade vid ifrågavarande tillfälle framhållit, att, sedan postvaktbetjent efter fem års oförvitlig tjenstgöring erhållit ålderstillägget å 100 kronor, den sporre, som låge i utsigten af förbättrad ekonomisk ställning, i allmänhet för honom saknades; och för att åt de något äldre bringa i utsigt bättre lönevilkor efter längre tjenstetid hade generalpoststyrelsen föreslagit, att den utvägen skulle anlitas att tilldela vaktbetjente ytterligare ett ålderstillägg å 100 kronor, att under enahanda vilkor i öfrigt, som gälde för det dem redan medgifna ålderstillägget, åtnjutas efter tio års ordinarie tjenstgöring.

I den till 1896 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof upptog Eders Kongl. Maj:t generalpoststyrelsens nyssberörda förslag med det ytterligare vilkor, att det föreslagna andra ålderstillägget icke finge grunda ökad pensionsrätt; men, på sätt generalpoststyrelsen erinrar, ansåg Riksdagen, med ledning af de uppgifter, som lemnats om vaktbetjentes ålder och tjenstetid i postverket, innan de vunne ordinarie anställning, det vara mera angeläget att påskynda deras befordran till ordinarie befattning, i följd hvaraf generalpoststyrelsen erhöll nådig befallning att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med förslag till inrättande af nya ordinarie postvaktbetjentbefattningar. Då styrelsen afgaf det sålunda infordrade förslaget, hvilket af Eders Kongl. Maj:t framlades för 1897 års Riksdag och af Riksdagen äfven godkändes, uttalade generalpoststyrelsen tillika, att styrelsen fortfarande hyste den föreställningen, att de äldre postvaktbetjenterna väl skulle hafva behöft det andra ålderstillägg, hvarom styrelsen förut gjort framställning. Med öfverlemnande af en till generalpoststyrelsen ingifven skrift, deri Sveriges postvaktbetjenteförening gjort framställning om upptagande i postverkets aflöningsstat för år 1899 af ett andra ålderstillägg för postvaktbetjente, förnyar nu generalpoststyrelsen sin hemställan om beredande åt postvaktbetjente af ett dylikt ålderstillägg, med det af Eders Kongl. Maj:t i fråga om vilkoren för ålderstilläggets tillgodonjutande gjorda tillägg. Det andra ålderstillägget skulle, enligt generalpoststyrelsens förmenande, för vaktbetjenten vara en yttre anledning att efter bästa förmåga och på ett oförvitligt sätt sköta honom anförtrodda göromål, på det att icke genom förseelser i tjensten hinder skulle uppstå för ålderstilläggets åtnjutande. Derjemte skulle detta ålderstillägg, enär — om man frånsåge brefbärareförmännen i Stockholm med deras särskilda arfvoden af 10 kronor i månaden — någon utsigt till vidare befordran för vaktbetjent icke förefunnes, vara honom en ersättning härför och ett välbehöfligt bidrag till lefnadskostnadernas bestridande, när under årens lopp omkostnaderna för den vanligen ökade familjen stege. För den familjelöse

skulle ålderstillägget kanske till och med kunna bereda en sparpenning till stundande ålderdom. Sedt från dessa synpunkter, innebure det andra ålderstillägget för den äldre postvaktbetjenten en uppmuntran, hvaraf han under ett sträfsamt och oförvitligt arbete i postverkets tjenst syntes hafva gjort sig väl förtjent.

Kostnaden för detta andra ålderstillägg blefve visserligen icke ringa. Men å andra sidan borde äfven uppmärksammas, att under de senare åren postverkets inkomster stigit år för år med allt högre belopp och gifvit allt större öfverskott, som kunnat till statsverkets disposition öfverlemnas, när icke särskilda anledningar förefunnits att öka postverkets kassaförlagsfond eller att nedlägga en del af öfverskottet i byggnadsföretag. Enligt generalpoststyrelsens förmenande finge man icke bortse från, att äfven vaktbetjentkåren bidragit till detta gynnsamma resultat genom nitiskt och redbart arbete; och om, såsom styrelsen beräknat, postverket komme att, oaktadt 410,000 kronor af årsinkomsten toges i anspåk till nybyggnader, lemna för år 1899 till statsverkets disposition ett öfverskott af 725,000 kronor, borde den nu ifrågasatta kostnaden, hvilken styrelsen under anslaget till ålderstillägg angifvit för år 1899 till 50,000 kronor, icke tillmätas alltför stor betydelse, då det gälde att på en gång bereda mera än hälften af det stora antalet ordinarie vaktbetjente en behöflig och önskvärd löneförbättring.

Generalpoststyrelsen hemställer alltså, att vid postanstalt anstäld vaktbetjent, som, enligt nu gällande bestämmelser, efter fem års väl vitsordad tjenstgöring kommit i åtnjutande af 100 kronors ålderstillägg till lönen, måtte förklaras berättigad att uppbära ett andra ålderstillägg å 100 kronor till lönen efter ytterligare fem år, under enahanda vilkor i öfrigt, som gällde i afseende å första ålderstillägget; dock med iakttagande att det andra ålderstillägget ej i något fall utginge för tiden före 1899 års början och icke grundlade ökad pensionsrätt för innehafvaren.

Äfven jag finner lika med generalpoststyrelsen synnerligen talande skäl föreligga för medgifvandet åt postvaktbetjente af det ifrågasatta andra ålderstillägget. Riksdagen har visserligen så nyligen som år 1896 afslagit en af Eders Kongl. Maj:t i ämnet gjord framställning och i stället lemnat anvisning på en annan utväg till förbättring af postvaktbetjentes ställning, nemligen ökande af antalet ordinarie vaktbetjentbefattningar, i enlighet hvarmed 1897 års Riksdag ock medgifvit uppförandet å ordinarie stat af 150 nya dylika befattningar. Otvifvelaktigt har härigenom vaktbetjenternas ställning på det hela förbättrats, men med nämnda åtgärd har icke tillgodosetts det af de äldre vaktbetjente lifligt kända behofvet af någon förbättring i deras aflöningsförmåner. Äfven om man icke vill tillmäta allt för stor betydelse åt den rörelse, som sedan några år tillbaka pågått inom postvaktbetjentkåren för vinnande af den ifråga-

varande löneförbättringen, lider det intet tvifvel, att icke denna rörelse utgör ett uttryck icke allenast för den hos hvarje samhällsklass naturliga önskan att vinna en förbättrad ställning, utan derutöfver för en djupt rotad öfvertygelse, att den godtgörelse, som bestås den ifrågavarande klassen af statstjenare, icke står i öfverensstämmelse med det ansvarsfulla och ofta tunga arbete, som af dem utkräfves. Om man fäster tillbörligt afseende dervid, att den reglering af vaktbetjentes aflöningsförmåner, som år 1885 egde rum, icke afsåg en allmän aflöningsförhöjning, utan beredande af bättre pension samt en utjemning af aflöningsförhållandena inom betjentklassen, är det obestridligt, att från den tid, då postvaktbetjentes aflöningsförmåner må hafva motsvarat de på arbetsmarknaden i allmänhet gällande arbetslöner, i dessa löner inträdt en stegring, som kommit postvaktbetjentes aflöningsförmåner att framstå såsom relativt försämrade i jemförelse med dem, som åtnjutas af andra arbetare. Och då härtill kommer, att postverkets ekonomiska ställning, kännetecknad af årliga, statsverket tillgodokommande öfverskott till ganska betydande belopp, är sådan att ur denna synpunkt hinder icke möter för beredandet åt den lägsta, men för det stora hela af postverkets mekanism ingalunda minst vigtiga klassen af postfunktionärer en önskvärd förbättring i deras ställning, tvekar jag icke att biträda generalpoststyrelsens framställning om beredande åt dem af ett andra ålderstillägg. I och för sig skulle jag visserligen icke anse obilligt, att det andra ålderstillägget äfven finge för den, som deraf kommit i åtnjutande, grundlägga rätt till motsvarande ökning i den honom vid afskedstagandet tillkommande pension. Enligt nådiga brefvet den 31 maj 1889 skall emellertid postvaktbetjents pension utgå af postmedel endast i den mån den afskedade postbetjenten icke enligt gällande bestämmelser eger att erhålla pension från civilstatens pensionsinrättning. Då, enligt hvad kändt är, sistnämnda pensionsinrättnings ekonomiska ställning för närvarande är sådan, att åtgärder för dess upphjelpande äro af oafvisligt behof påkallade, kan jag icke för närvarande tillstyrka en förändring i postvaktbetjentes pensionsrätt, hvarigenom pensionsinrättningen skulle tillföras en ganska dryg ökning i dess pensioneringsutgifter. Bestämmelse torde derföre, på sätt ock generalpoststyrelsen hemstält, böra meddelas derom, att det andra ålderstillägget icke skall grunda ökad pensionsrätt för innehafvaren.

I fråga om *anslaget till aflönande af poststationsföreståndare*, hvilket för innevarande år liksom för år 1897 upptagits till förslagsvis 580,000 kronor, har generalpoststyrelsen anfört, att i följd af ökadt antal poststationer utgifterna å anslaget uppgått under år 1896 till i rundt tal 581,300 kronor och under perioden 1 september 1896—31 augusti 1897, jemväl i rundt tal, till 586,300 kronor. Redan af denna anledning och då antagas måste, att

antalet poststationer under åren 1898 och 1899 komme att ytterligare ökas, erfordrades förhöjning i anslaget för sistnämnda år.

Emellertid förefunnes ännu en anledning till ökade utgifter å anslaget. I samråd med jernvägsstyrelsen hade nemligen generalpoststyrelsen bestämt vissa grunder, efter hvilka stationerna vid statens jernvägar skulle hänföras till de genom nådiga brefven den 20 mars 1874 och den 29 april 1892 stadgade nio olika aflöningsklasser mellan 120 och 600 kronor med 60 kronors skilnad mellan hvarje. Efter dessa grunder hade en reglering, omfattande en period af tre år i sender, faststälts för arfvodena åt föreståndarne för de poststationer, som förvaltades af statens jernvägars stationsföreståndare, och hade dylik arfvodesreglering numera vunnit tillämpning jemväl för poststationer vid enskilda jernvägar. En ny reglering, omfattande jemväl tre år, skulle från och med 1899 års början inträda för samtliga jernvägspoststationsföreståndare; och enär ökad poströrelse å station medförde rätt till uppflyttning i högre aflöningsklass, komme denna nya reglering att medföra förhöjning i arfvodena å många orter. Härtill komme, att i följd af den ökade posttrafiken jemväl å de poststationer, som icke vore belägna vid jernväg, antagas kunde, att i vissa fall föreståndarne för dessa stationer komme att uppsäga de om poststationernas skötande ingångna kontrakt och dervid framställa berättigad fordran att för kontraktens förnyande erhålla förhöjning i arfvodena.

På grund af det sålunda anförda anser generalpoststyrelsen ifrågavarande anslag böra för år 1899 sättas till minst 610,000 kronor, hvilket innebär en ökning af 30,000 kronor.

Förslagsanslaget till *aflönande af extra biträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna,* hvilket för år 1897 upptogs till 592,000 kronor, blef för innevarande år, med hänsyn till den besparing, som beräknats uppstå å anslaget genom en del extra biträdens befordran till de nya postexpeditörsbefattningarna, nedsatt till 530,000 kronor.

Utgifterna å detta anslag hafva, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, uppgått i runda tal år 1896 till 562,700 kronor och under perioden 1 september 1896—31 augusti 1897 till 608,000 kronor. De höga utgifterna å anslaget under dessa perioder hade hufvudsakligen föranledts deraf, att posttrafiken tagit ett vida större uppsving, än som kunnat beräknas vid uppgörande af förslaget till de nya postexpeditörsbefattningarnas inrättande. Dertill komme, att i följd af 1897 års allmänna konst- och industriutställning i Stockholm och den deraf föranledda stora tillströmningen af resande det varit nödvändigt att anordna extra arbetskrafter för att kunna i postala angelägenheter på tillfredsställande sätt betjena vederbörande utställare och besökande.

En fortsatt reglering af de extra biträdenas arfvoden enligt den af Eders

Kongl. Maj:t och Riksdagen redan gillade plan äfvensom den ökning af antalet extra biträden, som erfordrades för att kunna sköta den ökade posttrafiken, påkallade för år 1899 anslagets förhöjning; och ehuru antagligen utgifterna å anslaget för sistnämnda år komme att blifva lägre än det belopp, hvartill de under extraordinära förhållanden uppgått för perioden 1 september 1896—31 augusti 1897, har dock generalpoststyrelsen ansett detta anslag icke böra sättas lägre än till 575,000 kronor, hvilket innefattar en förhöjning af 45,000 kronor.

Vidkommande anslaget till *ålderstillägg* anmäler generalpoststyrelsen, att med hänsyn, å ena sidan, till inträffade personalförändringar i följd af dödsfall, afsked eller vunnen befordran och, å andra sidan, till det ytterligare antal tjenstemän och betjente, som enligt nu gällande bestämmelser blefve berättigadt till ålderstillägg från 1899 års början, anslaget borde för nämnda år höjas med 5,000 kronor; och då det föreslagna ålderstillägget åt vaktbetjente, hvartill vid 1899 års ingång omkring 500 vaktbetjente skulle blifva berättigade, föranledde en tillökning i anslaget af 50,000 kronor, hemställer generalpoststyrelsen, att itrågavarande anslag måtte med sammanlagdt 55,000 kronor förhöjas eller från 335,000 kronor till 390,000 kronor.

Anslaget till *arfvoden åt extra vaktbetjente och till hushyresbidrag för en del betjente,* hvilket i 1897 års stat upptogs till 70,000 kronor, blef för innevarande år med afseende å den besparing, som beräknats uppstå å detta anslag genom de medgifna nya ordinarie vaktbetjentbefattningarnas tillsättande, nedsatt till 55,000 kronor.

Emellertid hade, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, antalet extra vaktbetjente, som i slutet af oktober månad 1896 utgjort 357, redan vid samma års slut stigit till 371; och sedermera hade intill medlet af sistlidne november månad tillkommit icke mindre än 63 extra vaktbetjente, i följd hvaraf deras antal vid sistnämnda tid uppgått till 434. Med en så hastig, af poströrelsens starka tillväxt betingad ökning i vaktbetjentpersonalens antal har generalpoststyrelsen ansett, att, äfven med hänsyn dertill att 150 af de extra vaktbetjenterna kunde från innevarande års ingång öfverflyttas till ordinarie stat, hvarigenom deras arfvoden å det anslag, om hvilket nu vore fråga, komme att besparas, det likväl icke kunde antagas, att utgifterna å anslaget, hvilka uppgått i runda tal år 1896 till 73,700 kronor och under perioden 1 september—31 augusti 1897 till 80,500 kronor, skulle för år 1899 kunna nedbringas till lägre belopp än det, hvartill utgifterna redan under sist angifna period stigit. Generalpoststyrelsen hemställer för den skull, att detta anslag måtte upptagas till 80,000 kronor och således höjas med 25,000 kronor.

I fråga om anslaget till *gratifikationer m. m. åt tjenstemän och betjente* erinrar generalpoststyrelsen, hurusom, då anslaget i staten för år 1892

höjdes, dermed afsågs att å anslaget erhålla en tillgång af omkring 1,000 kronor för att bereda styrelsen tillfälle att genom förfarne posttjenstemäns studieresor i utlandet inhemta praktisk kännedom om förfaringssättet vid tilllämpningen af föreskrifter beträffande en eller flere postala rörelsegrenar äfvensom i samband härmed gifva posttjenstemannen sjelf ett tillfälle till egen utbildning för större användbarhet inom posttjensten. Vid utdelande af dessa resestipendier hade för den skull, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, föreskrifter lemnats om hvad studierna företrädesvis borde omfatta, hvarjemte det ålegat den utsände posttjenstemannen att vid sin återkomst afgifva till styrelsen berättelse om hvad han i angifna afseenden inhemtat. Resestipendiaterna hade af denna anledning företrädesvis valts bland sådana posttjenstemän, som ansetts så förfarne i svenska postförhållanden, att en pålitlig jemförelse med utlandets kunnat af dem i angifna hänseenden verkställas. De yngre och mindre erfarne posttjenstemännen hade således vid tillsättande af dessa stipendier ansetts icke böra ifrågakomma. I afseende å dem skulle nemligen kunna befaras, att deras mindre omfattande erfarenhet i svenska postförhållanden hindrade dem att af en postal utrikes studieresa hemta annan verklig fördel för postverket eller för deras egen utbildning, än som låge i ökade språkkunskaper, hvilka emellertid, enligt generalpoststyrelsens förmenande, skulle kunna i erforderlig omfattning förvärfvas i hemlandet, derest lämpligt tillfälle dertill lemnades. I följd af den lifligare postförbindelsen med utlandet och de allt större skaror af främlingar, som besökte vårt land, blefve ökade språkkunskaper för posttjenstemännen, synnerligen å de större orterna, allt mera behöfliga; och en hel del af de yngre posttjenstemännen skulle säkerligen, med den underbyggnad från skola eller genomgången postelevkurs de i allmänhet egde, kunna jemförelsevis lätt förvärfva sig tillräckliga kunskaper i franska, tyska eller engelska språken för att inom postala områden meddela sig skriftligen eller vid främlingars besök å postkontor muntligen på något eller några af dessa språk. På grund häraf har generalpoststyrelsen ansett, att någon uppoffring borde af postmedel göras för att kunna erbjuda posttjenstemännen dessa språkkunskapers inhemtande utan personlig penningeuppoffring; och i afsigt att på lämpligt sätt anordna språkkurser för posttjenstemän hemställer styrelsen, att gratifikationsanslaget måtte höjas med 2,000 kronor till 9,000 kronor.

Hvad generalpoststyrelsen i fråga om sistberörda fem anslagsrubriker föreslagit anser jag mig böra biträda.

I anslagen under

Öfvergångsstaten

föreslår generalpoststyrelsen icke någon förändring.

Beträffande

Pensionsstaten

anmäler generalpoststyrelsen,

att i följd af inträffade dödsfall från denna stat böra afföras de pensioner, som utgått

till förre	kontorsskrifvaren B. A. Andersson	kronor	1,000: —
„ „	postmästaren B. A. Lindh	„	900: —
„ „	postmästaren C. A. Lindahl	„	1,800: —
„ „	vaktbetjenten G. T. Carlsson	„	300: —
„ „	vaktbetjenten A. Jonsson	„	200: —
„ „	vaktbetjenten A. F. Pettersson	„	300: —
„ „	postmästaren F. G. D. Cedermark	„	1,200: —
	eller tillhopa	kronor	5,700: —

men att deremot i staten böra uppföras följande pensioner, som blifvit beviljade, efter det generalpoststyrelsen afgifvit förslag till postverkets stater för år 1898, nemligen:

till förre	vaktbetjenten N. Eriksson	kronor	600: —
„ „	vaktbetjenten J. Olsson	„	300: —
„ „	vaktbetjenten C. J. T. Frolin	„	300: —
„ „	vaktbetjenten C. A. Nilsson	„	200: —
„ „	vaktbetjenten C. G. Bergstrand	„	300: —
„ „	vaktbetjenten J. E. Nilsson	„	300: —
„ „	vaktbetjenten J. Svensson	„	300: —
„ „	vaktbetjenten A. G. Andersson	„	300: —
„ „	vaktbetjenten C. Andersson	„	600: —
„ „	vaktbetjenten A. Banck	„	300: —
	summa	kronor	3,500: —

Härjemte anmäler generalpoststyrelsen poststationsföreståndaren i Östervåla Johan Åkerlunds enka Amalia Catharina Åkerlund, född Lindgren, till erhållande af årligt understöd under hennes återstående lifstid; och meddelar styrelsen i anledning häraf, att postmästaren i Upsala, under hvilken poststationen i Östervåla lyder, vitsordat, att Johan Åkerlund, som allt ifrån stationens öppnande den 1 november 1864 till sin död den 19 februari 1896 förestått ifrågavarande poststation, skött densamma på ett i allo utmärkt sätt med pligttrohet och intresse för postgöromålen; och har, enligt hvad kyrkoherden i Östervåla O. A. Ottander intygat, Åkerlund genom sin redbarhet och tjenstvillighet tillvunnit sig allmän aktning och kärlek. Åkerlund, som

tillika varit folkskolelärare och organist, åtnjöt såsom poststationsföreståndare ett årligt arfvode, hvilket i början utgjort 200 kronor, men sedermera från och med 1875 års början höjts till 360 kronor. Bouppteckningen efter honom visade en behållning i boet af 13,159 kronor 17 öre.

Enligt intyg af pastorsembetet i Östervåla vore enkan Åkerlund född den 2 mars 1832. Ett af legitimerade läkaren Carl Blombergsson den 13 mars 1896 utfärdadt betyg innehölle, att hon lede af stor nervositet, åtföljd af darrning i händerna, samt visade tydliga tecken till kronisk reumatism, hvarjemte hon vore behäftad med svåra åderbråck och vore oförmögen att genom eget arbete bidraga till sitt uppehälle.

Den 19 februari 1896 på aftonen, då Johan Åkerlund, ensam i poststationslokalen, varit sysselsatt med ordnande af posten, deribland äfven funnits tre för postbehandling inlemnade assurerade bref äfvensom ett antal postanvisningar, hade han blifvit öfverfallen och ihjelslagen. Den brottslige, för hvars gripande generalpoststyrelsen utfäst belöning, har icke kunnat uppdagas. Enligt hvad vid hållna undersökningar blifvit utredt, hade Åkerlund samma dag, som mordet egt rum, uppburit jemväl klockarelönemedel, men efter all sannolikhet hade brottslingen åsyftat att genom mordet åtkomma de penningar, som Åkerlund i egenskap af poststationsföreståndare innehaft.

Då det sålunda finge antagas, att Åkerlunds anställning i postverket orsakat det å honom föröfvade mord, och då hans enka, ehuruväl hon, att döma af storleken i boets behållning, icke i egentlig mening kunde anses nödlidande, i allt fall genom mannens död kommit i sämre ekonomisk ställning, än den hon kunde antagas hafva haft, om mannen lefvat, hemställer generalpoststyrelsen, med åberopande af förut omförmälda läkarebetyg, att enkan Åkerlund måtte beredas ett årligt understöd till belopp af 200 kronor, att utgå från och med innevarande års början, så länge hon lefver ogift.

Då af den utaf generalpoststyrelsen lemnade redogörelse för omständigheterna vid mordet å Åkerlund framstår såsom högst antagligt, att mordet föröfvats för att åtkomma värdeförsändelser, dem Åkerlund i egenskap af poststationsföreståndare haft i sin vård, och att Åkerlund sålunda tillsatt lifvet i postverkets tjenst, anser jag mig böra biträda generalpoststyrelsens berörda hemställan.

I fråga om

Omkostnadsstaten

föreslår generalpoststyrelsen, att följande anslag måtte höjas, nemligen anslaget till *uppbörds- och frimärkesprovision* med 25,000 kronor från 370,000 kronor till 395,000 kronor, anslaget till *rese- och traktamentsersättningar för resor i embets- och tjensteärenden i allmänhet* med 10,000 kronor från

40,000 kronor till 50,000 kronor, anslaget till *traktamenten för vaktbetjente* med 45,000 kronor från 575,000 kronor till 620,000 kronor, anslaget till *postbetjentes beklädnad och beväring* med 20,000 kronor från 80,000 kronor till 100,000 kronor, anslaget till *inköp och underhåll af inventarier* med 10,000 kronor från 90,000 kronor till 100,000 kronor samt anslaget till *postföringskostnad vid befordran å jernväg* med 120,000 kronor från 1,680,000 kronor till 1,800,000 kronor, men att deremot anslaget till *expensutgifter* måtte nedsättas med 5,000 kronor från 445,000 kronor till 440,000 kronor.

Beträffande anslaget till *traktamenten för vaktbetjente*, hvilket för år 1897 likasom för innevarande år upptagits till 575,000 kronor, har generalpoststyrelsen meddelat, att utgifterna å anslaget uppgått, i runda tal, år 1895 till 568,800 kronor, under tiden 1 september 1895—31 augusti 1896 till 600,200 kronor, år 1896 till 613,400 kronor samt för tiden 1 september 1896—31 augusti 1897 till 645,600 kronor. Efter hvad generalpoststyrelsen vidare meddelar, har den starka stegringen i utgifterna under sistberörda tidsperiod föranledts dels af medgifven förhöjning af minimitraktamentet för vaktbetjente och dels af poströrelsens starka tillväxt. På grund häraf har generalpoststyrelsen ansett ifrågavarande anslag icke kunna sättas lägre än till 620,000 kronor.

Anslaget till *postbetjentes beklädnad och beväring* höjdes i staten för år 1892 från 65,000 kronor till 80,000 kronor för att på ett jemnare och mera tillfredsställande sätt kunna ordna postvaktbetjentes beklädnadsförmåner; och har anslaget alltjemt bibehållits vid sistnämnda belopp.

Generalpoststyrelsen meddelar, att styrelsen den 9 juli 1892 utfärdat beklädnadsreglemente för betjente vid postverket samt att antalet ordinarie och med dem i beklädnadsförmåner likstälde extra postbetjente, som år 1892 utgjort 994, för närvarande uppginge till 1,233. Med en sådan ökning i antalet uniformsberättigade vaktbetjente kunde det motses, att anslaget vid dess senast faststälda belopp komme att blifva för år 1899 otillräckligt; och då utgifterna å anslaget redan under perioden 1 september 1896—31 augusti 1897 uppgått i rundt tal till 74,400 kronor, samt åtskilliga omständigheter talade för behofvet af att beträffande vissa uniformspersedlar något förkorta den af styrelsen år 1892 faststälda slitningstiden, har generalpoststyrelsen ansett ifrågavarande anslag icke böra sättas lägre än till 100,000 kronor, hvilket innebär en förhöjning af 20,000 kronor.

Anslaget till *postföringskostnad vid befordran å jernväg* höjdes i staten för år 1895 med 200,000 kronor. Vid afgifvande af förslag till stater för 1897 hade generalpoststyrelsen uttalat, att, i följd af den år 1893 beslutade högre ersättningsberäkningen för postbefordran å statens jernvägar och de genom nådiga kungörelsen den 4 oktober 1895 stadgade nya beräknings-

grunder för ersättningen till enskilda jernvägar för postbefordran, den tid icke vore aflägsen, då anslaget måste ånyo höjas. Generalpoststyrelsen meddelar nu, att utgifterna å detta anslag under perioden 1 september 1896—31 augusti 1897 i rundt tal utgjort 1,680,500 kronor. På grund häraf och då antalet postförda mil å jernväg årligen betydligt ökades, anser generalpoststyrelsen anslaget böra höjas med 120,000 kronor.

Anslaget till *postföringskostnad vid befordran å landsväg och inom postanstalternas områden samt till landtbrefbäring* är i gällande stat upptaget till 730,000 kronor. Utgifterna å anslaget hafva, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, uppgått i runda tal år 1895 till 667,800 kronor, år 1896 till 673,700 kronor samt under perioden 1 september 1896—31 augusti 1897 till 680,000 kronor.

Ehuru sålunda utgifterna å anslaget hållit sig icke oväsentligt under nämnda anslags belopp, har generalpoststyrelsen likväl, för att kunna dels tillmötesgå berättigade anspråk på utsträckning af postföring på landsväg äfvensom af landtbrefbäring, dels ock möta stegringar i postföringslega, ansett sig ej böra föreslå någon nedsättning i detta anslag.

Beträffande anslaget till *postföringskostnad vid befordran sjöledes mellan Sverige och Tyskland*, hvilket anslag för innevarande år är upptaget till 100,000 kronor, meddelar generalpoststyrelsen, att utgifterna å anslaget under perioden 1 september 1896—31 augusti 1897 uppgått i rundt tal till endast 45,400 kronor. Denna omständighet borde dock icke föranleda nedsättning i anslagsbeloppet, enär den angifna lägre utgiftssumman härledt sig deraf, att endast under en mindre del af nämnda utgiftsperiod den nya sjöpostförbindelsen mellan de båda länderna varit i gång. Denna nya sjöpostförbindelse hade nemligen tagit sin början den 1 maj 1897; och då svenska postverket för denna postförbindelse skulle, enligt träffade aftal, årligen erlägga dels 50,000 kronor, dels 50,000 tyska riksmark och tillika ersätta det svenska rederiaktiebolaget Sverige—Kontinenten vissa hamn- samt fyr- och båk- m. fl. afgifter, har generalpoststyrelsen ansett, att år 1899 anslaget komme att tagas till fullo i anspråk.

Då de af generalpoststyrelsen föreslagna förändringarna i anslagen under omkostnadsstaten synas mig vara af omständigheterna påkallade, anser jag mig böra förorda desamma.

Anslaget till *oförutsedda utgifter* är i gällande stat upptaget till 340,000 kronor.

Generalpoststyrelsen erinrar, att någon byggnadskostnad för posthuset i Göteborg icke vidare behöfde å anslaget upptagas, enär sista delen af berörda kostnad eller 50,000 kronor blifvit för innevarande år anvisad.

Beträffande åter kostnaden för uppförande af nytt posthus i Stockholm

har i gällande stat under detta anslag första årets byggnadskostnad upptagits med 250,000 kronor, under det att det andra årets byggnadskostnad, som beräknats till 350,000 kronor, ansetts böra utgå under år 1899.

Då till öfriga oförutsedda utgifter under de senare åren beräknats ett belopp af 40,000 kronor och enligt generalpoststyrelsens uppgift någon anledning till rubbning af sistnämnda anslagsbelopp icke förelåge, samt till fortsättande af posthusbyggnaden i Stockholm borde anvisas 350,000 kronor, skulle således anslaget till oförutsedda utgifter för år 1899 kunnat bestämmas till 390,000 kronor.

Emellertid föreligger en anledning till ytterligare förhöjning af ifrågavarande anslag. Generalpoststyrelsen, som erhållit nådig befallning att afgifva underdånigt utlåtande öfver en af stadsfullmäktige i Helsingborg i underdånig skrifvelse af den 24 november 1897 gjord framställning angående utbyte mellan postverket och staden Helsingborg af ett område från postverkets tomter i samma stad, har nemligen vid statsförslagets afgifvande anfört, att styrelsen då ännu icke vore beredd att fullständigt yttra sig rörande detaljerna i stadsfullmäktiges ifrågavarande förslag, men likväl ansåge sig kunna uttala den åsigt, att bytets genomförande skulle för postverket komma att medföra förmån, enär postverket derigenom skulle erhålla både värdefullare och för fullständigare bebyggande mera användbara tomter än de nuvarande. Då emellertid bifall till den underdåniga framställningen ovilkorligen skulle leda till nedrifning af de nuvarande posthusbyggnaderna på platsen och uppförande af nya, har generalpoststyrelsen under anslagstiteln oförutsedda utgifter för år 1899 inräknat det belopp, som under första byggnadsåret skulle erfordras för nytt posthus i Helsingborg eller 60,000 kronor, och således upptagit anslaget i dess helhet till 450,000 kronor, motsvarande en förhöjning i senast faststälda anslagssumma af 110,000 kronor.

I underdånig skrifvelse den 23 sistlidne december har derefter generalpoststyrelsen afgifvit det infordrade utlåtandet öfver omförmälda underdåniga framställning angående utbyte af mark mellan postverket och staden Helsingborg, dervid styrelsen till en början anfört följande.

Den fastighet, som postverket för närvarande egde och som å en den underdåniga framställningen bilagd, af stadsingeniören Rob. Söderqvist den 3 mars 1897 upprättad planritning betecknades med C G D L M N IV V VI VII B C, hade postverket med Eders Kongl. Maj:ts medgifvande år 1857 förvärfvat genom köp för 25,000 riksdaler banko från postkommissarien N. A. C. von Björnmark, som dock, i hvad fastigheten icke användts för postverkets räkning, enligt de träffade köpevilkoren bibehållit dispositionsrätten till densamma för den tid han innehaft postkommissarietjensten i Helsingborg. Fastigheten, å hvilken postverket erhållit fastebref, hade då benämnts "n:ris

36½ och 39 jemte trädgårdsbacke och derå uppförda lusthus samt en friköpt s. k. tomtöresplats“, men kallades numera n:ris 18 och 17 i qvarteret Kärnan.

De båda bredvid hvarandra liggande tomterna hade, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, en sammanlagd areal af 2,487 qv.meter. Å de vestra, mera plana delarna, innefattande en areal af cirka 827 qv.meter, vore omkring en för båda tomterna gemensam gård uppförda byggnader, som inrymde lägenheter för postkontorets i Helsingborg behof samt bostad för postmästaren på platsen. Återstoden af tomterna utgjorde, om man frånsåge från det vid östra tomtgränsen belägna lusthuset, ett obebygdt område, bestående af en trädgårdsbacke, som från en stödmur, belägen cirka 3,5 meter öster om den mot backen vettande stall- och vagnshusbyggnaden, höjde sig på en längd af cirka 30 meter icke mindre än omkring 18 meter upp mot en vid pass 6 meter bred tomtremsa af den platå, hvarå tornet Kärnan vore beläget. Marken öster om denna tomtremsa egdes af staden Helsingborg, som ock numera förvärfvat den norr om posttomterna belägna fastigheten. Postverkets hela tomtkomplex gränsade i söder till en Skånes enskilda bank tillhörig fastighet, likaledes bestående af en planerad, bebygd del nedanför en brant backsluttning.

För att tydliggöra stigningen af postverkets tomt upp mot platsen för tornet Kärnan hade till generalpoststyrelsen från Helsingborgs stads drätselkammare insändts en upprättad plan- och profilkarta öfver posttomterna i fråga, hvilken karta, jemväl upptagande den genom ifrågastälda bytet förändrade posttomtens utseende, till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnats.

Å den bebygda delen af tomten med äldre nummer 36½, numera betecknad med nummer 18, vore *mot Stortorget* uppförd en hufvudbyggnad, bestående af ett grundmuradt hus af tegel, delvis med källare under, samt innerväggar dels af tegel, dels af korsvirke och tegel. Denna byggnad inrymde å nedre botten den hufvudsakligaste delen af postkontorets expeditionslokal samt en trappa upp ett rum för postkontoret och bostadsvåning, hvilken jemte tre vindsrum uthyrts till postmästaren på platsen. *Mot gården* funnes *dels* en flygelbyggnad åt söder, bestående af ett halfhus med bottenvåning af tegel, innehållande ett rum och kök samt ett mindre kallrum, och öfvervåning af korsvirke med mellanmuradt tegel, indelad till skafferi, jungfrukammare och handkammare till postmästarebostaden, som med dessa lägenheter förbundes medelst en passage af trävirke, *dels ock* en byggnad af sten åt öster och backen, inrymmande stall för fyra hästar, drängkammare utan eldstad, vagnbod, vedbod och afträden äfvensom ofvan stallet foderskulle. Den bebygda delen af tomten med äldre nummer 39, numera betecknad med nummer 17, upptoges i linie med hufvudbyggnaden å tomten nummer 18 åt Stortorget och Norra Storgatan af en stenhusbyggnad, som saknade källare och åt gården

utgjorde ett halfhus. Bottenvåningen i denna byggnad bestode åt gatan af ett rum, som tillagts postkontorets expeditionslokal, af en förstuga, som numera igenlagts och jemväl användts för expeditionslokalens utvidgning, samt af en inkörsport till gården. Bottenvåningen inrymde åt gården allenast ett rum, tillagdt postexpeditionen, samt materialbod och tvättstuga. Öfre våningen bestode af två, numera till ett förenade rum åt gatan och två rum åt gården, begagnade till brefbärare- och tidningsexpedition, samt en vaktmästarebostad om ett rum och kök med skafferi och gårdstrappa af trä. Till den egentliga postexpeditionslokalen funnes tillträde genom en förstuga från torget och till postmästarebostaden förde utbygda trätrappor inne på gården. För brefbärare- och tidningsexpeditionen vore bygd en särskild trätrappa i inkörsporten till gården, hvarjemte dessa sistnämnda expeditionslokaler äfven kommunicerade med postkontorsexpeditionen å nedra botten genom den trappa, som ännu funnes qvar från den i sistbeskrifna byggnad numera igenlagda förstugan.

Beträffande dessa åbyggnaders beskaffenhet anför generalpoststyrelsen följande.

Hufvudbyggnaden åt gatan hade, sedan fastigheten förvärfvats åt postverket, undergått vissa förändringar, bestående hufvudsakligen deri, att år 1886 expeditionslokalen nästan fördubblats genom tillägg till densamma af förut i huset uthyrda handelslägenheter, att golfvet i expeditionslokalen, der takhöjden då utgjorde 9 fot 8½ tum, sänkts 2½ fot samt att väggar borttagits eller flyttats. Genom denna förändring hade golfytan ökats från 600 qv.fot till omkring 1,100 qv.fot, hvilket då af förslagsställaren ansetts “motsvara behofvet för bortåt 30 år, då man förutsätter att platsen växer i samma proportioner som under de gångna 30 åren.“ Samtidigt med denna förändring hade källargolfvet sänkts omkring 2 fot och ett kassahvalf bygt i den del, som från huset å tomten nummer 17 lagts till expeditionslokalens hvarjemte två yttertrappor af trä anlagts å gården. År 1891 hade nytt tak måst läggas på hufvudbyggnaden, hvars utseende då något höjts genom husets påbyggnad med tre vindsrum, deraf två åt torget och ett åt gården. Redan vid en besigtning, som hållits år 1889, hade emellertid beträffande hufvudbyggnaden det vitsord lemnats, att den “till sin konstruktion ej är af den solida beskaffenhet, att den i afseende å eldfara kan blifva ett första klassens hus.“

Flygelbyggnaden åt söder hade icke i postverkets ego undergått några väsentliga förändringar, i annan mån än att med åren framträdt allt starkare röta i trävirket och att teglet i bottenvåningen börjat vittra. Den i bottenvåningen befinliga lägenheten om ett rum och kök samt ett mindre kallrum hade ursprungligen varit afsedd och, då postverket tillträdde huset, använd till brygghus, badstuga och visthus, men sedermera upplåtits till bostad åt en vaktmästare, som dock i anseende till lägenhetens dåliga beskaffenhet måst år 1895 utrymma densamma. Lägenheten

hade derefter i regel stått obegagnad, men undantagsvis måst, i brist af bättre lokaler, begagnas vid ordnande af poster, som understundom vid rubbad trafik i Öresund hopats i Helsingborg. Ifrågavarande flygelbyggnad befunne sig i det dåliga skick, att den sannolikt i hvarje fall inom den närmaste tiden måste nedrifvas och ersättas med nybyggnad. Den vette nemligen med sin baksida åt Skånes enskilda banks hus, hvilket, enligt hvad generalpoststyrelsen inhemtat, vore afsedt att snart rifvas; och om så skedde, skulle den nyssnämnda flygelbyggnaden, i saknad af det stöd bankhuset nu lemnade, icke kunna qvarstå.

Stall- och vagnshusbyggnaden åt öster och backen vore deremot i godt stånd.

Beträffande byggnaden å tomten nummer 17 meddelar generalpoststyrelsen, att, sedan Eders Kongl. Maj:t enligt nådigt bref den 13 mars 1863 dertill anslagit högst 10,072 riksdaler 54 öre och täflande anbud införskaffats, denna byggnad blifvit under åren 1863—1864 uppförd för billigaste pris, som kunde betingas, eller 8,225 riksdaler riksmynt, men att, på sätt det snart visat sig, det lägre priset icke varit till fördel för postverket. I nedre våningen af byggnaden hade inredts två rum till paketpostlokal och återstoden af bottenvåningen utgjordes af vagnslider, som sedermera förändrats till materialbod och tvättstuga. Öfre våningen hade uthyrts till postkommissarien på platsen mot viss hyra och skyldighet att underhålla egendomen. Vid en år 1872 på generalpoststyrelsens föranstaltande verkstäld ekonomisk besigtning hade postkommissarien anmält, att byggnaden blifvit uppförd af en "mindre erfaren byggnadsentreprenör", och att det efteråt visat sig, "att nybörjarens ytligt vackra, afsynade och godkända arbete icke i grunden var berömvärdt, hvarom vittnade de större och mindre reparationer, som derå af arrendatorn måst verkställas". Besigtningsmännen hade också anmärkt, att grunden till husbyggnaden måste hafva varit särdeles svag, enär tydliga springor i murarne, gesimserna i rummen och flerstädes uppkommit i följd deraf att huset satt sig, hvarjemte antecknats, att taket å huset ett par år förut undergått en noggrann reparation och eftersyn samt att en kakelugn i öfre våningen genom husets sättning dragits ur sin räta ställning, så att våda varit för dess kullfallande. Denna öfre våning hade hösten 1876 öfvertagits af telegrafverket, som sedermera der haft telegraf- och telefonlokal till hösten 1895, då lägenheten måst af postverket tagas i anspråk för att användas till brefbärare- och tidningsexpedition samt vaktmästarebostad.

De vid postexpeditionslokalens utvidgning år 1886 fästade förhoppningar, att densamma skulle motsvara behofvet för bortåt 30 år, hade nemligen, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, redan år 1889 visat sig så litet komma att förverkligas, att redan då behof af större expeditionslokaler uppstått. Också hade under mellantiden rörelsen vid Helsingborgs postkontor

ökats, så att uppbörden vid 1889 års slut, i motsats mot hvad vid 1886 års utgång varit förhållandet, öfverstigit uppbörden i Linköping, Gefle och Christianstad. Under de sedan år 1889 förflutna åren hade Helsingborgs postkontor i uppbörd ytterligare gått förbi postkontoren i Kalmar, Jönköping och Sundsvall, så att år 1896 allenast postkontoren i Stockholm, Göteborg, Malmö, Upsala och Norrköping haft större uppbörd än postkontoret i Helsingborg. Sammanlagda värdet af afgångna assurerade försändelser, inbetalade postanvisningsmedel samt postförskott och prenumerationsmedel hade för postkontoret i Helsingborg och underlydande poststationer uppgått år 1876 till 4,323,000 kronor, år 1886 till 6,198,000 kronor och år 1896 till 10,321,800 kronor. Antalet från postkontoret afgångna försändelser af alla slag hade beräknats år 1876 till 264,400, år 1886 till 1,289,400 och år 1896 till 3,771,700.

Generalpoststyrelsen anför vidare, hurusom med en sådan stark utveckling ock följt behof af ökadt utrymme för både allmänheten och postpersonalen inom postlokalerna för att kunna uppehålla snabb expedition samt ordning i arbetet. I hufvudsak hade hvad derutinnan af de nuvarande posthusbyggnaderna kunnat utan större kostnader göras redan blifvit gjordt. Den enda ytterligare utvidgning, expeditionslokalerna i bottenvåningen af hufvudbyggnaden numera skulle kunna erhålla, vore den, som stode att vinna genom nybyggnad af den södra flygeln och densammas förenande med hufvudbyggnaden, hvilket dock skulle förutsätta ändring af förstugor och hufvudingången till postexpeditionslokalen. Den ökade golfyta, som genom en sådan nybyggnad skulle erhållas, komme emellertid för expeditionslokalen att uppgå till allenast omkring 440 qv.fot eller 39 qv.meter. I följd deraf och då den norra flygelbyggnaden med dess svaga grund och ganska dåliga beskaffenhet i öfrigt icke syntes tåla några mera genomgripande förändringar, ansåge generalpoststyrelsen det vara uppenbart, att några för längre tid tillräckliga och lämpliga postkontorslokaler icke inom de nuvarande posthusbyggnaderna i Helsingborg kunde erhållas. Om något tillfredställande helt i sådant afseende skulle vinnas, erfordrades fullständig ombyggnad af samtliga husen och ökande af byggytan genom urschaktning från den öster om byggnaderna liggande branta backen. Hänsynen till huru litet med de nuvarande byggnadernas bibehållande kunde göras för att under någon längre tid tillfredsställa behofvet af lokaler för Helsingborgs postkontor hade ock föranledt, att hvad som under de senare åren blifvit i förbättringsändamål gjordt inom nämnda postlokaler varit af mera provisorisk beskaffenhet. Så hade för några år sedan postmästarens tjensterum måst läggas till sjelfva expeditionsrummet för detsammas utvidgning, och till tjensterum för postmästaren hade då icke funnits annat rum tillgängligt än det, som erhållits genom att dertill upplåta ett af en biträdande tjenste-

man såsom nattvakt begagnadt gårdsrum. Från detta rum hade postmästaren dock icke direkt kommunikation med expeditionsrummet, hvilket missförhållande icke borde få för längre tid fortfara. Då det befintliga kassahvalfvet icke vidare lemnat tillräckligt utrymme för all till afsändning ordnad post, hade till postförvaringsrum apterats en garderob, hvilket inom en byggnad, som "icke är af den solida beskaffenhet, att den i afseende å eldfara kan blifva ett första klassens hus", uppenbarligen måste vara allenast en nödfallsåtgärd. När telegrafverket år 1895 afflyttade från lägenheten en trappa upp i norra flygeln för att lemna rum för postkontorets brefbärare- och tidningsexpedition, som då hade sin verksamhet inom en afskrankning i expeditionsrummet, men måste derifrån flytta för att bereda bättre utrymme till allmänhetens expedierande, hade provisoriskt anordnats i inkörsporten en för såväl allmänheten som postvaktbetjente afsedd trätrappa till brefbärare- och tidningsexpeditionslokalen, enär redan då kunnat antagas, att denna lokal snart skulle visa sig lemna för litet utrymme.

Ytterligare en anledning att under de senare åren mera provisoriskt och med minsta möjliga kostnad ordna lokalförändringarne hade generalpoststyrelsen hemtat deraf, att fråga uppstått om förlängning af Stortorget och anordnande derifrån af en kommunikationsled till de öster om tornet Kärnan uppe på platån belägna vidderna med afsigt, bland annat, att befrämja stadens utvidgning åt detta håll.

Stadsfullmäktige i Helsingborg hade nemligen, efter framstäld motion om åvägabringande af Stortorgets förlängning och anordnande af uppgångar från torget till tornet Kärnan, år 1894 tillsatt en komité för att utröna, om och på hvad vilkor postverkets och Skånes enskilda banks vid Stortorget belägna egendomar eller delar deraf kunde af staden förvärfvas; och denna komité hade i skrifvelse till generalpoststyrelsen den 20 november samma år gjort "förfrågan till hvad pris det för förslagets genomförande utaf postverket tillhöriga fastigheterna N:ris 17 och 18 inom qvarteret Kärnan erforderliga område om 1,695 qv. meter — deraf 375 qv.meter utgjordes af byggnadstomt och återstående 1,320 qv.meter vore endast oländig backsluttning — kunde för afsedda ändamålet till staden Helsingborg öfverlåtas."

Då ett öfverlåtande på staden Helsingborg af de begärda delarne af posttomterna skulle, såsom komitén också förutsatt, leda till nedrifvande af de nuvarande posthusbyggnaderna i staden och uppförande af ett helt och hållet nytt posthus, hade generalpoststyrelsen låtit, med anledning af berörda förfrågan, värdera posthusbyggnaderna af en nämnd, bestående af fem personer, af hvilka två utsetts af generalpoststyrelsen och två å stadens vägnar samt den femte tillkallats af de fyra andra. Enär tillika under de förhandlingar, till hvilka komiterades framställning gifvit anledning, visat sig, att den, efter från-

trädandet af hvad staden begärt, återstående bebyggningsbara delen af posttomterna icke skulle komma att lemna tillräckligt utrymme för ett tidsenligt nytt posthus, samt i följd deraf ifrågastälts, huruvida icke ett fullständigt utbyte af posttomterna mot annan välbelägen och rymlig byggnadstomt kunde ega rum, hade jemväl uppdragits åt samma nämnd att yttra sig rörande värdet af posttomterna i deras helhet. Nämnden förklarade i ett den 27 juli 1895 afgifvet utlåtande, att den till postverkets fastighet n:ris 17 och 18 inom qvarteret Kärnan hörande tomt i dess helhet ansetts värd 65,000 kronor samt att de å tomten befintliga byggnader värderats till 20,000 kronor.

Emellertid hade, enligt hvad generalpoststyrslsen antager, hinder sedermera mött för staden att åtkomma någon af de tomter, som under förhandlingarne angifvits såsom lämpliga till posttomt i stället för den nuvarande, hvaremot tillfälle yppats för staden att förvärfva de norr om de nuvarande posttomterna belägna tomterna n:ris 16 och 15 i qvarteret Kärnan. Med anledning häraf och efter det en närmare utredning och noggrannare uppmätningar beträffande den areal af postverkets tomter, staden verkligen behöfde för torgutvidgningens genomförande, antagligen egt rum, hade stadens drätselkammare, enligt bemyndigande af stadsfullmäktige, begärt, att generalpoststyrelsen måtte utverka nådigt medgifvande dertill, att af postverkets fastighet n:ris 17 och 18 inom qvarteret Kärnan måtte till Helsingborgs stad upplåtas "dels 1,598 qv.meter, bestående af en till trädgård använd backsluttning, för anordnande af uppgång till tornet Kärnan och dels 518,7 qv.meter, att användas till förlängning af Stortorget åt öster, emot det att staden till postverket öfverläte att tilläggas återstoden af postverkets fastighet lika stor bebyggningsbar yta, som af denna till staden öfverlemnades eller 456,7 qv.meter, deraf 333,4 qv.meter från angränsande tomten nummer 16 och 123,3 qv.meter, bestående af genom tillernad utgräfning från sluttningen uppkommande bebyggningsbar plan mark, samt att staden erlade lösen för nuvarande posthusbyggnaderna med deras vid skedd värdering uppskattade värde tjugutusen kronor". I sammanhang härmed hade ock ifrågastälts, huruvida icke postverket borde tillösa sig byggnaderna å tomten n:o 16, om den i utbyte öfverlemnades till postverket.

Med anledning af denna framställning lät generalpoststyrelsen närmare utreda, huru stor areal af ifrågavarande posttomter vore att hänföra till bebyggningsbart område eller till backsluttningen, samt huru stor areal kunde anses erfordras för ett tidsenligt nytt posthus i Helsingborg, äfvensom kostnaden för ett sådant hus. Denna utredning gaf, efter hvad generalpoststyrelsen meddelar, vid handen, att postverket, för att ega rymlig byggnadsplats till ett posthus i Helsingborg med dertill erforderliga uthushyggnader, icke borde

åtnöjas med en areal, som vore mindre än 1,000 qv.meter, och att en ny posthusbyggnad, bestående af hufvudbyggnad med bottenvåning och två öfvervåningar samt särskild stall- och vagnshusbyggnad, kunde beräknas kosta omkring 168,000 kronor.

Det område, som enligt drätselkammarens omförmälda förslag skulle lemnas postverket till byggnadstomt, hade således befunnits för litet; och jemväl i andra afseenden hade generalpoststyrelsen ansett drätselkammarens bytesförslag icke för postverket vara att förorda till antagande. I följd häraf hade efter någon tid nya underhandlingar från stadens sida inledts och lemnat såsom resultat det bytesförslag, som generalpoststyrelsen för Eders Kongl. Maj:t anmält i underdånig skrifvelse den 6 mars 1897. Enligt sistberörda förslag skulle postverket af sina tomter i Helsingborg till staden afstå den till areal af 1,961,9 qv.meter beräknade egofigur, som å förut omförmälda karta betecknades med C G F IV V VI VII B C, af hvilket område 456,7 qv.meter bildade plan mark och vore bebygda, hvaremot postverket i utbyte skulle erhålla från stadens angränsande tomter dels tomten n:o 16 i qvarteret Kärnan med en areal af 415,8 qv.meter, å nyssnämda karta angifven med D H I M L D, dels ock af tomten n:o 15 i samma qvarter det område, som å samma karta angåtves med I K P E IV N M I. Staden Helsingborg skulle tillika bekosta schaktning och planering af hufvudsakligast postverket redan tillhöriga, å kartan med O A L M N P E IV F O betecknade område, så att det kunde i sammanhang med postverkets öfriga tomtområde bebyggas. Vidare skulle staden anlägga, bekosta och underhålla längs utefter den blifvande posttomtens östra gräns en tre meter bred passage äfvensom utmed passagen erforderlig stödmur mot backen; för all framtid ansvara för tillfredsställande aflopp för det från backen öster om posttomten kommande vatten och bestrida de kostnader, som deraf förorsakades; ersätta postverket värdet af byggnaderna å de nuvarande posttomterna med 20,000 kronor; fullständigt afrödja och planera den blifvande posttomten; anordna uppgången till tornet Kärnan från torgförlängningen så, att denna uppgång icke komme att undanskymma något af postverkets blifvande fasad åt söder; äfvensom mot ett årligt hyresbidrag af högst 1,500 kronor tillhandahålla postkontoret i Helsingborg erforderlig provisorisk postkontorslokal under rifnings- och nybyggestiden, till dess inflyttning i det nya huset kunde ske. De till byte afsedda områdena skulle af hvardera parten öfverlåtas med full egande- och besittningsrätt samt gravationsfria. Tiden för bytets genomförande skulle framdeles mellan generalpoststyrelsen och staden öfverenskommas. Vid ett af staden uttaladt önskemål, att den blifvande posttomten måtte bebyggas med fasad äfven åt öster, så att ej gårdssidan af byggnaderna komme att vetta åt eller blifva synlig från den tilltänkta offentliga terrassanläggningen, hade general-

poststyrelsen gjort den erinran, att styrelsen icke kunde förorda såsom ett för all framtid bindande vilkor postverkets förpligtande derutinnan, men tillika förklarat, att, så vidt på styrelsen ankomme, styrelsen vore villig tillmötesgå denna önskan, under förutsättning att terrassanläggningen ordnades till den tid, då den ifrågaställda nya posthusbyggnaden kunde beräknas vara färdig.

I omförmälda underdåniga skrifvelse den 6 mars 1897 gjorde generalpoststyrelsen framställning om utverkande af Riksdagens medgifvande till det sålunda föreslagna bytet, men Eders Kongl. Maj:t förklarade den 26 i samma månad framställningen icke föranleda någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd.

Generalpoststyrelsen anför, hurusom frågan derefter hvilat, till dess densamma helt nyligen ånyo upptagits från stadens sida, med begäran om ny värdering. Och då några år förflutit, sedan den förra värderingen skett, samt under den gångna tiden tilläfventyrs tomtvärdet undergått förändring, hade generalpoststyrelsen låtit en sådan ny värdering ega rum genom en nämnd, bestående af fem personer. Af desse hade två, nemligen distriktschefen i södra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, majoren C. P. W. Gagner och domänintendenten A. Persson varit utsedde af generalpoststyrelsen, två, nemligen ledamöterna af Riksdagens Andra Kammare, landtbrukarne I. Månsson i Trää och Paul Paulson i Ekeberga, varit utsedde af staden Helsingborgs drätselkammare och den femte, nemligen ledamoten af Riksdagens Första Kammare, ryttmästaren G. Tornérhjelm, varit af de fyra andra tillkallad. Dessa värderingsmän hade haft i uppdrag att värdera postverkets fastighet i Helsingborg med derå uppförda byggnader och dervid angifva särskilda värden å byggnaderna och å postverkets mark dels i dess helhet, dels beträffande den del af backen, som för terrassprojektets genomförande skulle frångå postverket och å förutnämnda plankarta betecknades med IV V VI VII F IV, dels ock den tomtdel, som å samma karta utmärktes med G O F VII B C G. Tillika skulle värderingsmännen bestämma värdet af den mark, som erbjödes postverket i utbyte, å kartan angifven med D H I K P E IV N M L D, under iakttagande dervid, att de å denna sistnämnda mark uppförda byggnader vore för postverket alldeles oanvändbara.

Vid värderingen, som egt rum den 15 sistlidne november, hade värderingsmännen åsatt postverkets åbyggnader i deras nuvarande skick samma värde, som den förra värderingsnämnden bestämt, eller 20,000 kronor. Deremot hade värdet af den mark, postverket egde, vid den nya värderingen höjts från 65,000 kronor till 68,817 kronor, hvarvid angifvits, att den del af den postverket nu tillhörande backen, som efter terrassprojektets genomförande skulle tillhöra staden och utgjorde en areal af 1,505,2 qv.meter, vore värd 5,000 kronor, samt att den tomtdel, som derutöfver skulle frångå postverket, utgörande en areal af 456,7 qv.meter, hade ett värde af 29,685 kronor 50 öre.

Beträffande den mark, som erbjödes postverket i utbyte och hvilken innefattade en areal af 490 qv.meter, hade värderingsmännen ansett densamma utan åbyggnader värd 29,890 kronor. Postverkets efter bytets verkställande behållna tomtdel, i areal 525,1 qv.meter, skulle således vara värd 34,131 kronor 50 öre, och den tomt, hvaröfver postverket efter bytet skulle komma att förfoga, i areal utgörande 1,015,1 qv.meter skulle "före terrassprojektets genomförande" hafva ett värde af 64,021 kronor 50 öre.

Utöfver förut afhandlade, redan omförmälda bytesvilkor erbjöde nu staden i ofvan berörda underdåniga skrifvelse af den 24 november 1897 efter den nya värderingen en särskild lösesumma af 5,000 kronor för den del af den postverket nu tillhöriga backen, som efter terrassprojektets genomförande skulle tillhöra staden, hvarigenom således postverket, i stället för mark och byggnader med nuvarande värde af tillhopa 88,817 kronor, skulle erhålla mark till värde af 64,021 kronor 50 öre och kontant 25,000 kronor. Stadens tomt n:o 15 i qvarteret Kärnan vore åt Norra Storgatan för närvarande bebygd med ett tre-våningars stenhus, som hade sin in- och utfartsväg till gården genom en vid gränsen mot tomten n:o 16 belägen, men till denna senare tomt hörande inkörsport. I ett föregående skede af underhandlingarna i nu förevarande fråga hade staden påfordrat att få behålla den del af tomten n:o 16, som upptoges af inkörsporten, för att derigenom bereda tomten n:o 15 rättighet till denna port. Men då generalpoststyrelsen på drätselkammarens framstälda begäran förklarat sig villig tillstyrka, att för tomten n:o 15 finge, så länge nämnda tre-våningars hus i hufvudsakligen orubbadt skick qvarstode, till in- och utfartsväg begagnas postverkets blifvande inkörsport å posttomten, hade stadsfullmäktige i de nu framlagda bytesvilkoren intagit bestämmelse härom, mot hvars antagande generalpoststyrelsen ansett sig icke böra göra erinran. Beträffande det af stadsfullmäktige uttalade önskemålet, att å den nya posttomten icke måtte komma att uppföras byggnad i flera än tre våningar, skulle detsamma, enligt generalpoststyrelsens förmenande, åtminstone för en ganska lång följd af år kunna uppfyllas. Det ytterligare önskemålet från stadens sida, att den blifvande posttomten måtte komma att bebyggas med fasad äfven åt öster, vore iakttaget i det approximativa kostnadsförslaget.

Genom bytets genomförande skulle, på sätt generalpoststyrelsen vidare anför, postverket, som under nuvarande förhållanden af sin fastighet i Helsingborg icke använde större areal än cirka 827 qv.meter och vid en eventuel nybyggnad å tomterna, sådana de nu vore, måste vara betänkt på att, oaktadt dermed förenade dryga kostnader, söka genom utgräfning i backen öka byggnadsytan, komma att erhålla en afschaktad, planerad och med stödmur samt rymlig passage från backen skild hörntomt om 1,015,1 qv.meters areal, som helt och hållet kunde användas till byggnader och gård. I stället för den

nuvarande fasadlängden mot Norra Storgatan och Stortorget, utgörande 27,55 meter, skulle postverket erhålla tre fasader åt Norra Storgatan, torgförlängningen och terrassen med en sammanlagd fasadlängd af icke mindre än 86 meter. Å denna nya tomt, hvilken vore å förenämnda plankarta angifven med egofiguren G D H I K P E IV F O G, skulle, enligt af intendenten i öfverintendentsembetet F. G. A. Dahl gjorda beräkningar, kunna uppföras en byggnad med tre fasader, hvilken i bottenvåningen inrymde lokaler för postkontoret med en sammanlagd golfyta af omkring 680 qv. meter. I den ena öfvervåningen borde beredas bostad dels mot hyra för postmästaren, hvilkens närvaro å postkontoret tidt och ofta påkallades, dels ock med hänsyn till nattjenstgöringen å kontoret hyresfritt för några biträdande tjenstemän och en vaktmästare.

En byggnad af nu angifna omfång skulle visserligen komma att innefatta vida flera rum, än som för postverket under den närmare framtiden erfordrades, men då sannolikt vore, att, efter ordnandet af torgförlängningen och terrasserna såsom god kommunikationsled till marken uppe å platån, denna vid stadens utvidgning skulle komma att bebyggas och posttomten allt framgent anses belägen i stadens mest centrala del, der högre hyror för lägenheter än å andra trakter i staden skulle kunna betingas, hölle generalpoststyrelsen före, att det i ekonomiskt afseende skulle visa sig fördelaktigt, om redan från början byggnaden uppfördes i tre våningar och å så stor yta, som tomten lämpligen kunde medgifva, hvarigenom tillfälle bereddes att från de delar af byggnaden, som icke genast erfordrades för postverkets eget behof, hemta en icke obetydlig hyresafkastning. Huru stor denna hyresafkastning skulle blifva, kunde nu icke beräknas, enär i frågans närvarande läge några eskissritningar till det tilltänkta nya posthuset ansetts ännu icke böra upprättas och i följd deraf ännu icke kunde afgöras, huru många rum eller lägenheter skulle till uthyrning kunna ifrågakomma; men om, såsom generalpoststyrelsen nu antoge, någon mindre del af bottenvåningen skulle kunna under åtskilliga år uthyras till en eller två butiker, innan hela utrymmet i denna våning erfordrades för postkontoret, samt hela den ena öfvervåningen, förslagsvis den en trappa upp belägna, skulle kunna kanske ända till ett tiotal år undvaras af postverket och uthyras till kontorslägenheter eller bostäder, syntes det generalpoststyrelsen vara all sannolikhet för, att hyrorna komme att lemna en god afkastning å de utgifter, som uppstått deraf, att huset bygts högre och vidlyftigare, än behofvet för närvarande kräfde. Till stöd för detta antagande åberopar generalpoststyrelsen ett af kronouppbördskamereraren C. Öberg afgifvet intyg, enligt hvilket för närvarande uti nybygda eller nyinredda hus vid Stortorget eller dess närhet i Helsingborg erlades årliga hyror för butiklägenheter med 250 till

370 kronor per längdmeter fasad och för större kontorslokaler 300 till 400 kronor och derutöfver för rum.

Generalpoststyrelsen har ansett sig böra förorda nu ifrågakomna bytesförslag, enär i detsamma både postverkets och stadens intressen syntes vara tillgodosedda. Genom bytets genomförande på uppstälda vilkor komme postverket i besittning af en god byggnadstomt, i användbarhet vida öfverlägsen den nuvarande, och blefve i tillfälle att vid det nybyggnadsföretag, hvilket, såsom nogsamt framginge af hvad styrelsen anfört, i allt fall icke kunde länge uppskjutas, erhålla ett å en framstående postal ort erforderligt tidsenligt posthus, der i mån af behof postlokalerna kunde successivt utvidgas för upptagande och skötande på ett tillfredsställande sätt af den ständigt växande posttrafiken. På sätt förut blifvit nämndt, hade generalpoststyrelsen, under förutsättning af bifall till den af stadsfullmäktige i Helsingborg gjorda underdåniga framställningen, redan vid afgifvande af sitt förslag till postverkets stater för år 1899 beräknat, att under samma år skulle af postmedel under anslagstiteln: "oförutsedda utgifter" utgå för nytt posthus i Helsingborg 60,000 kronor. Generalpoststyrelsen, som dervid beräknat, att stadens lösesumma, 25,000 kronor, skulle under år 1899 användas, har nu, på grund af hvad styrelsen anfört, hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes utverka Riksdagens medgifvande till ifrågavarande byte af mark mellan postverket och staden Helsingborg på de af staden erbjudna vilkor samt uppdraga åt generalpoststyrelsen att med staden sluta definitivt aftal om bytet och träffa nödiga åtgärder för bytesaftalets verkställande. I händelse af bifall härtill anhåller generalpoststyrelsen om nådigt bemyndigande att låta uppgöra samt underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning fullständiga ritningar och kostnadsförslag till nytt posthus å den nybildade posttomten.

Den ifrågasatta bytesuppgörelsen med staden Helsingborg skulle för postverket lemna det resultat, att postverket, hvars tomt i nämnda stad för närvarande innefattar en areal af 2,487 qv.meter, deraf likväl endast omkring 827 qv.meter äro af beskaffenhet att kunna bebyggas, skulle erhålla en till hela sin areal bebyggningsbar tomt om 1,015,1 qv.meter samt i lösen för byggnader och mellangift å tomtvärdet erhålla ett belopp af 25,000 kronor. De nuvarande posthusbyggnaderna måste fullständigt rifvas och ett nytt posthus uppföras, beräknadt att kosta omkring 168,000 kronor. Staden skulle med ett årligt hyresbidrag af högst 1,500 kronor tillhandahålla provisorisk postkontorslokal under rifnings- och byggnadstiden.

Att det ifrågavarande bytesprojektet vid ärendets föredragning den 26 mars sistlidet år icke vann Eders Kongl. Maj:ts godkännande, berodde deraf, att något kontant bidrag utöfver löseskillingen för postverkets byggnader ansågs böra kunna från staden Helsingborg påräknas. Sedan emellertid den för-

nyade värderingen af den nuvarande posttomten utfallit så, att en kontant mellangift å 5,000 kronor bör af staden erläggas, finner jag lika med generalpoststyrelsen kronans och staden Helsingborgs fördel sammanstämma i genomförandet af bytesprojektet. För staden beredes möjlighet till genomförandet af den för stadens utvidgning och förskönande vigtiga förlängningen af Stortorget och terrasseringen af sluttningen upp emot tornet Kärnan. Hvad postverket åter angår, är det uppenbart, att den otillfredsställande och föga tidsenliga beskaffenheten af posthuslokalerna i Helsingborg, hvilken stad i fråga om postuppbördens storlek redan nu är den sjette i riket och i allmänhet är stadd i en kraftig utveckling, i hvarje händelse inom kort måste påkalla uppförandet af ett nytt posthus derstädes. Då posttrafiken i Helsingborg med temlig säkerhet kan antagas komma att snabbt tillväxa, synes mig nödig framsynthet kräfva, ej mindre att det nu yppade tillfället att erhålla en rymlig, centralt belägen, med tre fasader åt öppna platser försedd och i öfrigt i alla afseenden tillfredsställande posttomt ej försummas, än äfven att på den sålunda förvärfvade tomten uppföres ett posthus af den utaf generalpoststyrelsen föreslagna storlek. Erfarenheten har ådagalagt, att posttrafikens förmåga af utveckling är så stor, att posthusbyggnader, som vid sitt uppförande beräknats varda tillräckliga för en längre framtid, inom ganska kort tid befunnits alldeles för trånga, och någon betänklighet synes så mycket mindre böra möta att genast uppföra den nu ifrågavarande byggnaden till de föreslagna dimensionerna, som med byggnadens i allo förträffliga läge ingen svårighet bör möta att få de lokaler, som icke omedelbart behöfva tagas i anspråk för postverkets räkning, till tillfredsställande pris uthyrda.

Jag hemställer derföre, att Eders Kongl. Maj:t må äska Riksdagens bifall till den ifrågasatta bytesuppgörelsen med staden Helsingborg äfvensom att anslagsrubriken “Oförutsedda utgifter“ må upptagas till det af generalpoststyrelsen föreslagna beloppet, 450,000 kronor, deraf 60,000 kronor afses till påbörjande af posthusbyggnaden i nämnda stad.

I förslagsanslaget till *afkortningar och restitutioner m. m.,* hvilket i gällande stat är upptaget till 64,425 kronor, föreslår generalpoststyrelsen, jemväl för vinnande af en jemn slutsumma å utgiftsstaterna i deras helhet, en förhöjning af 4,900 kronor. För vinnande af en jemn slutsumma å utgiftsstaterna, sådana de af mig tillstyrkas, torde emellertid ifrågavarande anslagssumma böra utföras med 70,025 kronor, då ökningen blifver 5,600 kronor.

Sammanställas de nu tillstyrkta ändringarne i postverkets stater, visar det sig,

att under *aflöningsstaten* ökning komme att ega rum med följande belopp, nemligen:

			Ökning.	Minskning
genom uppförande i staten af aflöning för en femte byråchef hos generalpoststyrelsen med...	kronor	6,400: —		
i anslaget till vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden m. m. hos generalpoststyrelsen med	,,	10,000: —		
i dito till aflönande af poststationsföreståndare med	,,	30,000: —		
i dito till aflönande af extra biträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna med	,,	45,000: —		
i dito till ålderstillägg med	,,	55,000: —		
i dito till arfvoden åt extra vaktbetjente och till hushyresbidrag för en del betjente med	,,	25,000: —		
i dito till gratifikationer m. m. åt tjenstemän och betjente med	,,	2,000: —	173,400: —	
att å *pensionsstaten* komme att besparas	kronor	5,700: —		
hvaremot skulle tillkomma: af Eders Kongl. Maj:t beviljade nya pensioner kronor 3,500: — föreslaget understöd för enkan Akerlund ,, 200: —	,,	3,700: —		
så att alltså en minskning i denna stat komme att ega rum med	kronor			2,000: —
att under *omkostnadsstaten* ökning komme att ega rum				
i anslaget till uppbörds- och frimärkesprovision med	,,	25,000: —		
i dito till rese- och traktamentsersättningar för resor i embets- och tjensteärenden i allmänhet med	,,	10,000: —		
i dito till traktamenten för vaktbetjente med	,,	45,000: —		
Transport	**kronor**	**80,000: —**	**173,400: —**	**2,000: —**

			Ökning.	Minskning.
Transport	kronor	80,000: —	173,400: —	2,000: —
i anslaget till postbetjentes beklädnad och beväring med	„	20,000: —		
i dito till inköp och underhåll af inventarier med	„	10,000: —		
i dito till postföringskostnad vid befordran å jernväg med	„	120,000: —		
	kronor	230,000: —		
hvaremot i anslaget till expensutgifter minskning komme att ega rum med	„	5,000: —		
så att alltså ökning i denna stat komme att ega rum med kronor			225,000: —	
samt att ökning komme att ega rum i anslaget till *oförutsedda utgifter* med kronor			110,000: —	
och i anslaget till *afkortningar och restitutioner m. m* med kronor			5,600: —	
		tillhopa kronor	514,000: —	2,000: —

En ökning på det hela komme alltså att uppstå med kronor 512,000; och skulle staternas slutsummor blifva följande:

aflöningsstaten	kronor	3,503,700: —
öfvergångsstaten	„	2,400: —
pensionsstaten	„	73,375: —
omkostnadsstaten	„	5,100,500: —
oförutsedda utgifter	„	450,000: —
afkortningar och restitutioner m. m.	„	70,025: —
tillsammans	kronor	9,200,000: —

Då postverkets inkomster för år 1899 beräknats till 9,925,000 kronor, skulle alltså inkomsterna komma att öfverstiga utgifterna med 725,000 kronor.

Åberopande hvad jag nu anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå,

att Riksdagen, *dels* med beviljande åt poststationsföreståndaren i Östervåla Johan Åkerlunds enka Amalia Catharina Åkerlund, född Lindgren, af ett årligt understöd till belopp af 200 kronor, att utgå från och med innevarande års början, så länge hon lefver ogift, *dels ock*, med godkännande af

öfriga nu tillstyrkta ändringar i postverkets stater äfvensom af de utaf generalpoststyrelsen föreslagna bestämmelserna angående ett andra ålderstillägg för vaktbetjente, måtte för år 1899 bestämma postverkets anslag, förslagsvis beräknadt, till 9,200,000 kronor, att utgå direkt af postmedlen,

samt derjemte medgifva, att utbyte af mark mellan postverket och staden Helsingborg må ega rum på de af stadsfullmäktige i nämnda stad i underdånig skrifvelse af den 24 november 1897 erbjudna, af generalpoststyrelsen tillstyrkta vilkor.

Telegrafverket.

[2.] *Telegrafverket.* Sedan sistlidet års Riksdag antagit utgiftsstater för telegrafverket, slutande å 1,341,270 kronor, att gälla under innevarande år, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att i nämnda stater göra de jemkningar, som kunde finnas af behofvet påkallade, har Eders Kongl. Maj:t den 29 Oktober 1897 fastställt telegrafverkets stater för år 1898 och dervid beslutat följande ändringar beträffande stationspersonalen, hvilka nu böra för Riksdagen anmälas, nemligen:

att en kommissarieaflöning af första klassen förflyttats från Stockholm till Christianstad, en kommissarieaflöning af andra klassen från Christianstad till Trelleborg och en kommissarieaflöning af tredje klassen från Trelleborg till Mariestad; samt

att en kommissarieaflöning af andra klassen förflyttats från Stockholm till Marstrand och en kommissarieaflöning af tredje klassen från Marstrand till Filipstad.

De sålunda nu gällande staterna upptaga följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	960,500: —
öfvergångsaflöningsstaten	„	4,200: —
pensions- och understödsstaten	„	112,570: —
omkostnadsstaten	„	262,800: —
eller tillsammans	kronor	1,340,070: —

hvilken summa med 1,200 kronor understiger slutsumman i det af 1897 års Riksdag godkända förslag till utgiftsstater för år 1898.

I underdånig skrifvelse den 9 sistlidne november har telegrafstyrelsen afgifvit förslag till stater för telegrafverket under år 1899 och dervid beträffande

Aflöningsstaten

ej föreslagit någon ändring i de för innevarande år gällande stater.

Vidkommande

Öfvergångsaflöningsstaten

anmäler telegrafstyrelsen, att, då en å denna stat upptagen före detta förste telegrafist före ingången af år 1899 uppnått pensionsåldern, denna stats slutsumma kan minskas med 200 kronor eller till 4,000 kronor.

Hvad dernäst angår

Pensions- och understödsstaten,

föranledes, enligt hvad telegrafstyrelsen anmäler, ändring i denna stat deraf, att, då bidraget till telegrafverkets pensionsinrättning skall motsvara fem procent å den för året beräknade telegramportoinkomst, detta bidrag, vid det förhållande att samma inkomst för år 1899 beräknats till 1,475,000 kronor, bör höjas, så att det motsvarar fem procent å sistnämnda belopp, eller från 68,750 kronor till 73,750 kronor. Jemväl det till fyllnadspensioner upptagna belopp synes telegrafstyrelsen, på grund af nu kända förhållanden rörande under tiden till och med år 1899 inträffande ökning i pensionärernas antal, böra höjas med 5,000 kronor från 35,000 kronor till 40,000 kronor.

Vidare anför telegrafstyrelsen, att extra ordinarie telegrafisten Anna Johanna Charlotta Lagerberg, som vore född år 1836, sedan år 1864 eller i 34 år innehaft befattningen såsom föreståndare för telegrafstationen i Hjo, hvarunder hon städse pligttroget fullgjort sina åligganden, i början såsom föreståndare för den dåvarande så kallade privatstationen och sedermera eller från och med år 1876, då stationen förändrades till statstelegrafstation, såsom tillförordnad telegrafist och föreståndare derstädes. Som extra ordinarie telegrafisten Lagerberg emellertid ansetts icke vara i kunskapsväg tillräckligt qvalificerad för att kunna befordras till ordinarie telegrafist, hade hon ej heller kunnat ingå såsom delegare i telegrafverkets pensionsinrättning. I anseende dertill att hennes arbetsförmåga numera vore betydligt minskad och hon dessutom med utgången af innevarande år skulle, derest hon varit ordinarie och såsom sådan tillhört nämnda pensionsinrättning, varit berättigad till pension af 900 kronor om året, har det synts telegrafstyrelsen billigt, att hon blefve hugnad med något årligt understöd för sin återstående lifstid. Styrelsen har derföre hemstält, att extra ordinarie telegrafisten Lagerberg måtte å pensions- och understödsstaten för år 1899 upptöras till belopp af 500 kronor.

De af telegrafstyrelsen sålunda föreslagna ändringar i pensions- och understödsstaten skulle, om de vunne godkännande hafva till följd, att slutsumman å samma stat komme att höjas från 112,570 kronor till 123,070 kronor.

Vid flera af anslagen under

Omkostnadsstaten

har telegrafstyrelsen för år 1899 föreslagit förhöjning, hvilken betingades af den ständiga utveckling, hvari telegramtrafiken numera vore stadd.

Hvad först beträffar det för *telegrafliniernas öfvervakande, besigtning och underhåll* upptagna anslaget, hade detta, enligt hvad telegrafstyrelsen erinrar, alltsedan år 1891 upptagits till 100,000 kronor, men i staten för år 1896 nedsatts till 90,000 kronor, enär styrelsen på grund af de ombyggnader och förbättringar, som telegraflinierna under de föregående åren undergått, ansett otvifvelaktigt, att kostnaderna för detta ändamål skulle kunna åtminstone till en tid nedbringas utan skada för liniernas bestånd. De verkliga utgifterna för ifrågavarande ändamål hade emellertid, enligt hvad telegrafstyrelsen vidare anför, i jemna krontal utgjort:

för år 1894	kronor	135,534: —
„ „ 1895	„	154,891: —
„ „ 1896	„	126,385: —

eller i medeltal för dessa tre år 138,936 kronor. Den under samma år vunna erfarenheten hade således visat, att långt flera reparationer och ombyggnader, än styrelsen beräknat, erfordrats för att kunna hålla telegrafnätets linier i godt stånd. Krafven på hastigare telegrambefordring hade nemligen ständigt ökats icke minst genom konkurrensen med statens eget rikstelefonnät, och för tillgodoseendet deraf stäldes allt större fordringar på telegrafledningarnas städse felfria beskaffenhet. Emellertid förestälde sig styrelsen, att under de närmaste åren denna utgiftspost skulle, utan eftergifvande af fordringarna på liniernas fullgoda bestånd, kunna stanna vid en något lägre summa än nyss angifna medeltalssiffra; och har styrelsen derföre ansett sig böra föreslå, att ifrågavarande förslagsanslag måtte höjas med 40,000 kronor från 90,000 kronor till 130,000 kronor.

Genom nådigt bref den 9 april 1897 angående tillbyggnad af det åt telegrafverket upplåtna hus vid Skeppsbron i Stockholm har Eders Kongl. Maj:t förordnat, att, sedan tillbyggnadsarbetet blifvit afslutadt, telegrafstyrelsen skulle öfvertaga vården och underhållet af ifrågavarande hus. Som detta arbete vore beräknadt att vara fullbordadt redan under år 1898 samt dessutom telegrafverkets verkstad å Södermalm genom den förra året afslutade tillbyggnaden betydligt utvidgats, hade, enligt hvad telegrafstyrelsen vidare anför, med år 1898 de under styrelsens vård stående byggnaderna i betydlig mån ökats. Det redan för närvarande något knappt tilltagna anslaget till *underhåll af telegrafverkets byggnader*, utgörande 2,000 kronor, har derföre synts styrelsen

böra höjas; och har styrelsen i sådant afseende föreslagit en förhöjning i anslaget till 10,000 kronor.

Anslaget till *hyror* hade, enligt hvad telegrafstyrelsen meddelar, under de senare åren måst öfverskridas, enär den ökade telegramtrafiken på flera håll nödvändiggjort en utvidgning af de gamla stationslokalerna och samtidigt dermed hyrorna visat en allmän benägenhet att stiga. På grund häraf har styrelsen föreslagit, att ifrågavarande anslag måtte höjas med 10,000 kronor från 15,000 kronor till 25,000 kronor.

Med stationslokalernas utvidgning följer äfven ökning af omkostnaderna för *lyshållningen,* hvars nuvarande anslag, 20,000 kronor, förutom af denna anledning, enligt telegrafstyrelsens mening kräfde förhöjning jemväl i samma mån som den mycket lämpligare, men något dyrbarare elektriska belysningen hunne införas i stationslokalerna. Styrelsen har derföre föreslagit, att detta anslag måtte höjas med 10,000 kronor till 30,000 kronor.

I anseende dertill att utgifterna för *postporto* under de senare åren uppgått till öfver 8,000 kronor årligen och visade ständig tendens till stigning har telegrafstyrelsen ansett sig böra föreslå en förhöjning af detta till 6,000 kronor nu bestämda anslag med 4,000 kronor till 10,000 kronor.

I öfriga under omkostnadsstaten förekommande poster har telegrafstyrelsen icke föreslagit annan ändring, än att anslaget till *diverse utgifter*, för närvarande bestämdt till 12,300 kronor, för slutsummans afrundning upptagits till 12,500 kronor.

Under förutsättning af bifall till de sålunda föreslagna ändringarna skulle slutsumman å omkostnadsstaten höjas från 262,800 kronor till 335,000 kronor.

Enligt telegrafstyrelsens förslag skulle telegrafverkets stater för år 1899 komma att utvisa följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	960,500: —
öfvergångsaflöningsstaten	„	4,000: —
pensions- och understödsstaten	„	123,070: —
omkostnadsstaten	„	335,000: —
eller tillsammans	kronor	1,422,570: —

hvilket belopp med 82,500 kronor öfverstiger slutsumman å de af Eders Kongl. Maj:t faststälda utgiftsstaterna för år 1898.

Vid de af telegrafstyrelsen föreslagna ändringar i telegrafverkets utgiftsstater har jag icke funnit anledning till erinran; och hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå,

att Riksdagen, *dels* med beviljande åt extra ordinarie telegrafisten Anna Johanna Charlotta Lagerberg af en årlig pension af 500 kronor, att utgå

från och med innevarande års början, *dels ock* med godkännande af öfriga omförmälda ändringar i telegrafverkets stater, må, under Eders Kongl. Maj:t förbehållen rätt att i verkets utgiftsstater göra de jemkningar, som kunna finnas af behofvet påkallade, såsom reservationsanslag, att utgå direkt af telegrafmedlen, till telegrafverket för år 1899 anvisa enahanda belopp, 1,510,000 kronor, hvartill inkomsterna af telegrafmedel beräknats, samt tillika medgifva, att det öfverskott, som kan å dessa inkomster uppstå, må af Eders Kongl. Maj:t användas för telegrafverkets och telefonväsendets tidsenliga utveckling och förbättring.

Genom nådiga brefvet den 5 juni 1892 har Eders Kongl. Maj:t anbefalt telegrafstyrelsen att årligen, intill dess definitiv stat för telegrafverkets telefonväsen kunde upprättas, vid afgifvande af förslag till utgiftsstater för telegrafverket meddela ett öfverslag öfver de beräknade inkomsterna af och utgifterna för telefonväsendet det år, statsförslaget afser.

Till åtlydnad häraf har telegrafstyrelsen meddelat, att dessa inkomster och utgifter under år 1899 kunde förslagsvis beräknas till följande belopp:

Inkomster: abonnements- och särskilda samtalsafgifter			kronor	2,700,000: —
Utgifter: för drift och underhåll samt utvidgning af telefonnäten	kronor	1,850,000: —		
till räntor och afbetalning å upplånta anläggningsmedel	„	850,000: —	„	2,700,000: —

Tullverket.

[3.] *Tullverket.* I den underdåniga skrifvelse af den 12 sistlidne november, deri generaltullstyrelsen afgifvit förslag till tullverkets stater för år 1899, har styrelsen till en början redogjort för de förändringar, hvilka erfordrades inom

Aflöningsstaten.

Härvid omnämner styrelsen först, hurusom bland de platser, der rörelsen under senare tider högst betydligt ökats, utan att detta förhållande hittills föranledt någon framställning från styrelsens sida om ökad tullpersonal, vore staden Gefle och hamnplatsen Åhus, der Christianstads tullkammare är förlagd. I Gefle, der någon ökning af tullpersonalen icke förekommit sedan åren 1855 och 1856, i hvilka års stater tillkommit en kontorsskrifvaretjenst och en vaktmästaretjenst, men hvarest personalen sedermera minskats, i det att

två vaktmästaretjenster indragits år 1870, hade nemligen trafiken under berörda tid mångdubblats. Till bevis härom åberopar generaltullstyrelsen det förhållande, att uppbörden stigit från 133,908 kronor tullmedel samt 7,155 kronor fyr- och båkmedel, som debiterades år 1855, till 1,113,932 kronor tullmedel samt 134,966 kronor fyr- och båkmedel, hvartill uppbörden år 1896 uppgått. Tullkammaren i Åhus åter, hvarest någon annan ändring i afseende å den ordinarie personalen icke egt rum sedan år 1870, då en vaktmästaretjenst indragits, än att en vaktmästaretjenst år 1895 öfverflyttats till tullkammarens stat från annan tullförvaltning, der densamma funnits umbärlig, hade förstnämnda år en uppbörd af 97,465 kronor tullmedel samt 2,048 kronor fyr- och båkmedel, under det att motsvarande siffror år 1896 belöpte sig till resp. 763,875 kronor och 10,023 kronor. Att sistberörda ökning i uppbörden äfven motsvaras af en ökad utrikes sjöfart, framgår deraf, att antalet från och till utrikes ort direkt in- och utklarerade fartyg i Åhus under samma tid stigit från 65 inklarerade och 28 utklarerade år 1870 till 321 inklarerade och 218 utklarerade år 1896, hvartill antagligen kommer en motsvarande ökning i antalet fartyg i utrikes fart, hvilka anlöpt Åhus efter att hafva på annan ort in- eller utklarerat och hvilka förty vid utarbetandet af de statistiska uppgifterna, hvilka afse riket i dess helhet, endast upptagas såsom de der anlöpt sistnämnda ort. De så väsentligt ökade göromålen i Gefle och Åhus, såväl vid tullkammaren som vid bevakningen, hafva sedan längre tid tillbaka måst delvis anförtros åt personer, som utan anställning å stat dock varit i ständig tjenstgöring; och hvad beträffar Gefle, har det äfven understundom inträffat, att på platsen icke funnits att tillgå extra tjenstemän för tullkammarepersonalens erforderliga förstärkning, utan att sådana måst från annan tullförvaltning reqvireras. I Åhus kan tullförvaltaren, som hittills icke haft något ordinarie biträde vid de egentliga tullkammaregöromålen, numera uppenbarligen icke ensam medhinna dessa jemte sina öfriga åligganden; och dervarande öfveruppsyningsmans tjenstgöring i packhuset kan icke förenas med invisitations- och bevakningsgöromålens skyndsamma fullgörande af honom såsom ensam bevakningsförman, hvarföre ock ständigt biträde måste användas såväl å tullkammaren som vid bevakningsbefälet, likasom ock bevakningen i öfrigt tarfvar förstärkning. Med afseende å dessa förhållanden hafva tullkamrarne å ifrågavarande platser nu hemstält om personalens ökning vid tullkammaren i Gefle med en kammarskrifvare och två vaktmästare samt vid tullkammaren i Åhus med en kammarskrifvare, en uppsyningsman och en vaktmästare.

Den sålunda begärda förstärkningen af den ordinarie personalen på ifrågavarande platser har generaltullstyrelsen funnit vara af omständigheterna i synnerligen hög grad betingad, och har förty styrelsen, som ser sig i stånd

att från tullförvaltningens i Jönköping stat öfverföra den i Åhus erforderliga vaktmästaretjensten, med anledning af berörda framställningar funnit sig böra föreslå inrättandet af följande nya tjenster i tullverket, nemligen två kammarskrifvaretjenster och en uppsyningsmanstjenst äfvensom två vaktmästaretjenster i tredje lönegraden eller med den aflöning, som åtnjutes af vaktmästarne i, bland andra städer, Gefle.

Vidare anför generaltullstyrelsen, hurusom tullkammaren i Carlskrona vid upprepade tillfällen under de två sista årtiondena hos styrelsen framhållit behofvet af tullpersonalens i nämnda stad förstärkning. I betraktande deraf att uppbörden derstädes, hvilken år 1880 uppgick till 264,610 kronor tullmedel samt 14,093 kronor fyr- och båkmedel och år 1896 till 391,705 kronor tullmedel samt 12,860 kronor fyr- och båkmedel, icke företett jemn tillväxt under den mellanliggande tiden, har styrelsen emellertid hittills ansett sig böra tillgodose detta behof endast medelst anslag till extra biträden af de medel, öfver hvilka styrelsen för sådant ändamål förfogar. Sedan tullkammaren år 1897 förnyat förut gjord framställning om uppförande å tullkammarens stat af en kammarskrifvare och en uppsyningsman, har generaltullstyrelsen, som med hänsyn till omfånget af stadens nuvarande trafik ansett någon förstärkning af den ordinarie tullkammarepersonalen icke böra tills vidare ifrågasättas, emellertid vid det förhållande att under en längre följd af år stadigvarande behof visat sig af ytterligare en bevakningsförman jemte den nuvarande öfveruppsyningsmannen, hvilken senare af göromålen i packhuset ofta nog hindras att med erforderlig skyndsamhet verkställa förekommande invisitationer inom stadens vidsträckta hamnområde, för sin del funnit omständigheterna påkalla anställandet af en uppsyningsman vid tullbevakningen i Carlskrona samt för sådant ändamål uppförandet å tullverkets stat af ytterligare en uppsyningsman.

Bland de provisoriska åtgärder, till hvilka generaltullstyrelsen fann sig föranlåten, då mellanrikslagen nästlidet år upphörde att gälla, var äfven inrättandet af en tullstation vid Saltbacken, strax utanför Svinesund inom Strömstads tullkammaredistrikt. Författningsenligt egde icke dessförinnan, utom i fall af trängande nöd, fartyg, som ankom från utrikes ort, att inlöpa till någon plats inom nämnda distrikt norr om Strömstad, med mindre än att fartyget först för invisitation anlöpt Strömstad eller den söder derom belägna kustbevakningsstationen Hästvåm. Sedan äldre tid hade emellertid den praxis utbildat sig med afseende å trafiken å Idefjorden, att fartyg, som från norska sidan af denna fjord afgingo i barlast till lastageplatserna på fjordens svenska sida, direkt inseglade dit och af de der stationerade gränsridarne öfvervakades, till dess att öfveruppsyningsmannen vid tullbevakningen i Strömstad hunnit ditkomma i och för invisitation, hvarefter fartygens inklarering egde rum vid tull-

kammaren i nämnda stad. Detta förfaringssätt fann generaltullstyrelsen icke kunna med erforderlig trygghet för kronans rätt få fortgå under de nya förhållanden, som inträdt med mellanrikslagens upphörande. Icke heller kunde det, enligt styrelsens mening, vidare anses lämpligt, att åt gränsbevakningen anförtroddes ett bestyr, som vore för dess egentliga tjenstgöring främmande och som kunde verka hinderligt för den nämnda bevakning åliggande patrulleringsskyldighet. Å andra sidan måste generaltullstyrelsen taga hänsyn till den jemförelsevis lifliga utrikes trafik, som eger rum — företrädesvis från Fredrikshald och andra norska platser i närheten — till stenhuggerierna på Idefjordens svenska sida och som skulle oskäligt betungas, derest fartygen skulle tvingas att först anlöpa Strömstad för invisitation. Af hänsyn till dessa förhållanden ansåg generaltullstyrelsen sig uppfordrad att söka bereda fartygen tillfälle att på närmare håll undfå invisitation och inklarering, hvilket förutsatte inrättande af en ny tullplats. Då denna förlades till Saltbacken, vanns enligt styrelsens förmenande dessutom den fördel, att trafiken på den midt emot på norska sidan belägna ganska betydande handelsplatsen Sponviken kunde af tullplatsens personal noga öfvervakas. Med förmälan att vid tullstationen i Saltbacken tjenstgjorde tills vidare enligt generaltullstyrelsens förordnande två betjente, den ene i egenskap af uppsyningsman och den andre såsom vaktmästare, har styrelsen, under förutsättning att Eders Kongl. Maj:t godkände styrelsens uppfattning rörande behöfligheten af ifrågavarande tullstations fortfarande bestånd, hemstält om åtgärders vidtagande för anställande derstädes af erforderlig tullpersonal å stat. I sådant afseende anser generaltullstyrelsen dock endast inrättande af en för stationen afsedd uppsyningsmanstjenst påkallas, enär den erforderliga vaktmästaretjensten kan öfverflyttas från tullstationen i Baresund, hvarest en dylik tjenst kan undvaras.

Generaltullstyrelsen erinrar vidare, att med mellanrikslagens upphörande jemväl behof af en ansenlig ökning af den rörliga bevakningen vid norska gränsen inträdt. För närvarande utgöres den å stat uppförda gränsbevakningen af en bevakningskontrollör, hvilken utöfvar närmaste befälet öfver denna bevakning i Carlstads tullkammaredistrikt eller vid den del af gränsen, som är belägen inom Vermlands och Elfsborgs län, samt tjugu gränsridare, af hvilka för närvarande fyra äro posterade inom Strömstads och fjorton inom Carlstads tullkammaredistrikt samt två inom Jemtlands läns gränsdistrikt. Redan sedan längre tid tillbaka har emellertid generaltullstyrelsen sett sig nödsakad att förstärka denna bevakning med personer, som för längre eller kortare tider förordnats att tjenstgöra såsom gränsridare mot godtgörelse af det till styrelsens disposition stälda anslaget till vikariatsersättning, extra biträden m. m. På sistberörda sätt har inom Kopparbergs läns gränsdistrikt ständig gränsbevak-

ning varit anordnad allt sedan år 1875, och utgjordes denna bevakning under tiden närmast innan mellanrikslagen trädde ur kraft af fem tillförordnade gränsridare. Inom Jemtlands läns gränsdistrikt har under en följd af år en tillförordnad gränsridare tjenstgjort. Likaså inom Strömstads tullkammaredistrikt. Inom Carlstads tullkammaredistrikt har antalet ständigt tillförordnade gränsridare under senare tider successivt stigit, så att detsamma under första halfåret år 1896 uppgick till nio. Tillfällig förstärkning har dessutom, särskildt under vintermånaderna, i ganska stor utsträckning anlitats. Från och med den 1 juli 1897 har med anledning af de förändrade mellanriksförhållandena generaltullstyrelsen måst förstärka gränsbevakningen mot Norge sålunda, att numera följande antal ständigt tillförordnade gränsridare tjenstgöra, nemligen i Strömstads tullkammaredistrikt sex, i Carlstads tullkammaredistrikt tjugunio och i Kopparbergs läns gränsdistrikt fem. Derjemte har å några ställen tillfällig bevakning anordnats äfvensom åt den stationära bevakningen i Storlien viss patrulleringsskyldighet uppdragits.

Enligt generaltullstyrelsens mening ligger det i sakens natur, att åtminstone åt en del af de sålunda ständigt tjenstgörande gränsridarne snarast möjligt bör beredas tryggheten af ordinarie anställning. I en från bevakningskontrollören till styrelsen inkommen, af tullkammaren i Carlstad tillstyrkt framställning har äfven framhållits, hurusom statsverkets eget intresse ej mindre än bevakningspersonalens kräfde en sådan åtgärd med hänsyn till svårigheten för gränsridarne på många ställen i gränstrakterna att kunna få hyra bostad och då man icke skäligen kunde fordra, att gränsridarne skulle anskaffa egen bostad, såvida icke en mera tryggad ställning i tjensten än den, som vunnes genom ett förordnande, blefve dem beredd. På grund häraf har bevakningskontrollören ansett, att åtminstone så många nya gränsridaretjenster borde inrättas, att såväl de gränsridare, som skola tjenstgöra vid de stora allmänna mellanriksvägarne, som ock de, hvilka skola öfvervaka sådana större skogsvägar, som under årets alla månader befaras med häst och fordon och sålunda lika väl som de förra kräfva bevakningstillsyn så länge tullgräns mellan Sverige och Norge eger bestånd, måtte kunna å stat uppföras. Generaltullstyrelsen, som delar denna åsigt, har förty ansett, att antalet ordinarie gränsridare inom Carlstads tullkammaredistrikt bör ökas med tolf. Enligt styrelsens mening måste det jemväl anses vara ställdt utom allt tvifvel, att äfven de sex i Strömstads tullkammaredistrikt nu tillförordnade gränsridare komma att allt framgent blifva behöfliga, i följd hvaraf antalet ordinarie gränsridare inom sistnämnda distrikt bör ökas med sex. För beredande af ordinarie anställning åt så stort antal tillförordnade gränsridare, som redan före mellanrikslagens upphörande tjenstgjorde i Kopparbergs och Jemtlands läns gränsdistrikt, anser generaltullstyrelsen dessutom, att ytterligare sex gränsridaretjenster böra inrättas.

De fem i Kopparbergs län tillförordnade gränsridarne hafva hittills på grund af de högre lefnadsomkostnaderna i de orter, der de tjenstgöra, åtnjutit högre dagtraktamente än öfriga tillförordnade gränsridare; och har berörda omständighet synts generaltullstyrelsen äfven skäligen böra föranleda något högre aflöning på stat för de gränsridaretjenster, hvilka äro afsedda för Kopparbergs län. Denna förhöjning anser styrelsen lämpligen böra, för att icke inverka på pensionen, läggas å tjenstgöringspenningarne, hvilka skäligen borde bestämmas till 400 kronor i stället för det belopp af 300 kronor, hvarmed tjenstgöringspenningarne vid öfriga gränsridaretjenster utgå; och skulle vid sådant förhållande gränsridarne i Kopparbergs läns gränsdistrikt komma att få en aflöning af 900 kronor jemte två ålderstillägg å sammanlagdt 150 kronor.

Vidare erinrar generaltullstyrelsen, att intill år 1866 funnits å stat uppförd en gränsbevakning mot Finland, bestående af två gränsesergeanter och tio gränsridare och gränsvakter under befäl af tullförvaltaren i Haparanda. Nyssnämnda år bestämde Kongl. Maj:t, på förslag af generaltullstyrelsen, att denna bevakning skulle i mån af dåvarande tjensteinnehafvares afgång indragas, hvilket jemväl sedermera egt rum. Sedan år 1888 har emellertid en ingalunda fåtalig bevakningskedja varit anordnad vid denna del af riksgränsen. Denna bevakning, hvilken under årens lopp flera gånger måst ökas och som årligen verkstält ett betydande antal beslag, består af åtta posteringar söder om Pello med tillsammans sjutton tillförordnade gränsridare, hvartill komma två tillförordnade gränsridare för bevakning af den inom Haparanda by belägna delen af riksgränsen, samtliga under närmaste befäl af två tillförordnade gränseuppsyningsmän. Vidare hafva ock sedan hösten 1895, norr om förenämnda posteringar, i Pello och Pajala varit anordnade ytterligare två posteringar med tillsammans sex tillförordnade gränsridare, af hvilka en utöfvar närmaste befälet såväl i Pajala som i Pello. Den ständiga gränsbevakningen söder om Pello har dessutom alltsedan år 1891 måst under vintermånaderna förstärkas, till en början med två, sedermera med fyra, sex, åtta och slutligen nästlidet år med tolf extra ordinarie betjente.

Då generaltullstyrelsen saknar all anledning till det antagande, att någon minskning skulle kunna ega rum i den ständiga bevakningen vid gränsen mot Finland, har det synts styrelsen, att tiden nu är inne att på stat uppföra åtminstone så många nya gränsridaretjenster, afsedda för Haparanda tullkammaredistrikt, som motsvara antalet af de för närvarande ständigt tjenstgörande gränsridarne söder om Pello eller vid den del af gränsen, der, enligt hvad ofvan anförts, det provisoriska anordnandet af bevakning egt bestånd under nära ett tiotal år. Antalet gränsridaretjenster med aflöning af 800

kronor förutom ålderstillägg skulle derigenom komma att ökas med ytterligare nitton stycken.

Då dagtraktamente till tillförordnade gränsridare utgår med 2 kronor 50 öre utom i Kopparbergs län samt vid posteringarne i Pello och Pajala, komme inrättandet af de nu ifrågasatta nya gränsridaretjensterna att till en början medföra vinst för statsverket. Beträffande Kopparbergs län, der likasom vid posteringarne i Pello och Pajala dagtraktamentet utgör 3 kronor, komme detta förhållande att fortfara äfven sedan tjensteinnehafvarne intjenat begge ålderstilläggen, under det att, hvad öfriga nu ifrågavarande gränstrakter angår, aflöningen å stat, sedan tjensteinnehafvaren kommit i åtnjutande af jemväl andra ålderstillägget, skulle komma att med ett obetydligt belopp öfverskjuta den nu i form af dagtraktamente utgående aflöningen.

Emedan frågan, huruvida med afseende å befälet öfver den förstärkta bevakningen vid norska gränsen någon ändring i nuvarande förhållande kunde komma att påkallas, kräfver någon ytterligare tids erfarenhet, har generaltullstyrelsen vid sådant förhållande ansett, att äfven frågan om det definitiva ordnandet af befälet öfver bevakningen vid gränsen mot Finland kan tills vidare anstå.

Likaledes har generaltullstyrelsen, ehuru vid den inskränkning i förpassningsskyldighet för landväga trafiken på Norge, som blifvit en följd af mellanrikslagens upphörande, anledning förefunnes, att tre eller möjligen fyra af de förtullningsrätt saknande tullkamrarne skulle kunna indragas, likväl med afseende derå, att vissa af nu gällande bestämmelser rörande sagda trafik lända till efterrättelse, derest annorlunda icke varder stadgadt, endast till och med den 15 maj innevarande år, funnit denna fråga lämpligen icke förr än samma år böra göras till föremål för närmare undersökning. Någon afsevärd betydelse ur statsregleringssynpunkt eger frågan i hvarje fall icke, då en eventuel indragning af de åsyftade tullkamrarne, hvilkas föreståndare endast åtnjuta arfvode till belopp af 200 eller 400 kronor om året, icke skulle medföra större årlig besparing än 1,000 kronor.

Jaktbåtsmännen i Umeå tullkammaredistrikt, hvilka, förutom sin vanliga tjenstgöringsskyldighet vid öppet vatten, hafva sig ålagdt att vintertiden, då istrafik öfver Qvarken eger rum, utöfva tillsyn deröfver, hafva med afseende å detta särskilda bevakningsbestyr fått sina tjenstgöringspenningar bestämda till 300 kronor, under det att jaktbåtsmännen å andra orter med enahanda lön och ålderstillägg som deras bemälda vederlikar endast åtnjuta 200 kronor tjenstgöringspenningar. Jaktbåtsmännen i Haparanda tullkammaredistrikt utöfva likväl sedan år 1866 en liknande särskild tjenstgöring, i det att de hafva till åliggande att vintertiden patrullera utefter riksgränsen. Med åberopande häraf samt med framhållande af den omständighet, att de klimatiska förhållandena

vid gränsen medförde behof af omsorgsfullare och till följd deraf dyrbarare beklädnad, äfvensom att andra förnödenheter derstädes vore dyrare än på andra orter, hafva de tre jaktbåtsmännen i Haparanda tullkammaredistrikt gjort framställning om någon förbättring i deras nuvarande aflöning, hvilken, uppgående till 700 kronor jemte två ålderstillägg å sammanlagdt 100 kronor, visat sig alltför knapp för tillgodoseende af deras nödvändigaste behof. För sin del har också generaltullstyrelsen, i likhet med tullkammaren i Haparanda, ansett nu åberopade förhållanden innefatta giltigt skäl för jaktbåtsmännens i Haparanda tullkammaredistrikt likställighet i aflöningshänseende med jaktbåtsmännen i Umeå tullkammaredistrikt.

I öfverensstämmelse med hvad sålunda anförts hemställer nu generaltullstyrelsen, *att* å tullverkets aflöningsstat måtte, utöfver der redan upptagna tjenstemän och betjente vid lokalförvaltningen och gränsbevakningen, uppföras:

dels två kammarskrifvare i lägsta lönegraden eller med lön 1,500 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 600 kronor;

dels tre uppsyningsmän i lägsta lönegraden eller med lön 900 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 300 kronor;

dels fem gränsridare med lön 500 kronor, tjenstgöringspenningar 400 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 150 kronor;

dels trettioåtta gränsridare med lön 500 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 150 kronor;

dels ock två vaktmästare i tredje lönegraden eller med lön 700 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 300 kronor; samt

att, för genomförande af den ifrågasatta förbättringen i aflöning åt jaktbåtsmännen i Haparanda tullkammaredistrikt, det å aflöningsstaten för år 1898 uppförda antalet jaktbåtsmän med aflöning af 800 kronor, lön och tjenstgöringspenningar, måtte ökas med tre eller från tre till sex och i sammanhang dermed antalet jaktbåtsmän med aflöning af 700 kronor, lön och tjenstgöringspenningar, minskas med tre eller från tjuguåtta till tjugufem.

Vid bifall till hvad generaltullstyrelsen sålunda hemstält skulle den ordinarie aflöningsstaten, som omfattar lön och tjenstgöringspenningar, komma att ökas med sammanlagdt 44,400 kronor.

Deremot föreslår generaltullstyrelsen med afseende å denna stat ett par förändringar, som skulle verka någon, om än icke synnerligen afsevärd, minskning deri. Inspektorstjensten i Fårösund och öfveruppsyningsmanstjensten vid tullstationen i Ratan, hvilka befattningar, sedan generaltullstyrelsen afgaf förslag till reglering af tullverkets stater för år 1898, genom dåvarande inne-

hafvarnes afgång blifvit lediga, kunna nemligen, enligt styrelsens åsigt, numera, då trafiken på dessa platser är af mindre betydenhet, utan olägenhet utbytas mot två uppsyningsmanstjenster; och har generaltullstyrelsen, som emellertid förordnat, att ifrågavarande tjenster skola lemnas otillsatta och uppehållas på förordnande, för genomförande af berörda förändringar hemstält, att antalet inspektorer måtte minskas med en, från sju till sex, samt antalet öfveruppsyningsmän i lägsta lönegraden likaledes med en, från tjugusex till tjugufem, men i staten uppföras i stället ytterligare två uppsyningsmän med lön 900 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 300 kronor, hvarigenom den ofvan beräknade ökningen i den ordinarie aflöningsstaten, 44,400 kronor, skulle komma att nedgå med det belopp, hvarmed lön och tjenstgöringspenningar vid en inspektorstjenst, 1,900 kronor, samt lön och tjenstgöringspenningar vid en öfveruppsyningsmanstjenst i lägsta lönegraden, 1,800 kronor, tillsammans 3,700 kronor, öfverskjuta 2,400 kronor, motsvarande lön och tjenstgöringspenningar för nyssbemälde två uppsyningsmän, d. v. s. med 1,300 kronor eller till 43,100 kronor.

På aflöningsstaten är emellertid jemväl uppfördt ett anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. vid lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen, hvilket, för år 1898 likasom för år 1897 bestämdt till 250,000 kronor fast anslag, kunde synas böra nedsättas, derest generaltullstyrelsens hemställan om nya tjensters inrättande vunne bifall. Härvid erinrar dock generaltullstyrelsen, att, på sätt här nedan anföres, det till följd af särskilda omständigheter, hvilka icke kunde beaktas vid afgifvandet af förslag till tullverkets stater för åren 1897 och 1898, för sistnämnda begge år komma att erfordras ytterligare medel utöfver sagda anslag för de dermed afsedda utgifter. Tager man i betraktande å ena sidan denna omständighet samt å andra sidan dels att med hänsyn till den korta tid, som hittills förflutit, sedan mellanrikslagen upphörde att gälla, och hvilken icke omfattat den för olofiig varuinförsel öfver riksgränsen mest gynsamma del af året, det ej är möjligt att för närvarande förutse, huruvida den anordnade gränsbevakningen kommer att visa sig i stånd att behörigen öfvervaka gränstrafiken eller om sagda bevakning för sådant ändamål behöfver ytterligare förstärkas, dels att måhända äfven i någon mån ökad förstärkning af bevakningen på gränsen mot Finland kommer att erfordras, dels ock att, med afseende å trafikens oupphörliga tillväxt i de större städerna, man måste vara beredd på ytterligare anspråk på tillfälligt arbetsbiträde vid dervarande tullförvaltningar, så är det, enligt generaltullstyrelsens uppfattning, tydligt, att icke allenast hvarje tillförlitlig grund för nedsättning af ifrågavarande anslag, sådant det för närvarande är bestämdt, saknas, utan äfven att den möjlighet icke är utesluten, att ifrågavarande anslag, bestämdt till samma belopp som för närvarande, kan komma att blifva väl knappt.

Redan i underdånig skrifvelse den 31 maj 1897 angående inrättande af nya förtullningsstationer vid gränsen mot Norge anmälde generaltullstyrelsen, att till följd af utgifterna för den provisoriska förstärkning af gränsbevakningen, om hvilken styrelsen gått i författning med anledning af de förestående förändringarne i handels- och sjöfartsförhållandena mellan Sverige och Norge, nyssnämnda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. för år 1897 efter all sannolikhet komme att blifva för sitt ändamål i någon mån otillräckligt, ehuruväl styrelsen då icke såg sig i stånd att med någon större grad af sannolikhet beräkna, i hvad mån så kunde blifva förhållandet. För så vidt sådant varit möjligt, hade generaltullstyrelsen nu sökt utreda, med hvilket belopp utgifterna år 1897 för de med ifrågavarande anslag afsedda ändamål kunde antagas komma att öfverstiga samma anslag jemte besparingarne å aflöningsstaten, hvilka äfvenledes finge för berörda ändamål disponeras. Vid redogörelsen för resultatet af denna undersökning, utfördt i jemna hundratal af kronor, förutskickar generaltullstyrelsen den anmärkning, att tullförvaltningarnas af omhänderhafvande medel förskjutna utgifter för berörda ändamål, äfven der de afsåge tjenstgöring under månaderna januari—september, till högst väsentlig del först senare godtgjordes genom styrelsens anordningar och förty i räkenskapen affördes för månaderna oktober—december.

Under månaderna januari till och med september år 1897 hade till vikariatsersättning, extra biträden m. m. inom generaltullstyrelsens byråer äfvensom vid lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen utbetalts tillhopa .... kronor 195,000: —

Under månaderna oktober—december år 1896 utbetalades för samma ändamål .... kronor 147,500: —

Då det på grund af verkstälda beräkningar kunde antagas, att enahanda utgifter under 1897 års sista qvartal komme att öfverstiga sistnämnda belopp med minst .... „ 24,300: —

skulle alltså ifrågavarande utgifter för oktober—december år 1897 belöpa sig till minst .... „ 171,800: —

samt för hela år 1897 till .... kronor 366,800: —

Transport kronor 366,800: —

		Transport kronor 366,800: —
Det för lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen i 1897 års stat uppförda anslag till vikariatsersättning m. m. utgjorde, såsom ofvan anförts, ...	kronor 250,000: —	
Enahanda anslag för generaltullstyrelsens byråer vore bestämdt till	„ 15,000: —	
Besparingarne å aflöningsstaten, hvilka år 1896 uppgingo till 64,979 kronor 79 öre, beräknades för år 1897 komma att uppgå till	„ 70,800: —	
De till generaltullstyrelsens disposition för närvarande stälda medel till vikariatsersättning m. m. år 1897 utgjorde alltså		„ 335,800: —
hvadan bristen antoges belöpa sig till		kronor 31,000: —

hvilket belopp dock med afseende å osäkerheten i beräkningen af utgifterna under senare delen af året försigtigtvis syntes böra höjas till 35,000 kronor.

Till den brist, som sålunda för år 1897 uppstode, hade väl i viss mån medverkat äfven utgifter för extra biträden, hvilka påkallats af andra under föregående år icke existerande förhållanden än mellanrikslagens upphörande, såsom öppnandet af den nya ångbåtsförbindelsen mellan Trelleborg och Sassnitz samt den nu afslutade konst- och industriutställningen i Stockholm m. m., men, bortsedt från tullverkets kostnader i anledning af utställningen, syntes dessa utgifter icke kunna antagas vara af öfvergående beskaffenhet, utan, likasom kostnaderna för den förstärkta gränsbevakningen, komma att göra sig gällande jemväl under innevarande år, hvarvid vore att märka, att de då komme att omfatta hela året och icke såsom år 1897 endast en del deraf. Till följd häraf blefve äfven det i 1898 års stat ingående, för lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen uppförda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. för sitt ändamål otillräckligt. Med tillämpning af här ofvan följda beräkningsgrunder kunde bristen för år 1898 antagas uppgå till ungefär 58,000 kronor, men då i 1898 års stat tillkomme en del nya tjenster vid vissa lokalförvaltningar, hvaraf minskning i utgifterna för extra biträden vid dessa förvaltningar följde, komme samma brist i verkligheten sannolikt åtminstone icke att öfverstiga 50,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer generaltullstyrelsen,

dels att det i tullverkets aflöningsstat för år 1899 ingående, för lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen afsedda anslaget till vikariatsersättning, extra biträden m. m. måtte uppföras med samma belopp som i 1898 års stat eller 250,000 kronor,

vid bifall hvartill aflöningsstaten i sin helhet skulle, derest jemväl hvad generaltullstyrelsen här ofvan förut hemstält bifölles, komma att ökas med ofvan angifna belopp, 43,100 kronor, samt denna stats slutsumma, utgörande enligt 1898 års stat 1,931,300 kronor, alltså uppgå till 1,974,400 kronor,

dels ock att Eders Kongl. Maj:t täcktes bemyndiga generaltullstyrelsen att ej mindre under återstoden af år 1897 än äfven under år 1898, i den mån aflöning till erforderliga extra biträden vid lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen skulle visa sig icke kunna utgå af det å lokalförvaltningens samt kust- och gränsbevakningens stat för vederbörande år uppförda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. samt under året uppkommande besparingar å den ordinarie aflöningsstaten, för detta ändamål af tullmedlen förskottsvis använda år 1897 högst 35,000 kronor och år 1898 högst 50,000 kronor.

Med anledning af generaltullstyrelsens sistberörda hemställan täcktes Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 10 sistlidne december bemyndiga bemälda styrelse att under år 1897 till aflöning åt erforderliga extra biträden vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakningen, i den mån medel dertill skulle visa sig icke kunna utgå af det å lokalförvaltningens samt kust- och gränsbevakningens stat för samma år uppförda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. samt under året uppkommande besparingar å den ordinarie aflöningsstaten, förskottsvis utbetala högst 35,000 kronor äfvensom att till 1898 års räkenskap balansera det belopp, som på grund af berörda bemyndigande kunde komma att under år 1897 utbetalas. På grund af detta bemyndigande har af generaltullstyrelsen förskjutits ett belopp af 34,751 kronor 82 öre, hvilket jemlikt föreskriften i nyssberörda nådiga bref till 1898 års räkenskap balanserats. Beträffande det af generaltullstyrelsen anmälda enahanda behofvet för innevarande år är jag sinnad tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att framdeles i sammanhang med fastställande af tullverkets stater för år 1899 bemyndiga generaltullstyrelsen att under innevarande år i enahanda ordning förskottsvis utbetala högst 50,000 kronor; och torde Eders Kongl. Maj:t i den nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof, som till innevarande års Riksdag aflåtes, göra framställning om ersättande af de belopp, som på grund af omförmälda bemyndiganden af generaltullstyrelsen dels förskjutits för år 1897 och dels kunna komma att förskjutas

för år 1898. Då, på sätt af generaltullstyrelsens ofvan återgifna framställning framgår, styrelsen föreslagit, att en icke obetydlig del af den gränsbevakningspersonal, hvars aflöning hittills bestridts från anslaget till extra biträden, vikariatsersättning m. m., skulle uppföras på ordinarie stat, bör under förutsättning af bifall till nämnda förslag, hvilket jag på de af generaltullstyrelsen anförda skäl biträder, med temlig säkerhet kunna antagas, att omförmälda anslag, i staten för innevarande år upptaget till 250,000 kronor, skall för år 1899 visa sig för sitt ändamål tillräckligt.

Då generaltullstyrelsen synes mig hafva anfört giltiga skäl äfven för de af styrelsen föreslagna ändringar i aflöningsstaten, finner jag mig böra tillstyrka samma ändringar.

Enligt hvad generaltullstyrelsen anmäler, har

Öfvergångsaflöningsstaten

genom en derå uppförd persons afgång minskats med 600 kronor eller från 11,050 kronor, å hvilket belopp ifrågavarande stat för år 1898 slutar, till 10,450 kronor, och har

Indragningsstaten,

som för år 1898 upptagits till 13,630 kronor, genom fyra derå uppförda personers afgång minskats med 2,720 kronor, i följd hvaraf denna stats slutsumma kommer att utgöra 10,910 kronor.

Beträffande slutligen

Omkostnadsstaten

anmäler generaltullstyrelsen, att det å samma stat uppförda fasta anslag till *jakt- och båtlega samt hästlega och resekostnader* tarfvade, derest styrelsens förslag om uppförande af sammanlagdt fyrtiotre nya gränsridaretjenster på stat vunne bifall, förhöjning, hvilken, då gränsridarne åtnjuta hästlegoanslag, en del med 350 kronor och de öfriga med 300 kronor hvar om året, samt dessutom några måste tilläggas anslag till båtlega, hvilket plägat bestämmas till 25 à 50 kronor om året, lämpligen syntes kunna bestämmas till 14,900 kronor, då berörda anslag skulle komma att höjas från senast faststälda belopp 73,100 kronor till 88,000 kronor. Derjemte hemställer generaltullstyrelsen, att till jemnande af staternas slutsumma det å omkostnadsstaten uppförda anslaget till diverse utgifter måtte ökas med 320 kronor, hvarigenom denna stat i sin

helhet, hvilken år 1898 upptogs till 213,220 kronor, skulle komma att uppgå till 228,440 kronor.

Då generaltullstyrelsen icke ifrågasätter någon ändring i tullverkets öfriga stater, skulle, i händelse af nådigt bifall till hvad generaltullstyrelsen hemstält, tullverkets stater för år 1899 komma att utvisa följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	1,974,400: —
öfvergångsaflöningsstaten	„	10,450: —
ålderstilläggsstaten	„	220,000: —
indragningsstaten	„	10,910: —
pensionsstaten för afskedade tjenstemän och betjente	„	227,000: —
pensionsstaterna för aflidne tjenstemäns och betjentes efterlemnade enkor och barn (deraf 10,000 kronor bestämdt anslag)	„	41,800: —
omkostnadsstaten	„	228,440: —
summa	kronor	2,713,000: —

eller 55,000 kronor mera än det belopp, hvarå 1898 års stat slutar.

Hvad generaltullstyrelsen i fråga om aflöningsstaten föreslagit har jag redan tillstyrkt; och då jag icke har anledning till erinran vid de af generaltullstyrelsen föreslagna ändringar i öfriga stater, tillstyrker jag, under åberopande af hvad ofvan anförts i fråga om erforderliga förskott åt generaltullstyrelsen under nästlidet och innevarande år, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels, med godkännande af de utaf generaltullstyrelsen föreslagna förändringar i tullverkets stater, för år 1899 bestämma anslaget till tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 2,713,000 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen,

dels ock medgifva, att ej mindre det belopp af 34,751 kronor 82 öre, som jemlikt nådigt bref den 10 december 1897 blifvit af generaltullstyrelsen under samma år förskottsvis utbetaldt till aflöning åt extra biträden vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakningen samt till 1898 års räkenskap balanseradt, än äfven det belopp, som, i den mån aflöning till erforderliga extra biträden vid lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen skulle visa sig icke kunna utgå af det å lokalförvaltningens stat för innevarande år uppförda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. samt under året uppkommande besparingar å den ordinarie aflöningsstaten, kan komma att, högst med 50,000 kronor, efter nådigt bemyndigande af generaltullstyrelsen under samma år för nyss berörda ändamål förskjutas, må af tullmedlen för år 1898 godtgöras.

Skogsväsendet.

[4.] *Skogsväsendet.*

För skogsväsendet äro å ordinarie stat för år 1898 uppförda:

dels *bestämdt anslag:*

för skogsstaten	kronor	447,208: —	
„ statens skogsläroverk	„	47,700: —	494,908: —

dels *förslagsanslag:*

till ålderstillägg åt skogsstaten och skogsinstitutets lärarepersonal			84,400: —

dels *reservationsanslag:*

till enskilda skogsundervisningen	kronor	4,800: —	
„ kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet	„	574,092: —	578,892: —
	tillsammans kronor		1,158,200: —

I underdånig skrifvelse den 1 november 1897 angående anslagsbehofvet för år 1899 har domänstyrelsen, hvad först angår anslaget för *skogsstaten*, ansett en väsentlig ökning af detta anslag böra ega rum för åstadkommande af erforderlig ökning af den ordinarie skogspersonalen och förbättring af kronojägarnes aflöningsvilkor.

Samtidigt med afgifvandet af statsförslaget har nemligen domänstyrelsen i särskild underdånig skrifvelse gjort framställning i nyssberörda afseende och dervid anfört följande.

Då styrelsen år 1884 afgaf sitt underdåniga förslag till ny reglering af skogsstaten, utgjorde kronoparkernas och öfverloppsmarkernas areal 3,519,054 har, men enligt styrelsens underdåniga berättelse för år 1895 uppgick dessa skogars areal vid sistnämnda års slut till 4,697,986 har. Lades härtill de stockfångstskogar, 181,199 har, hvilka genom aftal med stockfångstprivilegiernas innehafvare återfölle till kronan under år 1897 och närmast följande år, uppginge nämnda statsskogars areal nu till 4,879,185 har eller 1,360,131 har mer än under år 1884, då grunderna för skogsstatens senaste reglering uppgjordes.

I jemnbredd med denna statsskogarnes utvidgning hade deras afkastning också ökats, i det att denna, som under år 1884 utgjorde 845,358 kubikmeter med en bruttoinkomst af 2,093,687 kronor, år 1895 belöpte sig till 1,321,575 kubikmeter med en bruttoinkomst af 4,224,886 kronor. För år 1896 uppgick inkomsten till 4,269,224 kronor 30 öre och kunde för år 1897 beräknas till mer än 5 millioner kronor.

Med denna statsskogarnes starka utveckling och med de i flera hänseenden häraf föranledda ökade arbeten för skogspersonalen följde behofvet af denna personals förstärkning. Också hade på domänstyrelsens underdåniga framställningar i sammanhang med de årliga utgiftsförslagen efter hand från skogsväsendets reservationsanslag anvisats ganska betydliga belopp för anställande af extra kronojägare eller bevakare samt, i synnerhet inom de norra orterna, af extra skogstjenstemän i egenskap af biträdande jägmästare eller aflönade assistenter.

Att denna i mån af ökade arbeten efterhand tillkomna extra personal icke endast för det närvarande, utan äfven för framtiden vore omistlig och för statsskogarnes tidsenliga förvaltning och skötsel derjemte behöfde kompletteras och fastare organiseras, torde med hänsyn till ofvannämnda utveckling af statens skogsväsende ligga för öppen dag. Den allmänna stegring i skogsvärdet, som numera inträdt, hade jemväl sträckt sig till de norra orterna och der framkallat en lifligare efterfrågan af kronans virke jemväl af mindre virkesdimensioner och virkessortiment, hvarigenom för ett noggrannare tillgodogörande af skogen och en ändamålsenligare vård om densamma yppats tillfällen och möjligheter, hvilka förut ej funnits, men hvilkas begagnande måste för skogarnes afkomst och framtida afkastning vara af betydelse. Styrelsen ansåge sig fördenskull icke kunna längre uppskjuta att anmäla behofvet af den ordinarie skogspersonalens förstärkning; och ville styrelsen, hvad då först den *förvaltande personalen* anginge, vidare anföra följande.

Af ofvannämnda ökning af statsskogarnes areal hade omkring nio tiondedelar eller 1,211,717 har fallit på de nordligaste länen och Kopparbergs län. För att tillgodose det härigenom ökade behofvet af arbetskrafter hade inalles 31 aflönade extra skogstjenstemän — biträdande jägmästare samt assistenter — måst här anställas. för hvilket ändamål 48,400 kronor år 1897 vore anvisade, hvaraf klarligen framginge, att den ordinarie revirförvaltarepersonalen i dessa orter vore för det med skogarnes förvaltning och vård nu förenade arbetet otillräcklig samt att denna personal måste genom revirens delning och nya jägmästarebefattningars inrättande förstärkas. Visserligen vore i fråga om de två nordliga länen, Norrbottens och Vesterbottens, afvittringen i de öfre lappmarkstrakterna, såsom Juckasjärvi socken samt öfre delarne af Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorothea socknar, ej ännu fullbordad, och för det närvarande kunde derföre ej med säkerhet bedömas, huru stor skogsareal i dessa orter kunde för kronans räkning komma att behållas. Men denna omständighet syntes styrelsen ej vara af beskaffenhet att föranleda uppskof med revirregleringen i länens afvittrade delar, hvarest de hufvudsakligaste och inom sagda län värdefullaste kronoskogarne funnes, och detta i synnerhet som regleringen ej utan men längre kunde uppskjutas och densammas företagande nu

icke lade hinder i vägen för den jemkning i de öfre lappmarksreviren, som framdeles möjligen kunde blifva behöflig, när skogarne derstädes undergått slutlig afvittring, hvilket, enligt hvad styrelsen inhemtat, ej torde ske inom de närmaste tio åren.

Enligt ett efter öfverläggning med vederbörande öfverjägmästare utarbetadt förslag till reglering af skogsstatens tjenstgöringsområden i de norra orterna, hvilket förslag styrelsen bifogat sin underdåniga framställning, erfordrades med hänsyn till de nuvarande förhållandena följande nya revir, nemligen: inom Norrbottens län 5, inom Vesterbottens län 5 samt inom Kopparbergs län 1.

Med afseende å Norrbottens och Vesterbottens läns nuvarande indelning i revir ville styrelsen till en början erinra, att jemlikt nådigt bref den 30 april 1883 jägmästarelönen i Juckasjärvi dåvarande revir från och med nämnda år inbesparades för att användas vid den reglering af Gellivara revir, som, efter det Gellivara jernväg kommit till stånd, kunde erfordras, men att, då vid skogsstatens senaste reglering något definitivt förslag till detta och angränsande revirs reglering i anseende till då ej ännu afslutad afvittring icke kunde afgifvas, styrelsen saknade anledning upptaga nämnda aflöning för det dåvarande i staten, men hade styrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 15 oktober 1888 anhållit att framdeles, när så erfordrades, få derom göra underdånig framställning. Likaledes framhöll styrelsen i samma underdåniga skrifvelse i anledning af ifrågasatt sammanslagning af Umeå och Degerfors revir, att skogsstatens göromål antagligen komme framdeles att ökas dels genom den förnyade nådiga förordningen den 19 mars 1888 angående åtgärder till förhindrande af öfverdrifven afverkning af ungskog, dels ock genom de aftal om stockfångstskogars öfverlåtelse till kronan, som nämnda år egt rum, men att styrelsen för det dåvarande ej ansåge sig böra påyrka båda revirens bibehållande, innan erfarenheten bekräftat ökningen i göromålen.

Det först nämnda länet, Norrbottens, som nu utgjorde 1 öfverjägmästaredistrikt och vore indeladt i 13 revir, innehölle, fjellskogarne oräknade, 2,709,530 har kronoparker, öfverloppsmarker och inom de närmaste åren till kronan återfallande stockfångstskogar, samt 72,833 har andra allmänna skogar. Vesterbottens län, hvilket också bildade 1 öfverjägmästaredistrikt och vore indeladt i 8 revir, innehölle af förstnämnda slags statsskogar en areal af 1,298,085 har, förutom 32,477 har andra allmänna skogar. I medeltal på hvarje revir komme alltså nu, om arealen vore lika fördelad på reviren, omkring 208,000 har i Norrbottens och omkring 162,000 har i Vesterbottens distrikt, men genom ofvannämnda ökning af revirens antal till 18 i det förra och till 13 i det senare skulle medelarealen för reviren i dessa distrikt blifva i rundt tal respektive 150,000 har och 100,000 har. Inom Särna revir af Kopparbergs län upp-

ginge kronoparkernas areal efter numera afslutadt storskifte till 297,200 har, hvilket revir derföre måste delas i två.

Vid revirregleringen i nu ifrågavarande landsdelar kunde det emellertid ej undvikas, att det ena reviret erhölle större statsskogsareal än det andra. Orsaken härtill låge deri, att hänsyn måste tagas ej allenast till skogarnes areal, utan äfven till så väl deras belägenhet i allmänhet och särskidt vid flottlederna som ock till deras beskaffenhet, afsättningsförhållandena, befintliga vägar med flera omständigheter, hvilka inverkade på skogarnes gruppering i förvaltningsområden. Ett revir i nedre landet, der skogarne merendels vore mera spridda, kunde exempelvis icke tilldelas lika stor areal som ett revir inom öfre landet, der skogarne bildade större sammanhängande komplexer, ehuru förhållandena äfven der kunde i något fall betinga revirets mindre omfattning, såsom fallet vore med Fredrika revir, hvilket såväl med hänsyn till den allmänna belägenheten som skogarnes särdeles värdefulla beskaffenhet icke borde gifvas större utsträckning, än föreslaget vore.

I Norrbottens län låge kronoskogarne i allmänhet samlade i större komplexer, hvarföre reviren i detta län kunnat tilldelas större areal än i Vesterbottens län. Särskildt i Arjepluogs socken hade dock revirreglering, ehuru i anseende till den stora arealen behöflig, ansetts böra anstå, tills skogstillgången hunnit närmare undersökas och flottledsrensningen i Piteå elf längre framskridit, i afvaktan på hvilken reglering nödigt biträde i revirförvaltningen erhölles af aflönad assistent.

Enligt regleringsförslaget skulle Dorothea socken af Vesterbottens län jemte Tåsjö, Bodums och Fjellsjö socknar af Vesternorrlands län bilda ett nytt revir, kalladt Tåsjö revir. Nämnda socknar inom Vesternorrlands län tillhörde nu Södra Angermanlands revir, men utom det att detta revir, som vore mer än 30 mil långt, nu hade en mycket olämplig form, komme reviret att år 1898 ökas med 32,008 har, derigenom att vissa stockfångstskogar sagda år återfölle till kronan. En reglering af detta revir vore derföre af behofvet påkallad; och då härtill komme, att de inom Medelpads revir belägna Oxsjö och Laxsjö kronoparker samt Rörtjernmons kronopark hade ett från detta revirs öfriga kronoparker i Hafverö socken mycket aflägset läge, men låge beqvämare till för Södra Ångermanlands revir, syntes det lämpligt, att detta senare revir nu reglerades på det sätt, att förenämnda Tåsjö, Bodums och Fjellsjö socknar, hvilka tillsammans med Dorothea socken i Vesterbottens län bildade ett lämpligt skogsförvaltningsområde, afskildes från reviret, hvilket i stället från Medelpads revir erhölle nyss omförmälda kronoparker, hvarjemte till Södra Angermanlands revir jemväl borde läggas Nora och Nordingrå tingslag, af hvilka det förra nu tillhörde Mellersta Ångermanlands revir och det senare Norra Angermanlands

revir. Genom denna reglering erhölle samtliga de omnämnda reviren en lämpligare form, än de nu egde.

I det ofvan nämnda regleringsförslaget funnes för hvarje revir angifvet dess areal af kronoparker och öfverloppsmarker äfvensom arealen af öfriga allmänna skogar, hvaremot i detta förslag icke upptagits och på reviren uppdelats de hemmans- och nybyggesskogar, hvilka enligt gällande författningar vore underkastade utsyning, enär härför nödiga kartor och handlingar icke för styrelsen vore tillgängliga. En sådan uppdelning syntes ej heller vara af nöden för den föreliggande regleringens bedömande, då, på sätt här nedan nämndes, det hufvudsakliga bestyret med dessa skogar enligt styrelsens mening fortfarande borde omhänderhafvas af särskilda extra skogstjenstemän. I fråga om den definitiva begränsningen af de nu föreslagna reviren anhölle styrelsen att, när anslagsfrågan blifvit pröfvad och afgjord, få inkomma med slutligt underdånigt utlåtande.

Den nu föreslagna revirregleringen inom Norrbottens, Vesterbottens och Kopparbergs län afsåge att bereda nödiga arbetskrafter för en tidsenlig utveckling af vården om kronans genom afvittring numera bestämda högst betydande skogstillgångar i dessa län, och det kunde öfver hufvud taget derför ej utan skäl anmärkas, att reviren i allmänhet erhållit för stor areal för att af revirförvaltaren på ett fullt tillfredsställande sätt kunna skötas, men styrelsen hade vid denna reglering utgått från den förutsättningen, att aflönade assistenter, såsom nu vore fallet, fortfarande komme att biträda, der så erfordrades.

Denna från och med år 1890 tillämpade anordning med aflönade assistenter hade nemligen visat sig ändamålsenlig och lämplig, ehuru densamma i vissa hänseenden tarfvade komplettering. Utom biträde vid vissa göromål å kronoparker, nemligen uppskattning och indelning, utsyning, uppgörande af planer för torrläggning af sankmark och öfvervakande af torrläggningsarbetenas utförande samt besigtning och kartläggning af inom kronoparker befintliga torplägenheter, ålåge det assistenterna att verkställa uppskattning och utsyning å hemmanskogar i lappmarkerna och i Särna socken af Kopparbergs län äfvensom att utföra de undersöknings- och utstämplingsförrättningar, som föranleddes af 1888 års förordning till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog; och utfördes alla dessa förrättningar efter en af öfverjägmästaren för hvarje år uppgjord arbetsfördelning mellan revirförvaltare och assistent. I aflöning åtnjöte assistent jemlikt nådiga brefven den 16 december 1892 och den 30 november 1894, förutom 300 kronor i resepenningar för år räknadt, ett arfvode af 66 kronor 66 öre i månaden och 6 kronor för hvarje förrättningsdag ute å marken samt för resedag, hvarjemte för inarbete med skogsindelning erhölles ersättning efter 1 öre för har skogsmark. De assistenter,

som sysslade med planers uppgörande för sankmarkers torrläggning, åtnjöte för dermed förenadt inarbete enligt nådigt bref den 12 juli 1897 ersättning med 6 kronor om dagen, dock med den inskränkning att detta senare arbete icke ersattes för flere dagar, än som för utarbetet åtgått.

Då hemmansutsyningarna vore till sin omfattning beroende på fortskridandet af laga skiften, i det att delegarne i byaskogar, så länge skogen vore oskiftad, bekomme utsyning gemensamt, men efter skiftet måste påkalla utsyning hvar för sig, och då de på grund af 1888 års förberörda nådiga förordning förekommande undersöknings- och utstämplingsförrättningarne vexlade efter konjunkturerna, kunde den personal, som för enskilda skogsegares betjenande vid dessa förrättningar erfordrades, icke till antalet på förhand beräknas; och det skulle derföre möta stora svårigheter att på ändamålsenligt sätt reglera reviren, derest revirförvaltaren ensam skulle utföra alla dessa år från år till antal och omfattning vexlande förrättningar, hvilka derför enligt Styrelsens mening fortfarande borde till hufvudsaklig del omhänderhafvas af assistenter, hvilka anstäldes efter förefallande behof. Att deremot helt och hållet skilja ifrågavarande förrättningar från revirförvaltningen skulle enligt styrelsens mening icke vara ändamålsenligt, då besparing i tid och resekostnad vunnes derigenom, att samme tjensteman, som utförde förrättning å kronopark, jemväl verkstälde utsyning å hemmansskog, hvilken låge inom parken eller angränsade densamma.

Om än assistentorganisationen i hufvudsak visat sig ändamålsenlig, tarfvade densamma, såsom ofvan vore nämndt, i vissa delar komplettering, så att å kronoparkerna ej allenast de ofvan uppräknade förrättningarna, utan äfven andra förefallande arbeten finge af assistenterna utföras och i första rummet sådana, som afsåge skogsåterväxtens främjande efter timmerblädning, såsom anordnandet af hyggesrensningar, markberedningar, skogssådder med mera, hvarigenom dylika arbeten kunde till fromma för skogens framtida afkastning bedrifvas i större omfattning, än hvad den ordinarie revirförvaltaren ensam skulle kunna medhinna; och önskligt vore också för dylika arbetens åvägabringande äfven å hemmansskogarne, att assistenterna finge anlitas för att i sammanhang med der skeende utsyningar lemna råd och anvisningar. Men i sådant fall vore nödigt att öka assistenternas nu väl låga aflöning på det sätt, att månadsarfvodet höjdes från 66,66 kronor till 100 kronor och reseanslaget 300 kronor till 400 kronor. Å andra sidan skulle, derest styrelsens nu afgifna förslag om revirens reglering och nya jägmästaretjensters inrättande blefve i nåder godkändt, assistenternas och biträdande jägmästarnes antal kunna något minskas; och under sådan förutsättning syntes de nu från reservationsanslaget utgående kostnaderna för dessa extra tjenstemäns aflöning i de norra länen kunna minskas med omkring 13,000 kronor.

Såsom förut nämnts, vore Norrbottens distrikt deladt i 13 och Vesterbottens distrikt i 8 revir, men skulle genom den föreslagna reviröknignen det förra distriktet erhålla 18 och det senare distriktet 13 revir. Nu hade det emellertid redan visat sig, att de med öfverjägmästarebefattningen i Norrbottens distrikt förenade göromål vore af den stora omfattning att de af en öfverjägmästare icke kunde medhinnas, hvartill ej minst bidragit distriktets allt för stora ytvidd med deraf föranledda tidsödande resor. Och då derjemte, i betraktande af såväl kronoskogarnes betydande ökning i detta och Vesterbottens distrikt som ock sjelfva skogshushållningens utveckling, krafvet på öfverjägmästarnes verksamhet allt mer stegrades, vore det nödvändigt, att de ifrågavarande två distrikten delades i tre samt att en ny öfverjägmästarebefattning inrättades.

De blifvande tre distrikten kunde lämpligast uppkallas efter hufvudelfvarne, Luleå elf, Skellefteå elf, Umeå elf, och skulle distrikten enligt förenämnda regleringsförslag erhålla följande omfattning, nemligen:

Luleå distrikt: Pajala, Tärendö, Torneå, Kalix, Norra Gellivara, Mellersta Gellivara, Södra Gellivara, Råneå, Luleå, Norra Jockmocks, Mellersta Jockmocks samt Södra Jockmocks revir, tillsammans 12 revir.

Skellefteå distrikt: Arjepluogs, Norra Arvidsjaur, Mellersta Arvidsjaur, Södra Arvidsjaur, Elfsby, Piteå, Skellefteå och Norsjö revir, tillsammans 8 revir.

Umeå distrikt: Burträsks, Degerfors, Norra Lycksele, Södra Lycksele, Sorsele, Stensele, Vilhelmina, Fredrika, Åsele samt Bjurholms revir, tillsammans 10 revir.

Till Mellersta Norrlands distrikt, hvilket för tydlighetens skull borde, liksom Gefle-Dala distrikt, uppkallas efter de län, af hvilka det bestode, eller *Vesternorrlands-Jemtlands distrikt,* skulle deremot hänföras det af Dorothea socken i Vesterbottens län och af Tåsjö, Bodums och Fjellsjö socknar i Vesternorrlands län bildade nya reviret, Tåsjö revir, hvilket med afseende å belägenheten och vägarnes riktning vore med hänsyn till ledningen och kontrollen lättast tillgängligt från södra sidan.

Det nya reviret i Särna borde, liksom öfriga revir i Kopparbergs län, tillhöra Gefle-Dala distrikt.

Någon förstärkning af den förvaltande ordinarie personalen i de fem sydliga distrikten ansåge sig styrelsen deremot för det närvarande ej böra föreslå, oaktadt genom markinköp kronoparkernas areal i dessa distrikt blifvit väsentligt förökad, hvilket jemväl, ehuru i mindre grad, egt rum derigenom att vid förnyad utarrendering af statsverkets egendomar utmarker af dessa afsatts till kronoparker. En stor del af dessa nybildade kronoparker vore nemligen dels mer eller mindre skoglösa, dels i det hela beväxta med yngre

skog, och sedan skogsodling å de kala områdena försiggått, syntes förvaltningsbestyren under ett flertal år blifva af den art, att ganska stora trakter kunde tillhöra hvarje revir, då ungskogarnes vård och fredhållning företrädesvis ålåge kronojägarne. Innan markinköpen fått den utsträckning att betydligare vidder förvärfvats, borde derföre det nuvarande antalet jägmästare ej ökas, ehuru under den tid af året, då skogsodlingar påginge och bedrefves i den omfattning, som nu och under den närmaste framtiden påfordrades, de ordinarie revirförvaltarne, att döma af hittills vunnen erfarenhet, icke medhunne dem åliggande eftersyn å dessa arbeten. Styrelsen ansåge sig derför böra förnya sin underdåniga framställning af den 17 november 1896, deruti styrelsen, framhållande svårigheterna för de ordinarie jägmästarne att inom de revir, der större skogsodlingar påginge, under den korta kulturtiden om våren medhinna öfvervakandet af dessa arbeten, hemstält, att ett anslag af 5,000 kronor måtte beredas för de fem sydligaste skogsdistrikten att användas till ersättning efter resereglementet åt de extra skogstjenstemän, som efter öfverjägmästarnes förordnande under skogsodlingstiden biträdde jägmästarne, till följd hvaraf reservationsanslaget borde ökas med 5,000 kronor.

För de i Norrland nu föreslagna nya tjenstebefattningarne borde aflöningen utgå enligt gällande stat, dervid öfverjägmästarnes resepenningar syntes kunna bestämmas till 800 kronor eller lika med dem för öfverjägmästaren i Vesterbottens nuvarande distrikt och jägmästarnes tjenstgöringspenningar i likhet med deras i lappmarksreviren till 1,600 kronor, med undantag för Bjurholms revir, i hvilket, såsom likstäldt med angränsande Degerfors revir, tjenstgöringspenningarne borde bestämmas till 1,400 kronor. I detta sammanhang syntes det, såsom med billighet och rättvisa öfverensstämmande, vara lämpligt, att tjenstgöringspenningarne i Arjepluogs revir, hvilka vid senaste reglering med hänsyn till dåvarande hemmansutsyningar bestämdes till 1,400 kronor, numera, då tjenstgöringen i detta revir vore likställd med den i öfriga lappmarksrevir, höjdes till 1,600 kronor.

Hvad derefter beträffade den *bevakande personalen*, låge det i sakens natur, att statsskogsväsendets utveckling påkallade jemväl inom denna personal en väsentlig förstärkning, och detta ej allenast i de norra orterna, der kronojägarepersonalen vid senaste reglering till antalet bibehölls oförändrad, utan äfven i de öfriga delarna af landet, der nämnda personal förstärktes med 52 kronojägare.

Orsaken, hvarför i de norra orterna kronojägarnes antal vid berörda reglering icke ökades, var den, att kronans skogar i lappmarkerna då ej ännu voro genom afvittring bestämda och reviren följaktligen icke kunde indelas i definitiva bevakningsområden, utan måste tillsvidare tillgodoses medelst extra kronojägare eller bevakare med mera ambulatorisk tjenstgöring; och vore nu, utom

mera tillfälliga på kortare tider antagna biträden, extra kronojägare och bevakare anstälda i stort antal. Sedan kronoskogarne numera i de flesta lappmarkssocknar erhållit bestämda gränser, kunde krafvet på en ordnad och fullt verksam tillsyn såväl i fråga om skogarnes fredhållning som ock beträffande afverkningen och de särskilda arbeten, såsom skogsodling, hyggesrensning, markberedning, dikning, flottledsrensning med mera, hvilka genom skogsförvaltningens försorg utfördes, ej längre undanskjutas, hvadan och då erfarenheten visat, att en sådan tillsyn icke vunnes genom tillfälliga bevakare, utan kräfde inom hvarje revir en stam af fast anstälda kronojägare, förslag till en sådan stam blifvit efter verkstäld utredning i sammanhang med revirens reglering upprättad; och hade det ansetts nödvändigt, att nedannämnda antal kronojägarebefattningar uppfördes på ordinarie stat, nemligen: inom Luleå distrikt 15, inom Skellefteå distrikt 10, inom Umeå distrikt 16, inom Vesternorrlands—Jämtlands distrikt 4 samt inom Gefle—Dala distrikt 6, tillsammans 51 kronojägarebefattningar. Hvad de fem sydliga distrikten beträffade, hade kronojägarne i allmänhet medhunnit de arbeten å boställen och utarrenderade egendomar, hvilkas verkställande på dem öfverflyttades vid skogsstatens senaste reglering, men till följd af betydande skogsmarksinköp hade extra kronojägare mot arfvode från reservationsanslaget, i det närmaste motsvarande ordinarie kronojägares aflöning, måst anställas å åtskilliga af de nybildade kronoparkerna, såsom å Skagersholm, Granvik, Grönbo, Bjurfors, Tönnersjöheden (Stjernarp) och Kosta, hvarjemte inom en del revir de ökade göromålen å förut varande statsskogar kräft större personal; och vore sådana extra kronojägare anstälda till ett antal af 10. För bevakningens uppehållande å andra nyinköpta markområden i Elfsborgs och Hallands län äfvensom för bevakningens förstärkande i Blekinge—Åhus och Arvika revir erfordrades ytterligare ett antal af 5 kronojägare, hvadan alltså styrelsen ansåge, att för de fem sydliga distrikten 15 och inalles för hela landet 66 nya kronojägarebefattningar borde på ordinarie stat uppföras. Som, enligt hvad förut nämnts, i de flesta af de bevakningstrakter, för hvilka de nya kronojägarne vore afsedda, redan funnes anstälda aflönade extra kronojägare, hvilka vid de nya kronojägarebefattningarnes tillsättande blefve obehöfliga, kunde nuvarande kostnaden för extra skogsbevakning minskas med omkring 25,000 kronor.

Vid skogsstatens senaste reglering bibehöllos kronojägarnes förutvarande aflöningsvilkor i hufvudsak oförändrade med undantag af att de kronojägare, som vore i saknad af boställe eller bostadslägenhet, tilldelades en hyresersättning af 100 kronor, hvilken förut endast för kronojägare i Norrland utgått med ett belopp af 50 kronor; hvarjemte kronojägarne berättigades uppbära dagarfvode af 2 kronor 50 öre, när de af jägmästare beordrades leda afverkning, skogsodling eller annat arbete å ecklesiastikt boställe eller annan allmän

under skogsstatens förvaltning ej stäld skog eller biträda vid de i de norra orterna förekommande utsyningsförrättningar, för hvilka utsyningsafgifter erlades af enskilda. Genom dessa dagarfvoden beräknades kronojägarne i de fem sydliga distrikten erhålla en ersättning af 80 kronor à 120 kronor, hvaremot någon beräkning af ersättningen vid de norrländska utsyningsförrättningarne då ej var möjlig.

Kronojägares aflöning utginge enligt gällande stat sålunda:

	Lön.	Tjenstgörings-penningar.	Summa.	
I de sex norra länen	400	150	550	Der boställslägenhet saknas, utgår hyresersättning med 100 kronor.
I öfriga delar af landet	400	100	500	

Derjemte åtnjöte kronojägare i de sex norra länen samt i Vermlands län 100 kronor i resepenningar.

Det kunde ej förnekas, att skogsstatens vid senaste reglering utvidgade befattning med vissa publika skogar, jemte den allmänna utvecklingen i öfrigt inom skogsväsendet, tagit kronojägarens tjenstgöring i anspråk i större mån, än man vid regleringen kunnat antaga, så att jemväl de lediga mellantider, kronojägarne förut merendels kunde egna åt enskildt arbete och förvärf, upptagits af tjenstegöromål. Den ersättning för dessa ökade göromål, som med ofvannämnda dagarfvoden afsetts, hade emellertid ej heller på långt när uppgått till det vid regleringen beräknade beloppet. Ehuru de af kronojägarne inom de sydligare distrikten, som innehade tillräckligt stora boställen, eller de få kronojägare inom de norra orterna, som hade egna hemman, i det hela vore i en jemförelsevis bättre ställning än de, som med den alltför knappa aflöningen skulle bestrida alla utgifter för uppehället, hade dock flertalet haft mycket svårt att draga sig fram, och den misstämning bland personalen, som detta förhållande framkallat, hade tagit sig uttryck i en af ett flertal kronojägare till styrelsen ingifven framställning om en förbättrad aflöning.

Såväl jägmästarne som öfverjägmästarne, hvilka i anledning häraf blifvit hörda, hade, med vitsordande af den nuvarande aflöningens otillräcklighet, förordat en förhöjning med ett belopp af i allmänhet omkring 400 kronor, fördeladt på lön, tjenstgöringspenningar och ålderstillägg, samt i några af de sydligare distrikten jemväl resepenningar; och hade af skogstjenstemännen tillika, såsom en följd af den nuvarande ringa aflöningen, framhållits, att bland de

från skogsskolorna utgående lärjungarne de dugligaste och mest lämpliga företrädesvis sökte befattning i enskildes tjenst, der de hade större utsigt att finna sin bergning.

Styrelsen ansåge sig, beträffande den omständigheten att kronojägarnes inkomst af dagarfvoden icke motsvarat hvad man beräknat, till en början böra framhålla, att utom det att ett ej obetydligt antal kronojägare, till följd af beskaffenheten af deras tjenstgöring uteslutande å kronoparker eller under skogsstatens förvaltning stälda skogar, alls icke eller endast undantagsvis uppburit några dagarfvoden, de af kronojägarne, hvilka blifvit delaktiga af dagarfvoden, i medeltal ej bekommit mer än knappa 40 kronor om året. Anledningen härtill kunde till en del sökas ej mindre deri, att ett stort antal mera betydande skogar till utarrenderade egendomar i mån af deras arrendeledighet äfvensom ecklesiastika skogar blifvit stälda under skogsstatens förvaltning, hvarigenom kronojägaren gått miste om rätten till dagarfvode för något som helst arbete å dessa skogar, än äfven deri att genom begränsning med afseende å arten af de arbeten, för hvilka dagarfvoden skulle utgå, dessa utfallit för ett färre antal dagar. Vid de utsyningsförrättningar i de norra orterna, för hvilka dagarfvode utbetalades, hade i många fall de ordinarie kronojägarne icke kunnat biträda, enär dessa utsyningar ofta af assistenter utförts samtidigt med jägmästarnes kronoparksutsyningar, vid hvilka den ordinarie kronojägaren utan ersättning nu biträdde. Men oafsedt dessa förhållanden, hvilka haft en viss inverkan på aflöningens storlek, funne styrelsen med hänsyn till de ökade anspråk, som numera stäldes på kronojägarne, hvilkas pålitlighet, nit och duglighet vore vigtiga faktorer för skogsförvaltningens framgång, den nuvarande aflöningen vara alltför knappt tilltagen; och ansåge sig styrelsen desto mindre nu kunna underlåta framlägga förslag till densammas förhöjning, som en sådan vore påkallad ej allenast af omsorgen om de nuvarande kronojägarnes nödtorftiga utkomst, utan äfven af omtanke om personalens framtida rekrytering med dugligt folk.

Vid jemförelse med skogvaktares eller timmertummares i enskild tjenst löneförmåner borde dock framhållas, att kronojägares fastare ställning och deras pensionsrätt inverkade till förmån för statens tjenst och att aflöningen derför kunde sättas något lägre för kronojägarne. Styrelsen ansåge af denna anledning, att kronojägareaflöningen ej behöfde ökas med så stort belopp, som skogstjenstemännen föreslagit, utan borde ställas så, att en fast ökning af 200 kronor lades på tjenstgöringspenningarne, hvarigenom vikariers anskaffande under tjenstledighet underlättades, och att dagarfvoden ej allenast bibehölles, utan jemväl utsträcktes derhän, att dessa arfvoden kunde utgöra skälig ersättning för tjenstgöringen utom hemtrakten, hvilken tjenstgöring företrädesvis vore förenad med särskilda utgifter och af mera ansträngande beskaffenhet. Styrelsen

hölle nemligen före, att de kronojägare, som vore anstälda i mycket begränsade och med boställe förenade bevakningstrakter å kronoparkerna i landets sydliga delar, kunde vara ersatta med nu utgående lön 400 kronor samt 300 kronor i tjenstgöringspenningar eller i allt 700 kronor, hvaremot de, som under långa tider måste å från hemmet aflägsna skogar biträda vid, leda eller utföra särskilda arbeten, vore i behof af en särskild godtgörelse. I fråga om sådan godtgörelse för tjenstgöring, som kräfde bortovaro från hemvistet, hade förslag väckts derom, att reseersättning, ehuru till olika belopp för skilda bevakningstrakter, skulle tillerkännas kronojägarne i södra Sverige liksom de i de norra orterna anstälda, men då svårigheter skulle uppstå att rätt afväga dessa ersättningar, och godtgörelse enligt räkning af flere anledningar ej syntes lämplig, borde ersättningen fortfarande utgå efter enkel dagberäkning för de tider, då efter jägmästarens order kronojägaren tjenstgjorde utom hemtrakten. Kostnaderna för fortskaffandet vid längre afstånd med häst blefve visserligen derigenom ej direkt ersatta, men torde mera sällan förekomma. Äfven hade blifvit ifrågasatt, att dagarfvodena skulle borttagas och ersättas med ytterligare förhöjning i den fasta aflöningen, men derigenom ginge förlorad den sporre, som otvifvelaktigt låge uti denna ersättning för den besvärligare tjenstgöringen utom hemtrakten. och en sådan ytterligare förhöjning i den fasta aflöningen, om den ej blefve lika för alla, hvilket vore obehöfligt, skulle blifva svår att bestämma med tillbörlig noggrannhet efter tjenstgöringens större eller mindre beqvämlighet. En befogad invändning mot grunden för dagarfvodens utgående enligt hittills gällande bestämmelser kunde göras, den nemligen, att då dagarfvode utbetalades allenast för arbete å under skogsstatens förvaltning ej stående skogar, ehuru detta vore af alldeles enahanda beskaffenhet som å skogar under skogsstatens förvaltning, dessa senare kunde blifva sämre vårdade eller åtminstone mindre besökta än de af förra slaget, samt att å andra sidan i samma mån som kronojägarens tid upptoges med den intensivare skötseln å större skogar, som stäldes under skogsstatens förvaltning, minskades för honom möjligheten att intjena dagarfvoden. Fastsloge man deremot den grunden, att dagarfvodet skulle vara en ersättning för kostnader, utgifna för kosthållning och logis utom hemmet med mera, samt för den större ansträngning, som måste blifva förenad med arbete på mera aflägsna skogar af *begge slagen*, syntes alla invändningar mot denna traktamentsersättning böra bortfalla. Men om det med traktamentsersättning afsedda syfte skulle vinnas, måste densamma utgå jemväl för arbeten å kronoparker och andra under skogsstatens förvaltning stälda skogar, allenast dessa vore belägna utom kronojägarens hemtrakt, hvars omfattning naturligen måste till gränsen bestämmas. Styrelsen hade utgått från den åsigten att alla skogstrakter inom 5 kilometer i rak sträckning från kronojägarens bostad skulle hänföras till detta område, och det borde då ej möta någon svårighet att bestämma, hvilka skogar eller

skogstrakter fölle inom eller utom denna gräns, helst som afgörandet häraf underlättades af kartor. Det borde tillkomma öfverjägmästaren i distriktet att efter kronojägarebostället läge eller kronojägarens bostad inom bevakningstrakten utfärda noggranna föreskrifter om hvilka skogar i sådant afseende skulle räknas ligga inom gränsen; och någon ovisshet kunde sedermera derom ej uppstå, så vida ej kronojägaren ombytte bostad, hvilken dock kunde af styrelsen bestämmas, derest dess läge funnes vara olämpligt. Dagarfvodena skulle dock ej utgå för andra förrättningar och arbeten, än som af jägmästaren bestämdes uti skriftlig order på sätt nu skedde; och komme alltså annan tjenstgöring, såsom patrullering, icke att särskildt ersättas, ej heller nu utgående ersättning för förrättningar å utarrenderade egendomar inom hemtrakten att utbetalas, hvaremot å andra sidan ersättning rättvisligen borde utgå för arbeten å äfven under skogsstatens förvaltning stälda ecklesiastika skogar, hvarigenom boställshafvares rätt ej komme att på något sätt beröras. Till många af de på kronoparkerna i södra delarne af landet stationerade kronojägarne komme dagarfvoden efter detta förslag liksom tillförene sällan eller aldrig att utgå. hvaremot full säkerhet vunnes derför att för dem såväl i södra som norra delarne af landet, hvilka hade vidsträckta bevakningsområden och ett större antal skogar på långa afstånd, dagarfvoden komme att utgöra en skälig ersättning för deras arbete. Då en begränsning af denna dock syntes nödvändig samt efter beräkning af de tider, hvilka vore lämpliga för skogsodlingsarbeten samt kunde vara behöfliga för utsyning med flera arbeten, i hvilka kronojägare deltoge, hade styrelsen ansett dagarnes antal, för hvilka arfvode utginge, böra begränsas till 60 för hvarje kronojägare, så att dennes ersättning komme att uppgå till högst 150 kronor, ehuru att döma efter förutvarande förhållanden medelersättningen ej syntes komma att uppgå till mer än högst 100 kronor, till följd hvaraf utgifterna för kronojägarnes dagarfvoden, hvilka utginge från reservationsanslaget, ökades med högst 20,000 kronor.

Någon förhöjning i lön eller pension ansåge styrelsen deremot icke vara behöflig, likasom styrelsen funne en förhöjning i aflöningen medelst ålderstillägg vara mindre lämplig, enär förhöjningen vore lika oumbärlig i kronojägarens yngre, verksammare år som under den mera framskridna åldern.

På grund af det sålunda anförda har styrelsen i underdånighet hemstält,

dels att kronojägares nuvarande tjenstgöringspenningar, hvilka i de sex norra länen nu utginge med 150 kronor och i öfriga delar af landet med 100 kronor, måtte ökas med 200 kronor, så att kronojägare i de sex norra länen erhölle 350 kronor och kronojägare i öfriga delar af landet 300 kronor i tjenstgöringspenningar,

dels ock att de i nådiga brefvet den 29 november 1889 angående ny reglering af skogsstaten meddelade bestämmelser rörande kronojägares dag-

arfvoden måtte erhålla följande förändrade lydelse, nemligen: kronojägare eger, när han på jägmästares order biträder med, utför eller leder afverkning, skogsodling eller annat arbete såväl å alla ecklesiastika skogar, hvilka ej här nedan särskildt omförmälas, som ock å sådana öfriga allmänna skogar, hvilka äro belägna på ett afstånd öfverstigande 5 kilometer i rak sträckning från hans bostad, äfvensom när han, likaledes efter jägmästares bestämmande, i Kopparbergs och de norrländska länen biträder vid utsyningsförrättningar, för hvilka utsyningsafgifter erläggas af enskilde, att derför åtnjuta dagarfvode under högst 60 dagar för hvarje kalenderår med 2 kronor 50 öre att gäldas på sätt som om bestridande af kostnader för skogsskötseln finnes stadgadt och, i fråga om sistnämnda utsyningsförrättningar, från skogsväsendets reservationsanslag; dock under iakttagande, att från ofvanstående bestämmelser äro undantagna arbeten å sådan ecklesiastik skog, som utgör viss församlings enskilda egendom eller blifvit till församlingen donerad och icke lemnar virkesöfverskott.

För genomförande af den förbättring i kronojägarnes aflöning samt den förstärkning af den förvaltande och bevakande skogspersonalen, styrelsen sålunda föreslagit, erfordrades ökning i bestämda anslaget för skogsstaten till nedan nämnda belopp, nemligen:

förbättring af kronojägares lönevilkor:

200 kronors ökning i tjenstgöringspenningar för 263 kronojägare .... kronor 52,600:—

förstärkning af den förvaltande skogspersonalen:

	Lön	Tjenstgörings-penningar	Rese-penningar	Summa	
1 öfverjägmästare	3,200	1,600	800	5,600	
1 jägmästare	1,500	1,600	600	3,700	
9 jägmästare	13,500	14,400	5,400	33,300	
1 jägmästare	1,500	1,400	600	3,500	
Ökning å nuvarande jägmästarebefattnings i Arjepluogs revir tjenstgöringspenningar	—	200	—	200	
	19,700	19,200	7,400	46,300	46,300:—

Transport kronor 98,900:—

Transport kronor 98,900:—

förstärkning af den bevakande skogspersonalen:

		Lön	Tjenstgöringspenningar	Resepenningar	Hyresersättning	Summa	
1 kronojägare	i de sex norra länen	400	350	100	100	950	
50 kronojägare		20,000	17,500	5,000	5,000	47,500	
1 kronojägare	i Vermland	400	300	100	100	900	
1 kronojägare	i mellersta och södra delarne af landet	400	300	—	100	800	
13 kronojägare		5,200	3,900	—	1,300	10,400	
		26,400	22,350	5,200	6,600	60,550	60,550:-

Summa kronor 159,450:—

Då den ökning i bestämda anslaget för skogsstaten, som föranleddes af styrelsens ofvanstående förslag, sålunda utgjorde 159,450 kronor och då nuvarande anslaget, 447,208 kronor, kunde minskas med 1,100 kronor, besparad hyresersättning åt 11 kronojägare, hvilka sedan senaste reglering erhållit bostäder eller boställen, har styrelsen i underdånighet hemstält, att sagda anslag måtte höjas till 605,558 kronor.

På sätt förut nämnts, skulle genom de föreslagna befattningarnas uppförande på ordinarie stat de från skogsväsendets reservationsanslag nu utgående kostnader för biträdande jägmästare, assistenter samt extra skogsbevakning minskas med omkring 38,000 kronor, men å andra sidan samma anslags utgifter ökas dels för dagarfvoden till kronojägare med högst 20,000 kronor, dels ock för extra skogstjenstemäns arbeten vid skogsodlingar inom de fem sydliga distrikten 5,000 kronor, hvadan i det hela en besparing af minst 13,000 kronor i reservationsanslagets utgifter skulle uppstå.

Att, ehuruväl icke mer än nio år förflutit sedan reglering af skogsstaten senast egde rum, en icke obetydlig ökning i antalet af den förvaltande och bevakande personal, som då å staten uppfördes, är af behofvet påkallad, synes mig vid öfvervägande af de utaf domänstyrelsen anförda förhållanden icke gerna kunna vara tvifvel underkastadt. Om ock, såsom sagdt, den tid-

rymd, inom hvilken detta behof redan hunnit göra sig gällande, varit kort, bör å andra sidan icke förgätas, att samma tidrymd äfven betecknats af en ökning af statsskogarnes areal och en stegring i deras afkastning, hvartill föregående perioder icke haft att uppvisa något motstycke och som gifver grundade förhoppningar derom, att skogsmedlen, som intill senaste tider intagit ett jemförelsevis underordnadt rum bland statsverkets inkomster, i en framtid komma att intaga ett bland de främsta.

Då jag sådant oaktadt icke för närvarande anser mig böra ingå i närmare pröfning af det utaf domänstyrelsen framlagda förslaget till ändringar i skogsstatens reglering, beror detta alltså icke deraf, att jag skulle underkänna vigten af de skäl, domänstyrelsen anfört för behofvet af en ökning i skogspersonalens antal, lika litet som jag vill bestrida behöfligheten af en förbättring i kronojägarnes lönevilkor. Men en omständighet föreligger, hvilken synes mig böra föranleda någon kortare tids uppskof med frågans företagande till slutligt afgörande. Eders Kongl. Maj:t har nemligen den 16 oktober 1896 tillsatt en komité med uppdrag att utreda frågan, hvilka åtgärder lämpligen kunna vidtagas för vinnande af en tillfredsställande vård af de enskilda skogarne; och har Eders Kongl. Maj:t tillika åt denna komité uppdragit att behandla frågan angående statens skogsförvaltnings medverkan för främjande af enskilde jordegares skogsvård. Det är visserligen ännu icke kändt, i hvilka förslag denna komités arbeten må komma att utmynna, och följaktligen ej heller huruvida enligt dessa förslag göromål i och för främjande under en eller annan form af den enskilda skogsvården komma att åläggas statens skogspersonal i sådan omfattning, att af denna orsak behof af ökad personal tilläfventyrs må uppstå, men i hvarje händelse synes mig med ändringar i staten böra anstå, intill dess utom de af domänstyrelsen berörda förhållanden äfven de på frågan inverkande, som kunna härröra af nyssnämnda komitéarbete, föreligga till bedömande.

Med afseende på det anförda anser jag mig för närvarande icke böra ifrågasätta annan ändring i beloppet af det bestämda anslaget för skogsstaten, än att, då, enligt hvad domänstyrelsen upplyst, hyresersättning besparats åt 11 kronojägare, hvilka sedan senaste reglering erhållit bostäder eller boställen, nämnda anslag måtte med beloppet af nämnda besparing, 1,100 kronor, minskas från 447,208 kronor till 446,108 kronor.

Beträffande härefter anslaget till *statens skogsläroverk* erinrar domänstyrelsen i förstnämnda skrifvelse, hurusom Riksdagen, i sammanhang med godkännande år 1892 af föreslagen ny stat för skogsinstitutet, tillika med anledning deraf att styrelsen ifrågasatt, att vid institutet borde anordnas speciella kurser för sådana ynglingar, hvilka önskade utbilda sig till privata skogsförvaltare, uttalat sin fulla anslutning till denna uppfattning. År 1893 hade

Riksdagen, som ansåg önskvärdt, att dessa kurser snarast möjligt toge sin början, beviljat ett extra anslag för år 1894 af 15,000 kronor för byggnadsarbeten och anskaffande af inventarier vid institutet för att till förenämnda ändamål bereda utvidgning af institutets undervisningslokaler, och i nådig kungörelse den 30 december 1893 hade Eders Kongl. Maj:t föreskrifvit de ändringar i gällande nådiga stadgar för skogsläroverken, som erfordrades för inrättande af denna nya så kallade lägre kurs, dervid bland annat uti § 4 bestämts, att kursen skulle börja hvarje år den 15 juli och fortgå under ett och ett fjerdedels år för att efter fullbordade praktiska öfningar afslutas den 15 oktober påföljande året. Sedan tillbyggnaderna vid institutet fullbordats, hade denna undervisningskurs under sommaren år 1894 tagit sin början.

I skrifvelse till domänstyrelsen hade nu direktören för skogsinstitutet anmält, dels att förberörda tillbyggnad föranledt ökade kostnader för uppvärmning, underhåll och dylikt, äfvensom att den lägre kursen orsakat höjda utgifter för instrument, skrif- och ritmaterial m. m., till följd hvaraf institutets anslag till expenser visat sig otillräckligt, så att, trots den största sparsamhet, bristen vid 1897 års slut sannolikt komme att uppgå till omkring 1,600 kronor, dels ock att, enär i den lägre kursen årligen kunde påräknas sju elever, hvilka likasom de öfriga eleverna deltoge i de praktiska öfningarna under två somrar, antalet deltagare i dessa öfningar ökats med fjorton, hvilket naturligtvis föranledt ökade kostnader för ersättning åt repetitörer, för elevernas resor och för handtlangning under öfningarna, till följd hvaraf äfven anslaget till de praktiska öfningarne blifvit otillräckligt och årliga bristen måst täckas genom bidrag från institutets elever; och hade direktören på grund häraf hemstält om beredande af förhöjning i bestämda anslaget för skogsinstitutet med tillsammans 2,800 kronor, deraf 1,000 kronor för expenser och 1,800 kronor för praktiska öfningar, sålunda, att anslaget till expenser bestämdes till 3,500 kronor och anslaget för praktiska öfningar till 5,000 kronor. Med anledning af direktörens för skogsinstitutet berörda framställning erinrar domänstyrelsen, hurusom genom nådigt bref den 3 juni 1892 angående de för förvaltningen af statens domäner anvisade anslag m. m. staten för skogsinstitutet faststäldes, att lända till efterrättelse från 1893 års början, till ett sammanlagdt belopp af 23,200 kronor, deraf till expenser 2,500 kronor och till de praktiska öfningarne 3,200 kronor, hvarigenom någon annan ändring icke skedde i de förut för samma två ändamål utgående anslag, än att en å annan anslagstitel uppkommande besparing af 200 kronor för år öfverflyttades till titeln “de praktiska öfningarne“, till hvilket ändamål sagda besparing i verkligheten blifvit använd alltifrån år 1890. Anledningen dertill att i det af styrelsen år 1891 afgifna underdåniga förslag till ny stat för skogsinstitutet ingen effektiv

förhöjning af dessa anslag begärdes hade varit den, att något utarbetadt förslag till inrättande af den lägre kursen då ej förelåg, och att erfarenhet saknades om det blifvande elevantalet och deraf framkalladt behof af större eller mindre ökning i anslaget. Efter nu vunnen erfarenhet hade det emellertid befunnits, att anslaget måste ökas, derest läroverket skulle kunna på tillfredsställande sätt lösa sina uppgifter, utan att dess elever betungades med alltför stora ekonomiska uppoffringar.

Under det att första året, 1894, endast två elever fått inträde i den lägre kursen, antogos, enligt uppgifter från direktören, nio elever år 1895, sju år 1896 och fem år 1897, eller i medeltal för de tre senaste åren sju. Att denna ökning i elevantal, hvilken, såsom direktören för skogsinstitutet äfven antydt, verkade dubbelt under sommarens praktiska öfningar, måste i förening med den betydliga tillbyggnaden af lärosalar utöfva väsentligt inflytande på kostnaderna för ved, underhåll och undervisningsmaterial, låge i sakens natur, och att anslaget för de praktiska öfningarna nu vore alldeles otillräckligt syntes klarligen framgå af det förhållandet, att, enligt hvad räkenskaperna utvisade, institutets ordinarie elever i högre och lägre kursen fått såsom bidrag till resor och uppehälle under dessa sjelfva tillskjuta 1,950 kronor år 1894, 4,675 kronor 76 öre år 1895 samt 6,472 kronor 77 öre år 1896.

På grund af hvad sålunda anförts och då styrelsen icke haft något annat att erinra vid de af direktören föreslagna förhöjningarna, än att dessa, särskildt den i anslaget till de praktiska öfningarna, synts styrelsen nästan knappt tillmätta, hemställer styrelsen, som i öfrigt icke ifrågasatt någon ökning af ifrågavarande anslag, att den ändring i staten för skogsinstitutet, som af direktören föreslagits, måtte bifallas.

Då genom hvad till stöd för den begärda anslagsförhöjningen anförts behofvet af samma förhöjning synes mig vara till fullo ådagalagdt, anser jag mig böra förorda, att, med godkännande af den ändring i skogsinstitutets stat, att anslaget till expenser ökas till 3,500 kronor och anslaget till de praktiska öfningarna till 5,000 kronor, anslaget för statens skogsläroverk, nu 47,700 kronor, må höjas med 2,800 kronor till 50,500 kronor.

I de till *ålderstillägg* och till *den enskilda skogsundervisningen* nu uppförda anslagsbeloppen har domänstyrelsen ansett någon ändring icke vara af omständigheterna påkallad.

Vidkommande slutligen reservationsanslaget till *kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet* erinrar domänstyrelsen, att från och med år 1895, då detta anslag, hufvudsakligen med hänsyn till den nya väglagen, höjdes med 128,000 kronor, detsamma till år 1898

utgått med oförändradt belopp, 559,092 kronor, men för sistnämnda år höjts med ytterligare 15,000 kronor till 574,092 kronor.

Emellertid hade af naturliga skäl — betydande ökning af kronoparker genom afvittring och inköp m. m. äfvensom, och detta ej minst, till följd af stigande virkesvärde yppade tillfällen till en intensivare skogsskötsel och en med ökade skogsinkomster följande omsorg om sankmarkers tillgodogörande genom torrläggning ej blott i södra och mellersta delarne af landet, utan äfven i Norrland — utgifterna, frånsedt dem för vägskatten, under senare åren ökats i betydligt högre mån än anslaget, så att exempelvis kostnaderna endast för afverkning och virkestransport, åtgärder för skogsåterväxt och skogsvård, anläggning och underhåll af vägar samt rågångsrensning och hägnader, hvilka för statens skogar år 1890 uppgått till, i jemna kronor, 109,383 kronor, år 1895 stigit till 168,408 kronor och år 1896 till 207,634 kronor samt för år 1897 beräknats till 213,000 kronor, under det att samtliga utgifter från detta anslag belöpt sig till 355,635 kronor år 1890, mot 476,091 kronor år 1895 och 601,508 kronor år 1896, samt för år 1897 beräknats till 685,925 kronor. Att dessa utgifter kunnat bestridas, oaktadt desamma för åren 1896 och 1897 öfverstege de för motsvarande år beviljade anslag, hade sin grund deruti, att förenämnda hufvudsakligen för betalning af blifvande vägskatt för kronoparker från och med år 1895 beviljade förhöjning i anslaget icke under de första åren, då väglagens tillämpning på många orter fördröjdes, för sagda ändamål tagits i fullt anspråk samt att till följd deraf å anslaget uppkommit reservationer, hvilka vid 1895 års slut utgjorde i jemnadt belopp 224,547 kronor. Med hänsyn härtill hade domänstyrelsen vid afgifvande af sitt underdåniga statsförslag den 29 september 1896, då ställningen vid 1896 års slut ej kunde förutses, funnit sig sakna anledning att begära ytterligare väsentlig förhöjning i anslaget.

Emellertid utvisade nu 1896 års bokslut, att reservationerna nedgått till 189,567 kronor; och under förutsättning att utgifterna för år 1897 uppginge till de beräknade och af Eders Kongl. Maj:t dels vid fastställande af styrelsens underdåniga generalförslag, dels genom särskilda nådiga bref anvisade 685,925 kronor, komme reservationerna, med inberäkning af anslaget tillfallande uppbörd, 7,500 kronor, att vid 1898 års början utgöra endast omkring 70,200 kronor, hvaraf dock omkring 20,100 kronor redan för vissa ändamål disponerats, ehuru ej utbetalts, så att blott omkring 50,100 kronor deraf blefve i verkligheten disponibla, hvilka, tillsammans med anslaget för år 1898, komme att bilda en för detta år disponibel tillgång af omkring 624,200 kronor.

Å andra sidan utvisade de från skogstjenstemännen inkomna förvaltningsförslag för år 1898 en så betydlig stegring af kostnaderna för statsskogarne, i

synnerhet hvad anginge skatter och onera samt kostnader för sådana produktiva, skogsinkomsterna likasom ock statsskogarnes värde höjande arbeten som afverkning och virkestransport, skogsodling och andra åtgärder för skogsåterväxten äfvensom dikning, att, om dessa behof skulle tillgodoses, skulle för år 1898 från nu ifrågavarande anslag erfordras omkring 744,000 kronor eller omkring 120,000 kronor utöfver förenämnda tillgång.

Då statens inkomst från skogarne numera och särskildt under de senare åren högst väsentligt ökats — de komme sannolikt att för år 1897 uppgå till mer än 5,000,000 kronor, under det att de exempelvis för år 1893 utgjorde blott 2,903,915 kronor 40 öre — hölle styrelsen före, att dermed äfven måste följa en stegrad intensitet i sjelfva skogsförvaltningen, så att afkastningens uthållighet och fortsatta ökning befordrades; och då stegring i behofven äfven för år 1899 vore att förvänta, ansåge styrelsen, att — oafsedt den verkan, som på detta anslag kunde komma att utöfvas af de utaf styrelsen föreslagna ändringar i kronojägarnes antal och aflöningssätt samt ökning af skogstjenstemännens antal — sistnämnda års utgifter från anslaget måste beräknas till omkring 795,000 kronor, hvarifrån dock borde afdragas den besparing i reservationsanslaget, omkring 13,000 kronor, som af nyssnämnda förslags antagande skulle föranledas.

Åberopande de skäl, hvilka nu blifvit anförda, hemställer styrelsen, att ifrågavarande anslag måtte, med iakttagen jemkning för slutsummans afrundande, höjas med 207,650 kronor till 781,742 kronor.

Härvid har styrelsen förklarat sig utgå från den förutsättningen, att, för fyllande af förenämnda brist i 1898 års tillgångar å detta anslag, kunde beredas ett extra anslag till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, då styrelsen antagit, att det icke skulle befinnas lämpligt att, på sätt styrelsen likväl alternativt hemstält, det ifrågavarande tillfälliga tillskottet, som borde förskjutas under år 1898, upptoges i det ordinarie reservationsanslaget för år 1899. Styrelsen hemställer derföre, att för användning under år 1898 måtte äskas ett extra anslag för ifrågavarande ändamål å 120,000 kronor eller, om detta skulle mötas af formella hinder, att anslaget måtte äskas för år 1899, men att beloppet måtte få af tillgängliga skogsmedel förskjutas under år 1898 för att påföljande året af anslaget ersättas.

Vidkommande först domänstyrelsens framställning om beredande af medel för täckande af beräknad brist å reservationsanslaget för år 1898 erinrar jag derom, att Eders Kongl. Maj:t den 3 sistlidne december faststält af domänstyrelsen uppgjordt generalförslag öfver användandet af nämnda anslag. Det sålunda faststälda generalförslaget slutar å ett belopp af 629,023 kronor, motsvarande summan af 1898 års anslag och beloppet af de vid 1897 års

slut påräkneliga reservationerna, men hafva i detta generalförslag icke upptagits kostnaderna för åtskilliga arbeten, hvilka visserligen i och för sig ansetts oundgängliga, men icke förekomme till utförande förr än längre fram på året. Kostnaderna för dessa arbeten hafva af domänstyrelsen på grund af de från skogstjenstemännen inkomna förvaltningsförslag beräknats till 120,000 kronor. I hvilken mån samtliga i sagda förvaltningsförslag upptagna kostnader äro af beskaffenhet att böra fastställas till utgående, lärer komma att utgöra föremål för framtida pröfning af Eders Kongl. Maj:t, men otvitvelaktigt är, att å anslaget kommer att saknas tillgång till bestridande af kostnader, till hvilka för det behöriga handhafvandet af vården om kronans skogar lärer varda nödvändigt att bereda tillgång. Då reservationsanslaget till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet utgår direkt af skogsmedlen, innan dessa inlevereras till statskontoret, och det för år 1898 bristande beloppet alltså skulle, om reservationsanslaget dertill lemnat tillgång, hafva utgått af sagda års skogsmedel, synes mig icke behöfligt att, för täckande af bristen, af Riksdagen begära ett särskildt anslag under den ena eller andra formen, utan torde Riksdagens medgifvande böra äskas dertill, att till bestridande af de kostnader för kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, till hvilka det för år 1898 för berörda ändamål anvisade reservationsanslag icke lemnar tillgång, må efter Eders Kongl. Maj:ts bemyndigande af domänstyrelsen under år 1898 förskjutas ett belopp af högst 120,000 kronor, att af samma års skogsmedel ersättas.

Hvad dernäst beträffar beloppet af reservationsanslaget för år 1899, är det, på sätt ofta tillförene blifvit framhållet, uppenbart, att den alltjemt fortgående utvecklingen, så väl extensivt som intensivt, af statens skogshushållning, en utveckling, som äfven tager sig uttryck i en betydande stegring i afkastningen af statsskogarne, äfven måste betinga ökade utgifter för skogsförvaltningen. Den betydliga brist, som beräknats uppstå å ifrågavarande anslag för år 1898, utvisar otvetydigt, att anslagets belopp under nuvarande förhållanden är otillräckligt och att en afsevärd förhöjning deraf måste ega rum, om det skall kunna fylla sitt ändamål. Mot den af domänstyrelsen ifrågasatta förhöjningens belopp, 207,650 kronor, har jag icke annat att erinra, än att, då jag ansett mig icke kunna för närvarande tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att hos Riksdagen göra framställning om anvisande af erforderliga medel för genomförande af den ökning af den ordinarie skogspersonalen och förbättring af kronojägarnes aflöningsvilkor, som af domänstyrelsen föreslagits, nyssberörda af styrelsen beräknade besparing å 13,000 kronor, som skulle blifva en följd af antagandet af styrelsens omförmälda förslag, bortfaller, så att beloppet, 207,650 kronor, måste höjas med 13,000 kronor till 220,650 kronor.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag således, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels minska det bestämda anslaget för skogsstaten med 1,100 kronor från 447,208 kronor till 446,108 kronor,

dels, med godkännande af den ändring i skogsinstitutets stat, att anslaget till expenser ökas till 3,500 kronor och anslaget till de praktiska öfningarna till 5,000 kronor, höja det bestämda anslaget för statens skogsläroverk med 2,800 kronor från 47,700 kronor till 50,500 kronor.

dels ock höja reservationsanslaget till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet med 220,650 kronor från 574,092 kronor till 794,742 kronor;

så att anslaget till skogsväsendet skulle erhålla följande uppställning:

bestämdt anslag:				
för skogsstaten	kronor	446,108: —		
„ statens skogsläroverk	„	50,500: —	kronor	496,608: —
förslagsanslag:				
till ålderstillägg åt skogsstaten och skogsinstitutets lärarepersonal			„	84,400: —
reservationsanslag:				
till enskilda skogsundervisningen	kronor	4,800: —		
„ kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet	„	794,742: —	„	799,542: —
			summa kronor	1,380,550: —

hvarigenom det nuvarande anslaget till skogsväsendet i dess helhet skulle ökas med 222,350 kronor;

dels ock medgifva, att till bestridande af de kostnader för kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, till hvilka det för år 1898 för berörda ändamål anvisade reservationsanslag icke lemnar tillgång, må efter Eders Kongl. Maj:ts bemyndigande af domänstyrelsen under år 1898 förskjutas ett belopp af högst 120,000 kronor att af samma års skogsmedel ersättas.

För kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter.

För kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter finnes i riksstaten uppfördt ett förslagsanslag af högst 15,000 kronor, deraf enligt beslut af 1897 års Riksdag 7,000 kronor äro afsedda att användas till arfvoden åt dem, [5.] *För kontrollen vid enskilda banker och kredit-anstalter.*

hvilka förordnas att inom finansdepartementet biträda med berörda kontroll och med handläggning af ärenden rörande enskilda banker och kreditanstalter, och 8,000 kronor att användas till arfvoden åt ombud vid sådana inrättningar.

Då Eders Kongl. Maj:t vid meddelande af oktroj för enskilda sedelutgifvande banker ålagt hvarje sådan bank att godtgöra kostnaden för det ombud, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande eger hos banken anställa, utgå af förevarande anslag endast arfvoden åt ombuden hos öfriga enskilda bankinrättningar eller aktiebankerna. Dessa arfvoden hafva utgått med resp. 200, 300 eller 400 kronor, allt efter hvarje särskild banks storlek.

Berörda anslagsbelopp torde emellertid för nästkommande år blifva otillräckligt för bestridande af de utgifter, som äro afsedda att derifrån utgå. Genom nådiga brefvet den 31 nästlidne december hafva å nämnda anslag för år 1898 anvisats arfvoden till sammanlagdt belopp af 8,000 kronor; och är sålunda den del af anslaget, som är afsedd för den lokala bankkontrollen, redan nu för innevarande år till hela sitt belopp disponerad.

Jemlikt derom i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 meddelade bestämmelser kommer med utgången af år 1903 de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar att upphöra; och eger från början af år 1899 enskild bank, som afstått från sin sedelutgifningsrätt, att, äfven om den ombildas till bankaktiebolag, hos riksbanken åtnjuta vissa förmåner i fråga om erhållande af kassakreditiv och rediskontering af vexlar. Då sannolikt är, att till följd af nyssberörda bestämmelser ett större eller mindre antal af de nuvarande tjugusju enskilda sedelutgifvande bankerna kommer att efter innevarande års utgång afstå från sin sedelutgifningsrätt och i sammanhang dermed ombilda sig till bankaktiebolag, varder en förhöjning uti ifrågavarande anslag erforderlig, för att medel må finnas tillgängliga till arfvoden åt allmänna ombud vid sålunda nybildade aktiebanker. Med afseende å antalet och storleken af de aktiebanker, hvilka sålunda kunna tillkomma, och då några medel äfven böra finnas att disponera till arfvoden åt allmänna ombud vid aktiebanker, som eljest kunna uppstå, synes mig förhöjningen af ifrågavarande anslag icke böra bestämmas till lägre belopp än 10,000 kronor.

Jag hemställer derföre, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att öka förslagsanslaget för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter å högst 15,000 kronor med 10,000 kronor eller till högst 25,000 kronor, deraf 7,000 kronor att användas till arfvoden åt dem, hvilka förordnas att inom finansdepartementet biträda med berörda kontroll och med handläggning af ärenden rörande enskilda banker och kreditanstalter, och 18,000 kronor att användas till arfvoden åt ombud vid sådana inrättningar.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag under hufvudtiteln har jag ej anledning att föreslå någon ändring. *Öfriga ordinarie anslag.*

Jag har ofvan tillstyrkt förhöjning i anslagen:

till postverket med	kronor	512,000: —
„ telegrafverket med	„	100,000: —
„ tullverket med	„	55,000: —
„ skogsväsendet med	„	222,350: —
för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter med	„	10,000: —
så att förhöjningen på det hela å de ordinarie anslagen skulle blifva	kronor	899,350: —

Härvid bör likväl, beträffande anslagen till post-, telegraf- och tullverken, erinras, att kostnaderna för dessa verk bestridas af verkens egna medel.

Lägges till den föreslagna förhöjningen summan af hufvudtitelns ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat	„	18,376,400: —
skulle, under förutsättning af bifall till hvad jag sålunda hemstält, slutsumman af sjunde hufvudtitelns ordinarie anslag för år 1899 blifva	kronor	19,275,750: —

Extra anslag.

I fråga om de anslag å extra stat, som kunde erfordras, yttrade departementschefen beträffande

Arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå.

Till beredande af arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå har Riksdagen på extra stat för innevarande år likasom för flera föregående beviljat 4,000 kronor; och då detta anslag är behöfligt äfven för år 1899, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen [6.] *Arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå.*

att till beredande af arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af 4,000 kronor.

Ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet.

[7.] *Ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet.*

I underdånig skrifvelse den 22 januari 1897 hemstälde kammarkollegium, att för påbörjande af arbetet med ordnande af handlingarne i kammararkivet Eders Kongl. Maj:t måtte för en tid af ett år af tillgängliga medel till en biträdande arkivarie i kammararkivet anvisa ett belopp, motsvarande tjenstgöringspenningarne för arkivarien, eller 1,500 kronor; och fann vid ärendets föredragning den 29 i samma månad Eders Kongl. Maj:t godt att med bifall till kammarkollegii framställning anbefalla statskontoret att för omförmälda ändamål till kollegium, i mån af reqvisition, från sjunde hufvudtitelns anslag till extra utgifter utbetala berörda belopp.

Vidare har i anledning af en inom Riksdagen väckt motion 1897 års Riksdag, till ordnande och registrerande företrädesvis af ännu oordnade delar af kammararkivets handlingar, på extra stat för år 1898 anvisat ett belopp af 5,000 kronor att ställas till kammarkollegii disposition mot den redovisning och kontroll, som Eders Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva.

Sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 28 maj 1897 anbefalt kammarkollegium att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdånigt utlåtande i fråga om användningen af berörda anslag, har kollegium i underdånig skrifvelse den 8 sistlidne oktober, med öfverlemnande af infordradt yttrande från tillförordnade kammararkivarien, afgifvit utlåtande i omförmälda afseende.

I sitt berörda yttrande anförde t. f. kammararkivarien, bland annat, att af de personer, hvilka från och med den 19 februari 1897 bestridt biträdande arkivariebefattningen i kammararkivet, sammanlagdt 336 bundtar, innehållande lösa blad och handlingar, blifvit preliminärt genomgångna och efter innehållets beskaffenhet ordnade och fördelade i hufvudgrupper. Den närmaste hufvuduppgiften vid arkivets fortsatta ordnande syntes vara att fullfölja och afsluta arbetet med de lösa aktstyckenas första genomgående och fördelning i hufvudgrupper efter innehållet, hvilket på grund af den erfarenhet, som rörande dylikt arbete under nästlidet år vunnits, antoges kunna, med en beräknad arbetstid af fyra timmar dagligen, utföras under loppet af ett år af tre dertill lämpliga personer. Innan handlingarne sedermera kunde blifva användbara för arkivets undersökningar eller för forskning, återstode dock hufvudgruppernas fördelning i kronologiskt ordnade serier och dessas registrerande. Den tid, inom hvilken detta arbete kunde hinna fullständigt utföras, läte sig ej ännu med säkerhet beräkna, men med sannolikhet kunde antagas, att, om samma arbetskrafter, som deltagit i de oordnade arkivaliernas fördelning i hufvudgrupper, kunde för arbetets fullföljande i lika mån under ytter-

ligare tre år påräknas, endast en del registreringsarbete sedermera borde återstå. Detta sistnämnda arbete syntes under den närmaste tiden derefter kunna hinna fullbordas af arkivets ordinarie personal, möjligen med någon tillfällig hjelp i och för renskrifningsarbete.

Kammarkollegium, som i likhet med t. f. kammararkivarien ansåg, att vid arkivets fortsatta ordnande den närmaste hufvuduppgiften borde vara ett fullföljande och afslutande af arbetet med de lösa aktstyckenas första genomgående och fördelning i hufvudgrupper efter innehållet, hvilket arbete syntes kollegium kunna, på sätt t. f. arkivarien antagit, af dertill lämpliga personer med en sammanlagd daglig arbetstid af omkring tolf timmar verkställas intill slutet af år 1898, hemstälde för egen del, att af det utaf Riksdagen för år 1898 anvisade extra anslag 3,500 kronor måtte användas till aflöning åt en af Eders Kongl. Maj:t efter förslag af kollegium förordnad biträdande arkivarie i kammararkivet, hvilken mera oafbrutet finge egna sin tid åt arbetets ledning och utförande, samt återstående 1,500 kronor ställas till kollegii disposition att efter för handen varande omständigheter användas till nödig hjelp åt den biträdande arkivarien.

Derjemte erinrade kollegium, att innan handlingarne sedermera kunde blifva för arkivets undersökningar eller för forskning användbara, återstode, på sätt t. f. arkivarien anfört, hufvudgruppernas fördelning i kronologiskt ordnade serier och dessas registrering, hvilket, med beräkning af samma arbetskrafter som under år 1898, ej syntes kunna medhinnas på kortare tid än tre år; och hemstälde fördenskull, på grund af hvad t. f. kammararkivarien anfört och med hänsyn till nödvändigheten, att arkivets handlingar inom den närmaste framtiden blefve ordnade och registrerade, kollegium, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition derom, att Riksdagen för hvart och ett af åren 1899, 1900 och 1901 ville för ordnande och registrerande af kammararkivets handlingar bevilja ett belopp af 5,000 kronor under enahanda vilkor, som fogats vid det af 1897 års Riksdag för samma ändamål beviljade anslag å 5,000 kronor.

Vid föredragning den 10 nästlidne december af kammarkollegii omförmälda underdåniga skrifvelse fann emellertid Eders Kongl. Maj:t, som ansåg, att en större arbetsprodukt borde vara att förvänta genom det ifrågavarande arbetets fördelning på flera händer, än kollegium med sitt förslag till anslagets fördelning afsett, godt anbefalla kollegium att afgifva förnyadt yttrande i ärendet.

Det sålunda infordrade yttrandet har först helt nyligen från kammarkollegium inkommit, och jag är derföre icke ännu i tillfälle att afgifva förslag till fördelning af ofvanberörda af Riksdagen för innevarande år anvisade anslag. Huru än arbetet med ordnandet af handlingarne i kammararkivet kommer att fördelas,

kan redan nu med visshet förutses, att för arbetets fullbordande kommer att åtgå en tid af ytterligare tre år; och då ett årligt anslag under nämnda tre år af 5,000 kronor icke är större, än som för ändamålet krätves, hemställer jag, som anser det vara af synnerlig vigt, att arbetet med arkivhandlingarnes ordnande må kunna oafbrutet fortgå, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för ordnande och registrerande, företrädesvis af ännu oordnade delar af kammararkivets handlingar, bevilja ett extra anslag af 15,000 kronor, att utgå under tre år, samt deraf för år 1899 anvisa 5,000 kronor, att ställas till kammarkollegii disposition mot den redovisning och kontroll, som Eders Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

[8.] *Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.*

De af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, som tillhöra sjunde hufvudtiteln och böra till ersättande hos Riksdagen anmälas, äro enligt uppgifter från statskontoret:

till godtgörande af kostnader för uppmätning och kartläggning af samt verkställande af andra landtmäteriförrättningar å åtskilliga kronans domäner	kronor	15,097: 56
„ godtgörande af kostnad för fördelning af mantal och egor till förra korporalsbostället ½ mantal Sälelund med jordlägenheterna Liane och Sälebråten i Hede socken af Göteborgs och Bohus län	„	1,529: 18
„ ersättning till vissa boställshafvare och kronoarrendatorer för saknad afkomst af exproprierad jord	„	545: 14
„ godtgörande af kostnader för vissa kronoegendomars deltagande i Hjelmarens och Qvismarens sänkning	„	3,398: 09
„ godtgörande af kostnader för vissa kronoegendomars deltagande i andra vattenafledningsföretag	„	10,878: 04
„ ersättning för öfverbyggnad å indragna boställen	„	116,612: 08
„ ersättning för till statsverket afträdda åbyggnader å indragna boställen	„	3,396: —
„ godtgörande af förskjuten husröteersättning åt tillträdande arrendatorn af förra fänriksbostället 1 mantal Holma N:o 1 Öfvergården i Herrestads socken af Göteborgs och Bohus län	„	2,232: 49
„ godtgörande af arrendatorn af indragna kompanichefsbostället 1 mantal Holm i Stora Tuna socken		
	Transport kronor	153,688: 58

	Transport kronor	153,688: 58
af Kopparbergs län tillerkändt bidrag till afhjelpande af inträffad skada å bostället tillhörande byggnader	„	300: —
till godtgörande af skifteskostnader, belöpande å förra fänriksbostället ³/₄ mantal Hamre n:o 5 i Forssa socken af Gefleborgs län,	„	553: 47
„ ersättning åt egare af skattefrälsehemman, hvilkas räntor icke blifvit af statsverket inlösta,	„	11,235: 90
„ byggnadsersättningar enligt nådiga brefvet den 29 maj 1891 åt sexton skogstorpare å kronoparker i Norrbottens län	„	8,000: —
„ godtgörande af underhållsarbeten å Tranebergs, Nockeby och Drottningholms broar	„	8,250: —
„ arfvoden åt allmänna ombud vid tre bankaktiebolag	„	325: —
„ kostnader för upprättande af förslag till förändrade bestämmelser angående bevillningsafgifter af utländingar för konserter eller dramatiska och andra föreställningar	„	2,361: 81
„ kostnader för kommissionen för utredning af frågan om den framtida dispositionen af Torneå elfs regala laxfiske	„	16,592: 48
„ kostnader för de svenska ombuden vid förhandlingar med ombud från Norge i fråga om förslag till nya bestämmelser rörande Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden	„	16,569: 99
„ kostnader för utarbetande af en sammanfattning af uppgifter rörande statstjensters förening med andra tjenstebefattningar	„	1,717: 25
	eller tillhopa kronor	219,594: 48.

Beträffande omförmälda förskott för arfvoden åt allmänna ombud vid tre bankaktiebolag anhåller jag få erinra, att detsamma påkallats deraf, att, då berörda arfvoden den 27 november 1896 och den 20 augusti 1897 skulle anvisas, tillgång härtill icke förefanns å den del af det för året anvisade anslag för kontrollen vid enskilda banker och kreditanstalter, som enligt Riksdagens beslut vore afsedd att användas till arfvoden åt ombud vid sådana inrättningar.

Jag hemställer, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning,

att till gäldande af ofvannämnda förskott, 219,594 kronor 48 öre, må

å extra stat för år 1899 anvisas ett motsvarande belopp, som, för undvikande af öretal i riksstaten, torde få utföras med 219,595 kronor.

Förstärkning af arbetskrafterna hos kammarrätten.

[9, 10.] *Förstärkning af arbetskrafterna hos kammarrätten.* I underdånig skrifvelse den 29 oktober 1896 hemstälde kammarrätten, med åberopande af den efter år 1877 ständigt fortgående tillväxten af de till kammarrätten inkomna mål, att å verkets stat måtte upptagas lön och tjenstgöringspenningar för två kammarrättsråd med tillhopa 12,800 kronor och för en notarie med 3,000 kronor, med rätt till ålderstillägg för nämnda befattningars innehafvare, samt att det till vikariatsersättning med mera anslagna beloppet måtte ökas till 31,300 kronor.

På föredragning af dåvarande chefen för finansdepartementet beslöt Eders Kongl. Maj:t den 14 januari 1897 föreslå Riksdagen att å staten för kammarrätten uppföra lön och tjenstgöringspenningar för ytterligare två kammarrättsråd med tillhopa 12,800 kronor och för ytterligare en notarie med 3,000 kronor, med rätt för nämnda befattningars innehafvare till ålderstillägg efter vissa år i likhet med öfrige tjenstemän i samma tjenstegrad, äfvensom höja det å kammarrättens stat uppförda anslag till vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad, 28,400 kronor, med 2,900 kronor till 31,300 kronor, samt att sålunda höja anslaget till kammarrätten med 18,700 kronor eller från 169,600 kronor till 188,300 kronor.

I underdånig skrifvelse den 13 maj 1897 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel anmälde Riksdagen, att Riksdagen på det sätt bifallit denna Eders Kongl. Maj:ts framställning, att på extra stat för år 1898 uppförts dels till arfvoden åt adjungerade kammarrättsråd ett belopp af 12,800 kronor, dels till arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad 4,700 kronor eller tillsammans 17,500 kronor, hvarjemte det ordinarie anslaget till kammarrätten uppförts med oförändradt belopp eller 169,600 kronor.

Sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 28 berörda maj anbefalt kammarrätten att inkomma med underdånigt yttrande i fråga om användningen af de sålunda å extra stat för år 1898 för kammarrätten anvisade anslag å sammanlagdt 17,500 kronor, afgaf kammarrätten i underdånig skrifvelse den 7 oktober 1897 sådant yttrande och anförde dervid tillika, bland annat, att, då den nu ifrågasatta tillfälliga förstärkningen af kammarrättens arbetskrafter ingalunda syntes vara tillfyllest för afarbetande af den betydande balansen å oafgjorda mål inom embetsverket samt kammarrätten, för att sättas i stånd att utan oskälig tidsutdrägt afgöra inkommande mål, vore i behof af ökade ordinarie arbetskrafter, kammarrätten vidhölle hvad i skrifvelsen den 29 oktober 1896 blifvit anfördt och föreslaget.

Vid föredragning den 5 sistlidne november af kammarrättens berörda underdåniga skrifvelse af den 7 nästförutgångne oktober, i hvad nämnda skrifvelse afsåge användningen af ifrågavarande å extra stat för år 1898 anvisade anslag, har Eders Kongl. Maj:t, i enlighet med kammarrättens hemställan, funnit godt dels förordna, att kammarrätten under år 1898 skulle erhålla biträde af fyra adjungerade ledamöter, deraf två, hvilka utan hinder af bestämmelserna i den för kammarrätten gällande instruktion skulle ega samma tjenstgöringsskyldighet och befogenhet som kammarrättsråd, under hela året och två under tiden från och med den 1 februari till och med den 15 juni samt från och med den 16 september till och med den 31 december, dels ock medgifva, att af anslaget till arfvoden åt adjungerade kammarrättsråd finge i ersättning för ofvanberörda tjenstgöring utgå till den ene af de för hela år 1898 förordnade adjungerade ledamöterna, hvilken vore notarie i embetsverket och hade att till sin vikarie afstå de till notarietjensten hörande tjenstgöringspenningar, 2,250 kronor och till den andre 4,550 kronor samt till de två öfriga adjungerade ledamöterna sammanlagdt 3,000 kronor för hvardera af vår- och höstsessionen, att månadsvis till vederbörande utbetalas, äfvensom att af anslaget till arfvoden åt extra biträden m. m. finge disponeras 3,600 kronor till arfvoden åt fyra amanuenser, 700 kronor till ersättande af renskrifningskostnad och 400 kronor till flitpenningar.

Anslutande mig i allo till de åsigter, som vid föredragning inför Eders Kongl. Maj:t den 14 januari 1897 af kammarrättens först berörda underdåniga skrifvelse uttalades af dåvarande departementschefen, anser jag mig likväl icke redan nu, innan resultatet af de åtgärder, som vidtagits för att under innevarande år bereda kammarrätten ökadt arbetsbiträde, blifvit kändt, böra ifrågasätta någon tillökning i kammarrättens ordinarie arbetskrafter; men då tillfällig ökning i arbetskrafterna i kammarrätten äfven för år 1899 är af oafvisligt behof påkallad, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 uppföra dels till arfvoden åt adjungerade kammarrättsråd ett belopp af 12,800 kronor, dels till arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad 4,700 kronor eller tillsammans 17,500 kronor.

Anläggning af telefonledningar.

Med bifall till en af Eders Kongl. Maj:t derom gjord framställning beviljade nästlidet års Riksdag för anläggning af telefonledningar från Svinesund till Malmö, från Stockholm till Göteborg, från Stockholm till Malmö, från Hernösand till Piteå och från Haparanda till Pajala ett extra anslag af [11.] *Anläggning af telefonledningar.*

1,091,000 kronor, att utgå under tre år, och anvisade deraf för år 1898 395,000 kronor.

Genom nådigt bref den 7 maj 1897 bemyndigade Eders Kongl. Maj:t telegrafstyrelsen att för anläggning af telefonledningarna Stockholm—Göteborg och Hernösand—Piteå disponera berörda på extra stat för år 1898 anvisade belopp af 395,000 kronor; och har telegrafstyrelsen nu i underdånig skrifvelse den 5 sistlidne november hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig framställning om anvisande för år 1899 af 327,000 kronor, hvilket belopp, enligt hvad telegrafstyrelsen förmäler, vore afsedt att användas för anläggning af telefonledningarna Svinesund—Malmö och Haparande—Pajala.

Under erinran att enligt de förslag, som legat till grund för Eders Kongl. Maj:ts framställning till sistlidet års Riksdag, anläggningskostnaden för telefonledningen mellan Svinesund och Malmö beräknats till 280,000 kronor och för telefonledningen mellan Haparanda och Pajala till 47,000 kronor eller tillhopa 327,000 kronor, hemställer jag, som lika med telegrafstyrelsen anser, att af de telefonledningar, för hvilkas anläggning 1897 års Riksdag beviljat medel, ledningarna Svinesund—Malmö och Haparanda—Pajala böra komma till utförande närmast efter dem, om hvilkas anläggande beslut redan blifvit meddeladt,

att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att af ofvan omförmälda, för anläggning af telefonledningar beviljade anslag å 1,091,000 kronor på extra stat för år 1899 anvisa 327,000 kronor.

Yttre restaurering af Örebro slott.

[12.] *Yttre restaurering af Örebro slott.*

Med anledning af en utaf Eders Kongl. Maj:t gjord framställning beviljade 1896 års Riksdag för yttre restaurering af Örebro slott enligt uppgjorda ritningar ett extra anslag af 44,000 kronor, att utgå under tio år, under vilkor *dels* att enahanda belopp blefve för berörda ändamål på enskild väg anskaffadt, *dels ock* att någon utbetalning icke finge ega rum, förr än styrkt blifvit, att fullt tillräckliga medel funnes att tillgå för arbetets fullbordande. Af detta anslag har Riksdagen för hvartdera at åren 1897 och 1898 anvisat en tiondedel eller 4,400 kronor; och har Eders Kongl. Maj:t, som fastställt omförmälda ritningar och uppdragit åt öfverintendentsembetet att gå i författning om arbetets utförande, genom särskilda nådiga bref anbefalt statskontoret att, sedan styrkt blifvit, att fullt tillräckliga medel funnes att tillgå för det ifrågavarande restaureringsarbetets fullständiga fullbordande, till öfverintendentsembetets disposition för det afsedda ändamålet i mån af reqvisition utbetala det af Riksdagen för hvartdera af sistnämnda två år anvisade anslag

å 4,400 kronor för yttre restaurering af Örebro slott, dock att för året högre belopp af statsmedel icke finge utgå, än som motsvarades af från enskilde under samma år influtna medel, i hvilket afseende embetet vid de reqvisitioner af medel från anslaget, som till statskontoret komme att aflåtas, borde foga erforderliga bevis.

I sammanhang härmed anser jag mig böra erinra om följande:

I underdånig skrifvelse den 4 januari 1897 anmälde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län, att på grund af önskningar, uttalade från flera håll, förslag uppgjorts till vissa ändringar af, bland annat, två af Örebro slotts torn, hvilka ändringar, derest de komme till utförande, syntes Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande komma att förläna slottet ett synnerligen tilltalande utseende, samt att berörda ändringar af de båda större slottstornen, bestående i tornens påmurning och det ena tornets förseende med en betydligt högre kupol, beräknats medföra en ökad kostnad af 1,800 kronor för det nordvestra och 15,500 kronor för det sydvestra tornet; och hemstälde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, att, derest nödiga medel utan statsverkets betungande kunde för ändamålet anskaffas, arbetet å tornen finge utföras enligt det företedda förslaget.

Sedan öfverintendentsembetet i infordradt underdånigt utlåtande af den 26 januari 1897 tillstyrkt bifall till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes omförmälda framställning, anförde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i underdånig skrifvelse den 11 derpåföljde juni, bland annat, att det penningebelopp, som på enskild väg måste anskaffas för utförandet af arbetet med Örebro slotts restaurering enligt den af Eders Kongl. Maj:t förut gillade planen, vore faststäldt till 44,000 kronor, att, om härtill lades den ofvan omförmälda ökade kostnaden för restaurering af nordvestra och sydvestra tornen med tillsammans 17,300 kronor, det totalbelopp, som utöfver statsmedel erfordrades, derest det dyrbarare arbetet skulle komma till utförande, utgjorde 61,300 kronor, att de på enskild väg anskaffade medel, som för ändamålet funnes att påräkna, utgjorde — med inberäknande af för år 1896 influtna räntor å inbetalda medel samt intill den 8 juni 1897 upplupna, då ännu ej utbetalda räntor — 61,399 kronor 28 öre, af hvilket belopp Nerikes fornminnesförening, under vilkor att slottets sydvestra torn finge för Örebro läns musei räkning disponeras under minst tjugu års tid, tecknat 5,000 kronor, samt att häraf framginge, att, under förutsättning att en af nämnda fornminnesförening hos Eders Kongl. Maj:t gjord ansökning rörande upplåtande af det ena slottstornet till Örebro läns museum vunne nådigt bifall, nödiga medel då på enskild väg vore beredda för bestridande af kostnaden för de af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslagna ändringar af omförmälda båda slottstorn.

Vid föredragning den 20 juli 1897 af Nerikes fornminnesförenings nyssberörda ansökning blef densamma af Eders Kongl. Maj:t bifallen, dock med viss inskränkning i fråga om tiden för upplåtelsen; och sedan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande derefter i underdånig skrifvelse den 18 augusti nästlidet år meddelat, att fornminnesföreningen beslutit att, utan afseende å omförmälda inskränkning i upplåtelsetiden, vidblifva sitt förut fattade beslut rörande bidrag till restaurering af Örebro slott, fann Eders Kongl. Maj:t vid ärendets föredragning den 26 nyssberörde augusti, med afseende å hvad i ärendet dåmera förekommit, godt fastställa de ändringar i de af Eders Kongl. Maj:t den 29 maj 1896 gillade ritningarne till yttre restaurering af Örebro slott, hvilka afsåges i Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes förevarande förslag angående påmurning af nordvestra och sydvestra tornet samt det ena tornets förseeende med en högre kupol, hvarjemte öfverintendentsembetet anbefaldes att, i den mån för ändamålet af enskilde insamlade medel blefve tillgängliga och ställdes till embetets disposition, gå i författning om arbetets utförande för den beräknade kostnaden 17,300 kronor.

I underdånig skrifvelse den 9 november 1897 har öfverintendentsembetet meddelat, att af de för yttre restaurering af Örebro slott af enskilde tecknade bidrag, hvilka af embetet uppgifvits till 61,102 kronor 65 öre, att betalas dels på en gång och dels under loppet af fem år, kontant influtit 31,041 kronor 65 öre, hvartill komme under år 1897 upplupna räntor, 452 kronor 24 öre.

Jag hemställer i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att af det beviljade anslaget för yttre restaurering af Örebro slott på extra stat för år 1899 under de vid anslagets beviljande stadgade vilkor anvisa ytterligare en tiondedel med 4,400 kronor, dock att för året högre belopp af statsmedel icke må utgå, än som motsvaras af från enskilde under samma år influtna medel.

Den lokala förvaltningen af statens jordbruksdomäner.

[13, 14.] *Den lokala förvaltningen af statens jordbruksdomäner.*

För bestridande af hit hörande utgifter äro i nu gällande riksstat såsom extra anslag anvisade dels *till aflöning åt domänintendenter och för uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna* 43,200 kronor, dels ock *till resekostnader vid domänförvaltningen*, förslagsvis, 40,372 kronor; och då de nuvarande anslagen för berörda ändamål fortfarande äro behöfliga samt, enligt hvad domänstyrelsen i underdånig skrifvelse den 22 oktober 1897 anfört, anledning saknas att föreslå förhöjning eller nedsättning i beloppen, hemställer jag lika med domänstyrelsen, att Eders Kongl. Maj:t måtte för

år 1899 å extra stat äska samma belopp, som äro beviljade för år 1898, dock att, för erhållande af jemn slutsumma å anslagen under denna hufvudtitel, förslagsanslaget till resekostnader vid domänförvaltningen må ökas med 83 kronor och således upptagas till 40,455 kronor.

Afdikningar å kronans skogar i Norrbottens och Vesterbottens län.

Till detta ändamål äskade Eders Kongl. Maj:t af nästlidet års Riksdag ett extra anslag för år 1898 af 50,000 kronor. Tillika var afsedt, att till bestridande af kostnaden för afdikning å kronoparkerna i nämnda län skulle användas, förutom nämnda extra anslag, ytterligare 15,000 kronor af föreslagen förhöjning i ordinarie reservationsanslaget till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet. Riksdagen, som fann båda dessa för afdikningar afsedda belopp böra beviljas, men ansåg skäl till deras fördelning på särskilda anslag icke förefinnas, anvisade för ifrågavarande afdikningsarbeten å extra stat för innevararande år ett anslag å 65,000 kronor. [15.] *Afdikningar å kronans skogar i Norrbottens och Vesterbottens län.*

Domänstyrelsen har, under åberopande af de skäl styrelsen i underdånig skrifvelse den 17 november 1896 anfört rörande önskvärdheten af afdikningar å kronans skogar i Norrbottens och Vesterbottens län och hvilka skäl vidare utvecklats af min företrädare i embetet, då han den 14 januari nästlidet år inför Eders Kongl. Maj:t anmälde styrelsens berörda skrifvelse, i underdånig skrifvelse den 1 sistlidne november hemstält om beredande för samma ändamål af ett anslag till enahanda belopp jemväl för år 1899. Då det måste anses af synnerlig vigt, att arbetena till afdikning för skogsändamål af de vidsträckta myrtrakterna å kronoparkerna i de båda nordligaste länen må fortgå, och jag saknar anledning ifrågasätta någon förändring i beloppet af anslaget för nästkommande statsregleringsperiod, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till bestridande af kostnaden för afdikningar å kronans skogar i Norrbottens och Vesterbottens län på extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 65,000 kronor.

Reglering af flottleder i Norrbottens och Kopparbergs län.

Efter det Riksdagen för hvartdera af åren 1891 och 1892 anvisat ett extra anslag å 100,000 kronor till bestridande af kostnaderna för reglering af flottleder i Norrbottens län samt dervid medgifvit, att de afgifter, som lades [16.] *Reglering af flottleder i Norrbottens och Kopparbergs län.*

å flottningen, finge för enahanda ändamål disponeras, hafva för åren 1896, 1897 och 1898 för samma ändamål beviljats anslag å 50,000 kronor årligen.

I underdånig skrifvelse af den 1 november nästlidet år har domänstyrelsen, på grund af den påtagligt fördelaktiga inverkan, som de för ifrågavarande ändamål vidtagna åtgärder redan visat sig utöfva på virkesafsättningen från kronans skogar inom Norrbottens län, förklarat ett extra anslag för samma åtgärders fortsättande vara erforderligt. Då emellertid de under senare åren beviljade anslag visat sig otillräckliga för regleringsarbetenas utförande i önskad omfattning inom Norrbottens län och då det, enligt domänstyrelsens åsigt, skulle blifva till synnerlig fördel för staten att vidtaga åtgärder för reglering af vissa vattendrag jemväl i Kopparbergs län för lättare och sålunda mera vinstgifvande afsättning af stora tillgångar på timmerskog å Elfdalens kronopark, innehållande 91,370 hektar, och å kronoparkerna i Särna socken om 286,960 hektar, å hvilka trakter förhållandena med afseende å flottlederna vore jemförliga med dem i Norrbottens län, har styrelsen hemstält om beredande af ett extra anslag å 100,000 kronor till bestridande af kostnaden för reglering af flottleder i Norrbottens och Kopparbergs län under nästkommande år.

Åberopande hvad domänstyrelsen sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för bestridande af kostnaderna för reglering af flottleder i Norrbottens och Kopparbergs län anvisa ett extra anslag för år 1899 å 100,000 kronor äfvensom medgitva, att de afgifter, som läggas å flottningen, må för enahanda ändamål disponeras.

Skogsodlingens befrämjande.

[17.] *Skogsodlingens befrämjande.* Sedan Riksdagen för hvart och ett af åren från och med 1889 till och med 1896 till skogsodlingens befrämjande anvisat ett extra anslag af 25,000 kronor, hafva i de båda senast faststälda statsregleringarna för samma ändamål likaledes å extra stat uppförts anslag å 50,000 kronor.

I underdånig skrifvelse den 21 december 1895 hade domänstyrelsen hemstält, att ifrågavarande anslag måtte höjas till 100,000 kronor samt att i de förut stadgade vilkoren för erhållande af bidrag från samma anslag vissa ändringar måtte vidtagas. Då denna domänstyrelsens framställning den 13 januari 1896 af dåvarande departementschefen inför Eders Kongl. Maj:t anmäldes, anförde han, bland annat, att domänstyrelsens förslag i åtskilliga

afseenden egde nära sammanhang med vissa af styrelsen i underdånig skrifvelse den 18 februari 1895 angående åtgärder till den enskilda skogshushållningens befrämjande föreslagna bestämmelser, med afseende hvarå det förefölle önskvärdt, att samtliga nu omförmälda frågor rörande den enskilda skogshushållningen företoges till behandling i ett sammanhang, till följd hvaraf och då de i domänstyrelsens sistberörda skrifvelse omhandlade frågor af angifna orsaker icke ännu kunde företagas till pröfning, departementschefen hemstälde, att med den definitiva behandlingen af de väckta frågorna om ändring i formerna för statens medverkan till befrämjandet af skodsodling å enskildes mark måtte få anstå, men att emellertid, utan afbidan på omförmälda frågors lösning, förevarande anslags höjning från dess dåvarande belopp, 25,000 kronor, till 50,000 kronor måtte af Eders Kongl. Maj:t hos Riksdagen äskas. Med bifall till denna framställning begärde Eders Kongl. Maj:t af Riksdagen för år 1897 ett anslag för ifrågavarande ändamål af 50,000 kronor, med viss förändring af de vilkor, under hvilka medel från anslaget förut beviljats; och blef det sålunda begärda anslaget, med ytterligare någon jemkning af sagda vilkor, at Riksdagen stäldt till Eders Kongl. Maj:ts förfogande.

Sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse den 13 maj 1896 anhållit, att Eders Kongl. Maj:t ville tillsätta en komité af sakkunnige män för att utreda, hvilka åtgärder lämpligen kunde vidtagas för vinnande af en tillfredsställande vård af de enskilda skogarne, och derefter framlägga de förslag, hvartill denna utredning, med hänsyn till de inom olika landsdelar rådande förhållanden, gåfve anledning, blef, på sätt jag redan förut i dag haft tillfälle erinra, den 16 oktober sanma år en komité af Eders Kongl. Maj:t tillsatt med uppdrag att verkställa den utredning och uppgöra de förslag, som afsåges i Riksdagens berörda skrifvelse, och förordnade Eders Kongl. Maj:t i sammanhang härmed, att till komitén skulle, för att tagas i öfvervägande vid fullgörande af dess uppdrag, öfverlemnas ej mindre domänstyrelsens underdåniga skrifvelse den 18 februari 1895 angående åtgärder till den enskilda skogshushållningens främjande jemte de i anledning af samma skrifvelse afgifna utlåtanden och yttranden, än äfven samma embetsverks underdåniga skrifvelse den 21 december sistnämnda år angående statens skogsförvaltnings medverkan för främjande af enskilde jordegares skogsvård.

Under erinran härom anförde min företrädare i embetet, då han den 14 januari 1897 inför Eders Kongl. Maj:t anmälde de till förevarande hufvudtitel hörande anslagsbehof för innevarande år, att, då således de frågor ännu afbidade sin lösning, i sammanhang med hvilka han ansett frågan om höjning af skogsodlingsanslaget utöfver det senast faststäida beloppet af 50,000 kronor först böra förekomma till definitiv pröfning, han funnit sig sakna anledning att för år 1898 ifrågasätta någon ändring i beloppet af sagda anslag, likas m han ej heller funne sig ega skäl föreslå ändring i de af Riksdagen sen t

faststälda vilkor för anslagets utgående. I enlighet härmed föreslog Eders Kongl. Maj:t Riksdagen och beviljade Riksdagen anslagets utgående för år 1898 till enahanda belopp och under samma vilkor som under år 1897.

Nyssnämnda af Eders Kongl. Maj:t den 16 oktober 1896 tillsatta komité har ännu icke afslutat sina arbeten och aflemnat sitt betänkande. Vid sådant förhållande och då jag, i likhet med min företrädare, anser frågan om förevarande anslags förhöjning utöfver dess nuvarande belopp böra afgöras i sammanhang med den slutliga pröfningen af de frågor, som till omförmälda komité öfverlemnats, hemställer jag, som ej heller finner anledning föreslå ändring i vilkoren för anslagets utgående, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för skogsodlingens befrämjande för år 1899 bevilja ett extra anslag af 50,000 kronor, att ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för att i mån af tillgång tilldelas landsting eller hushållningssällskap, som understödja enskilde skogsodlare genom tillhandahållande af skogsfrö och plantor till billigt pris eller beredande af kostnadsfritt biträde vid skogsodlingsarbeten, dock med vilkor att statsbidrag icke må till något län utgå med högre belopp, än hvad landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem för ändamålet anslagit, ej heller till högre belopp än 4,000 kronor för hvarje landstingsområde, äfvensom att efter årets utgång redogörelse öfver anvisade statsbidrags användning af vederbörande afgifves till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet.

Summan af de utaf mig tillstyrkta anslagen å extra stat för år 1899 utgör 876,150 kronor mot 1,304,700 kronor i riksstaten för år 1898.

I hvad föredragande departementschefen hemstält och föreslagit beträffande anslagen under sjunde hufvudtiteln instämde statsrådets öfrige ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad sålunda blifvit tillstyrkt.

Ex protocollo:
E. Lagerbring.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

Åttonde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

Departementschefen, statsrådet Gilljam föredrog följande ärenden rörande regleringen af åttonde hufvudtitelns ordinarie stat och de till samma hufvudtitel hänförliga extra ordinarie anslagsbehof, hvarvid departementschefen yttrade beträffande

Ordinarie anslag.

Riksarkivet.

[1.] *Stat för landsarkivet i Vadstena.* Uti underdånig skrifvelse den 16 oktober 1897 har riksarkivarien till åtlydnad af nådig befallning afgifvit förslag till *stat för landsarkivet i Vadstena,* för hvars anordnande i dervarande slott Riksdagen, på Eders Kongl. Maj:ts framställning, anvisat medel.

Riksarkivarien har dervid till en början anfört, att, om det blifvande arkivet blott vore afsedt till en depot för sådana offentliga handlingar, hvilka kunde antagas mera sällan komma att af forskare anlitas, man måhända icke behöfde ställa så höga anspråk på den persons kompetens, som skulle förestå det nya arkivet och leda dess verksamhet, enär det i sådant fall vore nog, om arkivalierna nödtorftligen ordnades och uppstäldes samt endast undantagsvis hölles tillgängliga för allmänheten. Men det förhölle sig i sjelfva verket så, att de handlingar, som det här i första rummet gälde att samla och förvara, vore sådana, som af forskare företrädesvis söktes och begagnades. Det hade nemligen föreslagits, att till en början endast handlingar, som förskrefve sig från tiden före 1801, skulle förvaras i landsarkiven, och, om sådant blefve af Eders Kongl. Maj:t beslutadt, komme det nya arkivet att blifva ett öfvervägande historiskt arkiv och hufvudsakligen anlitas för den kultur- och rättshistoriskas amt biografiska forskningen. Deremot komme detsamma till en början att mera sällan begagnas af rättssökande för erhållande af intyg och bevis, utredning af rättsfrågor m. m. Men framdeles och i samma mån som tidsgränsen komme att framflyttas och här, såsom redan skett i Danmark, sättas närmare vår tid, komme naturligtvis landsarkivet att allt mera anlitas jemväl för erhållande af utredningar, upplysningar och intyg i rättsligt och praktiskt syfte.

Af det sagda framginge, att anspråken på den blifvande arkivariens kompetens ingalunda blefve små, enär han måste vara hemmastadd inom både den historiska och den administrativa afdelningen inom arkivet och framför allt väl känna till den inre förvaltningens organisation i såväl äldre som nyare tider. Äfven vore det nödvändigt, att han, som hade att emottaga, granska och ordna den mängd af olikartade handlingar, hvilka komme att inströmma till landsarkivet, samt både uppgöra och utföra planen för deras anordning och uppställning, förut tjenstgjort vid ett större arkiv och deltagit i der förekommande arbeten. Då landsarkivarien sålunda måste vara en både allmänt och fackmessigt bildad person, och dertill

komme, att han skulle på eget ansvar förestå och leda den nya institutionen, ansåge riksarkivarien hans aflöning böra blifva densamma som för arkivarie vid riksarkivet med allenast den skilnad, som betingades af de något lägre lefnadskostnaderna i en landsortsstad. Riksarkivarien föreslår derför, att arkivariens aflöning måtte bestämmas till 4,000 kronor, deraf 2,800 kronor såsom lön och 1,200 kronor såsom tjenstgöringspenningar, äfvensom att lönen måtte kunna efter fem år höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor. Vidare föreslås, att i afseende på löneförmånernas åtnjutande skulle för arkivarien vid landsarkivet gälla ungefär samma vilkor, som blifvit genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 1 juni 1877 faststälda för riksarkivet.

Ehuru det utan tvifvel syntes önskvärdt, att lön funnes att tillgå jemväl för ett ständigt biträde åt arkivarien, för att tjensten skulle kunna uppehållas äfven vid semester, sjukdom eller annat förfall för arkivarien, ansåge riksarkivarien ändamålet kunna åtminstone till en början vinnas genom tillgång till extra biträden, hvadan riksarkivarien för närvarande inskränkte sig till att hemställa, att till vikariatersättning, arfvoden åt extra biträden, renskrifning m. m. måtte i staten uppföras ett årligt anslag af 1,500 kronor.

Då en vaktmästare naturligtvis icke skulle kunna undvaras, hemställer slutligen riksarkivarien, att aflöningen till en vaktmästare måtte bestämmas till 800 kronor, deraf 500 kronor såsom lön och 300 kronor såsom tjenstgöringspenningar, äfvensom att lönen måtte kunna efter fem år höjas med 100 kronor. Denne vaktmästare skulle enligt riksarkivariens mening möjligen kunna, åtminstone tills vidare, utöfva den närmaste tillsynen öfver slottet. Enligt hvad jag från öfverintendentsembetet inhemtat, åtnjuter den person, som har ifrågavarande tillsyn sig anförtrodd, fri bostad i en af embetet å slottsområdet år 1865 uppförd och sedermera underhållen byggnad om ett rum och kök samt uppbär kontant 100 kronor årligen, som upptagits i de af Eders Kongl. Maj:t faststälda generalförslagen beträffande kronans byggnader i landsorten och utgått från sjunde hufvudtitelns ordinarie anslag till byggnader och reparationer. Han tillsättes, efter öfverintendentsembetets bemyndigande, af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län, och gäller förordnandet endast tills vidare. Den nuvarande vaktaren antogs den 25 april 1894.

Hvad riksarkivarien föreslagit beträffande stat för det blifvande landsarkivet i Vadstena synes mig i allmänhet vara att förorda. Det torde emellertid ej böra lemnas alldeles obeaktadt, att i afseende på lefnadskostnader Vadstena ej synes kunna räknas till de billigaste landsortsstäderna.

Hvad särskildt beträffar kommunalskatter har Vadstena länge varit en bland de mest betungade städerna i riket. Jag vill i det hänseendet erinra derom, att i Vadstena under större delen af senaste decenniet utdebiteringen per bevillningskrona utgjort omkring 9 kronor och år 1893 uppgått till nära 11 kronor. Vidkommande aflöningen för arkivarien vid landsarkivet anser jag mig dock ej ega skäl att förorda annan afvikelse från riksarkivariens förslag, än att lönen bör bestämmas till 2,500 kronor och tjenstgöringspenningarna till 1,500 kronor, i likhet med hvad som gäller för kanslisekreterare i statsdepartementen. Hvad angår den i riksarkivariens förslag upptagna post å 1,500 kronor till vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, renskrifning m. m., synes den ej vara för högt tilltagen. Gifvet är emellertid, att ett så ringa anslag ej kan lemna tillgång till bekostande af skrifmaterialier, inbindning, lyse och bränsle med flera expenser för landsarkivet, utan att hvad som härtill erfordras bör, såsom äfven riksarkivarien förutsatt, på reqvisition och mot redovisning i vanlig ordning landsarkivet tillhandahållas af åttonde hufvudtitelns expensmedel, på sätt för riksarkivet är bestämdt. Vidkommande vaktmästaren vid landsarkivet synes det böra stadgas, att han skall vara skyldig att, om så skulle pröfvas lämpligt, jemväl utöfva tillsyn öfver slottet och dess område samt bestrida dermed förenad vakthållning utan annan ersättning än fri bostad. Jag anser mig emellertid härvid böra påpeka, att vid tillsättning af vaktmästaretjensten särskild hänsyn torde böra tagas till personens lämplighet för en del enklare arkivgöromål, då det till följd af den ringa godtgörelse, som med de nu ifrågasatta anslagen kan lemnas till skolade biträden åt arkivarien, torde blifva nödvändigt att låta vaktmästaren i arkivet förrätta jämväl en del bestyr, som ej kunna hänföras till sådana göromål, som vanligen tillkomma vaktbetjente.

I öfverensstämmelse med hvad jag nu yttrat anser jag, att från och med år 1899 bör lända till efterrättelse följande

Stat för landsarkivet i Vadstena.

	Lön. Kronor.		Tjenstgörings-penningar. Kronor.		Summa. Kronor.		
Arkivarien	2,500	—	1,500	—	4,000	—	Efter fem år kan lönen höjas med 500 kronor och efter tio år med ytterligare 500 kronor.
Till vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, renskrifning m. m.	——	—	——	—	1,500	—	
Vaktmästaren	500	—	300	—	800	—	Efter fem år kan lönen höjas med 100 kronor. Om vaktmästaren tillika är slottsvakt, åtnjuter han dessutom fri bostad.
Summa.	——	—	——	—	6,300	—	

I afseende på vilkoren för åtnjutande af aflöning enligt nämnda stat hemställer jag:

att löntagare skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som kan varda stadgad, och att vaktmästaren särskildt skall vara skyldig att, om så pröfvas lämpligt, jemväl utöfva tillsyn öfver Vadstena slott och dess område samt bestrida dermed förenad vakthållning utan annan ersättning än fri bostad;

att med arkivariebefattningen icke må förenas annan tjenst å rikets, Riksdagens eller kommuns stat, ej heller annan tjenstebefattning, med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjenstgöringen i landsarkivet;

att tjenstgöringspenningar få af tjenstinnehafvare uppbäras endast för den tid han verkligen tjenstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid han eljest varit från tjenstgöring befriad utgå till den, som tjensten förrättat;

att den, som af sjukdom hindras att sin tjenst förrätta, eger uppbära hela lönen; men att den, som eljest undfår ledighet för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten utöfver sina tjenstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för tjenstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att, der förhöjning af lönen efter viss tids fortsatt innehafvande af samma tjenst anses böra medgifvas, tidpunkten för första förhöjningen bestämmes att inträda efter fem år, under vilkor att innehafvaren mera än fyra år af denna tid sjelf bestridt sin egen eller på grund af förordnande annan statens tjenst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid han åtnjutit semester, och för andra förhöjningen, om sådan eger rum, efter ytterligare fem år, på enahanda vilkor, under iakttagande, hvad hvar och en af dessa förhöjningar angår, att den högre aflöningen ej får tillträdas förrän vid början af kalenderåret näst efter det den stadgade tjensteåldern blifvit uppnådd; börande löntagaren dervid tillgodoräknas den tid han förut skött likartad befattning i statens tjenst;

att arkivarien skall, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjenstår, vara förpligtad att med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå, Eders Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas kunna i tjensten på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig i densamma qvarstå; samt

att semester må af arkivarien åtnjutas under en och en half månad årligen.

På grund af hvad jag sålunda anfört tillstyrker jag i underdånighet,

det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att, med godkännande af förenämnda aflöningsstat jemte nyss omförmälda, för åtnjutande af deri upptagna aflöningsförmåner föreslagna vilkor, bland de ordinarie anslagen i riksstaten uppföra för ett landsarkiv i Vadstena ett belopp af 6,300 kronor, äfvensom att i sammanhang dermed anslagsrubriken »*riksarkivet*» måtte ändras till »*riks- och landsarkiven*« samt ifrågavarande post derunder upptagas. Vid bifall härtill skulle de ordinarie anslagen under den förändrade rubriken komma att uppgå till 45,600 kronor.

Till en af riksarkivarien i nämnda skrifvelse väckt fråga om beredande af ett anslag för en gång till böcker för landsarkivet i Vadstena anhåller jag att få återkomma vid redogörelsen för åttonde hufvudtitelns extra ordinarie anslagsbehof.

Nationalmuseum.

[2.] *Inköp af konstföremål.* Uti underdånig skrifvelse den 29 september 1897 har nationalmusei nämnd hos Eders Kongl. Maj:t gjort framställning om förhöjning af anslagen till *inköp af konstföremål* för statens räkning och dervid anfört följande.

Redan i underdånig skrifvelse den 29 oktober 1890 framhöll den nämnd, som hade att till Eders Kongl. Maj:t afgifva underdånigt förslag till inlösen af lefvande svenska konstnärers arbeten, behofvet af en ökning af det för sagda ändamål under nationalmusei stat uppförda reservationsanslag å 6,000 kronor samt hemstälde, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen begära en förhöjning i detta anslag, så att det derefter komme att utgå med 15,000 kronor årligen. I samma skrifvelse redogjorde nämnden för frågans tidigare behandling och erinrade, att det nuvarande anslaget, som, efter det akademien för de fria konsterna för ändamålet begärt 9,000 kronor, beviljades vid 1856—1858 års riksdag och redan då af enskilda motionärer ansågs böra bestämmas till 15,000 kronor, sedermera oförändradt qvarstått, oaktadt förhållandena under de trettiotvå närmast derpå följande åren undergått betydande förändringar. Vidare framhölls, hurusom konsten långt mer än fordom blifvit ett bildningsbehof, som måste tillgodoses, och hänvisades härvid till de allt talrikare konstutställningarna och konstlotterierna, till uppkomsten af landsortsmuseer och till illustrationsväsendets betydande utveckling. Derjemte omnämndes, huru prisen på konstverk stigit både i utlandet och hos oss, så att de största svårigheter mötte att för statens samlingar förvärfva ett större skulpturarbete eller en mer betydande målning. I sammanhang

härmed erinrades derom att, om med statens samlingar på senare tid icke dess mindre införlifvats vissa dyrbara arbeten af Cederström, Forsberg, Kronberg med flere, detta väsentligen berott på enskilda personers frikostighet. Ytterligare redogjordes för stegringen af konstnärernas antal och af den konstnärliga produktionen, i hvilket afseende åberopades en bifogad tabell, utvisande antalet af de till staten hembjudna och inköpta konstverk under perioden 1876—1890 liksom hembuds- och inköpsvärdena under samma tid.

I nu föreliggande framställning yttrar nationalmusei nämnd, hurusom de skäl för en förhöjning, som af 1890 års inköpsnämnd anfördes, sedan dess gjort sig ännu mera gällande. Svårigheterna att med det nuvarande anslaget af 6,000 kronor årligen uträtta något hade under de sedan dess förflutna sju åren blott framstått allt tydligare. Senast församlade riksdag hade också visat sig behjerta frågans vigt, då Riksdagen på Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljade ett extra anslag af 40,000 kronor för inköp af konstverk och konstslöjdföremål, utstälda vid 1897 års allmänna konst- och industriutställning i Stockholm. Af sistnämnda belopp hade 12,000 kronor afsetts för inköp af konstslöjdföremål. För återstoden jemte andra tillgängliga medel, sammanlagdt 42,909 kronor, hade å utställningen inköpts 22 konstföremål, deraf 8 svenska, betingande ett pris af 18,150 kronor, samt 2 norska, 5 danska och 7 andra utländska. Ett så rikhaltigt inköp kunde väl tills vidare endast undantagsvis ifrågakomma, men skulle utvecklingen af statens konstsamlingar något så när hålla jemna steg med den nu pågående lifskraftiga konstnärliga produktionen, syntes en förhöjning i inköpsanslagen vara ovilkorligen nödvändig.

Antalet utställare inom den svenska afdelningen utgjorde vid 1866 års skandinaviska utställning 99, det högsta, som dittills förekommit. I 1897 års konstutställning deltogo, enligt katalogen, 222 svenska konstnärer med ett antal af 667 konstverk, och det oaktadt granskningen denna gång säkerligen varit strängare än vid någon föregående större svensk utställning. Prisen å konstverken hade stigit eller åtminstone hållit sig uppe på samma höjd, samtidigt dermed att de större och dyrbarare konstverken utgjorde en större del af årsproduktionen än fordom. Ett genomgående af katalogen öfver årets utställning visade, att en staty i marmor eller brons i naturlig storlek i regeln betingade ett pris af 6,000 till 7,000 kronor, en grupp 10,000 till 12,000 kronor. Ökades storleken, stege naturligtvis äfven priset. Så kostade t. ex. de båda nyligen till nationalmuseum skänkta, vid museibyggnadens hufvudingång uppstälda bronsgrupperna tillsammans 25,000 kronor, oberäknadt piedestaler, transporter och uppställning. Sådana större svenska, norska eller danska målningar, som betingade ett pris af

från 2,000 till 7,000 kronor, uppginge, enligt hvad katalogen utvisade, till ett ganska betydande antal. Blefve det fråga om utlandets större, erkända konstnärer, stälde prisen sig än högre. På sistlidna års utställning begärdes för vissa större arbeten från 15,000 till 25,000 francs och för ett arbete ända till 2,000 pund sterling, men äfven smärre arbeten betingade pris af 7,000 till 8,000 francs. Ett ytterligare skäl för anslagets höjning låge äfven i den ansedda ställning, som den svenska konsten och dess förnämligare utöfvare numera intoge i utlandet. Härom vittnade bland annat det erkännande, som i de stora konsttidskrifterna i Tyskland, England, Amerika och Frankrike kommit dem till del. Det torde ligga i det allmännas intresse att främja och stödja denna lofvande rörelse genom att å sin sida skänka detta förhållande sitt erkännande och årligen förvärfva åtminstone något mera betydande arbete samt derigenom efter hand göra statens centralsamling i nationalmuseum till en representativ mönstersamling för svensk konst.

Tillökningen af statens ifrågavarande samlingar komme emellertid ej ensamt nationalmuseum till godo. Redan nu stode detta museum i förbindelse med tio museer i landsorten (Göteborg, Hernösand, Kalmar, Linköping, Lund, Uddevalla, Upsala, Venersborg, Vesterås och Örebro), i hvilka staten tillhöriga konstverk vore deponerade. Sådana depositioners antal borde efter hand ökas, till gagn för den allmänna bildningen och konstodlingen. Gripsholms slott med sin stora porträttsamling hade efter nyss afslutad restaurering blifvit en vigtig faktor i vårt museiväsende. Å de för besökande tillgängliga slotten Drottningholm och Ulriksdal funnes likaledes betydande, staten tillhöriga samlingar af konstföremål. Från nationalmuseum kunde konstverk sålunda efter hand spridas öfver landets olika delar. Derigenom skulle ock förverkligas en grundtanke, som fått sitt uttryck i den underdåniga skrifvelse af den 25 februari 1858, hvari Rikets Ständer anmälde, att förenämnda inköpsanslag å 6,000 kronor blifvit uppfördt på ordinarie stat.

Af vigt för konstbildningen vore emellertid, att uppmärksamheten ej uteslutande egnades åt den inhemska konstproduktionen, utan att hänsyn toges jemväl till andra sidor af konstnärlig verksamhet. Till nationalmusei konstafdelning utginge också sedan längre tid till samlingarnas ökande ett årligt reservationsanslag af 6,500 kronor, som disponerades omedelbart af nationalmusei nämnd. Af detta belopp borde, enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref den 10 december 1880, 3,000 kronor företrädesvis användas till inköp af norska och danska konstnärers arbeten. Återstode således för samlingarnas tillökning i öfrigt med målningar och skulpturverk af äldre mästare, med antika vaser och andra fornsaker, med

gipsafgjutningar, gravyrer, handteckningar o. s. v. ett belopp af 3,500 kronor. Detta belopp vore ringa och nationalmuseum hade äfven, då det gällt att, vid upplösning af äldre samlingar, för Sveriges räkning bevara något eller några märkligare konstverk, måst anlita särskilda utvägar. Det vore dessutom önskvärdt, att man någon gång, då tillfälle erbjöde sig, kunde förvärfva jemväl ett eller annat modernt konstverk af någon icke skandinavisk mästare, såsom faktiskt skedde vid sistlidna års allmänna utställning. Ett sådant inköp skulle hos den besökande allmänheten väcka ett särskildt intresse och verka fruktbärande på den utöfvande konstnären, som eljest här i Sverige högst sällan finge tillfälle att se märkligare alster af samtidens utomskandinaviska konstalstring. Ett annat ur den praktiska och teoretiska konstundervisningens synpunkt synnerligen vigtigt område utgjordes af den flitigt anlitade gravyrsamlingen, inom hvilken studiebesöken under de tre senaste åren i medeltal uppgått till 636. Till denna samling hörde äfven dyrbara planschverk öfver enskilda stora konstnärers arbeten eller öfver större offentliga och enskilda samlingar. Af sådana planschverk hade nationalmuseum lyckats förvärfva några, men saknade många och vigtiga. Priset å ett dylikt verk understege sällan 300 kronor, men uppginge stundom till 1,000 kronor och deröfver. På samma sätt förhölle sig med en del moderna etsningar, som numera ofta trycktes i endast ett mindre antal exemplar. Ett sådant verk, Klingers berömda cykel »Vom Tode», kostade å sistlidna års utställning 900 mark, och ett annat arbete af samme konstnär, hvilket nationalmuseum 1895 förvärfvat för 405 kronor, betingade nu, sedan upplagan blifvit slutsåld, ett pris af 1,600 mark. Den erfarenhet, som vunnits vid nationalmuseum, visade emellertid, att det just vore detta slags arbeten, som oftast efterfrågades och begagnades af studerande, och deri låge ett väsentligt skäl för deras anskaffande. Nationalmuseum egde visserligen till sin disposition afkomsten af två donationer, J. S. Gieseckes och J. H. Scharps, men denna afkomst vore på grund af donationsbrefven och särskilda bestämmelser till allra största delen afsedd för vissa noga begränsade ändamål, som ej medgåfve ett fritt användande, och den Gieseckeska donationen vore dessutom på grund af de donerade fastigheternas ombyggnad behäftad med en på amortering ställd skuld.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemstälde nämnden i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska dels en förhöjning af 9,000 kronor i det hittills till inlösen af svenska lefvande konstnärers arbeten utgående reservationsanslaget, så att detsamma komme att årligen utgå med ett belopp af 15,000 kronor, dels ock en förhöjning af

3,500 kronor i anslaget till samlingarnas ökande, hvarigenom detta anslag komme att utgå med 10,000 kronor årligen.

Efter nådig remiss har akademien för de fria konsterna i underdånigt utlåtande den 30 oktober 1897 anfört, hurusom akademien redan vid flera tillfällen under närmast förflutna år tillåtit sig att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdåniga framställningar i liknande syfte med den af nationalmusei nämnd nu gjorda. Uti underdånig skrifvelse den 28 november 1891 yttrade akademien, bland annat, att så länge anslaget till inlösen af lefvande svenska konstnärers arbeten utginge med sitt nuvarande ringa belopp, qvarstode ett högst väsentligt hinder för staten att vid inköp af konstverk göra sitt val bland de bästa möjliga och att, hvad särskildt anginge skulpturverk i marmor och brons, årsanslagets nuvarande belopp sällan vore tillräckligt att åt staten förvärfva ett enda sådant. Äfven i sin underdåniga framställning den 25 januari 1896 rörande anslag för inköp af konstalster vid 1897 års allmänna utställning i Stockholm hade akademien framhållit önskvärdheten af en förhöjning i nu ifrågavarande anslag. Dervid erinrade akademien, att redan den utveckling, den andliga odlingen hos oss genomgått under den 40-årsperiod, som förflutit sedan anslaget beviljades, eller år 1858, vore egnad att gifva vid handen, att detsamma så att säga ej följt med sin tid, och att en blick på akademiens egen stat år 1858 och den nu varande staten visade, att proportionen emellan statens bidrag till den konstnärliga undervisningen och den konstnärliga produktionen ej kunde kallas fullt normal. Då vidare priset på konstverk under sagda period ansenligt stigit, låge äfven deruti ett talande skäl för anslagets höjning. I afseende å föreliggande af nationalmusei nämnd utförligt motiverade framställning hade akademien ej vidare att tillägga utan tillstyrkte, med lifligt instämmande i de af nämnden anförda skäl, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig proposition i öfverensstämmelse med hvad nämnden föreslagit.

Sedermera har svenska konstnärernas förening till Eders Kongl. Maj:t inkommit med en skrifvelse, deruti föreningen framhållit otillräckligheten af det till inköp af lefvande svenska konstnärers arbeten anvisade anslag af 6,000 kronor. Monumentala arbeten, vare sig i skulptur eller i målning, hvilka ofta fordrade år af förberedande studier, kunde af staten sällan eller aldrig förvärfvas, derest icke enskild offervillighet trädde hjelpande emellan. Statens inköp af konstalster måste oftast omfatta billigare, men på samma gång också för konstnärerna mindre representativa verk. Att enskilda mecenater stundom godtgjort hvad staten försummat, vore ju all ära värdt, men dels stode ett sådant mecenatskap visst icke alltid till buds, dels torde det knappast kunna sägas vara med svenska statens

värdighet öfverensstämmande, att för hvarje gång det blefve fråga om förvärfvande af något dyrare konstverk nödgas vädja till enskildes bistånd. Staten borde vara i tillfälle att verkligen *kunna* välja bland det bästa, som den inhemska konsten kunde prestera, men med ett årsanslag af blott 6,000 kronor vore ett sådant utväljande ej möjligt. För de svenska konstnärerna hade ifrågavarande anslags obetydlighet varit ödesdiger nog. Då i ett litet land som vårt staten icke uppträdde som någon mera beaktansvärd afnämare, blefve de enskilda, som både kunde och ville förvärfva sig några mera betydande konstverk, alltid lätt räknade. Konstnären måste då vända sig till den större, men på samma gång mindre köpstarka allmänheten, hans arbeten måste framför allt blifva billiga och han måste för sin existens skull tillgripa lotterier och andra utvägar, som ej lände till konstens fromma. Men den talang, som icke finge tillfälle att gripa sig an med större uppgifter, förslöades lätt. Och om konstens utöfvare inskränkte sig till bagateller och konsten förflackades, kunde också statsanslagets knapphet leda till, hvad som en alltför långt drifven sparsamhet lätt förde med sig, att nemligen staten med sitt lilla anslag dock icke vid sina inköp finge full valuta för sina penningar. Om emellertid, trots allt, den svenska konsten likväl kunde sägas hafva kämpat sig fram till en såväl inom som utom landet ansedd ståndpunkt, vore det visserligen icke för tidigt, att svenska staten nu grepe in och underlättade kampen. Med åberopande af ytterligare några bland de utaf nationalmusei nämnd och akademien för de fria konsterna framhållna, af mig redan anförda skäl för anslagets höjande, har konstnärsföreningen äfven omförmält och med en vid föreningens skrifvelse fogad tabell öfver de till konstens främjande i de skandinaviska rikena anvisade statsanslag visat, hurusom i våra grannländer, särskildt Danmark, staten ansett sig kunna i det hänseende, hvarom nu är fråga, gripa in långt kraftigare till konstens stödjande och befordrande än hittills hos oss. Föreningen framhöll jemväl, att i Sverige provinsmuseerna icke åtnjöte något understöd från staten och i följd deraf också förde ett tynande lif. En uppmuntran genom ett statsanslag skulle dock säkerligen verka väckande och lifvande på dessa museer och sätta dem i stånd att bättre fylla sin vackra uppgift, att alltmera göra konstens verk till en hela folkets egendom. Med stöd af det anförda anhöll föreningen, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till 1898 års riksdag aflåta proposition, i syfte att det årliga anslaget till inköp af lefvande svenska konstnärers arbeten måtte höjas från 6,000 kronor till 40,000 kronor, samt att deraf måtte anslås 15,000 kronor till inköp af konstalster för provinsmuseerna.

Uti underdånig skrifvelse den 1 sistlidne december har akademien

för de fria konsterna yttrat sig öfver nyssberörda, af svenska konstnärernas förening gjorda framställning och dervid anfört, bland annat, hurusom akademien naturligtvis med stor tacksamhet och tillfredsställelse skulle se, om ett ännu högre belopp än den anslagsförhöjning, hvarom nationalmusei nämnd hemstält, blefve för ifrågavarande ändamål anvisadt, och har akademien, med anledning af konstnärsföreningens förslag att äfven de svenska provinsmuseerna måtte beredas något statsunderstöd till stärkande af deras behjertansvärda och gagnande verksamhet, uttalat sin lifliga önskan, att nådigt afseende måtte fästas å detta förslag.

Öfver den af svenska konstnärernas förening gjorda ansökning har jemväl nationalmusei nämnd yttrat sig och i ett den 3 december 1897 afgifvet underdånigt utlåtande anfört, bland annat, hurusom nämnden i sin föregående framställning betraktat frågan hufvudsakligen från synpunkten af det intresse, nationalmuseum såsom den svenska centralsamlingen af skön konst egde, och ansett, att museet borde å ena sidan kunna uppvisa en representativ samling af hvad svensk bildkonst i äldre och nyare tid frambringat och å andra sidan lemna en öfversigt af de vigtigaste dragen af konstens historia i allmänhet, i originalföremål, der dessa kunnat anskaffas, eller eljest i efterbildningar medelst gipsafgjutning, gravyr, fotografi eller beslägtade förfaringssätt. Med sin ifrågavarande framställning hade nämnden således väsentligen afsett att bereda medel för dessa samlingars fullständigande, sådant detta kräfdes på de olika afdelningarna och i olika rigtningar. Om emellertid ett högre anslag än det af nämnden ifrågasatta beviljades, kunde nämnden ej se detta annat än med största tillfredsställelse, och den vore öfvertygad, att en sådan förhöjning skulle lända till gagn för den inhemska konsten och den inhemska konstbildningen. Nämnden förestälde sig härvid, att ett sådant förhöjdt anslag ej ensamt skulle utgå till inköp af enstaka färdiga, i konsthandeln befintliga svenska skulpturverk, målningar och dylikt, som sedermera skulle erhålla sin plats i museerna, utan att det jemväl borde kunna användas till främjande af monumental eller i högre mening dekorativ konst. Derigenom skulle också det syftemål kunna i någon mån förverkligas, som antyddes i Rikets Ständers åberopade skrifvelse af den 25 februari 1858, der det talades om inköp af konstverk till »prydnader i kyrkor, embetsrum, skolor och andra offentliga samlingsrum».

Framställningen om anslag till provinsmuseerna syntes nationalmusei nämnd särdeles behjertansvärd. Äfven nämnden hade i sin förberörda skrifvelse vidrört denna fråga och dervid uppräknat de landsortsmuseer, med hvilka nationalmuseum stode i förbindelse; men utom dessa funnes ett minst lika stort antal andra mer eller mindre betydande, likartade

samlingar. För många, kanske flertalet af dem gälde, att de för sin ekonomi och omvårdnad vore beroende af tillfälliga omständigheter. Att betrygga deras existens ur dessa synpunkter vore tvifvelsutan ett högst vigtigt önskningsmål. Innan någon disposition af statsmedel, som möjligen komme att anvisas åt provinsmuseer, egde rum, hvilket i bästa fall ej torde kunna ske förr än under loppet af år 1899, borde emellertid enligt nämndens mening en äfven ur andra synpunkter önskvärd undersökning verkställas rörande dessa museer. Upplysningar borde inhemtas om deras antal, deras lokalers läge och beskaffenhet, de vilkor, hvarunder de för sitt ändamål disponerades, museernas organisation, förvaltning och ekonomi samt deras samlingars art och ungefärliga omfång. Af en sådan undersökning komme att framgå, hvilka museer borde tillerkännas karakteren af konstsamlingar och hvilka derjemte eller ensamt skulle rubriceras såsom kulturhistoriskt-arkeologiska samlingar. Såsom allmänna vilkor för åtnjutande af statsbidrag borde för öfrigt förutsättas bidrag från kommun eller enskilde till minst enahanda belopp som statens jemte skyldighet att underkasta sig en viss statskontroll äfvensom att afgifva årsberättelse. Vid ett eventuelt ordnande af denna omfattande fråga syntes god ledning kunna hemtas från förhållandena i Danmark, hvarest provinsmuseernas ställning till centralsamlingen i Köpenhamn vore noggrant reglerad. Provinsmuseerna der hade, utom de årliga bidragen till inköp och förvaltning, erhållit ej obetydligt statsunderstöd för uppförande af sina byggnader. Enligt en år 1889 afgifven redogörelse uppginge dessa byggnadsbidrag då till 116,000 kronor, deraf ensamt till Aarhus 50,000 kronor.

Af nu anförda jemte andra i detta ärende lemnade uppgifter äfvensom särskilda upplysningar, som jag låtit inhemta från Norge och Danmark, framgår, att i dessa länder från det allmännas sida gjorts icke obetydligt mera än hos oss till konstens främjande genom inköp af konstalster. I Norge har nationalgalleriet sig anvisadt till anskaffande af konstverk och inventarier jemte underhåll deraf ett anslag af 17,000 kronor, af hvilket 3,000 kronor äro afsedda företrädesvis för svenska och danska konstverk. Kopparsticks- och handteckningssamlingen i Kristiania förfogar öfver ett statsanslag af 2,800 kronor, hvaraf 1,000 kronor anvisats mot vilkor att samma belopp tillskjutes från annat håll. Till den årliga konstutställningen är anslaget ett belopp af 4,400 kronor. Till konstindustrimuseerna i Kristiania, Bergen och Trondhjem äro beviljade anslag af respektive 18,000, 8,000 och 5,000 kronor, under vilkor, hvad de två sistnämnda museerna vidkommer, af motsvarande bidrag från annat håll. Äfven vid en del af anslaget till Kristianiamuseet är ett liknande vilkor fästadt. I Danmark upptager gällande finanslag under rubriken konst-

samlingarna en slutsumma af 205,543 kronor 50 öre. Häraf utgår till konstmuseer i åtskilliga provinsstäder 18,000 kronor. De kongl. målnings- och skulptursamlingarna med flera hafva sig anvisade anslag om tillhopa 68,500 kronor. Häraf äro afsedda till inköp för målningssamlingen 20,000 kronor, för skulptursamlingen 15,000 kronor samt för kopparstickssamlingen 5,000 kronor och särskildt till anskaffande af svenska och norska konstverk 5,000 kronor. Den kongl. akademien för de sköna konsterna, under hvilken rubrik finanslagen upptager anslag slutande å 102,880 kronor, disponerar 1,000 kronor årligen till ökning af sin afgjutningssamling, hvarjemte af utställningsfonden vid akademien årligen användas 2,000 kronor till inköp af konstverk. »Ny Carlsberg Glyptotek», en offentlig institution, upprättad genom bidrag af stat, kommun och enskilde, använder bland annat räntorna af 250,000 kronor till inköp af skulpturer. Nationalhistoriska museet å Frederiksborgs slott har till sitt förfogande för inköp räntorna af 1,000,000 kronor. Vidare finnes enligt finanslagen såsom bidrag till driften af det danska konstindustrimuseet anvisadt ett belopp af 10,000 kronor utaf ett för tio år beviljadt anslag å 100,000 kronor.

Det synes mig uppenbart, att derest den svenska konsten skall kunna fortfarande med framgång deltaga i den täflan, som pågår inom konstnärsverlden, staten måste lemna ett kraftigare understöd, än hittills skett. Det sätt härför, som af nationalmusei nämnd nu föreslagits, eller höjande af inköpsanslagen, synes mig äfven lämpligt. Hvad angår det i nationalmusei stat uppförda anslag till samlingarnas ökande, delar jag fullständigt nämndens åsigt, att detta anslag nu bör höjas till 10,000 kronor. Beträffande anslaget till inlösen af lefvande svenska konstnärers arbeten, anser jag hufvudsakligen på de skäl, som anförts i den af svenska konstnärernas förening gjorda ansökning, att en betydligare förhöjning af detta anslag är af behofvet påkallad. Väl finner jag, lika med nationalmusei nämnd, tiden ännu ej vara inne att med statsanslag understödja museer i landsorten, men om man frånräknar det belopp, 15,000 kronor, som sagda förening ansett böra utgå till sådana understöd, synes mig den summa, 25,000 kronor, som i öfrigt enligt föreningens åsigt borde årligen finnas att tillgå för inlösen af lefvande svenska konstnärers arbeten, icke vara för hög. Varder anslaget bestämdt till denna summa, synes det mig äfven böra få, efter Eders Kongl. Maj:ts pröfning i hvarje särskildt fall, disponeras, förutom till inköp af färdiga konstalster, jemväl till främjande på annat sätt af svensk monumental eller i högre mening dekorativ konst.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att bevilja förhöjning

dels med 3,500 kronor, eller från 6,500 kronor till 10,000 kronor, af det i staten för nationalmuseum förekommande reservationsanslaget till konstsamlingarnas ökande, dels ock med 19,000 kronor, eller från 6,000 kronor till 25,000 kronor, af det under nationalmusei stat uppförda reservationsanslag till inlösen af lefvande svenska konstnärers arbeten, under medgifvande tillika att sistnämnda anslag må kunna användas, förutom till inköp af färdiga konstalster, jemväl till främjande på annat sätt af svensk monumental eller i högre mening dekorativ konst. Vid bifall härtill skulle anslagen under rubriken nationalmuseum komma att ökas från nuvarande beloppet, 46,350 kronor, till 68,850 kronor.

Domkapitlens expeditioner.

I den vigtiga och enligt mitt förmenande för hela Norrlands andliga kultur betydelsefulla frågan om *Hernösands stifts delning* hafva åter framställningar gjorts hos Eders Kongl. Maj:t af ej mindre domkapitlet i Hernösand än äfven landstingen och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i de båda nordligaste länen. Jag har tre gånger förut, senast till statsrådsprotokollet den 14 januari 1897, uttalat mig för nödvändigheten af denna frågas snara lösning och dervid utförligt redogjort för de uttalanden, som tillförene gjorts af vederbörande myndigheter samt dessutom af representanter för de norrländska länen i Riksdagens båda kamrar. För att icke behöfva ånyo upprepa hvad som sålunda förut anförts, tillåter jag mig hänvisa till nyssnämnda statsrådsprotokoll. [3] *Delning af Hernösands stift.*

Men innan jag redogör för innehållet af senast inkomna handlingar i detta ärende, ber jag få erinra derom, att Riksdagens afslag å Eders Kongl. Maj:ts framställningar om Hernösands stifts delning måste sägas hafva berott icke på ett underkännande af vigten och betydelsen af denna stiftsdelning, utan derpå att man från åtskilliga håll ansett delningen böra uppvägas genom en förändring i stiftsorganisationen i öfrigt medelst en motsvarande sammanslagning af andra stift. Jag har redan vid föregående tillfällen uttalat mig mot denna uppfattning, enär jag icke kan anse det vara behöfligt eller lämpligt att bereda en fördel åt den öfre delen af Sverige, en fördel, som alla erkänna vara af behofvet påkallad, genom att samtidigt vidtaga en åtgärd, som enligt min mening innebär en bestämd försämring af förhållandena i det nedre. Den ståndpunkt, jag i detta hänseende förut intagit, intager jag fortfarande. Naturligtvis måste tankarne på förändring af stiftsorganisationen i nedre Sverige rigtas mot de båda minsta stiften, Kalmar och Visby. Beträffande förslaget om Got-

lands läggande under Kalmar stift har jag till omförmälda statsrådsprotokoll uttalat mig mot detsamma såsom synnerligen olämpligt och såsom medförande verklig skada för Gotland. Jag har ock erinrat, att det varit med djupt bekymmer som förslaget mottagits på Gotland. Så mycket berättigande ligger också till grund för det motstånd samma förslag rönt, att man torde kunna påstå, att många, som förut ifrat för tanken på denna sammanslagning, numera tveka om lämpligheten af dess utförande. Viss är jag äfven uppå, att stora och kännbara olägenheter, likasom ock ett befogadt missnöje, skulle blifva en följd af Kalmar stifts sammanslagning med Vexiö stift eller fördelning mellan Linköpings och Vexiö stift. Från presterskapet i Kalmar stift har ock nyligen inkommit en petition att Eders Kongl. Maj:t måtte lemna sin medverkan till att Kalmar stift fortfarande måtte förblifva hvad det nu är och under århundraden varit, ett eget stift med egen stiftsstyrelse. En liknande uppfattning lär äfven, efter hvad till min kännedom kommit, vara rådande hos stiftets befolkning i öfrigt. På dessa skäl anser jag, att den fråga, som nu föreläggas Riksdagen, bör begränsas till Hernösands stifts delning.

Af nu inkomna handlingar inhemtas följande.

Domkapitlets senaste skrifvelse i ämnet är närmast föranledd af en utaf sistlidet års prestmöte inom stiftet hos domkapitlet enhälligt gjord anhållan, att domkapitlet ville till Eders Kongl. Maj:t ingå med förnyad underdånig framställning angående stiftsdelningsfrågans lösning med det allra snaraste på förut af domkapitlet föreslaget sätt, uti hvilken anhållan särskildt betonats den genom inflyttning från södra orterna och särskildt från Finland föranledda starka och hastiga folkökningen och de härigenom nödvändiggjorda synnerligen omfattande nyorganisationerna å både kyrkans och skolans områden, omöjligheten för en enda stiftsstyrelse att, så som sig borde, tillgodose samtliga församlingarnas behof och den följd häraf, att isynnerhet församlingarna i de två nordligaste, från stiftsstaden mest aflägsna länen komme att lida, det otillbörliga deruti, att inemot 600,000 menniskor finge i jemförelsevis mindre mått åtnjuta den andliga omvårdnad, som komme rikets öfriga invånare till del, samt nödvändigheten deraf, att den andliga odlingen hölle jemna steg med den materiela, hvilken senare inom Norrland redan tagit ett så starkt uppsving. Under hänvisning härtill har domkapitlet, som ansett sig hafva så mycket mindre anledning att nu närmare uppvisa nödvändigheten af stiftets snara delning, som denna nödvändighet icke kunde förnekas af någon, som med opartiskhet och verklig sakkännedom bedömde denna fråga, vidare anfört, att stiftets folkmängd under år 1896 ökats med omkring 8,400 personer, så att den vid årets slut utgjort 578,711, att till följd af denna ständigt och

raskt växande folknumerär och den ofantliga yta, öfver hvilken befolkningen vore spridd, det skriande missförhållandet nu rådde, att på hvarje ordinarie prestman inom stiftet komme i medeltal en folkmängd af omkring 3,000 personer och en areal af mera än 10 gamla qvadratmil, att det låge i sakens natur, att under sådana förhållanden själavården och undervisningsväsendet icke kunde vederbörligen tillgodoses, att det vid en närmare undersökning af förhållandena inom hvarje pastorat visat sig, att i ej mindre än 57 af stiftets 113 pastorat åtminstone *en* ny presterlig beställning borde i den närmaste framtiden inrättas, under det att å andra sidan icke en enda församling funnes, der antalet presterliga krafter skulle kunna utan olägenhet minskas, att omkring 40 nya kyrkor eller kapell borde byggas å platser, der förut ingen gudstjenstlokal funnes, att det vore tydligt, att för alla dessa nybildningsfrågors behöriga handläggning en enda stiftsstyrelse vore otillräcklig, isynnerhet som de platser, der nybildningarna företrädesvis vore af behofvet påkallade, låge på ett afstånd af mellan 50 och nära 100 mil från Hernösand, att af den omständigheten att icke blott en stor mängd församlingar funnes, i hvilka ett betydande antal barn erhölle allenast 10 à 11 veckors undervisning om året, utan ock inom ej mindre än 18 af stiftets församlingar ett rätt stort antal barn icke kunde erhålla någon som helst skolundervisning, framginge, huru mycket som ännu fattades i ett ordnadt folkskoleväsen, att, sedan äfven de högre skolorna för qvinlig ungdom ställts under offentlig tillsyn, antalet af de högre läroanstalter, som stode under domkapitlets eller efori omedelbara vård, utgjorde ej mindre än 21, och att under domkapitlets omedelbara vård dessutom stode 5 lappfolkskolor, flere kateketskolor och 23 statsskolor i finnförsamlingarna; att antalet af de under år 1896 till domkapitlet inkomna mål utgjort 2,252, den högsta siffra som ännu förekommit, och att ärendenas antal under 1897 syntes, att döma af antalet diariinummer dittills, blifva än större, samt att härvid äfven borde beaktas, att en mycket stor del af dessa ärenden afsåge nybildningen inom kyrko- och undervisningsväsendet, hvadan domkapitelsgöromålen med hänsyn till deras beskaffenhet kräfde vida mera arbete än inom andra stift, der dylika ärenden endast undantagsvis förekomme. På grund af hvad domkapitlet sålunda anfört och då svårigheterna och farorna af det närvarande tillståndet för hvarje år blefve alltmer uppenbara, hemställer domkapitlet i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för innevarande Riksdag framlägga förnyadt nådigt förslag om bildande af ett särskildt stift för Vesterbottens och Norrbottens län.

Om en dylik framställning till Riksdagen angående delning af Hernösands stift hafva, såsom jag redan nämnt, äfven ofvannämnda båda landsting i underdånighet anhållit, dervid Vesterbottens läns landsting framhållit

att, om det vore illa nog, att Norrland till följd af sitt afskilda läge och sina klimatiska förhållanden intoge en ofördelaktig undantagsställning gent emot lyckligare lottade delar af fäderneslandet, det vore alldeles oförsvarligt, att Hernösands stifts församlingar, hvilkas sammanlagda invånareantal snart uppginge till 600,000, i hvad som rörde tillsynen öfver och befrämjandet af deras andliga kultur hölles qvar i en orättvis undantagsställning, och Norrbottens läns landsting anfört, att frågan om stiftets delning icke borde blifva hvilande, enär behofvet af en sådan åtgärd blefve för hvarje år alltmera oafvisligt och olägenheten deraf, att för öfra hälften af Sverige funnes blott en stiftsstyrelse alltmera känbar, i samma mån som den materiella utvecklingen fortskrede och i samband dermed folkmängden ökades; och hafva Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens och Norrbottens län, hvilka till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnat de respektive landstingens skrifvelser i ämnet, dervid båda i underdånighet tillstyrkt bifall till landstingens hemställan.

Presterskapet inom Kalmar stift har i ofvannämnda till Eders Kongl. Maj:t nyligen inkomna petition allmänt uttalat sina bekymmer mot detta stifts sammanslagning med annat stift eller fördelning å flere stift. Framhållande, utom faran för rubbning i det goda religiösa förhållande, som nu är rådande inom stiftets församlingar, de svårigheter af flere slag för presterskapet, som derigenom skulle uppstå, såsom det yngre presterskapets fördröjda befordran, samt det förryckande, som skulle ega rum med afseende å stiftets enskilda enke- och pupillkassa samt de icke mindre än 45 andra stiftelser och kassor, som bildats till förmån för stiftet och dess presterskap äfvensom de olägenheter, som skulle uppstå för de allmänna läroverken, särskildt det högre i stiftsstaden, genom förlust af särskild eforalstyrelse, anhåller presterskapet, att Eders Kongl. Maj:t måtte afvärja de olyckor, som genom Kalmar stifts upphörande skulle träffa ej endast denna landsända utan hela den kyrkliga organisationen.

Det är naturligtvis med en viss tvekan och obenägenhet, som jag nu för fjerde gången föreslår Eders Kongl. Maj:t att ingå till Riksdagen med en framställning om Hernösands stifts delning. Men denna delning är så oafvisligt påträngande, de fördelar, som derigenom skulle vinnas så stora, den skada och de faror, som härflyta ur de nuvarande missförhållandena så handgripliga, att jag icke kan eller vill härutinnan åtaga mig ansvaret för en underlåtenhet eller ett uppskof. Riksdagen har också sjelf erkänt stiftsdelningens nödvändighet; det enda hinder, som stält sig i vägen för frågans förande till ett lyckligt slut, har varit yrkandet på en motsvarande minskning af stiftens antal i det öfriga landet. Men en sådan åtgärd inne-

bär, hvarhelst den försökes, för de deraf träffade landsdelarne en rubbning i sekelgamla förhållanden, hvilken icke i något afseende åt dem medför en förbättring i hvad de förut haft, men deremot i mångt och mycket en gifven försämring och som derför väcker oro och missnöje. Något åt detta håll syftande förslag anser jag mig således icke kunna framlägga, och detta så mycket mindre, som de uppoffringar, staten har att vidkännas för ett nytt stifts bildande, i förhållande till ändamålets vigt måste anses vara föga nämnvärda. Då dertill kommer, att behofvet af Hernösands stifts delning är en i hög grad glädjande företeelse, såsom beroende på det uppsving i alla afseenden, Norrland under de sista decennierna vunnit, synes icke hoppet om en lycklig utgång uteslutet, äfven om frågan fortfarande begränsas så, att den blott kommer att afse det öfvermåttan stora norrländska stiftets delning.

Beträffande sättet att bereda skälig löneinkomst å *biskopen* i det nya norrländska stiftet har jag redan vid ärendets föredragning inför Eders Kongl. Maj:t den 17 mars 1893 uttalat mig för, att det icke borde ifrågasättas, att åt honom skulle på lön anslås något prebendepastorat, utan att en bestämd lön borde åt honom anvisas. Genom nådiga brefvet den 15 juni 1861 angående reglering af biskoparnes löner hade dessa löner i de särskilda stiften bestämts från 16,000 till 10,000 kronor, deribland för biskopen i Hernösand till 12,000 kronor. I likhet med hvad jag förut uttalat och i enlighet med hvad jemväl kammarkollegium och statskontoret hemstält, anser jag, att då hvart och ett af de två stift, i hvilka Hernösands stift skulle delas, för sin behöriga vård komme att kräfva å stiftsstyrelsens sida fullt upp så mycket arbete som de flesta större stift inom det öfriga riket, lönen åt biskopen i det nya stiftet icke bör sättas lägre än lönen åt biskopen i Hernösands odelade stift eller 12,000 kronor, hvartill borde komma särskild hyresersättning, som enligt mom. 2 af de genom nyssnämnda nådiga bref den 15 juni 1861 faststälda grunder för reglering af biskoparnes löner skall till biskop, der biskopshus ej finnes, utgå med belopp ej öfverstigande 1,500 kronor, hvilket belopp i nuvarande fall synes mig vara erforderligt. Medel till denna lön och hyresersättning torde kunna bekommas ur biskopslöneregleringsfonden, hvilken uppkommit genom inkomster, som afskilts från vissa biskopslöner och bestämts till jemnande af andra. Vid 1896 års slut egde denna fond en behållning, som beräknats uppgå till 456,720 kronor 49 öre. Inkomsterna under år 1896 hade uppgått till 47,750 kronor 65 öre, deraf ränta och kapitalvinst 17,515 kronor 6 öre. De till utgående från fonden anvisade årliga utgifterna till lönefyllnad åt åtskilliga biskopar m. m. utgjorde tillsammans 24,210 kro-

nor 49 öre, hvartill kommit för år 1896 en extra utgift å omkring 19,000 kronor.

Hvad angår det nya domkapitlet har jag vid föregående tillfällen redogjort för, hurusom genom infordrade yttranden af nuvarande kyrkoherden i Luleå stadsförsamling och vederbörande lektorer vid dervarande läroverk utrönts, huruledes utan någon uppoffring från det allmännas sida, *ledamöter* skulle erhållas i det nya domkapitlet.

Beträffande aflöningen åt *konsistorienotarien* i det nya stiftet vidhåller jag, att denne tjensteman bör åtnjuta dels de inkomster, som enligt gällande grunder för konsistorienotariernas aflöning utgå från Vesterbottens och Norrbottens län till notarien vid Hernösands domkapitel, dels ock ett skäligt anslag af statsmedel. I yttrandet till protokollet den 17 mars 1893 lemnades, med ledning af från domkapitlet i Hernösand infordrade uppgifter, en specifik utredning beträffande omförmälda från Vesterbottens och Norrbottens län inflytande inkomster för konsistorienotarien i Hernösands stift. Denna utredning gaf vid handen, att dessa inkomster i medeltal utgjort omkring 1,500 kronor årligen. Anslaget af statsmedel torde böra bestämmas till 3,000 kronor, hvarigenom notarien skulle beredas en löneinkomst af omkring 4,500 kronor.

Vidkommande derefter *amanuensen* och *vaktmästaren* torde deras arfvoden kunna bestämmas till ungefär enahanda belopp, hvartill amanuensens och vaktmästarens vid domkapitlet i Hernösand inkomster af deras befattningar under de senaste åren före 1891 uppgått, nemligen för amanuensen 1,600 kronor och för vaktmästaren omkring 500 kronor jemte bostad och vedbrand.

Beträffande slutligen *öfriga kostnader* för det blifvande domkapitlets expedition hade domkapitlet beräknat dessa till följande belopp:

hyra för sessions- och expeditionslokal samt bostad för vaktmästaren	kr.	1,500: —
andra för expeditionen nödiga årliga utgifter	»	600: —
hvartill skulle komma för anskaffande af möbler, kassaskåp, andra nödiga inventarier, böcker, kartor m. m. för en gång	»	3,500: —.

Härtill skulle slutligen komma den kostnad, som blir erforderlig för ersättning åt konsistorienotarien och amanuensen i Hernösand för den minskning i inkomster, som skulle drabba dessa tjenstemän till följd af stiftsdelningen.

Förslag om erforderlig ändring i kongl. förordningen den 16 november 1863 angående allmänt kyrkomöte torde af statsrådet och chefen för justitiedepartementet komma att underställas Eders Kongl. Maj:ts pröfning

för att derefter föreläggas Riksdagen. Anhållande att sedermera få återkomma till frågorna såväl om anvisande af medel för anskaffande af möbler, inventarier m. m. vid domkapitlet i det föreslagna nya stiftet samt om ersättning åt amanuensen vid Hernösands domkapitel för den förlust, som komme att drabba honom genom upphörande af det från lappmarks ecklesiastikverk till honom nu utgående anslag å 600 kronor, får jag hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen,

dels att medgifva, det Vesterbottens och Norrbottens län må från den 1 januari 1899 frånskiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift, samt att för aflönande af biskop i det nya stiftet må af biskopslöneregleringsfonden användas högst 13,500 kronor årligen;

dels att för bestridande af kostnaden för aflönande af konsistorienotarie, amanuens och vaktmästare vid det nya domkapitlet bevilja ett ordinarie anslag af 5,100 kronor, deraf till notarien 3,000 kronor, till amanuensen 1,600 kronor och till vaktmästaren 500 kronor;

dels att för hyra af lokal och vaktmästarebostad anslå ett årligt belopp af 1,500 kronor;

dels att såsom ersättning för den minskning i inkomst, som genom den ifrågasatta stiftsdelningen skulle drabba notarien vid Hernösands domkapitel till följd af förlusten af sportelinkomsterna från Vesterbottens och Norrbottens län, måtte beviljas ett årligt anslag af 1,500 kronor.

[4.] *Domkapitlens expeditionskassor.*

I anseende dertill, att domkapitlens expeditionskassor visat sig otillräckliga för bestridande af de derå anvisade utgifter, aflät Eders Kongl. Maj:t till sistförflutna riksdag framställning om beviljande till dessa kassors förstärkning af ett anslag å ordinarie stat å 6,000 kronor. Då emellertid det af Eders Kongl. Maj:t i sådant afseende äskade beloppet blifvit bestämdt med hänsyn jemväl till de ökade utgifter för expeditionskassorna, som skulle påkallats genom inrättande af ett nytt domkapitel i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts då aflåtna förslag om Hernösands stifts delning, hvilket förslag, såsom ofvan erinrats, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut förföll, blef anslaget af Riksdagen nedsatt till 5,500 kronor. Sedan fråga om berörda delning nu ånyo blifvit af mig upptagen, tillåter jag mig föreslå, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning derom, att anslaget till förstärkande af domkapitlens expeditionskassor måtte från och med år 1899 förhöjas med 500 kronor till 6,000 kronor.

Vid bifall till de under punkterna 3 och 4 gjorda framställningar kommer anslaget till domkapitlens expeditioner, nu 27,659 kronor, att höjas med sammanlagdt 8,600 kronor till 36,259 kronor.

Universiteten.

[5.] Löneförhöjning åt e. o. professorer. Vid 1876 års riksdag godkändes af Eders Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsstater för universitetens och karolinska mediko-kirurgiska institutets lärare och tjenstemän samt vaktbetjening. Dessa stater upptogo, bland annat, aflöning åt dåvarande adjunkter vid dessa läroanstalter med 3,500 kronor, deraf 1,000 kronor tjenstgöringspenningar, åt hvar och en af vissa bland dessa adjunkter samt med 3,000 kronor, deraf 600 kronor tjenstgöringspenningar, till en hvar af de öfriga. Denna aflöning innefattade, vid jemförelse med den förut varande, en tillökning af 1,000 kronor för hvarje adjunkt, med undantag af en adjunkt vid teologiska fakulteten i Upsala, för hvilken tillökningen belöpte sig till endast 500 kronor. Af Eders Kongl. Maj:t jemväl föreslagen förändring af adjunktsinstitutionen vid ifrågavarande läroanstalter blef deremot icke af Riksdagen bifallen. Sedan ett till påföljande Riksdag i sådant hänseende aflåtet förnyadt förslag af Riksdagen godkänts, förordnade Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 1 juni 1877,

att adjunktslönerna jemte andra för ändamålet anvisade medel skulle, i den mån dessa löner och anslag blefve lediga, användas till aflöning åt, bland andra fast anstälde lärare, om hvilka nu ej är fråga, extra ordinarie professorer, nemligen:

vid Upsala universitet:			Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.
en i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi	med	kr.	3,500	1,000	4,500
» i exegetik	»	»	3,000	1,000	4,000
» i praktisk teologi	»	»	3,000	1,000	4,000
» i kriminalrätt	»	»	3,500	1,000	4,500
» i nationalekonomi	»	»	3,000	1,000	4,000
» i anatomi och histologi	»	»	3,500	1,000	4,500
» i farmakologi och medicinsk naturalhistoria	»	»	3,500	1,000	4,500
» i medicinsk och fysiologisk kemi	»	»	3,000	1,000	4,000
» i pediatrik och praktisk medicin	»	»	3,000	1,000	4,000
» i kirurgi, obstetrik och oftalmiatrik	»	»	3,000	1,000	4,000
» i historia	»	»	3,000	1,000	4,000
» i svenska språket	»	»	3,000	1,000	4,000
» i jemförande språkforskning	»	»	3,000	1,000	4,000
» i klassiska språk	»	»	3,000	1,000	4,000
» i nyeuropeisk lingvistik	»	»	3,000	1,000	4,000

			Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.
en i matematik	med	kr.	3,000	1,000	4,000
» i analytisk kemi	»	»	3,000	1,000	4,000
» i botanik	»	»	3,000	1,000	4,000
vid Lunds universitet:					
en i juridiska fakulteten	»	»	3,500	1,000	4,500
» i d:o d:o	»	»	3,000	1,000	4,000
» i anatomi och histologi	»	»	3,500	1,000	4,500
» i patologisk anatomi, rätts- och statsmedicin samt hygien	»	»	3,000	1,000	4,000
» i pediatrik, tillika andre klinisk lärare	»	»	3,000	1,000	4,000
» i obstetrik och gynekologi, tillika andre kirurgisk lärare	»	»	3,000	1,000	4,000
» i historia och statskunskap	»	»	3,000	1,000	4,000
» i jemförande språkforskning	»	»	3,000	1,000	4,000
» i klassiska språk	»	»	3,000	1,000	4,000
» i nyeuropeisk lingvistik	»	»	3,000	1,000	4,000
» i mekanik och matematisk fysik	»	»	3,000	1,000	4,000
» i geologi	»	»	3,000	1,000	4,000
» i botanik	»	»	3,000	1,000	4,000
» i zoologi	»	»	3,000	1,000	4,000

att bland de extra ordinarie professorerna i den teologiska fakulteten i Upsala samt i de juridiska fakulteterna vid begge universiteten den, som först blifvit till tjensten utnämnd, skulle uppbära den högre lönen å 4,500 kronor, samt

att extra ordinarie professor, hvilkens lön upptagits till 4,000 kronor, skulle efter fem års väl vitsordad tjenstgöring, räknadt från och med året näst efter det, då han blifvit till dylik tjenst utnämnd, uppbära ett ålderstillägg af 500 kronor att utgå från åttonde hufvudtitelns förslagsanslag till ålderstillägg.

Sedermera hafva *dels* inrättats nya extra ordinarie professorsbeställningar, nemligen:

vid Upsala universitet:

i anatomi, enligt nådiga brefvet den 4 juni 1886 med en aflöning af .... 4,500 kr.,
deraf 1,000 kronor tjenstgöringspenningar;

i meteorologi, enligt d:o den 18 maj 1878 med d:o .... 4,000 kr.,
deraf 1,000 kronor tjenstgöringspenningar;
i jemförande anatomi, enligt d:o den 31 maj 1889, i stället för en förutvarande prosektorsbefattning i zootomi med aflöning af 3,000 kronor, med d:o .... 4,000 »
deraf 1,000 kronor tjenstgöringspenningar;
i slaviska språk, enligt d:o den 6 juni 1890, i stället för en förutvarande lärare i samma ämnen med arfvode af 2,500 kronor, med d:o .... 4,000 »
hvilket belopp i Riksdagens skrifvelse i sin helhet angifves såsom lön;
inom juridiska fakulteten, enligt d:o den 28 maj 1897, med d:o 4,000 »
deraf 1,000 kronor tjenstgöringspenningar;

vid Lunds universitet:

i geografi och historia, enligt nådiga brefvet den 1 juni 1894, med en aflöning af .... 4,000 »
deraf 1,000 kronor tjenstgöringspenningar;
i oftalmiatrik, enligt d:o den 28 maj 1897, med d:o .... 4,000 »
deraf 1,000 kronor tjenstgöringspenningar;
så att antalet extra ordinarie professorer, oberäknadt de extra ordinarie professorerna i psykiatri, hvilka tillika äro öfverläkare vid statens sinnessjukvårdsanstalter vid Upsala och Lund, samt extra ordinarie professorerna vid Lunds teologiska fakultet, hvilka icke aflönas af statsmedel, numera utgör vid Upsala universitet 23, samt vid universitetet i Lund 16;

dels ombildning af åtskilliga extra ordinarie professurer egt rum, så att vid Upsala universitet extra ordinarie professuren i farmakologi och medicinsk naturalhistoria förändrats till en extra ordinarie professur i allmän och experimentel farmakodynamik samt farmakognosi, och den i kirurgi, obstetrik och oftalmiatrik, sedan en ny ordinarie professur i obstetrik och gynekologi inrättats, till en extra ordinarie professur i oftalmiatrik, hvarförutan i sammanhang med inrättandet af en ordinarie professur i teologiska fakulteten extra ordinarie professuren i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi förändrats till en extra ordinarie professur i dogmatik och moralteologi, samt att vid Lunds universitet extra ordinarie professuren i jemförande språkforskning förändrats till en extra ordinarie professur i sanskrit med jemförande indoeuropeisk språkforskning och extra ordinarie professuren i zoologi förändrats till en ordinarie professur i jemförande anatomi.

Hvad karolinska mediko-kirurgiska institutet beträffar, blef adjunkturernas ombildning till extra ordinarie professurer beslutad vid 1878 års

riksdag. Dessförinnan voro å institutets stat uppförda fyra extra ordinarie professurer, nemligen:

en i materia medica, med af 1877 års riksdag beviljad aflöning af	4,500 kr.,
» i rätts- och statsmedicin, med d:o	4,500 »
» i psykiatri, med d:o	4,000 »
» i syfilidologi, med d:o	4,000 »

sålunda fördelad, att af aflöningen 1,000 kronor utgjorde tjenstgöringspenningar, med rätt för innehafvarne af de båda sistnämnda professurerna att efter fem års väl vitsordad tjenstgöring uppbära ålderstillägg af 500 kronor.

På institutets stat voro uppförda sju adjunkturer med, såsom förut nämnts, vid 1876 års riksdag bestämd aflöning af 3,500 kronor för fyra af dem och 3,000 kronor för en hvar af de tre öfrige. I anledning af 1878 års Riksdags beslut förordnades genom nådiga brefvet den 18 maj 1878, att dessa adjunktslöner, i den mån de blefve disponibla, jemte i öfrigt för ändamålet beviljade medel, skulle användas till upprättande af extra ordinarie professurer, nemligen:

		Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa.
en i anatomi	kr.	3,500	1,000	4,500
» i medicin	»	2,500	1,000	3,500
» i kirurgi	»	2,500	1,000	3,500
» i pediatrik	»	2,500	1,000	3,500
» i obstetrik	»	3,000	1,000	4,000
» i kemi och farmaci	»	3,000	1,000	4,000
» i patologisk anatomi	»	3,000	1,000	4,000

med rätt för innehafvarne af en hvar af dessa tjenster, med undantag af den förstnämnda, till ålderstillägg efter fem år med 500 kronor.

Enligt nådiga brefvet den 31 maj 1889 förändrades extra ordinarie professuren i rätts- och statsmedicin till ordinarie professur. Deremot hade enligt nådiga brefvet den 31 maj 1888 vid institutet inrättats en ny extra ordinarie professur med oftalmologi till läroämne och med aflöning i likhet med öfriga extra ordinarie professorer i de praktiska ämnena, eller 2,500 kronor såsom lön och 1,000 kronor såsom tjenstgöringspenningar. Genom nådiga brefvet den 26 mars 1892 förordnades, att extra ordinarie professuren i anatomi, med hvilken skulle förenas undervisningen i mikroskopisk anatomi med dertill hörande delar af embryologien, skulle benämnas extra ordinarie professur i histologi. Antalet extra ordinarie professurer vid institutet utgör alltså 11.

Enligt hvad i det statsverkspropositionen till 1877 års riksdag bi-

fogade statsrådsprotokoll öfver ecklesiastikärenden anfördes, skulle de extra ordinarie professorerna skilja sig från de förut befintlige adjunkterna först derigenom att de hade sig anvisadt ett bestämdt eget läroämne, för hvilket de ansvarade och hvilket de i fakulteten företrädde, och vidare genom den fulla undervisningsskyldighet af fyra offentliga föreläsningar i veckan, som i regeln skulle åligga dem, hvaremot de såsom sjelfständiga akademiska lärare borde vara befriade från den ovilkorliga skyldighet att föreläsa i den ordinarie professorns ställe, som utgjort adjunkternas förnämsta åliggande. De skulle under vanliga förhållanden uteslutande vara lärare och derför i vetenskapliga ärenden ega säte i den kollegiala myndighet, som hade att föra undervisningens talan och närmast sörja för dess förbättring, nemligen fakulteten. Från docenterna skulle de skilja sig genom den fasta anställningen och den bestämda offentliga undervisningsskyldigheten i ett särskildt läroämne. Från de ordinarie professorerna åter skulle de skilja sig deri, att de icke skulle hafva del i de administrativa åligganden, som tillhörde en professor, icke heller hafva den regelbundna, med undervisningen oskiljaktigt förenade examinationsskyldighet, som ålåge denne. I enlighet härmed äro ock de extra ordinarie professorernas åligganden angifna i förnyade nådiga statuterna för universiteten den 10 januari 1876 och nådiga kungörelsen den 17 april 1891 angående ändring af vissa paragrafer i dessa statuter. Enligt nådiga stadgarna för karolinska mediko-kirurgiska institutet den 29 april 1889 hafva institutets extra ordinarie professorer enahanda åligganden som ordinarie professorer derstädes, dock med undantag af examensskyldigheten i ämne, hvari både ordinarie och extra ordinarie professorer äro anstälde.

Uti en den 30 september 1896 till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrifvelse hafva 15 extra ordinarie professorer vid universitetet i Upsala hemstält, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om höjande af nu utgående förslagsanslag till aflöningar vid universiteten med lämpligt belopp, så att extra ordinarie professor i lön och tjenstgöringspenningar, dessa senare beräknade som hittills, skulle ega att uppbära i första lönegraden 4,500, efter fem års tjenstgöring 5,000 och efter tio års tjenstgöring 5,500 kronor.

Till stöd för sin framställning hafva dessa extra ordinarie professorer hufvudsakligen anfört, att nuvarande extra ordinarie professurerna visserligen vore till en del uppkomna af de förutvarande adjunkturerna, men att bestämmandet af lönen för innehafvarne af dessa professurer till 4,000—4,500 kronor, under det de ordinarie professorslönerna satts till 6,000 kronor, berott derpå, att de extra ordinarie professurerna fortfarande betraktades som suppleant- och expektansplatser till de ordinarie

professurerna, såsom adjunkturerna i det hela verkligen varit; att, i fråga om de vetenskapliga qvalifikationerna för anställning, universitetsstatuterna icke gjorde någon skilnad mellan hvad som fordrades för ordinarie och extra ordinarie professur; att beträffande den akademiska undervisningen och fakultetsgöromål m. m. ordinarie och extra ordinarie professorer vore i det hela likstälda; att således skilnaden mellan ordinarie och extra ordinarie professor egentligen blott låge i lönen och i konsistoriegöromålen; att af de nuvarande extra ordinarie professurerna, som tillhörde den ordinarie staten, flere saknade motsvarighet bland de ordinarie professurerna, hvadan för dessa extra ordinarie professurers innehafvare i regeln ej funnes någon utsigt till förbättrade lönevilkor genom befordran till ordinarie professur: att för flertalet af Upsala universitets extra ordinarie professorer visserligen rent teoretiskt förefunnes en sådan möjlighet, men att den praktiska betydelsen af denna möjlighet berodde derpå, om ordinarie professur i ämnet vore ledig, hvartill utsigten dock vore ringa, då antalet ordinarie professorers löner i samma ämne, äfven om hänsyn toges till båda statsuniversiteten, inskränkte sig till två, hvadan och då, enligt hvad erfarenheten hittills visat, samma medelålder gälde för utnämning till ordinarie och extra ordinarie professor, det vore en ren tillfällighet, om relationen mellan åldern för ordinarie och extra ordinarie professor i något ämne vore sådan, att den senare kunde komma att efterträda den förre; att praktiskt taget utsigterna alltså vore för extra ordinarie professorer att för hela sin tjenstetid vara inskränkta till den löneförhöjning å 500 kronor, som efter fem års tjenstgöring tillkomme dem och hvarigenom deras definitiva lön, med inbegrepp af tjenstgöringspenningarne, stannade vid 4,500 kronor; att en sådan aflöning erkändes vara otillräcklig för en professor redan år 1875, då lönerna för ordinarie professorer höjdes från 4,500 kronor till 6,000 kronor; att medelåldern vid tillträde till professur, såväl extra ordinarie som ordinarie, vore nära 40 år, samt att hela tiden intill tillträdet af professuren i regeln blott vore en förberedelsetid med mycket små eller inga inkomster, men med betydliga utgifter; att den, som vunnit befordran till extra ordinarie professur, fortfarande behöfde använda betydliga summor till böcker och resor, hvarförutom, i fråga om de materiela lefnadsbehofven, hans ställning kräfde, att han icke ginge under den nivå, på hvilken flertalet af hans lärjungar lefde; att en lön å 4,500 kronor icke vore tillräcklig för en professor, utan tvingade honom att inskränka bokinköp och studier till ett minimum och att söka biförtjenster i sysselsättningar, som låge mer eller mindre fjerran från hans lärareverksamhet; att det vore att befara, det platser med så otillräckliga löneförmåner icke skulle få till innehafvare de personer, som genom framstående begåfning och studier vore de mest lämpliga, men just i kraft af samma

begåfning och studier funne bättre utkomst å andra banor; att de extra ordinarie professorernas aflöning icke stode i lämplig proportion till den förberedelse, som kräfdes, och de omkostnader deras kall ålade dem, hvilket framginge tydligast vid en jemförelse med de löner, som innehades af vissa tjenstemän i statsdepartementen och de centrala embetsverken m. fl.; samt slutligen att löneförmånerna för de extra ordinarie professorerna icke kunde utan väsentlig skada för universiteten längre bibehållas vid sitt nuvarande belopp.

Sedan Eders Kongl. Maj:t anbefalt kanslern för rikets universitet att öfver denna framställning afgifva underdånigt utlåtande, inkommo 10 extra ordinarie professorer inom juridiska, medicinska och filosofiska fakulteterna vid universitetet i Lund med en liknande framställning, deruti de, som instämde i hvad deras kolleger i Upsala anfört, vidare yttrade, bland annat, att ett sätt att förbättra de extra ordinarie professorernas ställning vore, om de egde rätt att hvar inom sin fakultet eller sektion, då ordinarie professur der blefve ledig, erhålla den lediga lönen med bibehållande af det läroämne de förut innehaft. Beträffande professurerna i romanska och germanska språk funnes för båda universiteten stadganden i denna riktning och likaledes för universitetet i Upsala i fråga om tillsättning af lärarebefattningar inom juridiska fakulteten. Men då Eders Kongl. Maj:t ej funnit skäl bifalla en af juridiska fakulteten i Lund gjord hemställan derom, att enahanda bestämmelser jemväl för denna fakultet måtte blifva gällande, och då genomförandet af en dylik ordning torde möta svårigheter jemväl hvad anginge öfriga fakulteter, funnes, enligt extra ordinarie professorernas i Lund åsigt, för närvarande ingen annan utväg att på ett någorlunda tillfredsställande sätt tillgodose de extra ordinarie professorernas och i detta fall äfven universitetens och det allmännas intressen än att utverka löneförhöjning.

Vidare hafva fyra extra ordinarie professorer vid karolinska mediko-kirurgiska institutet uti en till Eders Kongl. Maj:t ingifven framställning anfört, bland annat, att löneförmånerna för de extra ordinarie professorerna icke vore högre vid institutet än vid universiteten, fastän lefnadsomkostnaderna stälde sig i afsevärd mån högre i hufvudstaden än i universitetsstäderna; att vid institutet liksom vid universiteten de vetenskapliga qvalifikationerna för anställande af extra ordinarie professorer vore desamma som för anställande af ordinarie professorer, och att i afseende på undervisningen äfven vid nämnda institut de extra ordinarie professorerna i det hela vore likstälde med de ordinarie; att alla ärenden, som i institutets lärarekollegium förekomme, handlades såväl de af extra ordinarie som af de ordinarie professorerna; att ej mindre än 5 af de 11 extra ordinarie professurerna saknade motsvarighet bland de ordinarie, hvadan för

dessa extra ordinarie professurers innehafvare i regeln ej funnes någon utsigt till förbättrade lönevilkor genom befordran till ordinarie professur; att emellertid af institutets 11 extra ordinarie professurer ej mindre än 7 representerade olika grenar af den praktiska medicinen och att erfarenheten visat, att inkomsten af den medicinska praktik inom hufvudstaden, som innehafvarne af dessa lärostolar till följd af sitt kall borde utöfva för ökande af sitt vetande på sin vetenskaps område och faktiskt också utöfvade, uppvägde det bristfälliga i lärarebefattningarnes aflöning, hvarförutan med 4 af dessa extra ordinarie professurer aflönade befattningar vid sjukvårdsinrättningar vore förenade; att det derför syntes, som om vid den åsyftade löneförbättringen dessa 7 extra ordinarie professurer för närvarande icke behöfde ifrågakomma; men att deremot om de återstående 4 extra ordinarie professurerna, nemligen de i de teoretiska ämnena kemi, patologisk anatomi, histologi samt farmakodynamik och farmakognosi, till fullo gälde samma skäl för en löneförbättring som de, hvilka anförts beträffande universitetens extra ordinarie professurer, enär deras innehafvare icke föranleddes af sina läroämnen att utöfva medicinsk praktik, hvilken tvärtom skulle upptaga deras tid utan motsvarande förökning af deras vetande inom det teoretiska läroämne de förestode, hvarför ock medicinsk praktik ej heller utöfvades eller utöfvats af någon af dessa extra ordinarie professurers i teoretiskt medicinska ämnen vid institutet nuvarande innehafvare.

Det större akademiska konsistoriet vid universitetet i Upsala har, med åberopande af den utaf konsistoriet till alla delar biträdda motivering, som af universitetets extra ordinarie professorer blifvit till stöd för deras underdåniga framställning anförd, till bifall förordat samma framställning, dock med den förändring att tjenstgöringspenningarne borde bestämmas till 1,200 kronor i hvarje lönegrad, hvarjemte konsistoriet meddelat, att universitetet saknade egna medel till bestridande af de med den begärda löneförhöjningen förenade kostnader. Det större akademiska konsistoriet i Lund samt karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarekollegium hafva, utan att vilja yttra sig om den af sökandena anförda motivering, äfven förordat framställningarnas bifallande på det af det större akademiska konsistoriet i Upsala föreslagna sätt; och har slutligen kanslern, under förklarande att han ansåge de af de extra ordinarie professorerna nu framstälda anspråk på en länge af behofvet påkallad löneförbättring vara fullt berättigade, på det lifligaste tillstyrkt nådigt bifall till de gjorda underdåniga framställningarna, dock med nyss omförmälda, af det större akademiska konsistoriet i Upsala föreslagna ändring i afseende på tjenstgöringspenningarne.

Statskontoret, som anbefaldes att afgifva utlåtande i ärendet, ville icke

förneka, att hvad till stöd för de underdåniga framställningarna af universitetens extra ordinarie professorer anförts under vissa förhållanden kunde vara förtjent af afseende. Statskontoret ansåge emellertid, att, innan förändring af gällande aflöningsstater vidtoges, undersökning borde ega rum för utrönande, huruvida ej sådana anordningar kunde genomföras, hvarigenom de extra ordinarie professorernas befordran till ordinarie professur underlättades och deras ställning i ekonomiskt afseende sålunda förbättrades. Enligt hvad af statsrådsprotokollet för den 8 januari 1877 inhemtades, hade under öfverläggningarna angående adjunkturernas vid universiteten ombildning det blifvit satt i fråga och jemväl af en och annan fakultet föreslaget, att hvarje innehafvare af en extra ordinarie professorsbeställning borde, när ledighet uppstode i den eller de ordinarie professurer, med hvilka hans läroämne vore beslägtadt, omedelbart uppflyttas till ordinarie professor. Detta förslag hade emellertid icke tillstyrkts af någotdera bland konsistorierna eller af kanslersembetet och blef äfven af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet afstyrkt af skäl, att med afseende på läroämnena i en del fall sådan uppflyttning läte sig göra, men komme i många fall att utfalla ganska olämpligt, enär det icke sällan blefve svårt att afgöra, till hvilken af flera lärostolar med närbeslägtade ämnen uppflyttning borde ske; att genom en sådan anordning vidare utestängdes möjligheten att äfven utom universitetets krets vinna skicklige vetenskapsmän för ett professorsembete, emedan, om hvar och en, som tillträdde ett sådant, måste åtnöjas med den mindre lön, som vore för extra ordinarie professor bestämd, man icke gerna kunde vänta, att redan utbildade vetenskapsmän med framstående förmåga skulle underkasta sig sådana vilkor; att den erfarenhet, som vunnits, der en sådan uppflyttningsrätt vore medgifven, icke talade för en dylik anordning, likasom å andra sidan exempel i vårt land visade fördelarne deraf, att universitetet vid besättande af en lärostol egde så fritt val som möjligt; samt slutligen att universitetsstatuterna i §§ 80 och 114 innehölle stadganden, hvilka i hög grad underlättade den afsedda uppflyttningen, der den vore förtjent, utan att för alla inträffande fall göra den ovilkorligen nödvändig.

Sedermera hade emellertid vissa bestämmelser angående en sådan uppflyttning meddelats, såsom i nådiga brefvet den 4 februari 1887, angående tillsättningen af ordinarie och extra ordinarie professorerna i romanska och germanska språk vid båda universiteten, samt genom nådiga brefvet den 20 mars 1891, angående närmare bestämmelser i fråga om tillsättningen af lärarebefattningarna inom juridiska fakulteten i Upsala; varande i sistberörda nådiga bref förordnadt för att tillsvidare lända till efterrättelse, bland annat, att, då ordinarie professur blefve ledig, juridiska

fakulteten skulle ega rätt att, i den ordning §§ 67 och 80 af universitetsstatuterna stadgade, anmäla extra ordinarie professor inom fakulteten till erhållande af den ordinarie professuren med bibehållande af det läroämne han förut innehaft; samt att, derest extra ordinarie professor med anledning af sådan anmälan blefve af Eders Kongl. Maj:t utnämnd till ordinarie professor, den derigenom ledigblifna extra ordinarie professuren skulle tillsättas i det ämne, som förut varit med den ordinarie förenadt. Visserligen hade Eders Kongl. Maj:t ej funnit skäl bifalla en af juridiska fakulteten i Lund derefter gjord framställning derom, att enahanda bestämmelser jemväl för denna fakultet måtte blifva gällande, men af Eders Kongl. Maj:ts beslut den 25 oktober 1894 hade det synts statskontoret framgå, att endast fakultetens då förevarande framställning icke funnits förtjent af nådigt bifall. Väl ansåge statskontoret den nu föreliggande frågan icke, såsom de extra ordinarie professorerna vid Lunds universitet antagit, kunna fullständigt lösas genom en allmännare tillämpning af de grunder, som, på sätt nu vore berördt, gjorts gällande vid tillsättande af vissa professorsbeställningar vid universiteten, enär, enligt hvad i ärendet framgått, dels i vissa fall svårigheter till äfventyrs kunde möta vid afgörande af frågan, till hvilken af flera lärostolar med närbeslägtade läroämnen uppflyttning borde ske, och dels åtskilliga, med andra ej närbeslägtade läroämnen vore företrädda af endast extra ordinarie professorer. I dessa fall torde annan utväg ej finnas än en förhöjning af extra ordinarie professors aflöning, vare sig genom ökning af lönen eller tjenstgöringspenningarne eller beviljande af ytterligare ålderstillägg. Innan vidare åtgärder vidtoges för beredande af sådan aflöningsförhöjning, syntes dock en utredning i nu omförmäldt syfte böra ske.

Statskontoret funne sig således förhindradt att för det närvarande tillstyrka proposition till Riksdagen uti nu förevarande ämne, utan hemstälde, huruvida skäl ej kunde förefinnas för inhemtande från vederbörande af yttranden och förslag i de af statskontoret omförmälda hänseenden.

Med anledning af hvad statskontoret sålunda anfört infordrades från vederbörande universitetsmyndigheter underdåniga utlåtanden, dervid teologiska fakulteten i Upsala anförde, att i och för sig syntes det af statskontoret väckta förslaget, att en extra ordinarie professor vid en ordinaries afgång uppflyttades på den senares plats med bibehållande af det läroämne, som tillhört honom såsom extra ordinarie professor, ändamålsenligt. Denna anordning hade den fördelen, att i regeln hvarje ny fakultetsledamot under sin första tjenstetid finge utan hinder af domkapitels- och konsistoriegöromål egna sig åt vetenskaplig verksamhet. Dock vore nödvändigt, att fakulteten erhölle rätt att vid ordinarie professorsembetes ledighet äfven underlåta att föreslå en extra ordinarie professors uppflyttning, enär det

kunde inträffa, att någon framstående vetenskapsman, som kunde blifva fäst vid universitetet, om ordinarie professur kunde honom erbjudas, icke vore villig mottaga extra ordinarie professorsembete och således ginge för universitetet förlorad.

Som medel åter för en förbättrad ekonomisk ställning för de extra ordinarie professorerna, hvarom nu egentligen vore fråga, kunde den föreslagna förändringen enligt fakultetens mening icke tjena. Visserligen kunde för några extra ordinarie professorer deras befordran till ordinarie genom den föreslagna anordningen ske tidigare än eljest. Men den förmån, som så bereddes några extra ordinarie professorer, vunnes blott på bekostnad af motsvarande förmåner för dem, som i annat fall skulle erhålla ordinarie professur. Detta kunde vara personer, som under många år med mycken uppoffring och utan att hafva åtnjutit någon ordinarie lön förberedt sig för professorsembete och alltså kunde vara i större behof af det lönebelopp, som tillkomme ordinarie professor, än en extra ordinarie professor samt lika förtjenta deraf som en sådan. Genom den föreslagna anordningen blefve ock endast för några få extra ordinarie professorer vilkoren genom en tidigare befordran till ordinarie professorsembeten i någon mån förbättrade. Hvilka dessa bättre lönade blefve, berodde helt och hållet på tillfälliga omständigheter. Men hvad som vore det mest kännbara behofvet vore en förhöjning af samtliga extra ordinarie professorernas nu otillräckliga löner. Dessa löners otillräcklighet fölle i ögonen i jemförelse med de ordinarie professorernas, hvilka icke vore mer än jemnt och nätt tillräckliga, samt vid tanken derpå, att de,s om befordrades till extra ordinarie professorer, förut merendels under lång tid befunnit sig i ogynsamma ekonomiska förhållanden.

Fakulteten uttalade alltså såsom sin mening, att statskontorets ifrågavarande förslag icke vore antagligt som en förbättring af de extra ordinarie professorernas ekonomiska ställning.

I detta uttalande instämde juridiska fakulteten i Upsala med tillägg, att fakulteten hade så mycket starkare skäl för sitt uttalande i ärendet, som inom densamma på senare tiden förfarits med uppflyttningar af extra ordinarie professorer i öfverensstämmelse med det af statskontoret väckta förslag, men fakulteten ändock funnit, att de extra ordinarie professorernas behof af löneförbättring härigenom icke i någon mån blifvit fyldt, enär den till de extra ordinarie professorerna från början utgående lön vore allt för låg, hvartill komme, att lång tid kunde förflyta, innan en nyutnämnd extra ordinarie professor blefve i tur att flyttas upp — så skulle exempelvis den blifvande innehafvaren af den på grund af senaste riksdagsbeslut inom fakulteten nyinrättade extra ordinarie professuren under

normala förhållanden icke genom uppflyttning blifva ordinarie professor förr än efter 18 år.

Jemväl medicinska fakulteten vid universitetet i Upsala instämde i den af de teologiska och juridiska fakulteterna uttalade åsigt, att statskontorets ifrågasatta förslag icke vore antagligt såsom en förbättring af de extra ordinarie professorernas ekonomiska ställning.

Filosofiska fakulteten i Upsala anförde, att den, för att kunna lemna en utredning i antydt syfte, funne sig nödsakad att först taga i skärskådande hvar för sig de utvägar till underlättande af befordran för extra ordinarie professor till ordinarie lärostol, som i anslutning till bestående förhållanden, särskildt i Upsala, kunde tänkas användbara.

Bland de 23 extra ordinarie professurer på ordinarie stat, som Upsala universitet numera jemte den personella extra ordinarie professuren i egyptologi egde, saknade följande tio egentlig motsvarighet bland de ordinarie lärostolarne, nemligen extra ordinarie professurerna

i speciel privaträtt,

i rättshistoria,

i romersk rätt, juridisk encyklopedi och internationel privaträtt,

i allmän och speciel farmakodynamik samt farmakognosi,

i anatomi med undervisningsskyldighet företrädesvis i histologi och embryologi,

i oftalmiatrik,

i germanska språk,

i slaviska språk,

i sanskrit med jemförande indoeuropeisk språkforskning och

i meteorologi;

hvadan för dessas innehafvare någon befordran till ordinarie professur med samma ämne i den ordning, § 80 af universitetsstatuterna föreskrifver, icke vore möjlig.

Deremot skulle en dylik befordran visserligen, åtminstone för så vidt man fäste sig blott vid professurernas benämningar, kunna ifrågasättas för extra ordinarie professorerna

i exegetisk teologi till ordinarie professor i exegetik,

i dogmatik och moralteologi,

i praktisk teologi till ordinarie professor i pastoralteologi,

i anatomi,

i medicinsk och fysiologisk kemi,

i pediatrik och praktisk medicin till ordinarie professor i praktisk medicin,

i historia,

i klassiska språk till ordinarie professor i latinska eller grekiska språket och litteraturen,
i svenska språket till ordinarie professor i nordiska språk,
i matematik,
i analytisk kemi till ordinarie professor i allmän och åkerbrukskemi,
i botanik,
i jemförande anatomi till ordinarie professor i zoologi.

Äfven om innehafvarne af sistnämnda 13 extra ordinarie professorsembeten finge lagstadgad rätt att vid inträffande ledighet i motsvarande ordinarie professur till densamma uppflyttas, så att dylik uppflyttning ej i hvarje särskildt fall berodde på vederbörande myndigheters beslut, vore emellertid för den enskildes ekonomiska trygghet föga vunnet, enär det ju komme att bero på tillfälligheter, om relationen mellan åldern för ordinarie och extra ordinarie professor i ett visst ämne vore sådan, att den senare kunde komma att efterträda den förre eller någon afsevärd tid få åtnjuta den högre lönen.

Huru föga som vunnes med ett dylikt stadgande för detta universitet, visade följande tablå rörande åldersförhållandena hos innehafvarne af de sammanhörande professurer, som för tillfället vore besatta; allt under förutsättning af ordinarie professors afgång vid upphunnen pensionsålder, 65 år.

Ord. professorn	Pensionsår	E. o. professorn.	Tillträdesår	Ålder vid uppflyttning till ord. prof.	Tjenstgöring som e. o. prof.
i dogmatik och moralteologi	1908	i dogmatik och moralteologi	1897	48 år	11 år
i exegetik	1898	i exegetisk teologi	1892	48 »	6 »
i medicinsk och fysiologisk kemi	1906	i medicinsk och fysiologisk kemi	1894	42 »	12 »
i praktisk medicin	1912	i pediatrik och praktisk medicin	1884	(68 »)	28 »
i historia	1913	i historia	1889	63 »	24 »
i nordiska språk	1919	i svenska språket	1881	(72 »)	38 »
i romanska språk	1906	i germanska språk	1892	63 »	14 »
i allmän och åkerbrukskemi	1905	i analytisk kemi	1885	53 »	20 »
i botanik och praktisk ekonomi	1897	i botanik	1883	51 »	14 »
i zoologi	1907	i jemförande anatomi	1893	47 »	14 »
i matematik	1906	i matematik	1877	(74 »)	29 »

För professurerna i germanska och romanska språk, den ena ordinarie, den andra extraordinarie, vore genom nådiga brefvet af den 4 februari 1887 en särskild ordning stadgad, i följd hvaraf extra ordinarie professor i det ena ämnet kunde — efter vederbörlig framställning af fakultet och

kansler — uppflyttas till ordinarie professor med bibehållande af sitt ämne. En dylik sammankoppling af *samtliga* professurer två och två — i det angifna fallet grundad på särskilda historiska förhållanden — skulle emellertid ej på sakliga grunder kunna genomföras; den blefve rent godtycklig och torde redan af detta skäl ej böra ifrågasättas. Och om det oaktadt en dylik ordning genomfördes, vore naturligtvis för de eventuella innehafvarne af extra ordinarie professurer utsigten till uppflyttning lika osäker och beroende af rena tillfälligheter som utsigten till uppflyttning inom samma ämne i fråga om de extra ordinarie professurer, för hvilka dylik utsigt rent teoretiskt funnes.

Något bättre blefve utan tvifvel utsigterna till befordran, om inom fakultet eller sektion stadgad rätt till succession gåfves, så att för hvarje gång en ordinarie professur blefve ledig, den till tjenståren äldste extra ordinarie professorn inom fakulteten eller sektionen finge tillträda den ordinarie lönen och den nye representanten för den afgångne ordinariens ämne måste nöja sig med extra ordinariens lön, såsom genom nådiga brefvet af den 20 mars 1891 blifvit stadgadt för juridiska fakulteten vid Upsala universitet. Tillfälligheter i fråga om afgång och befordran finge naturligtvis mindre betydelse, ju talrikare den personal vore, som deltoge i rörelsen. Förhållandet blefve ungefär detsamma som med lektorerna vid våra gamla gymnasier, vid hvilka bättre och sämre löner gingo i tur och ordning efter tjenstålder — hvilket förhållande på sin tid gaf anledning till de svåraste klagomål, som ledde till införande af nuvarande lönesystem med fasta tillägg efter bestämda tidsintervaller.

I fråga om universiteten skulle en dylik ordning — utom den osäkerhet, för hvilken den enskilde alltid vore utsatt — vålla betydande olägenheter i förvaltningen, i det att ojemnheten i ämnenas representation inom den högsta lokala förvaltningsmyndigheten lätt kunde blifva vida större än nu. Det kunde lätt tänkas, att t. ex. båda professorerna i historia eller båda i kemi tillhörde större konsistoriet, medan alla tre representanterna för klassiska språk eller båda representanterna för filosofi vore derifrån utestängda. Och medan för närvarande i Upsala blott *två* institutionsprefekter —för meteorologiska institutionen och Victoria-museet för egyptiska fornsaker — saknade plats i större konsistoriet, kunde då genom tillfälligheters inflytande *flere* blifva derifrån utestängda, till skada för universitetets lugna och allsidiga utveckling. En fullständig omorganisation af större konsistoriet och förvaltningen vid universitetet blefve i så fall oundviklig.

Man kunde slutligen tänka sig succession inom hela universitetet sålunda, att för hvarje gång en ordinarie professur blefve ledig den till

tjenståren äldste bland samtliga extra ordinarie professorer utan hänsyn till fakultet uppflyttades till ordinaries lön och en extra ordinarie professor tillsattes i ett ämne, som afgående ordinarie lemnat. Det vore uppenbart, att inom en kår på 57 lärare, nemligen 34 ordinarie och 23 extra ordinarie professorer, uppflyttningen skulle gå jemnare, än om den vore inskränkt inom fakultet eller sektion, ehuru naturligtvis äfven under sådana förhållanden somliga kunde få en mycket rask befordran, medan andra finge vänta oskäligt länge. Uppenbart vore å andra sidan äfven, att det under en dylik ordning oftare, än om successionen stannade inom samma fakultet eller sektion, skulle kunna inträffa, att hela grupper af för embetsmannabildningen eller den nationella odlingen vigtiga ämnen saknade målsmän inom större konsistoriet och att institutionsprefekter der saknade säte och stämma. Det läte tänka sig, att hela fakulteter, t. ex. den juridiska, inom hvilken omsättningen af lärare torde gå fortast, komme att uteslutande eller hufvudsakligen bestå af extra ordinarie professorer.

Ett system med lönesuccession i tur och ordning inom fakultet eller universitet — hvilket vore något helt annat än uppflyttning efter vissa år eller lön med ålderstillägg — vore ju för öfrigt öfvergifvet och på grund af dermed förenade olägenheter principielt utdömdt af statsmakterna. Genom 1856—58 årens Riksdag afskaffades det vid de allmänna läroverken liksom vid Upsala universitet och genom 1885 års lönestat äfven vid Lunds universitet. Rörande olägenheterna af ett sådant lönesätt med ett antal olika löner, som ginge i tur och ordning efter fullmaktsålder, hänvisade fakulteten till 1856—58 årens Riksdags skrifvelse n:o 222 till Kongl. Maj:t, uti hvilken skrifvelse Rikets ständer yttrade:

»Efter den för läroverken nu gällande stat är ett bestämdt antal löner i olika grader anslaget till hvarje läroverk, och de yngre lärarne uppflyttas efter sin inträdesfullmakt till ett högre rum, i mån af äldre lärares afgång. Denna uppflyttning inom ett verk med så fåtalig personal som en skola måste likväl blifva alltför mycket beroende af tillfälligheter; men de deraf härledda missförhållanden skulle försvinna och en större trygghet för framtiden beredas läraren, om i allmänhet tjenstgöringstiden, då den är för nit och skicklighet vitsordad, lades till grund för uppflyttningen utan afseende på äldre lärares afgång. Den olikhet, som inom den fåtaliga lärarepersonalen vid en enda skola är så stor, jemnar sig inom den talrika mängden af rikets alla lärare, och staten uppträder här hufvudsakligen såsom medlare mellan de alltför stora ytterligheterna af en oväntadt hastig fortkomst och ett stillastående, hvars gräns man icke känner. Läraren kunde på detta sätt med visshet veta, när han hade att påräkna en större löneinkomst; han kunde med större trygghet ordna sina ekonomiska förhållan-

den och ega i den säkra utkomsten någon ersättning för löneförmånernas ringa belopp».

Att nu, sedan man glömt de personliga orättvisor, som gjorde systemet olidligt, och de derpå grundade klagomål, som ledt till öfvergifvande af detta lönesätt, ånyo återgå till detsamma kunde omöjligen tillrådas, helst det med hänsyn till universitetets särskilda förhållanden skulle vara förenadt med alldeles särskilda olägenheter utöfver de allmänna, som låge i sakens natur.

Medeltjenstetiden för professorer vid Upsala universitet vore — beräknad efter erfarenheten under de sista tjugo åren — ungefär 18 år, medelåldern vid tillträde 39,6 år, med skilnaden mellan ordinarie och extra ordinarie inskränkt till decimalerna, vid afgång 57,8 år. Beräknades efter denna medeltjenstetid medellönen för extra ordinarie professor, med iakttagande af att några extra ordinarie professorer började med 4,500 kronor, finge man 4,391 kronor 30 öre, medan medellönen för ordinarie naturligtvis vore lika med den faktiska lönen eller 6,000 kronor. Skulle åter extra ordinarie och ordinarie löner gå i tur och ordning efter fullmaktsålder, blefve årliga medellönen för en professor i allmänhet 5,350 kronor 88 öre — i alla dessa fall lön och tjenstgöringspenningar sammanräknade. Och detta belopp skulle uppenbarligen komma att minskas för hvarje ny professur med lägre lön, som kunde komma att inrättas. Att nu införa lönetur efter fullmaktsålder för alla professorer innebure sålunda, att — sedan 1875 års Riksdag i öfverensstämmelse med de akademiska myndigheternas yrkande höjt lönen från 5,400 kronor, som föregående riksdag beviljat, till 6,000 kronor — medellönen nu skulle sänkas till 5,350 kronor 88 öre. Och man skulle, om en sådan åtgärd vidtoges vid jemförelse med, andra befattningar i det allmännas tjenst — för att icke tala om kommunala tjenster och enskild anställning — med ännu mera skäl än nu kunna säga, att för en man med framstående begåfning och kunskaper den akademiska banan vore i ekonomiskt afseende den sämsta, han kunde välja. Det skulle utan tvifvel oftare än nu visa sig svårt att få akademisk läraretjenst besatt med den till embetet skickligaste.

Den utväg till uppflyttning, som bereddes genom den i § 114 af universitetsstatuterna åt fakultet och kansler tillerkända rätten att hos Eders Kongl. Maj:t hemställa om öfverflyttning af en professurs läroämne till en annan professur, vore — såsom framginge både af chefens för ecklesiastikdepartementet yttrande i ämnet den 8 januari 1877 och af nådiga brefvet den 24 april 1890 rörande omflyttning af ämnena inom juridiska fakulteten i Upsala — afsedd endast för särskilda undantagsfall, ehuru en dylik omflyttning genom nådiga brefvet den 20 mars 1891 blifvit regel inom

nyssnämnda fakultet. Tillämpades nämnda stadgande blott i sällsynta undantagsfall, så afhjelpte det *icke* de missförhållanden, som framkallat extra ordinarie professorernas ifrågavarande petition. Att i hvarje enskildt fall besluta, om en extra ordinarie professor skulle föreslås till uppflyttning eller ej, innebure för fakulteten ett så grannlaga värf, att det nästan låge i sakens natur, att ett dylikt stadgande måste antingen alltid eller aldrig tillämpas. Blefve en dylik omflyttning regel, eller blefve det genom lag stadgadt, att de »ordinarie» lönerna skulle gå i tur och ordning efter fullmaktsdatum, utsattes universitetet för alla de olägenheter, fakulteten förut framhållit.

Ville man återgå till den uppfattning af de extra ordinarie professurernas uppgift och natur, som utan tvifvel vid deras första inrättning gaf motivet till den lägre lönen, liksom den varit bestämmande för adjunkternas ställning vid universitetet, ville man alltså betrakta de extra ordinarie professurerna väsentligen som exspektansplatser och deras innehafvare som medhjelpare åt de ordinarie och sålunda i fråga om aflöning skilja mellan å ena sidan sådana extra ordinarie professurer, från hvilka uppflyttning till ordinarie professur i samma ämne vore teoretiskt möjlig, och å andra sidan sådana, hvilkas ämnen icke representerades af ordinarie professor vid universitetet, syntes den enda logiskt rimliga åtgärden vara att förvandla samtliga extra ordinarie professurer af senare slaget till ordinarie med ordinarie lön och säte i konsistoriet. Vid en dylik åtgärd blott till förmån för de extra ordinarie professorer, som icke ens teoretiskt hade någon utsigt till uppflyttning, skulle man emellertid ej kunna stanna. För de öfriga extra ordinarie professorerna förelåge fortfarande samma behof af löneförbättring, som petitionärerna anfört i fråga om extra ordinarie professorer i allmänhet. Dertill komme, att skilnaden mellan de båda kategorierna af extra ordinarie professorer vore delvis godtycklig och sväfvande. Om flere af de professurer, hvilka förut angifvits såsom två och två representerande samma ämne, gälde nemligen, att de i följd af redan skedd och af vetenskapernas framsteg nödvändiggjord arbetsfördelning representerade hvar sitt sjelfständiga ämne, fastän de fortfarande traditionelt nämndes med samma eller liktydiga titlar. Så vore t. ex. fallet med ordinarie och extra ordinarie professurerna i botanik vid Lunds universitet, ordinarie och extra ordinarie professurerna i dogmatik och moralteologi vid Upsala universitet, och det vore blott en tidsfråga, när dylik arbetsfördelning skulle blifva officielt erkänd äfven i andra ämnen. En lönestat, som grundade sig på en antagen skilnad mellan extra ordinarie professurer med och utan motsvarighet i ordinarie lärostol, läte sig sålunda ej genomföra.

Man kunde slutligen ifrågasätta att alldeles upphäfva skilnaden mellan

ordinarie och extraordinarie professorer, och för en sådan åtgärd kunde anföras mycket goda skäl. Upphäfvande af denna skilnad skulle emellertid *utom betydligt ökade löneanslag* förutsätta genomgripande förändringar i universitetsförvaltningens hela organisation, och att uppskjuta hvarje löneförbättring för de extra ordinarie professorerna, tills frågan om en sådan fullständig omorganisation hunne blifva i alla instanser behandlad och den nya ordningen införd, skulle icke blott innebära, att extra ordinarie professorernas berättigade kraf på förbättring i sin ekonomiska ställning blefve för lång tid undanskjutet, utan - hvad som vore ändå vigtigare — ett sådant uppskof skulle äfven vara till allvarligt men för universitetets intressen och dermed äfven för den högre bildningen i det hela.

Under sådana förhållanden ansåge fakulteten någon lämpligare utväg icke finnas att afhjelpa obestridliga och svåra missförhållanden i extra ordinarie professorernas ställning än en förhöjning af löneförmånerna, på sätt petitionärerna begärt, med den förändring i fråga om beräkningen af tjenstgöringspenningarna, som det större akademiska konsistoriet i Upsala föreslagit.

Sistnämnda myndighet hänvisade till de af fakulteterna, särskildt den filosofiska, afgifna yttranden och förklarade sig icke kunna finna någon lämpligare utväg för afhjelpande af de med afseende å de extra ordinarie professorernas ekonomiska ställning rådande obestridliga och svåra missförhållanden än en förhöjning af löneförmånerna, till hvilken förhöjning konsistoriet derför ansåge sig böra lemna sitt kraftigaste förord.

Äfven de akademiska myndigheterna i Lund hafva, i den mån de af dem afgifna utlåtanden kunna sägas angå nu förevarande ämne, tillstyrkt frågans lösning på det af petitionärerna föreslagna sätt, dock med den af det större akademiska konsistoriet i Upsala gjorda modifikation i afseende å tjenstgöringspenningarna.

Emot statskontorets förslag har lärarekollegiet vid karolinska institutet framhållit, att den föreslagna löneförbättringen skulle komma att blifva beroende på rena tillfälligheter; den skulle för somliga innehafvare af extra ordinarie professurer, hvilkas läroämnen också af ordinarie professorer företräddes, inträffa tidigt, för andra sent och för somliga aldrig, med andra ord vara ytterligt orättvis, såsom exempel hvarpå lärarekollegiet anförde, att af extra ordinarie professorer af denna kategori, som nu vid institutet vore anstälda, en, extra ordinarie professorn i pediatrik, skulle komma i åtnjutande af nämnda löneförbättring vid 63 års ålder och en annan, extra ordinarie professorn i kemi och farmaci, vid 67 års ålder, således två år efter pensionsålderns uppnående, och detta likväl under det antagandet, att de motsvarande ordinarie professurernas innehafvare afginge vid fylda 65 år. För karolinska institutets vidkommande måste alltså detta statskontorets förslag betraktas såsom fullständigt förfeladt

från synpunkten af de extra ordinarie professorernas löneförbättring, oafsedt dess brister i andra afseenden.

Slutligen har kansleren för rikets universitet anfört, att han i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den mening, som i samtliga yttrandena blifvit uttalad, funnit statskontorets ifrågavarande förslag icke vara antagligt såsom en förbättring af de extra ordinarie professorernas ekonomiska ställning, men deremot föranleda stora olägenheter vid de akademiska befordringarna.

Det lärer icke kunna förnekas, att de anspråk på förbättrade lönevilkor, som framstälts af de extra ordinarie professorerna, äro fullt berättigade. Man torde icke billigtvis kunna begära, att de extra ordinarie professorerna, af hvilka man fordrar lika höga vetenskapliga qvalifikationer och i det närmaste samma arbete som af de ordinarie professorerna, skola åtnöjas med så väsentligt lägre löneförmåner än de senare, som nu i allmänhet är förhållandet, isynnerhet om man tager i betraktande, dels att medelåldern för tillträde till tjensten är ungefär densamma för båda kategorierna, dels ock att utsigterna för befordran från extra ordinarie till ordinarie professur i de flesta fall äro små och osäkra. Då fortvaron af dessa ogynsamma löneförhållanden för en så vigtig grupp af lärare och vetenskapsidkare som innehafvarne af de extra ordinarie professurerna skulle kunna leda dertill, att dessa tjenster icke komme att besättas med lämpliga personer, och den akademiska undervisningen härigenom skulle lida en väsentlig skada, anser jag oundgängligen nödvändigt, att åtgärder vidtagas för åstadkommande af förbättrade löneförhållanden för de extra ordinarie professorerna vid universiteten och karolinska institutet. Men att för detta ändamål anlita den af statskontoret antydda utvägen med uppflyttning för de extra ordinarie professorerna till ordinarie professorer synes mig dock icke tillrådligt, och tillåter jag mig att såsom skäl för denna min åsigt åberopa hvad såväl af en förutvarande departementschef den 8 januari 1877 inför Eders Kongl. Maj:t som af de akademiska myndigheterna i nu afgifna utlåtanden anförts. Enligt min åsigt bör aflöningen för extra ordinarie professorerna i regeln utgöra det belopp, som för närvarande högst utgår till extra ordinarie professor, nemligen 4,500 kronor, hvilken aflöning torde böra, på sätt de akademiska myndigheterna hemstält, fördelas i lön 3,300 kronor och tjenstgöringspenningar 1,200 kronor, med rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor efter fem och tio års väl vitsordad tjenstgöring.

De löneförmåner, som för närvarande åtnjutas af de extra ordinarie professorerna vid universiteten och karolinska institutet, framgå af följande i tabellform uppstälda, från statskontoret infordrade redogörelse:

E. o. professorer vid universiteten och karolinska institutet.

Upsala universitet.	Lön		Tjenst-görings-penningar		(Enligt 1897 års stat) Ålders-tillägg		Summa	
Teologiska fakulteten:								
e. o. professor i exegetisk teologi	2,390	—	1,000	—	—	—	3,390	—
innehar dessutom Hagby och Ramsta prebendepastorat, i behållen inkomst beräknadt till 1,110 kronor.								
d:o i dogmatik och moralteologi	2,260	—	1,000	—	—	—	3,260	—
innehar dessutom Näs prebendepastorat, i behållen inkomst beräknadt till 740 kronor.								
d:o i praktisk teologi	1,350	—	1,000	—	—	—	2,350	—
innehar dessutom Börje prebendepastorat, i behållen inkomst beräknadt till 1,650 kronor.								
Juridiska fakulteten:								
1 e. o. professor	3,500	—	1,000	—	—	—	4,500	—
1 d:o	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
1 d:o (från och med 1898)	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
Medicinska fakulteten:								
e. o. professor i anatomi (förut anatomi och histologi)	3,500	—	1,000	—	—	—	4,500	—
d:o i allmän och experimentel farmakodynamik och farmakognosi (förut farmakologi och medicinsk naturalhistoria)	3,500	—	1,000	—	—	—	4,500	—
d:o i anatomi (histologi och embryologi)	3,500	—	1,000	—	—	—	4,500	—
d:o i medicinsk och fysiologisk kemi	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i pediatrik och praktisk medicin	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i oftalmiatrik	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
(d:o i psykiatri, arfvode 2,500: —)								
Filosofiska fakulteten:								
e. o. professor i historia	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i svenska språket	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i sanskrit med jemförande indoeuropeisk språkforskning	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i klassiska språk	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i nyeuropeisk linguistik	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i slaviska språk	4,000	—	—	—	500	—	4,500	—
d:o i matematik	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i analytisk kemi	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i botanik	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i meteorologi	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i jemförande anatomi	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—

Lunds universitet.	Lön		Tjenstgörings-penningar		(Enligt 1897 års stat) Ålders-tillägg		Summa	
Juridiska fakulteten:								
1 e. o. professor	3,500	—	1,000	—	—	—	4,500	—
1 d:o	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
Medicinska fakulteten:								
e. o. professor i anatomi och histologi	3,500	—	1,000	—	—	—	4,500	—
d:o i patologisk anatomi, rätts- och stats-medicin samt hygien	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i pediatrik	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i obstetrik och gynekologi	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i oftalmiatrik (från och med år 1898)	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
Filosofiska fakulteten:								
e. o. professor i historia och statskunskap	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i sanskrit med jemförande indoeuropeisk språkforskning (förut i jemförande språk-forskning)	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i klassiska språk	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i nyeuropeisk linguistik	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i geografi och historia	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i mekanik och matematisk fysik	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i geologi	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i botanik	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i jemförande anatomi (förut zoologi)	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
Karolinska institutet.								
e. o. professor i farmakodynamik och farma-kognosi (förut materia medica)	3,500	—	1,000	—	—	—	4,500	—
d:o i anatomi (histologi)	3,500	—	1,000	—	—	—	4,500	—
d:o i psykiatri	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i syfilidologi	3,000	—	1,000	—	—	—	4,000	—
d:o i medicin	2,500	—	1,000	—	500	—	4,000	—
d:o i kirurgi	2,500	—	1,000	—	—	—	3,500	—
d:o i pediatrik	2,500	—	1,000	—	500	—	4,000	—
d:o i obstetrik	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i kemi och farmaci	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i patologisk anatomi	3,000	—	1,000	—	500	—	4,500	—
d:o i oftalmologi	2,500	—	1,000	—	500	—	4,000	—

De extra ordinarie professorer, för hvilka någon förhöjning af hvad till dem såsom egentlig lön utgår nu icke ifrågasättes, äro dels de, som redan nu åtnjuta en till 4,500 kronor uppgående aflöning, nemligen:

äldste e. o. professorn inom teologiska fakulteten i Upsala,
» » » » juridiska » » »
e. o. professorn i anatomi i Upsala (förut anatomi och histologi),
» » » allmän och experimentel farmakodynamik och farmakognosi i Upsala,
» » » anatomi (histologi och embryologi) i Upsala,
äldste e. o. professorn inom juridiska fakulteten i Lund,
e. o. professorn i anatomi och histologi i Lund,
» » » farmakodynamik och farmakognosi vid karolinska institutet,
» » » anatomi (histologi) vid karolinska institutet,

dels de, som på grund af det tillfälle till medicinsk praktik, som innehafvandet af deras befattningar medför, eller till följd deraf, att med tjensten är förenad annan befattning, anses icke vara i behof af löneförbättring, nemligen:

e. o. professorn i psykiatri i Upsala,
» » » » vid karolinska institutet,
» » » syfilidologi » » »
» » » medicin » » »
» » » kirurgi » » »
» » » pediatrik » » »
» » » obstetrik » » »
» » » oftalmologi » » »

De extra ordinarie professorer, för hvilka löneförhöjning nu ifrågasättes, äro således, vid universitet i Upsala: inom teologiska fakulteten 2, inom juridiska fakulteten 2, inom medicinska fakulteten 3 och inom filosofiska fakulteten 11; vid universitetet i Lund: inom den juridiska fakulteten 1, inom medicinska fakulteten 4 och inom filosofiska fakulteten 9; samt vid karolinska institutet 2, eller tillsammans 34.

Beträffande rätten till ålderstillägg är förmånen af ett dylikt å 500 kronor redan för närvarande förenad med nyssnämnda 34 extra ordinarie professurer. Jemte det att nu ett andra ålderstillägg å 500 kronor skulle komma innehafvarne af dessa extra ordinarie professurer till godo, anser jag, att enahanda förmån af två ålderstillägg bör tillkomma jemväl de extra ordinarie professorer, hvilkas löneförmåner nu utan ålderstillägg utgöra 4,500 kronor.

Hvad vidare angår fördelningen af lön och tjenstgöringspenningar, så gälla de skäl, som tala för dessa sistnämndas bestämmande till 1,200 kronor för dem, hvilkas aflöning nu skulle höjas till 4,500 kronor, för samma fördelning vid de extra ordinarie professorsbefattningar, hvilkas innehafvare redan nu uppbära sistnämnda aflöningsbelopp, isynnerhet som

en olikhet i detta afseende mellan olika extra ordinarie professurer skulle medföra orimliga konseqvenser i fråga om vikariatsersättningar. Jag anser således likställighet jemväl i detta afseende böra nu genomföras.

De nu ifrågavarande aflöningarna synas mig sålunda böra på följande sätt i staten bestämmas:

	Lön		Tjenstgöringspenningar		Summa	
För Upsala universitet.						
Teologiska fakulteten:						
1 e. o. professor	2,190	—	1,200	—	3,390	—
innehar dessutom Hagby och Ramsta prebendepastorat, i behållen inkomst beräknadt till 1,110 kronor.						
1 d:o	2,560	—	1,200	—	3,760	—
innehar dessutom Näs prebendepastorat, i behållen inkomst beräknadt till 740 kronor.						
1 d:o	1,650	—	1,200	—	2,850	—
innehar dessutom Börje prebendepastorat, i behållen inkomst beräknadt till 1,650 kronor.						
Juridiska fakulteten:						
1 e. o. professor	3,300	—	1,200	—	4,500	—
2 d:o	6,600	—	2,400	—	9,000	—
Medicinska fakulteten:						
e. o. professor i anatomi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i allmän och experimentel farmakodynamik och farmakognosi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i anatomi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i medicinsk och fysiologisk kemi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i pediatrik och praktisk medicin	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i oftalmiatrik	3,300	—	1,200	—	4,500	—
Filosofiska fakulteten:						
e. o. professor i historia	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i svenska språket	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i sanskrit med jemförande indoeuropeisk språkforskning	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i klassiska språk	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i nyeuropeisk linguistik	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i slaviska språk	3,300	—	1,200	—	4,500	—

	Lön		Tjenst-göringspenningar		Summa	
e. o. professor i matematik	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i analytisk kemi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i botanik	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i meteorologi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i jemförande anatomi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
För Lunds universitet.						
Juridiska fakulteten:						
1 e. o. professor	3,300	—	1,200	—	4,500	—
1 d:o	3,300	—	1,200	—	4,500	—
Medicinska fakulteten:						
e. o. professor i anatomi och histologi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i patologisk anatomi, rätts- och statsmedicin samt hygien	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i pediatrik	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i obstetrik och gynekologi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i oftalmiatrik	3,300	—	1,200	—	4,500	—
Filosofiska fakulteten:						
e. o. professor i historia och statskunskap	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i sanskrit med jemförande indoeuropeisk språkforskning	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i klassiska språk	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i nyeuropeisk linguistik	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i geografi och historia	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i mekanik och matematisk fysik	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i geologi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i botanik	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i jemförande anatomi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
Karolinska institutet:						
e. o. professor i farmakodynamik och farmakognosi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i histologi	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i kemi och farmaci	3,300	—	1,200	—	4,500	—
d:o i patologisk anatomi	3,300	—	1,200	—	4,500	—

Efter 5 år kan för ofvan upptagna e. o. professorsbefattningar lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.

För mötande af de ökade utgifter, som den ifrågasatta löneförhöjningen skulle medföra, erfordras för universitetet i Upsala 9,000 kronor, för universitetet i Lund 7,000 kronor och för karolinska institutet 1,000 kronor.

Under anhållan att vid redogörelsen för anslagsbehofven vid karolinska institutet få återkomma till denna fråga i hvad den angår extra ordinarie professorerna vid nämnda institut, hemställer jag således i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, med godkännande af berörda stat, i hvad den angår universiteten i Upsala och Lund, för dess tillämpning bevilja en förhöjning af *dels* 9,000 kronor i de till universitetet i Upsala utgående ordinarie anslag, *dels* ock 7,000 kronor i ordinarie anslagen till universitetet i Lund, samt

att medgifva, *dels* att de enligt nämnda stat utgående ålderstillägg må bestridas af det under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslag: ålderstillägg, *dels ock* att nuvarande innehafvare af sådan extra ordinarie professorsbefattning, hvarom nu är fråga, som å den nya staten ingått, må i fråga om rätten till ålderstillägg tillgodoräkna sig tjenstgöringstid, som infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning.

Till Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning har kanslern för rikets universitet med särskilda underdåniga skrifvelser den 30 september nästlidna år öfverlemnat framställningar af de större akademiska konsistorierna i Upsala och Lund om utverkande af anslag för åtskilliga ändamål. Beträffande frågan om anslag å extra stat till universiteten skall jag upptaga densamma vid anmälan af öfriga extra anslagskraf under denna hufvudtitel. Hvad angår anslag å ordinarie stat, som synas mig böra föranleda nådiga framställningar till Riksdagen, ber jag att få andraga följande.

[6]

Lärare i finsk-ugriska språk i Upsala.

Inom den humanistiska sektionen af filosofiska fakulteten vid universitetet i Upsala har af professor J. A. Lundell väckts förslag om anställande vid universitetet af en lärare i finsk-ugriska språk, särskildt lappska och finska. I afseende härå har af bemälde professor anförts hufvudsakligen följande.

Inom området för humanistiska sektionens verksamhet funnes åtskilliga vetenskaper, till hvilka sektionens undervisning borde utsträckas, men hvilka ej vore behörigen representerade genom någon särskild målsman inom universitetets ordinarie lärarepersonal. Bland dessa vetenskaper vore finsk-ugrisk språkforskning, med särskildt afseende å lappska och finska språken, och att förskaffa universitetet en permanent målsman för denna vetenskapsgren syntes för närvarande vara af största vigt.

De genetiskt sammanhörande finsk-ugriska språken hade under senare årtionden i fråga om material och metod vunnit en bearbetning, som med hänsyn till allmänt vetenskapligt intresse stälde dem i jemnbredd med de tidigare studerade indo-europeiska och semitiska språkstammarne. Genom den bekante språkforskaren Thomsens banbrytande undersökningar hade från de finsk-ugriska språken betydande och ytterst vigtiga upplysningar vunnits om förut föga kända skeden af de nordiska språkens äldre historia, under vår tideräknings första århundraden. Genom studiet af dessa nu öfver norra delen af den skandinaviska halfön och norra Ryssland strödda språk hade utgångspunkter vunnits af den största betydelse rörande Nord-Europas befolkningar under de aflägsna tider, om hvilka skrifna urkunder hade blott föga att förtälja. Vid undersökningar rörande de skandinaviska och de slavisk-baltiska språkens historia och vid studier i Nord-Europas äldre etnografi, som gåfve nyckeln till senare förhållanden, kunde vid universitetet i Upsala, som borde vara en medelpunkt för dylika forskningar och i sin undervisning gifva uttryck åt deras resultat, en representant för den finsk-ugriska språkforskningen icke längre saknas, särskildt med afseende å det samarbete, som vetenskapernas ständigt växande innehåll och fortgående arbetsfördelning betingade.

Äfven för rent praktiska syften behöfdes en sådan representant. Inom landets gränser funnes en ganska betydande finsk och lappsk befolkning. Det vore ur nationel och politisk synpunkt af största vigt, att vi allsidigt lärde känna dessa folkgruppers språk, tänkesätt och yttre lifsvilkor, för att vi måtte kunna i tid vidtaga de åtgärder, som kunde finnas nödiga och lämpliga för att hindra deras framtida utveckling att taga mindre önskvärda riktningar. För folkundervisningen i dessa landsändar kräfdes kunskap i deras icke-svenska språk, och med hänsyn till ifrågavarande folkgruppers religiösa och borgerliga behof måste vi sörja för nödig religiös och juridisk litteratur på lappska och finska. Särskilda åtgärder hade måst vidtagas för att få prester och skollärare hemmastadda i finska och lappska språken och det hade befunnits nödigt att föranstalta om en ny bibelöfversättning till lappska. Ännu återstode mycket i samma riktning att göra. För alla dylika arbeten kräfdes sakkunnigt biträde och det behöfdes en målsman för dessa språk, till hvilken myndigheter och allmänhet kunde vända sig med begäran om råd och hjelp. Den naturliga platsen för en dylik målsman syntes vara vid landets största universitet.

Slutligen borde framhållas, att två af de finsk-ugriska språken, det finska och det ungerska, numera egde en ganska betydande vetenskaplig — linguistisk, historisk, geografisk och naturvetenskaplig — litteratur. Liksom professorn i slaviska språk ofta anlitades samt måste vara beredd att lemna

upplysningar rörande slavisk litteratur och biträda med tolkning äfven utom det rent filologiska området, behöfde idkare af andra vetenskaper ej sällan hjelp beträffande finsk och ungersk litteratur. Särskildt vore naturligtvis Finlands historiska litteratur, som för oss vore af stor betydelse, numera till stor del affattad på finska språket och fördenskull mestadels blott under förmedling af specielt språkkunnig person tillgänglig för våra forskare.

Af nu anförda grunder vore det utan tvifvel synnerligen önskligt, att vid universitetet i Upsala inrättades en fast lärostol för finsk-ugrisk språkforskning. Man torde dervid böra för närvarande inskränka sig till att begära ett mindre anslag för upprätthållande tills vidare af denna vigtiga undervisning. Att förslaget framstäldes just nu berodde derpå, att inom humanistiska sektionen under år 1896 anstälts en docent, som gjort studiet af finsk-ugriska språk till sin specialitet och redan förvärfvat sig ett namn inom den lärda verlden. Den undervisning i finska och lappska, han på uppdrag af universitetsmyndigheterna sedan några år gifvit, hade omfattats med intresse af ett jemförelsevis stort antal studerande, hvilket i sin mån ådagalade behofvet af en dylik undervisning.

För att den lärare, som alltså, enligt professor Lundells åsigt, borde för ifrågavarande ändamål anställas vid universitetet i Upsala, skulle kunna någon längre tid qvarhållas i universitetets tjenst, måste hans arbete tillbörligen godtgöras. I sådant afseende syntes ett anslag af 2,500 kronor böra utverkas.

Humanistiska sektionen anslöt sig till hvad professor Lundell sålunda anfört och föreslagit, under uttalande tillika att en blifvande innehafvare af den tjenst, som sålunda borde inrättas vid universitetet, skulle ega rätt att med sin lön såsom lärare i finsk-ugriska språk förena honom tilläfventyrs i egenskap af docent tilldeladt docentstipendium.

Den sålunda väckta frågan vann, vid ärendets behandling i det större akademiska konsistoriet, dess understöd; och kanslern har vitsordat vigten af de af mig nu omförmälda skäl, som anförts till stöd för konsistoriets af honom framburna hemställan i ämnet.

Äfven jag är lifligt öfvertygad om den stora betydelsen af att det ifrågasatta anslaget beviljas. Till förmån härför synes mig särskildt den omständigheten tala, att vi sedan gammalt i landet hafva en icke obetydlig stam af svenska medborgare, som tala de lappska och finska språken. Våra skyldigheter emot dem i nu ifrågavarande afseende har i det redan anförda framhållits, och jag torde här ock böra erinra, att den nuvarande docentens i finsk-ugrisk språkvetenskap biträde under förra året tagits i anspråk vid uppgörande af grunderna för en nu pågående öfversättning till

lappska språket af Nya Testamentet. Att universitetet i Upsala, der alumner från de af lappar och finnar företrädesvis bebodda trakterna af landet söka sin akademiska bildning, bör blifva sätet för den nya undervisningen är uppenbart.

Vid universitetet i Upsala har alltsedan medlet af 1880-talet af akademisk lärare meddelats undervisning i slaviska språk. På Eders Kongl. Maj:ts förslag beviljade Riksdagen år 1884 ett årligt anslag af 2,500 kronor till arfvode åt en lärare vid universitetet i nämnda ämne, hvilket anslag sedermera användts till fyllande af lönen åt en extra ordinarie professor i slaviska språk vid universitetet. Redan vid nu förevarande frågas behandling hos de akademiska myndigheterna påpekades, hurusom den finsk-ugriska språkforskningen borde kunna påräkna samma förmåner, som genom Riksdagens beslut år 1884 tillförsäkrades de slaviska språkens studium. Denna jemförelse synes mig naturlig och ytterligare stärka de finsk-ugriska språkens fordran att representeras i vår universitetsundervisning.

Beträffande den ifrågasatta rätten att samtidigt åtnjuta arfvode såsom lärare i finsk-ugriska språk och docentstipendium, finner jag ej skäl att understödja denna del af den gjorda framställningen.

På grund af hvad jag nu anfört får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till arfvode åt en lärare vid universitetet i Upsala, som kan finnas villig och lämplig att derstädes meddela undervisning i finsk-ugriska språk, särskildt lappska och finska, bevilja ett årligt anslag af 2,500 kronor.

[7.] *Höjning af materielanslaget till patologiska institutionen i Upsala.*

Medicinska fakulteten vid universitetet i Upsala har i en af det större konsistoriet derstädes upptagen och sedermera genom kanslern till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnad framställning anhållit om höjning i patologiska institutionens materielanslag. Till stöd för denna framställning, som afser anslagets uppbringande till ett belopp af 2,800 kronor, har fakulteten anfört följande.

Det materielanslag å 1,300 kronor, som genom 1885 års utgiftsstat anvisades den patologiska institutionen och som med 200 kronor understeg det af fakulteten då begärda årsanslaget för nämnda institution, hade befunnits alldeles otillräckligt för sitt ändamål. Med iakttagande af största sparsamhet hade det visserligen varit möjligt att nödtorftigt bestrida de mest trängande utgifterna för upprätthållandet af den ordinarie undervisningen samt till materielen för de praktiska öfningarna, till belysning och renhållning af lokalerna och till tvätt m. m. dylikt, men till underhåll och reparation af instrumentförrådet, till förökning af åskådningsmaterielen för föreläsningarna, till inköp af förvaringskärl och konserverings-

medel, af museipreparater m. m. hade anslaget endast lemnat synnerligen otillräcklig tillgång. Småningom hade derför institutionens materielförråd förbrukats, utan att det förbrukade på ett tillfredsställande sätt kunnat ersättas; och institutionen lede fördenskull för närvarande verklig brist på en del till och med af de nödvändigaste utensilier, under det att andra delar af institutionens förråd fordrade snar reparation, om de ej skulle blifva obrukbara. Äfven museets värdefulla samlingar, som numera utgjorde ungefär 2,000 nummer, kräfde så mycket för sitt underhåll, att institutionen vore urståndsatt att vidare föröka detta för undervisningen synnerligen betydelsefulla material, om ej hennes ekonomi förbättrades.

Förhöjning i årsanslaget vore nödig äfven på grund af de ökade underhållskostnader — för ökad belysning, uppvärmning och renhållning jemte öfriga driftkostnader — som blefve en följd af den nu pågående utvidgningen af institutionens lokaler genom det reparations- och tillbyggnadsarbete, som företagits vid institutionen. Då en begäran om höjdt anslag för nyssberörda ändamål vore berättigad endast under förutsättning af utvidgningens nödvändighet, borde detta byggnadsföretag något närmare omförmälas. Den Regnellska byggnaden, uppförd år 1866 såsom gåfva af medicinska fakultetens välgörare, doktor A. F. Regnell, och inredd med universitetets egna medel, hade ända till år 1894 varit delad mellan de patologiska och fysiologiska institutionerna. Om den trängsel, som rådt hos dem båda, hade redan 1877—1883 års redogörelse för universitetet af dess rektor burit vittne. År 1880 hade universitetet för andra gången af doktor Regnell mottagit en donation, afsedd för till- och ombyggnad af ifrågavarande hus. Efter den fysiologiska institutionens utflyttning ur detsamma hade denna institutions dittills varande lokaler upplåtits för tillökning af den patologiska institutionens utrymme, hvarigenom för denna vunnits utsigt att kunna inreda en redan länge starkt behöflig bakteriologisk afdelning, omfattande tre mindre rum samt två laboratorierum för experiment och mikroskopiska öfningar jemte arbetsrum för laboratorn. Genom den fysiologiska institutionens förflyttning hade det ock blifvit möjligt att till en mindre tillbyggnad utflytta likbodar, obduktions- och andra för arbetet med och förvarandet af döda kroppar nödiga bodar och källare.

Om nödvändigheten af nyssberörda utvidgning hade de vid patologiska institutionen arbetande lärare och medicine studerande haft många års erfarenhet. Det vore tillräckligt att erinra om den våda för helsan och den otrefnad i arbetet, som måste blifva följden af det dagliga vistandet i lokaler, der t. ex. i ett och samma rum varit inhysta obduktionslokal, museum, föreläsningssal och arbetsrum för de dagliga mikroskopiska öfningarna. Omedelbart intill denna lägenhet hade de öfriga arbetsrummen

sin plats, och under alla dessa lokaler hade i en trång och låg jordvåning varit inhysta likbodar, kapell, djurstallar m. m. Den, som vore förtrogen med de vid patologiska institutionen pågående arbeten, insåge bäst, hvad ett sådant ohygieniskt förhållande innebure, och äfven den oinvigde torde lätt fatta dess betydelse. En förändring i det hittills rådande tillståndet vore helt och hållet oundgänglig.

Den restaurerade institutionen blefve ungefär dubbelt så stor som den gamla och måste derför helt naturligt kräfva ökad driftkostnad. Att den emellertid icke vore planlagd i större skala än det verkliga behofvet kräfde, vore lätt att visa. Först nu kunde för liköppningar beredas särskild lokal, som mellan förrättningarna vore ledig och då kunde erforderligen ventileras. Museet finge ett synnerligen väl behöfligt ökadt utrymme och laboratorierna befriades från den dagliga liklukten. Institutionens lärare kunde nu få hvar och en sitt eget arbetsrum, medan de förut måst dela rum med amanuenser och studerande. Det borde ock framhållas, att de vid institutionen undervisade medicine kandidaternas och medicine studerandenas antal under den tioårsperiod, som utgjordes af läsåren 1876—1886, uppgått till i medeltal 65 årligen, men under de tio läsåren 1886—1896 i medeltal 81 årligen. Högsta antalet hade varit 109, nemligen läsåret 1886—1887, och trängseln hade då knappt kunnat fördragas.

Vidare vore ett anslag behöfligt för underhåll af den bakteriologiska afdelning, hvars nödvändighet fakulteten i samband med en anhållan om extra anslag för instrumentel utrustning för en sådan afdelning närmare utvecklat.

Den höjning af patologiska institutionens årsanslag, som fakulteten, för att gifva institutionen en för dess bestånd och normala utveckling tryggad ekonomi, nu ifrågasatte, utgjorde 1,500 kronor. Med stöd af erfarenheten från föregående årens behof beräknades deraf 600 kronor — eller 400 kronor mer än den af fakulteten år 1885 begärda förhöjningen i materielanslaget — för de förut omnämnda ökade behofven i afseende å instruments och apparaters underhåll samt nyanskaffning af förbrukade sådana, för underhåll och förökning af museets samlingar och öfriga åskådningsmateriel, för en välbehöflig förstärkning af de för rengöring och tvätt hittills disponibla medlen m. m. De nya laboratorielokalerna kunde ej beräknas draga mindre omkostnad än tillsammans 500 kronor, deraf för uppvärmning och vedhuggning m. m. 250 kronor, gas till belysning o. s. v. 150 kronor samt rengöring och dylikt 100 kronor. Slutligen kunde 400 kronor beräknas åtgå för underhållet af den bakteriologiska afdelningen med dess behof af gas för värmeapparater, material till näringssubstrater, underhåll af djur, ersättande af förbrukade

glaskärl, till desinfektion m. m. Dessa poster vore visserligen beräknade så lågt som möjligt, men de årliga utgifterna för en och samma post måste naturligen i någon mån vexla och kunna blifva än något lägre, än något högre än hvad som beräknats. Fördenskull och då det vore af vigt att institutionens ekonomi ej blefve bunden af någon särskild stat för de skilda afdelningarna, den gamla rent patologiska och den nya bakteriologiska, ville fakulteten uttala önskvärdheten af att hela den begärda summan lades till materielanslaget för den patologiska institutionen.

Den begärda ökningen kunde vid första påseende synas vara ett temligen hastigt påkommet behof. Men fakulteten ville erinra, att det ej blott gälde en förstärkning i ett förut anvisadt otillräckligt anslag till årsunderhåll för den ifrågavarande institutionen, utan jemväl och i lika hög grad två alldeles nya behof, för hvilkas befogenhet fakulteten hoppades hafva framlagt tillräckliga skäl såväl beträffande ersättandet af den gamla, ej blott oändamålsenliga, utan rent af helsovådliga lokalen med en ändamålsenligare och sund som ock beträffande underhåll för en studiegren, hvilken ej längre kunde åsidosättas, der medicinsk undervisning skulle gifvas.

Universitetskanslern har kraftigt vitsordat vigten af den ifrågasatta anslagsförhöjningen och äfven mig synas de skäl, som derför af fakulteten anförts, vara öfvertygande. Under hänvisning till hvad jag vid anmälan om de extra anslagsbehofven under denna hufvudtitel har att yttra rörande behofvet af en bakteriologisk afdelning vid patologiska institutionen får jag alltså i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att höja materielanslaget för patologiska institutionen vid universitetet i Upsala från 1,300 kronor till 2,800 kronor eller med ett belopp af 1,500 kronor.

[8.]

Amanuens vid obstetriska och gynekologiska klinikerna samt gynekologiska polikliniken i Upsala.

Ett bland de kraf, som nu från universitetet i Upsala framkommit, afser anslag för anställandet af en aflönad amanuens vid obstetriska och gynekologiska klinikerna samt gynekologiska polikliniken. I fråga härom har medicinska fakulteten anfört följande.

Sedan den af Riksdagen år 1891 beviljade nya professuren i obstetrik och gynekologi den 26 september 1893 tillträdts af den till befattningen utnämnde, hade den obstetriska kliniken och den gynekologiska polikliniken — någon gynekologisk klinik hade då ännu ej funnits — blifvit afskilda från sitt förutvarande sammanhang med den kirurgiska professurens institutioner och dermed förlorat det biträde i undervisning och sjukvård, som amanuenserna derstädes dittills lemnat.

Professorn i obstetrik och gynekologi hade alltså under de sedan dess

förflutna åren varit nödsakad att utan hjelp af någon ordinarie amanuens sköta nämnda, under hans inseende stående institutioner — ett missförhållande, som fakulteten redan tillförene påpekat. De omständigheter, som fakulteten dervid framhållit, egde fortfarande sin betydelse: för att biträda vid skötseln af gynekologiska polikliniken och framförallt den ansträngande, natt såväl som dag förekommande, stor rådighet och vana fordrande läkaretjensten å förlossningsanstalten kräfdes med nödvändighet en person, som hunnit fram till medicine licentiatens ståndpunkt; och en sådan kunde ej fås utan skälig aflöning och dermed följande tjenstårsberäkning.

Arbetet vid ifrågavarande institutioner hade ock år från år ökats. Under det medeltalet förlossningar under decenniet 1873—1882 varit 91 och under följande decennium, 1883—1892, 116, hade förlossningarnas antal under de fyra åren 1893—1896 utgjort:

1893	153,
1894	165,
1895	166,
1896	169.

Vidare hade de abnorma, konstens hjelp påkallande förlossningsfallen visat en tendens till ännu större stegring, i ty att sistnämnda fyra år följande antal förlossningsoperationer förekommit:

1893	10,
1894	10,
1895	13,
1896	17.

Under månaderna januari—mars 1897 hade redan 7 dylika operationer varit påfordrade.

Till nyss omförmälda arbetsfält, som i och för sig gjorde en amanuens behöflig, hade under år 1896 tillkommit ännu ett, nemligen en gynekologisk sjukhusafdelning. Genom universitetskanslerns skrifvelse den 26 juni 1895 hade, på förslag af professorn i ämnet och med vederbörande myndigheters tillstyrkan, akademiska sjukhusets direktion erhållit tillåtelse att i förhyrd lokal i närheten af sjukhuset inrätta en klinik för qvinnosjukdomar. Denna klinik, som vore belägen i huset n:r 4 vid Öfre Slottsgatan och bestode af 4 sjukrum med plats för tolf patienter, badrum, operationsrum och sköterskerum, hade öppnats den 1 oktober 1896. Under första halfåret af denna anstalts verksamhet hade derstädes intagits 65 patienter, och 40 operationer hade under sagda tid der utförts. Två gånger i veckan hölles derstädes klinik med föredrag. Det behöfde knappast framhållas, att, på det

den sjukvård och den kliniska undervisning, som afsåges, skulle kunna på ett tillfredsställande sätt upprätthållas, en kompetent amanuens vore alldeles särskildt nödvändig såsom biträde vid operationer, för aftonronder, för de studerandes handledning o. s. v.

På grund af hvad fakulteten sålunda anfört har fakulteten hemstält om beredande af ett årligt anslag å 900 kronor till aflöning åt en amanuens vid omförmälda kliniker och poliklinik. Fakulteten har dervid erinrat, att enahanda belopp utginge till aflöning åt en amanuens vid en enbart gynekologisk klinik i Stockholm.

Lika med universitetskanslern, hvilken särskildt förordat nu omförmälda framställning, finner jag det vara af synnerligen stor vigt att genom anslag bereda ifrågavarande institutioner möjlighet att vid sig fästa en kompetent person såsom amanuens. Jag tillstyrker derför i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till aflöning åt en amanuens vid obstetriska och gynekologiska klinikerna samt gynekologiska polikliniken vid universitetet i Upsala bevilja ett årligt anslag af 900 kronor.

[9.] *En amanuens vid kemiska institutionen i Upsala.*

De akademiska myndigheterna i Upsala hafva anhållit om ett anslag å ordinarie stat för anställande af ytterligare en ammanuens vid institutionen för allmän och analytisk kemi derstädes. Denna anhållan grundar sig på en af professorn i allmän och åkerbrukskemi P. T. Cleve gjord framställning i ämnet, ur hvilken jag torde få återgifva följande.

Vid Upsala universitets institution för allmän och analytisk kemi funnes för närvarande tre amanuenser anstälde, af hvilka två tjenstgjorde på institutionens afdelning för analys och en på dess afdelning för syntes. Det hade under de senare åren visat sig, att en enda amanuens vid den senare afdelningen icke kunde behörigen handleda ett så stort antal laboranter, som kunde mottagas på nämnda afdelning, hvarför det varit nödvändigt att antaga tillfälliga biträden, när tillströmningen af laboranter varit stor. Sådant hade inträffat båda terminerna åren 1885, 1886 och 1896 samt vårterminen år 1897, hvarvid arfvode till dessa biträden bestridts med bidrag från universitetets reservfond.

Genom nådiga stadgan af den 17 april 1891 angående filosofie kandidat- och licentiatexamina hade kemien kommit att intaga en ännu vigtigare plats i undervisningen än förut, och antalet laboranter, som beredde sig att aflägga filosofie kandidatexamen, hade varit i ständig tillväxt. På samma gång hade svårigheterna att med tillgängliga arbetskrafter lemna erforderlig praktisk handledning tilltagit, och dessa svårigheter komme med

all visshet icke att minskas. Då säkerligen ständiga bidrag ur universitetets reservfond icke kunde påräknas, borde ett statsanslag af 500 kronor för ändamålet beredas.

På grund af hvad sålunda förekommit och under hänvisning till den närmare utredning af antalet laboranter, arbetsordningen m. m., som förekommer i sammanhang med väckt fråga om anslag till uppförande af en ny laboratoriebyggnad för omförmälda institution, hvilken fråga jag vid anmälan af de extra anslagsbehofven skall inför Eders Kongl. Maj:t framlägga, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till aflöning åt ytterligare en amanuens vid institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Upsala bevilja ett årligt anslag af 500 kronor.

[10.] *Fysiologiska institutionen i Lund.*

Sedan Riksdagen år 1889, på Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, höjt årsanslaget till materielen för fysiologiska institutionen vid universitetet i Lund med 1,000 kronor, eller från 1,500 kronor till 2,500 kronor, hafva två stora förändringar vid denna institution inträffat, i det att dels densamma inflyttat i eget hus, dels antalet af vid institutionen fast anstälde lärare ökats från en till två. Båda dessa omständigheter hafva, enligt en af professoren M. Blix till det större akademiska konsistoriet i Lund aflåten skrifvelse, bidragit att öka institutionens omkostnader. Det ökade utrymmet i och för sig hade nemligen medfört stegrade utgifter för uppvärmning, belysning, rengöring o. s. v. De vidgade möjligheterna inbjöde ock till ökadt forskningsarbete, och i regeln medförde hvarje undersökning, framför allt hvarje ny undersökning, kostnader. Enligt professoren Blix' ifrågavarande framställning vore det föga sannolikt, att dessa omkostnader skulle aftaga med åren, utan det vore mera antagligt, att de skulle tillväxa, åtminstone så länge lärarne vid institutionen egnade oförminskade krafter åt sitt arbete. Erfarenheten från de sista åren visade, att institutionens årsanslag redan nu vore mycket otillräckligt. Utgifterna för år 1894, det första året efter institutionens inflyttande i sin egen byggnad, hvarunder der anskaffades — delvis för af Riksdagen beviljadt extra anslag — de för undervisningen vigtigaste inrättningar och apparater, hade stigit till 11,667 kronor 13 öre; följande år hade utgifterna varit 3,756 kronor 91 öre, och år 1896 hade de uppgått till 4,095 kronor 80 öre.

Institutionens under de föregående åren upplagda besparingar hade under dessa år blifvit uttömda och universitetets reservfond måst tillskjuta ytterligare 749 kronor 41 öre; och för år 1897 torde erfordras ett vida större tillskott för att ej brist skulle uppkomma.

Vidare erinrade professoren Blix, att nästlidet års riksdag, på Eders Kongl. Maj:ts framställning, höjt materielanslaget vid fysiologiska institutionen i Upsala från 2,500 kronor till 3,650 kronor. Sistnämnda institution hade dessutom ett anslag af tio famnar ved. Fysiologiska institutionen vid karolinska institutet hade ett årligt anslag af 2,000 kronor samt en intägt på laborationsafgifter af ungefär 100 kronor, men den hade deremot inga utgifter för uppvärmning, gas, elektricitet och vatten, hvilka bekostades af institutets allmänna materialiefond. Dessa poster belöpte sig vid Lunds fysiologiska institution sammanlagdt till i medeltal 1,000 kronor årligen. Vid institutionen i Stockholm hade dessutom äfven från andra håll tillskjutits medel för bekostande af apparater och arbeten. Någon utsigt att på enskild väg skaffa understöd för undersökningar å fysiologiska laboratoriet i Lund förefunnes deremot icke.

Med åberopande af hvad sålunda professoren Blix anfört har det större akademiska konsistoriet i Lund, sedan jemväl medicinska fakulteten derstädes vitsordat behofvet af den ifrågasatta förhöjningen, anhållit, det Eders Kongl. Maj:t täcktes utverka en förhöjning i årsanslaget till materielen för den fysiologiska institutionen i Lund från 2,500 kronor till 4,000 kronor.

På de af institutionens föreståndare anförda skäl och då denna institution icke kan fylla sitt för undervisningen vigtiga ändamål utan erforderliga materiella resurser, hemställer, jag att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att öka det på ordinarie stat uppförda anslaget till materielen vid den fysiologiska institutionen i Lund med 1,500 kronor, eller från 2,500 kronor till 4,000 kronor.

[11.] *Geologiska institutionen i Lund.*

Då det större akademiska konsistoriet i Lund anhöll om anslag till en ny byggnad för anatomiska institutionen derstädes, framhölls, att denna institutions nuvarande byggnad kunde blifva disponibel för geologiska institutionen, som vore i saknad af egen byggnad och inrymd i några rum i zoologiska institutionens byggnad, hvilka vore för detta ändamål otillräckliga och dessutom behöfliga för sistnämnda institution. Sedan 1894 års riksdag på Eders Kongl. Majt:s framställning beviljat anslag till en ny byggnad för anatomiska institutionen, hvilken byggnad beräknats blifva färdig redan under år 1897, så att den nuvarande byggnaden kunde utrymmas, har konsistoriet i underdånig skrifvelse den 11 september 1897 anfört, att sistnämnda byggnad, enligt universitetskanslerns medgifvande, komme att upplåtas till geologiska institutionen, som derigenom skulle

vinna en i hög grad behöflig ökning i utrymme. I stället för 7 rum, de flesta temligen små, skulle erhållas 15, deraf flera rätt stora. En god del af institutionens samlingar, som på grund af bristande utrymme hittills måst magasineras, kunde nu uppställas och ordnas, så att de blefve till gagn för forskningen och undervisningen. Men klart vore, att härigenom kostnaderna för uppvärmning och belysning ökades, äfvensom att med det ökade tillfället till studier och vetenskapliga arbeten mera förbrukningsmaterial åtginge. Behofvet af skåp och andra möbler stegrades äfven. Härtill komme, att en så betydande byggnad icke borde stå alldeles obebodd. I densamma kunde och borde beredas bostad för en vaktmästare. Derigenom kunde icke blott de egentliga vaktmästaregöromålen såsom eldning, städning m. m. bättre skötas, utan vaktmästaren kunde äfven vid behof vara tillstädes att biträda med en del andra inom museet förekommande göromål såsom slipning af mikroskopiska preparat och dylikt. Arfvode till en vaktmästare blefve derför också för institutionen erforderligt. Klart vore, att det nuvarande årsanslaget, som utgått med 1000 kronor sedan år 1871, och 1887 höjts allenast med 500 kronor för anställande af en amanuens, numera omöjligt kunde räcka till. Det hade redan förut visat sig vara så knappt, att institutionen ej sällan måst afslå fördelaktiga anbud om inköp af mycket vigtiga samlingar. En ökning i anslaget till geologiska institutionen med 1,000 kronor, derom konsistoriet redan år 1896 gjort framställning, syntes derför vara oundgängligen nödvändig, äfven om vaktmästarearfvodet inskränktes till minsta möjliga belopp.

I likhet med konsistoriet finner jag den ifrågasatta förhöjningen vara för institutionen synnerligen behöflig, och hemställer jag derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att öka det ordinarie anslaget till geologiska institutionen i Lund med 1,000 kronor, eller från 1,500 kronor till 2,500 kronor.

Vid bifall till hvad under punkterna 5—11 föreslagits kommer anslaget till universiteten, nu 736,681 kronor, att ökas med 23,900 kronor, eller till 760,581 kronor.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Under hänvisning till hvad jag under punkt 5 anfört beträffande löneförhöjning för extra ordinarie professorerna vid universiteten och karolinska institutet hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t för genom- [12.]

Löneförhöjning för e. o. professorer vid institutet.

förande af den utaf mig föreslagna stat för vissa extra ordinarie professorer jemväl vid karolinska institutet täcktes föreslå Riksdagen:

att, med godkännande af nyssberörda stat, hvad karolinska institutet angår, för dess tillämpning bevilja en förhöjning af 1,000 kronor i de till institutet utgående ordinarie anslag; samt

att medgifva, *dels* att de enligt staten utgående ålderstillägg må bestridas af det under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslag: ålderstillägg; *dels ock* att nuvarande innehafvare af sådan extra ordinarie professorsbeställning, hvarom nu är fråga, som å den nya staten ingått, må i fråga om rätten till ålderstillägg tillgodoräkna sig tjenstgöringstid, som infallit före dessa bestämmelsers trädande i tillämpning.

[13.] *Amanuens vid hygieniska institutionen.* I en till kanslern för rikets universitet aflåten framställning har lärarekollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet framhållit, hurusom undervisningen vid den hygieniska institutionen blefve i hög grad lidande genom bristen på nödigt biträde åt institutionens föreståndare. De experiment och andra arbeten, hvilka till stort antal vore erforderliga för åskådliggörande af föreläsningarna i hygien, kunde omöjligen utan biträde medhinnas af professorn i ämnet samt måste derför för närvarande väsentligen inskränkas, och laborationerna å institutionen lede af samma anledning men. Vidare hade, oafsedt de organiserade kurserna, ett stort antal personer å den hygieniska institutionen inöfvat vigtiga undersökningsmetoder, för att vinna färdighet att hygieniskt bedöma t. ex. en desinfektionsugn, dricksvatten, ventilationsanläggningar eller luftens beskaffenhet. Då kännedom om dessa och andra hygieniska metoder vore nödvändig för personer i många olika ställningar, hade det ansetts vara en pligt för denna, den enda svenska hygieniska institution, att mottaga dem, som behöfde lära sig dylika metoder eller som önskade utföra hygieniska arbeten. Emellertid blefve föreståndarens tid alltför mycket splittrad genom dessa personers handledning och genom laboratoriets iordningställande för deras arbeten. På grund af bristen på amanuens hade det icke heller varit möjligt att i enskildheterna så leda dessa laborationsarbeten som önskligt varit.

Föreståndaren hade försökt att på frivillighetens väg erhålla en amanuens bland de medicine studerande, men detta hade icke lyckats honom. Ingen studerande hade stannat qvar vid institutionen längre tid än hans egna studier dertill gifvit anledning, och föreståndaren hade icke erhållit någon hjelp vid undervisningen eller vid arbetena i öfrigt å institutionen. Under de senaste åren hade af årsanslaget till institutionen måst bekostas arfvode åt en sakkunnig assistent, hvilken haft att lemna det

nödvändigaste biträdet vid laborationer och vid iordningställandet af apparater m. m., men det ringa beloppet af anslaget förbjöde att oftare anlita nämnda utväg. Icke heller vore det möjligt att genast vid förefallande behof finna en lämplig person för fullgörande af ifrågavarande arbete, hvilket måste efter hand inläras. För undervisningens behof vore det derför nödvändigt att ega tillgång till en amanuens, som kunde stanna på platsen någon längre tid och som helst borde vara medicine licentiat.

Men ej blott för tillgodoseende af undervisningens behof kräfdes inrättande af en amanuensplats. Äfven det vetenskapliga arbetet likasom de för läkare och allmänheten vid institutionen utförda arbeten skulle vinna derpå. Huru behöfliga dessa sistnämnda arbeten vore, framginge af det betydliga antalet af personer, som å institutionen begärde upplysningar, råd, utlåtanden och äfven laborationsarbeten. Genom amanuensplatsen skulle tillfälle dessutom beredas vissa läkare till bättre utbildning i ämnet än den, som meddelades de medicine studerande i allmänhet och de läkare, hvilka å institutionen genomginge en kort kurs i hygien. Det låge i öppen dag, att det för samhället vore af största vigt, att det funnes läkare, som vore väl hemmastadda i hygien.

Slutligen borde det framhållas, att professorn i hygien vid institutet antagligen vore den ende ordinarie professor i medicinskt ämne i Sverige, som saknade biträde af en med statsmedel aflönad amanuens. Så vidt det vore lärarekollegiet bekant, funnes icke heller i utlandet någon hygienisk institution, der icke en eller flere aflönade amanuenser vore anstälde.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemstälde lärarekollegiet om kanslerns medverkan för beredande af ett årligt anslag å 900 kronor för aflönande af en amanuens vid hygieniska institutionen; och har i anledning häraf kanslern hos Eders Kongl. Maj:t gjort underdånig framställning i berörda syfte.

Under åberopande af hvad sålunda förekommit, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning derom att till aflöning åt en amanuens vid karolinska institutets hygieniska institution må på ordinarie stat uppföras 900 kronor.

Vid bifall till de under punkterna 12 och 13 gjorda framställningar kommer anslaget till karolinska mediko-kirurgiska institutet, nu 190,000 kronor, att ökas med 1,900 kronor, eller till 191,900 kronor.

Allmänna läroverken.

[14.] *Löne- och pensionsreglering för lärarne.* Hos Eders Kongl. Maj:t hafva underdåniga framställningar gjorts:

dels af ett stort antal rektorer och lärare vid de allmänna läroverken och pedagogierna om vidtagande af erforderliga åtgärder, för att den tillfälliga löneförbättring, som under de senare åren utgått till bemälde rektorer och lärare, måtte för rektorer äfvensom för lektorer, adjunkter och kolleger i högsta lönegraden vid nämnda läroverk höjas till samma belopp, hvarmed densamma utgått till lektorer, adjunkter och kolleger i lägre lönegrad, eller 500 kronor;

dels af ett flertal teckningslärare vid rikets högre allmänna läroverk, att, derest Eders Kongl. Maj:t icke skulle finna lämpligt att hos Riksdagen föreslå en fullständig lönereglering för teckningslärarne vid rikets allmänna läroverk enligt de af Eders Kongl. Maj:t i proposition till 1887 års riksdag angifna grunder, Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen framställa förslag om *att* för teckningslärarne vid rikets högre allmänna läroverk måtte bestämmas fyra löneklasser, hvardera med tre lönegrader; *att* teckningslärare med befattning af första löneklassen skulle vara skyldig tjenstgöra för den faststälda lönen trettio timmar i veckan, med befattning af andra löneklassen tjugufem, med befattning af tredje löneklassen tjugu timmar och med befattning af fjerde löneklassen femton timmar; *att* den ordinarie lönen i dessa löneklasser och lönegrader tills vidare skulle utgå med enahanda belopp, hvarmed samma tjenstgöring hittills varit ersatt; *att* för de timmar, hvilka öfverstiga det för de olika löneklasserna bestämda timantalet, ersättning skulle fortfarande utgå med sjuttiofem kronor för hvarje timme per läsår i första och andra lönegraderna samt med ett hundra kronor i tredje lönegraden; *samt att* det af Riksdagen på extra stat beviljade lönetillägget må fortfarande få utgå med oförändradt belopp;

dels slutligen af musiklärarne vid rikets femklassiga allmänna läroverk, att bemälde lärare måtte få sin lön höjd och indelad i tre lönegrader å 500 kronor, 650 kronor och 800 kronor.

Ämneslärarnes framställning. Till stöd för sin framställning hafva rektorer och lärare vid de allmänna läroverken och pedagogierna erinrat derom, att, sedan år 1878 en komité blifvit tillsatt med uppdrag, bland annat, att framlägga förslag till reglering af lönerna för de allmänna läroverkens lärare, Eders Kongl. Maj:t på grund af denna komités utlåtande till 1882 års riksdag framstält nådig proposition om sådan reglering af dessa löner, att högsta beloppet för adjunkt och kollega skulle utgöra 4,000 kronor, för lektor 5,000 kronor och för rektor vid högre allmänt läroverk 5,500 kronor. Denna proposition hade af vissa skäl icke vunnit Riksdagens bifall, men grunden för afslaget vore

icke att söka i för höga belopp af de föreslagna lönerna. Tvärtom hade allmänt yttrats, att de icke vore för höga utan måste anses skäliga och lämpligt tilltagna. Helt och hållet afslagen hade emellertid berörda proposition ej blifvit, alldenstund löneförbättring på extra stat beviljats lektorer, adjunkter och kolleger i de lägre lönegraderna med 500 kronor och åt nämnde lärare i högsta lönegraden samt åt rektorer med 250 kronor. Vid denna anordning hade det alltsedan förblifvit och hade derjemte bestämts, att denna tillfälliga löneförbättring skulle betraktas och behandlas såsom tjenstgöringspenningar. Emellertid kunde det ej anses obilligt, att äldre och mera erfarna lärare erhölle samma löneförbättring, som de yngre åtnjöte, helst läraren i högsta lönegraden derigenom icke skulle komma till högre belo pp än som i nådiga proposition en till 1882 års riksdag föreslagits och som redan då ansetts såsom icke för högt. Men hvad som då icke varit för högt måste numera med än större skäl förtjena samma omdöme. Derigenom att en ämneslärare under nuvarande förhållanden först efter 20 års tjenstgöring komme upp i högsta lönegraden, under det att han enligt 1882 års proposition redan efter 15 års tjenstgöring skulle hafva nått denna lönegrad, blefve i alla fall hans ställning mindre god än den, som enligt sagda proposition tillernats honom, enär han vida senare komme i åtnjutande af det föreslagna lönebeloppet.

Teckningslärarnes framställning.

Med afseende å den af teckningslärare vid de högre allmänna läroverken begärda löneförbättringen har af bemälde lärare framhållits, att en teckningsläraretjenst vid ett högre allmänt läroverk, der tjenstgöringen uppginge till tjugu à trettio timmar i veckan eller derutöfver, icke gerna kunde betraktas såsom en bibefattning, helst då man på senare tider mer och mer i fråga om skyldigheter gjort teckningslärarne likstälda med öfriga lärare. En så beskaffad teckningsläraretjenst vore, om den samvetsgrant sköttes, icke så litet ansträngande eller af så ringa betydelse, att den icke kunde uthärda en jemförelse med vissa lärarebefattningar i läsämnena; och kompetensfordringarna för en teckningslärarebefattning vid högre allmänt läroverk skulle i jemförelse med dem, som gälla för en adjunkts- eller kollegabefattning, icke så mycket underskattas, om man besinnade, att genomgåendet af kursen för dylika teckningslärare vid Tekniska skolan i Stockholm kräfde ett treårigt träget arbete och att för tillträde till denna kurs, hvilket först kunde vinnas efter fylda aderton år, fordrades flera års förstudier samt att man vid befordringar numera toge en väsentlig hänsyn till att den sökande aflagt mogenhetsexamen. Men om sålunda en teckningslärare vid talrikare besökt högre läroverk kunde såväl med afseende å tjenstgöring som kompetensfordringar anses jemförlig med en adjunkt eller kollega, syntes billigt, att deras aflöning bestämdes efter något så när samma grunder. Så vore emellertid ingalunda förhållandet, i det att en teckningslärare vid högre läroverk, huru stor hans tjenstgöring än vore, finge sin ordinarie lön bestämd efter en tjenstgöring af femton timmar i veckan. Visserligen erhölle han särskild ersättning för den tjenstgöring, som ålades honom utöfver nämnda femton timmar, men såväl då han måste taga tjenstledighet

för sjukdom som då han skulle afgå med pension, komme han genom den ordinarie lönens ringhet i ett synnerligen ogynsamt läge. Erkännas borde emellertid, att den anmärkta olägenheten vid sådan teckningslärares tjenstledighet för sjukdom i ej ringa mån undanröjts derigenom, att Riksdagen under de senaste åren tillerkänt teckningslärare rätt att i dylikt fall tillgodoräkna sig en del af det extra arfvodet för öfvertimmar i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den år 1887 af Eders Kongl. Maj:t föreslagna löneklassindelningen. Detta Riksdagens medgifvande hade betydelse äfven derutinnan, att Riksdagen derigenom kunde anses hafva erkänt billigheten af teckningslärarnes anspråk på att blifva indelade i vissa löneklasser, beroende på antalet af deras tjenstgöringstimmar i veckan vid de olika läroverken. — Slutligen hafva ifrågavarande lärare i underdånighet erinrat derom, att framställningar i likartadt syfte till Eders Kongl. Maj:t ingifvits under åren 1893 och 1894 samt hänvisat till hvad dervid anförts.

Musiklärarnes framställning. Musiklärarne vid de femklassiga allmänna läroverken hafva till stöd för sin ansökning i underdånighet anfört, att deras lön icke stode i något rimligt förhållande till deras undervisningsskyldighet och till musiklärarnes löner och undervisningstid vid de fullständiga läroverken, alldestund dessa sistnämnde för sin undervisning, som i medeltal uppginge till 10 à 12 timmar i veckan, åtnjöte ända till 1,325 kronor för år, under det att musiklärarne vid de femklassiga läroverken med en undervisning af 6 timmar i veckan endast erhölle 475 kronor. Då den egentliga grundläggande sångundervisningen vore förlagd till de fem lägsta klasserna, under det att de flesta af sjette och sjunde klassernas lärjungar vore på grund af målbrott befriade från sångöfningarna, syntes musiklärarne vid de femklassiga läroverken böra vara lika berättigade till tre lönegrader som musiklärarne vid de fullständiga läroverken och borde de förre få åtnjuta en lön, som något så när kunde jemföras med de senares.

Myndigheternas utlåtanden. Öfver dessa framställningar hafva utlåtanden infordrats från domkapitlen samt direktionerna öfver Stockholms stads undervisningsverk och Nya elementarskolan i Stockholm; och hafva dessa myndigheter i allmänhet tillstyrkt de gjorda ansökningarna, hvarvid dock några bland dem framstält åtskilliga erinringar och anmärkningar. Så hafva, med afseende på den begärda förhöjningen af lönetillägget för rektorer och ämneslärare i högsta lönegraden, direktionerna öfver Nya elementarskolan och Stockholms stads undervisnisningsverk samt domkapitlen i Upsala, Linköping, Strengnäs och Kalmar visserligen funnit nämnda förhöjning synnerligen behöflig och billig, men dock gifvit tillkänna, att de hellre skulle hafva tillstyrkt en fullständig och tidsenlig reglering af lärarnes vid de allmänna läroverken lönevilkor för alla lönegrader. Beträffande den ifrågasatta löneregleringen för teckningslärarne vid de högre allmänna läroverken hafva åter domkapitlen i Upsala, Lund och Göteborg afstyrkt den föreslagna indelningen af teckningslärarebefattningarna i särskilda löneklasser med afseende å teckningslärarnes undervisningsskyldighet och löneförmåner. Såsom skäl mot en dylik indel-

ning framhålles, att behofvet af teckningstimmar vid samma läroverk ingalunda är konstant, utan ofta vexlar läsår efter läsår, beroende på lärjungeantalet i de särskilda klasserna och andra skiftande omständigheter, samt att de faktiska förhållandena icke hänvisa på någon naturlig gruppering af läroverken med afseende på ifrågavarande synpunkt. En följd häraf måste blifva att, om den föreslagna grupperingen genomfördes, den efter en tid måste göras om, något, som dock antagligen skulle möta stora svårigheter, enär man icke kunde höja den ordinarie lönen vid de läroverk, som borde uppflyttas i högre löneklass, utan att sänka densamma vid de läroverk, som i stället skulle nedflyttas i lägre löneklass, men en sådan sänkning icke läte sig göra, så länge den ifrågavarande lönen innehades af en teckningslärare, som sökt och erhållit befattningen med den högre lönen. Rätt ofta skulle det derför komma att inträffa, att två lärare med ganska olika tjenstgöring dock uppbure samma lön samt till och med att en lärare för större tjenstgöring komme att åtnjuta mindre godtgörelse än en annan för en mindre tjenstgöring, äfven om båda vore i samma lönegrad, hvar och en inom sin löneklass. Ett lämpligare och rättvisare sätt att tillgodose teckningslärarnes kraf på en förbättrad ställning anser domkapitlet i Upsala vara att enligt ett förslag af rektor vid Upsala allmänna läroverk, hvilkens yttrande i ärendet domkapitlet infordrat, bestämma dels att ordinarie teckningslärare vid rikets högre allmänna läroverk, som i följd af sjukdom åtnjuter tjenstledighet, må under tiden ega att uppbära tre fjerdedelar så väl af den till befattningen hörande lönen, som af det för utsträckt tjenstgöring beviljade extra arfvodet, men skall afstå den återstående fjerdedelen till vikaries aflöning, såvida icke med efori bifall annorlunda dem emellan öfverenskommes, dels ock att i afseende på teckningslärares vid högre allmänt läroverk afsked med åtnjutande af pension från allmänna indragningsstaten må, i händelse han i sådan egenskap tjenstgjort under minst 20 år, gälla, att vid bestämmandet af pensionens storlek skall såsom ordinarie lön vid afskedstagandet anses det aritmetiska mediet af de löneinkomster, såväl ordinarie som extra, hvilka under de sista 20 åren varit af statsmedel åt honom anslagna för tjenstens uppehållande.

Hvad slutligen angår den af musiklärarne vid de femklassiga allmänna läroverken begärda löneförbättringen hafva domkapitlen i Upsala, Göteborg och Karlstad samt direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk ansett olämpligt att införa ålderstillägg för musiklärarne vid de femklassiga läroverken, så länge tecknings- och gymnastiklärarne vid dessa läroverk saknade sådana, hvaremot dessa myndigheter, som ansett en löneförhöjning för bemälde musiklärare behöflig, föreslagit, att deras lön måtte höjas till 500 eller 600 kronor för 6 timmars undervisning i veckan, samt att, derest till följd af lärjungeantalets storlek flere undervisningstimmar måste åläggas musikläraren, denne måtte erhålla ett i förhållande till det ökade arbetet förhöjdt arfvode, i ungefärlig öfverensstämmelse med hvad som genom nådigt cirkulär den 18 maj 1878 är stadgadt beträffande teckningslärarne.

Öfversigt. För egen del finner jag de gjorda framställningarna i hög grad behjertansvärda. Flere bland de ämneslärare, som nu befinna sig i högsta lönegraden, hafva i början af sin tjenstgöring måst åtnöja sig med en högst obetydlig och ingalunda mot deras arbete svarande aflöning. Och då lärarne i allmänhet först sent äro i tillfälle att ingå äktenskap, hafva de ofta vid den tid, då de nått den högsta lönegraden, de drygaste utgifterna för sina barns uppfostran. Den obetydliga höjning af deras inkomster, som genom uppflyttning i nämnda lönegrad vinnes, eller 250 kronor, förmår derför icke fylla de växande behofven. Billigt och önskvärdt är det ju äfven, att åtminstone den högsta aflöning, till hvilken en lärare vid de allmänna läroverken kan komma, blefve någorlunda jemnstor med den, som åtnjutes af andra statens embets- och tjenstemän, hvilka hafva en likartad samhällsställning, utan att alltid hafva haft behof af en lika lång och kostsam föregående utbildning för sitt kall. Lika billig och behöflig som en förbättring af lönevilkoren för lektorer, adjunkter och kolleger i högsta lönegraden är emellertid äfven en höjning af rektorernas aflöning. Den betydelse styresmannen för ett läroverk har för detsammas jemna och framgångsrika verksamhet, är så stor, att man vid anställande af en sådan bör hafva tillgång att välja bland de mest insigtsfulle och duglige. Detta skulle man dock näppeligen blifva i tillfälle att göra, derest icke rektor vore något bättre aflönad än öfriga lärare. För öfrigt är det arbete, som åligger en rektor, så mångartadt och omfattande, det ansvar, han har att bära, så tungt, och den ställning, han intar, ofta så svår och grannlaga, att han väl kan anses förtjena en något högre aflöning.

I den mån teckningsundervisningens betydelse stigit och antalet undervisningstimmar i teckning ökats vid våra läroverk, har också teckningslärarnes ställning väsentligen ändrats. Vid många läroverk tages numera teckningslärarens hela tid och kraft i anspråk för undervisningen derstädes, och han är derför för hela sin utkomst hänvisad till läroverket. Visserligen ersättes det ökade arbetet enligt bestämda grunder, men den aflöning, som sålunda vinnes, är dock skäligen obetydlig och kan knappast anses motsvara det fordrade arbetet. Ogynsammast ter sig dock en dylik lärares ställning, då han tjent ut och skall afgå med pension, i det att den pension, som då tillerkännes honom, understundom icke uppgår ens till hälften af det belopp, han under sin tjenstgöring åtnjutit. Äfven då han på grund af sjukdom måste begära tjenstledighet, är hans ställning sämre än öfrige lärares, om äfven genom Riksdagens välvilja under de senare åren någon bättring i detta afseende vunnits. De båda sistnämnda förhållandena synas i första rummet kräfva ändring.

Äfven den af musiklärarne vid de femklassiga läroverken gjorda framställningen synes värd beaktande såväl i afseende å lönens höjning som särskildt i det hänseendet, att en viss undervisningstid bestämmes för den ordinarie lönen och ersättning medgifves för den undervisning, som derutöfver åläggee dylik lärare.

Men om också goda skäl kunna anföras för höjning och reglering af de nu

nämnda lärarnes aflöning och pensionering, så kunna dock ej mindre talande skäl förebringas för höjning och reglering äfven af de öfriga lärarnes lönevilkor och pensionsförhållanden.

Frågan om lärarnes löne- och pensionsreglering har snart i tjugu år stått på dagordningen och flere gånger varit underkastad Riksdagens pröfning. Dervid har städse från alla håll erkänts lärarnes berättigade anspråk på erhållande af en efter omfattningen och vigten af deras tjensteåligganden afpassad aflöning äfvensom att de af Eders Kongl. Maj:t föreslagna lönebeloppen ingalunda vore för höga. Särskildt har starkt betonats billigheten och behofvet af en förbättring af lönerna i de lägre lönegraderna. Att frågan detta oaktadt icke vunnit sin lösning, har, såsom bekant, berott derpå att den städse blifvit ställd i samband med ifrågasatta förändringar i läroverkens organisation, angående hvilka enighet icke kunnat uppnås.

Tydligt är emellertid, att en lönereglering, som för mer än femton år sedan af Riksdagen erkändes såsom behöflig och berättigad, under nuvarande förhållanden i ännu högre grad måste så anses. Jag finner mig derför böra hemställa, att Eders Kongl. Maj:t ville åter för Riksdagen framlägga frågan om lärarnes löne- och pensionsreglering i hela dess omfattning.

Lärarnes betydelse för skolan.

Det första och nödvändigaste för en skola är goda lärare. För sitt kall väl förberedda lärare, som å ena sidan fullt beherska det ämne, hvari de hafva att meddela undervisning, och å andra sidan ega noggrann kännedom om sina lärjungars utvecklingsgång, så att de icke blott fullständigt känna det ifrågavarande kunskapsmaterialet utan äfven den ordning och den form, hvari det skall föredragas, för att af lärjungen med säkerhet och klarhet uppfattas samt hos lärjungen blifva till en fast och lefvande kunskap, sådana lärare vinna alltid, om de med lif och lust hängifva sig åt sin verksamhet, goda resultat. Vida mindre betyda härvid de ämnen, hvari de undervisa, och den skolorganisation, ämnesföljd, kursfördelning o. s. v., hvarunder de arbeta. Ty alla på vår läroplan förekommande läroämnen, som på rätt sätt meddelas af läraren och mottagas af lärjungen, ega kraft att utveckla lärjungens kunskapsförmåga, stärka hans vilja och lifva hans känsla, så att en lärjunge, som sålunda undervisats i några ämnen, så småningom vinner lust och förmåga att på egen hand fortsätta sina studier i dessa samt att tillegna sig kunskaper äfven i andra. Den formella bildning, som sålunda förvärfvats och som visar sig i själsförmögenheternas ökade skärpa, styrka och liflighet, är nemligen den väsentliga vinsten af undervisningen, som kan användas äfven på andra områden än dem, på hvilka den förvärfvats, och som qvarstår, sedan de enskilda kunskaper, med hvilkas hjelp den vunnits, fallit i glömska och undanträngts af andra, som sedermera tillkommit och mer eller mindre uteslutande tilldragit sig intresset.

Med mindre duglige lärare kunna deremot fullgoda resultat i en skola icke vinnas, huru väl genomtänkta och efter tidens fordringar lämpade dess ämnesföljd, tim- och kursfördelning samt öfriga organisation än må vara. Ty om lärarne sakna nödiga

insigter i sina ämnen eller om de icke förstå att afpassa sin undervisning efter lärjungarnes förmåga och utvecklingsståndpunkt, eller om de med likgiltighet och tungt sinne gå till sin skolgerning, under det att deras hufvudintresse är upptaget på annat håll, t. ex. på förvärfvande af biinkomster, kunna de aldrig bringa innebörden af det meddelade till full klarhet hos sina lärjungar och framför allt aldrig hos dem väcka håg och lust för arbetet, hvarför resultatet blir en död minneskunskap utan fasthet och sammanhang, som snart förflyktigas, utan att lemna annat efter sig än tomhet och missmod. Och här hjelpa hvarken de bästa och mest utförliga föreskrifter eller det noggrannaste öfvervakande, ty sakna lärarne förutsättningarna för meddelandet af en god undervisning eller uraktlåta de af bristande intresse för sitt kall att underhålla sina kunskaper och att följa sina ämnens utveckling i vetenskapligt och metodiskt hänseende, så blifva alla föreskrifter i sjelfva verket för dem en död bokstaf, och öfvervakaren kan endast tvinga dem till ett yttre iakttagande af desamma.

Det första och förnämsta medlet till skolundervisningens höjande är således aatt skaffa väl begåfvade, grundligt utbildade och sitt kall hängifna lärare. Men för detta ändamål erfordras, förutom att en synnerlig omsorg egnas åt de blifvande lärarnes teoretiska och praktiska utbildning, att en sådan ställning beredes lärarne, att ynglingar med rika anlag vilja egna sig åt detta kall, samt att den en gång anstälde läraren icke behöfver framlefva sitt lif i ekonomiskt betryck och deraf alstradt missmod eller nödgas att använda en större del af sin tid och sina krafter på sysselsättningar, som äro främmande för hans egentliga uppgift, och som så småningom betaga honom lust och förmåga att, såsom han borde och eljest kunde, sköta sin lärareverksamhet. Det bör ock ihågkommas, att om en lärarekår råkat i lägervall, derigenom att ett större antal för lärarekallet olämpliga personer deri vunnit inträde eller derigenom att ett flertal efter sin anställning förlorat den duglighet och arbetslust, som de vid inträdet egde, eller genom dessa båda omständigheter tillsammans, så kräfves det en energisk verksamhet under decennier för att i detta afseende åstadkomma en bättre sakernas ordning; under det att en bristfällig läroverksorganisation kan på ett fåtal år förbättras eller ersättas med en annan. Det måste derför anses vara ett felaktigt tillvägagångssätt att uppskjuta hvad som befunnits erforderligt för att hålla lärarekåren på höjden af sin uppgift, till dess man hunnit enas om en ny skolorganisation.

Undervisningsplanens betydelse.

Med hvad jag nu yttrat vill jag emellertid ingalunda hafva sagt, att jag anser det likgiltigt, hurudan skolorganisationen är, eller att dess betydelse för skolarbetets resultat är ringa; tvärtom anser jag denna dess betydelse vara stor och genomgripande, ehuru jag sätter lärarekårens duglighet såsom ännu vigtigare och betydelsefullare. Vigten af en god ämnesföljd samt en riktig tim- och kursfördelning inses å ena sidan deraf att, ehuru alla läroämnen, rätt behandlade, äro formelt bildande, de dock icke äro det i samma grad eller lika mycket å alla åldersstadier, och å andra sidan deraf att vissa läroämnen äro för särskilda lärjungars kommande lefnadsbana af större direkt

betydelse än andra, emedan kunskaper i dessa ämnen förutsättas för den verksamhet eller de fortsatta studier, hvaråt de skola egna sig; och derigenom att berörda ämnen till nödigt omfång läsas i skolan, vinna lärjungarne utom den formella bildningen de faktiska kunskaper, hvaraf de äro i behof, och inbespara den tid och den möda, som de eljest måste offra på inhemtandet af dessa kunskaper. Det är denna sistnämnda sida, som på senare tider vid diskussion af frågan om skolorganisationen nästan uteslutande tilldragit sig uppmärksamheten. Och häröfver kan man ej förundra sig. — Ty med allt erkännande af den formella bildningens stora värde — möta dock så stora svårigheter, då det blir fråga om att ådagalägga hvilka ämnen, som i detta afseende på de särskilda skolstadierna ega företräde framför de öfriga, att man lätt afskräckes från försöket att blott på denna väg komma fram till en god organisation, under det att den vinst, som en lärjunge skördar af att hafva skolkunskaper i de ämnen han för kommande studier eller verksamhet behöfver, är påtaglig och nästan kan uppskattas i ett visst qvantum af tid. Denna påtagliga vinst i kraft och tid af skolstudier i ett ämne har föranledt målsmän för de särskilda vetenskaperna äfvensom målsmän för sådana grenar af praktisk verksamhet. inom hvilka en eller annan vetenskap vinner särskild tillämpning, att yrka på plats — och rymlig plats — inom skolan, enhvar för det ämne, han företräder eller särskildt uppskattar. Allt sedan naturvetenskaperna under senare hälften af förra århundradet började kraftigare blomstra och vinna användning inom det praktiska lifvet och ännu mer sedan de främmande lefvande språken från de första årtiondena af detta sekel vunnit större betydelse, dels i följd af den ökade samfärdseln folken emellan, dels på grund deraf, att äfven vetenskapliga ämnen börjat oftare behandlas på dessa språk, hafva förslag oupphörligen gjorts om upptagande af nya ämnen i skolans undervisningsplan samt om utvidgad plats för de nya ämnen, som lyckats vinna inträde.

Då med anledning häraf en mängd nya ämnen inträngde i skolan, under det att flertalet af de gamla häfdade sin plats derinom, visade det sig snart omöjligt att låta hvarje lärjunge deltaga i undervisningen i alla skolans ämnen, derest han skulle kunna i hvart och ett vinna fast kunskap till erforderligt omfång. Också visade det sig, att icke alla ämnen för hvarje lärjunge med hänsyn till hans tilltänkta lefnadsbana voro af samma betydelse, utan att vissa bland dem utan större afsaknad kunde undvaras, under det att grundligare insigter voro erforderliga i andra. På grund häraf sökte man nu skolfrågans lösning genom skolans indelning i en mångfald bildningslinier med särskilda ämnesgrupper och mål. Denna ståndpunkt representeras i vår skollagsstiftning af 1856 års skolstadga, hvilken, derest den utförts i alla sina konseqvenser, skulle enligt någras beräkning hafva medfört 17 olika bildningslinier. De praktiska svårigheter, som mötte vid genomförandet af en dylik anordning, visade sig emellertid snart oöfvervinneliga; och äfven om densamma kunnat genomföras, skulle den näppeligen hafva hållit, hvad man deraf väntade sig, då det utan tvifvel skulle blifvit omöjligt att så tidigt och så i detalj bestämma lärjungens kommande lefnadsbana, som dervid förutsattes. Man föranleddes häraf att inskränka den lärda skolans bildnings-

linier till ett fåtal, två, tre eller fyra. Hos oss skedde denna förändring redan år 1859, då en förnyad stadga för elementarläroverket utfärdades, genom hvilken bildningsliniernas antal reducerades till två, en klassisk med latin och grekiska och en real utan såväl latin som grekiska. Sedermera tillkom den s. k. halfklassiska linien med latin, men utan grekiska, först vilkorligt år 1865, derpå utan vilkor år 1869. Dessa tre bildningslinier hafva derefter upprätthållits vid våra allmänna läroverk. Annorstädes t. ex. i Preussen har hvarje bildningslinie förlagts till en särskild läroanstalt och det har sålunda uppstått tre slags lärda skolor: Gymnasium med båda de klassiska språken, Realgymnasium med latin men utan grekiska samt Oberrealschule utan något af de klassiska språken.

De skäl, som föranledt den lärda skolans delning i särskilda bildningslinier, ega icke blott fortfarande giltighet utan hafva äfven ytterligare stärkts. Å ena sidan har man nämligen alltmer kommit till insigt om de särskilda vetenskapernas nära förbindelser med hvarandra, så att det icke är möjligt att fullt fatta och beherska en af dem utan att ega någon kunskap äfven i de öfriga; och å andra sidan har den oerhörda utveckling, som de särskilda vetenskaperna vunnit under detta århundrade och särskildt under dess senare hälft, fört med sig såsom en naturlig följd, att det numera kräfves ett synnerligen vidlyftigt och mödosamt studium för att blifva en grundlig kännare af en vetenskap och kunna något deruti uträtta. Den blifvande vetenskapsmannen måste derför skarpt begränsa och specialisera sina studier för att på rimlig tid kunna nå sitt mål. Också hafva på senare tider ständiga klagomål höjts mot de preliminära akademiska studierna och examina, hvilka vid sin tillkomst hade till mål lika mycket en humanistisk allmänbildning som en speciell förberedelse till det blifvande fackstudiet, i följd hvaraf desamma antingen borttagits eller så förändrats, att de direkt tjena det blifvande fackstudiet. Universiteten och de högre tillämpningsläroverken fordra derför af skolan, att hon skall hafva bibragt sina alumner dels erforderlig allmänbildning, dels de särskilda kunskaper, som förutsättas, för att desamma skola obehindradt kunna egna sig åt sina fackstudier.

Den fordran, som således ställes på skolan, är ofantligt stor och den synes växa med hvarje år. För att skolan skall kunna fylla denna uppgift, kräfves också ej blott att lärarne veta att använda de bästa och mest fruktbringande metoder, utan äfven att undervisningen är så anordnad och afpassad, att de särskilda lärjungarne just erhålla det mått af kunskaper i de särskilda ämnena, som de för sina kommande studier behöfva. Ty erhålla de omfångsrikare kunskaper i vissa ämnen, än de i sjelfva verket behöfva, så måste — på grund af den korta tid skolan för sin stora uppgift har till förfogande — deraf blifva en följd, att de i andra ämnen icke kunna inhemta erforderliga kunskaper och derigenom blifva hindrade och försenade i sina fortsatta studier.

Undersöker man med denna uppfattning af den lärda skolans nuvarande uppgift den ämneskrets, som bör tillkomma de särskilda bildningslinierna, så torde man lätt kunna blifva ense derom, att kristendom, modersmålet, historia, geografi, välskrifning

samt ett visst mått af matematik, naturvetenskap och färdighet i teckning måste anses höra till den erforderliga allmänbildningen och derför böra ingå i alla bildningsliniernas undervisningsplan samt till ungefär samma omfång. De främmande språken äfvensom mer omfattande kunskaper i matematik och naturvetenskap samt större färdighet i teckning äro deremot icke lika behöfliga för de särskilda studier och lefnadsbanor, för hvilka de olika bildningslinierna närmast förbereda, i det att vissa af dessa ämnen för somliga studier och lefnadsbanor kunna helt och hållet undvaras, för andra äro behöfliga i större eller mindre omfattning. Bland sist berörda ämnen är tyska språket utan tvifvel det, som har vidsträcktaste användningen för alla fortsatta studier. Den tyska litteraturen är nemligen särdeles rik på skrifter, egnade att införa den studerande i de särskilda vetenskaperna, och tillegnar sig snabbt framstående arbeten, som utkomma på andra språk. Flertalet af de utländska böcker, som studeras vid våra universitet och högre tillämpnings-läroverk, äro derför på tyska, och förmågan att obehindradt begagna sig af detta språk underlättar och påskyndar studierna högst betydligt. Detta ämne måste derför vara af stor vigt för alla bildningslinierna. Franskan och engelskan kunna visserligen icke tillmätas samma betydelse för oss som tyskan, men i följd af den snabbhet, hvarmed utvecklingen i våra dagar försiggår såväl inom vetenskapen som på det praktiska lifvets skilda områden, kunna de icke utan stor afsaknad undvaras för en mångfald studier och verksamhetsgrenar, då vigtiga resultat inom samma områden äro att finna i dessa språks litteratur. Då de emellertid mindre ofta komma till användning, är icke samma färdighet behöflig i dem som i tyskan. Ett undantag i detta afseende gör dock engelskan, så till vida att den för blifvande teknici torde vara af nästan samma värde som tyskan, under det att den utan större olägenhet torde kunna lemnas å sido af blifvande teologer och jurister.

Hvad åter de klassiska språken angår, torde latinet vara det språk, som näst efter tyskan mest behöfver tagas i anspråk af blifvande teologer och filologer äfvensom af jurister, historici och af dem, hvilka vilja studera öfriga vetenskapers historiska utveckling, under det att grekiskan företrädevis kommer till användning af blifvande teologer, filologer och historici. En uteslutning af de klassiska språken ur skolans undervisningsplan eller en minskning af den tid, som nu är åt dem anslagen, skulle naturligtvis antingen medföra en motsvarande förlängning af den akademiska kursen för dem, som behöfva det ena eller andra af dessa språk, eller ock hafva den följd med sig, att man försökte hjelpa sig fram med bristfälligare insigter i nämnda språk och otåligt skyndade öfver till sina fackstudier utan att ega de för dessas fruktbringande bedrifvande nödiga förutsättningarna. De större kunskaper i andra ämnen, antagligen i matematik och naturvetenskaper, som ifrågavarande studerande komme att medföra från skolan i stället för kännedom af de klassiska språken, blefve dem i detta afseende till ringa eller ingen hjelp. Att de måste lida tidsförlust är således uppenbart.

De mer omfattande kunskaperna i matematik och naturvetenskaper jemte en större färdighet i teckning äro slutligen af stor vigt för dem, som vilja studera dessa ämnen

vid universitetet eller söka inträde vid teknisk högskola, militärskola och annat tilllämpningsläroverk, men de äro, såsom nyss antyddes, af ringa direkt betydelse för dem, som skola egna sig åt teologi, juridik, historia, filologi m. m.

Jag har hittills betraktat skolans läroplan med hänsyn till de lärjungar, som genomgå skolan i dess helhet och derefter egna sig åt fortsatta studier; men jemte dessa finnes en stor skara lärjungar, som på olika skolstadier lemna det allmänna läroverket för att söka inträde i lägre tillämpningsskolor eller för att direkt utgå i det praktiska lifvet. Just emedan antalet af dessa lärjungar är så stort, måste de tilldraga sig synnerlig uppmärksamhet; och man finner härvid lätt, att flertalet bland dem aldrig haft för afsigt att fullständigt genomgå läroverket och derefter drifva fortsatta studier, utan begagnat skolans undervisning för att vid lägligt tillfälle öfvergå till tekniska elementarskolor, landtbruksskolor, handelsskolor o. s. v. eller utan vidare skolbildning egna sig åt praktisk verksamhet. Att den lärda skolans undervisning icke var lämplig för lärjungar af detta slag, så länge denna skola blott egde en klassisk linie och redan i första klassen började med latin, var påtagligt. Man måste derför träffa särskilda anstalt för bemälda lärjungars undervisning, och hos oss upprättades för detta ändamål de s. k. apologistklasserna, som sedermera ombildades till apologistskolor. Då emellertid vid midten af detta århundrade en reallinie inrättades vid den lärda skolan, upphäfdes apologistskolorna, hvilka aldrig vunnit större anseende, och ifrågavarande lärjungar hänvisades till nämnda linie för fyllande af sitt kunskapsbehof. Att denna fråga härigenom icke omedelbart vunnit sin lösning, visade sig dock snart, då oupphörliga klagomål höjdes deröfver, att de, som utan afslutad kurs afgingo från läroverket, saknade de kunskaper och färdigheter, som de för sin kommande verksamhet oundgängligen behöfde. Man sökte då genom omarbetning af den reala liniens undervisningsplan i afseende å ämnesföljd och kursfördelning, så att kursafslutningar på vissa stadier, med tredje och femte klassen, åvägabragtes, se ifrågavarande lärjungar till godo; och onekligt är att deras ställning härigenom väsentligen förbättrades. Att åtskilligt ännu på detta område återstår att göra, kan dock icke bestridas och bevisas bland annat af den mängd förslag, som i detta hänseende på senare tider framstälts. Så har det föreslagits, dels att en särskild bildningslinie vid läroverken skulle anordnas för dem, som vid konfirmationsåldern eller före densamma lemna skolan, dels att särskilda skolor för dem skulle upprättas, dels att berörda lärjungar skulle begagna undervisningen å reallinien i åtskilliga klasser och derpå vinna sin utbildning i särskilda afslutningsklasser, dels slutligen att läroverkets lägre klasser skulle helt och hållet inrättas efter deras behof och att den lärda skolbildningen först på det högre skolstadiet skulle taga sin början. Utan tvifvel synes det mest ändamålsenligt att för ifrågavarande lärjungar anordna en särskildt för dem lämpad undervisning; och så har äfven gjorts i flera länder t. ex. i Tyskland, der läroanstalter af detta slag länge bestått jemte de lärda skolorna och på senare tider vunnit betydande utveckling (Bürgerschulen och Höhere Bürgerschulen), utan att dock derigenom kunnat hindras, att afgången från de lärda

skolornas lägre klasser varit ganska stor. I ett jemförelsevis fattigt och glest bebodt land såsom vårt möter dock genomförandet af en dylik anordning betydande svårigheter, i synnerhet ekonomiska och lokala. Också synas dessa lärjungar utan olägenhet kunna begagna sig af undervisningen å reallinien till ett visst stadium, men erfarenheten har ännu ej afgjort, i hvilken form och till hvilket omfång den afslutande undervisningen bör meddelas.

Hvad åter angår förslaget att helt och hållet ombilda undervisningsplanen för det lägre skolstadiet efter deras behof, som vid en tidigare ålder skola sluta sin skolgång, skulle det utan tvifvel betydligt försvåra och försena deras utbildning, som en gång skola uppträda såsom vårt folks ledare på den andliga och materiella kulturens skilda områden, ett förhållande, som med hänsyn till den betydelse, en god ledning öfver allt visat sig ega, och den ofantliga konkurrens, som för närvarande råder folken emellan, måste anses såsom i hög grad betänkligt och farligt. Visserligen förklara förfäktarne af detta förslag, att de, som skola egna sig åt vetenskapliga studier, icke genom dess genomförande skulle komma att lida någon olägenhet eller få sin studietid förlängd, men de kunna för denna sin åsigt hvarken hänvisa till någon giltig erfarenhet, ej heller anföra ett tillfredsställande teoretiskt bevis. Men att på så lösliga grunder anställa ett så genomgripande experiment med något så ytterst vigtigt och ömtåligt som ett helt folks lärda undervisningsväsende skulle, synes mig, vara ett allt för djerft vågstycke.

Jag har härmed i korthet angifvit de synpunkter, från hvilka jag utgått vid mitt förslag till de ändringar i de allmänna läroverkens undervisningsplan, som af Eders Kongl. Maj:t genom nådiga beslut den 22 mars och den 19 augusti 1895 fastställdes. Jag har härvid städse haft till ögonmärke att söka anordna hvarje bildningslinies undervisningsplan efter dess särskilda uppgift och behof och har icke för att spara några undervisningstimmar föreslagit gemensam undervisning för olika bildningslinier, der en sådan kunde anses hinderlig för någondera. Särskildt har det varit mig angeläget att tillse, att reallinien gjordes oberoende af de klassiska linierna och dess fem lägre klasser så mycket som möjligt inrättades efter deras behof, som icke komme att fortsätta i de högre. Att det oaktadt icke någon mer genomgripande och framträdande förändring vidtagits i de fem lägre klassernas undervisningsplan, har sin grund dels deri, att redan i 1878 års skolstadga synnerlig omsorg egnats åt att göra undervisningen i de fem lägre realklasserna lämplig för dem, som med dessa skulle afsluta sin skolgång, dels deri att undervisningens lämplighet uti ifrågavarande hänseende är i hög grad beroende af densammas form och metod; men dessa kunna icke utan vidare genom ett påbud förändras i en skola, der gamla lärare sedan årtionden verka jemte de yngre. Sökte man tvinga dessa gamla lärare att följa nya metoder i sin undervisning, skulle kunskapsresultatet för lärjungarne ingalunda blifva tillfredsställande. Det enda man i detta afseende kan göra är derför att vid kursfördelningen dels borttaga alla sådana bestämmelser, som hindra de nya metodernas införande, dels angifva den riktning, i hvilken man önskar

att undervisningen skall gå; resten måste man söka vinna genom åtgärder för lärarebildning, inspektion m. m. Tager man dessa omständigheter i betraktande, torde man finna, att de år 1895 vidtagna jemkningar i timplanen och ändringar i kursbestämmelserna, särskildt rörande undervisningen i främmande lefvande språk, hvarigenom den kan sägas hafva blifvit emanciperad från den gamla s. k. grammatiska metoden, icke hafva varit utan betydelse.

Franskans inträde i femte klassen.

En anmärkning, som blifvit gjord mot den nuvarande anordningen af undervisningen i de fem lägre realklasserna, är att tre främmande språk der förekomma, och särskildt att franskan inträder med tre veckotimmar i femte klassen, hvilket man finner olämpligt för dem, som med denna klass skola afsluta sina studier, och anser föranledt af hänsyn till de klassiska bildningslinierna, å hvilka i nedre sjette klassen inträda grekiskan å A-linien och engelskan å B-linien. För egen del kan jag dock icke godkänna denna uppfattning. På de tre timmar, som i femte klassen äro anslagna åt franskan, hinna lärjungarne någorlunda tillegna sig det franska uttalet, det enklaste af formläran, de vanligaste orden och förmågan att öfversätta enklare meningar. Och vinsten häraf är icke så liten, ty härigenom vinna de förmågan att rätt uttala de franska ord, som ännu mycket ofta hos oss förekomma i tal och skrift och som vid läsning af något äldre svensk litteratur oupphörligt möta, vidare att kunna, åtminstone med tillhjelp af en ordbok, reda sig med en mängd i det hvardagliga lifvet förekommande, på franska helt eller delvis affattade, handlingar af enklaste slag såsom blanketter, formulär, anvisningar, tabellariska uppgifter m. m. Men oafsedt deras behof, som med femte klassen sluta sin skolgång, torde franskans inträde i femte klassen vara lika ändamålsenligt för reallinien som för den klassiska, då franskan visat sig vara ett af realliniens svårare ämnen, för hvilket det vållat bekymmer att få tiden att räcka till, och då å denna linie det grundligare studiet af fysik och kemi måste börja med nedre sjette klassen. Att åter låta det grundligare studiet af fysik och kemi börja redan i femte eller kanske i fjerde klassen skulle, utom det att detta studium föga lämpar sig för en så tidig ålder, alldeles omöjliggöras af hänsyn till dem, som med femte klassen skola afsluta sin skolbana, enär dessa i sådant fall blott skulle få begynnelsen af en fyraårig kurs. Hvar annorstädes skulle man för öfrigt på den klassiska linien låta franska inträda, om latinet uppskötes till nedre sjette och grekiskan till nedre sjunde klassen, derest man ville taga någon hänsyn till den nutida pedagogikens fordringar? Utan tvifvel skulle det vara mycket lättare att under nuvarande förhållanden finna annan plats för nämnda ämne, om detta af något skäl befunnes önskligt.

Blott ett främmande språk i de fem lägre klasserna.

Ville man åter, såsom några yrka, blott upptaga ett af de främmande språken i de fem lägre klasserna, skulle utan tvifvel deras målsmän, för hvilkas skull denna anordning vidtagits, snart nog visa sig föga belåtna dermed. Våra förbindelser med såväl Tyskland som England äro nemligen så lifliga, att dessa länders språk oupphörligt komma till användning i det dagliga lifvet, hvarför det i vanliga fall torde vara omöjligt att afgöra, hvilketdera en lärjunge företrädesvis kommer att behöfva, då detta

beror på den ort och den verksamhetsgren, inom hvilka han kommer att verka. Möjligen kan det vara nog, om han i ettdera af dessa språk har något större förmåga att muntligen och skriftligen uttrycka sig, men i det andra behöfver han dock kunna öfversätta och ega förmåga att i enklare fall meddela sig. Blefve således en dylik undervisningsplan för de fem lägre klasserna föga lämplig för dem, för hvilka denna anordning blifvit särskildt gjord, så blefve den det i ännu mindre grad för dem, som skulle fortsätta sina studier; ty det blefve nog ett svårlöst problem att i de fyra högre klasserna finna plats för två nya språk å reallinien och för tre å de klassiska linierna. De, som yrka på denna anordning, mena visserligen, att plats skulle vinnas derigenom, att en mängd af de kunskaper i andra ämnen, som för närvarande meddelas i de högre klasserna, i stället skulle inhemtas i de lägre, men de förbise härvid dels olägenheten af att flera nya språk inträda i undervisningen samtidigt eller omedelbart efter hvarandra, dels att vetenskaperna, i följd af deras systematiska natur, icke efter behag kunna mekaniskt styckas och delas, så att hvarje del utgör ett helt för sig, dels att vissa delar af de särskilda vetenskaperna i följd af sin beskaffenhet icke med framgång kunna meddelas på ett för tidigt åldersstadium och dels slutligen att hvad som sålunda i stället skulle tillföras de lägre klasserna, icke på långt när skulle hafva för dessa klassers lärjungar samma värde och betydelse som de uteslutna språkstudierna.

Praktisk afslutningsklass.

Men ehuru jag således icke kan medgifva, att de fem lägre realklassernas nuvarande undervisningsplan är olämplig för dem, som vid konfirmationsåldern skola afgå från läroverket, så följer deraf ingalunda, att jag anser det i allo vara väl beställdt för dessa lärjungar. För det första är nemligen en stor del af de lärjungar, som genomgått femte klassen, ännu icke i konfirmationsåldern. Vidare torde en femårig kurs från 9 års ålder icke vara tillräcklig för dessa lärjungars behof, hvarför ock denna kurs i andra länder merendels är sexårig. Och slutligen hafva nämnda lärjungar ännu icke vunnit den färdighet i de inhemtade insigternas tillämpning, som deras omedelbara användning i det praktiska lifvet kräfver, eller erhållit de praktiska specialkunskaper, som i det samma spela en större roll. En afslutningsklass synes mig alltså vara för dem nödvändig; och jag vill erinra derom, att förberedande åtgärder för upprättande af en sådan blifvit vidtagna. I skrifvelse den 30 oktober 1896 anmodades nämligen direktionen öfver Nya elementarskolan i Stockholm att uppgöra och till ecklesiastikdepartementet inkomma med förslag till anordnande af en ettårig klass, hvari lärjungar, som genomgått allmänna läroverkens femte klass, kunde förvärfva sig de kunskaper och färdigheter, hvaraf de företrädesvis kunna anses hafva behof och gagn i de särskilda yrken och sysselsättningar, till hvilka de efter slutad skolgång skola utgå; och skulle detta förslag afgifvas under förutsättning, att en dylik afslutningsklass kunde komma att vid följande läsårs början inrättas vid Nya elementarskolan. Med anledning häraf infordrade direktionen yttrande i ärendet af skolans lärarekollegium och detta tillsatte en komité, som utarbetade förslag till undervisningsplan för dylik af-

slutningsklass. Sedan detta förslag blifvit af lärarekollegiet granskadt samt af direktionen med förord till ecklesiastikdepartementet öfverlemnadt, beslöt Eders Kongl. Maj:t den 4 sistlidne juni, att en praktisk afslutningsklass med nyssnämnda ändamål skulle från och med höstterminen 1897 inrättas vid Nya elementarskolan, hvarjemte skolans direktion bemyndigades att vidtaga åtgärder för upprättande af nämnda klass och meddela de närmare bestämmelser, som kunde befinnas nödiga, samt på lämpligt sätt ringa till allmänhetens kännedom vilkoren för inträde i afslutningsklassen och den derför faststälda undervisningsplanen.

Enligt denna plan skall i klassen hvarje vecka egnas åt kristendom 1 t:e, modersmålet 4 t:r, tyska eller engelska 5 t:r, historia 2 t:r, geografi 2 t:r, matematik 5 t:r, naturalhistoria 2 t:r, fysik 2 t:r, välskrifning 1 t:e, teckning 2 t:r, bokhålleri 3 t:r, praktiska språköfningar 2 t:r och skrifning på lärorummet 2 t:r, eller tillsammans 33 t:r. Härunder skola i de särskilda ämnena genomgås följande kurser:

Kristendom. Kortfattad öfversigt af religionshistorien.

Modersmålet. Hufvuddragen af svenska litteraturens utveckling (epokerna), förnämligast genom litteraturprof men äfven delvis med ledning af en kortare litteraturhistoria. Deklamation. Läsning af prosastycken, helst efter en för ändamålet lämpad läsebok. Talöfningar (1 t:e): referat, diskussionsöfningar med inledande föredrag, memorering af kortare tal o. d. Uppsatsskrifning (1 t:e): berättelser, beskrifningar, referat, bref o. d.; en uppsats på lärorummet hvar tredje vecka. Grammatik: i samband med uppsatsskrifningen: hänvisning, då så befinnes nödigt, till i föregående klasser genomgångna grammatikaliska regler och exempel.

Tyska eller engelska. Grammatik. Grundlig repetition af formläran samt af det vigtigaste i syntaxen, efter en kortare lärobok. Litteratur. Läsebok: ett sammanhängande prosaarbete af någon modern författare; ett eller flere tidningsnummer jemte sakförklaringar; lämpligt urval af handskrifter. Vokabulär. Grundlig genomgång och repetition af en lämplig vokabelsamling. Talöfningar. Skriftliga öfningar, dels på lärorummet hvar tredje vecka, dels i hemmet.

Historia (statskunskap). Öfversigt af de olika samhällsformerna; de vigtigaste delarne af Sveriges grundlagar och kommunalförfattningar samt af bevillningsförordningen; redogörelse för de mera betydande statsembetsverken.

Geografi. Repetition af de olika verldsdelarnes fysiska förhållanden i jemförande framställning; jemförelse mellan de olika kulturländernas produkter, industri, handel, samfärdsel, konst och religion samt befolknings- och samhällsförhållanden.

Matematik. Geometri (1 à 2 t:r). Planimetri och stereometri. I anslutning härtill: »Förhållande», »den likformiga triangeln», »rotutdragning af siffertal», qvadratrötter och kubikrötter äfven efter tabeller. — Enklare öfningar på fältet. Aritmetik (3 à 4 t:r). Repetition med öfning af brukliga genvägar, ränteräkning, handelsrabatt, diskont, obligationer, enklare sammansatt ränteräkning efter tabeller, bolag, medeltal och »blandning». Reduktion mellan svenska och utländska mått- och myntsystem.

Ränteräkning vid kreditiv och kontokuranter. Planimetriska och stereometriska siffer-uppgifter. Matematisk skrifning, dels på lärorummet hvar tredje vecka, dels i hemmet.

Naturalhistoria (2 t:r). Botanik. Genomgång af in- och utländska växter af allmännare betydelse. Enklare växtfysiologiska försök. Parasitsvampar, jästsvampar och bakterier. — Någon öfning i användning af mikroskop. Zoologi. Menniskokroppens byggnad och förrättningar. Möjligen i sammanhang dermed en s. k. samaritkurs. — Våra husdjur, något utförligare än i de lägre klasserna. För industrien vigtigare produkter ur djurriket. Af ryggradslösa djur: vigtigare skadeinsekter och maskar.

Fysik (2 t:r.). De allmännaste meteorologiska fenomenen. Vigtigare och mera lättfattliga delar af fysiken, hufvudsakligen experimentelt, såsom vågen, termometern, barometern, ångmaskinen, kompassen, glaselektricitetmaskinen, den elektriska strömmen och dess användning vid telegrafen och telefonen.

Välskrifning. Öfningar i latinsk och tysk stil, äfvensom i affärs- och rubrikstil samt rundskrift.

Teckning. Geometrisk ritning. Frihandsteckning: klots och enkla fristående föremål, skuggning efter gips samt croquisritning.

Bokhålleri. En utförlig kurs i enklare bokföring jemte öfning i att uppsätta, efter formulär, räkningar, skuldförbindelser, vexlar, fraktsedlar, enklare kontrakt m. m.

Dessutom deltaga klassens lärjungar i skolans gymnastiköfningar.

Såsom af undervisningsplanen synes, ingår i den obligatoriska undervisningen antingen tyska eller engelska språket efter fritt val, men derjemte är tillfälle beredt lärjungar, som sådant önska, att under två timmar i veckan erhålla undervisning i det andra språket.

Ifrågavarande klass räknar för närvarande 16 lärjungar, af hvilka 9 valt tyska och 7 engelska till hufvudspråk, och deltaga alla utom en i den frivilliga undervisningen i det andra språket, ehuru deras tid, såsom lätt inses af läsordningen, är ganska mycket upptagen, något, som i sin mån visar målsmännens uppfattning af vigten för deras myndlingar att ega kunskaper i båda dessa språk.

Med afseende på den afsedda undervisningen i nämnda språk yttrar den nyss berörda af lärarekollegiet tillsatta komitén följande:

»På grund af det allmänna läroverkets uppgift måste språkundervisningen derstädes inskränka sig till ämnen af allmännare art och lifvets vanligare förhållanden. Att denna undervisning skall vara *praktisk* innebär icke att lärjungen skall lära sig ett språkbruk, som kräfves i det eller det praktiska yrket. Språkundervisningen, liksom alla andra studier i skolan, skall vara sådan, att lärjungen kan hafva nytta deraf, hvilket lefnadskall han än må välja. Men denna undervisning skall vara praktisk i *den* mening, att lärjungen direkt, utan långa deduktioner och utan letande i lexikon och grammatik, kan något så när förstå hvad som säges eller skrifves på det främmande språket och sjelf hjelpligt kunna göra sig förstådd. Lärjungen bör få mindre begreppsmessig insigt *om* språket, mera reflektionsfri färdighet *i* språket, än hittills

ofta varit fallet. Det är detta, som menas med praktisk språkundervisning vid det allmänna läroverket. På grund af hvad här ofvan anförts och med hänsyn tagen till den tid, som blifvit anslagen åt hufvudspråket, torde man af en lärjunge, som genomgått den ifrågavarande bildningslinien i detta ämne, kunna ungefärligen fordra: korrekt innanläsning, förmåga att förstå en lättare text och att fatta, hvad en inföding säger, då han yttrar sig om mera vanliga förhållanden, samt färdighet att muntligen och skriftligen uttrycka sina tankar i allmänna ämnen.»

»För detta måls nående bör undervisningen i så stort omfång som möjligt bedrifvas på språket i fråga och, der så ske kan, under några timmar meddelas af infödd lärare. Grammatikundervisningen bör inskränkas till det vigtigaste af formläran och hufvudpunkterna af syntaxen, t. ex. efter E. G. Calwagens förkortade upplagor. Litteraturen, som läses, bör bestå i en läsebok med omvexlande innehåll, bland annat behandlande det främmande landets natur, valda stycken ur dess historia, skildringar af folkets seder och bruk, allmänna nationella sånger etc. (i tyska t. ex. en del af Deutsches Lesebuch von A. Engelien und H. Fechner, i engelska t. ex. Illustreret Engelsk Læse- og Talebog N:r III ved Th. J. Hansen). Derjemte genomgås ett sammanhängande episkt eller dramatiskt prosaarbete af någon modern författare (i tyska t. ex. Die Journalisten af G. Freytag, i engelska möjligen Novel Notes af Jerome K. Jerome). Då lärjungen emellertid ej kan få tillfälle att genomgå någon utförligare litteraturkurs, synes det nödvändigt att införa utanläsning af någon lämplig vokabulär (i engelska möjligen Engelska Vokabler och Samtal af Lotten Lagerstedt). Om en sådan läses noga och den så vunna insigten tillämpas och befästes genom talrika samtalsöfningar, erhåller lärjungen ett fullständigt och afrundadt ordförråd, hvarigenom hans språkfärdighet bör få en synnerlig säkerhet och stadga.»

»Till följd af den stora roll, dagspressen spelar inom den moderna litteraturen, har det synts lämpligt att låta lärjungen genomgå några alster deraf, på det att han ej må stå alldeles handfallen, om en utländsk tidning kommer i hans händer.»

»Ändtligen har det synts lämpligt att gifva lärjungen någon färdighet att läsa utländska manuskript. Detta gäller i första hand om den tyska stilen, som understundom kan vara ganska kinkig att tolka, men det torde äfven vara nyttigt att låta lärjungen försöka sig på utländska bref med vanlig stil (i tyska: Lesebuch der Handschriften von C. T. A. Kolb). Hvad de praktiska öfningarna beträffar, böra de alltid noga ansluta sig till det, som i skolan förut genomgåtts. Att anställa talöfningar utan något faktiskt underlag af lämpliga ord och fraser, torde ej tjena till så synnerligen mycket, och föga vinnes genom dessa djupa studier i lexikon och grammatik, som lärjungarna så ofta bedrifva under skrifningstimmarna. De praktiska öfningarna skola vara i sann mening tillämpningsöfningar. Till underlag för talöfningarna har man dels den i skolan genomgångna texten, dels de olika kapitlen i vokabulären. Likaså skola de skriftliga öfningarna vara en tillämpning på det förråd af ord, fraser

och regler, som förut inhemtats. Öfversättningsöfningarna böra tidigt omvexla med reproduktioner af förut väl genomgångna stycken och till sist med fria uppsatser öfver lättare, allmänna ämnen, t. ex. bref, berättelser, beskrifningar.»

»Syftet med undervisningen i det andra valfria språket är att vidmakthålla den kunskap, som förut inhemtats, och bör undervisningen ställas derefter; hemlexor böra här i regeln ej förekomma.»

Såsom redan antydts, äro de åtgärder, som i detta afseende hittills vidtagits, blott att betrakta såsom förberedande försök, hvarigenom skulle utrönas dels hvilka läroämnen, som i en dylik afslutningsklass borde upptagas, och i hvilket omfång hvart och ett af dem deri borde förekomma, dels huru de särskilda läroämnena i en sådan klass borde behandlas samt hvilka fordringar man på grund deraf borde ställa på de lärare och läroböcker, som derinom skulle komma till användning. Att en grundlig undersökning af dessa frågor, utförd på praktisk väg, är af behofvet påkallad, innan en förordning med större räckvidd i ämnet utfärdas, framgår dels af sakens egen natur, dels af försök, som annorstädes i detta hänseende blifvit gjorda. Så kunde enligt 1869 års norska skollag med den sexåriga »middelskolen» förbindas en praktisk realklass, som hade till ändamål att utvidga och ytterligare bearbeta hvad som inhemtats i »middelskolen» med särskild hänsyn till utbildningen för praktiska lefnadsbanor. Beträffande denna anordning yttrar emellertid D. Christensen i sin skrift De vigtigste grundtræk af vor nuværende skoleordning i forbindelse med en kort udsigt over vort skolevæsens udvikling siden 1814: »Den praktiske realklasses kursus, der som regel är 1-aarigt, har ved erfaring ikke vist sig at kunne gjøre regning paa nogen videre søgning, saaledes at der for øieblikket kun findes en eneste saadan klasse, knyttet til den høire almenskole i Fredrikshald.» Att denna anordning vunnit så liten framgång i Norge, kan visserligen till en del hafva berott på, att den blifvit förlagd till det sjunde skolåret från 9 års ålder och sålunda väl i regeln kommit efter konfirmationsåldern, men antagligt är, att den ringa framgången äfven haft sin grund deruti, att saken icke blifvit nog förberedd och derpå inverkande omständigheter icke närmare undersökta, åtminstone meddelas inga mer ingående bestämmelser angående klassens arbetsordning.

Sedan man genom det försök och den dermed förbundna undersökning, för hvilka jag nyss redogjort, kommit till klarhet om huru undervisningen i en afslutningsklass af ifrågavarande slag bör i detalj vara anordnad, samt hvilket resultat man dermed kan vinna, — för närvarande kan med afseende härå blott sägas, att tillströmningen till klassen visserligen icke varit särdeles liflig, men att dess lärjungar tyckas hafva följt undervisningen med synnerligt intresse — torde det blifva lämpligt att föreslå dels en under särskild kontroll anstäld examen med dem, som genomgått nämnda klass, hvilken examen, derest den blifvit godkänd, eventuelt skulle medföra befogenhet till vissa befattningar i statens tjenst, dels huru berörda klass skulle inordnas i vår nuvarande skolorganisation.

Undervisningen i de klassiska språken.

Derigenom att i den skriftliga mogenhetsexamen öfversättningen från modersmålet till latin blifvit utbytt mot en öfversättning från latin till modersmålet, har latinets ställning i skolan blifvit i viss mån förändrad, i det att målet för skolundervisningen i detta ämne mer afgjordt, än förut varit fallet, kunnat sättas i förmågan att rätt uppfatta och öfversätta en latinsk text och i följd deraf det grammatiska studiet kunnat i åtskilliga hänseenden inskränkas, under det att mer vigt måst läggas på de reala hjelpvetenskaperna, såsom gamla verldens historia och geografi m. m. På grund häraf och derigenom att dels ganska afsevärda feriearbeten i latinsk öfversättning blifvit lärjungarne förelagda till båda afdelningarna af sjunde klassen, dels den gamla tidens historia å latinlinien tidigare än förut inträdt i undervisningen, har det blifvit möjligt att ganska mycket inskränka latintimmarnes antal, nemligen från 48 veckotimmar, deraf 32 å det högre stadiet, enligt 1878 års undervisningsplan, till 40 veckotimmar, deraf 26 å det högre skolstadiet. Äfven för grekiskan har undervisningstiden blifvit något minskad, nemligen från 26 veckotimmar till 24, i samband dermed att feriearbete i grekisk öfversättning blifvit ålagdt lärjungarne till öfre sjunde klassen. Genom den inskränkning i undervisningstid för de klassiska språken, som sålunda åstadkommits, har mer tid kunnat egnas öfriga ämnen, särskildt i de högre klasserna, och undervisningen i öfrigt kunnat lämpligare anordnas, t. ex. genom anslående af fasta timmar till skrifning å lärorummet.

Någon ytterligare inskränkning i undervisningstiden för de ifrågavarande språken anser jag mig icke kunna tillstyrka, om med undervisningen det ändamål skall vinnas, som dermed afses. Detta ändamål synes mig vara, att en god grund blifver lagd för dem, som vid universitetet skola drifva klassiska studier, samt att de studerande, som behöfva latin eller grekiska blott såsom hjelpvetenskaper, må utan ytterligare studier af dessa språks klassiska litteratur kunna gå till sina facksdier. Den vetenskapliga produktion, som i gångna tider betjenat sig af de klassiska språken, eger ännu för ett flertal vetenskaper den betydelse, att ett grundligt och sjelfständigt studium af dessa förutsätter insigt i nämnda språk. Vilja vi följa med och deltaga i det vetenskapliga kulturarbetet på skilda områden, får derför studiet af de klassiska språken icke dö bort eller så inskränkas, att den vunna kunskapen deri icke medgifver någon användning, då verkligt behof deraf förefinnes. Men det är fara värdt, att detta blefve förhållandet, om nämnda studium antingen helt och hållet eller till större delen uppskötes till universitetet, ty derigenom skulle, såsom förut påpekats, fackstudiet så försenas och den akademiska studietiden så förlängas, att antagligen högst få ynglingar skulle vilja underkasta sig deraf följande olägenheter och uppoffringar. Måste således studiet af de klassiska språken, för att kunna bibehålla sig och bära frukt, redan i skolan bedrifvas till ett visst omfång, så är ock tydligt, att detsamma måste derstädes så anordnas, att det icke hindrar inhemtande af öfriga erforderliga skolkunskaper. Det är derför efter min åsigt olämpligt att låta de klassiska språken inträda i undervisningen först på det högre stadiet, ty om det kunskapsmått, som för närvarande är

afsedt i dessa språk och som icke utan väsentlig skada kan sänkas, skall bibehållas oförändradt, torde det under sådan förutsättning visa sig omöjligt att uppehålla fordringarna i öfriga läroämnen vid samma nivå, som hittills, dels i följd af den olämpliga ämnesföljden, dels på grund deraf, att lärjungarnes tid och krafter på det högre stadiet allt för mycket upptagas af ifrågavarande språkstudier. Och liksom jag är öfvertygad, att vi med den nuvarande anordningen städse kunna påräkna att hafva till vårt förfogande ett erforderligt antal unge män med den för deras uppgift nödiga insigten i klassiska språk, så är jag ock å andra sidan viss, att i våra dagar ingen fara förefinnes, att latinlinien skall draga till sig ett allt för stort antal lärjungar. Sedan föräldrar och målsmän allt mer blifvit öfvertygade, att reallinien erbjuder en god och pålitlig bildning, och sedan denna linies alumner vunnit ökade tillfällen till fortsatta studier såväl vid högre tillämpningsskolor som inom universitetens filosofiska fakulteter, har nämligen lärjungeantalet på berörda linie snabbt och oafbrutet stigit i förhållande till det å latinlinien. Detta framgår tydligt, om man närmare undersöker lärjungeantalet i klasserna IV—VII vid våra allmänna läroverk under de två sista decennierna.

År 1876 var vid höstterminens början realisternas hela antal 2,019 och latinarnes 4,139, under de följande fem åren stego båda liniernas lärjungeantal, men latinarnes något mer än realisternas, så att realisterna år 1881 vid den nyss nämnda tidpunkten utgjorde 2,450 och latinarne 5,539. Derefter sjönk realisternas antal något under åren 1882 och 1883, så att det sistnämnda år blott utgjorde 2,354. Från och med år 1884 har emellertid deras antal oupphörligt stigit, först svagt, derpå allt starkare, så att det år 1886 uppgick till 2,523, år 1891 till 3,254 och år 1896 till 4,254. Latinarnes antal åter steg år 1882 till 5,567 och sjönk derpå oafbrutet under de följande tio åren, så att det år 1886 utgjorde 5,236 och 1891 3,987, hvarefter detsamma med mindre vexlingar i det hela bibehållit sig oförändradt, så att det 1896 utgjorde 3,980. Vid början af det första decenniet var sålunda latinarnes antal ungefär dubbelt så stort som realisternas och bibehöll under hela decenniet denna öfverlägsenhet, tidtals till och med något ökad, och vid början af det andra decenniet var förhållandet mellan de båda liniernas lärjungeantal nästan alldeles detsamma som vid början af det första; men utvecklingsgången under de sista tio åren har varit en helt annan än under de föregående, i det att realisternas antal derunder oupphörligt stigit, under det att latinarnes under den första femårsperioden starkt fallit och derpå förblifvit nästan oförändradt, i följd hvaraf realisternas antal vid decenniets slut icke blott hunnit upp utan äfven gått förbi latinarnes.

Denna skarpa, städse i samma riktning gående vexling i förhållandet mellan de båda bildningsliniernas lärjungeantal under en så kort tid är högst märklig och tyder på en afgjord förändring i föräldrars och målsmäns uppfattning af de båda bildningsliniernas betydelse för deras alumner, hvarför man har skäl att antaga, att denna utveckling i den närmaste framtiden skall i samma riktning fortgå och att således

latinarnes antal utan något yttre ingripande kommer att reduceras till det, som för landets behof verkligen är erforderligt.

Till detta resultat kommer man äfven genom att särskildt granska de båda bildningsliniernas lärjungeantal i de högre klasserna, ehuru ändringarna inom de lägre klasserna ännu icke hunnit utöfva hela sin inverkan på de högre och ehuru i följd af de mindre talen och andra omständigheter utvecklingsgången derinom är mindre konstant. I sjunde klassen utgjorde 1876 realisternas antal 134 och latinarnes 885, år 1881 hade de förras antal vuxit till 387 och de senares till 1,225, år 1886 hade realisternas antal minskats till 296, under det att latinarnes ökats till 1,365, år 1891 ökades åter antalet realister till 342, under det att antalet latinare sjönk till 1,037, och år 1896 var realisternas antal 617, latinarnes 984. Under det att latinarnes antal i sjunde klassen år 1876 var mer än sex gånger större än realisternas, var det år 1881 mer än tre gånger större, år 1886 mer än fyra gånger större, men år 1891 blott tre och år 1896 föga mer än halfannan gång större. Man återfinner här alldeles samma utvecklingsgång som vid totalantalet, ehuru, såsom var att vänta, något försenad, hvarför man kan sluta sig till att realisternas antal i sjunde klassen snart skall blifva lika stort och derpå större än latinarnes. En blick på lärjungeantalet i sjette klassen stöder väsentligen denna slutsats. I denna klass utgjorde realisternas och latinarnes antal år 1876 342 och 1,339, år 1881 523 och 1,836, år 1886 542 och 1,736, år 1891 604 och 1,243 samt år 1896 1,004 och 1,301. Sedan latinarnes antal i denna klass åren 1876, 1881 och 1886 varit mellan tre och fyra gånger större än realisternas, var det 1891 blott något mer än dubbelt och 1896 ej fullt en och en tredjedel gång större.

Ser man åter särskildt på lärjungeantalet i klasserna IV och V vid de femklassiga allmänna läroverken, så finner man att vid höstterminernas början utgjorde derstädes realisternas och latinarnes antal år 1876 539 och 404, år 1881 573 och 394, år 1886 450 och 314, år 1887 461 och 276, år 1888 517 och 239, år 1891 628 och 204 samt år 1896 614 och 197. Häraf framgår, att realisternas antal vid dessa läroverk hela tiden varit öfverlägset latinarnes, samt att denna öfverlägsenhet under det första årtiondet icke varit synnerligen stor, men från och med år 1887 ökats, så att realisternas antal år 1888 var mer än dubbelt och allt ifrån år 1891 mer än tre gånger så stort som latinarnes. Lägger man härtill, att af de 197 latinare, som år 1896 funnos vid de femklassiga läroverken, 119 tillhörde 7 läroverk, så att blott 78 kommo på de öfriga 13 femklassiga läroverken med latinlinie, så finner man lätt, att latinlinien vid dessa sistnämnda läroverk utan större olägenhet i den närmaste framtiden kan indragas. Och upprättades i dess ställe en praktisk afslutningsklass med den uppgift, som förut angifvits, något, som utan större kostnader skulle kunna ske, skulle denna förändring säkerligen med tillfredsställelse mottagas af de kommuner, hvilka den närmast rörde. Möjligen kommer utvecklingen att fortgå i den riktning, att äfven vid åtskilliga högre läroverk latinlinien skall kunna indragas och sålunda der plats beredas för nämnda

afslutningsklass, hvilken för öfrigt utan särskild kostnad kan inrättas vid sådana läroverk, der parallelafdelningar förekomma i nedre sjette klassen, genom ombildning af en bland dem.

Af det sagda torde framgå, att å ena sidan man utan all våldsam påtryckning skall kunna bereda dem, som vid konfirmationsåldern vilja lemna läroverket, en för dem lämplig bildning, och att å andra sidan antalet af dem, som studera de klassiska språken, och statens kostnader för deras undervisning kunna inskränkas till sitt rätta mått, om man blott vill se tiden an och med ledning af den erfarenhet, som utvecklingen vid våra läroverk i detta afseende gifver vid handen, reglerande ingripa.

Förhållandet mellan de allmänna läroverken och folkskolan.

En fråga, som mycket diskuterats såväl inom som utom Riksdagen, är den om förhållandet mellan de allmänna läroverken och folkskolan. Denna fråga har på det sätt vunnit sin lösning, att Riksdagen i skrifvelse den 11 maj 1894 anhållit om sådan ändring af fordringarna för inträde i allmänna läroverkets lägsta klass, att dessa må vid anstäld inträdespröfning kunna fullgöras af den, hvilken genomgått första årsklassen af fast folkskola litt. A, och Eders Kongl. Maj:t har genom nådigt beslut den 9 november 1894 i detta afseende förordnat på sätt Riksdagen begärt. Det är derför att hoppas, att de yrkanden, som vid flere föregående tillfällen gjorts inom Riksdagens Andra kammare angående indragning af det allmänna läroverkets första klass icke nu skola upprepas. En dylik indragning skulle nemligen medföra ett upphäfvande af det omedelbara samband, som sålunda åstadkommits mellan de båda läroanstalterna. Ty då Andra kammaren enligt statsutskottets förslag vid 1892 års riksdag beslöt, dels att nuvarande första klassen vid allmänna läroverken skulle indragas, dels att inträdesåldern till den blifvande första klassen skulle bestämmas till fylda 10 år och att fordringarna för inträde deri förhållandevis skulle ökas, men så att för intagning i densamma ej skulle fordras insigt i något ämne, hvari folkskolan icke meddelade undervisning, har kammaren vid denna formulering af sitt beslut antagligen utgått från den riktiga mening, att inträdesfordringarna för den blifvande första klassen måste omfatta ett kunskapsmått i folkskolans ämnen, som qvantitativt och qvalitativt fullt motsvarade det kunskapsförråd, som för närvarande inhemtas i allmänna läroverkets första klass, deri inberäknadt tyskan, hvaråt en så stor del af tiden i denna klass egnas. Endast under denna förutsättning kunde det nemligen antagas, att allmänna läroverket under en åttaårig kurs skulle utan öfveransträngning kunna föra sina lärjungar till samma ståndpunkt som för närvarande med en nioårig kurs. Men med dylik förutsättning var tydligen ej att vänta, det inträdesfordringarna till den blifvande första klassen skulle kunna inskränkas till den kurs, som för närvarande genomgås i andra klassen af en fast folkskola litt. A, utan att de i flere ämnen måste ej obetydligt öfverstiga hvad som ingår i denna kurs, och kanske dertill vara inhemtade enligt läroböcker, afsedda för de allmänna läroverken. Sistnämnda fordran har sin grund deri, att en lärobok redan från början måste vara inrättad efter hvad den i fortsättningen skall meddela, hvarför en lärobok, som är afsedd för en tre- eller fyraårig kurs

i allmänhet måste vara helt annorlunda anordnad än en, som är afsedd för en fem- eller nioårig. Men skall det ej bli nödvändigt för det allmänna läroverket att i flertalet ämnen börja från början och derigenom lida en ej obetydlig tidsförlust, så måste lärjungarnes kunskaper vid inträdet vara sådana, att den fortsatta undervisningen kan direkt derpå byggas. Någon tidsförlust uppkommer gerna i alla fall, enär de från olika håll kommande lärjungarne måste samarbetas, något, som vid bestämmandet af inträdesfordringarna är att taga i betraktande. Antingen skulle således folkskolan bli tvungen att vid sin undervisning i åtskilliga ämnen begagna läroböcker, som egentligen äro afsedda för de allmänna läroverken, eller ock måste inträdesfordringarna till första klassen vid desamma så höjas, att det med ledning af folkskolans hittills varande läroböcker inhemtade kunskapsförrådet och den vunna mognaden i det hela fullt motsvarande hvad som för närvarande fordras för uppflyttning i allmänna läroverkens andra klass. Det förra af dessa alternativ torde knappast på allvar kunna sättas i fråga, om det ock kunde realiseras i våra största städer, der särskilda klasser kunde upprättas för dem, som hafva för afsigt att söka inträde vid de allmänna läroverken, det senare skulle åter höja inträdesåldern vid nämnda läroverk med minst ett år, hvilket ingalunda vore tillrådligt.

Ville man deremot inskränka sig till att föreskrifva, att för inträde i allmänna läroverkets blifvande första klass blott skulle fordras den kurs, som för närvarande genomgås i andra årsklassen i en fast folkskola litt. A, så råkade man ut för en annan svårighet, nemligen att antingen sänka fordringarna i afgångsexamen eller att utsätta lärjungarne för en våldsam öfveransträngning. Men redan 1882 års läroverkskomité har genom jemförelse mellan fordringarna i afgångsexamen i Sverige och i åtskilliga andra kulturländer kommit till det resultat, att de för våra allmänna läroverk faststälda kurserna i allmänhet icke tåla vid någon nedprutning; och i denna uppfattning instämmer särskilda utskottet vid 1890 års riksdag till fullo samt yttrar med afseende härå: »Det klagas redan nu, att studenterna, då de komma till universitetet, sakna förmåga att följa den akademiska undervisningen, hvilken i vidsträckt mån till sin anordning måste vara likartad med den akademiska undervisningen i andra land, äfven derför att vid densamma till stor del främmande läroböcker måste användas. Göres nedprutning i afgångsfordringarna, är det att frukta, att deras insigter och mogenhet, hvilka från universitetet gå ut i det allmännas tjenst, blifva mindre, äfven deras, som komma att egna sig åt kunskapers spridande, åt elementarundervisningen eller åt utbildande af folkskolans lärare, och häraf blir följden lätt, att hela nationens bildningsnivå kommer att sjunka. Fordringarna i afgångsexamen måste alltså i det hela hållas uppe vid det nuvarande, om ock måhända någon modifikation skulle kunna göras, så till vida att fordringarna i ett ämne något minskades, men till gengäld ökades i ett annat.» Sedan denna tid hafva de föreskrifna kurserna i det hela taget ingalunda ökats.

Hvad åter öfveransträngningen vid våra läroverk beträffar, är den ett ondt, på hvilket man städse måste hafva sin uppmärksamhet fästad; och att öka anledningarna dertill skulle säkerligen visa sig mycket olycksbringande. För att motverka detta onda har allt sedan början af 1870-talet en förlängning af läsåret varit ifrågasatt. Redan den år 1870 tillsatta läroverkskomitén förordade en, ehuru temligen ringa, förlängning af lästiden. Och i anledning af nådig proposition angående förändrad anordning af vissa delar af rikets elementarläroverk utalade sig 1873 års riksdag för läsårets utsträckning till 39 veckor, hvari dock skulle inräknas ledighet under en vecka vid påsk och en half vecka vid pingst. 1882 års läroverkskomité föreslog, att läsåret skulle bestämmas till 39 veckor, men att deruti skulle inräknas 12 dagars ledighet vid påsktiden och 4 dagars lof vid pingsten samt den tid, som för vissa lärjungar komme att upptagas af inträdes- och flyttningspröfningar. I nådig proposition till 1887 års riksdag angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna hemstäldes, att läsåret för samtliga lärjungar skulle utsträckas till 39 veckor, deri inräknad 1 $^1/_2$ veckas ledighet vid påsk och pingst, men att lärarnes tjenstgöringsskyldighet skulle bestämmas till 40 veckor. Samma hemställan gjordes i dylik proposition till 1890 års Riksdag. Särskilda utskottet vid sistnämnda riksdag föreslog emellertid på anförda skäl, att läsåret för lärjungarne skulle utsträckas till blott 38 veckor och lärarnes undervisningsskyldighet till 39 veckor. Detta utskottets förslag gillades af båda kamrarne utan att dock, i följd af en dermed förbunden fråga, blifva Riksdagens beslut. I nådiga propositionen till 1892 års riksdag upptogs detta utskottets förslag, och stäldes undervisningstidens utsträckning då likasom i de föregående propositionerna såsom vilkor för den ifrågasatta löneförbättringen för lärarne. Statsutskottet vid sistnämnda års riksdag tillstyrkte förslaget om lästidens förlängning och detsamma godkändes af kamrarne, ehuru åtskilliga talare ganska skarpt yttrat sig deremot, *Öfveransträngningen.*

Då emellertid många af dem, som i Riksdagens båda kamrar röstat för läsårets förlängning gjort detta med mycken tvekan, under det att andra bestämdt uttalat sig deremot, och då det synts mig obilligt att ålägga lärarne förökad tjenstgöringstid, så länge deras löneförmåner äro så otillräckliga som för närvarande, har jag ansett mig böra söka ett annat medel att utan sänkande af skolans kunskapsnivå motverka den för handen varande och för framtiden hotande öfveransträngningen. Ett sådant medel har jag trott mig finna i obligatoriska feriearbeten. Och sedan en år 1893 tillsatt komité, bland annat, utarbetat förslag till dylika feriearbeten samt vederbörande myndigheter med afseende härå blifvit hörda, beslöt Eders Kongl. Maj:t den 22 mars 1895, i sammanhang med andra ändringar i de allmänna läroverkens undervisningsplan, att vissa arbeten i bestämda ämnen skulle till de särskilda klasserna af lärjungarne utföras under sommarferierna. Uppgifterna för dessa arbeten, hvilka i allmänhet borde vara desamma för lärjungarna i samma klass eller samma afdelning af tvåårig klass vid samma läroverk, skulle mot vårterminens slut bestämmas af rektor på förslag af lärarne i ifrågavarande ämnen i klassen eller afdelningen *Obligatoriska feriearbeten.*

närmast under den, till hvilken feriearbete gåfves. Vid hvarje feriearbete, som förelades lärjunge, skulle af läraren meddelas den förberedelse och de särskilda upplysningar, som kunde anses erforderliga. Vid höstterminens början skulle vederbörande lärare i den klass eller den afdelning, till hvilken feriearbete gifvits, pröfva, på hvad sätt lärjungarne utfört det föresatta arbetet, samt deröfver för hvarje särskildt ämne afgifva betyg medettdera af vitsorden »tillfredsställande» eller »icke tillfredsställande», hvarefter lärjungarnes målsmän skulle underrättas om pröfningens utgång. Lärjunge, som vid höstterminens början vunne inträde vid läroverket, skulle äfven hafva fullgjort stadgadt feriearbete eller ett deremot svarande. Och rektor skulle det tillkomma att vidtaga erforderliga åtgärder, på det att pröfningen af feriearbetena skulle kunna afslutas inom höstterminens tre första veckor.

De obligatoriska feriearbetena äro, såsom af dessa bestämmelser framgår, afsedda att utgöra en integrerande del af lärokursen. Hvad som derigenom inhemtas, behöfver således icke inläras under terminerna, och det tunga hemarbetet under dessa måste derför i viss mån lättas. Och då det blifvit beräknadt, att lärjunge af medelmåttig begåfning behöfver, för att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina feriearbeten, deråt egna i de lägre klasserna två timmar och i de högre tre timmar om dagen under 6—7 veckor, kan man deraf få en ungefärlig föreställning om måttet af den lättnad i terminsarbetet, som sålunda beredts våra lärjungar. Ett annat vigtigt ändamål med de obligatoriska feriearbetena är att bereda lärjungarne tillfälle till en sjelfständig studieverksamhet, på det sätt en sådan på de ifrågavarande åldersstadierna kan förekomma, samt att bibehålla och stärka lärjungarnes arbetslust och arbetsförmåga, hvilka tydligen måste lida skada, derest de långa sommarferierna förnöttes i sysslolöshet eller blott egnades åt nöjen. För att nämnda feriearbeten skola kunna åstadkomma hvad som dermed afsetts, fordras emellertid att uppgifterna för desamma så väljas och förberedas, att lärjunge af medelmåttig begåfning, som är mogen för den klass, till hvilken han flyttats, kan på egen hand reda sig dermed, samt att pröfningen af de utförda arbetena verkställes på sådant sätt, att lärjungen å ena sidan föranlåtes att med noggrannhet och omsorg fullgöra det föresatta och att han å andra sidan får samma gagn af sitt arbete under ferierna som af motsvarande arbete, utfördt under terminen. Att vid genomförandet af en så ny och oförsökt anordning som denna under de första åren åtskilligt kan vara öfrigt att önska i nämnda hänseenden, är lätt att inse. Men, oafsedt detta, har den hittills vunna erfarenheten af de obligatoriska feriearbetena i det hela varit god, på några ställen synnerligen god, på andra ganska tillfredsställande. Det är derför all anledning att hoppas, att i samma mån lärare och lärjungar blifva mer vana vid och förtrogna med detta slag af arbete, resultaten skola blifva jemnare samt öfverallt och i alla ämnen fullgoda.

Då ett annat medel att utan sänkande af kunskapsfordringarna motverka öfveransträngningen sålunda funnits och kommit i användning, anser jag mig icke för närvarande böra yrka på någon förlängning af läsåret eller någon utsträckning af lärarnes

tjenstgöringstid såsom vilkor för deras löneförbättring. Skulle det framdeles visa sig, att de obligatoriska feriearbetena icke förmå åstadkomma hvad man af dem väntat sig, och en förlängning af läsåret derför blifva nödvändig, skulle en sådan säkerligen, derest lärarne kommit i åtnjutande af en tillfredsställande lönereglering, utan gensägelse från deras sida kunna företagas. Och i hvilket fall som helst torde lärarnes skyldighet att underkasta sig den förlängning af lästiden, som för skolans behof befinnes erforderlig, vara obestridd. Då jag nu hemställer, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen en definitiv löne- och pensionsreglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken, gör jag det derför, utan att uppställa en direkt utsträckning af deras tjenstgöringstid såsom vilkor för densamma.

Föregående behandling af frågan om löne- och pensionsreglering för lärarne.

Med afseende å den föregående behandlingen af frågan om löne- och pensionsreglering för lärarne vid de allmänna läroverken ber jag att få erinra om följande.

Med anledning af inkomna ansökningar af lärarne vid rikets allmänna läroverk, folkskolelärareseminarier och högre lärarinneseminariet angående beredande af förbättring i deras lönevilkor uppdrog Eders Kongl. Maj:t den 3 maj 1878 åt särskilda komiterade att verkställa en fullständig utredning af detta ärende i hela dess vidd och afgifva förslag i ämnet. Den 17 maj följande år afgåfvo komiterade sitt betänkande, hvaröfver vederbörande myndigheters utlåtanden inhemtades. Och till 1882 års riksdag gjorde Eders Kongl. Maj:t nådig framställning om löne- och pensionsreglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet och folkskolelärareseminarierna äfvensom angående beredande af tillfällig löneförbättring åt lärarne vid såväl de treklassiga allmänna läroverken som de två- och enklassiga pedagogierna, under förutsättning af förhöjda terminsafgifters införande vid de allmänna läroverken och pedagogierna.

Kongl. proposition till 1882 års Riksdag.

De dervid föreslagna närmare bestämmelserna voro:

att lärjungarne vid de allmänna läroverken och de tvåklassiga pedagogierna skulle utom förut bestämda afgifter erlägga en terminlig, till statsverket ingående afgift till belopp af 30 kronor för lärjunge i sjette och sjunde klasserna samt 20 kronor för lärjunge i öfriga klasser, dock att medellöse lärjungar till högst 15 procent och mindre bemedlade till högst 20 procent af hela närvarande lärjungeantalet i hvardera gruppen af klasser skulle kunna befrias, de medellöse från hela och de mindre bemedlade från halfva den nya afgiften; äfvensom

a) med afseende på *de högre allmänna läroverken,*

att lärarne vid dessa läroverk skulle åtnjuta följande aflöning: *rektorer:* lönegrader 1) 3,500 kronor, 2) 4,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,500 kronor; *lektorer:* lönegrader 1) 2,100 kronor, 2) 2,600 kronor, 3) 3,100 kronor, 4) 3,600 kronor, tjenstgöringspenningar 1,400 kronor; *adjunkter:* lönegrader 1) 1,500 kronor, 2) 2,000 kronor, 3) 2,500 kronor, 4) 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor; *musiklärare:* lönegrader 1) 1,000 kronor, 2) 1,200 kronor, 3) 1,400 kronor; *gymnastiklärare:* löne-

grader 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor, 3) 1,600 kronor; *teckningslärare:* lönegrader 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor, 3) 1,600 kronor;

att uppflyttning från lägre till högre lönegrad medgåfves lärarne efter dittills gällande grunder; samt

att teckningslärare skulle vara skyldig tjenstgöra för lönen intill 16 timmar i veckan; att ytterligare tjenstgöringsskyldighet intill 4 timmar i veckan skulle af eforus kunna honom åläggas mot ersättning för hvarje timme i veckan under helt läsår af 75 kronor åt lärare i första och andra lönegraderna och af 100 kronor åt lärare i tredje lönegraden; samt att i öfrigt de i nådiga cirkuläret den 18 maj 1878 meddelade bestämmelser rörande teckningslärarne skulle lända till efterrättelse;

b) i afseende på *de femklassiga läroverken,*

att lärarne vid dessa läroverk skulle sålunda aflönas: *rektorer vid läroverk i Stockholm:* lön 3,200 kronor och tjenstgöringspenningar 1,300 kronor; *rektorer vid öfriga läroverk:* två lönegrader 1) 2,700 kronor, 2) 3,200 kronor, tjenstgöringspenningar 1,300 kronor; *kolleger:* lika med adjunkter vid de högre allmänna läroverken; *musiklärare:* lön 500 kronor; *gymnastik- och teckningslärare:* lika med nuvarande aflöning;

att uppflyttning från lägre till högre lönegrad medgåfves lärarne efter då gällande grunder;

c) med afseende på *de treklassiga allmänna läroverken* samt *de två- och enklassiga pedagogierna;*

att lärarne vid dessa läroverk skulle erhålla tillfällig löneförbättring, så att hela aflöningen uppginge till följande belopp: *rektorer vid de treklassiga läroverken:* lönegrader 1) 2,500 kronor, 2) 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor; *rektorer vid tvåklassiga pedagogier:* lönegrader 1) 2,000 kronor, 2) 2,500 kronor, 3) 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor; *kolleger vid de treklassiga läroverken och de tvåklassiga pedagogierna:* lika med adjunkter vid högre allmänna läroverk *lärare vid enklassiga pedagogier:* lön 2,000 kronor; *musik-, gymnastik- och teckningslärare:* lika med nuvarande aflöning; samt

att uppflyttning från lägre till högre lönegrad medgåfves kollegerna efter dittill gällande grunder, men att rektorerne vid de treklassiga läroverken och tvåklassiga pedagogierna skulle efter 10 års tjenstgöring, räknadt från början af kalenderåret näst efter det, då fullmakt första gången erhölles såsom ordinarie lärare, uppflyttas i andra lönegraden och rektorerna vid de sistnämnda, dessutom efter ytterligare 5 års tjenstgöring i tredje lönegraden;

att tjenstgöringspenningarna skulle för alla lärare och lärarinnor, rektorerne undantagne, beräknas utgå för läsår eller för ett visst antal läsveckor; att de i rektorernas aflöning ingående tjenstgöringspenningar skulle beräknas utgå för kalenderår, men till olika belopp för läsåret och för ferierna efter särskilda bestämmelser, som af Kongl. Maj:t faststäldes; samt att tjenstgöringspenningarna icke finge af tjenstens innehafvare uppbäras under tjenstledighet, dock att, om rektor eller lektor, som vore

domkapitelsledamot, endast åtnjöte ledighet från domkapitelsgöromålen, afdrag å tjenstgöringspenningarna icke skulle ske;

att för rättighet att tillgodonjuta den förbättrade aflöning, som enligt berörda lönereglering komme lärare till del, skulle gälla som vilkor: 1) att lärare, som enligt dittills gällande stat vore berättigad till ersättning för indelt lön, skulle frånträda sin rätt till nämnda ersättning; 2) att innehafvare af löner, i hvilka inginge afkomst af prebendehemman och lägenheter eller andra särskilda förmåner utom kontanta penningar, finge tillträda ifrågavarande löneförbättring endast under vilkor att, sedan en undersökning af dessa förmåners beskaffenhet samt uppskattning af deras ekonomiska värde egt rum, vara underkastade antingen förmånernas indragning till statsverket mot ersättning i penningar till det belopp, hvartill de vore i stat beräknade, eller den minskning i statsverkets löneanslag för tjensten, som kunde i vederbörlig ordning varda beslutad, dock icke till större belopp, än som motsvarade den löneförbättring, som löntagaren vid den föreslagna löneregleringen komme att vinna; 3) att den genom nådiga cirkulären den 20 mars 1858 och den 29 december 1860 stadgade skyldighet för visse lärare att, i händelse de genom inträffade förändringar skulle finnas umbärlige, inträda i tjenstgöring vid annat läroverk, helst inom stiftet, skulle åligga äfven öfrige vid de högre och de femklassiga allmänna läroverken anstälde lärare, intill dess de uppnått 45 års ålder; samt 4) att lärare skulle vara skyldig att från tjensten afgå med pension enligt de bestämmelser, som i sammanhang med denna lönereglering komme att fastställas;

att hvarje lärare, som blefve utnämnd till tjenst, med hvilken rätt till särskilda förmåner vore förenad, skulle vara underkastad den minskning i aflöning från statsverket, som Kongl. Maj:t framdeles kunde finna lämpligt besluta till ett belopp, icke öfverstigande det, hvartill de i lönen ingående särskilda förmåner efter skälig uppskattning uppginge;

att, med undantag för gymnastiklärarne, öfrige ordinarie lärare och lärarinnor vid rikets högre och femklassiga allmänna läroverk skulle hafva rättighet och, hvad angår de lärare och lärarinnor, som ingingo på den nya lönestaten eller som utnämndes efter det kungörelse i ämnet utkommit, äfven skyldighet att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjenstår med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå, Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvades i tjensten kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kunde finnas villig att i densamma qvarstå;

att ordinarie gymnastiklärare vid förenämnda läroverk, då de uppnått 60 lefnadsår och minst 30 tjenstår, skulle under i öfrigt enahanda vilkor och förutsättningar, som för öfrige lärare blifvit föreslagna, hafva samma rätt och skyldighet att från tjensten afgå med pension, som nästföregående moment innehåller beträffande öfrige lärare; samt

att vid dessa läroverk anstäld ordinarie lärare eller lärarinna, som i minst tre år

lidit af lamhet, blindhet, döfhet eller vansinne, hvaraf han eller hon varit urståndsatt att sin tjenst bestrida, skulle, derest det blefve behörigen styrkt, att anledning icke förefunnes till antagande, det han eller hon kunde återvinna tjenstbarhet, kunna äfven utan egen ansökning före uppnådd pensionsålder från tjensten skiljas mot åtnjutande under sin återstående lifstid af pension från allmänna indragningsstaten, hvilken pension skulle för lärare eller lärarinna, hvilkens aflöning vore fördelad i lön och tjenstgöringspenningar, utgå med ett belopp lika med hela lönen, om han eller hon befunne sig i annan lönegrad än den högsta, men för den, som redan uppnått högsta lönegraden eller innehade tjenst, för hvilken inga lönegrader funnes, så beräknas, att för hvarje i full pensionsålder felande tjenstår afdroges en procent af lönen, dock icke mer än tio procent, samt att för lärare och lärarinna, hvilkens aflöning icke vore på förenämnda sätt fördelad, pensionen skulle utgå med ett mot tre fjerdedelar af lönen svarande belopp, minskadt med en procent för hvarje tjenstår, som felades i pensionsåldern, dock icke öfver tio procent; hvarjemte föreslogs

att Riksdagen i sammanhang härmed jemväl måtte för sin del medgifva, att de prebendehemman och lägenheter samt andra förmåner af privilegii natur, som vore lärare vid de allmänna läroverken och pedagogierna på lön anslagna, finge, i den mån det kunde ske utan förnärmande af nuvarande innehafvares rätt eller rubbning uti enskildes genom testamenten eller annorledes gjorda förordnanden, till statsverket indragas.

Statsutskottets utlåtande.

Denna Eders Kongl. Maj:ts framställning tillstyrktes af statsutskottet i hvad den rörde förhöjda terminsafgifter af de allmänna läroverkens lärjungar obetingadt, men beträffande löneregleringen för lärarne vid de allmänna läroverken blott så till vida, att, för beredande af dylik löneförbättring, med tillämpning af de i statsrådsprotokollet angifna grunder, med hälften af de belopp, som blifvit af Eders Kongl. Maj:tföreslagna, skulle på extra stat för år 1883 anvisas såsom förhöjning i anslaget till de allmänna läroverken ett belopp af 336,975 kronor. Och ansåg utskottet, att vid sådant förhållande hvarken de vilkor, som uppstälts för löneförhöjningens åtnjutande på ordinarie stat, eller förändring i sättet för lärarnes pensionering för tillfället borde ifrågakomma.

I sin motivering af detta beslut yttrar sig utskottet sålunda:

»Den grundsats, som nu är i fråga att här införas, eller att lärjungarne vid statens allmänna läroverk böra i någon mån bidraga äfven till bestridandet af kostnaderna för lärarnes aflöning, är visserligen i denna form ny i vårt land, men, på sätt komiterade jemväl anfört, deremot tillämpad i andra länder och särskildt i våra grannländer. Enligt utskottets åsigt kan det äfven anses rätt och skäligt att personer, som befinna sig i den ekonomiska ställning, att de kunna bekosta eller i allt fall bidraga till utgifterna för sina barns undervisning, icke erhålla denna undervisning så godt som för intet af staten. Genom bestämmandet af en högre afgift vinnes dessutom den ur så väl allmän som enskild synpunkt beaktansvärda fördelen, att ej allt för många

ynglingar lockas in på den mödosamma studiebanan eller frestas till att för länge fortsätta sin skolgång utan att derför hafva tillräckliga anlag eller i längden kunna bära de uppoffringar, som dermed äro förenade, om de skola vinna verklig eller för staten afsevärd förkofran i bildning. För desse är det nemligen utan tvifvel mycket lyckligare att i tid välja en annan lefnadsriktning och sålunda på en gång mer gagna sitt land och vida bättre vinna sin utkomst.»

»Väl torde å andra sidan mot afgiftsförhöjningen invändas, att derigenom tilläfventyrs begåfvade ynglingar ur de fattigare samhällsklasserna skulle kunna beröfvas tillfälle till förvärfvande af kunskaper, som kunde göra dem skickliga till utöfvande af en gagnande verksamhet; men, enligt utskottets öfvertygelse, saknar en dylik invändning väsentlig betydelse, enär helt säkert, med den föreslagna rättigheten till befrielse för ett ej oväsentligt antal lärjungar antingen från hela, eller ock för de så kallade mindre bemedlade från halfva den ifrågasatta nya afgiften, knappast någon yngling, som visar verklig håg och fallenhet för studier samt genom flit och godt uppförande gör sig förtjent af sådan befrielse, på grund af bristande tillgångar skulle behöfva försaka den högre offentliga undervisningen, utan tvärtom sådana ynglingar i och genom förändringen med större lätthet skulle komma framåt än nu är fallet, då anlagen hafva mindre att betyda i fråga om möjligheten till skolgång.»

»Beträffande vidare frågan om lärarnes löne- och pensionsreglering, har utskottet velat erinra derom, att hittills icke någon dylik reglering för dem blifvit ställd i samband med de lönereglcringar, som under senare tiden egt rum för flertalet öfrige tjenstemän, hvaraf också följt, dels att lärarnes löneförmåner ej, såsom andre tjenstemäns, äro fördelade i lön och tjenstgöringspenningar och dels att lönebeloppen för lärarne i allmänhet äro lägre. Att detta förhållande påkallar rättelse, torde vara så mycket mer uppenbart, som det är att befara att, om än sökande till lärarebeställningar fortfarande skulle stå att finna, åt detta kall dock icke skulle vilja egna sig personer med den duglighet och förmåga, som de allt mer ökade anspråken på undervisningen nu mer än förr med nödvändighet ställa på läraren, om han skall kunna rätt fullgöra sitt särdeles vigtiga och ansvarsfulla värf.»

»Då emellertid i båda de motioner, öfver hvilka det tillhör utskottet att här äfven yttra sig, frågan om lärarnes lönereglering blifvit ställd i samband med ifrågasatta förändringar i afseende å läroverkens organisation samt ett sådant samband jemväl blifvit i statsrådsprotokollet antydt, torde böra tillses, att löneregleringen icke må genomföras på sådant sätt, att derigenom hinder läggas i vägen för de påyrkade förändringarna, derest dessa i öfrigt skulle befinnas ändamålsenliga, i hvilket hänseende, enligt hvad till statsrådsprotokollet blifvit yttradt, utredning torde vara att förvänta utaf en komité af sakkunnige och för den allmänna bildningen intresserade män.»

Mot utskottets beslut reserverade sig de af Andra Kammaren valde ledamöterna, hvilka yrkade, att utskottet på angifna skäl skulle förklara, att det, ehuru med allt erkännande af ärendets stora vigt och betydelse samt af lärarens berättigade anspråk på

erhållande af en efter omfattningen och vigten af hans tjenståligganden afpassad aflöning äfvensom af billigheten att de mera bemedlade, hvilkas söner i regeln torde få anses, om icke mest anlita, dock fullständigast begagna sig af de allmänna läroverken, genom högre terminsafgifter mera än nu bidroge till kostnaden för den offentliga undervisningen, icke för närvarande kunnat biträda Eders Kongl. Maj:ts proposition.

Riksdagens beslut.

Första Kammaren biföll statsutskottets hemställan, under det att Andra Kammaren beslöt i öfverensstämmelse med reservanternas förslag, dervid särskildt betonande hvarjehanda skäl och omständigheter, som i första delen af reservationen blifvit anförda. Sedan kamrarne sålunda stannat i olika beslut, bestämdes genom gemensam omröstning att för beredande af löneförbättring för lärarne vid de allmänna läroverken, med tillämpning af de i statsrådsprotokollet angifna grunder, med hälften af de belopp, som blifvit af Eders Kongl. Maj:t föreslagna, skulle på extra stat för år 1883 anvisas såsom förhöjning i anslaget till de allmänna läroverken 336,975 kronor.

De följande riksdagarna hafva år efter år för detta ändamål beviljat erforderligt belopp och derjemte äfven anslagit medel till beredande af löneförbättring för lärarne vid pedagogierna enligt samma grunder.

Lärarnes nuvarande löneförmåner.

Under de senare åren hafva sålunda lärarne vid de allmänna läroverken och pedagogierna åtnjutit följande aflöning:

rektorer: vid de högre allmänna läroverken 4,500 kronor och efter tio års tjenstgöring såsom rektor vid sådant läroverk 5,000 kronor; *vid de femklassiga läroverken i Stockholm* 4,000 kronor; *vid de öfriga femklassiga läroverken* 3,500 kronor och efter tio års tjenstgöring såsom rektor vid femklassigt läroverk 4,000 kronor; *vid de treklassiga läroverken* 3,000 kronor och efter femton års tjenstgöring såsom ordinarie lärare 3,500 kronor; *vid de tvåklassiga pedagogierna* 2,500 kronor samt efter femton års tjenstgöring i egenskap af ordinarie lärare 3,000 kronor och efter tjugu års dylik tjenstgöring 3,500 kronor; hvarförutom dessa rektorer af vederbörande kommuner åtnjutit fri bostad eller hyresersättning;

lektorer vid de allmänna läroverken: fem lönegrader å 2,500, 3,000, 3,500, 4,000 och 4,500 kronor, med uppflyttningrätt från lägre till närmast högre lönegrad efter fem års för nit och skicklighet vitsordad tjenstgöring;

adjunkter vid de högre läroverken samt kolleger vid de lägre läroverken och de tvåklassiga pedagogierna: fem lönegrader å 1,500, 2,000, 2,500, 3,000 och 3,500 kronor, med uppflyttningsrätt lika som lektorer;

lärare vid enklassiga pedagogier: 1,500 kronor jemte fri bostad;

musiklärare: vid de högre läroverken tre lönegrader å 750, 1,000 och 1,250 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till närmast högre lönegrad enligt samma grunder, som gälla för lektorer och adjunkter; *vid de femklassiga läroverken* 450 kronor; *vid de treklassiga läroverken* 300 kronor; *vid de tvåklassiga pedagogierna* 200 kronor;

teckningslärare: vid de högre läroverken tre lönegrader à 1,000, 1,250 och 1,500 kronor, med uppflyttningsrätt enligt samma grunder som lektorer och adjunkter; *vid de femklassiga läroverken* 600 kronor; *vid de treklassiga läroverken* 300 kronor; hvarjemte samtlige teckningslärare ega rätt att efter vissa grunder åtnjuta särskildt arfvode för de undervisningstimmar, som åläggas dem utöfver ett visst antal i veckan;

gymnastiklärare: vid de högre läroverken tre lönegrader à 1,000, 1,250 och 1,500 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till högre lönegrad enligt samma grunder som lektorer och adjunkter; *vid de femklassiga läroverken* 600 kronor; *vid de treklassiga läroverken och de tvåklassiga pedagogierna* 300 kronor;

hvartill bör läggas den löneförbättring, som Riksdagen på extra stat beviljat för hvart och ett af åren 1883—1898, utgörande för

rektorer vid allmänt läroverk och tvåklassig pedagogi 250 kronor;

lektorer, adjunkter och kolleger i första, andra, tredje eller fjerde lönegraden 500 kronor, i femte lönegraden 250 kronor;

lärare vid enklassig pedagogi 250 kronor;

musiklärare vid högre läroverk, hvilken uppbär lön i första lönegraden, 125 kronor, i andra lönegraden, 100 kronor och i tredje lönegraden, 75 kronor;

musiklärare vid femklassigt läroverk 25 kronor;

gymnastik- och teckningslärare vid högre läroverk, hvilka uppbära lön i första lönegraden, 100 kronor, i andra lönegraden, 75 kronor och i tredje lönegraden, 50 kronor.

Kongl. proposition 1887.

Under framhållande, att de skäl, som af förbemälde komiterade äfvensom af statsutskottet vid 1882 års riksdag anfördes för höjandet af de terminliga afgifter, som utgå från de allmänna läroverkens lärjungar, samt för behöfligheten och billigheten af löneförbättring för nämnda läroverks lärare, qvarstode ännu lika giltiga, upprepades med några mindre väsentliga förändringar nyss berörda framställning i en nådig proposition angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna, hvilken den 14 februari 1887 afläts till då församlade riksdag.

De härvid föreslagna förändringarna gälde, beträffande de högre och femklassiga läroverken, dels terminsafgifterna, dels tecknings- och gymnastiklärarnes löneförmåner och undervisningsskyldighet.

Med afseende på terminsafgifterna hade en af Eders Kongl. Maj:t förordnad läroverkskomité i sitt den 25 augusti 1884 afgifna betänkande föreslagit följande bestämmelser:

1) att lärjunge, som vore vid allmänt läroverk inskrifven, skulle för hvarje termin erlägga:

A) till *statsverket:*

inom 1:sta, 2:dra och 3:dje klasserna kr. 10;
» 4:de och 5:te klasserna kr. 20;
» 6:te och 7:de » » 30;

B) till läroverkets kassor:

1:o till *ljus- och vedkassan* den afgift, hvarom i läroverksstadgan § 136 mom. 1 funnes stadgadt;

2:o till *biblioteks- och materielkassan* 4 kronor 50 öre;

3:o till *byggnadsfonden* 5 kronor;

2) *att* befrielse från *samtliga* de under *A)* samt *B)* 2:o och 3:o i föregående punkt nämnda afgifterna kunde beviljas *medellöse* lärjungar, så vida de genom fallenhet för studier, flit och godt uppförande ansåges böra till erhållande af denna förmån komma i åtanke;

att befrielse från *halfva* beloppet af samtliga dessa afgifter kunde beviljas *mindre bemedlade* lärjungar, som uppfylde det för hel befrielse i föregående moment stadgade vilkor;

att lärjunge ej finge från erläggande af ifrågavarande afgifters vare sig *hela* eller *halfva* belopp erhålla befrielse för den termin, under hvilken han blifvit vid läroverket inskrifven; dock att denna bestämmelse icke skulle gälla lärjunge, som vid höstterminens början sökte inträde vid högre läroverk, efter att vid näst föregående vårtermins slut hafva vid lägre allmänt läroverk vunnit flyttning från detta läroverks högsta klass;

3) *att* ej i någon *årsafdelning* mer än 15 % af afdelningens hela lärjungeantal finge erhålla *hel* befrielse och ej mer än 20 % *half* sådan, hvarvid dock, om så pröfvades nödigt, *två* halfva befrielser finge ersätta *en* hel sådan eller omvändt, blott att hela det för hvarje termin inom årsafdelningen debiterade afgiftsbeloppet ej understege 75 % af hvad det skulle utgöra, om alla lärjungarne erlade full afgift (de olika linierna inom samma årsafdelning vid denna beräkning betraktade såsom ett helt);

att vid bestämmandet af det antal lärjungar, som inom hvarje årsafdelning kunde erhålla berörda befrielse, de lärjungar ej finge tagas i beräkning, hvilka enligt föregående punkt ej kunde för terminen till sådan befrielse ifrågakomma;

4) *att* befrielsen skulle beviljas, efter företedda intyg om de härvid ifrågakommande lärjungarnes lefnadsvilkor, genom läroverkskollegiets beslut, hvilket skulle underställas efori eller möjligen blifvande lokalstyrelses pröfning och stadfästelse;

5) *att* uppbörden af samtliga de i första punkten nämnda afgifterna skulle verkställas på utsatt tid, 14 dagar efter det tillkännagifvande blifvit gjordt om de enligt föregående punkt beviljade afgiftsbefrielser, och senast 6 veckor efter terminens början;

6) *att* uppbörden af den under *A)* i första punkten nämnda afgiften skulle redovisas af rektor, i länen till landtränterierna och i Stockholm till statskontoret, för vårterminen före juni och för höstterminen före december månads slut; samt att de öfriga afgifterna skulle förvaltas och redovisas så, som i §§ 136 och 137 af gällande läroverksstadga föreskrefves;

7) *att* lärjunge, som ej före lästerminens utgång erlagt stadgade afgifter, skulle

från läroverket uteslutas och ej finge vare sig i detta eller annat af staten bekostadt eller understödt läroverk intagas, förr än den resterande afgiften blifvit gulden; samt

8) *att*, om lärjunge, som enligt näst föregående punkt blifvit från läroverket utesluten, önskade erhålla afgångsbetyg, sådant finge för honom utfärdas; dock att å detsamma skulle antecknas den skuld, i hvilken han häftade på grund af uraktlåtenheten att erlägga de stadgade afgifterna.

Hvad komitén sålunda föreslagit, syntes dåvarande departementschefen i allmänhet väl grundadt, särskildt förslaget att nedsätta terminsafgiften för lärjungarne i de tre lägsta klasserna till 10 kronor. Derigenom att afgiften i dessa klasser gjordes så låg, kunde föräldrar och målsmän utan större uppoffringar låta sina söner och myndlingar pröfva sin håg och förmåga för studier; och en icke ringa del af de olägenheter, förhöjda terminsafgifter medförde, vore dermed undanröjd. Beträffande de öfriga punkterna af komiténs förslag ansågs den i 2:dra punktens tredje moment föreslagna bestämmelsen väl sträng, ty det vore något, som säkerligen mer än en gång komme att inträffa, att en nyintagen lärjunge kunde med fullt tillförlitliga intyg styrka framstående fallenhet för studier, synnerlig flit, godt uppförande och stor fattigdom; och det vore då hårdt, om en sådan icke skulle kunna komma i fråga till befrielse ens från de afgifter, från hvilka han nu på grund af sin medellöshet egde rätt att befrias. Äfven bestämmelserna i 3:dje och 4:de punkterna borde formuleras på annat sätt. Ty visserligen borde frågan om befrielserna närmast afgöras för hvarje årsklass eller årsafdelning särskildt, men om härvid befrielse i någon klass eller afdelning icke blifvit medgifven till 25 % af det totala beloppet, skulle ytterligare befrielse kunna medgifvas i annan till samma skolstadium (klasserna 1—3, 4—5 eller 6—7) hörande klass, blott icke befrielse medgåfves från mer än 25 % af det belopp, som utan befrielse skulle erlagts af de till ifrågavarande skolstadium hörande lärjungarne. Att, såsom komitén föreslagit i 4:de punkten, fortfarande öfverlåta åt lärarekollegiet ensamt att besluta angående befrielser från terminsafgifterna vore ej heller fullt lämpligt. Ty sedan dessa afgifter blifvit så betydligt höjda, fordrades för fullgörande af detta uppdrag noggrannare kännedom om ortens befolkning och dess förmögenhetsvilkor, än som kunde förutsättas hos kollegiets medlemmar.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemstälde föredraganden, att Eders Kongl. Maj:t med afseende på terminsafgifternas förhöjning ville föreslå Riksdagen:

att lärjunge, som vore vid allmänt läroverk inskrifven, skulle, förutom nu utgående afgifter, från och med vårterminen 1888 för hvarje termin erlägga till statsverket:

inom 1:sta, 2:dra och 3:dje klasserna	10	kronor,
» 4:de och 5:te klasserna	20	» ,
» 6:te och 7:de »	30	» ;

att befrielse från nämnda afgift skulle kunna beviljas *medellöse* lärjungar, så vida de genom fallenhet för studier, flit och godt uppförande ansåges böra till erhållande af denna förmån komma i åtanke;

att befrielse från afgiftens *halfva* belopp skulle kunna beviljas *mindre bemedlade* lärjungar, som uppfylde det för hel befrielse stadgade vilkor;

att å hvarje skolstadium (klasserna 1—3, 4—5 samt 6—7) icke mer än 15 % af stadiets hela lärjungeantal finge erhålla *hel* befrielse och icke mer är 20 % *half* sådan, hvarvid dock, om så pröfvades nödigt, *två* halfva befrielser skulle kunna ersätta *en* hel sådan eller omvändt, blott att hela det för hvarje termin inom stadiet debiterade afgiftsbeloppet ej understege 75 % af hvad det skulle utgöra, om alla lärjungarne erlade full afgift;

att förslag å de lärjungar, som skulle komma i åtnjutande af befrielse, upprättades af en nämnd, bestående af läroverkets rektor såsom ordförande, klassföreståndaren för den klass eller afdelning, som frågan i hvarje fall gälde, samt två af lärarekollegiet, en af läroverksstadens kommunastyrelse och två af vederbörande landsting valde ledamöter, hvilket förslag derpå skulle underställas eforus till pröfning och stadfästelse;

att uppbörden af samtliga terminsafgifter skulle verkställas på utsatt tid, minst 14 dagar efter det tillkännagifvande skett angående de beviljade befrielserna, och senast 8 veckor efter terminens början;

att uppbörden af de till statsverket ingående afgifterna skulle redovisas af rektor, i länen till landtränterierna och i Stockholm till statskontoret, för vårterminen före juni månads och för höstterminen före december månads slut;

att lärjunge, som ej före lästerminens utgång erlagt stadgade afgifter, skulle från läroverket uteslutas och ej finge vare sig i detta eller annat statens läroverk intagas, förr än den resterande afgiften blifvit gulden;

att, om lärjunge, som enligt näst föregående punkt blifvit från läroverket utesluten, önskade erhålla afgångsbetyg, sådant finge för honom utfärdas; dock att å detsamma skulle antecknas den skuld, i hvilken han häftade på grund af uraktlåtenheten att de stadgade afgifterna erlägga;

hvarjemte hemstäldes, att lärjunge, som tillhörde den s. k. praktiska linien — en ny bildningslinie, hvars upprättande föreslogs af bemälde departementschef — blott skulle åläggas hälften af de i första punkten upptagna afgifterna.

Hvad föredraganden sålunda hemstält vann Eders Kongl. Maj:ts bifall, och blef den kongl. propositionen i enlighet dermed affattad.

Tecknings- och gymnastiklärarnes löneförmåner och undervisningsskyldighet.

Beträffande tecknings- och gymnastiklärarnes löneförmåner och undervisningsskyldighet framhöllos af departementschefen följande omständigheter.

Såsom i en underdåning petition angående löneförbättring åt teckningslärarne blifvit påpekadt, vexlade desse lärares undervisningstid vid de högre läroverken högst betydligt. Så varierade den under läsåret 1884—1885 mellan 14 och 37 timmar i veckan. Enligt gällande bestämmelser vore teckningsläraren vid ett högre läroverk skyldig att mot sin till 1,000, 1,250 och 1,500 kronor uppgående lön undervisa 15 timmar i veckan samt åtnjöte för hvarje undervisningstimme derutöfver, om han uppbure lön i 1:sta eller 2:dra lönegraden, 75 kronor, men om han vore i 3:dje lönegraden,

100 kronor. En teckningslärare, som undervisade 30 timmar i veckan, uppbure således årligen 2,125 kronor, om han vore i 1:sta lönegraden, och, om han vore i 3:dje lönegraden, 3000 kronor. Men blefve han sjuk och erhölle tjenstledighet, så förlorade han tydligen arfvodet för öfvertimmarna och måste dessutom afstå fjerdedelen af sin lön åt vikarien. Det återstode honom då af lönen i förra fallet 750 kronor, i senare fallet 1,125 kronor. Äfven på den blifvande pensionens belopp utöfvade detta aflöningssätt ett ogynsamt inflytande. Ty en lärare, som haft 30 timmars undervisning hvarje vecka i skolan och sålunda deråt egnat i det närmaste hela sin tid samt under tjenstetiden uppburit 3,000 kronor årligen, erhölle i pension endast 1,500 kronor. Dessa missförhållanden kunde emellertid utan någon större direkt kostnad för staten afhjelpas derigenom, att teckningslärarebefattningarna indelades i olika klasser med olika aflöning och tjenstgöringstid. Vid befattningar af 1:sta klassen borde aflöningen bestämmas till 2,000 kronor med två ålderstillägg å 250 kronor hvartdera och en tjenstgöring af 25 timmar i veckan, vid befattningar af 2:dra klassen till 1,500 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 250 kronor, och en tjenstgöring af 20 timmar i veckan, samt vid befattningar af 3:dje klassen till 1,200 kronor med två ålderstillägg å 200 kronor hvartdera samt en tjenstgöring af 16 timmar i veckan. Af första klassens teckningslärarebefattningar vore 7 och af andra klassens likaledes 7 behöfliga, under det att de öfriga 21 lämpligen kunde vara tredje klassens befattningar, vid hvilka såväl aflöning som tjenstgöringstid skulle helt och hållet öfverensstämma med dem, som i 1882 års nådiga proposition föreslagits för samtlige teckningslärare vid högre läroverk.

Emellertid borde det icke vara en gång för alla bestämdt, till hvilken klass teckningslärarebefattning vid hvarje läroverk skulle höra, då härigenom, i följd af vexlande förhållanden, stora oegentligheter kunde uppstå, utan borde, innan teckningslärarebefattning tillsattes, af Eders Kongl. Maj:t afgöras, till hvilken klass den borde räknas. För den närmaste framtiden blefve dylika befattningar af 1:sta klassen företrädesvis behöfliga vid högre realläroverket i Stockholm, högre latinläroverket å Norrmalm, högre realläroverket i Göteborg samt läroverken i Malmö, Jönköping, Norrköping och Örebro. Befattningar af 2:dra klassen erfordrades åter vid högre latinläroverket å Södermalm samt läroverken i Lund, Linköping, Upsala, Skara, Karlstad och Kalmar.

Gymnastiklärarnes tjenstgöringsskyldighet hade dittills icke varit bestämd i visst timantal för vecka, utan hade gymnastiklärarne vid de högre läroverk, hvarest lärjungarnes antal i betydligare mån öfverstege 200, i följd af nådiga cirkuläret den 11 december 1863, för sitt ökade arbete erhållit ett extra arfvode, hvarförutom särskildt arfvode äfven utgått för ledningen af de utsträckta militäröfningarna.

Vid genomförandet af den föreslagna anordningen af gymnastik-, vapen- och militäröfningar vid de allmänna läroverken blefve emellertid nödvändigt, att, såsom läroverkskomitén äfven föreslagit, ordna gymnastiklärarnes aflöning på samma sätt som teckningslärarnes, så att de för den i stat bestämda lönen förpligtades meddela under-

visning ett visst antal timmar i veckan samt erhölle särskildt arfvode för hvarje öfverskjutande timme. Och borde härvid upprepas den föreskrift, som redan funnes upptagen i sistnämnda cirkulär, nemligen att gymnastiklärare vid högre läroverk, som icke sjelf egde erforderlig skicklighet att meddela undervisning i exercis och militäröfningar, på egen bekostnad skulle aflöna det biträde, som i sådant hänseende pröfvades behöfligt och af vederbörande godkändes. I framtiden komme det möjligen att visa sig ändamålsenligt att på samma sätt, som föreslagits beträffande teckningslärarebefattningarna, indela gymnastiklärareplatserna i olika klasser, men då erfarenhet på detta område ännu helt och hållet saknades, vore lämpligast att för gymnastiklärarne fastställa samma vilkor, som föreslagits för teckningslärare med befattning af 3:dje klassen.

I enlighet med hvad föredraganden sålunda anfört, föreslogs i den nådiga propositionen:

att följande löneförmåner skulle bestämmas

för *teckningslärare:* vid *högre* läroverk med *befattning af 1:sta klassen* tre lönegrader å 1) 2,000 kronor, 2) 2,250 kronor och 3) 2,500 kronor; med *befattning af 2:dra klassen* tre lönegrader å 1) 1,500 kronor, 2) 1,750 kronor, 3) 2,000 kronor; med *befattning af 3:dje klassen* tre lönegrader å 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor och 3) 1,600 kronor, alla klasserna med uppflyttningsrätt lika som musiklärare; vid *femklassiga* läroverk lön 600 kronor;

för *gymnastiklärare:* vid *högre* läroverk tre lönegrader å 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor, 3) 1,600 kronor, med uppflyttningsrätt lika som musiklärare; vid *femklassiga* läroverk lön 600 kronor;

att *gymnastiklärare* skulle vara skyldig tjenstgöra för den fastställda lönen vid *högre* läroverk 16 timmar i veckan, vid *femklassiga* läroverk 8 timmar, samt *teckningslärare* vid *högre* läroverk med befattning af 1:sta klassen 25 timmar i veckan, med befattning af 2:dra klassen 20 timmar, med befattning af 3:dje klassen 16 timmar; vid *femklassiga* läroverk 8 timmar i veckan; men att ytterligare tjenstgöringsskyldighet måtte kunna åläggas desse lärare mot ersättning af 75 kronor för hvarje timme i veckan under helt läsår åt lärare vid femklassigt läroverk eller i första och andra lönegraden vid högre läroverk samt af 100 kronor åt lärare i tredje lönegraden; samt

att gymnastiklärare vid högre läroverk, som icke sjelf egde erforderlig skicklighet att meddela undervisning i exercis och militäröfningar, skulle på egen bekostnad aflöna det biträde, som i sådant hänseende pröfvades behöfligt och af vederbörande godkändes.

Kongl. proposition till 1890 års riksdag.

Då emellertid nyss berörda proposition, i följd af Riksdagens upplösning, icke kom under dess behandling, aflät Eders Kongl. Maj:t ny proposition angående ändrade bestämmelser med afseende på de allmänna läroverken och pedagogierna till 1890 års riksdag. I denna upptogos oförändrade de förslag, som i 1887 års proposition fram-

ställdes med afseende på lärarnes löne- och pensionsreglering, men vidtogs den ändring i de förut föreslagna bestämmelserna angående förhöjning af lärjungarnes terminsafgifter, att dylik förhöjning icke skulle ifrågakomma i de tre lägsta klasserna, utan endast i de högre, från och med den fjerde, nemligen inom 4:de och 5:te klasserna med 20 kronor och inom 6:te och 7:de klasserna med 30 kronor.

Såsom skäl för denna ändring anförde dåvarande föredraganden, att han likasom 1882 års läroverkskomité lade synnerlig vigt dervid, att de tre nedersta klasserna hade till en af sina uppgifter att meddela den grundläggande bildning, hvaraf ett stort antal yrkesidkare voro i behof utöfver hvad som i folkskolan kunde erhållas, äfvensom dervid, att det just vore i dessa klasser, som erfarenhet skulle vinnas, huruvida gossen hade den håg och den begåfning för studier, att verkligt skäl för honom förefunnes att fortsätta på studiebanan. Det skulle derför vara föga välbetänkt, att genom förhöjning af redan för handen varande terminsafgifter, af hvilka den del, som utginge till ljus- och vedkassan, måste af alla gäldas, försvåra tillträdet till dessa klasser, synnerhet som genom lästidens förlängning underhållskostnaden för ett flertal lärjungar måste blifva i någon mån större än förut. Den kontanta utgift, som förhöjningen af terminsafgiften komme att medföra, skulle säkerligen hindra mången väl begåfvad men fattig gosse från inträde i skolan och sålunda betaga honom tillfället att der visa hvad han dugde till. Mången skulle äfven deraf tvingas att utgå i det praktiska lifvet utan de kunskaper, han i allmänna läroverkets lägre klasser lätt kunnat vinna och som han i sin följande verksamhet utan tvifvel mer än en gång komme att sakna. Den uppoffring, statsverket skulle göra genom att afstå från all till detsamma ingående afgift af lärjungarne i de tre lägsta klasserna, skulle derföre fullt uppvägas deraf, att undervisningen i dessa klasser fortfarande blefve i det närmaste afgiftsfri, hvarigenom ej blott en väl behöflig lättnad bereddes mindre bemedlade föräldrar vid deras barns uppfostran, utan ock för staten öppnades en större möjlighet att med fullt dugande förmågor tillgodose sina mångfaldiga behof.

Särskilda utskottets utlåtande.

Det särskilda utskott, till hvars förberedande behandling sist berörda nådiga proposition blifvit hänvisad, upptog, innan det yttrade sig öfver de i propositionen framstälda förslagen, till granskning två frågor, af hvilka den ena gjorts till föremål för enskilda motioner och den andra delvis berörts i det propositionen bilagda statsrådsprotokollet, nemligen frågorna om indragning af de allmänna läroverkens lägsta klass samt om det latinska öfversättningsprofvet i afgångsexamen och tiden för latinets inträde på läroverkens studieplan. Det slut, till hvilket man komme med afseende på dessa frågor, kunde nemligen öfva inflytande vid bedömandet af vissa af de öfriga.

Första klassens indragning.

Med afseende på indragning af de allmänna läroverkens lägsta klass hade yrkats: af en motionär, att, med borttagande af nuvarande lägsta klassen af elementarläroverken, folkskolan måtte komma att intaga sådan ställning till dessa läroverk med afseende på undervisningsväsendet i dess helhet, att den utgjorde bottenskolan och utgångspunkten för undervisningen i elementarläroverken; och af en annan, att Riks-

dagen ville i skrifvelse till Eders Kongl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till sådan förändring af våra allmänna läroverk, att åtminstone den första klassen vid dem kunde indragas.

På anförda skäl hemstälde emellertid utskottet, att dessa motioner icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Denna hemställan blef af Första Kammaren bifallen, hvaremot Andra Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, biföll ett under öfverläggningen framstäldt yrkande, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att nuvarande första klassen vid samtliga allmänna läroverk måtte indragas, att inträdesåldern till den blifvande första klassen bestämdes till fylda 10 år, och fordringarna för inträde deri förhållandevis ökades, dock så att för intagning i densamma ej skulle fordras insigt i något ämne, hvari folkskolan icke meddelade undervisning.

Då någon sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående denna punkt icke syntes utskottet kunna ega rum och densamma ej heller kunde afgöras genom gemensam omröstning, anmälde utskottet för Riksdagen, att frågan om första klassens indragning ansåges hafva förfallit.

Latinets ställning.

Beträffande åter frågan om latinets ställning hemstälde utskottet, att Riksdagen måtte fatta de beslut, hvilka utskottet i de följande punkterna komme att föreslå i fråga om lärarnes lönereglering m. m., under uttalande af den vissa tillförsigt att Eders Kongl. Maj:t, i öfverensstämmelse med den af departementschefen i yttrandet till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framstälda åsigt, borttoge det nuvarande latinska öfversättningsprofvet i mogenhetsexamen, samt under uttryckande af den önskan, att Eders Kongl. Maj:t behagade i sammanhang med en blifvande väsentlig reduktion i fordringarna på insigter i klassiska språk i de akademiska examina se till, huruvida icke latinets inträde i skolan kunde uppskjutas till sjette klassen och sålunda de fem lägre klassernas kurser komma att tillsammans utgöra ett bättre afrundadt helt.

Denna utskottets hemställan blef af Första Kammaren rent afslagen, hvaremot Andra Kammaren, med afslag å utskottets hemställan, biföll ett framstäldt yrkande, att Riksdagen måtte i fråga om lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken uppställa såsom vilkor för löneregleringens genomförande, dels att, i öfverensstämmelse med departementschefens i yttrande till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framstälda åsigt, det nuvarande öfversättningsprofvet från svenska till latin utbyttes mot en öfversättning från latin till svenska, dels att latinets inträde i skolan uppskötes till nuvarande sjette klassen, utan att de för detta språk i de fyra öfre klasserna nu anslagna lärotimmarne ökades.

Då någon sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i denna fråga icke syntes utskottet kunna ega rum, och densamma ej heller kunde afgöras genom gemensam omröstning, anmälde utskottet för Riksdagen, att frågan måste anses hafva förfallit.

Förhöjning af lärjungarnes terminsafgifter.

Med hänsyn till den föreslagna förhöjningen af lärjungarnes terminsafgifter anmärkte utskottet, att i den nådiga propositionen å ena sidan icke någon s. k. praktisk

linie med billigare afgifter ifrågasatts, men att å andra sidan förhöjda afgifter för lärjungarne i 1:sta—3:dje klasserna icke ansetts böra komma i fråga.

Hvad anginge frågan, huru vida de nuvarande terminsafgifterna, hvilka enligt läroverkskomiténs utredning i medeltal uppginge för de minst betalande till 11 kronor, för de halfbetalande till 20 kronor 50 öre och för de fullt betalande till 30 kronor för helt år, borde höjas förmedelst påläggande af till statsverket ingående afgifter, hyste visserligen flere af särskilda utskottets ledamöter stora betänkligheter mot vidtagandet af en sådan åtgärd, men utskottet ansåge sig dock kunna ansluta sig till den af 1882 års statsutskott uttalade åsigten, då de föreslagna befrielserna syntes vara af det omfång, att svårare olägenheter borde kunna undvikas, och då den lönereglering för de allmänna läroverkens lärare, hvilken utskottet ansåge nödig, endast i sammanhang med nämnda höjning syntes kunna genomföras. Utskottet tillstyrkte alltså de nuvarande terminsafgifternas höjning.

Med afseende åter på de klasser, af hvilkas lärjungar förhöjda afgifter skulle utkräfvas, kunde utskottet ej finna annat, än att sådana afgifter borde, såsom Eders Kongl. Maj:t åren 1882 och 1887 föreslagit, utgå jemväl af de tre lägsta klassernas lärjungar, då ju dessa klasser undervisades af samma slags lärare och enligt samma läroplan som de öfriga. Om afgiften till statsverket för dessa klasser, i enlighet med läroverkskomiténs förslag och Eders Kongl. Maj:ts framställning till Riksdagen år 1887, sattes så lågt som till 10 kronor i terminen och om möjlighet till befrielse från hela eller halfva afgiften medgåfves i den utsträckning, hvarom Eders Kongl. Maj:t hemstält, samt om dessutom sådan befrielse, såsom Eders Kongl. Maj:t, i olikhet med läroverkskomitén, föreslagit, kunde vinnas redan första terminen i vistelsen i skolan, kunde inga väsentliga olägenheter anses följa af förhöjningen af terminsafgiften äfven i de tre lägsta klasserna. Genom en sådan förhöjning skulle ock den ökning af det nuvarande anslaget till de allmänna läroverken och pedagogierna, hvilken lärarnes lönereglering skulle medföra, kunna ske utan statsverkets ytterligare betungande.

Utskottet ansåg således, att till statsverket ingående afgifter borde påläggas icke blott lärjungarne i de allmänna läroverkens 4:de och högre klasser till de af Eders Kongl. Maj:t föreslagna beloppen, utan äfven till ett belopp af 10 kronor terminligen lärjungarne i samma läroverks tre nedersta klasser.

Vid de i statsrådsprotokollet föreslagna närmare bestämmelserna angående terminsafgifterna hade utskottet intet att anmärka utom i fråga om sammansättningen af den nämnd, som hade att upprätta förslag å de lärjungar, som skulle komma i åtnjutande af befrielse från de till statsverket ingående afgifterna. Utskottet ansåge nemligen, att denna nämnd vore väl talrik och att icke flere än två representanter för läroverket vore erforderliga, samt att derför de två af lärarekollegiet valde medlemmarne borde utgå.

I öfverensstämmelse med utskottets sålunda uttalade åsigter formulerades ock

dess hemställan till Riksdagen. Denna hemställan blef af Andra Kammaren bifallen. Första Kammaren åter beslöt att bifalla hvad utskottet hemstält i denna punkt, dels med den inskränkningen, att någon förhöjning af terminsafgifterna icke skulle ega rum i de tre lägsta klasserna, och dels under det vilkor, att den af utskottet föreslagna aflöningen för lärarne vid de allmänna läroverken faststäldes.

Vid denna utgång af saken förklarade utskottet, att, derest på grund af kamrarnes skiljaktiga beslut den föreslagna löneregleringen för lärarne icke faststäldes, jemväl frågan om införande af till statsverket ingående terminsafgifter måste anses hafva förfallit. Då emellertid utskottet framstält förslag till sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande lärarnes aflöning, ansåg utskottet sig äfven böra framställa förslag till sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om terminsafgifterna, och hemstälde utskottet i detta syfte, att kamrarne, med frånträdande af sina förut i ärendet fattade beslut, måtte medgifva, att, under vilkor att den af utskottet föreslagna aflöning för lärarne vid de allmänna läroverken faststäldes, lärjungarne vid de allmänna läroverken måtte från och med vårterminen 1891, utom förut bestämda afgifter, åläggas en terminlig till statsverket ingående afgift till belopp af 10 kronor för lärjunge i första, andra och tredje klasserna, af 20 kronor för lärjunge i fjerde och femte klasserna samt af 30 kronor för lärjunge i sjette och sjunde klasserna, dock med den inskränkning, att, enligt de närmare bestämmelser, som af Eders Kongl. Maj:t i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollet angifna grunder kunde komma att fastställas, meddellöse lärjungar till högst tjugu procent och mindre bemedlade till högst trettio procent af hela närvarande lärjungeantalet skulle kunna befrias, de medellöse från afgiftens hela och de mindre bemedlade från dess halfva belopp; dock att den nämnd, som hade att upprätta förslag å de lärjungar, som i de högre och femklassiga läroverken skulle komma i åtnjutande af befrielse, borde bestå af läroverkets rektor som ordförande, klassföreståndaren för den klass eller afdelning, som frågan i hvarje särskildt fall gälde, samt en af läroverksstadens kommunalstyrelse och två af vederbörande landsting valde ledamöter.

Första Kammaren biföll denna hemställan, men Andra Kammaren afslog densamma och förklarade sig vidblifva sitt förra beslut.

Förhöjning af lärarnes aflöning.

Med afseende på den föreslagna förhöjningen i lärarnes aflöning yttrade åter särskilda utskottet hufvudsakligen följande:

»Hvad angår behofvet af löneförbättring för lärarne, så är det obestridligt, att desse tjenstemän äro väsentligen sämre aflönade än öfrige, hvilka äro med dem likstälde i afseende på utbildning och tjenstgöring, till och med sämre än flere, hvilkas studiekurs icke kan med deras jemföras, hvartill kommer, att utsigterna till befordran till förmånligare befattningar, såsom af 1878 års löneregleringskomité visats, äro synnerligen små för lärarne i jemförelse med andra tjenstemän. Nämnda komité har uträknat, att de talrikaste gruppernas af elementarlärare, lektorernas och adjunkternas eller kollegernas, dåvarande löner, om de i stället för att vara bestämda till fem löne-

grader, utginge, såsom för de flesta andra tjenstemän, i en lön med två ålderstillägg à 500 kronor efter 5 och 10 års tjenstgöring, skulle motsvara, lektorernas ej fullt 2,800 och adjunkternas och kollegernas ej fullt 1,800 kronor, jemte för båda klasserna två ålderstillägg à 500 kronor hvartdera. En lektors ordinarie lön vore följaktligen 200 kronor mindre än en första gradens tjenstemans i en styrelse, eller ett centralt embetsverk, 700 till 1,200 kronor mindre än en kronofogdes, omkring 750 kronor mindre än en medelmåttigt aflönad tullkontrollörs, 1,200 kronor mindre än en kanslisekreterares, omkring 1,450 kronor mindre än en tullförvaltares öfver hufvud, 1,700 kronor mindre än en andra gradens tjenstemans och 2,000 till 2,500 kronor mindre än lönen för en hofrättsasessor, hvilken efter medeltalsberäkning blott tre år senare tillträder sin befattning med ganska säker utsigt till vidare befordran. Och en adjunkts eller kollegas ordinarie lön understiger en lektors med 1,000 kronor. En rektors vid högre läroverk löneförmåner, de högsta en skolman kan hoppas uppnå och som uppnås blott af $^1/_7$ af lektorerna, vore, då afseende ej fästes vid att samtlige rektorer hafva fri bostad eller hyresersättning, närmast lika med löneförmånerna för en lägsta gradens tjensteman i en departementsexpedition eller med en medelmåttigt aflönad tullförvaltares, men mindre än för de bättre aflönade tullkontrollörerna; och rektorer vid de femklassiga läroverken kunde i afseende på löneförmåner närmast likställas med lägsta gradens tjenstemän i ett centralt embetsverk eller en styrelse.»

»Under sådana förhållanden synes 1882 års statsutskott icke hafva saknat skäl för den farhåga, det uttalade, att, derest löneregleringen för lärarne längre uppskötes, deraf skulle blifva en följd, att, om än sökande till lärarebeställningar fortfarande skulle stå att finna, åt detta kall dock icke skulle vilja egna sig personer med den duglighet och förmåga, som de allt mer ökade anspråken på undervisningen nu mer än förr med nödvändighet ställa på läraren, om han skall kunna rätt fullgöra sitt särdeles vigtiga och ansvarsfulla värf.»

»Genom den af 1882 och följande års riksdagar beviljade löneförbättringen à extra stat har visserligen värdet af lektorernas, adjunkternas och kollegernas löner ökats med omkring 450 kronor årligen och af rektorernas med 250. Förhållandet mellan deras och andra tjenstemäns löner är, såsom af det ofvan anförda framgår, det oaktadt ofördelaktigt.»

»Enligt Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag skulle, såsom ofvannämnda komité utredt, lektorernas aflöning komma att motsvara 2,271 kronor i lön, 1,400 kronor i tjenstgöringspenningar och två ålderstillägg à 500 kronor hvartdera, således högsta lön 4,671 kronor, och adjunkternas skulle motsvara en lön af 1,668 kronor, 1,000 kronor i tjenstgöringspenningar och två ålderstillägg à 500 kronor hvartdera, således högsta lön 3,668 kronor, hvadan en lektor skulle komma att uppbära en löneinkomst 671 kronor större än en lägsta gradens tjensteman i en styrelse eller ett centralt embetsverk, men 829 kronor mindre än en andra gradens tjensteman, och en adjunkt

skulle under de fem första åren af sin tjenstgöring få mindre än en lägsta gradens tjensteman och först, då han kommit i andra lönegraden, blifva i afseende på aflöning likstäld med en sådan tjensteman, oaktadt de större kompetensvilkor han måste uppfylla för erhållande af sin befattning. De lönebelopp, som af Kongl. Maj:t föreslagits för de ordinarie ämneslärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken, kunna således, enligt utskottets mening, icke anses för höga i förhållande till nutida lefnadskostnader, den långa och dyrbara studiekurs, desse tjenstemän måste genomgå, och deras mödosamma och för samhället vigtiga arbete, i synnerhet som genom läsårets utsträckning deras arbetstid skulle icke obetydligt förlängas.»

»Lika litet har utskottet något att anmärka mot de lönebelopp, som af Kongl. Maj:t föreslagits för öfningslärarne, eller mot de arfvodesbelopp, som föreslagits för de vikarierande och extra lärarne, eller mot öfriga i den föreliggande punkten innehållna bestämmelser, endast att, i öfverensstämmelse med hvad utskottet i fråga om läsårets utsträckning yttrat, tjenstgöringspenningarna för alla lärare, rektorerna undantagne, böra beräknas att utgå för läsår med 39 läsveckor i stället för 40, såsom Kongl. Maj:t föreslagit.»

På grund af det anförda hemstälde utskottet, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kongl. Maj:ts förslag, att — under förutsättning att lästiden så utsträckes, att lärarnes tjenstgöringstid komme att uppgå till 39 veckor om året — för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken måtte bestämmas de i den nådiga propositionen föreslagna löneförmåner, att utgå från och med år 1891.

Denna utskottets hemställan bifölls af Första Kammaren oförändrad, hvaremot Andra Kammaren biföll den under vilkor att det nuvarande latinska öfversättningsprofvet borttoges samt att latinets inträde i skolan uppskötes till nuvarande sjette klassen, utan att de för detta språk i de fyra öfre klasserna nu anslagna lärotimmar ökades.

I anledning af hvad sålunda förekommit, ansåg utskottet sig böra söka sammanjemka de olika meningar, som sålunda gjort sig gällande, och hemstälde i detta syfte, att kamrarne, med frånträdande af sina förut i ärendet fattade beslut, måtte — under uttalande af den vissa tillförsigt, att Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med chefens för ecklesiastikdepartementet i yttrande till stadsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framstälda åsigt måtte borttaga det dåvarande latinska öfversättningsprofvet, samt med anhållan, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke vare sig det åt latinets studium i läroverken nu anslagna antal timmar skulle kunna minskas eller ock antalet af de läroverk, der undervisning i latin meddelades, i väsentlig mån inskränkas — besluta, att, under förutsättning att lästiden så utsträcktes, att lärarnes tjenstgöringstid komme att uppgå till 39 veckor om året, för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken skulle bestämmas de löneförmåner, som föreslagits i den nådiga propositionen, att utgå från och med år 1891.

Detta utskottets sammanjemkningsförslag antogs af Första Kammaren, men

förkastades af Andra Kammaren, hvilken förklarade sig vidblifva sitt förra beslut i frågan.

Hvad Eders Kongl. Maj:t föreslagit med afseende å lärarnes pensionering biföll Riksdagen i enlighet med utskottets tillstyrkan på det sätt, att Riksdagen godkände de två första momenten, så lydande: *Lärarnes pensionering.*

att, med undantag för gymnastiklärarne, öfriga ordinarie lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk skola hafva rättighet och, hvad angår de lärare och lärarinnor, som ingå på den nya lönestaten eller som utnämnas efter det kungörelse i ämnet utkommit, äfven skyldighet att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjenstår med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå, Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas i tjensten kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma qvarstå; samt

att ordinarie gymnastiklärare vid förenämnda läroverk, då de uppnått 60 lefnadsår och minst 30 tjenstår, skola under i öfrigt enahanda vilkor och förutsättningar, som för öfrige lärare blifvit föreslagna, hafva samma rätt och samma skyldighet att från tjensten afgå med pension, som näst föregående moment innehåller beträffande öfrige lärare;

hvaremot Riksdagen ej biföll det tredje momentet, så lydande:

att vid dessa läroverk anställd ordinarie lärare eller lärarinna, som i minst tre år lidit af lamhet, blindhet, döfhet eller vansinne, hvaraf han eller hon varit urståndsatt att sin tjenst bestrida, må, derest det varder behörigen styrkt, att anledning icke förefinnes till antagande, det han eller hon kan återvinna tjenstbarhet, kunna äfven utan egen ansökning före uppnådd pensionsålder från tjensten skiljas, mot åtnjutande under sin återstående lifstid af pension från allmänna indragningsstaten, hvilken pension skall för lärare eller lärarinna, hvars aflöning är fördelad i lön och tjenstgöringspenningar, utgå med ett belopp lika med hela lönen, om han eller hon befinner sig i annan lönegrad än den högsta, men för den, som redan uppnått högsta lönegraden eller innehar tjenst, för hvilken inga lönegrader finnas, så beräknas, att för hvarje i full pensionsålder felande tjenstår afdrages en procent af lönen, dock icke mer än tio procent, samt för lärare eller lärarinna, hvars aflöning icke är på förenämnda sätt fördelad, skall utgå med ett mot tre fjerdedelar af lönen svarande belopp, minskadt med en procent för hvarje tjenstår, som felas i pensionsåldern, dock icke öfver tio procent.

Då frågan om lönereglering för de allmänna läroverkens lärare sålunda vid 1890 års riksdag fallit, beslöt trettonde allmänna svenska läraremötet, samladt i Helsingborg den 17—19 juni 1890, att ingå till Eders Kongl. Maj:t med underdånig anhållan: *Petition af 13:de allmänna svenska läraremötet.*

att, då en reglering af de ordinarie lärarnes löner, för mer än ett årtionde sedan af dertill utsedd komité till behofvet fullt utredd och med all tydlighet framhållen, under de senaste åren med deras stigande lefnadskostnader än yttermera nödvändig blifven, af Eders Kongl. Maj:t också behjertad och i nådig proposition inför Riksdagen två

gånger betygad, samt slutligen jemväl af Riksdagen, senast år 1890, erkänd, likvisst ännu icke kunnat af kända skäl vinna en tillfredsställande lösning, Eders Kongl. Maj:t täcktes i nåder redan för näst sammanträdande riksdag å nyo framlägga hela löneregleringsfrågan att, i händelse af Riksdagens bifall, träda i tillämpning redan från den 1 januari 1891; samt

att Eders Kongl. Maj:t måtte behjerta det oafvisliga behofvet af förbättrad aflöning för de extra ordinarie lärarne och billigheten deraf, att de efter längre tids väl vitsordad tjenstgöring yttermera erhölle en lämplig arfvodesförhöjning af förslagsvis femhundra kronor; äfvensom

att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nåder taga i öfvervägande, huruvida det icke skulle lända till läroverkens verkliga fördel, att de extra ordinarie befattningar, hvilka visat sig faktiskt nödvändiga, snarast möjligt förändrades till ordinarie, hvarigenom den oskäligt långa tid, under hvilken de extra ordinarie lärarne hittills i regeln fått vänta på befordran, skulle i någon mån förkortas.

Kongl. proposition till 1892 års riksdag.

Med anledning häraf och på för öfrigt anförda skäl gjorde Eders Kongl. Maj:t till 1892 års riksdag förnyad framställning om löne- och pensionsreglering för lärarne vid de allmänna läroverken samt om förhöjning af lärjungarnes terminsafgifter i hufvudsaklig öfverensstämmelse med 1890 års proposition och utan andra väsentliga ändringar deruti än att på skäl, som af särskilda utskottet vid 1890 års riksdag anförts, afgifter föreslogos skola utgå af lärjungarne så väl i de tre lägsta som i öfriga klasser, samt att i sammanhang med frågan om de mindre läroverkens organisation hemstäldes, att pension å allmänna indragningsstaten måtte beredas fast anstälda ämneslärarinnor vid nyss berörda läroverk till belopp af 1,200 kronor, då de uppnått 55 lefnadsår och minst 25 tjenstår.

Statsutskottet vid 1892 års riksdag förklarade sig icke hafva något att erinra mot de föreslagna löneförmånerna, men ville dock anmärka, att, om gymnastiklärarnes aflöning, såsom vid framläggandet af 1890 års proposition dåvarande departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet antydt kunna komma att ske, och direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet i utlåtande den 5 juni 1891 förordat, bestämdes att utgå efter samma grunder som dem, hvilka blifvit föreslagna att gälla för teckningslärarne, ett sådant aflöningssätt, som icke komme att medföra större utgift än det nu valda, i flera afseenden skulle vara att föredraga. Emellertid tillstyrkte statsutskottet antagandet af den föreslagna löneregleringen för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken, under förutsättning att ej mindre lästiden vid nämnda läroverk så utsträcktes, att lärarnes tjenstgöringstid komme att uppgå till 39 veckor om året, än äfven att Riksdagen beslöte införandet af särskilda terminsafgifter, på sätt i ett följande moment föresloges, samt med vilkor att sådana ändringar i stadgan för rikets allmänna läroverk vidtoges, att dels, i öfverensstämmelse med chefens för ecklesiastikdepartementet i yttrande till statsrådsprotokollet den 7 februari 1890 framstälda åsigt, det dåvarande latinska öfversättningsprofvet i mogenhetsexamen bort-

toges, dels latinets inträde i läroverken uppskötes till nuvarande sjette klass, utan att de åt detta språk i de fyra öfre klasserna då anslagna lärotimmar ökades. Vidare hemstälde utskottet, att Riksdagen ville godkänna den föreslagna förhöjningen i lärjungarnes terminsafgifter vid de högre och femklassiga läroverken jemte dertill fogade bestämmelser angående befrielse, uppbörd, redovisning m. m. Men då utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till Eders Kongl. Maj:ts förslag angående ombildning af de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna, samt till följd deraf någon reglering af lönerna för lärarne vid dessa skolor icke för tillfället kunde ifrågakomma, hade utskottet ansett, att beslut icke då borde fattas om införandet af terminsafgifter vid nyssnämnda skolor.

Med afseende å pensionsregleringen för lärarne vid de allmänna läroverken yttrar utskottet åter:

»För närvarande är lärarnes vid de allmänna läroverken pensionering så ordnad, att *ämneslärare* ega samma rättighet till pension å allmänna indragningsstaten, som enligt kongl. brefvet den 16 mars 1858 i samband med de vid 1856—58 årens riksdag beviljade löneförhöjningar faststälts för civile embets- och tjenstemän, samt att *gymnastiklärare*, hvilka oförvitligen tjenstgöra i 30 år och uppnått 60 års ålder, uppföras å samma stat med sin fulla lön såsom pension. Hvad angår musik- och teckningslärare vid allmänna läroverken och såväl ämnes- som öfningslärare vid pedagogierna, åtnjuta de samtlige för egen räkning inga pensionsförmåner.»

»Till följd af nämnda bestämmelser äro ämneslärarne vid fylda 70 år och efter minst 30 års oafbruten tjenstetid eller vid 65 års ålder, då, efter vid pass 40 års tjenstgöring, deras sjuklighet eller försvagade helsotillstånd genom laglig läkareattest bestyrkes, berättigade att komma i åtnjutande af följande pensionsförmåner: Lärare, hvilka uppbära i lön 3,000 kronor eller derunder, undfå hela beloppet i årlig pension. För dem, som åtnjuta mera än 3,000 kronor, utgår pensionen med 80 procent, eller fyra femtedelar af totalsumman, dock så att de, hvilkas aflöning utgör mer än 3,000 kronor, men mindre än 3,750 kronor, icke må erhålla lägre pension än 3,000 kronor.»

»Af Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag framgår, att äfven för lärare eller lärarinna, som icke ingår på den nya lönestaten, den ålder, som berättigar till afsked med pension, skulle sättas något lägre, än för närvarande är bestämdt. Då en dylik ändring af gällande föreskrifter skulle blifva af gagn för läroverken, utan att medföra någon nämnvärd utgift för statsverket, har utskottet icke funnit något att deremot erinra. Men enligt förslagets lydelse skulle sådan lärare, som nyss är nämnd, äfven om lönen öfverskrede 3,000 kronor, dessutom blifva berättigad att såsom pension erhålla hela lönen oafkortad i stället för 80 procent deraf. Då otvifvelaktigt torde vara, att afsigten icke varit att bereda ifrågavarande lärare denna ytterligare förmån med afseende å pensioneringen, har utskottet funnit sig böra föreslå en efter denna sin uppfattning lämpad ändring af ordalydelsen i de föreslagna bestämmelserna.»

På grund häraf hemstälde utskottet, att Riksdagen — under förutsättning af bifall till utskottets hemställan angående lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken — ville i fråga om desse lärares pensionsförmåner besluta:

att, med undantag af gymnastiklärare, *dels* öfriga ordinarie lärare och lärarinnor, som ingå på den nya lönestaten eller som utnämnas, efter det kungörelse i ämnet utkommit, skola hafva rättighet och äfven skyldighet att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjenstår med oafkortad lön såsom pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå, Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas i tjensten kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma qvarstå, *dels* de lärare och lärarinnor, som icke ingå på den nya lönestaten, skola hafva rättighet att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjenstår afgå från tjensten med pension till belopp efter nu gällande bestämmelser;

samt att ordinarie gymnastiklärare, då de uppnått 60 lefnadsår och minst 30 tjenstår, skola under i öfrigt enahanda vilkor och förutsättningar, som för öfrige lärare blifvit föreslagna, hafva samma rätt och skyldighet att från tjensten afgå med pension, som här ofvan föreslagits beträffande öfrige lärare.

Då utskottet, såsom förut nämnts, hemstält om afslag å förslaget angående ombildning af åtskilliga mindre läroverk samt följaktligen icke varit i tillfälle att föreslå någon reglering af lönerna för lärarne vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna, ansåg sig utskottet icke heller för tillfället kunna föreslå någon pensionsreglering för dessa lärare.

Första Kammaren biföll hvad statsutskottet hemstält angående lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga läroverken, med uteslutande af det af utskottet föreslagna vilkor om ändringar i läroverksstadgan beträffande latinska språket, under det att Andra Kammaren godkände utskottets hemställan oförändrad. I afseende å terminsafgifternas förhöjning vid de allmänna läroverken godkände båda kamrarna statsutskottets hemställan, med den ändring att sista momentet af bestämmelserna rörande dessa afgifter skulle hafva följande lydelse: »att lärjunge, som bevistat allmänt läroverk, skall, om han söker inträde vid annat allmänt läroverk, med intyg styrka, att han ej vid det läroverk han lemnat häftar i skuld för oguldna terminsafgifter». Beträffande pensionsregleringen biföll Andra Kammaren utskottets hemställan oförändrad, men Första Kammaren med uteslutning af meningen: »under förutsättning af bifall till utskottets hemställan angående lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken».

Då kamrarne sålunda fattat olika beslut i afseende å löneregleringen för lärarne, hade denna fråga förfallit och dermed äfven frågorna om förhöjda terminsafgifter och pensionsreglering.

Sedan 1891 års riksdag, i anledning af inom densamma väckt förslag, på extra stat för år 1892 beviljat ett anslag af 60,000 kronor för att vikarierande ämneslärare och extra lärare vid de allmänna läroverken, hvilka genom aflagd akademisk examen och genomgången profårskurs förvärfvat kompetens att söka ordinarie lektors-, adjunkts- och kollegabefattning vid allmänt läroverk, måtte kunna från och med år 1892 erhålla arfvode efter 1,800 kronor, medgaf 1892 års riksdag på nådig framställning

Förbättring af de vikarierande och extra lärarnes ställning.

att, derest icke Kongl. Maj:t i särskilda fall annorlunda bestämmer, dels *vikarierande lektor*, som icke innehar ordinarie läraretjenst, må, om han fullgjort stadgade vilkor för att kunna till lektor utnämnas, uppbära arfvode efter 2,000 kronor, men eljest efter 1,800 kronor för år räknadt, dels *vikarierande adjunkt* eller *kollega* äfvensom *extra lärare* må, om han efter aflagd akademisk examen, som enligt gällande bestämmelser medför behörighet till lärarebefattning, vederbörligen genomgått stadgad profårskurs, uppbära arfvode efter 1,800 kronor, men eljest efter 1,500 kronor för år räknadt.

Sedermera har 1894 års riksdag i anledning af nådig proposition medgifvit,

att vid allmänt läroverk eller pedagogi anstäld extra ordinarie lärare, som af vederbörande eforalstyrelse erhållit förordnande under hel lästermin eller derutöfver med full tjenstgöring men som af vederbörligen styrkt sjukdom förhindrats att tjenstgöra, må, derest han före detta förordnande tjenstgjort vid dylikt läroverk minst ett år, erhålla understöd för den tid, hvarunder han varit ur stånd att tjenstgöra, till belopp motsvarande hälften af det arfvode, som på grund af ifrågavarande förordnande eljest skulle tillkommit honom för samma tid, dock att dylikt understöd icke må utgå för längre tid än ett läsår, äfven om förordnandet för längre tid meddelats. Och har Riksdagen till bestridande af härigenom föranledda utgifter beviljat ett förslagsanslag af 5,000 kronor årligen.

Genom hvad sålunda blifvit åtgjordt med afseende å vikarierande och extra lärare vid de allmänna läroverken, har deras ställning väsentligen förbättrats och jag har för närvarande intet yrkande att med hänsyn till dem framställa. Jag inskränker mig derför nu till att föreslå löne- och pensionsreglering för de ordinarie lärarne vid de högre och femklasssiga läroverken samt tillfällig löneförbättring åt dylika lärare vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna.

Vid det förslag till löne- och pensionsreglering jag nu går att framställa har jag i hufvudsak anslutit mig till det förslag, som redan fyra gånger förut framlagts för Riksdagen och städse, då det af Riksdagen behandlats, i och för sig betraktadt, blifvit godkändt såväl af vederbörande utskott som af Riksdagens båda kamrar. Den enda afvikelse, som med afseende å ämneslärarne förekommer, har sin grund deruti, att jag för närvarande icke ifrågasätter någon förlängning af läsåret och derför hemställer, att tjenstgöringspenningarna för lektorer, adjunkter och kolleger må beräknas utgå för

Löne- och pensionsreglering för ordinarie lärare.

läsår med 36 läsveckor i stället för 39. Beträffande öfningslärarne, särskildt teckningslärarne, är afvikelsen något mer omfattande.

Det, som vållat svårigheten vid bestämmandet af öfningslärarnes löneförmåner, är att utsträckningen af dessa lärares tjenstgöring vid särskilda läroverk af samma slag i följd af lärjungarnes antal och fördelning samt vissa lokala förhållanden är mycket olika. Denna omständighet framträder skarpast med hänsyn till teckningslärarne. Redan 1877 års Riksdag fäste uppmärksamhet härå och förklarade i skrifvelse den 23 maj s. å. sig anse, dels att för teckningslärarne borde fastställas ett maximiantal af obligatoriska undervisningstimmar med en aflöning ställd i rättvist förhållande till öfrige lärares vid samma läroverk, dels ock att det stadgande borde meddelas, att, om för ett visst läroverk omständigheterna nödvändiggjorde ett större antal undervisningstimmar i teckning än det normala, teckningsläraren skulle vara skyldig att mot särskild ersättning bestrida undervisningen i sitt ämne äfven för detta ökade antal undervisningstimmar i veckan; och anhöll derför Riksdagen, det Eders Kongl. Maj:t täcktes beträffande teckningslärarnes vid elementarläroverken ställning och löneförhållanden vidtaga erforderliga åtgärder för beredande åt desse lärare af förmånligare och i jemförelse med andra vid elementarläroverket anstälde lärares rättvisare lönevilkor. Med anledning häraf gjordes till 1878 års riksdag nådig framställning, hvari föreslogs att teckningslärarnes aflöning skulle höjas till samma belopp, som redan var bestämdt för gymnastiklärarne, nemligen vid högre läroverk till 1,000 kronor med två ålderstillägg, hvartdera å 250 kronor, det första efter fem och det andra efter tio års väl vitsordad tjenstgöring, vid de femklassiga läroverken till 600 och vid de treklassiga till 300 kronor utan ålderstillägg; att teckningslärarne mot åtnjutande af berörda aflöning skulle vara skyldiga att undervisa vid högre läroverk femton timmar, vid femklassigt åtta och vid treklassigt fem timmar i hvarje vecka; att nämnda lärare derjemte skulle vara pligtige att åtaga sig i sitt ämne ytterligare så många timmar, som undervisningen kräfde, ehuru mot särskildt arfvode, som för hvarje timme i veckan under helt läsår skulle utgå med 100 kronor till lärare i högsta lönegraden vid högre läroverk och med 75 kronor till öfrige teckningslärare; samt att vid läroverk, der undervisningen i teckning icke toge i anspråk hela det antal undervisningstimmar, som utan särskild ersättning ålåge teckningsläraren, denne skulle vara förbunden att undervisa i välskrifning så många timmar i veckan, som bruste i berörda antal, derest eforus pröfvade lämpligt att åt honom uppdraga sådan undervisning. Denna framställning blef af Riksdagen godkänd.

Då sålunda teckningslärarne fått sina aflöningsförhållanden ordnade ungefär samtidigt med tillsättandet af den komité, som fick i uppdrag att uppgifva förslag till lönereglering för lärarne vid de allmänna läroverken och flere läroanstalter, föreslog nämnda komité endast den ändring i den faststälda aflöningsstaten för bemälda lärare, att lönen i lägsta lönegraden vid de högre läroverken höjdes från 1,000 kronor till 1,200 kronor i sammanhang dermed, att tjenstgöringsskyldigheten för den i staten

upptagna lönen ökades från 15 till 16 timmar i veckan och ålderstilläggens belopp minskades från 250 kronor till 200 kronor.

Det dröjde emellertid ej länge, innan det visade sig att den år 1878 antagna löneregleringen för teckningslärarne var otillfredsställande. Hvad som i synnerhet vållade missbelåtenhet och klagomål var, att de lärare, hvilka ålagts ett större antal extratimmar och som derför till stor del eller helt och hållet voro för sitt uppehälle hänvisade till sina inkomster från skolan, om de äfven, då de voro oförhindrade att tjenstgöra, uppbure en något så när tillfredsställande aflöning, vid tjenstledighet på grund af sjukdom samt vid afskedstagandet kommo i ett synnerligen ogynsamt läge, då de i förra fallet blott åtnjöto en del af den fasta lönen och i senare fallet i pension erhöllo endast den fasta lönen, som understundom icke ens uppgick till hälften af hvad de under sin tjenstgöring uppburit. För att afhjelpa denna olägenhet har det i 1887 års nådiga proposition likasom i de följande propositionerna angående löne- och pensionsreglering för lärarne föreslagits, att de högre läroverken skulle med hänsyn till teckningslärarnes aflöning indelas i tre löneklasser, hvardera med tre lönegrader, så att lärare med befattning af 1:sta klassen skulle uppbära: 1) 2,000, 2) 2,250 och 3) 2,500 kronor, lärare med befattning af 2:dra klassen: 1) 1,500, 2) 1,750 och 3) 2,000 kronor, samt lärare med befattning af 3:dje klassen: 1) 1,200, 2) 1,400 och 3) 1,600 kronor, under det att tjenstgöringsskyldigheten utan särskild ersättning skulle vid befattning af 1:sta klassen utgöra 25 timmar i veckan, vid befattning af 2:dra klassen 20 och vid befattning af 3:dje klassen 16 timmar i veckan.

Att äfven Riksdagen behjertat teckningslärarnes ogynsamma ställning i berörda hänseende, framgår deraf, att 1893 års Riksdag på inom densamma väckt förslag *dels* beslöt att tills vidare och intill dess annorlunda blifver bestämdt ordinarie teckningslärare vid rikets allmänna läroverk må under tjenstledighet på grund af sjukdom uppbära:

a) der antalet tjenstgöringstimmar uppgår till 25 i veckan eller derutöfver, tre fjerdedelar af det belopp, som, efter afdrag af de så kallade löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 25 timmar i veckan;

b) der antalet tjenstgöringstimmar utgör från och med 20 till och med 24 i veckan, tre fjerdedelar af det belopp, som, efter afdrag af löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom, i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 20 timmar i veckan; samt

c) der antalet tjenstgöringstimmar är från och med 16 till och med 19 i veckan, tre fjerdedelar af det belopp, som, efter afdrag af löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom, i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 16 timmar i veckan;

dels ock på extra stat för år 1894 anvisade ett förslagsanslag å 3,000 kronor.

Samma förslagsanslag har sedermera på Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljats å extra stat för hvart och ett af åren 1895—1898.

Utan tvifvel har hvad sålunda af Eders Kongl. Maj:t föreslagits och af Riksdagen vidgjorts af teckningslärarne med tacksamhet mottagits, men åtskilliga anmärkningar, som synas mig berättigade, hafva dock med afseende härå blifvit framstälda. Så har, såsom i det föregående blifvit anfördt, med afseende å läroverkens indelning i löneklasser på föreslaget sätt af åtskilliga domkapitel framhållits, hurusom en dylik klassindelning af läroverken, i följd af de vexlande förhållandena inom desamma snart skulle föra till oegentligheter och orättvisa med afseende å särskilda teckningslärare, hvarigenom ändringar i den gjorda indelningen ofta blefve erforderliga, men i allmänhet endast i sammanhang med ökad kostnad för statsverket kunde genomföras. Vidare hafva teckningslärarne i upprepade ansökningar hos Eders Kongl. Maj:t framhållit, att den föreslagna lösregleringen numera icke kunde anses tillfredsställande, åtminstone icke för de teckningslärare, som tjenstgöra 30, 35 och ända till 40 timmar i veckan och således egna hela sin tid åt skolan, ty dessa skulle vid tjenstledighet för sjukdom och vid afskedstagande med pension icke erhålla mer, än om deras tjenstgöring varit inskränkt till 25 timmar i veckan; och hafva de med anledning häraf anhållit, att ytterligare en löneklass skulle upprättas med en aflöning af 1) 2,500 kronor, 2) 2,750 kronor och 3) 3,000 kronor mot en tjenstgöringsskyldighet af 30 timmar i veckan. Då emellertid genom en dylik anordning visserligen teckningslärarens ställning vid sjukdomsfall och afskedstagande blefve väsentligt förbättrad, men någon afsevärd höjning af hans aflöning under den tid, han verkligen tjenstgjorde, ej vunnes, har det äfven uttalats såsom önskvärdt, att ålderstilläggen ökades och att en fjerde lönegrad tillades. Med afseende å den förhöjning i aflöningen, som 1893 beviljades ordinarie teckningslärare under tjenstledighet på grund af sjukdom har åter anmärkts, att denna förhöjning i hög grad ojemnt kommer de särskilda teckningslärarne till godo, i det att å ena sidan en teckningslärare vid ett femklassigt läroverk kan hafva ända till 7 extra undervisningstimmar i veckan utan att erhålla någon förhöjning, men, om han har 8 sådana timmar, erhåller tre fjerdedelar af arfvodet för dem alla, och å andra sidan en teckningslärare vid ett högre läroverk erhåller samma förhöjning för 1 extra undervisningstimme i veckan som för 4 och samma förhöjning för 5 som för 9 och för 10 som för 25 sådana timmar. Särskildt framträder obilligheten skarpt beträffande teckningslärarne vid de lägre läroverken, som endast undantagsvis hafva ett så stort antal undervisningstimmar i veckan som 16, äfvensom beträffande de lärare vid de högre läroverken, som hafva den längsta tjenstgöringstiden.

De sålunda framhållna olägenheterna vid såväl de nu gällande som de i de nådiga propositionerna föreslagna bestämmelserna med afseende å teckningslärarnes aflöning synas mig icke kunna undanrödjas med mindre än att man vid bestämmandet af denna aflöning direkt utgår från den tjenstgöring, som de särskilda lärarne faktiskt hafva, och den aflöning de derför uppbära samt, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af rektor vid allmänna läroverket i Upsala framstälda och af domkapitlet derstädes förordade förslaget, lägger dessa till grund för bestämmandet såväl af den aflöning

de skola uppbära vid sjukdomsförfall som af det pensionsbelopp, som vid afskedstagandet bör tilldelas dem. Jag vill derför föreslå, att teckningslärare vid allmänt läroverk må vid tjenstledighet på grund af sjukdom uppbära, förutom den del af den fasta lönen, som enligt gällande bestämmelser tillkommer honom, tre fjerdedelar af det arfvode, som skulle tillfallit honom för extra tjenstgöringstimmar, i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt; samt att pensionsbeloppet för dylik lärare må, derest han minst fem år tjenstgjort vid det läroverk, som han vid pensionens beviljande tillhör, sålunda beräknas, att till den fasta lönen jemte ålderstilläggen lägges det belopp, som han såsom arfvode för extra tjenstgöringstimmar i medeltal under de fem sista åren uppburit eller skulle hafva uppburit, i den händelse han hela tiden sjelf bestridt sin tjenstgöring, dock att hela pensionsbeloppet icke må öfverstiga 3,000 kronor. Genom en sådan anordning skulle både full rättvisa ske de särskilda lärarne och ett lämpligt förhållande åstadkommas med hänsyn till hvad hvarje lärare uppbure under sin tjenstgöring och hvad han erhölle vid sjukdomsförfall och pensionering. I det af rektor vid allmänna läroverket i Upsala framlagda förslaget förutsättes visserligen, att teckningslärare för att få medräkna arfvodet för den extra tjenstgöringen vid bestämmandet af pensionens belopp skulle hafva tjenstgjort de sista 20 åren vid samma läroverk och att aflöningens medeltal skulle beräknas för alla dessa år, men denna tid synes mig onödigt lång, helst det sällan torde inträffa, att en öfningslärare vid mer framskriden ålder vinner befordran från ett mindre läroverk till ett större.

Beträffande den fasta lönen och tjenstgöringsskyldigheten för densamma samt arfvodesbeloppen för extra undervisningstimmar ansluter jag mig till det förslag, som framstälts af 1878 års komité och finnes upptaget i propositionen till 1882 års riksdag.

Någon viss tjenstgöringstid för den faststälda lönen är för närvarande icke bestämd hvarken för gymnastiklärare eller musiklärare; men allt sedan 1863 hafva extra arfvoden utgått till gymnastiklärare vid de högre läroverk, der lärjungarnes antal i betydligare mån öfverstigit 200, hvarförutom särskildt arfvode äfven utgått för ledning af militäröfningarna. I 1887 års proposition äfvensom i de båda senare propositionerna angående löneförbättring åt lärarne vid de allmänna läroverken föreslogs emellertid, att gymnastiklärare skulle vara skyldig tjenstgöra för den faststälda lönen vid högre läroverk 16 timmar i veckan och vid femklassiga läroverk 8 timmar, samt att han för extra undervisningstimmar skulle erhålla ersättning efter samma grunder, som gälde för teckningslärare. Äfven upptogs i berörda propositioner en bestämmelse, som redan förekommer i nådiga cirkuläret den 11 december 1863, nemligen att gymnastiklärare, som icke sjelf egde erforderlig skicklighet att meddela undervisning i exercis och militäröfningar, skulle på egen bekostnad aflöna det biträde, som i sådant hänseende pröfvades behöfligt och af vederbörande godkändes. Såsom nyss anfördes, framhöll statsutskottet vid 1892 års riksdag önskvärdheten deraf att gymnastiklärarnes aflöning bestämdes att utgå efter samma grunder som dem, hvilka blifvit föreslagna att gälla för teckningslärarne, och att ett sådant aflöningssätt, som icke komme att medföra större

utgift än det nu valda, i flere afseenden skulle vara att föredraga. Då emellertid å ena sidan de anmärkningar, som blifvit riktade mot läroverkens indelning i löneklasser med afseende å teckningslärarnes tjenstgöring, med samma skäl kunna framställas mot en dylik indelning med afseende å gymnastiklärarnes tjenstgöring, och å andra sidan samma förmåner med hänsyn till ersättning för extra tjenstgöringstimmar, aflöning under tjenstledighet på grund af sjukdom och pensionens belopp skulle vinnas för gymnastiklärarne som för teckningslärarne, om samma bestämmelser tillämpades på de förre, som jag i nämnda afseenden föreslagit för de senare, så anser jag mig böra göra framställning derom. Härmed vill jag dock icke hafva helt och hållet uteslutit de hittills till vissa gymnastiklärare utgående extra arfvoden, då, i följd af lärjungarnes stora antal, lokala förhållanden och svårigheter vid arbetsordningens uppgörande, ej sällan torde inträffa, att en gymnastiklärare med ett mindre antal undervisningstimmar får en synnerligen tung, splittrad och tidsödande tjenstgöring, som med ett sådant arfvode borde godtgöras. Äfven torde de särskilda arfvodena för ledningen af militäröfningarna böra qvarstå, då denna är en alldeles vid sidan af den vanliga stående tjenstgöring. Deremot torde bestämmelsen om gymnastiklärarens skyldighet att, derest han sjelf ej eger skicklighet att leda nämnda öfningar, på egen bekostnad aflöna derför erforderligt biträde, utan afsaknad kunna utelemnas, då denna bestämmelse hittills icke blifvit tillämpad och ett sådant biträde, som här afses, icke för närvarande kan erhållas utan att det för ändamålet kommenderas en officer, som eger rätt till rese- och traktamentsersättning enligt gällande bestämmelser.

Hvad slutligen angår musiklärarne, så hafva några af de myndigheter, som yttrat sig med anledning af bemälda lärares vid de femklassiga läroverken förut omnämnda petition, föreslagit att äfven för dem skulle bestämmas en viss tjenstgöringstid för den faststälda lönen samt rätt till ersättning för extra undervisningstimmar enligt samma grunder, som gälla för teckningslärarne. Ehuru denna anordning icke har samma betydelse för lärarne i musik och gymnastik som för lärarne i teckning, då de förres tjenstgöringstid icke till sin utsträckning är så olika som de senares, så kan dock ej nekas, att äfven bland de förstnämnde finnas åtskilliga, som hafva ett betydligt större antal undervisningstimmar i veckan än flertalet och som derför kunna hafva rätt att erhålla en särskild ersättning derför utöfver den fasta lönen. Jag har derför intet emot att utsträcka de för teckningslärarne föreslagna bestämmelserna icke blott till lärarne i gymnastik, utan äfven till musiklärarne, men då den föreslagna lönen för de sistnämnde är lägre än för de båda andra slagen af öfningslärare, så torde ock deras tjenstgöringsskyldighet böra sättas lägre än dessas, eller till 12 timmar i veckan för musiklärare vid högre läroverk och 6 timmar i veckan för sådana lärare vid femklassiga läroverk.

Förhöjning af terminsafgifterna.

I samband med frågan om ny lönereglering för lärarne har, allt sedan komiterades förslag i ämnet den 17 maj 1879 afgafs, stälts frågan om förhöjning af terminsafgifterna.

Jag anser mig derför äfven nu böra tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen, att, derest den föreslagna löneregleringen antages, särskilda, till statsverket ingående terminsafgifter skola åläggas lärjungarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken. Med afseende å dessa afgifters belopp och de närmare bestämmelserna rörande desamma vidhåller jag det förslag, som framlades för 1892 års Riksdag, med den ändring i lydelsen af berörda bestämmelsers sista moment, som af nämnda riksdags båda kamrar antogs.

Vid formulering af mitt förslag till pensionsreglering har jag iakttagit hvad statsutskottet vid 1892 års riksdag med hänsyn härtill anmärkt samt upptagit de nya bestämmelser med afseende å pensionsbeloppet för öfningslärarne, som föranledas af hvad jag i det föregående yttrat och föreslagit. *Pensions-regleringen.*

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

a) med afseende å lärarnes vid de högre och femklassiga allmänna läroverken aflöning: *Lärarnes aflöning.*

att för lärarne vid berörda läroverk må bestämmas följande lönevilkor att gälla från och med år 1899:

*för **rektorer**: vid **högre** läroverk två lönegrader å 1) 3,500 kronor och 2) 4,000 kronor, jemte tjenstgöringspenningar 1,500 kronor, med rätt till uppflyttning i andra lönegraden efter tio års väl vitsordad tjenstgöring såsom rektor vid sådant läroverk; vid de **femklassiga läroverken i Stockholm** lön 3,200 kronor, tjenstgöringspenningar 1,300 kronor; vid **öfriga femklassiga läroverk** två lönegrader å 1) 2,700 kronor och 2) 3,200 kronor, jemte tjenstgöringspenningar 1,300 kronor, med rätt till uppflyttning i andra lönegraden efter tio års väl vitsordad tjenstgöring såsom rektor vid femklassigt läroverk; hvarförutom rektorerne vid alla dessa läroverk må af vederbörande kommuner såsom hittills åtnjuta fri bostad eller hyresersättning;*

*för **lektorer**: fyra lönegrader å 1) 2,100 kronor, 2) 2,600 kronor, 3) 3,100 kronor och 4) 3,600 kronor, jemte tjenstgöringspenningar 1,400 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till närmast högre lönegrad efter fem års för nit och skicklighet vitsordad tjenstgöring;*

*för **adjunkter** vid **högre** och **kolleger** vid **femklassiga** läroverk: fyra lönegrader å 1) 1,500 kronor, 2) 2,000 kronor, 3) 2,500 kronor och 4) 3,000 kronor, jemte tjenstgöringspenningar 1,000 kronor, med uppflyttningsrätt lika som lektorer;*

*för **musiklärare**: vid **högre** läroverk tre lönegrader å 1) 1,000 kronor, 2) 1,200 kronor, 3) 1,400 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till närmast högre lönegrad enligt samma grunder, som gälla för lektorer; vid **femklassiga** läroverk lön 500 kronor;*

för gymnastiklärare och teckningslärare vid högre läroverk tre lönegrader å 1) 1,200 kronor, 2) 1,400 kronor, 3) 1,600 kronor, med uppflyttningsrätt lika som musiklärare; vid femklassiga läroverk lön 600 kronor;

att musiklärare skall vara skyldig tjenstgöra för den faststälda lönen vid högre läroverk 12 timmar i veckan; vid femklassigt läroverk 6 timmar i veckan; samt att gymnastiklärare och teckningslärare skola vara skyldige att för den faststälda lönen tjenstgöra vid högre läroverk 16 timmar i veckan; vid femklassiga läroverk 8 timmar i veckan; men att ytterligare tjenstgöringsskyldighet må kunna åläggas musik-, gymnastik- och teckningslärare mot ersättning af 75 kronor för hvarje timme i veckan under helt läsår åt lärare vid femklassigt läroverk eller i första och andra lönegraden vid högre läroverk samt af 100 kronor åt lärare i tredje lönegraden;

att öfningslärare skall vid tjenstledighet på grund af sjukdom ega rätt att uppbära, förutom den del af den fasta lönen, som enligt gällande bestämmelser tillkommer honom, tre fjerdedelar af det arfvode, som skulle tillfallit honom för extra tjenstgöringstimmar, i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt;

att tjenstgöringspenningarna skola för alla lärare, rektorerna undantagne, beräknas utgå för läsår med 36 läsveckor; att de i rektorernas aflöning ingående tjenstgöringspenningar skola beräknas utgå för kalenderår, men till olika belopp för läsåret och för ferierna, efter särskilda bestämmelser, som af Eders Kongl. Maj:t fastställas; samt att tjenstgöringspenningarna icke få af tjenstens innehafvare uppbäras under tjenstledighet, dock att, om rektor eller lektor, som är domkapitelsledamot, endast åtnjuter ledighet från domkapitelsgöromålen, afdrag å tjenstgöringspenningarna icke må ske;

att för rättighet att tillgodonjuta den förbättrade aflöning, som enligt denna lönereglering kommer lärare till del, skola gälla såsom vilkor: 1) att lärare, som enligt hittills gällande stat är berättigad till ersättning för indelt lön, skall frånträda sin rätt till nämnda ersättning; 2) att nuvarande innehafvare af lön, i hvilken ingår afkomst af prebendehemman och lägenheter eller andra särskilda förmåner utom kontanta penningar, skall vara pligtig att, sedan en undersökning af dessa förmåners beskaffenhet samt uppskattning af deras ekonomiska värde egt rum, vidkännas antingen förmånernas indragning till statsverket mot ersättning i penningar till det belopp, hvartill de äro i stat beräknade, eller den minskning i statsverkets löneanslag till tjensten, som kan i vederbörlig ordning varda beslutad, dock icke till större belopp än som motsvarar den löneförbättring, som löntagaren vid nu föreslagen lönereglering kan komma att vinna; 3) att den genom nådiga cirkulären den 20 mars 1858 och den 29 december 1860 stadgade skyldighet för visse lärare att, i händelse de genom inträffade förändringar skulle finnas umbärlige vid det läroverk, der de äro anstälde, inträda i tjenstgöring vid annat läroverk helst inom stiftet, skall åligga äfven öfriga vid de högre och femklassiga allmänna läroverken anstälde lärare, intill dess de upp-

nått 45 års ålder; samt 4) att lärare skall vara skyldig att från tjensten afgå med pension enligt de bestämmelser, som i sammanhang med denna lönereglering fastställas; äfvensom

att hvarje lärare, som varder utnämnd till tjenst, med hvilken rätt till särskilda förmåner är förenad, skall vara underkastad den minskning i aflöning från statsverket, som Kongl. Maj:t framdeles kan finna lämpligt besluta, till ett belopp, icke öfverstigande det, hvartill de i lönen ingående särskilda förmåner efter skälig uppskattning sig belöpa;

b) med afseende på terminsafgifternas förhöjning: *Förhöjning af terminsafgifterna.*

att — under förutsättning att den föreslagna löneregleringen för lärarne vinner fastställelse — lärjunge, som är vid högre eller femklassigt allmänt läroverk inskrifven, skall, förutom nu utgående afgifter, från och med vårterminen 1899 för hvarje termin erlägga till statsverket:

inom	*1:sta, 2:dra och 3:e klasserna* ...	*10*	*kronor,*
»	*4:de och 5:te klasserna*	*20*	» ,
»	*6:te och 7:de* »	*30*	» ;

att befrielse från nämnda afgift må kunna beviljas medellösa lärjungar, så vida de genom fallenhet för studier, flit och godt uppförande anses böra till erhållande af denna förmån komma i åtanke;

att befrielse från afgiftens halfva belopp må kunna beviljas mindre bemedlade lärjungar, som uppfylla de för hel befrielse stadgade vilkor;

att å hvarje skolstadium (klasserna 1—3, 4—5 samt 6—7) icke mer än 15 % af stadiets hela lärjungeantal må erhålla hel befrielse och icke mer än 20 % half sådan, hvarvid dock, om så pröfvas nödigt, två halfva befrielser må kunna sättas i stället för en hel sådan eller omvändt, blott att hela det för hvarje termin inom stadiet debiterade afgiftsbelopp ej understiger 75 % af hvad det skulle utgöra, om alla lärjungarne erlade full afgift;

att förslag å de lärjungar, som skola komma i åtnjutande af befrielse, upprättas af en nämnd, bestående af läroverkets rektor såsom ordförande, klassföreståndaren för den klass eller afdelning, som frågan i hvarje särskildt fall gäller, samt en af läroverksstadens kommunalstyrelse och två af vederbörande landsting valda ledamöter, hvilket förslag derpå underställes eforus till pröfning och stadfästelse;

att uppbörden af samtliga terminsafgifter verkställes på utsatt tid minst 14 dagar efter det tillkännagifvande skett angående de beviljade befrielserna och senast 8 veckor efter terminens början;

att uppbörden af de till statsverket ingående afgifterna redovisas af rektor, i länen till landtränterierna och i Stockholm till statskontoret, för vårterminen före juni månads och för höstterminen före december månads slut:

att lärjunge, som ej före lästerminens utgång erlagt stadgade afgifter, skall från läroverket uteslutas, intill dess den resterande afgiften blifvit gulden; samt

att lärjunge, som bevistat allmänt läroverk, skall, om han söker inträde vid annat allmänt läroverk, med intyg styrka, att han ej vid det läroverk han lemnat, häftar i skuld för oguldna terminsafgifter;

c) med afseende å pensionsreglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken:

att, med undantag af gymnastiklärare, öfriga ordinarie lärare och lärarinnor, som ingå på den nya lönestaten eller som utnämnas, efter det kungörelse i ämnet utkommit, skola hafva rättighet och äfven skyldighet att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjenstår med pension å allmänna indragningsstaten från tjensten afgå, Kongl. Maj:t dock obetaget att låta med afskedet anstå, derest och så länge den pensionsberättigade pröfvas i tjensten kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna och kan finnas villig att i densamma qvarstå;

att pensionsbeloppet för bemälda ämneslärare och ämneslärarinnor äfvensom öfningslärare och öfningslärarinnor, hvilka icke i fem år tjenstgjort vid det läroverk, de vid pensionens beviljande tillhöra, skall utgöra oafkortad lön, men för öfningslärare och öfningslärarinnor, som minst fem år tjenstgjort vid det läroverk, de vid pensionens beviljande tillhöra, sålunda beräknas, att till den oafkortade lönen lägges det arfvodesbelopp, som de för extra undervisningstimmar under de sista fem åren i medeltal för år uppburit eller skulle hafva uppburit, i den händelse de hela tiden sjelfva bestridt sin tjenstgöring, dock att hela det sålunda beräknade eller genom förening af flera öfningslärarebefattningar föranledda pensionsbeloppet icke må öfverstiga 3,000 kronor;

att, med undantag af gymnastiklärare, öfriga ordinarie lärare och lärarinnor, som icke ingå på den nya lönestaten, skola hafva rättighet att vid uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjenstår afgå från tjensten med pension å allmänna indragningsstaten till belopp efter nu gällande bestämmelser; samt

att ordinarie gymnastiklärare, då de uppnått 60 lefnadsår och minst 30 tjenstår, skola under i öfrigt enahanda vilkor och förutsättningar, som för öfrige öfningslärare blifvit faststälda, hafva samma rätt och skyldighet att från tjensten afgå med pension, som här ofvan bestämts beträffande öfrige öfningslärare.

Löneförbättring åt lärarne vid de mindre läroverken.

De förslag till de mindre läroverkens ombildning, som åren 1890, 1892 och 1893 förelagts Riksdagen, hafva alla förfallit, emedan Riksdagens kamrar med afseende å dem fattat olika beslut. I allmänhet synes man emellertid hafva varit ense derom, att undervisningen vid dessa läroverk företrädesvis borde anordnas efter deras behof, som vid tidigare ålder skola sluta sin skolgång. De resultat, till hvilka man kan komma genom det försök med en praktisk afslutningsklass, som, enligt hvad förut blifvit nämndt,

pågår vid Nya elementarskolan, kunna således få betydelse för ifrågavarande läroverks omorganisation, och jag anser mig derför icke nu böra föreslå en sådan. Men då undervisningen vid flertalet af de treklassiga allmänna läroverken och de ännu qvarvarande pedagogierna med något bidrag af vederbörande kommuner är utsträckt dels till fjerde, dels till femte klassens kurs vid de allmänna läroverken, så är rektorers och lärares tjenstgöring vid förenämnda läroverk i regeln fullt jemförlig med rektors och lärares vid ett femklassigt läroverk, och ofta är de förres tjenstgöring mer ansträngande än de senares, då de med ett mindre antal lärare skola drifva undervisningen till samma mål som dessa.

Då det derjemte fordrats samma kompetens för fast anställning vid de treklassiga läroverken och de tvåklassiga pedagogierna som vid de femklassiga läroverken, så synes det obilligt, om de sistnämnda läroverkens rektorer och ordinarie lärare skulle erhålla förbättrade lönevilkor, men icke de förstnämndas. Emedan frågan om de treklassiga läroverkens och pedagogiernas ombildning ännu måste anses stå på dagordningen, kan jag emellertid icke föreslå en definitiv lönereglering för dessa läroverks lärare, utan blott en tillfällig löneförbättring, ehuru till samma belopp, hvartill löneförhöjningen för lärarne vid de femklassiga läroverken uppgår.

Enligt nådigt förordnande hafva lediga lärarebefattningar vid de mindre läroverken allt sedan år 1882 icke fått besättas med ordinarie innehafvare, utan skolat uppehållas genom vikarier, men, på det att lämplige rektorer det oaktadt skulle kunna erhållas för dessa läroverk, har genom nådigt cirkulär den 26 augusti 1884 föreskrifvits:

att den, som förordnats att tills vidare upprätthålla rektorsbefattning vid treklassigt allmänt läroverk eller tvåklassig pedagogi, må ega åtnjuta, jemte den rektor tillförsäkrade embetsgård eller hushyresersättning äfvensom rektor beviljadt lönetillägg, derest han fullgjort vilkoren för att kunna till rektor vid sagda läroverk utnämnas, öfriga enligt gällande stat nämnda befattning tillagda löneförmåner, men eljest fem hundra kronor mindre; samt

att, i händelse ordinarie adjunkt eller kollega förordnas att bestrida några af nu omförmälda tjenster, denne må räkna ifrågavarande tjenstgöring sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad, men skall utom sitt lönetillägg afstå, då han förordnats vid treklassigt läroverk: hela sin lön, om han uppbär sådan i första, andra eller tredje lönegraden, 2,750 kronor deraf, om han befinner sig i fjerde lönegraden, och 3,000 kronor deraf, om han är i högsta lönegraden; samt då han förordnats vid tvåklassig pedagogi: hela sin lön, om han uppbär sådan i första eller andra lönegraden, 2,250 kronor deraf, om han är i tredje eller fjerde lönegraden, och 2,500 kronor deraf, om han befinner sig i högsta lönegraden; börande hvad sålunda afståtts, sedan deraf utgått arfvode enligt gällande bestämmelser åt den, som förordnats att såsom vikarie uppehålla den tillförordnade rektorns ordinarie befattning, besparas statsverket; äfvensom

att den, som förordnats att tills vidare upprätthålla lärarebefattning vid enklassig

pedagogi, må uppbära alla denna tjenst i stat tillagda förmåner, deri inbegripet lönetillägg samt embetsgård och hushyresmedel.

Ehuru bemälde rektorer i sjelfva verket äro vikarier, hafva de således erhållit samma förmåner, med undantag af uppflyttningsrätt såsom rektorer, som om de hade ordinarie anställning. Också äro de flesta bland dem ordinarie adjunkter eller kolleger. Förbättrades nu lönen för deras ordinarie befattning, utan att aflöningen höjdes vid de af dem bestridda rektorsbefattningarna, så är fara värdt, att de kunde finna sig föranlåtna att lemna de besvärliga rektorstjensterna och återgå till den lugnare adjunkts- eller kollegatjenstgöringen. Utom för de ordinarie ämneslärarne anser jag mig derför böra föreslå ökad löneförbättring för de tillförordnade rektorerna vid berörda läroverk, deri inbegripen läraren vid den enklassiga pedagogien.

Då de ifrågavarande läroverken tillsammans äro 21 och, utom de 21 rektorerna, räkna 14 kolleger i högsta lönegraden och 8 kolleger i lägre lönegrad[1]), skulle det erforderliga beloppet, om rektorer och kolleger i högsta lönegraden finge en löneförbättring å 500 kronor och kolleger i lägre lönegrad en sådan å 1,000 kronor, tillsammans blifva 25,500 kronor.

Kostnadsberäkning m. m.

Enligt riksstaten för år 1898 äro anvisade såsom anslag i kontant till de allmänna läroverken å ordinarie stat dels ett reservationsanslag å 2,910,380 kronor dels ett förslagsanslag till understöd åt extra ordinarie lärare under förfall på grund af sjukdom å 5,000 kronor, eller tillsammans 2,915,380 kronor, och å extra stat, utom ett belopp af 12,500 kronor till uppförande af ny byggnad för allmänna läroverket i Umeå, 448,725 kronor till löneförbättring och arfvoden åt lärare vid allmänna läroverken och pedagogierna.

I det ordinarie reservationsanslaget ingå *särskilda* anslag till ett sammanlagdt belopp af 261,732: 56 kronor[2]) och bland dessa äro anvisade

till arfvoden åt extra och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof	kr.	135,000: —
» extra arfvoden åt gymnastiklärare, anskaffande af ammunition för målskjutning m. m.	»	34,000: —
» extra arfvoden åt teckningslärare	»	28,000: —

Bland anslagen på extra stat äro åter anvisade

till arfvoden åt extra lärare samt till arfvodesförhöjning åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken	»	100,000: —
» bestridande af förhöjd aflöning åt ordinarie teckningslärare vid de allmänna läroverken under tjenstledighet på grund af sjukdom, såsom förslagsanslag	»	3,000: —

[1]) Se tab. C. 8. [2]) Se tab. C. 3.

Tillsammans är således anslaget till arfvoden och arfvodesförhöjning åt extra och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof 235,000 kronor. Enligt af statskontoret meddelad uppgift utbetalades emellertid under år 1896 såsom arfvoden till extra lärare 222,526: 08 kronor och för uppehållande af för sjukdom tjenstledige lärares befattningar 56,416: 70 kronor, eller tillsammans 278,942: 78 kronor, i följd hvaraf en brist å denna anslagstitel uppstod å 43,942: 78 kronor, som måste fyllas af reservationerna. Visserligen skulle, om den föreslagna lönereglering genomfördes, de för sjukdom tjenstledige lärarnes bidrag till vikariernas arfvoden något ökas och statens kostnad för uppehållande af deras befattningar lika mycket minskas; och äfven har det vid föregående tillfällen, då denna fråga förevarit, antagits, att lärjungeantalet, i följd af förhöjningen i terminsafgifterna, skulle något sjunka. Men da lärjungeantalet vid de allmänna läroverken under de sista åren varit stadt i jemnt stigande, är det å ena sidan föga troligt att en jemförelsevis ringa förhöjning i terminsafgifterna skulle medföra en afsevärd minskning i lärjungeantalet, åtminstone vid de läroverk, der extra lärare för närvarande äro anstälda. Och då å andra sidan i följd af bristande medel stor sparsamhet måst iakttagas vid bestämmandet af de extra lärarnes antal vid de särskilda läroverken och ej sällan det af vederbörande rektorer och eforer begärda antalet måst nedsättas, ehuru man väl insett, att olägenheter vid undervisningens anordning för ifrågavarande läroverk derigenom måste uppstå, så kan ej antagas, att det hittills varande antalet extra lärare kan afsevärdt minskas. Den sänkning i utgifterna till vikarier för lärare under sjukdomsförfall, som den föreslagna löneregleringen skulle medföra, kan derför icke uppväga hela den brist, som för närvarande förefinnes i anslaget till extra och vikarierande lärare, utan torde detta anslag böra höjas med minst 15,000 kronor, och torde denna förhöjning lämpligast böra komma det ordinarie anslaget till godo, så att anslaget till arfvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behof bestämdes till 150,000 kronor i stället för 135,000 kronor.

Till extra arfvoden åt teckningslärare utbetalades enligt uppgift af statskontoret för år 1895 36,467: 56 kronor och för år 1896 34,086: 67 kronor samt till extra arfvoden åt gymnastiklärare och till anskaffande af ammunition för målskjutning m. m. för sistnämnda år 34,386: 81 kronor. Anslaget till extra arfvoden åt teckningslärare har således varit öfverskridet med respektive 8,467: 56 och 6,086: 67 kronor under åren 1895 och 1896, och dock hafva, just på grund af anslagets otillräcklighet, flere framställningar om ökad tjenstgöringstid för teckningslärare måst afslås. Genom antagande af den föreslagna löneregleringen skulle visserligen vid de högre läroverken teckningslärarnes undervisningsskyldighet för den fastställda lönen ökas med en veckotimme, men då dels den frivilliga undervisningen i teckning börjat allt mer begagnas och kräfver ett ökadt antal timmar och dels det torde blifva nödvändigt att vid allt fler läroverk åt teckningslärarne uppdraga undervisning i välskrifning, så måste en ökning af detta anslag för framtiden blifva erforderlig. Också synes det mig vara lämpligt

och skola medföra förenkling af räkenskaperna, om den del af arfvodet för extra undervisningstimmar, som ordinarie teckningslärare enligt den föreslagna löneregleringen skulle ega att uppbära under tjenstledighet på grund af sjukdom, utginge af detta anslag. För närvarande är för sagda ändamål upptaget å extra stat ett förslagsanslag å 3,000 kronor. Det nuvarande ordinarie anslaget till extra arfvoden åt teckningslärarare skulle under denna förutsättning böra ökas dels med nämnda 3,000 kronor, dels med det belopp, som erfordras såväl för att kunna medgifva den ökning af teckningslärarnes tjenstgöring, hvilken ett ändamålsenligt anordnande af undervisningen kräfver, som för att betäcka den större kostnad, som de föreslagna, bättre afpassade bestämmelserna angående den del af arfvodet, som vid sjukdomsförfall borde tillkomma teckningslärare, skulle medföra. Detta belopp uppskattar jag till 9,000 kronor och föreslår derför, att anslaget till extra arfvoden åt teckningslärare höjes med 12,000 kronor eller från 28,000 kronor till 40,000 kronor.

Af anslaget till extra arfvoden åt gymnastiklärare samt till anskaffande af ammunition för målskjutning m. m. har allra största delen, omkring 26,000 kronor, åtgått för militäröfningarna: till anskaffande af skjutmateriel och ammunition, till resekostnads- och traktamentsersättning för kommenderade officerare och underbefäl samt till arfvoden åt gymnastiklärare för ledningen af militäröfningarna och vården af derför afsedd materiel. Skola dessa öfningar i samma utsträckning som hittills fortsättas, taga de ock framdeles minst samma belopp i anspråk. Till extra arfvoden åt gymnastiklärare för tyngre och mer utsträckt tjenstgöring återstår derför blott omkring 8,000 kronor. För att, såsom i det föregående blifvit föreslaget, på gymnastiklärarne tillämpa samma grunder som på teckningslärarne med afseende å ersättning för utsträckt undervisningstid och rätt att uppbära en del af denna ersättning vid tjenstledighet på grund af sjukdom, skulle derför erfordras ett ytterligare belopp, som jag med ledning af det antal undervisningstimmar i veckan, som gymnastiklärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken i medeltal haft sig ålagda under åren 1892—96[1]), beräknat till 3,500 kronor. Med detta belopp skulle således anslaget till extra arfvoden åt gymnastiklärare samt till anskaffande af ammunition till målskjutning m. m. behöfva ökas. I stället för 34,000 kronor skulle derför detta anslag blifva 37,500 kronor.

Det belopp åter, som skulle erfordras till extra arfvoden åt musiklärare för utsträckt tjenstgöring samt för att samma förmån med afseende å deras aflöning vid sjukdomsförfall, som föreslagits för öfrige öfningslärare, skulle dem beredas, har jag beräknat på samma sätt som för gymnastiklärarne till 2,500 kronor.

Under förutsättning af bifall till dessa förslag skulle beloppet af de i reservationsanslaget till de allmänna läroverken ingående särskilda anslagen ökas med 33,000 kronor, eller från 261,732: 56 kronor till 294,732: 56 kronor[2]), under det att förslags-

---

[1]) Se tab. A. 3 och 4. — [2]) Se tab. C. 1.

anslaget å extra stat till bestridande af förhöjd aflöning åt ordinarie teckningslärare under tjenstledighet på grund af sjukdom, 3,000 kronor, skulle upphöra att utgå.

Vid beräkningen af det belopp, hvartill inkomsten af de till statsverket ingående terminsafgifterna borde upptagas, utgick man år 1887 från medeltalet lärjungar vid början af höstterminen 1881—85 samt afdrog 25 procent för medellöses och mindre bemedlades befrielse äfvensom 10 procent för möjlig minskning i lärjungeantalet. Med en terminsafgift af 10 kronor i de tre nedersta klasserna, 20 kronor i 4:de och 5:te klasserna samt 30 kronor i 6:te och 7:de klasserna skulle enligt denna beräkning inkomsten af terminsafgifterna vid de högre och femklassiga läroverken uppgått till 347,409 kronor, från hvilken summa dock afdrogs något öfver 10,000 kronor för den nedsättning af terminsafgifterna till hälften, som föreslogs för lärjungarne å praktiska linien, så att alltså den behållna inkomsten upptogs till 337,000 kronor. Härtill skulle komma 28,000 kronor i bidrag från de kommuner, der lägre allmänna läroverk med 3 eller 4 ämneslärare skulle upprättas, såsom ersättning för terminsafgifterna vid dessa skolor.

Vid de beräkningar, som för berörda ändamål utfördes år 1890, utgick man från medeltalet lärjungar vid höstterminernas början åren 1884—88 och tillämpade i öfrigt samma grunder, som följts år 1887, men upptog ingen afgift för de tre nedersta klasserna och gjorde intet afdrag för nedsättning af terminsafgiften å den praktiska linien. Enligt dessa beräkningar skulle inkomsten af terminsafgifterna hafva uppgått vid de högre och femklassiga läroverken till 255,500 kronor och vid de lägre till 7,500 kronor.

År 1892 lades till grund för dylik beräkning medeltalet lärjungar vid början af höstterminen 1887—91 och tillämpades beträffande de högre och femklassiga läroverken alldeles samma grunder, som följts år 1887, blott med det undantag att intet afdrag gjordes för nedsättning af terminsafgiften å den praktiska linien, då någon sådan linie icke föreslagits. Med afseende å de mindre läroverken följdes samma grunder, som tillämpats vid de högre och femklassiga, men något afdrag gjordes icke för möjlig minskning i lärjungeantalet, då det antogs, att lärjungeantalet vid dessa läroverk, långt ifrån att minskas, skulle komma att i icke obetydlig mån ökas. Beräkningarnas resultat visade, att inkomsten af de till statsverket ingående terminsafgifterna kunde upptagas vid de högre och femklassiga läroverken till 324,000 kronor och vid de mindre läroverken till 16,000 kronor eller sammanlagdt till 340,000 kronor.

Vid den beräkning, som nu för sagda ändamål verkstälts[1]), har man utgått från medelantalet lärjungar vid början af höstterminerna 1892—96 och med afseende å de högre och femklassiga läroverken tillämpat alldeles samma grunder, som följts år 1892, samt kommit till det resultat, att de till statsverket ingående terminsafgifterna vid nämnda läroverk kunna antagas uppgå till 339,000 kronor.

---

[1]) Se tab. C. 4.

Då någon definitiv lönereglering icke föreslagits för lärarne vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna, har jag icke ansett mig böra föreslå förhöjda terminsafgifter för lärjungarne vid dessa läroverk, helst statsutskottet vid 1892 års riksdag afstyrkte införande af terminsafgifter vid nyssnämnda skolor, emedan utskottet icke ansåg sig då kunna tillstyrka någon reglering af lönerna för de vid dem anstälda lärarne. Vid den beräkning, som det oaktadt blifvit gjord med afseende å den inkomst, som förhöjda terminsafgifter af lärjungarne vid berörda läroverk skulle tillföra statsverket, hafva i öfrigt samma grunder följts som beträffande de högre och femklassiga läroverken, men förhöjda afgifter ej beräknats för lärjungarne i 4:de och 5:te klasserna, emedan dessa klasser, der de förefinnas, till allra största delen bekostas af vederbörande kommuner. Ifrågavarande afgifter af lärjungarne i de tre lägre klasserna vid nämnda läroverk skulle emellertid hafva uppgått till omkring 11,000 kronor.

Normalstaten för de högre och femklassiga allmänna läroverken enligt den föreslagna löneregleringen skulle i öfverensstämmelse med verkstäld utredning[1]) komma att uppgå till 2,380,500 kronor, under det att ålderstilläggen för redan anstälde lärare vid berörda läroverk efter de nya bestämmelserna kunna för år 1899 beräknas till 861,300 kronor[2]). Den nuvarande lönestaten för de treklassiga allmänna läroverken uppgår till 117,300 kronor och ålderstilläggen för de vid dessa läroverk anstälda lärarne kunna enligt hittills gällande bestämmelser för år 1899 beräknas till 34,000 kronor[3]). Läggas härtill dels de i det ordinarie reservationsanslaget ingående särskilda anslagen, som i det föregående tillsammans beräknats till 294,732: 56 kronor, samt det på ordinarie stat upptagna förslagsanslaget till understöd åt extra ordinarie lärare under förfall på grund af sjukdom 5,000 kronor, dels på extra stat fortfarande erforderliga anslag till arfvoden åt extra och vikarierande lärare 100,000 kronor samt till tillfällig löneförbättring åt lärarne vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna 25,500 kronor, så uppgår hela den erforderliga summan till 3,818,332: 56 kronor, deraf på ordinarie stat 3,692,832: 56 kronor och på extra stat 125,500 kronor[4]). Afdrages nu från det ordinarie anslaget den afkomst af donationer och andra såsom särskilda fonder förvaltade tillgångar, som i statsliggaren antecknas under rubrik »inom kolumn specificerade inkomster» och som hafva upptagits till 40,000 kronor, så utgöra de kontanta anslag, som af statsverket erfordras, å ordinarie stat 3,652,832: 56 kronor och å extra stat 125,500 kronor eller tillsammans 3,778,332: 56 kronor. Det ordinarie anslaget till de allmänna läroverken behöfver således höjas med 737,452: 56 kronor, eller i jemnadt tal 737,453 kronor, under det att anslaget å extra stat kan minskas med 323,225 kronor. I det hela ökas alltså kostnaderna för de allmänna läroverken med 414,228 kronor. Drages emellertid från detta belopp den inkomst, som de till statsverket ingående terminsafgifterna skulle komma att tillföra detsamma och som beräknats till 339,000 kronor, så blir den egentliga ökningen i statsverkets kostnader för

---

[1]) Se tab. C. 5. [2]) Se tab. C. 6. [3]) Se tab. C. 5 och 6. [4]) Se tab. C. 1.

de allmänna läroverken 75,228 kronor. Att detta resultat är mindre gynsamt än det dylik beräkning i 1892 års proposition utvisade, har visserligen till en del sin grund i den höjning, som nu föreslagits af anslagen till arfvoden åt extra ordinarie ämneslärare samt åt öfningslärare, men hufvudsakligen beror det dock på det vida högre belopp, som nu måst upptagas för lärarnes ålderstillägg.

Sammanläggas kostnaderna, enligt nyss angifven beräkning, för den föreslagna normalstaten vid de högre och femklassiga läroverken 2,380,500 kronor, för ålderstilläggen åt redan anstälda lärare vid dessa läroverk 861,300 kronor, för den nuvarande lönestaten vid de treklassiga läroverken 117,300 kronor och för ålderstilläggen åt de vid sistnämnda läroverk anstälda lärare 34,000 kronor, uppstår en summa af 3,393,100 kronor. Drages härifrån nuvarande kontanta anslaget till löner och ålderstillägg för lärarne vid de allmänna läroverken 2,648,647 kronor 44 öre*) jemte »inom kolumn specificerade inkomster» 40,000 kronor, eller tillsammans 2,688,647 kronor 44 öre, så befinnes den förhöjning i det ordinarie anslaget till de allmänna läroverken, som erfordras för genomförandet af den föreslagna lönereglleringen, utgöra 704,452 kronor 56 öre, eller i jemnadt tal 704,453 kronor.

Med anledning af hvad sålunda yttrats, får jag, som har för afsigt att vid redogörelsen för de extra ordinarie anslagsbehofven föreslå Eders Kongl. Maj:t att af Riksdagen äska i det föregående angifna anslag till arfvoden för extra och vikarierande lärare samt till tillfällig löneförbättring åt rektorer och ordinarie lärare vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna, i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

d) med afseende å behofvet af förhöjning i ordinarie anslag till allmänna läroverken:

att anslaget till arfvoden åt extra lärare och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof må höjas med 15,000 kronor, eller från 135,000 kronor till 150,000 kronor;

att anslaget till extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken må ökas med 12,000 kronor eller från 28,000 kronor till 40,000 kronor;

att anslaget till extra arfvoden åt gymnastiklärare samt till anskaffande af ammunition för målskjutning m. m. må höjas med 3,500 kronor eller från 34,000 kronor till 37,500 kronor;

att till extra arfvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken må uppföras ett anslag af 2,500 kronor; samt

att för genomförande af lönereglering för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken enligt angifna grunder må beviljas en förhöjning af nuvarande reservationsanslaget till de allmänna läroverken med ett belopp af 704,453 kronor.

---

*) Se tab. C. 3.

Tab. A. 1.

Antal lärjungar i klasserna 4—7 vid allmänna läroverken vid början af höstterminerna.

År	Klasser och linier															
	4		5		6: 1		6: 2		7: 1		7: 2		Summa 4—7		Procent af hela lärjunge-antalet	
	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.
1876	895	983	648	932	207	757	135	582	84	465	50	420	2,019	4,139	32,8	67,2
1877	927	1,003	616	936	347	753	154	651	108	493	74	397	2,226	4,233	34,5	65,5
1878	943	1,190	623	952	356	818	233	669	114	575	104	402	2,373	4,606	34,0	66,0
1879	897	1,297	655	1,114	349	863	272	721	150	599	105	496	2,428	5,090	32,3	67,7
1880	892	1,303	588	1,216	341	955	250	759	211	647	127	510	2,409	5,390	30,9	69,1
1881	973	1,303	567	1,175	291	1,084	232	752	209	672	178	553	2,450	5,539	30,7	69,3
1882	961	1,288	612	1,165	270	1,011	185	866	175	662	179	575	2,382	5,567	30,0	70,0
1883	975	1,212	616	1,219	298	1,010	163	795	156	744	146	561	2,354	5,541	29,8	70,2
1884	937	1,207	654	1,105	298	1,072	198	774	140	708	129	666	2,356	5,532	29,9	70,1
1885	969	1,109	615	1,138	306	942	214	888	154	692	119	594	2,377	5,363	30,7	69,3
1886	1,069	1,090	616	1,045	332	954	210	782	170	763	126	602	2,523	5,236	32,5	67,5
1887	1,089	978	666	1,012	321	863	227	732	171	679	144	646	2,618	4,910	34,8	65,2
1888	1,185	901	715	921	330	858	195	663	192	628	154	575	2,771	4,546	37,9	62,1
1889	1,225	929	728	824	354	807	220	661	157	606	153	532	2,837	4,359	39,4	60,6
1890	1,246	932	794	868	360	704	240	636	167	577	132	500	2,939	4,217	41,1	58,9
1891	1,481	867	827	840	376	720	228	523	207	538	135	499	3,254	3,987	44,9	55,1
1892	1,421	866	1,024	833	410	754	242	544	203	457	170	478	3,470	3,932	46,9	53,1
1893	1,441	879	1,014	813	526	742	261	567	222	479	177	410	3,641	3,890	48,3	51,7
1894	1,489	882	1,006	812	559	717	348	576	236	502	176	424	3,814	3,913	49,4	50,6
1895	1,531	875	1,106	831	550	684	391	578	306	521	190	408	4,074	3,897	51,1	48,9
1896	1,559	873	1,074	822	620	737	384	564	363	528	254	456	4,254	3,980	51,7	48,3

Tab. A. 2.

Antal lärjungar i klasserna 4 och 5 vid de femklassiga allmänna läroverken vid början af höstterminerna.

År	Klass 4		Klass 5		Summa		Procent af hela antalet	
	R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.
1876	320	202	219	202	539	404	57,2	42,8
1877	341	219	208	166	549	385	58,8	41,2
1878	345	276	200	200	545	476	53,4	46,6
1879	314	256	212	203	526	459	53,4	46,6
1880	342	216	166	189	508	405	55,6	44,4
1881	363	213	210	181	573	394	59,3	40,7
1882	268	207	154	167	422	374	53,0	47,0
1883	269	202	161	175	430	377	53,3	46,7
1884	249	174	162	197	411	371	52,6	47,4
1885	276	177	155	167	431	344	55,6	44,4
1886	289	167	161	147	450	314	58,9	41,1
1887	301	133	160	143	461	276	62,6	37,4
1888	341	128	176	111	517	239	68,4	31,6
1889	347	137	177	108	524	245	68,1	31,9
1890	351	113	211	99	562	212	72,6	27,4
1891	414	107	214	97	628	204	75,5	24,5
1892	382	103	248	99	630	202	75,7	24,3
1893	350	110	238	81	588	191	75,5	24,5
1894	364	108	218	90	582	198	74,6	25,4
1895	390	100	234	99	624	199	75,8	24,2
1896	378	106	236	91	614	197	75,7	24,3

Bil. A. 3.

Antal undervisningstimmar hvarje vecka i medeltal för lärare i öfningsämnen vid de högre allmänna läroverken höstterminerna 1892—1896.

Högre läroverk	Musiklärare			Gymnastiklärare					Teckningslärare				
	Medeltal timmar i veckan i			Medeltal timmar i veckan för					Medeltal timmar i veckan för				
				ordinarie i		biträdande i		båda tillsammans	ordinarie i		biträdande i		båda tillsammans
	sång	musik	båda ämnena	gymnastik	vapenöfning	gymnastik	vapenöfning		teckning	välskrifn.	teckning	välskrifn.	
Stockholm:													
Latinläroverket	6	2	8	12	2	6	2	22	36	—	1	2	39
Södermalms läroverk	6	1	7	13	2	—	1	16	29	—	—	—	29
Realläroverket	4	2	6	15	2	—	—	17	40	—	6	—	46
Nya elementarskolan	5	1	6	6	—	6	—	12	16	7	—	—	23
Upsala	8	4	12	9	—	—	5	14	28	—	—	—	28
Gefle	7	4	11	12	5	—	—	17	22	—	—	—	22
Hudiksvall	5	8	13	9	4	—	—	13	16	—	—	—	16
Linköping	5	4	9	8	5	1	—	14	23	—	—	—	23
Norrköping	9	4	13	8	5	1	—	14	20	—	—	—	20
Vestervik	6	4	10	6	5	—	—	11	17	5	—	—	22
Skara	7	4	11	10	6	—	—	16	21	—	—	—	21
Venersborg	6	4	10	9	6	—	—	15	22	—	—	—	22
Strengnäs	5	5	10	6	5	—	—	11	12	1	—	—	13
Örebro	7	7	14	13	6	—	—	19	24	8	—	—	32
Nyköping	7	3	10	11	4	—	—	15	20	—	—	—	20
Vesterås	7	4	11	6	5	—	—	11	15	5	—	—	20
Falun	5	5	10	12	4	—	1	17	16	4	—	—	20
Vexiö	8	4	12	6	4	3	1	14	20	—	—	—	20
Jönköping	7	4	11	6	7	3	—	16	30	—	—	—	30
Lund	9	4	13	12	8	—	—	20	25	—	—	—	25
Malmö	10	1	11	15	6	—	—	21	26	—	8	—	34
Karlskrona	6	4	10	6	5	—	—	11	20	—	—	—	20
Kristianstad	8	4	12	8	5	2	—	15	17	5	—	—	22
Helsingborg	9	4	13	12	4	—	—	16	29	—	—	—	29
Göteborg:													
Latinläroverket	9	3	12	9	5	—	—	14	16	7	—	—	23
Realläroverket	9	4	13	10	5	—	—	15	27	—	16	1	44
Halmstad	5	5	10	9	4	—	—	13	26	1	—	—	27
Kalmar	7	4	11	9	4	—	—	13	23	—	—	—	23
Karlstad	8	4	12	9	5	—	—	14	31	—	—	—	31
Hernösand	7	4	11	8	5	—	—	13	15	5	—	—	20
Östersund	6	4	10	9	4	—	—	13	14	5	—	—	19
Umeå	6	4	10	8	3	—	—	11	16	—	—	—	16
Luleå	4	4	8	9	2	—	—	11	14	5	—	—	19
Sundsvall	6	4	10	9	2	—	—	11	17	8	—	—	25
Visby	6	4	10	9	5	—	—	14	16	—	—	—	16

Anm. Vid beräkningen af medeltalen hafva bråk mindre än en half utelemnats och bråk större än en half räknats såsom *ett* helt.

Bil. A. 4.

Antal undervisningstimmar hvarje vecka i medeltal för lärare i öfningsämnen vid de femklassiga allmänna läroverken höstterminerna 1892—1896.

Läroverk	Musiklärare			Gymnastiklärare			Teckningslärare		
	Medeltal timmar i veckan i			Medeltal timmar i veckan i			Medeltal timmar i veckan i		
	sång	musik	båda ämnena	gymnastik	vapenöfning	båda ämnena	teckning	välskrifn.	båda ämnena
Stockholm: Jakob	6	1	7	[1])	[1])	[1])	12	8	20
» Katarina	3	3	6	6	—	6	10	—	10
» Östermalm	6	4	10	13	—	13	19	5	24
Norrtelje	3	3	6	6	1	7	5	3	8
Enköping	4	2	6	6	1	7	7	1	8
Söderhamn	3	2	5	6	1	7	6	2	8
Eksjö	4	2	6	6	1	7	7	1	8
Vadstena	4	3	7	6	1	7	7	1	8
Mariestad	3	2	5	6	1	7	8	—	8
Borås	5	2	7	6	1	7	6	2	8
Lidköping	4	2	6	6	1	7	10	—	10
Sköfde	4	2	6	6	1	7	9	—	9
Eskilstuna	4	3	7	6	1	7	10	—	10
Arboga	4	2	6	6	1	7	7	1	8
Karlshamn	4	2	6	6	1	7	9	—	9
Ystad	6	4	10	9	4	13	13	—	13
Landskrona	4	2	6	6	1	7	7	—	7
Uddevalla	4	2	6	6	1	7	9	—	9
Göteborg	8	—	8	11	1	12	17	—	17
Oskarshamn	5	2	7	6	1	7	8	—	8
Kristinehamn	5	2	7	6	—	6	9	3	12
Piteå	4	2	6	6	1	7	8	1	9
Haparanda	5	1	6	6	1	7	4	4	8

Anm. Vid beräkningen af medeltalen hafva bråk mindre än half utelemnats och bråk större än en half räknats såsom *ett* helt. — [1]) Undervisningen bestrides af gymnastiska centralinstitutet.

Tab. B. 1.

Antal lärjungar i medeltal vid höst-

Högre allmänna läroverk	Klasser									
	1	2	3	Summa 1—3	4		5		Summa 4—5	Summa 1—5
	Gemensam linie				R.	L.	R.	L.		
Stockholm: Latinläroverket	71	104	103	278	47	58	32	61	198	476
» Södermalms läroverk	60	78	77	215	47	26	37	21	131	346
» Realläroverket	35	63	63	161	65	—	67	—	132	293
» Nya elementarskolan	25	39	48	112	50	—	34	9	93	205
Upsala	55	63	63	181	30	32	25	26	113	294
Gefle	35	50	52	137	30	19	21	16	86	223
Hudiksvall	19	22	19	60	10	14	6	12	42	102
Linköping	35	53	58	146	30	27	22	24	103	249
Norrköping	35	69	64	168	43	26	33	25	127	295
Vestervik	22	27	30	79	25	4	18	4	51	130
Skara	30	38	45	113	20	22	17	25	84	197
Venersborg	25	34	32	91	26	12	18	12	68	159
Strengnäs	11	15	16	42	3	11	3	10	27	69
Örebro	46	59	67	172	41	26	32	25	124	296
Nyköping	21	28	30	79	19	12	13	14	58	137
Vesterås	27	31	38	96	15	21	11	24	71	167
Falun	34	41	42	117	28	15	25	13	81	198
Vexiö	28	41	44	113	11	33	6	36	86	199
Jönköping	47	50	54	151	23	28	22	27	100	251
Lund	43	40	55	138	25	35	17	35	112	250
Malmö	83	95	87	265	48	39	40	32	159	424
Karlskrona	25	44	43	112	26	19	20	19	84	196
Kristianstad	18	41	52	111	18	30	10	24	82	193
Helsingborg	29	64	62	155	44	17	31	16	108	263
Ystad	22	24	30	76	14	11	12	14	51	127
Göteborg: Latinläroverket	35	65	63	163	—	52	—	44	96	259
» Realläroverket	84	99	97	280	120	—	82	—	202	482
Halmstad	33	35	36	104	17	23	10	20	70	174
Kalmar	37	50	54	141	26	22	15	26	89	230
Karlstad	30	50	51	131	38	31	36	29	134	265
Hernösand	21	25	32	78	14	24	8	22	68	146
Östersund	34	33	30	97	14	14	11	12	51	148
Umeå	22	26	23	71	10	11	8	13	42	113
Luleå	17	22	22	61	9	8	6	10	33	94
Sundsvall	45	48	41	134	33	2	20	2	57	191
Visby	22	22	23	67	12	11	10	9	42	109
Summa	1,261	1,688	1,746	4,695	1,031	735	778	711	3,255	7,950

Anm. Att vid ett läroverk en klass eller afdelning saknats på grund af läroverkets organisation är be-

terminernas början åren 1892—96.

och linier										
6: 1		6: 2		7: 1		7: 2		Summa 6—7	Summa 1—7	Högre allmänna läroverk
R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.			
—	67	—	58	—	56	—	45	226	702	Stockholm: Latinläroverket.
29	26	19	16	14	16	8	13	141	487	» Södermalms läroverk.
93	—	67	—	55	—	42	—	257	550	» Realläroverket.
32	14	9	8	21	15	6	7	112	317	» Nya elementarskolan.
19	26	14	21	12	19	11	21	143	437	Upsala.
12	13	8	12	7	10	6	8	76	299	Gefle.
3	11	1	9	—	6	—	6	36	138	Hudiksvall.
18	27	11	20	10	20	9	17	132	381	Linköping.
16	27	8	17	7	14	5	12	106	401	Norrköping.
16	—	12	—	9	—	9	—	46	176	Vestervik.
16	30	10	24	7	19	5	19	130	327	Skara.
12	14	7	13	6	9	3	7	71	230	Venersborg.
—	12	—	9	—	9	—	8	38	107	Strengnäs.
16	25	10	15	7	12	4	12	101	397	Örebro.
11	14	7	11	7	9	5	10	74	211	Nyköping.
5	23	3	20	—	15	—	14	80	247	Vesterås.
16	12	8	10	7	7	5	7	72	270	Falun.
—	33	—	23	—	21	—	19	96	295	Vexiö.
13	31	9	22	6	15	4	15	115	366	Jönköping.
13	37	9	33	7	32	4	29	164	414	Lund.
20	30	9	25	7	21	6	17	135	559	Malmö.
17	18	11	11	8	10	8	9	92	288	Karlskrona.
4	22	1	19	—	13	—	12	71	264	Kristianstad.
22	22	13	19	12	18	8	14	128	391	Helsingborg.
4	13	1	11	—	10	—	8	47	174	Ystad.
—	52	—	42	—	33	—	30	157	416	Göteborg: Latinläroverket.
59	—	38	—	29	—	21	—	147	629	» Realläroverket.
—	18	—	14	—	11	—	11	54	228	Halmstad.
12	20	8	14	7	12	5	11	89	319	Kalmar.
18	24	11	18	8	17	7	15	118	383	Karlstad.
—	19	—	14	—	10	—	10	53	199	Hernösand.
6	11	3	10	—	8	—	9	47	195	Östersund.
8	16	4	10	4	12	3	11	68	181	Umeå.
3	12	1	10	—	9	—	7	42	136	Luleå.
15	—	9	—	8	—	7	—	39	230	Sundsvall.
5	8	3	6	3	6	2	5	38	147	Visby.
533	727	324	564	268	494	193	438	3,541	11,491	

tecknadt med —; att däremot en klass eller afdelning saknats af brist på lärjungar är betecknadt med 0.

Tab. B. 2.

Antal lärjungar vid bör-

Högre allmänna läroverk	Klasser									
	1	2	3	Summa 1—3	4		5		Summa 4—5	Summa 1—5
	Gemensam linie				R.	L.	R.	L.		
Stockholm: Latinläroverket	71	105	107	283	30	71	37	70	208	491
» Södermalms läroverk	66	87	96	249	47	26	41	34	148	397
» Realläroverket	34	57	64	155	61	—	54	—	115	270
» Nya elementarskolan	24	34	36	94	42	—	39	—	81	175
Upsala	57	70	61	188	33	30	13	38	114	302
Gefle	35	49	56	140	32	25	24	28	109	249
Hudiksvall	17	29	20	66	7	11	4	5	27	93
Linköping	35	53	58	146	38	24	33	15	110	256
Norrköping	35	68	67	170	53	15	42	23	133	303
Vestervik	14	32	30	76	16	8	22	2	48	124
Skara	29	34	41	104	25	27	17	25	94	198
Venersborg	18	35	35	88	17	12	28	16	73	161
Strengnäs	23	17	20	60	11	10	3	11	35	95
Örebro	60	58	45	163	35	29	34	22	120	283
Nyköping	26	24	26	76	20	5	17	14	56	132
Vesterås	38	32	25	95	11	26	10	12	59	154
Falun	35	49	44	128	36	17	31	18	102	230
Vexiö	28	46	44	118	14	43	6	19	82	200
Jönköping	41	74	62	177	33	27	17	19	96	273
Lund	48	48	59	155	21	34	21	39	115	270
Malmö	89	105	106	300	60	34	27	37	158	458
Karlskrona	33	39	53	125	24	10	12	14	60	185
Kristianstad	21	35	40	96	17	23	13	25	78	174
Helsingborg	28	68	72	168	47	20	47	22	136	304
Ystad	40	25	26	91	19	14	11	13	57	148
Göteborg: Latinläroverket	35	70	61	166	—	56	—	49	105	271
» Realläroverket	70	70	86	226	111	—	105	—	216	442
Halmstad	35	35	35	105	11	25	10	26	72	177
Kalmar	36	46	49	131	23	31	11	23	88	219
Karlstad	34	48	61	143	26	22	25	32	105	248
Hernösand	29	24	30	83	11	12	10	18	51	134
Östersund	33	35	43	111	11	23	14	13	61	172
Umeå	32	27	34	93	21	14	7	13	55	148
Luleå	20	21	26	67	13	9	11	3	36	103
Sundsvall	41	46	39	126	30	2	30	1	63	189
Visby	20	26	19	65	16	6	8	7	37	102
Summa	1,330	1,721	1,776	4,827	1,022	741	834	706	3,303	8,130

Anm. Att vid ett läroverk en klass eller afdelning saknats på grund af läroverkets organisation är be-

jan af höstterminen 1897.

och linier										
6: 1		6: 2		7: 1		7: 2		Summa 6—7	Summa 1—7	Högre allmänna läroverk
R.	L.	R.	L.	R.	L.	R.	L.			
—	83	—	53	—	51	—	51	238	729	Stockholm: Latinläroverket.
32	22	27	28	20	14	17	19	179	576	» Södermalms läroverk.
106	—	73	—	63	—	59	—	301	571	» Realläroverket.
43	21	18	13	18	6	24	6	149	324	» Nya elementarskolan.
27	29	28	25	18	23	9	12	171	473	Upsala.
18	10	20	12	12	9	6	16	103	352	Gefle.
2	9	3	7	—	8	—	5	34	127	Hudiksvall.
21	27	26	14	16	19	7	16	146	402	Linköping.
14	24	18	14	6	16	5	15	112	415	Norrköping.
21	—	17	—	12	—	7	—	57	181	Vestervik.
19	29	19	30	14	27	11	20	169	367	Skara.
18	13	13	8	12	8	5	14	91	252	Venersborg.
—	14	—	13	—	6	—	13	46	141	Strengnäs.
27	17	14	30	15	15	8	11	137	420	Örebro.
8	11	8	7	6	12	4	8	64	196	Nyköping.
8	25	1	19	—	22	—	16	91	245	Vesterås.
21	13	11	11	10	12	9	7	94	324	Falun.
—	31	—	26	—	24	—	22	103	303	Vexiö.
21	21	8	18	1	14	10	16	109	382	Jönköping.
13	32	10	26	11	24	12	23	151	421	Lund.
20	32	24	29	8	20	12	27	172	630	Malmö.
13	14	6	21	11	8	8	4	85	270	Karlskrona.
11	27	3	22	—	14	—	18	95	269	Kristianstad.
22	19	22	21	13	21	14	13	145	449	Helsingborg.
4	8	0	10	—	8	—	10	40	188	Ystad.
—	52	—	49	—	31	—	42	174	445	Göteborg: Latinläroverket.
50	—	43	—	46	—	30	—	169	611	» Realläroverket.
—	23	—	13	—	10	—	12	58	235	Halmstad.
10	31	13	15	7	15	10	13	114	333	Kalmar.
22	31	16	27	8	22	9	18	153	401	Karlstad.
—	29	—	17	—	14	—	8	68	202	Hernösand.
5	19	3	10	—	10	—	8	55	227	Östersund.
11	15	7	16	7	8	5	15	84	232	Umeå.
5	12	7	10	—	4	—	9	47	150	Luleå.
12	—	18	—	6	—	12	—	48	237	Sundsvall.
6	9	3	8	3	4	5	8	46	148	Visby.
610	752	479	622	343	499	298	495	4,098	12,228	

tecknadt med —; att däremot en klass eller afdelning saknats af brist på lärjungar är betecknadt med 0.

Tab. B. 3.

Antal lärjungar i medeltal vid höstterminernas början åren 1892—96.

Femklassiga allmänna läroverk	Klasser och linier									
	1	2	3	Summa 1—3	4		5		Summa 4—5	Summa 1—5
	Gemensam linie				R.	L.	R.	L.		
Stockholm: Jakob	63	64	55	182	38	—	22	—	60	242
» Katarina ...	51	56	44	151	25	8	12	8	53	204
» Östermalm..	70	93	87	250	59	19	37	13	128	378
Norrtelje	11	11	11	33	7	2	5	2	16	49
Enköping	18	19	16	53	10	3	5	3	21	74
Söderhamn	18	19	14	51	11	2	7	3	23	74
Eksjö	12	15	14	41	6	6	3	6	21	62
Vadstena	9	19	17	45	10	5	9	5	29	74
Mariestad	14	16	16	46	10	4	6	3	23	69
Borås	23	23	22	68	16	6	7	6	35	103
Lidköping	18	15	14	47	10	2	4	2	18	65
Sköfde	24	31	24	79	11	7	7	7	32	111
Eskilstuna	26	26	25	77	17	5	10	5	37	114
Arboga	15	13	14	42	7	1	7	1	16	58
Karlshamn	25	32	32	89	23	6	14	4	47	136
Landskrona	23	22	22	67	18	3	13	3	37	104
Uddevalla	28	29	28	85	15	7	10	7	39	124
Göteborg	77	75	63	215	41	8	29	7	85	300
Oskarshamn	21	19	14	54	12	—	9	—	21	75
Kristinehamn	20	22	17	59	11	3	8	2	24	83
Piteå	15	18	13	46	10	4	6	3	23	69
Haparanda	13	12	10	35	6	3	4	3	16	51
Summa	594	649	572	1,815	373	104	234	93	804	2,619

Anm. Att vid ett läroverk en klass eller afdelning saknats på grund af läroverkets organisation är betecknadt med —; att däremot en klass eller afdelning saknats af brist på lärjungar är betecknadt med 0.

Tab. B. 4.

Antal lärjungar vid början af höstterminen 1897.

Femklassiga allmänna läroverk	Klasser och linier: 1 (Gemensam linie)	2 (Gemensam linie)	3 (Gemensam linie)	Summa 1—3	4 R.	4 L.	5 R.	5 L.	Summa 4—5	Summa 1—5
Stockholm: Jakob	71	63	59	193	50	—	24	—	74	267
» Katarina	59	56	57	172	35	12	21	7	75	247
» Östermalm	70	86	106	262	60	25	39	15	139	401
Norrtelje	14	12	8	34	5	4	5	2	16	50
Enköping	11	21	19	51	11	0	6	3	20	71
Söderhamn	18	21	20	59	16	2	7	0	25	84
Eksjö	13	14	15	42	9	5	11	5	30	72
Vadstena	8	9	13	30	12	3	4	5	24	54
Mariestad	16	14	12	42	5	4	4	6	19	61
Borås	34	32	23	89	12	7	8	2	29	118
Lidköping	25	15	11	51	11	2	12	2	27	78
Sköfde	20	21	35	76	16	7	14	3	40	116
Eskilstuna	32	31	21	84	13	4	14	1	32	116
Arboga	16	12	13	41	16	5	3	2	26	67
Karlshamn	25	19	26	70	22	4	10	6	42	112
Landskrona	29	27	18	74	19	2	11	4	36	110
Uddevalla	25	25	31	81	20	5	11	12	48	129
Göteborg	104	95	83	282	48	4	34	9	95	377
Oskarshamn	21	27	12	60	12	—	3	—	15	75
Kristinehamn	12	28	27	67	12	3	4	2	21	88
Piteå	21	15	14	50	8	6	2	5	21	71
Haparanda	18	12	13	43	8	4	2	1	15	58
Summa	662	655	636	1,953	420	108	249	92	869	2,822

Anm. Att vid ett läroverk en klass eller afdelning saknats på grund af läroverkets organisation är betecknadt med —; att däremot en klass eller afdelning saknats af brist på lärjungar är betecknadt med 0.

Tab. B. 5.

Antal lärjungar i medeltal vid höstterminernas början åren 1892—96.

Läroverk	Klasser och linier									
	1	2	3	Summa	4		5		Summa	Summa
	Gemensam linie			1—3	R.	L.	R.	L.	4—5	1—5
Treklassiga allmänna läroverket i										
Söderköping	10	10	10	30	4	3	—	—	7	37
Vimmerby	10	11	10	31	—	—	—	—	—	31
Alingsås	18	20	19	57	10	3	9	3	25	82
Falköping	14	19	16	49	1	10	—	6	17	66
Askersund	8	9	6	23	2	—	2	—	4	27
Sala	17	17	11	45	1	5	2	1	9	54
Sölvesborg	10	11	14	35	8	0	7	0	15	50
Trelleborg	12	10	7	29	0	1	—	—	1	30
Engelholm	17	17	17	51	8	3	1	1	13	64
Varberg	23	20	17	60	11	1	5	1	18	78
Marstrand	5	5	5	15	—	—	—	—	—	15
Strömstad	14	11	8	33	—	—	—	—	—	33
Åmål	15	15	13	43	4	3	1	1	9	52
Filipstad	14	18	19	51	12	2	—	—	14	65
Arvika	17	16	18	51	—	—	—	—	—	51
Skellefteå	9	8	7	24	4	2	3	3	12	36
Örnsköldsvik	14	12	11	37	4	0	—	—	4	41
Summa	227	229	208	664	69	33	30	16	148	812
Tvåklassiga pedagogien i										
Södertelje	13	13	12	38	4	2	2	1	9	47
Köping	20	18	16	54	11	—	3	—	14	68
Nora	14	12	—	26	—	—	—	—	—	26
Summa	47	43	28	118	15	2	5	1	23	141
Enklassiga pedagogien i										
Simrishamn	18	18	16	52	—	—	—	—	—	52

Anm. Att vid ett läroverk en klass eller afdelning saknats på grund af läroverkets organisation är betecknadt med —; att däremot en klass eller afdelning saknats af brist på lärjungar är betecknadt med 0.

Tab. B. 6.

Antal lärjungar vid början af höstterminen 1897.

Läroverk	Klasser och linier									
	1	2	3	Summa 1—3	4		5		Summa 4—5	Summa 1—5
	Gemensam linie				R.	L.	R.	L.		
Treklassiga allmänna läroverket i										
Söderköping	10	11	8	29	—	—	—	—	—	29
Vimmerby	9	10	14	33	—	—	—	—	—	33
Alingsås	20	14	20	54	18	3	7	2	30	84
Falköping	17	12	15	44	8	0	4	4	16	60
Askersund	11	14	14	39	4	—	3	—	7	46
Sala	20	14	6	40	7	0	1	6	14	54
Sölvesborg	5	3	9	17	11	0	11	0	22	39
Trelleborg	6	9	13	28	—	—	—	—	—	28
Engelholm	9	27	13	49	12	—	6	—	18	67
Varberg	27	21	27	75	17	—	10	—	27	102
Marstrand	6	5	8	19	—	—	—	—	—	19
Strömstad	23	20	13	56	—	—	—	—	—	56
Åmål	14	23	19	56	15	2	4	3	24	80
Filipstad	18	10	12	40	13	2	9	3	27	67
Arvika	24	24	17	65	8	2	—	—	10	75
Skellefteå	12	20	7	39	3	1	4	0	8	47
Örnsköldsvik	12	19	9	40	—	—	—	—	—	40
Summa	243	256	224	723	116	10	59	18	203	926
Tvåklassiga pedagogien i										
Södertelje	16	18	17	51	9	5	6	2	22	73
Köping	15	16	17	48	5	—	8	—	13	61
Nora	12	12	—	24	—	—	—	—	—	24
Summa	43	46	34	123	14	5	14	2	35	158
Enklassiga pedagogien i										
Simrishamn	15	22	9	46	—	—	—	—	—	46

Anm. Att vid ett läroverk en klass eller afdelning saknats på grund af läroverkets organisation är betecknadt med —; att däremot en klass eller afdelning saknats af brist på lärjungar är betecknadt med 0.

Tab. C. 1.

Kostnadsberäkning.

Inkomster:

Afkomst af donationer eller andra såsom särskilda fonder förvaltade tillgångar, som i statsliggaren antecknas under rubrik »inom kolumn specificerade inkomster» omkring		kr.	40,000: —
Nuvarande ordinarie anslag till de allmänna läroverken			
reservationsanslag	kr. 2,910,380: —		
till understöd åt extra ordinarie lärare under förfall på grund af sjukdom, *förslagsanslag*	» 5,000: —	»	2,915,380: —
Erforderlig förhöjning af reservationsanslaget		»	737,452: 56
Erforderligt anslag å extra stat för år 1899		»	125,500: —
		Summa kronor	3,818,332: 56.

Utgifter:

Föreslagen normalstat vid de högre och femklassiga allmänna läroverken	kr.	2,380,500: —		
De nuvarande lärarnes vid förenämnda läroverk ålderstillägg enligt den nya staten	»	861,300: —	kr.	3,241,800: —
Nuvarande lönestat vid de treklassiga allmänna läroverken	kr.	117,300: —		
De nuvarande lärarnes vid sistnämnda läroverk ålderstillägg enligt den gamla staten	»	34,000: —	»	151,300: —
Arfvoden åt bibliotekarier m. m.	kr.	7,000: —		
Skrifbiträden åt rektorer	»	12,000: —		
Arfvoden åt skolläkare	»	7,550: —		
Praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken	»	20,500: —		
Resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk	»	6,000: —		
Reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskildt de läroverk, der profårskurs är inrättad	»	4,000: —		
Djeknepenningeersättning, ej inräknad i kontanta lönebeloppen till lärarne	»	4,307: 10		
Ersättning för förlorad helgonskyld	»	2,644: 33		
Ersättning för indragna landtgillen och klockarepensioner	»	731: 13		
Transport	kr.	64,732: 56	kr.	3,393,100: —

Transport	kr.	64,732: 56	kr.	3,393,100: —
Arfvoden åt extra och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof	»	150,000: —		
Extra arfvoden åt musiklärare	»	2,500: —		
Extra arfvoden åt gymnastiklärare, till anskaffande af ammunition för målskjutning m. m.	»	37,500: —		
Extra arfvoden åt teckningslärare	»	40,000: —	»	294,732: 56
Understöd åt extra ordinarie lärare vid allmänna läroverken under förfall på grund af sjukdom, *förslagsanslag*			»	5,000: —
Summa å ordinarie stat			kronor	3,692,832: 56.
Tillfällig löneförbättring åt lärare vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna	kr.	25,500: —		
Arfvoden åt extra lärare samt till arfvodesförhöjning åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken	»	100,000: —		
Summa å extra stat för år 1899			kr.	125,500: —
Summa summarum			kronor	3,818,332: 56.

Tab. C. 2.

Anslag till allmänna läroverken enligt staten för år 1898.

Till löner och ålderstillägg för lärarne vid allmänna läroverk, ordinarie anslag	kr.	2,648,647: 44		
» löneförbättring åt lärarne vid allmänna läroverken och pedagogierna, anslag på extra stat	»	345,725: —		
Afkomst af donationer och andra såsom särskilda fonder förvaltade tillgångar, som i statsliggaren antecknas under rubrik: »inom kolumn specificerade inkomster» omkring	»	40,000: —	kr.	3,034,372: 44
Till arfvoden åt bibliotekarier m. m., ordinarie anslag	kr.	7,000: —		
» skrifbiträden åt rektorer, ordinarie anslag	»	12,000: —		
» arfvoden åt skolläkare, ordinarie anslag	»	7,550: —	»	26,550: —
» praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken, ordinarie anslag	kr.	20,500: —		
» resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk, ordinarie anslag	»	6,000: —		
» reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskildt de läroverk, der profårskurs är inrättad, ordinarie anslag	»	4,000: —	»	30,500: —
» djeknepenningeersättning, ej inräknad i kontanta lönebeloppen till lärarne	kr.	4,307: 10		
» ersättning för förlorad helgonskyld	»	2,644: 33		
» ersättning för indragna landtgillen och klockarepensioner	»	731: 13	»	7,682: 56
» arfvoden åt extra och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof, ordinarie anslag	kr.	135,000: —		
» arfvoden åt extra lärare samt till arfvodesförhöjning åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken, anslag på extra stat	»	100,000: —		
» understöd åt extra ordinarie lärare vid allmänna läroverken under förfall på grund af sjukdom, ordinarie förslagsanslag	»	5,000: —	»	240,000: —
» extra arfvoden åt gymnastiklärare, anskaffande af ammunition för målskjutning m. m., ordinarie anslag	kr.	34,000: —		
» extra arfvode åt teckningslärare, ordinarie anslag	»	28,000: —		
» bestridande af förhöjd aflöning åt ordinarie teckningslärare vid rikets allmänna läroverk under tjenstledighet på grund af sjukdom, förslagsanslag på extra stat	»	3,000: —	»	65,000: —
			Summa kronor	3,404,105: —.

Tab. C. 3.

Fördelning af kontanta anslaget till de allmänna läroverken enligt staten för år 1898.

A. Ordinarie anslag.

Till löner och ålderstillägg			kr. 2,648,647: 44	
» arfvoden åt bibliotekarier m. m.	kr. 7,000: —			
» skrifbiträden åt rektorer	» 12,000: —			
» arfvoden åt skolläkare	» 7,550: —			
» praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken	» 20,500: —			
» resestipendier åt lärare i främmande lefvande språk	» 6,000: —			
» reseunderstöd åt lärare vid de allmänna läroverken, särskildt de läroverk, der profårskurs är inrättad	» 4,000: —			
» djeknepenningeersättning, ej inräknad i kontanta lönebeloppen till lärarne	» 4,307: 10			
» ersättning för förlorad helgonskyld	» 2,644: 33			
» ersättning för indragna landtgillen och klockarepensioner	» 731: 13			
» arfvoden åt extra och vikarierande lärare samt för oförutsedda behof	» 135,000: —			
» extra arfvoden åt gymnastiklärare, anskaffande af ammunition för målskjutning m. m.	» 34,000: —			
» extra arfvoden åt teckningslärare	» 28,000: —	kr.	261,732: 56	
» understöd åt extra ordinarie lärare vid allmänna läroverken under förfall på grund af sjukdom, *förslagsanslag*		»	5,000: —	kr. 2,915,380: —

Transport kr. 2,915,380: —

B. Extra ordinarie anslag.

Till tillfällig löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverken och pedagogierna	kr. 345,725: —	
» arfvoden åt extra lärare samt till arfvodesförhöjning åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken	» 100,000: —	
» bestridande af förhöjd aflöning åt ordinarie teckningslärare vid rikets allmänna läroverk under tjenstledighet på grund af sjukdom, *förslagsanslag*	» 3,000: —	kr. 448,725: —
	Summa kronor	3,364,105: —

Anm. Till det ordinarie anslaget är att lägga det belopp af omkring 40,000 kronor, som i statsliggaren antecknas under rubrik: »Inom kolumn specificerade inkomster»; och från det extra ordinarie anslaget är uteslutet ett belopp af 12,500 kronor, som i staten för år 1898 är upptaget såsom bidrag till uppförande af en ny byggnad för allmänna läroverket i Umeå.

Tab. C. 4.

Beräkning af till statsverket ingående afgifter för lärjungar:

A) Vid de högre allmänna läroverken:

i klasserna 1, 2 och 3 af 4,695 lärjungar à 20 kronor	kr. 93,900: —	
efter afdrag af 25 %	» 23,475: —	kr. 70,425: —
i klasserna 4 och 5 af 3,255 lärjungar à 40 kronor	kr. 130,200: —	
efter afdrag af 25 %	» 32,550: —	» 97,650: —
i klasserna 6 och 7 af 3,494 lärjungar à 60 kronor	kr. 209,640: —	
efter afdrag af 25 %	» 52,410: —	» 157,230: —

B) Vid de femklassiga läroverken:

i klasserna 1, 2 och 3 af 1,815 lärjungar à 20 kronor	kr. 36,300: —	
efter afdrag af 25 %	» 9,075: —	kr. 27,225: —
i klasserna 4 och 5 af 804 lärjungar à 40 kronor	kr. 32.160: —	
efter afdrag af 25 %	» 8,040: —	kr. 24,120: —
	Summa kronor	376,650: —
Afdrag för möjlig minskning af lärjungeantalet 10 %		» 37,665: —
Beräknad inkomst af terminsafgifter vid de högre och femklassiga läroverken		kronor 338,985: —
eller i rundt tal		» 339,000: —

Anm. 1. Antalet lärjungar, beräknadt i medeltal för höstterminerna 1892—1896.
Anm. 2. Lärjungeantalet i klasserna 6 och 7 har minskats med 47 eller det antal, som vid Ystads allmänna läroverk tillhör dessa klasser, hvilkas undervisning bekostas af kommunen.

C) Vid de treklassiga läroverken:

i klasserna 1, 2 och 3 af 664 lärjungar à 20 kr.	kr. 13,280: —	
efter afdrag af 25 %	» 3,320: —	kr. 9,960: —

Vid de tvåklassiga pedagogierna:

i klasserna 1, 2 och 3 af 118 lärjungar à 20 kronor	kr. 2,360: —	
efter afdrag af 25 %	» 590: —	» 1,770: —
vid den enklassiga pedagogien af 26 lärjungar à 20 kronor	kr. 520: —	
efter afdrag af 25 %	» 130: —	» 390: —
	Summa kronor	12,120: —
Afdrag för möjlig minskning af lärjungeantalet 10 %		» 1,212: —
Beräknad inkomst af terminsafgifter vid de treklassiga läroverken och pedagogierna		kronor 10,908: —
eller i rundt tal		» 11,000: —

Anm. 1. Vid flertalet af de treklassiga läroverken förekommer äfven undervisning i klasserna 4 och 5, men då denna bekostas af kommunerna, hafva terminsafgifter för lärjungarne i dessa klasser vid nämnda läroverk ej beräknats.
Anm. 2. Enklassiga pedagogien i Simrishamn räknade egentligen 52 lärjungar, som undervisades på tre klasser, men då kommunen bekostat aflöningen för den ene af de båda lärarne, så har terminsafgifter blott beräknats för halfva antalet.

Tab. C. 5.

Föreslagen normalstat.

A) Vid de högre allmänna läroverken:

35	rektorer	à kr. 5,000: —	kr. 175,000: —		
207	lektorer	» » 3,500: —	» 724,500: —		
371	adjunkter	» » 2,500: —	» 927,500: —		
35	musiklärare	» » 1,000: —	» 35,000: —		
35	gymnastiklärare	» » 1,200: —	» 42,000: —		
35	teckningslärare	» » 1,200: —	» 42,000: —	kr. 1,946,000: —	

B) Vid de femklassiga allmänna läroverken:

3	rektorer (i Stockholm)	à kr. 4,500: —	kr. 13,500: —		
20	rektorer	» » 4,000: —	» 80,000: —		
121	kolleger	» » 2,500: —	» 302,500: —		
23	musiklärare	» » 500: —	» 11,500: —		
22	gymnastiklärare	» » 600: —	» 13,200: —		
23	teckningslärare	» » 600: —	» 13,800: —	» 434,500: —	kr. 2,380,500: —

Nuvarande lönestat.

C) Vid de treklassiga allmänna läroverken:

17	rektorer	à kr. 3,000: —	kr. 51,000: —	
34	kolleger	» » 1,500: —	» 51,000: —	
17	musiklärare	» » 300: —	» 5,100: —	
17	gymnastiklärare	» » 300: —	» 5,100: —	
17	teckningslärare	» » 300: —	» 5,100: —	kr. 117,300: —

Tab. C. 6.

De nuvarande lärarnes ålderstillägg för år 1899 enligt den föreslagna staten:

A) Vid de högre allmänna läroverken:

26	rektorer	à kr.	500: —	kr.	13,000: —	
40	lektorer	» »	500: —	»	20,000: —	
39	d:o	» »	1,000: —	»	39,000: —	
130	d:o	» »	1,500: —	»	195,000: —	
49	adjunkter	» »	500: —	»	24,500: —	
64	d:o	» »	1,000: —	»	64,000: —	
216	d:o	» »	1,500: —	»	324,000: —	
6	musiklärare	» »	200: —	»	1,200: —	
24	d:o	» »	400: —	»	9,600: —	
8	gymnastiklärare	» »	200. —	»	1,600: —	
22	d:o	» »	400: —	»	8,800: —	
6	teckningslärare	» »	200: —	»	1,200: —	
21	d:o	» »	400: —	»	8,400: —	kr. 710,300: —

B) Vid de femklassiga allmänna läroverken:

7	rektorer	à kr.	500: —	kr.	3,500: —		
20	kolleger	» »	500: —	»	10,000: —		
28	d:o	» »	1,000: —	»	28,000: —		
73	d:o	» »	1,500: —	»	109,500: —	kr. 151,000: —	kr. 861,300: —

De nuvarande lärarnes ålderstillägg för år 1899 enligt hittills gällande stat.

C) Vid de treklassiga allmänna läroverken:

4	rektorer	à kr.	500: —	kr.	2,000: —	
2	kolleger	» »	500: —	»	1,000: —	
1	d:o	» »	1,000: —	»	1,000: —	
4	d:o	» »	1,500: —	»	6,000: —	
12	d:o	» »	2,000: —	»	24,000: —	kr. 34,000: —

Tab. C. 7.

Beräkning af antalet lärare inom hvarje lönegrad vid de allmänna läroverken och tvåklassiga pedagogierna år 1899.

A) Högre allmänna läroverk.

Läroverk	Rektorer: såsom rektorer i lönegraden		Rektorer: såsom lektorer i lönegraden					Lektorer i lönegraden					Adjunkter i lönegraden					Musiklärare i lönegraden			Gymnastiklärare i lönegraden			Teckningslärare i lönegraden		
	1	2	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Stockholm:																										
Latinläroverket	—	1	—	—	—	—	1	2	—	1	2	2	—	—	5	5	4	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Södermalms läroverk	—	1	—	—	—	—	1	1	—	1	2	3	1	2	2	—	5	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Realläroverket	1	—	—	—	—	—	1	2	2	—	1	2	1	1	4	3	2	—	—	1	—	1	—	—	—	1
Nya elementarskolan	—	1	—	—	—	1	—	2	—	1	1	3	1	3	1	1	5	—	—	1	1)	—	—	—	—	1
Upsala	—	1	—	—	—	—	1	1	2	1	—	3	2	5	3	2	4	1	—	—	1	—	—	—	—	1
Gefle	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	4	—	1	2	3	3	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Hudiksvall	1	—	—	—	—	2) 1	—	1	1	—	—	2	1	1	2	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Linköping	1	—	—	—	—	1	—	2	2	—	2	1	2	1	4	3	4	—	—	1	1	—	—	1	—	—
Norrköping	—	1	—	—	—	—	1	2	—	—	2	2	—	1	2	1	6	—	1	—	—	—	1	—	1	—
Vestervik	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2	—	2	—	3	2	—	1	—	—	—	1	1	—	—
Skara	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	1	4	4	1	1	2	7	—	1	—	—	1	—	—	—	1
Venersborg	—	1	—	—	—	—	1	1	2	2	—	—	2	1	—	1	6	—	1	—	—	—	1	—	—	1
Strengnäs	—	1	—	—	—	—	1	1	—	2	2	—	—	—	1	1	5	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Örebro	—	1	—	—	—	—	1	—	3	4	—	—	2	3	2	1	9	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Nyköping	—	1	—	—	—	1	—	5	—	—	—	1	2	3	1	—	2	—	—	1	—	1	—	1	—	—
Vesterås	—	1	—	—	—	1	—	1	—	3	1	1	4	—	1	4	1	—	—	1	—	1	—	—	—	1
Falun	—	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	3	3	1	1	3	3	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Vexjö	1	—	—	—	—	1	—	1	3	1	—	2	1	2	1	2	6	—	—	1	—	1	—	—	—	1
Jönköping	—	1	—	—	—	—	1	—	—	1	2	4	2	1	3	2	5	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Lund	—	1	—	—	—	1	—	1	1	2	1	2	2	5	1	3	3) 4	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Malmö	—	1	—	—	—	1	—	1	3	—	—	3	—	1	4	2	7	—	—	1	1	—	—	1	—	—
Karlskrona	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	3	2	1	1	3	—	5	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Kristianstad	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	2	3	1	—	1	2	6	—	—	1	—	1	—	—	1	—
Helsingborg	—	1	—	—	—	1	—	—	3	1	—	2	—	1	1	3	4	—	—	1	—	—	1	1	—	—
Göteborg:																										
Latinläroverket	—	1	—	—	—	—	1	—	2	1	1	3	—	1	3	3	4	1	—	—	—	—	1	—	1	—
Realläroverket	—	1	—	—	1	—	—	1	—	2	1	1	—	1	4	4	3	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Halmstad	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	3	—	—	—	3	4	—	1	—	—	—	1	—	—	1
Kalmar	—	1	—	—	—	—	1	—	3	1	2	1	2	1	3	4	4	—	—	1	—	—	1	—	1	—
Karlstad	1	—	—	—	1	—	—	—	1	3	1	2	3	3	1	1	4	—	—	1	—	—	1	—	1	—
Hernösand	1	—	—	—	—	1	—	1	1	1	1	2	1	2	1	2	1	—	—	1	—	—	1	—	—	1
Östersund	—	1	—	—	—	1	—	1	2	—	—	2	2	—	1	2	3	—	—	1	—	1	—	1	—	—
Umeå	—	1	—	—	—	—	1	1	—	2	1	1	2	—	3	2	1	1	—	—	—	—	1	—	—	1
Luleå	—	1	—	—	—	—	1	1	1	1	—	1	—	—	1	2	3	—	1	—	—	—	1	—	1	—
Sundsvall	1	—	—	—	1	—	—	1	1	—	2	—	1	1	—	1	3	—	—	1	1	—	—	—	—	1
Visby	—	1	—	—	—	1	—	1	1	2	1	—	—	3	1	2	4	—	—	1	—	1	—	—	—	1
Summa	9	26	—	1	4	2) 13	17	32	39	35	34	67	43	49	64	2) 73	142	5	6	24	4	8	22	8	6	21

Anm. Af de lärare, som äro uppförda på en för allmänna läroverken i Stockholm gemensam stat, tjenstgöra 3 lektorer och 4 adjunkter vid högre realläroverket, 7 adjunkter vid latinläroverket å Norrmalm, 3 adjunkter vid högre läroverket å Södermalm samt 1 adjunkt vid Östermalms femklassiga läroverk. — 1) Undervisningen bestrides af gymnastiska centralinstitutet. — 2) Rektor vid Hudiksvalls läroverk är adjunkt vid högre allmänna läroverket i Upsala. — 3) Dessutom tjenstgör vid detta läroverk f. d. rektor vid indragna pedagogien i Grenna samt uppbär i lön och ålderstillägg tillsammans 3,500 kronor.

Tab. C. 7.

Beräkning af antalet lärare inom hvarje lönegrad vid de allmänna läroverken och tvåklassiga pedagogierna år 1899.

B) Femklassiga allmänna läroverk.

Läroverk	Rektorer							Kolleger i lönegraden				
	såsom rektorer i lönegraden		såsom kolleger i lönegraden									
	1	2	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
Stockholm: Jakob	1	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1	3
Katarina	1	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	4
Östermalm	[1]) 1	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	5
Norrtelje	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	1	2
Enköping	1	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	1
Söderhamn	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	1	2
Eksjö	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	2	2
Vadstena	1	—	—	—	—	—	1	—	2	1	—	2
Mariestad	1	—	—	—	—	—	1	—	1	3	1	—
Borås	—	1	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—
Lidköping	1	—	—	—	—	—	1	3	1	—	—	1
Sköfde	1	—	—	[2]) 1	—	—	—	2	1	—	—	2
Eskilstuna	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1	—	2
Arboga	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	3
Ystad	1	—	—	—	1	—	—	—	—	3	2	—
Karlshamn	1	—	—	—	—	—	1	—	1	1	2	1
Landskrona	1	—	—	—	1	—	—	—	1	1	3	—
Uddevalla	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	2
Göteborg	1	—	—	—	—	—	1	—	—	2	2	2
Oskarshamn	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1
Kristinehamn	1	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	2
Piteå	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2
Haparanda	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2	1
Summa	16	7	—	3	2	1	8	14	17	26	24	40

[1]) Här t. f., men ordinarie rektor i Eskilstuna.

[2]) Såsom rektor vid treklassigt läroverk.

Tab. C. 7.

Beräkning af antalet lärare inom hvarje lönegrad vid de allmänna läroverken och tvåklassiga pedagogierna år 1899.

C) Treklassiga allmänna läroverk.

Läroverk	Rektorer i lönegraden		Kolleger i lönegraden				
	1	2	1	2	3	4	5
Söderköping	(1)	—	—	—	—	1	1
Vimmerby	(1)	—	(1)	—	—	—	1
Alingsås	(1)	—	—	1	—	—	1
Falköping	—	1	—	1	—	1	—
Askersund	(1)	—	(2)	—	—	—	—
Sala	(1)	—	(1)	—	1	—	—
Sölvesborg	(1)	—	(1)	—	—	—	1
Trelleborg	—	1	(2)	—	—	—	—
Engelholm	(1)	—	—	—	—	—	2
Varberg	(1)	—	(1)	—	—	—	1
Marstrand	(1)	—	(1)	—	—	1	—
Strömstad	(1)	—	(1)	—	—	—	1
Åmål	(1)	—	(2)	—	—	—	—
Filipstad	—	1	(1)	—	—	—	1
Arvika	(1)	—	(1)	—	—	—	1
Skellefteå	(1)	—	—	—	—	—	2
Örnsköldsvik	—	1	(1)	—	—	1	—
Summa	(13)	4	(15)	2	1	4	12

Anm. De inom parentes satta rektorerna och kollegerna äro endast vikarierande.

D) Tvåklassiga pedagogier.

Läroverk	Rektorer i lönegraden		Kolleger i lönegraden				
	1	3	1	2	3	4	5
Södertelje	—	1	—	—	—	—	1
Köping	(1)	—	—	—	—	1	—
Nora	(1)	—	—	—	—	—	1
Summa	(2)	1	—	—	—	1	2

Anm. De inom parentes satta båda rektorerna äro endast vikarierande.

Tab. C. 8.

Beräkning af det belopp, som erfordras för det föreslagna tillfälliga lönetillägget åt rektorer och ordinarie lärare vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna.

A) Vid de treklassiga allmänna läroverken:

åt 17 rektorer	à kr. 500: —	kr. 8,500: —		
» 12 kolleger i högsta lönegraden	» » 500: —	» 6,000: —		
» 7 d:o i lägre lönegrad	» » 1,000: —	» 7,000: —	kr.	21,500: —

B) Vid de tvåklassiga pedagogierna:

åt 3 rektorer	à kr. 500: —	kr. 1,500: —		
» 2 kolleger i högsta lönegraden	» » 500: —	» 1,000: —		
» 1 kollega i lägre lönegrad	» » 1,000: —	» 1,000: —	»	3,500: —

C) Vid enklassig pedagogi:

åt en lärare à kr. 500: —	»	500: —
	Summa kronor	25,500: —

[15.] *Fullständig reallinie vid allmänna läroverket i Vesterås.*

Hos Eders Kongl. Maj:t har domkapitlet i Vesterås i underdånighet anhållit, att undervisning äfven å reallinien måtte få meddelas i sjunde klassen vid Vesterås högre allmänna läroverk samt att för detta ändamål en ny lektorsbefattning måtte vid läroverket inrättas.

Sedan så väl stadsfullmägtige i Vesterås som ett stort antal medlemmar af Vestmanlands läns landsting i särskilda skrifvelser till eforus öfver Vesterås stifts allmänna läroverk framhållit de olägenheter och ökade kostnader för deras barns uppfostran, som förorsakats föräldrar och målsmän i staden och kringliggande landsort, derigenom att reallinien i sjunde klassen vid Vesterås allmänna läroverk genom nådigt beslut den 1 juni 1877 indragits, samt anhållit, att eforus måtte vidtaga lämpliga åtgärder för återinförande af fullständig undervisning å den reala linien vid ifrågavarande läroverk, anmodade eforus nämnda läroverks kollegium att i ärendet afgifva utlåtande och dervid särskildt lemna upplysning rörande vissa med nämnda fråga sammanhängande, af eforus närmare angifna punkter. Med anledning häraf förklarade kollegiet, att detsamma, som fullständigt delade den i stadsfullmägtiges och landstingsmännens omförmälda framställningar uttalade åsigten om den stora fördel, som skulle beredas stadens och ortens innebyggare, derest de för sina söner vunne tillfälle till fullständig undervisning äfven på reallinien vid Vesterås allmänna läroverk, äfven ansåge det vara från läroverkets egen synpunkt önskligt, att en sådan fullständig undervisning åt detsamma återvunnes. Ett läroverk borde nemligen, för att fylla sin uppgift, kunna meddela en så beskaffad och så utsträckt undervisning, att den motsvarade behofvet och intressena inom den ort, hvarifrån läroverkets lärjungar hufvudsakligen komme. Och att den trakt, som kunde sägas utgöra Vesterås läroverks lärjungeområde, hade behof af fullständig undervisning på reallinien, bevisades icke blott af de petitioner, som aflåtits från stadens och ortens invånare i berörda syfte samt af den klagan, som från föräldrar och målsmän ofta förspordes öfver saknaden af sådan undervisning, utan det kunde äfven inses af sjelfva beskaffenheten af ifrågavarande lärjungeområde. Ty detta utgjordes till en betydande del af den bergsbruksidkande delen af Vestmanland, hvilkens gruf-, jernverks- och metallindustri helt naturligt hos befolkningen framkallade önskan och behof att för det uppväxande slägtets utbildning ega tillgång till fullständig realundervisning. Och hvad beträffade Vesterås stad, hade denna under de senare åren genom betydande anläggningar nått en afsevärd utveckling i industrielt afseende, en utveckling, som under den närmaste framtiden, då ytterligare anläggningar i industrielt syfte förestode, komme att än mer fortskrida. Stadens och ortens önskan att ega tillgång till fullständig undervisning å reallinien

vid Vesterås läroverk vore derför helt visst i närvarande stund lika och mera berättigad än för ett par årtionden sedan.

Från läroverkets synpunkt kunde såsom en olägenhet af den nuvarande anordningen anföras, att lärjungeantalet i realliniens sjette klass, särdeles i dess öfre afdelning, måste blifva ganska ringa. Då realliniens undervisning nu afslutades i öfre sjette klassen och då från denna klass afgående lärjungar, äfven om de egde godkända insigter i alla läroämnen, icke egde rätt att utan examen vinna inträde i ett annat läroverks sjunde klass, måste hos de lärjungar, som önskade fortsätta sin kurs på reallinien till mogenhetsexamen, helt naturligt uppstå en önskan att, för att vinna frihet från examensläsning under ferierna, redan från nedre sjette realklassen eller tidigare öfvergå till annat läroverk. Visserligen hade alla de lärjungar, som under de senare åren från Vesterås läroverk afgått med fullständiga betyg från öfre sjette realklassen för att fortsätta sina studier vid annat läroverk, der vunnit inträde, men dessa lärjungars antal, likasom öfverhufvud lärjungeantalet i sjette klassen på reallinien, hade varit ganska ringa. Antalet lärjungar i nedre afdelningen af denna klass hade nemligen under de senaste tio åren varit i medeltal fem och i öfre afdelningen två. Att detta ringa lärjungeantal måste medföra en ojemn och olämplig fördelning af läroverkets lärarekrafter, vore tydligt.

Beträffande de punkter, angående hvilka eforus särskildt önskade upplysning, anförde kollegiet, att det inflytande, som indragningen af reallinien i sjunde klassen utöfvat på proportionen mellan antalet lärjungar å båda bildningslinierna under närmaste tiden efter indragningen, visade sig deri, att då antalet lärjungar på reallinien, som under höstterminen 1871 utgjort blott 3,1 procent af hela lärjungeantalet i klasserna 4—7, sedan höjde sig, så att det utgjorde:

höstterminen	1874	10,8	%	af	samma	antal,
»	1875	31,7	»	»	»	»
»	1876	37,8	»	»	»	»
»	1877	41,4	»	»	»	»

det efter sjunde realklassens indragning nedgick, så att det utgjorde:

höstterminen	1878	35	%	af	hela	lärjungeantalet	i	klasserna 4—7,
»	1879	34,4	»	»	»	»	»	»
»	1880	15,3	»	»	»	»	»	»
»	1881	15,8	»	»	»	»	»	»
»	1882	12,2	»	»	»	»	»	»

Under de senaste sex åren hade lärjungeantalet i klasserna 4—6 å reallinien samt 4—7 å latinlinien varit:

höstterminen	1892	å	reallinien	42,	å	latinlinien	110,
»	1893	»	»	27,	»	»	123,
»	1894	»	»	25,	»	»	120,
»	1895	»	»	37,	»	»	119,
»	1896	»	»	38,	»	»	114,
»	1897	»	»	30,	»	»	120.

Kollegiet ansåge sig på goda grunder kunna antaga, att det ringa antalet lärjungar å reallinien i betydlig mån berodde derpå, att undervisning icke meddelades å denna linie i läroverkets högsta klass. De lärjungar, som ämnade genomgå läroverket och som egde hem i läroverksstaden, sattes af ekonomiska skäl och för att under hela skoltiden få njuta hemmets vård, i regeln på latinlinien, äfven om de hellre skulle önskat begagna undervisningen på reallinien. Utom staden boende lärjungar, för hvilka underhåll i alla händelser måste bekostas utom hemmet, hade, om de önskade att fullständigt genomgå reallinien, fördel af att från början inträda vid ett på denna linie fullständigt läroverk, enär de derigenom kunde undgå ett ombyte, som, om de inträdde i Vesterås läroverk, måste ske två år före afslutningen eller tidigare. Och de lärjungar från de närliggande läroverken i Arboga, Sala, Köping och Enköping, hvilka önskade fortsätta sina studier på reallinien till mogenhetsexamen, öfverginge helt naturligt icke från dessa läroverk till läroverket i Vesterås.

Meddelades åter fullständig undervisning på den reala linien vid sistnämnda läroverk, skulle utan tvifvel en afsevärd ändring af proportionen mellan de båda liniernas lärjungeantal derstädes inträda. Reallinien skulle vinna ökadt antal lärjungar derigenom, att dels flere lärjungar från läroverksstaden skulle, om valet vore dem fritt, anlita den reala linien, dels lärjungar, som önskade genomgå fullständig kurs på denna linie, skulle från så väl grannstädernas lägre läroverk som från landsbygden i större antal än nu söka inträde vid läroverket.

I fråga slutligen om de förändringar vid läroverket, som skulle blifva nödiga för genomförande af fullständig undervisning på reallinien, förbisåge kollegiet icke, att behof skulle uppstå af ökadt utrymme för undervisningen, men ansåge sig icke för närvarande böra yttra sig angående sättet för detta behofs afhjelpande. Beträffande behofvet af ökade lärarekrafter ville kollegiet åter anföra följande.

Före realliniens indragning i sjunde klassen utgjordes lärarestaten vid Vesterås läroverk af, utom rektor, sju lektorer och tio adjunkter. Sedan dess hade en lektorstjenst indragits och lärarekrafterna utgjordes sålunda numera af rektor, sex lektorer och tio adjunkter. För de båda årsafdelningarna i sjunde klassens reallinie skulle egentligen tillkomma femtioåtta

läraretimmar i läsämnena för hvarje vecka. Men då, under antagande att de båda liniernas lärjungar i sjunde klassens båda årsafdelningar icke komme att utgöra ett allt för stort antal, gemensam undervisning för de båda linierna och för realliniens båda årsafdelningar kunde i åtskilliga ämnen anordnas, kunde behofvet af ökade läraretimmar betydligt reduceras. I betraktande häraf och då läroverkets lärare för närvarande icke hade tjenstgöring till det timantal, som i läroverksstadgan angifvits såsom det högsta, skulle man kunna antaga, att för meddelande af fullständig undervisning på reallinien endast en lärare på lektorsstadiet behöfde, utom de nuvarande sex, vid läroverket anställas. Härigenom skulle lärarestaten blifva densamma som före realliniens i sjunde klassen indragning. Men då genom realliniens fullständigande icke blott en ändrad proportion mellan de båda liniernas lärjungeantal vore att förvänta, utan äfven en ökning af lärjungeantalet i det hela utan tvifvel komme att inträda, emedan särskildt lärjungeantalet i sjette klassen på reallinien kunde väntas komma att afsevärdt ökas och i följd deraf sammanslagning af undervisningstimmar i denna klass icke längre kunde ske i samma utsträckning som hittills, och då härtill komme, att sammanslagning i vidsträcktare mån af olika klasser och linier vid undervisningen alltid medförde beaktansvärda olägenheter, ville kollegiet, med afseende fäst på ett utan tvifvel i en snar framtid inträdande behof, såsom sin åsigt yttra, att läroverkets lärarekrafter behöfde tillökas med en lärare på lektorsstadiet och en på adjunktsstadiet.

Lärarekollegiets nu anförda yttrande öfverlemnades till domkapitlet i Vesterås, som vid sin framställning i ämnet för egen del framhållit, hurusom de hos eforus gjorda framställningarna kommit från de mest vittnesgilla håll och med full enstämmighet betygade både de olägenheter, som vore en följd deraf, att vid Vesterås allmänna läroverk undervisning å den reala linien icke meddelades utöfver sjette klassen, och de fördelar, som skulle följa af berörda undervisnings utsträckning till sjunde klassen.

När den fullständiga realundervisningen vid Vesterås läroverk indrogs, hade såsom skäl härför anförts, att den begagnades af ett ringa antal lärjungar. Så hade äfven varit förhållandet beträffande sjunde klassen, hvaremot, om man toge hänsyn till läroverket i dess helhet, det visade sig, att under åren närmast före indragningen procenten af studerande på reallinien på ett anmärkningsvärdt sätt ökats, så att då under år 1871 lärjungarne på reallinien icke utgjorde mera än 3,1 procent af hela lärjungeantalet i klasserna 4—7, de deremot under år 1877, då indragningen skedde, utgjorde 41,4 procent. Häraf framginge, att det visat sig en stark tendens till att välja den reala undervisningslinien. Såsom man kunnat vänta, hade den omedelbara följden af indragningen blifvit den, att sagda

procent år för år sjunkit, så att den år 1882 ej utgjort mera än 12,2 procent.

Alldeles oemotsägligt vore, att indragningen vållat, att många föräldrar, som önskat, att deras barn erhållit undervisning på reallinien, i stället låtit inskrifva dem å den klassiska linien för att undvika en af de två ganska stora olägenheterna, nemligen att antingen skicka barnen tidigt från hemmet till aflägsen ort eller låta dem efter sjette klassens genomgående ombyta läroverk. Man borde ej undra öfver om föräldrar bittert beklagat, att de sålunda tvingats att åt sina barn välja en undervisning, som de ansett för deras anlag och framtid mindre lämplig. Och icke mindre hade de föräldrar klagat, som underkastat sig de nämnda olägenheterna och, ehuru boende i Vesterås stad eller närmast kringliggande nejd, från hemmen måst sända sina barn till aflägset liggande läroverk.

Att ett utsträckande af realundervisningen till skolans högsta klass skulle medföra en ökning af lärjungarnes antal på reallinien, kunde enligt domkapitlets åsigt ej betviflas. Trots nuvarande ogynsamma förhållanden hade någon sådan ökning förmärkts, beroende dels derpå att, på samma gång som realundervisningen i vårt land qvalitativt förstärkts, uppskattningen af denna undervisnings förmåner vuxit, och dels derpå att särskildt i Vesterås under de senare åren uppkommit en ganska betydande industriel verksamhet, hvilken komme att under den närmaste framtiden ytterligare utvidgas genom redan bestämda eller planlagda stora industriella företag.

I nu anförda omständigheter hade de till eforus ingifna framställningarna sin grund; och då domkapitlet vore öfvertygadt om att de gåfve uttryck åt en allmän och stark opinion inom staden och länet, ansåge det dem också vara värda all uppmärksamhet. Olägenheterna af indragningen hade varit och vore stora; fördelarna af en utsträckning af realundervisningen skulle blifva mycket afsevärda. Detta hade man redan strax efter indragningen insett, hvarför också redan då Vesterås stad och kringliggande ort i underdånighet petitionerat om att återfå realundervisning i läroverkets högsta klass. Om petitionen då ej kunnat bifallas — förmodligen emedan verkningarna af den nyss gjorda indragningen ännu icke hunnit visa sig — så syntes man nu, då man haft en rätt bitter erfarenhet af indragningens följder, kunna hoppas ett gynsammare svar på en framställning i samma syfte.

Utom de olägenheter, lärarekollegiet påpekat, ville domkapitlet äfven erinra om det missförhållandet, att då prof på högre lärarebefattningar i de reala ämnena enligt gällande lag skulle afläggas i Vesterås, vid läroverket derstädes ej funnes lärjungar att vid profven använda.

Af allt hvad domkapitlet sålunda anfört framginge, att domkapitlet ansåge sig skyldigt att i underdånighet påkalla Eders Kongl. Maj:ts åtgärd för utsträckning af realundervisningen vid allmänna läroverket i Vesterås. Så mycket hellre hoppades domkapitlet på framgång åt denna sin framställning, som för det åsyftade målets uppnående icke, så vidt man räknade med nuvarande förhållanden, mera erfordrades än anslag till en ny lektorsbefattning eller, rättare sagdt, återfående af den lektorsbefattning, som för få år sedan indragits. Domkapitlet hade en viss förhoppning derom att Riksdagen skulle finnas villig att bevilja det obetydliga anslag, som erfordrades, då 1897 års Riksdags båda kamrar utan meningsskiljaktighet godkänt ett af statsutskottet afgifvet yttrande, enligt hvilket utskottet ansett det kunna med fog ifrågasättas, huruvida icke en fullständig undervisning å reallinien borde införas vid åtskilliga af de högre allmänna läroverk, som deraf vore i saknad. Och 1890 års riksdag hade oförtydbart uttalat, att Vesterås bestämdt vore ett af dessa läroverk. Det särskilda utskott, som då hade att afgifva förberedande utlåtanden öfver en omfattande kongl. proposition om förändringar vid de allmänna läroverken, hemstälde nemligen enhälligt, oaktadt något sådant icke föreslagits vare sig i den kongl. propositionen eller i någon motion, att realundervisning måtte vid läroverket i Vesterås meddelas äfven i sjunde klassen; och denna utskottets hemställan bifölls af Första Kammaren och afslogs med ringa röstöfvervigt af Andra Kammaren, der likväl under diskussionen medgifvits, att utskottets förslag vore i sak riktigt, ehuru det icke borde bifallas, då det hvarken stödde sig på kongl. proposition eller någon enskild motion.

Med minne af hvad sålunda i ärendet förekommit vid Riksdagen och med betonande af de olägenheter, som den nuvarande ordningen medförde, äfvensom af de förmåner för staden Vesterås och för Vestmanlands län, som en utsträckning af realundervisningen vid Vesterås allmänna läroverk skulle medföra, anhölle alltså domkapitlet i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes i nåder vidtaga den åtgärd, som för sådant ändamål vore erforderlig.

Då hvad läroverkskollegiet och domkapitlet i saken andragit, synes mig ådagalägga behofvet och gagnet af den föreslagna utsträckningen af undervisningen å reala linien vid läroverket i Vesterås, hemställer jag att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att medgifva,

att med hänsyn till behofvet af utsträckt undervisning å reallinien vid högre allmänna läroverket i Vesterås ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken må för upprättande af en ny lektorsbefattning

vid sagda högre allmänna läroverk höjas med årliga lönen för dylik befattning enligt i föregående punkt föreslagna grunder eller med 3,500 kronor, deraf 1,400 kronor tjenstgöringspenningar.

[16.] *Nytt femklassigt läroverk i Göteborg.* Uti en till eforsembetet i Göteborg den 23 november 1896 aflåten skrifvelse hafva rektorerna vid de allmänna läroverken derstädes anhållit om vidtagande af de åtgärder, som kunde pröfvas erforderliga för att ett nytt femklassigt allmänt läroverk, snarast möjligt, måtte blifva i Göteborg upprättadt och helst förlagdt till stadens östliga del. Till stöd för denna framställning hafva rektorerna anfört följande.

Under de senast förflutna 20 åren hade antalet lärjungar vid de allmänna läroverken i Göteborg ökats från 789 till 1,397 eller med ej mindre än 608. Stegringen hade varit starkast under den första femårsperioden, 1876—1881, då den uppgått till 296, men hade under hvar och en af de tre derpå följande femårsperioderna utgjort i medeltal 100 lärjungar. Då all anledning funnes att antaga, att Göteborgs samhälle fortfarande komme att gå stadigt framåt och dess folkmängd att oafbrutet tillväxa, skulle den naturliga följden deraf blifva, att äfven antalet lärjungar, som besökte de allmänna läroverken, skulle komma att under den närmaste framtiden ökas med minst 100 för hvarje femårsperiod.

För ett sålunda ökadt antal lärjungar kunde emellertid plats icke lämpligen beredas i de nu befintliga allmänna läroverken derstädes. I de båda högre läroverken vore alla till lärosalar afsedda rum redan för detta ändamål tagna i anspråk och de lägre klasserna derstädes vore så fullsatta, att någon möjlighet att i dessa mottaga ett väsentligt större antal lärjungar icke funnes. Af denna anledning hade också tillträde till nämnda klasser upprepade gånger blifvit vägradt flere lärjungar, ehuru dessa ådagalagt godkända kunskaper för intagning. Dessutom blefve det antagligen inom en icke aflägsen framtid nödvändigt att anordna flere parallelafdelningar inom klasserna 6: 1 och 6: 2 vid dessa läroverk eller åtminstone vid realläroverket, hvilket dock endast kunde ske genom att indraga motsvarande antal parallelafdelningar inom klasserna 1—5, på sätt redan egt rum under de två senast förflutna läsåren med en parallelafdelning under hvartdera året.

Hvad åter beträffade det femklassiga läroverket i Göteborg, hvilket under höstterminen 1896 räknade 336 lärjungar och som nyligen inflyttat i sin nya, för 500 lärjungar beräknade läroverksbyggnad, vore visserligen derstädes ännu icke alla lärosalar upptagna, utan kunde der såväl nya parallelafdelningar tilläggas som ock ett betydligt ökadt antal lärjungar mottagas, men då detta läroverk vore förlagdt till den vestligaste delen af Göteborg, hvilken stad hade en synnerligt stor utsträckning i vester

och öster, kunde detsamma ej gerna besökas af andra lärjungar än dem, som hade sin bostad inom Karl Johans- eller Masthuggsförsamlingen, åtminstone så länge lärjungarne befunne sig i den ålder, att de tillhörde någon af skolans tre lägsta klasser.

Af det sagda framginge, att utrymmet inom de fem lägre klasserna i de centrala stadsdelarne redan nu vore ganska knappt och att den östra delen af staden isynnerhet vore illa lottad i detta hänseende, då denna stadsdel i följd af dess stora afstånd från det femklassiga läroverket uteslutande vore hänvisad till det strängt anlitade utrymmet inom de lägre klasserna vid de båda högre, centralt belägna läroverken. Med det årligen tillväxande lärjungeantalet komme tydligen denna olägenhet att för framtiden alltmer ökas. Visserligen funnes inom de centralare delarne af staden privatskolor, hvilka vore i tillfälle att meddela samma undervisning, som erbjudes i de lägre klasserna af statens allmänna läroverk, men utvägen att der få sina söner undervisade omöjliggjordes för ganska många hem af ekonomiska hänsyn.

Då staden redan egde två högre läroverk, det ena fullständigt på den klassiska och det andra på den reala linien och belägna ungefär i stadens midt, vore något nytt *högre* läroverk ej på lång tid af behofvet påkalladt, förutsatt att dessa läroverk befriades från nödvändigheten att hafva en stor del af sina lärosalar upptagna af parallelafdelningar inom de fem lägre klasserna. Deremot syntes inrättandet af ett nytt *lägre* läroverk vara egnadt att undanrödja de svårigheter, som nyss framhållits, särdeles om detta nya läroverk förlades till den östra delen af staden.

Med anledning af rektorernas berörda framställning hemstälde eforus, med vitsordande af det af rektorerna framhållna behofvet af ett nytt femklassigt allmänt läroverk i Göteborg, hos domkapitlet derstädes, att domkapitlet måtte vidtaga den åtgärd, som på detsamma ankomme för sakens befrämjande, hvarefter domkapitlet öfverlemnat handlingarna i ärendet till stadens magistrat, i det domkapitlet påpekade dels det allmänt kända behofvet af en dylik läroanstalt, förlagd till stadens östliga del, och dels önskvärdheten af att erforderliga åtgärder skyndsamt vidtoges, på det att allmänhetens berättigade anspråk på detta behofs tillfredsställande måtte så snart som möjligt tillgodoses.

Sedan magistraten öfverlemnat handlingarna till stadsfullmäktige i Göteborg, tillsatte dessa för utredning och yttrande i ärendet en beredning, som uti afgfvet betänkande förklarade sig på de af rektorerna anförda skäl anse inrättandet af ett nytt allmänt läroverk med 5 à 6 klasser i den östliga delen af Göteborg vara i hög grad af behofvet påkalladt, hvarjemte beredningen för fullständigande af de af rektorerna lemnade uppgifter skaffat upplysningar om lärjungarnes vid dervarande allmänna läro-

verk fördelning med hänsyn till lärjungeområde samt deras boningsplatser inom staden, af hvilka upplysningar inhemtades, att af 1,387 lärjungar icke mindre än 1,128 hade hemortsrätt i staden, under det att ytterligare 156 visserligen hade sina egentliga hem utom staden, men dock tillhörde berörda läroverks lärjungeområde. Af återstående antalet, eller 103, tillhörde 46 lärjungar 6:e och 7:e klasserna, på hvilka klassers lärjungar bestämmelsen om lärjungeområde icke vore tillämplig, och endast 57 vore sådana lärjungar, hvilka icke i egentlig mening tillhörde stadens lärjungeområde.

Beträffande boningsorterna inom staden hade ett antal af omkring 240, af hvilka närmare 200 tillhörande de fem lägre klasserna, sin bostad inom östra delen af staden med angränsande landsbygd.

Med åberopande af de utaf rektorerna och beredningen sålunda anförda skäl och upplysningar hafva slutligen stadsfullmäktige uti en af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län med skrifvelse den 10 sistlidne april till Eders Kongl. Maj:t insänd ansökning i underdånighet anhållit om upprättande af ett nytt, i Göteborgs stads östliga del förlagdt läroverk med fem, eventuelt sex klasser, hvarjemte stadsfullmäktige förklarat, att, derest berörda ansökning af Eders Kongl. Maj:t i nåder bifölles, staden vore villig ej blott att inom derför erforderlig tid anskaffa ändamålsenliga och lämpligt belägna lokaler för det nya läroverket och att, i den mån lärjungarnes afgifter till läroverkets byggnadsfond dertill ej försloge, bekosta sagda lokalers underhåll, utan äfven att förse det nya läroverkets rektor med bostad eller hushyresersättning.

Af hvad vederbörande myndigheter i saken upplyst och intygat, synes mig behofvet af ett nytt femklassigt allmänt läroverk i östra delen af Göteborgs stad vara styrkt; huruvida en praktisk afslutningsklass, såsom stadsfullmäktige antydt, framdeles kan anses böra dermed förenas, torde deremot ej nu kunna afgöras.

För närvarande undervisas vid de allmänna läroverken i Göteborg:

i 1:a kl.	på	6	afd.,	deraf	2	v. h. reallärov.,	1	v. h. latinlärov.,	3	v. femkl.	lärov.
» 2:a	»	» 7	»	»	2	»	» 2	»	» 3	»	»
» 3:e	»	» 8	»	»	3	»	» 2	»	» 3	»	»
» 4:e	»	» 8	»	»	4	»	» 2	»	» 2	»	»
» 5:e	»	» 7	»	»	3	»	» 2	»	» 2	»	»

Och då 35 lärjungar är det högsta antal, som i hvarje afdelning får mottagas, följer häraf att för lärjungar med hemvist i den centrala och östra delen af staden finnes plats blott för 105 i 1:a klassen, för 140 i 2:a, för 175 i 3:e, för 210 i 4:e samt för 175 i 5:e klassen. Inom kort torde det emellertid blifva nödvändigt att indraga en afdelning i 3:e och 4:e klasserna

vid högre realläroverket samt möjligen äfven en afdelning i 5:e klassen vid högre latinläroverket för att få plats för nya erforderliga parallelafdelningar i 6:e och 7:e klasserna vid dessa läroverk. För att upptaga de sålunda från nämnda läroverk uteslutna lärjungarne äfvensom den årliga tillväxten i lärjungeantalet är utan tvifvel ett nytt femklassigt läroverk erforderligt. Jag anser mig derför böra tillstyrka upprättandet af ett sådant med den lönestat, som i det föregående föreslagits för öfriga femklassiga läroverk, nemligen:

åt en rektor	kr.	4,000
» fem kolleger à kr. 2,500	»	12,500
» en musiklärare	»	500
» en gymnastiklärare	»	600
» en teckningslärare	»	600
» en skolläkare	»	100
	summa kronor	18,300.

Och hemställer jag således att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att medgifva, att — under förutsättning att Göteborgs stad tillhandahåller erforderliga och lämpliga lokaler samt bostad eller hushyresersättning åt rektor — för upprättande af ett nytt femklassigt allmänt läroverk, med nyss angifven lönestat, i Göteborg, i östra delen af staden, ordinarie reservationsanslaget till allmänna läroverken må höjas med 18,300 kronor.

Genom bifall till hvad i punkterna 14, 15 och 16 föreslagits, skulle reservationsanslaget till de allmänna läroverken komma att höjas från 2,910,380 kronor till 3,669,633 kronor.

[17.] *Understöd åt enskilda läroverk.*

I anledning af en utaf Eders Kongl. Maj:t gjord framställning samt på grund af enskild motion medgaf Riksdagen år 1890, att, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva, af reservationerna å anslagen till de allmänna läroverken finge användas högst 20,000 kronor årligen till understöd åt enskilda läroverk, som förbereda till mogenhetsexamen.

Nämda anslagsbelopp har hittills alltsedan läsåret 1890—1891 varit fördeladt mellan f. d. Beskowska skolan, som åtnjutit 6,000 kronor, den numera så kallade Palmgrenska samskolan, hvilken åtnjutit 8,000 kronor, och Fjellstedtska skolan, hvilken uppburit 6,000 kronor, allt för läsår. Vid dessa understöd hafva varit fästade särskilda vilkor, afseende inspektion och i öfrigt erforderlig kontroll öfver läroanstalterna.

Den af Eders Kongl. Maj:t, på sätt jag nyss nämnde, till Riksdagen gjorda framställning var ursprungligen föranledd af ansökningar om understöd, hvilka inkommit från två af omförmälda läroanstalter. Det är emellertid ej blott från de enskilda läroverkens målsmän, som krafven på understöd till privata läroanstalter förnummits. Äfven bland andra upplysningens vänner och främjare har den mening uttalats, att staten borde kraftigt stödja dessa läroverk i deras för staten gagnrika verksamhet, och inom Riksdagen, som redan visat sitt intresse för denna angelägenhet, hafva på senare tider uppträdt flere förespråkare för ett frikostigare understöd åt dylika skolor. Jag tillåter mig i detta afseende erinra, hurusom vid 1897 års riksdag i båda kamrarne framkommo motioner, hvari på anförda skäl föreslogs anvisande af ett extra anslag till belopp af 100,000 kronor, att ställas till Eders Kongl. Maj:ts disposition till understöd åt sådana för blott manlig ungdom eller för manlig och qvinlig ungdom redan befintliga, väl vitsordade privata läroverk, som afsåge att bereda till mogenhetsexamen och som i fråga om organisation och arbetssätt varit och vore afsedda att tillämpa och pröfva nya former och metoder vid undervisningen. I sitt utlåtande öfver dessa motioner yttrade statsutskottet, bland annat, att utskottet i likhet med hvad särskilda utskottet vid 1890 års riksdag anfört i anledning af då väckta förslag om statsunderstöd åt enskilda läroverk ansåge det önskvärdt, att enskilda skolor funnes, vid hvilka nya anordningar med afseende på undervisningen pröfvades, samt att det följaktligen borde ligga i statens intresse att, der så behöfdes, understödja de enskilda skolor, som gjort sig deraf förtjenta. Utskottet ville ej heller förneka, att de medel, som för närvarande vore för sådant ändamål tillgängliga, måhända vore väl knappa. Vid ifrågavarande understöds utdelande måste dock afseende fästas såväl å betydelsen af de vid berörda skolor införda nya anordningar som ock å den verksamhet i öfrigt skolorna utöfvade. Då utskottet fördenskull ansåge angeläget, att, derest särskildt anslag till understödjande af enskilda läroverk beviljades, vilkoren för åtnjutande af understöd från anslaget närmare bestämdes, än hvad motionärerna ifrågasatt, funne utskottet sig icke kunna förorda bifall till deras förslag, utan hemstälde, att motionerna icke måtte af Riksdagen bifallas. I öfverensstämmelse härmed utföll ock Riksdagens beslut.

Med anslutning till det intresse för ett något rikligare statsunderstöd åt enskilda läroverk, som, trots motionernas öde, visade sig förefinnas inom Riksdagen, anhåller jag att nu inför Eders Kongl. Maj:t få upptaga frågan om höjande af det nuvarande anslagsbeloppet för sagda ändamål Jag finner en särskild anledning dertill i den omständigheten, att under

nästlidna år inkommit underdåniga ansökningar dels om förhöjdt understöd åt två af de tre enskilda läroanstalter, som redan åtnjuta anslag af berörda medel, dels från två läroverk, som hittills ej åtnjutit understöd men nu påkalla sådant. De sökande äro: styrelsen för f. d. Beskowska skolan, hvilken begär, att dess anslag måtte höjas till 15,000 kronor årligen, föreståndaren för Palmgrenska samskolan, hvilken likaledes anhåller att komma i åtnjutande af ett till 15,000 kronor höjdt statsunderstöd, styrelsen för Upsala enskilda läroverk, hvilken yrkar att för denna skola, som för närvarande är femklassig, men inom kort skall utvidgas till sexklassig, erhålla ett statsanslag af 7,800 kronor, samt styrelsen för Stockholms nya samskola, hvilken begär det belopp, som, enligt beräkning af 15,000 kronor för ett fullständigt läroverk, kan anses belöpa å det antal klasser, som skolan räknar, då statsbidraget kommer att utgå.

Till stöd för sina framställningar hafva bemälda styrelser och föreståndare i hufvudsak andragit följande.

Styrelsen för f. d. Beskowska skolan framhåller till en början, att likasom de allmänna läroverkens utgiftsstat, i följd af undervisningsväsendets ständigt fortgående utveckling, måste höjas, vore det äfven nödigt att de enskilda skolornas utgifter, om ock i ringare mån, småningom ökades, derest de ej genom bristande materiela hjelpmedel skulle se sina bemödanden försvagade. Beträffande f. d. Beskowska skolan visade det sig särskildt angeläget, att undervisningsmaterielen förbättrades och ökades, synnerligen för undervisningen i naturalhistoria, fysik och kemi, men äfven för undervisningen i de historiska ämnena, geografi och teckning. Dessutom vore det af stor vigt att en del af lärarelönerna förbättrades.

Att krafven på dessa förbättringar ej kunnat vederbörligen tillgodoses, berodde väsentligen derpå, att de oundgängligaste utgifterna småningom ökats. Så hade styrelsen under de senaste åren nödgats för att tillmötesgå allmänhetens fordran inrätta en fullständigare reallinie med fem i stället för två klasser, och lärotimmarnas antal hade, på grund af förändrade bestämmelser angående mogenhetsexamen, måst ökas. Genom höjning af terminsafgifterna kunde man ej täcka de ökade kostnader, som nämnda förändringar medförde, då den manliga ungdomen i hufvudstaden vid de allmänna läroverken derstädes kunde för en jemförelsevis obetydlig kostnad komma i åtnjutande af erforderlig undervisning.

Under åberopande af f. d. Beskowska skolans mer än trettioåriga verksamhet, hvars beskaffenhet och resultat pröfvats dels genom inspektioner af vederbörande, dels genom de i censorsinstruktionen anbefalda meddelanden, af hvilka framgått att 320 af skolans lärjungar hittills undergått godkänd mogenhetsexamen, medan blott 23 blifvit underkände, an-

gifver styrelsen vidare de för ifrågavarande skola egendomliga anordningar, afseende, bland annat, att befordra ett sjelfständigt och delvis frivilligt studiearbete, att öfva den muntliga framställningsförmågan genom berättelser, referat, föredrag m. m. samt att åstadkomma större jemnvigt mellan den kroppsliga och den andliga utvecklingen.

Föreståndaren för Palmgrenska samskolan har, under erinran att denna skola i flera afseenden inslagit på nya, delvis obanade vägar, väsentligen framhållit, hurusom skolan, beträffande språkundervisningen, numera egde en med hänsyn till nya språkmetoden inöfvad och hängifven lärarekår, som med kraft fullföljde sitt mål: de tre lefvande språkens inlärande under skoltiden, så att lärjungarne lärde att läsa, skrifva och tala dessa språk. De dryga utgifter, som aflönandet af en för nämnda ändamål fullt duglig lärarekår kräfde, jemte öfriga nödvändiga kostnader, hade till följd att skolan vore i stort behof af understöd. Föreståndaren ville i afseende härå hänvisa till ett vid ansökningen fogadt sammandrag af skolans räkenskaper för läsåret 1896—1897 äfvensom ett förslag till fördelning af det nu sökta anslaget.

Styrelsen för Upsala enskilda läroverk påpekar, att det ej torde blifva möjligt för staten att allt framgent gifva fri högre undervisning åt ett obegränsadt antal ynglingar, om tillräckliga medel derjemte skola kunna anvisas dels för folkskolans växande kraf, dels för högre undervisning åt den qvinliga ungdomen. Staten borde derför taga de enskilda läroverken till hjelp och understödja dem, såsom ock i andra länder, särskildt Finland, gjordes. Bland de vilkor, som kunde ifrågasättas till vinnande af trygghet för att statsunderstödet komme blott sådana anstalter till del, som uppbures af verkligt pedagogiskt intresse och ej vore affärsspekulationer, föreslår styrelsen: att skolans räkenskaper skulle af offentlig myndighet granskas; att skolan för att kunna erhålla statsunderstöd skulle meddela undervisning åtminstone till det kunskapsmått, som i statsläroverkens fem lägre klasser inhemtas, och ega ett ej allt för obetydligt lärjungeantal, hvarvid dock vore att märka, att det fordrade minimiantalet ej finge sättas allt för högt, då derigenom sådana försök skulle omöjliggöras, som för tillfället ej gynnades af den allmänna opinionen; samt att en viss procent af lärjungarne skulle få undervisning mot betydligt nedsatt afgift eller utan afgift. Deremot kunde det icke anses lämpligt, att statsanslaget gjordes beroende af motsvarande anslag från lokala myndigheter eller enskilda, åtminstone försåvidt man fäste sig vid de enskilda skolornas betydelse som försöksläroverk, enär de såsom sådana verkade icke för fyllande af lokala behof utan i statens intresse. Enligt en ungefärlig beräkning skulle det erforderliga tillskottet af statsverket för ett fullständigt läroverk i Upsala

uppgå till 14,400 kronor och för ett läroverk med 6 klasser, motsvarande de 6 första årsafdelningarna vid ett allmänt läroverk, till 7,800 kronor, hvilket belopp derför af styrelsen begärts.

Af handlingar, som bifogats styrelsens ansökning, inhemtas bland annat: att Upsala enskilda läroverk har till ändamål att meddela undervisning i alla de ämnen, som tillhöra de allmänna läroverkens såväl latinsom reallinie från den första läroåldern till afläggandet af mogenhetsexamen, hufvudsakligen i den riktning, att lärjungarne göras på bästa sätt beredda för lifvets praktiska värf, och med samundervisning för gossar och flickor i de tidigare årsklasserna; att läroverket skulle komma att hafva en effektiv afslutning i klass VI: 1, med afrundade kurser samt skriftliga och muntliga slutpröfningar för lärjungar, som utan att ämna aflägga mogenhetsexamen önska förvärfva en grundligare och mer omfattande allmänbildning, än folkskolan kunde gifva; att latinstudiets början skulle vid läroverket uppskjutas till klass VI, utan att derför anspråken på klassisk bildning sänktes; att för språkundervisningen nya metoder, som lägga det lefvande talspråket till grund för undervisningen, tillämpas; att deltagande i slöjd och undervisning i huslig ekonomi göres obligatoriskt, medan alla läsämnen, utom religionslära, äro valfria; samt att läroverket börjat sin verksamhet höstterminen 1892 med småskola och en klass motsvarande de allmänna läroverkens första klass och derefter småningom vuxit, så att det under innevarande läsår består af småskola och fem klasser, motsvarande klasserna I—V vid statsläroverken.

Hvad slutligen angår Stockholms nya samskola meddelar dess styrelse, att skolan, som började sin verksamhet år 1893, innevarande läsår omfattar tre förberedande och sex till den egentliga skolan hörande klasser. Skolans organisation är inrättad efter dess mål, att i första rummet vara ett högre läroverk för allmän medborgerlig bildning. De ledande grundsatserna för skolans verksamhet äro, förutom samundervisning, inskränkning af lästiden till förmån för praktiskt arbete och kroppsöfningar, stor frihet vid val af läroämnen, stegring af lärjungarnes sjelfverksamhet, utbildande af barnens individuella anlag samt bildningsmaterialets sammanslutning till en helhet.

Medan Stockholms nya samskola vill i den »egentliga skolan» meddela allmän medborgerlig bildning, skall tillika i en »öfverskola» förberedelse gifvas till afläggande af mogenhetsexamen samt till studier i särskilda ämnen.

Öfver omförmälda fyra ansökningar hafva infordrade utlåtanden afgifvits af direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk och domkapitlet i Upsala.

Beträffande önskvärdheten och betydelsen af att staten understödjer enskilda läroverk tillåter jag mig att hänvisa till hvad vederbörande departementschef vid framställande af de förslag i ämnet, som sedermera af Eders Kongl. Maj:t förelades 1889 och 1890 årens Riksdagar, uttalade. Jag är nemligen, likasom bemälde departementschef, af den åsigt, att ett dylikt understöd både ur pedagogisk och ekonomisk synpunkt kan vara fördelaktigt för staten.

Hvad nu närmast synes mig böra tillses, är att de för närvarande utgående understöden, hvilka af 1897 års statsutskott betecknats såsom måhända väl knappa, måtte kunna i någon mån höjas. Denna förmån skulle naturligtvis i första hand afse de läroverk, som nu kunna komma i åtnjutande af dessa understöd, nemligen fullständiga, dimissionsberättigade läroverk. Detta synes mig så mycket mera befogadt, som dessa läroverk ej allenast lemna en så omfattande undervisning, att man kan någorlunda säkert bedöma dennas värde, utan äfven hafva till uppgift att föra fram undervisningen till ett område af skolan, der lärjungeantalet och i sammanhang dermed de inflytande afgifterna i regeln undergått en väsentlig förminskning i jemförelse med förhållandena i de lägre klasserna af samma läroverk, under det att omkostnaderna för de erforderliga lärarekrafterna och undervisningsmaterielen blifva betydligt ökade.

Utan tvifvel skulle det dock vara synnerligen önskvärdt, att några medel stode till förfogande för understöd åt ett och annat icke fullständigt enskildt läroverk, som på samma gång det meddelade en undervisning, fullt jemförlig med den, som meddelas i det allmänna läroverkets fem nedre klasser, derjemte omfattade en väl afpassad afslutningskurs, från hvilken lärjungar kunde med fördel omedelbart utgå i det praktiska lifvet.

Beträffande understödens belopp anser jag dessa för närvarande lämpligen böra bestämmas till högst 12,000 kronor för ett fullständigt, dimissionsberättigadt läroverk och högst 4,000 kronor för ett ej fullständigt af förut nämnd beskaffenhet och omfattning.

De i det föregående ifrågasatta vilkoren för åtnjutande af berörda understöd synas mig vara af mindre betydelse för det dermed afsedda ändamålets vinnande, hvarför det torde anses lämpligare att, såsom hittills skett, öfverlåta åt Eders Kongl. Maj:t att fastställa de vilkor för meddeladt understöd, som i särskilda fall kunna befinnas erforderliga.

Då reservationerna å anslagen till de allmänna läroverken under de senare åren så nedgått, att de icke vidare kunna beräknas lemna erforderlig tillgång ens för understöd till enskilda läroverk af hittills utgående belopp, än mindre till någon ökning af dessa understöd, anser jag nöd-

vändigt att af Riksdagen äska ett särskildt anslag för ifrågavarande ändamål. Detta torde lämpligast böra utgå under formen af ett förslagsanslag, som under förhandenvarande förhållanden lär kunna begränsas till ett belopp af högst 40,000 kronor.

Under åberopande af hvad jag nu anfört hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, med återkallande af medgifvandet om användning af reservationerna å anslagen till allmänna läroverken till understöd åt enskilda läroverk, under riksstatens åttonde hufvudtitel uppföra ett förslagsanslag af högst 40,000 kronor till understöd åt enskilda läroverk att, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, utgå med högst 12,000 kronor åt sådana läroverk, som förbereda till mogenhetspröfning, och högst 4,000 kronor åt sådana, som motsvara femklassiga allmänna läroverk med tillägg af en särskild afslutningskurs.

Högre lärarinneseminariet.

[18.] *Lönereglering för lärarepersonalen.*

Hos Eders Kongl. Maj:t hafva underdåniga framställningar gjorts *dels* af rektor och lärare vid högre lärarinneseminariet i Stockholm, hvilka med anslutning till den ansökning, hvari rektorer och lärare vid de allmänna läroverken anhållit om vidtagande af erforderliga åtgärder, för att den löneförbättring, som under de senare åren till bemälde lärare utgått, måtte för rektorer äfvensom för lektorer, adjunkter och kolleger i högsta lönegraden höjas till 500 kronor, hemstält, att, då de ordinarie lärarne och rektorn vid högre lärarinneseminariet med afseende å lönevilkor vore likstälda med lärarne och rektorerna vid de allmänna läroverken och de skäl, som talade för en förhöjning af löneförbättringen för de senare, egde full tillämplighet äfven på dem, Eders Kongl. Maj:t täcktes äska sådan förhöjning i löneförbättringsmedlen för dem, som komme att begäras för lärarne vid de allmänna läroverken; *dels* af direktionen öfver nämnda seminarium om rätt för ordinarie lärare och lärarinnor vid seminariet till pension å allmänna indragningsstaten enligt samma grunder, som äro eller varda stadgade för ordinarie ämneslärare vid rikets allmänna läroverk.

I sitt utlåtande öfver förenämnda framställning af rektor och lärare har bemälda direktion på det lifligaste tillstyrkt bifall till densamma både på grund af de skäl, som öfver hufvud talade för en förbättring af lärarnes lönevilkor, och särskildt med hänsyn till den uppgift, som tillkomme lärarne vid högre lärarinneseminariet. De hade nemligen att undervisa jemförelsevis mogna elever, som skulle utbildas till lärarinnor vid de högre

läroverken för qvinlig ungdom, och denna uppgift stälde, såsom lätt vore att inse, rätt stora fordringar på lärarne i följd af arten af den förberedelse och de studier, som ett tillfredsställande skötande af undervisningen på ett sådant stadium ovilkorligen kräfde.

Med hänsyn till den begärda pensionsregleringen för berörda lärare och lärarinnor meddelas dels af direktionen dels af statskontoret, som i frågan blifvit hördt, angående seminariets uppkomst och dess lärares likställighet i afseende å kompetensvilkor och löneförmåner med motsvarande lärare vid de allmänna läroverken och folkskolelärareseminarierna följande upplysningar.

Efter det Rikets Ständer år 1860 till inrättande af ett seminarium för bildande af lärarinnor anslagit ett årligt belopp af 15,000 riksdaler riksmynt och deraf till fem lärare vid seminariet anvisat 5,850 riksdaler samt år 1863 beviljat dels äskad förhöjning af nämnda anslag till 20,000 riksdaler, deraf till lärare 8,650 riksdaler, dels ett årligt anslag af 5,000 riksdaler riksmynt för inrättande och underhåll af en med seminariet förenad normalskola för flickor, blef genom nådigt bref den 16 september 1870, med bifall till ett af seminariets direktion framstäldt förslag till vissa förändringar i seminariets organisation, faststäld ny utgiftsstat för seminariet och normalskolan, upptagande, bland annat, förutom arfvoden åt rektor och två biträdande föreståndarinnor, löner till följande belopp, nemligen för en hvar af fem lektorer 2,000 riksdaler, för en adjunkt 1,000 riksdaler, för hvardera af två lärarinnor 1,000 riksdaler och för en lärarinna, tillika biträdande föreståndarinna för normalskolan, 800 riksdaler. År 1871 medgaf Riksdagen med anledning af nådig proposition i ämnet, att de vid ifrågavarande läroanstalt å ordinarie stat anstälda fem lektorer och en adjunkt finge åtnjuta rätt till tjenstårsberäkning och uppflyttning i högre lönegrad enligt samma grunder, som gälde för lärare vid elementarläroverken, med förbehåll, hvad anginge de lektorer och adjunkter, hvilka derefter vid seminariet anstäldes, att vara underkastade enahanda kompetensvilkor, som vore eller blefve faststälda för befordran till motsvarande befattningar vid elementarläroverken; samt att af besparingarna å reservationsanslaget till elementarläroverken finge användas hvad för omförmälda ändamål erfordrades utöfver det belopp, som kunde af ifrågavarande läroanstalts egna medel utgå. På nådig framställning beviljade 1874 års Riksdag dels ett årligt anslag af 5,000 riksdaler till beredande af löneförhöjning såväl för seminariets sex lärare med 500 riksdaler i hvarje lönegrad, i likhet med hvad i fråga om lärare vid elementarläroverken samtidigt beslutats, som för fyra lärarinnor likaledes med 500 riksdaler hvardera, dels ett ordinarie anslag af 4,000 riksdaler till bestridande af kostnaderna för lärarnes uppflyttning

i högre lönegrad. I öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts förslag medgaf vidare 1878 års Riksdag, att de vid seminariet anstälda lärarinnor finge åtnjuta rätt till uppflyttning i högre lönegrad efter samma grund, som gälde för den vid seminariet anstälde adjunkt. Slutligen har Riksdagen allt sedan år 1883 årligen beviljat tillfälligt lönetillägg för lektorerna och adjunkten till samma belopp som för motsvarande lärare vid de allmänna läroverken och för lärarinnor i de fyra lägre lönegraderna med 250 kronor. Genom nådiga brefvet den 5 mars 1875 gåfvos föreskrifter för tillsättandet af ordinarie läraretjenst vid seminariet, hufvudsakligen i enlighet med dem, som gälla med afseende å läraretjenst vid de allmänna läroverken, och skulle fullmakt å dylik tjenst af direktionen utfärdas. Enligt dessa föreskrifter hade två lektorer och en adjunkt blifvit utnämnda; och på grund af nådigt bref den 31 december 1894 hade direktionen utfärdat fullmakter åt de tre lektorer, som förordnats före den 5 mars 1875. Sedan lärarnes vid elementarläroverken enke- och pupillkassa upprättades, hade lärarne vid seminariet deruti varit delegare.

Det enda, som återstode för seminariets ordinarie lärare att erhålla, för att de skulle blifva likstälda med lärarne vid de allmänna läroverken, och för seminariets ordinarie lärarinnor för att blifva likstälda med lärarinnorna vid folkskolelärarinneseminarierna med adjunkts tjenstgöring, vore således rättigheten att vid viss ålder och efter vissa års tjenstgöring komma i åtnjutande af pension å allmänna indragningsstaten.

Vid fråga om framställning till sistlidet års riksdag, att vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarium anstäld ordinarie rektor, ordinarie adjunkt och ordinarie lärarinna med adjunkts tjenstgöring måtte tillerkännas enahanda pensionsrätt, som nu föresloges för högre lärarinneseminariets ordinarie lärare och lärarinnor, yttrades, såsom af statsrådsprotokollet för ecklesiastikärenden den 9 januari 1897 framginge, till stöd härför hufvudsakligen: att till seminarielärarens kall, som vore i hög grad ansvarsfullt och ansträngande, kräfdes samma behörighet som till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk; att det vore af synnerlig vigt att vid seminarierna tjenstgjorde nitiske, intresserade och kraftige lärare; att utsigten att erhålla sådana lärare emellertid kunde minskas genom den omständigheten, att pensionsrätt ej blifvit seminariernas lärare tillförsäkrad; samt att det från början syntes hafva varit Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens mening, att lärarne vid de allmänna läroverken och seminarierna skulle vara likstälda jemväl med hänsyn till pensionsrätt.

Då de sålunda anförda skälen, hvilka af Riksdagen godkänts, syntes statskontoret kunna med fog åberopas äfven för förvärfvande åt högre lärarinneseminariets ordinarie lärare och lärarinnor af den pensionsrätt,

som i den ifrågavarande underdåniga framställningen afsåges, funne sig statskontoret böra tillstyrka nådigt bifall till densamma.

Då jag på i det föregående angifna grunder anser, att ordinarie lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet böra med afseende å löneförmåner och pensionsrätt vara likstälda med motsvarande lärare och lärarinnor vid de allmänna läroverken och folkskolelärarinneseminarierna, anser jag mig ock böra för dem föreslå löne- och pensionsreglering i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den, som i det föregående föreslagits för lärarne vid de högre och femklassiga allmänna läroverken.

Den nuvarande lönestaten för högre lärarinneseminariets ordinarie lärarepersonal upptager dels till

rektorsarfvode	kronor	2,000		
5 lektorer à 2,500 kronor	»	12,500		
1 adjunkt	»	1,500		
2 lärarinnor, tillika biträdande föreståndarinnor, à 1,700 kronor, hvaraf 400 kronor betraktas såsom arfvode	»	3,400		
2 lärarinnor à 1,500 kronor	»	3,000	kronor	22,400,

dels till ålderstillägg för

4 lektorer à 2,000 kronor	kronor	8,000		
1 lektor à 1,000 kronor	»	1,000		
3 lärarinnor à 2,000 kronor	»	6,000		
1 lärarinna à 500 kronor	»	500	kronor	15,500
			Summa kronor	37,900

Den tillförordnade rektorns ålderstillägg i hans egenskap af lektor besparas statsverket, så länge rektorsförordnandet varar.

Den komité, som år 1878 tillsattes för afgifvande af förslag till löne- och pensionsreglering för lärarne vid de allmänna läroverken, folkskolelärareseminarierna och högre lärarinneseminariet, föreslog i sitt betänkande, att vid högre lärarinneseminariet löneförmånerna för rektor, lektorer, adjunkten och de lärarinnor, som vore med honom likstälda, måtte bestämmas i likhet med motsvarande lärares vid de allmänna läroverken. Med afseende härå yttrade dåvarande departementschefen till statsrådsprotokollet den 7 januari 1882, att det i afgifvet utlåtande öfver komiterades aflöningsförslag blifvit rörande de vid folkskolelärareseminarierna och högre lärarinneseminariet å ordinarie stat anstälda lärarinnor, hvilka

vore i afseende å tjenstgöring likstälda med de vid dessa läroverk anstälda adjunkter, anmärkt att, då kompetensvilkoren för dessa lärarinnor vore väsentligen lägre än för adjunkterna, äfven aflöningen utan orättvisa kunde för dem vara lägre. Och då han icke kunde bestrida befogenheten af denna anmärkning, hade han icke heller ansett sig kunna för dessa lärarinnor tillstyrka den löneförbättring, som komiterade föreslagit. Men på det att de allmänna principerna om lönegradernas inskränkning till fyra samt om aflöningens fördelning i lön och tjenstgöringspenningar äfven på dem måtte vinna tillämpning och på samma gång en förhöjning beredas för dem i de lägre lönegraderna, föresloge han att för bemälda lärarinnor lönen skulle bestämmas till 1,200, 1,700, 2,200 och 2,700 kronor med rätt till uppflyttning enligt dittills gällande grunder, samt att derjemte tjenstgöringspenningarne i hvarje lönegrad skulle utgöra 800 kronor. Beträffande högre lärarinneseminariet vore vidare att anmärka att i läroverkets stat funnes för rektor endast upptaget ett arfvode, hvilket tillagts den af de ordinarie lektorerna, som haft förordnande att vara rektor, hvaremot honom såsom lektor tillerkändt ålderstillägg under tiden besparats. Vid sådant förhållande ökades aflöningen för rektor genom den löneförbättring, som tillgodokomme honom såsom lektor, hvadan något särskildt tillskott för rektor icke erfordrades. På grund häraf hemstälde departementschefen, att det med afseende å högre lärarinneseminariet skulle föreslås Riksdagen, att lärare och lärarinnor finge åtnjuta aflöning sålunda: *lektorer* och *adjunkter*: lika med lektorer och adjunkter vid allmänna läroverken; *ordinarie lärarinnor:* lönegrader 1) 1,200 kronor, 2) 1,700 kronor, 3) 2,200 kronor, 4) 2,700 kronor; tjenstgöringspenningar 800 kronor; att för uppflyttning till högre lönegrad gällande bestämmelser fortfarande skulle lända till efterrättelse; samt att samma rätt och skyldighet att från tjensten afgå med pension å allmänna indragningsstaten skulle medgifvas ordinarie lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet som åt dylika lärare och lärarinnor vid de allmänna läroverken och folkskolelärareseminarierna.

I den nådiga framställning, som i öfverensstämmelse med denna departementschefens hemställan gjordes till 1882 års riksdag, angifves icke uttryckligen, huruvida de dittills till rektor och biträdande föreståndarinnor utgående arfvoden, för rektor 2,000 kronor, för biträdande föreståndarinna 400 kronor, skulle äfven sedan aflöningen höjts för lektor till 3,500 kronor och för lärarinna till 2,000 kronor, fortfarande utgå med oförändrade belopp. I sådant fall skulle, emellertid å ena sidan rektor vid högre lärarinneseminariet omedelbart efter erhållet förordnande uppbära 5,500 kronor, under det att rektor vid högre allmänt läroverk i lägsta lönegraden blott skulle erhålla 5,000 kronor och först efter tio års tjenstgöring såsom rektor komma

i åtnjutande af 5,500 kronor, samt å andra sidan biträdande förestandarinna, som för närvarande blott har 200 kronor mer än annan ordinarie lärarinna, erhålla 400 kronor mer än denna. Då intet skäl för dylik ändring af hittills bestående förhållanden angifvits, anser jag mig böra hemställa, att, under förutsättning att aflöningen till lektorer och ordinarie lärarinnor höjes till föreslagna belopp, arfvodet åt rektor bestämmes till 1,500 kronor och åt biträdande förestandarinna till 200 kronor, men att arfvodet åt rektor må efter tio års väl vitsordad tjenstgöring höjas med 500 kronor eller till 2,000 kronor.

I enlighet med sålunda angifna grunder skulle *normalstaten* för högre lärarinneseminariets lärarepersonal blifva:

5 lektorer à 3,500 kronor	kr.	17,500	
1 adjunkt	»	2,500	
4 lärarinnor à 2,000 kronor	»	8,000	
Arfvode åt rektor	»	1,500	
Arfvoden åt två biträdande föreståndarinnor à 200 kronor	»	400	kr. 29,900

De nuvarande lärarnes och lärarinnornas ålderstillägg för år 1899 enligt den föreslagna staten kunna åter beräknas sålunda:

åt 4 lektorer à 1,500 kronor	kr.	6,000	
» 1 lektor	»	1,000	
» 3 lärarinnor à 1,500 kronor	»	4,500	
» 1 lärarinna	»	500	
» rektor arfvodesförhöjning	»	500	kr. 12,500

Tillsammans utgör således kostnaden kr. 42,400 eller 4,500 kronor mer än som för närvarande är för ändamålet å ordinarie stat upptaget. Ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet skulle således för genomförandet af den föreslagna lönéregleringen behöfva höjas med 4,500 kronor, hvaremot anslagen å extra stat till berörda läroanstalt skulle kunna minskas med 4,000 kronor.

Med anledning af hvad sålunda yttrats, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att medgifva:

a) att löneförmånerna för ordinarie lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet må från och med år 1899 bestämmas sålunda:

för *lektorer* och *adjunkt:* samma löneförmåner som för lektorer och adjunkter vid allmänna läroverken;

för *lärarinnor:* fyra lönegrader à 1) 1,200 kronor, 2) 1,700 kronor, 3) 2,200 kronor och 4) 2,700 kronor, jemte tjenstgöringspenningar 800 kronor, med rätt till uppflyttning från lägre till närmast högre lönegrad efter fem års för nit och skicklighet vitsordad tjenstgöring;

att åt rektor må utgå ett arfvode à 1,500 kronor, hvilket, efter det rektor tjenstgjort i tio år i denna egenskap, ökas med 500 kronor, eller till 2,000 kronor; skolande dock rektor tillagdt ålderstillägg såsom lektor under tiden för rektorsförordnandet besparas statsverket; och

att åt två biträdande föreståndarinnor må utgå arfvoden à 200 kronor åt hvardera;

b) att ordinarie lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet må ega samma rätt och skyldighet att från tjensten afgå med pension å allmänna indragningsstaten, som bestämmes i fråga om ämneslärare vid de allmänna läroverken;

c) att för genomförande af förenämnda lönereglering ordinarie anslaget till högre lärarinneseminariet må höjas med 4,500 kronor, eller från sitt nuvarande belopp, 43,500 kronor, till 48,000 kronor.

Folkundervisningen.

Sedan åtskilliga lärare vid de allmänna läroverken hos Eders Kongl. Maj:t underdånigst anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder, för att de så kallade löneförbättringsmedlen måtte förhöjas för såväl rektorer som lektorer, adjunkter och kolleger i högsta lönegraden vid nämnda läroverk, ingåfvo den 15 december 1896 samtlige ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna till Eders Kongl. Maj:t en underdånig petition, hvari de anhöllo, att, om och när åtgärder vidtoges för höjande af ofvannämnda lärares löneförbättringsmedel, Eders Kongl. Maj:t behagade tillse, att samma förmån bereddes äfven åt rektorer samt ordinarie lärare och lärarinnor i högsta lönegraden vid rikets folkskolelärare- och lärarinneseminarier. [19.]

Om reglering af vissa vid folkskolelärare och folkskolelärarinneseminarierna anstälda lärares och lärarinnors löner.

Angående petitionen infordrades utlåtanden från domkapitlen i riket och Stockholms stads konsistorium, hvilka samtliga tillstyrkte nådigt bifall till densamma.

Då jag ansett mig icke böra inskränka mig till att inför Eders Kongl. Maj:t förorda den ofvan omtalade petitionen från lärare vid de allmänna läroverken, utan i stället tillstyrkt, att Eders Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga förslag till fullständig lönereglering för lärarne vid de högre allmänna och femklassiga läroverken, torde jag, med hänvisning till hvad jag i

punkt 14 här ofvan anfört, i samband dermed böra underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes förelägga Riksdagen förslag till reglering äfven af vissa lärares och lärarinnors vid folkskolelärare- och folkskolelärarinne-seminarierna löneförhållanden. Jag anser mig så mycket hellre böra göra detta, som både Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen flera gånger förklarat att, då för anställning som adjunkt vid folkskolelärareseminarium kräfves samma behörighet som för erhållande af adjunktsbefattning vid allmänt läroverk, och då det vore att befara, att i allmänhet endast mindre goda lärare skulle söka anställning vid folkskolelärareseminarierna, om lönerna vid dessa läroanstalter sattes lägre än motsvarande löner vid de allmänna läroverken, lärarne vid folkskolelärareseminarierna borde med hänsyn till löneförmåner vara likstälda med motsvarande lärare vid de allmänna läroverken. Särskildt anhåller jag att i detta hänseende få erinra derom, att sistlidna års Riksdag på Eders Kongl. Maj:ts framställning medgaf, att rektor och ordinarie adjunkt samt ordinarie lärarinna med adjunkts tjenstgöring vid folkskolelärare- och folkskolelärararinneseminarierna finge rätt till pension å allmänna indragningsstaten enligt samma grunder, som vore eller blefve stadgade för lärarnes vid de allmänna läroverken pensionering.

Till alla kategorier af de vid seminarierna anstälda lärare och lärarinnor torde dock ej hänsyn böra tagas vid den nu ifrågasatta lönereglerringen.

Lärare och lärarinnor i teckning och musik hafva nemligen redan fått sin aflöning reglerad: de förra vid 1878 års riksdag och de senare vid riksdagen år 1897, och torde dessa lärares och lärarinnors aflöningsförmåner fortfarande böra utgå med de vid nämnda riksdagar bestämda belopp.

Lärarnes i trädgårdsskötsel och trädplantering arfvoden utgå med så olika belopp, att, under det de på vissa ställen uppgå till 1,000 kronor, stanna de på andra vid ett belopp af 300 kronor och derunder. Detta beror derpå, att tjenstgöringsskyldigheten vid de särskilda seminarierna är mycket olika. Under sådant förhållande torde någon allmän reglering af dessa lärares aflöning ej böra ifrågasättas, helst som undervisningen i trädgårdsskötsel är vid vissa seminarier antingen helt och hållet eller delvis uppdragen åt lärare, som för undervisning i annat ämne blifvit anstäld vid seminariet.

För undervisningen i slöjd har Riksdagen till hvarje seminarium beviljat ett särskildt anslag, som skall användas både till aflönande af lärare och anskaffande af materiel m. m. Då detta anslag hittills visat sig tillräckligt för det dermed afsedda ändamålet, synes någon reglering af nu ifrågavarande lärares och lärarinnors löner ej vara erforderlig, och detta

så mycket mindre, som lämpliga undervisare åtminstone i goss-slöjd torde kunna erhållas i de lärare, som äro anstälda vid seminariernas öfningsskolor.

Arfvodena till de lärare och lärarinnor, som tjenstgöra vid de med seminarierna förenade öfningsskolorna, äro ej i lag faststälda, utan Kongl. Maj:t bestämmer för hvarje särskild lärare eller lärarinna beloppet af det arfvode, som till honom eller henne skall utgå, sedan vederbörande myndighet derom afgifvit förslag. Då jag håller före, att dessa lärares och lärarinnors löneförhållanden böra ordnas oberoende af den reglering af andra seminarielärares löner, som nu är ifrågasatt, ämnar jag hemställa, att Eders Kongl. Maj:t behagade för Riksdagen framlägga särskildt förslag angående fastställande af vissa arfvoden till de vid seminariernas öfningsskolor tjenstgörande lärare och lärarinnor.

De lärares och lärarinnors löner, som sålunda enligt mitt förmenande nu böra regleras, äro rektorers, adjunkters, lärarinnors med adjunkts tjenstgöring samt lärares och lärarinnors i gymnastik.

Dessa lärares och lärarinnors å ordinarie stat upptagna löner utgöra för närvarande för rektorer i första lönegraden 3,500, i andra 4,000 och i tredje 4,500 kronor; för adjunkter och lärarinnor med adjunkts tjenstgöring i första lönegraden 1,500, i andra 2,000, i tredje 2,500 i fjerde 3,000 och i femte 3,500 kronor; för lärare och lärarinnor i gymnastik 675 kronor. Dertill kommer det till ofvannämnda lärare och lärarinnor allt sedan år 1884 årligen utgående lönetillägg, nämligen till rektor med 250 kronor, till adjunkt med 500 kronor i de fyra första lönegraderna och med 250 kronor i den femte; till lärarinna med adjunkts tjenstgöring med 250 kronor i de fyra första lönegraderna samt till lärare och lärarinna i gymnastik med 62 kronor 50 öre under de fem första tjenstgöringsåren, med 162 kronor 50 öre under de fem följande samt derefter med 262 kronor 50 öre.

De af Eders Kongl. Maj:t den 3 maj 1878 i nåder förordnade komiterade för afgifvande af förslag angående lönereglering för lärare vid rikets allmänna läroverk och folkskolelärareseminarier m. fl. yttra i sitt den 17 maj 1879 afgifna underdåniga betänkande, att, hvad lärarne vid folkskolelärareseminarierna vidkomme, vore de i afseende på löneförmåner i hufvudsak likstälda med lärarne vid de allmänna läroverken, i hvilket förhållande komiterade icke ansett att någon förändring borde ifrågakomma, hvadan de föreslogo:

att rektor vid folkskolelärareseminarierna måtte erhålla en lön i första lönegraden af 2,600, i den andra af 3,100 och i den tredje af 3,600 kronor samt i tjenstgöringspenningar 1,400 kronor i hvarje lönegrad;

att uppflyttning i lönegrad måtte ske efter hittills gällande grunder;

att adjunkts och lärarinnas med adjunkts tjenstgöring lön måtte bestämmas i första graden till 1,500, i andra till 2,000, i tredje till 2,500 och i fjerde till 3,000 kronor samt att tjenstgöringspenningar måtte bestämmas att utgå med 1,000 kronor i hvarje lönegrad;

att uppflyttning i högre lönegrad måtte ske efter hittills gällande grunder;

att gymnastiklärare måtte erhålla i första lönegraden 800, i andra 1,000 och i tredje 1,200 kronor;

att uppflyttning i högre lönegrad måtte ske efter samma grunder, som för öfningslärare vi de allmänna läroverken vore stadgadt.

Vidare föreslogo komiterade, att tjenstgöringspenningar icke finge uppbäras för den tid, tjenstens innehafvare åtnjöte tjenstledighet.

Vid komiterades förslag rörande aflöningsbeloppen för rektor och adjunkter vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna har jag icke något att anmärka. Beträffande åter aflöningen för lärarinna med adjunkts tjenstgöring får jag, med hänvisning till den motivering, som i föregående punkt anförts för de föreslagna lönebeloppen åt de vid högre lärarinneseminariet anstälda lärarinnorna, hemställa, att samma aflöningsförmåner som för dessa måtte bestämmas jemväl för de vid folkskolelärarinneseminarierna anstälda lärarinnor med adjunkts tjenstgöring.

Den af komiterade föreslagna aflöningen till lärarne i gymnastik synes mig icke vara för hög. För behörighet till lärarebefattning i gymnastik vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna fordras nemligen att hafva genomgått en fullständig gymnastiklärarekurs vid gymnastiska centralinstitutet och deröfver erhållit betyg. Man har ansett nödvändigt, att vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna anställa endast fullständigt utbildade gymnastiklärare, enär ifrågavarande lärare hafva till uppgift att gifva seminarieeleverna en så god utbildning, att man sedermera utan fara kan åt dem anförtro ledningen af gymnastiköfningarna i våra folkskolor.

Vidkommande tjenstgöringspenningarna anser jag mig böra förorda, att dessa beräknas utgå för den verkliga tjenstgöringstiden, som här är läsår, och som enligt gällande seminariestadga omfattar 36 veckor.

Undantag från den föreslagna beräkningen af tjenstgöringspenningarna torde böra göras för rektor, som äfven under ferierna har en mängd till hans befattning hörande göromål och som icke utan erhållen tjenstledighet kan lemna orten, der den läroanstalt, han förestår, är förlagd. För honom torde derför tjenstgöringspenningarna böra beräknas efter kalenderår, men

till olika belopp för läsårets 36 veckor och feriernas 16, enligt de närmare bestämmelser, som i detta hänseende kunna komma att meddelas.

Går jag sedan öfver till frågan om pensionering af ordinarie ämneslärare och ämneslärarinnor vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna, torde jag ej nu behöfva göra någon framställning derom, då Eders Kongl. Maj:t, i enlighet med Riksdagens beslut, genom nådiga kungörelsen den 1 juli 1897 förordnat, att vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarium anstäld ordinarie rektor, ordinarie adjunkt och ordinarie lärarinna med adjunkts tjenstgöring må åtnjuta rätt till pension å allmänna indragningsstaten enligt samma grunder, som skola tillämpas vid fråga om pensionering af lärare vid allmänt läroverk.

Beträffande åter de å seminariernas ordinarie stat uppförda öfningslärare, hvilkas löner antingen redan blifvit reglerade, nemligen tecknings- och musiklärare, eller nu föreslagits till reglering, nemligen gymnastiklärare, synes mig tiden vara inne att jemväl ordna deras pensionsrätt. Hittills har sådan rätt icke varit dem genom något allmänt stadgande tillerkänd, utan har deras pensionerande i hvarje förekommande fall gjorts till föremål för särskild pröfning. Så har Riksdagen år 1888 beviljat pension åt musikläraren vid folkskolelärareseminariet i Lund, A. R. Nylander, 1890 åt musikläraren vid seminariet i Vexjö I. Fogelberg samt år 1896 at lärarinnan i teckning vid folkskolelärarinneseminariet i Stockholm Emma Nyberg. Då ifrågavarande öfningslärare vid seminarierna hafva fullt ut samma betydelse som de vid de allmänna läroverken anstälda, anser jag ock, att vilkoren för de förstnämndas pensionsrätt böra bestämmas i närmaste öfverensstämmelse med hvad för de sistnämnda blifvit föreslaget; och får jag derföre i ifrågavarande afseende hänvisa till den fullständiga utredning, som i punkt 14 förekommer angående pensioneringen af öfningslärarne vid de allmänna läroverken. Jag ber vidare få framhålla att, såsom jemväl med afseende å pensionering af öfningslärare vid de allmänna läroverken af mig föreslagits, bestämmelse må meddelas derom att öfningslärare, hvilken vid seminarium bestrider flera öfningslärarebefattningar eller innehar öfningslärartjenst såväl vid seminarium som vid allmänt läroverk, icke må för dessa befattningar af statsmedel uppbära högre pension än sammanlagdt 3,000 kronor. Hvad de öfriga kategorierna af öfningslärare och lärarinnor angår, torde af den anledning, som här ofvan anförts som skäl dertill, att fråga om reglering af deras löner denna gång ej väckts, något förslag om deras pensionering nu ej böra framställas.

Uti det extra anslag, som under tiden från och med år 1884 årligen utgått för beredande af löneförbättring till lärare och lärarinnor vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna, hafva äfven ingått arfvoden

för extra tjenstgöring åt lärare i musik och teckning. Blir den nu ifrågasatta löneregleringen bifallen, torde för ifrågavarande ändamål en bestämd summa i stället böra upptagas på ordinarie stat. Ett belopp af 3,000 kronor synes mig för ändamålet erforderligt.

Den ökade kostnad för statsverket, som skulle uppstå, om det nu framstälda förslaget till löneförbättring för vissa lärare och lärarinnor vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna blefve antaget, belöper sig, då till grund för beräkningen lägges såväl nuvarande lärares och lärarinnors antal som deras olika lönegrad, till en summa af 50,800 kronor, såsom följande uträkning visar:

12 rektorer, löneförhöjning med 500 kronor till hvardera	kronor	6,000: —
23 adjunkter och lärarinnor med adjunkts tjenstgöring löneförhöjning med 500 kronor till hvardera ...	»	11,500: —
25 adjunkter, löneförhöjning till hvardera med 1,000 kronor ...	»	25,000: —
9 gymnastiklärare (lärarinnor), löneförhöjning med 525 kronor till hvardera ...	»	4,725: —
1 gymnastiklärare, löneförhöjning med 325 kronor ...	»	325: —
2 gymnastiklärare, löneförhöjning med 125 kronor till hvardera ...	»	250: —
till Eders Kongl. Maj:ts disposition för bekostande af musik- och teckningslärares tjenstgöring utöfver de timmar, som de äro skyldiga att tjenstgöra för den bestämda aflöningen ...	»	3,000: —
	Summa kronor	50,800: —

Den verkliga kostnaden utöfver hvad för närvarande utgår till aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna skulle dock för genomförande af den ifrågasatta löneregleringen ej uppgå till den ofvan angifna summan. Från och med år 1883 till och med år 1895 har nemligen årligen i riksstaten upptagits till förbättring af seminarielärarnes och lärarinnornas löner ett belopp af 33,300 kronor. Vid riksdagen år 1896 nedsattes detta belopp på angifna grunder till 31,800 kronor och vid 1897 års riksdag ytterligare till 29,050 kronor. Skilnaden mellan 50,800 och 29,050 kronor, eller 21,750 kronor, blir sålunda det belopp, som för den ifrågasatta löneregleringens genomförande erfordras utöfver det belopp, som för närvarande är beviljadt till aflönande af lärarepersonalen vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna.

I öfverensstämmelse med hvad jag sålunda anfört, hemställer jag att

Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att godkänna följande grunder beträffande löneförbättring och pensionsrätt för vissa lärare och lärarinnor vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna, nemligen:

att rektorer, adjunkter och lärarinnor med adjunkts tjenstgöring samt lärare och lärarinnor i gymnastik må uppbära följande aflöning: rektorer: lönegrader: 1) 2,600, 2) 3,100, 3) 3,600 kronor; tjenstgöringspenningar 1,400 kronor; adjunkter: lönegrader: 1) 1,500, 2) 2,000, 3) 2,500 4) 3,000 kronor; tjenstgöringspenningar 1,000 kronor; lärarinnor med adjunkts tjenstgöring: lönegrader: 1) 1,200, 2) 1,700, 3) 2,200, 4) 2,700 kronor; tjenstgöringspenningar 800 kronor; lärare och lärarinnor i gymnastik: lönegrader: 1) 800, 2) 1,000, 3) 1,200 kronor;

att uppflyttning i högre lönegrad för rektorer, adjunkter och lärarinnor med adjunkts tjenstgöring må ega rum efter samma grunder som hittills samt för lärare och lärarinnor i gymnastik efter de grunder, som tillämpas vid fråga om ämneslärares uppflyttning i högre lönegrad;

att tjenstgöringspenningarna skola för lärare och lärarinnor, rektorerna undantagna, beräknas utgå för läsår, att de i rektorernas aflöning ingående tjenstgöringspenningar skola beräknas efter kalenderår, men till olika belopp för läsåret och för ferierna efter särskilda bestämmelser, som af Eders Kongl Maj:t fastställas, samt att tjenstgöringspenningarna icke få af tjenstens innehafvare uppbäras under tjenstledighet;

att tecknings-, sång- och gymnastiklärare eller lärarinnor vid folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarierna må åtnjuta rätt till pension å allmänna indragningsstaten enligt samma grunder, som bestämmas för motsvarande öfningslärare vid de allmänna läroverken, under vilkor dock att, derest öfningslärare vid seminarium bestrider flera öfningslärarebefattningar eller innehar öfningsläraretjenst så väl vid seminarium som vid allmänt läroverk, öfningsläraren icke må för dessa befattningar af statsmedel uppbära högre pension än sammanlagdt 3,000 kronor årligen; samt

att för rättighet att tillgodonjuta den förbättrade aflöning, som enligt förberörda lönereglering kommer lärare och lärarinnor till del, skall gälla som vilkor, att lärare och lärarinnor skola vara skyldiga att från tjensten afgå med pension enligt de bestämmelser, som i sådant afseende kunna varda i motsvarande fall stadgade beträffande de allmänna läroverken.

Vidare hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för tillämpning af den nu ifrågasatta löneregleringen för vissa lärare och lärarinnor vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna det ordinarie anslaget till seminarier för folkskolelärares bildande må höjas med 50,800 kronor.

[20.] *Förhöjning af de vid folkskolelärare-seminariernas öfningsskolor anstälde lärares arfvoden.*

Undervisningen i folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna åsyftar, såsom kändt är, att bibringa eleverna dels de kunskaper och färdigheter, som de behöfva för sitt framtida kall, dels erforderlig undervisningsskicklighet i alla folkskolans läroämnen. För främjande af sistnämnda syfte skall med hvarje seminarium en öfningsskola vara förenad.

Vid hvarje sådan öfningsskola äro för närvarande två seminariebildade lärare anstälda. Beträffande dessa lärare innehåller gällande seminariestadga, bland annat, följande föreskrifter:

Vid seminariets öfningsskola må, i enlighet med de bestämmelser Kongl. Maj:t i hvarje särskildt fall meddelat, erforderligt antal lärare anställas (§ 13 mom. 3, sådant detta lyder i kongl. kungörelsen den 16 november 1894).

För att kunna förordnas, jemlikt § 13 mom. 3, till lärare eller lärarinna i öfningsskola fordras att vara behörig för anställning såsom ordinarie lärare vid folkskola (§ 19 mom. 2).

Lärare eller lärarinna, som är särskildt anstäld för undervisning i öfningsskola, vare skyldig att undervisa tjugufyra till tjuguåtta timmar i veckan (§ 25 mom. 5).

Lärare och lärarinnor i öfningsskolan förordnas af konsistorium efter förslag af rektor (§ 22 mom. 2).

Beträffande ifrågavarande lärares löneförmåner finnes intet annat stadgadt, än att, när dylik lärare af sjukdom blir urståndsatt att sköta sin befattning och vikarie för honom förordnats, vederbörande domkapitel, derest bidrag af statsmedel till vikaries aflönande ifrågasättes, ega att efter seminarierektors hörande, med underdånigt utlåtande öfverlemna till Kongl. Maj:ts afgörande frågan om och till hvad belopp sådant bidrag må utgå (kongl. cirk. den 28 maj 1897) samt att folkskolelärareseminarierna för de tjenster, hvarom här fråga, ega rätt till delaktighet i folkskolelärarnes pensionsinrättning (kongl. cirk. den 31 december 1877).

Deremot finnes ej något allmänt stadgande rörande storleken af de arfvoden ifrågavarande lärare skola uppbära, utan Kongl. Maj:t bestämmer för hvarje särskildt fall, efter vederbörande myndigheters förslag, beloppet af nämnda arfvode, hvilket utgår af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till seminarier för folkskolelärares bildande.

Bristen på allmänna bestämmelser uti föreliggande fall har haft till följd, att de lärare, om hvilka här är fråga, åtnjuta olika löneförmåner. Så uppbär t. ex.

vid Stockholms seminarium:

en lärarinna	kr.	1,500 —
hvarjemte till lärarinnan i slöjd mot skyldighet att undervisa äfven i bokliga ämnen äro anslagna	»	700 —

vid Upsala seminarium:

två lärare, hvardera	kr.	1,350 —

vid Linköpings seminarium:

en lärare	»	1,400 —
» »	»	1,200 —

vid Skara seminarium:

en lärarinna	»	1,400 —
» »	»	1,200 —

vid Falu seminarium:

en lärarinna	»	1,400 —
» »	»	1,200 —

vid Vexjö seminarium:

en lärare	»	1,500 —
» »	»	1,200 —

vid Lunds seminarium:

två lärare, hvardera	»	1,500 —

vid Göteborgs seminarium:

två lärare, hvardera	»	1,500 —

vid Karlstads seminarium:

två lärare, hvardera	»	1,200 —

vid Kalmar seminarium:

en lärarinna	»	1,400 —
» »	»	1,200 —

vid Hernösands seminarium:

en lärare	»	1,500 —
» »	»	1,200 —

vid Umeå seminarium:

en lärarinna	»	1,400 —
» »	»	1,200 —

Några af lärarne och lärarinnorna hafva redan från den dag, de blefvo vid öfningsskolan anstälda, erhållit i arfvode 1,500 kronor; andra hafva till en början fått nöja sig med ett mindre belopp, t. ex. 1,000, 1,200 eller 1,350 kronor. Några af dessa senare hafva först efter några års tjenstgöring kommit i åtnjutande af det belopp, de för närvarande uppbära. Då öfriga till samma grupp hörande lärare och lärarinnor vid de särskilda seminarierna hafva lika stor aflöning, synes det ej finnas några giltiga skäl

för att ifrågavarande lärare och lärarinnor vid ett seminarium äro i bättre ställning än motsvarande lärare och lärarinnor vid ett annat. För öfrigt torde med skäl kunna sägas, att den aflöning, dessa lärare åtnjuta, i allmänhet är alltför låg såväl med hänsyn till de innehafvande befattningarnas stora vigt, som i jemförelse med lönerna vid folkskolorna i de flesta af de städer, der seminarierna äro förlagda. Det har ock försports, att ifrågavarande lärare och lärarinnor haft för afsigt att inkomma till Eders Kongl. Maj:t med underdånig ansökning om förhöjning af sina löneförmåner.

För att kunna tillförsäkra seminariernas öfningsskolor goda krafter, synes det mig derför välbetänkt, att de seminariebildade lärare och lärarinnor, som anställas vid öfningsskolorna, erhålla något större löneförmåner än hittills varit vanligt. Det torde ingalunda kunna anses öfverdrifvet, om det bestämdes, att ifrågavarande lärare och lärarinnor skulle bekomma i arfvode 1,500 kronor samt efter tio års väl vitsordad tjenstgöring ett ålderstillägg å 300 kronor.

För närvarande utgå till arfvoden åt de lärare, om hvilka här är fråga, 31,700 kronor. Bestämdes deras arfvoden till 1,500 kronor, skulle till deras aflöning erfordras ett belopp å 35,200 kronor eller 3,500 kronor mer än det belopp, som för närvarande utgår för ändamålet. Elfva af de lärare, som nu äro vid skolorna anstälda, synas, i händelse de fortfarande komma att bibehålla sin tjenst, år 1899 blifva berättigade till erhållande af det ifrågasatta ålderstillägget, och skulle således ett belopp af 3,300 kronor nämnda år vara behöfligt, för att dessa lärare skulle komma i åtnjutande af den löneförhöjning, hvarom här är fråga. För åstadkommande af den ökning af vid seminariernas öfningsskolor anstälda lärares och lärarinnors löneförmåner, som här föreslagits, skulle sålunda erfordras en summa af 6,800 kronor utöfver den, som för närvarande utgår till nämnda lärares aflöning.

Slutligen synes det mig oformligt, att icke äfven dessa lärares likasom de flesta vid statens skolor anstälda lärares aflöning är till beloppet fastställd, helst som dylik fastställelse utan olägenhet kan ega rum.

Med anledning af hvad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

att medgifva, att de lärare och lärarinnor, som jemlikt § 13 mom. 3 i gällande seminariestadga äro eller varda förordnade vid seminariernas öfningsskolor, må bekomma dels från och med 1899 års ingång i årligt arfvode 1,500 kronor, dels ett ålderstillägg å 300 kronor för år efter tio års väl vitsordad tjenstgöring, räknadt från och med början af kalenderåret närmast efter det, då förordnande å här afsedd tjenst första gången erhölls;

samt att för ändamålet bevilja en förhöjning från och med år 1899 af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till seminarier för folkskolelärares bildande med 6,800 kronor.

[21.] *Tryckning af folkskolelärareseminariernas årsredogörelser.*

Uti Kongl. Maj:ts förnyade reglemente för folkskolelärareseminarierna i riket den 1 december 1865 föreskrefs, att rektor skulle senast en månad efter vårterminens slut till konsistorium inkomma med berättelse om undervisningens gång under det förflutna läsåret samt att konsistorium sedan skulle sända berättelsen jemte eget utlåtande till ecklesiastikdepartementet. Denna föreskrift blef bibehållen uti nu gällande nådiga seminariestadga af den 29 januari 1886.

Den föreskrifna berättelsen var icke afsedd för allmänheten utan endast för de myndigheter, som utgjorde seminariernas styrelse och öfver dem öfvade tillsyn. Berättelsen har derför icke brukat tryckas utan lemnats skrifven till vederbörande.

Den omständigheten att ifrågavarande berättelser icke varit lika lätt tillgängliga för allmänheten som motsvarande berättelser öfver de allmänna läroverkens anordning och verksamhet har hos många väckt missnöje. Å ena sidan har man frågat, hvarför icke folkskolelärareseminarierna, dessa synnerligen vigtiga läroanstalter, borde för allmänheten framlägga redogörelse för sin verksamhet lika väl som andra offentliga läroinrättningar, då ju folkskolelärareseminarierna upprättades och underhölles af staten, och det sålunda vore i sin ordning att den stora allmänmänheten finge kännedom om deras anordning och sätt att arbeta. Å andra sidan hafva många seminarielärare uttalat den åsigten, att redogörelse för ifrågavarande läroanstalters inrättning och arbete borde afgifvas på sådant sätt, att hvem som helst kunde utan större omgång eller kostnad blifva i tillfälle att vinna kännedom om innehållet i densamma. Detta skulle nemligen bidraga till borttagande af de missuppfattningar rörande ifrågavarande läroanstalter, som stundom låtit höra sig.

För seminarierna sjelfva torde det derjemte blifva till stort gagn, om de genom att sinsemellan utbyta de årsredogörelser, hvarom här är fråga, sattes i tillfälle att lära känna de olika anordningar, som vid hvart och ett af dem blifvit vidtagna.

Från några seminarier i utlandet sändas årsredogörelser till ecklesiastikdepartementet. Icke endast vanlig höflighet utan ock omtanke om eget bästa fordrar sålunda, att man till gengäld skickar tillbaka berättelser öfver de inländska seminariernas verksamhet. Detta kan under nuvarande förhållanden ej ske på annat sätt än genom att låta afskrifva de berättelser, som enligt föreskriften i nådiga seminariestadgan skola årligen till

ecklesiastikdepartementet inlemnas. Då detta förfaringssätt både är tidsödande och medför ej obetydliga kostnader, har följden blifvit, att man ej skickat ofvannämnda utländska seminarier några årsberättelser från de inhemska seminarierna.

På grund af här angifna skäl har den åsigten allt mer gjort sig gällande, att de redogörelser för seminariernas verksamhet, som årligen skola inlemnas till ecklesiastikdepartementet, borde tryckas. Tre seminarier hafva ock af Eders Kongl. Maj:t fått nådigt tillstånd att de år, då tillfälligtvis kassan till materiel m. m. dertill lemnade tillgång, använda någon del deraf till betäckande af kostnaderna för tryckning af ifrågavarande redogörelser. Man har emellertid ej kunnat ålägga alla seminanarierna att låta trycka den föreskrifna årsredogörelsen, enär man ej kunnat påräkna, att deras materielkassor egde tillgång till de utgifter, som dermed vore förenade.

Kostnaderna för tryckning af ifrågavarande årsredogörelser torde belöpa sig årligen till 150 à 200 kronor för hvarje seminarium, eller till högst 2,400 kronor vid dem samtliga.

Med stöd af hvad jag sålunda i underdånighet anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för tryckning i erforderligt antal af de i gällande seminariestadga föreskrifna årsredogörelser, höja det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till seminarier för folkskolelärares bildande med 2,400 kronor.

Vid bifall till hvad under punkterna 19—21 föreslagits kommer anslaget till till seminarier för folkskolelärares bildande, nu 322,125 kronor, att ökas med 60,000 kronor eller till 382,125 kronor.

[22.] *Understöd till af landsting inrättade seminarier för bildande af lärarinnor vid småskolan.*

I folkskolestadgan af den 18 juni 1842 föreskrefs, att i hvarje församling borde finnas minst en, helst fast skola, med vederbörligen vid ett seminarium godkänd lärare; men, der medellöshet eller lokala förhållanden hindrade inrättandet af fast skola, finge tills vidare barnaundervisningen besörjas i flyttande skolor med en eller flera på nyss nämnda sätt godkända lärare. Då åtskilliga församlingar icke hade förmåga att inrätta och underhålla erforderligt antal dylika skolor, tilläts genom kongl. kungörelsen den 29 september 1853 att, der byar, hemman, torp eller lägenheter vore så aflägsna, att dit hörande barn icke utan svårighet kunde begagna den med sålunda godkänd lärare försedda skolan, mindre skolor, fasta eller flyttande, finge inrättas. Till lärarebefattning i dessa skolor skulle få antagas personer, som inför pastor och skolstyrelse företett betyg om god frejd och kristligt lefverne, samt ådadalagt, att de kunde obehindradt och riktigt läsa svenskt och latinskt tryck innan, att de hade efter

katekesen god kristendomskunskap, att de kunde skrifva läsligt samt att de innehade de enklaste och allmännaste begreppen af räknekonsten och besutte förmågan att i dessa stycken undervisa.

Snart visade det sig, att i skolor med större antal lärjungar läraren icke tillfredsställande kunde handhafva undervisning och tukt, helst han hade till uppgift att samtidigt handleda barn af alla inom skoláldern varande åldersklasser. Derför förordnades genom kongl. kungörelsen den 23 april 1858, att mindre skolor öfverallt å landet, oberoende utaf afståndet från folkskola, som vore med examinerad lärare försedd, och till det antal, som församlingen för lättad tillgång till undervisning för derinom varande barn funne behöfligt, finge inrättas i ändamål att det första förberedande kunskapsmåttet för nybörjare kunde i dessa skolor inhemtas, och att således de skolor, för hvilka enligt folkskolestadgan examinerade lärare erfordrades, måtte företrädesvis hafva till föremål de mera försigkomna barnens undervisning.

De mindre skolor, som hade till uppgift att sörja för undervisning af nybörjare, blefvo i sistnämnda kongl. kungörelse kallade småskolor. Derjemte förordnades uti samma kungörelse, att församlingarna kunde erhålla bidrag af statsmedel till hjelp vid ändamålsenligt inrättande af omförmälda skolor. Omkring fem år derefter stadgades det i kongl. kungörelsen den 11 december 1863, att, der småskolor funnes försedda med understöd af allmänna medel, folkskolestyrelsen hade rätt föreskrifva, att i den fasta eller ambulatoriska folkskolan i allmänhet endast sådana lärjungar borde mottagas, som redan kunde hjelpligt läsa innantill.

För att småskolorna måtte komma att skötas af dugande lärare, befalde Kongl. Maj:t i cirkulär till domkapitlen af den 22 april 1864, att domkapitlen skulle vaka deröfver, att lärare och lärarinnor i småskolorna icke antoges utan att inför skolrådet hafva ådagalagt, att de egde de insigter, som folkskolestadgans 6 §, sådan denna lydde i kongl. kungörelsen den 29 september 1853, föreskrefve, samt förmåga att i de der omförmälda ämnena undervisa.

Efter en tid fann man dock nödvändigt att vidtaga särskilda anordningar för bildande af lämpliga lärare och lärarinnor vid småskolorna. Fördenskull anordnades vid folkskolelärareseminarierna i Linköping och Lund särskilda afdelningar för utbildande af småskolelärare. Dessa afdelningar blefvo dock efter ett par år indragna, enär det visade sig, att de elever, som anmälde sig till inträde i dem, i allmänhet ej egde erforderliga förutsättningar för att kunna utbildas till dugande lärare vid småskolan. Bättre framgång hade de afdelningar för bildande af småskolelärarinnor, som inrättades vid folkskolelärinneseminarierna i Stockholm

och Skara. Derför blefvo ock dylika afdelningar förbundna med de lärarinneseminarier, som år 1875 inrättades i Falun och Kalmar. År 1878 inordnades de med lärarinneseminarierna förenade afdelningarna för småskolelärarinnors bildande uti de egentliga seminarierna såsom deras första klass. I denna skulle meddelas en sådan småskolelärarinnebildning, som äfven lämpade sig som grundläggning för den undervisning, som i de tre följande klasserna meddelades dem, som ginge qvar vid seminariet för att der utbildas till folkskolelärarinnor.

Uti Eders Kongl. Maj:ts nådiga stadga för folkskolelärareseminarierna i riket den 29 januari 1886 föreskrifves, att med de elever, som dertill anmälde sig, och i årsexamen med andra klassen erhållit godkända vitsord i kristendomskunskap, svenska språket, räkning, välskrifning samt pedagogik och metodik, skulle ett särskildt praktiskt prof i öfningsskolans småskoleafdelning anställas, omfattande de kunskaps- och öfningsämnen, som förekomma i denna afdelning, dock med undantag af sång för dem, som icke deltagit i denna öfning; och egde den, som i profvet godkändes, att erhålla betyg öfver aflagd småskolelärarinne(lärare)examen. Dessutom hafva tvenne statsseminarier inrättats för bildande af finska och lappska småskolelärare och lärarinnor. Det finska är förlagdt i Haparanda och det lappska i Jockmocks socken.

De lärare och lärarinnor för småskolorna, som utbildats på ofvan omtalade sätt, hafva varit få i förhållande till skolornas antal, och under årens lopp hafva de blifvit allt färre. Behofvet af lärarekrafter vid småskolan har sålunda endast i obetydlig grad fylts genom de anordningar, som staten vidtagit. Redan tidigt begynte derför landstingen att sörja för utbildningen af småskolelärare och lärarinnor. De läroanstalter, som af landstingen inrättades för ifrågavarande ändamål, voro till en början ganska oregelbundet anordnade och mycket skiljaktiga med hänsyn till både lärotid och lärokurser. Genom nådiga kungörelsen den 11 januari 1878, i hvilken bestämdes de vilkor, under hvilka ett skoldistrikt till aflönande af lärare och lärarinna vid småskola kunde erhålla det i lag medgifna högsta lönetillskott af allmänna medel, åstadkoms en viss likhet i förenämnda hänseenden. Deri förordnades nemligen, att lärotiden skulle omfatta minst sju månader och att derunder vissa bestämda lärokurser skulle genomgås. Dock förekomma ännu stora olikheter i de särskilda landstingsseminariernas organisation m. m.

Jemte de af landstingen anordnade seminarierna förekomma äfven sådana, som upprättats af enskilda personer, hvilka dertill erhållit Eders Kongl. Maj:ts tillstånd. Äfven dessa läroanstalter måste rätta sig efter föreskrifterna i ofvan berörda förordning af den 11 januari 1878, så vida

nemligen de ville utbilda sådana lärare och lärarinnor, att skoldistrikten till deras aflönande skulle blifva berättigade att åtnjuta det högsta medgifna bidrag af allmänna medel.

Sedan Riksdagen 1897 beviljat medel till förbättring af lärares och lärarinnors vid mindre folkskolor och småskolor samt biträdande lärares och lärarinnors löner, har Eders Kongl. Maj:t den 28 maj 1897 utfärdat nådig stadga angående pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning såsom lärare vid småskola och mindre folkskola eller såsom biträdande lärare vid folkskola. Genom nämnda stadga hafva de lärokurser, som skola genomgås vid ifrågavarande läroanstalter, blifvit något höjda samt bestämdare och mera afrundade. För öfrigt gifvas der föreskrifter angående hvad som är att iakttaga vid den här ofvan omförmälda pröfningen.

För utbildande af lärare och lärarinnor vid småskolan voro under år 1896 29 seminarier i verksamhet. Af dessa voro 2 anordnade af staten (i Haparanda och Jockmock), 19 af landsting, 1 af stad samt 7 af enskilda personer.

Kalmar, Gotlands, Hallands, Elfsborgs och Skaraborgs län hafva under nämnda år ej iklädt sig några kostnader för anskaffande af examinerade lärare och lärarinnor vid småskolorna inom dessa län. De öfriga länens landsting hafva, enligt från seminariernas föreståndare inhemtade uppgifter, för nämnda ändamål haft följande utgifter nemligen: Stockholms 2,550 kronor, Upsala 3,475, Södermanlands 2,038: 70, Östergötlands omkring 4,667, Jönköpings 3,100, Kronobergs 1,525, Blekinge 2,200, Kristianstads 1,413: 65, Malmöhus omkring 7,095, Göteborgs och Bohus län 4,223: 46, Vermlands 4,400, Örebro 3,537: 77, Vestmanlands 4,500, Kopparbergs 4,850, Gefleborgs 5,900, Vesternorrlands (enligt stat för 1897) 6,725, Jemtlands 4,825, Vesterbottens omkring 3,000 och Norrbottens 4,500 kronor. Norrköpings stad betalar till Östergötlands läns landsting årligen 500 kronor såsom bidrag till betäckande af kostnaderna för det af landstinget underhållna småskolelärarinneseminariet. Göteborg har sitt eget seminarium. Somliga af seminarieföreståndarne hafva angifvit utgifterna för seminariet för kalenderår, andra för läsår.

Otvifvelaktigt har den nuvarande anordningen för utbildande af lärare och lärarinnor vid småskolan varit mycket billigare, än om staten skulle hafva upprättat för detta ändamål erforderliga läroanstalter. Denna anordning har derjemte medfört den fördelen, att de, som velat skaffa sig behörighet för anställning vid småskola, kunnat göra det i hemorten. Härigenom hafva kostnaderna för dem blifvit väsentligen mindre, hvilket varit af så mycket större vigt, som de flesta af dem varit medellösa. Dess-

utom hafva de i allmänhet kommit att tjenstgöra i trakter, med hvilkas förhållanden de varit förtrogna, hvilket ej heller varit utan betydelse vid utöfningen af deras kall.

Staten har ej understödt landstingsseminarierna på annat sätt, än att den medgifvit vissa lärarinnor vid dessa läroanstalter pensionsrätt i folkskolelärarnes pensionsinrättning i enlighet med bestämmelserna i nådiga kungörelsen den 9 augusti 1884.

Emellertid har den fordran börjat göra sig gällande, att staten borde bekosta utbildningen äfven af lärare och lärarinnor vid småskolan eller åtminstone lemna bidrag af allmänna medel åt de landsting, som upprättade och underhölle läroanstalter för sådant ändamål. Då den nuvarande anordningen för ifrågavarande lärares och lärarinnors utbildning medför obestridliga fördelar, synes det vara ändamålsenligast, attstaten, med denna anordnings bibehållande, bidrager till betäckandet af kostnaderna för landstingsseminarier. För dylikt understöd talar ock, att kostnaderna för nämnda läroanstalter blefve jemnare fördelade på de skattskyldiga, än nu är fallet, samt att vid seminarierna sannolikt ännu ändamålsenligare anordningar kunde komma att vidtagas.

Styrelsen för landstingsseminariet i Vesternorrlands län har hos Eders Kongl. Maj:t anhållit, att af allmänna medel bidrag måtte beviljas till aflönande af de lärarinnor, som vore anstälda vid seminariet. Eders Kongl. Maj:t nödgades afslå denna framställning, då inga medel funnos att för ändamålet tillgå.

Det synes mig, såsom ofvan angifvits, vara rättvist och till gagn för folkundervisningen, att staten mer än hittills bidrager till betäckande af kostnaderna för utbildning af de lärare, hvarom här är fråga. Bästa sättet för statens understöd torde under förefintliga förhållanden vara, att landstingen erhålla till aflönande af de vid seminariet anstälda lärare och lärarinnor, som enligt ofvan berörda nådiga förordning äro berättigade till pension i folkskolelärarnes pensionsinrättning, lönetillskott enligt de grunder, som äro eller varda stadgade, för att skoldistrikt skall erhålla dylikt lönetillskott till aflönande af de vid distriktets folk- och småskolor anstälda lärare och lärarinnor.

Beträffande det belopp, hvartill statens bidrag skulle komma att uppgå, kunna fullt säkra beräkningar icke göras. Det beror ju till väsentlig del på huru ifrågavarande läroanstalter komma att utvecklas.

Tager man Vesternorrlands läns landstingsseminarium, hvilket är tvåårigt och försedt med flera fasta lärarebefattningar än något af de öfriga seminarierna, till utgångspunkt, skulle landstinget, om det beslötes, att landstingen skulle få uppbära bidrag af allmänna medel till aflönande af lärare

och lärarinnor vid sina seminarier efter ofvan angifna grunder, blifva berättigadt att uppbära lönetillskott för tre folkskolelärarinnor och en småskolelärarinna. Antager man att dessa lärarinnor tjenstgjort så länge, att skoldistrikt för deras aflönande borde erhålla högsta i lag medgifna lönetillskott, skulle ifrågavarande landsting till aflönande af sina lärarinnor erhålla i statsbidrag 1,633 kronor 34 öre. Antager man vidare att tjugu landsting vore berättigade till lika stort statsbidrag till aflöningar åt lärarne vid sina seminarier, skulle beloppet af statens utgifter för nu ifrågavarande ändamål uppgå till 32,666 kronor 80 öre. Sådana förhållandena för närvarande äro vid de särskilda seminarierna torde 12,000 kronor vara dertill tillräckliga. Men då åtskilliga förändringar beträffande seminariernas organisation och den vid dem anstälda lärarepersonal kunna inträffa, innan här omtalade statsbidrag skulle komma att utgå, torde denna summa böra höjas till 20,000 kronor, helst som det är sannolikt, att, om bidrag af allmänna medel beviljas till betäckande af kostnaden för landstingsseminariernas underhåll, åtskilliga seminarier komma att blifva tvåklassiga i stället för enklassiga.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen:

dels att medgifva, att landsting eller stad, som ej i landsting deltager, till aflönande af lärare och lärarinnor vid af landstinget eller staden inrättadt seminarium för bildande af lärare eller lärarinnor vid småskola och mindre folkskola eller af biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola, må uppbära bidrag af allmänna medel enligt samma grunder, som gälla med afseende på de lönetillskott, hvilka af statsmedel utgå till skoldistrikt för aflönande af lärare och lärarinnor vid distriktets folk- och småskola, under vilkor:

a) att seminariet är ordnadt i öfverensstämmelse med gällande föreskrifter angående pröfning vid under offentlig kontroll stående seminarium för anställning som lärare vid småskola och mindre folkskola eller som biträdande lärare vid folkskola;

b) att seminariet ställes under en särskild af vederbörande landsting eller stad utsedd, af tre personer bestående styrelse, hvilken eger att antaga och afskeda seminariets lärare och lärarinnor;

c) att lärarne och lärarinnorna hafva samma behörighet, som, derest distrikt skall ega rätt till statsbidrag till lärares och lärarinnors aflöning, fordras för anställning vid folkskola eller småskola;

d) att seminariets lärare och lärarinnor ega minst lika stora löneförmåner som dem, hvilka äro stadgade för lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor;

e) att lärarne och lärarinnorna tjenstgöra vid seminariet eller dess öfningsskola minst 34½ veckor årligen och minst 20 timmar i veckan samt att de ej innehafva annan tjenst, till hvilkens innehafvares aflöning lönetillskott af statsmedel utgår; samt

f) att lärarne och lärarinnorna äro anstälda med ömsesidig rätt till uppsägning på viss tid;

dels att för här omförmälda ändamål på ordinarie stat uppföra ett förslagsanslag af 20,000 kronor.

[23.] *Ett andra ålderstillägg åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola.*

I skrifvelse den 11 maj 1896 har Riksdagen, med anledning af inom Riksdagen väckta motioner, anhållit, det täcktes Eders Kongl. Maj:t låta verkställa utredning, om och under hvilka vilkor ordinarie lärare vid folkskola må, utöfver nu bestämda löneförmåner, erhålla ett andra ålderstillägg samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Rörande det i Riksdagens skrifvelse omförmälda ärende hafva infordrats utlåtande från öfverståthållareembetet och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i de särskilda länen, domkapitlen i riket och Stockholms stads konsistorium samt direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vestmanlands och Vesternorrlands län samt domkapitlen i Upsala och Vesterås förorda, att den af Riksdagen äskade utredningen måtte blifva företagen, hvarvid domkapitlen som sin mening uttala, att, med tagen hänsyn till behofvet, icke lika goda skäl kunde anföras för att bevilja ett andra ålderstillägg åt lärarinnor som åt lärare, hvilka sistnämnda i regeln hade familj att underhålla, och att icke heller alla manliga lärare, af hvilka många med sin läraretjenst förenade andra befattningar, torde vara i verkligt behof af sådant ålderstillägg. Domkapitlet i Vesterås anser derjemte, att en och annan lärare icke kunde sägas hafva gjort sig så förtjent af församlingen, att denna kunde känna sig uppfordrad till att höja hans lön, ehuru ej mot hans tjenstgöring gjorts någon anmärkning med laga påföljd enligt gällande folkskolestadga. Äfven härpå ansåge sig domkapitlet böra lägga någon vigt, då församlingarnas utgifter för folkskoleväsendet redan vore ganska tyngande, och då domkapitlet förutsatte, att församlingarna skulle till det andra ålderstillägget bidraga med en tredjedel samt domkapitlet ingalunda skulle kunna tillstyrka, att detsamma skulle i sin helhet utgå af statsmedel.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Elfsborgs, Vermlands, Örebro, Kopparbergs, Vestmanlands, Gefleborgs och Jemtlands län, samt domkapitlen i Linköping, Skara, Strengnäs, Vexiö, Lund, Göteborg,

Kalmar, Karlstad, Hernösand och Visby tillstyrka, att ordinarie lärare och lärarinna, som oförvitligt tjenstgjort fem år, sedan han eller hon erhållit det första ålderstillägget, måtte vara berättigade till ännu ett ålderstillägg å 100 kronor.

Som skäl för tillstyrkande af ett andra ålderstillägg anföres: att, äfven om man antoge, att folkskolelärarne, då de utnämndes till ordinarie tjenst, i allmänhet vore fria från skulder, så att deras löneinkomster oafkortadt finge användas till deras lefnadsbehof, det likväl af ingen torde bestridas att deras löneinkomster ändock vore ganska knappa. Till välförtjent hjelp och uppmuntran hade derför åt ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolan beviljats ett ålderstillägg af 100 kronor att efter fem års oförvitlig tjenstgöring utgå, men, då uppenbart vore, att lärarnes löneinkomster, äfven med inräknande af ålderstillägget, efter ytterligare några års förlopp blefve än mera knappa, synnerligast för lärare, som bildat familj och sålunda hade flera än sig sjelfva att försörja, syntes ett andra ålderstillägg vara af behofvet påkalladt. Den nu utgående minimiaflöningen till folkskolelärare måste anses låg i förhållande till det mödosamma och ansvarsfulla arbete, som de utförde, samt de uppoffringar, de måst vidkännas för att utbilda sig till det vigtiga lärarekallet. Den tid och de kostnader, en lärare måste använda för vinnande af behörighet till ordinarie tjenst hade, liksom svårigheten för folkskolelärarne att draga sig fram på deras nu bestämda löner, ostridigt under senare tiden ökats, under det tillfälle för folkskolelärarne att bereda sig några extra inkomster på åtskilliga orter ej funnes. En jemförelse med många andra tjenster, som hvarken fordrade en sådan utbildning eller vore af samma sträfsamma beskaffenhet, talade för beviljande af bättre lönevilkor för folkskolelärarne. De biförtjenster, som kunde förenas med en folkskolelärare-tjenst, borde icke tillmätas den betydelse, att de finge inverka på frågan om ett ålderstillägg. En frestelse att mer eller mindre åsidosätta lärarekallets kraf låge deruti, att läraren funne sig nödsakad att offra tid och krafter på arbete vid sidan af kallet i syfte att för sin nödtorftiga utkomst skaffa sig biförtjenster.

Till stöd för yrkandet, att det ifrågasatta ålderstillägget bör komma icke allenast lärare utan äfven lärarinnor till godo, anföres af de i ämnet hörda myndigheter att, då i förevarande fall det vore arbetet och icke något annat, som skulle godtgöras, det andra ålderstillägget, liksom det första, borde tillerkännas såväl lärarinnor som lärare, och att några afsevärda skäl icke funnes för handen att från delaktighet af ett andra ålderstillägg utesluta lärarinna, då ju kompetensvilkoren för ordinarie anställning vid folkskola vore lika för lärare och lärarinna.

För förslaget, att det andra ålderstillägget borde utgå efter fem år, sedan vidkommande lärare erhållit det första, åberopas, att det, som i detta hänseende gälde beträffande andra ålderstillägget åt ordinarie lärare vid rikets allmänna läroverk och af samma skäl, som dervid varit bestämmande, borde tillämpas äfven vid fråga om ett andra ålderstillägg till folkskolelärare.

Med hänsyn till vilkoren i öfrigt för erhållande af ett andra ålderstillägg uttalas i allmänhet den mening, att i detta hänseende samma fordringar borde uppställas, som vore stadgade för att det nu medgifna ålderstillägget skall utgå.

Öfverståthållareembetet anser, att det andra ålderstillägget borde beviljas ordinarie lärare och lärarinna vid folkskolorna i riket efter väl vitsordad tjenstgöring under tio år, räknadt från den 1 januari året efter skedd utnämning till ordinarie tjenst, hvaremot Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands, Skaraborgs, Hallands, Vesterbottens samt Göteborgs och Bohus län hålla före, att ifrågavarande ålderstillägg borde utgå först efter femton ordinarie tjenstår.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms och Upsala län anse, att Riksdagen i sin underdåniga skrifvelse till Eders Kongl. Maj:t rörande den sak, som nu vore i fråga, afsåge endast lärare.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län förordar, att det andra ålderstillägget måtte utgå med ett belopp af 200 kronor.

Nästan alla de myndigheter, från hvilka utlåtanden inkommit, öfverensstämma deruti, att två tredjedelar af äfven det andra ålderstillägget borde utgå af statsmedel och en tredjedel direkt af skoldistriktets tillgångar, enär det skulle lända till förryckande af den ekonomiska grundval, hvarpå vårt folkskoleväsen hittills blifvit bygdt, om utgifterna för ett andra ålderstillägg helt och hållet skulle bestridas af statsmedel. Dock har äfven den mening blifvit framstäld, att hela ålderstillägget borde utgå af statsmedel, emedan i annat fall många församlingar, som vore betungade af stora utgifter för sina skolor, lätt kunde frestas att vid val af lärare föredraga yngre personer derför, att de vore billigare, samt enär de ökade kostnaderna för skolväsendet ofta kunde hindra vidtagande af förbättringar deruti.

Direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning, som blifvit befald att låta verkställa utredning, huruvida — i händelse ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, utöfver det ålderstillägg, hvartill de nu vore berättigade, skulle erhålla ytterligare ett årligt ålderstillägg å 100 kronor efter fem eller tio års tjenstgöring, sedan de kommit i åtnjutande af det första ålderstillägget — såväl folkskolelärarnes pensionsinrättning som folk-

skolelärarnes enke- och pupillkassa, under förutsättning att nuvarande årliga bidrag af statsmedel fortfarande finge till dem utgå med oförminskadt belopp och att de för dem nu gällande bestämmelser blefve oförändrade, kunde fullgöra sina förbindelser, har låtit verkställa omförmälda utredning och dermed jemte eget utlåtande till Eders Kongl. Maj:t inkommit. För nämnda utredning anhåller jag få lemna närmare redogörelse vid fråga om anslag, som höra under riksstatens nionde hufvudtitel. I detta sammanhang torde jag få nämna, att direktionen i sitt underdåniga utlåtande anfört, bland annat, att utaf den ifrågavarande utredningen framginge, att år 1896 pensionsinrättningens tillgångar motsvarade dess förpligtelser, men tillika att pensionsinrättningen, äfven om minimidelaktighetsbeloppet förblefve vid den nuvarande siffran, vore i behof af ökning i inkomsterna, derest brist skulle kunna undvikas, och detta endast i följd af den normalt fortgående utvidgningen af pensionsinrättningens ansvarsförbindelser. För att förekomma brist borde, om nuvarande bestämmelser fortfarande finge ega kraft, statsanslaget årligen höjas med 95,000 kronor; men för den händelse, att minimibeloppet för delaktighet i pensionsinrättningen, såsom nu blifvit ifrågasatt, förändrades från 700 till 800 kronor, skulle detta medföra en ökning i delaktighetens summa af omkring 500,000 kronor och i sammanhang dermed borde statsanslaget höjas med 50,000 kronor, så att det i 1898 års riksstat såsom bidrag till folkskolelärares pensionering upptagna beloppet 357,873 kronor borde höjas med tillsammans 145,000 kronor, eller till 502,873 kronor.

Beträffande folkskolelärarnes enke- och pupillkassa framginge af den utredning, som direktionen den 19 mars 1894 till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnat, att den ifrågasatta höjningen af minimidelaktighetsbeloppet till 800 kronor för denna kassa skulle kunna genomföras utan att derför med nuvarande bestämmelser någon ökning af statsbidraget vore behöflig.

För att vinna en öfversigt öfver folkskolelärarnes och lärarinnornas löneförmåner och andra inkomster hafva uppgifter derom för år 1896 infordrats från skolrådsordförandena i de särskilda skoldistrikten. Af dessa uppgifter framgå följande förhållanden.

Vid landets folkskolor voro under nämnda år anstälda:

I. *Folkskolelärare:*

a) ordinarie		
1) i städerna	572	4,424
2) å landsbygden	3,852	
b) extra ordinarie		
1) i städerna	50	84
2) å landsbygden	34	

c) vikarierande		
1) i städerna	4	106
2) å landsbygden	102	
II. *Folkskolelärarinnor:*		
a) ordinarie		
1) i städerna	798	1,458
2) å landsbygden	660	
b) extra ordinarie		
1) i städerna	196	241
2) å landsbygden	45	
c) vikarierande		
1) i städerna	7	51
2) å landsbygden	44	
Hela antalet folkskolelärare uppgick sålunda till		4,614
och hela antalet folkskolelärarinnor till		1,750
eller tillhopa till		6,364.

Antal ordinarie folkskolelärare och lärarinnor:

I. hvilka erhållit första icke ordinarie anställning före aflagd afgångsexamen från seminarium:

1) i städerna ... 132 2) å landsbygden ... 92

II. för hvilka från afgångsexamen vid seminarium eller erhållen dispens derifrån till första icke ordinarie anställning förflutit:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
mindre än 1 år	901	mindre än 1 år	2,823
1—2 år	61	1—2 år	137
2—3 »	33	2—3 »	46
3—4 »	10	3—4 »	21
4—5 »	8	4—5 »	13
5 år och derutöfver	17	5 år och derutöfver	19

III. för hvilka från afgångsexamen vid seminarium eller dispens derifrån till första ordinarie anställning förflutit:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
mindre än 1 år	248	mindre än 1 år	1,627
1—2 år	285	1—2 år	1,283
2—3 »	185	2—3 »	638
3—4 »	140	3—4 »	328
4—5 »	121	4—5 »	206
5 år och derutöfver	392	5 år och derutöfver	450

Antal extra ordinarie lärare och lärarinnor:

I. som erhållit första icke ordinarie anställning före afläggande af afgångsexamen vid seminarium:

1) i städerna	13	2) å landsbygden	1

II. för hvilka från afgångsexamens afläggande till första icke ordinarie anställning förflutit:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
mindre än 1 år	191	mindre än 1 år	66
1—2 år	23	1—2 år	7
2—3 »	7	2—3 »	1
3—4 »	5	3—4 »	3
4—5 »	2	4—5 »	—
5 år och derutöfver	5	5 år och derutöfver	1

Antal ordinarie folkskolelärare och lärarinnor:

I. som för åtta månaders undervisning åtnjöto i egentlig lön:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
600 kronor	217	600 kronor	4,211
601—700 »	305	601—700 »	338
701—800 »	139	701—800 »	67
801—900 »	105	801—900 »	18
901—1,000 »	46	901—1,000 »	8
1,001—1,100 »	301	1,001—1,100 »	9
1,101—1,200 »	37	1,101—1,200 »	1
1,201—1,300 »	3	1,201—1,300 »	3
1,301—1,400 »	164	1,301—1,400 »	1
1,401—1,500 »	1	1,401—1,500 »	2
1,501—1,600 »	4	1,501—1,600 »	—
1,601—1,700 »	4	1,601—1,700 »	—
1,701 och derutöfver	55	1,701 och derutöfver	—

II. som för åtta månaders undervisning åtnjöto utöfver den egentliga lönen ålderstillägg med följande belopp:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
under 100 kronor (alla dessa åtnjuta i egentlig lön 700 kronor eller mer)	34	under 100 kronor (alla dessa åtnjuta i egentlig lön 700 kronor eller mer)	11
100 kronor	280	100 kronor	3,485
101—200 »	237	101—200 »	55
öfver 200 »	288	öfver 200 »	5

III. som för undervisning utöfver åtta månader åtnjöto för s. k. öfverläsning:

1) i städerna:

under 75 kronor	177
75 »	15
87: 50 »	91
88—100 »	53
101—150 kronor	125
151—200 »	25
öfver 200 »	48

2) å landsbygden:

under 75 kronor	49
75 »	62
87: 50 »	267
88—100 »	18
101—150 kronor	26
151—200 »	24
öfver 200 »	—

IV. som för undervisning i fortsättningsskola eller i söndags- och aftonskola åtnjöto:

1) i städerna:

50 kronor	15
51—100 »	48
101—150 »	54
öfver 150 »	133

2) å landsbygden:

50 kronor	91
51—100 »	340
101—150 »	440
öfver 150 »	—

V. som i ersättning för undervisning i slöjd uppburit:

1) i städerna:

under 75 kronor	24
75—99 »	13
100—149 »	32
150—199 »	25
200 »	16
öfver 200 »	122

2) å landsbygden:

under 75 kronor	132
75—99 »	484
100—149 »	600
150—199 »	248
200 »	45
öfver 200 »	64

VI. hvilka hade bostad in natura eller ersättning derför i penningar:

1) i städerna:

a) in natura	172
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	—
50—74 »	1
75—99 »	5
100 »	38
öfver 100 »	1,165

2) å landsbygden:

a) in natura	4,474
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	24
50—74 »	55
75—99 »	24
100 »	35
öfver 100 »	46

VII. hvilka hade vedbrand in natura eller ersättning derför i penningar:

1) i städerna:

a) in natura	93
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	8

2) å landsbygden:

a) in natura	3,570
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	107

50—74	kr.	204	50—74	kr.	445
75—99	»	155	75—99	»	260
100	»	318	100	»	202
öfver 100	»	603	öfver 100	»	74

VIII. hvilka hade kofoder in natura eller ersättning derför i penningar:

1) i städerna:

a) in natura		3
b) i ersättning derför:		
under 50 kronor		—
50—74	»	52
75—99	»	370
100	»	380
öfver 100	»	576

2) å landsbygden:

a) in natura		469
b) i ersättning derför:		
under 50 kronor		201
50—74	»	1,223
75—99	»	1,271
100	»	1,260
öfver 100	»	234

Antal extra ordinarie folkskolelärare och lärarinnor,

I. som för åtta månaders undervisning åtnjöto i kontant lön:

1) i städerna:

500	kronor	7
600	»	94
601—700	»	26
701—800	»	5
801—900	»	2
901—1,000	»	110
öfver 1,000	»	2

2) å landsbygden:

500	kronor	14
600	»	56
601—700	»	4
701—800	»	1
801—900	»	3
901—1,000	»	1
öfver 1,000	»	—

II. som för undervisning utöfver åtta månader åtnjöto för s. k. öfverläsning:

1) i städerna:

under 75 kronor		36
75	»	25
87: 50	»	4
88—100	»	5
101—150	»	12
151—200	»	—

2) å landsbygden:

under 75 kronor		6
75	»	13
87: 50	»	—
88—100	»	1
101—150	»	1
151—200	»	2

III. som för undervisning utöfver åtta månader i fortsättningsskola åtnjöto:

1) i städerna:

75 kronor		—
100	»	—
150	»	2

2) å landsbygden.

75 kronor		1
100	»	1
150	»	3

IV. hvilka för undervisning i slöjd uppburo ersättning:

1) i städerna:

under 75 kronor	6
75—99 »	4
100—149 »	3
150—199 kronor	1
200 »	—
öfver 200 »	8

2) å landsbygden:

under 75 kronor	6
75—99 »	3
100—149 »	5
150—199 kronor	1
200 »	—
öfver 200 »	—

V. hvilka hade bostad in natura eller ersättning derför i penningar:

1) i städerna:

a) in natura	5
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	—
50—74 »	1
75—99 »	8
100 »	36
öfver 100 »	82

2) å landsbygden:

a) in natura	59
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	1
50—74 »	4
75—99 »	2
100 »	6
öfver 100 »	5

VI. hvilka hade vedbrand in natura eller ersättning derför i penningar:

1) i städerna:

a) in natura	5
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	24
50—74 »	48
75—99 »	16
100 »	36
öfver 100 »	3

2) å landsbygden:

a) in natura	49
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	2
50—74 »	15
75—99 »	4
100 »	7
öfver 100 »	—

VII. hvilka hade kofoder in natura eller ersättning derför i penningar:

1) i städerna:

a) in natura	1
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	—
50—74 »	8
75—99 »	47
100 »	70
öfver 100 »	6

2) å landsbygden:

a) in natura	1
b) i ersättning derför:	
under 50 kronor	2
50—74 »	15
74—99 »	23
100 »	36
öfver 100 »	1

Folkskolelärare, som innehade presterlig befattning:

1) i städer ... 2 2) å landsbygden ... 13

Folkskolelärare och -lärarinnor:

I. som innehade klockare- och organistbefattning med årsinkomst af:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
under 100 kronor	—	under 100 kronor	40
100—199 »	—	100—199 »	253
200—299 »	5	200—299 »	311
300—399 »	3	300—399 »	238
400—499 »	2	400—499 »	107
500 kronor och derutöfver	10	500 kronor och derutöfver	128

II. som innehade endast klockaretjenst med en årsinkomst af:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
under 100 kronor	—	under 100 kronor	78
100 »	—	100 »	35
öfver 100 »	3	öfver 100 »	145

III. som innehade endast organisttjenst med en årsinkomst af:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
under 100 kronor	—	under 100 kronor	37
100 »	—	100 »	29
öfver 100 »	8	öfver 100 »	61

IV. som innehade annan befattning i församlingens tjenst eller kommunalt uppdrag med årsinkomst af:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
under 100 kronor	21	under 100 kronor	447
100 »	9	100 »	32
öfver 100 »	63	öfver 100 »	102
utan uppgift om årsinkomst	28	utan uppgift om årsinkomst	68

Bland de i församlingens och kommunens tjenst förekommande befattningar hafva uppgifvits: anställning i sparbank (kassör, kontrollör, afdelningsföreståndare, kamrer, räkenskapsförare), anställning som vaccinatör, föreståndare för fattiggård, uppbördsman af presterskapets löner, kommunalstämmas ordförande och som bibliotekarie i sockenbibliotek.

V. som innehade befattning i statens tjenst med en årsinkomst af:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
under 100 kronor	2	under 100 kronor	29
100 »	2	100 »	31
öfver 100 »	17	öfver 100 »	195
utan uppgifven årsinkomst	—	utan uppgifven årsinkomst	15

Af de folkskolelärare och -lärarinnor, som innehade befattningar i statens tjenst, voro de flesta föreståndare för post- och telegrafstationer.

VI. som hade annan bisysselsättning:

1) i städerna	122	2) å landsbygden	412

Folkskolelärare och lärarinnor, som hade andra bisysselsättningar, voro: ordförande i brandstodskomité, föreståndare för telefonstation, auktionsförrättare, boutredningsmän, hemmansegare och arrendatorer, tidningsskrifvare, revisorer och föreståndare för handelsföreningar, fotografer, bokbindare, siffergranskare i folkbank, trädgårdsmästare, resepredikanter och nykterhetstalare, innehafvare af charkuteriaffär samt trikinundersökare m. m.

Antal ordinarie folkskolelärare och lärarinnor:

I. som år 1899 tjenstgjort fem år

a) i städerna:		2) å landsbygden:	
lärare	528	lärare	3,631
lärarinnor	707	lärarinnor	554

II. som år 1899 tjenstgjort tio år och derutöfver:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
lärare	421	lärare	3,028
lärarinnor	481	lärarinnor	344

III. som under 1889 fingo sin första ordinarie anställning och hvilkas tionde ordinarie tjenstår sålunda utgår under år 1899:

1) i städerna:		2) å landsbygden:	
lärare	17	lärare	115
lärarinnor	32	lärarinnor	27

Skulle lärare och lärarinna erhålla det nu ifrågasatta ålderstillägget, så snart fem år förflutit, sedan de bekommit det första, skulle sålunda, enligt de uppgifter, som här ofvan lemnats angående antalet lärare och lärarinnor, som år 1899 tjenstgjort tio år och derutöfver, 4,274 lärare och lärarinnor under nämnda år blifva berättigade till ålderstillägg. Komme detta att utgå med 100 kronor till hvar och en af dem, skulle alltså 427,400 kronor vara erforderliga derför. Af dessa skulle, om de grunder, som hittills varit gällande vid beräkning af statsbidrag till aflönande af lärare och lärarinnor vid folkskolan, fortfarande komme att tillämpas, två tredjedelar eller i rund summa 284,934 kronor erläggas af statsmedel.

Bestämdes det åter, att det andra ålderstillägget skulle komma vederbörande lärare och lärarinnor till godo först från början af det kalenderår, som komme närmast efter det, då det tionde ordinarie tjenståret utgått, skulle förutnämnde 4,274 lärare och lärarinnor med undantag af de 191, hvilkas tionde ordinarie tjenstår, enligt här ofvan meddelade uppgifter utgår under år 1899, eller 4,083 lärare och lärarinnor den 1 januari 1899 blifva berättigade till ålderstillägg, till hvilkas gäldande 272,200 kronor eller i jemnadt tal 270,000 kronor vore erforderliga af statsmedel.

Då hänsyn tages dertill, att, sedan de minimilöner, som nu utgå till

folkskolelärare och lärarinnor, bestämdes, fordringarna för behörighet till lärarebefattningar vid folkskolan höjts, att nämnda skolas betydelse och vigt såväl för den enskilde, som deraf begagnar sig, som för samhället i dess helhet ökats, att arbetet i henne blifvit i samma mån ansvarsfullare och mödosammare samt att lefnadskostnaderna öfver hufvud onekligen stigit, anser jag i likhet med de flesta myndigheter, som hafva afgifvit utlåtanden i ämnet, rättvist och billigt, att någon förhöjning i lärarepersonalens löner beredes.

Då de skäl, som här ofvan anförts för en ökning af ifrågavarande löner, icke endast tala för en förbättring af lärarnes löner, utan jemväl ådagalägga det billiga och rättvisa deruti, att äfven lärarinnornas löneförmåner ökas, kan jag sålunda icke instämma med dem, som mena, att den ifrågasatta löneförhöjningen borde komma endast lärarne till godo, och jag kan det så mycket mindre, som det är att befara, att om lärarinnors minimilöner bestämmas till lägre belopp än lärares, ekonomiska hänsyn blifva alltför mycket, ja, mångenstädes uteslutande bestämmande, när det skall afgöras, huruvida lärare eller lärarinna skall anställas vid vederbörande skola.

Ej heller kan jag instämma med dem, som hålla före, att endast vissa lärare och lärarinnor böra komma i åtnjutande af den ifrågasatta löneförhöjningen. Då den minimilön, som för närvarande, enligt gällande lag, tillkommer innehafvare af lärarebefattning vid folkskola, ansetts vara väl knapp, synes nemligen den förhöjning deraf, hvarom nu är fråga, böra tillkomma alla vid folkskolan anstälda ordinarie lärare och lärarinnor oberoende deraf, om de hafva några inkomster af sysselsättningar, som ligga utanför läraretjenstens område eller icke; äfvensom deraf, om de vid skötandet af sin befattning ådagalagt alldeles särskilda förtjenster. De extra inkomsterna äro nemligen ersättning för arbete, som ej utföres af läraren på grund af den befattning, han såsom lärare innehar, utan som han utför jemte de till läraretjensten hörande göromål, och för hvilket han sålunda måste anses berättigad till särskild ersättning. Någon billighet kan ju ej ligga deruti, att en extra inkomst, förvärfvad genom ökadt arbete, skall medföra nedsättning i löneförmåner, som äro afpassade efter en tjensts säregna beskaffenhet under förutsättning att denna på ett fullt tillfredsställande sätt skötes. Om för öfrigt rätten att besluta angående det ifrågasatta ålderstillägget öfverlåtes åt de särskilda skoldistrikten, torde man, lärd af erfarenheten, med allt skäl kunna antaga, att den rätten ofta skulle medföra intriger, tvister och splittringar inom församlingarna, samt att beslutet ej sällan skulle komma att bero på godtycklighet och tillfälliga stämningar samt alstra missförstånd och missnöje. Derjemte torde af den redogörelse för lärarnes och lärarinnornas löneförmåner, som här ofvan

lemnats, framgå, att de extra inkomsterna äro hvarken af den betydenhet eller af den omfattning, att de kunna göra den ifrågasatta löneförhöjningen obehöflig, helst som ersättningen för naturaförmåner är i många skoldistrikt i förhållande till det verkliga värdet alltför låg. För öfrigt vore det ju en fördel, om läraren blefve så aflönad, att han för att förskaffa sig sitt nödtorftiga uppehälle ej tvunges att egna sig åt sysselsättningar, som ej stå väl tillsammans med hans befattning och som hota att draga hans intresse från skolan. Å andra sidan torde jag få erinra om betydelsen deraf, att det finnes platser, som äro förmånligare än andra antingen derigenom, att innehafvarne hafva större löneförmåner än vanligen är fallet, eller derigenom att de hafva tillfälle att bereda sig inkomster utöfver lönen genom att öfvertaga jemväl andra sysslor, som äro förenliga med en lärares ställning och icke utgöra hinder för honom att fullt tillfredsställande sköta sin egentliga befattning. Härigenom eggas nemligen många lärare till fortsatt arbete för sin utbildning, för att en gång kunna erhålla en sådan fördelaktigare plats. Ett sådant lärarnes fortsatta utbildningsarbete kommer alltid skolan till godo.

Beträffande öfriga vilkor för erhållande af det ålderstillägg, som nu är i fråga, ansluter jag mig till dem, som hålla före, att i hufvudsak samma vilkor, som gjort sig gällande vid bestämmandet af hvad som fordras för att en lärare vid de allmänna läroverken skulle ega rätt att åtnjuta högre lön, borde fastställas äfven i fråga om folkskolelärares uppflyttning i högre lönegrad.

Ibland föreskrifterna beträffande lärares vid de allmänna läroverken uppflyttning i högre lönegrad finnes äfven den, att uppflyttningen i regel skall ega rum vid början af ett kalenderår. Det synes mig som om samma föreskrift borde tillämpas äfven i fråga om folkskolelärares uppflyttning i högre lönegrad, helst som samma grundsats gjorde sig gällande vid sistlidne års riksdag, då, på Eders Kongl. Maj:ts framställning, medel beviljades till ett ålderstillägg åt vid småskolan anstälde examinerade lärare och lärarinnor.

Men kommer denna föreskrift att tillämpas beträffande det nu ifrågasatta lönetillägget, bör den äfven hafva tillämpning på det lönetillägg å ett hundra kronor, som redan nu kommer folkskoleläraren till godo efter fem års oförvitlig tjenstgöring. Skulle åter äfven det första ålderstillägget komma att utgå först från och med början af kalenderåret närmast efter det, då det femte ordinarie tjenståret utgått, torde man genom ett särskildt öfvergångsstadgande böra sörja för, att folkskolelärare och lärarinnor, som tillträdt ordinarie befattning före den 1 januari 1899, ej måtte lida någon minskning uti sin nuvarande rätt.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att godkänna följande förändrade bestämmelser angående aflöning åt ordinarie lärare och lärarinna vid folkskola, att från och med år 1899 lända till efterrättelse, nemligen:

Ordinarie lärare eller lärarinna, som, efter undergången godkänd afgångsexamen från folkskolelärare- eller folkskolelärarinneseminarium, blifvit i föreskrifven ordning anstäld vid folkskola, skall i årlig lön för åtta månaders eller 34½ veckors undervisning, åtnjuta minst sex hundra kronor samt två ålderstillägg å ett hundra kronor hvartdera, det ena efter fem och det andra efter tio års oförvitlig tjenstgöring, räknadt från och med början af kalenderåret närmast efter det, hvarunder läraren eller lärarinnan såsom ordinarie tillträdt folkskolelärarebefattning.

Öfvergångsstadgande.

Den som, då dessa bestämmelser träda i tillämpning, är såsom ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola anstäld, skall, på sätt hittills varit stadgadt, derest han eller hon i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under fem år, för åtta månaders undervisning i lön erhålla minst sju hundra kronor. Sådan lärare eller lärarinna skall från och med kalenderåret närmast efter det, då han eller hon uppnår tio ordinarie tjenstår, dock icke före den 1 januari 1899, för nyss angifna undervisning bekomma ett ålderstillägg af ett hundra kronor;

dels att besluta följande förändrade bestämmelser angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor, att från och med år 1899 lända till efterrättelse, nemligen:

Till aflönande af hvarje ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som i årlig lön åtnjuter, utom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning derför, minst sex hundra kronor, samt hvarje annan examinerad, vid folkskola antagen lärare eller lärarinna, som i årlig lön erhåller, förutom nämnda naturaförmåner eller ersättning derför, minst fem hundra kronor, eger skoldistrikt, derest läraren eller lärarinnan årligen meddelar undervisning i skolan minst åtta månader eller 34½ veckor af året — under hvilka läsdagarna uppgå till minst 192 — att af statsmedel bekomma ett årligt bidrag, motsvarande två tredjedelar af den lön läraren eller lärarinnan, förutom husrum, vedbrand och kofoder eller ersättning derför, åtnjuter, hvilket bidrag dock ej, utom i här nedan angifna fall, må öfverstiga fyra hundra kronor.

Derest ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola i denna egenskap oförvitligt tjenstgjort under så lång tid, att den årliga lönen till honom

eller henne skall utgå för sagda undervisning med minst sju hundra kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning derför, eger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med fyra hundra sextiosex kronor sextiosju öre.

Har läraren eller lärarinnan oförvitligt tjenstgjort i folkskola som ordinarie ytterligare så länge att den årliga lönen till honom eller henne af sådan anledning skall utgå för samma undervisning med minst åtta hundra kronor jemte de i lag bestämda naturaförmåner eller ersättning derför, eger skoldistrikt att årligen erhålla statsbidrag med fem hundra trettiotre kronor trettiotre öre;

dels ock slutligen att för genomförandet af den nu ifrågasatta löneförhöjningen det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag för lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor, nu 4,300,000 kronor, må höjas med 270,000 kronor, eller till 4,570,000 kronor.

De tekniska läroverken.

[24] *Tekniska högskolan.* Den provisoriska utvidgning af undervisningen vid tekniska högskolan, som under de senare åren egt rum, har icke syftat till att vara en blott tillfällig och öfvergående anordning. Redan från början har det framstått såsom ett mål att göra utvidgningen stadigvarande, och en bestämd plan för densamma har uppgjorts samt med vissa modifikationer lagts till grund för omorganisationen. Den provisoriska utvidgningen har i afbidan på den definitivas genomförande tjenat att till fullo bekräfta dennas behöflighet och pröfva vissa detaljer af planen för utvidgningen, medan under tiden högskolans lokaler försatts i ett skick, som möjliggör en stadigvarande utveckling af undervisningen.

Riksdagen har kraftigt medverkat till anordnande af berörda provisoriska utvidgning och förberedande åtgärder för dess fortbestånd i öfverensstämmelse med framlagda förslag. Med anledning af Eders Kongl. Maj:ts framställningar har Riksdagen alltsedan år 1892 på extra stat dels år efter år beviljat anslag till förstärkande af lärarekrafterna samt till materiel, dels anslagit medel till omfattande förändringar och inredningsarbeten i högskolans lokal, dels ock anvisat ett betydande belopp till utförande af en nybyggnad för högskolans kemiska och mineralogiska afdelningar.

Den plan, som ligger till grund för den nu afsedda utvidgningens genomförande, är framlagd i mina anföranden till statsrådsprotokollen öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 och den 14 januari 1897, vidfogade nämnda års propositioner till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof. Jag skall derför nu blott i största korthet erinra, hurusom, sedan en komité uppgjort förslag till högskolans utvidgning och

till ett tidsenligt ordnande af undervisningen derstädes, samt vissa jemkningar i detta förslag vidtagits af högskolans styrelse, förslaget framlades för 1894 års riksdag, som visserligen hade åtskilliga erinringar att göra vid den uppgjorda planen, men för öfrigt välvilligt upptog frågan om den tilltänkta omorganisationen. Sedan högskolestyrelsen, efter nådig remiss, lämpat förslaget i enlighet med de flesta af Riksdagens anmärkningar deremot och uttalade önskningar, har, såsom nyss antydts, förslaget i dess sålunda jemkade och förenklade form förelagts Riksdagen åren 1895 och 1897 i sammanhang med Eders Kongl. Maj:ts framställningar om anslag för tekniska högskolan.

Med bifall till de framställningar, som sistnämnda år gjordes, beviljade Riksdagen på ordinarie stat för högskolan bland annat till inrättande af extra lärarebefattningar i matematik, maskinlära, väg- och vattenbyggnadskonst, mekaniska laborationer, elektroteknik, elektrokemi och teknisk hygien ett belopp af tillhopa 12,750 kronor. Genom dessa i planen afsedda nya lärarekrafters tillkomst togs det första betydelsefulla steget till genomförandet af den stadigvarande utvidgningen af högskolans undervisning. Till fullföljd af den sålunda påbörjade omorganisationen har nu styrelsen för högskolan i underdånig skrifvelse den 7 september nästlidna år gjort framställning om nådig proposition till Riksdagen rörande de anslag, som styrelsen anser vara af nöden för högskolans utvidgning i enlighet med den upprättade, förenklade planen.

Den väsentligaste af de sålunda ifrågasatta anslagsposterna afser förstärkning af högskolans undervisning genom förbättring af aflöningarna vid de nu befintliga sju lektoraten derstädes samt upprättande af tre nya lektorat äfvensom nya extra-lärare- och assistent-befattningar.

Vid högskolan finnas för närvarande, som nämnts, sju lektorat, nemligen i beskrifvande geometri och ritkonst, i geodesi och topografi, i konstruktion af enkla maskindelar, i elementarmekanik och beskrifvande maskinlära, i allmän byggnadslära, husbyggnadskonst samt byggnadsstatik, i metallurgi och hyttkonst samt i geologi och mineralogi. Beträffande dessa läraretjensters förbättring och upprättande af nya lektorat yttrar högskolestyrelsen till en början, att i det af särskilda komiterade för tekniska högskolans utvidgning och omorganisation den 15 december 1891 afgifna utlåtande ifrågasatts att förändra lektoraten till extra ordinarie professurer äfvensom att upprätta två nya professurer; men då det af Eders Kongl. Maj:t i detta syfte till 1894 års Riksdag framlagda förslaget icke vann Riksdagens bifall, hade i stället i det förslag, som, jemkadt i den af nämnda års Riksdag anvisade riktning, af Eders Kongl. Maj:t förelagts 1895 års Riksdag, lektoraten bibehållits, men med förökad undervisnings-

skyldighet och förbättrad aflöning. Styrelsen ville nu, likasom förut, framhålla, att för de flesta af lektorerna vid högskolan lönevilkoren vore mycket ofördelaktiga, såväl med hänsyn till det af dessa lärare fordrade arbetet, som i jemförelse med de vilkor, andra lärare med likartad verksamhet åtnjöte. Vid en högskola, och ej minst vid en teknisk högskola, vore det nödvändigt, att lärarne toge grundlig kännedom om framstegen i de olika facken och äfven sjelfva bidroge till dessas utveckling. Då härtill komme att genom den utvidgning undervisningen vid högskolan borde erhålla, för att någorlunda motsvara tidens fordringar, lektorernas arbete väsentligt skulle ökas, syntes det styrelsen mycket obilligt, om högskolans lektorer i något fall skulle aflönas lägre än lektorerna vid de tekniska elementarskolorna. För att emellertid kunna, såsom Riksdagen fordrade, i någon väsentligare grad nedbringa kostnaderna hade det synts styrelsen nödvändigt, att, med hänsyn till läroämnenas beskaffenhet, undervisningstidens längd och andra omständigheter, som härvid borde tagas i betraktande, lektoraten delades i två grupper: den ena med lönevilkor, motsvarande lektorernas vid de tekniska elementarskolorna, och den andra lika med de högst aflönade, redan nu befintliga lektoraten vid högskolan, men med ett ålderstillägg, så att dessa lektorer slutligen erhölle samma aflöning, som lektorerna vid Chalmers tekniska läroanstalt i Göteborg. De löneförmåner, som enligt styrelsens förslag skulle åtnjutas af de båda olika grupperna, komme sålunda att utgöra för den förstnämnda gruppen 3,000 kronor, deraf lön 2,000 kronor och tjenstgöringspenningar 1,000 kronor, med två ålderstillägg af 500 kronor efter 5 och 10 års väl vitsordad tjenstgöring, och för den sista gruppen 4,000 kronor — fördelade i lön 2,700 kronor och tjenstgöringspenningar 1,300 kronor — och med ett ålderstillägg af 500 kronor efter 5 års väl vitsordad tjenstgöring. Styrelsen ville härvid fästa uppmärksamhet på den omständigheten, att redan två lektorat vid högskolan vore aflönade med 4,000 kronor hvartdera, samt att två af de föreslagna nya lektoraten, nemligen i allmän fysik och i skeppsbyggeri, skulle efter den förenklade planen ersätta de båda med 6,000 kronor aflönade nya ordinarie professurer, hvilka af nyss omtalade komiterade föreslagits till inrättande för dessa läroämnen.

Styrelsen indelar härefter de tio lektoraten i omförmälda båda grupper med angifvande af de särskilda lektoratens läroämnen och motiverande af lönevilkorens förbättring. Enligt denna indelning skulle till den ena gruppen, med en aflöning af 4,000 kronor och ett ålderstillägg af 500 kronor, höra följande fem lektorat.

1) Lektoratet i beskrifvande geometri och ritkonst, för närvarande aflönadt med 3,350 kronor. — Innehafvaren af detta lektorat skulle åligga att i nämnda vigtiga ämnen meddela undervisning jemväl i den parallel-

kurs, som vore nödvändig med hänsyn till det stora antalet elever i läroanstaltens första årskurs.

2) Lektoratet i metallurgi och hyttkonst, hvilket redan nu vore aflönadt med 4,000 kronor. — Innehafvarens undervisningsskyldighet skulle ökas med metallurgisk teknologi.

3) Lektoratet i allmän byggnadslära och byggnadsstatik, hvilket för närvarande inginge i det med 4,000 kronor aflönade lektoratet i allmän byggnadslära, husbyggnadskonst och byggnadsstatik. — Undervisningen i sistnämnda lektorats läroämnen vore nu delad mellan två lärare, emedan det ej varit möjligt att erhålla en person, som vore villig och kompetent att bestrida undervisningen i samtliga dessa ämnen. Af det nuvarande lektoratets aflöningsmedel användes 2,700 kronor för uppehållande af undervisningen i allmän byggnadslära och byggnadsstatik. Den lärare, som för framtiden komme att bestrida berörda undervisning, skulle erhålla väsentligt förökad undervisningsskyldighet dels genom de parallelkurser, hvilka påkallades genom det stora elevantalet, dels genom den vidsträcktare fackundervisning, som ingeniörskonstens utveckling gjorde nödvändig för de blifvande väg- och vattenbyggnadsingeniörerna och arkitekterna.

4) Ett nytt lektorat i allmän fysik, hvilket skulle inrättas i stället för den förut ifrågasatta ordinarie professuren i detta för den nya tekniken så ofantligt vigtiga ämne.

5) Ett nytt lektorat i skeppsbyggnadskonst med särskild hänsyn till konstruktionen af ångfartyg samt fartyg af stål och jern, hvilket lektorat skulle ersätta den förut föreslagna ordinarie professuren i sagda ämne. — Behofvet af det sistnämnda lektoratet vore en följd af nödvändigheten att vid tekniska högskolan kunna meddela en någorlunda omfattande vetenskapligt teknisk undervisning i ett läroämne, som vore af så stor vigt för vårt lands såväl sjöfart som industri. Såsom i den nådiga propositionen till 1895 års riksdag särskildt framhållits, vore det ingalunda afsigten att vid tekniska högskolan meddela enahanda undervisning, som vid den mera elementära skola för skeppsbyggnadskonsten i allmänhet, hvilken från navigationsskolan i Göteborg blifvit flyttad till Chalmers tekniska läroanstalt, utan hvad som åsyftades vore blott den speciella del af denna näringsgren, hvilken vid flera af landets mekaniska verkstäder idkades, nemligen konstruktionen af ångfartyg och fartyg af stål och jern. Tekniska högskolan vore den enda af vårt lands läroanstalter, som meddelade en för ändamålet tillräcklig undervisning i matematik, fysik, maskinlära, byggnadsstatik med flera ämnen, hvilka måste ingå i planen för utbildning af de ingeniörer, som sysselsatte sig med konstruktioner af nu ifrågavarande slag; och med hänsyn till de många af högskolans elever i fackskolan för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi, hvilka efter slu-

tade studier vunne anställning vid verkstäder, der ångfartyg byggdes, vore det af stor vigt, att ifrågavarande undervisningsämne tillgodosåges med en särskild lärostol.

Till den andra af omförmälda grupper skulle följande fem lektorat, med en aflöning af 3,000 kronor och två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, hänföras:

1) Lektoratet i geodesi och topografi, för närvarande aflönadt med 2,000 kronor. — Detta lektorats innehafvares undervisningsskyldighet skulle förökas dels genom en parallelkurs i fältmätningar, nödvändig genom det stora antalet elever i andra årskursen, hvilka alla deltoge i denna undervisning, dels ock genom utvidgad undervisning i geodesi för blifvande väg- och vattenbyggnads- samt grufingeniörer.

2) Lektoratet i konstruktion af enkla maskindelar, för närvarande aflönadt med 2,700 kronor. — Undervisningen skulle för detta lektorats innehafvare ökas genom utvidgning af undervisningen för de blifvande maskiningeniörerna, i synnerhet beträffande anordningar och skötsel af maskiner och mekaniska anläggningar med hänsyn till skydd mot olycksfall.

3) Lektoratet i elementarmekanik och beskrifvande maskinlära, för närvarande aflönadt med 2,000 kronor. — Innehafvaren af sagda lektorat skulle erhålla väsentligt förökad undervisningsskyldighet, derigenom att han skulle bestrida undervisningen i den parallelkurs i maskinkonstruktioner för andra årskursens elever, hvars upprättande blifvit nödvändigt på grund af det stora elevantalet i nämnda årskurs.

4) Lektoratet i geologi och mineralogi, hvilket för närvarande aflönas med 3,000 kronor. — Lektorn i detta ämne skulle erhålla förökning i sitt arbete till följd af det stora elevantalet i den första årskursen, hvarest alla deltoge i undervisningen i dessa läroämnen, samt äfven genom utsträckning af undervisningen för de blifvande grufingeniörerna.

5) Ett nytt lektorat i husbyggnadskonst i stället för den förut ifrågasatta extra ordinarie professuren i samma ämne. — Undervisningen i ämnet bestredes för närvarande af en extra ordinarie lärare. Lärarens undervisning blefve emellertid i hög grad förökad dels genom parallelkurser, nödvändiga till följd af det stora antalet elever i den andra årskursen, dels genom utvidgning af den förberedande undervisningen för de elever, som särskildt egnade sig åt de olika byggnadsfacken.

Då jag öfvergår till att omförmäla de anslag till extra lärarebefattningar, som högskolestyrelsen nu ifrågasätter, vill jag till en början erinra, hurusom, enligt hvad jag nyss nämnde, Riksdagen år 1897 beviljade anslag på ordinarie stat till sju extra lärarebefattningar. Utom dessa upptogos i planen för högskolans utvidgning — jemte tre förutvarande extra lärare-

tjenster — två andra extra lärarebefattningar, nemligen i zymoteknik och i frihandsteckning. Till dessa befattningar begär nu styrelsen anslag och yttrar dervid: Undervisning i zymoteknik — ett läroämne, hvilket numera blifvit af stor betydelse för de på jäsningsprocesser beroende kemiskt-tekniska industrigrenar, som spelade en så vigtig roll inom näringarna — hade de senare åren försöksvis införts vid högskolan och meddelades genom en i ämnet anstäld docent. I den nya laboratoriebyggnaden vore särskilda lokaler afsedda för undervisningen i sagda ämne, och efter denna byggnads fullbordande skulle en ordnad undervisning i läroämnet införas vid högskolan. Ifrågavarande lärarebefattning vore derför af behofvet påkallad och till aflöning vid densamma erfordrades ett anslag af 1,200 kronor årligen. Hvad åter anginge extra lärarebefattningen i frihandsteckning, funnes i detta ämne redan en extra lärare med en aflöning af 1,350 kronor. Enär denne lärare genom högskolans utvidgning skulle erhålla ökad undervisningsskyldighet till följd af det ökade elevantalet, hvarigenom indelning i flera grupper erfordrades vid undervisningen, vore en förhöjning i hans aflöning med 250 kronor till 1,600 kronor af nöden.

Hvad härefter beträffar den till följd af det ökade antalet elever och undervisningens utsträckning erforderliga förhöjningen i anslaget till assistenter förklarar högskolestyrelsen, att den genom den provisoriska utvidgningen af högskolan vunna erfarenheten ådagalagt, att det belopp, som tillförene angifvits såsom erforderligt till arfvoden åt assistenter, nemligen 14,300 kronor, vore det lägsta belopp, som för ändamålet kunde göra tillfyllest; och högskolestyrelsen meddelar tillika, huru detta belopp skulle fördelas mellan de läroämnen, i hvilka på grund af stort antal elever eller andra förhållanden lärarne behöfva biträde af assistenter, nemligen på följande sätt:

för en assistent i ren matematik	800	kronor
» två assistenter i geodesi och topografi, tillsammans	700	»
» en assistent i beskrifvande geometri och linearritning	700	»
» » » » teoretisk mekanik	900	»
» » » » konstruktion af enkla maskindelar m. m.	900	»
» » » » maskinlära	500	»
» » » » allmän fysik	1,200	»
» » » » tillämpad fysik	1,000	»
» » » » konstruktion af värmeapparater	500	»
» » » » allmän kemi	1,500	»
» » » » kemisk teknologi	1,600	»
» » » » bergskemi	600	»
Transport	10,900	kronor

	Transport	10,900 kronor
för en assistent i väg- och vattenbyggnadskonst	1,500	»
» två assistenter i husbyggnadskonst för andra och högre årskurser	900	»
» en assistent i frihandsteckning	500	»
» tillfälliga lärarebiträden	500	»
	Summa	14,300 kronor.

Enär det på ordinarie stat för tillfälliga lärarebiträden och assistenter utgående anslaget för närvarande endast utgör 7,000 kronor, skulle således i denna utgiftspost erfordras en förhöjning af 7,300 kronor. Styrelsen har i fråga härom fäst uppmärksamheten derpå, att motsvarande anslag af omförmälda komiterade beräknats till 18,450 kronor, hvarvid dock förutsatts, att ända till 120 elever skulle årligen kunna mottagas i läroverkets första årskurs, medan det nu föreliggande förslaget vore beräknadt för 100 elever i samma kurs. Styrelsen erinrar tillika, att den nu ifrågasatta, mycket lågt beräknade förhöjningen i anslaget till assistenter skulle, på sätt styrelsen förut framhållit, kunna vara tillfyllestgörande endast under förutsättning, att styrelsen framdeles såsom hittills egde befogenhet att årligen efter lärarekollegiets hörande verkställa fördelningen af anslagssumman med hänsyn till elevantalets gruppering i de olika fackskolorna och andra omständigheter, som hade inflytande på behofvet af lärarebiträden.

Den förhöjning i utgifterna för lärarekrafter på ordinarie stat, som sålunda föreslagits, innebär för lektoraten en ökning från 21,050 kronor till 35,000 kronor, eller med 13,950 kronor, förutom ålderstillägg, för extra lärarebefattningarna en ökning från 18,600 kronor till 20,050 kronor, eller med 1,450 kronor, dervid dock är att märka, att genom inrättandet af ett lektorat i skeppsbyggeri den med 800 kronor aflönade extra lärareplatsen i ångfartygskonstruktioner göres öfverflödig, samt för assistenttjenster en ökning från 7,000 kronor till 14,300 kronor, eller med 7,300 kronor. I sammanhang med redogörelsen för dessa ökningar yttrar högskolestyrelsen: ökningarna komme till någon del att motvägas deraf, att det under de senare åren på extra stat utgående anslaget till förstärkning af undervisningen, hvilket anslag för år 1898 uppginge till 13,100 kronor, kunde undvaras. Äfven en annan besparing i aflöningar skulle blifva en följd af öfvergången från den provisoriska till den definitiva anordningen. På sätt förutnämnde komiterade föreslagit och styrelsen tillstyrkt, skulle föreståndarebefattningen, för hvilken för närvarande i staten upptoges 6,600 kronor, på det sätt förändras, att de göromål, som tillhörde detta embete, bestredes af en bland högskolans professorer, hvilken derför erhölle ett lönetillskott af 1,500 kronor, hvarjemte 2,000 kronor skulle anvisas åt en

lärare, som öfvertoge en del af nämnde professors undervisningsskyldighet. Genom denna anordning, hvilken i sjelfva verket tillämpats sedan år 1890, uppstode en skilnad af 3,100 kronor till förmån för statsverket. I de för Riksdagen åren 1894 och 1895 framlagda förslag angående tekniska högskolan vore det förutsatt, att i samband med den nya organisationens genomförande nämnda förändring definitivt vidtoges.

Slutligen hemställer högskolestyrelsen om utverkande af de i öfrigt erforderliga anslag, hvilka ingå i den förenklade plan för tekniska högskolans utvidgning, som meddelats 1895 års Riksdag, men hvilka ännu ej varit föremål för Riksdagens pröfning. Dessa anslagsposter äro:

till arfvode för ett biträde åt bibliotekarien 400 kronor;

till förhöjning af anslaget för betjeningen från 3,500 kronor till 5,100 kronor, 1,600 kronor;

till förhöjning af det årliga anslaget för samlingar och fysikaliska laborationer från 5,000 kronor till 8,000 kronor, 3,000 kronor;

till förhöjning i årsanslaget till biblioteket från 3,500 kronor till 4,500 kronor, 1,000 kronor; samt

till två stipendier åt högskolans lärare för utrikes resor 1,800 kronor.

I fråga om dessa anslagsbehof anför högskolans styrelse följande.

Arfvodet till ett biträde åt bibliotekarien vore erforderligt för att underlätta expeditionen vid boklån och för att under något längre tid än hvad nu läte sig göra hålla biblioteket tillgängligt för allmänheten. — Genom den ifrågasatta förhöjningen af anslaget för betjeningen skulle aflöning kunna beredas för ytterligare två laboratorietjenare, den ene vid det kemiska, den andre vid det fysiska och det elektriska laboratoriet. Det vore uppenbart, att genom den betydande utvidgning af undervisningslokalerna, som genom den stora laboratoriebyggnaden vunnes, betjeningspersonalens ökning och i samband dermed naturligen ökning af anslaget till personalens aflöning vore af behofvet i hög grad påkallad. — Nödvändigheten af en ökning i anslagen till samlingarna och till biblioteket vore lätt att inse med hänsyn till den elektriska fackskolans upprättande samt otillräckligheten af de nu för undervisningsmaterielens underhåll och tidsenliga förkofran samt bibliotekets vidmakthållande och utveckling tillgängliga ordinarie anslag. I betraktande af att med berörda anslag skulle tillgodoses så många och skilda fack som de mekaniska, mekaniskt-tekniska, fysiska, elektrotekniska, mineralogiska, kemiskt-tekniska, geodetiska, metallurgiska, grufvetenskapliga, väg- och vattenbyggnads-, arkitektur- och skeppsbyggeriafdelningarna vid högskolan, borde icke någon tvekan kunna förefinnas om det trängande behofvet af anslagens väsentliga förhöjning. Hvad särskildt anginge den begärda förhöjningen i anslaget till samlingar och fysikaliska laborationer ville styrelsen påpeka, att, om densamma bifölles,

det under de senare åren på extra stat af Riksdagen beviljade anslag för elektrotekniska apparater och laborationer, 1,200 kronor, icke vidare behöfde påkallas. I afseende å det begärda anslaget till resestipendier vore behofvet deraf i ögonen fallande. Högskolans lärare vore nemligen nödgade att inhemta noggrann kännedom om den snabba utveckling vår tids industri och ingeniörskonst underginge. Stipendierna borde utdelas af Eders Kongl. Maj:t och utgå det ena för resa på något längre, det andra för resa på kortare tid.

Styrelsen gör slutligen en sammanfattning af de anslagsposter, som nu begäras uppförda på ordinarie stat, samt af de besparingar, hvilka skulle göras och komme att till en del motväga ökningarna; utvisande denna sammanfattning att

den ifrågasatta ökningen af högskolans ordinarie anslag skulle utgöra	kr. 34,000	
samt att besparingar skulle uppkomma		
dels genom att från ordinarie stat affördes föreståndarens lön och tjenstgöringspenningar		» 6,600
och arfvode åt en extra lärare i ångfartygskonstruktion		» 800
		summa kr. 7,400
dels genom att två för närvarande på extra stat utgående anslag ej vidare kräfdes, nemligen till förstärkning af undervisningen		» 13,100
och till elektrotekniska apparater och laborationer		» 1,200
		summa kr. 14,300.

Häraf visar sig att den verkliga förhöjning i statens utgifter för tekniska högskolan, som nu ifrågasättes, begränsas till 12,300 kronor, förutom ålderstilläggen för lektorerna. Hvad sagda ålderstillägg angår hemställer styrelsen, att desamma måtte, såsom vanligt i liknande fall, få komma de nuvarande innehafvarne af lektoraten till godo med beräkning af desses föregående tjenstgöring såsom lektorer vid tekniska högskolan.

Vid föregående tillfällen har jag inför Eders Kongl. Maj:t uttalat min öfvertygelse om vigten för tekniska högskolan och för hela landet deraf, att högskolans undervisningsväsen vinner den utveckling, som med det nu ifrågavarande, till en del redan genomförda förslaget afses. Det senast gångna året har, om möjligt, stärkt denna öfvertygelse. Med tillfredsställelse kan hvarje svensk man erinra sig de storartade framsteg på det tekniska området, som vårt land visade på den under år 1897 hållna allmänna konst- och industriutställningen i Stockholm. Men denna glädjande

omständighet får emellertid ej medföra den föreställningen, att vi nu kunna hvila, och att vi nu blott hafva att skörda frukterna af redan gjorda framsteg. Då så är, och då man måste erkänna den betydelsefulla del, som tekniska högskolan, medelbarligen och omedelbarligen, genom indirekta impulser och direkta åtgöranden, tagit i arbetet för att bringa svensk industri och svensk näring till deras nuvarande höga ståndpunkt, följer deraf, att man måste på det kraftigaste understödja tekniska högskolans lofvärda sträfvan att befästa sin ställning och utveckla sina krafter. Huru väl grundade öfrhoppningar man i afseende härå eger fästa på Riksdagens medverkan, har jag tillförene påpekat och finner ytterligare bekräftadt genom de af Riksdagen år 1897 beviljade anslag till högskolan.

Jag är alltså af den meningen, att de af högskolestyrelsen nu begärda anslagen, af hvilka de till resestipendier och till ökningen af anslaget till samlingar m. m. redan förra året af styrelsen ifrågasattes, men af mig på anförda skäl då ansågos kunna anstå, böra äskas hos innevarande års Riksdag. Då den nya byggnaden för högskolans kemiska och mineralogiska afdelningar under innevarande år blir färdig att tagas i bruk, är det naturligen önskvärdt, att högskolan omedelbart får sig de medel tillförsäkrade, som skola sätta henne i stånd att på bästa sätt tillgodogöra sig förmånen af utvidgade och förbättrade lokaler. De kraf styrelsen i afseende härå nu framstält äro af styrelsen väl motiverade och tillika stödda af erfarenheten under den provisoriska utvidgningen. Hvad sjelfva anslagsbeloppen beträffar har jag öfver hufvud ej något att tillägga till hvad styrelsen anfört. I fråga om de aflöningar, som nu afses för lektoratens innehafvare, vill jag dock erinra att — på samma gång det intensivare arbete, som kräfves af lektorerna, gör de ifrågasatta löneförhöjningarna fullt berättigade, ej minst vid den jemförelse med löneförhållandena vid tekniska elementarskolorna och vid Chalmers tekniska läroanstalt, som högskolestyrelsen anstält — det ej är osannolikt, att arbetets ökning skall för lektorerna försvåra möjligheten att förskaffa sig arbete vid sidan af sin lektorstjenstgöring, såsom hittills, med hänsyn till den knappa aflöningen vid de flesta lektoraten, varit af behofvet påkalladt. — I hvad styrelsen föreslagit i fråga om lektorsaflöningarnas fördelning i lön och tjenstgöringspenningar samt rörande ålderstillägg åt lektorerna vill jag vidare till alla delar instämma.

Beträffande den ifrågasatta utsöndringen af ämnet husbyggnadskonst från det nu i staten upptagna lektoratet i allmän byggnadslära, husbyggnadskonst och byggnadsstatik anser jag mig böra särskildt påpeka, hurusom en ganska lång erfarenhet finnes rörande behofvet af en fördelning af den detta lektorat tillagda undervisning. Redan år 1877 hade med Eders

Kongl. Maj:ts tillstånd en fördelning af ifrågavarande lektorats ämnen på två lärare egt rum. Allmän byggnadslära och husbyggnadskonst bibehöllos för lektorn och en extra lärare fick undervisningen i byggnadsstatik sig anförtrodd. I början af 1880-talet ifrågasattes inom lärarekollegiet, att lektoratet skulle delas i två lektorsbefattningar. Man nödgades likväl inskränka sig till att förorda en annan fördelning af ämnena mellan lektorn och extra läraren. Och genom nådigt bref den 23 februari 1883 stadfästes sedermera den nu bestående fördelningen.

Såsom af styrelsens yttrande framgår är det afsedt att för framtiden bibehålla den anordning beträffande föreståndareskapet vid högskolan, som vidtagits genom nådigt bref den 19 september 1890. Eders Kongl. Maj:t förklarade då, att föreståndarebefattningen skulle, med afseende derå att under den närmaste framtiden utredning komme att verkställas rörande behofvet af och sättet för utvidgning och omorganisation af högskolan, uppehållas allenast på förordnande tills vidare, och förordnade i sammanhang dermed en af professorerna vid högskolan att tills vidare bestrida föreståndarebefattningen, med rätt för bemälde professor att, utöfver honom såsom professor tillkommande lön och tjenstgöringspenningar, uppbära ett särskildt arfvode af 1,500 kronor för år räknadt, hvarjemte Eders Kongl. Maj:t till högskolestyrelsens förfogande stälde ett belopp af 2,000 kronor, likaledes för år, att användas till arfvode åt den, som förordnades att öfvertaga den del af ifrågavarande professors undervisningsskyldighet, från hvilken han ansåges böra befrias. Såväl detta arfvode som arfvodet för föreståndareskapet skulle utgå af föreståndarebefattningens aflöningsmedel.

Då det under den förflutna tiden visat sig, att berörda anordning med fördel låtit sig tillämpas, instämmer jag i lärarekollegiets förslag, att densamma fortfarande skall bestå och alltså allt framgent en professor vid högskolan tillika bestrida en föreståndares åligganden. Jag gör detta så mycket hellre, som en besparing för statsverket härigenom uppkommer. Den i staten upptagna särskilda föreståndarebefattningen med en aflöning af 6,600 kronor, förutom fri bostad, bör således indragas. Hvad angår bostadsförmånen, torde jag få erinra, att Eders Kongl. Maj:t den 29 maj 1891, med anledning af en af styrelsen för tekniska högskolan gjord framställning, medgaf, att föreståndarens boställsvåning finge inredas till bibliotekslokal för högskolan.

Under åberopande af hvad jag nu anfört får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, med uteslutande ur riksstaten af de i tekniska högskolans stat upptagna aflöningar för en föreståndare 6,600 kronor, förutom fri bostad, och för en extra lärare i ångfartygskonstruktion 800 kronor,

dels på ordinarie stat för högskolan bevilja:

till höjning af aflöningen för lektorn i beskrifvande geometri och ritkonst från 3,350 kronor till 4,000 kronor, 650 kronor;

till upprättande af ett nytt lektorat i allmän fysik 4,000 kronor;

till upprättande af ett nytt lektorat i skeppsbyggnadskonst 4,000 kronor;

till höjning af aflöningen för lektorn i geodesi och topografi från 2,000 kronor till 3,000 kronor, 1,000 kronor;

till höjning af aflöningen för lektorn i konstruktion af enkla maskindelar från 2,700 kronor till 3,000 kronor, 300 kronor;

till höjning af aflöningen för lektorn i elementarmekanik och beskrifvande maskinlära från 2,000 kronor till 3,000 kronor, 1,000 kronor;

till upprättande af ett nytt lektorat i husbyggnadskonst 3,000 kronor;

till arfvode åt en extra lärare i zymoteknik 1,200 kronor;

till höjning af arfvodet åt en extra lärare i frihandsteckning från 1,350 kronor till 1,600 kronor, 250 kronor;

till förhöjning af anslaget för tillfälliga lärarebiträden och assistenter från 7,000 kronor till 14,300 kronor, 7,300 kronor;

till arfvode för ett biträde åt bibliotekarien 400 kronor;

till höjning af anslaget för betjeningen från 3,500 kronor till 5,100 kronor, 1,600 kronor;

till höjning af anslaget till samlingar och fysikaliska laborationer från 5,000 kronor till 8,000 kronor, 3,000 kronor;

till höjning af anslaget till biblioteket från 3,500 kronor till 4,500 kronor, 1,000 kronor;

till två stipendier åt lärare vid högskolan för utrikes resor 1,800 kronor;

till arfvode åt en professor såsom högskolans föreståndare 1,500 kronor; samt

till arfvode åt ett biträde för uppehållande af en del af föreståndarens undervisningsskyldighet såsom professor 2,000 kronor;

dels förklara, att för ifrågavarande lektorsbefattningar aflöningarna skola fördelas i lön och tjenstgöringspenningar med 2,700 kronor lön och 1,300 kronor tjenstgöringspenningar för lektorat med aflöning af 4,000 kronor samt 2,000 kronor lön och 1,000 kronor tjenstgöringspenningar för lektorat med aflöning af 3,000 kronor;

dels ock medgifva, ej mindre att samtlige lektorer vid högskolan må efter fem års väl vitsordad tjenstgöring åtnjuta ett ålderstillägg å lönen af 500 kronor samt de lektorer, hvilkas aflöning enligt stat utgår med 3,000 kronor, efter ytterligare fem års väl vitsordad tjenstgöring ett andra

ålderstillägg likaledes å 500 kronor, med rätt för de nuvarande lektorerna att i fråga om åtnjutande af ålderstillägg tillgodoräkna sig den tid, hvarunder de efter sin utnämning till lektorer tjenstgjort vid högskolan, än äfven att dessa ålderstillägg må utgå af det å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag: ålderstillägg;

kommande vid bifall till framställningen om nyssberörda anslags beviljande och uteslutning af omförmälda två anslag till en föreståndare och en extra lärare det ordinarie anslaget till tekniska högskolan, nu 160,450 kronor, att ökas med 26,600 kronor, eller till 187,050 kronor.

[25.] *Tekniska skolan i Eskilstuna.* Uti den till 1897 års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Eders Kongl. Maj:t Riksdagen, att det nu utgående ordinarie anslag till söndags- och aftonskolan vid tekniska skolan i Eskilstuna måtte höjas med 4,000 kronor eller från 8,000 kronor till 12,000 kronor för tillämpning af en utaf direktionen för tekniska skolan i underdånig skrifvelse den 31 oktober 1896 föreslagen ny stat för nämnda söndags- och aftonskola.

Efter att hafva förehaft detta ärende anförde Riksdagen i skrifvelse den 17 maj 1897, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, bland annat, att då den ifrågasatta utvidgningen af söndags- och aftonskolan ansåges vara af stor betydelse för staden och beräknades komma densamma, och särskildt dess byggnads- och manufakturverksamhet, till godo, det ej vore obilligt att fordra, att staden deltoge i bestridande af den kostnad, som för skolans utvidgning erfordrades; att Riksdagen ock under de senare åren vid beviljande af anslag till undervisningsanstalter, som i likhet med ifrågavarande söndags- och aftonskola vore af väsentligen lokalt intresse, gjort anslagets utgående beroende af icke obetydliga bidrag af vederbörande kommuner eller enskilde; att i öfverensstämmelse med den grundsats Riksdagen sålunda gjort gällande, och då, så vidt Riksdagen hade sig bekant, staden Eskilstuna icke lemnade något kontant bidrag för uppehållande af söndags- och aftonskolan vid tekniska skolan derstädes, Riksdagen ansåge, att någon förhöjning i det ordinarie anslaget till skolan icke borde beviljas annat än under förutsättning, att bidrag till samma belopp som denna förhöjning lemnades af staden.

På grund häraf och då emellertid utredning icke förelåg, huruvida och i hvad mån bidrag för ändamålet vore att påräkna från staden, medgaf Riksdagen icke förändring i det ordinarie anslaget till skolan, hvaremot Riksdagen under sådana förhållanden ansåg, att det extra anslag, som de föregående åren af Riksdagen beviljats för aflönande af extra lärare vid läroverket, jemväl i 1898 års stat borde uppföras; och blef Eders Kongl.

Maj:ts ifrågavarande framställning fördenskull endast på det sätt bifallen, att Riksdagen, med bibehållande af det ordinarie anslaget till söndags- och aftonskolan vid tekniska skolan i Eskilstuna vid oförändradt belopp, 8,000 kronor, på extra stat för år 1898 anvisade 750 kronor till förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska skolan i Eskilstuna.

Direktionen, som erhållit del af detta Riksdagens beslut, har derefter med underdånig skrifvelse den 25 oktober 1897 öfverlemnat utdrag af protokoll, hållet hos stadsfullmäktige i Eskilstuna den 14 samma månad, utvisande, att stadsfullmäktige då beslutit, att ett anslag af 2,000 kronor årligen från och med år 1899 finge ställas till direktionens förfogande för användande på sätt förut omförmälda nya stat angåfve, under förutsättning att ett lika stort årligt anslag för samma ändamål af 1898 års riksdag på ordinarie stat anvisades. I den underdåniga skrifvelsen anhöll direktionen, att då sålunda det af Riksdagen uppstälda vilkor för höjande af det ordinarie anslaget till ifrågavarande söndags- och aftonskola vore uppfyldt, Eders Kongl. Maj:t täcktes för 1898 års Riksdag framlägga förslag derom, att det för söndags- och aftonskolan vid tekniska skolan i Eskilstuna hittills utgående ordinarie statsanslaget, 8,000 kronor, måtte ökas till 10,000 kronor årligen för att jemte Eskilstuna stads årliga bidrag af 2,000 kronor användas på sätt den föreslagna nya staten angåfve; hvarjemte direktionen i underdånighet hemstälde, att direktionen måtte bemyndigas att vid tillämpning af den nya staten få från en till annan af de utgiftstitlar, hvilka icke innefattade löner till rektor, ordinarie lärare och vaktmästare, göra de öfverflyttningar, som erfarenheten kunde visa vara lämpliga.

Till det protokoll öfver ecklesiastikärenden, hvilket åtföljde nyssnämnda af Eders Kongl. Maj:t till 1897 års riksdag aflåtna proposition, har jag uttalat min anslutning till det framstälda förslaget om utvidgning af ifrågavarande söndags- och aftonskolas verksamhet. På sätt direktionen för tekniska skolan i Eskilstuna uti förutnämnda skrifvelse den 31 oktober 1896 framhållit, har nemligen denna verksamhet år från år visat sig allt mer fruktbringande. I trots deraf, yttrar direktionen, att under föregående år tryckta konjunkturer, ej minst inom manufakturverksamheten, varit rådande, samt till följd deraf tilloppet af arbetssökande till verkstäderna i Eskilstuna och möjligheten att vid dessa vinna anställning begränsats, har likväl elevantalet vid skolan bibehållit sig oförändradt. De från skolan utgångna eleverna hafva vunnit särdeles goda vitsord angående kunnighet och arbetsförmåga. Så hafva Eskilstuna fabriksförening och tekniska föreningen i Eskilstuna i anledning af framställning från direktionen afgifvit för tekniska skolan synnerligen fördelaktiga omdömen om de derifrån

utgångna elevernas kunskaper och duglighet; och hafva dessa elever efter hand kommit att intaga en stor del af de bättre aflönade befattningarna vid de i staden varande verk i egenskap af rustmästare, underverkmästare, ritare o. s. v.

Deltagandet i undervisningen i de olika läroämnena vid söndags- och aftonskolan har ock under senare år blifvit allt lifligare, och i följd häraf har det blifvit nödigt att förstärka lärarekrafterna, för hvilket ändamål skolan från och med år 1892 åtnjutit extra anslag å 750 kronor för år. Detta anslag synes dock icke vara tillräckligt för att åt skolan bereda den utveckling, som direktionen finner önskvärd. Direktionen anser nemligen, att till de i undervisningen nu ingående läroämnena böra läggas byggnadskonst och engelska språket, hvarjemte dels aflöningen för skolans extra lärare och vaktmästare, dels ock anslaget till förbrukningsmateriel, apparater och böcker m. m. ansetts böra höjas.

Hvad särskildt angår den ifrågasatta undervisningen i byggnadskonst har direktionen, bland annat, framhållit, att läraren i maskinlära med maskinritning, ett af skolans hufvudämnen, icke kunde, såsom hittills skett, jemväl undervisa i beskrifvande geometri med linearritning, utan att någotdera ämnet deraf lede, i det att undervisning i maskinritning och linearritning måste samtidigt pågå med fjerde och tredje afdelningarnas elever i dessa ämnen. Det vore derför lämpligt, att en ordinarie lärare i byggnadskonst, hvilket ämne skulle omfatta första grunderna af allmän byggnadslära och husbyggnadskonst jemte tillhörande ritningar, anstäldes mot en aflöning af 800 kronor om året med skyldighet att öfvertaga undervisningen jemväl i beskrifvande geometri och linearritning.

Vidkommande den föreslagna undervisningen i engelska språket har direktionen, bland annat, anfört, att enligt skolans stadgar undervisning skulle meddelas i tyska och engelska språken, ett eller båda, efter direktionens bepröfvande, men att, då skolans tillgångar varit för begränsade för att medgifva lärares anställande i båda språken, endast undervisning i tyska kunnat meddelas. Att språkundervisningen utsträcktes till engelska språket vore emellertid desto mera önskvärdt, som för hvarje år flere af skolans afgångne elever plägade, med åtnjutande under två till tre år af understöd från vissa staden och skolan tillhöriga fonder, nemligen »17 aprilfonden» och »Axenborgska donationsfonden», företaga studieresor, förutom till Tyskland, äfven till England och Amerika för att derstädes söka förvärfva ökad arbetsskicklighet, hvilken efter resans slut komme stadens manufakturverksamhet till godo. Enligt direktionens åsigt borde derför en extra lärare i engelska språket vid skolan anställas med skyl-

dighet att meddela undervisning 170 timmar årligen och med en aflöning af två kronor 50 öre i timmen.

I sammanhang dermed borde, enligt direktionens åsigt, den till extra läraren i tyska språket utgående aflöning, hvilken för närvarande utgjorde två kronor i timmen, bestämmas till två kronor 50 öre i timmen.

I afseende å aflöningen till öfrige extra lärare har direktionen erinrat, hurusom de för afgifvande af förslag till undervisningsplaner för tekniska afton- och söndagsskolor utsedde komiterade i sitt den 20 oktober 1877 afgifna förslag upptagit aflöningen för lärare i frihandsteckning, linearritning, fackritning och modellering äfvensom geometri till två kronor 50 öre—tre kronor samt för lärare i aritmetik till två kronor, allt för timme. Häraf framginge, enligt direktionens förmenande, otvetydigt, att den aflöning, som utgått till extra lärarne vid ifrågavarande skola, nemligen för undervisning i frihandsteckning, linearritning, fackritning och modellering samt matematik en krona 50 öre och för undervisning i välskrifning en krona, allt för timme, vore för knapp för att utgöra skälig ersättning för det af lärarne lemnade arbetet. De för öfriga tekniska skolor gällande aflöningsstater så väl som svårigheten att få behålla dugliga lärare ådagalade ock riktigheten af detta antagande, hvarför direktionen såsom ett önskemål uppstält aflöningens höjande för lärarne i frihandsteckning, linearritning, fackritning och modellering, matematik samt välskrifning till två kronor i timmen.

Som arbetet för skolans vaktmästare jemväl genom anordnandet af flera lärosalar ökats, vore ock, enligt direktionens mening, billigt, att hans lön, 350 kronor, ökades med 50 kronor.

Hvad slutligen angår anslaget till förbrukningsmateriel, apparater, böcker m. m., har direktionen förmält, hurusom genom senare års ökade elevantal och parallelklassers anordnande skolans behof af kemikalier, af kemiska, mekaniska och fysiska apparater, af modeller och förebilder för teckningsundervisningen samt af böcker och tidskrifter alltjemt ökats, under det att skolans inskränkta tillgångar medgifvit anskaffning af endast det allra nödvändigaste, hvarför brist särskildt å anslaget till förbrukningsmateriel så småningom uppstått.

Till en jemförelse beder jag att få framlägga dels 1896 års stat för ifrågavarande söndags- och aftonskola, dels den föreslagna nya stat, som skulle komma att gälla till efterrättelse för skolan. Den förra af dessa stater upptager följande utgifter och inkomster:

Utgifter.

Skolans rektor	450: —	450: —

Ordinarie lärare i högre kursen:

Lärare i matematik, inbegripet planmätning och nivellering	600: —	
» » allmän mekanik och mekanisk teknologi	800: —	
» » fysik	800: —	
» » kemi jemte laborationer	800: —	
» » beskrifvande geometri, linearritning samt maskinlära med maskinritning	800: —	3,800: —
Bibliotekarien	100: —	
Kassaförvaltaren	150: —	
Vaktmästaren	350: —	600: —

Extra lärare:

Lärare i matematik 462 timmar à 1 kr. 50 öre pr timme	693: —	
» » linearritning 264 timmar à 1 kr. 50 öre pr timme	396: —	
» » frihandsteckning och modellering 320 timmar à 1 kr. 50 öre pr timme	480: —	
» » välskrifning 237 timmar à 1 kr. pr timme	237: —	
» » svenska språket $235^1/_2$ timmar à 2 kr. pr timme	471: —	
» » tyska språket 176 timmar à 2 kr. pr timme	352: —	
» » bokföring 60 timmar à 2 kr. pr timme	120: —	2,749: —
Lyshållning, annonser, tryck af berättelse, läsordning och kataloger, skrifmaterialier, underhåll af möbler, brandstodsafgifter m. m.	840: 73	
Kemiska och fysiska laborationer	26: 69	
Bibliotek och öfriga samlingar	166: 32	1,033: 74
	Kronor	8,632: 74.

Inkomster.

Ordinarie statsanslaget	8,000: —	
Extra »	750: —	
Inskrifningsafgifter	249: —	
Terminsafgifter för tyska språket	76: —	9,075: —
Kronor		9,075: —

Den föreslagna nya staten åter skulle få följande lydelse:

Utgifter.

Skolans rektor	450: —	450: —
Ordinarie lärare i högre kursen:		
Lärare i matematik, inbegripet planmätning och nivellering	600: —	
» » allmän mekanik och mekanisk teknologi	800: —	
» » fysik	800: —	
» » kemi jemte laborationer	800: —	
» » maskinlära med ritning	800: —	
» » husbyggnadskonst med dertill hörande ritning och beskrifvande geometri jemte linearritning	800: —	4,600: —
Bibliotekarien	100: —	
Kassaförvaltaren	150: —	
Vaktmästaren	400: —	650: —
Extra lärare:		
Lärare i matematik, 15 timmar i veckan, 34 veckor = 510 timmar à 2 kr. pr timme	1,020: —	
» » linearritning, 9 timmar i veckan, 34 veckor = 306 timmar à 2 kr. pr timme	612: —	
» » frihandsteckning och modellering, 16 timmar i veckan, 34 veckor = 544 timmar à 2 kr. pr timme	1,088: —	
Transport	2,720: —	5,700: —

Transport	2,720: —	5,700: —
Lärare i välskrifning och textning, 7 timmar i 16 veckor, 8 timmar i 18 veckor = 256 timmar à 2 kr. pr timme	512: —	
» » svenska språket 8 timmar i 16 veckor, 7 timmar i 18 veckor = 254 timmar à 2 kr. pr timme	508: —	
» » tyska språket 5 timmar i veckan, 34 veckor = 170 timmar à 2 kr. 50 öre pr timme	425: —	
» » engelska språket, 5 timmar i veckan, 34 veckor = 170 timmar à 2 kr. 50 öre pr timme	425: —	
» » bokföring, 2 timmar i veckan, 34 veckor = 68 timmar à 2 kr. pr timme	136: —	4,726: —
Lyshållning, annonser, tryck af berättelse, läsordning och kataloger, skrifmaterialier, underhåll af möbler, brandstodsafgifter m. m.	1,274: —	
Kemiska och fysiska laborationer	200: —	
Bibliotek och öfriga samlingar	500: —	1,974: —
Kronor		12,400: —

Inkomster.

Erforderligt statsanslag	10,000: —	
Anslag af staden Eskilstuna	2,000: —	
Inskrifningsafgifter, 80 stycken à 3 kr.	240: —	
Terminsafgifter för tyska språket, 20 stycken à 2 kr. termin	80: —	
» för engelska språket, 20 stycken à 2 kr. termin	80: —	12,400: —
Kronor		12,400: —

Mot den af direktionen i dess år 1896 gjorda framställning begärda ökning af anslaget till ifrågavarande söndags- och aftonskola fann jag vid underdånig anmälan af framställningen icke anledning till erinran. Lika litet har jag någon invändning att göra mot det med Riksdagens önskan öfverensstämmande sätt, hvarpå denna ökning nu skulle beredas. Jag hemställer derför i underdånighet, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att, under vilkor att söndags- och aftonskolan vid tekniska skolan i Eskilstuna kommer att af nämnda stad uppbära ett årligt bidrag af 2,000 kronor, för tillämpning af förut angifna nya stat höja det till nämnda

söndags- och aftonskola nu utgående ordinarie statsanslag med 2,000 kronor eller från 8,000 kronor till 10,000 kronor, med rätt för direktionen att från en till annan af de utgiftstitlar, hvilka icke innefatta löner till rektor, ordinarie lärare och vaktmästare, göra de öfverflyttningar, som kunna finnas erforderliga.

Vid bifall till hvad under punkterna 24 och 25 föreslagits kommer anslaget till de tekniska läroverken, nu 415,425 kronor, att ökas med 28,600 kronor, eller till 444,025 kronor.

Gymnastiska central-institutet.

I underdånig skrifvelse af den 12 oktober 1897 har direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet anhållit om åtgärders vidtagande för anställande på ordinarie stat vid institutet af ännu en lärare i sjukgymnastik med samma förmåner, som genom nådiga brefvet den 30 maj 1879 äro tillerkända den förutvarande läraren i samma ämne, utgörande lön 2,000 kronor och tjenstgöringspenningar 500 kronor. Rörande behofvet af sagda lärares anställande anför direktionen i sin skrifvelse följande. [26.]

Ny lärarebefattning vid gymnastiska centralinstitutet.

Genom den för institutet den 13 juli 1887 utfärdade nådiga stadgan hade den sjukgymnastiska undervisningen ordnats på ett i flera afseenden mera tillfredsställande sätt, än som förut kunnat ske. Den förändring, som då genomförts, hade emellertid kräft ökadt arbete på nämnda undervisningsområde. Sålunda hade en särskild sjukgymnastisk kurs inrättats för sådana manliga elever, som förut genomgått den tvååriga gymnastiklärarekursen. I denna nya kurs meddelades vidä mer omfattande undervisning i sjukgymnastik och i de derför grundläggande ämnena anatomi, fysiologi och sjukdomslära än som före år 1887 kunnat ifrågakomma i den dåvarande gymnastiklärarekursen. Derjemte skulle eleverna i den nuvarande gymnastiklärarekursen fortfarande undervisas i sjukgymnastik med särskildt afseende fästadt på sjuklig skolungdom. Den teoretiska undervisningen hade härigenom ökats med en lektion dagligen.

Hvad den praktiska undervisningen anginge, hade jemväl densamma i betydlig mån ökats. För att bereda tillgång till erforderligt kliniskt undervisningsmaterial hade det blifvit nödvändigt att efter år 1887 vid institutet gifva tillträde till ett i betydlig mån ökadt antal fripatienter. Medan under de fem åren närmast före omförmälda omändring hela patientantalet i medeltal uppgått till 336 personer, hade redan år 1889 behandlats icke mindre än 396 fripatienter, ett antal, som sedermera växt till öfver 500 årligen. För undervisningens behöriga gång vore detta undervisningsmaterial väl behöfligt, så mycket mera som antalet af de betalande patienterna i anledning af de många privata sjukgymnasternas framgångsrika verksamhet snarare tenderade att af- än tilltaga. Med anledning af denna tillökning i antalet fripatienter hade i september 1888 inrättats två

nya afdelningar för sjukgymnastisk behandling, den ena för manliga, den andra för qvinliga patienter. Denna förändrade anordning hade sedan alltjemt bibehållits, så att nu dagligen på olika lokaler och delvis skilda tider behandlades fyra afdelningar patienter i stället för de två, vid hvilka före år 1887 all undervisning i praktisk sjukgymnastik meddelats. Den sjukgymnastiska verksamheten vid institutet kräfde således numera ungefär dubbelt så mycket läraretillsyn som före omorganisationen år 1887 och betingade för lärarne en tillökning i arbetet på sjelfva gymnastiksalarne af 18 timmar i veckan.

Vid institutet hade redan före år 1887 varit anstälde en öfverlärare och en lärare i sjukgymnastik. Men då en i så väsentlig mån ökad lärareverksamhet, som den nya ordningen fordrat, icke kunnat dem åläggas, hade till deras biträde anlitats en extra lärare. Då denne extra lärares verksamhet i sjelfva verket varit fullt sjelfständig, hade man i fråga om hans kompetens måst uppställa samma fordran, som gälde för den ordinarie läraren, nemligen att han skulle vara legitimerad läkare med särskild utbildning i sjukgymnastik. Extra läraren hade tillika af sin verksamhet vid institutet varit upptagen lika lång tid, som för de ordinarie lärarne vore stadgadt. För sitt arbete åtnjöte han numera en godtgörelse af sammanlagdt 2,500 kronor årligen.

Alldenstund institutets verksamhet år från år utvecklat sig, kunde man med bestämdhet antaga, att ingen minskning i det nuvarande lärarebehofvet för framtiden vore att förvänta. Redan deri låge enligt direktionens förmenande ett skäl att anställa ytterligare en ordinarie lärare. Då direktionen dessutom med afseende på de ämnens vigt, som tillhörde ifrågavarande undervisningsområde, och de stora kompetensfordringar, som måste ställas på läraren, funne det synnerligen maktpåliggande att få platsen fortfarande besatt med fullt lämplig person och att förekomma de täta lärareombyten, som gerna följde med en extra anställnings osäkerhet, hade direktionen ansett det vara sin pligt att ej längre uppskjuta med att bringa detta ärende under Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

Till de nu anförda hufvudsakliga motiven till sin framställning ville direktionen jemväl foga följande ej ovigtiga skäl. Institutets städse fortgående utveckling och ej minst den nyligen skedda tillökningen i dess lokaler hade helt naturligt medfört ökade utgifter, och det vore fara värdt, att institutet skulle komma att sakna medel för de sålunda stegrade behofvens tillgodoseende, om dess tillgångar i samma utsträckning som hittills skulle anlitas för anställande af extra lärare.

På grund af hvad direktionen sålunda anfört, tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för aflönande af ytterligare en lärare i sjukgymnastik vid gymnastiska centralinstitutet med ett belopp

af 2,500 kronor, deraf 2,000 kronor lön och 500 kronor tjenstgöringspenningar, höja anslaget till nämnda institut med 2,500 kronor eller från 37,150 kronor till 39,650 kronor.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

Från olika håll hafva framstälts förslag om *ändring i gällande aflöningsstat för medicinalstyrelsen.* [27.] *Ändring i staten för medicinalstyrelsen.*

Denna stat, som genom nådigt bref den 1 juni 1877 blifvit af Eders Kongl. Maj:t faststäld, har följande lydelse:

	Lön Kr.	Lön ö.	Tjenstgöringspenningar Kr.	Tjenstgöringspenningar ö.	Summa Kr.	Summa ö.	
Generaldirektören	6,200	—	2,800	—	9,000	—	
1 ledamot, medicinalråd	4,400	—	2,000	—	6,400	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
2 d:o d:o	8,800	—	4,000	—	12,800	—	
1 d:o öfverfältläkare	4,400	—	2,000	—	6,400	—	
1 sekreterare	3,000	—	1,500	—	4,500	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
1 kamrerare	3,000	—	1,500	—	4,500	—	
1 ombudsman och fiskal, tillika redogörare för fältläkarekontoret	3,000	—	1,500	—	4,500	—	
1 notarie	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
1 d:o	1,800	—	1,000	—	2,800	—	
1 registrator och aktuarie	1,800	—	1,400	—	3,200	—	
1 kassör och bokhållare	1,800	—	1,200	—	3,000	—	
Till medikamentsräkningars granskning, vikariatsersättning, renskrifning, flitpenningar och tillfälliga biträden	— —	—	— —	—	11,000	—	
1 förste vaktmästare (utom fri bostad)	650	—	300		950	—	
1 vaktmästare	500	—	300		800	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr.
1 d:o	500	—	300		800	—	
	— —	—	— —	—	73,650	—	

Uti skrifvelse den 2 december 1897 tillkännagaf chefen för landtförsvarsdepartementet, att inom nämnda departement utarbetats förslag till förändrad organisation af arméns förvaltning, hvilket förslag, bland annat, innehölle, att alla frågor rörande arméns sjukvårds- och veterinärmateriel m. m., hvilka för närvarande behandlades inom arméförvaltningen, skulle handläggas af en särskild öfverstyrelse för arméns sjukvård

under *öfverfältläkaren* såsom chef. Då detta förslag för att kunna genomföras med nödvändighet förutsatte, att öfverfältläkaren befriades från honom nu åliggande skyldighet att inom medicinalstyrelsen deltaga i handläggningen af andra ärenden än sådana, som rörde armén eller flottan, men detta, enligt hvad medicinalstyrelsen i afgifvet underdånigt utlåtande upplyst, icke läte sig göra, med mindre ökade arbetskrafter stäldes till styrelsens förfogande, vore departementschefen sinnad föreslå Eders Kongl. Maj:t att, i sammanhang med framläggande för Riksdagen af förslag till ny organisation af arméns förvaltning i öfrigt, till Riksdagen aflåta nådig proposition derom, att aflöningsförmånerna för öfverfältläkaren måtte uppföras å fjerde i stället för, såsom nu, på åttonde hufvudtiteln. Medicinalstyrelsen, som anmodades yttra sig med anledning häraf, förklarade i skrifvelse den 6 samma månad, att styrelsen för sin del icke hade något att mot ifrågavarande förslag invända, under vilkor att de på åttonde hufvudtiteln uppförda löneförmåner, hvilka för närvarande uppbures af öfverfältläkaren i medicinalstyrelsen, finge oförminskade användas till aflöning af ett medicinalråd, enär de civila ärenden, hvilka nu handlades och föredroges af öfverfältläkaren, nemligen rättsmedicinska mål rörande kroppsskada, tandläkare- och fältskärsärenden samt allmänna ärenden, icke kunde fördelas på öfriga, med ärenden redan öfverhopade rotlar, hvarför en ny fördelning af de till medicinalstyrelsens handläggning hörande ärenden syntes blifva behöflig.

Sedan jag derpå anmodat medicinalstyrelsen att inkomma med dels utredning rörande antalet och beskaffenheten af de ärenden, som hos styrelsen förekomme, dels förslag till den ändring i dessa ärendens fördelning mellan styrelsens ledamöter, som borde ske, i händelse med öfverfältläkarebefattningen förfores på sätt, enligt hvad förut anförts, blifvit ifrågasatt, dels ock förslag till de förändringar i medicinalstyrelsens stat och instruktion, som kunde böra i anledning deraf vidtagas, aflät styrelsen till svar härå den 27 nästlidne december en skrifvelse af följande innehåll.

Enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga instruktion för medicinalstyrelsen den 2 november 1877 utgjordes medicinalstyrelsen af en ordförande med benämning generaldirektör samt fyra ledamöter, nemligen tre med benämning medicinalråd, hvilka behandlade civila ärenden, och en med benämning öfverfältläkare för handläggning af de militära. De hos medicinalstyrelsen förekommande ärenden fördelades enligt samma instruktion mellan dess ledamöter i allmänhet på det sätt, att *ett* medicinalråd handlade och föredroge ärenden rörande helso- och sjukvården, så vidt den utöfvades af helsovårds- och kommunalnämnder samt provinsial-, distrikts- och stadsläkare, äfvensom allmänna sanitära frågor, *ett* medicinalråd ärenden, som

anginge hospital, lasarett och kurhus, rättsmedicinska utlåtanden samt protokoll öfver rättsmedicinska undersökningar, *ett* medicinalråd ärenden, som rörde apoteksväsendet, barnmorskeväsendet, skyddskoppympningen, helsobrunnar och badinrättningar, under det att öfverfältläkaren handlade och föredroge militära helso- och sjukvårdsärenden, äfvensom veterinärärenden, samt dem, som anginge tandläkare och fältskärer, hvarjemte han vore intendent för fältläkarekontoret. Generaldirektören egde dock att efter omständigheterna närmare bestämma de civila ärendenas fördelning mellan styrelsens ledamöter. Sedan ifrågavarande instruktion utfärdades, hade emellertid åtskilliga förändringar i afseende på ärendenas handläggning inom styrelsen inträffat. Sålunda hade genom fältläkarekontorets förflyttning till arméförvaltningen, äfvensom derigenom att en särskild föredragande för veterinärärenden, förordnad för ett år i sänder, tillkommit, öfverfältläkaren tillsvidare blifvit befriad från en stor del af de ärenden, hvilka ursprungligen tillhört hans handläggning. Å andra sidan hade de flesta öfriga slag af ärenden så betydligt ökats, att de civila ärendenas antal för närvarande torde vara nära dubbelt så stort som vid tiden för instruktionens utfärdande. En ny fördelning af dessa, hvarigenom de mest betungade rotlarne erhållit någon lättnad, hade derför måst göras. För närvarande vore målen mellan styrelsens ledamöter fördelade sålunda: *ett* medicinalråd föredroge ärenden rörande helso- och sjukvården, så vidt den utöfvades af helsovårds- och kommunalnämnder, provinsial- och stadsläkare, ärenden rörande barnmorskeväsendet, ärenden rörande läkare vid jernvägar, fängelser och allmänna läroverk samt sjukgymnaster; *ett* medicinalråd föredroge ärenden rörande hospital och asyler, lasarett äfvensom rättsmedicinska mål rörande sinnesbeskaffenhet; *ett* medicinalråd föredroge apoteksärenden, allmänna sanitära frågor, vaccinationsärenden samt ärenden rörande brunnar och bad; öfverfältläkaren föredroge militära ärenden, rättsmedicinska ärenden rörande kroppsskada, allmänna ärenden samt ärenden rörande tandläkare och fältskärer; veterinära ärenden föredroges af en såsom ledamot af styrelsen förordnad veterinär.

Beträffande antalet och beskaffenheten af de ärenden, som förekomma till behandling inom medicinalstyrelsen, anfördes, att under år 1897 till den 15 december på *provinsialläkareroteln* diariiförts 1,082 ärenden förutom de årsberättelser, som inkommit från 24 förste provinsialläkare, 138 provinsialläkare, 116 extra provinsialläkare och 96 stadsläkare, vidare från 92 helsovårdsnämnder i städer och 79 i andra samhällen samt slutligen från ett ej ringa antal jernvägs- och fängelseläkare äfvensom från sjukgymnastiska institut. Ytterligare hade utom förenämnda mål inkommit för granskning och diariiförts 1,121 rapporter om tjensteresor för smitto-

samma sjukdomar eller allmän sjukvård samt 426 berättelser om af barnmorskor verkstälda instrumentförlossningar. Granskning af dessa årsberättelser jemte utdrag ur desamma för styrelsens årsberättelse innefattade ett af de mera tidsödande arbetena på denna rotel. Bland de omnämnda 1,082 målen utgjordes 48 af kongl. remisser, angående hvilka referenten haft att uppsätta förslag till underdåniga utlåtanden, 61 af kongl. bref eller departementsskrifvelser, innehållande af Kongl. Maj:t fattade beslut, hvilka i allmänhet skolat delgifvas vederbörande, 338 af embetsskrifvelser från jernvägs- och fångvårdsstyrelserna, länsstyrelser, magistrater m. fl. myndigheter rörande tjenstledighet för läkare, förordnande af vikarier, frågor om tjenstårsberäkning m. m. På *hospitalsdiariet* hade inkommit 1,105 ärenden, deribland många af mycket omfattande beskaffenhet, såsom ritningar och kostnadsförslag till nybyggnader, ansökningshandlingar rörande tjenster, leveranskontrakt och utgiftsstater m. fl. På *lasarettsdiariet* hade införts 283 ärenden samt på det *rättsmedicinska* 48. Äfven sistnämnda ärenden kräfde ofta mycken tid, då desamma erfordrade ett noggrant genomgående af de i flertalet fall ganska vidlyftiga ransakningshandlingarna. Derjemte tillkomme det referenten att utarbeta öfverstyrelsens för hospitalen underdåniga berättelse samt årsberättelse rörande sjukvården å civila sjukhus. Föredraganden på *apoteksroteln* hade handlagt 2,903 apoteksärenden, deraf 304 visitationsprotokoll och 2,001 för granskning inkomna medikamentsräkningar; 152 helsovårdsärenden; 3,269 vaccinationsärenden, deraf 2,793 vaccinationsjournaler och 413 journaler af förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare m. fl.; omkring 1,700 genom vaccinationskontoret ombesörjda vaccinationsremisser; 135 ärenden rörande brunnar och bad, hvaraf 62 redogörelser för anstalternas verksamhet; samt slutligen 8 rättsmedicinska ärenden. Af samtliga dessa 8,167 ärenden hade 81 utgjorts af kongl. remisser. *Öfverfältläkaren* hade handlagt 605 militära ärenden, 591 rättsmedicinska ärenden, deraf 11 rättsmedicinska utlåtanden, vidare 238 allmänna ärenden samt 102 ärenden rörande tandläkare och fältskärer. Förslag till underdåniga yttranden i anledning af 36 nådiga remisser hade af denne referent afgifvits. I nyssberörda militära mål vore icke inräknade till öfverfältläkaren personligen stälda nådiga remisser eller skrifvelser från landtförsvarsdepartementet, ej heller de expeditioner, hvilka tillkomme honom såsom chef för fältläkare- och fältveterinärkårens reserver. På *veterinära roteln* hade handlagts 867 ärenden, deraf 22 nådiga remisser. Vidare omnämndes att styrelsen under året granskat och handlagt omkring 5,000 räkningar å ersättning för tjensteresor och förrättningar inom sjukvårdens eller veterinärväsendets områden m. m.

Beträffande den ändring i de civila ärendenas fördelning mellan sty-

relsens medlemmar, som torde böra ske, i händelse öfverfältläkaren icke vidare komme att deltaga i dessa ärendens behandling, framhöll medicinalstyrelsen, att bland de många olikartade ärenden, hvilka skulle af styrelsen handläggas, funnes, oafsedt veterinärärenden, fyra hufvudgrupper af den olika art och beskaffenhet samt den för hela landets sjukvårdsväsende stora betydelse, att de, för att kunna med nödig sakkunskap handläggas, erfordrade hvar för sig sin målsman, hvilken gjort de till gruppen hörande ärenden till föremål för speciela studier. De utgjordes af: 1:o) ärenden rörande helso- och sjukvården, för så vidt den utöfvades af provinsial- och stadsläkare samt helsovårds- och kommunalnämnder; 2:o) hospitalsärenden jemte rättsmedicinska fall rörande sinnesbeskaffenhet; 3:o) apoteksärenden och 4:o) rättsmedicinska ärenden rörande kroppsskada. Någon särskild målsman för sistnämnda ärenden funnes för närvarande icke inom styrelsen. Skulle emellertid rättsmedicinska ärenden kunna på ett fullt betryggande och det allmänna rättsmedvetandet tillfredsställande sätt handläggas, syntes det dock påtagligt, att bland styrelsens medlemmar borde finnas en, hvilken gjort rättsmedicinen till föremål för speciella studier och som på grund häraf kunde i hithörande frågor uttala sig med både sakkunskap och auktoritet. Detta syntes desto nödvändigare, som endast ett ringa fåtal bland vårt lands läkare i annan mån sysselsatt sig med rättsmedicinen, än beträffande hvad som erfordrades för afläggande af medicine licentiatexamen. Komme sålunda öfverfältläkaren att befrias från deltagande i handläggningen af de civila ärendena inom medicinalstyrelsen, borde det medicinalråd, som skulle öfvertaga hans nuvarande åligganden i berörda hänseende, hafva till sin hufvuduppgift att föredraga rättsmedicinska mål rörande kroppsskada. Den högst betydliga tillökning, de allmänna helso- och sjukvårdsärendena äfvensom hospitalsärendena erhållit, sedan instruktionen för medicinalstyrelsen utfärdades, gjorde det i hög grad önskvärdt, att de båda föredragandena af dessa ärenden kunde få odeladt egna sig åt desamma och att sålunda öfriga till dessa båda rotlar för närvarande hörande mål rörande barnmorskeväsendet, läkares tjenstårsberäkning, sjukgymnaster samt lasarett kunde fördelas på de båda öfriga rotlarne, hvilket dock endast kunde ifrågasättas efter tillkomsten af ett nytt medicinalrådsembete. En annan afsevärd fördel, som skulle kunna härvid vinnas, vore, att genom en dylik organisation en mera utsträckt och säkerligen af behofvet väl påkallad inspektion af lasaretten skulle kunna möjliggöras. För närvarande vore föredraganden för hospitalsärenden så upptagen dels af dessas handläggning dels af inspektioner å hospitalen, att hans tid icke räckte till för inspektioner af lasaretten, helst hans frånvaro från medicinalstyrelsen i

allmänhet vore ganska kännbar med hänsyn till de ofta brådskande ärenden, hvilka pläga förekomma på denna rotel.

Om de löneförmåner, hvilka för närvarande uppbures af öfverfältläkaren, efter den föreslagna omorganisationens genomförande blefve använda till aflöning af ett medicinalråd, uppstode icke någon förändring i slutsumman af medicinalstyrelsens stat. Åtskilliga förändringar i den för medicinalstyrelsen gällande instruktionen vore utan tvifvel för närvarande af nöden. Då emellertid ifrågasatt blifvit, dels att veterinära ärenden skulle förläggas under annan myndighet, dels att öfverfältläkaren, såsom förut nämnts, skulle befrias från skyldighet att inom styrelsen deltaga i handläggning af civila ärenden, syntes förslag till ny instruktion för styrelsen svårligen kunna afgifvas, innan nu nämnda frågor blifvit i den ena eller andra riktningen afgjorda.

I underdånig skrifvelse den 29 september 1897 framhöll medicinalstyrelsen behofvet af *ökade arbetskrafter å styrelsens kansli m. m.* och anförde derom följande.

Enligt medicinalstyrelsens instruktion bestode styrelsens kansli af fyra ordinarie tjenstemän, nemligen en sekreterare, en registrator, tillika aktuarie, och två notarier. Derjemte egde styrelsen antaga extra ordinarie tjenstemän. Med anlitande af det i styrelsens aflöningsstat upptagna anslag å 11,000 kronor till, bland annat, tillfälliga biträden hade medicinalstyrelsen den 7 januari 1878 förordnat, att en amanuens skulle anställas å kansliet med arfvode af 1,200 kronor för år. Härförutom hade kansliet haft att påräkna biträde af två kanslister, som varit anstälda i det forna sundhetskollegium och till hvilka enligt nådiga brefvet den 1 juni 1877 skulle från nyssnämnda anslag utbetalas den en hvar af dem enligt fullmakt tillkommande lön af 1,000 kronor mot den tjenstgöringsskyldighet, som af styrelsen dem ålades. Vidare hade efter hospitalsärendenas öfverflyttning till sundhetskollegium, serafimerordensgillets förre sekreterare skyldighet att i sin befattning biträda medicinalstyrelsen såsom öfverstyrelse för hospitalen. Med frånräknande af registratorn, som allt ifrån början helt och hållet upptagits af registrators- och aktuariekontorets göromål, samt den ene af styrelsens två notarier, hvilken protokollsföringen fullständigt tagit i anspråk, hade sålunda för de egentliga kansliarbetena — uppsättning, kollationering och expediering af utgående skrifvelser m. m. — återstått sekreteraren, en notarie, en amanuens, de två kanslisterna från sundhetskollegium och f. d. sekreteraren i serafimerordensgillet, tillhopa sex tjenstemän.

Vid denna tid, år 1878, hade de till styrelsen under året inkomna ärendenas antal utgjort 5,936 och de från styrelsens kansli utgångna expedi-

tionernas 2,688. Sedan dess hade ärendenas antal varit i ständigt stigande, så att, enligt hvad en vid medicinalstyrelsens skrifvelse fogad, efter styrelsens årsberättelse uppgjord tabell utvisade, de år 1896 inkomna målen utgjort 9,298 och de från kansliet samma år utgångna expeditionerna 5,534. Den ökning i arbetskrafter, styrelsen under samma tidrymd kunnat bereda sitt kansli, hade endast bestått i anställandet dels på registratorskontoret sedan år 1884 af en amanuens, åt hvilken dock ej högre årsarfvode än 500 kronor kunnat anslås, dels ock å det egentliga kansliet sedan den 1 juli 1897 af ytterligare en amanuens med arfvode af 600 kronor för år, hvilket sistnämnda arfvode styrelsen på sekreterarens uttryckliga begäran ej ansett sig kunna vägra, ehuru styrelsen icke varit i stånd att då bestämma, huruvida det skulle kunna utgå af det redan i flera år hårdt anlitade anslaget å 11,000 kronor, eller om medel skulle för ändamålet behöfva särskildt begäras af Eders Kongl. Maj:t. Å andra sidan hade kansliet under dessa år förlorat de två kanslisterna från sundhetskollegium, af hvilka den ene aflidit 1883 och den andre entledigats år 1887 till följd af på annat håll vunnen befordran. De medel, som härigenom besparats å nyssnämnda anslag, hade måst disponeras för andra af de med anslaget afsedda ändamål än tillfälliga biträdens anställande å kansliet, såsom renskrifning m. m.

För närvarande utgjordes arbetskrafterna på styrelsens kansli — här fortfarande taget i så inskränkt mening, att dermed endast förstodes sekreteraren och hans biträden — af fem personer, hvilka hade att i regel bestrida uppsättning, kollationering och expediering af alla från kansliet utgående expeditioner. Dessa hade, såsom förut nämnts, från år 1878 mer än fördubblats, så att de nu uppginge till i rundt tal 5,500 för år. Om härifrån afdroges expeditionerna i hospitalsärenden, utgörande omkring 1,300 för år, och för hvilken del af sina göromål styrelsen i en annan skrifvelse den 29 september 1897 hos Eders Kongl. Maj:t begärt beredande af särskilda arbetskrafter, så återstode dock för kansliet, hvarifrån f. d. sekreteraren i serafimerordensgillet måste frånräknas, på samma gång hospitalsärendena afdroges, 4,200 expeditioner, hvilkas uppsättning m. m. skulle verkställas af sekreteraren, den å kansliet tjenstgörande notarien samt två amanuenser, summa fyra personer. Men då den senast antagne amanuensen med ett arfvode af 50 kronor i månaden icke billigtvis kunde i vidsträcktare mån påräknas för uppsättning af expeditioner, utan måste hufvudsakligen sysselsättas med kollationering och expediering, hvartill i medeltal åtginge två timmar hvarje förmiddag, och då vidare sekreterarens tid numera — åtminstone under största delen af året — föga medgåfve honom att sjelf omedelbart och i första hand deltaga i uppsättningen, utan han långa

tider, beträffande detta arbete, knappast hunne annat än ordna, leda och öfvervaka detsamma, så följde häraf att i regel nästan hela uppsättningen af dessa 4,200 expeditioner måste fördelas på sekreterarens två öfriga biträden, den å kansliet tjenstgörande notarien och den äldre, för närvarande med 1,500 kronor för år aflönade amanuensen. För att utföra detta dryga arbete med den skyndsamhet, som särskildt hos medicinalstyrelsen på grund af en stor del ärendens brådskande natur vore nödvändig, måste uppsättningen i väsentlig mån verkställas å tjensterummet. De två nyssnämnda tjenstemännen hade sålunda måst der tillbringa nästan hela den tid, embetsverket på hvardagarna hållits öppet, samt derutöfver underkasta sig hemarbete i betydlig utsträckning. Men oafsedt den alltför stora qvantiteten af arbete, som under nuvarande förhållanden måste påläggas dem, som bestrede uppsättningen af expeditioner på styrelsens kansli, medförde detta arbetssätt äfven en annan, för embetsverket mycket svår olägenhet. Då ett så stort antal mål af skiftande art fördelades till uppsättning mellan i regel endast två personer, blefve följden, att samma person måste sysselsättas med de mest olikartade ärenden och sålunda i väsentlig mån hindrades att genom arbete inom ett visst område i sänder tillgodogöra sig en metod, som annorstädes visat sig vara den både snabbaste och säkraste för danandet af dugliga tjenstemän. Att i trots af de omordade svårigheterna arbetet å kansliet dock kunnat så länge bestridas utan märkbarare brister, torde hafva berott derpå, att ökningen i arbetet kommit endast småningom, hvarigenom den blifvit mindre kännbar, och att styrelsen under dessa allt tyngre år haft lyckan att alltid ega några tjenstemän, som med mångårig vana vid ifrågavarande göromål förenat flit och intresse. Dessutom hade under de senare åren en ej ringa del af arbetet blifvit utfördt af extra tjenstemän mot en ersättning, vida understigande hvad som härför skäligen kunnat fordras — ett tillvägagående, som dock ej i längden torde kunna eller böra fortsättas.

En ökning af kansliets arbetskrafter vore alltså nu oundgängligen nödvändig. Önskningsmålet dervid vore, att de ökades derhän, att för hvar och en af styrelsens fyra ordinarie föredragande funnes en ordinarie eller extra ordinarie tjensteman å kansliet, hvilken under tillräckligt lång tid finge uteslutande eller åtminstone hufvudsakligen egna sig åt arbete för beredande af ärenden, tillhörande just denne föredragandes rotel, samt uppsättning af expeditioner i sådana ärenden. I denne tjensteman skulle vederbörande föredragande då alltid hafva att tillgå ett biträde med insigt och vana vid behandlingen af alla de ärenden, som tillhörde hans rotel — en anordning, hvarpå, enligt styrelsens förmenande, arbetet skulle betydligt vinna och som särskildt skulle visa sig nyttig för en ny ordinarie eller en

tillförordnad föredragande. Genom denna indelning af kanslitjenstemännen på rotlar kunde ock ett annat önskningsmål vinnas, nemligen införandet af sakregister för hvarje särskild rotel. Detta vigtiga hjelpmedel, som redan torde finnas i de flesta embetsverk, måste nemligen förr eller senare anlitas äfven af medicinalstyrelsen, såvida ej vid ombyte af dess embets- eller tjenstemän, åtminstone när nya krafter toges utom verket, sakkunskapen och kontinuiteten skulle löpa fara att blifva alltför mycket lidande.

För att till billigaste pris erhålla den förstärkning i kansliet, hvarigenom en sådan arbetsfördelning, som nu förordats, blefve möjlig, ansåge styrelsen amanuensernas antal böra ökas. Genom inrättandet af nya ordinarie tjenster (notarietjenster) skulle visserligen vinnas större trygghet mot ett tätare ombyte af tjenstemän med deraf följande förlust af insigter och erfarenhet; men då vida större utsigt torde förefinnas att erhålla ett ökadt anslag till tillfälliga biträden och då äfven på detta sätt ändamålet, åtminstone för den närmaste tiden, syntes kunna vinnas, ansåge styrelsen sig nu endast böra föreslå, att det i styrelsens stat uppförda anslaget å 11,000 kronor till medikamentsräkningars granskning, vikariatsersättning, renskrifning, flitpenningar och tillfälliga biträden måtte till förstärkande af kansliets arbetskrafter höjas med 3,000 kronor. Med detta belopp kunde arfvoden efter 1,200 kronor för år beredas åt två amanuenser, hvilka jemte den å kansliet tjenstgörande notarien och den derstädes anstälde äldre amanuensen skulle indelas på de fyra rotlar, styrelsens ordinarie ledamöter representerade. Med de 600 kronor, som derefter återstode, skulle årsarfvodet utgå till den sedan den 1 juli 1897 å kansliet anstälde amanuensen, som fortfarande skulle hafva till åliggande företrädesvis att deltaga i kollationeringen och bestrida afsändandet af de från styrelsens kansli utgående skrifvelser. Att utan en sådan förhöjning, som nu blifvit nämnd, berörda anslag å 11,000 kronor icke kunde lemna tillgång till kansliets förstärkning, framginge af en medicinalstyrelsens skrifvelse bilagd tablå öfver fördelningen af utgifterna å ifrågavarande anslag. Enligt hvad denna utvisade, hade de flitpenningar, som af styrelsen hvarje jul utdelades, måst med hänsyn till det ringa belopp, som då återstått på anslaget, tillmätas så knappt, att exempelvis år 1895 fyra extra ordinarie tjenstemän fått åtnöja sig med en årsgratifikation af respektive 75, 60, 50 och 35 kronor samt intet af de öfriga icke medicinskt bildade biträdena erhållit mer än 200 kronor. Och för att bereda tillgång till dessa gratifikationer hade dock under de sista åren kostnaden för december månads renskrift måst helt och hållet eller till någon del bestridas af det nästföljande årets anslag. Detta anslag hade sålunda redan visat sig otillräckligt för fyllandet af de behof, hvartill det enligt staten vore afsedt. Om derjemte styrelsens

ordförande och ledamöter fullt uttoge den semester, hvartill de vore berättigade, skulle bristen på detta anslag blifva än större.

En ytterligare ökning af samma anslag behöfdes emellertid för anställande af biträden till utarbetande af styrelsens årsberättelse. Genom tillväxten i antalet mål hade arbetet hos styrelsen så betydligt ökats, att det endast med stor svårighet medhunnits att, jemte skötandet af de löpande ärendena för hvarje dag, i tillbörlig tid granska inkomna årsberättelser och ur dessa verkställa de sammandrag, som vore erforderliga för styrelsens egen årsberättelse. Det vore derför i hög grad önskvärdt, att hos styrelsen finge för biträde i detta afseende anställas ännu tvenne personer, den ene med medicinsk bildning och den andre med speciel erfarenhet i statistiska arbeten, mot årsarfvoden af tillhopa 2,000 kronor. För att bereda tillgång dertill behöfde merberörda anslag å 11,000 kronor ytterligare ökas med 2,000 kronor. För tillgodoseendet af de nämnda behofven hemstälde styrelsen, det Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen begära, att omförmälda i medicinalstyrelsens stat uppförda anslag å 11,000 kronor måtte höjas till 16,000 kronor.

Den redogörelse, som i detta ärende blifvit lemnad rörande ej mindre antalet och beskaffenheten af de mål, som höra till medicinalstyrelsens handläggning, än äfven de medel, som stå till styrelsens disposition för göromålens bestridande, ådagalägger oförtydbart, att — om man för tillfället bortser från en af medicinalstyrelsen i dess af mig senast omnämnda skrifvelse af den 29 september 1897 väckt fråga om anställande af två nya ordinarie tjenstemän på styrelsens hospitalsafdelning, hvartill jag anhåller att längre fram få återkomma — den förstärkning i arbetskrafter, hvarom medicinalstyrelsen för öfrigt nu hemstält, är af behofvet högeligen påkallad. Äfven om, såsom ifrågasatt blifvit, veterinärmålen och en del militära ärenden varda från medicinalstyrelsen öfverflyttade till andra myndigheter, vinnes derigenom ej någon så väsentlig lättnad i arbetsbördan, att styrelsen skulle kunna undvara något af de påräknade nya biträdena och naturligtvis ännu mindre någon af de i styrelsens nuvarande stat upptagna tjenstemän. Hvilken utgång frågan om nyssnämnda ärendens flyttning från medicinalstyrelsen än må erhålla, anser jag styrelsen böra beredas tillgång till biträde af tillfälliga arbetskrafter i den utsträckning styrelsen nu begärt. Då detta mål skulle vinnas genom höjning med 5,000 kronor af omförmälda anslag å 11,000 kronor, som är afsedt bland annat för tillfälliga biträden, och då en sådan höjning, hvilken ej kan föranleda någon ändring i afseende på de nuvarande ordinarie tjenstemännens antal eller aflöningsförhållanden, bör kunna ske oberoende af vare sig redan

väckta eller framdeles motsedda frågor om ändring i medicinalstyrelsens organisation, finner jag mig oförhindrad att nu tillstyrka en sådan anslagsförhöjning. Likaledes anser jag, under förutsättning att aflöning för öfverfältläkaren uppföres på fjerde hufvudtiteln, fullgiltiga skäl förefinnas för den ändring i medicinalstyrelsens stat, att de för öfverfältläkaren der upptagna aflöningsförmåner anslås till aflöning åt ett fjerde medicinalråd. Jag vill här erinra derom, att de för reglering af embetsverkens löner tillsatta komiterade i sitt den 14 juni 1876 afgifna betänkande angående lönereglering m. m. för sundhetskollegium fäste uppmärksamheten derå att, i den mån läkarepersonalen, apoteken, hospitalen samt öfriga helso- och sjukvårdsanstalter inom riket ökades till antal eller vunne i utveckling, de administrativa ej mindre än andra medicinalstyrelsen tillhörande ärenden komme att tilltaga i antal och betydenhet, samt att i följd deraf den tidpunkt ej kunde vara aflägsen, då en tillökning i de föredragandes antal, som komiterade föreslagit skola från början bestämmas till fyra, blefve af behofvet påkallad. I betraktande af den storartade utveckling, som å ifrågavarande områden sedan år 1876 försiggått och alltjemt fortgår, är det uppenbart att, derest öfverfältläkaren befrias från att deltaga i behandlingen af de hos medicinalstyrelsen förekommande civila ärenden, dessa, äfven med frånräknande af veterinärmålen, ej kunna på ett tillfredsställande sätt handläggas af generaldirektören och endast tre ledamöter. En förstärkning af ledamöternas antal med ett nytt medicinalråd, hvaraf behof redan nu gjort sig känbart, är då oundgängligen nödvändig.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen, dels att det i medicinalstyrelsens stat upptagna anslag till medikamentsräkningars granskning, vikariatsersättning, renskrifning, flitpenningar och tillfälliga biträden må ökas med 5,000 kronor, eller från 11,000 kronor till 16,000 kronor, dels ock att, i händelse aflöning för öfverfältläkaren uppföres å fjerde hufvudtiteln, hvad om honom förekommer i medicinalstyrelsens stat uteslutes och i stället anslås aflöning till ytterligare ett medicinalråd, så att staten i den del, som angår aflöningen för medicinalstyrelsens ledamöter, erhåller följande lydelse:

	Lön		Tjenstgörings-penningar		Summa		
1 ledamot, medicinalråd...	4,400	—	2,000	—	6,400	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
3 ledamöter d:o ...	13,200	—	6,000	—	19,200	—	

Vid bifall härtill skulle medicinalstyrelsens aflöningsstat komma att sluta å 78,650 kronor samt anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater att ökas från nuvarande beloppet, 497,250 kronor, till 502,250 kronor.

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

[28.] *Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.*

I öfriga ordinarie anslag under åttonde hufvudtiteln har jag icke att föreslå annan förändring, än att, för jemnande af hufvudtitelns slutsumma, *förslagsanslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m.*, för närvarande upptaget till 23,052 kronor, måtte höjas med 48 kronor, eller till 23,100 kronor.

Extra anslag.

Riks- och landsarkiven.

[29.] *Arfvoden åt e. o. tjenstemän i riksarkivet.*

I skrifvelse den 29 september 1897 har riksarkivarien, med erinran att Riksdagen, på framställning af Eders Kongl. Maj:t, för hvart och ett af åren 1894, 1895, 1896, 1897 och 1898 på extra stat anvisat ett belopp af 1,700 kronor till *arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän i riksarkivet*, underdånigst hemstält, att jemväl för nästkommande år enahanda anslag måtte riksarkivet beredas.

Då, enligt hvad riksarkivarien upplyst, de skäl, hvilka föranledt Eders Kongl. Maj:t att äska och Riksdagen att bevilja anslag för omförmälda ändamål, fortfarande ega giltighet, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat jemväl för år 1899 anvisa ett belopp af 1,700 kronor till arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän i riksarkivet.

[30.] *Utgifvande af historiska handlingar.*

Med anledning af riksarkivariens i förenämnda skrifvelse den 29 september 1897 gjorda framställning tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till fortsatt utgifvande i tryck genom riksarkivet af sådana *skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia*, på extra stat äfven för år 1899 anvisa ett belopp af 3,000 kronor, eller samma belopp, som under flera föregående år varit för ändamålet beviljadt.

[31.] *Utgifvande af »Svenska riksdagsakter».*

I nyss omförmälda skrifvelse har riksarkivarien hemstält, att jemväl för år 1899 måtte på extra stat beviljas 1,500 kronor till fortsatt utgifvande genom riksarkivet af *»Svenska riksdagsakter jemte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia under tidehvarfvet 1521—1718»*, till stöd hvarför åberopats, att de skäl, som föranledt Riksdagen att för åren 1891—1898 anslå medel för ifrågavarande ändamål, fortfarande ega tillämplighet. Under erinran, hurusom Riksdagen på Eders

Kongl. Maj:ts nådiga framställning medgifvit, att de öfverskott, som uppstått och tilläfventyrs uppkomme å ifrågavarande anslag för åren 1896 och 1897, finge användas till fortsatt utgifvande i tryck af handlingar, tillhörande urkundssamlingen »Konung Gustaf I:s registratur», har riksarkivarien, som ansett det möjligt, att jemväl å 1898 års anslag komme att uppstå öfverskott, som lämpligen kunde anlitas för påskyndande af nyssnämnda publikation, gjort framställning om enahanda medgifvande i fråga om detta öfverskotts användande.

I enlighet med hvad riksarkivarien sålunda hemstält, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att dels på extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 1,500 kronor till fortsatt utgifvande genom riksarkivet af »Svenska riksdagsakter jemte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia under tidehvarfvet 1521—1718», dels ock medgifva, att de besparingar, som till äfventyrs uppkomma å det på extra stat för år 1898 uppförda anslag till fortsatt utgifvande af »Svenska riksdagsakter m. m.», må användas för fortsatt utgifvande i tryck genom riksarkivet af handlingar, tillhörande urkundssamlingen »Konung Gustaf I:s registratur».

[32.] *Bokinköp för landsarkivet i Vadstena.*

I riksarkivariens af mig förut under punkten 1 omnämnda underdåniga skrifvelse den 16 oktober 1897 har, såsom jag i förbigående antydt, framhållits behofvet af anslag till *böcker för landsarkivet i Vadstena.* Riksarkivarien har i sådant afseende anfört, att landsarkivet icke kunde undvara ett litet bibliotek, bestående af urkunds- och författningssamlingar, historiska arbeten och andra hjelpredor, allra helst detta arkiv komme att vara förlagdt i en mindre landsortsstad, der större bibliotek saknades. För ifrågavarande ändamål skulle enligt riksarkivariens åsigt erfordras ett anslag för en gång af 1,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af 1,000 kronor till inköp af nödiga böcker för landsarkivet i Vadstena.

[33.] *Byggnader för ett landsarkiv i Lund.*

Vid underdånig föredragning inför Eders Kongl. Maj:t den 14 januari 1897 af den utaf Riksdagen väckta frågan om vidtagande af åtgärder för ett bättre handhafvande af på spridda håll förvarade offentliga arkiv uttalade jag, med hänsyn till den i ärendet förebragta utredning, såsom min åsigt, att ett ändamålsenligt handhafvande af de lokala arkiven, så att dithörande handlingar icke blott behörigen vårdades utan äfven gjordes åtkomliga för alla, som ville derur hemta upplysningar, icke kunde vinnas, med mindre hos oss, såsom i andra länder, bildades centrala arkivdepoter,

der de äldre handlingarna, som ej vidare, annat än undantagsvis, behöfde rådfrågas för de löpande ärendenas handläggning, sammanfördes och af insigtsfulla fackmän ordnades, förtecknades och hölles för allmänheten tillgängliga. Lika med riksarkivarien förklarade jag mig anse, att i vårt land lämpligen borde inrättas tre dylika depoter eller landsarkiv. Ett af dessa, förlagdt i Upsala, skulle mottaga handlingar från provinserna norr om Mälaren. Det andra landsarkivet, som borde få sin plats i Lund, skulle vara afsedt för Skåne, Halland och Blekinge jemte de tre småländska länen. För de mellan nämnda två distrikt liggande landsdelarne, eller Södermanlands, Örebro, Vermlands, Östergötlands, Elfsborgs och Skaraborgs samt Göteborgs och Bohus län, borde inrättas ett landsarkiv i Vadstena slott. Hvad Gotland anginge kunde dess äldre, till omfånget mindre betydliga arkivalier qvarstanna på ön och samlas i någon eldsäker lokal i Visby. Sedan Riksdagen på Eders Kongl. Maj:ts förslag anvisat medel till anordnande af landsarkiv i Vadstena slott, anhåller jag att nu få återkomma till frågan om inrättande af sådana arkiv i universitetsstäderna.

Beträffande först det ifrågasatta *landsarkivet i Lund* hafva stadsfullmägtige derstädes, hvilka, på sätt jag förut omnämnt, till plats för en sådan byggnad erbjudit kostnadsfritt ett område af 50 ar af den staden tillhöriga s. k. Sommeliusska lyckan, numera förklarat sig villige att, utöfver nämnda område, likaledes kostnadsfritt, för ändamålet upplåta ett angränsande, med hänsyn till en framtida utvidgning af arkivet såsom behöfligt ansedt jordstycke om 615 qvadratmeter. Båda dessa områden finnas särskildt utmärkta å en af stadsingeniören A. B. Jakobsson år 1896 upprättad karta öfver Sommeliusska lyckan.

Sedan öfverintendentsembetet erhållit befallning att uppgöra ritnings- och kostnadsförslag till byggnader å ifrågavarande plats för ett landsarkiv, afsedt att inrymma arkivalier, upptagande en hyllängd af 5,000 meter, äfvensom nödiga arbets- och expeditionslokaler jemte bostadslägenheter för vaktbetjening, har ett i sådant afseende af dåvarande e. o. arkitekten, numera intendenten hos öfverintendentsembetet H. T. Holmgren enligt dess uppdrag afgifvet förslag, omfattande ritningar, kostnadsberäkningar och arbetsbeskrifning, blifvit af embetet till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnadt med anmälan att samma förslag från embetets sida ej gifvit anledning till erinran. Ifrågavarande förslag, som med inberäknande af möbler, planering, stängsel och grindar samt gas-, vatten- och afloppsledningar jemte värmeledning, den senare enligt särskildt genom öfverintendentsembetets försorg af ingeniören Hugo Theorell uppgjordt förslag, slutar å en kostnadssumma af 164,563 kronor, är efter förebild af de danska provinsarkiven i Köpenhamn, Odense och Viborg uppgjordt sålunda, att

sjelfva arkivet är förlagdt i en byggnad, som genom en täckt sammanbindningsgång står i förening med en mindre byggnad, inrymmande läsesal, expeditionsrum, bokbindareverkstad samt vaktmästarebostad. På området söder om nämnda två byggnader är plats reserverad för framtida utvidgning af arkivet.

Vid det af öfverintendentsembetet afgifna förslag till byggnader för ett landsarkiv i Lund har jag endast att göra den anmärkningen, att särskilda arbetsrum icke, på sätt förslaget synes afse, böra anordnas i det egentliga arkivhuset, utan torde detta böra i sin helhet inredas med hyllor för arkivalier, dock med anbringande på lämpliga ställen af ett och annat bord med sittplatser. Då, enligt hvad vederbörande akademiska myndigheter förklarat, det icke lämpligen låter sig göra att, såsom ifrågasatt blifvit, i den nya byggnad för universitetsbiblioteket i Lund, hvartill Riksdagen sistlidna år anvisat medel, under den närmaste framtiden bereda en tillfällig plats för de handlingar, som skulle förvaras i nämnda landsarkiv, och annan lokal härför ej finnes att tillgå, lärer det blifva nödvändigt att redan nu skaffa medel till bekostande af nya byggnader för detta arkiv. För byggnadernas uppförande och inredning torde åtgå två år, hvadan kostnaden för byggnadsföretaget synes lämpligen böra fördelas på de båda byggnadsåren. Jag hemställer derför i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för uppförande å Sommeliusska lyckan i Lund af byggnader för ett landsarkiv i hufvudsaklig enlighet med förenämnda ritningar äfvensom för byggnadernas inredning och vidtagande af i sammanhang dermed föreslagna åtgärder för anordnande af gas-, värme-, vatten- och afloppsledningar jemte planering och stängsel m. m. bevilja ett anslag af 164,563 kronor och deraf på extra stat för år 1899 anvisa 82,000 kronor.

[34.] *Beredande af lokaler för ett landsarkiv i Upsala.*

I fråga om *anordnande af ett landsarkiv i Upsala* anhåller jag att få från mitt anförande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1897 erinra, att enligt uppgjordt förslag dertill skulle kunna inredas hela rikssalen i Upsala slott med 5,000 längdmeter hyllor för en beräknad kostnad af 98,000 kronor och att, i fall två norr om rikssalen belägna rum i två våningar medtoges, då hyllutrymmet skulle komma att utgöra 7,500 längdmeter, kostnaden beräknats uppgå till 113,500 kronor. Mot ett landsarkivs förläggande till dessa delar af slottet framhöllos emellertid af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala län vissa betänkligheter, särskildt ur synpunkten af det säkerligen inom kort framträdande oafvisliga behofvet att erhålla ökadt utrymme för länsstyrelsen, hvars nuvarande embetslokaler visat sig otillräckliga för de ständigt ökade göromålens be-

höriga skötande. Derest länsstyrelsens lokaler fortfarande skulle vara inrymda i slottet, torde det enligt länsstyrelsens mening blifva dettas nedra våning, som derför toges i anspråk, och landshöfdingens bostad komme att förläggas till tredje våningen. Väl vore det möjligt att rikssalen dervid icke behöfde anlitas, men det syntes dock föga lämpligt att hafva ett arkiv gränsande till bostadsrum, hvilka ju alltid komme att medföra en viss grad af eldfara för arkivet. Vidare anmärktes, att åtminstone en tredjedel af hyllorna i rikssalen, eller de som anbringades i arkivets mellanbotten, komme att höljas i ett ständigt mörker. Blefve arkivet ej uppvärmdt, kunde de der förvarade arkivalierna, som komme att blifva endast med svårighet tillgängliga, sannolikt icke undgå att taga skada af den ständiga fukten från slottets murar. Det föreföll Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande uppenbart, att för betydligt mindre kostnad än 113,500 kronor ett vida ändamålsenligare förvaringsrum för ifrågavarande äldre handlingar, som vore afsedda att i ett landsarkiv sammanföras, skulle kunna anordnas genom uppförande på det vidsträckta slottsområdet mellan länets cellfängelse och akademiska sjukhuset af en särskild derför apterad byggnad, hvilken der kunde blifva fullkomligt isolerad och äfven såväl ur synpunkten af arkivaliernas bättre förvarande som med afseende å deras lättare tillgänglighet för forskning vore vida att föredraga framför de till arkivlokaler föreslagna delarne af slottets nu odisponerade våningar.

Öfverintendentsemhetet, som den 23 februari 1897 afgifvit infordradt utlåtande med anledning af hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i ämnet andragit, har dervid rörande framtida förändringar i afseende å embets- och boställslägenheter inom Upsala slott, på anförda skäl bland annat förklarat som sin bestämda åsigt, att landshöfdingen äfven för framtiden borde bibehållas vid de bostadslägenheter han nu innehade. Då fråga om anskaffande af nya lokaler åt länsstyrelsen en gång förelåge, skulle, efter embetets mening, sådana lämpligen böra och kunna inredas i slottets södra flygel samt i halfvåningen i södra delen af slottets hufvudparti. Under antagande att de sålunda af embetet föreslagna anordningarna på sin tid vunne nådigt gillande, komme dessa icke att på något sätt beröra arkivlokalerna, derest dessa förlades i den del af slottet, som nu afsåges. I fråga om de erinringar Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande framstält mot sjelfva det uppgjorda förslaget till arkivlokalers inrättande i slottet medgaf embetet, att värmeledningsanordningar för arkivlokalerna icke blifvit föreslagna och att till följd af de ofta oöfverstigliga svårigheter, som mötte vid att för ett egentligen främmande ändamål fullt nöjaktigt förändra en äldre byggnad, icke alla delar af arkivet kunde komma att erhålla den tillgång på ljus, som måhända varit önsklig. Då emellertid

ett landsarkiv väl finge anses vara afsedt till förvaringsplats förnämligast för sådana statens arkivhandlingar, hvilka kunde antagas mera sällan komma att af forskare eller andra anlitas, borde enligt embetets åsigt de nämnda, af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande framhållna olägenheterna icke vara af den afgörande betydelse, att de i och för sig borde kullkasta förslaget. I de tilltänkta arkivlokalerna kunde för öfrigt, om sådant skulle anses behöfligt, anordnas en tillfredsställande värmeledning för en kostnad af omkring 8,000 kronor. Hvad åter anginge den af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anmärkta fuktigheten från slottets murar, vore af densamma, enligt hvad embetet från sakkunnig person inhemtat, ej så mycket att befara. Vidkommande slutligen det af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande framkastade förslag att, med hänsyn till såväl lämplighet som billighet, en helt ny byggnad borde för nu ifrågavarande ändamål uppföras, läte det väl för visso ej motsäga sig, att en dylik byggnad skulle från olika synpunkter erbjuda afgjorda fördelar framför inredande af arkivlokaler i de föreslagna rummen i det åldriga slottet, men öfverintendentsembetet betviflade, att kostnaden för en nybyggnad komme att understiga den summa, som beräknats för ändringsarbetena i slottet.

Sedan Eders Kongl Majt:s befallningshafvande i Upsala län derpå anmodats att, efter verkstäld undersökning och efter samråd med tillkallad sakkunnig person, inkomma med närmare angifvet förslag till den plats å Upsala slotts område, der en nybyggnad för ett landsarkiv lämpligen kunde uppföras, äfvensom att i sammanhang dermed yttra sig, under hvad vilkor platsen kunde för ändamålet upplåtas, har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande med skrifvelse den 26 juli 1897 till ecklesiastikdepartementet öfverlemnat plankarta öfver södra delen af slottsområdet med derå angifvet förslag till plats för en landsarkivbyggnad, hvilken plats, med en längd af 113 meter och en bredd af 28 meter, är belägen på ett afstånd af 5 meter från den söderut från slottsgårdens södra port ledande stora landsvägen och midt för och öster om länscellfängelset. I sammanhang dermed anförde Eders Kongl. Majt:s befallningshafvande, att, som ifrågavarande del af slottsområdet icke vore annorledes disponerad, densamma kunde utan några som helst vilkor för nämnda ändamål upplåtas.

Öfverintendentsembetet, häruppå anmodadt att yttra sig, huruvida det af Eders Kongl. Majt:s befallningshafvande till byggnadsplats föreslagna området kunde anses vara för ändamålet lämpligt eller annan mark bättre passa till plats för ett landsarkiv med utrymme för arkivalier, upptagande en hyllängd af 5,000 meter och afsedd att kunna i framtiden utvidgas, har i skrifvelse den 28 september 1897 anfört bland annat, att det af Eders Kongl. Majt:s befallningshafvande till byggnadsplats föreslagna om-

råde, med afseende å dess lämplighet i allmänhet för bebyggande, måste anses vara af särdeles god beskaffenhet, då marken å detsamma uteslutande bestode af ren sand. Vid bedömandet af frågan huruvida platsen, hvad anginge storleken, kunde befinnas tillräcklig, hade öfverintendentsembetet utgått från det af embetet med underdånig skrifvelse den 15 juni 1897 på nådigste befallning afgifna förslag till uppförande af en arkivbyggnad å den s. k. Sommeliusska lyckan i Lund, hvilket förslag, i likhet med hvad som i förevarande fall förutsattes, vore uppgjordt med hänsyn till möjligheten att erhålla en hyllängd af 5,000 meter, men embetet hade dessutom beräknat, att nu ifrågavarande arkivbyggnad skulle i framtiden kunna utvidgas så, att en hyllängd af ytterligare 5,000 meter der kunde anordnas. Efter hvad särskilda af öfverintendentsembetet å plankartan med rödt inlagda konturer gåfve vid handen, kunde å den ifrågastälda byggnadsplatsen uppföras dels en midtelbyggnad af 17 meters längd och 12 meters bredd, inrymmande tamburer, läsesal, expeditionsrum och vaktmästarebostad, dels ock å hvardera sidan om denna byggnad och med densamma förenad medelst sammanbindningsgång en arkivbyggnad af 40 meters längd och 14 meters bredd, hvar och en af dessa beräknad för inrymmande af förenämnda hyllängd. Enligt öfverintendentsembetets åsigt vore området i fråga sålunda, från olika synpunkter sedt, att förorda för uppförande derå af en arkivbyggnad, hvarvid dock borde uppmärksammas att, i händelse byggnadsföretaget komme till stånd, städse iakttoges att, till undvikande deraf att närmast angränsande platser komme att bebyggas, ett utrymme af minst 30 meters bredd blefve vid de sidor af arkivbyggnaden, hvilka icke vore belägna invid landsvägen, från sådant bebyggande undantaget.

Beträffande dispositionsrätten till ifrågavarande område, yttrade öfverintendentsembetet, att området, hvilket, så vidt embetet hade sig bekant, icke vore för annat ändamål disponeradt eller afsedt, emellertid ej torde få anses stäldt under vård och inseende af öfverintendentsembetet, som icke kunde lemna någon utredning rörande platsens egenskap att tillhöra Upsala slotts område. I anledning häraf anmodade jag kammarkollegium att förebringa utredning angående dispositionsrätten till berörda mark samt afgifva utlåtande, huruvida och under hvad vilkor densamma skulle kunna för omförmälda ändamål upplåtas och ett derintill gränsande område, på sätt öfverintendentsembetet ifrågasatt, undantagas från bebyggande. Vid derefter verkstäld undersökning inhemtades af en i generallandtmäterikontoret förvarad, för laga skifte åren 1849 och 1850 författad karta öfver alla egorna till Upsala stad jemte dertill hörande beskrifning, att ifrågavarande jordområde, å kartan upptaget under n:r 1322, der angifvits såsom tillhörande »slottsvallarne» och ingående i den del af »slottets och slotts-

statens jord», som då var landshöfdingen på lön anslagen. Med öfverlemnande af ett utaf arkivarien i kammarkollegium afgifvet memorial i ämnet, anförde nämnda kollegium i skrifvelse den 16 december 1897, att, ehuru jordeböcker och andra i kammararkivet förvarade handlingar ej innehölle någon upplysning om sjelfva slottsområdets kamerala natur, det likväl ej borde betviflas, att området i likhet med åtskillig angränsande mark vore af krono natur. Vid särskilda tillfällen hade slottsområdet jemväl behandlats såsom kronans ostridiga egendom, i hvilket afseende kollegium hänvisade till nådiga brefvet den 5 januari 1860, hvarigenom af slottsvallarne utan vilkor upplåtits mark till tomt för länscellfängelset i Upsala. Vid sådant förhållande och då de andelar af slottsområdet, som enligt förevarande förslag vore afsedda till byggnadsplats för ett landsarkiv med nödigt utrymme deromkring, icke, såvidt hos kollegium kunnat utrönas, blifvit annorlunda disponerade, än att landshöfdingen i länet, jemlikt nådiga brefvet den 12 mars 1875, egde begagna de till slottet hörande trädgårdar och parkanläggningar, ansåg kollegium, att, utan något som helst vilkor, ifrågavarande till byggnadsplats för ett landsarkiv föreslagna mark kunde för berörda ändamål upplåtas och ett derintill gränsande område, på sätt förut blifvit nämndt, från bebyggande undantagas.

Öfverintendentsembetet, som anbefalts att uppgöra ritnings- och kostnadsförslag till byggnader å ifrågavarande plats för ett landsarkiv, innehållande i särskild byggnad arkivrum med en hyllängd af 5,000 meter och i en med arkivbyggnaden genom täckt gång förbunden mindre byggnad nödiga arbets- och expeditionslokaler jemte bostadslägenheter för vaktbetjening, allt med värmeledning, har med skrifvelse den 14 december 1897 till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnat ett i sådant afseende af intendenten hos embetet H. T. Holmgren, efter uppdrag af embetet, upprättadt och af embetet utan erinran lemnadt förslag med tillhörande ritningar, kostnadsberäkningar och arbetsbeskrifning. Detta förslag afser jemväl byggnadernas inredning och värmelednings anbringande i samtliga lokaler utom vaktmästarebostaden, hvilken ansetts lämpligare böra uppvärmas medelst kakelugnar, äfvensom anordnande af nödiga gas-, vatten- och afloppsledningar jemte stängsel omkring arkivbyggnadsområdet och planering af detsamma. De beräknade kostnaderna härför uppgå till sammanlagdt 166,424 kronor. Enligt beskrifningen skulle den mindre byggnaden, som är afsedd att blifva 11,5 meter bred och 15,5 meter djup, förläggas midt på tomten på ett afstånd af 12 meter från vägen till slottet samt vara å norra sidan medelst en 8 meter lång hvälfd sammanbindningsgång förenad med arkivbyggnaden, som skulle blifva 41 meter lång och 13 meter bred. Söder om den mindre byggnaden är plats reserverad till arkivets framtida ut-

vidgning genom uppförande af en ny fristående arkivbyggnad med sammanbindningsgång i likhet med den nu föreslagna.

Det af öfverintendentsembetet afgifna förslag till nya byggnader för ett landsarkiv i Upsala synes mig i allo ändamålsenligt. Väl betingar utförandet af detta förslag något högre kostnad än det uppgjorda förslaget till inredning af lokaler i Upsala slott till förvaringsrum för arkivalier, men då nämnda kostnad i och för sig ingalunda kan anses för hög och de nya byggnaderna skulle inrymma för ett landsarkiv fullt tillfredsställande och tidsenliga lokaler, som deremot ej skulle kunna anordnas i slottet, samt dertill kommer att, om i enlighet med det sist afgifna förslaget nya byggnader å slottsområdet uppföras, tillfälle finnes att utvidga dessa byggnader, då sådant i en framtid kan varda behöfligt, under det att lokalerna i slottet kunna disponeras för ändamål, hvartill de äro bättre egnade, tvekar jag icke att tillstyrka berörda nybyggnadsföretag, som torde lämpligen kunna bringas till utförande på två år. Jag hemställer derför, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till uppförande å den på förenämnda plankarta angifna, af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala län till byggnadsplats föreslagna del af Upsala slotts område af byggnader för ett landsarkiv, i hufvudsaklig enlighet med de uppgjorda ritningarna, äfvensom för byggnadernas inredning och vidtagande af i sammanhang dermed föreslagna åtgärder för anordnande af gas-, värme-, vatten- och afloppsledningar jemte anbringande af stängsel m. m. bevilja ett anslag af 166,424 kronor och deraf på extra stat för år 1899 anvisa 83,000 kronor, under medgifvande att utöfver sjelfva grunden för byggnaderna nämnda plats i öfrigt må användas till tomt för landsarkivet och dessutom af slottsområdet undantagas från bebyggande en sträcka af 30 meters bredd vid de sidor af tomten, som icke äro belägna vid landsvägen.

Nationalmuseum.

I skrifvelse den 29 september 1897 har intendenten vid nationalmuseum gjort underdånig framställning om förhöjdt anslag för vård, underhåll och tillökning af *statens konstindustriella samlingar*. Intendenten har dervid till en början erinrat, hurusom för museets konstslöjdafdelning alltsedan år 1885, då densamma öppnades, årligen på Eders Kongl. Maj:ts förslag beviljats af Riksdagen 4,000 kronor såsom extra anslag å riksstatens åttonde hufvudtitel, efter att enahanda belopp förut uppförts på sjette hufvudtiteln såsom inköps- och hyresbidrag till svenska slöjdföreningens konstindustriella musem, hvars samlingar år 1884 skänktes till svenska staten och införlifvades med nationalmusei samlingar. Af de till konstslöjd- [35.] *Statens konstindustriella samlingar.*

samlingarna anvisade medlen hade årligen 2,000 kronor användts för samlingarnas ökande, medan återstoden åtgått till deras bevakning, underhåll och vård m. m.

Visade sig nämnda inköpsanslag af 2,000 kronor väl knappt redan under de närmaste åren efter detsammas beviljande, hade dess otillräcklighet, särdeles i betraktande af de i våra dagar stegrade prisen på äldre och nyare konstslöjdföremål, blifvit allt kännbarare. Härvid vore att märka, att dessa statssamlingar omfattade konstslöjdens alla grenar, nemligen såväl föremål af guld, silfver och oädla metaller som emalj, glas, porslin, möbler och öfriga träarbeten, elfenben, bokband och textila föremål. De belopp, som med det knappa anslaget komme på hvarje särskild af nämnda konstslöjdgrupper, måste således blifva ganska obetydliga. Härtill komme, att anspråken under årens lopp vuxit på en dylik samlings förmåga att tjena såsom undervisningsmateriel, i hvilket afseende nationalmusei konstslöjdafdelning lemnade mycket öfrigt att önska, särskildt beträffande fullständigheten. Förklaringen låge deruti, att afdelningen bildats hufvudsakligen genom gåfvor af ur olika synpunkter hopkomna samlingar och just i följd deraf ingalunda kommit att utgöra något systematiskt helt. Så hade t. ex. möbelafdelningen sin egentliga styrka i arbeten från 1600-talets senare hälft, medan deremot medeltidens och nutidens möbelsnickeri icke alls, samt 1500-talets och 1700-talets endast genom ett fåtal nummer vore representeradt. Den keramiska afdelningen, som dock i det stora hela hade minsta antalet luckor att uppvisa, saknade alldeles prof på de ur mönstersynpunkt så vigtiga och lärorika persiska och indiska fajanserna, hvartill komme, att den äldre ryska, engelska och spanska keramiken vore högst fåtaligt företrädd. Af ädlare moderna tillverkningar, vare sig på keramikens eller andra konstslöjdgrenars områden, hvilkas studium dock vore af så stor betydelse såväl för mönsterritaren som för yrkesidkaren, funnes egentligen endast det, som genom 1897 års inköp kunnat förvärfvas.

Samlingens betydelse såsom undervisningsmateriel hade, det oaktadt, såsom framginge af den statistik, som häröfver förelåge, visat sig med hvarje år vara i tilltagande ur såväl teoretisk som praktisk synpunkt. Sålunda tillhandahöllos efter särskild anmälan för studier och kopiering under treårsperioden 1888—1890 983 föremål vid 772 studiebesök; åren 1891—1893 hade dessa siffror vuxit till respektive 1,200 och 1,079 och under åren 1894—1896 till 1,572 och 1,424. Ett stort antal af dessa studerande utgjordes af elever dels vid tekniska skolans i Stockholm högre konstindustriella afdelning, som hade till särskildt syfte att utbilda mönsterritare och modellörer för yrkena samt teckningslärare för statens skolor, dels vid tekniska högskolans afdelning för byggnadskonst, hvilka båda

skolor här under vederbörande lärares tillsyn till och med haft bestämda arbetstimmar. I hvilken utsträckning samlingen användts för studieändamål framginge äfven af en granskning af vid 1897 års utställning exponerade prof å tekniska skolans i Stockholm elevarbeten. Härtill komme det stora antalet af mera flygtiga, på stående fot tagna skisser af föremål och mönstermotiv, rörande hvilka ingen särskild anmälan kunde eller brukade göras. Men äfven den stora allmänheten visade sitt intresse för samlingen genom flitiga besök, och tjenstemännen mottoge mycket ofta från när och fjerran skriftliga eller muntliga förfrågningar rörande ämnen, som stode i samband med denna del af samlingen.

Ifrågavarande samling hade således både en bestämd uppgift och en gifven krets af studerande och besökande, så att det med skäl kunde sägas, att densamma hade sin dryga andel i det uppsving, som utmärkte den svenska konstslöjden särskildt under de år, konstslöjdafdelningen varit i verksamhet. För att denna utveckling skulle kunna fortgå, vore det emellertid af vigt, att det intresse, hvarmed samlingen omfattats, underhölles och ytterligare ökades eller, med andra ord, att samlingen följde med sin tid. Härvid vore att märka, att konstslöjdens höjande i de allra flesta civiliserade länder just i våra dagar låge regeringar och folk synnerligen nära om hjärtat. I Tyskland funnes redan ett tjugutal sådana museer. I Danmark hade år 1896 i Köpenhamn öppnats ett synnerligen dyrbart konstslöjdmuseum i en derför nyuppförd byggnad med värdefulla, systematiskt anordnade samlingar, till hvilket museum kunde sägas sluta sig de af danska staten äfvenledes understödda museerna i Aalborg, Aarhus, Maribo, Odense, Randers, Ribe och Wiborg. Norge egde redan tre konstslöjdmuseer, nemligen i Kristiania, Bergen och Trondhjem. Kristianiamuseets budget för år 1894 slutade på ett belopp af 42,434 kronor 57 öre, hvaraf 20,565 kronor 33 öre användes till samlingarnas ökande. Museets i Bergen inköpssumma för år 1895 slutade på 5,918 kronor 2 öre, och museets i Trondhjem under 1894 på 7,172 kronor 12 öre. Samtliga de tre af norska staten understödda konstindustrimuseerna hade vid sistnämnda tidpunkt att förfoga öfver en budget af närmare 70,000 kronor för år.

Äfven hos oss hade upprättandet af ett särskildt konstindustrimuseum varit ett länge och ofta framhållet önskningsmål. Det betänkande, som härom afgifvits af den utaf Eders Kongl. Maj:t år 1877 tillsatta komité, upptoge förslagsvis en årsbudget af 34,200 kronor, af hvilka 7,000 kronor för inköp. Det torde förbehållas en förnyad undersökning att utreda, huruvida förverkligandet af denna plan vore med de i nuvarande museianordning gifna förutsättningar det för staten fördelaktigaste, eller om icke frågan om upprättande af ett konstindustrimuseum kunde lösas på annat sätt. För närvarande vore en förstärkning i nationalmusei inköpsanslag

det mest trängande behofvet, något som Riksdagen också erkänt, då den år 1897 på framställning af Eders Kongl. Maj:t anvisade ett belopp af intill 15,000 kronor för inköp af konstslöjdföremål på samma års allmänna konstutställning i Stockholm. Konstslöjdsamlingens behof hade härigenom utan tvifvel blifvit till en del fyldt, i det att för nationalmuseum inköpts ett antal representativa föremål från olika områden af konstslöjden, svenska och utländska. Men vid en tidpunkt, då konstindustriens betydelse vore så uppmärksammad som nu, och då den särskildt i våra båda närmaste grannländer åtnjöte ett så kraftigt understöd från det allmännas sida, vore nationalmusei konstslöjdafdelning illa rustad att med sitt ringa inköpsanslag motsvara berättigade anspråk. Landets konstindustri visade en lofvande hållning, lergods- och glasfabrikationen vore stadd i en kraftig utveckling, metallindustrien, här egentligen den smärre, guld- och silfversmidet, nysilfverfabrikationen, arbetet i brons, malm, messing, tenn och konstsmidet i jern visade mer eller mindre goda resultat, men i alla händelser en omfattande verksamhet, den textila konsten, möbeltillverkningen och bokbinderiet företedde mycket af intresse. En stor verldsutställning, i Paris, till hvilken Sverige antagit inbjudning, förestode år 1900. Under sådana omständigheter syntes det vara af betydande vigt, att den svenska konstindustrien ej behöfde sakna de hjelpmedel, som ett konstslöjdmuseum med dermed förenad samling af planschverk och ritningar kunde erbjuda.

På grund af hvad sålunda anförts har intendenten vid nationalmuseum hemstält, det täcktes Eders Kongl. Maj:t af Riksdagen äska ett till 8,000 kronor förhöjdt extra anslag till konstslöjdsamlingen. Öfver denna framställning har nationalmusei nämnd afgifvit underdånigt yttrande och dervid förklarat sig i allo instämma i intendentens anhållan.

Då jag delar de af museimyndigheterna uttalade åsigter om den stora önskvärdheten af att nationalmusei konstslöjdafdelning finge för inköp disponera ett något rymligare anslag än det, som dertill alltsedan afdelningens bildande plägat årligen anvisas, och då det i sådant afseende äfvensom för samlingarnas vård m. m. nu ifrågasatta belopp synes mig väl behöfligt, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att för år 1899 anvisa ett extra anslag af 8,000 kronor för vård, underhåll och tillökning af statens konstindustriella samlingar.

[36.] *Bevakning af nationalmusei-byggnaden.* Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien har i underdåniga skrifvelser den 4 maj och den 6 juli 1897 anmält behofvet af *åtgärder till skydd för samlingarna i nationalmuseibyggnaden* och dervid särskildt påpekat, att efter indragning af den militärbevakning, som förut funnits vid nämnda byggnad, annan vakthållning måste der anordnas, för att de dyrbara och delvis oersättliga samlingar, som i byggnaden förvarades, skulle

vara skyddade mot inbrottsstöld. Sedan öfverintendentsembetet anbefalts att i anledning häraf inkomma med utlåtande, om och hvilka skyddsåtgärder beträffande museibyggnaden kunde vidtagas för vinnande af trygghet i de af akademien angifna afseenden, föreslog embetet i underdånig skrifvelse den 16 november 1897, i hufvudsaklig enlighet med hvad så väl akademien som nationalmusei nämnd tillstyrkt, att å byggnaden måtte anbringas fönsterluckor, dörrar och galler m. m. af jern; att gaslyktor jemte tillhörande ledningar måtte uppsättas på de båda gårdarne, för att nattetid hållas brinnande; samt att, under förutsättning att nattvakt komme att anställas, en telefonledning till närmaste polisstation måtte anordnas i södra ingångsporten. På samma gång uttalade öfverintendentsembetet såsom sin uppfattning, att det arfvode, som kunde erfordras åt den nattvakt, som i den indragna militärpostens ställe borde antagas, eller de utgifter, som en ökad gasförbrukning för gårdarnas belysning medförde, borde bestridas genom de i byggnaden inrymda institutioners egen försorg.

I underdånig skrifvelse den 3 december 1897 anförde intendenten vid nationalmuseum, att nyssnämnda ändamål närmast torde hänföra sig till museibyggnaden såsom sådan och således vara af analog art med anslagen till byggnadens uppvärmning, till portvakt, eldare ock gårdsdräng, hvilka anslag af intendenten redovisades. Af denna anledning, och oaktadt faran för inbrott visserligen vore större i historiska museets på nedra bottnen belägna lokaler än i museets konstafdelning, hade intendenten ansett sig böra hos Eders Kongl. Maj:t göra underdånig framställning i denna del af frågan. Hvad beträffade belysning af de båda gårdarna, kunde denna enligt meddelande från gasverket beräknas för år medföra en kostnad af omkring 150 kronor. För närvarande syntes medel härtill kunna beredas af nationalmusei anslag till brännmaterial m. m., hvilket anslag under en följd af år plägat förete ett litet öfverskott. Medel till aflöning af nattvakt disponerade nationalmuseum deremot icke. De löneförmåner, som tillkomme den vid byggnaden anstälda personalen, vore för hvar och en noggrant bestämda genom nådiga brefvet den 10 december 1880 och det till samlingarnas bevakning under förevisningstiderna utgående anslaget, 5,000 kronor, räckte ej ens för detta ändamål utan förstärktes af inflytande förevisningsmedel årligen och på förhand med 550 kronor, allt enligt samma nådiga bref. Af förevisningsmedlen, hvilka i medeltal kunde anses inflyta med 2,500 kronor årligen, ehuru år funnits, då de ej ens uppgått till 2,000 kronor, plägade 1,942 kronor vara på förhand årligen anvisade, och rörande dispositionen af möjligen befintlig återstod lemnade gällande museistadga föreskrift. Någon erfarenhet angående kostnaden för nattlig bevakning af fullt tillfredsställande beskaffenhet hade vid nationalmuseum ännu ej vunnits, och ett definitivt förslag kunde derför ej nu framställas. Det torde kunna

antagas, att vaktgöringen under årets mörkare hälft, januari—mars och oktober—december, borde taga sin början omkring klockan 10 om qvällen och fortgå till klockan 5 på morgonen, således sju timmar i dygnet; under den ljusare årstiden, april—september, torde fem timmars vakttjenst vara tillräcklig. Till arfvodet för denna tjenstgöring komme kostnaden för anordning af ett vaktrum i byggnadens jordvåning samt för anskaffande och underhåll af lämplig tjenstgöringsdrägt med pels, pelsmössa och ytterstöflar för vintern, möjligen också beväpning. Vakttjenstgöringen måste tänkas fördelad på minst två personer, dels emedan en enda person svårligen skulle kunna hålla ut med ständig nattjenst under en längre tid, dels emedan en i vaktgöringen inöfvad person borde finnas att tillgå i händelse af sjukdoms- eller annat förfall för den egentliga nattvakten. Fördelningen kunde lämpligen ske så, att den ene tjenstgjorde fem, den andre två nätter i veckan. Till befattningen borde naturligtvis endast ifrågakomma fullt pålitliga personer af stadgad ålder. Under förutsättning att den indragna militärposten ej komme att återinsättas, hemstälde intendenten, att ett förslagsanslag af 2,000 kronor måtte ställas till hans disposition för anordnande om möjligt redan denna vinter af nattlig bevakning af nationalmuseibyggnaden. Till denna anhållan tillstyrkte museinämnden nådigt bifall.

Eders Kongl. Maj:t, som, med hänsyn till de fordringar, hvilka numera måste ställas på truppernas utbildning, och svårigheten att i samband med en vidlyftig vaktgöring nöjaktigt tillgodose denna utbildning, ansett omständigheterna påkalla en begränsning af den i hufvudstaden dagligen utgående vaktstyrkan, förklarade den 5 juni 1897 i kommandoväg en af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien gjord framställning om nådig bestämmelse att en militär vaktpost med angifven skyldighet skulle vara utstäld vid nationalmuseibyggnaden icke föranleda någon Eders Kongl Maj:ts åtgärd.

Den 31 nästlidne december beslöt Eders Kongl. Maj:t bemyndiga öfverintendentsembetet att gå i författning om verkställande af förenämnda utaf embetet föreslagna och i ett af öfverintendentsembetet inlemnadt kostnadsförslag upptagna åtgärder och anordningar vid nationalmuseibyggnaden samt att för ifrågavarande kostnaders bestridande af medel, som öfverintendentsembetet omhänderhade, mot redovisning använda ett belopp af högst 6,625 kronor. På samma gång behagade Eders Kongl. Maj:t för anordnande tillsvidare af nattlig bevakning vid museibyggnaden anvisa och ställa till museiintendentens förfogande, mot redovisning, ett belopp af högst 2,000 kronor, och anbefaldes statskontoret att förskottsvis af tillgängliga medel utbetala beloppet.

Då behofvet af nattlig bevakning vid nationalmuseibyggnaden i syfte att skydda densamma och deri förvarade samlingar mot eldfara, inbrott

och åverkan måste tillgodoses äfven under år 1899 och militär ej lämpligen torde kunna härför användas samt några medel för sådan vakthållnings bestridande genom civil personal ej finnas att tillgå, hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för anordnande af nattlig bevakning vid nämnda byggnad bevilja på extra stat för år 1899 ett anslag af 2,000 kronor.

Lifrustkammaren.

På derom af föreståndaren för lifrustkammaren i skrifvelse den 21 september 1897 gjord underdånig framställning, i hvilken nationalmusei nämnd instämt, tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för tillsyn, underhåll och vård af *lifrustkammarens samlingar m. m.* anvisa på extra stat jemväl för år 1899 ett anslag af 5,800 kronor, att användas enligt samma grunder, som hittills följts. [37.] *Lifrustkammaren.*

Domkapitlens expeditioner.

För att åt tjenstemännen vid *domkapitlens expeditioner* bereda löneförbättring under år 1899, i likhet med föregående år, erfordras anslag till oförändradt belopp; och får jag fördenskull i underdånighet tillstyrka framställning till Riksdagen derom, att för berörda ändamål måtte å extra stat för år 1899 anvisas 3,716 kronor. [38.] *Löneförbättring åt tjenstemännen vid domkapitlens expeditioner.*

Med hänvisning till hvad jag under punkten 3 angående delning af Hernösands stift anfört, tillåter jag mig hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa *dels*, såsom ersättning till nuvarande *amanuensen vid domkapitlet i Hernösand* för den minskning i hans inkomst, som i anledning af den föreslagna delningen af Hernösands stift skulle uppstå genom upphörande af det från lappmarks ecklesiastikverk till honom nu utgående anslag, 600 kronor, *dels ock*, för anskaffande af *möbler, inventarier m. m. för expeditionslokalen* vid det nya domkapitel, som enligt förslaget om berörda stifts delning skulle upprättas i Luleå, 3,500 kronor. [39.] *Ersättning åt amanuensen vid domkapitlet i Hernösand för mistad inkomst m. m.*

På Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar hafva åren 1895, 1896 och 1897 af Riksdagen för betäckande af *brister i domkapitlens expeditionskassor* beviljats på extra stat för hvartdera af åren 1896, 1897 och 1898 5,000 kronor. Till utgående från dessa anslag hafva för fyllande af brister, som blifvit efter granskning i Eders Kongl. Maj:ts och rikets kammarrätt till siffran fastställda, enligt Eders Kongl. Maj:ts under åren [40.] *Betäckande af brister i domkapitlens expeditionskassor.*

1895, 1896 och 1897 fattade beslut anvisats öfver 10,000 kronor. Enligt hittills inkomna ansökningar, hvilka till kammarrätten remitterats, äro för närvarande till ersättande anmälda brister för åren 1894—96 till betydligt belopp.

Under åberopande häraf hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes på extra stat jemväl för år 1899 äska ett belopp af 5,000 kronor för betäckande intill sistnämnda belopp af brister, som före år 1897 uppkommit i domkapitlens expeditionskassor, i den mån de anmälas och blifvit till siffran i behörig ordning fastställda.

Universiteten.

[41.] *Universitets-lektorer i Upsala.* På Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljades vid 1894 års riksdag för anställande under sex år vid universitetet i Upsala af *lektorer i tyska, franska och engelska språken* ett anslag af 36,000 kronor, och hafva deraf för hvartdera af åren 1895, 1896, 1897 och 1898 anvisats 6,000 kronor. Jag tillstyrker nu i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning derom, att af omförmälda anslag må på extra stat för år 1899 anvisas 6,000 kronor.

[42.] *Undervisningen i geografi.* Vid de senaste riksdagarna hafva beviljats extra anslag af 1,000 kronor för uppehållande af *undervisningen och examinationen i geografi* vid universitetet i Upsala. Då de förhållanden, som påkallat detta anslag, äro oförändrade, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för berörda ändamål anvisa på extra stat för år 1899 enahanda belopp, eller 1,000 kronor.

[43.] *Universitets-biblioteket i Upsala.* Vid de senaste årens riksdagar har på extra stat anvisats ett belopp af 2,500 kronor till arfvoden åt *extra ordinarie amanuenser vid universitetsbiblioteket i Upsala.* Då detta anslag fortfarande är af behofvet påkalladt, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för ifrågavarande ändamål bevilja för år 1899 ett extra anslag af 2,500 kronor.

[44.] *Nybyggnad för kemiska institutionen i Upsala.* Professorn i allmän och åkerbrukskemi vid universitetet i Upsala P. T. Cleve samt e. o. professorn i analytisk kemi dersammastädes O. Widman hafva till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen af filosofiska fakulteten vid universitetet ingifvit en af ritningar och kostnadsförslag åtföljd framställning angående begärande af ett anslag å 273,561 kronor till uppförande och utrustning af en ny laboratoriebyggnad för institutionen för allmän och analytisk kemi vid omförmälda universitet.

I denna framställning erinras till en början, hurusom i den s. k. kemiska byggnaden — till hvars uppförande Rikets ständer år 1851 beviljat ett anslag af 100,000 riksdaler — först inrymts institutionerna för allmän kemi, analytisk kemi, medicinsk kemi, fysik och mineralogi samt tre boställslägenheter för prefekter, hvarjemte sedermera de farmakologiska samlingarna fått plats i byggnaden. Sedan den mineralogiska institutionen år 1887 flyttats till de förra konsistorie- och fakultetslokalerna, hade de fysiska, medicinsk-kemiska och farmakologiska institutionerna vunnit ökadt utrymme. Institutionen för allmän och analytisk kemi hade deremot nödgats afstå ett i andra våningen beläget, åt densamma upplåtet rum. Den kemiska byggnadens lokaler vore efter denna flyttning för närvarande fördelade på följande sätt:

Fysiska institutionen med tillhörande boställslägenhet upptoge hela tredje våningen.

Medicinsk-kemiska institutionen innehade en half laboratorielokal i första våningen samt en laboratorielokal och en boställslägenhet i andra våningen.

Farmakologiska institutionen besutte några rum i första och andra våningen.

Institutionen för allmän och analytisk kemi åter förfogade öfver en föreläsningssal och två lägenheter i första våningen samt en boställslägenhet i den andra.

Laboratoriet för allmän kemi hade öppnats år 1859. Länge dröjde det ej förr än utrymmet derstädes blifvit för trångt, men man hade omsider år 1875 vidtagit den åtgärden att förena sagda laboratorium med det år 1865 inredda, jemförelsevis mindre besökta analytiska laboratoriet och sålunda bildat »institutionen för allmän och analytisk kemi», stående under samme prefekt. Den fördel, som man härigenom till en början vunnit, förlorades emellertid, då laborantantalet fortfarande steg. Åtskilliga inträdessökande fingo vänta på plats längre eller kortare tid, oaktadt hvarje plats omedelbart då den blef ledig besattes, och ehuru laborationskurser anordnades äfven under julferierna. Genom åtskilliga ändringar och flyttningar, vidtagna med uteslutande hänsyn till målet att anskaffa så många laborantplatser som möjligt, hade man då ånyo lyckats vinna ett stort antal dylika platser. Detta hade skett år 1882. Den inredning af lokalerna, som då genomfördes, hade sedermera icke undergått någon väsentlig förändring, men väl hade man af både hygieniska och andra skäl sett sig förhindrad att ända till det allra yttersta anlita det befintliga antalet platser. För qvalitativa analyser användes numera 30 platser, sedan 3 indragits i samband med införande af en ordnad ventilation, för qvantitativa analyser

funnes blott 8 platser och för de syntetiska laborationerna kunde af 29 inredda platser endast omkring 20 begagnas.

Den nödtvungna begränsningen af antalet laborantplatser hade medfört stora olägenheter för de studerande ej minst med afseende på de syntetiska kursernas genomgående. Oaktadt åt dessa gifvits allt det tidsutrymme, som, utan att hindra andra obligatoriska kurser, varit möjligt — två syntetiska kurser hade hvarje termin anordnats — hade många studerande måst afvisas och först en följande termin fått önskadt tillträde till de syntetiska laborationerna. Hvad beträffar det analytiska laboratoriet, hade vårterminen 1886 till matematisk-naturvetenskapliga sektionen anmälts, att ej mindre än 37 studerande efter afslutad syntetisk kurs måst vänta på plats, de flesta öfver en månad.

Visserligen hade laborantantalet under de följande åren nedgått och en år 1892 vidtagen minskning i den för blifvande läkare anordnade kursen i qvalitativ analys hade ock utöfvat en lättnad i afseende å utrymmet. Men laborantantalet å denna afdelning hade åter stigit, så att ett ej ringa antal studenter — vårterminen 1897 ej mindre än 25 — måst flera veckor vänta på plats. Och denna stegring komme, efter allt att döma, att fortgå under de följande åren. Äfven på afdelningen för qvantitativ analys hade utrymmet tidtals visat sig vara för litet. Så hade till exempel af dem, som vårterminen 1896 sökt inträde der, 4 måst en hel termin vänta på plats.

I detta sammanhang borde för öfrigt bemärkas, hurusom kemien sedan år 1891, då den nya stadgan angående filosofie kandidat- och licentiatexamina utfärdades, intoge en helt annan och betydelsefullare ställning såsom undervisningsämne än förr. Af alla till matematisk-naturvetenskapliga sektionen hörande ämnen vore utan fråga kemien det mest centrala, och kemiska kunskaper behöfdes mer eller mindre för studiet af alla naturvetenskapliga ämnen. Med den frihet i valet af examensämnen, som nu rådde, komme otvifvelaktigt kemien att alltmera ingå såsom ämne i filosofie kandidatexamen. Antalet blifvande filosofie kandidater, som vunnit inträde på laboratoriet, hade ock sedan år 1891 varit i stark stigning. Detta antal hade nemligen år 1891 varit 7, år 1892: 13, år 1893: 14, år 1894: 14, år 1895: 18, år 1896: 25, och år 1897: 24. För utrymmet på det analytiska laboratoriet vore denna ökning af större betydelse än en motsvarande ökning af medicine studerande.

Faran för de studerande att på grund af väntan på plats blifva uppehållna i sina studier växte derför i dubbel måtto genom ökningen af gradualisterna. Vanligen uppstode redan nu vid andra syntetiska kursens slut — om ej förr — för hvarje termin en stockning, som gjorde, att ett större

eller mindre antal finge vänta på plats. Denna väntan kunde för de medicine studerande, till stor ekonomisk skada, lätt fördröja examen för en hel termin.

Hvad sålunda anförts syntes ådagalägga, att allt, som varit möjligt, blifvit gjordt för att tillgodogöra utrymmet inom de lokaler, som för närvarande äro upplåtna åt den kemiska institutionen, men att, trots detta, antalet användbara arbetsplatser sedan lång tid varit i hög grad otillräckligt, samt att behofvet af ökadt utrymme är oafvisligt och måste tillfredsställas så fort sig göra låter.

Cleve och Widman öfvergå härefter till en framställning beträffande lokalernas beskaffenhet samt deras inflytande på undervisningens anordning och bedrifvande. De komma dervid till det resultat, att behofvet af ökadt utrymme med hänsyn till dessa förhållanden framstår såsom om möjligt ännu mera trängande.

Till en början erinra de, hurusom man i hygieniskt afseende numera fordrar, att qvantiteten frisk luft för timme och individ skall uppgå till 20—35 kubikmeter i vanliga rum för friska och till 60—80 kubikmeter i sjukrum. Å afdelningen för qvalitativ analys utgjorde numera, yttra de, sedan antalet platser något inskränkts och en mindre ventilationsinrättning år 1890 anbringats, det mot nyssnämnda tal svarande i medeltal 9,4 kubikmeter. På den syntetiska afdelningen vore visserligen kubikrymden 12,4 kubikmeter för laborant, beräknadt efter 20 laboranter. Men derstädes hade på grund af rumsförhållandena icke någon artificiel ventilation kunnat anordnas, och luften vore derför sämre der än på det analytiska laboratoriet. Då det här vore fråga om ett kemiskt laboratorium för nybörjare, der hvarje laborant dagen i ända hade minst en gaslåga brinnande och der för helsan skadliga gaser alltjemt utvecklades, syntes det ej vara öfverdrifvet att i fråga om detta laboratorium uppställa samma fordran på lufttillgång som för sjukrum, eller omkring 75 kubikmeter för individ och timme. Med hänsyn till det luftombyte som egde rum på den syntetiska afdelningen och på den analytiska uppskatta Cleve och Widman den tillgängliga luftmängden å dessa afdelningar till $^1/_3$—$^1/_4$ af den behöfliga. Härtill kunde för öfrigt läggas att vätesvafleapparaterna, som oupphörligt vore i användning, måst förläggas till ett litet särskildt derför uppfördt hus på gården, hvilket medförde, att laboranterna under vintertiden ständigt vore utsatta för förkylning under trafiken mellan detta hus och laboratorielokalerna. Numera förekomme helt visst icke inom vårt lands undervisningsväsen sämre hygieniska förhållanden än de nu omförmälda.

Beträffande härefter lokalernas beskaffenhet i öfrigt och deras inflytande på undervisningen anföres i den gjorda framställningen hufvudsakligen.

Hvad anginge kursen i qvalitativ analys hade den ständiga omsättning af laboranter, som orsakats af nödvändigheten att efterhand besätta hvarje uppkommen ledighet med en ny laborant, verkat i hög grad menligt på undervisningens ordnande. Läraren hade måst för hvar enskild laborant eller i lyckligaste fall för ett fåtal upprepa de anvisningar och de förklaringar öfver experimenten, som vore behöfliga. Då läraren hade omkring sig 30 lärjungar, som samtidigt sysselsatte sig med olika uppgifter, kunde det ej undvikas, att handledningen blefve i icke ringa grad otillräcklig och bristfällig. Om utrymmet tilläte alla, som för terminen önskade deltaga i öfningarna, att börja samtidigt, skulle läraren kunna åtminstone under den grundläggande delen af kursen i allas närvaro till ledning för arbetet sjelf utföra typiska experiment och kontrollera, att teoretiska studier beledsagade det experimentella arbetet.

Att utrymmet inom afdelningen för qvantitativ analys vore otillräckligt hade redan påpekats. Anordningarna lemnade dessutom alltför mycket öfrigt att önska. Detta gälde särskildt vågrummen och vid qvantitativ analys vore vägning en hufvudsak. Åtskilliga omständigheter medförde, att en konstant vägning vore nästan omöjlig i det analytiska laboratoriets vågrum. Vågrummet i syntetiska laboratoriet vore likaledes behäftadt med åtskilliga olägenheter.

För titreringsanalyser saknades ett särskildt rum. Normallösningarna måste derför förvaras i laborationsrummen, och härigenom orsakades, att de analytiska bestämningarna antingen blefve osäkra eller ock toge en oskäligt lång tid.

För gasanalyser hade förut funnits ett särskildt kallrum inredt. Detta hade dock måst uppoffras vid förändringen år 1882, och för närvarande kunde gasanalyser ej utföras i Upsala.

Ännu beklagligare vore på grund af åtskilliga i framställningen utförligt anförda omständigheter att det under nuvarande förhållanden vore så godt som omöjligt att under terminerna få rent, klorfritt, destilleradt vatten — hvilket dock vore ett grundvilkor för analyser och för vetenskapliga arbeten i allmänhet.

För öfningarna i organisk syntes funnes ej annan lokal än den sal, som egentligen vore afsedd för de förberedande öfningarna i oorganisk syntes. Förstnämnda öfningar måste derför begränsas till 6 veckors tid och för öfrigt hållas på tider, då salen ej användes för dessa andra öfningar. Nämnda sal måste ock användas för öfningar i föreläsningsexperiment, hvilka för närvarande vore obligatoriska för erhållande af betyget godkänd i kemi i filosofie kandidatexamen. Dessa öfningar hade emellertid hittills, på grund af de lokala svårigheterna, varit af ytterst primitiv art.

Det borde här framhållas, att utrustningen för kemiska originalundersökningar vore af den mest tarfliga beskaffenhet samt att bristen på särskilda anordningar för vissa operationer rent af vore lifsfarlig. På hvarje nyare laboratorium funnes t. ex. särskilda rum för destillationer af eldfarliga vätskor och för explosiva arbeten. Sådana arbeten måste i Upsala utföras i de vanliga laborationsrummen. Svåra olyckstillbud hade flere gånger uppkommit härigenom, och det vore en lycklig tillfällighet, att ej allvarsamma olyckshändelser inträffat. Bristen på särskildt destillationsrum medförde för öfrigt stor tidsspillan, derigenom att destillationen nu måste utföras i mindre skala, men så mycket oftare. För organiska förbränningsanalyser, hvilka snart sagdt dagligen — stundom flere gånger dagligen — utfördes på ett större kemiskt laboratorium, funnes ej heller särskildt rum. Äfven häraf följde mycket stora olägenheter.

För spektralanalytiska undersökningar hade institutionen, för att nödtorftigt draga sig fram, under det sista året förhyrt och inredt ett på vinden, tre trappor upp, och således ytterst obeqvämt beläget amanuensrum. Ett särskildt mörkrum för polarisationsundersökningar fattades. Tillfälle till utförande af andra för kemiska arbeten numera ytterst vigtiga fysikaliska arbeten saknades ock så godt som alldeles.

Vid tal om lokalerna för originalundersökningar borde ock framhållas, att de båda professorernas arbetsrum, hvilka jemväl vore mottagningsrum och skrifrum samt derför starkt trafikerade, icke medgåfve den isolering, som ofta vore nödvändig för utförande af grannlaga experimentella undersökningar. De vore dessutom illa utrustade och för små för att kunna, vid behof, inrymma arbetsplats för studerande.

Vid den kemiska undervisningen intoge föreläsningar, belysta af experiment- och preparatförevisning, ett vigtigt rum. Det borde derför anmärkas, att den nuvarande föreläsningssalen tidtals vid mycket besökta föreläsningar visat sig vara för liten, så att en del af åhörarne icke fått sittplats, utan måst stående åhöra föreläsningarna och göra sina anteckningar. Vidare vore Upsala laboratorium sannolikt det enda, som saknade ett särskildt prepareringsrum för föreläsningsexperiment. Bristen häraf vållade stor tidsspillan och andra svårigheter samt gjorde en fullt effektiv elementär föreläsningskurs omöjlig att anordna.

Genom hvad Cleve och Widman i dessa delar af frågan anfört ansåge de sig hafva till fullo ådagalagt, att de nuvarande lokalerna lade oöfvervinneliga hinder i vägen för en någorlunda tidsenlig undervisning och att utrustningen för de vetenskapliga undersökningarna med största fog kräfde en snar förbättring.

I denna redogörelse för förhållandena vid kemiska institutionen fattades ännu en sak, som förtjenade uppmärksamhet. Institutionen egde ett utmärkt bibliotek, hvilket torde öfverträffa till och med de flesta laboratoriebibliotek i utlandet, utgörande för närvarande 100 hyllmeter. Nämnda bibliotek hade grundlagts genom en synnerligen värdefull gåfva af professorn L. F. Svanberg och sedan förnämligast med institutionens egna medel kompletterats. I professor Svanbergs gåfvobref af år 1877 hade, bland annat, vid gåfvan fästs en önskan — som hade karakteren af ett vilkor — att universitetet snart måtte inrymma böckerna i ett särskildt och passande biblioteks- och läsrum. Denna önskan hade ännu efter 20 års förlopp icke kunnat uppfyllas. Biblioteket hade nemligen måst inrymmas i ett vågrum, der luften vore bemängd med laboratorieångor och den nödiga vården och utlåningskontrollen vore ytterligt försvårad. Rummet vore för öfrigt så litet, att en del böcker måst placeras i det förut omtalade spektralanalysrummet på vinden och ej ens der funnes utrymme för accessionen.

Förslagsställarne framstälde härefter den frågan, huru, då förhållandena vore sådana som nu omförmälts, behofvet af ökadt utrymme skulle kunna tillgodoses med minsta möjliga kostnad.

Närmast till hands låge, yttra de, att använda de i huset befintliga boställslägenheterna till laboratorielokaler. Dervid skulle de båda våningarna för professorn i allmän kemi och professorn i medicinsk kemi kunna ifrågakomma. Dessa lägenheter låge emellertid en trappa upp. Att en lärare skulle kunna leda öfningarna på kemiska laboratorier, belägna i skilda våningar, läte sig icke göra till följd af den ständiga tillsyn och undervisning, som erfordrades. Nämnda boställslägenheters apterande till laboratorier skulle kräfva anställandet af en ny ordinarie lärare och två nya amanuenser. Lägenheterna vore för öfrigt alldeles för låga och olämpligt placerade, hvarjemte svårigheter skulle uppstå för bortledande af skadliga gaser. Härtill komme den i och för sig vigtiga förlusten af prefekternas boställsvåningar. Till belysande af sådanas nytta och betydelse åberopas innehållet af en af professor G. Retzius författad uppsats i tidskriften Hygiea för år 1889. Det framhålles der kraftigt, att de lärare och forskare, som bo i eller vid ett läroverk, hafva mycket lättare att arbeta i sin undervisning och i sin vetenskap än de, som bo längre väg derifrån. De kunna på sina arbeten å läroanstalten använda långt mera tid än andra, de kunna tillvarataga de korta, afbrutna stunderna och i allmänhet »lefva i arbetet», ständigt öfvervaka laboratoriearbetena, såväl egna som andras. I utlandet hade man ock allt mer insett fördelen för

staten i att i sjelfva läroanstalten bereda ändamålsenliga bostäder åt vederbörande lärare.

Detta uttalande finna de nämnda professorerne särskildt tillämpligt på kemiska laboratorier, i synnerhet sådana för nybörjare, der eftersyn ständigt behöfves, och framförallt på Upsala kemiska institution, som är förlagd utanför staden och ganska långt aflägsen från lämpliga bostäder. De erinra ock, att för hvarje boställsvåning innehafvaren betalar i årlig hyra 600 kronor, som afdrages från lönen och besparas statsverket.

Med hänsyn till hvad sålunda anförts framginge, att det icke borde ifrågasättas att för ändamålet använda boställsvåningarna.

Härefter uppställes frågan om att genom en tillbyggnad af det gamla huset eller genom en mindre nybyggnad åstadkomma det erforderliga tillskottet i utrymme, under förutsättning att de gamla lokalerna allt fortfarande användas för kemiska institutionen. Det förra alternativet anses, med hänsyn till behofvet af höga, väl ventilerade laborationslokaler i tillbyggnaden, blifva synnerligen vanprydande ur arkitektonisk synpunkt, hvarjemte förbindelsen mellan de båda byggnaderna blefve i hög grad obeqväm, utan vidtagande af en mycket dyr ombyggnad af det gamla husets inre. En tillbyggnad skulle vidare utestänga ljus från den gamla byggnaden, som ej hade synnerligen stora fönster, men hade arbetsrum förlagda åt båda sidor.

Hvad åter beträffade en fristående nybyggnad, afsedd att upptaga blott en afdelning af institutionen, skulle förhållandena härvid blifva ungefärligen desamma. Då förråden af kemikalier, glaskärl samt en mängd apparater och instrument och för öfrigt föreläsningssalen af ekonomiska skäl kunde och borde vara gemensamma för kemiska institutionen i sin helhet, blefve en sådan fördelning af institutionen i hög grad obeqväm och oläglig samt skulle i längden ej kunna vidhållas.

Det funnes ock ett annat förhållande, som ensamt för sig torde afvisa hvarje tanke på vare sig en tillbyggnad eller en mindre nybyggnad för blott en del af institutionen. I kemiska byggnaden inrymdes, såsom nämndt, jemväl den fysiska institutionen, den medicinskt-kemiska institutionen samt institutionen för experimentel farmakodynamik och farmakognosi. Efter hvad som förnummits behöfde dessa institutioner ökadt utrymme. Särskildt kräfde den farmakologiska institutionen ett laboratorium, sedan professuren blifvit ombildad och numera omfattade äfven experimentel farmakodynamik. Om den kemiska institutionens behof af ökadt utrymme skulle tillgodoses vare sig genom en tillbyggnad eller en mindre nybyggnad, så att nyssnämnda tre institutioner ej kunde utvidga sig inom den kemiska byggnaden, komme äfven för dem en tillbygnad

eller nybyggnad att erfordras. Om åter kemiska institutionen alldeles utflyttades ur byggnaden, skulle de qvarvarande institutionernas behof af ökadt utrymme lätt kunna tillgodoses, i synnerhet som lokalerna genom lämpliga förändringar kunde mycket väl användas till sådana laborationer, som på dessa institutioner förekomme.

Den enda praktiska och tillfredsställande lösningen af frågan vore således uppenbarligen uppförandet af en ny byggnad för institutionen för allmän och analytisk kemi. Denna uppfattning hade redan för vid pass tio år sedan uttalats af en komité, som tillsattes af matematisk-naturvetenskapliga sektionen för att utreda frågan om afhjelpande af de missförhållanden i fråga om kemiska institutionen, som anmälts inför sektionen. Man hade emellertid ryggat tillbaka för att då begära de stora anslag, som kräfdes för en nybyggnad. Sedan laborantantalet stigit och två på utrymmet inkräktande kurser — i organiska laborationer och i föreläsningsexperiment — tillkommit, kunde saken icke vidare uppskjutas.

Bemälde professorer hade nu låtit uppgöra en plan för ett nytt laboratorium, och sedan kanslern för rikets universitet anvisat nödiga medel ur universitetets reservfond, hade åt arkitekten E. V. Langlet uppdragits att i öfverensstämmelse med nämnda plan och med iakttagande af all tillbörlig sparsamhet uppgöra de ritningar och kostnadsförslag, som åtföljde framställningen.

Hvad den nya byggnadens läge beträffade, borde densamma förläggas i den gamla byggnadens omedelbara närhet, så att nuvarande boställsvåning för prefekten fortfarande kunde användas. Då universitetet egde lämplig mark för ändamålet, behöfdes ej något särskildt anslag till tomt. Ett mindre, nu till trädskola användt, staden tillhörigt område, torde dock vara behöfligt, men syntes kunna utan kostnad för ändamålet förvärfvas.

Vid upprättandet af förslag till ny laboratoriebyggnad hade man måst taga hänsyn icke blott till undervisningens och de vetenskapliga arbetenas nuvarande behof utan äfven till den riktning, i hvilken vetenskapen utvecklades. För närvarande funnes en ordinarie professor, som undervisade i allmän oorganisk och organisk kemi, samt en e. o. professor särskildt för analytisk kemi. En dylik fördelning vore ej ändamålsenlig: den ene läraren borde öfvertaga undervisningen i oorganisk och analytisk kemi, den andre undervisningen i organisk kemi. Någon målsman för fysikalisk kemi funnes för närvarande ej. Under alla förhållanden måste man dock för arbeten i fysikalisk kemi reservera särskild lokal i den nya byggnaden.

Det upprättade förslaget vore derför grundadt på att den kemiska undervisningen fördelades på nyssnämnda sätt samt att tillräckliga lokaler

bereddes såväl för den egentliga undervisningen som för det vetenskapliga forskningsarbetet, hvilket icke kunde skiljas från undervisningen, om denna skulle kunna blifva lefvande.

Enligt planen skulle den nya byggnaden uppföras i två våningar af 5,5 meters inre höjd jemte en souterrainvåning samt innefatta ett midtelparti och två bakåt utlöpande flyglar.

I den gjorda framställningen lemnas härefter en redogörelse för byggnadens tillämnade inredning. Af denna redogörelse inhemtas hufvudsakligen följande.

Genom hufvudingången i fasadens midt kommer man in i en vestibul, som innehåller hufvudtrappan till öfre våningen. Strax till höger är ingång till ett boställsrum för eldaren, hvilken på samma gång får tjenstgöra som portvakt, i den mån hans tid sådant medgifver. Från vestibulen inträder man, efter att hafva passerat en halftrappa, i nedre hufvudvåningen, som är afsedd till laboratorium för organisk kemi. Man befinner sig då i en stor korridor, som går midt igenom hela midtpartiet. Närmast till venster befinner sig det lilla skrif- och mottagningsrummet för professorn. Detta mäter i höjd cirka 3 meter eller hälften af våningens normala höjd. Der bredvid är professorns arbetsrum, som är afsedt för, utom professorn, en eller två laboranter. På andra sidan af detta arbetsrum finnas två mindre rum, det ena vågrum och förvaringsrum för finare apparater och instrument, det andra professorns förbrännings- och destillationsrum; från detta senare kommer man öfver den stora korridoren och genom en mindre korridor till venstra flygeln, som bland annat innehåller den stora salen för oorganisk syntes. För utrymmets tillgodogörande i största möjliga grad är ett parti af flygeln på höjden indeladt i två våningar. Den nedre inrymmer på ena sidan ett arbetsrum för vaktmästaren, hvilket är i hög grad behöfligt, samt ett expeditionsrum för amanuenserna, på den andra sidan ett mindre kapprum och ett förrådsrum.

Den nyssnämnda stora laborationssalen är 9,5 meter bred mellan fönsterkapellen samt 14 meter lång. Salen får ljus genom 5 stora fönster på hvardera sidan. I fönstren äro drogskåpen placerade, hvarigenom dessa blifva ljusa och lätt tillgängliga. Arbetsplatsernas antal är 46. Med en luftvexling så stark, att luften förnyas fyra gånger i timmen, blir luftqvantiteten för laborant omkring 75 kubikmeter i timmen. På andra sidan om den stora salen finnas två rum, det ena för grofarbeten och stinkande ämnen, det andra för svafvelväteapparater. Den nu beskrifna salen kan äfven användas för öfningar i föreläsningsexperiment på de tider, då syntetiska öfningar ej hållas.

Återvänder man till hufvudingången, har man till höger laboratoriet

för qvantitativa analyser. Denna sal, som upplyses af 6 fönster, kan lätt inrymma 16 laboranter. Den närliggande högra flygelns lokaler äro hufvudsakligen afsedda för qvalitativ analys. Här befinna sig en garderob och ett amanuensrum samt ett väl skyddadt, men dock lätt tillgängligt vågrum för laboranterna äfvensom ett mindre förbränningsrum. Äfven här är mellanpartiet på höjden indeladt i två våningar. Den stora laborationssalen för qvalitativ analys är till storlek och inredning fullkomligt lika med den motsvarande i den venstra flygeln. Innanför finnes ett rum för svafvelväte och för afdunstning af starkt rykande ämnen samt en trappuppgång till den ofvanför belägna föreläsningssalen.

I den högra af de båda entresolerna finnas, utom en toilett för qvinliga laboranter, ett rum för titreringsanalyser samt ett rum för specialarbeten i oorganisk kemi eller för någon docent, som ej har särskild befattning vid laboratoriet. I den venstra entresolen äro två bostadsdubletter för amanuenser inrymda.

I öfre våningen befinner sig strax invid trappan ett mindre, öfver professorns mottagningsrum i nedre våningen beläget entresolrum, som är mörkt samt afsedt för polarisationsbestämningar och fotografiska arbeten.

I öfre våningen finnes en liknande stor korridor som i den nedre våningen. Till venster ligga såsom på nedre botten den här tjenstgörande professorns mottagnings- och skrifrum, laboratorium, våg- och förbränningsrum. En mindre korridor leder in i venstra flygeln. Der finnes till venster ett särskildt destillationsrum och ett docent- eller amanuensrum, till höger ett förrådsrum och en garderob. Rätt fram kommer man in i den stora salen för organiska laborationer. Då sådana arbeten kräfva vida större utrymme för hvarje laborant än preliminära öfningsarbeten i oorganisk syntes och qvantitativ analys, är salen beräknad blott för 16 laboranter. Vid yttre ändan af denna sal ligga 3 mindre rum, ett vågrum, ett s. k. kanonrum för explosiva arbeten och ett rum för förbränningsanalyser och för grofarbeten.

Återvänder man nu till våningens hufvudingång, har man till venster utgång till en balkong, afsedd för arbeten i fria luften med särskildt giftiga ämnen, samt något längre fram i korridoren till höger ett biblioteksrum. Detta kan rymma ända till 300 hyllmeter.

Längre fram i korridoren till höger befinna sig två rum för arbeten i fysikalisk kemi.

I högra flygelvåningen finnas först 2 rum, det ena för samlingar och apparater till föreläsningar, det andra utgörande ett förberedningsrum för föreläsningsexperiment. Detta senare ligger alldeles intill den stora föreläs-

ningssalen och är skildt från denna genom en af ett drogskåp genombruten vägg. Drogskåpet kan öppnas åt båda sidor.

Föreläsningssalen är ett stort, från båda sidor väl belyst rum, som rymmer omkring 140 åhörare, placerade på bänkar, hvilka höja sig öfver hvarandra. Ett entresolrum kan användas som kapprum för åhörarne. Ett vid sidan om föreläsningssalen beläget rum är afsedt för spektralanalytiska undersökningar.

Äfven i denna våning äro de mellan hufvudbyggnaden och de i flyglarne förlagda salarna liggande partierna indelade på höjden till ett par mindre entresolvåningar. Den venstra har man tänkt sig indelad till bostad för en s. k. privatassistent, som biträder någon af professorerna vid vetenskapliga undersökningar. Den högra innefattar ett ganska stort rum, som är afsedt för inhysande af ett elektriskt batteri och för elektrokemiska arbeten.

Undervisningen i fysikalisk kemi, när en sådan kan komma att anordnas vid universitetet, kan således disponera, utom spektralrummet och det förut omförmälda mörkrummet, 2 rum i andra våningen och nyssnämnda entresolrum.

Återstår nu att redogöra för användningen af källarvåningen. Till densamma leda ingångar från båda sidorna och från den inre gården. Hufvudbyggnaden genomlöpes af en korridor. Inträder man genom den venstra, sydöstra porten, har man till höger ett rum för gasanalyser, ett annat för jäsningsförsök, vidare ugnsrum för pyrokemiska arbeten, ångpannerum och maskinrum. Viker man nu af till venster, har man till höger klosettrum, till venster ett uppvärmningsrum för den friska ventilationsluften, rättfram den stora bränslekällaren och längst bort innanför trappan till föreläsningssalen en liten iskällare för förvaring af is till laboratoriearbeten under den varmare årstiden. I venstra flygeln har man närmast den stora korridoren till venster klosettrum och förrådshissen till de öfre våningarna, till höger ett andra rum för uppvärmning af ventilationsluft. Rätt fram är det stora förrådsrummet för syror, kemikalier af alla slag och för glas- och porslinskärl. Rummet torde för öfrigt, om så påfordras, kunna afdelas till ett eller annat mindre rum för speciella kemiska arbeten.

För en laboratoriebyggnad, uppförd efter nu angifven plan och i öfverensstämmelse med de upprättade ritningarna, erfordras enligt verkstälda kostnadsberäkningar:

för sjelfva byggnaden med gas- och vattenledning	kr.	207,405
för inredning	»	23,556
Transport	kr.	230,961

	Transport kr.	230,961
för värmeledning och ventilation	»	32,600
hvartill kommer för den komplettering af instrumenter och utensilier, som nödvändiggöres af det ökade antalet arbetsplatser	»	10,000
	summa kr.	273,561.

Denna summa finna förslagsställarne ganska stor, men de anmärka, att staten, hvilken, såsom nämndt, år 1851 anvisade 100,000 kronor till den s. k. kemiska byggnadens uppförande, i sjelfva verket, i betraktande af att staten hade inkomst af boställsvåningarna i byggnaden samt att institutionen för allmän och analytisk kemi blott upptoge något mer än en tredjedel af byggnaden, kunde anses för de senaste femtio, eller rättare hundra åren hafva haft en totalutgift af blott 22,500 kronor för lokaler till undervisning i oorganisk, organisk och analytisk kemi vid universitetet i Upsala. Med hänsyn till att såväl laboranterna — hvilka under de senaste 15 åren i medeltal utgjort 76 för hvarje termin — som alla vid institutionen tjenstgörande lärare varit hänvisade till lokaler, hvilkas uppbyggande stannat vid nyss berörda ringa summor, vore det naturligt, att förhållandena vid den nuvarande institutionen vore sådana som de skildrats.

I framställningen uppgifves vidare, att, så vidt bekant vore, det ej finnes något enda kemiskt universitetslaboratorium, som ej under de senaste 40 åren antingen fått helt och hållet nya lokaler eller de gamla väsentligen tillökade, och detta för kostnader, vida öfverstigande den nu ifrågasatta. I detta afseende omförmäles, bland annat, att för kemiska institutionen vid universitetet i Helsingfors, som år 1847 fått en byggnad åt sig uppförd, hvilken, tomt oberäknad, kostat omkring 100,000 kronor, redan efter ett tiotal år måst flyttas till en ny, för en kostnad af omkring 500,000 mark uppförd byggnad, som till större delen inredts till kemiskt laboratorium med boställsvåning. Det nuvarande kemiska laboratoriet i Helsingfors hade nybyggts åren 1885—1887 och kräft en utgift af 293,000 mark. Detta hus innehölle dock ej någon föreläsningssal, ej några boställsrum och blott ett enda mindre rum för fysikaliskt-kemiska undersökningar.

I Köpenhamn hade år 1893 uppförts en kemisk laboratoriebyggnad för en kostnad af 328,000 kronor, hvartill komme utgifter för inredning.

I Tyskland hade man på kemiska laboratoriebyggnader offrat utomordentliga summor. Till belysande häraf anföras några siffror från universitet, som vore närmast jemförliga med universitetet i Upsala. Den år 1882 färdiga kemiska institutionsbyggnaden i Strassburg — hvarest studentantalet sommarsemestern år 1896 utgjort 941 — hade kostat

700,000 mark, tomten oberäknad. Vid universitetet i Würzburg, med ett studentantal af 1,100—1,200, hade laboratoriebyggnaden, hvilken fullbordats år 1896, kostat 650,000 mark, tomten ej inräknad. I Heidelberg, hvarest studentantalet vore ungefär lika stort som i Würzburg, hade före år 1892 funnits en större laboratoriebyggnad, men sagda år hade institutionen utvidgats med en ny byggnad, uteslutande afsedd för organisk kemi, hvilken byggnad kräft en kostnad af 325,878 mark. Ej heller i detta belopp inginge utgift för tomt.

För ett rätt bedömande af denna anslagsfråga måste man ock besinna, hvilket oerhördt inflytande den kemiska forskningens resultat i våra dagar utöfva på nästan alla områden, särskildt i fråga om industriens utveckling. I detta afseende hänvisas särskildt till förhållandena i Tyskland.

Den kemiska forskningen, anföra Cleve och Widman till slut, fortgår rastlöst; i dess spår uppväxa alltjemt nya industrier och särskildt lofvar den yngsta af kemiens grenar, den fysikaliska kemien, att öppna nya synvidder för industriel utveckling. Men då fordras framför allt män, som äro vana vid sjelfständigt vetenskapligt arbete, och för deras utbildning är universitetet rätta platsen.

Vid framställningen voro fogade kostnadsförslag för sjelfva byggnadens uppförande med gas- och vattenledningar, för inredningar samt för värmeledning och ventilation, slutande dessa förslag å förut angifna summor. Beträffande uppvärmningen och ventilationen vill jag nämna, att förslaget afser användande af ånglågtrycksystemet med hufvudsakligen lokala värmekroppar för uppvärmningen och varmluftsystem för ventilationen samt med förstärkande af ventilationen vid behof medelst af elektromotorer drifna fläktar för evakueringsluften. Kostnadsförslagen i fråga om sjelfva byggnaden och inredningen äro uppgjorda år 1897 af arkitekten Langlet, förslaget rörande värmeledning och ventilation samma år af ingeniören V. Dahlgren.

Då ifrågavarande framställning behandlades i den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, erinrades, att för den händelse det begärda anslaget till en ny amanuensbefattning vid kemiska institutionen blefve beviljadt, icke någon annan tillökning i tjenstebefattningarna vid institutionen, så vidt man kunde förutse, till följd af den nya laboratoriebyggnadens uppförande blefve behöflig än den i framställningen omnämnde eldaren, men att någon förhöjning i materielanslaget, som dock för närvarande ej kunde till beloppet uppgifvas, framdeles möjligen blefve behöflig. Förslaget tillstyrktes på det lifligaste af sektionen.

Vid ärendets föredragning inför det större akademiska konsistoriet anfördes af målsmannen för medicinsk kemi, professor O. Hammarsten,

hvilken tillika var tillförordnad prefekt för den farmakologiska institutionen, bland annat, att de lokaler inom den nuvarande kemiska byggnaden, hvilka genom förslaget till nybyggnad skulle blifva lediga, vore mycket väl behöfliga för den medicinskt-kemiska och den farmakologiska institutionens räkning. Den fysiologiskt-kemiska afdelningen, hvilken nu vore inrymd i en förutvarande boställsvåning, skulle derigenom erhålla betydligt rymligare och bättre lokaler för de studerandes räkning och vissa vetenskapliga undersökningar, hvilka hittills, af brist på tjenliga lokaler, varit outförbara, skulle möjliggöras. E. o. professorn i allmän och experimentel farmakodynamik och farmakognosi, hvilken för närvarande alldeles saknade en institution för bedrifvande af hufvudämnet farmakognosi, borde äfven på detta sätt kunna utan större kostnad erhålla nödiga arbetslokaler.

Vidare yttrade professorn i fysik, K. J. Ångström, hufvudsakligen följande. Fysiska institutionens lokaler för laborationer, hvilka för närvarande kunde mottaga högst 22 praktikanter, behöfde utvidgas. Det hade flere gånger, senast vårterminen 1897, inträffat, att inträdessökande i följd af bristande utrymme icke kunnat mottagas till deltagande i öfningarna. Hvad arbetsplatser för specialister beträffade, utgjorde dessa för närvarande högst fyra. Det vore lätt att inse, att detta antal vore för ringa, då vetenskapliga arbeten fordrades af alla de studerande, som önskade högre betyg i filosofie licentiatexamen, och ett dylikt arbete kräfde en oafbruten arbetstid af 2—3 terminer. Utrymmet för lärarne vore det minsta möjliga och under vissa förhållanden otillräckligt. Hvad beträffade frågan om användandet af vissa delar af kemiska byggnaden för tillfredsställande af fysiska institutionens kraf på ökadt utrymme, skulle tvifvelsutan derigenom flera af de olägenheter, som för närvarande vidlådde institutionen, komma att afhjelpas.

Med anledning af hvad i ämnet förekommit beslöt konsistoriet att understödja framställningen om ett nybyggnadsanslag för den kemiska institutionen, och universitetskanslern förklarade vid handlingarnas öfverlemnande till Eders Kongl. Maj:t, att frågans lösning under den närmaste framtiden vore af högsta vigt och omfattande betydelse för universitetet.

Jemlikt nådig remiss har öfverintendentsembetet yttrat sig i denna byggnadsfråga. Embetet har dervid beträffande förslaget till uppvärmnings- och ventilationsanordningar för nybyggnaden åberopat ett af ingeniören H. Theorell afgifvet utlåtande, hvari, med vitsordande af det tilltänkta systemets synnerliga ändamålsenlighet för ifrågavarande fall, framstälts vissa erinringar, hvilkas iakttagande vid en fullständigare utarbetning af

ingeniören Dahlgrens förslag ansåges kunna utan svårighet och utan nämnvärd ökning af kostnaden iakttagas.

Beträffande ritningarna har öfverintendentsembetet ansett sig böra föreslå allenast, att, jemte det vissa mindre betydande arkitektoniska förändringar vidtoges, på sätt ritningarna pålagda blad närmare åskådliggjorde, taklisten, för höjande af byggnadens utseende, påmurades, att vissa i öfverintendentsembetets utlåtande omförmälda ändrade anordningar beträffande balkongen å husets baksida vidtoges, samt att vissa i flyglarne anbragta jernkolonner ersattes af jernbalkar af sådana dimensioner, att de kunde utan stöd under midten bära de derå hvilande bjelklagen. Tillika har öfverintendentsembetet meddelat, att, äfven om de af embetet ifrågastälda förändringarna komme att förorsaka någon mindre ökning i sjelfva byggnadskostnaden, de särskilda kostnadsberäkningarnas slutsumma, 273,561 kronor, dock ej torde behöfva öfverskridas.

Vigten af att den ifrågavarande nybyggnaden kommer till stånd synes mig vara så grundligt ådagalagd, att det ej kan råda något tvifvel om, att här föreligger ett ytterst behjertansvärdt behof. För min del vill jag blott ytterligare betona hvad som redan framhållits, nemligen den oerhörda betydelse för industri och näringar, som kemien i våra dagar eger, och huru angeläget det är att sorgfälligt utbilda dem, af hvilka man eger rätt att vänta nya impulser på dessa områden af vår materiella kultur. Det kapital, som offras för ett sådant ändamål, är ej förloradt, utan måste tvärtom anses gifva en rik, hela landet tillgodokommande afkastning.

Mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna har jag ej anledning att göra någon anmärkning. Jag vill endast, beträffande de uppoffringar, som begäras af staten, uttala, att, då det antydts, att tilläfventyrs något mindre område af Upsala stad tillhörig mark skulle kunna erfordras för tomtplats, denna fråga i hvarje fall ej lärer vara af beskaffenhet att påkalla någon framställning till Riksdagen om anslag.

På grund af hvad i ärendet anförts och då jag anser, att kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag lämpligen kunna fördelas på två år, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till uppförande och utrustning, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och förslag, af en ny laboratoriebyggnad för institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Upsala bevilja ett anslag af 273,561 kronor och deraf på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af 150,000 kronor.

[45.] I det föregående har jag vid anmälan af medicinska fakultetens i Upsala framställning om höjning af materielanslaget till patologiska institutionen omförmält denna fakultets önskan om inrättande af en bakteriologisk afdelning vid sagda institution. I afseende härå har fakulteten anfört följande.

Bakteriologisk afdelning af patologiska institutionen i Upsala.

Bakteriologiens betydelse för medicinen vore numera så allmänt känd, att det syntes vara öfverflödigt att närmare framhålla densamma. Dess undersökningsmetoder hade blifvit ett oumbärligt hjelpmedel för den praktiska medicinen, i det att det säkra igenkännandet af flere af de vigtigaste infektionssjukdomarne vore mer eller mindre beroende på en tillförlitlig bakteriologisk diagnostik; och i många fall vore en sådan alldeles oumbärlig. Äfven för den allmänna uppfattningen af de smittosamma sjukdomarnes väsen och betydelse vore egna studier af smittämnenas karakterer och lifsyttringar af grundläggande vigt för den unge läkareadepten. Hvarje blifvande läkare hade derför också berättigade anspråk på undervisning i bakteriologi, likasom de medicinska läroverken i samma mån vore skyldiga att, i hvad på dem ankomme, gå dessa kraf till mötes.

Genom föreläsningar och förevisningar hade fakultetens lärare i patologi hittills sökt meddela undervisning i berörda ämne, för så vidt man på detta sätt kunde gifva undervisning i ett ämne, sådant som bakteriologien. Det enda rätta medlet för ett verkligt studium af bakterierna och det öfver hufvud enda möjliga sättet att bibringa blifvande läkare den manuela färdighet, som gjorde sjelfständigt utförande af bakteriologiska undersökningar i det praktiska lifvet möjligt, vore emellertid af lätt insedda skäl, att de studerande sjelfva finge handlägga hithörande arbeten och sålunda inöfva den teknik, utan hvilken allt bakteriologiskt arbete synnerligen lätt lemnade vilseledande resultat. Att anordna sådana öfningar hade likväl hittills varit omöjligt för fakulteten, som saknat ej blott instrumentel utrustning och medel till underhåll af en bakteriologisk afdelning, utan jemväl laboratorier för en sådan. Genom den åvägabragta, redan af mig omförmälda utvidgningen af patologiska institutionens lokaler hade emellertid det sist nämnda hindret bortfallit. Fakulteten måste derför låta sig angeläget vara att ofördröjligen söka tillgodose de sedan länge trängande fordringarna på undervisning i meranämnda del af sjukdomsläran.

Fakulteten kunde ej hoppas att i likhet med karolinska mediko-kirurgiska institutet i Stockholm få särskild lärare i ämnet eller att, såsom vid Köpenhamns universitet, få den allmänna patologien jemte bakteriologien afskild från den patologiska anatomien under en sjelfständig professur eller att, såsom i Kristiania och vid flertalet öfriga medicinska läroverk, der ej bakteriologien hade sin särskilda representant, kunna förena

ämnet med en sjelfständig professur i hygien. Fakulteten nödgades derför inskränka sig till att anhålla om ett extra anslag för en gång till nödig instrumentel utrustning för en mindre, fakultetens nuvarande behof motsvarande bakteriologisk afdelning, som komme att utgöra en del af den patologiska institutionen såväl i afseende på undervisning som i fråga om förvaltning. Beträffande behofvet af anslag för årsunderhåll af ifrågavarande afdelning ville fakulteten hänvisa till framställningen rörande höjning af materielanslaget.

Enligt detaljerad beräkning vore 6,000 kronor den minsta summa, som erfordrades för utrustning af den bakteriologiska afdelningen. Nämnda belopp afsåge endast inköp af instrument och apparater, men icke inredningen i öfrigt af den nya laboratorieafdelningens tre smärre rum. Denna inredning hade nemligen, likasom utvidgningsarbetena i sin helhet, bekostats genom medel, som donerats af doktor A. F. Regnell. Af den angifna summan, 6,000 kronor, åtginge största delen till inköp af mikroskop af den konstruktion, som vore nödvändig för bakteriologiska arbeten. Med beräkning af en utrustning för 20 deltagare i hvarje kurs och att samma mikroskop, om öfvervakandet vore strängt, kunde delas mellan två laboranter, fordrades 10 nya arbetsbakteriemikroskop, som i enklaste modell, men dock af solid beskaffenhet och med nödigt antal linser, betingade ett pris af tillsammans 3,145 kronor, hvartill komme ett för läraren afsedt, bättre demonstrationsmikroskop för finare detaljer, betingande ett pris af 865 kronor. Mikroskopen skulle alltså tillsammans kosta 4,010 kronor. För inköp af autoklav, olika värmeugnar och desinfektionsapparater erfordrades minst 1,090 kronor. Till glasapparater, glaskärl, sprutor, gasbrännare och dylikt åtginge 500 kronor. Tull och frakt samt emballage m. m. uppginge till i rundt tal 400 kronor. Sammanlagda utgjorde dessa poster förut nämnda summa, 6,000 kronor; och fakulteten anhölle, att sagda belopp måtte för ändamålet beviljas.

I medicinska fakultetens nu af mig återgifna framställning, hvilken vunnit anslutning såväl af det större akademiska konsistoriet som af universitetskanslern, har bakteriologiens betydelse för läkarevetenskapen och för den allmänna läkarebildningen framhållits. Det lärer derför ej vara af nöden att ytterligare betona den på många områden dominerande ställning, som ifrågavarande vetenskapsgren numera intager. Det är likaledes uppenbart, att bakteriologiens studium ej kan med framgång bedrifvas utan de hjelpmedel, för hvilkas anskaffande fakulteten nu begärt anslag. Vid sådant förhållande och då medicinska fakultetens sträfvan att höja det bakteriologiska studiet vid universitetet är högligen förtjent af understöd,

hemställer jag, att Eders Kongl. Majt täcktes föreslå Riksdagen att för inköp af mikroskop och annan erforderlig utrustning för en bakteriologisk afdelning af patologiska institutionen vid universitetet i Upsala på extra stat för år 1899 bevilja ett anslag af 6,000 kronor.

[46.] *Aflöning åt en e. o. professor i Lund.* Vid 1889 års riksdag beviljades, på det att *en extra ordinarie professur inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund* måtte kunna tillsättas, ett anslag af 4,000 kronor årligen, att utgå intill dess adjunktslöner blefve härför tillgängliga; och har sagda belopp anvisats för hvartdera af åren 1890—1898. Då medel å universitetets stat ännu icke äro att för ifrågavarande ändamål tillgå, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om anvisande för år 1899 af 4,000 kronor till aflöning åt en extra ordinarie professor inom juridiska fakulteten i Lund.

[47.] *Universitets-lektorer i Lund.* Vid 1895 års riksdag beviljades för anställande under sex år vid universitetet i Lund af *lektorer i tyska, franska och engelska språken* ett anslag af 36,000 kronor, hvaraf för hvartdera af åren 1896, 1897 och 1898 anvisats 6,000 kronor. Jag tillstyrker nu i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen göra framställning derom, att af omförmälda anslag må för år 1899 anvisas 6,000 kronor.

[48.] *Arfvode åt docenten S. Söderberg.* Under åberopande af de skäl, som förut anförts för beviljande af ett *personligt anslag åt docenten vid universitetet i Lund Sven Söderberg*, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att såsom särskildt arfvode åt docenten Söderberg för år 1899 anvisa ett extra anslag å 2,000 kronor, med vilkor att Söderberg under nämnda år egnar sin tjenst åt universitetets historiska museum samt mynt- och medaljkabinett.

[49.] *Lönetillägg åt akademi-kamreraren O. G. Regnell.* Likaledes hemställer jag, att, på det *kamreraren vid universitetet i Lund Oscar Gerhard Regnell* må fortfarande komma i åtnjutande af det honom vid 1891 års riksdag beviljade personliga lönetillägg, Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att såsom personligt lönetillägg åt Regnell för år 1899 på extra stat anvisa samma belopp som det för innevarande år anslagna, eller 750 kronor, deraf 150 kronor såsom tjenstgöringspenningar.

[50.] *Lönetillägg åt vice bibliotekarien vid universitets-biblioteket i Lund.* I framställning till 1897 års Riksdag föreslog Eders Kongl. Maj:t, att till förhöjande af aflöningen för vice bibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund från 3,500 kronor till 4,000 kronor måtte beviljas ett årligt anslag af 500 kronor. Riksdagen ansåg sig emellertid icke böra medgifva den

föreslagna förhöjningen i den ordinarie lönen, men då innehafvaren af ifrågavarande befattning, vice bibliotekarien F. E. Braune, under en mångårig tjenstetid vid biblioteket utöfvat en synnerligen gagnande verksamhet, ansåg Riksdagen honom vara förtjent af att komma i åtnjutande af ett personligt ålderstillägg till samma belopp, som under en följd af år beviljats hans företrädare, och anvisade för sådant ändamål på extra stat för år 1898 ett belopp af 500 kronor.

På det *vice bibliotekarien Braune* jemväl för år 1899 måtte komma i åtnjutande af *ett personligt ålderstillägg*, hvaraf han, på sätt Riksdagen uttalat, synes vara väl förtjent, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta framställning derom, att för ändamålet må för år 1899 anvisas ett extra anslag af 500 kronor.

[51.] *Universitets-biblioteket i Lund.*

Med anledning af gjord anmälan om det fortfarande behofvet af arfvoden åt *extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund* tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad under flera år egt rum, jemväl för år 1899 på extra stat anvisa 1,500 kronor till arfvoden åt extra biträden vid nämnda bibliotek.

[52.] *Assistent vid växtfysiologiska laboratoriet.*

Riksdagen har för hvartdera af åren 1897 och 1898 beviljat ett belopp af 1,500 kronor till arfvode åt en *assistent vid växtfysiologiska laboratoriet vid botaniska institutionen i Lund*. Jemväl för nästkommande år erfordras medel för enahanda ändamål; och jag hemställer derför, på grund af derom af vederbörande gjord framställning, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till arfvode åt en assistent vid nämnda laboratorium på extra stat för år 1899 bevilja ett anslag af 1,500 kronor.

[53.] *Arfvode åt en instrumentmakare.*

Enär det anslag, som för de senare åren beviljats till arfvode åt en *instrumentmakare vid fysiologiska institutionen i Lund*, fortfarande är behöfligt, tillstyrker jag, att till Riksdagen måtte göras nådig framställning derom, att för omförmälda ändamål må för år 1899 anvisas ett extra anslag till samma belopp som förut, eller 500 kronor.

[54.] *Ny- och tillbyggnad vid universitets-biblioteket i Lund.*

Vid förra årets riksdag beviljades för *ny- och tillbyggnad för biblioteket vid universitetet i Lund* ett extra anslag af 168,000 kronor, hvaraf för år 1898 anvisades 84,000 kronor. Jag får nu i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa återstoden, 84,000 kronor, af det för omförmälda ändamål beviljade anslaget.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

[55.] *Arfvoden åt amanuenser.* Med anledning af vederbörandes anhållan om fortfarande anslag till arfvoden åt *två amanuenser vid karolinska institutet*, för hvilka sådant anslag under en följd af år beviljats, får jag tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att jemväl för år 1899 å extra stat anvisa:

till arfvode åt en amanuens vid karolinska institutets gynekologiska klinik .... kronor 900: —
» arfvode åt en amanuens vid institutets kemiska laboratorium .... » 900: —

[56.] *Kliniker för barnsjukdomar.* De skäl, som föranledt Eders Kongl. Maj:ts under flera föregående år hos Riksdagen gjorda och af densamma bifallna framställningar om anslag till uppehållande såväl af den *pediatriska kliniken* vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn som af en *pediatrisk poliklinik* i hufvudstaden, ega, på sätt af vederbörandes förnyade framställning i ämnet framgår, fortfarande giltighet. Fördenskull hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa:

till en pediatrisk klinik vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn .... kronor 1,800: —
» en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm .... » 2,800: —

under vilkor, hvad sistnämnda anslag beträffar, att Stockholms stad för polikliniken tillskjuter samma belopp för år 1899.

[57.] *Teckningar i vetenskapliga ändamål.* Vidare hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att ett anslag å 1,500 kronor måtte, i likhet med hvad för de senare åren egt rum, å extra stat för år 1899 beviljas till bekostande af *teckningar i vetenskapliga ändamål* vid karolinska institutet.

[58.] *Oftalmiatriska kliniken.* Enär det vid de senaste riksdagarne beviljade anslag af 500 kronor till anskaffande och underhåll af *materiel för oftalmiatriska kliniken* vid karolinska institutet fortfarande är behöfligt, får jag i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t må föreslå Riksdagen att för omförmälda ändamål anvisa för år 1899 samma belopp eller 500 kronor.

I anledning af lärarekollegiets vid karolinska institutet derom gjorda framställning aflät Eders Kongl. Maj:t till 1897 års riksdag nådig proposition angående dels höjning af institutets allmänna materielanslag från dess förutvarande belopp 15,000 kronor till 18,500 kronor, dels ock anvisande af 2,850 kronor till fyllande af brist, som å samma anslag uppstått under åren 1894 och 1895. Då äfven för åren 1896 och 1897 brist å anslaget med säkerhet väntades uppkomma, hade lärarekollegiet jemväl gjort framställning om beredande af medel för betäckande af denna brist. Vid ärendets underdåniga föredragning framhöll jag, efter att hafva redogjort för anledningarna till bristen, hurusom det syntes mig icke vara lämpligt att af Riksdagen äska fyllandet af en brist, som ännu icke kunde till siffran bestämmas. Jag ansåg det derför böra öfverlemnas åt lärarekollegiet att, sedan räkenskaperna för åren 1896 och 1897 afslutats, inkomma med förnyad framställning i detta afseende, och i öfverensstämmelse med min hemställan föranledde framställningen, i hvad den afsåg de båda sistberörda åren, icke någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd. [59.] *Brist i allmänna materielanslaget.*

Sedan 1896 års räkenskaper numera afslutats och befunnits utvisa, att bristen å materielanslaget för nämnda år uppginge till 5,161 kronor 63 öre, hvari likväl inginge äfven den brist, som för åren 1894 och 1895 uppkommit å samma anslag och till hvars fyllande sistlidet års Riksdag anvisat 2,850 kronor — hvadan alltså å bristen för år 1896 återstode 2,311 kronor 63 öre — har lärarekollegiet hos kanslern för rikets universitet hemstält om vidtagande af åtgärd för beredande af ett statsanslag å sistberörda belopp till fyllande af den år 1896 å anslaget uppkomna bristen; och har i anledning häraf kanslern hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet hemstält, att framställning måtte varda aflåten till Riksdagen om anvisande på extra stat för år 1899 af nödiga medel till fyllande af berörda brist.

På grund häraf hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till fyllande af brist, som å karolinska institutets allmänna materielanslag uppstått under år 1896, å extra stat för år 1899 anvisa ett jemnadt belopp af 2,300 kronor.

Allmänna läroverken och pedagogierna.

Vid beräkningen af kostnaderna för genomförandet af den föreslagna löneregleringen för lärarne vid de allmänna läroverken har jag fäst uppmärksamheten på behofvet af två anslag å extra stat, nemligen ett å 100,000 kronor till arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare och [60.] *Arfvoden åt e. o. lärare vid de allmänna läroverken m. m.*

ett å 25,500 kronor för tillfällig löneförbättring åt rektorer och ordinarie lärare vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna, och får jag med anledning häraf nu hemställa, det Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att å extra stat för år 1899 anvisa

dels till arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken 100,000 kronor,

dels till tillfällig löneförbättring åt rektorer och ordinarie lärare vid de treklassiga allmänna läroverken och pedagogierna enligt förut angifna grunder 25,500 kronor.

[61.] *Läroverksbyggnad i Umeå.* På Eders Kongl. Maj:ts framställning om anslag af 45,000 kronor såsom bidrag för uppförande af nytt läroverkshus i Umeå beviljade Riksdagen nästlidet år för ändamålet ett belopp af 25,000 kronor å extra stat samt anvisade deraf för innevarande år 12,500 kronor; och anförde dervid Riksdagen, bland annat, att, då enligt Riksdagens mening kostnaderna för byggnaden torde kunna nedbringas samt det syntes kunna förväntas, att flera bidrag från orten komme att inflyta, Riksdagen förestälde sig, att genom ett statsbidrag till det af Riksdagen beviljade beloppet ifrågavarande byggnadsföretag borde kunna åvägabringas.

Med anledning häraf täcktes Eders Kongl. Maj:t infordra utlåtande från läroverkets lärarekollegium, som dervid anförde, att de för ett nytt läroverkshus i Umeå tecknade bidragen, uppgående till ett sammanlagdt belopp af 69,500 kronor, influtit med undantag af 25,000 kronor, hvilket belopp en gifvare deponerat med föreskrift, att det skulle till vederbörande utbetalas, så snart de för läroverksbyggnaden erforderliga medel med inräkning af dessa 25,000 kronor funnes att tillgå; att för byggnaden i öfrigt funnes tillgängliga 102,500 kronor, nemligen i läroverkets byggnadsfond 27,000 kronor, af Umeå stad anslagna 25,000 kronor, af Vesterbottens läns landsting anslagna 25,000 kronor, af Riksdagen, såsom nyss nämnts, beviljade 25,000 kronor, samt räntor å influtna frivilliga bidrag 500 kronor; att det nya läroverkshusets uppförande och försättande i fullständigt skick numera antoges komma att kosta 192,000 kronor; samt att skilnaden mellan den beräknade kostnaden för byggnaden med hvad dertill hörde och för ändamålet tillgängliga medel uppginge till 20,000 kronor.

Sedan derefter domkapitlet i Hernösand meddelat, att berörda brist numera vore fyld derigenom att landstinget och Umeå stad för uppförande af den nya läroverksbyggnaden hvardera beviljat ett ytterligare anslag af 7,500 kronor och domkapitlet för samma ändamål ur stiftets byggnadskassa anvisat 5,000 kronor, i följd hvaraf ifrågavarande byggnadsföretag

kunde anses fullt betryggadt, har Eders Kongl. Maj:t den 22 sistlidne oktober stält det af Riksdagen för innevarande år anvisade anslag å 12,500 kronor till domkapitlets förfogande för det afsedda ändamålet.

Jag hemställer nu, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att af det vid 1897 års riksdag, för uppförande af ny läroverksbyggnad i Umeå, beviljade anslag af 25,000 kronor för år 1899 å extra stat anvisa det återstående beloppet 12,500 kronor.

Högre lärarinneseminariet.

[62.] *Fjerde årskurs m. m.*

Med anledning af direktionens för högre lärarinneseminariet underdåniga framställning om fortfarande anslag dels för uppehållande af den vid seminariet anordnade valfria *fjerde årskursen* dels för beredande af *undervisning i huslig ekonomi* får jag, under åberopande af de skäl, som förut anförts för beviljande af särskilda anslag för dessa ändamål, i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om anvisande på extra stat för år 1899 af samma belopp som förut, eller

för uppehållandet af den valfria fjerde årskursen vid högre lärarinneseminariet 3,000 kronor och

för undervisning i huslig ekonomi vid seminariet och dermed förenade normalskolan för flickor 5,000 kronor.

Folkundervisningen.

[63.] *Understöd åt lärjungar vid folkhögskolor.*

Under flera år har af Riksdagen, på Eders Kongl. Maj:ts framställning, anslagits 15,000 kronor till understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana folkhögskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel. Vid sistlidna års riksdag höjdes, med anledning af en inom Riksdagen väckt motion, nämnda anslag till 20,000 kronor. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för ifrågavarande ändamål äfven för år 1899 anvisa på extra stat ett belopp af 20,000 kronor.

De tekniska läroverken.

[64.] *Tekniska yrkesskolor.*

Till *understöd åt lägre tekniska yrkesskolor* och till bestridande af kostnader för deras inspektion hafva under en följd af år anvisats extra anslag, under vilkor att det bidrag, som af dessa medel komme att utbetalas till understöd åt sådan skola, icke finge öfverstiga hvad veder-

börande kommun kontant tillsköte för skolan. Ifrågavarande anslag har under de senaste åren utgjort 45,000 kronor. Då detta anslag fortfarande är för ändamålet erforderligt, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att jemväl för år 1899, under nämnda vilkor, för ändamålet på extra stat anvisa 45,000 kronor.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

[65.] *Ökadt biträde vid hospitalsärendenas behandling.* Uti särskilda underdåniga skrifvelser af den 29 september 1897 har medicinalstyrelsen hos Eders Kongl. Maj:t gjort framställningar om erhållande af *ökadt biträde vid hospitalsärendenas behandling*, hvaröfver statskontoret afgifvit infordradt utlåtande. I afseende härå må anföras följande.

Sedan en af Eders Kongl. Maj:t till 1876 års Riksdag aflåten nådig proposition, angående förändrad organisation af öfverstyrelsen för hospitalen, blifvit af Riksdagen bifallen, täcktes Eders Kongl. Maj:t uti nådig skrifvelse till sundhetskollegium den 12 maj nyssnämnda år förordna, bland annat, att serafimerordensgillets befattning med hospitalen i riket så väl som med allmänna hospitalsfonden och den af ordensgillet förvaltade Malmö barnhusfond skulle med ingången af år 1877 upphöra; att — med undantag beträffande hemmanen Marskog, det af Metta Rosencrantz donerade kapital, Adelsvärdska fonden och kyrkotionden — alla hospitalens fastigheter, frälseräntor och andra afgälder af fast egendom äfvensom öfriga tillgångar från samma tid skulle indragas till statsverket; att inseendet öfver och vården om hospitalens fasta egendom, med undantag af de hus, tomter och lägenheter, som vore för dessa sjukvårdsanstalters omedelbara ändamål till begagnande upplåtna, skulle öfvertagas af kammarkollegium; att med uppbörden af och redovisningen för hospitalsfondens till statsverket indragna inkomster skulle förhållas på sätt, som i afseende på statens inkomster af enahanda slag i allmänhet vore eller blefve stadgadt; samt att i allt öfrigt den serafimerordensgillet tillkommande befattning såsom öfverstyrelse för hospitalen i riket skulle uppdragas åt sundhetskollegium, som från början af år 1877 skulle vara öfverstyrelse för hospitalen och jemväl öfvertaga förvaltningen af den Adelsvärdska donationsfonden. I sammanhang härmed blef i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts förslag det å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till sundhetskollegium med medicinalstaten af Riksdagen ökadt med 2,200 kronor, att utgå med 1,000 kronor till arfvode åt en revisor och med 1,200 kronor till amanuensarfvode i sundhetskollegium,

hvarjemte å allmänna indragningsstaten uppfördes de åt serafimerordensgillets sekreterare, kamrerare och förste vaktmästare anslagna löner och arfvoden, att under deras lifstid utgå med följande belopp: för sekreteraren 2,000 kronor, för kamreraren 2,000 kronor och för vaktmästaren 560 kronor, mot skyldighet för dem att i deras befattningar biträda sundhetskollegium, såsom blifvande öfverstyrelse för hospitalen.

När under år 1877 sundhetskollegium ombildades med benämning medicinalstyrelse och erhöll ny stat från och med år 1878, blef, under förutsättning att revisionen af hospitalsräkenskaperna skulle i enlighet med derom väckt förslag skiljas från medicinalstyrelsen och öfvergå till kammarrätten, detta arbete icke taget i beräkning vid bestämmande af de arbetskrafter, som behöfde finnas inom medicinalstyrelsen, och något anslag för nämnda revisionsarbete blef ej heller upptaget i den nya staten för bemälda styrelse.

Beträffande öfriga förvaltnings- och räkenskapsgöromål, som skulle komma att tillhöra medicinalstyrelsen, ansågo de för reglerande af embetsverkens löner tillsatta komiterade, att dessa göromål gjorde nödvändigt, att biträde bereddes kamreraren, som då vore verkets ende ordinarie kameraltjensteman. Enligt hvad komiterade anfört, vore nemligen redan då kamrerarens göromål af den vigt och omfattning, att de kräfde en fördelning, och efter öfverflyttningen till sundhetskollegium af hospitalsärendena syntes det än mera oundgängligt, att kamreraren befriades från åtskilliga af sina dåvarande bestyr, såsom handhafvandet af kassan, granskningen af inkommande reseräkningar m. m. Då emellertid den blifvande medicinalstyrelsen tills vidare komme att åtnjuta biträde af serafimerordensgillets dåvarande kamrerare, syntes räkenskapskontorets behof af ökade arbetskrafter för den närmaste tiden blifva tillräckligt tillgodosedt, om endast en ny ordinarie tjensteman å detsamma anstäldes, under förutsättning likväl att medel stäldes till styrelsens disposition för aflönande af ett extra biträde. I enlighet härmed uppfördes i staten för medicinalstyrelsen för en kassör och bokhållare lön 1,800 kronor och tjenstgöringspenningar 1,200 kronor eller tillhopa 3,000 kronor, hvarjemte uti det å staten med 11,000 kronor uppförda anslaget till tillfälliga biträden m. m. inräknades arfvode å 1,200 kronor till ett extra biträde å räkenskapskontoret.

Angående revisionen af hospitalsräkenskaperna blef vid fortsatt handläggning af frågan om ordnandet af denna angelägenhet ådagalagdt, att öfverflyttningen af denna revision till kammarrätten skulle möta många svårigheter, beroende såväl på de ifrågavarande räkenskapernas beskaffenhet som äfven på den stadgade ordningen för vederbörande tjenstemäns

arbete inom kammarrätten, hvarför, och sedan Eders Kongl. Maj:t under en följd af år till medicinalstyrelsens förfogande för ändamålet från tillgångar under riksstatens åttonde hufvudtitel anvisat ett anslag af 1,200 kronor årligen, men det icke kunde anses lämpligt, att ett år efter år fortlöpande arbete inom nämnda embetsverk på sådant sätt godtgjordes, Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå 1884 års Riksdag att till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper uppföra å medicinalstyrelsens stat ett årligt anslag af 1,200 kronor. Under förmälan att Riksdagen ansett det kunna antagas, att en del af det å medicinalstyrelsens stat uppförda anslag å 11,000 kronor för medikamentsräkningars granskning, vikariatsersättningar, renskrifning, flitpenningar och tillfälliga biträden icke skulle allt framgent behöfva användas på sätt då skedde, till exempel det belopp af 2,000 kronor, som då åtginge till löner åt öfvertalige tjenstemän, utan att i mån af afgång bland desse tjenstemän större eller mindre summor af denna utgiftspost skulle blifva för andra ändamål tillgängliga, till dess att omsider hela utgiften kunde upphöra, förklarade Riksdagen sig hafva bifallit Eders Kongl. Maj:ts framställning på det sätt, att Riksdagen, till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper, å medicinalstyrelsens stat uppfört för år 1885 ett extra anslag af 1,200 kronor; och har detta belopp fortfarande årligen och äfven för innevarande år på extra stat anvisats.

Genom nådigt bref den 7 december 1877 medgafs, att berörda kassörs- och bokhållaretjenst hos medicinalstyrelsen finge tillsvidare hållas obesatt och hälften af den för samma tjenst anslagna aflöning eller 1,500 kronor under tiden af styrelsen disponeras till arfvode åt en på styrelsens räkenskapskontor biträdande extra ordinarie tjensteman, hvilket arfvodesbelopp sedermera förhöjdes dels genom nådiga brefvet den 19 december 1884 till 2,000 kronor och dels genom nådigt bref den 3 augusti 1888 till 2,600 kronor om året. Sedan medicinalstyrelsen anmält, att den person, som enligt förordnande mot nyssnämnda arfvode biträdt å räkenskapskontoret, aflidit, samt att, då af f. d. kamreraren hos serafimerordensgillet K. Stolpe, som vore född den 1 februari 1823, icke längre kunde påräknas det biträde, som i anseende till de förökade göromålen dåmera vore af nöden, styrelsen ansåge tjenstgöringen å räkenskapskontoret icke lämpligen kunna såsom dittills bestridas endast af styrelsens kamrerare med biträde, förutom af kamreraren Stolpe, af en extra ordinarie tjensteman, blef en af styrelsen i sammanhang dermed gjord hemställan att kassörs- och bokhållaretjensten måtte, utan hinder af föreskriften i nådiga brefvet den 7 december 1877, få i föreskrifven ordning tillsättas enligt nådiga brefvet den 3 juni 1892 bifallen af Eders Kongl.

Maj:t, som anbefalde medicinalstyrelsen att vidtaga åtgärder för besättande af nämnda tjenst hos styrelsen.

Uti nådiga brefvet den 9 februari 1877 är medgifvet, att för aflöning af en arkitekt till biträde åt medicinalstyrelsen i byggnadsärenden må tillsvidare, så länge verkställandet af nybyggnader eller ombyggnader i någon större utsträckning för hospitalsförvaltningens räkning bör af styrelsen ombesörjas, af de för sådana byggnadsarbeten särskildt beviljade anslag utgå årligt arfvode och ersättningsbelopp enligt bestämmelserna i nådiga brefvet den 21 augusti 1874. Enligt dessa bestämmelser utgår till arkitekten arfvode med 3,000 kronor årligen äfvensom rese- och traktamentsersättning enligt resereglementet för efter uppdrag verkstälda resor samt särskild godtgörelse för byggnads- och arbetsritningar.

I nu förevarande underdåniga framställningar har medicinalstyrelsen hufvudsakligen anfört, att den lifliga byggnadsverksamheten, den vidlyftiga förvaltningen och de många ekonomiska angelägenheterna förorsakat, att medicinalstyrelsen, i brist på tillräckliga biträden, offrat allt för mycken tid åt detaljerna af hospitalsangelägenheterna, hvilka blifvit så mycket mera betungande, som hela hospitalsväsendet fått en betydligt ökad omfattning, så att hospitalens antal, som vid början af år 1877 utgjorde 9 med 1,543 sjukplatser, vid slutet af år 1895 uppgått till 13 med 4,259 sjukplatser; att hospitalens underhåll, som år 1877 kräfde endast 745,541 kronor, år 1895 medförde en kostnad af 1,896,268 kronor 82 öre; samt att under år 1877 diariifördes 425 mål rörande hospitalsväsendet, men år 1895 icke mindre än 996. De från serafimerordensgillet öfverflyttade tjenstemännen hade väl i början af detta tidskede någorlunda goda arbetskrafter, hvilka dock under årens lopp aftogo, under det att göromålen tilltogo. Den från serafimerordensgillet öfverflyttade sekreteraren, som vore född år 1815, hade under senare åren varit tjenstledig på grund af läkarebetyg, och hans tjenst hade under ifrågavarande tid uppehållits af en yngre tjensteman för en fjerdedel af lönen, eller 500 kronor årligen. För en så obetydlig ersättning kunde man emellertid ej förvänta att erhålla en person, som betraktade detta förordnande annorlunda än såsom en öfvergångsplats till något bättre och som annat än på denna grund ville deråt egna en del af sin tid, hvaraf åter blefve en följd, att ingen större vana vid ärendenas handläggning kunde förvärfvas. Sedan kamreraren Stolpe den 14 augusti 1897 aflidit, hade medicinalstyrelsen förlorat den hjelp vid de ekonomiska hospitalsärendenas handläggning, som vid dessa ärendens öfverflyttning varit afsedd. Biträde af kansliet och räkenskapskontoret vid hospitalsärendenas handläggning kunde numera icke påräknas eller begäras till den ut-

sträckning behofvet påkallade. De styrelsens ledamöter, som närmast haft att handlägga hospitalsärendena, hade genom den otillräckliga hjelpen å det ekonomiska området sällan fått komma i åtnjutande af semester, hvarjemte föreskrifven inspektion af hospitalen af samma skäl hufvudsakligen afsett ekonomiska eller administrativa frågor och beträffande sjukvården måst inskränkas till det nödvändigaste, under det att inspektion af lasaretten endast undantagsvis kunnat ske. Under sådana förhållanden hade styrelsen ansett den tidpunkt nu hafva inträdt, då en förstärkning af styrelsens arbetskrafter särskildt på detta område blifvit en tvingande nödvändighet. Att åstadkomma en sådan förstärkning genom att, såsom löneregleringskomitén jemväl ifrågasatt, inrätta en särskild ledamotsplats för de vigtiga ekonomiska ärendena, med hvilken kamrerarebefattningen då kunde förenas, vore enligt styrelsens åsigt icke tillfredsställande och för öfrigt mindre fördelaktigt för sinnessjukvården, hvilken fortfarande borde vara ställd under rent medicinsk myndighet, hvarför den tjensteman, som finge uppdraget att biträda vid de ekonomiska ärendenas handläggning, borde tilldelas en underordnad ställning utan rätt att deltaga i besluten. Denne tjensteman skulle för utförande af sitt uppdrag erhålla tillfälle att följa hospitalsärendenas behandling i styrelsen, biträda, då en utredning i hithörande ekonomiska frågor behöfdes, föra anteckningar om ingångna entreprenadkontrakt och öfverenskomna arbetsbeting samt i anledning häraf gjorda utbetalningar, granska af hospitalsdirektionerna uppgjorda förslag till utgiftsstater för anstalterna och derifrån lemnade leveransanbud samt verkställa bokslut öfver de till hospitalen anslagna medel m. m. Då dessa göromål vore af största vigt och ganska omfattande samt påfordrade en kunnig och erfaren persons hela arbetstid, borde aflöningen för denne tjensteman icke beräknas till lägre belopp än den, som åtnjötes af styrelsens kamrerare. Att för samma ändamål anställa en tjensteman med lägre aflöning under kamrerarens förmanskap å styrelsens räkenskapskontor skulle icke bereda styrelsen den hjelp vid hospitalsärendenas handläggning, som med denne tjensteman vore afsedd. Den af styrelsen föreslagne tjenstemannen skulle möjligen kunna medhinna granskningen af hospitalsräkenskaperna, men då det vore osäkert, om kamreraren för hospitalsärendena skulle hafva tillräcklig tid till detta arbete, borde det för närvarande utgående arfvodet af 1,200 kronor till en revisor bibehållas, till dess nödig erfarenhet i detta hänseende vunnits. För erhållande af behöfligt biträde vid de af hospitalsärendena föranledda kansligöromål vore nödvändigt, att styrelsen tilldelades så stort anslag till aflöning åt en notarie, tillika sekreterare, att en duglig tjensteman

kunde finna med sin fördel förenligt att qvarstå i denna tjenst en längre tid och förvärfva erfarenhet vid handläggning af dessa ärenden, som i mycket afveke från dem, hvilka eljest förekomme inom embetsverken. På grund häraf hemstälde styrelsen, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, dels att å ordinarie stat måtte anvisas till aflöning åt en kamrerare lön 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,500 kronor, summa 4,500 kronor, och åt en notarie, tillika sekreterare, lön 1,800 kronor, tjenstgöringspenningar 1,200 kronor, summa 3,000 kronor, med rättighet för en hvar af dem att efter 5 års tjenstgöring kunna komma i åtnjutande af ett ålderstillägg å lönen med 500 kronor och efter 10 års tjenstgöring med ytterligare 500 kronor, samt med skyldighet för dessa tjenstemän att biträda medicinalstyrelsen vid handläggning af hospitalsärenden och att vara underkastade samma vilkor, som i nådiga kungörelsen den 1 juni 1877 äro bestämda för åtnjutande af de från 1878 års början fastställda nya löneförmånerna för sagda styrelse, dels ock att till arfvode åt särskild person för revision af hospitalens räkenskaper måtte äfven för år 1899 beviljas ett extra anslag af 1,200 kronor.

Statskontoret har, hvad först angår de hospitalsväsendet rörande ekonomiska ärendena, anfört, att, enligt hvad af grunderna för den år 1877 beslutade organisationen af medicinalstyrelsen framginge, dessa ärenden, med undantag af revisionsgöromålen, ansetts skola handläggas af styrelsens räkenskapskontor, och att särskilda anordningar då vidtogos för att göra det möjligt för den derstädes anstälde kamreraren att utföra detta jemte honom i öfrigt åliggande bestyr. Med afseende derå att kontoret tillsvidare skulle erhålla biträde af serafimerordensgillets kamrerare, ansågs vidare åtgärd ej behöflig, än att å kontoret inrättades en ny tjenstebefattning i första lönegraden och medel beviljades till ett extra biträde. Sedan serafimerordensgillets f. d. kamrerare Stolpe aflidit, hade medicinalstyrelsen emellertid förlorat den hjelp vid de ekonomiska hospitalsärendenas handläggning, som vid organisationen af embetsverkets personal tillsvidare påräknats. Såväl i anledning häraf som med afseende å den, enligt hvad medicinalstyrelsen förmält, betydliga utvecklingen af hospitalsväsendet, sedan öfverstyrelsen för hospitalen anförtroddes sundhetskollegium, ansåge statskontoret åtgärder oundgängligen böra vidtagas för att i nu förevarande hänseende bereda medicinalstyrelsen nödigt biträde. Efter statskontorets tanke vore emellertid icke genom medicinalstyrelsens framställning ådagalagdt, att för sådant ändamål skulle erfordras inrättande af en ny afdelning inom styrelsen genom anställande derstädes af en tjensteman i andra löne-

graden. Det syntes statskontoret deremot, att erforderligt biträde vid handläggningen af de hospitalen rörande ekonomiska angelägenheterna skulle kunna, med anslutning till grunderna för medicinalstyrelsens nuvarande organisation, vinnas genom ökande af arbetskrafterna å räkenskapskontoret, hvilket redan, enligt hvad statskontoret inhemtat, jemlikt fastställd arbetsordning ombesörjde den på styrelsen ankommande förvaltning af till hospitalen anvisade medel och deröfver upprättade räkning. För det närvarande syntes annan åtgärd härutinnan icke böra vidtagas, än att tillgång bereddes till aflöning af ökadt biträde till belopp, motsvarande aflöningen för en tjensteman i första lönegraden, eller 3,000 kronor. Beträffande det af medicinalstyrelsen ifrågasatta biträde å styrelsens kansli, anförde statskontoret, att då uppenbart torde vara att något verksamt biträde numera icke kunde, såsom vid öfverflyttningen af hospitalsväsendet till medicinalstyrelsen var afsedt, påräknas af den till hög ålder komne f. d. sekreteraren hos serafimerordensgillet, detsamma måste anses vara af behofvet påkalladt, och syntes böra kunna tillgodoses på enahanda sätt, som af statskontoret föreslagits i fråga om biträde åt räkenskapskontoret, helst statskontoret ansåge, att hvarken i det ena eller andra hänseendet för närvarande någon ändring i den för medicinalstyrelsen gällande aflöningsstat genom inrättande af nya tjenstebefattningar borde ifrågakomma, utan att de till ökadt biträde vid hospitalsärendenas behandling erforderliga medel lämpligen borde tillsvidare å extra stat anvisas. Mot medicinalstyrelsens framställning om beredande för år 1899 af särskildt arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper förmälde statskontoret sig ej hafva något att erinra.

Sedan medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 3 november 1897 hemstält om anvisande af medel till arfvoden åt tillfälliga biträden vid handläggning af hospitalsärenden för de sista fyra månaderna af år 1897 och hela år 1898, samt statskontoret häröfver afgifvit infordradt utlåtande, beslöt Eders Kongl. Maj:t den 17 sistförflutne december att för beredande af ökadt biträde hos medicinalstyrelsen vid hospitalsärendenas handläggning anvisa, till fördelning på sätt styrelsen kunde finna lämpligt, dels för tiden från kamreraren Stolpes död till 1897 års utgång 666 kronor 67 öre, dels ock för de sex första månaderna af år 1898 ett belopp af 2,750 kronor, och anbefaldes statskontoret att till medicinalstyrelsen af tillgängliga medel utbetala nämnda belopp samt derefter hos Eders Kongl. Maj:t till ersättande anmäla hvad sålunda förskjutits.

Af hvad jag nu anfört framgår uppenbart, att äfven för år 1899 särskilda medel måste anvisas för att hospitalsärendena må varda på tilfredsställande sätt handlagda i medicinalstyrelsen. Ehuru jag anser medicinalstyrelsen hafva anfört goda skäl för att i sådant syfte två nya ordinarie tjenstemän måtte hos styrelsen anställas, finner jag mig likväl, i betraktande af hvad statskontoret derom yttrat och enär någon tids erfarenhet beträffande sättet för ordnandet af hithörande arbeten torde böra afvaktas, samt då det med hänsyn till väckta förslag dels om ändring i medicinalstyrelsens organisation, dels ock om vissa ärendens öfverflyttning från medicinalstyrelsen till andra myndigheter förefaller mig mindre lämpligt att nu ifrågasätta anslag till nya ordinarie tjenstemän hos styrelsen, för närvarande nödsakad att inskränka mig till en hemställan om utverkande af ett extra anslag för beredande af det för medicinalstyrelsen i förevarande hänseende behöfliga biträde. Detta anslag synes mig på de af statskontoret anförda skäl böra bestämmas till 6,000 kronor. För den händelse serafimerordensgillets f. d. sekreterare T. A. Billbergh emellertid fortfarande, såsom hittills, af det honom på allmänna indragningsstaten i stället för hans sekreterareaflöning tillerkända belopp afstår en del till person, som i hans ställe biträder vid sekreteraregöromål å medicinalstyrelsens hospitalsafdelning, lärer ett deremot svarande belopp å det nu ifrågasatta anslaget böra innehållas. Vidare erfordras till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper för år 1899 ett anslag till enahanda belopp, som under flera föregående år för sådant ändamål anvisats, eller 1,200 kronor.

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa dels till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper ett belopp af 1,200 kronor, dels ock till ökadt biträde hos medicinalstyrelsen vid hospitalsärendenas behandling en summa af 6,000 kronor, dock hvad denna summa beträffar under förbehåll att deraf innehålles ett belopp, motsvarande hvad serafimerordensgillets förre sekreterare T. A. Billbergh kan komma att af de till honom för nämnda år i ersättning för sekreterareaflöning från allmänna indragningsstaten utgående medel afstå till bekostande af biträde åt medicinalstyrelsen vid handläggning af sekreteraregöromål å hospitalsafdelningen.

Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen.

[66.] I underdånig skrifvelse den 29 september 1897 har medicinalstyrelsen hemstält om anslag till anordnande af *repetitionskurser för äldre barnmorskor.*

Repetitionskurser för barnmorskor.

Till stöd för sin framställning anför medicinalstyrelsen, att det visat sig i hög grad af behofvet påkalladt, att de äldre barnmorskorna i riket finge genom kortare repetitionskurser dels upplifva sina kunskaper, dels ock göras förtrogna med nyare undersökningsmetoder rörande fosterläge och isynnerhet med antiseptikens tillämpning vid förlossning och barnsäng. Då tillfälle till dylik undervisning under senare tiden genom understöd af landsting och kommuner samt genom barnmorskelärarnes tillmötesgående beredts äldre barnmorskor, hade dessa ifrigt begagnat sig deraf. Det vore emellertid synnerligen önskvärdt, att ett större antal af rikets barnmorskor erhölle sådan undervisning. Detta kunde lämpligen ske på det sätt, att vid läroanstalterna i Stockholm och Göteborg minst fyra gånger om året vid hvardera anstalten anordnades repetitionskurser, afsedda för 10, 12 eller högst 15 barnmorskor åt gången. Hvarje sådan kurs borde räcka minst fjorton dagar, hvilken tid af lärarne ansetts tillräcklig för ändamålet. Undervisningen, som skulle vara kostnadsfri, borde så mycket som möjligt meddelas praktiskt och företrädesvis omfatta antiseptik och aseptik, bestämmande af fosterläge genom yttre undersökning samt repetition af de vigtigaste delarne utaf förlossningsläran. Deltagandet i kurserna borde vara frivilligt. Då ännu endast helt ringa erfarenhet vunnits beträffande dylika kurser, ansåge medicinalstyrelsen det böra öfverlemnas åt styrelsen att, efter förslag af de respektive lärarne, närmare ordna undervisningen äfvensom att bestämma storleken af de arfvodesbelopp, som skäligen borde tilldelas lärarne för det ökade arbete, som för dem blefve en följd af ifrågavarande kurser. Detta arfvodes storlek torde lämpligen böra beräknas efter antalet undervisade elever. Medicinalstyrelsen hemstälde om utverkande af ett extra anslag å 3,000 kronor, att ställas till styrelsens förfogande för att användas till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor såväl under senare delen af år 1898 som under år 1899, med rätt för styrelsen att, i den mån anslaget medgåfve, bereda deltagarinnorna i kurserna fri bostad eller bidrag till hyra af bostad i närheten af läroanstalten, för att derigenom för dem underlätta deltagandet i undervisningen.

Med anledning af hvad medicinalstyrelsen sålunda anfört, får jag i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riks-

dagen att på extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 3,000 kronor till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor och till beredande, så vidt ske kan, af fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna deri under den tid, de genomgå dessa kurser.

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien.

Med anledning af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademiens i underdånig skrifvelse den 7 september 1897 gjorda anhållan hemställer jag, att, enär de extra anslag, å tillsammans 9,200 kronor, som för *ändamål, tillhörande akademiens verksamhet,* blifvit för innevarande år liksom för flera föregående år beviljade, äro för samma ändamål fortfarande erforderliga, Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa enahanda anslagsbelopp, nemligen: [67.] *Arfvoden för vård af akademiens samlingar m. m.*

till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af de under akademiens inseende stälda samlingar samt till aflöning åt vaktbetjening	kronor	4,000: —
till undersökning och beskrifning af fäderneslandets fornlemningar m. m.	»	3,200: —
samt till utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum m. m.	»	2,000: —
	tillhopa kronor	9,200: —

I underdåniga skrifvelser den 19 december 1891 och den 13 september 1892 fäste vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på angelägenheten deraf, att särskilda åtgärder vidtoges till *skydd för vissa fornminnen* i vårt land. I sådant afseende hemstälde akademien, att Eders Kongl. Maj:t ville af Riksdagen äska ett bestämdt årligt anslag af 10,000 kronor under 10 år till vidtagande af åtgärder för bevarande af landets märkligare historiska ruiner, och framhöll akademien dervid tillika, att ju längre man dröjde att för dessa ändamål vidtaga åtgärder, desto drygare blefve med nödvändighet de erforderliga beloppen; att ifrågavarande minnesmärken vore i sig och genom sin fosterländska betydelse i synnerligt hög grad värda att bevaras, samt att det vore ytterst beklagligt, om Sverige skulle dröja ännu längre att deltaga i den täflan, som i Europas öfriga kulturstater egde rum med afseende på de nationella minnesmärkenas vård. Efter särskilda af Eders Kongl. Maj:t åren 1893 och 1895 gjorda framställningar, har Riks- [68.] *Bevarande af Visby ringmur.*

dagen, som ansett frågor om anslag till skydd för sådana fornminnen endast böra hvar för sig och efter särskild utredning i hvarje fall företagas till pröfning, anslagit medel till åtgärder för bevarande af tornet Kärnan i Helsingborg och kyrkoruinerna i Sigtuna.

Akademien omnämnde redan i sammanhang med sin underdåniga framställning om anslag för år 1898 behofvet af åtgärders vidtagande för bevarande af den synnerligen märkliga ringmuren kring Visby stad, ehuru då ännu ej kostnadsförslag derför hunnit utarbetas. Sedan detaljeradt arbets- och kostnadsförslag nu upprättats efter noggrann besigtning af murens brister, verkstäld af en utaf akademiens tjenstemän, har akademien, med öfverlemnande af samma förslag, i underdånig skrifvelse den 7 september 1897 hemstält om utverkande af anslag för vidtagande af åtgärder till skydd för Visborgs slottsruin och ringmuren kring Visby stad. Akademien framhåller i sin underdåniga skrifvelse, att Visby stadsmur är i sitt slag ensamstående ej blott i Sverige utan i hela Norden och att äfven i det öfriga Europa dermed jemförliga stadsbefästningar från gammal tid endast på få ställen anträffas. Det syntes akademien derför ej blott ur rent arkeologisk utan äfven ur allmännare fosterländsk synpunkt vara en tvingande nödvändighet att åt efterverlden bevara detta märkliga minne från en tid, då Visby intog en i visst afseende förherskande ställning i Norden. En dylik åtgärd kunde icke utan fara för murens bestånd uppskjutas. Detta framginge dels af murens nuvarande tillstånd i det hela, dels af nyligen inträffade ras och hotande sättningar. Dylika hade dels förekommit å norra sträckan af muren, för hvilkas afhjelpande Eders Kongl. Maj:t, på akademiens underdåniga framställning, den 21 maj 1897 beviljat 472 kronor 50 öre, och vore dels att befara å södra delen af muren, hvilken senare fråga akademien vid tiden för den underdåniga skrifvelsens aflåtande hade under behandling.

Sedan till ruinernas underhåll under en lång följd af år varit anvisade tomtören för hospitalslägenheter i Visby stad, hvilka emellertid icke uppgått till något afsevärdt belopp, hade från och med år 1881 ett årligt anslag af 450 kronor för ifrågavarande ändamål varit ställdt till akademiens disposition. Med sådana belopp kunde tydligtvis inga större åtgärder vidtagas. De tillgängliga medlen hade användts till smärre reparationer och någon gång till ruinernas frigörande från en del af de hus och bodar, hvilka under tidernas lopp blifvit uppförda intill kyrkorna, till stort men för ej blott deras utseende utan äfven deras bestånd. På grund af de för hvarje år disponibla medlens otillräcklighet ingick akademien den 20 december 1883 med underdånig anhållan om

anslag för konserverande af kyrkoruinerna i Visby och yttrade akademien dervid bland annat: »Det finnes ingen stad i Norden, som inom sig hyser så många minnen af medeltidens byggnadskonst som Visby, hvilken stad derigenom intager en alldeles särskild ställning. I den omständigheten att Visby ruiner utgöra minnen af en förfluten storhetstid, hvars rätta art man hade svårt att uppskatta utan ruinernas vittnesbörd, ligger ett tvingande skäl för deras bevarande åt samtid och efterverld, så mycket mera som dessa ruiner icke allenast vittna om Visby forna storhet: det finnes i vårt land intet kraftigare vittnesbörd om hvad medeltiden i allmänhet kunde åstadkomma än just dessa ruiner. Dertill kommer ännu en omständighet af största vigt: dessa ruiner ega betydelse icke endast som illustration till historien, utan de ega ett sjelfständigt intresse ur konstens synpunkt — ett intresse icke endast för den svenska konstens historia utan rent af för medeltidens konst i allmänhet». I anledning af akademiens berörda anhållan föreslog Eders Kongl. Maj:t Riksdagen att till vidtagande af åtgärder för bevarande af ifrågavarande kyrkoruiner bevilja ett anslag af 20,000 kronor, och blef denna framställning bifallen af Riksdagen, som anvisade ett anslag på extra stat med hälften af nämnda summa för hvart och ett af åren 1885 och 1886.

Enär ringmurens betydelse ingalunda vore mindre än kyrkoruinernas utan snarare kunde sägas vara större, anhöll akademien, med hänvisning till berörda kostnadsförslag, enligt hvilket beräknats för ruinerna af Visborgs slott 9,450 kronor och för den egentliga ringmuren jemte ställningar, block samt tåg 20,550 kronor, det Eders Kongl. Maj:t täcktes för vidtagande af konserveringsåtgärder vid Visborgs slott och Visby stadsmur bereda och ställa till akademiens disposition ett anslag af 30,000 kronor, hvilket anslag syntes kunna utan olägenhet fördelas på två eller tre år.

Genom nådig remiss den 29 september 1897 anbefaldes Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Gotlands län att från vederbörande infordra och med eget utlåtande insända underdånigt yttrande, om och i hvad mån bidrag till bestridande af kostnaderna för nu ifrågasatta konserveringsåtgärder vid Visborg och Visby stadsmur kunde förväntas inflyta från den ort, som vore närmast intresserad i dessa fornlemningars skyddande.

I det med anledning häraf utaf stadsfullmägtige afgifna yttrande framhöllo dessa, att murpartiet öster om och till en del midt för Skeppargatan, hvilket utgjorde ett stycke af Visborgs slottsruin, enligt det ingifna kostnadsförslaget befunnits omöjligt att reparera, utan borde rifvas och sedan åter uppföras för en kostnad af 6,000 kronor. Detta murparti, som till någon del stode på en plats, öfver hvilken, enligt af

Eders Kongl. Maj:t den 5 juni 1891 faststäld stadsplan, väg skulle leda från nämnda gata till söder derom belägna stadsdelar, vore en af grofva kalkstenar, såsom det ville synas, konstlöst uppförd mur, som icke utmärkte sig genom någon egendomlig konstruktion. Då, såsom akademien framhållit, ringmurens bevarande åt efterverlden vore ett rent arkeologiskt på samma gång som ett allmänt fosterländskt intresse, vore det tydligtvis det större samhället, staten, som i detta hänseende hade förpligtelser att fylla, och detta så mycket hellre som Visby stad numera icke syntes ega någon befogenhet öfver sin ringmur. Dennas stora utsträckning och den monumentala karakter, densamma med sina många torn egde, gjorde det också alldeles otänkbart, att det nuvarande stadssamhället skulle i någon väsentligare mån kunna påtaga sig vare sig dess konserverande eller något ansvar för dess underhåll. Stadsfullmägtige ansåge sig dock kunna för visst fall och under vissa vilkor för sådant ändamål lemna något mindre bidrag och förklarade derför, att Visby stad, under vilkor och förbehåll att berörda fallfärdiga murstycke midt för och öster om Skeppargatan refves eller att, i händelse dess återuppbyggande skulle ifrågakomma, så stor öppning midt för Skeppargatans södra del lemnades fri, som för gatans framdragande genom nämnda murparti enligt den faststälda stadsplanen erfordrades, vore benägen att såsom ett uttryck af samhällets goda vilja att bidraga till utförande af de i det uppgjorda kostnadsförslaget upptagna arbetena för stadsmurens bevarande, anvisa ett belopp af 2,500 kronor, att utgå med en tredjedel om året under hvart och ett af de tre år verkställigheten deraf skulle ega rum. I det af stadfullmägtige afgifna yttrandet har magistraten i Visby instämt.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anförde för sin del, bland annat, att omförmälda murparti icke syntes i byggnadsväg utgöra något så märkligt, att dess bibehållande i oförändradt skick kunde anses ovilkorligen nödigt. Det syntes derför som om hinder ej borde möta för bifall i viss mån till stadsfullmäktiges vilkor, på det sätt nemligen att det för Skeppargatans framdragande i rät linie hindrande murstycket nedrefves och att den vidare österut gående mursträckan nedtoges till så stor del, att derigenom förhindrades ytterligare ras å densamma, hvilket till fara för närboende hittills och senast under våren 1897 inträffat. Härigenom skulle också den afsevärda fördelen beträffande ifrågavarande arbeten vinnas, att från den beräknade kostnaden skulle kunna frånräknas ett så stort belopp som 6,000 kronor, åtminstone i det närmaste. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande förklarade sig derjemte icke hafva anledning antaga, att för bestridande af ifrågavarande

kostnad bidrag i Gotlands län skulle kunna bekommas från annat håll än Visby stad.

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien, som lemnats tillfälle att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning af hvad stadsfullmäktige i Visby och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande sålunda yttrat, anförde i skrifvelse den 7 nästlidne december, att enär Visborg vid sitt uppförande delvis sammanbyggdes med ringmuren och så att säga öfvertog dennas funktion utefter en ej obetydlig sträcka af stadens södra sida och således vore en i afsevärd grad integrerande del af de staden omgifvande försvarsverken, intet skäl funnes att vid uppgörande af plan för konserveringsåtgärderna egna mindre omsorg åt lemningarna af Visborg än åt muren i öfrigt. Båda kompletterade hvarandra och borde i nu ifrågavarande afseende betraktas såsom ett sammanhängande helt. Under uttryckande af önskvärdheten att Visby stads bidrag måtte kunna erhållas utan dervid fäst vilkor, hemstälde akademien, att stadens erbjudande i dess nuvarande form ej måtte till någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda.

Öfverintendentsembetet, till hvilket detta ärende blifvit remitteradt för afgifvande af utlåtande öfver den af akademien gjorda framställning om anslag till ifrågavarande konserveringsåtgärder, har i underdånig skrifvelse den 30 november 1897 förklarat, att, i betraktande ej mindre deraf att de föreslagna åtgärderna för bevarandet af ifrågavarande i så hög grad värdefulla minnesmärken, hvilka åtgärder, anförtrodda åt fullt sakkunnig ledning, syntes embetet vara särdeles välbetänkta och lämpliga, tarfvade ett snart verkställande, än äfven af att mot de äskade anslagsbeloppen icke torde vara något att erinra, embetet funne sig för sin del böra på det lifligaste tillstyrka nådigt bifall till akademiens i förevarande afseende gjorda framställning.

Frågan om borttagande af en del af nyssnämnda murstycke vid Skeppargatan i Visby var äfven för några år sedan underställd nådig pröfning. I underdånig skrifvelse den 8 december 1891 anhöllo nemligen stadsfullmägtige, att enär åtgärder måste vidtagas för stadsplanens genomförande beträffande områden, som låge närmast utanför ringmuren, denna måtte få på tre ställen genombrytas. En af dessa genombrytningar skulle verkställas på det sätt, att den vid Skeppargatan befintliga genom ras bildade öppning i mursträckan mellan Skansporten och hamnen utvidgades och fördjupades. Till stöd härför anfördes hufvudsakligen, att en portöppning å nämnda ställe vore erforderlig, emedan trafiken med åkdon å Skeppargatan vore förenad med alla de olägen-

heter, som en återvändsgränd brukade föranleda, samt i följd deraf de kostnader, som nedlades på ordnandet af den nedanför Visborgs slottsruin belägna stadsdelen, måste blifva i viss mån ofruktbara. Riksantiqvarien, häröfver hörd, androg, bland annat, att den vid Skeppargatan belägna muren tillhörde Visborgs gamla slott, af hvilken historiskt märkliga byggnad endast ett par mursträckor funnes ofvan jord och det öfriga, som ej blifvit förstördt, låge under jordytan, hvarför det vore omöjligt att utan en fullständig utgräfning utreda slottets anläggning och i sammanhang dermed stående förhållanden; att derest en del af muren brötes bort och en bred väg byggdes öfver det yttre ruinområdet, hinder skulle uppstå för en sådan undersökning, hvilket skulle innebära en oersättlig arkeologisk förlust, under det den praktiska vinsten vore tvifvelaktig; att för ej länge sedan en port blifvit med vederbörligt tillstånd upptagen i stadsmuren vid södra mynningen af Magasinsgatan helt nära Skeppargatans södra afslutning; samt att det ej vore visadt, att trafiken mellan de å ömse sidor om ringmuren belägna trakterna vore stor och i tilltagande. I hufvudsaklig öfverensstämmelse med riksantiqvariens yttrade mening af- gaf vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien den 6 december 1892 det utlåtande, att det arkeologiska intresset i den föreliggande frågan måste anses vida starkare än det praktiska krafvet, hvars berättigande icke syntes akademien genom handlingarna i ärendet ådagalagdt, på grund hvaraf akademien i underdånighet hemstälde, att stadsfullmägtiges ansökning ej måtte vinna bifall. Stadsfullmägtige, som lemnades tillfälle att inkomma med underdånigt yttrande i anledning af hvad akademien och riksantiqvarien i ärendet anfört, erinrade bland annat, att portöppningen vid Magasinsgatan ej gjorde en portöppning vid Skeppargatan öfverflödig, enär de gränder, som förenade dessa gator, hade allt för stark lutning. Häremot anfördes dock reservationer af två bland stadsfullmägtiges ledamöter, hvilka höllo före, att ansökningen i hvad den rörde sistnämnda portöppning icke bort af stadsfullmägtige vidhållas. Sedan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande inkommit med infordradt utlåtande i ärendet samt akademien, efter nådig remiss, i underdånig skrifvelse den 8 maj 1894 förklarat sig vidhålla hvad akademien i sitt förut afgifna utlåtande hemstält, blef enligt nådigt bref den 17 augusti 1894 stadsfullmägtiges ansökning i den del, hvarom nu är fråga, lemnad utan bifall.

För vinnande af de fördelar för Visby stad, som torde åsyftas med det af stadsfullmägtige önskade nedrifvandet af omförmälda murstycke vid Skeppargatan, synes utom ett medgifvande härtill jemväl fordras tillstånd till framdragande från nämnda gatas södra ända af en utfarts-

väg öfver och genom det område, under hvars yta ruinerna af Visborgs slott till största delen äro dolda. Ett sådant tillstånd lärer dock ej kunna lemnas, innan behöflig undersökning af detta område i arkeologiskt hänseende egt rum. Som en dylik undersökning antagligen icke kan under den närmaste tiden verkställas, synes det mig rådligast, att med frågan om åtgärder för bevarande af slottsruinerna får anstå och att följaktligen nyssberörda murstycke tills vidare lemnas orubbadt. Då i sådan händelse stadsfullmägtiges gjorda erbjudande torde få anses hafva för närvarande förfallit och bidrag från annat håll till bekostande af de ifrågasatta konserveringsåtgärderna vid den egentliga ringmuren ej kan påräknas, synes någon annan utväg för detta företags utförande ej återstå, än att detsamma helt och hållet bekostas af staten, hvars pligt det är att söka åt samtid och efterverld bevara dessa minnen från en förgången storhetstid. Hvad särskildt Visby ruiner beträffar, torde, med hänsyn till deras art och omfattning samt utomordentliga betydelse i historiskt och arkeologiskt afseende, det icke böra för statsanslag till deras bevarande fordras, att äfven den ort, som är närmast intresserad i dessa fornlemningars bibehållande, bidrager till kostnadernas bestridande. Staten har vid flera föregående tillfällen anslagit medel till vård af Visby ruiner, utan att bidrag dertill från orten ifrågasatts. Med afseende härå och under åberopande af hvad vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien beträffande ringmuren anfört, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att till vidtagande af konserveringsåtgärder vid Visby stadsmur i hufvudsaklig enlighet med omförmälda arbets- och kostnadsförslag bevilja ett anslag af 20,550 kronor och deraf på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af 10,300 kronor.

I förberörda underdåniga skrifvelse den 7 september 1897 framhöll [69.]
vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien jemväl, att det vore af största vigt, att snara åtgärder vidtoges till *bevarande af Alvastra klosterruiner*, såvida det som ännu återstode af detta Sveriges första cistercienserkloster, hvilket en gång varit ett af de mest betydande i landet, skulle kunna räddas. Detta kloster hade fordom varit i besittning af betydande rikedomar, hvilka genom klostrets indragning vid reformationen kommo svenska staten till godo. Enär lemningarna af detsamma ur arkeologisk och konsthistorisk synpunkt vore af synnerligen högt intresse, hemstälde akademien, med öfverlemnande af ett genom dess försorg af byggmästaren vid Vadstena klosterkyrka L. E. Peterson för ruinernas bevarande uppgjordt arbets- och kostnadsförslag, slutande å 4,200 kronor, att Eders

Bevarande af Alvastra klosterruiner.

Kongl. Maj:t måtte för vidtagande af ifrågavarande konserveringsåtgärder hos Riksdagen begära ett anslag å nämnda belopp.

Öfverintendentsembetet har efter granskning af det inlemnade arbets- och kostnadsförslaget afgifvit infordradt utlåtande i ärendet och dervid anfört detsamma som embetet yttrat i fråga om åtgärder för bevarande af Visborgs slottsruin och Visby ringmur, hvarför jag nyss redogjort.

Sedan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län genom nådig remiss anbefalts att från vederbörande infordra och med eget utlåtande till Eders Kongl. Maj:t insända underdånigt yttrande, om och i hvad mån bidrag till bestridande af kostnaderna för de ifrågasatta åtgärderna för bevarande af Alvastra klosterruiner kunde förväntas inflyta från den ort, som vore närmast intresserad i dessa fornlemningars skyddande, har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande med underdånig skrifvelse den 28 sistlidne december öfverlemnat, jemte eget utlåtande, yttranden i ämnet dels af Vestra Tollstads församling, dels ock af styrelsen för Vadstena—Ombergs turistförening, hvilka båda förklarat sig anse det rättvist och billigt, att de föreslagna arbetena utfördes på bekostnad af staten, som för århundraden tillbaka icke allenast kommit i besittning af klostrets stora rikedomar och deraf dragit nytta, utan jemväl användt sten från klostret såsom byggnadsmaterial till andra staten nu tillhöriga byggnader. Ehuru församlingen funne de föreslagna konserveringsåtgärderna i och för sig välbetänkta, kunde till desamma något bidrag af församlingen ej lemnas. Turistföreningens styrelse meddelade, att föreningen icke hade andra tillgångar än obetydliga årsafgifter af sina medlemmar samt arrendet för ett å Omberg uppfördt utsigtstorn, hvilka belopp tillsammans näppeligen räckte till att nöjaktigt underhålla föreningens anläggningar samt förränta och amortera föreningens skulder, för hvilka styrelsens medlemmar iklädt sig personlig borgen, samt att i följd häraf föreningen, ehuru densamma på det lifligaste önskade och hoppades, att de intressanta ruinerna snart måtte blifva skyddade mot ytterligare förstörelse, icke kunde lemna några bidrag för ändamålet. För egen del hemstälde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, att hos Riksdagen måtte äskas hela den behöfliga summan, då något bidrag till bestridande af kostnaderna för de ifrågasatta konserveringsåtgärderna icke vore att från orten förvänta. Från annat håll har emellertid numera ett bidrag af 1,000 kronor blifvit utlofvadt.

På grund af hvad sålunda förekommit finner jag mig föranlåten tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 bevilja ett anslag af 3,200 kronor för vidtagande af åtgärder till bevarande af Alvastra klosterruiner i hufvudsaklig enlighet med förenämnda af byggmästaren Peterson uppgjorda arbets- och kostnadsförslag.

I underdånig skrifvelse den 7 september 1897 har vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition om anvisande af ett extra anslag af intill 30,000 kronor, att i mån af behof användas till *inköp af svenska mynt* i den samling, som tillhört framlidne kontorschefen H. Oldenburg. [70.] *Inköp af svenska mynt till kongl. myntkabinettet.*

Det framhålles i nämnda skrifvelse, att vid olika tider, då tillfälle erbjudit sig att rikta svenska statens samling af mynt, Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen visat synnerlig frikostighet. Så beviljades år 1863 ett anslag af 17,832 riksdaler för att inlösa en del af den stora samling af antika, orientaliska och spanska mynt, som bildats af kammarherren G. D. Lorichs. Då några år senare expeditionschefen C. F. Meinander hembjöd sin samling af svenska mynt till ett pris af 20,000 kronor, beviljades detta belopp år 1870 af Riksdagen, som jemväl år 1874 anslog 8,000 kronor till förvärfvande af justitierådet C. F. Herbsts samling af europeiska medeltidsmynt. Sedan dess hade icke något större belopp blifvit lemnadt till ökande af statens myntsamling. Akademien hade hyst en förhoppning, att den svenska afdelningen deraf, hvilken naturligtvis vore den vigtigaste och som borde göras så fullständig som möjligt, skulle erhålla en synnerligen värderik tillökning genom tillåtelsen att ur doktor H. F. Antells samling uttaga de mynt, som saknades i den svenska statens samling, men genom ändrade testamentariska bestämmelser gick hela den Antellska myntsamlingen till Finland. Nu hade delegarne i boet efter kontorschefen Oldenburg, hvilkens samling af svenska mynt vore den förnämsta enskilda samling i Sverige, hembjudit denna till statens myntkabinett för ett pris af 135,000 kronor. Akademien, som ansett detta pris väl högt, hade förklarat sig icke kunna göra underdånig framställning om inköpande af samlingen i dess helhet, till följd hvaraf densamma komme att försäljas å offentlig auktion. Enär det vore af yttersta vigt, att det tillfälle, som då erbjöde sig att genom inköp komplettera statens samling af svenska mynt, icke försummades, hade akademien gjort sin omförmälda framställning om beredande af derför behöfliga medel.

Under åberopande af hvad akademien sålunda anfört, hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 30,000 kronor, att i mån af behof användas till inköp för kongl. myntkabinettets räkning af sådana i den Oldenburgska samlingen förekommande svenska mynt, som kunna behöfvas till fyllande af luckor i myntkabinettet.

Naturhistoriska riksmuseum.

[71.] *Museets afdelning för arkegoniater och fossila växter.* Med anledning af vetenskapsakademiens i skrifvelse den 8 september 1897 gjorda anmälan, att ett årligt anslag af 2,000 kronor till inköp och insamling af naturalier vid *naturhistoriska riksmuseets afdelning för arkegoniater och fossila växter,* till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter fortfarande är behöfligt, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för sagda ändamål anvisa på extra stat jemväl för år 1899 enahanda belopp som för innevarande år, eller 2,000 kronor.

[72.] *Museets etnografiska samling.* Hos Eders Kongl. Maj:t har vetenskapsakademien i underdånig skrifvelse den 8 september 1897 hemstält om anslag för år 1899 till *naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling.*

Med anledning af Eders Kongl. Maj:ts derom under fjoråret gjorda framställning anvisade Riksdagen till vård, underhåll och förkofran af nämnda samling på extra stat för år 1898 ett anslag af 7,300 kronor, hvaraf 4,500 kronor voro afsedda till arfvode åt en särskild föreståndare för samlingen. Riksdagen ansåg emellertid att, då ett tillfredsställande resultat icke kunde af denne föreståndare uppnås, utan att fullt lämpliga lokaler bereddes för de samlingar, som skulle ställas under hans vård, omförmälda arfvode icke borde utgå, förr än visshet vunnits derom, att en ändamålsenlig museibyggnad blefve för samlingarna uppförd. I sin till Eders Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse i ämnet anförde Riksdagen, att, enligt hvad den inhemtat, utsigter förefunnes att genom enskild offervillighet skulle kunna åstadkommas en nybyggnad för ifrågavarande samlingars inrymmande. Till upprättande af ett etnografiskt museum i hufvudstaden hade nemligen stiftelsen Lars Hiertas minnes styrelse afsatt ett belopp af 25,000 kronor, och för samma ändamål uppgåfves likaledes 25,000 kronor vara af två namngifna personer afsatta och utlofvade. Byggnadsföretaget vore beräknadt skola kosta 74,000 till 75,000 kronor, deruti dock icke inbegrepes värdet af erforderlig tomt, hvilken Riksdagen ansåg kunna beredas å kronans mark i den trakt, der nordiska museet är förlagdt. Af nämnda skäl föreskref Riksdagen, som ansåg en gynsam lösning af byggnadsfrågan kunna inom kort tid förväntas, att den till arfvode åt föreståndaren afsedda delen af anslaget ej finge utgå, förrän visadt blifvit, att ofvan omförmälda, för uppförande af en nybyggnad för samlingen beräknade belopp åstadkommits.

I sin nu gjorda framställning har vetenskapsakademien, under framhållande att behofvet af det belopp, 2,800 kronor, som sedan en lång följd af år utgått såsom årsanslag till riksmuseets etnografiska samling, fortfarande vore minst lika stort som tillförene, anhållit, att 7,300 kronor, motsvarande det för år 1898 beviljade anslaget, måtte åt denna samling beredas såsom anslag äfven för år 1899, då, om ej förr, det af Riksdagen uppstälda vilkoret i afseende på den till arfvode åt föreståndaren afsedda del af anslaget kunde befinnas uppfyldt. Med anledning häraf tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 uppföra en summa af 7,300 kronor till vård, underhåll och förkofran af naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling.

Meteorologiska centralanstalten.

Med anledning af särskilda utaf Eders Kongl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har Riksdagen för hvartdera af åren 1894, 1895, 1896, 1897 och 1898 beviljat ett extra anslag af 7,950 kronor till fullständigt *ordnande och utvidgande af väderlekstjensten vid meteorologiska centralanstalten.* År 1893 föreslog Eders Kongl. Maj:t Riksdagen att uppföra ett sådant anslag å ordinarie stat. Riksdagen fann visserligen hvad i statsrådsprotokollet anförts innebära fullgiltiga skäl för att ökade medel till det af Eders Kongl. Maj:t ifrågasatta belopp ställdes till meteorologiska centralanstaltens förfogande för ordnande och utvidgande af väderlekstjensten; men då, enligt Riksdagens förmenande, någon tids erfarenhet rörande resultaten af de nya anordningarna borde afvaktas, innan beloppet uppfördes på ordinarie stat, ansåg Riksdagen sig böra tills vidare endast på extra stat anvisa anslag för ändamålet; och i öfverensstämmelse dermed har Eders Kongl. Maj:t inskränkt sina vid 1894, 1895, 1896 och 1897 årens riksdagar gjorda framställningar i ämnet. [73.] *Väderlekstjensten vid anstalten.*

Sedan vetenskapsakademien i en den 8 september nästlidna år aflåten underdånig skrifvelse framhållit behofvet af ifrågavarande anslags fortsatta utgående, får jag i underdånighet tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att föreslå Riksdagen att på extra stat jemväl för år 1899 anvisa 7,950 kronor till upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjenst vid meteorologiska centralanstalten.

I öfverensstämmelse med hvad vetenskapsakademien i samma skrifvelse anhållit, hemställer jag vidare, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till *upprätthållande af en meteorologisk station i Gellivare* af Riksdagen äska [74.] *Meteorologiska stationen i Gellivare.*

ett extra anslag för år 1899 å 300 kronor, eller enahanda belopp, som härtill för innevarande år af Riksdagen beviljats.

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda.

[75.] *Läroanstalter för öfveråriga döfstumma.* Till uppehållande af undervisningen vid de i Vadstena, Skara och Bollnäs anordnade läroanstalter för öfveråriga döfstumma anvisade sistlidna års Riksdag ett extra anslag för år 1898 af 47,400 kronor.

I öfverensstämmelse med de utgiftsstater, som för år 1897 blifvit faststälda för de särskilda läroanstalterna, fördelades detta anslag på det sätt, att 16,400 kronor tilldelades åt hvar och en af läroanstalterna i Vadstena och Bollnäs samt 14,600 kronor åt läroanstalten i Skara.

Vederbörande direktioner hafva beräknat ifrågavarande läroanstalters utgifter under år 1898 till samma belopp som under näst föregående året. Ingen af direktionerna har ifrågasatt någon minskning i utgifterna under år 1899.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för uppehållande af undervisningen vid de tre läroanstalter, som här äro i fråga, anvisa ett extra anslag för år 1899 af 47,400 kronor.

[76.] *Handtverksskolan i Kristinehamn för blinda.* På derom af styrelsen för handtverksskolan i Kristinehamn för blinda i underdånig skrifvelse den 17 sistlidne september gjord begäran hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att enahanda belopp, som beviljats för skolans uppehållande under närmast föregående år, eller 10,000 kronor, må för denna skola anvisas på extra stat äfven för år 1899.

[77.] *Tryckning af blindskrifter m. m.* Med anledning af direktionens öfver institutet för blinda underdåniga skrifvelse den 28 sistlidne september hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, utöfver det åt institutet på ordinarie stat uppförda anslag, bevilja institutet för år 1899 enahanda extra anslag, som anvisats för innevarande år, nemligen 2,500 kronor att användas till tryckning af blindskrifter och 1,200 kronor till understöd åt blindlärareelever samt till reseunderstöd åt blindlärare.

[78.] *Förhyrande af lokaler för förskolan för blinda i Vexjö.* Styrelsen för förskolan för blinda i Vexjö har i skrifvelse den 7 sistlidne september hos Eders Kongl. Maj:t anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen äska ett anslag å 4,000 kronor till förhyrande

af lokal för skolan under år 1899; och får jag fördenskull hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 till förhyrande af lokaler för förskolan för blinda i Vexjö bevilja ett anslag af 4,000 kronor.

Med anledning af underdånig ansökning af styrelsen för förskolan för blinda i Vexjö har Eders Kongl. Maj:t genom skrifvelse den 10 augusti 1896 nådigst gifvit styrelsen tillstånd att anskaffa nya ritningar och kostnadsförslag till byggnad för skolan å en af stadsfullmägtige i nämnda stad upplåten byggnadsplats inom stadens reglerade område. Sedan arkitekten i öfverintendentsembetet H. T. Holmgren utarbetat dylika ritningar och kostnadsförslag, har styrelsen till Eders Kongl. Maj:t insändt ritningarna jemte kostnadsförslaget samt dervid förnyat sin förut gjorda underdåniga framställning, att åtgärd måtte vidtagas för anskaffande af en för skolans behof tillräcklig och mot hennes ändamål svarande egen byggnad. [79.] *Uppförande af byggnader till förskolan för blinda i Vexjö.*

Som skäl för sin framställning har styrelsen åberopat, hvad styrelsen i föregående underdåniga skrifvelser af den 28 november 1890, den 4 december 1891 och den 14 september 1892 anmärkt rörande de lokaler, som för skolans räkning användes, nemligen:

att skolan vore inrymd i två på angränsande tomter uppförda byggnader, som tillhörde olika egare;

att hufvudlokalen, som innehölle läro- och ekonomirum samt bostad åt rektor och tjenstepersonal, ursprungligen varit afsedd till arbetarebostäder och derför inredts i flera mindre lägenheter om 2 à 3 små och låga rum;

att genom de få förändringar, som kunnat vidtagas med den synnerligen vårdslöst uppförda byggnaden, endast jemförelsevis ringa fördelar kunnat vinnas;

att man ej kunnat erhålla tillräckligt stora rum hvarken till gymnastiska öfningar, eller till samlings- eller bönsal;

att kök, matsal och öfriga ekonomirum jemväl vore alldeles för små;

att badrum, skafferier och användbara källare helt och hållet saknades;

att skolans lokaler i hygieniskt afseende vore i högsta grad otillfredsställande;

att hufvudlokalen vore uppförd af virket från en gammal lasarettsbyggnad, hvilken tillika varit använd till epidemisjukhus;

att ständigt återkommande sjukdomsföreteelser inom skolan gåfve stöd för antagandet, att i byggnaden funnits qvar smittämnen, som

gifvit upphof till åtskilliga sjukdomar, såsom nervfeber, skarlakansfeber, koppor m. fl.;

att dessutom skolans lärjungar, oaktadt den största omtänksamhet och noggrannhet beträffande deras bespisning, beklädnad och vård i öfrigt, ofta varit besvärade af hufvudvärk, bleksot, hjertklappning samt störande rubbningar i digestions- och respirationsorganerna, hvilket, enligt skolläkarens förmenande, haft sin orsak i den luftförskämning, som måste uppstå i de låga och trånga lokalerna;

att den omständighet, att sof- och sjukrum åt lärjungarne måst förhyras i en annan gård än der skolans öfriga lokaler befunnes, försvårade den nödiga tillsynen öfver barnen;

att, då båda byggnaderna, hvari skolan inrymts, vore af trä och försedda med trånga trappor samt vissa lokaler, deribland sof- och sjukrummen, låge i andra våningen och på vinden, en eldsolycka måste medföra den största fara för lärjungarne, helst de vid sådant tillfälle vore alldeles ur stånd att hjelpa sig sjelfva; samt

att faran ökades derigenom, att sof- och sjukrummen hade sitt läge öfver tvätt- och bagarstuga samt rum för strykning, hvilka lokaler icke innehades af skolan.

Riksdagens revisorer hade i sitt betänkande till Riksdagen år 1894 instämt i de anmärkningar mot skolans lokaler, som här ofvan framstälts, men det hade ej varit möjligt för styrelsen att råda bot mot de påpekade olägenheterna eller att skaffa skolan några ändamålsenligare lokaler å annan plats i staden.

Vid tillämpningen af lagen angående blindundervisningen af den 29 maj 1896 måste, enligt hvad skolstyrelsen vidare anfört, de brister, som vidlådde de lokaler, som skolan begagnade, blifva ännu kännbarare. Skolan vore nemligen afsedd för 40 lärjungar, men detta antal kunde ingalunda rymmas i de lokaler, som nu användes. Erfarenheten hade nemligen gifvit vid handen, att icke mer än 30 barn lämpligen kunde i skolan intagas, så länge de nuvarande lokalerna begagnades. Skolans rektor kunde ej utöfva den tillsyn öfver och vård om skolan, som ålåge honom, så länge den vore inrymd i två från hvarandra skilda gårdar. Hyresaftal rörande skolans lokaler hade måst träffas med två hyresvärdar. Dylikt aftal hade ej kunnat ske på någon längre tid, enär anslaget till skolan ända till år 1896 varit uppfördt på extra stat. Nu hade visserligen förändring härutinnan inträffat, men frågan om uppförande af egen byggnad för skolan hade hindrat styrelsen från att söka få hyra de nu begagnade lokalerna för längre tid.

Skolstyrelsen påpekar ytterligare, att, om någon af de nuvarande

hyresvärdarne ville för annat ändamål disponera de till skolan förhyrda lokalerna, eller om någon af de ifrågavarande gårdarna försåldes, skolan helt visst skulle komma i stort trångmål beträffande erforderlig lokal.

Härtill komme — fortsätter styrelsen — att det beslut, som stadsfullmägtige i Vexjö fattat, att kostnadsfritt upplåta till plats för skolan två synnerligen välbelägna tomter inom stadens reglerade område, endast gälde till den 1 januari 1899. Om dessförinnan icke blefve bestämdt, att tomterna skulle för skolans räkning bebyggas, måste ny framställning göras om förlängning af den tid, under hvilken anbudet om kostnadsfri upplåtelse af byggnadsplats finge gälla. Visserligen torde bifall till en sådan anhållan kunna utverkas, men, då efterfrågan på tomter i den stadsdel, der de åt skolan upplåtna tomterna vore belägna, på senare tider allt oftare egt rum, vore det af största vigt, att byggnadsfrågan inom den närmaste tiden blefve afgjord. Det kostnadsförslag, som nu blifvit utarbetadt, uppginge till 112,000 kronor och stälde sig sålunda betydligt lägre än det, som styrelsen för några år tillbaka låtit upprätta. Detta berodde dels derpå, att byggnadsplats nu vore kostnadsfritt upplåten, dels på de inskränkningar beträffande utrymmet inom skolan, som blifvit gjorda, samt dels slutligen på de besparingar i öfrigt, som kunnat göras utan att menligt inverka på skolans soliditet och läroanstaltens intressen i öfrigt.

Till sist erinrar styrelsen derom, att för skolans nuvarande lokaler betalades i årlig hyra ett belopp af 3,900 kronor, samt att det ålåge skolan underhållsskyldighet beträffande skolans inre delar, för hvilket ändamål vore i den ordinarie staten upptaget ett belopp af 500 kronor. Då en ny byggnad kunde uppföras för ett pris, som föga öfverstege 100,000 kronor, vore, med hänsyn till nu gällande låga räntefot samt den nu utgående hyra, hvilken för öfrigt lätt kunde blifva höjd, det äfven ekonomiskt sedt fördelaktigt att skaffa skolan en egen byggnad.

Med anledning af hvad styrelsen sålunda anfört, har styrelsen hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af 1898 års riksdag för uppförande af byggnad åt förskolan för blinda i Vexjö å den af stadsfullmägtige derstädes kostnadsfritt upplåtna platsen äska ett anslag af 112,000 kronor att utgå med 60,000 kronor under år 1899.

Öfverintendentsembetet, hvars underdåniga utlåtande i ämnet blifvit infordradt, har i skrifvelse den 22 juni 1897 förklarat, att embetet icke funnit skäl till anmärkning vare sig mot de understälda ritningarna eller mot den för byggnadens uppförande beräknade kostnad.

Sedan Eders Kongl. Maj:t befalt direktionen öfver institutet för

blinda att inkomma med yttrande i ärendet, anmodade direktionen institutets rektor att till direktionen afgifva utlåtande i ämnet.

Rektor yttrar i detta, till Eders Kongl. Maj:t af direktionen öfverlemnade utlåtande, att den af Vexjö stad till förskolan för blinda derstädes upplåtna tomten vore för det dermed afsedda ändamålet fullt tillräcklig; att den föreslagna lekplatsen hade sådant läge, att rektor från sin enskilda bostad kunde öfvervaka eleverna under deras vistelse i det fria; att å ritningarna endast ett arbetsrum vore upptaget; att, då så kallade dagrum, eller rum, der eleverna kunde tillbringa fritider, saknades, arbetsrummet väl skulle användas äfven till detta ändamål; att endast ett arbetsrum, inrymmande 40 gossar och flickor, vore både otillräckligt och olämpligt; att det kunde sättas i fråga, om det vore nödvändigt att för en dylik skola, hvarom nu vore fråga, anordna egen sjuklokal med två sjukrum jemte särskildt rum för sjuksköterska; samt att i de för skolbyggnaden beräknade kostnaderna ej vore upptagna utgifter för terrassmurar, tomtens planering och lokalernas upplysning.

Direktionen förklarade i sitt den 29 september 1897 till Eders Kongl. Maj:t afgifna yttrande, att direktionen funne det vara af behofvet påkalladt, att ännu ett arbetsrum anordnades för att användas jemväl till s. k. dagrum, helst som härigenom den fördel kunde vinnas, att gossar och flickor finge skilda lokaler.

Med anledning af de anmärkningar, som blifvit framstälda mot de ifrågavarande ritningarna jemte dit hörande kostnadsförslag, infordrade Eders Kongl. Maj:t yttrande från styrelsen öfver förskolan för blinda i Vexjö.

I skrifvelse den 26 oktober 1897 utlåter sig styrelsen, att för besparings skull endast ett dagrum upptagits i förslaget. Såsom dagrum borde, enligt styrelsens mening, jemväl användas dels och företrädesvis den ganska stora gymnastiklokalen, hvilken icke mer än två halftimmar om dagen komme att tagas i anspråk för gymnastiköfningarna, dels arbetsrummet eller ock något af lärorummen. De föreslagna lokalerna lemnade sålunda fullt tillräckligt utrymme till anordnande af erforderliga dagrum. Af misstag hade på ritningarna ett större rum blifvit betecknadt som gymnastik- och lärorum i stället för gymnastik- och dagrum. Då tre af skolans klasser undervisades i läsämnen samtidigt dermed, att en klass öfvades i handarbete, behöfdes icke mer än tre lärorum och ett arbetsrum, hvilka lokaler det insända förslaget upptoge. En oafvislig nödvändighet vore det, att i en anstalt för blinda barns uppfostran sjukrum funnes. Barnen hade nemligen i allmänhet varit mycket sjukliga och svaga, helst under de första skolåren. Äfven om barnens helsa

skulle blifva bättre, som man hade skäl att antaga, sedan en lämpligare lokal erhållits, skulle man i alla fall hafva behof af sjukrum, i hvilka vid inträffande sjukdomsfall den sjuke kunde isoleras. Styrelsen hade derför ej tvekat att i förslaget upptaga tvenne små sjukrum jemte ett mellanliggande rum för en vårdarinna. I kostnadsförslaget hade ej upptagits kostnader för planering af tomten, enär styrelsen ansåge, att denna kunde bekostas medelst de små besparingar, som i skolans stat kunde göras. Af samma anledning hade ej heller i förslaget beräknats några kostnader för belysningen. Nu hade emellertid styrelsen låtit uppgöra kostnadsförslag både för planeringen och belysningen, och uppginge båda tillsammans till ett belopp af 5,000 kronor, och hemstälde styrelsen, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för tomtens planering och belysnings införande i skolan bevilja ett belopp af 5,000 kronor.

Styrelsens öfver förskolan för blinda i Vexjö skrifvelse till Eders Kongl. Maj:t angifver otvetydigt, att andra lokaler än de, som af skolan för närvarande begagnas, äro af behofvet i högsta grad påkallade, för att skolan skall tillfredsställande kunna fullgöra sina åligganden; men lämpliga lokaler synas ej kunna anskaffas på annat sätt än genom att uppföra en egen byggnad för skolan. Uppförandet af en sådan byggnad är äfven från ekonomisk synpunkt fördelaktigt, särskildt som Vexjö stad kostnadsfritt upplåtit erforderlig byggnadsplats. Att för planering och belysnings anordnande, på sätt styrelsen antydt, använda möjligen uppkommande besparingar torde emellertid icke böra ifrågakomma, utan då dessa åtgärder lämpligen synas böra företagas i samband med sjelfva byggnadsföretaget, anser jag att den erforderliga summan, 5,000 kronor, bör utgå af direkt för ändamålet anvisade statsmedel. Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till uppförande af en byggnad för förskolan för blinda i Vexjö, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de upprättade ritningarna, belysnings anordnande i samma byggnad samt tomtens planering bevilja ett belopp af 117,000 kronor och deraf på extra stat för år 1899 anvisa 60,000 kronor.

Hospitalsvården.

Sedan Riksdagen år 1895, i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts proposition, beviljat ett anslag af 1,480,000 kronor till *anordnande vid Upsala af en asyl för sinnessjuke* samt deraf på extra stat anvisat för år 1896 500,000 kronor, för år 1897 450,000 kronor och för år 1898 430,000 kronor, så har medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 29 sep- [80.] *Upsala asyl.*

tember 1897 anfört, att enligt upprättadt kontrakt ifrågavarande byggnadsarbete skulle vara färdigt senast den 1 augusti 1899 och att detsamma, enligt hvad medicinalstyrelsens arkitekt meddelat, nu vore så långt framskridet, att man kunde antaga, det kontraktsbestämmelserna i afseende på tiden för arbetets fullbordande komme att uppfyllas.

I enlighet med hvad medicinalstyrelsen hemstält, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att af det för anordnande vid Upsala af en asyl för sinnessjuke beviljade anslag på extra stat för år 1899 anvisa återstoden, 100,000 kronor.

[81.] *Boställshus för ekonomibetjening vid Lunds hospital och asyl.*

I underdånig skrifvelse den 2 juni 1897 har medicinalstyrelsen gjort framställning om anslag för uppförande af en byggnad, afsedd till *bostäder för ekonomibetjening vid Lunds hospital och asyl*, och har styrelsen derom yttrat följande.

Med uppförandet af Lunds asyl invid det förutvarande hospitalet derstädes uppkom behof af flera bostadslägenheter för den ekonomibetjening, som måste anställas med anledning af den betydligt utvidgade ekonomiska förvaltningen både i den del, som rörde det, som var gemensamt för båda anstalterna, och i det, som tillkom för asylen ensam. Huru många bostäder, som skulle komma att erfordras, kunde dock ej på förhand med säkerhet bestämmas, utan måste detta blifva beroende på kommande erfarenhet. Emellertid användes för detta ändamål alla disponibla lägenheter, och de af ekonomibetjeningen, som ej kunde erhålla bostäder å anstalterna, erhöllo bostadsersättning och fingo bo utom desamma. Denna anordning kunde dock ej vara för anstalterna förmånlig, då derigenom betjeningens arbetstid ej komme anstalterna så fullständigt till godo, som om bostäder för betjeningen funnes inom anstalterna. Ordningens uppehållande blefve också derigenom försvåradt.

Efter vunnen erfarenhet, och sedan öfverläggning i ärendet egt rum med anstalternas direktion, hade styrelsen uppdragit åt sin i byggnadsärenden biträdande arkitekt, hofintendenten A. Kumlien, att uppgöra förslag till en byggnad, afsedd till bostäder för anstalternas ekonomibetjening. Sedan sådant förslag blifvit upprättadt och, i anledning af åtskilliga af nämnda direktion deremot framstälda anmärkningar, af Kumlien omarbetadt, dervid ett för bibliotek afsedt rum ur förslaget uteslutits, hade direktionen tillstyrkt uppförande af omförmälda boställshus i öfverensstämmelse med de förändrade ritningarna. Detta af direktionen förordade förslag afsåge att anskaffa enkelrum för den manliga ekonomibetjeningen med en eller flere boende i hvarje rum. Endast förste maskinisten skulle erhålla familjebostad, bestående af tre rum och kök jemte hushållskällare. En mindre bostadslägenhet för maskinisten än

denna torde ej kunna ifrågasättas, om anstalterna skulle erhålla en fullt kompetent person, som hade förmåga att sköta de dyrbara apparater och maskiner, hvilka vore under hans vård. För öfrigt komme genom uppförande af detta boställshus utrymme att beredas för mer än tjugu personer och dessutom reservrum att finnas för blifvande behof. I källaren blefve äfven plats för erforderliga förbrukningsartiklar och reservdelar för maskinafdelningen.

Den beräknade kostnaden för byggnaden uppgår till 33,600 kronor, hvilken summa medicinalstyrelsen hemstält måtte för ifrågavarande ändamål anvisas.

Efter nådig remiss har öfverintendentsembetet i underdånig skrifvelse den 22 juni 1897 anfört, att embetet icke funnit något att erinra mot det uppgjorda ritningsförslaget jemte tillhörande kostnadsberäkningar.

Med anledning af hvad sålunda förekommit tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att till uppförande, i hufvudsaklig enlighet med de till Eders Kongl. Maj:t inlemnade ritningarna, af ett boställshus för ekonomibetjening vid Lunds hospital och asyl på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af 33,600 kronor.

[82.] *Jerfsö sjukhus för spetelske.*

I skrifvelse den 18 oktober 1897 har medicinalstyrelsen underdånigst hemstält, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till understöd åt *Jerfsö sjukhus för spetelske* anvisa för år 1899 ett extra anslag af 14,000 kronor, eller enahanda belopp, som blifvit för närmast föregående år beviljadt.

Med anledning häraf tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att anvisa äfven för år 1899 ett extra anslag af 14,000 kronor till understöd åt Jerfsö sjukhus för spetelske, under vilkor att Gefleborgs läns landsting dertill för samma år anvisar 4,000 kronor och medgifver, att spetelske äfven från andra län må under året vid sjukhuset erhålla vård, i den mån utrymmet sådant tillåter.

Diverse anslag.

[83.] *Svenska fornskrift-sällskapet.*

I likhet med hvad under åtskilliga år skett och af samma skäl, som då förekommit, torde Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att jemväl för år 1899 på extra stat anvisa ett belopp af 2,000 kronor till *svenska fornskriftsällskapet.*

[84.] *Ang. religionsvård åt svenske sjömän m. fl. i utländska hamnar.*

Under flera föregående år har Riksdagen på Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljat anslag till *beredande af religionsvård åt svenske sjömän* i utländska hamnar samt åt andra derstädes sig uppehållande landsmän, och hemställer jag, det täcktes Eders Kongl. Maj:t jemväl

för år 1899 af Riksdagen för ifrågavarande ändamål äska anslag till samma belopp som det, hvilket hittills årligen plägat anvisas, eller 10,000 kronor.

[85.] *Ang. åtgärder för en förbättrad religionsvård inom Hernösands stifts finsktalande församlingar.*

Sedan 1896 års Riksdag, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, på extra stat beviljat dels till anställande af *två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt* 12,000 kronor, deraf 4,000 kronor att utgå under år 1897, dels till *resekostnadsersättning* åt dessa kontraktsadjunkter 1,500 kronor, deraf 500 kronor att utgå under år 1897, dels ock till *två stipendier* för utbildande vid universitetet af prester, förtrogna med finska språket, 4,500 kronor, deraf 1,500 kronor att utgå under år 1897, äfvensom åt Eders Kongl. Maj:t öfverlemnat att meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras rörande anslagens användande, samt nästlidna års Riksdag af sålunda beviljade belopp anvisat för år 1898, af anslaget till kontraktsadjunkterne 4,000 kronor, af anslaget till resekostnadsersättning åt desse 500 kronor, samt af det till stipendiers inrättande beviljade anslag 1,500 kronor, får jag, med erinran derom att Eders Kongl. Maj:t den 29 maj 1896 i ofvannämnda afseenden meddelat närmare bestämmelser, i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att anvisa för år 1899: af anslaget till kontraktsadjunkterne 4,000 kronor, af anslaget till resekostnadsersättning åt desse 500 kronor samt af det till stipendiers inrättande beviljade anslag 1,500 kronor.

[86.] *Ang. anställande af kontraktsadjunkter i lappmarken inom södra lappmarkens samt Vesterbottens 2:a och 3:e kontrakt.*

I underdånig skrifvelse den 22 sistlidne september har domkapitlet i Hernösand anmält, att den omständigheten, att de inom svenska lappmarkerna verkande presterliga krafter vore alldeles otillräckliga att bereda dessa trakters befolkning en tillfredsställande själavård, gåfve domkapitlet grundad anledning till oro och bekymmer. Domkapitlets bemödanden hade derför också gått ut på att genom församlingarnas medverkan få till stånd en förökning af de inom lappmarkens särskilda församlingar anstälde prestmännens antal. Dessa bemödanden synas, enligt hvad domkapitlet förmäler, i några enstaka fall hafva utsigt att krönas med framgång. Domkapitlet tillägger dock, att, äfven om också i anledning häraf komministraturer blifva inrättade i Gellivare och Arvidsjaurs församlingar samt en ständig adjunkt anställes i Vilhelmina församling, kommer dock det sätt, hvarpå själavården i lappmarken är anordnad, i stort sedt, fortfarande att lemna synnerligen mycket öfrigt att önska.

Med anledning af hvad domkapitlet anfört får jag härmed erinra,

hurusom Eders Kongl. Maj:t den 22 sistlidne oktober beviljat ett belopp af 2,000 kronor för år räknadt för anställande af ett presterligt biträde till den 1 maj 1899 i Gellivare församling samt den 12 november 1897 tillsvidare ett årligt belopp af 1,000 kronor till aflönande af ett presterligt biträde i Vilhelmina församling.

Vid tanken härpå och med afseende jemväl fäst å den omständigheten, att anställandet af kontraktsadjunkter i svenska finnmarken visat sig vara af stor betydelse för själavården derstädes, har domkapitlet anmodat vederbörande kontraktsprostar i södra lappmarkens samt Vesterbottens andra och tredje kontrakt att till domkapitlet inkomma med yttrande och utredning angående anställandet af kontraktsadjunkter i de delar af lappmarken, som tillhörde deras kontrakt. Af de sålunda infordrade utlåtandena framgår, att åtgärder till förstärkande af de presterliga krafterna inom dessa kontrakt äro af nöden. Der varande församlingars ofantliga ytvidd, Arjepluogs omkring 128, Gellivares omkring 148 och Jockmocks med Qvickjock omkring 170 qvadratmil; befolkningens tillväxt, — i Arjepluog uppgifves densamma på tio års tid hafva ökats med 33 procent — den omständigheten att denna befolkning oftast icke finnes samlad i större byar utan är kringspridd i på stort afstånd från hvarandra liggande enstaka gårdar eller små byar, ytterligt ogynsamma kommunikationsförhållanden samt befolkningens fattigdom, allt detta är omständigheter, som i hög grad försvåra ordnandet af själavården i dessa trakter. Med undantag för Åsele och Lycksele, hvilka församlingars kyrkoherdar äro skyldiga att hålla ständigt embetsbiträde, och Gellivare, der en särskild grufpredikant finnes anstäld vid Malmberget, finnes inom dessa kontrakt blott en prestman i hvarje församling. Att här erfordras förstärkning af de presterliga krafterna, behöfver knappast sägas, helst då hänsyn tages till de ytterligare svårigheter, som äro en följd af egendomliga nationaliteter och språkförhållanden.

Domkapitlet har för åstadkommande af en förbättring i afseende å själavården i dessa trakter föreslagit det såsom äfven mig synes lämpliga och inom Sveriges finsktalande församlingar pröfvade sättet medelst kontraktsadjunkters anställande. Härigenom skulle, såsom domkapitlet framhåller, vinnas ej endast det, att de presterliga krafterna i dessa trakter förstärktes, utan domkapitlet skulle få att förfoga öfver ett ambulerande presterskap, som allt efter omständigheterna kunde förflyttas till de platser, der missförhållandena i afseende å själavården skarpast träda i dagen. Domkapitlet angifver den plan, efter hvilken de af domkapitlet föreslagna tre kontraktsadjunkternas verksamhet skulle ordnas, sålunda: att, under förutsättning att en pastoratsadjunkt anställes i Vilhelmina för-

samling — jag tillåter mig härutinnan hänvisa till Eders Kongl. Maj:ts förenämnda beslut af den 12 november 1897 — *en* af kontraktsadjunkterna, afsedd för södra lappmarkens kontrakt, skulle hafva sitt egentliga verksamhetsfält i Stensele med Tärna och Sorsele, *en*, afsedd för lappmarksdelen af Vesterbottens andra kontrakt, d. v. s. Arvidsjaur, Malå och Arjepluog, skulle få sin hufvudverksamhet förlagd till sistnämnda församling, samt *en*, afsedd för lappmarksförsamlingarna af Vesterbottens tredje kontrakt, d. v. s. Jockmock med Qvickjock och Gellivare, skulle vara stationerad i Jockmock med skyldighet att biträda jemväl vid själavården inom Gellivare för så vidt denna afser den icke finsktalande befolkningen.

Yttranden hafva jemväl afgifvits af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesterbottens och Norrbottens län, hvilka dervid tillstyrkt domkapitlets framställning.

På grund häraf får jag hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat bevilja: till anställande af tre kontraktsadjunkter inom Södra lappmarkens samt de delar af Vesterbottens andra och tredje kontrakt, som tillhöra lappmarken, 18,000 kronor, deraf 6,000 kronor att utgå under år 1899; samt till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter 2,250 kronor, deraf 750 kronor att utgå under sistnämnda år.

[87.] *Nordiska museet.* Med åberopande af föregående Riksdagars, af Eders Kongl. Maj:t godkända beslut, hvarigenom allt ifrån 1890 årligen anvisats ett extra anslag af 25,000 kronor till *nordiska museet*, har museets styrelse anhållit, att till Riksdagen måtte aflåtas framställning om beviljande jemväl för år 1899 af enahanda anslag; och får jag med anledning häraf i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af 25,000 kronor, att ställas till styrelsens för nordiska museet förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål.

[88.] *Tidskrift för landsmål m. m.* Under en följd af år har Riksdagen beviljat ett extra anslag af 3,150 kronor att, på de vilkor Eders Kongl. Maj:t kunde finna godt bestämma, användas till understöd för utgifvande af tidskriften »*Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif*». Under hösten 1896 inkom e. o. professorn J. A. Lundell, såsom hufvudredaktör för berörda tidskrift, med underdånig anhållan om nämnda anslags höjande till 5,000 kronor för år 1898. Såsom skäl för sin begäran framhöll Lundell bland annat det trängande behofvet af att öka tid-

skriftens omfång, i syfte att inom öfverskådlig tid kunna offentliggöra redan afslutade och pågående uppteckningar inom området för tidskriftens verksamhet — folkmål och folktraditioner. Med anledning häraf föreslog Eders Kongl. Maj:t i 1897 års statsverksproposition anslagets höjande till 5,000 kronor, men vann Eders Kongl. Maj:ts berörda framställning dock endast i så måtto Riksdagens bifall, att anslaget för år 1898 höjdes till 3,650 kronor.

I ingifven skrift har Lundell nu i underdånighet anhållit, att Eders Kongl. Maj:t i nåder täcktes göra framställning till Riksdagen att jemväl för år 1899 bevilja ett anslag af 3,650 kronor för tidskriftens fortsatta utgifvande. Till stöd för sin härutinnan framstälda begäran har Lundell, under hänvisande till hvad han i sin under hösten år 1896 ingifna ansökan yttrat, vidare anfört följande. — Sedan nämnda tid hade visserligen en mindre del af de bidrag, som då funnos hos redaktionen inneliggande, blifvit i tidskriften publicerad; men å andra sidan hade också nytt rikligt material tillkommit. En betydlig och högst värdefull tillökning hade detta material vunnit och vunne under den närmaste tiden genom de systematiska folkmålsuppteckningar, som, utom i Upland, börjats i Norrland, Södermanland, Vestergötland och Bohuslän — i mindre skala äfven i några andra landskap — och som, i den mån deras bearbetning fortskrede, efter hand inkommo till redaktionen af landsmålstidskriften för offentliggörande. Ett högre anslag vore alltså alltjemt ett mycket trängande behof.

Med anledning häraf och då jag finner ifrågavarande tidskrift fortfarande vara i behof af understöd med det af sistlidet års Riksdag förhöjda belopp, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att för nästkommande år ställa till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag af 3,650 kronor, att på de vilkor, Eders Kongl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, användas till understöd för utgifvande äfven under år 1899 af berörda tidskrift.

[89.] *»Nordiskt medicinskt arkiv».*

Sedan Riksdagen, med bifall till derom af Eders Kongl. Maj:t gjord framställning, på extra stat för hvart och ett af åren 1896, 1897 och 1898 beviljat ett anslag af 3,000 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »*Nordiskt medicinskt arkiv*», har nämnda tidskrifts utgifvare, professorn Axel Key, i en till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift, med åberopande att ett dylikt anslag fortfarande vore för tidskriftens utgifvande behöfligt, anhållit, att jemväl för år 1899 ett understöd af 3,000 kronor måtte för ändamålet beredas. Härtill hafva lärarekollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet och universitets-

kanslern uti infordrade utlåtanden tillstyrkt bifall; och får jag, under hänvisning till hvad utaf mig till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 anförts i fråga om anslag till omförmälda tidskrift, underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af 3,000 kronor såsom understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv».

[90.] *Tidskriften »Acta mathematica».*

Hos Eders Kongl. Maj:t har utgifvaren af tidskriften *»Acta mathematica»*, professorn G. Mittag-Leffler, i underdånighet anhållit om beredande af statsunderstöd för tidskriftens fortsatta utgifvande, i hvilket afseende begärts för år 1899 ett anslag af 3,000 kronor, eller enahanda belopp, som för sådant ändamål blifvit af Riksdagen beviljadt för hvart och ett af åren 1896, 1897 och 1898. Sökanden har dervid erinrat, att af nämnda tidskrift numera utkommit 21 band, det sista åtföljdt af ett generalregister öfver de 20 första banden. En blick på detta register med namnen på samtidens mest betydande matematiker från och med år 1882, med titlarne på så många arbeten, hvilkas banbrytande rol redan blifvit allmänt erkänd, samt med så många nya svenska namn vore för den sakkunnige tillräcklig att i minnet återkalla, hvilken betydelse tidskriften hittills haft på vetenskapens utveckling och på det vetenskapliga lifvet i vårt fädernesland.

Efter nådig remiss har vetenskapsakademien med underdånig skrifvelse den 8 sistlidne december öfverlemnat och såsom eget utlåtande öfver berörda ansökning åberopat innehållet af ett utaf dess ledamöter professorerna R. Rubenson och B. Hasselberg på akademiens anmodan i ämnet afgifvet yttrande, deri de, under framhållande af tidskriftens med hvarje år stigande värde, på det lifligaste tillstyrkt bifall till förevarande ansökning.

Med anledning häraf och under hänvisning till mitt uttalande i fråga om nämnda tidskrift uti det vid 1896 års statsverksproposition fogade utdrag af det i statsrådet den 13 januari samma år hållna protokoll öfver ecklesiastikärenden hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat jemväl för år 1899 anvisa ett belopp af 3,000 kronor, att såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för utgifvande under samma år af tidskriften »Acta mathematica» till professor Mittag-Lefflers förfogande utbetalas.

[91.] *Föreläsningskurser för arbetsklassen.*

För år 1885 stälde Riksdagen till Eders Kongl. Maj:ts förfogande under vissa vilkor ett extra anslag af 15,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna *föreläsnings-*

kurser för arbetsklassen. År efter år har sedermera anslag för nämnda ändamål af Eders Kongl. Maj:t äskats och af Riksdagen beviljats. För hvart och ett af åren 1895 och 1896 har anslagsbeloppet bestämts till 25,000 kronor samt för år 1897 till 30,000 kronor. För år 1898 beviljades ett extra anslag af 35,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar under följande vilkor:

att understödsbelopp, som utgåfves till hvarje anstalt eller förening, icke finge öfverstiga 3,000 kronor, för år räknadt;

att kommuner eller enskilde tillsköte minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdades af en styrelse, som antoge föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnades regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser, dock att, hvad beträffade anstalt, som hade sin verksamhet å landsbygden eller dels i stad dels å landet, Eders Kongl. Maj:t egde att härutinnan göra de eftergifter, som omständigheterna kunde påkalla;

att anstalten förfogade öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blefve förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skulle vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Eders Kongl. Maj:t pröfvades nödiga och lämpliga.

Ansökningar om understöd från berörda, för år 1898 anvisade anslag å 35,000 kronor hafva inkommit från 65 särskilda anstalter eller föreningar, deribland 21, hvilka icke förut åtnjutit understöd för ifrågavarande ändamål. De af alla dessa anstalter och föreningar begärda understödsbelopp uppgingo till sammanlagdt 43,374 kronor 50 öre, hvadan åtskilliga af de sökande ej kunde få hela de begärda beloppen. Enär det sålunda visat sig, att intresset för anordnande af sådana föreläsningskurser, hvarom här är fråga, så ökats, att ej heller det till 35,000 kronor förhöjda anslaget varit för det afsedda ändamålet tillräckligt, och då anledning icke förekommer till antagande, att detta intresse skall under den närmaste framtiden minskas, synes ett ökadt anslag för år 1899 vara af behofvet påkalladt. Detta anslag torde kunna bestämmas till 45,000 kronor.

Hvad angår de vilkor, som böra stadgas för erhållande af sådant understöd, hvarom här är fråga, synas enahanda bestämmelser lämpligen kunna meddelas, som af Riksdagen beslutits, då anslag för nämnda

ändamål senast beviljades, dock med ett par mindre förändringar, så till vida, att det torde böra bestämdt framhållas, att det understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, endast får afse föreläsningskurser för arbetsklassen, och att kommuner eller enskilde skola för anordnande af sådana föreläsningskurser tillskjuta minst lika mycket som staten. Det har nemligen stundom händt, att understöd af ifrågavarande anslag begärts äfven till bekostande af elementarundervisning i s. k. aftonskola, som varit förenad med föreläsningsanstalt, och att utfästa bidrag från kommuner eller enskilde till anstalten afsett jemväl uppehållande af sådan skola.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för år 1899 bevilja ett extra anslag af 45,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen, dock under följande vilkor:

att understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, endast får afse föreläsningskurser af nämnda slag och icke får öfverstiga 3,000 kronor, för år räknadt;

att kommuner eller enskilde för anordnande af sådana föreläsningskurser tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser, dock att, hvad beträffar anstalt, som har sin verksamhet å landsbygden eller dels i stad dels å landet, Eders Kongl. Maj:t må ega att härutinnan göra de eftergifter, som omständigheterna kunna påkalla;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blifva förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Eders Kongl. Maj:t pröfvas nödiga och lämpliga.

[92.] *Utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi.* Med anledning af gjorda underdåniga ansökningar om understöd af allmänna medel för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi, för hvilket ändamål Riksdagen å extra stat för hvartdera af åren 1897 och 1898 anvisat ett belopp af 5,000 kronor, hemställer jag i underdånighet, att

Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa ett belopp af enahanda storlek, 5,000 kronor, att under de vilkor, Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, användas till understöd åt de vid Upsala enskilda läroverk och Ateneum för flickor i Stockholm samt af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anordnade undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi.

[93.] *Vattenhöjdmätningsstationer.*

På derom af styrelsen för nautisk-meteorologiska byrån i skrifvelse den 14 sistlidne oktober gjord underdånig framställning tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att jemväl för år 1899 anvisa ett anslag af 2,500 kronor *för underhåll och tillsyn af de i riket inrättade vattenhöjdmätningsstationerna m. m.*

[94.] *Utgifvande och spridande af nykterhetsskrifter.*

Med bifall till Eders Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1895, 1896, 1897 och 1898 beviljat ett anslag af 4,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till svenska nykterhetssällskapets förfogande för *utgifning och spridning af nykterhetsskrifter.* Nämnda sällskaps styrelse har nu i skrifvelse den 29 september 1897, under åberopande af hvad styrelsen i underdånig skrifvelse den 25 september 1893 anfört rörande behofvet af ett årligt understöd af allmänna medel för fullföljande af den verksamhet, som enligt sällskapets stadgar åligger detsamma, anhållit om utverkande hos Riksdagen af anslag för sagda ändamål till enahanda belopp för år 1899.

Med anledning häraf och under erinran om hvad vid sist berörda skrifvelses föredragning för Eders Kongl. Maj:t den 13 januari 1894 af mig yttrades, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 anvisa ett anslag af 4,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till svenska nykterhetssällskapets förfogande för utgifning och spridning af nykterhetsskrifter.

[95.] *Räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Upsala.*

För hvart och ett af åren 1894, 1895, 1896, 1897 och 1898 har Riksdagen beviljat ett extra anslag af 2,000 kronor att utgå till understöd åt *räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Upsala* på vilkor, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga. De vilkor för anslagens åtnjutande, som Eders Kongl. Maj:t i följd häraf vid meddelande af föreskrift om anslagens utbetalning fastställt, hafva fått enahanda innehåll, som återgifvits i mitt anförande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 vid föredragning af då gjord ansökning om anslag till räddningshemmet.

Nu har professorn W. Rudin, i egenskap af ordförande i Upsala läns allmänna nykterhetsförbund samt i styrelsen för omförmälda räddningshem, i underdånighet anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes allt framgent och närmast för år 1899 hos Riksdagen begära, att anslag till samma belopp måtte få till anstalten utgå; och har medicinalstyrelsen, hvars underdåniga utlåtande i ämnet infordrats, tillstyrkt nådigt bifall till ansökningen, så vidt angår det för år 1899 önskade understödet.

Hvad jag genom de i ärendet företedda handlingar inhemtat rörande ifrågavarande anstalt och dess verksamhet, har bibringat mig den öfvertygelse, att anstalten fortfarande är förtjent af enahanda understöd, som hittills kommit densamma till del. Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat jemväl för 1899 bevilja ett anslag af 2,000 kronor att utgå till understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Upsala på vilkor, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga.

[96] *Alkoholisthemmet Eolshäll invid Stockholm.*

Uti underdånig skrifvelse den 6 november 1897 hafva E. Wretlind, H. Berg med flera personer, i egenskap af ledamöter och suppleanter i styrelsen för stiftelsen *alkoholisthemmet Eolshäll invid Stockholm*, anhållit om understöd af allmänna medel till uppehållande af hemmets verksamhet, hvarvid anförts hufvudsakligen följande.

Med kännedom om de goda resultat, som vunnits vid alkoholisthem i utlandet, der antalet återupprättade uppgifvits vexlande till 35 à 90 procent, samt med hänsyn dertill, att i Sverige ända till sista tiden blott funnits ett hem för alkoholister, nemligen Sans Souci invid Upsala, som rymde allenast ett mindre antal patienter, hade åtskilliga för saken nitälskande personer nyårsaftonen 1896 bildat en stiftelse för upprättande och underhållande i Stockholm eller dess närmaste grannskap af hem för alkoholister. För anskaffandet af ett dylikt hem, till en början närmast afsedt för manliga alkoholister, hade insamlats 25,672 kronor 28 öre och för en köpeskilling af 35,000 kronor, deraf kontant erlagts 21,000 kronor, blifvit inköpt en 4 kilometer från Stockholm, nära segelleden till Södertelje belägen egendom, Eolshäll, med en areal af 10 tunnland, deraf 2 tunnland upptoges af trädgård. Å egendomen funnes 8 åbyggnader, nemligen en villa om 16 rum och kök, trädgårdsmästarebyggning, hvarest 2 rum inredts till patientrum, orangeri, en mindre byggnad, användbar till slöjdstuga, badhus med tvättstuga och mangel samt 3 ekonomibyggnader. Den 1 april 1897 hade hemmet öppnats och mottagit sin förste patient. Vid detsamma funnes numera 13 patienter. Behandlingen omfattade hufvudsakligen stärkande bad- och vattenbehandling, kraftig och

sund diet, afpassadt arbete samt moralisk och religiös inverkan, allt under absolut afhållsamhet från alla alkoholhaltiga drycker. Den minsta tid, för hvilken pensionärer mottoges, vore 6 månader. Två olika afgifter vore faststälda, nemligen dels s. k. helafgifter à 125 kronor i månaden för pensionärer med enskildt rum och dels à 75 kronor i månaden. Afgiften kunde dock i särdeles ömmande fall nedsättas. Af de nu intagna pensionärerna erlade 10 den lägre afgiften, 2 innehade friplatser och 1 erlade en afgift af 100 kronor för halfåret med bostad hos trädgårdsmästaren och skyldighet att arbeta i trädgården. De afgifter, som erlades af pensionärerna eller, hvilket vore vanligast, för deras räkning af anförvandter och andra, vore emellertid alltför knappa för att dermed skulle kunna bestridas ej mindre pensionärernas underhåll, hvartill hörde kraftig föda, än äfven föreståndarens och tjenstepersonalens lön och kost äfvensom utgifter för läkarevård samt räntor å den skuld af 20,000 kronor, som stiftelsen måst ikläda sig för inköp af egendomen, reparations- och ändringsarbeten å densamma, bosättningen m. m. Under sådana förhållanden behöfde stiftelsen komma i åtnjutande af statsbidrag, förnämligast för att möjlighet skulle beredas stiftelsen att öppna hemmet för sådana, som ej kunde bjuda betalning, men bäst vore i behof af vården i hemmet. Statens fördel af alkoholisthem, som bidroge till minskning af deras antal, hvilka intoges å sjukhus, dårhus, idiotanstalter och fängelser, vore lika uppenbar som dess pligt att medverka till återupprättandet af dem, för hvilka tillhandahållandet af spritdrycker innebarit en öfvermägtig frestelse. Denna statens pligt vore i Sverige redan erkänd genom det anslag af 2,000 kronor, som första gången år 1893 och derefter årligen beviljats hemmet Sans Souci invid Upsala. Vid jemförelse med denna anstalt syntes hemmet Eolshäll, som vore afsedt att mottaga 15 pensionärer, böra kunna påräkna att i statsbidrag erhålla 7,500 kronor om året. Sökandena hafva jemväl hemstält om ett understöd till nämnda belopp för år 1899, så ock om ett statsbidrag af 10,000 kronor till bestridande af kostnader för hemmets förvaltning under tiden från och med den 1 april 1897 till den 1 januari 1899.

Af ansökningen bilagda exemplar af hemmets stadgar, program m. m. inhemtas bland annat, att ifrågavarande stiftelse står under beskydd och inseende af Hans Kongl. Höghet Hertigen af Vestergötland; att hemmets verksamhet öfvervakas af ett antal i Stockholm bosatta förtroendemän, som inom sig utse styrelse; att hemmets förvaltning och räkenskaper hvarje år granskas af utsedda revisorer, hvilka det åligger att genom besök vid stiftelsens hem under årets lopp göra sig underrättade om den vård, derstädes intagna personer åtnjuta, samt om ändamålsenlig-

heten af stiftelsens anordningar; äfvensom att anstaltens läkare har att årligen afgifva berättelse om helsotillståndet inom hemmet och den der meddelade vård, hvilken berättelse tillika med den af styrelsen afgifna årsberättelse skall i två exemplar aflemnas till vederbörande förste provinsialläkare eller förste stadsläkaren i Stockholm.

Efter erhållen nådig remiss har medicinalstyrelsen den 22 december 1897 öfver berörda framställning afgifvit underdånigt utlåtande och dervid anfört, bland annat, att stiftelsens ändamål, att i alkoholisthem genom lämplig moralisk och hygienisk inverkan, förnämligast träget arbete, återgifva sådana personer, som hemfallit åt dryckenskapslasten, deras genom alkoholmissbruk förstörda krafter samt att skaffa de pensionärer, som deraf vore i behof, lämplig anställning vid deras utträde ur anstalten, vore synnerligen behjertansvärdt, hvadan sträfvandet härför syntes förtjent att uppmuntras. Hemmets läge syntes vara godt och området tillräckligt stort för pensionärernas sysselsättande med trädgårdsarbete. Anstaltens förvaltning torde kunna anses väl ordnad. Någon annan kontroll syntes ej vara erforderlig än den, som af förste provinsialläkaren utöfvades med ledning af erhållna årsberättelser och genom verkstälda inspektioner, hvilka nämnde läkare på grund af instruktion eller efter särskildt förordnande af medicinalstyrelsen företoge. Då ett alkoholisthem, sådant det blifvit å Eolshäll anordnadt, medfört stora kostnader och under den gångna tiden upplåtits äfven för icke betalande, syntes det begärda understödet för tiden från anstaltens öppnande till utgången af år 1898 vara både väl behöfligt och välförtjent. Då anledningen till framställningen om anslag till alkoholisthemmet förnämligast varit att bereda stiftelsen möjlighet att bevilja friplatser derstädes, torde hjelp af statsmedel för ett sådant ändamål vara högeligen önskvärd; men tillika syntes det kunna fordras, att den nytta, som bereddes det allmänna, stode i ett proportionerligt förhållande till det statsanslag, som beviljades. Detta anslag torde derför lättast kunna beräknas efter antalet fripensionärer och såsom ersättning till stiftelsen för hvar dag en sådan pensionär å hemmet vårdades utan betalning. Ersättningen borde dock beräknas så hög, att hemmets ekonomi skulle kunna medgifva, att samtliga pensionärerna bereddes alla de förmåner, som för behandlingens lyckliga utgång vore nödvändiga, och stiftelsen genom anslaget understöddes i sin sträfvan att underhålla hemmet i vederbörligt skick. I enlighet härmed förordade medicinalstyrelsen, att 10,000 kronor måtte beviljas för anordnandet af detta alkoholisthem och underhållet af detsamma intill början af år 1899, samt att nådig proposition till Riksdagen måtte göras om understöd åt hemmet för år 1899, men att dervid icke måtte an-

gifvas en bestämd summa, utan en ersättning af tre kronor för dag för hvarje pensionär, som å hemmet vårdades utan afgift, dock att denna ersättning för år 1899 icke finge öfverskrida 7,500 kronor. Derjemte hemstälde medicinalstyrelsen, att såsom vilkor för åtnjutande af dessa anslag måtte föreskrifvas, att de å anstalten intagna pensionärernas vård skulle öfvervakas af legitimerad läkare samt att hvarje år före mars månads utgång till medicinalstyrelsen ställd berättelse med redogörelse för anstaltens verksamhet under föregående år skulle af anstaltens styrelse och läkare aflemnas till förste provinsialläkaren i länet.

Lika med medicinalstyrelsen anser jag stiftelsen Eolshäll väl förtjent att komma i åtnjutande af statsunderstöd, men detta understöd synes mig ej böra utgå under väsentligt annorlunda bestämda vilkor än dem, under hvilka den med nämnda stiftelse likartade anstalten Sans Souci invid Upsala fått sig tilldelade bidrag af statsmedel till uppehållande af sin verksamhet. Då sådant bidrag först blef af Riksdagen, efter förslag af enskilda motionärer, beviljadt, yttrade Riksdagen, att inrättandet, på sätt motionärerna syntes afse, af en del friplatser förefölle Riksdagen af hänsyn till hemmets ekonomi mindre ändamålsenligt, då de afgifter, hvilka kunde komma att affordras medellösa patienter, säkerligen skulle kunna erhållas genom mellankomst af vederbörande kommuner, nykterhetsföreningar eller eljest intresserade i hemorterna. Någon bestämmelse om friplatser har icke af Eders Kongl. Maj:t meddelats beträffande räddningshemmet Sans Souci, och någon sådan bestämmelse synes mig ej heller behöflig i afseende på hemmet Eolshäll. Mot de af sökandena nu ifrågasatta understödens storlek har jag ej något att erinra, utan tillstyrker jag i underdånighet det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1899 bevilja ett anslag af 17,500 kronor att utgå till understöd åt alkoholisthemmet Eolshäll invid Stockholm på vilkor, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga.

Med anledning af en utaf riksarkivarien gjord framställning föreslog Eders Kongl. Maj:t i 1896 års statsverksproposition Riksdagen att såsom understöd för anställande af *historiska forskningar rörande Sverige uti vatikanska arkivet i Rom* anvisa på extra stat för år 1897 ett anslag af 3,000 kronor. Under erinran att riksarkivarien uti sin skrifvelse i ärendet hemstält, att anslag för ändamålet måtte anvisas för en tid af tre år, utlät sig Riksdagen att, med hänsyn till den betydelse för Sveriges historia, som torde böra tillmätas ifrågavarande forskningsarbeten, Riksdagen funnit sig böra bifalla Eders Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda fram-

[97.] *Historiska forskningar i vatikanska arkivet i Rom.*

ställning, dock under vilkor att, på sätt af riksarkivarien blifvit förutsatt, den person, åt hvilken utförandet af berörda forskningar uppdroges, skulle vara skyldig att arbeta i vatikanska arkivet hela den tid af året, hvarunder det hölles öppet, och använda den återstående tiden till arbeten, som stode i sammanhang med detta hans hufvuduppdrag; att han efter hvarje arbetsårs slut afgåfve redogörelse för det gångna årets arbeten och plan för det följande årets; samt att de afskrifter och anteckningar, som blefve frukten af hans arbeten, öfverlemnades till riksarkivet. Vid underdånig anmälan den 29 maj 1896 af Riksdagens svar fann Eders Kongl. Maj:t skäligt, med godkännande af Riksdagens beslut, dels uppdraga åt amanuensen vid kongl. biblioteket doktor Karl Henrik Karlsson, hvilken varit sysselsatt med sådana forskningar, hvarom nu är fråga, ej mindre från hösten 1894 till dess vatikanska arkivet den 1 juli 1895 stängdes, än äfven, sedan arkivet den 1 påföljande oktober åter öppnats, under ett andra arbetsår, att i enlighet med Riksdagens förenämnda beslut under den tid, hvarför det af Riksdagen lemnade anslaget beviljats, fortsätta de af honom påbörjade forkningarna i vatikanska arkivet och företaga dermed sammanhängande arbeten, dels ock ställa berörda anslag, 3,000 kronor, till riksarkivariens disposition att användas för dermed afsedt ändamål och med iakttagande af de vid anslaget fästa vilkor och bestämmelser. Ett liknande beslut har den 28 maj 1897 af Eders Kongl. Maj:t fattats med afseende å det af Riksdagen för enahanda ändamål på extra stat för år 1898 beviljade anslag af 3,000 kronor. Uti underdånig skrifvelse den 23 oktober 1897 har riksarkivarien anfört, bland annat, att enligt till honom från doktor Karlsson inkommen redogörelse för arbetsåret 1896—1897 denne i samarbete med kandidat Mackeprang från Danmark och universitetsstipendiaten Bugge från Norge genomgått åtskilliga serier af äldre bref och räkenskaper i vatikanska arkivet, hvarjemte doktor Karlsson i romerska statsarkivet genomgått återstående kamerala handlingar rörande norden. Ur de nämnda arkivens serier hade han dels afskrifvit, dels excerperat ett antal af 360 handlingar. Vidare hade doktor Karlsson besökt andra romerska arkiv, såsom biblioteca nazionale Vittorio Emanuele, hvarest han afskrifvit en biografi öfver Vadstena klosters generalkonfessor Magnus Petri, samt dominikanerordens generalarkiv, der han samlat uppgifter om provinsen Dacia m. m. Resultatet af doktor Karlssons ifrågavarande arbete måste, enligt riksarkivariens mening, i det hela anses godt. Under det arbetsår, som börjat hösten 1897, hade doktor Karlsson, i enlighet med en af honom uppgjord plan, för afsigt att fortsätta det systematiska genomforskandet af vissa registraturserier och skrifvelser i

vatikanska arkivet samt dervid i vissa fall gå tillbaka till tiden före 1350. Äfven hoppades han att vinna tillträde till konsistorialarkivet, som han då ännu ej begagnat. Dessutom ville doktor Karlsson vid tillfällen, då vatikanska arkivet vore stängdt, arbeta i andra romerska arkiv och bibliotek, äfvensom under sommaren 1898 företaga tillämnade forskningsresor till Florenz och Perugia, hvilka han i följd af särskilda förhållanden hindrats att, såsom han ursprungligen haft för afsigt, verkställa redan under sistlidne sommar. Riksarkivarien har nu hemstält, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att såsom understöd för anställande af historiska forskningar rörande Sverige i vatikanska arkivet måtte på extra stat för år 1899 beviljas 3,000 kronor på samma vilkor, som vid föregående statsreglering med afseende härå bestämts.

På grund af hvad sålunda förekommit och under hänvisning till hvad jag till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1896 i ämnet anfört, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att såsom understöd för forsatt anställande af historiska forskningar rörande Sverige uti vatikanska arkivet i Rom anvisa på extra stat för år 1899 ett anslag af 3,000 kronor, att utgå under vilkor att den person, åt hvilken utförandet af berörda forskningar uppdrages, skall vara skyldig ej mindre att arbeta i vatikanska arkivet hela den tid af det med hösten 1898 början arbetsåret, hvarunder arkivet hålles öppet, och använda den återstående tiden till arbeten, som stå i sammanhang med detta hans hufvuduppdrag, än äfven att efter ifrågavarande arbetsårs slut afgifva redogörelse för det gångna årets arbeten äfvensom till riksarkivet öfverlemna de af honom under året gjorda afskrifter och anteckningar.

[98.] *Yttre restaurering af Visby domkyrka.*

Sedan Riksdagen, på Eders Kongl. Maj:ts framställning, till yttre restaurering af Visby domkyrka, hufvudsakligen i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1897 omförmälda ritningsförslag, beviljat ett anslag af 100,000 kronor och deraf anvisat för år 1898 ett belopp af 50,000 kronor, dock under vilkor att restaureringsarbetet blefve på angifvet sätt utfördt utan att ytterligare bidrag af statsverket påkallades, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till fortsättande och afslutande af detta restaureringsarbete anvisa för år 1899 på extra stat återstående beloppet 50,000 kronor.

[99.] *Anslag till fullbordande af Vadstena klosterkyrkas restaurering.*

Jemlikt Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljade 1891 års riksdag till restaurering af Vadstena klosterkyrka i hufvudsaklig öfverensstämmelse med derför uppgjord plan samt under den tillsyn och kontroll, Eders Kongl. Maj:t bestämde, ett anslag af 100,000 kronor med

vilkor, att Vadstena och S:t Pers församlingar tillsköte det belopp, som utöfver sagda anslag för ifrågavarande restaureringsarbete erfordrades; och af anslaget har Riksdagen, i öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts framställningar, anvisat för år 1892 20,000 kronor samt för hvartdera af åren 1893 och 1894 40,000 kronor. Det för kyrkans restaurering utöfver Riksdagens anslag erforderliga beloppet hade af öfverintendentsembetet beräknats till 50,000 kronor. Efter det församlingarna å kyrkostämma den 8 september 1891 förklarat sig ingå på det af Riksdagen vid anslaget fästade vilkoret, har restaureringsarbetet, som tog sin början år 1892, alltsedan fortgått och utförts, enligt Eders Kongl. Maj:ts föreskrift i nådiga brefvet den 31 december 1891, af kyrkorådet genom en af detsamma utsedd byggmästare och under öfverintendentsembetets kontroll. Härvid har dock den ursprungliga restaureringsplanen följts oförändrad endast under den allra första delen af den tid, hvarunder arbetet pågått. Ty — oafsedt en af Eders Kongl. Maj:t i anledning af församlingarnas redan under sommaren 1892 gjorda hemställan medgifven ändring i vissa punkter af den faststälda planen — har denna sedermera blifvit väsentligen omarbetad. I november 1892 inkom nemligen riksantiqvarien till Eders Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse, deri han ur antiqvarisk synpunkt framstälde allvarsamma anmärkningar mot restaureringsplanen samt påyrkade vissa förändringar i densamma; och församlingarnas kyrkoråd, som hördes i anledning af denna riksantiqvariens framställning, instämde i allt väsentligt med honom och framhöll derjemte den tvingande nödvändigheten att få ritningarna förenklade, enär det redan klart framginge, att, om restaureringen måste i alla sina detaljer verkställas i full öfverensstämmelse med denna ritning, den verkliga kostnaden komme att betydligt öfverskrida den beräknade, samt församlingarna vore alldeles urståndsatta att anslå några bidrag utöfver det de, i enlighet med den gjorda kostnadsberäkningen, hade förbundit sig att erlägga. Uti detta kyrkorådets yttrande instämde såväl församlingarna som domkapitlet i Linköping. I anledning af dels riksantiqvariens berörda framställning, dels en af kyrkorådet i underdånighet gjord hemställan om anvisande af ytterligare medel utöfver de af Riksdagen redan beviljade för utförande af vissa uppgifna, för klosterkyrkans framtida bestånd nödvändiga tilläggsarbeten, hvilka församlingarna vore helt och hållet ur stånd att bekosta, samt på grund deraf, att öfverintendentsembetet, hördt öfver såväl riksantiqvariens hemställan som kyrkorådets anslagsyrkande, anfört, att embetet, då ökadt statsanslag eller ytterligare bidrag från församlingarnas sida skäligen icke kunde påräknas, ansåge en förändring i restaureringsarbetets plan böra ega rum och, i syfte att åstadkomma vissa för-

enklingar i samma plan, förmält sig hafva utarbetat förslag till ny ritning för detsamma, föreslog Eders Kongl. Maj:t 1894 års riksdag att medgifva, det den då ännu återstående delen af de utaf Riksdagen för klosterkyrkans restaurering beviljade medlen finge användas för restaureringens utförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af öfverintendentsembetet då senast uppgjorda ritning, under samma vilkor och förbehåll, som blifvit bestämda i afseende å arbetets utförande enligt den förut uppgjorda ritningen. Denna framställning bifölls af Riksdagen. Sedermera har derjemte en mindre förändring i den senaste ritningen af Eders Kongl. Maj:t faststälts den 13 juni 1896, en förändring, hvars utförande dock bekostats genom insamlade, frivilliga bidrag.

Om hvad sålunda i afseende på Vadstena klosterkyrkas restaurering i hufvudsak förekommit har jag velat i korthet erinra af den anledning att nu föreligger en framställning om ytterligare bidrag för att möjliggöra restaureringsarbetets fullständiga genomförande. Uti en af församlingarna å kyrkostämma den 2 september sistlidet år beslutad underdånig skrifvelse i ämnet anföres, att det vid utförandet af det i månget afseende ganska svåra och grannlaga restaureringsarbetet, hvilket nu fortskridit så långt, att kyrkan vore i allt väsentligt till sina yttre delar färdig, varit kyrkorådets och församlingarnas ögonmärke att intet skulle uraktlåtas eller förbigås, som befunnes nödigt för att stärka och från snar undergång bevara denna för hela vårt folk så dyrbara och minnesrika kyrka, hvarvid allt sådant arbete lemnats åsido, hvilket endast afsett onödiga prydnader, såsom varande i strid med kyrkans ursprungliga och egendomliga karakter och derjemte medförande oundgängliga kostnader, men att emellertid ännu återstode ej obetydligt arbete, särskildt inuti kyrkan, till hvilket arbete, ej mindre vigtigt än det redan utförda, tillräckliga medel saknades.

Af en vid den underdåniga skrifvelsen fogad, bestyrkt och af kyrkorådet godkänd utredning af kyrkorestaureringskassans ställning den 26 augusti 1897 framgår, att för restaureringsarbetets bekostande influtit sammanlagdt 154,492 kronor 51 öre, deraf statsbidraget upptagits till 91,500 kronor och församlingarnas bidrag till 46,510 kronor samt »stamboksmedel» till 3,490 kronor, under det att för restaureringen utgifvits 151,181 kronor 36 öre, att alltså af hvad som redan influtit återstod en summa af 3,311 kronor 15 öre och att ytterligare beräknats komma att inflyta 9,650 kronor, hvadan för arbetets fortsättande funnos disponibla allenast 12,961 kronor 15 öre. Då den beräknade kostnaden för återstående arbeten, hvilka i utredningen blifvit förtecknade och till det mesta afse kyrkans inredning, uppgår till 29,020 kronor, utgör det belopp, som ännu erfordras

för restaureringsarbetets förande till slut, 16,058 kronor 85 öre. Denna brist har enligt utredningen vållats af åtskilliga icke beräknade men såsom nödvändiga befunna utgifter, bland hvilka jag, som för öfrigt beträffande storleken och beskaffenheten af de särskilda utgiftsposterna tillåter mig att hänvisa till utredningen, här endast vill särskildt nämna en ökning af arfvodet till den af öfverintendentsembetet förordnade kontrollerande arkitekten med 2,500 kronor. Summan af de oberäknade utgifterna, hvilka i förteckningen äro angifna i runda tal, uppgår till 48,735 kronor, under det att, fortfarande enligt utredningen, under arbetets fortgång besparingar i åtskilliga hänseenden kunnat göras med vissa större, angifna belopp, sammanlagdt 9,100 kronor. Den verkliga ökningen i de beräknade kostnaderna för arbetet belöper sig alltså till 39,635 kronor; och skilnaden mellan denna summa och den beräknade bristen, eller 23,576 kronor 15 öre skulle således, såsom uppgifves i utredningen, representera den besparing, som uppstått genom klok och omtänksam beräkning vid arbetets utförande.

För att förklara uppkomsten af bristen å 16,058 kronor 85 öre hänvisas nu i den underdåniga skrifvelsen till berörda utredning och särskildt till den omständigheten, att åtskilliga arbeten, som under restaureringens fortgång visat sig nödvändiga, men antingen alls icke varit upptagna i det ursprungliga kostnadsförslaget eller ock visat sig icke kunna verkställas till de deri angifna summor, vållat en ökad kostnad af ej mindre än ofvannämnda ungefärliga belopp af 48,735 kronor. Att det ganska omfattande och mångsidiga arbetet, betraktadt i sin helhet och jemfördt med andra liknande arbeten, som under senare tid i vårt land utförts, blifvit ej blott omsorgsfullt utan äfven med sparsamhet verkställdt, torde — anföres vidare — hvar och en sakkunnig nödgas medgifva, och rätt klart torde den omtänksamma sparsamheten framgå, om man tager i betraktande, att, utom de i utredningen särskildt specificerade besparingarna å tillsammans 9,100 kronor, ytterligare omkring 23,000 kronor inbesparats på arbetet i dess helhet. På grund af hvad sålunda anförts och under hänvisning till å ena sidan de dryga utgifter, som församlingarna redan underkastat sig för restaurering af Vadstena klosterkyrka, som nu, till en god del genom församlingarnas bidrag, återställdes icke endast såsom dessa församlingars gudstjenstlokal utan äfven och med de drygaste kostnaderna såsom ett forntida minnesmärke, och å andra sidan till församlingarnas oförmåga att, obemedlade som de vore och tryckta af synnerligt höga kommunala utskylder, öfverskrida det bidrag, som de redan lemnat, hafva församlingarna i underdånighet anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till instundande Riksdag göra framställ-

ning om beviljande af ett ytterligare anslag å 16,058 kronor 85 öre, på det att kyrkans restaurering måtte kunna föras till fullbordan.

Öfverintendentsembetet, som af Eders Kongl. Maj:t anbefalts att i ärendet afgifva underdånigt utlåtande, har anfört, att genom upprepade under restaureringsarbetets gång såsom nödiga eller lämpliga befunna förändringar i den först upprättade restaureringsplanen, arbetet å kyrkan kommit att pågå längre tid, närmare sex år, än ursprungligen varit afsedt och derigenom icke oväsentligt fördyrats; att ett dylikt förhållande med ett arbete af så grannlaga natur som det förevarande emellertid icke torde få anses anmärkningsvärdt, då detsamma svårligen läte sig i sina detaljer på förhand fullt bestämmas; att de i ofvanberörda ekonomiska utredning såsom icke förutsedda eller fördyrade omförmälda arbeten, hvilka orsakat den uppkomna bristen i de erforderliga byggnadsmedlen, samtliga varit oundgängligen betingade antingen af hänsyn till kyrkobyggnadens bestånd eller till dess prydliga och fullt värdiga utseende; att förhöjningen af högst 2500 kronor i det arfvode af 6,000 kronor, som i det ursprungliga kostnadsförslaget varit afsedt för den på grund af Eders Kongl. Maj:ts nådiga beslut den 31 december 1891 af embetet tillsatta och af statsmedel aflönade arkitekt eller kontrollant, hvilket arfvode af embetet bestämts till ett kontant belopp af 3,000 kronor jemte godtgörelse för uppgörande af arbets- och detaljritningar och för nödiga resor till orten, beräknad efter enahanda grunder, efter hvilka sådana ersättningar utginge till de hos embetet anstälda e. o. arkitekter, måste, i betraktande af den långvariga arbetstiden och det maktpåliggande uppdraget, anses särdeles ringa och hufvudsakligen föranledts af det ökade behofvet af ritningar; att de utförda arbetena af vederbörande blifvit verkstälda med synnerlig noggrannhet och sakkunskap samt under iakttagande af all den sparsamhet, som varit förenlig med sträfvandet att erhålla ett i hvarje afseende fullgodt arbete; att de arbeten, till hvilkas verkställande medel för närvarande saknades, uppenbarligen vore af beskaffenhet att hvarken kunna undanskjutas eller ens i någon nämnvärd mån förenklas, samt att de för samma arbeten beräknade omkostnader från embetets sida icke gifvit anledning till anmärkning. Med stöd häraf och af hvad i ärendet för öfrigt andragits har öfverintendentsembetet, med anmälan att af det utaf embetet för bestridande af utgifterna för kontrollantens aflönande af statsanslaget innehållna belopp 8,500 kronor ännu återstode en summa 845 kronor 30 öre, i underdånighet tillstyrkt, att Eders Kongl. Maj:t måtte, för det slutliga genomförandet af den beslutade restaureringen af Vadstena

åldriga, staten tillhöriga och ur olika synpunkter så värdefulla klosterkyrka göra den framställning, hvarom församlingarna anhållit.

Under åberopande af hvad sålunda i detta ärende förekommit och då församlingarnas redan gjorda uppoffringar för ändamålet synas mig utesluta hvarje tanke på ytterligare bidrag från deras sida, tillåter jag mig hemställa, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till fullbordande af Vadstena klosterkyrkas restaurering på extra stat för år 1899 bevilja ett belopp af 16,000 kronor.

[100.] *Ang. kostnader för vissa utredningar rörande presterskapets löneförhållanden m. m.*

I underdånig skrifvelse den 5 maj 1897 har Riksdagen hos Eders Kongl. Maj:t anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes så fort ske kunde låta verkställa noggrann utredning såväl beträffande den på nu gällande löneregleringar grundade skattskyldigheten till presterskapet från den tiondepligtiga jorden och andra beskattningsföremål i jemförelse med hvarandra, både inom hvarje församling och mellan olika församlingar, som ock beträffande de aflöningsvilkor, som för närvarande af presterskapet i olika församlingar åtnjötes, äfvensom efter verkstäld utredning af på frågan inverkande omständigheter till Riksdagens godkännande framlägga de grunder, som ansåges böra blifva bestämmande vid reglerandet af presterskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande lönekonventioner utgått, dels ock låta verkställa utredning angående möjligheten af och sättet för beredande af pension åt prestmän samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda. Riksdagen har tillika anmält, att Riksdagen stält till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 10,000 kronor till bestridande af kostnaderna för här omförmälda utredningar, hvilket anslag blifvit å extra stat för år 1898 uppfördt under förevarande hufvudtitel.

Eders Kongl. Maj:t har derefter den 22 sistlidne oktober funnit godt tillsätta en komité med uppdrag att verkställa omförmälda utredningar och afgifva förslag i ämnet.

Enär med all sannolikhet komiténs arbeten komma att fortfara jemväl under år 1899, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. täcktes föreslå Riksdagen att till ifrågavarande ändamål anvisa på extra stat för sistnämnda år ett förslagsanslag af 10,000 kronor.

[101]. *Ersättning för förskott.*

I underdånig skrifvelse den 16 november 1897 har statskontoret till ersättning anmält ett belopp af 200 kronor, hvilket statskontoret på grund af nådigt bref den 7 maj samma år utbetalt såsom godtgörelse till två tjenstemän i medicinalstyrelsen för särskildt biträde, som af dem under år 1896 lemnats i *ärenden angående kolerafarsoten.*

I ytterligare underdånig skrifvelse af samma dag har statskontoret till ersättning jemväl anmält ett belopp af 200 kronor, hvilket statskontoret på grund af nådigt bref den 16 november 1894 utbetalt såsom arfvoden åt ordföranden och ledamöterna i den af Eders Kongl. Maj:t sistnämnda dag tillsatta komité för *utarbetande af musikbilaga till nya kyrkohandboken.*

I underdåniga skrifvelser den 29 november 1893 och den 16 november 1897 har statskontoret till ersättning anmält ett belopp af 750 kronor, hvilket statskontoret på grund af nådigt bref den 15 september 1893 utbetalt till dåvarande amanuensen i ecklesiastikdepartement, numera expeditionschefen C. J. A. Wall såsom godtgörelse för lemnadt biträde vid beredning till föredragning af vissa till nämnda statsdepartements handläggning hörande äldre framställningar och förslag angående *kyrkotionden m. m.*

Vidare har statskontoret i skrifvelse den 10 december 1897 till ersättning anmält ett belopp af 292 kronor 84 öre, som jemlikt nådiga brefvet den 20 november 1863 utbetalts till Vermlands läns ränteri för derifrån förskjuten godtgörelse åt den i stadgad ordning tillsatta nämnd för *ordnande af presterskapets aflöning inom Sunne odelade pastorat.*

I sistberörda underdåniga skrifvelse har statskontoret vidare till ersättning anmält medel, som på grund af nådig föreskrift utbetalts för verkställande af *utredning af vissa frågor rörande folkundervisningen,* nemligen:

resekostnadsersättning och traktamente samt arfvoden åt sakkunnige, tillkallade för ofvanstående ändamål	kronor	913: 10,
ersättning för uppehållande af rektorsgöromålen m. m. vid folkskolelärareseminariet i Lund under den tid rektorn derstädes P. Wingren deltagit i de sakkunniges sammanträden	»	62: 97,
ersättning för bearbetande af statistiska uppgifter, hvilka varit erforderliga för utarbetande af förslag till förändrade bestämmelser angående aflöning åt biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor m. m.	»	500: —
för eldning, städning, vaktmästarebiträde m. m. åt de för ofvanstående ändamål tillkallade sakkunnige	»	90: 80.
	Tillhopa kronor	1,566: 87.

Vidare har statskontoret i samma skrifvelse den 10 december 1897 anmält till ersättning dels ett belopp af 800 kronor, dels ock ett belopp af 1,700 kronor, hvilka på grund af nådig föreskrift utbetalts för verk-

ställda *utredningar i fråga om ett andra ålderstillägg för ordinarie folkskolelärare m. m.*

I sistberörda skrifvelse har ytterligare af statskontoret till ersättande anmälts ett belopp af 833 kronor 34 öre, som enligt nådigt bref den 10 augusti 1896 utbetalts såsom *lönefyllnad* för mars—december samma år åt läraren i naturalhistoria och farmakognosi vid farmaceutiska institutet.

I underdånig skrifvelse af den 16 november 1897 har statskontoret till ersättning anmält medel, som på grund af särskilda nådiga föreskrifter förskjutits för den komité, som blifvit af Eders Kongl. Maj:t den 16 november 1894 tillsatt för *ordnande af fosterbarnsväsendet m. m.*, nemligen: resekostnadsersättning och traktamente samt arfvoden till komiténs ordförande och ledamöter 11,471 kronor 60 öre, arfvode till komiténs sekreterare 3,000 kronor, till bestridande af åtskilliga utgifter för komitén 2,000 kronor samt för tryckning, häftning och bindning af komiténs betänkande 2,351 kronor 94 öre, eller tillsammans 18,823 kronor 54 öre, hvarifrån dock skulle afdragas 593 kronor 10 öre, som blifvit till statskontoret återlevererade; utgörande återstoden 18,230 kronor 44 öre.

Vidare har statskontoret i en annan skrifvelse af den 16 november 1897 i underdånighet anhållit om godtgörelse för medel, som statskontoret på grund af särskilda nådiga föreskrifter förskottsvis utbetalt till bestridande af kostnader för den af Eders Kongl. Maj:t den 5 oktober 1894 tillsatta komité för *granskning af nådiga stadgan angående sinnessjuke* den 2 november 1883, nemligen resekostnadsersättning och traktamente samt arfvoden till komiténs ordförande och ledamöter 5,549 kronor 94 öre, arfvode till komiténs sekreterare 2,700 kronor, tillfälliga, för komitén erforderliga utgifter 473 kronor 56 öre, för tryckning och häftning af komiténs betänkande 867 kronor 50 öre samt såsom ersättning till häradshöfdingen D. G. Restadius för minskade löneförmåner till följd af uppdraget att vara ledamot i komitén 219 kronor 72 öre, eller tillhopa 9,810 kronor 72 öre.

Jag hemställer, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för återgäldande af berörda förskott — 200 kronor, ytterligare 200 kronor, 750 kronor, 292 kronor 84 öre, 1,566 kronor 87 öre, 800 kronor, 1,700 kronor, 833 kronor 34 öre, 18,230 kronor 44 öre samt 9,810 kronor 72 öre — tillhopa 34,384 kronor 21 öre, af Riksdagen äska ett extra anslag för år 1899, hvilket, till undvikande af öretal i riksstaten, torde böra bestämmas till 34,385 kronor.

Hvad föredragande departementschefen i ofvanberörda hänseenden hemstält och föreslagit täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkande af statsrådets öfrige ledamöter, i nåder gilla, med befallning tillika, att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlemnas till ledning vid författandet af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ex protocollo:

C. E. Blom.

STOCKHOLM, IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI, 1898.

Nionde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

— —

Sedan de till åttonde hufvudtiteln hörande frågor blifvit på föredragning af vederbörande departementschef pröfvade, anhöll departementschefen, statsrådet grefve Wachtmeister att få anmäla de frågor, som rörde regleringen af

nionde hufvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna.

Hvad först angick

pensionsstaten,

erinrade departementschefen om Kongl. Maj:ts enligt finansdepartementet tillhandakomna protokollsutdrag på ecklesiastikdepartementets föredragning fattade beslut att till Riksdagen aflåta följande framställningar:

(se **bil. 1** vid detta prot. pag. 5)

[1.] *Höjning af bidraget till folkskolelärares pensionering.*

att det såsom *bidrag till folkskolelärares pensionering* uppförda anslag må höjas från 357,873 kronor till 502,873 kronor eller med 145,000 kronor;

(se **bil. 2** vid detta prot. pag. 34)

[2.] *Kostnaden för förvaltningen af småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt under år 1899.*

att Riksdagen i afseende å kostnaderna för *småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalts* förvaltning och verksamhet under år 1899 må medgifva,

att Kongl. Maj:t må för sistnämnda år bestämma de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr blifva erforderliga; samt

att de för berörda förvaltningskostnad och för anstaltens utgifter i öfrigt under nämnda år erforderliga medel må af Kongl. Maj:t, i den mån influtna afgifter icke äro att tillgå, anvisas utaf tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året ingå, eller, derest sagda afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen.

Om till den föreslagna förhöjningen i det såsom bidrag till folkskolelärares pensionering uppförda anslaget	kronor	145,000: —
lades summan af ordinarie anslaget till pensionsstaten enligt nu gällande riksstat	„	1,483,798: —
skulle, enligt hvad departementschefen anmärkte, anslaget till pensionsstaten sluta å ett belopp af	kronor	1,628,798: —

Beträffande derefter

indragningsstaten

erinrade departementschefen om Kongl. Maj:ts på nedannämnda departements föredragning förut fattade beslut om aflåtande till Riksdagen af följande framställningar, nemligen:

på *landtförsvarsdepartementets* föredragning:
(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 35)

att å allmänna indragningsstaten må uppföras årlig pension till belopp af 200 kronor åt f. d. mönsterskrifvaren vid lifregementets husarcorps O. Westblads enka **Anna Petronella Westblad,** född Tellén, att från 1898 års början till henne utgå, så länge hon förblifver enka; [3.] *Pension för f. d. mönsterskrifvaren O. Westblads enka.*

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:
(se **bil. 4** vid detta prot. pag. 38)

att *lektorerna vid sjökrigsskolan* må åtnjuta rätt till pension å allmänna indragningsstaten enligt samma grunder, som äro eller kunna varda bestämda för deras vederlikar vid de allmänna läroverken; [4.] *Pensionsrätt för lektorerna vid sjökrigsskolan.*

(se **bil. 5** vid detta prot. pag. 41)

att åt förre verkstadsföreståndaren **Gustaf Nilsson** må beviljas en årlig pension af 600 kronor, att från allmänna indragningsstaten utgå från och med den 1 januari 1898; [5.] *Pension för förre verkstadsföreståndaren G. Nilsson.*

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:
(se **bil. 2** vid detta prot. pag. 28)

att vaktmästaren vid nationalmuseum **Frans Johan Michael Hellström** må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt, för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 500 kronor; [6.] *Pension för vaktmästaren F. J. M. Hellström.*

(se **bil. 2** vid detta prot. pag. 30)

att föreståndaren för seminariet i Haparanda för bildande af lärare och lärarinnor vid småskolor i de finska församlingarna **Emil Lindbäck** må förklaras vid frånträdande af sin befattning ega rätt till pension å allmänna indragningsstaten till det belopp, som då skolat tillkomma honom, derest han i stället innehaft adjunktstjenst vid folkskolelärareseminarium; [7.] *Pensionsrätt för seminarieföreståndaren i Haparanda E. Lindbäck.*

(se **bil. 2** vid detta prot. pag. 33)

att å allmänna indragningsstaten må för år 1899 anvisas ett anslag af 10,000 kronor, att enligt de närmare bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 250 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvitligt skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867. [8.] *Understöd åt äldre behöfvande folkskolelärare.*

[9.] *Anslaget till allmänna indragningsstaten.* Departementschefen, statsrådet grefve Wachtmeister anförde härefter:

Beträffande slutsumman af förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten har jag ej någon ändring att föreslå. Detta anslag skulle således äfven för år 1899 utgöra .... kronor 1,800,652: —
Lägges härtill anslaget till pensionsstaten .... „ 1,628,798: —
skulle slutsumman af nionde hufvudtitelns *ordinarie anslag* för år 1899 blifva .... kronor 3,429,450: —

Extra anslag.

[10.] *Anslag till upprätthållande af arméns pensionering.* Beträffande extra anslag under denna hufvudtitel bör vid statsverkspropositionens affattande iakttagas Eders Kongl. Maj:ts den 17 nästlidne december på föredragning af *landtförsvarsdepartementet* (se **bil. 6** vid detta prot. pag. 44) fattade beslut att föreslå Riksdagen,

att å extra stat för år 1899 må anvisas ett förslagsanslag af 1,540,000 kronor, att användas dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med faststälda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå det för året densamma tillkommande förhöjda vederlag för de till statsverket indragna rusthållsafgifterna, och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående.

Hvad departementschefen sålunda rörande nionde hufvudtiteln hemstält biträddes af statsrådets öfrige ledamöter och blef af Hans Maj:t Konungen gilladt och godkändt; och behagade Hans Maj:t Konungen på statsrådets tillstyrkande härjemte förordna, att nu anmälda, för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas Riksdagens statsutskott.

— —

Ex protocollo:
E. Lagerbring.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

Departementschefen, statsrådet Gilljam yttrade:

I skrifvelse den 11 maj 1896 har Riksdagen med anledning af inom densamma väckta motioner anhållit, det Eders Kongl Maj:t täcktes låta verkställa utredning, om och under hvilka vilkor ordinarie lärare vid folkskola må utöfver nu bestämda löneförmåner — en minimilön af 600 kronor jemte vissa naturaprestationer eller ersättning derför samt ett ålderstillägg af 100 kronor — erhålla ett andra ålderstillägg, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill omständigheterna kunna föranleda. [1.] *Höjning af bidraget till folkskolelärares pensionering.*

Sedan vederbörande numera yttrat sig rörande den sålunda väckta frågan om en förbättring af lönevilkoren för folkskolelärarne samt ytterligare erforderlig utredning tillika egt rum, har jag funnit mig kunna vid underdånig anmälan af anslagsbehofven under riksstatens åttonde

hufvudtitel inför Eders Kongl. Maj:t framlägga denna för vårt folkskoleväsen vigtiga angelägenhet.

Frågan berör emellertid äfven såväl folkskolelärarekårens pensionering som kårens enke- och pupill-pensionsväsen. Genom nådig remiss har derför direktionen öfver folkskollelärarnes pensionsinrättning anbefalts att låta verkställa utredning, huruvida, i händelse ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola utöfver det ålderstillägg, hvartill de nu äro berättigade, erhålla ytterligare ett årligt ålderstillägg å 100 kronor efter fem eller tio års tjenstgöring, sedan de kommit i åtnjutande af det första ålderstillägget, såväl folkskolelärarnes pensionsinrättning som folkskolelärarnes enke- och pupillkassa, under förutsättning att nuvarande årliga bidrag af statsmedel fortfarande få till dem utgå med oförminskade belopp och att de för dem nu gällande bestämmelser blifva oförändrade, kunna fullgöra sina förbindelser, hvarjemte direktionen tillika förständigats att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med det yttrande och förslag, hvartill nämnda utredning kunde föranleda.

Med anledning af berörda remiss har direktionen anmodat professorn vid tekniska högskolan A. Lindstedt, som under de senare åren vid skilda tillfällen biträdt direktionen med utredningar i dylika ämnen, att i förevarande sak verkställa erforderliga beräkningar öfver inflytandet på omförmälda pensionsinrättningars ekonomiska ställning af minimidelaktighetsbeloppets förhöjning på sätt ifrågasatt blifvit. Sedan professor Lindstedt till direktionen afgifvit sitt utlåtande, har derefter direktionen, med öfverlemnande af detsamma, i underdånig skrifvelse den 30 sistlidne juli för egen del uttalat sig i frågan.

Ur professor Lindstedts utlåtande torde det tillåtas mig att i underdånighet få återgifva följande:

Med tillkännagifvande att resultaten af de undersökningar, professor Lindstedt gjort, gälde för 1895 års slut och att de för säkerhetens skull beräknats efter en räntefot af 3 ½ och 4 procent, meddelar professor Lindstedt till en början med ledning af en folkskolelärarematrikel för år 1895 en tabell öfver antalet delegare inom olika åldersår af i tjenst varande och pensionerade lärare och lärarinnor. Tabellen utvisar en summa af 5,658 i tjenst varande lärare och lärarinnor samt ett antal af tillhopa 1,156 pensionerade lärare och lärarinnor. Dervid äro medräknade delegare i pensionsinrättningen å 12 platser vid lappskolorna och frimurarebarnhuset. Vidare vore, på sätt professor Lindstedt anfört, innehafvarne af 44 platser vid folkskolelärareseminariernas öfningsskolor, vid småskolelärareseminarierna och vid sällskapet för folkundervisningens befrämjande delegare i pensionsinrättningen. Slutligen vore ock delaktighet i

kassan beredd för den vid kassan anstälda personal: kamreraren, kassören, sekreteraren och vaktmästaren. Vid beräkningarna hade förutsatts, att höjningen skulle afse jemväl dessa särskildt angifna 60 platser, med undantag af de 4 tjenstemännen vid kassan. Med hänsyn till de sålunda återstående 56 platsernas delaktighetsbelopp — i de flesta fall lika med eller öfverstigande det nu ifrågasatta minimidelaktighetsbeloppet, 800 kronor — vore nämnda förutsättning utan praktisk betydelse för slutresultatet.

Antalet delegare i kassan vid 1895 års slut utgjorde, med frånräknande af de 4 tjenstemännen vid densamma, 5,701. Antalet delaktiga tjenster hade samtidigt uppgått till 5,918, så att vakanserna utgjorde 217. Af de 5,701 delegarne hade 4,323 varit lärare och 1,378 lärarinnor. Lärarinnorna utgjorde således omkring en fjerdedel af hela antalet i tjenst varande delegare.

Hvad delaktighetsbeloppen för de i tabellen anförda 5,658 delegarne beträffade, utgjorde medelbeloppet för dem 730 kronor. Höjdes åter minimidelaktighetsbeloppet till 800 kronor, blefve motsvarande medelbeloppet 815 kronor.

Hvad åter pensionsbeloppen anginge, utgjorde dessa i regeln tre fjerdedelar af delaktighetsbeloppen. Emellertid vore beloppen mindre, om pension toges i förtid, d. v. s. innan det såsom regel föreskrifna antal ålders- och tjenstår uppnåtts. För att undersöka förhållandena härvidlag, hade medelpensionsbeloppen för dem, som tagit afsked med pension under de fyra åren 1893—1896, beräknats. Resultatet af undersökningen hade gifvit anledning att antaga ett pensionsbelopp af 520 kronor under nuvarande bestämmelser och vid ett medeldelaktighetsbelopp af 730 kronor. I förhållande härtill borde, om minimidelaktighetsbeloppet höjdes till 800 kronor och således medeldelaktighetsbeloppet, såsom nyss nämnts, kunde antagas vara 815 kronor, medelpensionen beräknas till 580 kronor.

Dödlighetsförhållandena bland kassans delegare vore, som bekant, särdeles gynsamma. Vid flera föregående tillfällen hade framhållits, hurusom dödligheten inom kassan väsentligen understege den samtida dödligheten bland landets befolkning i sin helhet. Professor Lindstedt, som vid sin undersökning begagnat sig af statistiska centralbyråns dödlighetstabeller för årtiondet 1881—1890, hade dervid iakttagit de särskilda försigtighetsmått och modifikationer, hvartill nyssberörda förhållande föranledde.

Vid jemförelsen mellan de under femårsperioden 1891—1895 inträffade dödsfallen bland kassans manliga delegare och antalet dödsfall,

sådant det beräknades efter statistiska centralbyråns tabeller för hela den manliga och hela den qvinliga befolkningen i riket, hade för de olika åldersgrupperna från och med 21 till och med 91 år erhållits följande slutresultat:

Beräknadt antal aflidne enligt tabellen och det verkliga antalets afvikelse:

Antal aflidne.	Män.	Afvikelse.	Qvinnor.	Afvikelse.
387	465	+ 78	399	+ 12.

Man funne häraf, att dödlighetstabellen för män angåfve en väsentligen högre dödlighet än den verkligen inträffade. Deremot vore anslutningen, om man utginge från den qvinliga dödlighetstabellen, vida större. Afvikelsen vore ej betydligare, än att man ganska väl skulle kunnat använda denna tabell vid beräkningen af kassans förbindelser.

I stället för att använda ensamt den qvinliga dödlighetstabellen hade professor Lindstedt emellertid beräknat kassans förbindelser efter båda tabellerna och tagit det aritmetiska mediet af resultaten, dervid iakttagande det försigtighetsmåttet att vid beräkningen af de så kallade uppskjutna lifräntornas kapitalvärden antaga lifräntan utgå helårsvis och i förskott. I sjelfva verket blefve det på sådant sätt beräknade resultatet, praktiskt sedt, lika tillförlitligt, som om endast dödlighetstabellen för landets qvinliga befolkning hade blifvit lagd till grund. I fråga om lärarinnorna hade professor Lindstedt användt samma grunder för beräkningarne som i fråga om lärarne.

För att kunna beräkna värdet af kassans förbindelser vore det vidare nödvändigt att känna medelpensionsåldern. Den redan nämnda undersökningen rörande medelpensionsbeloppen hade åtföljts af en undersökning af denna ålder, hvaraf framgått, att densamma kunde antagas vara något öfver 58 år. Emellertid kunde man vid den uppgift, som förelåge, icke åtnöja sig med att utgå från något dylikt medeltal, alldenstund sannolikheten att vid viss ålder taga pension uppenbarligen vore beroende af delegarens närvarande ålder. Professor Lindstedt hade derför användt de i tabellen angående antalet tjenstgörande och pensionerade delegare anförda uppgifterna, för att enligt bekanta metoder bestämma sannolikheten af att vid en uppgifven ålder tillhöra de tjenstgörandes eller de pensionerades klass.

Efter att hafva i en tabell sammanstält för olika åldrar från 21½ år till 75½ år kapitalvärdet å förskottslifränta på en krona om året, som började att utgå, sedan en nu i tjenst varande delegare blifvit pensionerad, och värdet å en dylik lifränta, som utginge intill dess delegaren

toge pension eller dessförinnan aflede, öfvergår professor Lindstedt till att angifva resultaten af beräkningarne af de kapitalvärden, som representera de olika posterna af kassans passiva vid 1895 års slut, upptagna under fem rubriker.

1) *Pensionsfonden* eller *kapitalvärdet af nu utgående pensioner* hade beräknats på vanligt sätt med den afvikelse från det eljest använda förfarandet, att professor Lindstedt för hvarje kön användt den motsvarande af statistiska centralbyråns tabeller. Under antagande af att pensionerna utbetalades halfårsvis vid slutet af juni och december månader blefve kapitalvärdet af denna post i runda tal:

efter 3½ procent: 4,654,000 kronor,
„ 4 „ : 4,492,000 „

2) *Delegarefonden för nuvarande delegare* eller *kapitalvärdet af kassans pensionsförbindelser till nuvarande delegare* hade beräknats med tillhjelp af sistnämnda tabell, dervid för alla 5,701 nuvarande delegarne erhållits följande resultat:

efter 3½ procent: 30,279:77 kronor,
„ 4 „ : 27,127:36 „

motsvarande en årlig pension af en krona.

Vid beräkningen af kassans närvarande ställning hade man att multiplicera dessa summor med den antagna medelpensionen af 520 kronor och erhölle då såsom kapitalvärde af ifrågavarande fond:

efter 3½ procent: 15,745,000 kronor,
„ 4 „ : 14,106,000 „

Höjdes åter minimidelaktighetsbeloppet för alla delegarne till 800 kronor, erhölles motsvarande värden genom att multiplicera med medelpensionen af 580 kronor, hvarigenom man finge ett kapitalvärde

efter 3½ procent: 17,562,000 kronor,
„ 4 „ : 15,734,000 „

3) För beräkning af *delegarefonden för framtida delegare* har professor Lindstedt, med ledning af förhållandena under åren 1893—1895, antagit medelinträdesåldern till 27½ år. Med användande af sistnämnda tabell och efter i öfrigt nödiga uträkningar finner professor Lindstedt denna fond kunna beräknas till, om medelpensionen antages utgå med 520 kronor:

efter $3\frac{1}{2}$ procent: 8,423,000 kronor,
„ 4 „ : 6,085,000 „

och om medelpensionen antages utgöra 580 kronor, d. v. s. om minimidelaktighetsbeloppet höjes till 800 kronor:

efter $3\frac{1}{2}$ procent: 9,395,000 kronor,
„ 4 „ : 6,787,000 „

Från dessa poster afdrager professor Lindstedt den vinst, som kassan gör derpå, att några delegare lemna sin befattning och på samma gång utträda ur kassan. Vid utredningen af denna vinst beräknar professor Lindstedt med ledning af förhållandena under åren 1893—1895 medelåldern för de utträdande till $33\frac{1}{2}$ år.

Professor Lindstedt erhåller vid denna uträkning följande resultat, om medelpensionen, såsom nu, utgör 520 kronor:

efter $3\frac{1}{2}$ procent: 564,000 kronor,
„ 4 „ : 443,000 „

och om minimidelaktighetsbeloppet höjes till 800 kronor och medelpensionen alltså antages vara 580 kronor:

efter $3\frac{1}{2}$ procent: 629,000 kronor,
„ 4 „ : 494,000 „

Professor Lindstedt subtraherar härefter dessa summor från de redan funna, minskar resultatet, med hänsyn till att tjensterna vanligen icke genast tillsättas, med 1 procent och finner så, att kapitalvärdet af kassans förbindelser till framtida delegare, om de nuvarande förhållandena förblifva oförändrade, utgör:

efter $3\frac{1}{2}$ procent: 7,780,000 kronor,
„ 4 „ : 5,586,000 „

samt om minimidelaktighetsbeloppet höjes till 800 kronor:

efter $3\frac{1}{2}$ procent: 8,678,000 kronor,
„ 4 „ : 6,230,000 „

4) *Fonden för pensionering af kassans fyra tjenstemän och deras efterträdare* beräknas af professor Lindstedt, under förutsättning af en medelpensionsålder af 67 år och en medelinträdesålder af 38 år, till

efter $3\frac{1}{2}$ procent: 34,000 kronor,
„ 4 „ : 29,000 „

Vidare yttrar professor Lindstedt beträffande

5) *Förvaltningskostnaderna:* dessa hade under år 1895 uppgått till 18,204 kronor 43 öre och hade under de senaste åren hållit sig omkring detta belopp. Häraf bestredes 8,000 kronor genom bidrag från de båda enkekassor, som stode under samma direktions förvaltning. Professor Lindstedt hade vid föreliggande beräkningar antagit, att de resterande förvaltningskostnaderna till belopp af omkring 10,000 kronor skulle täckas af kassans inkomster i s. k. extra pensionsafgifter och vinsten å penningeförvaltningen. Under de 13 åren 1882—1894 hade nämligen dessa extra inkomster uppgått till i medeltal 19,381 kronor 54 öre om året, hvilket belopp ju vore icke obetydligt större än den summa, som antagits derigenom skola täckas.

Sammanstälde man nu de under 1)—4) beräknade posterna, erhölle man således för kapitalvärdet af kassans passiva vid 1895 års slut utom förvaltningskostnaderna följande resultat:

A) För närvarande förhållanden:

	efter 3½ procent		efter 4 procent	
Pensionsfond	4,654,000		4,492,000	
Nuvarande delegare	15,745,000		14,106,000	
Framtida "	7,780,000		5,586,000	
Fond för kassans tjenstemän	34,000		29,000	
Summa	28,213,000	kronor	24,213,000	kronor,

till hvilkas betäckande erfordrades en årlig inkomst af

efter 3½ procent: 987,455 kronor,
" 4 " : 968,520 "

B) För ett minimidelaktighetsbelopp af 800 kronor:

	efter 3½ procent		efter 4 procent	
Pensionsfond	4,654,000		4,492,000	
Nuvarande delegare	17,562,000		15,734,000	
Framtida "	8,678,000		6,230,000	
Fond för kassans tjenstemän	34,000		29,000	
Summa	30,928,000	kronor	26,485,000	kronor,

motsvarande en årsränta af:

efter 3½ procent: 1,082,480 kronor,
" 4 " : 1,059,400 "

Hvad kassans inkomster beträffade, bestode dessa, förutom redan omförmälda extra inkomster, af följande poster:

1) *Statsbidraget*, som utginge med ett årligt belopp af 356,873 kronor, men, enär det inflöte qvartalsvis med en fjerdedel vid slutet af hvarje qvartal, kunde upptagas till ett värde af:

efter 3½ procent: 361,514 kronor,
„ 4 „ : 362,188 „

2) *Ordinarie pensionsafgifter*, som för år 1895 uppgått till ett belopp af 216,426 kronor 50 öre, men, då de inflöte före midten af året, kunde uppskattas till

efter 3½ procent: 220,181 kronor,
„ 4 „ : 220,713 „

Höjdes åter minimidelaktighetsbeloppet till 800 kronor, ökades denna årsinkomst med 25,321 kronor, i följd hvaraf motsvarande värdet då blefve:

efter 3½ procent: 245,942 kronor,
„ 4 „ : 246,535 „

3) *Räntan å det samlade kapitalet*, hvilket vid 1895 års slut hade uppgått till 9,283,514 kronor 43 öre.

Statsbidraget och de ordinarie pensionsafgifterna uppginge sålunda sammanlagdt till

efter 3½ procent: 581,695 kronor,
„ 4 „ : 582,901 „

och då, enligt redan angifna resultat, den erforderliga årsinkomstens belopp under närvarande förhållanden utgjorde:

efter 3½ procent: 987,455 kronor,
„ 4 „ : 968,520 „

så måste kassan i ränteinkomst kunna påräkna

efter 3½ procent: 405,760 kronor,
„ 4 „ : 385,619 „

eller i procent å kapitalet i ena fallet 4,37 procent och i andra fallet 4,15 procent, d. v. s. att, om man å den efter 1895 års slut skeende ökningen af kassans kapital endast ville beräkna 3½ procent årlig ränta, så måste kassan, för att motsvara sina förbindelser, kunna för framtiden å det redan samlade kapitalet påräkna 4,37 procent årlig ränta, men att, om räntan å tillökningen af kapitalet kunde beräknas till 4 procent,

det närvarande kapitalet endast behöfde afkasta 4,15 procent årlig ränta. Under år 1895 hade nu kassan å sitt kapital haft en ränteafkastning af omkring 4,3 procent. Kunde man med säkerhet antaga, att räntan för framtiden ej skulle komma att väsentligen nedgå under denna procentsats, skulle således kassans ställning kunna anses motsvara förbindelserna, uppskattade i enlighet med förhållandena vid 1895 års slut.

Emellertid vore härvidlag åtskilliga omständigheter att beakta. Å ena sidan syntes det nämligen med hänsyn till nuvarande ränteförhållanden, då räntan å goda papper visade en afgjord tendens att falla, vara nödvändigt att för framtiden, äfven för det redan samlade kapitalet, förutsätta en lägre räntefot, än hvad som nu befunnits erforderlig. Å andra sidan torde det ännu en gång böra framhållas, att de inom kassan rådande dödlighetsförhållandena kunde blifva ganska ödesdigra för kassans framtid. Dödligheten inom kassan vore visserligen lägre än efter någon hittills på erfarenheten grundad dödlighetstabell, och man skulle af denna anledning kunna förmoda, att någon väsentligare förändring icke vore att förvänta åtminstone under loppet af de närmaste decennierna. Men det faktum, att dödligheten bland befolkningens öfriga klasser hittills oafbrutet minskats, manade dock till ytterligare försigtighet.

Enligt professor Lindstedts förmenande skulle det derför för kassans trygghet vara nödigt att skaffa kassan en sådan tillökning i sina årliga inkomster, att kassan å alla sina placeringar, såväl å det redan samlade kapitalet som å den framtida tillökningen deraf, icke behöfde förutsätta väsentligt högre ränta än 3½ procent. Om beloppet af den härför erforderliga tillökningen i inkomsterna finge man en föreställning på följande sätt.

Förutsatte man först 4 procent å alla kassans placeringar, så motsvarade statsbidraget och de ordinarie pensionsafgifterna, enligt det föregående, tillsammans en årlig inkomst af

362,188 + 220,713 = 582,901 kronor.

Härtill komme 4 procent ränta å det samlade kapitalet — 9,283,514 kronor 43 öre — utgörande 371,341 kronor. Tillsammans representerade dessa kassans tillgångar således en årlig inkomst af 954,242 kronor. Då nu, under förutsättning af samma räntefot, kassans pensionsförbindelser motsvarade en årsränta af 968,520 kronor, så skulle kassan i detta fall behöfva ett årligt tillskott af 14,278 kronor, motsvarande en så kallad kapitalbrist af 357,000 kronor.

Räknade man åter endast efter 3½ procent, kunde statsbidrag och årsafgifter taxeras till

361,514 + 220,181 = 581,695 kronor

årligen. Då räntan å kapitalet i detta fall utgjorde 324,923 kronor, så finge man en totalinkomst af 906,618 kronor; och enär kassans passiva i förevarande fall befunnits motsvara en årsränta af 987,455 kronor, blefve den erforderliga tillökningen i årsinkomsten 80,837 kronor och kapitalbristen således 2,310,000 kronor.

Utginge man åter från t. ex. $3\frac{3}{4}$ procent såsom räntefot, kunde man antaga det erforderliga tillskottet vara ungefär mediet mellan de nyss angifna resultaten eller omkring 45,000 kronor årligen o. s. v.

Skulle åter minimidelaktighetsbeloppet höjas till 800 kronor, stälde sig räkningen på följande sätt:

Aktiva.

	efter $3\frac{1}{2}$ procent		efter 4 procent	
Statsbidraget	361,514		362,188	
Ordinarie afgifter	245,942		246,535	
Ränta å kapitalet	324,923		371,341	
Summa	932,379	kronor	980,064	kronor
Passiva (se förut)	1,082,480	„	1,059,400	„
Således erforderlig ökning af årsinkomsterna	150,101	kronor	79,336	kronor.

Hittills hade professor Lindstedt förutsatt, att antalet i kassan delaktiga tjenster och summan af alla delaktighetsbeloppen skulle förblifva oförändrade. I verkligheten vore emellertid denna förutsättning icke riktig, enär dels nya lärareplatser efterhand inrättades, dels ock delaktighetsbeloppen för redan delaktiga platser höjdes. Sålunda hade delaktighetsbeloppet för de i kassan delaktiga platserna ökats från 2,458,000 kronor under år 1877, hvilket år kassan först erhöll sitt nuvarande statsbidrag, till 4,328,000 kronor under år 1895. Ökningen, som varit ganska jemn år från år, hade således i medeltal uppgått till i rundt tal 104,000 kronor om året. Vore denna ökning att tillskrifva allenast inrättandet af nya platser, skulle den motsvara ett årligt antal dylika af omkring 140 och således betydligt öfverstiga det antal, 20, som lagts till grund för beräkningen af statsbidraget. Utan tvifvel hade denna omständighet, nämligen att statsbidraget, trots den betydliga utvidgningen af kassans delegarekrets, förblifvit konstant, väsentligt bidragit till att jemte räntefotens nedgående och de för kassan ogynsamma dödlighetsförhållandena göra kassans ställning mindre solid, än hvad eljest skulle hafva varit fallet.

Professor Lindstedt gör härefter en beräkning af kassans behof af tillökning i dess inkomster för hvarje nyinrättad plats och visar dervid, att detta behof utgör, efter 3½ procent ränteberäkning, 6,76 procent af delaktighetsbeloppet samt, efter 4 procent, 5,34 procent af delaktighetsbeloppet. För hvarje indragen tjenst, tillägger professor Lindstedt, minskas naturligtvis kassans behof i motsvarande mån.

Hvad åter höjning af delaktighetsbeloppen å redan delaktiga tjenster vidkomme, egde sådan vanligen rum vid ombyte af lärare, och kunde inflytandet då antagas vara tillnärmelsevis detsamma som i föregående fall. Understundom skedde dock förhöjning för en redan anstäld lärare, och då i dessa fall dennes ålder öfverstege inträdesåldern, blefve den behöfliga inkomsten större, än hvad eljest beräknats. För att få en uppskattning af hvad som i dylika fall på sin höjd skulle blifva behöfligt, kunde man utgå från de i det föregående för en höjning af minimidelaktighetsbeloppet till 800 kronor angifna resultaten. En dylik höjning motsvarade nämligen en höjning af delaktighetssumman med 506,420 kronor, och den behöfliga tillökningen i årsinkomster utgjorde:

efter 3½ procent: 150,101-80,837=69,264 kronor,
„ 4 „ 79,336-14,278=65,058 „

således i ena fallet 13,68 procent och i andra fallet 12,84 procent af delaktighetsbeloppens ökning.

Efter hvilka regler dylika förhöjningar af kassans delaktighetssumma komme att fortgå i framtiden, vore naturligtvis omöjligt att med någon grad af säkerhet afgöra. Huru nu härmed än förhölle sig, syntes det vara för kassans bestånd nödvändigt, att statsbidraget — eller andra kassans inkomster — ökades i någon proportion till den successiva ökningen i delaktighetsbeloppen. Efter hvad professor Lindstedt redan anfört, torde det för sådant ändamål vara fullt betryggande, om statsbidragets ökning sattes till jemnt 10 procent af det belopp, hvarmed kassans delaktighetssumma årligen ökades.

Statsbidraget skulle i enlighet härmed icke utgå med ett konstant belopp för hvarje år, utan rättas efter delaktighetssumman. Då det emellertid vore af vigt att äfven sätta statsbidragets hela belopp i en enkel relation till den närvarande delaktighetssumman, hade professor Lindstedt undersökt, huru sådant kunde låta sig göra. Man komme härvid till det resultat, att man med tillräcklig säkerhet kunde fixera jemväl statsbidragets totala belopp efter samma enkla regel, nämligen att det borde utgöra 10 procent af delaktighetssumman eller, hvilket vore detsamma, vara dubbelt så stort som summan af de ordinarie pensionsafgifterna för året.

Antoge man nämligen, att statsbidraget från och med ingången af år 1895 hade varit bestämdt till 10 procent af delaktighetssumman, således till 432,853 kronor, så skulle kassans ställning vid 1895 års slut — under förutsättning, för större säkerhets skull, att både statsbidrag och pensionsafgifter först inflöte vid årets slut — hafva varit följande:

Aktiva 1896.

	efter $3\frac{1}{2}$ procent		efter 4 procent	
Statsbidrag	432,853		432,853	
Pensionsafgifter	216,426		216,426	
Ränta å kapitalet	324,923		371,341	
Summa	974,202	kronor	1,020,620	kronor
Passiva 1896.	987,455	„	968,520	„

hvaraf framginge, att sagda bestämning af statsbidragets storlek motsvarade ungefär en räntefot af 3,6 procent.

Skulle åter minimidelaktighetsbeloppet höjas till 800 kronor, stälde sig beräkningen på följande sätt:

Aktiva 1896.

	efter $3\frac{1}{2}$ procent		efter 4 procent	
Statsbidrag	483,495		483,495	
Pensionsafgifter	241,747		241,747	
Ränta å kapitalet	324,923		371,341	
Summa	1,050,165	kronor	1,096,583	kronor
Passiva 1896.	1,082,480	„	1,059,400	„

således motsvarande en räntefot af omkring 3,7 procent.

Såsom slutresultat af allt hvad professor Lindstedt sålunda anfört framginge alltså, att kassan, för att med trygghet gå framtiden till mötes, borde, utöfver räntan å sitt kapital, hafva en årlig inkomst af 15 procent af delaktighetsbeloppen, antingen med 5 procent såsom bidrag från kommunerna och 10 procent statsbidrag eller efter någon annan fördelningsgrund, och att samma resultat äfven förblefve gällande, derest delaktighetsbeloppet i minimum bestämdes till 800 kronor.

Det förtjenade måhända påpekas, att statsbidraget före år 1890 utgått med mera än 10 procent af delaktighetsbeloppen och att först efter sagda år statsbidraget ej längre kunde anses fullt tillräckligt.

Utginge man från närvarande förhållanden inom kassan och antoge en medelinträdesålder af $27\frac{1}{2}$ år samt en medelpensionsålder af $58\frac{1}{2}$ år, visade en jemförelse med dödlighetstabellen för Sveriges qvinliga befolkning för åren 1881—1890, att antalet pensionärer i framtiden komme att stiga till

2,701 och således, efter en medelpension af 520 kronor, pensionsutgifterna till 1,404,520 kronor. Antoges nu statsbidrag och årsafgifter till 15 procent af delaktighetsbeloppet, således till 649,279 kronor, så komme kassan, oberäknadt tillkomsten af nya tjenster o. d., att hafva en ränteinkomst af 755.241 kronor, svarande efter 3,6 procent mot ett samladt kapital af i rundt tal 21 millioner kronor.

I fråga om folkskolelärarnes enke- och pupillkassa ville professor Lindstedt först erinra om, att denna kassa, enligt ett af honom den 30 november 1893 till direktionen afgifvet utlåtande, den 1 januari samma år förfogade öfver ett beräknadt öfverskott af 1,600,000 kronor. Det vore lätt att med tillhjelp af de i denna utredning meddelade siffror undersöka, huru en höjning af minimidelaktighetsbeloppet till 800 kronor då skulle hafva verkat.

Då denna förhöjning skulle innebära medeldelaktighetsbeloppets höjning från 730 till 815 kronor, d. v. s. med i rundt tal $11\frac{1}{6}$ procent, så funne man, att kapitalvärdet af passiva skulle höjts med

$11\frac{1}{6} \times 61,980 = 692,110$ kronor, motsvarande, efter $3\frac{1}{2}$ procent, en årsränta af 24,224 kronor, under det att den mot aktiva svarande årsinkomsten af årsafgifterna endast skulle höjts med

$11\frac{1}{6} \times 1,463 = 16,337$ kronor.

Öfverskottet skulle således hafva minskats med ett kapital, hvars ränta vore skilnaden — 7,887 kronor — mellan förenämnda belopp, eller med 225,000 kronor. Då öfverskottet således ändock skulle uppgått till nära 1,400,000 kronor och då förhållandet vid afgifvandet af professor Lindstedts utlåtande icke kunde hafva blifvit sämre, så vore det tydligt, att den ifrågasatta höjningen af minimidelaktighetsbeloppet för denna kassa skulle kunna låta genomföra sig, utan att för sådant ändamål någon ökning af statsbidraget vore behöflig.

Enligt påskrift å det af professor Lindstedt afgifna utlåtandet hafva läraren vid Stockholms högskola E. Phragmén samt lektorn vid tekniska högskolan i Stockholm E. Jäderin granskat de försäkringstekniska grunderna i professor Lindstedts omförmälda beräkningar och dervid icke funnit anledning till någon erinran.

Beträffande det af professor Lindstedt den 30 december 1893 afgifna utlåtande, hvartill nu hänvisats, anhåller jag att få erinra, hurusom detsamma afgafs i anledning af då väckt fråga om höjning af de från enke- och pupillkassan utgående pensionerna. Professor Lindstedts utredning gaf vid handen, att kassans ställning, utan att vare sig statsbidraget eller afgifterna behöfde höjas, medgåfve en förhöjning af 25

procent i samtliga från kassan då och framdeles utgående enke- och barnpensioner. De revisorer, som granskade ifrågavarande kassas förvaltning under åren 1891—1893, uttalade sin anslutning till det resultat, som lemnats af professor Lindstedts utredning. Jemväl kassans direktion biträdde, ehuru med en viss tvekan, tanken på pensionsvilkorens sålunda ifrågasatta förbättring. Frågan om denna förbättring förföll emellertid, då Riksdagens kamrar stannade i olika beslut i anledning af Eders Kongl. Maj:ts till Riksdagen framstälda förslag i ämnet.

Med öfverlemnande af professor Lindstedts berörda utlåtande har direktionen den 30 juli 1897 för egen del utlåtit sig i frågan. Direktionen anför dervid först, att direktionen velat afvakta den dåmera verkstälda afslutningen af räkenskapen för år 1896, emedan under nämnda år många förhållanden inträdt, som för placeringen af pensionsinrättningens samlade kapital varit af ingripande betydelse.

Professor Lindstedt hade, fortsätter direktionen, såsom naturligt varit, fört sin undersökning fram till förhållandena vid 1895 års slut eller till den tid, för hvilken afslutade räkenskaper förelegat, då hans utlåtande afgafs, och resultaten hade af honom beräknats efter en räntefot af 3½ och 4 procent. Emot hans beräkningar angående delegarnes antal, delaktighetsbeloppen, pensionsbeloppen, dödlighetsförhållandena bland kassans delegare, medelpensionsåldern samt värdet af pensionsinrättningens passiva och aktiva för år 1895 funne direktionen ej något väsentligt att anföra.

De resultat, som medelbart eller omedelbart framgått ur undersökningen, kunde sammanfattas i följande hufvudpunkter.

Om pensionsinrättningens ställning i allt bedömdes efter förhållandena år 1895, så att man antoge ett minimidelaktighetsbelopp af 700 kronor och en medelräntefot för inrättningens utlånade medel af omkring 4,3 procent samt icke förutsatte någon blifvande förhöjning vare sig i antalet delaktiga tjenster eller i delaktigheten utöfver minimigränsen, så öfverstege pensionsinrättningens årsinkomster hvad som vore för dess fortbestånd erforderligt med omkring 25,000 kronor.

Under enahanda förutsättningar, utom beträffande räntefoten för pensionsinrättningens placeringar, skulle för dess solvens kräfvas en ökning i årsinkomsterna,

om räntan beräknades efter 4 procent, af	14,278	kronor
„ „ „ „ 3¾ „ „ omkring	45,000	„
„ „ „ „ 3½ „ „	80,837	„

Med fasthållande af öfriga förutsättningar i beräkningen, men med en höjning i minimidelaktighetsbeloppet till 800 kronor, skulle efter nyss anförda olika beräkningar af räntan resultaten blifva, att en ökning i årsinkomsterna erfordrades, uppgående

efter en räntefot af 4,3 procent till	omkring	37,000	kronor,
„ „ „ „ 4 „ „		79,336	„
„ „ „ „ 3¾ „ „	omkring	115,000	„
„ „ „ „ 3½ „ „		150,101	„

Om hänsyn åter toges till den ökning i summan af samtliga delaktighetsbeloppen, som betingades af de två härå inverkande hufvudfaktorerna, nya tjensters inrättande och höjning i delaktighetsbeloppen för redan befintliga tjenster inom den ram, som i reglementet vore medgifven — dervid antaget att maximidelaktighetsbeloppet skulle såsom hittills förblifva vid 1,000 kronor — så skulle för pensionsinrättningens fortbestånd kräfvas, att statsbidraget eller inrättningens andra inkomster ökades i proportion till den successiva ökningen af delaktighetsbeloppen såmedelst, att pensionsinrättningen utöfver räntan å sitt kapital erhölle en årlig inkomst, motsvarande 15 procent af delaktighetsbeloppen, antingen med 5 procent såsom bidrag från distrikten och 10 procent i statsbidrag eller efter någon annan fördelningsgrund; och egde detta giltighet, vare sig minimidelaktighetsbeloppet förblefve vid det nuvarande beloppet, 700 kronor, eller höjdes, såsom ifrågasatts, till 800 kronor. Under antagande att kommunernas bidrag förblefve vid 5 procent af delaktighetssumman och att den behöfliga återstoden, 10 procent, skulle fyllas genom direkt statsanslag, skulle den ökning i detta anslag, som blefve erforderlig, uppgå till skilnaden mellan det beräknade statsbidraget, 432,853 kronor, och det nu utgående, 357,373 kronor, eller 75,480 kronor, derest minimidelaktigheten förblefve vid 700 kronor, motsvarande denna bestämning af statsbidraget en räntefot af omkring 3,6 procent å inrättningens redan uppsamlade och blifvande kapital. Derest åter minimidelaktigheten höjdes till 800 kronor, skulle den erforderliga ökningen uppgå till skilnaden mellan det beräknade statsbidraget, 483,495 kronor, och det nu utgående, 357,373 kronor, eller 126,122 kronor, motsvarande efter enahanda beräkning en räntefot af omkring 3,7 procent.

Såsom redan anförts, hade direktionen haft anledning att särskildt uppmärksamma förhållandena med penningplaceringen under år 1896; och resultatet af förvaltningen för nämnda år syntes lämpligen böra ställas vid sidan af de resultat, som framgått ur professor Lindstedts utredning.

Utom att den erfarenhet, man under senare tider haft om räntefotens nedgång å första klassens värdepapper, på ett alldeles bestämdt sätt vunnit i styrka under nämnda år, så hade derunder en betydlig omplacering skett af pensionsinrättningens tillgångar till följd af uppsägningar särskildt af obligationslån, men äfven af lån mot säkerhet af inteckningar. Då vid inträdande rätt till obligationslåns konvertering direktionen i många fall icke funnit sig kunna antaga den ränta som erbjudits, hade pensionsinrättningens andelar i flera sådana lån inbetalts, och särskildt i följd häraf hade det kapital, som vid placering varit underkastadt årets låga räntekonjunkturer, varit mycket betydligt.

Kapitaltillväxten för året hade uppgått till 435,421 kronor 11 öre och summan af indragna lån, deri icke inräknadt i bank gjorda depositioner, till 545,999 kronor 76 öre. Å inteckningslån om tillhopa 182,500 kronor hade räntan nedsatts från 4½ till 4 procent. Medelräntan å de under året verkstälda nya placeringarne hade nått endast till 3,67 procent, och till följd af alla dessa omständigheter hade medelräntan för pensionsinrättningens hela samlade kapital nedgått från omkring 4,3 procent för år 1895 till omkring 4,1 procent för år 1896.

Såsom tillägg till nyss anförda resultat angående pensionsinrättningens ställning efter skilda beräkningar å medelräntan ville direktionen anföra, att med den medelräntefot, som sålunda förefunnits för år 1896, eller efter 4,1 procent, och med nu gällande minimidelaktighetsbelopp af 700 kronor samt i öfrigt oförändrade förhållanden med afseende å antalet delaktiga tjenster och delaktighetens sammanlagda summa, skulle, i öfverensstämmelse med professor Lindstedts beräkningar, pensionsinrättningens aktiva och passiva nästan alldeles motsvara hvarandra. Blefve åter med denna medelränta och i öfrigt lika förhållanden minimidelaktigheten förhöjd till 800 kronor, skulle en brist i årsinkomsterna förefinnas af omkring 65,000 kronor.

Huruvida räntans vidare nedgång blefve konstant, vore ju icke möjligt att på förhand afgöra, men alla tecken syntes dock för det närvarande tyda derpå. En fråga, som framstälde sig, vore då den, hvilken medelränta för framtiden skulle kunna beräknas för pensionsinrättningens kapital. Härvid torde böra uppmärksammas, att en stor del af pensionsinrättningens tillgångar funnes placerade för vida högre räntefot än den, som i medeltal gälde för nu skeende placeringar, men antingen dessa tillgångar vore förlagda i obligationslån eller i kommunlån och fastighetslån, stälda på amortering, så försigginge med afseende å dem långsamt, men säkert en omflyttning, som stälde jemväl dessa kapital i beroende af det räntepris, som härefter komme att råda. I undantagsfall vore

amorteringstiden för dessa placeringar ställd på 50 år, i de flesta på 40 år, och då vid pass 10 år förflutit, sedan på amortering stälda kommunlån och fastighetslån i någon större omfattning började från pensionsinrättningen utlemnas, kunde det sägas, att efter 30 till 40 år afkomsten å hela det hittills samlade kapitalet hunnit underkastas den räntefot, som under nyssnämnda tidrymd komme att efter konjunkturernas vexlingar ega tillämpning. Men ännu i åtskilliga år framåt hade man i bestående gynsammare placeringar ett icke obetydligt öfverskott att lita till, och med afseende på erfarenheten från den senaste tiden hölle direktionen före, att man icke beräknade för högt, om man antoge, att medelräntefoten för inrättningens kapital under de närmaste tio åren skulle utgöra 3¾ procent.

Att i dylika afseenden ställa kalkyler för ännu aflägsnare tidpunkter syntes knappast vara till något gagn, ty ju längre aflägsen tid kalkylen afsåge, desto ovissare blefve de förutsättningar, hvarpå den bygdes.

En pensionskassa, så organiserad som folkskolelärarnes pensionsinrättning, borde för öfrigt efter lämpliga mellanrum — åtminstone hvart tionde år — underkastas granskning i anseende till det ekonomiska läget, så att rättelser i inrättningens anordning kunde, efter sig teende nya förhållanden, blifva i rätt tid införda. Ett sådant tillvägagående torde säkrare leda till målet än på förhand gjorda, om än aldrig så skarpsinniga beräkningar.

Med det nu anförda hade direktionen naturligtvis icke velat anmärka något emot lämpligheten af den utaf professor Lindstedt använda lägsta ränteberäkningen efter 3½ procent, utan funne denna såsom minimiberäkning befogad. Härvid borde jemväl erinras, att professor Lindstedt vid angifvande af slutresultatet af sina beräkningar användt i ett fall en räntefot af omkring 3,6 procent och i ett annat en räntefot af omkring 3,7 procent, hvilken sistnämnda endast med 0,05 procent skilde sig från den af direktionen såsom medelräntefot för de närmaste åren ifrågasatta.

Såsom professor Lindstedt jemväl framhållit, fordrades naturligen för ett rätt bedömande af pensionsinrättningens ställning och dess förmåga att bestrida sina förpligtelser för framtiden, att, äfven i andra afseenden än beträffande räntefoten, hänsyn toges icke blott till ställningen vid en viss tidpunkt. Man måste nämligen äfven taga i betraktande den utveckling, som pensionsinrättningen i följd af sin organisation måste erhålla; med andra ord, man måste taga i beräkning, utom de förändringar i räntefoten, som kunde inträda, äfven tillväxten i såväl antalet delaktiga tjenster som delaktighetens sammanlagda belopp.

Beträffande ökningen i antalet delaktiga tjenster och höjningen i delaktighetsbeloppen samt den inverkan på pensionsinrättningens ställning, som af dessa faktorer orsakades, ville direktionen göra några erinringar vid hvad professor Lindstedt härom yttrat. Han hade anfört, att i dessa afseenden inrättandet af nya platser hittills spelat en öfvervägande roll, men att, efter hand och i den mån antalet läraretjenster fullständigades, denna faktor måste få allt mindre betydelse och hufvudvigten komma att öfverflyttas till den andra faktorn eller höjningen å redan delaktiga tjenster. Direktionen ville icke bestrida, att så kunde blifva fallet, men funne dock icke, att några omständigheter tydde på, att läraretjensternas fullständigande ännu nått eller under den närmaste framtiden komme att nå sin kulmen. Det vore äfven tydligt, att en höjning af minimidelaktigheten till 800 kronor, såsom ifrågasatts, skulle i betydlig mån minska antalet af de fall, då i följd af kommunernas särskilda beslut delaktighet erhölles utöfver minimibeloppet.

Professor Lindstedt antoge vidare, att höjning af delaktighetsbeloppen å redan befintliga tjenster vanligen förekomme i samband med ombyte af lärare. Detta antagande stämde icke med direktionens erfarenhet. Tvärtom syntes kommunerna manas till den fakultativa höjningen i delaktigheten af omtanke för äldre och mera förtjente lärare; och dervid lemnades sällan ur beräkningen, att den löneförhöjning, som vore vilkor för en höjd delaktighet, komme till stånd före den tid af fem år före lärarens afgång, som i reglementet vore föreskrifven.

Utaf den förebragta utredningen framginge, enligt direktionens förmenande, att år 1896 pensionsinrättningens tillgångar motsvarade dess förpligtelser, men tillika att pensionsinrättningen, äfven om minimidelaktighetsbeloppet förblefve vid den nuvarande siffran, vore i behof af ökning i inkomsterna, derest brist skulle kunna undvikas, och detta enbart i följd af den normalt fortgående utvidgningen af pensionsinrättningens ansvarsförbindelser.

Att häraf draga den slutsatsen, att pensionsinrättningen planlagts utan tillbörlig försigtighet och omtanke, vore likväl icke befogadt. Redan den omständigheten, att inrättningen efter trettio års fortvaro ej iråkat brist, talade mot det berättigade i en sådan uppfattning. Hvad som förbisetts och nu framträdde såsom en af hufvudorsakerna till den erforderliga förhöjningen i inkomsterna vore, att statsbidraget icke ökats, oaktadt den sammanlagda delaktigheten tillväxt vida utöfver hvad som ursprungligen beräknats.

Någon liknande anmärkning kunde icke framställas beträffande årsafgifterna, som vore bestämda till en viss procent af tjensternas

delaktighetsbelopp och således inflöte ymnigare i mån af delaktighetsbeloppens ökning och i jemn proportion till denna.

Med statsbidraget åter vore, såsom nämndt, ej lika väl bestäldt. Direktionen ville i afseende härå åberopa en vid dess underdåniga skrifvelse fogad tabell öfver tillväxten i tjensternas antal och i delaktigheten i kassan samt öfver statsbidragens storlek under olika år.

För åren 1867—1875 hade statsbidraget utgått med allenast 30,000 kronor årligen. I samband med ingripande förändringar i afseende å pensionsåldern m. m. och efter utförliga undersökningar hade anslaget år 1876 höjts till 155,000 kronor och följande året, 1877, till 355,000 kronor. Sedan dess hade det förblifvit oförändradt, utom att dels med år 1884 tillkommit en ökning af 1,500 kronor i följd af beredd delaktighet i pensionsinrättningen för de vid landstingens småskolelärareseminarier anstälda lärare och lärarinnor, dels ock år 1889 beloppet förhöjts med 873 kronor i samband med att de vid pensionsinrättningen anstälde tjenstemännen och vaktmästaren erhållit inträde i pensionsinrättningen.

Antalet delaktiga tjenster hade under pensionsinrättningens första verksamhetsår uppgått till 2,825, men hade vid slutet af år 1896 sprungit upp till 6,049; den årliga ökningen hade således i medeltal uppgått till 107 tjenster. Särskildt torde böra uppmärksammas, att år 1877, då statsanslaget väsentligen reglerats, antalet tjenster allenast varit 3,923, hvadan tillväxten från nämnda år till år 1896, då antalet, såsom nyss nämndes, hunnit upp till 6,049, utgjort ej mindre än 2,126 tjenster och den årliga ökningen i medeltal varit 112 tjenster.

Professor Lindstedt anförde i detta afseende, att vid statsbidragets bestämmande beräknats, att 20 nya tjenster skulle tillkomma årligen, men att medeltalet för tjensternas tillväxt i stället visat sig uppgå till 140. Till grund för denna sista siffra syntes då hafva tagits förhållandena allenast under senare år.

Sammanstälde man summorna af delaktighetsbeloppen under ifrågavarande år, visade sig dessa hafva uppgått år 1867 till 937,640 kronor, år 1877 till 2,429,720 kronor samt år 1896 till 4,422,170 kronor.

Att pensionsinrättningen sålunda för tiden från år 1877 till år 1896 fått med hjelp af ett årligen lika anslag af 355,000 kronor — oafsedt de smärre tillägg som skett, hvilka ju motsvarats af direkta, nya förpligtelser — bära ansvaret för pensioneringen, medan antalet delegare vida öfver beräkning ökats från 3,923 till 6,049 samt delaktighetssumman från 2,429,720 kronor till 4,422,170 kronor, måste naturligtvis vålla en mycket ogynsam förskjutning i pensionsinrättningens läge, och att de skadliga verkningarne häraf icke redan fört pensionsinrättningen

till brist, visade endast, huru stark och sund inrättningens organisation varit i andra afseenden.

Till botande af nyssberörda missförhållande hade professor Lindstedt föreslagit, att statsbidraget skulle sättas i viss proportion till den successiva ökningen af delaktighetsbeloppen. Det principielt riktiga i en sådan anordning syntes icke kunna bestridas. Professor Lindstedt ansåge i detta afseende, att det vore fullt betryggande, om statsbidragets ökning sattes till jemnt 10 procent af det belopp, hvarmed pensionsinrättningens delaktighetssumma årligen tillväxte, och påyrkade, att i öfverensstämmelse härmed statsbidragets totala belopp jemväl måtte ställas i samma relation till delaktighetssumman i dess helhet. Med tillämpning på aktiva och passiva för år 1896 visade professor Lindstedt tillika, att en bestämning af statsbidragets storlek på detta sätt skulle, med en minimidelaktighet af 700 kronor, motsvara en räntefot af 3,6 procent å pensionsinrättningens kapital och, med en minimidelaktighet af 800 kronor, en räntefot af 3,7 procent.

Men enbart en sådan anordning skulle dock icke kunna trygga pensionsinrättningens ställning för framtiden. Ty väl vore det sannt, att den ränteafkastning, som, efter hvad nyss anfördes, skulle med en dylik bestämning af statsbidraget komma att kräfvas af pensionsinrättningens vid 1896 års slut samlade kapital, passade väl samman med en efter nuvarande förhållanden försigtigt beräknad räntefot och tilläfventyrs äfven för närmaste framtiden kunde motsvara tidsförhållandena, men detta måste anses såsom en lycklig tillfällighet, ty den förhöjning i inkomster, som erfordrades i följd af räntans fortsatta nedgående, kunde naturligtvis icke regleras genom statsbidragets bestämmande i visst förhållande till delaktighetssumman, då ju dessa båda hvar för sig vigtiga faktorer icke hade något inbördes samband.

Praktiskt sedt skulle det väl äfven medföra vissa olägenheter att förändra statsanslaget från, såsom det hittills varit, ett fast anslag till ett förslagsanslag, som komme att utgå med ett antagligen städse stegradt belopp, hvars storlek för öfrigt först efter slutet af hvarje år kunde med noggrannhet bestämmas.

Det syntes då enligt direktionens mening bättre öfverensstämma med pensionsinrättningens organisation och utveckling, att efter vissa mellantider ställningen gjordes till föremål för noggrann undersökning och, i den mån, till följd af ändrade förhållanden, den ena eller den andra af pensionsinrättningens inkomstkällor blifvit otillräcklig, rättelse gjordes, der den lämpligast borde ske och med afseende å så lång tid, som beräkningar någorlunda tillförlitligt kunde omfatta. I öfverens-

stämmelse härmed borde, för hvarje gång en dylik generel reglering för pensionsinrättningen verkstäldes, statsbidraget bestämmas till en fix summa, beräknad icke blott efter förhållandena under ett visst år, utan äfven till den antagliga ökningen i antal tjenster och i sammanlagda delaktighetssumman under vissa kommande år, exempelvis 10.

Om man efter sådan grund ville göra en beräkning af det statsanslag, som med oförändradt minimidelaktighetsbelopp af 700 kronor nu borde till pensionsinrättningen utgå, så funne man, att, om medelräntefoten antoges till 3 $\frac{3}{4}$ procent, en ökning af statsanslaget enligt professor Lindstedts beräkningar borde ega rum med omkring 45,000 kronor, så vida hänsyn *icke* toges till den äfven för de kommande åren sannolikt inträdande förhöjningen af delaktighetsbeloppens summa.

Men om, såsom nyss framhållits, äfven denna sistnämnda hänsyn toges, så torde, då sannolikt vore, att under de närmaste tio åren delaktighetsbeloppens summa årligen ökades med omkring 100,000 kronor, och då ökningen af statsanslaget, enligt professor Lindstedts beräkningar, borde vara 10 procent af ökningen i delaktighetsbeloppet, statsanslaget böra höjas med i medeltal för tio år räknadt ytterligare 50,000 kronor, ett belopp, som efter den nyss angifna beräkningen borde ungefärligen motsvara stegringen i delaktighetsbeloppet under samma tid. Hela den erforderliga höjningen efter nu gällande bestämmelser skulle således uppgå till 95,000 kronor.

För den händelse åter minimidelaktighetsbeloppet, såsom nu blifvit ifrågasatt, förändrades från 700 till 800 kronor, medförde detta i och för sig, enligt professor Lindstedts beräkningar, en ökning i delaktighetens summa af omkring 500,000 kronor, och i sammanhang dermed borde således statsanslaget ökas med 10 procent deraf, eller med 50,000 kronor, så att det i 1898 års riksstat såsom bidrag till folkskolelärarnes pensionsinrättning upptagna beloppet borde höjas med tillsammans 145,000 kronor.

Då direktionen hade talat om ökning i statsanslaget, så hade direktionen icke förbisett, att den behöfliga tillökningen af kassans inkomster lika väl skulle kunna vinnas på en annan af inrättningens inkomsttitlar, nemligen på distriktens årsafgifter. Men då pensionen beräknades i viss procent af lönen, deri icke inräknadt husrum, vedbrand och kofoder, och genom den nu ifrågasatta förhöjningen af statsanslaget till pensionsinrättningen statens utgifter skulle komma i ungefär samma förhållande till distriktens i fråga om pensioneringen som förut i fråga om nämnda lön, så hade direktionen ansett sig sakna anledning ifråga-

sätta, att det erforderliga fyllnadsbeloppet i inrättningens inkomster skulle erläggas af skoldistrikten.

Med hvad sålunda blifvit anfördt ansåge sig direktionen hafva besvarat den nådiga remissen, i hvad den rörde folkskolelärarnes pensionsinrättning.

Hvad åter vidkomme folkskolelärarnes enke- och pupillkassa, hade professor Lindstedt, under åberopande hufvudsakligen af den utredning, som han den 30 november 1893 afgifvit angående denna kassas ställning och som af direktionen med underdånig skrifvelse den 19 mars 1894 till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnats, förklarat, att den ifrågasatta höjningen af minimidelaktighetsbeloppet till 800 kronor för denna kassa skulle kunna genomföras, utan att derföre med nuvarande bestämmelser någon ökning af statsbidraget vore behöfligt.

Vid hvad professor Lindstedt i denna del anfört hade direktionen intet att anmärka.

Den utredning, som sålunda egt rum och mot hvars resultat jag ej har någon erinran att göra, har ådagalagt, att frågan om ett andra ålderstillägg för med sig nödvändigheten att höja statsanslaget till folkskolelärarnes pensionsinrättning, för så vidt denna anstalts trygga bestånd ej skall äfventyras, hvaremot folkskolelärarnes enke- och pupillkassas ställning tillåter densamma att utan ökade statsbidrag bestrida de skyldigheter, som kassan, i händelse ett dylikt ålderstillägg under vissa förhållanden medgifves, skulle komma att ikläda sig. Men ifrågavarande utredning har ock gifvit vid handen, att folkskolelärarnes pensionsinrättning redan under nuvarande förhållanden i följd af omständigheter, som af professor Lindstedt och direktionen omförmälas, sväfvar i fara att mista den säkra grundval, som från början lagts för dess tillvaro. Då det icke synes mig böra ifrågasättas att fordra ökade bidrag af kommunerna, påkallas redan af nyssnämnda förhållande en framställning till Riksdagen, afseende att statsbidraget till folkskolelärarekårens pensionering måtte höjas med det af professor Lindstedt och direktionen angifna belopp 95,000 kronor. Eders Kongl. Maj:ts beslut att söka bereda ett andra ålderstillägg åt folkskolelärarne medför emellertid, att jag ej kan inskränka mig till en hemställan rörande utverkande af nyssberörda anslagsförhöjning. Såsom utredningen visat, skulle, under förutsättning att ett andra ålderstillägg å 100 kronor upptages bland folkskolelärarekårens löneförmåner, så att minimibeloppet för delaktighet i pensionsinrättningen komme att utgöra 800 kronor, denna förändring medföra behof af ett årligt anslag å 50,000 kronor utöfver nyss-

berörda anslagsförhöjning. Jemväl detta belopp bör således innefattas i en framställning i ämnet till Riksdagen.

Under åberopande af hvad jag nu anfört får jag fördenskull i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå näst-sammanträdande Riksdag att höja det såsom bidrag till folkskolelärares pensionering nu utgående statsanslag, 357,873 kronor, med 145,000 kronor eller till 502,873 kronor.

Till denna föredragandens hemställan, hvaruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lemna nådigt bifall; och skulle utdrag af detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörandet af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ur protokollet:
C. E. Blom.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 31 december 1897.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

Departementschefen, statsrådet Gilljam föredrog i underdånighet:

1:o.

[6.] *Pension för vaktmästaren F. J. M. Hellström.*

En af intendenten vid nationalmuseum till Kongl. Maj:t öfverlemnad underdånig ansökning af vaktmästaren vid nämnda museum Frans Johan Michael Hellström, som deruti på grund af tilltagande ålder och sjuklighet anhållit, att honom måtte för hans återstående lifstid beredas ett årligt underhåll att af honom åtnjutas från och med den dag, då afsked från hans vaktmästarebeställning kunde blifva honom beviljadt; varande ansökningen åtföljd ej mindre af åldersbetyg, utvisande att Hellström vore född den 28 oktober 1824, än äfven af ett den 11 november 1897

utfärdadt läkarebetyg af innehåll att Hellström i följd af sin höga ålder och deraf härledande kraftnedsättning vore oförmögen till ansträngande sysselsättning.

I den skrifvelse, hvarmed intendenten vid nationalmuseum till Kongl. Maj:t öfverlemnat berörda ansökning, hade anförts, att Hellström den 15 maj 1866 antagits till e. o. vaktmästare vid dåvarande kongl. museum, efter att förut under åren 1864 och 1865 hafva såsom snickare biträdt vid arbetet med inläggande af golfven i museibyggnaden; att Hellström den 15 januari 1867 blifvit ordinarie vaktmästare, i hvilken egenskap han åren 1867—1868 uppburit 264 kronor i årsarfvode, höjdt 1869 till 276 kronor och 1875 till 350 kronor, hvarefter hans årsarfvode från och med 1882, i sammanhang med ökad tjenstgöring, utgått med 750 kronor; att Hellström, såsom tillhörande den första uppsättningen af vaktbetjening vid nationalmuseum, tagit del i det första mödosamma arbetet med samlingarnas anordning och sedermera på ett redbart och pligttroget sätt, med synnerlig påpasslighet, ordning och omtanke skött sina göromål vid tillsyn och bevakning af konstsamlingarna, hvarjemte hans kunskap i snickeri vid mångfaldiga tillfällen tagits i anspråk för museum; att Hellström i det enskilda lifvet gjort sig känd för en hedrande vandel och af Kongl. Maj:t hugnats med belöningsmedaljen för nit och redlighet i rikets tjenst; samt att Hellström, som under de senaste åren tidtals varit af sjukdom hindrad att uppehålla sin tjenst och nu uppnått en så hög ålder, att något tilltagande i krafter ej vore att motse, hvarken egde någon enskild förmögenhet eller pensionsrätt vid museum, utan i händelse af förnyade sjukdomsfall vore hänvisad till det understöd, museum tillfälligtvis kunde bereda honom under en kortare tid. I anledning häraf hade intendenten på det lifligaste tillstyrkt nådigt bifall till Hellströms underdåniga ansökning, med hemställan derjemte att, på sätt i ett föregående liknande fall egt rum, den begärda pensionen måtte bestämmas till 500 kronor eller två tredjedelar af den aflöning, som Hellström sedan 1881 års början årligen åtnjutit.

I detta ärende hade statskontoret, efter nådig remiss, afgifvit underdånigt utlåtande, deruti statskontoret anfört, bland annat, att för den vaktmästaresyssla Hellström innehade icke funnes uppförd någon aflöning i den för nationalmuseum utfärdade stat af den 10 oktober 1880, utan att det arfvode af 750 kronor Hellström åtnjöte utginge af det å riksstaten upptagna belopp 5,000 kronor till vaktbetjening för konstsamlingarnas bevakning vid de offentliga förevisningarna; att, ehuru Hellström icke uppbure lön å stat och alltså icke heller egde pensionsrätt, hans mer än 31:åriga tjenstgöring vid nationalmuseum, hvars dyrbara

konstsamlingar han haft till sin uppgift att vårda och bevaka, dock syntes vara förtjent af något erkännande från statens sida; samt att, då, enligt hvad vitsordadt blifvit, Hellström icke egde någon enskild förmögenhet, utan i händelse af förnyade sjukdomsfall vore hänvisad till det understöd, museum tillfälligtvis kunde bereda honom på en kortare tid, det väl kunde anses vara en pligt för staten, som under så många år varit hans arbetsgifvare, att tillse, det pension för hans återstående dagar blefve honom beredd. Fördenskull hade statskontoret tillstyrkt, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig proposition om uppförande för Hellström på allmänna indragningsstaten af en årlig pension till det af intendenten föreslagna belopp, 500 kronor.

På grund af hvad sålunda förekommit hemstälde statsrådet, det Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att Hellström må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt, för sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 500 kronor.

2:o.

Departementschefen anförde vidare:

[7.] *Pensionsrätt för seminarieföreståndaren i Haparanda E. Lindbäck.*

I underdånig skrifvelse den 21 april 1897 har föreståndaren för seminariet i Haparanda för bildande af lärare och lärarinnor vid småskolor i de finska församlingarna Emil Lindbäck anhållit, det täcktes Eders Kongl. Maj:t göra framställning till Riksdagen derom, att åt honom måtte beviljas rätt till pension å allmänna indragningsstaten enligt samma grunder, som vore eller komme att blifva stadgade för ordinarie ämneslärare vid rikets allmänna läroverk.

Som skäl för sin underdåniga anhållan anför Lindbäck till en början, att 1897 års Riksdag beviljade pensionsrätt såväl åt vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna tjenstgörande ordinarie lärare och lärarinnor som ock åt de folkskolelärare och -lärarinnor, som vore eller komme att blifva anstälda vid statens småskolelärareseminarier i Haparanda och Mattisudden.

Derefter erinrar sökanden om, att de enda seminarielärare, för hvilkas pensionering ingen åtgärd vidtagits, vore föreståndarne för de nämnda småskolelärareseminarierna. Genom att bereda nämnda föreståndare, säger han vidare, tillfälle att vid viss lefnads- och tjensteålder afgå från sina befattningar för att ersättas af yngre krafter skulle emellertid staten handla i sitt eget intresse, ty vid det finska såväl som

vid det lappska seminariet gjorde sig måhända ännu mer än vid rikets öfriga seminarier gällande behofvet af energiska och för sin uppgift intresserade föreståndare och lärare. Men energi och intresse kunde i regel hos den ålderstigne ej förenas i lika hög grad som hos den unge och lifskraftige.

Det vore visserligen å ena sidan sant, att ifrågavarande föreståndare, såsom endast förordnade tillsvidare, kunde vid inträffande oförmåga att sköta sin tjenst aflägsnas, men å andra sidan borde icke staten på en sådan grund undandraga sig att för nöd trygga en persons ålderdom, som slitit ut sig i dess tjenst och som kanske hade hustru och barn att försörja.

Man kunde invända, att en föreståndare för ett af statens småskoleseminarier kunde genom att utnämnas till adjunkt eller kollega vid något af rikets allmänna läroverk tillförsäkras pension. Men utsigterna att under nuvarande svåra konkurrens på lärarebanan erhålla en adjunkts- eller kollegabefattning, sedan man mottagit förordnande som seminarieföreståndare, vore så godt som inga.

Genom resolution den 8 mars 1894 hade Eders Kongl. Maj:t förklarat sig icke kunna bifalla en af sökanden gjord underdånig ansökning, att han, som den 14 oktober 1893 inför domkapitlet i Hernösand aflagt undervisningsprof för löneturberäkning, måtte få räkna sin tjenstgöring såsom seminarieföreståndare, derest han kunde förete nöjaktigt intyg öfver densamma, sig till godo för uppflyttning i högre lönegrad, för den händelse att han framdeles blefve utnämnd till adjunkt eller kollega vid rikets allmänna läroverk.

Enär sålunda i fråga om uppflyttning i högre lönegrad såsom adjunkt eller kollega afseende icke fästes vid föregående tjenstgöring såsom seminarieföreståndare, torde sådan tjenstgöring icke heller utöfva något som helst inflytande vid besättande af adjunkts- eller kollegabefattning.

Ur ett utdrag af Hernösands domkapitels protokoll den 4 juli 1894, som åtföljde Lindbäcks förevarande underdåniga ansökning, framgår, att Lindbäck, som är född den 21 november 1858, aflagt filosofie kandidatexamen den 29 januari 1886 med komplettering den 13 september 1892, genomgått profårskurs läsåret 1887—1888, tjenstgjort med goda vitsord vid allmänt läroverk under fyra år och ett år som vikarierande föreståndare vid seminariet i Haparanda, aflagt undervisningsprof för löneturberäkning den 14 oktober 1893, samt att han blifvit förordnad att vara föreståndare vid omförmälda seminarium den 4 juli 1894.

Inspektorn öfver seminariet i Haparanda, kontraktsprosten P. O. Grape, hvars utlåtande blifvit infordradt, yttrar, att de skäl, som sökanden anfört som stöd för sin underdåniga ansökning, vore behjertansvärda och befogade. Med anledning häraf och särskildt med hänsyn dertill, att det finska seminariet till följd af den starka immigrationen från Finland, som nu redan påginge och med all sannolikhet komme att ökas i jemnbredd med gränsbygdens förkofran i ekonomiskt hänseende, med all säkerhet måste för en oöfverskådlig framtid blifva behöfligt, hemstälde kontraktsprosten Grape, att Eders Kongl. Maj:t täcktes göra framställning till Riksdagen om rätt till pension åt föreståndaren vid Haparanda seminarium.

Domkapitlet i Hernösand, som, i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts nådiga befallning, afgifvit utlåtande i ärendet den 16 juni 1897, tillstyrker kraftigt på de skäl, som af sökanden och seminariets inspektor blifvit anförda, bifall till ifrågavarande ansökan.

Slutligen yttrar statskontoret, som äfvenledes blifvit uti ifrågavarande ärende hördt, att statskontoret visserligen ansåge de af sökanden och inspektor åberopade skäl beaktansvärda samt derför hölle före, att pensionsrätt lika med den åt lärarne vid elementarläroverken tillerkända borde tillkomma föreståndaren vid detta seminarium lika väl som lärarne vid rikets öfriga seminarier, men att statskontoret dock icke, för närvarande och så länge föreståndareplatsen jemlikt nådiga brefvet den 19 april 1875 endast tillsattes på förordnande samt aflöningsförmånerna icke blifvit reglerade genom en af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen antagen stat, ansåge sig kunna förorda vidtagande af åtgärder för beredande af pensionsrätt från allmänna indragningsstaten åt innehafvaren af föreståndareplatsen vid detta seminarium.

Af de skäl, som föreståndaren och inspektorn för seminariet i Haparanda anfört, framgår emellertid uppenbart, att det är af stor vigt, att föreståndaren för nämnda seminarium erhåller rätt till pension. I annat fall torde man ej kunna påräkna, att kraftiga, insigtsfulla och intresserade personer skola söka föreståndarebefattningen vid seminariet. Det är ock så mycket vigtigare, att föreståndaren har omförmälda egenskaper, som seminariet allt mer får en stor betydelse jemväl för spridandet af svensk kultur i rikets nordligaste trakter, hvilkas invånare till största delen utgöras af finnar.

Jag skulle derför gerna vilja föreslå, att föreståndarne vid Haparanda seminarium skulle erhålla rätt till pension å allmänna indragningsstaten efter samma grunder som lärarne vid de allmänna läroverken och folkskolelärareseminarierna; men då det ej är föreskrifvet, att till nämnda

föreståndarebefattning erfordras samma behörighet som till adjunktsbefattningar vid allmänna läroverk och folkskolelärareseminarier, och då sålunda till föreståndare kan utnämnas en person, som redan enligt sistlidne års Riksdags beslut angående de vid seminariet i Haparanda anstälde lärares pensionering har pensionsrätt, torde jag böra inskränka mig till att föreslå, att den nuvarande innehafvaren af ifrågavarande befattning erhåller rätt till pension å allmänna indragningsstaten i likhet med lärarne vid de allmänna läroverken, och jag gör så mycket hellre en dylik hemställan, som ifrågavarande seminarieföreståndare å ena sidan på ett förtjenstfullt sätt sköter sin befattning och å den andra innehar den behörighet, som erfordras för att kunna anställas som ordinarie lärare vid allmänt läroverk eller folkskolelärareseminarium, ehuru han, enligt nu gällande föreskrifter, icke kan såsom föreståndare för ett småskolelärareseminarium få räkna sig sin tjenstgöring derstädes till godo för en eventuel uppflyttning i högre lönegrad vid allmänt läroverk eller folkskolelärareseminarium.

Den omständighet, att föreståndaren vid seminariet tillsättes endast på förordnande och att hans löneförmåner icke äro reglerade genom en af Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen antagen stat, torde ej böra utgöra hinder för hvad sålunda ifrågasättes, då sistlidne års Riksdag beviljade de vid seminarierna i Haparanda och Mattisudden anstälde folkskolelärare pensionsrätt, ehuru de äfvenledes äro tillsatta endast på förordnande och ehuru deras löneförmåner icke äro reglerade genom en för läroanstalten faststäld stat.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att Lindbäck må förklaras vid frånträdande af sin befattning ega rätt till pension å allmänna indragningsstaten till det belopp, som då skolat tillkomma honom, derest han i stället innehaft adjunktstjenst vid folkskolelärareseminarium.

I denna föredragandens hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

3:o.

Härefter yttrade statsrådet Gilljam:

För att bereda understöd åt äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka icke kunnat erhålla pension ur folkskolelärarnes pensionsinrättning, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att, i likhet med hvad under flera föregående år egt rum, å allmänna indragningsstaten måtte äfven för år 1899 anvisas ett anslag af 10,000 kronor, [8.] *Understöd åt äldre behöfvande folkskolelärare.*

att enligt de närmare bestämmelser, Eders Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 250 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvitligt skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.

Häruti förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

4:o.

Ytterligare anförde departementschefen:

[2.] *Kostnaden för förvaltningen af småskolelärares m. fl. ålderdoms-understöds-anstalt under år 1899.*

Med hänvisning till hvad som blifvit anfördt till statsrådsprotokollet den 22 december 1893 i fråga om kostnaden för förvaltningen af småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt får jag, då det synes vara en fördel, att den provisoriska anordningen deraf ännu någon tid fortfar, på det man må blifva i tillfälle att med någorlunda sannolikhet öfverskåda dess blifvande omfattning och med tillbörlig säkerhet beräkna kostnaderna för förvaltningen deraf, hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, i afseende å kostnaderna för anstaltens förvaltning och verksamhet under år 1899, medgifva,

att Eders Kongl. Maj:t må för sistnämnda år bestämma de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr blifva erforderliga; samt

att de för berörda förvaltningskostnad och för anstaltens utgifter i öfrigt under nämnda år erforderliga medel må af Eders Kongl. Maj:t, i den mån influtna afgifter icke äro att tillgå, anvisas utaf tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året ingå, eller, derest sagda afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen.

Statsrådets öfriga ledamöter instämde i hvad departementschefen sålunda hemstält.

Hvad statsrådet beträffande de under förestående punkter n:ris 1—4 omförmälda ärenden i underdånighet tillstyrkt och hemstält behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle protokollsutdrag härom till finansdepartementet öfverlemnas för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ur protokollet:
Karl Leijer.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 december 1897.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

Departementschefen anförde härefter i underdånighet:

[3.] *Pension för f. d. mönsterskrifvaren O. Westblads enka.*

Till Eders Kongl. Maj:t har f. d. mönsterskrifvaren vid lifregementets husarcorps O. Westblads enka Anna Petronella Westblad, född Tellén, inkommit med underdånig ansökning, att Eders Kongl. Maj:t måtte genom framställning till Riksdagen bereda sökanden någon pension: varande denna ansökning åtföljd af handlingar, utvisande att bemälde Westblad, hvilken vid sitt frånfälle den 16 juni 1896 var 77 år gammal, innehaft mönsterskrifvarebefattningen från den 26 juli 1856 till den 22 december 1887, hvarefter han till sin död åtnjutit en för honom å allmänna indragningsstaten uppförd pension af 700 kronor; att han, enligt hvad vederbörande corpschef vitsordat, med nit och skicklighet fullgjort

sina tjensteåligganden; att den efter honom upprättade bouppteckning, enligt vederbörande bouppteckningsförrättares intyg, upptoge en brist i boet af 640 kronor; samt att sökanden, som vore född den 29 juni 1832 och således 65 år gammal, befunne sig i fattiga omständigheter.

Uti häröfver infordradt utlåtande har arméförvaltningen å civila departementet i underdånighet anfört, att, då mönsterskrifvare ej egt att bereda sig delaktighet i arméns nya enke- och pupillkassa samt, enligt hvad arméförvaltningen inhemtat, sökanden icke heller undfinge pension från arméns gamla enke- och pupillkassa, något understöd af statsmedel icke kommit sökanden till del, vid hvilket förhållande och enär sökanden, enligt hvad bouppteckningen efter mannen samt handlingarne vidfogade intyg utvisade, vore fattig och vid sin framskridna ålder icke torde kunna genom arbete förskaffa sig lifsuppehälle, arméförvaltningen ansett sig, i betraktande af mannens mer än 40-åriga väl vitsordade tjenstgöring samt med stöd jemväl af Eders Kongl. Maj:ts till 1896 års Riksdag aflåtna och af Riksdagen bifallna framställning om pension åt enkan efter vaktmästaren vid tekniska högskolan F. O. Söderberg, böra tillstyrka, att nådig proposition aflätes till Riksdagen om uppförande för sökanden på allmänna indragningsstaten af en årlig pension till belopp af tvåhundra kronor.

Statskontoret, hvars yttrande i frågan genom nådig remiss jemväl infordrats, har uti underdånigt utlåtande af den 27 nästlidne augusti anfört, att, med afseende å boets uppgifna ställning, hvarom dock endast bifogats ett intyg af vederbörande bouppteckningsförrättare, och då sökanden saknade rätt till pension från arméns gamla enke- och pupillkassa, statskontoret ej ville förneka, att sökanden kunde vara i behof af understöd för sin utkomst, men att, enär det ansökningen bilagda prestbetyg för sökanden ej innehölle något vitsord om svårighet för henne att försörja sig och om behof af understöd för sådant ändamål samt upplysning derjemte saknades, huruvida ej anhöriga till sökanden funnes, hvilka möjligen kunde bispringa henne med hjelp, statskontoret i ärendets dåvarande skick ansåge sig ej kunna understödja sökandens anhållan om beredande åt henne af pension.

Till fullständigande af förut ingifna ansökningshandlingar har sökanden slutligen inlemnat *dels* ett för henne den 30 augusti innevarande år utfärdadt prestbetyg af innehåll, att hon nu vid 65 års ålder och tilltagande svårighet att med arbete sig försörja vore i verkligt behof af understöd, *dels ock* ett vederbörligen styrkt transsumt af den efter mönsterskrifvaren Westblad förrättade bouppteckning, hvaraf inhemtas, att bristen i boet uppgått till 640 kronor 85 öre, samt att

enkan antecknats såsom ende sterbhusdelegare, enär Westblads efterlemnade sidoarfvingar, hvilka vistades å okänd ort, icke kunnat till förrättningen kallas.

På grund af hvad sålunda förekommit får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om uppförande å allmänna indragningsstaten af en årlig pension för enkan Westblad till belopp af tvåhundra kronor, att från 1898 års början till henne utgå, så länge hon förblifver enka.

Till denna departementschefens hemställan, hvaruti statsrådets öfrige ledamöter instämde, täcktes Hans Maj:t Konungen lemna nådigt bifall; och skulle utdrag af detta protokoll finansdepartementet tillställas för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
T. Hermelin.

Utdrag af protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 10 december 1897.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

Härefter yttrade departementschefen:

2:o.

[4.] *Pensionsrätt för lektorerna vid sjökrigsskolan.*

Uti en till Eders Kongl. Maj:t ställd och af chefen för sjökrigsskolan med tillstyrkan af bifall öfverlemnad ansökning hafva lektorerna vid nämnda skola Johan Fredrik Lagerlund, Joseph Müller, Carl Nils Holmgren och Johan Erik Lindgren i underdånighet anhållit om aflåtande af nådig proposition till Riksdagen om rätt för de ordinarie lärarne vid sjökrigsskolan att få åtnjuta pension från allmänna indragningsstaten enligt samma grunder, som äro eller varda bestämda för ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken.

Under erinran att i den till 1888 års Riksdag aflåtna nådiga proposition, hvari begärts förbättring i de ordinarie lärarnes vid sjökrigsskolan lönevilkor, äfven föreslagits, att de måtte förklaras berättigade till erhållande af pension från allmänna indragningsstaten, men att Riksdagen ansett, att dessa frågor lämpligen borde komma till afgörande i sammanhang med en omorganisation af rikets allmänna läroverk, hafva sökandena till stöd för sin nu gjorda anhållan och för att visa de ordinarie lärarnes vid sjökrigsskolan likställighet med lärarne vid de allmänna läroverken åberopat bestämmelserna i §§ 14 och 68 af gällande nådiga stadga för sjökrigsskolan den 1 november 1889, enligt hvilka bestämmelser behörighet att söka lektorstjenst tillkomme den, som vore behörig till sökande af lektorstjenst vid rikets allmänna läroverk, samt vid förslags uppgörande till lärokurser borde iakttagas, att kadett, som genomgått alla landklasserna, skulle i de icke militära ämnena besitta ett kunskapsmått, icke understigande det, som för godkänd afgångsexamen vid rikets allmänna läroverk fordrades, hvarjemte framhållits, bland annat, att löneförmånerna för de ordinarie lärarne vid sjökrigsskolan, hvilka å sina tjenster egde af Eders Kongl. Maj:t utfärdade fullmakter, enligt Riksdagens beslut utginge dels af statsmedel och dels af den terminsafgift, som ålåge kadetterna att erlägga, samt utgjorde för hvar och en af dessa lärare, som uppnått högsta lönegraden, sammanlagdt i rundt tal 4,600 kronor för år.

Till följd af härå erhållen nådig remiss har statskontoret afgifvit underdånigt utlåtande, deri statskontoret förklarat sig icke kunna finna någon giltig anledning, hvarför icke de vid sjökrigsskolan fast anstälde lektorer skulle få komma i åtnjutande af en förmån, hvilken tillförsäkrats såväl deras vederlikar vid de allmänna läroverken som öfverhufvudtaget alla andra med dem jemförliga ordinarie lärare vid statens läroanstalter, såsom till exempel navigationsskolorna, tekniska högskolan, Chalmers' tekniska läroanstalt, tekniska elementarskolorna, farmaceutiska institutet och veterinärinstutet med flera, hvarför statskontoret, under erinran att frågan om lektorernas vid sjökrigsskolan rätt till pension icke syntes behöfva ställas i något direkt beroende af löneregleringsfrågan, tillstyrkte, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition af hufvudsakligen samma innehåll som i den till 1888 års Riksdag aflåtna proposition i denna del eller att lektorerna vid sjökrigsskolan måtte förklaras berättigade att från allmänna indragningsstaten erhålla pension enligt samma grunder, som för närvarande äro eller framdeles kunna blifva bestämda för deras vederlikar vid de allmänna läroverken.

Såsom här ofvan blifvit erinradt, framlade Eders Kongl. Maj:t för 1888 års Riksdag förslag till förbättring i lönevilkoren för lektorerna vid sjökrigsskolan och gjorde i sammanhang härmed framställning om rätt för dem att från allmänna indragningsstaten erhålla pension till enahanda belopp och på enahanda vilkor, som voro bestämda för deras vederlikar i motsvarande lönegrad vid de allmänna läroverken. Riksdagens statsutskott ansåg emellertid rätta tidpunkten att vidtaga en reglering af sjökrigsskolans stat icke vara inne, utan uttalade såsom sin åsigt, att det framlagda förslaget icke borde tagas i betraktande annorledes än i sammanhang med eller efter pröfning af den ännu olösta frågan om de allmänna läroverkens omorganisation. Åtskilliga ledamöter af utskottet hade emellertid i afgifven reservation, utan att särskildt yttra sig rörande frågan om pensionsrätten, tillstyrkt en mera tillfällig löneförbättring åt lärarne vid sjökrigsskolan. I enlighet med denna reservations innehåll fattade Riksdagen sitt beslut, utan att alltså frågan om pensionsrätten blef föremål för något uttalande från Riksdagens sida.

Då nu frågan om lektorernas vid sjökrigsskolan pensionsrätt blifvit i ofvan berörda ansökning ånyo upptagen och då jag, lika med statskontoret, anser denna fråga icke behöfva ställas i något direkt beroende af löneregleringsfrågan, får jag, under åberopande af hvad statskontoret i ämnet anfört, hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att lektorerna vid sjökrigsskolan må åtnjuta rätt till pension å allmänna indragningsstaten enligt samma grunder, som äro eller kunna varda bestämda för deras vederlikar vid de allmänna läroverken.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemstält behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder bifalla; och skulle utdrag af protokollet härom meddelas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Elis Rahmn.

Utdrag af protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 17 december 1897.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

— —

Derefter anförde departementschefen:

3:o.

Uti en af stationsbefälhafvaren vid flottans station i Stockholm med embetsskrifvelse den 26 nästlidne november öfverlemnad ansökning har förre föreståndaren och tillskäraren vid stationens beklädnadsverkstad Gustaf Nilsson, med förmälan att han vid uppnådd ålder af öfver 72 år och efter mer än 20 års anställning i nämnda egenskap måst såsom uppsagd från platsen på grund af ålder och bristande arbetskrafter afgå derifrån utan att hafva förvärfvat pensionsrätt, anhållit att för sin återstående lifstid komma i åtnjutande af pension från allmänna indragningsstaten.

[5.] *Pension för förre verkstadsföreståndaren G. Nilsson.*

Till stöd för denna anhållan har Nilsson, som redan förut framstält enahanda anhållan, hvilken Eders Kongl. Maj:t enligt nådigt beslut den 9 januari innevarande år icke funnit skäl bifalla, nu vidare meddelat, att han vid tillträdande af sin befattning vid beklädnadsverkstaden icke begärt att blifva delegare i dåvarande amiralitetskrigsmanskassan hufvudsakligast af det skäl, att han vid då uppnådda 50 lefnadsår icke tänkt sig hinna att under 30 tjensteår verkställa de inbetalningar, kassans reglemente föreskrefve, och icke heller då hade sig bekant, att undantag från 30 års inbetalning för erhållande af pension möjligen kunde göras; att hans sedermera, efter misslyckade försök att genom arbete utom tjensten betrygga sin framtid, framstälda anhållan att blifva delegare i nämnda kassa blifvit af direktionen afslagen; att han icke heller sedermera varit i tillfälle att genom inträde i lifränte- och kapitalförsäkringsanstalt bereda sig en sorgfri ålderdom, enär de höga hyror och lefnadsomkostnader, hvilka under hans föreståndaretid varit rådande, icke medgifvit honom att af sin aflöning utgifva något för sådant ändamål, helst inbetalningarne vid hans ålder skulle blifvit mycket höga; samt att han, som numera icke vore i stånd att förtjena något, således på gamla dagar befunne sig i behöfvande omständigheter;

varande ansökningen åtföljd af dels särskilda af f. d. ordföranden i förvaltningsdirektionen vid flottans förenämnda station och intendenten derstädes afgifna intyg, utvisande att Nilsson egt skyldighet att under sin anställning vara tillstädes vid sin arbetspost och sysselsätta sig med arbete tio timmar dagligen och icke kunnat på annat sätt genom sitt yrke förskaffa sig någon inkomst, dels ett utaf förvaltningsdirektionen utfärdadt tjenstebetyg, hvaruti vitsordats, att Nilsson under sin tjenstetid visat sig vara duglig och skicklig i sitt yrke samt fullgjort sina åliganden till direktionens belåtenhet, dels ock utdrag af nämnda direktions protokoll för den 16 januari 1896, hvaraf inhemtas, att, på anmälan af intendenten vid stationen att Nilsson, som vore född den 3 februari 1825, öfverskridit den högsta för användning i statens tjenst medgifna åldersgräns och att hans krafter ej längre medgåfve honom att uppfylla alla anspråk, som skäligen kunde ställas på verkstadens föreståndare, förvaltningsdirektionen, enligt intendentens jemväl gjorda hemställan, uppsagt det med Nilsson upprättade kontraktet.

Till följd af härå erhållen nådig remiss har statskontoret i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, deri statskontoret, med erinran att Nilsson blifvit till omförmälda befattning den 30 december 1875 antagen genom kontrakt, ställdt på tre månaders uppsägning, att hans aflöning dervid bestämts till 200 kronor i månaden och att han vid frånträdandet af

befattningen innehaft densamma 20 år 4 månader, tillika anfört, hurusom af direktionen för flottans pensionskassa vore i ett den 19 oktober 1896 afgifvet infordradt utlåtande i anledning af Nilssons då gjorda underdåniga ansökning om erhållande af pension från allmänna indragningsstaten meddeladt, att Nilsson år 1883 hos direktionen framstält begäran att för vinnande af pensionsrätt i kassan få erlägga enkla retroaktiva pensions- och gratialafgifter från och med år 1876, då hans anställning vid flottan började, men att direktionen enligt beslut den 24 april 1883 funnit Nilsson dåmera icke vara härtill berättigad af den orsak att, jemlikt § 12 i nådiga kungörelsen den 24 november 1876 angående nya grunder för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar, dessa grunder egde tillämpning endast å sådana redan i tjenst varande månadslönare vid flottans militärdepôter och varfsstationer, som anmält sig vilja derpå ingå, hvartill Nilsson i vederbörlig ordning förklarat sig icke villig.

På grund af hvad i förevarande fråga förekommit har statskontoret ansett Nilsson vara förtjent af något understöd för sina återstående dagar, hvilket dock, med afseende å beskaffenheten af hans anställning, hans sena tillträde till befattningen och hans till följd deraf jemförelsevis korta tjenstetid, icke borde utgå med högre belopp än 600 kronor.

Med afseende å hvad sålunda förekommit och i enlighet med statskontorets tillstyrkan får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till nästsammanträdande Riksdag aflåta nådig framställning om beviljande åt förre verkstadsföreståndaren Gustaf Nilsson af en årlig pension af sex hundra kronor, att från allmänna indragningsstaten utgå från och med den 1 januari 1898.

Hvad departementschefen sålunda hemstält behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfrige ledamöter, i nåder gilla och bifalla; och skulle protokollsutdrag härom expedieras till finansdepartementet för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
J. Joachimsson.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 december 1897.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

Departementschefen, statsrådet friherre Rappe föredrog i underdånighet:

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Departementschefen anförde härefter:

[10.] *Anslag till upprätthållande af arméns pensionering.* Sedan innevarande års Riksdag, med anledning af Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition, för nästkommande år anvisat ett förslagsanslag å 1,540,000 kronor eller samma belopp, som från och med 1894 anvisats dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder, har direktionen öfver nämnda kassa uti underdånig skrifvelse den 17 sistlidne november anhållit, det Eders Kongl. Maj:t

täcktes till nästa Riksdag föreslå, att äfven för år 1899 ett förslagsanslag å 1,540,000 kronor måtte för nyssnämnda ändamål å extra stat anvisas.

Såsom stöd för denna framställning har direktionen åberopat sin sistlidna år angående anslagsbehofvet för år 1898 aflåtna skrifvelse, hvaruti direktionen anfört, att, ehuru förutnämnda belopp visat sig icke vara för det afsedda ändamålet fullt tillräckligt, det å andra sidan dock mötte synnerlig svårighet att så långt förut som två år till siffran angifva den erforderliga summan, med anledning hvaraf och då, enligt förut gjordt antagande, tidpunkten för inträdande af ett mera normalt förhållande i afseende å tillkomst och afgång på pensionsstaten borde inom några år inträffa, hvarefter det framtida anslagsbehofvet blefve lättare att beräkna, direktionen ansett sig icke böra äska högre anslagsbelopp, än som under de senaste åren blifvit beviljadt.

På grund häraf hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1899 anvisa ett förslagsanslag af 1,540,000 kronor, att användas dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå det för året densamma tillkommande förhöjda vederlag för de till statsverket indragna rusthållsafgifterna, och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående.

Till denna departementschefens hemställan, hvaruti statsrådets öfrige ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lemna nådigt bifall; och skulle utdrag af detta protokoll finansdepartementet tillställas för iakttagande vid uppgörandet af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Carl Heijkenskjöld.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

Finansplanen.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve Douglas,
Statsråden: herr friherre Åkerhielm,
Wikblad,
Gilljam,
friherre Rappe,
Christerson,
Annerstedt,
von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister.

— —

Härefter yttrade departementschefen, statsrådet grefve Wachtmeister:

De anslag, Eders Kongl. Maj:t på de särskilda departementschefernas föredragning beslutit äska af Riksdagen för år 1899, utgöra sålunda: *Sammanfattning af utgifterna under hufvudtitlarne.*

I hufvudtiteln:	ordinarie:	kronor	1,370,000: —		
	extra:	„	100,000: —	kronor	1,470,000: —
II „	ordinarie:	„	3,842,450: —		
	extra:	„	28,250: —	„	3,870,700: —
III „	ordinarie:	„	606,750: —		
	extra:	„	4,500: —	„	611,250: —
IV „	ordinarie:	„	26,575,280: —		
	extra:	„	6,011,620: —	„	32,586,900: —
V „	ordinarie:	„	7,273,795: —		
	extra:	„	4,859,505: —	„	12,133,300: —
VI „	ordinarie:	„	5,779,700: —		
	extra:	„	4,315,100: —	„	10,094,800: —
VII „	ordinarie:	„	19,275,750: —		
	extra:	„	876,150: —	„	20,151,900: —
VIII „	ordinarie:	„	15,053,799: —		
	extra:	„	1,290,701: —	„	16,344,500: —
IX „	ordinarie:	„	3,429,450: —		
	extra:	„	1,540,000: —	„	4,969,450: —
				kronor	102,232,800: —

Anslag utom hufvudtitlarne.

Vidare har Eders Kongl. Maj:t förut denna dag på föredragning af chefen för civildepartementet beslutit föreslå Riksdagen att till utgående under år 1899 utom hufvudtitlarne å riksstaten anvisa:

till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens trafikerade jernvägar...	kronor	3,500,000: —		
» fortsättning af statsbanan mellan Boden och Ytter Morjärv	„	1,300,000: —		
» fortsättning af statsbanan mellan Krylbo och Örebro	„	3,800,000: —	„	8,600,000: —

Riksgälds-kontorets ställning.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hafva i skrifvelse af den 9 sistlidne december, som torde få under litt. B biläggas dagens protokoll, lemnat uppgift å de riksgäldskontorets utgifter för år

Transport kronor 110,832,800: —

Transport kronor 110,832,800: —

1899, hvilka fullmäktige ansett böra i riksstaten uppföras. Enligt denna fullmäktiges beräkning utgöra dessa siffror:

riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m., *förslagsvis* .... kronor 723,800: —

räntor och afbetalningar å statsskulden... kronor 13,334,500: —

efter afdrag af de till riksgäldskontoret ingående ränte- och kapitalbetalningar .... „ 2,988,800: —

förslagsvis .... „ 10,345,700: — „ 11,069,500: —

Afsättning till arbetareförsäkringsfonden.

I riksstaten för hvart af åren 1896, 1897 och 1898 har afsatts ett belopp af 1,400,000 kronor, som tillgodoförts den enligt nådigt bref den 15 november 1895 under statskontorets förvaltning stälda arbetareförsäkringsfonden. Enligt hvad jag inhemtat har numera inom civildepartementet utarbetats ett förslag till lag angående försäkring för beredande af pension eller lifränta, hvilket förslag, derest erforderlig ytterligare behandling af detsamma hinner verkställas, torde komma att föreläggas innevarande års Riksdag. De kostnader, som antagandet af detta förslag skulle komma att medföra för staten, hafva beräknats för första året till 1,927,000 kronor.

Efter samråd med chefen för civildepartementet, anser jag mig böra hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att till arbetareförsäkringsfonden må i riksstaten för år 1899 afsättas ett belopp af „ 2,000,000: —

Transport kronor 123,902,300: —

Transport	kronor	123,902,300: —

Afsättning till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande.

I riksstaterna för hvart och ett af åren 1891, 1892, 1893, 1894 och 1895 har Riksdagen på Eders Kongl. Maj:ts framställning uppfört ett belopp af 100,000 kronor till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande. Af dessa afsatta medel återstodo vid 1896 års utgång 335,579 kronor 34 öre. Då, enligt hvad chefen för civildepartementet meddelat mig, till följd af den med innevarande års början i kraft trädande ökning i det från staten utgående förvaltningsbidrag till registrerade sjukkassor, möjligt är, att större delen af nämnda återstod kan hafva åtgått vid slutet af innevarande år, får jag, efter samråd med chefen för nämnda departement och med hänsyn till det ökade årliga behofvet af medel för ifrågavarande ändamål, tillstyrka, att för ändamålet må för år 1899 afsättas .... „ 250,000: —

Summan af statsverkets utgifter för år 1899 uppgår således till	kronor	124,152,300: —
Statsverkets tillgångar för den förevarande statsregleringen äro beräknade till	kronor	124,727,000: —
Efter afdrag af nyssnämnda utgiftssumma	„	124,152,300: —
återstår ett belopp af	kronor	574,700: —

Afsättning till statsverkets kassaförlagsfond.

Det har under senare tider varit vanligt, att det öfverskott, som uppstått efter det medel anvisats för öfriga statsbehof, blifvit afsatt till förstärkande af statsverkets kassaförlagsfond. Det skulle alltså äfven nu kunna ifrågakomma att för sådant ändamål disponera det förefintliga öfverskottet, 574,700 kronor. Jag har emellertid förut i dag såsom min åsigt uttalat, att, med begagnande af en del utaf det å 1897 års statsreglering uppkomna betydande öfverskottet, anordningar borde vidtagas för åvägabringande af den ändring i sättet för statsinkomsternas upptagande i riksstaten, att åtminstone större delen af de inkomster, som påräknats för ett år, men inflyta först under det derpå följande, upptagas i riksstaten för det år, under hvilket de inflyta; och har Eders Kongl. Maj:t, med godkännande af denna åsigt, förordnat om den för ändamålet erforderliga utredning. Då, enligt hvad jag hoppas, förslag om vidtagandet

af den ifrågavarande anordningen, hvilken komme att — på ett i någon mån effektivare sätt — verka i samma riktning som en ökning i statsverkets kassaförlagsfond och sålunda faktiskt öka statsverkets rörelsekapital med ett betydande belopp, skall kunna föreläggas 1899 års Riksdag, synas mig skäl saknas att af det nu ifrågavarande beloppet till kassaförlagsfonden afsätta mer än som fordras till dess uppbringande till jemnt 15,000,000 kronor.

Statsverkets kassaförlagsfond utgjorde enligt 1896 års rikshufvudbok vid samma års slut .... kronor 14,122,907: 27.

Till fonden har vidare afsatts:

enligt riksstaten för år 1897	„	800,100: —
„ „ „ „ 1898	„	36,300: —
hvadan fonden vid innevarande års utgång kommer att utgöra	kronor	14,959,307: 27.

För fondens fyllande till 15,000,000 kronor fordras alltså en ytterligare afsättning till densamma af 40,692 kronor 73 öre; och hemställer jag, att sistnämnda belopp må afsättas till statsverkets kassaförlagsfond.

Afsättning till fonden för extra amortering af statsskulden.

Återstoden af den för året disponibla tillgångssumman, eller 534,007 kronor 27 öre, synes mig böra användas till ökad afbetalning på statsskulden. I fråga om formen för en sådan afsättning tillåter jag mig erinra derom, att med anledning af upptagandet utaf 1888 års från obligationsinnehafvarnes sida ouppsägbara svenska tre procent statslån 1889 års Riksdag beslöt, att till de under riksgäldskontorets förvaltning stående liqvidations- och amortissementsfonderna skulle årligen, räknadt från och med år 1890, utbetalas en annuitet till belopp motsvarande fyra procent af den för nämnda lån erhållna valuta, eller 885,333 kronor 33 öre, af hvilken annuitet ränta å 1888 års lån främst skulle utgå, men återstoden användas till amortering å statsskulden medelst ökad utlottning eller obligationsinköp tid efter annan. Beloppet af nyssnämnda annuitet bestämdes med hänsyn dertill, att, då låneaftalet angående 1888 års lån afsåg konvertering af belopp tillhörande 1872 och 1878 årens lån och således hela den, efter afdrag af kapitalrabatten, inflytande valutan komme att användas till betalning af skuld, löpande med fyra procent årlig ränta och utgörande samma belopp som det, hvartill nämnda valuta uppginge, för 1888 års lån en *annuitet* ansågs böra anvisas till beloppet lika med *räntan* å den till konvertering afsedda skulden, hvilket belopp sammanfölle med fyra procent å valutan för 1888 års lån efter afdrag af kapitalrabatten. I fullmäktiges i riksgäldskontoret förut omförmälda förslagsberäkning för år 1899 är af berörda annuitet, 885,333 kronor

33 öre, ett belopp af 800,000 kronor beräknadt såsom ränta å 1888 års lån, hvaremot återstoden, eller 85,333 kronor 33 öre, i enlighet med 1889 års Riksdags beslut afsatts till *fonden för extra amortering af statsskulden.*

Med afseende å hvad jag ofvan anfört, anser jag mig böra förorda, att det belopp, som af de för år 1899 beräknade statstillgångar återstår, sedan de beräknade utgifterna blifvit tillgodosedda och förut omförmälda afsättning till kassaförlagsfonden egt rum, eller 534,007 kronor 27 öre, må afsättas till fonden för extra amortering af statsskulden utöfver det af fullmäktige i riksgäldskontoret i sådant afseende redan beräknade belopp, 85,333 kronor 33 öre, då alltså afsättningen i sin helhet komme att uppgå till 619,340 kronor 60 öre. Jag hemställer fördenskull, att det i förut omförmälda förslagsberäkning öfver riksgäldskontorets utgifter för år 1899 till räntor och afbetalningar å statsskulden upptagna belopp, 13,334,500 kronor, må höjas med 534,007 kronor 27 öre till 13,868,507 kronor 27 öre, hvarigenom beräkningen af de riksgäldskontorets utgifter för nyssnämnda år, för hvilka ersättning bör af statsverkets medel beredas, skulle erhålla följande förändrade utseende:

riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m., *förslagsvis* ...		kronor 723,800: —	
räntor och afbetalningar å statsskulden	kronor 13,868,507: 27		
efter afdrag af de till riksgäldskontoret ingående ränte- och kapitalbetalningar	„ 2,988,800: —		
förslagsvis		„ 10,879,707: 27	11,603,507: 27

Disposition af besparingarne å hufvudtitlarne

I sammanhang med framläggande för Riksdagen af förslag till riksstat torde Riksdagens medgifvande böra äskas dertill, att vid statsregleringen för år 1899 de i Rikets Ständers skrifvelse den 12 maj 1841 angifna grunder i afseende å dispositionen af besparingarne å hufvudtitlarne fortfarande må blifva gällande.

På statsrådets tillstyrkande behagade Hans Maj:t Konungen bifalla hvad departementschefen sålunda hemstält och åt honom uppdraga att, sedan han er-

hållit protokollsutdrag om hvad som efter de öfriga departementens föredragning blifvit beslutadt med afseende å statsregleringen, uppsätta och till justering inför Kongl. Maj:t anmäla förslag till nådig proposition angående statsverkets tillstånd och behof i enlighet med Kongl. Maj:ts nu i ämnet fattade beslut.

Ex protocollo:
E. Lagerbring.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1898.

Bil. Litt. B.

Till herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet.

Med anledning af herr statsrådets skrifvelse den 9 nästlidne november hafva fullmäktige i riksgäldskontoret låtit upprätta och få härmed äran öfverlemna förslagsvis uppgjorda beräkningar öfver riksgäldskontorets sannolika ställning vid slutet af hvartdera året 1897 och 1898 samt redan nu påräkneliga inkomster och utgifter år 1899.

I dessa beräkningar äro såsom vanligt ej upptagna inkomster, utgifter och behållningar för de särskildt förvaltade fonderna, nemligen de fonderade lånens liqvidations- och amortissementsfonder samt fonden för extra amortering af statsskulden.

Stockholm den 9 december 1897.

ALB. ANDERSON.

PER SAMZELIUS. EDW. SEDERHOLM. OTTO M. HÖGLUND.

J. JOHANSSON. W. ODELBERG. G. F. ÖSTBERG.

H. Sederholm.

Förslagsberäkning öfver Riksgäldskontorets inkomster och

Riksgäldskontorets kassabehållning den 9 december 1897		5,450,280: 57		
Kapitalfordran för tills vidare förräntade medel:				
emot uppköpta obligationer	665,184: 19			
„ reverser och depositionsbevis	16,702,500: —	17,367,684: 19		
Utländska valutor	6,061,532: 69			
Saldo å räkningar med utländska banker och bankirhus	221,838: 95	6,283,371: 64	29,101,336	40
Inkomster:				
Kapital- och ränteinbetalningar å till vissa bestämda föremål anvisade låneunderstöd, som förfalla med 1,411,500 kronor, hvaraf beräknas inflyta		1,157,600: —		
Ränta å utbetalda belopp från odlingslånefonden		177,969: 43		
Kapitalafbetalning å lån till kongl. telegrafstyrelsen för fortsatt utveckling af statens telefonväsende	225,000: —			
Ränta å lån till dito dito	92,020: 83	317,020: 83		
Dito å tillsvidare förräntade medel		150,000: —	1,802,590	26
		Transport	30,903,926	66

utgifter från och med den 9 december 1897 till årets slut.

Utgifter:			
Riksdags- och revisionskostnader	10,000: —		
Kostnader för Riksdagens hus och bibliotek	5,000: —		
Förvaltningskostnader vid riksgäldskontoret	4,550: —		
Ränta å 1887 års 3 $^{6}/_{10}$ % obligationer	4,410: —		
Förfallna obligationer af 1891 års tillfälliga lån	8,280: —		
Ränta å Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags af riksgäldskontoret öfvertagna obligationslån jemte inlösningsprovision	25,724: 15		
Annuitetsliqvider å af riksgäldskontoret öfvertagna kommunlån	15,300: —		
Ränta å gamla lånet, å konung Carl XIII:s hemgiftskapital samt å Göta kanals reparationsfond	9,191: 33	82,455	48
Köpeskillingar för försålda mindre kronolägenheter		2,037,815	08
Vid 1879 års riksdag till utgående från riksgäldskontoret anvisadt anslag, högst 4,000,000 kronor, för inköp af Hallsberg—Motala—Mjölby jernväg, återstoden	730: 31		
Vid 1890 års rikdag å riksgäldskontoret anvisade medel, 250,000 kronor, till bestridande af ifrågakommande kostnader vid inköp af jernvägen mellan Luleå och norska gränsen, återstoden	229,042: 77		
Vid 1895 års riksdag till utgående från riksgäldskontoret beviljadt belopp, 2,600,000 kronor, för anläggning af en bibana från Vännäs till Umeå och Storsandskär, återstoden	150,000 —	379,773	08
	Transport	2,500,043	64

Transport	30,903,926	66
Summa kronor	30,903,926	66

Transport			2,500,043	64
Låneunderstöd till enskilda jernvägsanläggningar:				
Återstoden af 1897 års anslag, 1,500,000 kronor,			1,162,500	—
Vid 1897 års riksdag till utgående från riksgäldskontoret anvisadt nytt låneunderstöd till Uddevalla—Venersborg—Herrljunga jernvägsaktiebolag, högst			620,000	—
Vid samma års riksdag å riksgäldskontoret anvisadt ytterligare lån till kongl. telegrafstyrelsen, 1,000,000 kronor, för fortsatt utveckling af statens telefonväsende, återstoden			400,000	—
Odlingslånefonden:				
1893 års anslag, återstoden af kronor 661,595: 47,		511,595: 47		
1894 „ „		32,446: 01		
1895 „ „		63,301: 73		
1896 „ „		116,604: 47		
1897 „ „	1,000,000: —			
efter afdrag af för sistnämnda år beräknade, till kongl. statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån	525,500: —	474,500: —	1,198,447	68
Beräknad behållning vid 1897 års slut			25,022,935	34
Summa kronor			30,903,926	66

Förslagsberäkning öfver Riksgäldskontorets

Beräknad behållning vid 1898 års början			25,022,935	34
Inkomster:				
Kapital- och ränteinbetalningar å till vissa bestämda föremål anvisade låneunderstöd, som under år 1898 förfalla med 2,694,500 kronor, hvaraf beräknas inflyta		2,437,200: —		
Ränta å 1885—1898 års hela anslag till odlingslånefonden		243,000: —		
Dito å riksgäldskontorets tills vidare förräntade medel		400,000: —		
Dito å lån till kongl. telegrafstyrelsen för fortsatt utveckling af statens telefonväsende		195,800: —	3,276,000	—
Ersättning af statsverkets medel:				
Motstående för år 1898 upptagna riksdags- och revisionskostnader, aflöningar m. m. äfvensom annuiteter å de fonderade lånen samt räntor och amortering å öfrig statsskuld		13,995,000: —		
efter afdrag af den för riksgäldskontoret under samma tid beräknade inkomst af kapital- och ränteinbetalningar		3,276,000: —	10,719,000	—
Upplåning:				
Vid 1897 års riksdag beräknad återstående upplåning för samma och föregående år		9,927,959: 08		
Vid samma års riksdag beräknad upplåning för år 1898:				
till betäckande af motstående beräknade utgifter:				
för odlingslånefonden	428,200: —			
„ lån till enskilda jernvägsanläggningar	1,500,000: —	1,928,200: —		
Transport		11,856,159: 08	39,017,935	34

inkomster och utgifter år 1898.

Utgifter:

Riksdags-, kyrkomötes- och revisionskostnader samt aflöningar m. m.:

Riksdags- och revisionskostnader			585,000: —
Kyrkomöteskostnader			45,000: —
Kostnader för Riksdagens hus			25,000: —
„ „ „ bibliotek			3,000: —
Löner, arfvoden och expenser vid riksgäldskontoret			75,150: —
Löner å indragnings- och pensionsstat vid dito			14,400: —
Aflöning, resekostnader och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition			21,250: —
			768,800: —

Annuiteter och räntor:

	Kapital.	Ränta.	
Till Hans Maj:t Konungen			300,000: —
Annuitetsanslag:			
1860 års lån emot premieobligationer	112,222: 22	180,777: 78	
1880 års 3 ½ % lån	1,524,600: —	3,537,072: —	
1886 „ 3 ½ % „	249,777: 78	2,049,102: 22	
1890 „ 3 ½ % „	345,333: 33	1,164,496: 67	
1894 „ 3 % „	132,300: —	540,000: —	
	2,364,233: 33	7,471,448: 67	
Ränteanslag:			
1887 års 3 $\frac{6}{10}$ % lån 1,755,324: —			
1888 års 3% lån 800,000: —		2,555,324: —	
Transport	2,364,233: 33	10,026,772: 67	1,068,800: —

Transport		11,856,159: 08	39,017,935	34
För betäckande af ett från riksgäldskontoret på grund af kongl. brefvet d. $^{24}/_{7}$ 1896 till Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolag utbetaldt belopp för af nämnda bolag förskottsvis betalda räkningar, som till bolaget inkommit efter afslutandet af dess räkenskaper för år 1895,		2,140: 02		
kronor		11,858,299: 10		
som minskas med:				
under tiden från den 30 april 1897 verkstäld upplåning genom försäljning af 1887 års $3\frac{6}{10}$ % obligationer	117,935: —			
af kongl. telegrafstyrelsen återbetalda lånemedel för telefonväsendets utveckling	412,500: —			
skilnaden mellan 1896 års beräknade anslag till odlingslånefonden, 605,000 kronor, och det enligt kongl. brefvet d. $^{22}/_{10}$ 1897 till utgående från riksgäldskontoret bestämda belopp, 116,604 kronor 47 öre,	488,395: 53	1,018,830: 53	10,839,468	57
Summa kronor			49,857,403	91

	Kapital.	Ränta.			
Transport	2,364,233: 33	10,026,772: 67	1,068,800: —		
Till fonden för extra amortering af statsskulden	85,333: 33				
kronor	2,449,566: 66	10,026,772: 67	12,476,339: 33		
Ränta å medgifven och beräknad, ännu icke verkställd upplåning			203,300: —		
Ränta och amortering å Skåne—Hallands och Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags af riksgäldskontoret öfvertagna obligationslån		166,190: —			
Ränta och amortering å af riksgäldskontoret öfvertagna, för teckning af aktier i Skåne—Hallands, Mellersta Hallands och Göteborg—Hallands jernvägsaktiebolag upptagna kommunlån		65,051: 81	231,241: 81		
Ränta å gamla lånet, å konung Carl XIII:s hemgiftskapital samt å Göta kanals reparationsfond äfvensom inlösningsprovision å Skåne—Hallands och Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags förfallna obligationer och kuponger, tillsammans kronor 15,345: 86, som för motstående ersättningsbelopps utjemnande upptagas till			15,318: 86	13,995,000	—
Återbetalning till kongl. statskontoret af till riksgäldskontorets förvaltning öfverlemnade kassabehållningar				30,000,000	—
Vid 1893 års riksdag anvisade medel till odlingslånefonden:					
1898 års anslag			1,000,000: —		
efter afdrag af för samma år beräknade, till kongl. statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån			571,800: —	428,200	—
Låneunderstöd till enskilda jernvägsanläggningar:					
1898 års anslag				1,500,000	—
Beräknad behållning vid 1898 års slut				3,934,203	91
Summa kronor				49,857,403	91

Förslagsberäkning öfver Riksgäldskontorets

Beräknad behållning vid 1899 års början			3,934,203	91
Inkomster:				
Kapital- och ränteinbetalningar å till vissa bestämda föremål anvisade låneunderstöd, som under år 1899 förfalla med 2,707,200 kronor, hvaraf beräknas inflyta	2,450,000:	—		
Ränta å 1885—1898 års hela anslag till odlingslånefonden	243,000:	—		
Dito å riksgäldskontorets tills vidare förräntade medel	100,000:	—		
Dito å lån till kongl. telegrafstyrelsen för fortsatt utveckling af statens telefonväsende	195,800:	—	2,988,800	—
Ersättning af statsverkets medel:				
Motstående för år 1899 upptagna riksdags- och revisionskostnader, aflöningar m. m. äfvensom annuiteter å de fonderade lånen samt räntor och amortering å öfrig statsskuld	14,058,300:	—		
efter afdrag af den för riksgäldskontoret under samma tid beräknade inkomst af kapital- och ränteinbetalningar	2,988,800:	—	11,069,500	—
Transport			17,992,503	91

inkomster och utgifter år 1899.

Utgifter:

Riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m.:

Riksdags- och revisionskostnader			585,000: —
Kostnader för Riksdagens hus			25,000: —
„ „ „ bibliotek			3,000: —
Löner, arfvoden och expenser vid riksgäldskontoret			75,150: —
Löner å indragnings- och pensionsstat vid dito			14,400: —
Aflöning, resekostnader och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition			21,250: —
			723,800: —

Annuiteter och räntor:

	Kapital.	Ränta.	
Till Hans Maj:t Konungen			300,000: —
Annuitetsanslag:			
1860 års lån emot premieobligationer	8,888: 89	81,884: 44	
1880 års 3 ½ % lån	1,633,500: —	3,481,805: 25	
1886 „ 3 ½ % „	249,777: 78	2,049,102: 22	
1890 „ 3 ½ % „	357,333: 33	1,152,200: —	
1894 „ 3 % „	132,300: —	540,000: —	
	2,381,800: —	7,304,991: 91	
Transport	2,381,800: —	7,304,991: 91	1,023,800: —

Transport	17,992,503	91
Upplåning:		
till betäckande af motstående beräknade utgift:		
för lån till enskilda jernvägsanläggningar	1,500,000	—
Summa kronor	19,492,503	91

	Kapital.	Ränta.		
Transport	2,381,800: —	7,304,991: 91	1,023,800: —	
Ränteanslag:				
1887 års 3 $\frac{6}{10}$ % lån 1,755,324: —				
1888 års 3 % lån 800,000: —		2,555,324: —		
Till fonden för extra amortering af statsskulden	85,333: 33			
kronor	2,467,133: 33	9,860,315: 91	12,327,449: 24	
Ränta å medgifven och beräknad, ännu icke verkstäld upplåning			462,700: —	
Ränta och amortering å Skåne—Hallands och Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags af riksgäldskontoret öfvertagna obligationslån		163,910: —		
Ränta och amortering å af riksgäldskontoret öfvertagna, för teckning af aktier i Skåne—Hallands, Mellersta Hallands och Göteborg—Hallands jernvägsaktiebolag upptagna kommunlån		65,051: 81	228,961: 81	
Ränta å gamla lånet, å konung Carl XIII:s hemgiftskapital samt å Göta kanals reparationsfond äfvensom inlösningsprovision å Skåne—Hallands och Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags förfallna obligationer och kuponger, tillsammans 15,343 kronor 28 öre, som för motstående ersättningsbelopps utjemnande upptagas till			15,388: 95	14,058,300 —
Låneunderstöd till enskilda jernvägsanläggningar: 1899 års anslag				1,500,000 —
Beräknad behållning vid 1899 års slut				3,934,203 91
			Summa kronor	19,492,503 91

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1897.

Statsverkspropositionens justering.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 januari 1898.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve DOUGLAS,
Statsråden: herr friherre ÅKERHIELM,
WIKBLAD,
GILLJAM,
friherre RAPPE,
CHRISTERSON,
ANNERSTEDT,
von KRUSENSTJERNA,
grefve WACHTMEISTER.

— —

Departementschefen, statsrådet grefve Wachtmeister uppläste till justering ett, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förut fattade, af statsrådet enhälligt tillstyrkta beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Hans Maj:t Konungen täcktes, enligt statsrådets underdåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag, sådant det finnes detta protokoll bilagdt; och skulle i enlighet dermed omförmälda nådiga proposition till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:
Waldemar Roos.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1897.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 109952850